COMITIS

IO. BAPTISTAE CORTESII,

IN PATRIO OLIM

BONONIENSI ARCHIGYMNASIO

MEDICINAE, ET ANATOMES

Professoris eximij,

NVNC IN FLORENTISSIMA MESSANENSI

Academia triginta sex ab hinc annis Praxim è prima Sede ſcientiſſimè Interpretantis

PRACTICÆ MEDICINÆ

Pars Prima,

IN QVA EXTERNI, ET INTERNI CAPITIS

affectus illuſtri methodo explicantur.

Cum duplici Indice, Capitum, & rerum notabilium.

MESSANAE, Typis hæredum Petri Breæ. MDCXXXV.

Superiorum Permiſſu.

ILLVSTRISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO

DOMINO

DON FERDINANDO AFAN DE RIBERA, ET HENRIQVEZ,

DOMVS DE RIBERA DOMINO, ALCALENSIVM DVCI; Tariffæ Marchioni, Molarium Comiti, Prouinciæ Bethicæ Præfecto maiori, Maiorique Notario, Hiſpalis, eiuſque Territorij Alguzerio maiori, Ordinis Alcantaræ Equiti, Commendæq; vulgo de Beluis de la Sierra Commendatario,

DE MAGNATIBVS HISPANIAE, AC VNI EX PRAEFECTIS Cubicularijs Clauis aureæ Maieſtatis Catholicæ, eiuſque Status, ac Belli Conſiliario, Regni Neapolis Viceregi, huiuſq; Siciliæ Regni Locumtenenti, ac Capitaneo Generali, Domino ſuo ſemper Colendiſſimo.

QVi Solem Planetarum Principem, Princeps Excellentiſsime, omnium omnibus bonorum auctorem poſt Deum, atq; datorem negaret, amens eſſet profectò, atque imperitiſsimus rerum æſtimator ſublunarium: ita ſi te Principem Meſſanenſium Planetarum (ſex illos indigito Patres Patriæ Senatores Illuſtriſsimos) omnis melioris fortunæ meæ Numen amiciſsimum, omnis ſpera-

tæ gloriæ ſidus beneficentiſsimum, nõ agnoſcerem; amentisſimus eſſem, longiùs dubio procul, atq; ingratisſimus munificentisſimæ reus Maieſtatis. Præfulgidus enim Lucifer totam fugaſti noctem meam, dum ſiderali vidiſti oculo; Sol radioſus profundiores claraſti tenebras, dum benefico radiaſti lumine: viuificum ſidus animaſti vetareſcentem penè ſepulchralem, fouiſti gelaſcentem, abiectum erexiſti, cuſtodiſti deſtitutum: beneficus Planeta auxiſti imminutũ, ſterileſcentẽ fœcundaſti, perfeciſti inchoatum, totus benignus fortunaſti, ditaſti totus liberalis: totus Numen beaſti. Iam diu te, Solem Heſperios inter Planetas fulgentiſsimũ animaduerterã, etiam dũ finitore Atlanticæ zonæ te te contine-bas, tantũ effundere luminis circumquaque, vt non modò Hyperborea propinqua ſidera pręſens obrueres, ſed omnẽ cœli ambitũ, remotiſsimaque terræ ſpatia illuminare videreris; imò & ipſe noſter Siciliæ mundus remotior albeſceret. Nunc verò mirũ quantùm luminis effundis, quantùm affundis ſplendoris, infundis quantũ virtutis, quantũ influis pulchritudinis, atq; diuitiarum cœleſtium! Ita eſt (te, fides, & veritas appello) è faſtigio tuo ſuperlunari, è Regia tua planetaria vidiſti Corteſium tuum, placuit

cuit potentissimum extendere brachium, arrisit salutarem porrigere dexteram; iussisti, respexere sex illa minora sidera, aperti canales liberalitatis Regiæ, cœlestes influxere gratiæ, immortalia inundauere beneficia. Ex eodem naturæ vtero, & prudentiam natam, & Catonem illum Romanum, raro virtutis elogio, non pauci ex Scriptoribus affirmarunt: tibi pariter (scienti, & experto parcite Cortesio) tibi pariter, inquam, qui liberalitatem coæuam duxerit, dixeritque, minùs errabit profectò, veriùs affirmabit: verùm, quæ ab illa profecta, longè faciliùs est admirari, quàm imitari. Mihi quis inficiabitur, Siculisque vniuersis, tanquam Dioscurorum alter, affulsisti. quo meo, quoue cæterorum merito? nullo, fatemur omnes: sed solo impulsu beneficæ, & humanæ naturæ, quæ fato, quæque genio innato, inter cæteras virtutes, propè dicam infinitas, propriè est tua. Quod in me collatum, eò maius beneficium interpretor, agnosco, quia tam munis fuisti, in & re, & verbis hactenus immunem. Impotens vndequaq; grates pro meritis in me tuis, referre, moriar ingratus, obæratus sepeliar. Plura vellem, & grandiora, & augustiora: verùm quemadmodum ij, qui apud Numen cœleste legationem

obeunt

obeunt Oratores corpore proni, geſtu reuerentes, ſermone ſunt modici: ita prorſus me decet apud te Principem, & auguſtè venerari, & ſummè colere, atque admirari magis, quàm balbutiendo laudare. Ergo accipe hanc confeſſoriam, non liberatoriam tabellam. deuinctus meritis tuis ego ſum præter omnes, & grates, laudeſque verbis vtcumque dicere, voluntate, affectuque promittere poſſum; rebus, factiſque referre, vel pro minima parte; non eſt in mea manu, fateor, iuro, conſigno. Deus, hominesque teſtes ſunto, ergo ſileo, & ſilentio magnitudinem teſtor, affectum obteſtor.

Excellentiæ Tuæ

Humillimus Seruus

Ioannes Baptiſta Corteſius.

EPIGRAMMA

FEDERICI PROSIMI AD AVCTOREM.

FErtur in Eois ales celeberrima terris
Surgere, funereis desuper orta rogis,
Vnica in orbe trahit longeuæ stamina vitæ,
Tempora Phœnices nulla tulere duas.
Non secus ipse docens mira hæc præcepta medendi,
Haud fallor, Phœnix diceris esse recens.
Et rediuiua rogis Galeni exorta coruscas,
Artis Apollineæ solus in orbe pater.
O Phoenix fœlix igitur iam lectula ponas.
Vnde cadens casu esperis astra tuo.

BINI TRACTATVS

Alter Febrium, Morborum Particularium alter

BINAE STELLAE.

IN fert Zancla caput Stellis, & vertice Olympum
Tange, tibi terris sydera bina micant.
Hactenus è cælo tantum te inspexit Orion,
At tria dum fulgent sydera, qualis eris?

ANDREAS TRIMARCHIVS PHILOSOPHIAE, ET MEDICINAE, AC ALMI COLLEGII MESSANENSIS

Ordinarius Doctor Patriam præ lætitia est alloquutus.

HAEC
DIDACVS CAPRI
I. V. CONSVLTVS MESSANENSIS,
In Operis Laudem D. D.

TRadat Hippocrates aboleri volumina flammis,
Omniaque in Stygio dogmata obire lacu:
Explicat, en medicam Praxim speculator, & Artem
Magnus; & ingenio melior Hippocrate.
Quæ tibi scripta patent, Lector studiose, reuoluas;
Inuenies studijs plurima digna tuis.
Cedere sæpe febres, deliria cedere cogit
Hoc opus; & præbet, quàm petit æger opem.
Non sinit, vt quisquam vitalia claustra resoluat;
Traducit letos, Næstoreosque dies.
Haud naturæ opus hoc, diuinum credere fas est;
Certe opus excelsum, quod veneretur habes.

AD PRAECLARISSIMVM COMITEM

IO. BAPTISTAM CORTESIVM

PAVLVS RVSSVS

PHILOSOPHIAE, ET MEDICINAE DOCTOR.

I, Liber, ingenui, quo te CORTESIA proles
Inuitat generis, docta corona, pacem:
I, quo germanis celebrata volumina signis
Norint te patriae haud degener artis opus.
I, bene nate seni, longos testaberis annos,
Canitiemque, ferax, ingeniumque Patris.
Cui toties seruatae alijs stipendia vitae
Dat laeta annorum munere grata salus.
Quem sibi vita hominum seruat, cui viuere vitae
Humani generis sic studuisse fuit;
Vt post fata iuuent homines oracula functi,
Doctaq; languores scripta relecta fugent.
Non ingrata ferent vitale hoc saecula munus,
Libris condigno foenore restituent.
Et tibi prę reliquis, capitalia damna, febresque,
Et fixus morbos, qui muliebris habes.
Immortale ferent nomen, nec tempora duro
Aeternum poterunt rodere dente decus.
Sic viuo mundi dat viuere vita superstes
Auctori, & functo non potuisse mori.

BARTHOLOMÆI GOMEZ
MEDICI, ET PHILOSOPHI
MESSANENSIS,

Ad Authorem

Hexaſtichon.

QVæ latitant mirata tuis penetralia chartis
Hic nobis deinceps regia; Pallas ait,
Præficit hiſce ſatum diuis, qui polleat enſe,
Loro, & ſpumanti comprimat altus equo:
Has pete ſiue toga ſint, aut armis meliores;
Pallados hoc ſanctum numen vbique cole.

ALIVD,

MOrtales fixo conſiſtunt cardine ſortes,
Vitrea ſi Græcis clepſydra manet aquis.
Humor humus ſi factus; ages ſurgente fauilla,
Vt rediuiuus humo mitius humor eat.
Neſtoris hinc orbi naſcentur ſæcla perennes,
Hic vbi CORTESIO clepſydra nutrit aquas.

IOSEPHI BARTVCCII
MEDICI, ET PHILOSOPHI
AD CLARISSIMVM
IO. BAPTISTAM
CORTESIVM
COMITEM PALATINVM

Mecœnatem, Præceptoremque
suum beneficentissimum.

Dimicat, an scribit CORTESI? munera Martis
Sunt hæc? an socia Pallade surgit opus?
Occidit en morbus; tenuit mors ipsa sepulchrum,
Quæ didicit tanto sub Duce posse mori.
Ite procul lachrymæ; sileat iam funera Zancla;
Nam cuncta hoc vnum funera funus habet.

EIVSDEM.

SI Diti rapuit iuuenes Epidaurius herbis,
Et mira cœlo reddidit arte Senex;
Græcia nè iactet; vidit Messana ruentes
In tumulos docta te rapuisse manu.
Ille sed infelix superum dum concitat iras,
Fulmineo ætherei vindicis igne cadit;
At tibi, CORTESI, multos dat Iuppiter annos,
Et te mortalem vix sinet esse virum.

MATTHÆVS CVZZETTA
PHILOSOPHIAE, ET MEDICINAE DOCTOR.

Ad Authorem.

D*Vm tua, CORTESI, numerosa volumina tracto,*
Doctiloqua Archiatro dona sacrata Deo;
Hæc ego; transigere annosum scis artibus æuum,
Ast non è tumulo surgere posse doces.
Hoc quoque præstares; ni te sua fata moneret
Apius ad Stygias fulmine adactus aquas.

ANTONINI SACCANO

PHILOSOPHI MESSANENSIS

In laudem Authoris

EPIGRAMMA.

NAscere docte liber, medicorum lumen, & artis,
Faustis auspicijs, nascere docte liber.
Tu dabis auctori nomen, vitamq; perennem,
Et dabis excelsos inter habere viros.
Per te sauities Stygiæ vitabitur undæ,
Et dabitur cunctis viuere posse diu.
Hic tuus ortus erit Solis iucundior ortu:
Ille fugat tenebras, tu fera tela necis.

IOSEPHI ANGELICAE
AVCTORIS EX FILIA NEPOTIS
Decastichon.

FErtur Orionem fluctus domuisse furentes,
Et Zanclam insanis surripuisse malis:
Te scio, docte parens, saeuam domuisse cohortem
Morborum, & morti surripuisse viros.
Illius imperijs decurrit lympha; sorores
Discunt imperijs ducere fila tuis.
Ille dedit merces; longam tu viuere vitam;
Tu crudas febres comprimis; ille ferat.
Ille nitet Zanclae ridenti lumine sidus;
Tu nunc maiori lumine sidus eris.

Perilluſtris, & Reuerendiſſime Domine.

PErlegi Tertiam Partem Practicæ Medicinæ Comitis Ioannis Baptiſtæ Corteſij, & ne dum nihil in ea non ſanum reperi, & Chriſtianis moribus, Catholicæque doctrinæ conſonum; verùm etiam opus vſquequaque ſaluberrimum, ac proficuum duxi, typiſque magna cum gloria conſignandum.

Vincentius Riccius Abbas Monaſterij S. Nicolai S. T. D. & Protonotarius Apoſtolicus.

Imprimatur.
D. Ioſeph Stagnus Canonicus, & Vicarius Gen. Meſſan.

Imprimatur.
Hieronymus Donato pro Illuſtr. Præſide de Blaſchis.

ELENCHVS AVTHORVM,

Qui in hac Prima Parte citati reperiuntur.

Hi-

Hieronymus Mercurialis
Hieronymus Fabritius ab Aquapendenti

I

Isaac
Ioannes Baptista Sylvaticus
Iacobus de Partibus.
Iacobus Hollerius.
Ioannes Beneuenius
Ioannes Fernelius
Ioannes Serapio
Ioannes Costæus.
Ioannes Fabritius
Ioannes Zechius
Ioannes Puluerinus.
Ioannes SchencKius
Ioannes Herculanus
Ioannes Gorræus
Iacobus Carpensis
Ioannes Baptista Codronchius.
Iacobus Foroliuiensis.
Ioannes Argenterius.
Iacchinus
Ioannes Andernacus.

L

Laurentius Ioubertus
Lemosinus Hispanus
Ludouicus Mercatus.

M

Marcus Antonius Gattinara
Marcellus Donatus.
Mesues.
Mundinus.

N

Nicolaus Florentinus.
Nicolaus Monardes
Nicolaus Piso.

O

Oribasius.

P

Plutarchus.
Paulus Aegineta.
Petrus Forestus.
Plato.
Plinius.
Petrus Aponensis, idest Conciliator.
Petrus Andræas Matthiolus
Petrus Garcias Garrerus.
Petrus Hispanus.

R

Rhasis
Rufus
Realdus Columbus.

S

Sabinus
Sanctorius de Sanctorijs.
Syluester Syluanus Romanus
Saluianus.

T

Theophrastes.
Thadæus Florentinus
Turisanus, plusquam commentator dictus.
Thomas Erastus.
Thomas à Vega.
Tryphon
Theophilus
Thucidides.
Theophrastus Paracelsus

V

Vidius Iunior.

LECTORI BENEVOLO S. P.

NIhil minus viribus præ senio exutus (amice Lector) quàm horum voluminum meditabar editionem: nec enim prælectiones in ijs velocissimo exaratas calamo ea olim mente conscripseram, vt aliquando lucem aspicerent; nec celerrimè euolantis vitæ extremum caducis, quamquam diù duraturis (vt spero) scribendi laboribus innectendum destinaueram. Sed Excellentissimi Alcalæ Ducis, Mecænatis optimi, ac Proregis integerrimi flexus auctoritate, beneficentia, ac liberalitate illectus, dum mihi ab Illustrissimo Messanensi Senatu impensas, vt prælo hos libros subijcerem, suggerendas decreuit, suadentibus interim amicis, iterum stylum exercere, penè dixerim, cogor. Itaque Practicam Medicinam iampridem in gratiam studiosorum delineatam, diuque ab ijsdem percupitam typis euulgari consentio; cui cum extremam, vt aiunt, manum apponere aggredior. magis excultam, longeque elegantiorem edi potuisse fateor agnosco; id quod nec per ætatem, nec per valetudinem licuit. Verùm si simplicitatem amas, nec verborum fuco rem ipsam vis oblinitam, nihil eorum, quæ ad partium affectus, vel cuiusuis generis febrem attinent, desiderabis; cuncta enim à Doctoribus Practicis è cathedris tradi solita explicare contendi, quamquam nunc strictiori sermone, ac concisè, nunc magis fuso, ac prolixo tractatu, prout scilicet rerum enucleandarum occasio exigebat. Atque id discrimen eapropter maximè contigit, quod nec omnia eodem tempore, eademq; animi alacritate conscribi datum fuit; nec singula eandem requirunt ingenij solertiam; plurima enim sua natura, & facilia, & valde nota breuitatem accersunt, nec incuriam omninò auersantur. Quæ verò maiori egent explicatione, quorumue discussio negotium facessere hucusque visa est medicinæ scriptoribus, magis intenso labore, ac longiori studio declaratum conspicies. In omnibus porrò aliquid noui, aut reconditi ab alijs non tactum, vel non ita dilucidè propositum passim obseruare licebit. quæ res haud ægrè persuasit, vt post tot eximios Praxis Authores opus excudendum permitterem. Restat, mi Lector, vt te exorem, ne typorum menda mihi vitio vertas, qui opera ob oculorum hebetudinem alienâ plerumque, nec satis accuratâ vsus sum. Ita quoque vellem, si quid tibi fortè vi-

tè videbitur perperam enuntiatum, tantisper iudicium suspendas, quoad scilicet ad rei finem examini subiectæ peruenias. Quod si interdum à veritatis scopo penitus aberrasse deprelendes, vt ingenuè fateor, ac vltrò concedo euenire potuisse; ita te propensum ad excusationem cuperem; nihil enim humani à me alienum puto. Quid sanè homini magis accidit, quàm subinde decipi posse? Ea propter dictum à me, scriptumue omne libentissimè alterius, præsertim cordati viri, submitto censuræ. Ac dum gratias Immortali Deo, quod liber non posthumus, sed me superstite post varias ægritudines, prodeat, ago; eundem precor te quam diutius incolumem seruet, tuaque benè cœpta secundet. **Vale.**

INDEX CAPITVM HVIVS PRIMAE PARTIS.

Procemium,

CAPVT I.

CAPVT II.

CAPVT III.

CAPVT IV.

§ De

De morbis internis capitis.

CAPVT VI.

CAPVT VII.

CAPVT VIII.

CAPVT IX.

CAPVT X.

CAPVT XI.

CAPVT XII.

CAPVT XIII.

CAPVT XIV.

CAPVT XV.

CAPVT XVI.

CAPVT XVII.

De

CAPVT XXIII.

CAPVT XXIV.

De morbis particularibus faciei.

CAPVT XXV.

CAPVT XXVI.

De

tatio-

CAPVT XXXIII.

CAPVT XXXIIII.

CAPVT XXXV.

CAPVT XXXVI.

CAPVT XXXVII.

CAPVT XXXVIII.

CAPVT XXXIX.

CAPVT XXXX.

CAPVT XXXXI.

De morbis aurium.

CAPVT XXXXII.

CAPVT XXXXIII.

De morbis narium.

CAPVT XXXXIV.

CAPVT XXXXV.

§ bus

De morbis oris.

CAPVT XXXXVI.

De morbis particularibus thoracis.

CAPVT XXXXVII.

CAPVT XXXXVIII.

CAPVT XXXXIX.

CAPVT L.

De

CAPVT LI.

CAPVT LII.

CAPVT LIII.

CAPVT LIV.

GA.

CAPVT LV.

CAPVT LVI.

COMITIS IOANNIS BAPTISTAE CORTESII MEDICI, ET PHILOSOPHI

Praeclarissimi

PRACTICAE MEDICINAE

Pars Prima,

QVAE EXTERNOS, INTERNOSQVE CAPITIS, ET THORACIS AFFECTVS ILLVSTRI METHODO EXPLICAT.

(†)

PROOEMIVM.

SI primùm humani corporis exactam, proferamus in medium iuxta grauissimorum authorum sententias, diuisionem, haud quaquam pro dignitate particularium morborum tractationem aggredi poterimus, de qua hoc anno (diuino fauente Numine) dicturi sumus.

Argumentum sanè explicandum assumimus, quod propter amplitudinem, praestantiam, & vtilitatem dignum quisq; autumat, vt à nobis omni sedulitate, neglecto verborum lenocinio, actionibus potiùs scenicis, quàm tradendis disciplinis accommodato, examinetur; & à vobis maxima cum attentione, & assiduitate, intensisq;, vt aiunt, neruis comprehendatur.

Debetis quidem pro viribus mentis aciem intendere, omnique ingenio curare, vt sensus orationis meae medullitùs praecipiatis, memoria tenentes non in theatrum animi causa, sed in ludum litterarium vos venisse, ad medendi artem omnium longissimam, ac difficillimam ediscendam.

Qua in re imitandae minimè sunt muliercul ae serta, aut ex caducis floribus corollas efformantes, sed apes dulcissimum mel conficientes; illę enim speciosa, & odorata folia sectantes, rosas, hyacinthos, liliaq; legentes, pulcherrimum

quidem, & visu iucundum opus prætexunt, sed vno dumtaxat die perdurans, omninoque infrugiferum, & inutile; at istæ per prata expatiantes superuolant in humilem plerumq; plantam, sed acerrimam, quam thymum appellant, eique assidentes mel flauum meditantur, vtilique succo extracto ad suum opus perficiendum regrediuntur.

Vos igitur, qui in hanc scholam venistis, tum honoris mei causa, tum vt ex his, quæ audituri estis, vtilitatem capiatis; quoad possum, admoneo, enixeq; rogo, vt aures vestras mihi dicenti, & docere vos cupienti, accommodetis, ne quid dicendorum effugiat, eorum instar, qui dum aquam è fonte per canalem effluentem colligere exoptant, sua vasa sic inclinare, & adaptare studet, vsque dum aquam ex animi sententia abundè accipiant.

Equidem eos probare haud quaquā potui, qui existimarunt adolescentes à pueritia exeuntes, atque virilitatem induentes esse omninò liberos, quod nec pedagogos audire, nec præceptis eorū amplius obedire sint coacti; imperium enim minimè abijciunt; sed solummodo Imperatorem mutant, quandoquidem loco pedagogi mercenarij, diuinum (vt ait Plutarchus) vitę ductorem accipiunt, nempe rationem, cui qui obediunt, soli sunt digni, qui pro liberis habeantur; nam idem est Deum sequi, ac rationi parere.

Et quamuis Theophrastus, summus reuera philosophus, scriptis mandauerit, auditum inter reliquos sensus, maximè ad motus animi ciendos facere; quod nihil eorum, quæ visu, quæ gustu, quæ tactu percipiuntur, tantas mentis alienationes, consternationesq; affert, vt fit strepitibus quibusdam, fragoribus, & sonitibus ad aures accedentibus: est tāmen, eodem authore, huiusmodi sensus magis rationi, quàm affectibus idoneus; & ad capessendas scientias cęte-
A ris omnibus aptior, & præferendus.

Grauiter idcirco errare videntur ij, qui antequam se ad audiendum assuefaciunt, in dicendo se exercent, putantes disciplinam sanè meditando tantùm consequuturos esse; posseque absque vlla audiendi arte vtiliter loqui, cum tamen à natura ipsa redargui videantur.

Primò enim audimus, antequam lo-
B qui valeamus, sicut clarissimè omnibus patet; obseruamus profectò pueros probè audire, qui nulla ratione loqui possunt: vnde est, quod vnicuique nostrum natura duas aures dederit, vnicam linguam, quo scilicet multa audire, pauciora loqui debeamus.

Confirmari idem facilè potest à structura vtriusque instrumenti, auditus nimirùm, & linguæ; instrumenta enim,
C quæ pro auditu facta sunt, à principio suæ generationis eandem habent magnitudinem tam in prouecta, quàm in senili ætate; quod luce clarius Anatome demonstrat in illis tribus officulis in aurium cauitate positis, nempe incude, malleolo, atque stapede, quæ in quacunque ætate eandem seruant magnitudinem, qualem ab initio generationis à natura habuerunt.

D Et quod admirabile est, & præter aliorum ossium naturam, eandem habent duritiem in nuper natis, atque in alijs ætatibus; nam nunquam augentur, quia adepta sunt illam perfectam compositionem à primordio generationis, qualis ad perfectam auditionem requiritur, quod non contingit linguæ, quæ paulatim augetur pro corporis magnitudine, quod sanè est indicium naturam primò
E instituisse auditum, deinde locutionem.

Neque etiam possumus dicere, quod in loquela vsu id contingat, quod in ludo paruæ pilæ vsu venire consueuit, vbi simul, & semel addiscimus, & pilam iacere, atque reijcere, quia in sermonis exercitio ante edocendi sumus, vt

ipsum accipiamus, quàm eundem aptè fundere possimus.

Silentio igitur facto, auribusque vestris ad audiendum, animoque meo in vestram vtilitatem accommodatis, Deo Opt. Max. concedente, B. M. V. intercedente, quod ab initio pollicitus sum, aggredior.

Quocirca corpus humanum primò in suas partes distribuam; deinde morborum particularium naturam aperiam, methodumq; docebo, qua ij curari, hominesq; perduci ad sanitatem queant.

Quod ad corporis diuisionem attinet, Aristoteles 1. de part. anim. 1. memoriæ mandauit triplicem in nobis reperiri compositionem: prima fit ex elementis: secunda ex partibus similaribus: tertia ex partibus organicis. Elementa componunt similares, ex similaribus cōponuntur organicæ, ex organicis deniq; coalescit vniuersum corpus.

Rectè itaq; dicendum venit elementa esse facta in gratiam partium similarium; similares in gratiam dissimilarium, seu organicarum; ac istæ demum in gratiam totius corporis, quod quidem cōstructum est propter animam, à qua prodeunt omnes actiones tam vniuersales, quàm particulares ipsius corporis.

Cum igitur tot sint corporis compositiones, totidem sanè poterunt esse diuisiones; sed duabus prioribus prætermissis, ad tertiam tanquam ad eam, quæ ad propositum nostrum facit, accedo.

Corpus humanum ab antiquissimis medicis in tres fuit partes diuisum, in caput, thoracem, & artus; nomine thoracis intelligentes totam illam cauitatem, à iugulo ad pubem vsque protractam, in qua significatione ipse Hippocrates totius medicinæ parens thoracem accepit, vbi lib. de arte tex. 17. scripsit iecur situatum esse in thorace.

Quam diuisionem Aristoteles naturæ genius libr. 1. de hist. animal. cap. 7. probare visus est, vbi scriptum reliquit

A corpus diuidi in caput, collum, thoracem, duplex crus, & duplex brachium.

At Galenus Hippocratis mens 7. de vsu par. cap. 21. rem ipsam longè diligentiùs scrutatus thoracem prædictum in duas diuisum esse cauitates obseruauit ab illo tam famigerato musculo, quē diaphragma appellant; superioremque

B cauitatem, in qua viscus illud tam præcipuum continetur, nempe cor, propriè thoracem appellauit; alteram verò inferiorem, in qua iecur continetur, vocat epigastrium, quod Latini abdomen dixerunt.

Quare secundùm hanc sententiam, diuiditur corpus in tres ventres, & artus; caput enim constituit ventrem superiorem; epigastrium inferiorem; thorax verò medium. Artuum verò no-

C mine intellexit duplex crus, & duplex brachium, & inter artus ceruicem connumerauit, quam Aristoteles membrū per se esse voluit à capite, & ab alijs partibus diuisum.

Quamuis, vt verum fatear, idem Aristoteles 4. de part. anim. cognouerit magnam illam cauitatem, quam diximus ab antiquis fuisse appellatam thoracem, septo transuerso, aut diaphragmate me-

D dio in duas partes esse diuisam.

Galeni itaque sententiam, tanquam cœteris veriorem sequentes, dicimus corpus humanum diuisum esse in ventres, & artus, & quod ventres sint tres: idest, superior, inferior, & medius. Superior caput, inferior abdomen, medius thorax vocatur.

Artus diuiduntur in superiores, & inferiores; superiores sunt manus, quæ

E comprehendunt totam illam molem, quæ à scapulis dependet: hæc continet tres partes, nempe brachium, vlnam, & extremam manum, quibus ceruix, seu collum annumeratur.

Per inferiores verò artus intelligenda sunt crura, quæ & ipsa constant tribus ex partibus, videlicet ex fœmore,

tibia, atque pede.

Hæc est corporis humani in suas præcipuas partes organicas sensibus conspicuas diuisio; quæ & ipsæ continent in se alias partes, morbis particularibus obnoxias; alij enim sunt morbi spectantes ad caput, alii ad thoracem; alij ad abdomen, alij ad ipsos artus, in quibus tradendis opus est, vt aliquem seruemus ordinem, ne per ignota procedamus.

A capite primùm exordiri expedit, cuius nomine nihil aliud intelligere oportet, nisi ventrem illum superiorem, qui est pars nostri corporis organica, sphæræ oblongæ figuram præseferens vtrimque depressa, supra primam, & secundam ceruicis vertebram posita, duplicique motu annutionis nempe, atque abnutionis, & ad latera in gyrum mota.

Diuiditur idem caput in duas partes, in faciem, quàm græci vocant, prosopon, nec non in caluam, seu cranium, quam appellant capitis partem capillatam. Facies verò constat fronte, naso, duobus oculis, cilijs, supercilijs, duabus auribus, ore, nec non maxillis superiore, & inferiore.

Calua verò, quæ, & caluitium quibusdam dicitur, constat ex sincipite, occipite, & duobus temporibus appellatis: & hæc de capitis, eiusque partibus natura nostris sensibus conspicuis.

Atqui ad morborum capitis cognitionem habendam opus est, vt omnes illas partes contemplemur, quæ sub caluitio iacent, in quibus morbi capitis residere consueuerunt, ad quorum perfectam cognitionem, cerebrum ipsum vt consideremus, oportet, quod sit, vt diximus, tanquam animæ rationalis domicilium.

A cerebro igitur tanquam à norma, & regula certissima colligere facilè poterimus omnes partes caput constituentes; hac ratione, nam aliæ partes sunt circa cerebrum, aliæ in cerebro, aliæ à

A cerebro, & aliæ ad cerebrum.

Primi ordinis, circa cerebrum, sunt capilli, cuticula, cutis, membrana carnosa, pericranium, cranium, dura membrana, quæ dura meninx dicitur, & pia membrana, seu pia meninx.

Secundi ordinis, in cerebro, est compositio, videlicet magnitudo, & figura capiti proportionata, quia in interiori, & posteriori parte eminentiam habet,

B sed ad latera depressum, eiusce anterior pars vocatur propriè cerebrum, posterior verò cerebellum.

In superiori cerebri superficie gyri quidam, aut spiræ obseruantur ex eadem cerebri substantia constructæ, ad illiusque extimam, & externam superficiem, quæ oculis intuentium intestinulorum quorundam formam repræsentare videntur: adest connexio eiusdem substantiæ, quæ

C medullaris est, corpusque callosum.

Ad intimiora descendentibus occurrit diuisio eiusdem cerebri in duas partes laterales, quæ ab inuicem dirimuntur à membrana dura, cuius pars, quæ facit hanc separationem, vocatur ob similitudinem falx messoria.

Sunt ventriculi excauati in medullarem substantiam cerebri, qui quatuor

D recensentur, quorum duo anteriores sunt, & magni, ac duo posteriores & parui ex communi Anatomicorum consensu. In Miscellaneis nostris Decade Prima ostensum est totum caput esse intus excauatum.

Denique multæ aliæ particulæ numerari possent, quæ ad institutum nostrum minimè spectant, cùm subtiles quædam anatomicæ considerationes sint, proinde illis omissis, ad partes tertij ordinis,

E quæ à cerebro prodeunt, deueniemus; hæ namque ad morborum particularium considerationem maximè faciunt.

In his reponitur primò spinalis medulla, tanquam magnus quidam truncus, à qua nerui omnes prodeunt, per quos spiritus animales, tanquã per truncum, & canales quosdam deferuntur ad

scu-

ſenſum, & motum omnibus corporis partibus diſtribuendum.

Præterea diuiſa eſt ſpinalis medulla in duas partes, quarum vna non tranſcendit limites cerebri, longa, quantus eſt digitus vnus, à qua oriuntur ſeptem illa neruorum paria tam diuulgata, quãuis adſint duo alia à me inuenta, vt ex meis Figuris Prima Decade Miſcellaneorum appatet.

Altera verò pars à cerebro per illud magnum foramen in occipite exculptũ exit, & deorſum per ſpinam ad omnes corporis partes deſcendit, ab ipſaque prodeunt triginta duo neruorum paria.

Abſolutis partibus ad tertium ordinẽ attinentibus, ſuccedunt partes quarti ordinis, quæ ſunt venæ, & arteriæ: illæ à iecore demandantur ad caput, & ad ipſum cerebrum; quemadmodum arteriæ à corde, vt nutriri, ac viuere poſſit.

Diſtributo corpore humano in ſuas partes, ac præcipuè capite, ad morbos capitis particulares primùm accedendum venit, qui ordine quodam tradendi ſunt.

Ordo verò doctrinæ eſt in duplici differentia; vel eſſentialis, vel accidentalis. Eſſentialis porrò triplex eſt, reſolutiuus nempe, compoſitiuus, & definitiuus.

Reſolutiuus à notione finis ad ea, quę ad finem ſunt, via quadam per prius, & poſterius progreditur.

Compoſitiuus huic prorſus contrarius eſt, eò quòd ea, quæ ordine reſolutiuo inuenta ſunt, primò contemplatur, & ab ipſis exordiens ad finem vſq; progreditur, hoc eſt à ſimpliciſſimis ad compoſita, & ab vniuerſalibus ad minus vniuerſalia, & vſque ad ſingularia perueniens.

Definitiuus ordo ille eſt, qui à definitione exorſus omnes definiti differentias ad ipſam definitionem deducit.

Accidentalis ordo arbitrarius eſt, cũ modò à notiori, modò à nobiliori, & digniori incipiat.

A Ordine reſolutiuo in tota tradenda medicina vix vti poſſumus, licet ipſum obſeruauerit Galenus lib. de conſtit. artis med. definitiuum verò ſeruauit lib. artis paruæ.

Auicennas verò totam medicinam docuit ordine compoſitiuo, quemadmodum etiam & Raſis in lib. continentis.

B At morbi particulares nequeunt ordine aliquo eſſentiali omnes explicari, niſi vtamur definitiuo, quare licet in aliqua parte medicinæ ab huiuſmodi eſſentiali ordine auſpicari, ac accidentalem ſequi, quod aliquando Ariſtotelem feciſſe obſeruamus.

Is enim lib. 2. de ănim. vbi animę ſcientiam ordine compoſitiuo tradidit, ab hoc aliquando diuertit; nam quinque ſenſuum materiam docens, C auſpicatur à ſenſu viſus, cùm tamen ordine compoſitiuo debuiſſet incipere à ſenſu tactus; memores igitur commoditatis poterimus quandoque ordinem proſequi accidentalem.

In materia igitur morborum particularium enucleanda auſpicabor ab ipſo capite, tanquam à parte omnium digniſſima, & nobiliſſima; in ipſo enim continetur cerebrum, animæ rationalis domi D cilium, & habitaculum, & ab ipſo omnes prodeũt ſenſationes tam internæ, quàm externæ, omneſque motiones corporis voluntariæ.

Deinde quia authore Hippocrate 4. de morbis præ cæteris alijs corporis partibus maximè morbis caput eſt obnoxium.

Tandem quia caput videtur eſſe corporis totius principium, atque initium, E hinc etiam eſt, quod ratione ſimilitudinis huius omnia rerum initia, dicuntur eſſe capita.

Succedit omnes Authores, qui morbos particulares docent incipere à capite, ſiue voce, ſiue ſcriptis hanc materiam proſequantur. Inter Græcos eſt Galenus lib. 1. de comp. med. loc. Paulus

lus Aegineta libro 3. Aetius tetrab. 2. lib. 2. Alex. Trallian. lib. 1. cap. 1. & alter Alexander dictus Iatros.

Inter Arabes est Rasis 9. ad Almansorem, Auicen. lib. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 1. Haliabbas 4. pract. cap. 6. Isaac lib. 5. practicæ cap. 2. vsque ad sextum caput inclusiuè, atque Serapio in suo breuiario tract. 1. cap. 7. de soda.

At non omnes hi authores inter se conueniunt; nam alij primùm considerant morbos externos, nempe capillorum, atque cutis; alij verò his neglectis ad internorum contemplationem accedunt; inter quos primùm est Rasis 9. ad Almansorem.

Hinc factum est, vt inter Latinos sit diuisio; cùm alij Rasim imitentur, alij verò præcitatos scriptores.

At equidem prius quàm ad internos me accingam, exteriores capitis morbos examinare contendam, quorum aliqui ad capillos spectant, vt sunt ophiasis, alopecia, & profluuium capillorum, alij ad cutem, vt sunt achores, faui, & id genus vlcuscula, quæ ab Arabibus sub nomine tineæ comprehenduntur. His præhabitis iam fit initium.

DE ALOPECIA ET OPHIASI.

CAPVT PRIMVM.

Capilli, qui sunt caluæ capitis partes sensibus primo occurrentes, affectus quosdam præter naturam patiuntur, quibus à suis locis effluunt, & sub nomine defectus capillorum comprehenduntur, quemadmodũ sunt alopecia, ophiasis (quæ à Celso lib. 6. cap. 4. areæ appellantur) profluuium capillorum, caluitium, & tardus pilorum ortus; nam multos obseruamus, quibus anno vigesimo pili in mento desiderantur.

Est autem defectus capillorum affectio, qua cutis capitis glabra redditur, cuius plures sunt differentiæ a Galeno traditæ 1. de comp. med. cap. 1. vna est alopecia, altera ophiasis, tertia capillorum profluuium; caluitium autem, ac tarda pilorum generatio effectus naturales sunt; illi verò præter naturam.

Exordiamur igitur ab alopecia, & ophiasi, quarum indaganda est definitio, deinde causæ, tertiò, signa, quartò, prædictiones, postremò, curatio.

Sub vnica descriptione hi duo affectus comprehenduntur, qui sunt præter naturam, quatenus capilli capitis defluunt; Galenus 1. de comp. med. secundum locos cap. 1.

Differunt verò nominis ratione, & figura, quam seruant; siquidem alopecia ita dicta est, quod vulpes hunc sæpè patiantur affectum, alope enim græcè dicitur vulpes, vnde alopecia quasi vulparia dicas.

Non desunt tamen, qui scribant alopeciam ita dictam fuisse ab effectu, quem inducit vulpis lotium; etenim vbi illud inspersum fuerit, herbas, ac plantas arescere facit. Tiria ab Auenzoar dicitur ophiasis, quæ ita appellatur, quod partes capitis serpentum in modum glabrescant.

Cornelius Celsus lib. 6. cap. citato scribit ratione modi, quo fiunt, hoc commune habere, quod in vtroq; emoritur summa pellicula primùm, extenuantur pili deinde, & excidunt. Differunt verò ratio-

ratio-

ratione figuræ, quam in profluuio pilorum acquirunt; authore Celso loco præcitato; nam alopecia sub qualibet figura dilatatur, in capiteque verè area apparet.

Ophiasis verò incipit ab occipitio duorum digitorum latitudinem non excedens, & duobus capitibus serpit ad aures producta, quibusdam etiam ad frontem, donec ea duo capita in priorem partem se committant.

Differunt tertiò partis, quam occupant, ratione, cum alopecia caput, & mentum inuadat; ophiasis verò capitis partem capillatam nō excedat, & ab occipitio ortum suum ducat.

Quartò alopecia omnes ętates indifferenter obsidet; ophiasis solummodo pueros: deniq; illa vix vnquā sine curatione; ophiasis verò per se sæpe finitur.

An modò huiusmodi affectiones redigantur ad malam cutis intemperiem, an ad morbum in numero deficiente, quia pili, quæ sunt quodammodo partes, deficiunt, considerare oportet.

At parum in præsentia id scire refert, cùm eadem medendi ratione vti debeamus, vt ait Galenus 1. de comp. med. per loca, quem omnes in hunc vsque diem secuti sunt; nam causa vtriusque affectionis est alimentum vitiosum, seu fuligo illegitima, ac vitiata, qua capilli nutriri consueuerunt.

DE CAVSIS ALOPECIAE.

Galenus duplicem attingit causam profluuij capillorum; vna est defectus alimenti; altera vitium prauorum humorum, quod à similitudine plantarum deducit.

Nam inquit, quemadmodum, plantæ aliquę ob humoris inopiam exiccatę corrumpuntur; aliquę ob humoris alieni cōmercium; eodem modo, & capilli, aut propter humorum, ex quibus nutriuntur, defectum, aut propter eorumdem vitium accidit, vt corrumpantur.

A Profluuium naturale, nempe caluities, fit ob humorum inopiam; alopecia verò, & ophiasis ratione humoris vitiosi; ita vt concludendum ex Galeno sit causam immediatam, & proximam esse humores vitiatos, qui ab eodem dicuntur esse serosi; ab omnibus siquidem humoribus serum decidit, nempe à pituita, melancholia, bile, ac sanguine.

B Humores autem praui, vel in toto corpore, vel in parte corrumpuntur; vnde & serum sanguinis, & bilis, & melancholiæ, atque pituitæ meritò dici potest: ab horum igitur sero magis excitantur affectus isti, quàm ex humoribus; vnde rectè admonebat Celsus, si cutis capitis lædatur, exit sanguis liquidus, & mali odoris.

C Auenzoar causam reijcit in salsam pituitam, quæ sua crassitie maiori, & minori efficit alopeciam, & ophiasim; crassior videlicet est causa alopeciæ, tenuior ophiasis.

DE SIGNIS ALOPECIAE.

Signa horum affectuum à sensu petuntur; nam supra ex Celso à nobis dictum fuit, in vtroque eorum summam cuticulam emortuam esse; deinde
D quod extenuantur pili; tertiò quod decidunt: addo, quod figura, quam in cadendo pili seruant, vtriusque affectionis signum dignoscitiuum est.

Qualis verò humor peccet in corpore, ex colore ipsius cutis dignosci poterit; nam si ex materia pituitosa proficiscatur, color albus erit; si bilis, flauus;
E si melancholicus ad nigredinem, ac liuorem mutata conspicietur: at signum illud, quod à capillis extenuatis desumitur, est attendendum.

Sed ingeniosum audio à me inquirentem, quomodò emoritur cuticula, cùm non sit pars, quæ nutriatur, sed fiat ab excrementis; nam illa omni caret sensu, venasque minimè habet, quibus nutriri possit?

Cùm

Cùm igitur alimento careat, non potest vita fungi, nec per consequens mori: nam mori dicitur de partibus viuentibus verè, & prima ratione mori dicitur illud, cui alimentum deficit.

At dicuntur etiã mori, sed impropriè, illæ partes, quæ minimè nutriuntur, sicuti est cuticula, quę quamuis ab excrementis fiat, dicitur tamen mori, quia per aliquod accidens separatur à subiecta cute.

Id enim in herpete obseruamus, atque in alijs cutis affectionibus, vt etiam in huiusmodi vitijs contingit; nam ob excessum excrementorum, eò confluentium inducitur cuti quædã mala intemperies, quæ est causa, vt attenuetur cuticula, atque ab ipsa separetur, & hæc est mors ipsius cuticulæ, à qua quidem licet dignoscere propositos affectus.

DE FVTVRO EVENTV *Alopecia*.

QVod ad prognosim spectat, huiusmodi affectiones non sunt spernendæ, cum fiant à vitiosis humoribus.

Difficiliùs curatur alopecia, quando cutis subpinguem tactum refert, duriorque est, vel ex toto glabra: si maximè neq; fotu, neq; frictione rubescat.

Difficiliùs curatur, quàm ophiasis, quæ quidẽ, vt ex Celso supra audiuistis, non rarò sine medicamentorum ope euanescit, nunquam verò alopecia, quæ semper eget medicamentis, quibus etiã vix cedit; hæc de prognosi, ac signis.

Quamuis huiusmodi affectiones nullam actionem lædere videantur, cùm nec cutis actionem, nec minus capilli habeant, inducitur ei tamen intemperies, quo nomine, & ipsius functiones propriæ, nempe attractio, retentio, alteratio, atque expulsio læduntur.

Quare videtur morbus præsens, cui præsens etiam debetur curatio, quæ nõ nisi triplici illo medicinæ instrumento

A perficitur, vt humores vitiosos omninò extinguat; qui quamuis varij sint; idest, vel pituitosus, aut biliosus, vel melancholicus, in hoc tamen conueniunt, vt malignitate quadam, atque acredine radices pilorum consumant.

Curandum proinde est, ne amplius humor prauus in corpore generetur, & ille qui genitus est, euacuetur, ne postea in caput feratur; aut saltem ipsius ma-

B lignitas, & acrimonia mitigetur.

Primò quidem ipsius prohibebimus generationem, si materiam, à qua generari consueuit, auferamus; deinde partes affectas, & cutem ipsam temperare studebimus. Humores tales in toto fiunt corpore, aut in cute capitis corrumpuntur, etiam si boni fuerint.

C

DE CVRATIONE ALOPECIAE per diatám.

MAteria autem generationis horum prauorum humorum pertinet ad illud primum medicinæ instrumentum, nempe ad diætam, cuius subiectum sunt sex res non naturales, necessario nobis occurrentes.

Aer primò temperatus esse debet

D tam in actiuis, quàm in passiuis qualitatibus.

Deinde cibum, & potum oportet esse optimi succi, & facilis concoctionis: panis sit optimè fermentatus, debetque esse paucissimo sale conditus.

Inter olera, quæ optimum succum, & sanguinem laudabilem gignũt, sunt eligenda.

Omnia calida, salsa, acria, mellita

E euitanda sunt; caueantque ægrotantes omni caseorum genere.

A leguminibus etiam, & ijs, quæ flatum generare sunt parata, abstineant.

Si tamen cacochymia ex humoribus frigidis prouenerit, aliqua calida facultatis simplicia cibis iam dictis sunt admiscenda, vt simul, ac semel habeant alimenti, & medicamenti rationem.

Quod

Quod ad potum spectat, vinum debet esse tenue, atque pauciferum, quod Græci oligophorum appellant; vel saltem, quod multum aquosum sit ante factum; vel loco vini aqua coriandrorum, vel in qua modicum cinnamomi ebullierit.

Vbi tamen cacochymia frigida peccauerit, vini generosioris vsum permittere conuenit, sed cum cautela id agendum est, quia quamuis humores frigidi sint, nihilominus acrimoniã, & malignitatem continent, proinde tutò cùm vino agendum venit, ne caliditas illa acquisita magis augeatur, acrioresq; humores fiant.

In reliquis omnia debent esse moderata, vt exercitia, somni, balnea, sudores, à venere etiam abstinendum; denique alui deiectionem procurare conuenit (nisi sponte fluat) clysteribus quibusdã, aut balneis, seu suppositorijs.

DE CVRATIONE ALOPECIAE. per Pharmaciam.

ITa quoque & in pharmacia procedendum, vt scilicet id, quod est præter naturam, auferatur, absque aliqua illius, quòd est secundùm naturam labe. Præter naturam dicitur humor vitiosus, qui est indicans, cuius multiplex fieri potest consideratio; nam aut peccat qualitate, aut quãtitate, aut substantia, vel motu.

Si qualitate, vel prima, vel secunda; si prima, vel calida, vel frigida, vel humida, vel sicca erit, tumque indicat per contraria calefaciendum, refrigerandum, exiccandum, & humectandum esse.

Secunda etiam qualitas vel crassa, aut tenuis se prodet, & pariter indicat esse aut attenuandum, aut incrassandum.

Quod si peccat humor in substantia, aut quantitate, tunc indicatio suadet esse euacuandum, vel per sanguinis missionem, vel per medicamẽtum purgans.

A

Si autem peccet motu, insurgit indicatio ad reuellendum, aut deriuandum; at in hoc casu videtur magis per vrinam ducendum esse humorem peccantem.

Istæ sunt indicationes magis specificæ, quę à prima illa indicatione suggerũtur. Prima indicatio est, quod morbus tollatur; omnes enim rustici etiam cognoscunt morbum indicare sui ablationem, & etiam per contraria, nempe calidum refrigerandum esse, & sic de singulis.

B

Sed quantum, & quo modo id agendum veniat, & qua opportunitate munus est solius medici; vnde Galenus dicebat, ille, qui cognoscit media, quibus satisfaciendum est ijs, quæ à prima indicatione suggeruntur, est verè morborum curator.

C

In huiusmodi affectionib⁹ clara adeo est Galeni mens lib. 1. de comp. med. loc. cap. 1. vt nihil clarius in sua doctrina reperiri possit; quia vult humores per hieram, scammonium, & colocynthidem esse eijciendos, atque purgandos.

Ipsius enim hæc sunt verba: Quare istis primum purgationem corporis adhibebis, aut pharmaco pituitam educente exhibito, aut quod bilem pallidã, aut atram trahit; coniectura facta ex colore cutis humoris redundantis.

D

Ego verò semper per hieram purgaui, aliquando veratro nigro adiectã, vbi atram bilem expurgare volui; aliquando scammonio, cum bilis amara fuisset expurganda.

Si verò pituitosum exuperare cognoui humorem, nihil admiscui; hunc enim præsertim hiera ex colocynthide purgare consueuit, simulque cum eo alios humores, etiam si scammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum non assumpserit; quin etiam ex aloe catapotia, quæ colocynthidem, & scãmonium admista habent, vtiliter expurgare solent.

E

Quare à principio ad purgationẽ, nulla expectata coctione, deueniendũ est.

Sed vnum hoc loci dignum est consideratione, quia paulò inferiùs in hoc capite scribit se purgasse bis iuuenem quendam alopeciam patientem hiera ex colocynthide, spacio quinque dierũ.

Priùs quàm verò ad has purgationes deueniret, vndecim catapotia ciceribus ferè magnitudinem parem habentia dedit. Costant autem catapotia hæc ex vna aloe parte, & duabus scammonij, & colocynthidis, quibus addebat succum absynthij, & chiam mastichem, atque bdellium.

Non est sanè dicendum has pilulas dedisse, vt purgaret, quia in tam pauca quantitate assumpta, quanta est ciceris magnitudo, non potest corpus purgari. Deinde adduntur mastiche chia, & bdellium, quæ incidendi, & attenuandi facultatem habent, eaque simul cum succo absynthij incorporat, qui succus, & ipse attenuandi facultatem habet.

Vnde huiusmodi medicamentum nõ purgandi, sed præparandi causa Galenus exhibuit; ideoq; dicendum est, quod oporteat primùm alterare, & præparare antequam ad purgationẽ deueniamus.

Multa sunt præterea, quæ difficultatem habent in eo capite. Primò, quia scribit in prima purgatione se dedisse drach. iv. in secunda verò drach. v. hieræ ex colocynthide, quæ cùm sit validissimum medicamentum, non solet excedere drach. ij. ad summum.

Deinde cum tam breui tempore duas tam insignes fecerit purgationes, aliud non contemnendum oritur, quod supra sumpserat catapotia ex aloe scilicet, scãmonio, & veratro ad purgandos humores, cum tamen concedere videatur loco alterantium, & quod magis est, postquam scribit iuuenem fuisse purgatum, addit ipsum post tres illas factas purgationes discessisse: sed his omissis reliqua prosequamur.

Expurgato corpore localia applicanda sunt, quæ tribus cõditionibus pollere debent; primo, quod calida sint, sed non vrant; secundò, quod sint tenuium partium; tertiò, quod sanguinem bonum ad cutem trahere valeant.

Plura ab antiquioribus proponuntur, & à Galeno potissimùm. 1. de comp. med. per loca, quorum quędam simplicia sunt, aliqua composita, quæ per vos videre potestis.

Nostrates medici, facta vniuersali totius curatione decenti, abrasis capillis caput fouent lixiuio variè præparato; nam aliud mitius, aliud fortius parare consueuerunt.

Mitius, fit ex cineribus sarmentorum vitis: fortius autem ex rebus nitrosis, nempe ex caulium cinere, aut fraxini, vel ficus, & in hoc simplicia, quæ detergendi facultate sunt pręditą incoquunt, vt sunt.

Radices enulæ campanæ,
Bryoniæ,
Iridis,
Thapsiæ, & id genus.

Probatur linimentum ad alopeciam ab Alideo inuentum, à Petro Foresto vsu confirmatum. Id autem conficitur ex cinere apum, & oleo myrtino, primò tamen fouetur caput lixiuio facto ex radicibus cannæ, polytrico, & capillis veneris. Prodest etiam emplastrum factũ ex muscis tritis cum terebinthina, & vitellis ouorum.

Valet quoq; liquor prodiens à limacijs rubeis sale aspersis.

Duo linimenta à Petro Foresto describuntur, quorum vnum est Mesue, aliud verò suæ inuentionis, lib. 8. obs. 3.

Primum est.

℞. Spumæ maris
Aphronitri, seu spumæ nitri,
Nucum.
Amygd. amar. combust.
Rad. cannæ vstæ,
Cort. auellanarum comb.
Stercoris capræ, ana vnc. ß.
Adipis anatis, quantum sufficit,

Ali-

Aliud est.
℞. Carnium limacorum,
Vesparum,
Apum,
Sang[illegible],
Salis adusti ana partes æquales,

A Pone in vase vitreo habente in fundo parua foramina cribri instar, & pone sub eo aliud vas vitreum, quod colligat id, quod paulatim per multos dies manabit: & hæc de alopeciæ, & ophiasis curatione sufficiant.

DE CAPILLORVM PROFLVVIO.

CAPVT SECVNDVM.

Quamuis duę superiores, de quibus egimus, affectiones ad profluuiū capillorum, vt audiuistis, referantur, habent tamen propria nomina ab animalibus iam dictis desumpta, nunc prosequimur illud capillorum vitium, quod generico nomine profluuium appellatur, quod quidem si rectè iudico, triplex dici potest.

Vnum, quod ex lue venerea prodit; aliud, quod post aliquos morbos, vt docet Galenus, euenire consueuit tertium, quod nec à lue venerea, nec ab aliquo morbo proficiscitur.

De priori non est, vt quidquam dicamus, quia pertinet ad [illegible] de morbo gallico, proindeq; alium requirit ab alijs curationem. Secundum [illegible] præsenti exponendum [illegible] tertio, quod veluti a [illegible] à nostris aluitium [illegible] quibusdam temporibus, [illegible]; & peculiaribus naturis [illegible], & in quadam capitis determinata parte, nempe in anteriori.

Succedit, quod [illegible] ex cutis quadam siccitate potius proueniat, quam ex mala [illegible] qua [illegible] de quo atque de capitis [illegible] runt, quæ cum ad præsens [illegible] nē non lauant, ea sponte relinquimus.

B Venio itaque ad vocatum simpliciter profluuium, de quo [illegible], & doctè, vt semper loquutus [illegible] Galenus cap. 2. & quamuis [illegible] s scripserint, nihil tamen attulerunt, quod in primo de compositione medicamentorum per loca scriptum non habeatur.

C

DE CAVSIS PROFLVVII Capillorum.

Quid autem illud sit, & ad quod morbi genus referatur, facilè ex dictis colligi potest; huiusq; duæ causæ traduntur à Galeno loco præcitato.

Vna ex materia, à qua pili generantur, desumpta; altera verò à cute, in qua eradicantur. Materiæ primùm inopia, aē penuria adest, qua deficiente, & eorum generationem defici necesse est.

D Si verò cutis nimium rara sit, quamuis adsit materia, capilli fieri nequeunt; quemadmodum enim in terra, quæ sicca nimis sit, aut rara, plantæ consistere nequeunt, ita cutis raritas in causa est, vt capilli firmiter non hęreant, humoris itaque [illegible] quo fiunt, inopia pili extenu[illegible], excidunt, & qui remanent, rari esse deprehenduntur.

E Sunt, qui alias causas addunt, nempe n[illegible] humorum copiam, existimantes, quod quemadmodum plantæ ex nimio

nimio alimento suffocantur, sic c[illegible]. A Deinde adi[illegible] iunt, & cutis d[illegible] ta cm[illegible]

Q[illegible]am c[illegible] etiam teti[illegible] lib. 1. de t[illegible]s, vb[illegible] cut[illegible] qua pilus debet firma[illegible], [illegible] mediocriter se habenti inte[illegible], & rarit[illegible]tem [illegible] rec[illegible] f[illegible] ra re p[illegible], [illegible] plus [illegible] nis [illegible], quod [illegible] st[illegible].

E[illegible] modo [illegible] B asc[illegible]s [illegible] rem reperiun[illegible], extra [illegible] nullum capill[illegible] rel[illegible] vero ipsam d[illegible] perforare nequ[illegible] quo [illegible] nine, & capilli fieri n[illegible] p[illegible]nt.

Vt [illegible] itur ca[illegible] cutem pertundat, opus est vt ea sit med[illegible] in duritie, & mollitie. Etia[illegible] G[illegible] hanc eandem C causam agnouit, qu[illegible] lib. 2. comp[illegible] medicamentorum, non attulit, eo quod ex sui contrario satis claram reddi arbitrabatur.

Alexander Trallianus ima[illegible]natus est expurgationem prauorum hu[illegible] meatus pilorum obstruentium c[illegible] esse, vt ij defluant, non quidem c[illegible] dendo eorum radices, sed non ob[illegible]endo canaliculos.

D Sed vix credibile est humores acres sub cute reperiri, qui nihil pilorum radices molestent, repleant aute[illegible] canaliculos, in quibus pili fieri, ac firmari debeant. Sed dato etiam, quod illud fieri possit, iam satis, superque de profluuio capillorum à prauis humoribus enatis à nobis actum est.

DE SIGNIS PROFLVVII *Capillorum.*

E Signa profluuij capillorum a sensu ip so petuntur; nam cum v[illegible] licui capillos rariores fieri [illegible] mus pati profluuium capillorum.

Distinctio a[illegible], quo[illegible] à [illegible] materię ortum ducit, ex præg[illegible] mor-

A b[illegible] nam dicebat Galenus [illegible]rum euenire, nisi [illegible] c[illegible]sterit, ex qua [illegible] in corpore adesse [illegible].

[illegible] à [illegible]re multum [illegible] eleuari fuli[illegible] etiam sit im[illegible] ate[illegible] pro pi[illegible].

B [illegible] defluuij capill[illegible] causis externis, [illegible] sierunt, quibus p[illegible] ab illis rariore, [illegible] fuisse, quem[illegible] nimia siccitas, aut acris humid[illegible].

DE FVTVRO EVENTV *Profluuij capillorum.*

C Quod ad prognosticum spectat, si consideremus profluuium capillorum in se, vt prouenit ex al[illegible] defectu, n[illegible]m vnquam peri[illegible] [illegible]rt, temporisque progressu fac[illegible] uratur.

S[illegible] o illud consideremus, quatenu[illegible] prodit a m[illegible]bo, quemadmodum D est, [illegible]od sequi solet hecticas febres, [illegible] sunt c[illegible] alu[illegible]re, possemus d[illegible], vt n[illegible] c[illegible] recentioribus scr[illegible] halem, sed quia, h[illegible] terius, nempe m[illegible] dicere non possum[illegible] uuium capillorum [illegible].

DE CVRATIONE PROFLVVII. *Capillorum.*

Si [illegible] as[illegible]p cias, scribit Ga[illegible], opus esse vti cibis boni succi, [illegible] di vires facultatem habe[illegible] in bonum generandi, c[illegible]us ca[illegible]re operante possint eleuari fuligines, vnde citra aliquod [illegible]icamenti genus multi curantur, & perfe-

ctè

ĉtè capilli ti fiunt.

Al[illegible] quæ à nobis propo-
sita fuerunt, a[illegible] erit,
nempe [illegible] d[illegible]
ctum, carne[illegible]
pul orum, & [illegible]
ferum, [illegible].

Ad loc[illegible]
curren[illegible]
ad se tr[illegible]
cutem co[illegible]
diocrem q[illegible]
tatem [illegible].

Inter [illegible]
effect[illegible]
præsta[illegible]
quod d[illegible]
p[illegible]
ctom[illegible].

Sed [illegible]
tino[illegible]
vt fim[illegible]
habeat. C[illegible]
tius [illegible]
gita[illegible]
la[illegible]o [illegible]no.

A[illegible]
non po[illegible] fubet Gal[illegible]
l[illegible] oleum acc[illegible]
e[illegible] Galeni l[illegible]co patet, [illegible]
[illegible], qui ladanu[illegible]
m[illegible]um admifcent.

O[illegible] rofaceum, vel omphacinum
in hoc cafu [illegible] cum [illegible] ad vngue-
ti formam redactum optimum e[illegible] Ae-
tiu[illegible] tetrab. 2. [illegible] 6. Pau[illegible] Ae-
gi[illegible] 3. cap. 1. p[illegible]
oleum, nec non illud, [illegible]
voc[illegible].

Lad[illegible] va-
fe cum [illegible]
aut oleo [illegible]
remedium [illegible] que[illegible]
omnes auth[illegible] vt
pauca hifce [illegible]s ab [illegible]
adi[illegible]erint.

C[illegible] ex pr[illegible]
dum, aut fo[illegible] tondendum; æ[illegible]uo

A tempore radere oportet, hyeme verò
tondere forficibus[illegible]
eft, fricare [illegible]
deinque [illegible]
uat[illegible]
fit [illegible] dius.

[illegible] vti
c[illegible] eadem [illegible] ha-
be[illegible].

[illegible]tus huiufmodi eft.

B ℞. [illegible] myrti [illegible]torum in fuffi-
c[illegible] quantitate vini rubri, & aquæ
[illegible].

S[illegible],
S[illegible]ntorum vitis contuforum,
C[illegible]rum veneris,
Po[illegible]trici.

B[illegible]ant in fufficienti quãtitate aquæ
fontis. hac decoctione e fpongia qua-
dam vniuerfum caput foueatur (quæ
C magis ad frigiditatem, quam ad calidi-
tatem vergit) deinde hoc medicamenti
genere vniuerfum caput illinunt.

℞. F[illegible]rum myrti,
R[illegible]m rubearum,
[illegible],
Capillorum veneris,
P[illegible]ytrici, ana p. ij.
Decoquantur in olei dulci,
Vini aufteri, ana quartarijs iij.

D Q[illegible]que vinum confumptum fit,
omnia deinde exprimantur, & colentur,
poftea

℞. Huius olei, vnc. ij.
M[illegible]ches, vnc. ſſ.
Ladani, vnc. j.

Maſt[illegible], & ladanum in mortario
p[illegible] calido tundas, p[illegible]
i[illegible] deinde pulueris capillo-
rum veneris [illegible], ac
E [illegible] mixtione fiat vnguentum.

Ad [illegible] regenerationem in fu-
p[illegible].

℞. [illegible].

S[illegible] marini,
[illegible].

C[illegible].

Petrus Foreftus lib. 8. o[illegible] 3.

Si

Si vellem omnia medicamenta, quæ à scriptoribus traduntur, vobis in medium afferre, longum esset, praeter à Galeno composita ex Archigene, Critu, & Cleopatræ [illegible].

Legite per vos, & [illegible] Galenũ esse fontem, & [illegible] medicamentorum, sed præter hæc, [illegible] ad capillos denigrandos, [illegible] faciendos.

Legite quoque Auicennam [illegible] fen. 7. tr. 1. cap. 1. vsque ad 5. quæ

A cum ad cosmeticam, hoc est, medicinæ compositionem [illegible] ciant, [illegible] qui thera [illegible] studia [illegible] & hæc de capillorum [illegible].

[illegible] ad cutaneas affectiones [illegible], [illegible] quas [illegible] dicti enim [illegible] vulgatissi-

B [illegible], quam nostri [illegible].

DE PORRIGINE,
SEV FVRFVRIBVS.
CAPVT TERTIVM.

Appellantur furfures, [illegible] furfuratio libro 1. de comp. med. cap. 6. similitudine quadam [illegible], quam cum furfure habere videntur squamulæ quædam a capite decidentes. Diciturq; idem affectus porrigo, quia illi, qui tentantur eo, pruritu quodam affliguntur.

C [illegible] circa superficiem capitis [illegible] [illegible] in dictis [illegible].

[illegible] symptoma [illegible] in [illegible], [illegible] es, quod [illegible] superficie [illegible] squamulam, ex quo [illegible] dubium [illegible] capitis [illegible], quod a-

D Quid vero sit hæc affectio, non omnium eadem videtur opinio, [illegible] conueniant, quod sit aliquid præter naturam, nihilominus Galenus [illegible] esse accessionem, aut symptoma, Auicennas vero esse leuem [illegible] exceriationem cutis, a qua prodeunt squamulæ lib. 4. fen. 7. tra. 1. c. 1.

de [illegible] a egeat probatione.

[illegible] Auicenna concedimus [illegible] esse excoriatione [illegible] minime reperiri excoriationem [illegible] dicamus in gradum affectionis [illegible], ac qua Auicenna [illegible] autem a [illegible] separationem, & à [illegible] apparet ex o-

E Paulus Aegineta [illegible] inquit quod [illegible] & [illegible] squamulæ ex capite, vel [illegible] corporis superficie [illegible] Tralliano [illegible] verbum, quod [illegible].

Bernardus [illegible] nendum [illegible] capitis, [illegible] furfu-

[illegible] detur symptoma [illegible] a quibus [illegible], in quo nã sym-

ſymptomatum genere ſit reponendum. A

Capiuaccius ab alijs, vt cóſueuit ſem per, diſcrepans, inquit non ſymptoma, ſed ſolutionem eſſe continui cutis capitis in ſuperficie à materia furfurea; dicitque duplicem eſſe alicuius effectus à ſua cauſa dependentiam; aliam in eſſe, ſed non in conſeruari; aliam, & in eſſe, & in conſeruari.

Quæ cauſæ faciunt, & conſeruant ſuos effectus, illis ablatis, ſtatim & effectus ruũt, furfuratio talis eſt, vt ſit cauſa, tum eſſendi, tum conſeruandi, ideo ablata ipſa, auſertur etiam ſolutio continui. B

Ex quo concludit ſolutionem hanc non eſſe morbum, ſed affectionem, at de ratione huius affectionis eſt, vt ad remotionem cauſæ, remoueatur etiam ipſa: ex quo Capiuaccij loco colligitur furfurationem eſſe cauſam malæ affectionis, nempe ſolutionis continui. C

Sed cum in porrigine affectus præcipuus videatur caſus, ſeu excretio laminarum quarundam furfuris in modum, ſymptoma eſt in genere excretorum à toto genere præter naturam, cùm ex capite aliquid ſecernatur, quod ſecerni non deberet, ergo magis rationabile eſt, quod ſit ſymptoma, quam cauſa morbi. D

Verũ cùm omne ſymptoma ſequatur morbum, qui vel eſt malæ compoſitionis, vel ſolutæ continuitaris, aut intemperiei, non poteſt dici, quod ſit morbus in compoſitione, vt notum eſt, ergo pertinebit, vel ad ſolutam continuitatem, vel ad intemperiem.

Sed ſoluta continuitas duplex eſt; apparens, quę lædit actionem; & latens nullo modo actionem lędẽs; eſt proinde affectio præter naturam, non tamen morbus, quia dicebat Galenus breues auerſiones à ſtatu naturali nondum actionem lædentes non debere dici morbum; ſolutio autem continui nõ lædens eſt breuis auerſio, & ſi non lędit aliquã actionem, nec poterit dici morbus. E

Cum autem furfuratio alia ſit, quæ habet manifeſtam excoriationem, & propterea manifeſtè lædit actionẽ; alia verò, quæ immanifeſtam, & latentem ſolutionem; non erit ſimpliciter verum, quod ſupponit Capiuaccius furfurationẽ eſſe ſolutionẽ continui, ſed non morbum, cum adſit in ea manifeſta excoriatio, in qua euenit lęſio in actione ſen ſus tactus; igitur definitio Capiuaccij rem exprimere minimè poteſt.

Definimus igitur furfurationem eſſe ſymptoma in genere immodicè excretorum à capite, & à toto, cauſata ab intemperie, & ſolutione continui ſuperſiciei cutis capitis, & totius.

Ac dicimus eſſe ſymptoma, ſequẽtes Galenum loco præcitato, in genere excretionum à toto genere præter naturam, quia excernitur aliquid, quod minimè excerni deberet, quid verò illud ſit, non omnibus eſt eadem ratio, ſiquidem varij varia ſcribunt.

Capiuaccius ait ichores eſſe factos ſimiles furfuribus, quod adeo à ratione alienum videtur, vt nihil abſurdius dici poſſit; nam ichores ſunt veluti humorum partes aqueæ, vt notum eſt, id eſt, illa pars, quæ, omiſſo ſanguine per venam, in matula ſupernatare videtur, quę non ſecus atque aqua terminari termino proprio nõ poteſt, ſed alieno, quod tale eſt, non poteſt ad tantam ſiccitatem peruenire, vt furfuracea imitetur.

Cum igitur ichor eſſe non poſſit, ſequitur, quod ſit pars humoralis, vel ſolida, non quidem humoralis, quia non poteſt eſſe tam magna intẽperies calida, vt torreat ſiccas partes humorum, reſoluat verò humidas; ſed cum furfurea illa corpora ſimilia ſint membranis, hinc procul dubio dicendum eſt prouenire ab aliqua membranã.

At adeſt cutis, mẽbrana carnoſa, & cuticula, quæ inter mẽbranas numerantur, ſed nec à carnoſa mẽbrana, neq; à cute prodeunt, tũ quia affectio eſt in extima ſu-

superficie, tum etiam quia illę sunt partes spermaticæ, quę denuò generari nequeunt, & si ab eorum corpore exirent, tot corpuscula, consumerentur, cum nec possent restaurari, nisi vix, & longo tempore.

Addo, quod appareret continui solutio, à qua exirent, sed quando hæc affectio in extima superficie appareat, nec solutio continui insit in illis, sequitur non prouenire à cute, aut mēbrana carnosa, tanquam à materia, ergo necessarium est, vt à cuticula ortum suum ducat.

Præterea furfures, & squamulæ, quæ nonnunquam decidunt, redolent naturam ipsius cuticulæ; nam sunt corpuscula tenuia, atque densa, non secus atque cuticula.

Succedit cuticulam oriri ab excrementis crassioribus, & glutinosis tertiæ coctionis, quę abundant, proinde potest excoriata, & in furfurem abiens millies, ac semper resarciri.

Cumq; cuticula omni prorsus careat sensu, hinc est, quod furfurea illa è capite sine aliquo erumpunt dolore, sed ne id videatur à me excogitatum, Galeni confirmo authoritate, vbi lib. 4. de locis affectis, de vesicæ passionibus scribens, inquit, quod quoties furfuri, ac lanis corpora similia cum lotio exeunt, significant substantiam vesicæ esse affectam: quia corpora hæc sunt similia ijs membranis, ex quibus substantia vesicæ constat.

Cùm igitur corpuscula hæc apposita sint cuticulæ similia, ab eadē prouenire, certo certius est, cum potissimùm absq; aliquo exeant dolore, quod & ipsa omni sensu priuata sit.

Causa igitur est intemperies, & solutio cōtinui: intemperies quidem calida, & sicca, vt inquit Auicennas, seu mala complexio humoris aliunde venientis, aut in capite eandem complexionem acquirentis sub cute primùm collecti, ac sua qualitate intemperantis cutem.

A Ab hoc humore acriusculi vapores eleuati efficiunt illum, quem ægrotantes percipiunt, pruritum; suaque acredine solutionem in cuticula inducunt, vnde corpuscula excidere ab ea cogunt, ita vt à principio continui solutio manifesta in cuticula fit, in cute verò latens, temporis verò progressu ablata cuticula in extima cutis superficie apparet excoriatio, quemadmodum pulchrè Auicennas adnotauit.

B An verò dolor, qui percipitur, ab intemperie, an à solutione continui proueniat, alterius instituti est: existimamus nos in hoc casu ab vtraque prouenire, primò tamen ab intemperie, immediatè verò à solutione continui cutis, sed de hoc fusius suo loco.

Sed dicet quis, pruritum excitari determinasti à materia subtili, atque euaporante extra cutem, contrarium tamen

C sustinere videtur Auicennas cum tota Arabum schola, dicens pruritum à materia crassa, scabiem verò à subtili produci.

Quin ij rationē adijciunt, aliquid affirmantes in scabie per cutem exire, in pruritu verò nihil, vt sensus demonstrat, quare signum est crassiorem esse materiam in pruritu, cum exire nequeat, te-

D nuiorem verò in scabie, quia materia exit.

Nolo nunc longam hanc inter Græcos, & Arabes quæstionem exagitare; Galenus enim lib. 2. de causis sympt. cap. 6. quem sequuti sunt Paulus, Aetius, Trallianus, & reliqui Græci, scribit ex tenuiori materia pruritum excitari, scabiem, aut lepram à crassiori secundū

E magis, & minus.

Sunt qui ad cutis densitatem refugiant, dicentes in scabie cutem esse rariorem, in pruritu densiorem; nolo vt dixi morari in quæstionibus, sed affero meliorem, quam existimo esse, solutionem, dicens, quod aliquod exire à cute dupliciter contingit; sensibiliter scilicet, & insensibiliter,

A In pruritu enim à cute aliquid exit, sed insensibiliter, quemadmodum sunt vapores acriusculi; in scabie vero,& sensibiliter, & insensibiliter: hinc apparet semper in scabie adesse pruritum, non quidem in ea parte, in qua est scabies, sed circum circa.

Nam a minera ipsius scabiei eleuatur vapor acriusculus, qui per cutem transiens, dolorem illi inducit, quem pruritum appellamus: minera autem B firma, permanens, acremque qualitatem acquirens soluit cutis continuitatem, & vlcuscula illa efficit, quæ scabies appellantur.

Vnde Galenus secundo ad Glauconē loquens de generatione herpetis materis,& excedentis [illegible] parua ad cuticulam excitari a [illegible] le; herpetem vero a crassiori, quæ impacta sit, & inhærens cuti, ita in [illegible] C dicendum est, humorem illum acrem retineri in cute, cutemque exulcerare, & per exulcerationem exire.

Secundo ita distingui potest de materia; nam alia immediatè facit pruritum, & illa tenuis est, alia vero, a qua hæc eleuatur, & ipsa est crassa, neque exire potest,quæ si comprimatur cum ea, quæ efficit scabiē longè crassior exibit.

D Quando Auicennas, & sui sequaces dicunt esse magis tenuem, & subtilem, eam consideraruunt, quæ ab hac eleuatur, quæ procul omni dubio longè tenuior est, quam materia scabiei hocque modo potest solui controuersia.

Multa possent considerari circa pruritum [illegible] dolorem quendam; alij tamen dicunt afferre voluptatem, non dolorem, vt ex Philebo Pla- E tonis videre est, quare nocumenti sunt, qui dicunt nunquam pelcipere maiorē voluptatē ea,quæ ex pruritu percipitur.

Sed aliud est considerare pruritum in se; & aliud est considerare pruritum in scalptura:de se semper est tristis sensatio & dolor, quia materia partes diuellit,in qua fit solutio continui, quæ est doloris causa,

Scalptura verò illa est, quæ voluptatem affert, eò quòd materiam euacuet, quæ diuulsionem iam dictam facit; voluptas enim contingit in hac euacuatione, quemadmodum etiam in alijs extraneæ materiæ emissionibus, & eo magis euenit in hac, quoniam tum subitò fiat, tum per plures cutis partes.

Quamuis tamen ob nimiam scalpturam non rarò augeatur dolor,tum quia succi attrahuntur, tum quia ex illo motu, maior acquiratur acredo, partesque ex scalptione, vt ab vrtica punguntur sed hæc obiter dicta sint,ex quibus satis apparere arbitror, quid furfuratio sit, & quomodo fiat: nunc ad causas properandum est.

DE CAVSIS PORRIGINIS, & furfurum.

Causæ autē & antecedētes, & cōiunctæ [illegible]. Sed immediata est vitiosa [illegible], quæ vel a pituita, vel bile, vel melancholia, vel sanguine proficiscitur, de quibus [illegible], & notas attulimus, quibus [illegible] deprehenditur.

DE CVRATIONE PORRIGINIS, & furfurum per victus rationem.

Vna [illegible] intentiones [illegible] est, quarum vna totum corpus respicit; alia vero partem affectam. Quæ totum respicit, a qualitate humoris acris, & mordacis [illegible], quæ indicat per sua contraria alterandum, maxime victus ratione [illegible], quemadmodum [illegible] tamen peculiare habeat, vt cibi euitentur, qui [illegible] procreare possint, vt tubera, [illegible] Plutarchus disputat,an ex tonitru fiant.

Cæterum Galenus vult, quod cibis

 boni

boni ſucci addatur modicum mellis; à A belliarijs tamen abſtinendum eſt.

Quod ad condimenta attinet, acetum cum ſapa, cuminum, atque fœniculum laudatur.

Vinum à Galeno conceditur album, tenue, voluptatis vero cauſa dulce. Concedit etiam vuas, ac ficus, ſed quæ aſſumantur, ante reliquos cibos.

Deambulationes leues [illegible], & veſperi plurimum conferunt. Somnus ad B ſatietatem optimum eſt.

DE CVRATIONE PORRIGINIS, & furfurum per Pharmaciam.

Primo vtendum eſt al[illegible] medicamentis, quæ pr[illegible] ris ſpeciem reſpiciant, nempe [illegible], vel vtramq; bilem, de [illegible] eius quantitatem, q[illegible] C tionem, ſiue pharma[illegible] miſſione, quem ad[illegible] capite de alopecia, & [illegible] natum eſt. Vbi peccet [illegible] lere, tum d[illegible] in principijs, [illegible] vt di[illegible]

L[illegible] verò medicam[illegible] pi[illegible] D de[illegible] debent [illegible] re, ne[illegible], & a[illegible] re, [illegible] re, ac co[illegible]

Mul[illegible] bu[illegible] t[illegible] & c[illegible]

P[illegible] E [illegible] gi[illegible] laur, [illegible] a[illegible] quo ſuffires [illegible] lapathum [illegible]

Abluto capiti, atque optimè linteo quodam exiccato, id genus emplaſtri apponendum eſt.

℞. Farinæ fabarum,
Lupinorum,
O[illegible]bi, ana vnc. ij.
S[illegible] mi[illegible]eralis, drach. iij.

Subigatur ſal cum aceto, deindè cum oleo amygdalarum amararum fiat em[illegible]m, quod medicamentum per duas, tres, aut quatuor horas detineri poteſt.

De[illegible] caput abluatur lixiuio præ d[illegible], inungaturque oleo [illegible], vt tollatur intéperies [illegible] liberum non maneat, ad[illegible], v[illegible]que properandum [illegible].

℞. [illegible],
N[illegible].

C[illegible] quantitatę ſufficienti [illegible] præſtantius e[illegible]

℞. [illegible]
[illegible],
[illegible] experti, ana, p[illegible].

[illegible] ſoluto in oleo maſtichi[illegible] vnguentum.

[illegible] Galenum, Auicennamq; [illegible] medicamenta. [illegible] tamen [illegible] recentiores vſur [illegible] quædam, ſeu lixiuium ex [illegible] ſum, deinde deco[illegible] tranſactis duobus die[illegible] ſine alio medica[illegible], vel conficiunt decocti[illegible] bryoniæ, aut cucume[illegible].

Decoct[illegible], ac lixiuium factum e[illegible] capillorum veneris eſt mi[illegible].

P[illegible] eſt remedium, ſi a[illegible] & radices canapis coctę a[illegible], qua caput ablu[illegible].

[illegible] præſtat [illegible], in quo infuſæ ſi[illegible] amygdalæ amaræ tritæ, & hoc habeatis

beatis vt arcanum.

Taceo vrinam humanam, quæ est remedium ingratum, & pro rusticis solũmodo expediens; habet tamen omnes A intentiones curatiuas, quę huic affectui conueniunt: & hæc satis sint pro furfuribus, seu porrigine curanda. Ad phthiriasim nunc gradum facio.

DE PHTHIRIASI, SEV PEDICVLARI MORBO.

CAPVT QVARTVM.

POst tractatum furfurationis, ordo propositus, vt phthiriasi orationẽ nostram applicemus requirit, de qua quidẽ eadem prorsus considerãda accipimus, quæ in superioribus affectionibus hũc vsque rimati sumus.

Dicitur Græcè phthiriasis, hoc est, à pediculis, vel à corruptela; quia humores in hac corrũpũtur affectione, vt lib. de theriaca ad Pisonem cap. 18. Galen. scriptum reliquit. A latinis pediculatio, vel etiã pedicularis morbus appellatur.

Plinius lib. 7. cap. 51. ex opinione Marcelli Donati, pediculos serpentes appellauit, Græcos imitatus, qui ea serpeta vocant, sed falsò mea quidem opinione, id Plinio adscribit, vt vnicuique videre est.

Nam ille in eo capite scribens signa eorum, qui sunt morituri, inquit, posse homines ex varijs morbis mortem oppetere, quemadmodum obseruatum est Pherecidem Syrum copia serpentium, hoc est, pediculorũ obijsse: ponit itaq; adiectiuum, non substantiuum, serpentũ, quo nomine pediculos significauit.

Quæ certè affectio nihil aliud esse potest, quàm solutio continui multiplex in cute facta à pediculis morbũ in numero facientibus; hæc affectio omnibus corporis partibus euenire potest, at frequentius consueuit caput, & partes pilis obductas inuadere, quemadmodũ sub axil- B lis, & in inguinibus; sed in profundo ipsius cutis, non autem in superficie.

Pediculi enim videntur esse morbus, & causa morbi: morbus quidem in numero, non secus atque lumbrici, quia adest aliquid præter naturam in corpore, quod priùs non aderat. Quoniam verò vias, hoc est, meatus cutis occupant, sunt appellandi morbus in via.

Sunt etiam causa morbi, propterea C quod continuum ipsius cutis soluere videntur, sed huiusmodi tam subtiles inquisitiones nihil ad curationem facere videntur.

De ijs autẽ quatuor veniunt inquirẽda, locus nimirum, materia, efficiens, nec non & differentię: exordiamur à primo.

De loco scriptum est à Galeno lib. 1. de comp. med. cap. 7. ad intimas partes sub cute pediculos suum locum generationis habere. Mercurialis lib. 1. cap. D 7. Aristotelem reprehendit, qui dixit pediculos à carne putrida ortum suum ducere, aduersusque ipsum duplici mouetur argumento.

Primum est, quia pueri in cute capitis abundant pediculis, hinc tota eorum caro consumeretur. Secundum, quia nascuntur in phthisicis, vbi nulla est caro.

Sed huiusmodi rationes non valent; E quia Arist. non dixit carnem putridam, sed carnẽ solũ. Deinde Mercurialis intellexit, quod Aristoteles velit notare materiam, à qua sunt pediculi; sed potiùs innuere videtur locum, vt sensus

sit, ex carne, hoc est, in carne; nam cum loquutus fuisset de culicibus, ac cimicis inquit illas sedem suam habere siccam; cimices verò humidam, quæ ad animalium superficiem est. Mox vt Marcellus Donatus ait, pediculos ex carne generari, locum, non materiam designat, quæ intus est, non extra.

Locus igitur est sub cute, inter hanc, & carnem, & vt inquit Altarauius, ex eo humore fiunt, qui ad cutem transmissus retinetur sub cute. Plinius scribit Phryges in Aegypto, qui cadauerum sectioni præsunt ad morborum sanationem, reperisse hunc morbum in corde, quod forte verum esse posset in ijs, quibus cor hirsutum est, quemadmodum idem Plinius scribit de illo Aristomene, qui sectus exhibuit cor hirsutum: hæc de loco.

Circa pediculorum materiam, Theophrastus lib. 2. de causis pl. cap. 12. scribit eos ex sanguine corrupto, ac putrefacto fieri, quæ quidem viri opinio non est accipienda in ea significatione, in qua Mercurialis sumpsit; nam ex massa sanguinis, non ex sanguine intelligenda est.

Auicennas præcitato loco scribit esse humidam materiam; aliquando etiam pituitam fore affirmauit.

Celsus Aurelianus dixit fieri ex bile rubea: Serapio, & Altarauius dixerunt ex humida, & calida materia eos produci, ex quorum authorum opinione habemus posse pediculos ex omni humore fieri, humido, & calido putrefacto quidem, sed qui nondum acrimoniam susceperit, quia tunc non generarentur pediculi.

Quod ad efficientem causam pertinet, Auerroes 12. diuinorum tex. 18. loquens de animalibus à putredine ortũ ducentibus, dicebat, quod hęc animalia, etsi vilia sint, difficilem admodum habent inuestigationem.

Cuius sententia verissima est; nam alij dicunt à putredinali calore fieri, alij tamen sunt, qui addunt naturalem calorem, alij addunt cælestem; nam cùm putredo in ijs fiat, quæ humida sunt, à calore præter naturam correpta; hinc est, quod ab omnibus in generatione pediculorum calor præternaturalis receptus est.

DE CAVSIS PHTHIRIASIS, *seu pediculorum.*

CAusa autem inquirenda venit, à qua generantur isti pediculi, quæ à Galeno lib. 1. de comp. med. cap. 7. dicitur esse humores calidi copia sua excedentes, sed non adeo calidi, vt acredinem acquisiuerint.

Recentiores rem intimius scrutantes dicunt humores hos esse excrementa tertiæ coctionis, sed siue sint tertiæ coctionis excreta, siue humores, calidæ, & humidæ sunt naturæ. Nec acres illi humores ad cutem tanquam ad totius corporis cloacam depulsi, atque in ea retenti, vt putrescant, est necesse, quemadmodum omnium rerum calidarum mos est, quæ in loco sunt alieno, ex quarum putrefactione animacula iam dicta ortum suum ducunt.

De animalibus ex putri materia genitis, & quæ generantur, loquutus est Aristoteles, sed obscurè adeo, vt vix, quid sibi velit, intelligatur; nam dicit animalia fieri in his, quæ putrescunt.

Siquidem caliditas, quæ segregãtur, naturalis existens, consistere facit segregata, quæ putrescunt, id perpetiuntur, quia sunt calida calore aduentitio, proprio autem sunt frigida.

Iam verò dum ex putri materia animalia generantur, ea in multas partes diuiditur, quarum diuisarum partium calor naturalis efficitur, à quò animal illud & esse, & conseruari recipit: sed hæc alium requirunt locum, & tempus.

Supponatur igitur nobis pediculos ex putri quadam humorali materia ad cutem delata suum ortum ducere, ac in

in penitioribus cutis partibus retineri.

Hoc posito ad quatuor genera oēs pediculi reducuntur. Primum, eorum est, qui in capite generantur plures habentes pedes, atque ambulantes.

Secundum genus eorum est, qui carent pedibus, & adeo cuti infiguntur, vt vix separari possint; à quibusdam morpiones appellati, seu, vt vulgò aiunt, piattole.

Tertius genus eorum est, qui sub cuticula latitant, neque vnquam extra erũpunt, intus rodentes, & sunt illi, quos ad solem cuspide acus mulieres auferunt, & cyrones appellantur, nostra verò lingua pedicelli dicuntur.

Postremum genus eorum est, qui capillis affixi manent, & lendines vocantur.

DE SIGNIS PHTHIRIASIS, *seu pediculorum.*

Signa à sensibus sunt petenda: vnusquisque facilè id genus affectionis agnouit, quamuis imperitus sit.

DE FVTVRO EVENTV *phthiriasis, seu pediculorum.*

Quod ad prognosim attinet, affectio ista nullo modo spernenda, quia vbi vniuersalis fuerit, potest hominem in interitum ducere, quemadmodũ apud Aristotelem videre est, qui inter cæteros, qui ex hoc perierunt morbo, Pherecidem recenset.

Plutarchus quoq; refert Syllam sũmum Romanorũ Dictatorem hoc morbo perijsse. Alij addunt Platonem philosophum tam illustrem.

DE CVRATIONE PHTHIRIASIS, *seu pediculorum.*

Cum igitur statutum sit materiam horum animalium esse putredinē, materia autem putrescens duplici modo A putris dicatur, vel in fieri, vel in facto esse, hinc duæ insurgunt curandi indicationes, alia quæ indicat prohibitionem eius, quod in fieri est, alia verò, quæ anfert, quod iam factum est.

Quamobrem omnis pediculorum curatio ad duo capita reduci videtur; vnũ est, vt demus operam, ne pediculi amplius nascantur; alterum, vt eos, qui nati sunt, interimamus.

B Non nascentur amplius, si materia, ex qua nasci possunt, non reperiatur; nō aderit autem, quoties in corpore non generabitur, & vbi genita fuerit, non feratur in cutem, aut si in ea retineatur, vt non putrescat.

Non generabitur amplius materia, si victus rationem, quæ boni sit succi, visceraq; attemperare possit, iusserimus.

Carnes sint pullorum, caponum, assa C tæ potiùs, quàm elixæ: aues montanæ, turdi, & id genus præstant, quæ sunt boni quidem succi, & ad siccitatem paulò vergunt.

Caro phasianorum reprobatur, quod huiusmodi animalia pediculos facere videantur. Condirique carnes possunt rebus acribus, vt

Aceto,

Omphacio,

D Succo berberis, & huiusmodi, quæ putredini nonnihil resistunt.

Vinum sit mediocre, substãtia tenue, album: nigrum etiam, quod paulò austerum sit, non est inutile.

Exercitium longè magis prodest, quã quies, sed quod tempestiuè sit factum, ante prandium per duas horas, & septē post prandium.

Cultus corporis necessarius est; vnde E omnis sordities tollenda est quotidie.

Balnea potissimùm aquæ dulcis, sed magis marinæ ex vsu sunt, quod adstringendi maiorem facultatem habeant.

Caput singulo mane pectendum est.

Commercia eorum, qui pediculis scatent, euitanda sunt.

Hoc modo prohibebitur generatio hu-

humoris, ex quo fiunt pediculi, cùm præsertim iecur, & ventriculus mali affecti sint, corroborentur, de quibus alibi.

Materia genita prohibebitur ferri in cutem, si euacuetur, aut reuellatur, per sanguinis missionem, aut per pharmacum educens.

Sed primo humor præparandus est.

℞. Syrup. lupulorum,
Bettonicæ,
Oxymel. s. ana vnc. ß.
Decocti lupulorum,
Tormentillæ,
Scorzoneræ, vnc. iv.

Offeratur syrupus singulo mane in aurora, ex quo humor præparabitur per spatiũ septẽ dierum, quo præparato, educendus statim venit hoc medicamento.

℞. Agarici trochiscati, drach. j.
Carthami, drach. ß.

Infundantur in sero caprillo, deinde facta forti expressione dissoluantur iam dicta, addẽdo confect. hamech. drac. iij.

Vel

℞. Diacatholici, vnc. j.
Electuarij indi, drach. ij. ß.
Misce, & cum saccharo fiat bolus.

Quibus medicamentis sperandum est fore, vt humores putrefacti educantur, qui ad pituitosos, atque melancholicos reducuntur; nam ex bile, quod amara sit, pediculi minimè generari possunt, pilulæ sint ex

Aloe, vel
Agarico vel
Hiera cum colocynthide.

Quæ maximè in hoc casu laudantur: sed non putetis vnica purgatione morbum auferri posse, proinde repetenda est purgatio, quoad opus esse videbitur, qua peracta, decocta ex

Guaiaco vel
Sarsa parilla,
China, aut
Sasfras,

Non erunt inutilia: ex quibus sperandum est, vt non solùm totus humor putrefactus tollatur, sed etiam, vt

A membra præcipua recutificentur.

Quod modò spectat ad localem curationem, medicamenta exiccantia esse debent, & quæ vim penetrandi intus habeant, atque in altum trahere, & euacuare materiam possint; hoc est detergentia, & discutientia sint, quæ & diaphoretica dicuntur.

Inter quę plura proponuntur tam ab antiquis, quàm à neotericis scriptoribus

B vt balneũ ex aqua lupulorum primùm, deinde accipiunt staphidẽ agriam, quã herbam pedicularem appellant.

Huius seminis drach. ij. infundunt in aceti acerrimi vnc. j. ß. per totam noctem, deinde coletur, atque eo caput inungas, vel applica aliud linimentum, quod præstantius est.

℞. Aluminis roccæ, drach. ij. ß.
C Radicum betæ, vnc. ß.
Fellis taurini, drach. iij.
Olei amygd. amararum, vnc. ij.
Misce, & fiat linimentum.

Mercurialis lib. 1. de morbis cutaneis adducit tale medicamentum.

℞. Staphidis agriæ, hoc est, herbæ pedicularis, p. j.
Nitri drach. ij.

D Bulliant in libris iv. aquæ communis ad medietatem vsque, factaque expressione, ponatur argenti viui extincti drach. j. atque aqua agitetur spatio duarum horarum, abluatur ex eo caput, deinde exiccetur, & capiti ponatur.

Vel

℞. Aloes subt. pulu. drach. ß.
Fellis taurini, vnc. j.
Olei chamæmeli, vnc. j. & ß.
Cum modico ceræ fiat linimentum.

E Præstantissimum omnium remedium est argentum viuum saliua extinctum, aut in pomo sub cineribus cocto: vel aqua ipsius hydrargyrij, aut eiusdem oleum cæteris antefertur, si arte chimica fuerit extractum: iucundissimum id, ac omnium in hoc affectu præstantissimum est, sed solum pro nobilibus, ac principibus viris.

DE

DE ACHORIBVS, ET FAVIS SEV DE TINEA VOCATA.

CAPVT QVARTVM.

AFfectio illa capitis vlcerosa, quæ a [illegible] vlcera manantia, a Græcis achores, & ab Arabibus saphati nominatur; dicta est vulgo tinea, ob similitudinem, quam cũ tinea habet; nam quemadmodum illa, multo, tenui, atque continuo morsu, ac [illegible] vestes perforat, ita quoque achores capitis cutem corrodunt.

B Nec desunt ex Arabum familia, qui arbitrantur id genus affectionis simul cum capite faciem [illegible].

In duplici differentia ex [illegible] placitis versantur achores; nam alij sunt veluti humidi, alij vero siccitatem præseferunt: priores lactumia potius sunt, secundi verò tinea appellantur, & cum ichor quidam ab ijs emanet, græce, achores, quasi ichores appellat[illegible].

C De lactumia nihil dicturi sumus, quia solis pueris lactantibus euenit, & quia sponte curatur, tineæ [illegible] modo sermone præstingere est animus.

Quæ quamuis achorum nomine a Græcis significetur, sunt tamen alia nomina, quæ eandem demonstrare videntur, vt apud Trallianum manifeste scriptum apparet, vt sunt psydracia, & exanthemata, quæ nomina a varietate [illegible] fluentis, & à varia vlcerum [illegible] pta censentur, quæ tamen dico ad nomina generica reduci posse, nempe ad achores, & fauos.

Hi, quantum ad essentiam attinet, nihil aliud sunt, quam Galeno authore, cutis capitis vlcuscula quædam depascentia, non ineptè à Capiuaccio definita, quod sint solutio continui cum deperditione cutis a mordente succo excitata.

E Differunt tamen achores a fauis, tum

A ratione modi deperditionis cutis, tum ratione excuntis excrementi; nam in achoribus sunt pauca, & exigua foramina, in fauis è contra quamplurima [illegible] foraminibus, quæ in fauis apum conspiciuntur, à quibus nomen desumpserunt.

Quamuis non desint, qui scribant in achoribus [illegible] foramina conspici posse ad [illegible] in fauis vero è contra

B fa[illegible] esse.

[illegible] achoribus [illegible] foramen [illegible]; in fauis vero [illegible]. Ex [illegible] achoribus [illegible] & ichorosum, a quo & [illegible]; quod vero ex fauis emergit, mellis similitudinem quo ad colorem, & substantiam [illegible], quæ [illegible] & melicerida à quibusdam appellantur.

C H[illegible] lib. 8. [illegible] sex tineæ [illegible] differentias pro varietate humoris emanantis, & varia figura.

Prima est, ex qua quidpiam instar farui [illegible].

Secunda, in qua quidpiam simile [illegible] continetur, quæ sphæricæ est figuræ cum rubore.

Tertia, ex qua [illegible] manat aquæ similis, in qua [illegible] caro.

D Quarta, quę similis [illegible] papillis vberum [illegible] cum rubore [illegible] ex qua sanguis [illegible].

Quinta, quæ [illegible], & colorem [illegible] cortices instar squamarum [illegible], deducit.

Sexta, ex qua [illegible] rea defluit corpuscula, interdum minutissima, interdum densissima.

DE CAVSIS ACHORVM, & fauorum.

A Proxima, & immediata huius affectionis causa, Galeno authore, est humor crassus mixtus cum tenui [illegible], qui ferè est pituita salsa, magis tamen diluta in achore, minus in [illegible], seu fauo, quam [illegible] ex [illegible] fiat.

Paulus Aegineta lib. 3. cap. 4. [illegible] pituitam [illegible], vt causam [illegible] calefacta [illegible] hinc G[illegible]mus Placentinus dic[illegible] [illegible] incendi[illegible] cum [illegible] crustulis hanc affectionem [illegible] reperi[illegible].

B A[illegible] ex[illegible] materiam admixtam esse cum humiditate quadam [illegible]; quæ [illegible] Mercurialis, [illegible] vt[illegible] [illegible], ea autem [illegible] cutem [illegible], in [illegible] eaq; [illegible] [illegible]. Potest igitur fieri ex pituita [illegible], & pituita [illegible] admixta [illegible] bilis, quemadmodum etiam & melancholia.

C Tenuior tamen in achore, quam [illegible]rio, [illegible] adest hinc e[illegible], [illegible] profundioraque in fauo,

D quam [illegible] apparent [illegible] quemadmodum G[illegible] de Herpete lib. 2. ad G[illegible], bilem crassam in aliquam partem [illegible] tam e[illegible]cere [illegible] exedentia cutem ad carnem [illegible], [illegible] hanc affectum [illegible] herpetem exedentem; tenuem vero bilem [illegible] extima superficie efficere, à quibus [illegible] herpes ortum suum ducit: ita quoque

E in hoc affectu contingit, vt sit crassior bilis in fauo, quam in achore.

Huius humoris generationis causæ, aliæ externæ sunt, aliæ internæ; externę quidem re[illegible] ad prauam victus rationem, [illegible] quantitatē, quę [illegible] promptere [illegible].

Internæ causæ sunt viscerum præcipuè malæ affectiones, quod scilicet ea nimium intemperata sint, inde copiam huius praui humoris generent, & ad cutem propellant.

DE SIGNIS ACHORVM, & fauorum.

Signa, quibus recognoscitur achor, & fauus tum à foraminibus, tum ab eo, quod exit, facilè ipso sensu petuntur, [illegible] pruritum communem habent: humores deinde peccantes ex signis supradictis deprehendi possunt.

DE FVTVRO EVENTV achorum, & fauorum.

Ex futuro [illegible] senior scribit euē[illegible] [illegible]que tumoris salubrem esse, [illegible] tamen expectari potest sa[illegible], quam faui ob materiæ tenui[illegible], quæ dissipari facilius solet.

Verùm cum potiores obseruationes fi[illegible]t, [illegible] in dies huiusmodi vlcera, pro vt magis, aut minus praua est ma[illegible] [illegible] in alopeciam, & ophia[illegible], capillosque capitis ex [illegible]re, sed etiam cutem ad ossa [illegible].

Cum vero hic morbus soleat vt pluri[illegible] [illegible]cios [illegible], hinc quoque re[illegible] sæpe incurabilis, aut longæ, vel d[illegible] [illegible], quod medicamenta co[illegible] administrari nequeunt.

Adde, quod nonnulli non agnoscentes morbum, neque distinguentes tineam a lactumia vocata, parui faciunt illā existimantes à natura tandem temporis progressu absque medicamentis superari posse, quod tamen nequaquam euenire obseruamus.

DE CVRATIONE ACHORVM & fauorum per diætam.

CONsilium curantis eò dirigi debet, vt omni ingenio tentet, ne morbus augeatur, & ille, qui genitus est, auferatur: non augebitur, si non fluat amplius humor ad cutem, cuius fluxus tollitur, si ipsius aufertur generatio, atque illius, qui iam genitus est, fiat purgatio.

At prohibebitur generatio praui humoris per rectam victus rationem, qualem supra iam instituimus, per cibos nempe, qui boni sint succi, & facilè in bonũ sanguinem conuertantur.

Verùm si proueniat ipsius humoris malities ratione iecoris malè affecti, aut lienis, auferetur, si attẽperabitur viscus affectum, de quo suo loco.

Quo ad victus rationem, cùm, vt dictum fuit, frequentius pueri in hanc incurrant affectionem, nutrices curandæ sunt, quibus prohibendi sunt cibi acres, salsi, lacticinia, pisces salsi potissimùm, oua assata, elixa, vinum generosum, atq; venus.

Debent, vt vnico verbo amplectar, euitare omnia, quę prauos, & crassos succos generare sunt apta; nam cum quæ comedunt, in sanguinem abeant, ex quo lac debet generari, opus est, vt ipsum optimis sit præditum qualitatibus, quamobrem pueri, qui ex prauo lacte nutriuntur, vt iisdem vitiis afficiantur, necesse est.

Sint carnes pullorum elixæ,
Gallinarum,
Veruecis,
Vituli, cum quibus simplicia quædã ebullire possunt, pro humoris peccantis varietate, sed tamen cum acris, & mordax sit succus omnis, à quo prodit affectio præsens, non absre proponitur,
Cichorium,
Pimpinella,
Acetosa,
Borrago,
Lupulus, & id genus, quæ humorem A acrem attemperandi facultatem habẽt, simulque, & aliquo modo iecoris intemperiem remittendi.

Vinum tenue, aut multa aqua dilutũ conceditur.

Aqua cinnamomi, anisorum, atque acetosæ propinetur.

Exerceri modicè corpus debet, non tamen frictiones ad crura, aut brachia agendæ sunt, vt nonnulli perperam scribunt, B quia periculum esset, ne materia lactis auerteretur, ad vterumque attraheretur.

Non tamen nutrices puerorum valdè ignauiæ indulgeant; nam præter quã quòd ea vniuersum corpus hebetat, atque ineptum ad actiones reddit, multarum superfluitatum corpus, & humores, à quibus lac generatur, replet, & eo magis, vbi illæ cibis ad satietatem vsque se C ingurgitent.

Huiusmodi mulieres sunt vt plurimũ pauperes, nec assuetæ vesci varietate ciborum, sed vitam potius parcè, ac duriter agere, industriaq; victũ quæritare, & vbi apud nobiles, diuitesq; causa puerorũ lactandorum bene se haberi vidẽt, existimant opiparè sibi viuendum esse, atque in otio, vt inde maior, ac optima D copia lactis generetur.

At profectò longè decipiuntur, quia & lauta, & inordinata viuendi ratio, quamuis alimenta optimi sint succi, est causa, vt coaceruentur excrementa, quę cum per assuetum exercitium non expurgentur, calorque naturalis multitudine obrutus ea expellere sit impotens, vt lac excrementosum fiat, necesse est, ex quo postea nutriuntur miserrimi infantes.

E Vnde longè melius foret, si nobiles ipsæ possent suos liberos lactare: hoc dixisse volui, vt ostenderem minimè conferre pueris, vt nutrices otio marcescant, sed consueta obeant exercitia.

Vbi igitur nutrix prauis scate at humoribus, ita se gerere debet in regimine victus. Ad hęc si beneficium ventris non ha-

habeat, mollibus clysteribus aluus subducenda est, ab iraque cauendum; in cæteris verò humor genitus, & in corpore coaceruatus euacuandus erit.

DE CVRATIONE ACHORVM, & fauorum per Chirurgiam.

Vel per sanguinis missionem oppugnandus est affectus, vbi adsit sanguinis copia: ac vbi timeatur, ne vnica, & copiosa sanguinis missione materia lactis à mammis reuellatur, repetenda ea est, & per vices administranda.

DE CVRATIONE ACHORVM, & fauorum per Pharmaciam.

Vbi humor sit educendus aliquo cathartico medicamento, tunc species humoris cognita in primis alteranda est, quæ si crassa nimis sit, indicat esse attenuandam; si tenuis, incrassandã.

Quibus autem syrupis alterandus vnusquisque humor sit, iam supra à nobis dictum fuit, & in sequentibus dicetur fusiùs.

Si supponatur nobis pituitam crassiorem, sed salsam, nempe acrem, & mordacem in corpore alterandam esse, quia opus est inspicere, ne menses prouocentur, ideo vti poterimus his præsidijs, vt est

Syrupus de Cichorio,
Lupulis,
Acetosa.

Cum aquis eiusdem generis singulo mane in aurora.

Vel

℞. Hordei cum cortice m. j.
Fol. Cichorij,
Lupulorum, ana m. j. ß.
Passularum, vnc. j. ß.

Ebulliant in iusculo pulli vsque ad hordei coctionem; at primò hordeum est ebulliendum, deinde reliqua, &

℞. Huius decoct. vnc. v.
Syr. Lupulorum,

A Syr. acetosi simpl. ana vnc. j. m.

Hoc apozema habet facultatem alterandi pituitam.

At si bilis sit causa, quæ alterari debet ante euacuationem.

℞. Syr. de endiuia,
Violacei,
Nenupharis, ana vnc. ß.
Aquarum portulacæ,
Endiuiæ, ana vnc. ij. m.

B Si humor melancholicus fuerit.

℞. Syr. de fumaria,
Pomis,
Acetosa, ana vnc. ß.
Decoctionis fumariæ,
Melissæ,
Borraginis, vnc. iv. m.

His itaq; possunt alterari humores iã dicti: si verò mixti sint humores, misceatis & medicamenta,

C Ad pituitam educendam.

℞. Syr. rosati solutiui, vnc. v.
Agarici trochisc. drach. ij. ß.

Infundantur in tribus vncijs vini odoriferi; deinde facta forti expressione dissoluantur omnia, & fiat potio.

Probile.

℞. Syr. rosati solutiui, vnc. v.
Rhabarbari electi maturi subt. pulu. drach. j. ß.

D Ad melancholiam.

℞. Syr. magistri Augustini, vnc. iv.
Confectionis hameeh. vnc. ß.
Misce, & fiat potio.

Facta humoris præparatione, atque purgatione, vel sanatur affectio, vel nõ: si sanatur, standum est in recta victus ratione, vt confirmari sanitas possit. Atqui si non sanatur, repetenda est purgatio, corroboranda deinde sunt viscera, de

E quibus suo loco.

DE CVRATIONE ACHORVM, & fauorum, per medicamenta localia.

Venio ad localem curationem, cuius indicatio sumitur a malignitate

tate humoris, & à parte affecta: humor A vitiosus mixtus est ex crasso, & tenui, qua crassus indicat esse abstergendum, qua tenuis, & humidus esse absumendum.

Galenus docet medicamenta localia debere esse abstergentia, atque exiccantia, ratione verò partis indicatur nonnu esse reprimendum, sed potiùs adstringendum, ne tanta humorum copia recipiatur. B

Medicamenta pro pueris mitiora esse debent, quale est istud, quamuis in parua affectione solis localibus, citra corporis totius euacuationem, Galenus contentus fuit, lib. 1. de comp. med. cap. 8.

℞. Cinerum gallarum,
Myrtillorum, ana scrup. j.
Leuigentur in aceto,
Pulueris tuthiæ, drach. ß.
Bulliant in aqua rosarum, qua sæpè C ablutus sit, vnc. j.
Misce, & ad ignem reformetur linimentum.

Aliud fortius.

℞. Pinguedinis anserinæ aceto ablutæ, vnc. j. ß.
Olei rosati. vnc. ß.
Lithargyri,
Corticum granatorum, s. p. scrup. j.
Tuthiæ, drach. ß. D
Misce, & fiat vnguentum cum modico ceræ.

Huiusmodi vnguenta extendantur super linteo, & capiti applicentur, deinde cucufa superponatur.

Pro cura verò adultorum, ita agendum, si opus sit sanguinem mittere, mittatur: si verò humor expurgandus veniat, prout erit varius, variè præparandus, atque euacuandus est ijs, quæ iam E dicta sunt. Præstantissimum tamen pharmacum ad educendos humores iā dictos peccantes in huiusmodi affectione, est sequens.

℞. Agarici,
Rhabarbari, ana drach. j.
Infundantur in sero caprillo, &

℞. Huius infusionis, vnc. iij.
Syr. rosati solut. vnc. v.
Misce pro vnico haustu.

A principio cogimur quandoque ex Galeni decreto repercutere, ideò in adultis hoc remedio vti optimum est.

℞. Foliorum rosarum rub. m. j.
Plantaginis, p. j.
Myrtillorum,
Corticis nucis pineæ, ana p. ß.
Bulliant in lixiuio facto ex cineribus foliorum salicis, & aqua chalybeata, abluatur vniuersum caput, deinde hoc liniatur vnguento.

℞. Succi foliorum salicis,
Oleastri, ana drach. ij.
Pul. rosarum rub.
Myrtillorum, ana drach. j.
Foliorum Omphacini,
Myrtillorum, ana vnc. j.
Misce, & fiat linimentum.

Valet etiam vnguentum Gordonij ad tineam, quod admirabile est, & à Petro Foresto laudatur.

Rondeletius multa medicamenta describit huic affectioni idonea. Vide Petrum Forestum lib. 8. obs. 19. ad scholium, vbi inter cætera hoc probat linimentum.

Pro pueris fiat lixiuium ex stipulis hordei combustis, quo caput abluatur, deinde inungatur, hoc vnguento.

℞. Thuris, drach. ij.
Resinæ, drach. j.
Vitelli oui, num. ij.
Cum cera fiat vnguentum.

Vel

℞. Resinæ, drach. ij.
Axungię porci, vnc. ß.
Pulu. aristolochiæ drach. j. ß.
Cum çera fiat vnguentum.

Si quis cupit habere syluam horum præsidiorū, legat caput 8. lib. j. de compositione medicamentorum, vbi ex Archigenis, & Critonis sententia plura afferuntur, quorum quædam à Galeno probantur, quædam minimè.

Multa tamen leguntur ex propria sen-

DE MORBIS INTERNIS CAPITIS.

PROPONITVR ORDO SERVANDVS.

MOrbis exterioribus capitis ſuccedũt interni declarandi, qui communiter dicuntur eſſe numero decem, & nouem à Raſi lib. 9. ad Almanſorem propoſiti, videlicet.

1 Cephalalgia,
2 Cephalæa,
3 Hemicrania,
4 Vertigo,
5 Phrenitis,
6 Lethargus,
7 Apoplexia,
8 Carus,
9 Catalepſis, ſeu catoche,
10 Coma, ſeu cataphora,
11 Paralyſis,
12 Stupor,
13 Tortura oris,
14 Spaſmus,
15 Tetanus,
16 Epilepſia,
17 Incubus,
18 Melancholia,
19 Catarrhus,

Morbi iſti omnes (vno catarrho excepto) ſpectant potiùs ad ſymptomata in actionibus læſis, quorum alij referuntur ad ſenſationes internas, vt ſunt,

Phrenitis,
A Lethargus,
Melancholia,
Carus,
Coma, ſeu cataphora,
Incubus.

Alij ad ſenſationes externas, vt ſunt,
Cephalalgia,
Cephalæa,
Hemicrania,
Vertigo,
B Stupor.

Alij ad motus voluntarios vt ſunt,
Apoplexia,
Epilepſia,
Paralyſis.
Catalepſis,
Tortura oris,
Spaſmus, &
Tetanus.

Catarrhus denique eſt ſymptoma in
C excreto mutato.

Felix Platerus Heluetius morbos hoſce, vt ſunt ſymptomata in actionibus conſiderans, lib. de functionum læſionibus, ab hoc preſcripto ordine omninò recedit, aliumque ſibi proprium conſtituit; nàm tres illas ſenſationes internas, nempe imaginationem, ratiocinationẽ, & memoriam ſub mentis nomine comprehendit, ac ſupponit trifariam lædi,
D ideſt diminutè, abolitè, & deprauatè.

Si

Si mens diminuitur, tunc fit mentis imbecillitas, sub qua contineri vult has affectiones,
A
Hebetudo mentis,
Tarditas ingenij,
Imprudentia.
Obliuio,
Si aboletur, fit mentis consternatio, sub qua sunt.
Somnus { immodicus, profundus.
Carus,
Lethargus,
Typhomania,
Sopor { dæmoniacus, cum stupore,
Eclipsis,
Apoplexia,
Epilepsia,
Conuulsio,
Catalepsis,
Ecstasis.

Si deprauatur, fit mentis alienatio, sub qua multæ actiones deprauatæ continentur, vt
Stultitia,
Temulentia,
Animi commotio,
Amor irrationalis,
Melancholia,
Mania,
Obsessio dæmoniaca
Hydrophobia,
Phrenitis,
Paraphrenesis,
Saltus Viti.

Si actiones nimium, quàm conueniat, exerceantur, fit mentis defatigatio, vt contingit in vigilijs, & insomnijs.

B Affectionibus sic examinatis, ad suas causas, & morbos redactis, & curatione simul eorum instituta, idem author considerat deinde symptomata in actionibus sensuum externorum eodem ordine, & tandem contemplatur actiones motrices læsas, sub quibus reducit omnia symptomata facultatis vitalis, nec non naturalis.

Sed huiusmodi author, licet per quã doctus sit, ordinatimque procedat in
C enarrandis symptomatis omnium corporis actionum, quia tamen longè recedit ab alijs, qui de morbis particularibus tractant: nec eius ordo facilis est pro illis, qui nunc primùm medicinæ se applicant, eum idcirco prouectioribus legẽdum relinquimus, ordinemque Rasis in his morbis internis capitis tradendis passim seruabimus,

DE DOLORE CAPITIS.

CAPVT SEXTVM.

Galenus 2. de compositione medicamentorũ cap. 1. primò tractat de dolore capitis, quem Rasis 9. ad Almansorẽ sectatus est; nos igitur vtriusque authoris ordinem sequentes auspicamur quoque à capitis dolore, cuius tractatum quemadmodum, & aliorum omnium capitis morborum in duas partes diuidemus, in cognitionem
D nempe, & curationem.

Ad cognitionem spectat definitio, differentiæ, causæ, symptomata, futurus euentus, sub quo continetur tempus, & modus.

Ad curationem verò attinent indicationes, auxilia, & materiæ auxiliorum.

Verùm cùm dolor sit longè vniuersalior, quàm dolor capitis, opus est pri-
E mò, vt quid dolor sit, cognoscatis, de-
cu-

cuius quidem definitione. & causis in vniuersum aliàs fusius à nobis actū est, quare hic tantummodò compendiosè repetam dolorem ex Galeni sententia lib. 12. meth. med. cap. 7. & 1. de rat. vict. ac. cap. 1. esse tristem, aut grauem sensum violentæ cuiusdam mutationis ab obiecto sensibili factæ.

Vt igitur fiat dolor, pars dolens sensum habere debet, & obiectum violenter moueri; nisi enim adesset sensus, quamuis fieret violenta mutatio ab obiecto, non posset fieri dolor, quemadmodum, vbi non fit mutatio violenta, ab obiecto, quamuis adsit sensus, nec fieri potest dolor.

Causas autem facientes violentam mutationem in sensu diximus esse solutionem continui, vel intemperiem, vel vtramque simul: à sola intemperie exigui fiunt dolores; à solutione fiunt magni; ab vtraque maximi, & intolerabiles.

Habita breuiter definitione, & causis doloris in vniuersum opus est, vt præcipuum intentum nunc aggrediamur, quod est tractare de capitis dolore.

Et primò consideremus varia nomina à scriptoribus allata. Græci in primis tria habent nomina, quibus significant dolorem capitis: vnū est κεφαλαλγία Gal. lib. 2. de cōp. med. loc. alterum κεφαλαία; tertium est ἡμικρανία.

Per primum intelligunt totius capitis recentem, & nuper natum dolorem: nomine κεφαλαίας, intelligunt quidem dolorem totius capitis, sed antiquatum: appellatione denique hemicraniæ dimidiæ partis capitis dolorem audiunt, siue sinistræ, siue dextræ.

Est etiam homonopogia, quæ significat quartæ partis capitis dolorem, vel etiam lateris.

Arabes verò vnico nomine vtuntur ad dolorem hunc significandum, istud autem est soda.

Latini quoque sua habent nomina. vt est dolor capitis, quo in genere significant dolorem tam totius capitis, quàm dimidiæ partis.

Habent quoque, & particularia nomina significantia aliquos capitis dolores, vt sunt ouum, & clauus; per quæ intelligunt dolorem in aliqua capitis parte fixum occupantem tantam capitis quantitatem, quanta est vnius oui, vel claui magnitudo.

Nihilominus videtur Auicennas fen. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 1. per ouum intelligere illum capitis dolorem; per clauum verò intelligit dolorē claui in modum perforantem, quem sæpè cilijs contingere dicunt: & hæc de nomine.

Venio ad definitionem essentialem, quā tamen antequam in medium afferatur, necesse est, vt declaremus, in quo genere rei præter naturalis ea reponi debeat. Res namque præter naturales sunt morbus, causa, & symptomata; causa autem huius inquisitionis est, quia aliqui authores scribunt ex Galeni sententia esse morbum; alij verò asseueranter dicunt non morbum esse, sed symptoma.

Qui putant esse morbum, inter quos est Conciliator differentia 73. adducit Galenum lib. 3. de caus. symptom. 2. 2. de locis affectis, & 9. de different. morb. 2. vbi dicebat cephalæam esse affectionem permanentem, affectio verò permanens, vt 1. de diff. morb. 2. est morbus, sequitur igitur, quod cephalæa sit morbus, atqui cephalea est capitis dolor, ergo capitis dolor est morbus.

Secundò idem Galenus 2. de locis aff. citato enumerat delirium inter affectiones permanentes, ergo multo magis dolor capitis debet numerari inter affectiones permanentes quia longe plus permanet dolor capitis, quam delirium.

Tertiò idem Galenus scriptum reliquit 2. de comp. med. localium cap. 2. curationem deberi dolori, ergo dolor est morbus. Valet consequentia, quia morbus est indicans curatorium

cui debetur curatio primò, imo verò omnis curatio, quæ à medicis instituitur, est in gratiam morbi; quare cùm Galenus scribat dolori deberi curationem, sequitur etiam in eius doctrina dolorem esse morbum. A

Pro solutione harum rationum, quæ nullius sunt considerationis, dico permanentiam, seu permanere habere triplicem significationem.

Prima significatio accipitur pro eo, quod est in facto esse, ad differentiam illius, quod est in fieri. B

Secundò modo accipitur pro diuturnitate quadam, & pro mora alicuius affectionis.

Tertiò pro contumacia, vel rebellione, quando affectio non cedit medicamentis.

Qua stante determinatione Galenus de diff. morb. 2. considerans naturam cephalęæ dicebat esse affectionem permanentē, hoc est in facto esse, ad differentiā cephalalgiæ, cuius esse est in fieri. C

Et sic quando dixit cephalęam esse affectionem permanentem noluit intelligere esse morbum, sed quod sit affectio permanens, non in relatione ad passionem, sed per comparationem ad cephalalgiam, hoc est cephalæa est affectio permanens, quæ trahit longam in corpore moram, & multum durat, ad differentiam cephalalgiæ, quæ non multum durat: accepit igitur permanentiā in secunda significatione. D

Vel possumus etiam dicere accepisse permanentiam in tertia significatione, declarare volens cephalęam ad cephalalgiæ differentiam esse contumacem, & difficilis curationis.

Eadem ratione satisfaciendum est secundo argumento; nam aliquando deliriū est longæ, & difficillimæ curationis. E

Ad tertium respondeo dupliciter; primò Galenum intellexisse dolorem, quatenus dependet à suo morbo, & morbum à sua causa, & tunc potest appellari morbus, & illi competit curatio,

Secundo dico duplicem esse curationem, aliam regularem, & aliam coactā. Regularis curatio competit dolori, quatenus is dependet à suis causis. Primo enim auferenda est causa, deinde morbus, ad cuius ablationem ruit dolor, cum sequatur morbum tanquam vmbra corpus; ablato enim corpore vmbra euanescit, vt clarissimum est.

At curatio coacta competit dolori, vt habet vrgentis rationem; Galenus igitur potuit considerare dolorem primo, aut secundo modo.

Si primo rectè dixit curationem dolori competere, sed regularem; si secundo modo, tum competit dolori curatio, non regularis, sed coacta, quam nonnulli irregularem vocant.

Hanc diuisionem curæ regularis, & coactæ, etsi communiter medici tanquam veram recipiunt, Alexander tamen Massarias libro apologetico de vesicantium vsu aduersus Herculem Saxoniam, & Ioan. Baptista Syluaticus lib. controuers. 84. non admittunt, eamque potius videntur explodere.

Primo quia à nullo ex antiquis Græcis scripta reperitur, neque ab Hippocrate, nec à Galeno, aut alio quocunq; Græcorum, ergo non est admittenda.

Deinde omnis curatio dogmatica procedit ab indicationibus, sed omnis curatio regularis est dogmatica, ergo omnis curatio regularis procedit ab indicationibus.

Rursus, quæ curatio procedit ab indicationibus est regularis, sed omnis curatio procedit ab indicationibus, ergo regularis est.

Quod verò antecedens istud verum sit, clarissimè apparet ex eo, quod axioma, & principium sit medicinæ dogmaticæ, & a Galeno vbique decantatū, & in hoc consistit præstantia, atque certitudo huius partis medicinę ad differētiam empiricæ, quæ vtitur fallaci experientia, & analogismo.

Consequentia verò inde deducitur; nam

uam in indicationū inuentione vtimur semper methodo resolutiua, illudq; indicans, quod in mente priùs à nobis accipitur, habet rationem vltimi indicantis, & finis omnium indicantium, & sic procedimus vsque ad vltimum resoluendo, vbi verò resolutiua methodus quiescit, ab hoc, quod vltimo loco per resolutionem est inuentum, in operatione exordimur, vt id, quod vltimū est in intentione, primum sit in executione.

A

Rem hanc sensatissimo exēplo vobis patefacio, sit primò febris proposita, vt à vobis curetur. Febris prima est in intentione; hanc enim curandam suscipitis, hæc curari non potest, nisi auferatur sua causa, quę est secundum indicās, putredo videlicet, hæc verò non potest auferri, nisi auferatur prohibita transpiratio.

B

Neque hæc preterea tolli poterit, nisi remoueatur obstructio; nec istā vnquā auferes, nisi suæ causę tollantur, quæ sūt in corpore humores, vel nimia sua copia, vel crassitie, vel lentore peccantes, qui indicant euacuandos esse, si copia peccent, si crassitie, & lentore, attenuandos, & abstergendos.

C

Quare videtis, quod vltimum indicans per resolutionem inuentum est primum indicans, quod per executionem auferendum est auxilijs indicatis: & hæc est vna regula seruanda in curatione.

D

Galenus 5. meth. 9. prędicta indicantia per methodum resolutiuam inuenta, ad tria præcipua capita reducit, nempe ad vrgens, ad causam principalem, & ad causam sine qua non, quæ impedimenti rationem habet.

In proposito febris exemplo nihil est, quod vrgeat, ideo ad auferendam febrem, opus est auferre putredinem, quæ est causa efficiens, sed antequam ipsam auferatis, necessarium est tollere omnia impedimenta, nempe prohibitam transpirationem, obstructionemque.

E

Sed hoc ordine, primò euacuare oportet humores peccantes, obstructionem facientes; inde prohibitam transpirationem; nunquam enim auferre poteritis putredinem, nisi tollatis prohibitam transpirationem, ne ue illa relicta; obstructionem, neq; obstructionem auferemus, relictis humoribus eam facientibus.

Et hæc est curatio vna, quæ ab ablatione causæ, & impedimenti procedit ad effectus ablationem.

At vbi adsit aliquod vrgens, vt est capitis intensissimus dolor, vel syncope, vel sanguinis fluxus, tunc regula, & ordo propositus minimè seruari potest, 7. meth. 2. sed statim ad id, quod vrget properādum est, illudque auferendum sprętis prędictis regulis.

Nam id, quod in mente primùm cōcipitur, illud quoque primùm in executione est, & hoc modo licet primum ordinem variare.

Ex hoc discursu apparere satis potest, tam eum, qui vtitur primo modo medendi, quàm illum, qui secundo, seruare regulas mediciuæ à Galeno propositas; nam in vtraque procedit ab indicātibus ad indicata, qui est progressus à medico dogmatico seruandus.

Sequitur igitur omnem curationem esse regularem, nullā irregularem; nam vel adest vrgens, vel non. Primo modo vrgenti attendendum, alijs omnibus quandoque neglectis, & quandoque non neglectis: in syncope omnia negliguntur, quemadmodum etiam, & in intensissimo capitis dolore, & in fluxu sanguinis.

At si nihil vrgeat, causa efficiens auferenda, si nihil impedimento sit, quod vbi adfuerit, tollendum te primò offert, & tandem studendum est ablationi morbi.

Et isti sunt duo medendi modi, neq; alius inueniri potest in dogmatica curatione; cum autem series, & vtriusque modus, vt apparet, sit regularis, nulla igitur est irregularis curatio, & illi qui hāc irregularem curationem instituunt, vel ad-

admittunt, nullum pro se fundamentum habere possunt.

Sed pro defensione propositæ curationis coactæ, quam aliqui irregularem appellant, dico, quod curatio alia est, quę semper regularis, & ordinata existit; nec vnquam irregularis dici potest, & illa est, in qua indicationes, quæ tam à causa, quàm à morbo desumuntur, sunt eiusdem naturæ.

Vt cùm vnico auxilio, indicato ab vtroq; satisfacere possumus vtrique indicanti, vt febris est à bile ortum ducēs, quæ vnico auxilio refrigerante tolli potest, & hęc dicitur curatio semper regularis; vtitur enim regulis medicinæ vniuersalibus, ordinemque, & curationis processum seruat, qui est ab ablatione causæ ad effectus remotionem.

Altera autē curatio regularis quidē est, eo quod vtitur regulis medicinę, verum irregularis quoque dici potest, quę duorum est generum.

Prima est, in qua indicationes inter se contrarię sunt, sibique ad inuicem repugnantes, in ipsaque nihil est, quod vrgentis rationem habeat.

Secunda est, quæ præter indicantium repugnantiam, & contrarietatem, habet aliquid vrgens.

Primi generis curatio dicitur regularis, & canonica, eo quod seruat medicinę regulas, sed quia adest inter indicationes contrarietas, & repugnantia, nec potest tam facilè suum progressum facere, qui est à causæ ablatione ad effectus remotionem, neque vnico auxilio potest sui effectum producere, sed cogitur pluribus vti, & inter se contrarijs, hinc est, quod per comparationem ad curationē illam, in qua nulla reperitur inter indicantia repugnantia, & contrarietas, potest meritò dici irregularis.

Altera verò, in qua vrgens reperitur, ad quod primò, & maximè est respiciendum, & contra ordinem prioris, quæ regulariter à causa ad effectum procedit, dici meritò potest irregularis, quia A vrgens primò respicit, quod aliquando est symptoma, aliquando esse quoque potest causa, vel morbus, tum quia quandoque omnibus spretis, cogitur satisfacere ipsi vrgenti.

Irregularis quidem hæc appellatur, quia non procedit à causa ad effectum; coacta verò, quod medicos cogit, vt spretis omnibus, nempe causa, & morbo, vrgens de medio tollant, & quamuis B Galenus hanc irregularem minimè appellauerit, clarissimum tamen est ex suis libris eam appellasse coactam, vt apparet 3. meth. 9. in quo huiusce curationis coactæ plura affert exempla.

Ac inter alia fluxus sanguinis mentionem habet, qui supprimi nequeat, cui indicationi cum medicus satisfacere non possit, iubet statim secandam esse venam transuersim, deinde ligandam, C quæ curatiò procul dubio est coacta.

Vnde luce clarius est Galenum agnouisse hanc curationem coactam, quæ facilioris doctrinæ gratia appellari potest irregularis, cùm non fiat in ea progressus à causa ad effectum, quæ est regula semper seruanda in curatione dogmatica, quare non videtur res tam irrationalis, quemadmodum putat Massarias, D & Syluaticus.

Sed dato, quod Galenus huius curationis nullam habuisset mentionem, vt grauissimi authores existimant, propterea in medicina non est recipienda?

Argumentum enim ab authoritate negatiuè nihil concludit; non enim valeat hæc consequentia, Galenus non docuit hanc curationem, ergo in medicina non est recipienda; omnes siquidem artes, & scientiæ per additamenta E in dies perfectiores fiunt.

Multa enim tam ab Arabibus post Græcos, quem à Latinis, quibus ars medica ampliata, & locupletata est, inuēta sunt, vt sit nūc in perfectiori statu, quàm vnquam fuerit.

Possem afferre multa medicamenta, quæ non fuerunt à Galeno cognita, & tamen

tamen feliciſſimo cum ſucceſſu in vſu ſunt quotidiano. Inter alia eſt illa tam celebris, & frequentata curatio narium per inſitionem a Gaſpare Taliacotio huius doctiſſimis commentarijs illuſtrata, quam nec Galenus, nec Arabes, nec alij ſomniarunt, quæ non ſolum eſt vtilitatis magnæ, ſed honoris, & decoris hominibus medicinam facientibus.

Quare non probo iſtud grauiſſimorũ virorum Maſſariæ, & Syluatici argumentum, quod cum a Galeno hæc curatio irregularis, & coacta non fuerit tradita, ergo non eſt recipienda; ea enim vſi ſunt Arabes doctiſſimi, & qui eorum doctrinam ſequuntur, vt Nicolaus Florẽtinus, Iacobus de Partibus, Gentilis, Thadæus Florentinus; quin etiam nunc doctiores Medici recipiunt, & communis medicorum ſchola in vſu habet frequentiſſimo.

Et nos ſequentes communem eorundem opinionem dicimus in cura regulari curationem deberi dolori capitis, vt eſt affectus dependens a morbo, & ſuis cauſis; in cura vero coacta primo, & maximè ei attendendum eſt, vt rationẽ habet vrgentis: & hæc de huiuſmodi curationis diuiſione in regularem, & in irregularem. Ad propoſitum redeo.

DE DEFINITIONE DOLORIS Capitis.

NOminibus declaratis doloris capitis, quibus tam Græci, quàm Arabes, & Latini vtuntur, oſtendoque dolorem non eſſe morbum, iam ipſius definitio aperienda eſt, quæ talis eſſe poteſt.

Dolor capitis eſt ſymptoma actionis animalis ſentientis ad tactum deprauatę.

In hac definitione aſſumo ſymptoma tanquam genus.

Actionis eſt prima differentia, qua ſeiungitur ab excretis, & qualitatibus; nam non eſt ſymptoma in qualitate mutata, aut in excretis, ſed actionis, quę cum triplex ſit in genere, naturalis, vitalis, & animali, ponitur (animalis) vt reliquæ excludantur actiones.

(Sentientis) additur ad motricis differentiam.

(Ad tactum) vt ſeiungamus ab omnibus alijs ſenſationibus tam internis, quam externis.

Vltima differentia eſt (deprauatæ) vt oſtendatur non eſſe diminutam, nec abolitam, quia nullus adeſſet ſenſus; ad hoc enim, vt fiat dolor, quemadmodũ ſupra diximus, requiritur ſenſus partis, & obiecti alterantis violentia. Ad differentiam quoque ſtuporis, & paralyſis, quæ ſunt actiones ſenſus tactus læſæ, ſed diminutè, & abolitè.

DE DIFFERENTIIS DOLORIS Capitis.

PLures ſunt doloris differentiæ; aliæ enim à ſubiecto deſumuntur, quandoquidem vel interni, vel externi ſunt; & rurſus ſiue interni ſint, ſiue externi, alij ſunt omnium partium ſimul: alij verò vnius tantùm partis: externi poſſunt eſſe cutis tantum, aut pericranij: per cutem etiam intelligo membranam carnoſam: interni verò poſſunt eſſe duræ, aut piæ membranæ, vel ipſiuſmet cerebri.

Sed cũ tam partes internę, quam externæ habeãt ſuas venas, arterias, & neruos, hinc fieri poteſt (docente Gal. 2. de comp. med. loc. 1. aduerſus aliquos, qui dicunt venas, & arterias nõ ſentire) vt dolor ſit, vel in neruo, vel arteria tantũ, vel in vena: quare alij ſunt dolores cutanei, alij profundiores, vt in pericranio: & iſti ſunt dolores capitis externi.

Interni ſpectant, vel ad duram, vel ad piam membranam, vel ad pericranium, & alij ſunt pertinentes ad cerebrũ. Et iſtæ ſunt differentiæ, quæ dicũtur deſumi a ſubiecto, nempe a parte affecta.

Aliæ deſumuntur a cauſis, quarum aliæ internæ ſunt, vt ſuo loco intelligo-

tis, aliæ externæ: inter internas est humorum multitudo, ex eodem Gal. loco præcitato, à qua fit dolor ille, qui ab Hippocrate 6. epid. comp. 1. κατ᾽ἴδια,ἰᾳ appellatur, nos vocamus dolorem grauatiuum.

Causa alia est intemperies simplex sine materia, quæ vel calida, vel frigida, vel sicca, aut humida est: ab vtraq; intemperie actiua fiunt magni dolores, nempe acuti, & pungentes: à siccitate verò exigui: at ab humida intemperie nullus producitur dolor.

Alia intemperies est cum humorum complexu, qui humores vel calidi sunt, vel frigidi, si calidi producunt pungitiuos, & etiam exulceratiuos dolores: si frigidi, & pituitosi laxatiuos: si melancholici eos faciunt dolores, quos frangitiuos vocant; non secus atq; contingere solet in accessionibus quartanarijs ab humore melancholico naturali enatis, in quibus fiunt dolores frangitiui per omnes corporis partes; idq; sæpius contingit, si affectio fuerit in pericranio.

Adducit Gal. duas alias causas internas, à quibus fiunt dolores, vna est obstructio, nempe, vt ipse loquitur, quando humores transitus liquorum, & vaporum obturauerint, & varij fiunt dolores, prout vt varij sunt humores, & vapores detenti; nam si vapores detineantur tãtùm, dolor tensiuus fieri potest, at humores calidi, & frigidi detenti sibi proportionatos, & iam dictos dolores faciunt.

Altera est capitis imbecillitas, propter quam colligitur in aliquibus partibus, & innascitur spiritus flatuosus. De dolore autem pulsatiuo, qui etiam habetur inter doloris differentias, nullam aliam causam afferre ex Gal. possumus; nam 13. meth. & lib. de tumoribus pulsatiuum dolorem adducit tanquam signum inflammationis, non cuiusuis partis, sed illius, in qua reperiuntur arteriæ; ita vt dolor pulsatiuus sit propria arteriarum affectio, cum non nisi ab ipsis

A ferè producatur.

An verò stupor reponi debeat inter dolores, nulla est ratio, quæ demonstret ipsum esse dolorem, cum iam diximus dolorem esse sensum deprauatum; stupor autem est sensus diminutus, quare nec recenseri debet inter capitis dolores, quod suo loco fusius demostrabitur. Et istæ sunt doloris capitis differentiæ à subiecto, & causis desumptæ.

B Aliæ sunt differentiæ à modô, quem seruant, acceptæ, & sic dolor est.

Pulsatiuus,
Pungitiuus,
Acutus,
Exulceratiuus,
Mordax.
Tensiuus,
Grauatiuus,
Laxatiuus,
C Frangitiuus.

Aliæ ab ordine, nam dolores alij sũt, qui statutis quibusdam diebus veniunt, alij verò, qui absq; periodo accidunt, vnde etiam alij ordinatè, alij inordinatè inuadunt, alij deniq; vehementes, alij vehementiores, alij vehementissimi sũt.

Tandem alij sunt dolores per essentiam in capite, quorum alij ab ardore fiũt, ab insolatione, frigore, vulnere, ab ebrie-
D tate: & alij per consensum à partibus inferioribus, vt ab hepate, ventriculo, liene, intestinis, renibus, vesica, & vtero, à quibus tot doloris differentiæ per consensum desumuntur.

Per cõsensũ morbi ex Gal. 1. de locis aff. 3. & 3. eiusdem cap. 1. sunt quando materia, quæ deberet secundùm naturã ferri in vnam partem, non fertur: secundo, quando facultas aliqua non transmit-
E tit: tertio quando materia præternaturam ab vna in aliam partem mittitur: fit verò talis consensus Gal. authore 1. epid. 4. tribus modis, vel ratione vicinitatis, aut ratione generis, vel ratione communitatis operis.

DE CAVSIS DOLORIS Capitis.

Causæ aliæ sunt internæ; aliæ externæ: internæ referuntur ad res præternaturales, & naturales: externæ verò ad non naturales tam necessario, quàm non necessariò nobis occurrentes.

Internæ causæ doloris capitis sunt ea omnia præter naturam, quę vel toti capiti, vel ipsius parti possunt soluere continuitatem, & ipsum caput intemperare, vel vtrumq; producere. Verum ad dolorem efficiendum non est satis [illegible] cere solum [illegible], & intemperiem, sed opus est, vt violenter vtrumq; ca[illegible] ducatur.

Hanc violentiam [illegible] possunt humores [illegible] plenitudo ab humoribus facta, [illegible] a toto sanguine; co[illegible] solius, vel cum aliis humoribus [illegible] dolorem, sed non [illegible] doloris, sed grauatiui: vbi verò [illegible] faciat inflammationem [illegible] quibus adsunt arteriæ, siue internæ, siue externæ fuerint, dolorem [illegible] gignit, vt supra diximus.

Deinde intemperies tam calida, quàm frigida possunt causare dolorem [illegible] dacem, pungitiuum, & [illegible] sed dolor mordax nunquam fieri potest, nisi inducta solutione continui, quæ tã à calido, quàm à frigido fieri potest, à frigido quidem conuellendo, à calido laxando: at dolores acuti pungitiui, & exulcerati magis à calidis [illegible] nempe a bilioso humore, & pituita salsa; a bilioso etiam humore [illegible] magis illi dolores, quos cephalalgias appellari diximus.

Ab humoribus autem pituitosis, & melancholicis [illegible] cephalalgiæ, & lõgæ hemicraniæ tam per [illegible] minimè. Fiunt [illegible] dolores laxatiui, vt [illegible] rem capitis, & re[illegible] tam totius, quàm partis pendentes [illegible]

A pituita, & melãcholia, vel ab his mixtis, ita vt aliquandò bilis sanguini, aut pituitæ, aut etiam melancholia admisceatur dolorem producens.

Habemus hactenus ex doctrina Gal. 2. de comp. med. local. cap. 1. tres causas cuiuscunq; doloris capitis, nempe humorum, & sanguinis multitudinem; intemperiem simplicem sine materia; nec non complicatam intemperiem B cum materia.

Addamus ex eodem, & quartam causam, quæ est obstructio, a qua naturalia vasa ita obstruuntur, vt succis, & vaporibus via, & fluxus naturalis interclusus sit, quod fieri minimè potest, nisi vel a copia humorum, vel à crassitie, aut lentore ipsius pituitæ. Quare pituita, & copia, atq; crassitie, aut lentore potest generare capitis dolorem, non primò, C sed secundariò, quatenus non permittit aliis humoribus, aut vaporibus, vt possint ad sua loca permeare: vnde vno verbo dicendum est obstructionem esse causam doloris capitis.

Alia causa adducta est à Gal. partis imbecillitas, cuius ratione nascitur spiritus quidam flatuosus, qui eleuatus facit dolorem tensiuum; adhæc etiam caput imbecillum, quod facilius vapores D a partibus inferioribus recipit, facileq; a vaporibus extrinsecus delatis læditur.

Sed antequam vlterius progrediamur dubitatiuncula quædam in mediũ afferenda, ac soluenda venit, circa καρηβαρίαν, vel capitis grauitatem, quam statuit Gal. loco præcit. de comp. med. loc. fieri minimè posse, nisi a copia humorum; experientia enim [illegible] nostra ostendit [illegible] capitis E dolorem fieri a [illegible] aromatum, a ven[illegible] a [illegible] vaporibus, à cibis [illegible] [illegible] huiusmodi dolorē [illegible], sed etiam a longiori [illegible], a quibus omnibus caput [illegible] ledetur, vt inde sequatur grauitas capitis.

Sed

Sed dubitatio hæc quamuis primã facie videatur afferre aliquã difficultatẽ, si tamen rem intimius scrutemur, videbimus Gal. veram esse determinatiõnem; aliud enim est considerare vapores, & flatus, qui à prædictis rebus eleuantur, & aliud ipsos considerare, quatenus secum ducunt humores.

Primò modo accepti non possunt grauatiuum dolorem gignere: secundo modo possunt eum inducere nõ sui, sed humorum copiæ ratione: quare Gal. sententia vera est semper, quod ab humoribus multis fiat capitis grauitas.

Inter caussas doloris capitis internas ponit Auic. lib. 3. fen. 1. tr. 2. cap. 3. vermes in capite natos, qui morsu [illegible] lædunt, addens multoties cos in anteriori capitis parte generari, & quandoq; apud velamina, sed non [illegible]ò [illegible] recentiores fieri vermes in capite.

Scribit enim Hollerius lib. 1. praxis cap. 1. & refert Forestus lib. 9. obser. 2. ad scholium Italo cuidam ex frequenti odoratu ocymi herbæ natum fuisse scorpionem in cerebro, qui vehementes, & longos dolores, & tandem mortem intulit.

Rasis x. continentis referente etiam Schenckio lib. obser. 1. de cap. [illegible] 82. scribit sodam generari ex [illegible] in capite genitis, & Thomas à Vega comm. ad cap. quintũ quarti [illegible]. de locis aff. scriptum reliquit, [illegible] vermes in cerebro sæpè viuuntur, frequentius in dentibus, & naso.

Non desunt, qui sentiant [illegible] in cerebro [illegible] vermes [illegible] sed [illegible] Cor. Gemma [illegible] Schenckio [illegible] 4. Petrus Forestus loco [illegible] bit, quibus [illegible] cerebro [illegible].

Primum [illegible] multi ignoto [illegible] hoc modo [illegible] runt, & in [illegible] mem rubrum breuem [illegible]

A multis medicamentis vermes occidendi facultatem habentibus enecare non potuisset, vltimo loco frustis raphani incisis, & in vino maluatico coctis vermes eos occidi obseruarunt.

Alter [illegible] vidisse testatur, [illegible] cum gallica lue affectus [illegible] tum curatus, à dolore [illegible] maximè cruciabatur,

B qu[illegible] Chirurgi perforatus fuit in supe[illegible] vbi dolor insignis [illegible] & supra [illegible] lum quid [illegible] vermiculi [illegible] quo ab[illegible].

[illegible] patere satis [illegible] (vt dicebat Auic.) à [illegible] fieri posse, quod

C [illegible] nam ex com[illegible] pitione vermes ex [illegible] pituita præ[illegible] quæ facilè in capite [illegible] putrescit quare cum [illegible] efficientis ratio [illegible] idonea materia [illegible] necessariò sequi[illegible].

[illegible] potest lapis, vel e[illegible]. Huiusmodi causæ

D [illegible] suas causas [illegible] a rebus non [illegible] victus ratione; [illegible] in corpore [illegible] plenitudinem faci[illegible] a [illegible] quæ fit boni suc[illegible] generare, vt si [illegible] probe, diuque [illegible] vitam ducens

E [illegible] affectibus immoderatis [illegible] habeat, con[illegible] eo, complexio[illegible] poterit colli[illegible] in cor[illegible] dolor in [illegible].

[illegible] humo[illegible] excitari potest dolor in capite.

At

At intemperies calida absq; materia produci potest ab insolatione longa, à nimia vigilia, ab immoderatis animi affectibus ad iram, furorem, & ad vehementes passiones hominem inducentibus; à nimia cogitatione, nimio studio, & ab immoderato motu.

Ad hæc si ciborum ad bilis generationem aptorum nimiam, quàm par sit, quantitatem assumat, sitq; biliosi habitus, calidæ, & siccæ complexionis, qui & delectetur vino generoso pro potu, poterit talis homo induere intemperiē calidam tam cum materia, quam sine; si potissimùm retineantur in corpore, quæ euacuari debent.

Quod idem dicēdum est de alijs duobus humoribus, pituita nempe, & melancholia, quæ & ipsæ à modo viuendi ortum suum ducunt, ab immodicè retentis, conferente ad humorum generationem tam ætate, quàm complexione, & habitu corporis proportionato.

At obstructio faciliùs generatur in corporibus pituitosis, ijsque qui victui suo non consulunt, sed vtuntur cibis pituitā generantibus, cruditatesq; facientibus, de quibus sermo erit nobis capite de lethargo, de apoplexia, & paralysi; licet obstructio non solùm fiat à crassitie, & humoris lētore, sed ab humorum copia, vt in tractatu de febre ostendemus.

Debilitas autem capitis prouenire potest à rebus naturalibus, ita vt caput debile sit à primordio generationis, quando laxum nimis, aut rarius quàm oporteat, vel intemperatum, vel malè compositū est: vnde Gal. cap. 11. lib. artis paruæ, dicebat caput paruum vitiosum, & de necessitate prauum; magnū verò non semper bonum.

Quando igitur caput est improportionatum corpori, illud est malè conformatum, hinc debile, vel post ortum ob aliquod accidens ipsius mutata tēperie ab intēperie aliquā, vel calida, vel frigida, vel humida, aut sicca, vel complicata, redditur debile, ideoque in ipso generatur aliquid, vel in eo recipitur, quod est in causa doloris. Potest etiam debile reddi à rebus non naturalibus, & ab aere potissimum. Et istæ sunt omnes causæ capitis doloris internæ.

Externæ verò sunt plures, vt externus ardor, æstus, insolatio, frigiditas, ebrietas, plaga, casus, ictus, concussio, contusio, vulnus, punctura, victus ratio, medicamenta tam assumpta, quàm applicata, vapor virulentus, atq; odor, quandoq; malus, nonnunquam bonus, ventus, &c. Et hæc de causis.

DE SIGNIS DOLORIS *Capitis.*

Ex signis licet alia sint, quæ futurum, alia, quæ præsentem dolorem demostrant, cum tamen versemur circa partem medicinæ therapeuticam, non præseruatoriam non opus nobis est ea inquirere symptomata, quæ ducunt nos in cognitionem futuri capitis doloris, quem ex quibusdam cōiecturis prædicere possumus, vt ex capitis debilitate, & sensus acredine, 3. de locis aff. ex antegressis, & ex præsentibus quibusdā causis, vt ex præsenti plenitudine, aut cacochymia; ex vigilijs præcedentibus, aut ex nimio, & profundo somno, & alijs huiusmodi coniecturis.

Sed maximè circa duo laborandum nobis est: primum est, an dolor per cōsensum, an verò per essentiam in capite fiat: secundum est posito, quod in capite fiat per essentiam, in qua nam parte determinata sit capitis, an interna, an verò externa, & an sit dolor nerui, an arteriæ, an venæ?

Galen. lib. 1. de comp. med. loc. 1. dicebat difficillimum esse cognoscere locum affectum, siue vnus, siue plures existant, aut qui tandem ipsi sint. Additque non modò partem affectam cognitu esse difficillimam, verùm etiam affectionem, à qua dolor prouenit, egereq; homine non solùm ratione exercita-

citato, sed etiam qui per longam inspe-A ctionem ægrorum, & affectionum eorundem egregiè versatus sit;& ratio est, quia proprietates indiuiduales vix referri queunt, aliquæ autem egregiè ijs, qui eas obseruarunt, cognitæ sunt.

Sed hoc loci Massarias difficultatem affert circa affectuum præter naturam cognitionem; nam dicit Gal. lib. 1. de medicam. local. cap. 1. in fine scripsisse eam maximè esse coniecturalem, alterã verò, quæ ad curationem facit, esse scientificam, & certam: idem repetens 8. lib. med. loc. 1. 2. de rat. vic. acut. 5. de tu. val. x1: & tandem lib. de plen. ad finem, idem è contra 12. meth. 7. docet cognitionem quorũdam affectuum esse scientificam, & certam, vt sunt pleuritis, & dysenteria.

Cui difficultati respondet ex Galeno lib. de plen. dicens signa indicantia morbos esse in triplici differentia: alia sunt scientifica, alia ijs inferiora, & quędam adhuc minus certa. Signa scientifica illa sunt, quæ accipiuntur à symptomatibus, & in triplici differentia versantur; vel enim sunt actiones læsæ, qualitates mutatæ, & excreta, & retenta, exempli gratia sit dolor capitis ex plenitudine vniuersi corporis, primum erunt actiones læsæ, extensio, grauitas, pigritia ad motum; secundo exeuntia mutata, nempe lotia rubra, crassiora, copiosa capitis excrementa: tertio qualitates mutatæ color circa oculos, & faciem mutatus, turgentia venarum, & alia id genus, quæ omnia, si simul coniungantur, certam capitis, & totius corporis demõstrare possunt plenitudinẽ.

Secundi ordinis signa à Gal. enumerantur, vt sunt vita otiosa, alimenta, copiosiora, ac potus, excretionum suppressio, balnea post alimentum administrata, quæ tamen eodem Gal. à scientificis, si omnia concurrant, non longè distant.

Tertij ordinis sunt, si homo plethoricis morbis familiariter corripiatur, cõsuetudo, regiones, anni tempora, temperamenta, habitus corporis; ex quibus facilè intelligere possumus, quæ nã corpora magis, & minus idonea sunt ad plenitudinem colligendam.

Sed huiusmodi signa, quę à Massaria afferuntur loco exempli de capitis dolore à plenitudine, non videntur scientifica, vt sunt signa pleuritidis, ac dysenteriæ; proindè Gal. scripsit coniecturalem esse notitiam doloris capitis, B & affectionis, à qua prouenit propter indiuiduales proprietates, quæ non nisi ab homine docto, & exercitato cognosci possunt.

Quare possumus dicere coniecturalẽ esse cognitionem ijs, qui nondum exercitati sunt in operibus medicis: è contra illis, qui continuò exercitati sunt, propterea quod proprietatum indiuidualium notionem habent. C Hinc cognitio morborum illis videtur certa esse, & quasi demonstratiua: sed vtcunq; sit, ad habendam cognitionem alicuius rei opus est, vt à notioribus nobis procedamus, nempe ab ijs, quæ ad nostros sensus sese clarè offerunt.

In dolore igitur capitis dignoscendo speciem doloris non aliunde habere possumus, quàm ex responsione ipsius D ægrotantis, qui dicat se percipere dolorem grauatiuum, aut pungitiuum, vel alium quemcunq; seq; maximas habere exacerbationes, adeò vt neq; strepitum, neq: vehementiorẽ vocem, neq; lumen splendidum, neq; vini potionem, neq; odoramenta sufferre possit, neq; etiam motum obire, sed in quiete, ac tenebris manere cupiat, videaturque percuti, quemadmodum si à malleo læderetur, E vel dicat se percipere dolorem pulsatiuum, vel intolerabilem, vel videatur lædi, quemadmodum si à terebra quadam ossa sibi, & aliæ partes perforatæ essent.

Habita hac relatione ab ægrotante tunc necessarium vobis est, vt inquiratis, an dolor sit per essentiam in capite,

an

an per consensum? Rursus quocunque modo eueniat, adhuc inquirendum est, quæ nam capitis partes læsæ sint, internæ, an externæ? Tertiò oportet indagare causam efficientem internam, nempe humorem peccantem.

Signa igitur quædam erunt demostrantia dolorem esse in capite per essentiam; alia per consensum; alia quæ partes internas aut externas læsas esse ostendunt; alia tandem quę causas, à quibus dolor prouenit, nobis patefaciunt.

A

Primò igitur inuestigemus signa, quę caput per essentiam lędi indicant, quę sunt dolor capitis continuus; deinde nulla pars est in corpore, quę affecta sit, in quam reijci possit huiusmodi dolor: & quamuis aliqua pars reperiatur malè affecta, ad ipsius affectus auctionem, aut remotionem, dolor capitis non mouetur, neq; augetur, neq; diminuitur, sed semper perseuerat in sua continuitate, Gal. lib. 2. de locis aff. 4.

Signa verò doloris in capite per cōsensum à Gal. iam citato loco describūtur; nam cum dolor per consensum possit à toto corpore, & à varijs partibus in capite produci, primùm symptomata in toto corpore, aut in parte affecta se ostendunt, quam dolor fiat in capite, & maiori ex parte vehementiora sunt symptomata in partibus, quæ m sit dolor capitis, & quando recedunt, etiam à capite dolor remittitur, ac recedit, quod vsu euenire minimè obseruamus, quando dolor per essentiam est in capite.

Cum igitur dolor fieri possit per consensum a toto, & à varijs partibus, vt à ventriculo, vtero, pulmone, iecore, vel corde, oportet, vt cognoscatis, quando à toto, & quando à partibus prouenit.

Dolorem in capite per consensum fieri ostendunt totius plenitudo, atque etiam febris, quod Gal. 1. ad Glauc. 15. scriptum reliquit, deinde in mulieribus purgationes retentæ, vt habetur 3. de cris. 11. adeo enim clarum est a febre, à plenitudine, & à mensibus retentis vapores eleuari, & caput ferire, vt non egeat maiori declaratione, proq; vaporum diuersitate varij fiunt dolores, quibus cessantibus dolor quoq; euanescit: his indicijs cognoscitur dolor per consensum à toto corpore.

B

Ex 3. de locis aff. cap. 7. à ventriculo fieri coniectura rationali percipitur: etenim sensus quidam acer in ventriculo sentitur, vbi potissimum per inediam flaua bile tentatur, vel quando adeo imbecillis est, vt cibos conficere nequeat, quo tempore quis plus vini calidioris biberit, aut cibos sumpserit suapte natura vaporabiles; demū quando quis euomat bilem, quæ ventriculū iuuet, capiti quoque opem ferat: & si quis nimia inedia ventriculum infestet, capiti quoque nocet: tandem quando symptomata in ventriculo priùs se ostēdunt, deinde in capite, indicia sunt capitis dolorem per consensum à ventriculo produci.

C

Signa porrò, quæ ab alijs partibus petuntur, ad symptomata, quæ priùs eas inuadunt, deinde ad caput obrepunt. secundò ad iuuantia, & nocentia referuntur; nam si quis medicamenta apponat illis partibus, quæ opem ferunt, capitiq; opitulantur, & è contra quæ illis nocent, capiti obsunt, concludendū erit dolorem ab hac parte in capite per cōsensum fieri, siue pulmones sint, siue cor, aut alia pars quæcunq; fuerit, quę capiti consentiat.

D

DE FVTVRO EVENTV
Doloris capitis.

E

PRopero nunc ad prognostica. Dolor capitis triplicem euentum oriri potest: nam vel sanatur facile, aut difficulter; vel non sanatur; aut tandem hominem ad interitum ducere potest, sed hoc raro, aut nunquam contingit, nisi illi grauius malum succedat, nempe febris aliqua maligna.

F

Quan-

Quandoquidem Gal. authore 2. de comp. med. cap 1. nunquam per se tam vehemens est, vt interficere possit, quemadmodum oculorum, aurium, intestini coli, quarum partium interdum dolores ingentes sunt, vt virtutes illicò prosternant, quod capiti vix contingere solet: si verò id accidat non fit ratione, doloris, capitis sed morbi alicuius peioris febre, vt dictum est, quemadmodum mulieribus euenit vtero gerentibus, quibus inest capitis dolor cum maxima ad somnum propensione.

Hippocrates scriptum reliquit 6. aph. 51. quod illi, qui valente capitis dolore de repente corripiuntur, muti fiunt, ac stertunt, intra septem dies moriuntur, nisi febris euenerit: è contra autem vbi nihil tale accidat, non sequitur interitus, sed plerunque salus: nonnunquam verò adeo prauæ naturæ, ac moris est, vt nullo modo medicamentis cedat, sed semper perseuerat; & ego aliquos agnoui, qui a capitis dolore omnibus etiam tentatis medicamentis nunquam liberati fuerunt.

Quod spectat ad tempus, in quo curari possit, & auferri dolor, breue, & longum esse solet, ratione constitutionis capitis, ratione materiæ, à qua prodit, & secundùm quod recens, vel antiquatus fuerit; si enim recens fuerit, materiaq; tenuis, & nondum in partibus impacta, caputq; benè constitutum fuerit, ac minimè debile, sed robustum, breui, & facilè curabitur.

E contra si debile caput sit, morbusq; antiquatus, adhæc materia crassa, & in meatibus capitis impacta, atq; obstruens, difficili negotio, & longo tempore sanabitur.

Sed si cum his addatur cacochymia, aut cachexia, vt in lue venerea fieri cōtingit, vix sanari poterit, & fortasse incurabilis redditur.

Si vero cum virium languore febris aliqua euenerit capitis dolori intolerabili, & continuo, tem in angusto esse præsentibus, atq; affinibus prædicendum est.

Dolor capitis senum inueteratus rarò curatur. Caput dolenti, ac circumdolenti sanies, aut sanguis, aut aqua, per nares defluens, vel per aures, vel per os soluit dolorem, Hippocrates 6. aph. x.

Dolor capitis ex vulnere mēbranarum lethalis est; si vero oriatur à solutione in cranio facta, à diligenti medico curabilis est.

Arnaldus è Villanoua, referente Francisco de Valisca, scriptum reliquit cephalæam grauissimam ex repletione portendere aliquando apoplexiam.

DE CVRATIONE DOLORIS *capitis à sanguine procedentis per Chirurgiam.*

MOrbi omnes curātur triplici medicinæ instrumento, videlicet diæta, pharmacia, atq; chirurgia.

Iam verò Rasis quatuor doloris capitis species affert, prima a sanguine, altera à bile, tertia à pituita, quarta à melancholia, quas omnes complecti videtur duobus capitibus, frigiditate nempe, atq; caliditate; auspicaturq; à sanguineæ cephalalgiæ curatione, quam curare docet per chirurgiam, per localia, per diætam, atque per pharmaciam.

In primis igitur iubet venam cephalicam secandam esse eiusdem lateris, in quo est dolor, vel in quo magis infestat.

Hoc loco videtur ambiguitas de loco venarum, à quibus sit extrahendus sanguis; nam communiter ab omnibus medicinam facientibus cephalica vena illa dicitur, quæ ad cubitum simul cum basilica, seu hepatica, siue iecoraria reperitur; ex quibus duabus ramulus quidam satis insignis emergit vtramq; venam coniungens; & secundum hanc significationem sensus authoris esset, vt ex brachio eiusdem lateris dolentis sanguinis fieret extractio.

Ve-

Verum cum cephalica ita appelletur quia ad caput, quód græce κεφαλὴ dicitur, referatur, sensus authoris videtur esse, quod sanguis emittatur ab aliqua vena, quæ in capite sit: quod cõfirmare videntur verba illa, vbi author dicit: vel in qua dolor magis infestat: ita vt significatio sit, sanguis mittendus est à vena capitis eiusdem lateris, vbi dolor est; vel in ipsa parte eiusdem lateris, vbi magis percipitur dolor.

Ad tollendam hanc difficultatem, quæ esset insignis momenti, si verus esset secundus sensus, dicendum existimo, quod per cephalicam venam intellexerit Rasis venam cubiti eiusdem lateris dolentis, etiam si dolor summè infestet.

Nam cum sanguinis missio habeat rationem plurium medicamentorum, indicatio ipsius è corpore extrahendi sumitur quidem à sanguine, sed præter naturam alio, & alio modo se habente, quandoquidem, vel peccat quantitate, seu multitudine, quæ affectio plethora, vel multitudo appellatur; vel peccat secundùm motum, quia fluit repentè quò fluere non deberet; vel peccat secundũ quietem, quod remaneat præter naturam alibi, vbi non expediat; vel tandem substantia sua redditus est inutilis ad nutriendum, quemadmodum 9. meth. ex Gal. supra declaratum est.

Vt verò peccat multitudine, indicat sui euacuationem simpliciter: quatenus peccat motu reuellendus est. Sed in reuulsione facienda requiritur oppositio, & rectitudo, seu consensus: oppositio autem accipitur quatuor modis, vna secundum longitudinem corporis, alia secundùm latitudinem, tertia secundùm priùs, & posterius, postrema secundùm intus, & extra.

Cum verò partes nostri corporis, quæ sunt supra iecur dicantur superiores, quæ infra inferiores (quamuis de renibus adsit aliqua dubitatio) in morborum principio fluente sanguine, opus est ipsum non modò euacuare, sed re-

A uellere, quod sanè haud ignorans Rasis locum adnotauit, ex quo non modò fieret sanguinis peccantis euacuatio, sed etiam reuelleretur.

Iubet itaq; ad brachiũ secandam esse cephalicã, quia capitis respectu brachiũ est pars inferior, à quo sanguinis missio facta non modò euacuat, sed etiam reuellit, seruatur oppositio, & consensus venarũ; qui est inter venas capitis, & ce-

B phalicam brachij ortum ducentem à venis iugularibus, à quibus omnes rami venarum capitis emanant; dextræ quidem per dextrũ latus, sinistræ verò per sinistrum; ita vt vena cephalica brachij cum venis capitis sui lateris maximum habeat consensum.

Rectè igitur Rasis noster docet sanguinem ex cephalica mittendum esse brachij eiusdem lateris, vbi in capite re-

C sidet dolor, & à principio quidem, ex Gal. decreto 4. meth. vbi statutum est curationem morborum ex repletione decerni debere ab euacuatione, iuxta illud: morbos ex repletione curat inanitio, hoc est euacuatio; eorum autem, qui ex cacochymia fiunt, instituit Gal. curationis initium à purgatione. Ad causam igitur antecedentem, ac fluentẽ respexit Rasis.

D Præceptum est quoq; Principis Arabum fen. 1. 3. tr. 2. cap. 11. in quo non modò antecedentem causam respiciés, sed etiam coniunctam, nempe sanguinẽ quiete peccantem, qui indicat sui deriuationem ad propinquiora loca partium dolentium, & partem affectam; iubet quoties adhuc appareant, misso sanguine à brachio, signa plenitudinis, seu sanguinis in capite existentis, mittendũ

E esse sanguinem à venis, quæ intra nares sunt.

Optimè quidem quoties dolor in partibus internis fuerit, & maximè in dura, aut pia membrana, id præcipit, siquidem multitudo illa venarum, quæ à venis iugularibus tam internis, quàm externis ortum ducunt, & ad ambas

membranas hinc inde sparguntur, in A sinum quendam duræ membranæ (qui tertius sinus vocatur) fundit per venarum oscula sanguinem.

Is igitur sanguine venæ in modum (præter naturæ consuetudinem) repletur, & cum ad supremam ossis cribrosi superficiem tendat, vnde venulæ prodeuntes ad internam natium capacitatem distribuuntur, fit, vt ex harum scarificatione, deriuato ad has venas sanguine, capitis dolor tolli facilè possit. Meritò igitur proponitur phlebotomia vtriusq; naris.

B Secundo loco proponit Auicennas deriuandi causa sectionem venę frontis: est tamen animaduertendum ex sectione huius venæ faciliùs deriuari materiam, quę ad partes exteriores fluit, nempe ad pericranium, cuteinue; nam ipsa ab exterioribus iugularibus ortum ducit; atque id magis præstat, quando dolor in anteriore parte fuerit, quia quando est in posteriore, reuellit potiùs, quàm deriuat: deriuatio autem nunquã fieri debet, nisi præcesserint vniuersalia præsidia; at reuulsio à principio potest celebrari.

C Omisit Auicennas hoc loco venam illam, quæ ad nasi pinnam reperitur, vena leporis à nonnullis vocata, quam tamen secãdam esse, fen quarta primi cap. 20. in quibusdam capitis affectibus dixit; cuius quoq; meminit Celsus lib. 2. cap. 20. dicens secandam esse in phrenitide.

D Cæterum Auicennã (vt omnia diuertendi instrumenta in hoc affectu habeantur) dicit venas à lateribus capitis esse detegendas, & secãdas si opus fuerit, quæ vbi non satis pateant, quò secari possint, ad cucurbitas recurrit, quas ex Attesagori cuiusdam consilio proponit, & ad tria alia præsidia recurrit, quibus ex toto dolor capitis auferri queat.

E Posita igitur cucurbita satis magna ad primam vertebræ regionem, cuteq; nouacula secta, ex qua multus exeat sanguis, non cessante dolore, primò vult, vt inspergatur sal supra vulnera facta, eoq; fricentur, vt excitato in hac parte dolore cesset capitis dolor, attracto nempe ob dolorem à capite humore; vultque deinde easdem sectiones oleo oliuarum iniungi, vt apertæ seruentur, à quibus humiditates exire valeant, & à capite educi.

Tertium medicamentum est aliquod corrosiuum, quod vlcus ad collum possit inducere, quemadmodum sunt vesicatoria, quæ etiã applicari præcipit vulneribus factis, vt maiori inducto dolore ad has partes, possit caput liberari: quod medicamenti genus omnibus capitis doloribus rebellibus, vt ipse inquit, à materia fraudulenta ortis, quàm maximè proficuum est: hęc Auicenna, ex quibus omne genus diuersionum non modò in hac specie cephalagiæ habemus, sed & in omnibus alijs proficuum.

DE CVRATIONE DOLORIS
Capitis ex sanguine nati per medicamenta localia.

Venio ad localia medicamenta, à Rasi nostro proposita, quæ eandem habent reprimendi intentionem, cum tamen secundum longè validius sit primo. In principio inflammationum reprimendum esse, & qua opportunitate id faciendum sit, vobis in vteri inflammatione demonstrabo, vbi dicã ex Gal. sententia in principio, hoc est in insultu morbi, prorsus esse reprimendum, atq; in principio principij; nam quemadmodum tempora morborum vniuersalia, nempe principium, augmentum, status, atq; declinatio suas habent partes; ita quoq; & tempora particularia.

In principio igitur principij cephalalgiæ sãguineę Rasis medicamenta proponit repercutientia, vt materia prohibeatur ferri in cerebrum, quod est membrum præcipuum: oportet igitur omni curare ingenio, vt sanguis recurrat, vnde

de venit, quod consequimur per medicamenta proposita.

Primum est diuulgatissimum medicamentum ex rosacea aqua, oleo rosato, & aceto constans; dosis esse consueuit in hunc modum.

℞. Aquæ ros. vnc. iij.
Olei ros. vnc. ij.
Aceti, vnc. j. m.
Vel sic.

℞. Olei ros.
Aquæ ros. ana vnc. j.
Aceti, vnc. ß.
Misce pro oxyrhodino.

Modus vtendi est, vt lintea intus immergantur, deinde capiti applicentur potissimùm ad sinciput ad regionē suturæ coronalis, per quam, & per ossis raritatem faciliùs virtus medicamenti permeabit.

Addit Rasis medicamentum actu gelidum, & per niuem refrigeratum debere applicari, quod dictum sano modo intelligendum venit; nam aliquid in hoc casu regioni, tempori, & consuetudini condonandum est, & totius corporis habitu; istæ enim conditiones semper intelligi debent in medicina facienda.

Quare si æstas sit, regio calida, corpusq; quadratum, quod capite detecto sæpe consueuerit permanere, huic facilè refrigeratum niue medicamentum ex vsu esse poterit. Idem Gal. 1. de comp. med. localium, cap. 1, scribit de niue, sed id agendum tempore æstiuo calido, regione calida, &c. Aetius tamen semper vult oxyrhodinum calidum applicandum esse.

Aliud medicamentum validius reuelmens sunt semina althææ in mortario contusa, simulq; cum aceto incorporata ea ratione, vt resurgat emplastri forma, quod extensum super linteum capiti superponatur.

Gal. proponit semperuiui succum, portulacæ, lactucæ, polygoni, solani, & id genus; vt

A ℞. Succi semperuiui,
Portulacæ,
Lactucæ,
Polygoni,
Solani, ana vnc. j.

Misce, & cum aceto, quantum sufficit, fiat linimentum. Mesues quoque cap. de soda à sanguine proponit hoc remedij genus.

B ℞. Olei rosati,
Violati,
Aceti,
Succi agrestæ, ana vnc. j.
Camphoræ, drach. j. misce.

Aliud quoq; ex psyllij mucagine cū aceto paratum hoc in casu probatur.

Est tamen animaduertendum, quod psyllium duplicem habet partem, corticem nempe, atq; medullam: cortex est C frigidus, ac humidus, medulla autem summè calida, ac caustica, ideo ad mucaginem faciendam solum corticem accipere conuenit, qua mucilagine perfecta ea cum aceto admiscenda venit, atq; emplastrum efformandum.

Insuper notandum ex Auicennæ, & Gal. consilio opus esse in hac affectione à sanguine ortum ducente, semper aliquid admiscere medicamēti, quod adstrictionis facultatem habeat. Idem præ-D cipit Nicolaus Florentinus, quò facilius reprimat, & caput corroboretur.

Auicenna eodem loco, hoc est, fen. 1. 3. tr. 2. cap. 11. admonet, vt medicamenta localia sint sicca potiùs virtute, quàm humida, ne sanguinem ad putrescendum disponant: hinc succum granatorum commendat, succum berberis, pyrorum, cotoneorum.

Vel.

E ℞. Fol. plantag.
Arnoglossi,
Herbæ pastoris,
Salicum,
Contunde, &
Succum extrahe.

Sed quemadmodum Rasis curationē præscribit doloris capitis à sanguine in prin-

principio, ita quoq; nostrum erit eandē docere in augmento, statu, ac declinatione. In his igitur morbi temporibus admiscenda sunt quædam, quæ discutiendi facultatem possideant, ac tenuium sint partium, vt intus penetrare queant, quocirca prędictis oxyrhodinis admiscemus tantam copiam olei chamæmelini, pro vt materia fluxa erit, & discutiendū veniet; modò enim discutientium dosis augenda, modò minuenda est; vt tandem in declinatione solis resoluentibus vtamur.

In hoc ordine, exempli gratia, sunt fotus, aut embrocæ ex seminibus altheæ.

Lini,

Fœnugreci,

Floribus chamæmeli, &c. Præstat quandoque gallum viuum, vel columbam viuam in duas partes diuidere, & statim iam calentes capiti applicare: & hæc est cura localis, quæ debetur cephalalgiæ ex sanguine.

DE CVRATIONE DOLORIS *capitis à sanguine facti per diætam.*

RAsis propterea quod in alijs libris de victus ratione in vniuersali in calidis, ac frigidis affectionibus satis abundè loquutus fuit, in hac parte se breuissimè expedit, ea tantummodo attingens, quæ ex cibis euitare debet ægrotus; nec non docens cuius facultatis esse debeant olera, & fructus, quibus nutriturus est; vnde ait, vt abstineat se à carnibus, & vino: olera verò, & fructus sint frigidæ qualitatis.

Sed vt exactam viuendi rationem habeatis conuenientem affectionibus hisce à causa calida prouenientibus, declarandum nobis est, vt segerere oporteat ægrum in omnibus sex rebus non naturalibus necessariò nobis occurrentibus, inter quas aer primò examinandus est, qui in actiuis qualitatibus moderatus esse debet, magis tamen vergens ad fri-

A gidum, quàm ad calidum; in passiuis magis ad siccum, quàm ad humidum.

Cubiculum propterea, quod Aquilonem respicit, optimum erit, à quo hominum turba arcenda venit: solum aqua lymphandum cum folijs, ac floribus salicis.

Vitis,

Arundinum,

Iuncorum,

B Nymphęæ,

Rosarum,

Et similium.

Cauendum à fumo, à vento immoderato, ac strepitu: si æger videatur dispositus ad soporem, iubent scriptores, vt conclaue non careat lumine, sed splendidum sit: è contra verò si tendere videatur ad vigilias, vt obscurum reddatur, melius existimant.

C Cibus debet esse optimus, hoc est, minus mali succi, quamuis sit frigidæ, & siccæ qualitatis, facilis digestionis: vt est panis tritus; aut in talleolas diuisus cum pulli iusculo dilutus, in quo simplicia huiusmodi ebullire possunt.

Endiuia,

Lactuca.

Portulaca,

D Atriplex,

Spinachium,

Acetosa,

Cichorium,

[illegible]

Succus ptisanæ eodem iure paratus.

Panis lotus in aqua, cui saccharum inspergatur, optimus est.

Potus esse debet aqua simplex cum [illegible]dico saccharo, vel hordeacea, vel cui [illegible] granatorum sit admixtus.

E Necnon vinum tenue, quod oligophorum appellant, optimum est multa aqua dilutum.

In declinatione verò carnes pullorū conueniunt, gallorum testes, oua recentia, caro hœdina, vitulina; quę succo agrestæ, vel limoniorū, vel aurātiorum sit condita, vel succo granatorum: in fine

cibi

cibi concedit Rasis aliquos fructus, vt sunt.

A

Pyra,
Cotonia cocta,
Mala punica,
Pruna,
Cerasa,
Cappares.

Cucurbitæ, quæ Genua huc conditæ saccharo veniunt, lactucæ itidem, lingua bouina, quę buglossa dicitur, pruna, & alij fructus conditi concedantur.

B

Aegrotans quiescat animo, & corpore; proinde nuntia tristia fugienda sunt, & quæ ipsum ad irā mouere possint: decūbat igitur vsq; ad declinationē morbi.

Somnus sit moderatus, magis tū dormiendum, quàm vigilandum; à somno enim humores, caloreadaucto, dissipantur: à vigilia autem circumferuntur.

C

Euitanda præterea sunt ex Gal. & Auicenna locis citatis,

Oliuæ nigræ,
Eruum,
Semen viticis,

Lactis potio, & id genus, quæ dolorē capitis augere proprietate quadam possunt: sic etiam crocus, quia ipsum auget, non conuenit.

D

Quod spectat ad inanitionem, oportet, vt intestina à fœcibus vacua sint, ne ex illis vapores eleuati in caput ferantur; quæ vbi à natura non expelluntur, opus est, vt educantur clysteribus, quibus etiam fiat à capite reuulsio, vt

℞. Decoct. emollientis, lib. j.
Mellis rosati col.
Olei commmunis ana vnc. ij.
Diacathol. vnc. j. ß.
Cum sale, quantitate sufficienti, & vitello vnius oui, fiat clyster.

E

Vbi validius, & magis abstergens requiritur clysma, addere potestis hieræ picræ Gal. vel logadij ad vnc. ß. vel bened. laxat. drach. iij. vel loco clysmatum si necesse erit, vtemur aliquo lenitiuo, cuiusmodi est hoc.

℞. Elect. lenitiui, drach. vj.
Cassię nouiter extr. vnc. ß.
Pulpę tamar. extr. cum aqua endiuiæ, drach. j. cum sacch. fiat bolus.

Vt verò fiat humoris à capitę maior reuulsio, effici debent frictiones ad crura, & ad fœmora: licet quandoq; & cucurbitas applicare tibijs, atq; cruribus.

Et hæc est cura per diętam.

DE CVRATIONE DOLORIS *capitis à sanguine producti per Pharmaciam.*

RAsis paucissimis proponit medicamentum ex myrobalanis citrinis, prunis, tamarindis, & saccharo albissimo; vt

℞. Myrobalan. citrin.
Prunorum damasc.
Tamarindorum, ana vnc. ß.
Cum sacchari quantitate sufficienti fiat bolus.

Myrobalani verò, citrini potissimùm, facultatem habent educendi bilem, vnde consueuerunt practicantes eas in cholericis febribus propinare.

Idem quoq; præstāt tamarindi; siquidem anthore Mesue lib. 1. cap. 7. sunt cholagogi, & ex his medicamentū simul cum prunis, & saccharo confectum, licet sit ex genere medicamentorum, quæ benedicta nuncupantur; habet tamen vim, & facultatem educendi bilem.

Dicet aliquis videtur abs re proponi, cum sanguis non possit educi, nisi sanguinis missione, non per pharmaciam? hic autem agitur de cura sodæ sanguineæ.

Dicendum esse existimo non fuisse præter rationem hoc medicamentum propositum, quandoquidem docente Auicenna, & Mesue cephalalgia à sanguine nunquam fit, quin aliqua bilis copia admisceatur: meritò igitur Rasis prope benignum hoc medicamentum proponit, quo educatur bilis portio, quę in ventriculo, & primis vijs continetur, pro-

prohibeaturq; hac ratione in caput ferri:at medicamẽti huius doſis fieri poteſt ad hunc modum.

℞. Decoct. prunorum coctorum in aqua ad ſimpl. coctionem, vnc. v.
Tamarind. pulpæ,
Cort. myrobal. ana vnc. j. infundantur per noctẽ, deinde facta forti expreſſione adde ſacchari q. ſ. fiat potio.

Sub forma boli.

℞. Pulpæ prunorum coctorum, vnc. j.
Pulpæ tamarindorum;
Corticum myrobalanorũ, ana vnc. ß.
Cum ſacchari q. ſ. fiat bolus.

Ad alterandum valet,
Syr. ex ſucco limoniorum,
Acetoſitatis citri,
Ex ſucco aceſoſæ, &c.

Et quoniam in hac affectione, vt ſupra diximus, curandum omni ingenio eſt, vt aluus exoneretur, Auicẽna tria proponit medicamenta: vnum eſt ius braſſicę, hoc eſt, prima aqua decoctionis braſſicæ, ſed potiſſimum rubeæ: ſecundum eſt ius lentium, quæ ſint abſq; cortice; cortex enim aſtringendi potiùs, quàm laxandi facultate pollet: tertium eſt aqua, ſeu ius piſorum vſq; ad perfectam coctionem coctorum, quæ iura accipienda ſunt ſummo mane abſque condimento aliquo, ne natura ijs tanquam alimentis quibuſdam vtatur.

Et hęc ſatis dicta ſint de curatione cephalalgiæ ſanguineæ.

DE CVRATIONE DOLORIS Capitis à bile enati.

CVratio huius affectionis, quoad diætam attinet, eadem eſſe fere debet, qualem ſupra in ſanguinea ſtatuimus, niſi quod ex Auicennæ præcepto victus magis ad humidum vergere oportet.

Circa pharmaciam Raſis breuibus ſe expedit, quia medicamentum ex myrobalanis, & tamarindis cum prunis, & ſaccharo iam dictum putat eſſe ſufficiẽs

A ab bilem educendam. Quomodo tamen curanda hæc affectio ſit ex Auicennę, & practicantium opinione aperire conabor.

In primis conſiderat Auicenna, num bilis admixta ſit ſanguini, nec ne? ſecundo ſi ſola à ſanguine ſecreta ſit, vult cõtemplandam eſſe ſubſtantiam ipſius, an videlicet ſit tenuis, an craſſa? & ſi reperiatur bilis ſanguini admixta, ſanguis ſe-
B cta vena demendus eſt; ſin verò ſanguis non adfuerit, biliſq; ſit tenuis, nullaque adſit febris, medicamento purgante, ſed benigno vtendum eſt, quemadmodum eſt ſuperius allatum.

Neoterici practicantes alterandam eſſe dicunt bilem cum ſyrupis refrigerantibus, vt eſt

Syrupus de nenuphare,
De papauere,
C Oxyſacchara,
De citrio,
De limonijs,
De roſis,
De violis,
De intubo,
De granatis, &c.
Cum aquis endiuiæ,
Borraginis,
Portulacæ, &c. vt

D ℞. Syr. de nenuphare,
De papauere,
De oxyſacchara,
De citrio, ana vnc. ß.
Aquæ borraginis,
Portulacæ,
Endiuiæ, ana vnc. j.
Miſce pro ſyrupo.

Syrupus artificialis ad temperandam tenuitatem, & caliditatem bilis, & ad
E prohibendam ipſius generationem.

℞. Sem. communium frigid. drach. ij.
Florum viol.
Nenupharis,
Roſarum, ana drach. j.
Fol. endiuiæ,
Scariolæ,
Lactucæ,

Por-

Portul. ana manip. ß.
Summit. papau. albi, vnc. ß.
Bull. in lib. iv. aquæ font. purifs. ad consumpt. mediet. hoc artificio, vt primùm bulliant semina, deinde folia, tertiò flores, colentur, & cum vino gran. ad vnc. iv. & facch. quantitate sufficienti fiat syr. cuius singulo mane offerte ægrotanti lib. ß.

Facta hac præparatione ad validius medicamentum est properandum, quo eradicatiuè educatur vniuersa bilis, quod ad hunc modum parari poteſt.

℞. Supradictæ decoctionis, vnc. iv.
Infunde rhabarb. elect. in talleolas diuisi, drach. j.
Cinnamomi, gr. v.
Per duodecim horas, deinde facta forti expræssione adde.
Elect. ex succo rof. drach. ß.
Syr. viol. vnc. j. Fiat potus.

Si magis bolo delectetur æger, poterit hoc modo parari.

℞. Floris cassiæ nouiter extractæ, vnc. j.
Rhabarb. subtiliter pulu. drach. j.
Cum saccharo fiat bolus.

Si bilis crassior fuerit, alterari oportet primum cum syrupis præparantibus, qualis est.

℞. Oxysacch.
Syr. endiuię,
Acetosæ,
Byzant. ana vnc. ß.
Aqua cichorij,
Endiu.
Acetosæ, ana vnc. j. ß.
Misce, fiat syrupus quinq; vicibus offerendus.

Auic. iubet deinde cum hiera picra esse educendam bilem è corpore, si fuerit imbibita in tunicis ventriculi, neque cedat medicamentis lubricantibus iam dictis, quæ nisi satis sint, ad scammonium properat. Ad Auicennæ autem mentem tale esse poteſt.

℞. Syr. rof. solut. vnc. vj.
Elect. rof. Mes. vnc. ß.
Misce cum aqua acetos. fiat potus.

Sub forma boli.

℞. Diacatholici, drach. vj. vel vnc. j.
Hieræpicræ Galeni drach. iij. vel. vnc. ß.
Cum saccharo fiat bolus.

Sub forma pilularum.

℞. Pilul. aggreg. scrup. iv.
Diagridij, gr. iv.
Fiant pilulæ num. vij. & aurentur.

Forestus, & Massarias proponunt pilulas aureas in hoc casu; sed hæ pilulæ ducunt pituitam, vt apud Nicolaum est legere, qui fuit earum inuentor.

Et hæc est formula.

℞. Pil. aurearum,
Aggregat. ana drach. j.
Diagridij, gr. iij.
Fiant pilulæ num. vij, & aurentur.

Expurgato corpore curandum est, vt refrigeretur, & incrassetur bilis.

Interna sub forma conseruæ.

℞. Conseruæ nenupharis,
Rosarum,
Acredinis citrij, ana vnc. ß.
Trium santalorum,
Diamargar. frigidi, ana drach. ij.
Requiei Nicolai, drach. iij.
Cum syr. violato, & de papauere fiat conditum, addendo fol. auri num. 4.
Dosis sit ad vnc. j.

Sub forma tabellæ.

℞. Spec. triumsantal.
Margaritarum præp. ana drach. j. ß.
Philonij Romani, drach. ij.
Sacchari dissoluti in aqua lactucæ, vnc. iv.
Fiat confectio in tabellis.
Dosis sit ad drach. ij. aut iij.

Et hæc est ratio medendi in cephalalgia ex communi practicantium doctrina.

Modò accedo ad localia, quæ frigidę, & humidæ virtutis esse debent, vt à principio humorem ad caput fluentem repellere possint, quemadmodum supra diximus; sed in præsenti casu maiorem reprimendi facultatem habere debent.

Quatuor olea proponit Rasis, quibus sinciput, & frontem inungi iubet, quibusue irrigationes fieri possunt. Ad nares quoq; ponenda præcipit oleum nenupharis,

Violarum,

De floribus salicis,

Cucurbitæ dulcis,

Simulq; camphoram,

Aquam rosaceam,

Salicis, &c.

Potest autem ex dictis huiusmodi odoramentum parari.

℞. Florum nenupharis,

Salicis, ana vnc. ß.

Ros. rub. drach. ij

Camphoræ, scrup. j.

Cum aqua ros. fiat pasta.

Vel bulliant omnia in aqua rosacea, vel excipiantur omnia trita cum tragacantho, aut gummi arabico, & fiat pomum odorandum.

Pro embroca.

℞. Fol. Lactucæ,

Portulacæ,

Semperuiui,

Salicis,

Vitis,

Viol. ana m. j.

Sem. fœn.

Lini ana drach. j.

Florum chamæmeli, p. j.

Bulliant in sufficienti quantitate aquę ad tertias.

Pro deriuanda materia ad nares.

℞. Succi betæ,

Maluæ, ana vnc. ß.

Aquæ hordei, vnc. ij. m.

Vel

℞. Aquæ hordei, vnc. ij.

Sacchari vel mellis, vnc. j. ß.

Vel

℞. Lactis asinini, vnc. iij.

Diagridij, gr. v. m.

Sternutatoria quædam etiam conueniunt, quę pulueribus quibusdam fiunt, vt sunt piper, & nigella, quibus in materia frigida admisceri potest puluis

A rosarum, inde ad nares apponantur.

Gargarismata.

℞. Aquæ hordei, vnc. iv.

Syrup. acetosi simpl. vnc. ij. misce.

Masticatoria simplicia.

Charta,

Mastiche,

Cera flaua.

Composita.

B ℞. Masticbes, drach. j.

Rhabarb. drach. j. ß.

Passularum, vnc. j.

Pulpæ caricarum, vnc. ß.

Cum cera, quantum sufficit, fiat masticatorium.

Pro crassa bile attenuanda.

℞. conseruæ rosarum,

Acredinis citrij,

Borraginis, ana vnc. j.

C Spec. diarrhod. abb.

Trium santal.

Diamarg. frig. ana drach. j.

Syr. de succo acetosæ, quantum sufficit, addendo foliorum auri, num. iiij.

Fiat conditum.

Tabella.

℞. spec. diarrhod. abbatis.

Trium santal.

Pulueris rosarum, ana drach. j.

Sacchari dissoluti in aqua borraginis

D vnc. iiij.

Fiat confectio in tabellis.

At si dolor his non cederet medicamentis, sed potiùs augeretur, ad opiata refugiendum esse nos docet Rasis; dicens accipiēda esse opij, camphoræ ana gr. ij. in oleo salicis, quod effundi vult in nares, & aures: hoc tamen non nisi maxima vrgente necessitate hisce partibus vtendum; eo quod ad stuporem par

E tes deducere possit.

Hodie in vsu sunt,

Philonium persicum,

Philonium Romanum,

Athanasia,

Zazenea,

Requies Nicolai,

Triphera magna.

In

In maximo autem dolore posset parari irrigatio, hæc.

℞. Flor. viol. siccarum.p. ij.
Corticis papau. albi,
Mandrag. ana vnc.j.
Sem. lactucæ,
Hordei excor. ana vnc. j.
Bull. in suff. aqua, quoad aqua rubra fiat.

Verùm quia solet induci stupor à dictis medicamentis,ne is fiat,tale prodest medicamentum.

℞. Cassiæ ligneæ pul. drach. j.

Quę cum oleo misceatur,& in nares, vel aures immittatur,cui si stupor factus est, adde castorei drach. ss. croci scrup. j. ac dissoluantur omnia cum oleo.

DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis à pituita producti, per victus rationem.*

AVthor noster breuitati studens, quippe qui repetere non vult ea, quæ iam pręmisit circa vniuersalem victus rationem in affectibus tam calidis, quàm frigidis,duo dicit esse facienda, vnum est, vt corpus medicamento valido, nempe pilulis cochijs expurgetur, deinde medicamentum locale capiti applicandum proponit, vel naribus apponendum.

Sed cum hac cautela; nam dolor,vel paruus est, nec multum vrgens, vel vehemēs admodum, in primo affert vnum genus medicamenti, in secundo aliud.

Quæ quidem antequam à nobis in medium afferantur, decreuimus eã curationem in primis afferendam esse,quę ex Gal. Auicenna, & cõmuniter à practicantibus in huiusmodi affectu, & in omnibus alijs à pituitosa materia ortis præscribitur.

Gal. igitur de comp. med. per loca. cap. 2. victus rationem, & alterantia medicamenta calida esse debere inquit, attenuandiq; & abstergendi facultate prædita,quandoquidem tria hæc præsi-
A dia indicantur à materia pituitosa, hoc est, vt frigida caliditatem, vt crassa vim attenuandi, vt glutinosa, & lenta abstergendi, & exiccandi vires in medicamentis desiderat.

Primò igitur aer nobis considerandus est,qui calidus sit,non tamen excedens: in passiuis verò tendat quàm maximè ad siccitatem,at vbi natura non
B fuerit eiusmodi, arte paretur cum calefacientibus, & exiccantibus, idest, igne ex lignis quercus,iuniperi,pini,ac ligno aloe.

Quo ad cibum spectat, ac potum;panis in primis benè coctus esse conuenit, egregiè fermentatus; biscoctus quoque optimus censetur, qui sale conditus sit, anisatus, aromatizatus melle, pipere, cinnamomo,zingibere,vel saccharatus, qui magis exiccat, & minus alit.

C Carnes quoque optimæ laudantur, quæ sint boni succi,facilisq; digestionis: magis assatæ, quàm elixæ proficiunt.

Vt gallorum iuniorum.
Gallinarum,
Caponum,
Turdorum,
Merularum,
Turturum,
Hœdi,

D Quæ si aliquando elixentur,cum illis ebullire oportet talia simplicia, quæ calefaciendi, & exiccandi facultatem habent, vt

Folia saluiæ,
Hyssopi,
Maioranæ,
Satureiæ.

Quæ etiam aromatibus quibusdam condiri possunt, vt sunt

E Zingiber,
Cinnamomum,
Piper,
Macis,
Nux muscata,
Sasfras.
Caryophylli.

Sallamenta verò conueniunt,

Tamen inedia huic affectui maximè prodest.

A

Vinum nondum expurgato corpore tenue, ac pauciferum esse debet, aqua cinnamomi, vel aniforum cum saccharo, si potissimum caput fuerit debile, ac infirmum ab omnibus probatur.

Clarissimus Mercurialis lib. 1. de cap. aff. 1. videtur adnotare contradictionem inter Rasim, & Trallianū, quia Rasis concedit vinum generosum, ipsum prohibet Alexander. Auicenna lib. 3. fen. 1. tr. 2. cap. 12. scribit, quod competit, & iuuat in hac affectione vinum odoriferum: sed quod magis est, addit illi semina calida, vt sunt apij, cumini, & id generis.

B

Pro solutione dices à principio non esse concedendum vinum; sed benè cōpetit expurgato corpore, quæ responsio verissima est. Sed dicerem Rasim, & Auicenn. concedere vinum generosum in dolore capitis ex intemperie frigida sine materia.

C

Motus debet esse validus, quantum fieri potest, siquidem calefaciendi, atque exiccandi miram facultatem habet, qua propter equitatio prodest, & ambulatio per loca montuosa.

Vigiliæ magis proficuæ sunt, quàm somnus; & tandem quæ calefaciendi, & exiccandi facultate pollent, vt sunt animi affectiones ad iram prouocantes, nō ad mœrorem, & tristitiam, & huiusmodi. Aluus monenda est, si non fluat, clystere eiusmodi.

D

℞. Fol. mercurialis,
Bis maluæ,
Parietariæ, ana m. j.
Saluiæ,
Maioranæ, ana m. ß.
Sem. carthami, vnc. ß.
Bull. in sufficienti quantitate aquæ secundùm artem, &
℞. Huius decoct. lib. j
Diaphœnici, vnc. ij.
Mel. ros. colati, vnc. iij.
Ol. Chamæmeli,
Ol. anethini, ana vnc. j. ß.
Cum sale, & vitello oui, fiat clyster secundùm artem.

Pro suppositorio.

℞. Mel. despumati, vnc. j.
Trochis. alhandal, drach. j.
fiat suppositorium.

Et hac victus ratione prohibetur humoris pituirosi generatio, eiusq; iam geniti, & in parte firmari absumptio; & exiccatio.

DE CVRATIONE DOLORIS *capitis à pituita per Pharmaciam.*

MEdicamenta ad duo respicere debent, vnum est, vt præparetur humor ad eductionem, alterum, vt ipsum iam præparatum educat; pituita enim etsi indicet sui ablationem per medicamentum purgans, quia tamen humor est lentus, viscidus, crassus, ac frigidus, difficile mobilis, non potest extra corpus educi, nisi prius attenuetur, incidatur, tergatur, ac calefiat, ideo vtendum est per aliquot dies medicamentis, quæ has habeant facultates.

Hæc verò duobus modis parari consueuerunt, aut in forma syruporum, aut apozematum, de quibus abundè loquutus est noster Rasis in 3. lib. ad Almans. atq; in continenti, qui ne repetat ea, quæ dixit, proponit purgans medicamentum. Saxonia hoc in loco admonet, vt quando vrget maximè dolor, absq; alteratione purgetur corpus.

E

Sed ad alterantia primum deuenire nobis conuenit, quod ea nondum intellexistis. Ad syruporum rationem pertinent in primis leniores, qui sunt debilis actionis, vt est

Oxymel simplex,
Mel rosaceum.
Syr. acet. simplex.
Valentiores sunt
Syr. de hyssopo,
Oxymel squill.

Oxy-

Oxymel. compoſ.
Syr. è ſtæcade,
De duabus rad.
De quinque rad.
Byzantinus,
De bettonica cōp.
Aquæ capitales.
Hyſſopi,
Bettonicæ,
Saluiæ,
Maioranę,
Pſyllij,
Meliſſophyli.
Cum quibus parari debent ſyrupi mane ægrotis offerendi.

Apozemata fiunt.

Ex Radicibus apij,
Petroſelini,
Fœniculi,
Aſparagi,
Cichorij,
Pimpinellæ.
Folijs Maioranæ,
Saluiæ,
Serpylli,
Origani,
Pulegij,
Seminibus fœniculi,
Aniſi,
Seſeli, ſeu
Sileris montani,
Aromatis cinnamomo:nuce muſcata.
Bull. omnia ſecundum artem in ſufficienti quantitate aquę ad ſecundæ partis conſumpt, colentur, &
℞. huius decocti, vnc. iiij.
Syr. de bettonica, vnc. ij: quo vtendum eſt ſingulo mane, quo vſq; præparata ſit materia.

Tuſſignanus lib. Recept.cap.proprio proponit apozema quoddam partim alterans, partim ſoluens.

℞. Fol. Saluiæ,
Stœchados,
Lauri,
Calamenthi,
Hyſſopi,
Origani,

A Sampſuci,
Menthæ, ana m.j.
Rad. Acori,
Petroſelini,
Fœniculi,
Aſparagi, ana vnc. ſſ.
Sem. cumini,
Apij,
Aniſi,
Cubebarum,
B Paſſul.mund.
Granorum pini, ana drach. ſſ.
Sem. pœoniæ, ana drach. j.ſſ.
Spicæ,
Cinnamomi,
Piperis,
Liquiritiæ,
Calami aromatici,
Caryophyllorum, ana drach.ſſ.
Capparum, ana drach. iiij.
C Vt verò ſolutiuus fiat, adde.
Sem. carthamī,
Hermodactylorum,
Radic. polypodij, ana vnc. ſſ.
Agarici, drach. vj.
Salis gemmæ, ſcrup. ſſ.
Turbith, drach. ij.

Hęc poſtrema in petia ligentur linea, atque ebulliri permittantur cum rebus prædictis, deinde facta expreſſ. cum melle, & ſaccharo quantitate ſufficienti fiat D ſyrupus.

Vbi præparata fuerit materia medicamentis educatur. A Raſi noſtro proponuntur pilulę cochiæ, ex agarico, fœtidæ, ſine quibus eſſe nolo, & alephanginæ; quarum aliæ ſunt eradicatiuæ, alię minimè, itaq; pilulæ hoc modo præſcribi poterunt.

E ℞. pil. cochiarum, de hiera cum agar. ſine quibus, ana ſcrup. ij.
Trochiſc. alhandal, ſcrup. j.
Cum cathar.roſ.f. p.nu.7.& aurētur.

Sed quia non omnes poſſunt pilulas deglutire, hinc poteſt parari potio ad hunc modum.

℞. Mellis. roſ. ſol.
℞. Syr. de polypodio Domini Auguſtini,

ni, ana vnc. iij.
Diacarthami, vnc. ß.
Cum aqua bettonicæ fiat potio.
Vel
℞. Fol. bettonicæ,
Saluiæ,
Satureiæ, ana manip. ß.
Rad. petroselini,
Apij, ana vnc. ß.
Sem. anisorum,
Fœniculi, ana drach. i.
Bull. in aqua secundum artem
℞. Decoct. vnc. iij.
Agar. drach. j. ß. inf. & facta forti express. adde
Diaphœnici, drach. ij.
Diacatholici, drach. vj.
Misce, fiat potio.
Vel
℞. Myrobal. emblic.
Indorum, ana drach. j.
Fol. Senæ,
Passul. ana vnc. ß.
Florum saluiæ,
Bettonicæ, ana p. ß.
Fiat decoct. secundùm artem.
℞. Decocti, vnc. iiij. infunde.
Agarici drach. j. ß.
Salis gemmæ, scrup. ß.
Per 24. horas, deinde facta forti express. dissolue.
Syr. ros. sol. comp. vnc. v.
Elect. de psyllio, drach. ij. fiat potus.
Hisce medicamentis, ac medendi via sperare licet dolorem curatum iri. Si tamen ea non sufficiant, ad ligni sancti decoctionem est properandum, quę parari potest cum sarsa parilla, ligno sasfras, quod habet rationem vehiculi, & passulis. Pro potu paretur secunda decoctio. Singulaq; hebdomada repete aliquod ex medicamẽtis iã dictis, pręcipuè pilulas, quousq; dolor ablatus fuerit.
Sed quoniam clysteres, & balani solent inhibere, ne feratur materia ad caput ipsam deorsum retrahentes, idcirco primo clysmata proferunt ad hunc modum parari.

A ℞. Fol. altheæ,
Maluarum,
Mercur. ana manip. j.
Betton.
Iuæ artheticæ, ana manip. ß.
Rad. Petroselini,
Eryngij, ana vnc. ß.
Agarici, drach. iij.
Fiat decoctio secundùm artem, &
B ℞. Decoctionis, lib. j.
Mellis ros. col. vnc. iij.
Diaphœnici, vel diacarthami, vel bened. laxat. & huiusmodi ad vnc. j. misce pro clystere.
Vel
℞. Maluæ,
Althęę,
Caul. rub.
Flor. stœchad.
Chamęmeli,
C Meliloti,
Mercurialis, ana manip. j.
Furfuris in petia ligati, manip. ij.
Fiat decoctio, secundum artem.
℞. decoct. lib. j.
Cassiæ,
Hieræ picræ.
Sacchari rub. ana vnc. j.
Salis, drach. j.
Olei communis, vnc. iij. misce.
D Balani, seu glandes, quæ aliqua polleant acrimonia, debent parari, vt
℞. Agar. drach. ij.
Salis gemmæ, drach. ß.
Cum melle desp. fiat glans.
Præterea partibus externis adhibeantur frictiones satis validę ieiuno stomacho linteo quodam aspero à scapulis ad pedes vsque; quibus sperare licet materiam à capite auerti posse. Vtendũ
E etiam est ligaturis, ac cucurbitis, quæ eodem modo materiam in caput repentem retrahunt.
Venio modò ad causam coniunctam, nempe ad materiam in capite collectã, quę per insensibiles ductus euacuanda, atq; per propinquiores partes deriuãda est, ad nares scilicet, & aures secundùm no-

noſtrum Raſim; vel ſecundùm Auicennam, & alios ad os, & palatum.

Vt verò hiſce ſatisfiat intentionibus, proponuntur oleum ſambucinum, & oleum de ben: primum rarò in vſu eſt, quod noſtra lingua intelligitur eſſe oleum ſeſaminum, quemadmodum notat Herculanus in commẽtario, quòd calefaciendi, & exiccandi facultatem habet: oleum verò de ben appellatur oleum moſchelinum.

Sed longè differt oleum ſambucinũ ab oleo ſeſamino, neq; oleum de ben eſt oleum moſchelinum; nam iſtud oleum deſcriptum eſt à Nicolao, oleum autem de ben eſt illud, quod balaninum vocant, quare Herculanus non rectè eſt Raſim interpretatus in hoc. Ad hæc oleum hiaſminum, ſeu de zambach dolorem capitis à materia frigida mitigat.

His oleis inunctiones, & irrigationes capiti fieri debent; nec non naribus obijci oportet ad aperienda foramina ad oſſa ethmoidea, quæ ex multitudine, & fortè craſſitie pituitoſæ materiæ ſunt obſtructa, vt ſi natura vellet per hanc viam expellere, id facilius, ac citius conſequi poſſet.

Deinde ea, quæ odorata ſunt, naribus offerenda vult, ſcilicet algaliam, quam galliam muſcatam vocant, quæ maximo odore redolet, quod moſchũ, & ambram contineat.

Tandem ſi dolor multum infeſtauerit, ad validiora recurrendum eſſe docet, nempe ad euphorbium, & caſtoreum, cuius doſis ſingulorum ſit ad drach. j. quæ diſſoluta cum pauca olei iam dicti quantitate immitti poſſit in nares, & aures.

Hæc Raſis curandi, & medicamentorum ratio, quam morbus deſiderat, intentionem habet.

Sed à Neotericis ad materiam hanc à capite deriuandam proponuntur ſternutatoria, errhina, naſalia, apophlegmatiſmi, gargariſmata,

Sternutatoria alia ſunt leuiora, alia

A valentiora: priora ſunt aqua, vel ſuccus maioranæ.

Succus fol. betæ.

Valentiora,

Pulu. piperis.
Strutij,
Ellebori albi cum ſucco bettonicę.
Meliſſophyli,
Rutæ.

Erhina.

B ℞. Succi betæ cum melle ebulliti, & repurgati ad lib. ß.

Poteſt per nares paulatim attrahi.

Vel

℞. Succi maioranæ,
Betæ, ana vnc. j. ß.
Vini albi, vnc. j.
Zingiberis,
Pyrethri, ana ſcrup. j. miſce.

Sternutatorij formulæ.

C ℞. piperis,
Pyrethri, ana drach. j.
Fiat puluis naribus immitendus.

Vel

℞. Colocynthidos,
Ellebori, ana vnc. j.
Caſtorei, drach. ß.
Nigellæ,
Sinapis,
Piperis, ana ſcrup. ij.

D Fiat puluis vt ſupra.

Gargariſmatis formula.

℞. Hyſſopi, pug. j.
Saluiæ,
Thymi, ana manip. ß.
Fiat decoct. ſecundùm artem cui addito.
Oxymellis ſquillit. vnc. iij.
Miſce pro gargariſmate.

Apophlegmatiſmi formulæ.

E ℞. Maſtiches, ſcrup. iiij.
Pyrethri, ſcrup. ʃ.
Cũ oleo amygd. dulc. fiant morſelli.

Vel

℞. Piperis longi,
Nucis muſcatæ, ana, drach. ß.
Sem. ſtaphidis agriæ,
Pyrethi, ana ſcrup. ij.

Sy-

Sinapi,
Origani, ana scrup. j.
Fiat omnium puluis, & cum cera pastilli masticatorij componantur.

Ad idem valent.

Diatriumpipereon,
Theriaca,
Mithridatium,
Diazingiber,
Diapyrethrum,
Diacastoreum,
Aurea Alexandrina.

Inter ea, quæ per nares, & palatium ducunt, placet summopere tabaccus, seu herba regina, cuius tam radix, quã folia valent pro masticatorijs faciendis, & gargarismatis, nec non eiusdem succus. Sed maximè ad suffumigium faciendum, quod inter mancipia familiarissimum est.

Præstat etiam, & radix cucumeris asinini, panis porcinus, qui & cyclamen dicitur, ad nasalia facienda.

Pulueres.

Nigellæ,
Galbani,
Piperis,
Pyrethri,
Sinapi,
Et ellebori nigri,

Possunt fieri validiores, si infundantur in aquam vitæ, oxymellite excipiantur, aut cum cera ita subigantur, vt fiant veluti exiles glandes, quæ in nares indantur.

Cæterum quod ad ea medicamenta attinet, quæ humorem pituitosum per insensibiles meatus cutis euacuare sunt apta, à neotericis multa proponuntur inter se formula diuersa, vt sunt embrocæ, fotus, seu fomenta, sacculi, puluis capitalis, lotio capitis, vnguenta, emplastra, cerata, orbiculus odoratus, & id genus, quæ capiti adhibita pituitam euacuant, caputq; roborant.

Incipiamus ab vnguento, cuius formula est.

℞. Maioranæ,

A Bettonicæ,
Piperis subt. pul. ana scrup. j.
Euphorbij, gr. v.
Olei irini,
Rutacei, ana vnc.ſſ.
Misce, & cum cera quantitate sufficienti, fiat vnguentum.

Vel

℞. Euphorbij,
Pyrethri,
B Piperis,
Hyssopi,
Calaminthæ.
Costi,
Castorei,
Glutinis,
Opopanacis, ana drach. iij.
Styracis, drach. j.
Cum cera, & oleo castorei secundùm artem fiat vnguentum.

C Hisce frons, sinciput, tempora inungantur.

Olea ad idem facientia sunt
Oleum chamæmeli.
Anethi,
Liliorum,
Rutaceum,
Costinum, & id genus.

Embroca autem fiunt ex
Floribus chamæmeli,
D Seminibus lini,
Flor. stæchados,
Rad. cyperi,
Fœnugræco,
Fol. rutæ,
Hyssopi,
Sampsuci,
Lauri,

Ex quibus fit decoctum, quo irrigationes ex alto cadentes fieri possunt: ac E spongiæ intus infunduntur, & ita madidæ capiti applicantur.

Ad idem facit columbarum, aut gallorũ statim per medium sectorum capiti applicatio.

Sacculi ex vna parte milij torrefacti, & dimidia parte salis, quibus furfur addi potest ad maiorem exiccationem.

Vel

Vel sic conficiuntur.

℞. Fol. rutæ,
Hyssopi,
Serpylli,
Sampsuci, ana manip. j. ß.
Bettonicæ,
Stœchados.
Ros. rub. ana manip. ß.

Cucuphæ fiunt ex sequentibus.

℞. Melissophyli,
Sampsuci,
Bettonicæ,
Pulegij, ana manip. ß.
Cocci infectorij, drach. ij.
Macis, drach. j.
Absynthij sicci, manip. ß.
Florum anthos,
Stœchad. ana pug. j. ß.

Fiat omnium tritura, & componatur cucupha pro capite.

Pulueres capitales sunt huiusmodi.

℞. Sampsuci,
Stœchad. ana p. j.
Macis,
Caryophyllorum,
Calami arom. ana drach. ij.
Spicæ,
Lauendulæ, ana pug. ß.
Fiat puluis subtilissimus.

Balnea quoque ad idem fiunt ex rebus eadem facultate præditis, vt

℞. Baccarum lauri fractarum,
Sem. fœniculi, ana vnc. ß.
Fol. melissæ,
Origani,
Saluiæ,
Bettonicæ,
Maioranæ, ana manip. j.
Florum meliloti,
Stœchados,
Chamæmeli, ana p. j.

Fiat decoctio, vel in aqua, vel vino, vel infundantur hæc simplicia in lixiuio, & caput abluatûr, cum hac tamen animaduersione, vt caueamus à lotione, vbi catarrhi adsit periculum.

Sed præter iam dicta solet componi orbiculus quidam, vel pila appellata,

A quæ naribus admoueatur.

℞. Baccarum lauri,
Sampsuci,
Corticum, & fol. citrij.
Fol. rutæ,
Stœchados;
Hyssopi, ana scrup. ij.
Moschi,
Ambaris, ana gr. ij.
Styracis calamitæ,

B Ladani,
Ligni aloes,
Mastiches,
Corticum thuris,
Spicæ,
Caryophyllorum,
Macis,
Moschi, ana scrup. ß.

Cum succo maioranæ, & cremore tragacanthi fiat pomum.

C Et hæc satis dicta sint de curatiua methodo, quæ debetur cephalalgiæ à pituita ortam ducentis: propero modò ad eam, quæ à melancholico producitur humore, qua in re licet Rasim sequi proposuerim, tamen ipsum non sequar in omnibus, quia multa studio omisit, quæ ex antea declaratis vult accipienda esse; quòd tamen in præsenti supponere non debemus, sed omnia à nobis declaranda sũt, vt omnium dolorum à quauis D causa nascentium cognitionem, & methodum curatiuam habeatis: & quamuis in tractatione, & capite de melancholia opus sit afferre medicamẽta illi affectui competentia, aliqua tamen hoc loco attingemus dolori potiùs ex melãcholica materia competentia, quàm melancholiæ ipsi.

E DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis à melancholia facti.*

NOn minus dolor à melancholico humore tria medicinæ instrumẽta requirit, ac faciant alij supradicti, quandoquidem, & ipsius causa antecedens, nec non coniuncta reperitur, quę

iisdem auxilijs pro sui ablatione eget; quæ in primis eò dirigi debent, ne affectio increscat; illa verò, quæ facta est, ex toto aufetatur: non augebitur dolor, si causæ prohibeatur generatio, nempe humoris melancholici, & ille, qui genitus est, prohibeatur in caput ferri.

Hoc loci vos admonere volo, quod omnes Authores, & Auicenna potissimùm hunc capitis dolorem reponunt inter frigidos affectus, quia posse fieri volunt tam à naturali, quam ab excrementitia melancholia, & alimẽtali, quæ humorum species suapte natura frigidæ sunt naturæ (licet ab adusta bile non modò capitis dolorem fieri existiment, sed ferina quoq; deliramenta) proinde sub vno capite dolorem à pituita, & melancholia factum reponunt, quorum doctrinam nos amplectimur.

Vt igitur prohibeatur humoris meláncholici generatio, materia respicienda est, nempe cibus, & potus, necnon sex res non naturales.

At cibus optimi succi, & facilis coctionis esse debet, qualis in capite de dolore à pituita ortum ducente supra diximus, proinde recurrite ad illud; nam omnia in omnibus repetere nugacitatis est signum, non doctrinæ.

Vinum autem expurgato corpore generosum esto, quod stomachum corroborare, nec non humorem melancholicum in caput delatum, ac firmum discutere possit.

Ratio tamen victus ad humidius paulò vergere oportet, quod hic humor siccior sit pituita.

Vt verò ille, qui in corpore iam genitus est, prohibeatur in caput ferri, euacuandus, & reuellendus venit. Si nimium in corpore adauctus fuerit, simulq; sanguinem admixtum habeat, quoniam efficit vnam speciem plethoricæ dispositionis, per sanguinis missionem est educendus: atqui si melancholicus humor fuerit absq; sanguine adaucto, cacochymia est, quæ purgationem indicat, & licet crassus sit, & difficilis, vt à corpore educatur, lenitiuo tamen vti possumus cum Petro Foresto lib. 9. obs. 20. vt

A

℞. Flor. cass. noviter extr. drach. vj.
Confec. hamech. drach. iij. vel vnc. ß.
Cum saccharo fiat bolus.

Vel

℞. Elect. lenit. vnc. j.
Diasenæ solut. vnc. ß.
Misce, cum saccharo fiat bolus.

B

Formula clysteris.

℞. Rad. althçæ,
Liliorum alb. ana vnc. ß.
Fol. Maluæ,
Buglossi,
Parietariæ,
Brancę vrs.
Borraginis,
Mercurialis, ana manip. j.
Prunorum damasc. num. vij.

C

Ficuum, num. v.
Vuæ passæ, vnc. j.
Sem. anisi,
Fœnic. ana drach. ij.
Quatuor sem. frig. mai. drach. j.
Florum chamæmeli
Meliloti,
Viol. ana pug. j.
Fiat decoct. in iure capitis veruecis.

℞. decocti huius, lib. j.

D

Cassiæ extr. vnc. j.
Mellis viol.
Olei chamæmeli,
Violati,
Sacch. rubei ana vnc. j. fiat clyster.

Vt autem materia pro purgatione præparetur, hic syrupus est egregius.

℞. Syr. epithymi,
de fumaria,
Oxymel. sim. ana vnc. ß.

E

Aquarum lupul.
Borrag.
Fumar. ana vnc. j. misce.

Vel fiat apozema ad hunc modum.

℞. Rad. acori,
Cyperi,
Cort. rad. petrosel. ana vnc. j.
Fol. borraginis.

Fol.

Fol. sampsuci,
Melissæ,
Buglossi,
Betton.
Fumar. ana manip. j.
Sem. anisor.
Fœnic. ana drach. j.
Florum anthos,
Borrag.
Buglossi,
Saluiæ,
Stæchados, ana pug. j.
Passularum, vnc. ij.
Myrob. indor.
Prunorum,
Tamarind. ana vnc. j. ſſ.
Bull. ad medietatis aquæ consumpt. coletur, & secundum artem cum melle, & sacch. quantum sufficit, fiat syrupus.

Sed quia humor difficilis est præparationis, si opportunius videbitur sensim præparari, sensimq; educi, laxatiuum fieri potest apozema hoc modo.

Prædictæ decoct. vnc. iiij. inf. per noctem myrob. ind. vnc. ſſ.
Fol. senæ, drach. ij. & facta forti express. dissolue.
Diasenæ sol. drach. ij.
Syr. de polyp. vnc. ij. misce.

Quod apozema alternis diebus offerri potest, pro vt oportere videbimus: quod curationis genus maximè à Mesue commendatur lib. 2. cap. proprio.

At vbi educendus est vniuersus humor vnica vice.

℞. Syr. de polypod. Augustini, vnc. v.
Confect. hamech. drach. iij. cum aqua fum. fiat potus.
Vel
℞. Rad. polypodij,
Acori,
Petroselini, ana vnc. ſſ.
Fol. melissæ, seu melissophyli,
Borraginis,
Buglossi, ana manip. ſſ.
Seminum anisorum,
Fœnicul. ana vnc. ſſ.

A Florum stœchados,
Buglossi,
Rosmarini, ana pug. j.
Cort. myrobal. indorum, drach. j.
Bull. in aqua secundùm artem, &
℞. decoct. huius, vnc. iiij. infunde
Pul. Senæ. s. p. drach. ij.
Rhabarb. drach. j. ſſ.
Facta forti expressione dissolue.
Syr. ad melancholiam,
B de polypodio solut. ana vnc. iij.
Diasenæ, drach. iij.
Fiat potio breuis.
Vel
℞. Syr. ad melancholiam Matthioli.
Magistri Augustini, ana vnc. iij.
Conf. hamech,
Diasenæ, ana drach. ij.
Cum aqua lupul. fiat potus breuis.
Pro bolo,
C ℞. Diasenæ sol. vnc. i.
Conf. hamech. vnc. ſſ.
Cum saccharo quantitate sufficienti fiat bolus.
℞. Diabaczamet, hoc est elect. senatum,
Diasenæ Rasis,
Conf. hamech Mes. ana vnc. ſſ.
Cum saccharo, quantitate sufficienti fiat bolus.
Pilulæ indæ.
D Mastichinæ,
De lapide lazuli in hoc casu à Mesue commendantur.

Hac obseruata curandi ratione sperare licet futuram sanitatem, quæ vbi vnica vice obtineri nequeat, secundam, & tertiam etiam purgationem repetere conuenit.

His peractis ad localem curandi rationem recurrendum est cum embrocis, E emplastris, balneis, cucuphis, alijsq; supra enarratis localibus, quousq; causa coniuncta penitùs eradicata, ac resoluta fuerit.

Sed embrocæ, & irrigationes, quæ fiunt in hoc dolore, debent habere aliquam humectandi facultatem cum caliditate, & partium tenuitate, v. g. pro

exemplo.

℞. Capitis castrati.
Fol. Melissæ,
Capill. veneris.
Bettonicæ,
Borraginis,
Maioranæ,
Saluię, ana manip. j.
Radicum buglossi,
Althęę, ana vnc. j.
Florum stęchados,
Meliloti,
Chamæmeli,
Rosarum,
Nymphææ, ana pug. ij.
Sem. anethi, vnc. j. ß.
Fol. senæ, vnc. i.

Bulliant secundùm artem pro irrigatione, qua facta inunge totum caput his oleis.

℞. Ol. sesamini,
De zambach. ana vnc. ſ. m.

Sed quoniam ex prędicta curandi ratione viscera alimenta transmutantia, ac totius corporis nutritionem præparantia, & perficientia prauam quandam dispositionē contrahunt, insurgit ea corroborandi indicatio, cui ex Mesuei opinione satisfieri debet post purgationem, quia rectè viscerum instaurationi haud possumus incumbere, nisi humore peccante euacuato.

Ad viscera itaq; corroboranda proponuntur.

Conseruæ anthos,
Stœchados,
Bettonicæ,
Saluiæ,
Enulæ, &
Aurea Alexandrina, vt

℞. Theriacæ veteris, scrup. j.
Conser. saluiæ, drach. j. m.
Cum sacch. fiat bolus.

Qui accipiatur quatuor horis ante prandium.

Theriaca sola valet ad omnia membra vigoranda, quę vna cum modico vini, aut iusculi sumi potest.

A Et hæc est omnium capitis dolorum, qui à materia fieri consueuerunt, curandi methodus, sed cum non modò ab vno, sed a duobus, vel tribus simul mixtis humoribus fieri non rarò contingat, eorum curatio a simplicibus desumenda est, medicamentaque, vbi oportet, adeo simul admiscenda veniunt, vt indicationibus satisfaciatis siue aduersus causam antecedentem, siue aduersus coniun-

B ctam sit pugnandum.

Ac si alterandum, syrupos etiā admiscebimus, vt omnibus indicationibus satisfaciamus. Itidem vbi humor mixtus educendus veniat, admiscenda etiam erunt medicamenta iam dicta, vt humores peccantes educi valeant.

Quoniam igitur existimamus ex medendi methodo tradita non modò dolores capitis à simplici humore produ-

C ctos, verùm hac regula seruata, & compositos curari posse, ne inutiliter quæ dicta sunt, repetantur, dolorum ab humoribus variè mixtis nascentium curationem consultò prætermittimus.

Idem dicendum est de totius capitis dolore recenti, qui cephalalgia dicitur, & antiquato, qui cephalæa nuncupatur, soda ab Arabibus dicta, nec non de hemicrania, quæ est dimidiæ capitis partis

D dolor, & de alijs capitis doloribus partialibus, vt est homonopagia, nēpe quartæ partis dolor; vel clauus, id est alicuius paruæ portionis capitis dolor in profundum capitis claui in modum penetrans; vel ouum, siue nux, & huiusmodi, qui omnes cum ab ijsdem prorsus causis fiant, ac totius capitis dolor, existimamus eum, qui decenter, & ritè sciuerit curare totius capitis dolorem, posse etiam

E omnes alios ex arte curare.

Sed quia nobis dictum fuit à vaporibus, & flatibus dolores excitari, nec non ex Auicennæ opinione aliquos fieri ex vermibus, eorumque causas ab humoribus emergi, ideo capita distincta de ijs non instituemus.

Adde, quod in morbis particularibus ab-

abdominis ſumus de vermium eſſentia, generatione, & cauſis, & cura tractaturi: præterea nunquam, vel rarò ſaltem dolor capitis à vermibus fit ſuperſtite remanente ægro conſultò idcirco prætermittimus de ijs verba facere.

Cum autem vapores, vel flatus prodeant ab infernis ad caput, vel ipſimet generentur in capite, vt 1. de cõp. med. 1. per loca, à Gal. ſcriptum eſt, ſi à partibus veniant infernis, præterquã quod ab aliquibus humoribus tanquam à minera eleuantur, qui alij eſſe nequeunt à prędictis, de quibus ſatis, ſpectat potius hoc caput ad dolorem per conſenſũ, quo depaulo inferius tractabitur: ſi verò in capite generentur cum localibus medicamentis iam allatis tolluntur ablata materia, à qua fiunt, & caput corroborato.

At qui ſi vapores à cauſis exterioribus proueniant, ſunt conſiderandi in tractatione de dolore à cauſis exterioribus: quare his nunc prætermiſſis venio ad dolores excitatos ab intemperie abſq; materia, & primò à calida, quam abſq: humorum affluxu ſupponimus: & proinde ad cauſam coniunctam proſpicere oportet nulla antecedentis habita cõſideratione; vnde (vt vno verbo multa amplectar) victus ratione, & localibus tollenda venit.

Sed cum intẽperies ſimplex eſſe poſſit atq; compoſita: ſimplex, vt ſola caliditas: compoſita, vel cũ humiditate, vel ſiccitate, incipimus ab intemperie calida.

DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis ob calidam intemperiem.*

SI calida fuerit intemperies, victus ratio refrigerans eſſe debet.

Si compoſita prò qualitatis admixtione, ratione hac variari poteſt: ſi humida exiccantibus, ſin ſicca humectantibus frigida admiſcere oportet. Sed rarò ſola reperitur caliditas, quin ſecum adiunctam habeat ſiccitatem, rarius,

A quinimò nunquam humiditas caliditati iuncta in hoc caſu reperitur, niſi cum materiæ affluxu.

Vbi igitur intemperies calida adſit, aer eligendus eſt ad frigiditatem vergens, qui niſi natura talis fuerit, arte paretur: inſpergatur aqua roſarum per cubiculum, aqua ſimplex, flores nenupharis, violarum, folia vitum, nec non arundinum: pareturq; fons aquæ ex vaſe in aliud moderatè decidentis.

B Quod ad ſomnum attinet, longè melius foret ſomnus, quàm vigilia, longe melius quies, quàm motus. Animi perturbationes, vt ira, furor, męror, & id genus, euitanda ſunt.

Excrementa alui ſingulo die exoneranda ſunt leuibus quibuſdam clyſteribus ex decoctione communi cum oleo, & melle violaceo, ſaccharo rubro, & vitello oui, & ſale.

C Cibus refrigerans eſt optimus, qualis eſt panis in aqua madefactus, cremor ptiſanæ, carnes iam dictæ capite de ſanguinea cephalalgia: vna cum carnibus ebulliant,

Intybus,
Lactuca,
Portulaca,
Scariola.

D Potus ſit aqua ſimplex, vel decocta, cui admiſceri poteſt aliqua vini granatorum quantitas, vel poſca, aut aqua acetoſæ, vel endiuię.

Piſces aliquot molles carnium ſaxatiles: in ſumma eadem victus ratio, quã præſcripſimus in ſanguinea cephalalgia competit.

Quod requiritur in localibus, eſt, vt in eis ſit maior refrigerandi facultas,

E quòd nulla adſit materia, quæ poſſit in parte impingi, longèq; maior caliditas inde percipiatur.

Fiant proinde ex oleis irrigationes, atq; ex ſimplicium iam dictarum decoctione, qua & fomenta, & balnea fieri poſſunt, cucuphæ, emplaſtra, & id genus parari debent pro illa calida intemperie

au-

auferenda, ideo oleum rosatum, oleum omphacinum, aqua rosata, acetum, vt supradictum est, egregiè satisfaciunt tũ pro oxyrhodino, tum pro irrigatione, ac fotu; pro quo etiam valet succus mororum cum oleo rosato completo, in quo lintea infundantur, & madida sincipiti applicentur.

Vnguentũ, quo inũgi potest sinciput abrasis capillis hoc modo parari potest.

℞. Mucilaginis althęæ,
Psyllij, ana vnc j.
Olei rosi omph.
Viol. ana vnc. ij.
Cum modico ceræ fiat vnguentum.

Cucupha autem, vel sacculus parari conuenit.
Ex floribus nymphęæ,
Violarum,
Rosarum rubearum,
Lentibus contusis,
Folijs lactucæ,
Portulacæ.
Capitiq; apponere. Sed si viridia fuerint hæc simplicia magis, conducũt, quibus hordeum contusum cum cortice addendum.

Embrocationes verò, & balnea ex decoctione.
Fol. maluarum,
Althęæ,
Rosarum,
Florum nenupharis,
Nymphęæ,
Vitis,
Portulacæ,
Semperuiui, addendo ad maiorem penetrationem parum aceti.

Rasis noster proponit egregiũ quoddam medicamentum, sed opiatum, quo non nisi maxima vrgente necessitate, doloreque admodum infestante, meo iudicio, vtendum est; id autem recipit.

℞. Sem. lactucæ,
Succi glauci,
Santal. albotum,
Rubeorum.
Auellan. Indic.

A Rosarum,
Opij, ana partes æquales cum aqua rosſ. & aceto fiat emplastrum.

DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis ob siccam intemperiem.*

RArò contingit tantam induci in capite siccitatem, quæ dolorem inferre possit, sed si euenerit, per victus B rationem, & localium applicationem indicat auferri.

Victus regimen ad humidum vergere debet. Aer humectandus est aqua tepida, sed faciliùs erit talem reperire natura paratum. Caueat ab immoderato exercitio, vigilia, à rebus venereis. Somnus conciliandus quàm maximè, animi affectiones vitentur; aluus lubrica C seruetur, si non natura, leuibus clysteribus ex iure pullorum, oleo viol. vitellis ouorum, & sale.

Victus ratio, quæ ex cibo comparatur, humida esse debet, ideo panis tritus ex pullorum iusculo confectus, vel in talleolas diuisus in idem iusculum infusus, cui addi potest vitellus oui: optima quoq; sunt oua recentia tremula, gallorum testes, caro vituli, sed hœdi melior est: vinum tenue aquosum, sed D magis aqua prodest; & ipsius longa potio, vbi bona sit, non erit inutilis.

Localia eò quoque spectare debent: talia sunt oleum amygdalarum dulciũ, oleum de cucurbita, violatum, oleum simplex oliuarum, hydræleum, quod est mixtio ex aqua tepida, & oleo; prosunt pinguedines gallinarum anserum, fomenta, balnea, & alia localia à nobis superius dicta, quæ capiti affundi E possunt.

DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis ob intemperiem frigidam.*

FRigidæ capitis intemperiei eadem victus ratio competit, quam supra attulimus in frigida cum materia pituitosa:

tosa; quapropter non est, vt ea quæ dicta sunt, inutiliter repetantur, quandoquidem vniuersa victus ratio ad calidũ. vergere conuenit, quemadmodum etiam & localis curatio.

Verùm ex Tralliani decreto pro intemperiei magnitudine medicamentorum ratio varianda venit. Si igitur recens facta sit intemperies, ex Gal. 2. de comp. med. loc. 1. rutaceo oleo capiti affuso liberatur ægrotans; oleum tamen chamæmelinum, anethinum, & de euphorbio rutacei loco sincipiti applicari potest.

At vbi magis calefaciendum, veniat oleum amaracinum, ex serpyllo, nardinum, aut irinum optima sunt, sicuti sãpsucinum, & laurinum laudat Gal. quibus non modò caput illiniri debet, verũ ex eiusdem opinione frons, narium extremitas, ac aurium meatus.

Et quod magis est, scribit Gal. (referente Altomari lib. de med. hum. corp. malis cap. proprio loco præcitato) aliquos in simili affectione pedum vestigia, ac sedem illinire, nec mirum vobis videri debet; nam eodem Gal. authore 3. de comp. med. loc. cap. 1. proprietates aliquæ quidem sunt, quæ omninò dici nequeunt, quædam verò ægre circa infirma corpora ostendi possunt, vt pote quæ tantùm ijs, qui viderunt, cognitæ sint.

Rasis proponit medicamentum omni dolori capitis à causa frigida facto conueniens, quod tale est.

℞. Castorei,
Euphorbij,
Piperis,
Styracis,
Rutæ,
Marrubij, ana partes æq.

Puluerizatis puluerizandis omnia probè conterantur, ac misceantur, deinde vino veteri excipiantur, & fiant pastilli.

Accipitque vnum ex ijs, quod cum vino veteri, aut oleo laurino, vel

A chamæmeli, vel costino dissoluit, & fronti, quando opus est, applicat.

Et hæc satis sint pro curatione omnium capitis dolorum, tam recentium, quàm antiquorum ab omni materia prodeuntium, nec non, & ab omni intemperie siue interius, siue exterius proficiscantur. Venio modò ad cephalalgias per consensum, si prius aliquid dixero de illa ex ebrietate genita.

B De capitis autem dolore ex vulnere, vel ictu suo loco pertractauimus, nempe in expositione de capitis vulneribus ex Hippocratis libello.

DE CVRATIONE DOLORIS *capitis ob ebrietatem.*

DE dolore capitis ex ebrietate latini sobriè admodum loquuntur, C quod magis vino se temperent, at qui eo delectantur, queadmodum inter antiquos Græci, atq; Arabes, qui sæpe hac de causa in eum incurrebant, profusius egerunt, vt nunc etiam Vltramontani faciunt, quorum aliqui sæpiùs inebriantur, & impensè adeo, vt nonnulli non modò in capitis dolorem cadant, sed in grauiores morbos, & plerũq; in mortem; vnde Rondeletius scribit Britannos medicos D multas pecunias lucrari ex morbis, quos vinum illic producit.

Et quamuis in hisce partibus homines à vino vt plurimum abstineant, quia tamen adsunt vina generosa, & fumosa, quorum ingesta exigua quantitas potest multos in caput ferre vapores, dolorẽq; sine ebrietate excitare, ideo cephalalgiæ ex vini potu curatio instituenda proponitur, quæ & ipsa nonnunquam mediciE næ instrumentis eget, quæ eò tendant, vt inhibeant vapores è stomacho à vino eleuatos in caput ferri; & illos, qui prompti sunt caput ingredi, auertant: qui verò iam caput occupant, tum reprimant, tum etiam discutiant.

Veniamus primò ad victus rationem, quam Gal. 2. de comp. med. cap. pro-

prio,

prio, & 4. de san. tue. 6. & Auicenna fen. 1. 3. cap. 23. satis profuse instituunt: & ab inanitione incipientes, in primis vinum in ventriculo existens vomitu expellendum iubent cum his, quæ vomitum prouocare valent.

Gal. aquæ tepidæ potum proponit, cuius dosis ad libram vnam esse debet: Auicenna aquæ calidæ oxymellis quantitatem addit, vel simul cum oxymelle semen raphani.

Medicamentum autem vomitorium, quod etiam ex vsu erit ijs, qui venenum hauserunt, fieri in hunc modum potest.

℞. Oxym. simp. fluentis, lib. ß.
Sem. raphani, drach. ij.
Calefiat, deinde potui offeratur.

Vel

℞. Succi foliorum raphani, vnc. ij.
Oxymellis simpl. lib. ß.
Misce, & tepidum propinetur.

At qui si vomitu educi nequeat vinum, vel quia homines nulla ratione proni sint ad vomitũ, aut quod aliquod periculum ex illo motu immineat, potissimùm non assueti vomere, recurrendum est ad medicamentum, de quo paulò supra, ad brassicæ scilicet decoctionẽ simplicem, vel cum vnc. iiij. ipsius dissolue mannæ vnc. iij. & offeras ægrotanti, ex quo fieri possit vini in ventriculo existentis euacuatio.

Vino igitur euacuato, vel etiam non euacuato quiescere ebrium oportet, vnde tam Galenus, quàm Auicenna somnum proponunt; dicebat enim Galen. in primis somni, ac quietis cura habenda est, vt vapores discutiantur, quod vbi factum fuerit per totum diem, ad vesperas in balneum est ponendus, vt à caliditate actuali balnei fiat vaporum à capite ad extimam corporis superficiem euacuatio.

Deinde nutriendus est prisanę succo, ac alicæ sorbitione. Panis ex aqua, & oua sorbilia à Gal. proponuntur. Inter olera loco condimenti erit optima lactuca; boni enim est succi, & refrigeratoria; brassica quoq; in hoc casu à Galeno commendatur, quod vapores exiccare valeat, atq; arcere. Inter legumina verò lens probatur.

Potus sit aqua: sed quoniam aliqui ob stomachi debilitatem eam ferre non possunt, nonnulla hic describit Gal. pro stomacho corroborando, vt sunt.

Mala punica, vel sola, vel cum alica.
Mala cælestiana Romana, quæ etsi austera suapte natura sunt; cocta tamen grata fiunt ventriculo.
Pyra cocta,
Vuæ passæ.

Vbi hoc modo nutriatur æger ex Gal. & dormire nequeat, in balneum ducatur postridie, ac multum aquæ calidæ ei in balneo affundendum est.

Deinde ipsum dormire iubebimus, aut saltem, si dormire non possit, quiescere: rursus ad balneum ducendus, atq; vt dictum, nutriendus.

Si moderatè se se ex his medicamentis habeat, nec aquam bibere possit, vinum aquosum ei permittendum est: cõcediq; liberè possunt pro cibo gallorum testiculi, & alę, pisces quoq; petrosi carnibus teneris præditi, nec non columbarum pulli.

Quoniam verò aliquando dolor augetur, nonnunquam remittitur, post hęc præsidia, & victus rationem immutare debemus: vbi augetur, melius est quiescere: vbi autem declinat, ambulare, sed cum hoc ordine, vt ante prandium longæ iubeantur deambulationes, à prandio breues: prandium autem non multum sit: & per tres horas ab assumpto cibo non est deambulandum.

Hæc curandi ratio à Gal. proposita versatur circa causam antecedentem, nempe circa vapores, qui vel euaporant ad caput, aut propinqui sunt ad euaporandum: mox & ad causam se confert coniunctam, quia fieri non potest, ne aliqua humorum copia simul cum vaporibus, in his potissimum qui assueti sunt benè potare, sursum repat.

Qua-

Quare si vaporum, vel humorum copia in aliqua parte imbibita fuerit, nō est amplius vtendum oleo rosaceo, aut frigidis, vel adstringentibus circa caput, quæ tamen à principio applicanda capiti docet; sed loco rosacei ad chamæmelinum deueniendum esse iubet, quod effundatur moderatè calidum, deinde ad irinū, tertio loco in balneum mittendus est æger, atq; aqua calida eius caput perfundendum. A

Quod fiet non modò ad discutiendos humores, & vapores iam dictos, sed ad somnum conciliandum, & nisi ex toto à dolore liberetur bis, & ter balneum repetendum est, vbi lactucam cum aceto assumpserit, sed quod acetum non sit nimis acre, ac validum; nam vbi tale fuerit aqua diluendum; & ratio est, quia illud sua acrimonia caliditatem aliquam excitare potest: & hæc est ratio curandi per Galenū cum felici successu ab ipso obseruata. C

Non desunt ex neotericis, qui Gal. hoc loco arguunt, quod in vno, & eodem affectu cibaria contraria proponat, primò quidem lactucam, quæ suapte natura frigida est, & incrassandi facultate prædita, item brassicæ substantiam, ac lentium, quę crassarum sunt partium, & exiccandi facultatem habent. Alij dicunt inter cibos frigidos annumerare ouum: proponere postea carnes pullorū ex columbis, quę attenuandi facultatem habent, nec non, & testiculos gallorum, qui sanguinem tenuem generare sunt apti. D

Hæc leuia sunt, & nullius momenti aduersus Gal. licet enim non conueniat alimenta contrariæ facultatis in vna, & eadem infirmitate ægrotantibus offerre, pro varia tamen medici intentione potest; nam cum alimentum vt tale semper virtutem respiciat, non morbum, quatenus verò adiunctam habet aliquam primam, aut secundam qualitatem aduersus morbum pugnare potest; aut ipsius causam. E

Vnde cum à principio et [illegible] oporteret retinere vapores, ne in caput ferantur, tum incrassandi sunt, ne fac[illegible] sursum euolent; tum partes, ac meatus, per quos ferri possent, adstringendi veniunt, ideo Gal. cibaria proponit incrassantia, & refrigerantia, vt dictum est.

Quando verò iam infixa est in capite materia, paucią; sunt vapores delati sursum, resolui debent, & hinc est, quod proponit carnes ex pullis columbarum, & testes gallorum, qui sua, qua pollent caliditate, facultatem sanè habent attenuandi. B

Ex quibus nota, qua methodo egregia vtatur Gal. in hac cephalalgia; nam aquam calidam à principio supra corpus affundendam docet, vt ad partes extimas ab aquæ caliditate, & motu ipsius reuocentur vapores; in fine vero, aut iā fluxa in caput materia, non amplius ad corpus, sed ad caput affundendam aquā vult, vt sua caliditate materia resoluatur, & motus ipsius intus penetrare possit, sine materiam ad cutis extimam superficiem euocare.

Quod spectat ad ouum nusquam à Gal. pro refrigerante alimento accipitur; quia ouum potest trifariam considerari, aut ipsius albuminis respectu, vel vitelli, vel vtriusq; simul; primo modo potest dici frigidum, secundo modo calidum, tertio temperatum, hic à Galeno accipitur, vt constat ex vtraq; parte, vnde temperatum est.

Sed posset quis hic dubitare an verū sit, quod columbarum pulli attenuandi facultatem habeant? cui ne tempus conteratur, respondeo per pullos eos accipere oportere, qui iam volare cœperint; nam primi scatent multa humiditate superflua, qua impeditur actio caliditatis, & siccitatis ipsorum; Isaac enim lib. 1. primo de dictis vniuersalibus cap. ij. scribit ex Galeno eos esse calidæ, & siccæ naturæ: idem Gal. lib. de bon. & vit. succ. & isti sunt columbarum pulli, de quibus loquitur hic Gal.

Circa localia principio reprimendi facultate sint prædita, vnde Gal. brassicam proponit, quæ, & proprietate quadam vino aduersatur præter manifestam exiccandi, quam habet facultatem, quare partes capitis adstringuntur, ne tam facilè vini vapores recipiant.

Proponit & secundò hederam, de qua disputat Plutarchus lib. 3. sympoſiacon. q. 1. an frigida sit, an calida? concludit tamen frigidam esse, & siccam; proinde antiqui Græci in conuiuijs coronam ex ipsa capiti imponebant, vt rutiores ab ebrietate redderentur, quia præter hanc manifestam reprimendi facultatem proprietate quadam innata aduersatur vino, non secus atq; brassica, quæ vbi prope vitem fuerit posita, vel ipsam corrumpit, vel ab ipsa corrumpitur; hedera verò videtur quandoque viribus implicita.

Sed præter hederæ coronam antiqui Græci componebant ex floribus variæ facultatis coronas ex authoritate Tryphonis medici apud Plutarchum, quorũ alij pollebant frigiditate, & siccitate, alij moderata caliditate, & partium tenuitate: & sic frigidi moderata frigefactione vapores à vino eleuatos reprimebant, tenues verò tenuitate partium poros cutis aperiebant, quibus posset vapor euanescere, sursumq; extra euaporare; deniq; & alij ipsis coronis impliciti erant, à quibus somnus excitabatur.

Meritò igitur non modò ex hedera, sed etiam ex varijs virtute floribus coronæ fiebant, quibus conuiuantium capita coronabantur.

Et hæc est ratio applicandorum remediorum in ebrietatis principio, nec non remedia ad eam propulsandam: medicamenta verò in fine sunt, quę discutiendi facultatem habent, de quibus supra.

Non est, vt in præsenti doceam modum curandi cephalalgiam ex nimia mora ad Solem concitatam, quia cum fiat ab intemperie calida à sole inducta, de qua supra satis diximus, non est vt quidquam amplius repetamus.

DE CVRATIONE DOLORIS *Capitis per consensum geniti.*

Reliquum est modò, vt breuiter aggrediamur curationem cephalalgiæ per consensum. Et primò ab ea exordiendum est, quæ oritur per consensum à toto corpore, vt in febribus quibusdam contingere consueuit.

Quoniam ab humoribus calidis, aut vaporibus hic dolor capitis excitatur, illi sunt repellendi, atque ad infernas partes deriuandi cum iisdem prorsus medicamentis, de quibus supra.

Siquidem ex 2. de comp. med. loc. 1. influentem materiam, siue vaporem repellere necessarium est: impactam verò concoquere, attenuare, ac discutere, circaq; partem affectam robur inducere, ne tam facilè suscipiat, attenuatam verò excernat, impactamq; concoquat, & attenuet: ita vt cum curatio eadem sit, videtur temporis iactura eadem repetere; præcipuè enim febri incumbendum est, quæ est causa doloris.

Ita quoq; vbi ex ventriculi, hepatis, vel lienis, vel vteri mala qualitate contingat capitis dolor, opus est ad hęc mẽbra curanda properare, de quibus suo loco singillatim, ac suo tempore, (Deo dante) sermonem habebimus, & hæc dicta sint de dolorifico affectu, qui partibus euenire solet, quę sunt circa cerebrum, vt membra similaria patientes.

Iam tempestiuum modo videtur ad affectus ipsius ner cerebri sermonem conuertere, si prius medicamenta quędam attulero, quæ proprietate quadam omni dolori capitis proficiunt. Gal. ex Archig. ait, quod flores chamæmeli odorati, minuunt, folia è contra dolorem augent. Adianrum, quod, & trichomanes appellant, polygoni etiam rami corona in modum gestati prosunt.

Addit Gal. coronas ex rosis, sed in do-

dolore ex ebrietate, de quo satis. Varignana inter secreta posuit pennas vpupæ capiti appositas, pecten factus ex dextro cornu arietis, atq; eo pectendum esse dicit, membrum quoq; vulpis capiti gestatum.

DE VERTIGINE.

CAPVT SEPTIMVM.

POst tractatum de capitis dolore Rasis ad eam cerebri affectionem tractandam se accingit, quam vertiginem appellant; dolor enim videtur esse passio membranarum tam externarum, quàm internarum, nec non ipsius cutis, vt sunt similares partes; vertigo verò est ex ijs morbis, qui cerebro eueniunt, prout potius est membrũ organicum, quàm similare. A lemori itaque vertiginę initium sumens breuiter admodum tractat curationem, eamq; solùm per capita attingit.

Nos verò, vt huius affectus perfectã curãdi methodũ habeamus, oportet primũ, vt quid sit cognoscamus, proinde à definitione ordine instituto exordimur.

Tria apud Græcos reperio nomina, quæ hunc affectum designare videntur, totidemq; apud Arabes. Græca nomina sunt δῖνος, σκοτωμία, & σκοτοδίνος: primũ deducitur ἀπὸ τοῦ δινεῖν, vel ἀπὸ τοῦ δινεύειν, idest à voluere, seu vertere, ita vt sit vertigo quędam affectio, in qua tum caput, tum reliqua in gyrum volui videntur.

At σκότωμα, seu (vt aiunt) σκοτωμία à verbo σκοτῶ deductum est, quod significat obscuro, quando oculis tenebræ repentè occurrunt, quæ tenebrosa vertigo vulgò dicta est.

Σκοτόδινος verò est affectio ex vtrisque composita, quando scilicet, & caput, & omnia circumagi videntur, simulque adsunt in oculis tenebræ, ægrotantesq; agnoscant falsam esse imaginationem & visionem.

Apud Gal. lib. 3. aph. 13. reperitur aliud nomen affectionem hanc significãs, nempe ἴλιγγος, idest vertigo, vnde ἰλιγγιῶ appellant vertiginosos.

His tribus Gręcis nominibus, tria alia ab Arabum sectatoribus vsitata correspondent, nempe vertigo alue: sedar absedar: & scotomia.

Hanc tamen affectionem, in qua omnia reuolui videntur, simul atq; oculi caligant, seu obtenebrantur, vertiginem communiter, & scotomiam appellant.

Quam verò ridicula sit etymologia illa, quam ex græco Gordonius, & Nicol. Florent. deduxerunt dicentes deduci à scotos, quod est visus, & mia, quod est musca, cùm a verbo σκοτῶ deductum satis clarè appareat, idest obscuro, vt scotomia sit obscuritas.

Huius igitur scotomiæ inquirenda proponitur definitio, causæ, signa, prognostica, & curatio. Hæc verò duplex est, ex 3. de locis aff. 7. & 1. 3. tr. 5. cap. 1. altera non morbosa, altera morbosa. Non morbosa illa est, quæ causam maximam habet, & vt plurimum à causa externa, licet etiam ab interna fiat.

Sed morbosa, de qua instituta est oratio, à leuissima quidem causa, vt potè à paruis rotationibus, vel vnica etiam leuissima, ortum habet, in qua quidem oportet, vt causa morbosa occurrat capiti, cerebroq; secundum ventriculos.

Et vt inquit Auic. tale quidpiam homini accidit se ipsum non mouẽti, quod contingit sano se ipsum reuoluenti, in quo vapores, & spiritus in gyrum mouentur.

Sed cum hac differentia: homo sanus dum in gyrum mouetur, spiritus atque vapores, qui sunt in capite, mouentur quidem, sed eo quiescente omnia quiescunt: sed in homine caput habente infirmum ea ratione in gyrum mouentur omnia eo quiescente, atq; mouentur in homine sano, qui in gyrum mouetur, idq; contingit, vt vasi rotundo vitreo euenit, quod vbi intus aquam contineat, & mouetur, aqua mouetur, & dũ quiescit vas, aqua etiam mouetur.

Sicut enim dum vas aqua plenum reuoluitur, aquam intus contentam secum reuoluere facit, quæ deinde vase quiescẽte adhuc reuoluitur: ita spiritus, & vapores homine quiescente mouẽtur à causa præter naturam excitati.

Comparatio hęc ita se habet, vt phiala aqua plena dum mouetur, assimilatur homini sano, qui dum voluitur ex hoc motu concitat spiritus animales, & aliquos vapores ex cibo in caput delatos, vt eodem quo mouetur motu facit, vt moueantur, nempe in gyrum, at ex parte hominis malè affecti sine motu externo mouentur tum vapores, tum spiritus in gyrum; qui vapores, gerunt vicẽ causæ efficientis huius motus circularis.

Ratio verò cur obiecta immobilia in vertiginosis mota videantur, est quia obiecta, vt docet Auicennas recipiuntur in spiritus, qui mobiles sunt; omnes enim operationes sensibiles pendent ex instrumentis corporeis, & patientibus, inter quę primum, & dignius est spiritus sensibilis, qui eo tempore motu deprauato mouetur, quia secundum suum motum naturalem à centro ad circumferentiam mouetur, à vaporibus verò perturbatus motum ipsorum sequitur, nempe circularem: spiritus igitur dum mouentur, obiecta quoq; in ipsis recepta falsò moueri videntur; ratio est, quia quod recipitur, per modum recipientis recipitur.

Ipsius autem essentia vix determinari potest, quandoquidem alij dicunt esse symptoma imaginatiuæ virtutis deprauatæ; alij è contra, quorum Gordonius est author, credunt esse communis sensus symptoma.

Cuius quidem dictum à ratione minimè abhorret; quandoquidem omnis virtus, & potentia iudicat de suo obiecto: atqui sensus communis ex 2. de anima tex. 64. est potentia habens proprium obiectum, nempe communia obiecta, videlicet motum, quietem, figuram, numerum, magnitudinem, quæ quamuis dicantur obiecta communia, quod ab omnibus potentijs sensitiuis sentiantur, sunt tamen sensus communis veluti propria obiecta; nam quemadmodum ponit differentiam inter propria obiecta iudicans colorem à sapore, odore, & alijs, ita quoq; & differentiam ponit inter sensibilia communia obiecta ad inuicem.

Motus autem, cum sit sensibile quoddam commune, ad ipsum spectare videtur, qui horum fert iudicium, siquidem exteriora obiecta in debita distantia posita, vbi nihil in organo præternaturam adsit, vel ab aliquo intus occurrente impediatur, obiecta, vt sunt, rectè dijudicabit: in præsenti verò affectu à causa interna, nempe à vapore sursum in cerebri cauitates delato, atq; à ventriculi parietibus deorsum propulso, in gyrumq; reflexo impeditur.

Nam spiritus animalis, qui vt, supra dictum est, è ventriculorum anteriorum cauitate recta ad medullæ principium pro motu, ac sensu in vniuersum corpus distribuendo defertur, à vaporum violentia ductus, non secus atq; ex cæli motu circulari trahuntur elementa, quamuis naturaliter à centro moueatur, cogitur tamen cum ijs moueri circa centrum.

Ille igitur spiritus primùm in motu patitur, deinde in substantia, quæ cum lucida sit, perturbatur, & obiectum sensui communi ita receptum offert, illud autem non nisi, vt offertur, iudicari

ri potest. Et hoc est quod pulchrè Auicenna significare voluit cum dixit; nam cum sentiens mouetur, permutantur opposita, sicuti cum mouetur sensatum; hoc est ea ratione, qua spiritus, qui sensitiui sunt, mouentur, ita & obiecta per rationem supradictam ex Aristotele; quicquid enim recipitur, per modum recipientis recipitur.

Iam verò cum imaginatio nihil aliud sit, quàm motus à sensu secundum actũ facto, ad ipsam imaginationem spiritus offerantur necesse, quia, vt diximus, spiritus sunt instrumẽta sensationis, qui antequã à ventriculis cerebri exeant, perturbantur, & ad imaginationem primò offerunt perturbationem, atque cum in se habeant species obiectorum impressas, imaginatio eas, vt sunt, repræsẽtat sensui communi, qui delusus, & ab ea veluti deceptus iudicat obiecta in illis impressa moueri, quod tamẽ falsum est.

Hanc sanè deceptionem anima intellectiua probè agnoscit, & hinc est, quod illi, qui patiuntur vertiginem, agnoscunt re vera obiecta non moueri.

Ex quo quidem discursu cognosci facilè potest hanc affectionem non pertinere ad imaginationem, neque ad sensum communem, quia obiectum, quale à spiritibus offertur, tale iudicatur, spiritus enim moti secum ducunt obiectum receptum.

Deinde quia impediuntur, ne ferantur ad oculos, visio aboletur: quia verò non ex toto impediuntur, sed perturbantur, hinc vitiatur visio, quod idem euenit, vbi ad spinam ferri nequeunt, vt corporis motus tollatur, ita vt hæc affectio non videatur pertinere ad imaginationem, nec ad sensum communem.

Quandoquidem Gal. de diff. symp. 3. de imaginatricis actione læsa loquens scribit eam abolitè lædi, vt in caro, seu catalepsi; nam est veluti ipsius resolutio quædam; vel diminutè, vt in lethargo, qui est imaginatricis motus languidus, ac debilis; nec non & vitiosè, vt in para-

A phrenesi, hoc est in delirio, quod est veluti errans, ac ipsius vitiosus motus.

Tunc enim temporis vitiosè dicimus operari imaginatricem, quando non rectè accipit motum à sensu factum, vt in exemplo apud Galenum de illo medico, qui dicebat tubicines perpetuò in angulo cubiculi reperiri, quos eijci curabat; non enim illius imaginatio mouebatur secundùm sensus motum actu factum;

B ideo à sua degenerabat natura.

Quamobrem non videtur mihi posse hanc affectionem referri ad imaginationem læsam, quia & ipsa, & sensus communis à spiritu inordinatè moto decipiuntur, qui si moueretur motu ordinario, nulla fieret affectio, itaut nulla lęsio videatur in imaginatione, vel in sensu communi.

Cum igitur imaginatio læsa non sit,

C nequeo Capiuaccij probare vertiginis definitionem, vbi scribit eam esse cerebri anterioris functionem corruptam, principalem cum læsione visus, & motus totius corporis dependentem ab affectione cerebri circulari.

Hæc definitio nullo modo quadrat nostro definito, quia dato, quod anima vtatur varijs cerebri partibus ad suas functiones edendas, nulla (vt iam dixi)

D animæ functio læditur, sed benè instrumentum (quod est spiritus animalis in anteriori parte ventriculi cerebri contentus, iam ad sua munia obeunda à processibus choroidibus egressus, & ad spinalis medullæ principium latus) impeditur, cogiturq; vaporum motum sequi, quorum motus circularis simul cum obiecto illis impresso imaginatrici primũ, deinde sensui communi offertur: quæ

E animæ potentiæ nequeunt rem, nisi vt est, iudicare: quare nulla ratione afficiuntur: cum igitur illæsi maneãt, sequitur cerebri partem non lædi.

An igitur Gorrei descriptio admittẽda sit? quod scilicet scotomia sit spirituum inordinatus motus in cerebri ventriculis, à quo omnia circumagi videntur?

tur? At verò, & ipsa peccat primò in accipiendo genere nimis remoto, quod est motus inordinatus: in definitione autem semper proximum genus accipiendum est, quod est motus circularis.

Deinde non omnes recenset affectiones, quę huic affectui contingunt, nempe amissionem, aut visus deprauationem, ac totius corporis vitiatum motũ; quandoquidem de vertigine loquens Auic. scribit qui eam patitur posse se regere, vt quiescat, sed cadit in terram, sæpe voce priuatur, summet ipsius obliuiscitur.

Quare non modò amittitur visus, sed auditus, vox, & motus corporis: huiusq; rei ratio ex spirituum illa læsione contingit, quia sunt, & motus, & omnium sensuum instrumenta, quæ suam virtutem spinę communicare nequeunt, & sensum, & motum amitti necesse est: sed quamuis ita moueantur, non tamen tollitur, quin aliqua ipsorum portio pro sensu, & motu sustinendo in spinam illabatur; vnde est, quod sensus, & motus vitiatur, non tamen aboletur.

Cum igitur nulla ex propositis definitionibus videatur rẽ, de qua agimus, integrè declarare, opus est, vt videamus, an possimus ipsam ex rei natura venari, quod fiet, si paulo altius negotium repetamus.

Scire debetis calidum innatum, seu spiritum innatum esse immediatũ animę instrumentum, quod, vt ex lib. aduersus Lycum cap.2. à Gal. habetur, corpus quoddam est ex semine, & sanguine primò genitum, atq; semper mobile, quẽadmodum ex eodem Gal. lib. de trem. rig. & palp. cap. 6. clarè colligitur: motus autem est ab intimis ad extimas partes, & è contra; tali enim substantia præditum est calidum innatum, vt semper moueatur; vnde aichiniton à Gal. appellatur.

Nam dum ad intimas partes recurrit alimentum appetens, inceditur, & dum

A ad extimas fertur vndequaq; expansus, quasi extinguitur; ita vt modicè accensus, & modicè extinctus semper mobilis reddatur: spiritus autem, qui sunt ipsius germina, & ipsi semper mouentur: sed cum hac differentia, quod calidum innatum nunquam desefit eam partem, cuius est calidum: at spiritus propriam partem, à qua fiunt, deserunt, & ad illas partes, quibus sunt destinati feruntur, neq; vnquam reuertuntur.

B Spiritus igitur animales in cauitate cerebri fabrefacti gratia omnium sensuum, atq; motionum, ab illa cauitate tãquam à centro ad principium spinalis medullæ recta feruntur, à qua deinde distributi per totum corpus, non secus atq; à vena caua sanguis, & spiritus vitalis ab arteria spargitur, tum sẽsitiuam, tum motiuam ferunt facultatem.

C Sed quoniam sensitiuæ facultates sũt in duplici differentia, aliæ internæ, aliæ externæ: internæ sunt, quæ à Gal. hegemonicæ dicuntur, videlicet imaginatiua, ratiocinatiua, ac memoratiua: hę quamuis per neruos à spiritibus delatos minimè fiant; spiritus tamen illi, qui adhuc in ventriculis sunt, antequam alij ad spinam ferantur, sunt harum facultatum efficientes.

D Externæ sunt quinq; sensus, quia ad diuersas has operationes obeũdas opus est, vt spiritus variè afficiatur; nam alio modo ad internas, & alio ad externas alteratus est, & potissimum ad visum faciendum, cuius maior requiritur copia, quã ad omnes alias corporis motiones, & sensationes obeundas: pro quo legite Gal. 7. de plac. Hipp. 3. & 4.

E Vt igitur fiat motus, & sensus tactus, alteratur in cerebelli substantia ad visionem faciendam, quemadmodum hęc est omnium actio præstantissima, quæ in corpore sunt, ita opus est, vt spiritus sit lucidissimus, & purissimus, vt a Gal. loco cit. habetur, quam dispositionem primum in vẽtriculis cerebri anterioribus ex cõtactu lapidis specularis habet.

Stan-

Stante igitur hoc rationali discursu, quando spiritus motus ille naturalis impeditur, pro varia impedimenti ratione varij quoq; fiunt in sensibus, nec non motu læsiones: vbi igitur motus eius, qui à medio esse debet, circa medium fiat, necesse est, vt & obiecta ab eo apprehensa ducātur, & pro varia causæ mouentis violentia secundum magis, & minus etiam sensus, & motus labefactetur.

A

Sed præter eius motum perturbatur à vaporibus eius lucida substantia, proq; varietate obscuritatis variæ in visu affectiones fiunt.

B

Ex quibus satis dilucidè colligere licet affectionem hanc esse spirituum animalium læsionem tam in motu, quàm in substantia, nihil patiente imaginatione, aut sensu communi, quid igitur si accipientes vertiginem communissimo vocabulo, nempe pro scotodino, idest tenebricosa vertigine, eam definiamus hoc modo?

C

Vertigo est symptoma in genere actionis, nempe motus spirituum animalium, deprauatæ, aut diminutæ, nonnunquam abolitæ per aliquod tempus, vnde visibilia in gyrum verti videntur, simulque visio nonnunquam diminuitur, aliquando vitiatur, nonnunquam aboletur cum aliqua motricis corporis virtutis deprauatione à vaporosa proueniente materia.

D

Ex hac definitione (ni fallor) declatur satis natura huius affectionis simul; atq; omnes tolluntur difficultates, quæ adueisus ipsam fieri possunt.

Accipitur symptoma tāquam genus: additur in genere actionis, ad aliorum symptomatum differentiam.

Secundo loco ponitur subiectum, cuius sit actio, nempe spiritus animalis, ad ad differentiam membrorum solidorum & aliorum spirituum.

E

Tertio loco ponuntur omnes differentiæ læsionum actionis, vt inde denotemus aliquando symptoma hoc esse mitiùs, aliquando vehementius, sæpe autem mediocre.

Sed ponimus motus abolitionem per breue tempus ad differentiam apoplexiæ, in qua penitus, & sensus, & motus aboletur.

Ad differentiam quoq; epilepsiæ, in qua quidem amittitur sensus, & motus, sed per longum tempus, hic verò per breue. Dicebat Auic. lib. 3. fen. 1. cap. 1. fortem vertiginem esse epilepsiæ similem, quamuis inter hanc, & illam pro differentia addat conuulsionem, quæ à vertigine aliena est.

Sed contra determinationem videtur eiusdem Auicennæ authoritas dicētis vertiginem aliquo tempore permanere; epilepsiam verò repente fieri; nihilominus dicendū, quod aliud est considerare inuasionem, atq; insultum vtriusq huius affectionis, & aliud est cōsiderare accessionis durationem: si primo modo consideremus, verum est, quod dicit Auicenna, quia vertigo paulatim inuadit; nam ægroti percipiunt se satis manifestè corripi à vertigine; at insultus epilepsiæ subitaneus existit: & hoc modo intelligendus est Auicenna, quia cōsiderauit vtriusq; insultum, ac principium.

Nos verò consideramus accessionem vtriusq; ac dicimus longè maiorem esse, & longiorem durationem accessionis epilepsiæ, quàm vertiginis, & comparatio est de motu deprauato, seu deperdito; longè enim plus durat sine motu epilepticus, quàm vertiginosus; nam hic excitatur ad casum, ac resurgit, vt dicit Auicenna, & quandoq; ab accidēte correptus, stat quidem, sed vix, & cum difficultate, vt coactus sit sedere, & hæc est motus deprauatio: epilepticus verò videtur quasi sine vita remanere.

Differt quoq; ab epileptico, & ab alijs affectibus, quod omnia in gyrum ferri illi apparent; quo nomine motus nōnunquam deprauatur, nonnunquam diminuitur pro vehementia motus vaporum.

Me-

Meritò igitur dicimus spiritus animales aliquando diminutos, mox deprauatos esse: à quo fonte prodit etiam sensus visionis abolitio, vt in vehementi spirituum motu, ex quo inhibetur ad oculos ferri sensum, nonnunquam diminutè, sæpe verò deprauatè, quia à vaporum fuligine, & nigredine variè spirituum substantia afficitur; vnde est, quod modo muscæ, aliquando culices falsò oculis obiciuntur.

Ita vt concludamus vertiginem esse affectionem spirituum præter naturam actionem ipsorum, nec non & substantiam labefactatem, hinc res in gyrum flecti videntur, atq; ante oculos taliæ rerũ imagines repræsentantur à vapore causatæ, forma igitur vertiginis est spiritus animalis motus in gyrum, seu circa medium, & substantia labefactatus.

Sed in hoc discursu offertur dictum aliquod Auicennę, quod habet aliquam difficultatem; nam dicens omnes operationes sensibiles pendere ex instrumentis corporeis patientibus; primum, ac dignius est spiritus sensibilis, priorem locum in dignitate tribuit spiritui animali: & non modò attribuit illi prioritatem in dignitate, sed etiam tempore; primum tamen instrumentum in hoc affectu videtur oculus, dignius etiam calidum innatum.

Dicendum breuibus existimamus vocasse Auicennam primùm instrumentũ spiritum animalem, temporis ratione, quod inter alia sit primum, quod facultati inseruiat: & quamuis oculus famuletur facultati, de instrumentis intus reconditis loquitur Auicenna, non autem de exterioribus, inter quæ primum locum tenet spiritus animalis, qui antequam ad oculos feratur, & immediatè famulatur cerebri facultati.

Dicitur fortè dignius ob substantiæ præstantiam, non autem operationis ratione, quandoquidem substantia ipsius corporea quidem est, sed omnium tenuissima, ac leuissima, præstantissimaque, si

A verò in ratione operationis consideretur, non est dignius, sed temperies, deinde calidum innatum est dignius.

Sed quoniam statutum est vertiginẽ symptoma esse, & omne symptoma morbum sequitur, iam quem morbum habeat à nobis videndum est. Cum verò dictum sit spiritus contineri in cauitate cerebri anteriori, & à motu vaporum moueri, opus est fateri morbum esse in

B via, nempe in ventriculo cerebri.

Itaque est dicendum hoc symptoma sequi cerebri malam compositionem, quæ figuram ventriculi secundum ipsius cauitatem labefactat, siue modo adsit aliqua materiæ minera, siue aliunde eueniat vapor, videlicet à partibus inferioribus, semper tamen Gal. authore loco præcitato cerebrum læditur.

C Secundo dici potest, quod cerebrum patiatur tanquam similare membrum temperiem aliquam frigidam, quo nomine vapores dissipari nequeant, nec minus minera, à qua excitantur, quæ ob frigidam iam dictam cerebri temperiem discuti non potest, & hoc dicebat Gal. 3. de locis aff. 8. quando inquit: fieri potest, vt inæqualis cerebri intemperies huiusmodi spiritum producat.

D Concludamus igitur hoc symptoma sequi cerebri morbum in mala compositione, atque in intemperie, non quidem calida, sed inæquali, quæ tamen magis ad frigiditatem, quam ad caliditatem vergat.

Vertigo autem duplex est, alia quæ dicitur per essentiam, alia per consensum; quod dictum intelligere debetis ea ratione, qua interpretati sumus paulò ante in tractatu immediatè præcedenti

E de capitis dolore.

DE CAVSIS VERTIGINIS.

MOdò indagandæ sunt causæ hãc affectionem excitantes, quæ sane ad tria capita reuocantur, nempe ad primitiuas, seu procatarcticas, vt Græci ap-

appellant, ad antecedentes, & ad coniunctas.

Causæ primitiuæ, atque exteriores à Gal. loco præcitato enumeratæ plures sunt, inter quas prima est circumrotatio, quæ pro varia capitis affectione variè afficit. Si caput per essentiam patitur, ideoq; maximè ad hunc morbum dispositum sit, vnica rotatione in vertiginem cadet.

Nam docente Gal. 3. de locis aff. 8. id illi ex vna rotatione contingit, quod à pluribus rotationibus cæteris accidere consueuit; quandoquidem vbi quis cerebro vertitur, atq; in circo totum corpus rotat, inæqualē ei, & turbulentam, quinimo circularem humorum, & spirituum rotationem fieri necesse est.

Secunda causa est aspectus alicuius rotę, aut voraginis in flumine, & eo maximè, vt inquit Gal. si caput illis fuerit calefactum à sole, vel nimio motu. In hanc affectionem incidunt illi, qui per essentiam sunt dispositi; pręcipuè, ac faciliùs illi, qui debile, quàm qui validū, caput habent.

Addit Auic. percussionem capitis ingentem, aut cranij fracturam: hinc Hippocrates lib. de vuln. cap. vertiginem inter signa summæ capitis læsionis numerauit.

Id cerebro substantia molliori, ac spiritibus continuò fluentibus, ac motu proprio motis contingit ex valida capitis læsione, quod euenit, vbi aqua, aut aer percutiantur, vnde spiritus hinc inde reuoluuntur, motusq; illorum regularis impeditur, & per cauitatem cerebri circulari motu feruntur.

Illos igitur, qui huic obnoxij sunt, causæ exteriores facilè mouent, vt est solis ęstus, nimia, & intępestiua exercitatio ascensus, & descensus scalarum, aspectus è sublimi loco, & in summa quæcunque facultatem habent humores calefacere, spiritusq; animales commouere. Eò tendunt animi violentę affectiones, quę ad iram, timorem, & huiusmodi passio-

A nes animum impellere possunt.

Ad idem facit vsus crapulæ, ac ciborum euaporantium, præsertim legumininum, nimius rerum venerearum vsus, nimiæ vini potationes. Inter causas quoq; exteriores tempus veris, & hyemis ab Aureliano; austrinus verò ventus ab Hippocrate connumeratur: tandem immodicus somnus, & vigilia, 3. aph. vlt.

B At immediata, proxima, & coniuncta causa est vapor, qui diuersus est pro varia minera, à qua eleuatur: ille autem quicunq; fuerit, in ventriculis cerebri anterioribus in orbem mouetur, non secus atq; faciat flamma, seu fumus in furno coercitus, ac clausus.

Nam ingens cauitas in cerebro reperitur, quæ facta, & exculpta est instar fornicis cuiusdam, in quam cum vapor C aliquis siue à minera in hac capacitate contenta, siue aliunde, hoc est, ab inferis partibus feratur, atque expirare nequeat, nec à virtute cerebri expelli, aut dissipari, quia meatus densiores sūt, vel (vt nonnulli aiunt) obstructi, vt retrocedāt necesse est, motumq; ipsius capacitatis sequatur, in qua quidem cum spiritus extra plexus choroideos educti sparsi sint, vt ad sua loca, nempe ad prin-D cipium spinalis medullæ ferantur, a vapore rapiuntur, ac in gyrum cum ipso moueri coguntur: vertiginosisque id accidit quiescentibus, quod euenit illis, qui suo corpore, & capite vltro rotantur.

Immediata igitur, & proxima causa est vapor ab aliqua minera, tanquam à materia eleuatus, quæ vel in ventriculis continetur, vel in aliqua alia corpo-E ris parte sedem habet.

Causa porrò antecedens est materia, vel sanguinea, vel phlegmatica, vel cholerica, vel melancholica, vt Rasis noster docet apud Mesuem lib. 2. vbi instituuntur quatuor capita curationis scotomię vnum sanguineæ, aliud cholericæ, tertiū phlegmaticæ, quartum melancholicæ.

Sed dicet quispiam; Auicenna solùm mentionem facit de materia cholerica, & phlegmatica, ergo de authoritate huius summi præceptoris videntur solummodo duæ vertiginis species; non igitur quatuor, vt Mesues,& noster Rasis supponere,imo docere conantur.

An dicendum, quod scribit Gentilis Fulginas?Auicennam nempe sub nomine cholerę vtramq; cholerā intelligere, flauam nempe, atq; atram, quæ est melancholia?

An verò breuitati studens, ne ea quæ in tractatu de capitis dolore antea dixerat, inutiliter repetantur; duntaxat meminit eorum humorum, à quibus frequentius fieri vertigo consueuit?

An sub nomine phlegmaticæ complexus est etiam sanguineam? An verò à sanguine fieri supponens trium iam dictorum humorum breuiter meminit? Quod verum hoc sit facilè colligere licet ex sequenti capite de signis, vbi signa sanguineæ, & cholericæ vertiginis dignoscendæ in medium affert.

Vbi igitur aliquis horum humorum collectus fuerit in capite nimia in quantitate, quàm par sit, ab eo eleuatur vapor, & fit vertigo per essentiam: quando verò vapores aliunde eleuati fuerint dicitur vertigo per consensum ab aliis partibus, qui consensus, vt dictum fuit cap. de dolore capitis, vel est à toto, vel ab aliqua parte, nempe viscere aliquo, vt pote pulmone, ventriculo, iecore, liene, & vtero.

Incipiamus ab ea, quæ per essentiam in capite generatur. Iam verò cum à materia tanquam à minera quadam in capite contenta vapores efferantur; dignum sanè est, vt intelligatis hanc materiam in caput per aliquem motum criticum à natura transmitti, aliquando verò ad ipsum fluere, nonnunquam & in ipso colligi. Quouis modo succedat, caput patitur primariò, & per propriam essentiam.

Vt verò dignoscatur, quando vertigo A est essentialis, & quando per consensū, opus est, vt ad signa recurramus, quæ in hanc cognitionem nos ducunt; hæc autem petenda sunt ab Auic. à quo omnes practicantes desumpserunt, si quid boni in hac materia de morbis particularibus afferunt, & tamen aliquando contumeliosè ipsum cum suis commentatoribus reprehendunt, ne legentes eorum versutiem agnoscant.

B Signa igitur vertiginis non aliunde petenda sunt, quàm ab Auicenna fen. 1. 3. tr. 5. cap. 2. qui primùm vertiginis per essentiam nouem affert dignoscitiua signa.

Horum primum desumitur ab effectus continuitate, quoniam hæc assiduè caput tentat sine aliqua intermissione.

Secundum, quia non sequitur morbus præsens alterius membri læsionem. C

Tertium, quia non excitatur à repletione ciborum, aut potuum, neque etiam sedatur ob enacuatjonem, aut eorundem inanitionem.

Quartum, dolores capitis, sonitus, tinnitus antecedere solent propter motum vaporum,& ventositatum in caput contentorum.

D Quintum est capitis grauitas ob vaporum multitudinem, & crassam materiam in eo contentam, à qua eleuantur.

Sextum est fixa, & permanens in oculis tenebrositas propter atros vapores, & humores visiuis spiritibus commixtos.

Septimum signum diminutio, aut debilitas in gustu, & odoratu.

Octauum signum est vehemens in arterijs pulsatio, quę quamuis sit inflammationis signum; euenire tamen potest E in hoc casu propter nimiam copiam flatuum, & vaporum calidorum:& potissimùm istud signum videtur magis proprium vertiginis factæ ab humore sanguineo, à cuius nimia copia eleuati vapores earum substantiam replent, quo nomine cùm dilatantur, tangunt partes vicinas,

ras, ex quorum contactu fit sensus iste pulsatiuus.

Nonũ est grauitas quædam in odoratu; non quidem, quod grauitas adsit in actu odoratus, sed quia ob multitudinẽ materiæ in cerebri basi contentæ, supra mammillares processus, percipitur ab illis partibus grauitas quædam ratione membranæ duræ cranio alligatæ, quæ ad ossa æthmoidea, ac cribrosa extensa terminatur sub processibus mamillaribus, qua à materia in ipsa imbibita extensa, efficitur circa odoratus instrumentum hic grauitatis sensus.

Signa quoq; varietatis humorum ab ipso docentur Auicenna, ac primò eius, quæ ab pituita nascitur, quatuor sunt.

Primum est ingens capitis grauitas, maior tamen in vertigine per essentiam, quàm in ea per consensum, quia phlegmaticus humor cæteris est grauior, qui primùm suo pondere caput grauat; deinde, quod ab eo eleuantur vapores augentes grauitatem.

Secundum est timor, idest ne alius, ac peior sequatur morbus, nẽpe epilepsia, à qua hęc vertiginis species parũ differt, aut est timor maior cadendi in terram, quàm in alijs vertiginis speciebus: vel etiam timor ex insomnijs, vt fieri consueuit, in quibus caput phlegmate plenũ existit, somniantes cadere in aquam profundam cum timore submersionis.

Auicenna ponit solum timorem, qui à scriptoribus recipitur quidem, sed non tamen rectè perpenditur, quia timor est proprium melãcholici humoris signum, vt suo loco manifestum fiet, vbi de melancholia erit sermo; existimamus tamẽ nos timorem in hac vertiginis specie cum Iacobo de Partibus ita esse, vt diximus, limitandum.

Tertium est profunditas, & multitudo somni; nam sensus communis organum à vaporibus crassis, & a pituitæ copia magis alligatur.

Quartum, & postremum accipiendũ est ab illis rebus, quę dominium humoris pituitosi ostendunt, de quibus supra.

Signa humoris biliosi, etiam quatuor afferri consueuerunt, & quamuis rarò contingat ab hoc humore vertiginem effici, potest tamen fieri: & ab Auicenna eius signa traduntur, non secus atque aliarum specierum ab alijs humoribus prodeuntium.

Primum sunt vigiliæ immodicæ ex humoris caliditate, siccitate, ipsiusque mordacitate, nec non & ab ipsa bile eleuatis vaporibus.

Secundum est inflammatio ab eadem causa eueniens.

Tertium est, quia nullus grauitatis sensus in capite sentitur; nam bilis est cæteris humoribus longè leuior, vaporesque ipsius nullum sensum grauitatis præ se ferunt.

Quartum, imaginationes sunt citrinæ, vel aureæ, hoc est, simulachra rerum citrinarum, vel ante oculos, vel ante imaginationem, ob miscellam vaporum huius coloris cum spiritibus animalibus.

Sanguineæ autem vertiginis sex sunt signa.

Primum est inflatio venarum capitis externarum, seu tumor earundem propter sanguinis, & sursum vaporum multitudinem.

Secundum faciei, oculorumq; rubedo, atq; caliditas.

Tertium est grauitas capitis, sed longè minor, quàm in pituitosa.

Quartum signum est somnus longior, ac profundior, sed minor, quàm in vertigine à pituita oborta.

Quintum est lassitudo quædam ob sanguinis, suorumq; vaporum multitudinem, musculorum membranas totius corporis irrepentem.

Sextum est pulsatio arteriarum vehementior propter vaporum multitudinem.

Signa vertiginis melancholicæ à quatuor fontibus desumi solent.

Primum est grauitas quædam, minor,

quã in phlegmatica, sed maior quàm sit in cholerica, & sanguinea.

A

Secundum est vigilia propter humoris siccitatem, ideo minor est, quàm in cholerica.

Tertium sunt imaginationes rerum nigrarum, aut laminarum, vt inquit Auicenna, nigrarum: per laminas nigras duo intelligi possunt, vnum sunt tumbæ marmoreæ nigræ, quibus mortuorum sepulturæ teguntur, alterum laminæ latæ nigræ.

B

Sed vtro accipiantur modo, parum meo iudicio refert, quia simulachra rerũ nigredinem præseferunt, ratione vaporum ab atra bile eleuatorum, qui spirituum substantiam denigrant; atq; obiecta ita nigredine affecta, imaginationi offerunt, quo nomine, & ipsa eadem veste induta, vt sibi offeruntur, iudicat.

C

Quamobrem ex hoc loco neq; colligi potest imaginationem læsam esse, quamuis afferat pro signo imaginationem corruptam; quandoquidem hanc ipsam, vt dictum est, duobus modis contingit coruptam esse; vel ratione subiecti, quo vtitur ad suas operationes obeundas, hoc est cerebri, vel ratione modi, quo spiritus obiecta recipiunt.

D

Primo modo imaginatio non est corrupta: secundo modo dicitur corrupta, quia iudicat obiecta, qualia à spiritibus offeruntur, quæ cum nigredine affecta sint, ideo & nigra ipsa imaginatur.

Postremum signum sumi potest à capillis, qui vbi nigri sunt, indicium melancholiæ præbent. Sed huiusmodi de capillis dictio ab Azarauio exponitur imaginationis ratione, quia vertiginosus ob melancholiã imaginatur se videre capillos nigros, aut etiam eosdem per somnum intuetur. Alia signa supra dicta sunt, & fusius capite de melancholia proponentur.

E

DE SIGNIS VERTIGINIS *per consensum*.

PRimum à ventriculo fit vertigo, cuius malè affecti signa adsunt, vnde arguere licet ab ipso prouenire: primò quidem ex regula illa vniuersali à nobis dicta; nam affectus existens in ipso, aut dolor, vel aliquis alius affectus, statim cerebro ob maximum neruorum commercium communicatur, & eo ablato itidẽ & cerebrum statim conualescit; vapores igitur eleuantur à ventriculo diuersi generis sursum caput petentes.

Sed nonnunquam à sola lege consortij, absq; vaporibus vertigo concitatur, & tunc est, inquit Auicenna, cum aliquibus maxime sensibile est os superius vẽtriculi, quod ob mediam aliquãdo adeo insigniter læditur, vt statim læsio per neruos capiti communis fiat, cui nisi statim succurratur, in vertiginem, & lypothimiam illi incidunt, quæ est vertigo per consensum à causa non proportionata materia, quæ contingit ijs, qui amara bile sunt præditi, & eo tempore, quo sunt ieiuni.

A vaporibus etiam vertigo è ventriculo elatis efficitur, eo repleto vel cibis, vel crudis humoribus, quod cognoscitur ab appetitu tum abolito, tum deprauato, ex deprauata ventriculi coctione, ex cordis tremore ob maximum consensum oris ventriculi cum corde, quo nomine antiqui os ventriculi cor appellabant; præterea percipitur quædam lassitudo, aut difficultas in motu thoracis.

Idem colligere licet ex dispositione ventriculi mutata, & modo quo hominem vertigo inuadit; nam vbi repletus est ventriculus, hoc est, post cibum vertiginosi videntur liberari, & eo magis vbi multum ingurgitauerint, quia à multitudine ciborum prohibentur eleuari vapores à cruditatibus, quæ sunt in stomacho.

Sed deinde augetur affectio, quando materia in ventriculo alteratur, quæ cũ

non

non possit digeri à ventriculi caliditate debili, multi vapores in caput eleuātur, & hoc Auicenna innuere videtur, quando inquit; quandoq; enim sedatur, & quandoq; augmentatur secundum repletionem, & euacuationem.

Aliquando percipiunt vertiginosi in ventriculo nauseam, nonnunquam dolorem, cessatq; quandoq; vertigo, & fit interpolata: aliquando quibusdam temporibus percipiunt quamdam inflammationem; non tamen veram inflammationem, sed eam, quam Græci phlogosim appellant, hoc est caliditatem quandam in his potissimum, qui abundant bilioso, vel sanguineo humore, quibus sic rarò fit vertigo; sæpe verò in pituitosis, & qui nimium cibo, & potui sunt dediti.

A matrice in mulieribus sæpe excitari vertigo consueuit, quæ vt rectè dignoscatur, opus est regulas prædictas de cognitione morborum per consensum obseruare.

Primò igitur vterus passus est præfocationem, vel sperma retinetur in eo, aut menstruæ purgationes, vel aliquem tumorem præternaturam præcessisse constat.

A vesica quoq; oriri potest vertigo, cuius notitia accipienda est a rebus iam dictis.

Itidem è iecore, vel corde, ad quorum cognitionem motus arteriarum, venarū plenitudo examini subiicienda est, quæ vbi magis pulsant, vel pleniores, quàm antea essent, videntur, circa ceruicem potissimum, iudicandum vertiginem per eas fieri, si maximè illis ad collum medicamento aliquo applicato, aut manibus compressis, vel cesset vertigo, vel mitior reddatur.

Et sic quoq; læsionem aliarum partiū cognoscemus, & præcipuè ex 1. de locis aff. 5. ab earum actione læsa, a situ, ab excretis, à proprio symptomate, & à proprietate affectus.

Quæ verò à causis exterħis vertigo excitatur, adeo nota est, vt nulla opus habeat demonstratione: Hæc de signis hactenus sufficiant.

DE FVTVRO EVENTV Vertiginis.

Vertigo in se rarò periculosa est, sed neglecta potest hominem ad epilepsiam, & apoplexiam ducere, qui sunt lethales morbi; vnde aliqui ex antiquioribus vertiginem appellarunt paruam epilepsiam.

Si ab humoribus frigidis fiat, ad morbos iam dictos fit sæpe transmutatio.

At si ab humoribus calidis, vel in furorem, vel in maniam conuertitur: aliquando ob humorū varietatem in morbum comitialem degenerat.

Vnde Aretæus de vertigine scribit; quod bile in vertigine per vomitum reiecta, furor enascitur: Atra verò melancholia, aut pituita exeunte, morbus fit comitialis, & Auic. scribit vertiginem frequenter in descriptis prænuntiare apoplexiam.

Inter alias vertiginis species longè difficilius curatur illa, quæ à frigidis fit humoribus. Quæ per consensum producitur facilè; ęgrè verò, quæ per essentiam, quod à proprio cerebri vitio proueniat.

Quę recens est, & à sanguinis copia proficiscitur, facilius curatur, quam inueterata, ea præsertim, quæ ab humore fit pituitoso, aut melancholico.

Hyeme verò, ac veris initio magis homines corripiuntur vertigine, & hi potissimum, quibus cū soliti essent purgari per aures ab excrementis cerebri, de repente purgatio cohibetur: sicuti ex Actio, qui vino indulgent, & inebriantur, facilius in vertiginem recurrunt.

Vertigo tandem succedens cephalæ, vel malę alicui affectioni, curatu admodum difficilis est.

Tandem futuri euentus indicia desumi possunt ex facili, vel difficili ægrotantis tolerantia, a medicamentorum inuamen-

mento, aliisq; huiuscemodi: & hæc de prognosticis.

DE CVRATIONE VERTIGINIS per victus rationem.

VEnio ad curationem, quæ & ipsa triplici medicinæ instrumento, diæta nempe, pharmacia, atq; chirurgia auferri debet. Hæ in primis causam efficientem vertiginem respiciant; atq; exteriores, vt sunt rotationes, reuolutiones, aspectus voraginum, aut aliud quidpiam tale exterius hunc affectum producentia, auferenda veniunt; atque quantum fieri potest, robur capiti indatur, idque fortificetur.

Opus est igitur eos, qui à causa exteriori in vertiginem cadunt, statim conquiescere: deinde caput eorum aliquo oxyrhodino inungatur, de quibus supra à nobis dictum est cap. de cephalæa.

Rondeletius proponit puluerem exhibendum.

℞. Coriandrorum coopertorũ, vnc. ij.
Anisor. condit. vnc. j.
Fœniculi conditi, drach. ij.
Diacydonij sine specieb. drach. j. ss.
Coralliorum subt. pulueriz.
Sem. pęoniæ mundat. ana drach. ss.
Sacchari quantitate sufficienti ad omnium dosim fiat pulu*s.
Dosis sit ad drach. j. vel drach. j. ss.

Hac quidem ratione fieri poterit, vt caput corroborerur, ac deinde assuescãt rebus iam dictis sine vertiginis accessione.

Vertigo autem ab ebrietate ea curari ratione poterit, quemadmodum in cap. de dolore capitis ex ebrietate à nobis dictum fuit.

Illa etiam, quæ à vulnere excitatur, per vulneris curationem tollitur.

Quæ verò ab interna aliqua causa proficiscitur, curari poterit, si prohibebimus primum, ne amplius augeatur, & illa, quæ facta iam est, de medio tolla-

A tur. Inhibebimus non augeri morbum, si curauerimus non amplius generari in corpore humorem peccantem, & ille, qui in corpore genitus est, prohibeatur ferri in caput.

Vt verò tollamus generationem humoris peccãtis, ad materiam, & ad causam efficientem respiciendum est: materia verò pertinet ad sex res nonnatura-

B les, ideo si sanguis peccet, ipsius materiam, nempe alimentorum quantitatem subtrahere oportet, nec non alias res non naturales animaduertere.

Primoq; aer eligendus venit (non solum in sanguinea vertigine, sed etiam vniuersaliter in omnibus) lucidus, purus, serenus, diurnus, ac benè temperatus. Euitandus, quãtum fieri potest, crassus, turbulentus, caliginosus, & qui au-

C stralibus ventis est expositus: nocturnus quam maximè fugiendus, ille pręsertim, qui a lunæ radijs est illustratus.

Cibus autem in omnibus vertiginis speciebus sit boni succi, facilis coctionis: in hac tamen vertigine nimia quantitas mala, mediocris bona. Præterea opus est, vt sit flatuum, fuliginum, atque vaporum expers, ne caput tentare possit, ideo victus ratio communis tam sanguineæ, quàm biliosæ institui potest ex

D ptisana hordeacea, halica & condro per fectè cocta.

Panis quoque sit benè coctus, ac maceratus in iure gallinaceo.

Inter carnes illę pullorum gallinaceorum, columbarum, passerculorum, aliarumq; montanarum auium, hœdorũ, ac vitulorum, quæ præsertim elixę sint cum succo granatorum, nec non succo omphacij aspersę, probantur.

E Oua sorbilia, tremula, pisces saxatiles, & huiusmodi prosunt. In iusculis carnium iam dictarum intubus, endiuia, oxalis, spinacium, blitum, ebulliri possũt atq; carnes, & pisces iam dicti cum succo granatorum, limoniorum, vel modico aceti rosati vel omphacij conditi calidam, sed biliosam pręcipuè patientibus

ver-

vertiginem tutò offerri poterunt. Vua quoq; pensilis matura concedi quidem innoxiè potest.

A vino abstinendum est, quod caput nimium tentet; sed ex Aretæi decreto loco ipsius aquam simplicem, vel coctā cum oxysacchara, aut iulapio violis cōdito: & vbi vinum exoptent ægrotantes, ex granatis medij saporis parari oportet; simulq; cum aqua admiscere, vel poscam cum saccharo parare, ac parum ebullire.

Si tamen vino sit vtendum, tenue, ac pauciferum; quod oligophorum vocāt, concedi tutò poterit.

Somnus immoderatus euitandus, atq; potissimùm diurnus, quod vapores in caput trahat: è contra vigilia cruditates facit, ac laborem affert, mentemq; & corpus contristat; vnde mediocris somnus ad alimenti distributionem, & diuturnorum laborum leuationem vtilis est.

Exercitatio debet esse moderata, sed in qua corpus resolui non possit, ideo dum quiescunt partes superiores, inferiores moueri est satiùs, propterea frictiones brachiorum, & crurum hoc in casu vtiles sunt.

Animi quoq; affectiones vehementes fugiendę erunt, vt ira, excandescentia, contentiones, & id genus, quæ caput calefacere possunt, ac sursum in ipsū trahere vapores.

Vsus veneris vitandus est, nisi fortè præsens affectus veniat ob seminis retentionem; tunc enim moderatus vsus per interualla conferre solet.

Aluus clysteribus subducenda, de quibus superiori capite satis dictum est; vel balanis acrioribus, seu glandibus.

DE CVRATIONE VERTIGINIS per chirurgiam.

SI vertigo fuerit à sanguine, nullum requiritur medicamenti genus, nec alterans, nec soluens ventrem: sed A solummodo victus ratione, & chirurgia curatur. Ideo Rasis duo proponit auxilia huic speciei competentia, vnum est sanguinis extractio, tum per venæ sectionem, tum per cucurbitarum ad tibia applicationem. Alterum est oxyrhodini cuiusdam applicatio ex oleo rosato, & aceto.

Siue igitur vertigo ex sanguine fiat per essentiam, siue per consensum totius corporis, quàm primùm ad sanguinis B missionem recurrendum est. Sed à qua vena brachij sit educendus, non ita clarum est; nam Rasis hoc loco ex basilica vena, Auic. verò ex cephalica esse extrahendum ait.

Deinde alia est controuersia de mittendo sanguine post aures, an scilicet mitti debeat, nec ne? pro parte affirmatiua est Auicenna loco citato, qui non C modò post aures esse mittendum sanguinem docet; sed quod magis est, addit in omni vertigine à materia prodeunte, ab hac vena sanguinem mittendum esse. Idem vult Rasis 9. ad Almans. cap. 2. licet contrarium habeat primo continentis cap. 2. cui fauere videtur Gal. authoritas 3. de locis aff. 8.

Pro solutione primæ difficultatis scire debetis sanguinem è corpore esse D mittendum euacuationis, aut reuulsionis gratia, quéadmodum 4. meth. med. à Gal. scriptum est; magnus enim morbus, qui aut à sanguinis plenitudine, aut eiusdem impetu prouenit, indicat tanquam auxilium sanguinis missionem. Aliquando igitur sanguis euacuandus est, aliquando reuellendus, nonnunquam simul euacuandus, & reuellendus.

E Quando euacuandus est, tunc mittitur ex illa vena, quæ immediatiùs ab hepate tanquam à fonte euacuat, sanguinemq; exhaurit: hæc autem vocatur basilica, & à venis axillaribus ortum ducit, & magis immediatè sanguinem ab hepate fert, quàm faciat cephalica, quod ipsa à iugularibus venis oriatur,

quæ

quæ paulò altiùs à vena caua emergit, ac faciat basilica,& ab ipsis iugularibus, quæ in caput feruntur, prodit, ex qua propter colligantiam, ac cōsensum,quæ cum illis habet, eiusq; rectitudinem, aptior videtur ad reuellendum sāguinem à capite.

Ideo quando Rasis dixit sanguinem mittendum esse ex basilica,hoc est vena iecoraria,considerauit multitudinem, quando autem Auicenna scripsit eamdem sanguinis detractionem ex cephalica fieri oportere, tunc motum ipsius sanguinis compescendum esse,atq; à capite auertendum respiciebat, proinde nulla est controuersia.

Quando verò vtraq; ratione in hoc affectu est mittendus sanguis, tunc mediam venam secare expedit, & hoc est, quod Rasis 1.diuis.cap.6.scriptum reliquit, quando dixit in præsenti affectu modò ex cephalica, nonnunquam ex basilica, aliquando verò & ex communi, pro varia scilicet medentis ratione, posse tutò mitti sanguinem: & hæc pro prima difficultate.

Secunda paulo (mea quidem senten tia) difficilior videtur, pro cuius solutione scire licet sanguinem euacuari reuulsionis causa, & deriuationis. Reuulsio fit à contrarijs locis consensu venarum seruato, vt quando ex cephalica mittitur sanguis,seruatur consensus,quē cephalica cum venis iugularibus ad caput distributis habet, necnon & contrarietas, quæ secundum longitudinem est.

Deriuatio autem fit ab eadem parte, aut à propinquiori, propterea qui dicunt sanguinem à locis post aures esse educendum, existimant posse deriuari materiam à capite, & trahi ad loca post aures.

Auicenna igitur post vniuersalem euacuationem ad deriuandām materiam à capite existimat esse veniendum, ac mittendum sanguinem ex hoc loco: & cum ait in omni id vertigine agendum

A esse, de omni fit guinea,aut in omni specie, in qua mixtus sit sanguis, intelligit: quo pacto idem quoq; Rasis accipitur 9. ad Almans.cap.2. vbi concedit hanc sanguinis missionem ex venis post aures: 1. verò contin. cap. 2. considerans vertiginem factam a phlegmatica materia dicit non esse mittendum sanguinem ex loco post aures, sed medicamento expurgandum esse caput.

B Galenus autem nec Auicennæ, nec Rasis sententiæ aduersatur, quia non negat sanguinis missionem, sed dicit nō esse omnibus vtilem: præterea Gal. loquitur de sectione arteriarum; Auicenna de venis, quæ ambæ secādæ sunt pro varia causa efficiente; nam si à sanguinis copia vertigo fiat, vena post aurem secanda.

C At si fiat ab humore bilioso sursum per arterias elato, tunc opus est maiori consideratione, nam vel sursum materia per arterias iugulares,ac soporarias, vel per plexus choroideos fertur: ac primo modo iuuat per arteriam sanguinis missio; si vero per processus iam dictos feratur,non semper ex sanguinis missione iuuamentum percipitur, & hoc est quod Gal. loco præcit. dicebat.

D Ex dictis concludendum est posse aliquando post aures deriuationis, & euacuationis gratia mitti sanguinem, modò ex vena,modò ex arteria,nōnunquam ab illa abstinendum pro varia causa ipsius vertiginis: & hæc ad secundam difficultatem.

E Sed dicet quis rectè quidem determinatum est de illa sanguinis missione, quæ per venam sectam, aut arteriam fieri consueuit, sed de cucurbitulis nihil hactenus dictum est, quod declarandum iunioribus est: & hoc non sine ratione inquiritur, quia Rasis noster docet cucurbitulas esse applicandas cruribus, Auic. verò ad nocrati,hoc est ad regionem primæ vertebræ thoracis,quæ forte illa est, quæ ab Hipp. magna vertebra appellata fuit, nec non & capiti.

Di-

Dicendum huic difficultati, & tibijs, & capiti esse applicandas cucurbitulas, sed alia,& alia ratione;nam in principio fluente materia in caput, debemus cruribus applicare cucurbitas, quia eo loci applicitę causam antecedentem reuellunt.

Vbi verò materia iam fluxit tota in caput, vel adhuc in venis est, vel extra venas deducta: primo modo cucurbitæ applicari debent, vt deriuetur materia, atque si firma est in capite, illæ capiti quidem applicandæ veniunt, vt causa coniuncta euacuetur.

Ex quibus luce clariùs apparet nullā esse difficultatem in cucurbitulis, si (vt decet) intelligantur authores: nec non & in curatione methodicè procedatur, quemadmodum Auicenna, & Rasis faciunt, qui diuersa habita intentione curandi,modò ad crura, modò ad primam dorsi vertebram nonnunquam, & capiti cucurbitulas affigunt, & ceruici.

Hisce igitur remedijs succurritur vertigini factæ à sanguine,sed quia rarò,aut nunquam contingit à solo sanguine, quatenus est quarta massæ sanguineæ pars, fieri huiusmodi affectionem,quia bilis,vt plurimùm sanguinem concomitatur;hinc est,quod Rasis proponit medicamentum illud ex myrobalanis, atq; tamarindis, quod etiam in cephalalgia à sanguine proposuit, & nos satis abundè ipsum amplificauimus, modumque componendi docuimus.

Sed quod ad reuulsionem, deriuationemue attinet,non modò ea vtilis est in sanguinea, sed in cholerica, imò in omnibus speciebus virtiginis, ideo vrgente indicatione ad illud auxilium accedendum est.

Et hæc sint satis de locali curatione vertiginis sanguineæ, nunc ad eam, quę ex bile fit (licet rarò contingat) deuenire oportet,cui eadem victus ratio,quàm supra attulimus, competit, nisi quod,vt diximus in capite de cephalęa a bile orta, magis refrigerandum,atq; humectā-

A dum est in hac specie, quàm in sanguinea, idquæ non modò victus ratione, sed pharmacia fieri potest, nempe syrupis, qui vim incrassandi,ac refrigerandi bilem habent, de quibus in cephalalgia à bile satis dictum est, ijsque vti vnusquisq; vestrum poterit in hoc casu vrgente necessitate.

B

DE CVRATIONE VERTIGINIS *per Pharmaciam.*

AD educendam verò materiam biliosam è corpore,ita vt ex hac euacuatione prohibeatur ea in caput ferri, Rasis,& Auicenna proponunt decoctū iam dictum ex myrobalanis: Auicenna addit epithymi decoctum, aliaque quæ bilem educendi facultatem habent, de quibus supra, atq; etiam in alijs casibus C habebitur sermo, quorum vsus quàm maximè probandus est.

Quo ad localia medicamenta,eadem prorsus iam dicta optima sunt. At si phlegmatica,& melancholica sit, recurrendum est ad ea, quæ attulimus,medicamenta cap. præcitato; siquidem eadem conueniunt tam alterantia, quàm solutiua,necnon & localia medicamenta huic speciei vertigini, D quę cephalalgiæ à pituitosa materia.

Ideo ne eadem repetantur, silentio prætermitto: nonnulla etiam in posterum dicturus, nempe ea, quæ propria vnicuiq; affectui sunt, quemadmodum in hoc affectu est medicamentum illud, quod Mesue describit lib. 2. cap. 16. quod non solùm vertigini phlegmaticę, sed cui bilis admixta sit, competit,quod recipit hieram picram, agaricum, epi-E thymum, omnes myrobalanos, & stœchadem, vnde parari posset hoc modo.

℞. Hieræ picræ.
Agarici optimi,
Myrobal. omnium,
Stœchados,
Epithymi, ana drach. j.
Cum melle despum. excipiantur, &

fiat massa.

Dosis à drach. ij. ad vnc. ß.

Si verò vnica purgatione non cedat affectio, iterandaest altera, deinde ad decoctum guaiaci, sarsæ, sasfras, chinarum, & id genus est properandum, præcipuè tamen, vbi non cedat affectus.

Pro causa coniuncta tollenda, & sensibiliter euacuanda nullum est præstantius remedium, quàm cauterium: hoc autem affigi debet vel occipiti, vel sincipiti, prout opportunius medico videbitur, de quo aliàs.

Viscera demum sunt corroboranda medicamentis intus sumptis, idest conseruis quibusdam ante prandium, vt est conserua bettonicæ, anthos, saluiæ: si mulq; eis admiscere oportet modicum mithridatij, vt

℞. conf. saluiæ,

Betton.

Rosmarini, ana drach. iij.

Confect. mithridaticæ, drach. ij.

Misce, & diuidatur in v. partes, cuius vna pars sumatur singulo mane cum iure, in quo bettonica ebullierit.

Ad caput autem corroborandum.

℞. Aromat. rof.

Diarhod. ana drach. j.

Sacch. dissol. in aqua bettonicæ q.f. fiat confectio.

Vti quoq; poterit æger, si opus fuerit, errhinis, sternutatorijs, masticatorijs.

Pro errhino.

℞. Sem. nigellæ, drach. j.

Nitri, drach. ß.

Cum oleo antiq. fiat errhinum.

Pro sternutatorio.

℞. Succi maior.

Betæ, ana vnc. j.

Cucum. sylu. vnc. ß.

Nigellæ, drach. j. m.

Pro masticatorio.

℞. passul. enucleat. vnc. j.

Hyssopi,

Maior.

Acori conditi.

A Sem. synapis, ana drach. j.

Piperis, drach. ß.

Masticheś quantitate sufficienti, fiat masticatorium.

Si verò à ventriculo veniat vertigo ex Auic. & practicantibus, qui Galenum imitantur, vomitus in primis concitandus, pro quo prodest aqua in qua anethi & raphani parum ebullierint: deinde in aqua sal, & mel ponantur. Nec non
B ex prædictis authoribus euacuandus est ventriculus cum pilulis de hiera, si præcipuè virtus constet; quæ vbi parum valeat, infusio aloes probatur ab Auic. quę postrema medicamenta exhibenda veniunt præparata materia.

At si ab alijs partibus euenerit, vt ab vtero, iecore, corde, tunc vniuscuiusq; visceris malè affecti indaganda est
C causa, quæ auferenda venit, & alijs medicis instrumentis, de quibus suo loco.

Sin autem ex inanitione, atq; morsu oris superioris ventriculi vertigo euenerit, tunc rebus stipticis succurrendum est stomacho, quemadmodum est vinum granatorum, in quo infusum fit vel panis frustulum, aut biscocti portiuncula; vel vinum austerum, vel rob ex fructibus stipticis, atque immaturis, inter quæ primum locum obtinet omphaci-
D um.

Superest, vt breuiter accessioni succurramus, in qua in primis ægrum excitare oportet odoribus quibusdam gratis, qui animales spiritus recreare queant, nec non præsidijs à capite auertentibus.

Sed ante omnia curandum est, vt æger quiescat; proinde sunt, qui ipsum supinum ita collocant, vt nates sint capi
E te altiores: deinde crura, & fœmora, vt ei fricentur iubent, artus arctè ligentur, glandes, atq; clysteres immittantur, atq; inungatur anterior capitis pars oxyrhodino.

Aqua rosacea, & acetum rosaceum odoranda offerantur, & similia: sæpius confert vomitum excitare: sunt, qui theria-

riacam,& mithridatium concedunt:hoc A tamen periculosum est nondum expurgato corpore: nihilominus quando cura est coacta, licet omnia experiri, nihilque intentatum relinquere.

Et hæc dicenda erant pro curanda qualibet vertiginis specie.

Sunt modò nonnulla, quæ proprietate occulta opem ferunt omni vertigini, inter quæ primùm est vnguis alcis, quod vulgò (la gran bestia) vocatur, siue in anulo aureo, siue argẽteo conclusus feratur. Decoctiones quoq; ipsius sub apozematis forma singulo mane acceptæ ex vsu maximè sunt. Alij radicem ireos secum ferunt putantes esse ab huiusmodi morbo securos. Magnes etiam capiti admotus, sua occulta qualitate, vt aliqui aiunt, tollit vertiginem.

DE PHRENITIDE.

CAPVT OCTAVVM.

POST Tractatum vertiginis sequitur phrenitis examinanda, de qua Rasis noster orationem instituit immediatè post vertiginem: quod non sine ratione factum videtur, quia cum docuisset curationem capitis doloris, qui omnium capitis morborum videbatur vniuersalissimus, propterea quod ab vnaquaque humoris specie fieri possit, & demonstrasset esse, vel per essentiam, vel per consensum, & de hac secunda specie in fine pertractasset, quę à vaporibus eleuatis, & in caput delatis consequutione quadam prodit, post eum tractatum addere voluit vertiginem, tanquam capitis affectionem à vaporibus à qualibet materia eleuatis enatam.

Modò autem meritò tractationẽ aggreditur eorum morborum, qui ab vnico fiunt humore, aut saltem ab vnica humorum qualitate, nempe calida, vel frigida, & primò auspicatur à phrenitide, quæ ab humore fit calido, de qua quidem ea prorsus inuestiganda sunt, quæ de alijs huc vsque contemplati sumus, nempe definitionem, causas, signa, prognostica, atque curationem.

Phrenitis igitur nomen gręcum est, quod & παραφρονεῖν dicunt, quasi per febrem, aut morbum insanire, vnde phrenitis, C quo ad etymologiam nihil aliud sonare videtur, quàm insaniam, à læsa mente græcè φρένας vocata deductam. Vnde est, quod Hipp. primo prorret. referente Gal. in comm. omnem affectum, in quo mens læsa cernitur, adestq; delirium, phrenitidem appellauit.

Quod delirium duplex est, aliud quod dicitur per essentiam in capite; aliud per consensum: primum quidem phrenitis D dicitur: secundum verò appellatur, παραφρενῖτις, quam alij putant ex inflammatione septi transuersi, quod φρένας dictum fuit, ortum suum ducere.

De prima specie in præsenti erit sermo principaliter, quæ propriè phrenitis, vel phrenesis, vel etiam à nostris delirium dicitur.

Est autem hæc affectio apostema calidum in vtroq; cerebri velamine, hoe E est tumor præternaturam calidus vtriusq; cerebri membranæ, nempe duræ, atque piæ.

Ex qua quidem descriptione, & si nõ habeamus formalem ipsius essentiam; saltem colligimus primò causam, quæ est tumor; deinde partem affectam, quæ est vtraq; cerebri membrana, non autem

cerebrum: quamuis Gal. 2. de causis sympt cap. vlt. apertè scribat phrenitidem esse inflammationem secundùm cerebrum, eiusq; membranas, sicut etiam sentire visus est 1. de morbis vulg. sec. 2. com. 73.

Sed in huiusmodi re determinanda, non est, vt multum temporis conteratur, cùm exigui sit momenti, & in praxi nullius vsus, quemadmodum doctè admodum Altimarus admonet; satis enim B est studiosis, vt intelligant phrenitidem generari eo in loco, in quo princeps animæ residet, nempe in cerebro suis membranis reuoluto, quarum pia eodem docente 4. de causis pul. 14. adeo tenaciter ipsi cerebro adhæret, vt necesse sit vno horum affecto, & aliud quoque lædi.

Et quamuis dura paulũ recedat, à pia, tamen tantus est venarum consensus, C vt vix credibile sit posse eam lædi, quin læsio subiectis partibus communicetur, potissimùm si inflammatio fuerit.

At verò Gentilis supra Auicennæ textum videtur diuidere phrenitidẽ, vel vt includit phlegmonem, & maniam; vel vt contradistinguitur, quare primo modo est apostema panniculi, vel cerebri substantiæ, in qua significatione plures authores simul cum Halyabbate ipsum D acceperunt: secundo modo est apostema panniculorum absq; corpore; potest tamen communicari cerebro.

Gentilis fuit subtilis indagator, inde est, quod diuisio cum tenuis, & subtilis sit; facilè euanescat; nam si phrenitis includit phlegmonem, quomodo seiungi poterit ab apostemate, cum phlegmone nihil aliud sit, Gal. authore, quã tumor, seu apostema à sanguine ortum ducente? E

Deinde Gentilis in secundo modo diuisionis inquit, quod phrenitis, quatenus seiungitur à phlegmone, est apostema panniculorum absq; corpore, & potest tamen cerebro communicari; vnde si seiungitur à phlegmone, vel seiungitur A ab ipsa, quatenus est inflammatio; & differt ab ea in specie; vel conuenit cum ipsa in eodem genere, nempe vt est tumor: ergo opus erit, vt sit erysipelas, aut alius tumor, nẽpe œdema, scirrhus, cancer, vel aliquid ex mistis humoribus.

Sed vtcunq; accipiatur, non est maior ratio, quod membranis eueniat, quã ipsi cerebro, nisi dicamus id, quod à Gal. 14. meth. 3. scriptũ fuit, vbi inter phlegmonem, & erysipelas differentias statuit, scilicet, quod phlegmone eueniens partibus corporis externis, magis cuti accidit; sin visceribus vtcumq; eueniat erysipelas, magis partes exteriores cuti proportione correspondentes inuadit.

Quo nomine dicere possumus duram membranam magis, & facilius erysipelas pati; & hinc possibile esse, eam apostemate erysipelatoso vexari, cerebri substantia illæsa manente: itaque cum phrenitis sit apostema modò phlegmonosum, modò erysipelatosum, magis à phlegmone cerebrum lęditur; durã verò membranam magis ab erysipelate; sed cum cura sit eadem; nam ad cerebrum suis membranis inuolutum dirigitur, parum refert, vt supra dictum est, tam diligentem facere inquisitionem.

Addo, quod vix cognosci potest, an membrana, an cerebrum læsum fuerit; sed omnes medici ad curationem statim se conferunt, nulla facta membranarum, aut cerebri distinctione; quia vix in sectione hæc ab inuicem distingui possunt.

Sed cùm ab Auicenna tradita sit huius affectionis definitio per solam causã efficientem, opus est, vt videamus, quã formalitatem habeat, & à quã proficiscatur materia, hoc est, quæ sit formalis, & materialis ipsius causa.

Capiuaccius in hunc definiuit modũ, phrenitis est actio principalis cerebri deprauata dependens ab intemperie calida cum materia coniuncta cum tumore calido membranarum.

Quæ definitio non mihi satisfacit, primò

mò quidem, quia indefinitè eſt tradita per læſionem actionis principalis; nam cum triplex ſit ex Gal. doctrina 1. de cauſis ſymp. 3. actio principalis, quæ hegemonica ab eodem dicitur, imaginatiua nempe, ratiocinatiua, atq; memoratiua, cuius ſit læſio, non declarat.

Deinde, quia memoratrix actio non læditur deprauatè, ſed aliquando abolitè, nonnunquam verò illæſa permanet: non poteſt igitur ita largè definiri, cum hæc, quæ eſt actio principalis, non poſſit deprauari.

Præterea cum aliquando imaginatiua, ſæpe verò intellectiua, non raro autē ambæ vitientur, non poſſumus ita abſolutè de hac cerebri læſione loqui, opus eſt igitur determinare, cuius nam actionis principalis ſit actio deprauata.

Inſuper vbi dicitur dependere hanc læſam actionem ab intemperie calida, cum materia, coniuncta cum tumore calido membranarum, non videtur mihi aſſignari immediatam, & efficientem cauſam; nam cum hæc cerebri actio ab ipſo tanquam à membro organico proficiſcatur, oportet etiam, vt ipſum lædatur tanquam membrum organicum, at membri organici morbus non eſt intemperies, ſed partis ſimilaris, vt Gal. docet lib. de diff. morb. cap. 12.

Succedit, quod qui dicunt tumorem calidum, amplectuntur intemperiem calidam, vt Gal. author eſt 13. meth. cap. 3. quia à tumore calido non poteſt ſeparari calida intemperies: vnde rectè ab Auicenna tumor definitus eſt, quod ſit morbus ex triplici morborum genere, intemperie videlicet, ſolutione continui, & mala compoſitione.

Et meritò quidem; nam eſto, quod fluat materia calida in aliquam partem, vel à parte tanquam à dolente, & nimiū calefacta attrahitur, vel ab aliquo membro pellitur, vel quantitate, vel qualitate grauat, ſtatimq; vbi fluxa eſt, & in partem recepta, putreſcit, quemadmodum omnia calida extra propria loca; quare ſemper adeſt intemperies calida.

A

Atqui quomodo in partem recipi poteſt, niſi ſoluatur continuum? Deinde quantitas partis, figura, ſitus, numeruſq; partium fabefactatur, quare vbi adeſt tumor, adeſt & intemperies.

In hoc caſu cerebrum patitur, vt organum à tumore calido, & potiſſimùm ſecundum ipſius, eiuſq; membranarum quantitatem adauctam. Addo, & figuram ſecundùm ſuperficiem exteriorem lædi, nempe ſuas membranas, quæ & ipſæ, cum ad meliorem actionem concurrant, vbi læduntur, actionem vitiari neceſſe eſt; quemadmodum quoq; parum infra videbimus, dum de non vera phrenitide fiet ſermo; nam demoſtrabimus differre à vera, quia ſolùm membranæ læduntur vt ſimilares partes: in vera autem, de qua nunc agimus, patiuntur, vt organicæ, nempe earum quantitate adaucta; cerebrum verò læditur reſpectu externæ ſuperficiei.

B

Cum igitur ſub tumore calido contineatur calida intemperies cum materia, ſuperflua videtur illa particula, vbi dicitur, eſſe intemperiem calidam cum materia: & quamuis adſit intemperies calida, cerebrum læditur à tumore calido, non ab intemperie, niſi per accidēs.

C

Nos verò hanc phrenitidis exiſtimamus eſſe veram definitionem.

D

Phrenitis eſt imaginatio, aut ratiocinatio, vel vtraq; ſimul deprauata, principaliter læſa à tumore calido. Hanc definitionē ex lib. 1. prorret. comm. 2. 3. de cauſis ſympt. 8. colligere vnuſquiſq; veſtrum facilè poterit.

Forma huius definitionis eſt læſa imaginatio, aut ratiocinatio, quia vt patet apud Gal. ex Theophilo medico, imaginatio aliquando læditur, non læſa ratiocinatrice; is enim exiſtimabat tubicines in cubiculo adeſſe, quos eiici clamabat, at in reliquis rectè diſcurrebat: in altero verò lib. de diff. ſympt. 1. è contra ratiocinatio læſa erat, illæſa manente imaginatione; nam omnia vaſa nominabat,

E

bat, sed extra fenestras eadem proiecit, nulla alia ratione, vt inquit Galenus, nisi quia non discurrebat.

Meritò, igitur diximus modò imaginationem, modò rationem læsam esse: addidimus & vtriusq; læsionem, quia plerumq; in phreneticis tam ratiocinatio, quā imaginatio læditur, & est, quando deceptio circa imaginationem, & simul deprauatio circa ratiocinium accidit: quod in semetipso Gal. expertus est; nam dum Romæ esset, dicebat se velle ingredi balneum sibi Athenis, vbi existimabat esse, paratum, libro 2. de motu musc. 6. idem illi contigit cum febre laborasset acuta, in qua floccos colligebat, quos existimabat esse in stragulis. 4. de locis aff. 2.

Addimus differentiam modi læsionis nempe deprauatè, ad differentiam aliarum capitis affectionum, in quibus aboletur vnaquæque iam dictarum actionum, vel ambæ simul.

Dictum est, à tumore calido enatam, vt ab omnibus seiungamus delirijs: primò quidem à paraphrenesi, quæ fit ab intemperie, & est per consensum: hic verò denotatur permanentia humoris in capite.

Tertiò diximus tumorem esse calidum, vt demonstremus ipsum esse vel phlegmonem, nempe à sanguine ortum, aut erysipelas, quod à bile enascitur, ad differentiam eius delirij, quod fit à melancholico humore.

Quos quidem tumores cum semper febris associare soleat, hinc colligitur phrenitidem habere semper adiunctam febrem, ad differentiam delirij sine febre, vnde est, quod Gal. appellauit phrenitidem delirium perpetuum cum febre ad differentiam paraphrenesis, quæ habet lucida interualla.

Et hæc de definitione, propero ad causas.

A *DE CAVSIS PHRENITIDIS.*

CAusarum aliæ externæ, aliæ internæ sunt: priores dicuntur vigiliæ, ira, exercitatio, nimia solicitudo, ambulationes in sole, ex Auezoar, studia, nimius vsus ciborum calidorum, necnon vsus vini generosi, aquæ vitæ nimia, & frequens potio, vnde Moschouij qui potu aquæ vitæ delectantur, sæpe incidunt B in hanc affectionem.

Causa verò interna, & proxima est humor calidus, & siccus, ex 3. de caus. sympt. 3. vnde notate Vidium iuniorem, qui lib. 2. de curat. memb. cap. 6. scribit ex hoc Galeni loco causam esse intemperiem calidam, & siccam cum humore eiusdem generis, quod tamen elici non potest.

C Nam aliud est dicere humorem calidum, & siccum esse causam; & aliud est dicere intemperiem calidam, & siccam cum materia: in hoc casu adest tumor, vt ex Auicenna diximus, qui calidus est, quia ab humore calido proficiscitur, in quo non modò adest intemperies, sed omne morborum genus, vt supra probatum est.

D Cum igitur tumor calidus sit, necessaria causa erit sanguis feruidus, vt ex Galeno habetur 2. in 6. epid. comm. 38. & Paulo lib. 3. cap. 6. atq; biliosus, vel bilis flaua, aut pallida, seu atra bilis, quæ ex flauæ bilis assatione fit, vt ex Tralliano habetur lib. 1. cap. 13. & à Paulo lib. 3. cap. 6. qui sanguis non modò redundare debet, sed efferuescere, atq; in capite putrescere; ex quo quidem non modò phrenitis oritur, verùm & febris admodum ardens.

E Sed humores iam dicti, quia calidi sunt, efficiunt quidem phrenitidem; sed prout inter se secundùm magis, & minus tum calidi, tum mordaces existunt, varias quoq; phrenitidis species producunt: cumque triplex sit bilis, flaua nempe, pallida, atq; atra, à pallida mitior oritur phrenitis; à flaua vehementior, &

cum

cum aliqua rixa, & iracundia; at ex bile atra perassata fit illa phrenitis furiosa, ac ferina.

Verùm Gal. 3. de locis aff. 7. vult ab huiusmodi perassata bile non semper delirium cum febre fieri; sed aliquando absq; febre, & huiusmodi phrenitis exquisita dicitur, quę verò non tam exquisita, sed longè mitior, eodem docente Gal. illa est, quæ ex solo sanguine, vel à sanguine, cui admixta sit pituita, efficitur. Et hæc de phrenitide per essentiam.

Venio ad illam, quam diximus fieri per consensum ab alijs partibus: hæc autem prodit vel à toto corporis habitu, ex j. de vtil. respir. 2. 5. & 2. de locis aff. 9. & 13. meth. 21. vel ab vna aliqua parte ipsius determinata, vt author est Gal. nempe à corde, vel à pulmone, vt 7. aphor. comm. 12. vel à gutture, vt idem 1. prorret. comm. ij. dixit.

Idem contingit ab ore superiori ventriculi, vt 5. de locis aff. 4. à septo quoq; transuerso phrenitis potius, quàm paraphrenesis prodit, quòd, vt inquit Gal. loco iam cit. dum inflammatur, excitat delirium perquam simile veræ phrenitidi, quæ res potissimùm causa fuit, vt ipsum appellarent φρένας, eo quod existimarent in ea parte mentem, quam φρένας dicunt, residere.

Plato autem primus diaphragma appellauit eam partem, quod existimasset irascibilem facultatem, quæ in corde est ab appetitiua, quæ in iecore residet, distinguere.

At differt à vera phrenitide ea, quæ fit à diaphragmate, quod illa in capite per essentiam, hæc vero per consensum generetur. Addo, quod illa à faciente tumorem calidum procedat: quæ vero per consensum ab alijs partibus fit, à vaporibus calidis solam intemperiem in membranis cerebri excitetur.

Succedit, quod Gal. scribit phrenitidem per essentiam paulatim fieri, per consensum verò subito, vna excepta, A quæ ab inflammato diaphragmate proficiscitur, quæ continua est, vixq; à vera distinguitur.

DE SIGNIS PHRENITIDIS.

Habita definitione, differentijs, & causis iam signa à nobis in medium sunt afferenda, quorum quædam ipsam phrenitidem prænuntiant, nonnulla B verò præsentem demonstrant: inter quæ aliqua distinguũt eam, quæ per essentiam est ab illa, quæ fit per consensum: alia quoq; sunt distinguentia veram ab ea, quæ à diaphragmate inflammato enascitur.

Postremò adsunt signa phrenitidis ostendentia suas, à quibus proficiscitur, causas. Horum meminit Gal. 5. de locis aff. 4. Auicenna 1. 3. tr. 3. cap. 2. Pau- C lus lib. 3. cap. 6. & Trall. 1. cap. de phrenitide.

Phrenitidem futuram arguunt dolor capitis, eiusdemq; grauedo, vigilia quasi continua, calor capitis maior, quam antea esset, rubedo faciei, & oculorum, somni admodum turbati a varijs imaginibus: sequitur alui suppressio, vrina cruda tenuis.

Aliquando quædam exoritur leuis D rerùm obliuio, quia videmus nonnunquam aliquos ad meiendum petentes matulam, qui eam habentes non recordantur amplius secum habere, nec mingere debere, imò nec eam petijsse, ac quando minxerunt, nõ recordantur amplius se minxisse, atq; inter manus, & fęmora matulam tenent: neque eorum, quæ cęteri dicunt, aut faciunt, memoriam habent.

E Verba nullo ordine, & sensu, & absq; occasione proferunt, aut loquuntur, interdum tumultuose respondent, & vbi mansueti fuerint, cum quadam temeritate obscęna verba effundunt. Adest in aliquibus tristitia sine causa, facies nonnunquam flaua in ijs conspicitur.

Quæ omnia symptomata, vt pulchrè Aui-

Auicenna admonet, fortiora in dies fiunt, & vbi appropinquant ad terminum ad quem ipsius phrenitidis, dolorem percipiunt inter primam, & secundam capitis vertebram, hoc est, ea parte, qua caput collo adnectitur.

Nam cum duplex esse possit ipsius generatio, alia scilicet, quando incipit, & alia quando augetur, quarum illa generatio dicitur initiatiua, hæc augmentatiua, quam Auicenna perseuerantiam in fieri appellauit, vbi iam materiæ à maioribus venis ad paruas feruntur, eas distendunt, dolorem efficiunt, ac symptomata iam dicta causant, ac potissimum illum dolorem inter primam, & secundam vertebram, quia venę quamplures membranas spinalis medullę eò descendentis replent, vnde ipsam, & neruos dilatando, hunc sensum doloris efficiunt: maiora autem symptomata reddun tur in augmento, ac statu.

Signa quæ factam phrenitidē ostendunt, varia & multa sunt, quorum primum Auicenna sumit à facie mutata; nam oculi exiccantur, quia cum materia calida, & feruens fuerit in cerebro, & membranis collecta, exiccantur partes interiores, videlicet membranæ, ac nerui, hinc est, quod continuitate, & oculi ipsi desiccantur, deinde accidunt lachrymæ inuoluntariæ, & propriè ex vno oculorum.

Sed hæc quamuis non sint signa pathognomonica seiunctim accepta, sunt tamen cum alijs hunc affectum denotantia, quibus lęsio mentis continua, atque febris adiungenda est; semper enim ægri versantur in deprauatis imaginationibus nec vnquam verbum, quod ad rem faciat, proferunt.

Vnde Celsus lib. 3. cap. 13. dicebat signum incipientis phrenitidis esse, quādo æger vanas quasdam imaginationes recipit; perfectæ autem, quando mens ijs est addicta: febriunt deinde intensè; nam febris est symptoma ipsius phrenitidis, ad differentiam paraphrenesis, quę

A est symptoma febris; nam cum sit tumor calidus, vt supra visum est, febrem semper adnexam habet.

Cum his signis adsunt turgentia, ac rubedo venarum oculorum, vel sanguinis succedit destillatio à naribus, nihilque eo tempore, quod ad prudentiam spectat, respondent, floccos auellunt, festucas manibus carpunt, linguam salebrosam habent, atq; aridam.

B Sed præter hæc symptomata phrenitidem indicantia nonnulli interdum in audiendo falli videntur, interdum muti manent, nihil ad ea, quæ ab ipsis quæruntur, respondentes: & quamuis dolor aliqua in parte fiat, ipsum vix sentiunt.

Ab istis igitur symptomatibus licet nobis cognoscere imminentem, & præsentem phrenitidem.

C Signa autem distinctiua delirij à phrenitide vera est interpolatio quædam ipsius delirij, si quidem vera perpetua est, atque (vt diximus) paulatim efficitur, eodem docente Gal. & Auicenna suo interprete; quæ autem per consensum fit ab alijs partibus, repentina, ac subitanea est, excepta phrenitide ex diaphragmate facta, quę vix à vera, vt docet Gal. distingui potest; nihilominus

D signa aliquot habentur, quibus à vera distingui possit, ex v. de locis aff. 4. ex 1. 3. tr. 3. cap. 2.

Primò quidem à spirationis modo, quandoquidem in hac specie delirij spiratio inæqualis est, cū modò exigua sit, atque frequens, modo magna, atque rara; nam incipiente septi transuersi inflammatione priusquam delirent ęgrotantes, frequentem reddunt spiritum: è

E contra in phrenitide per essentiam magna prodit, atque rara respiratio, & ex longis semper internallis. Adde & in illa dolorem pungitiuum circa regionem diaphragmatis cum pulsu serrino, & tussi sicca adesse.

Secundò in hac à septo trausuerso nullum ex prędictis symptomatibus prę ce-

cedit: non mutatur facies, vel ab oculis lachryma effunditur, quemadmodum in vera fieri consueuit: vel si aliquod contingit, exiguum id erit.

Tertiò sursum reuellitur hypochondrium, antequam delirium fiat, quę res est huius proprium, & pathognomonicum signum, quod sanè in affectione per essentiam nunquam accidit, sed solum post affectionem.

Postremò calor faciei, oculorumque minor admodum est in hac non vera, quã in vera, & hæc sunt, quibus ex Gal. & Auicenna seiungitur delirium per essentiam ab illo ex inflammatione septi transuersi.

Quomodo autem recognoscatur vnaquæq; delirij species, seu differentia per consensum; petendum est à partium actione, proprietate, symptomatis, situ, exeunte, & huiusmodi: vt in exemplo de ventriculo; nam si ab ipsius ore superiori malè affecto contingat delirium, primò percipietur mordicatio quędam circa os superius ipsius; deinde nausea, quæ est proprium ventriculi symptoma; sitis præterea, ac oris amaror.

De alijs partibus hac eadem ratione indagandum venit, vt pote à proprietate symptomatis partis illius, quæ afficitur, & à communi quoq; symptomate id conijcere licet, nempe à dolore, calore, & huiusmodi, quæ percipi consueuerunt ab ægrotantibus, dum in delirium cadunt, & priusquam ab ipso corripiantur.

Et hęc de signis differentiarum phrenitidis tam per essentiam, quàm per cõsensum; modò antequam ad signa distinctiua deueniamus materierum, à quibus efficitur, opus quidem est ad maiorem dictorum intelligentiam, vt duas in medium dubitationes afferamus, atque soluamus.

PROPONVNTVR, ET resoluuntur duo quæsita circa
A *signa phrenitidis.*

INquiritur primò, quomodo oculi exiccantur, atq; lachrymas effundunt? Nã contrarietas esse videtur; quia lachryma est humor ab oculis fluens, vt manifestè constat: si igitur exiccati sunt, vix credibile est posse ab eis humiditatẽ
B fluere, alioquin siccitas, & humiditas essent in oculo simul, & semel, vno eodemque tempore.

Secundo, cur delirium à diaphragmate proueniens continuum est, ea scilicet ratione, vt hoc antiqui existimarint appellandum esse φρενας, idest, mentem, ac rationem? Ratio quæsiti est, quia Gal. scribit veram phrenitidem per essentiam fieri paulatim; per consensum
C verò subitò.

Rursus, quæ per consensum est, nonnunquam lucidum habet interuallum, vna excepta phrenitide, quæ fit per inflammationem diaphragmatis, quę paulatim, & ipsa fit, nec vnquam intermittit.

Pro primo quæsito lege Gal. 1. epid. tex comm. 80. 6. epid. 1. comm. 2. 4. aph. 52. vide Auic. 3. 3. tr. 2. cap. 26. quid-
D quid dicat Gentilis, necnon Arist. tertia part. probl. 23. Sciendum est omnia accidentia iam dicta prouenire à materia in caput fluente, quorum quædam oriuntur ab ipsius mala qualitate, nonnulla à quantitate, aliqua verò ab ipsius præternaturali motu; nam dolor capitis (verbi gratia) fit nimiæ caliditatis ratione, atq; motus humoris, quæ caliditas secundùm magis, & minus repe-
E ritur.

In principio enim minor est, in augmento maior, ac præsertim in statu, & augetur, prout maior fuerit materiæ copia in caput ruentis, quæ vbi ad statũ peruenerit, ex Auicenna tanta caliditas reperitur, vt omnem consumat humiditatem membranarum, & ipsius etiam ce-

M

cerebri substantiæ.

Cum verò oculorum totus globulus à membranis afficiatur, quæ ortum ducũt à membranis ipsius cerebri, non est mirum, si & oculus exiccetur, atque veluti intus retrahatur. A materia igitur calida, & sicca facilè in cerebro existente, & ipsum, & membranæ, & partes circumuicinæ, atque continuæ exiccantur.

Nec mirum videri debet, si ab oculis exiccatis lachrymæ effundantur, quandoquidem non sunt oculorum propriæ humiditates, sed aduentitiæ, & ab alio loco in oculos ruentes: eadem igitur causa oculos exiccare potest, & lachrymas in ipsos protrudere, siue id colliquando, vel aqueas humiditates extra pellendo faciat.

Vera quidem esset obiectio de humiditate naturali, atq; siccitate eiusdem oculi, quia humiditas, & siccitas naturalis non possunt stare in eadem parte; sed in hoc casu aduentitia est oculi humiditas, quæ cum siccitate præternaturam stare vtcunq; potest.

Sed cum hoc verum sit, cur est, quod lachryma magis in vno, quàm in altero oculo appareat in hoc casu, vt Gal. & Auicenna dicunt?

Ratio huius symptomatis petenda est à tumore cerebri, & membranarum substantiam occupante, quia contingit magis in vnam partem, quàm in aliam declinare: quo nomine & lachrymam magis ab ea parte, ad quam inclinat tumor, exire verisimile est, quàm ex alia; caliditas enim ibi intensior est, quàm sit alibi.

Ad huius rei intelligentiam opus est nobis inquirere, quę sit materia lachrymarum, & vnde proficiscatur. Materia quidem hæc à paucis intellecta, atq; excogitata fuit, quam Plinius historicus considerans lib. ij. cap. 37. ad hunc scripsit modum. Quis ille humor est in dolore tam fœcundus, ac paratus? aut vbi reliquo tempore?

A Qualis igitur humor sit? hoc est, quę illius sit materia? nondum apud aliquẽ videre potui, vno excepto Aristotele qui breuissima oratione de ea loquens v. probl. 35. vbi inquirit, cur in cursu exeant ab oculis lachrymæ? inter alias responsiones dicit à calore prouenire, non secus atq; in sudore; nam lachryma est sudor quidam: sudor verò à calido ad extra pellitur, cum igitur sit sudor, à calore mouetur.

B Quod verò lachryma sit sudor, hinc ostendit, quia salsedine prædita est, non secus atq; sudor: materia autem sudoris ex Gal. & alijs medicis, ac philosophis serosa est.

Legite Aristotelem lib. 2. probl. vbi materiam sudorum pertractat, & Gal. 4. de vsu par. 4. & eamdem esse videbitis cum ea, ex qua vrina generatur;

C nam à virtute iecoris simul cum sanguine ad venam cauam pellitur, ibique secernitur: quæ cum fuerit à sanguine secreta, maior ipsius pars à renibus expurgatur ad vesicam propulsa: altera verò pars, & minor simul cum sanguine in venam cauam pellitur.

At cum sanguis pro partium nutritione per ora vasorum exeat, vel per venarum diapedesim, simul cum eo serum

D illabitur expulsum à partibus tanquam nutritioni ineptum, ad extimasque corporis delatum à calore naturali in vaporem sæpè degenerat, & per insensibiles cutis vias euaporat.

In aliquibus tamen corporis locis nõ potest protrudi ad cutem; nam cum multa copia sanguinis feratur in cor ipsius nutritionis gratia, & vt perfectiùs præparetur, in ea cordis operatio-

E ne plurimum seri à sanguine secernitur, quod ab ipsius facultate propulsum in capsulam cordis recipitur, ac pro varietate complexionum in maiori, & minori copia colligitur.

Ita quoq; in capite nonnihil humoris iam dicti contineri opus est, alioquin lachrymarum tempore non posset tanta

copia exire, quemadmodum in dies obseruamus in ijs, qui facilè, ac sæpe lachrymantur.

Capiuaccius loquens de materia lachrymarum existimauit eam à serosa materia ortum ducere: & Hieronymus Fabritius ab Aqua pendente lib. de oculis cap. 13. scriptum reliquit, lachrymas contineri in capacitate oculorum, esseque illorum proprium excrementum.

Quod modò ad locum attinet, omnes dicunt esse cerebrum, quod ratione suæ imbecillitatis nequeat materias crudas transmutare; aut nimia caliditate easdem liquefaciat, vt Auicenna innuere videtur lib. 3. fen. 3. cap. 26.

Itaque in sanitate referre videtur causam lachrymarum in cerebri debilitatē, in morbo autem in apostema, aut in calidam intemperiem; sed an verum id sit, suo loco examinabimus, dum sermo erit de lachrymi s, & oculorum morbis.

Sranre autem ex Auicenna, atq; omnium medicorum de lachrymis sententia, rationem reddentes, cur magis ex vno, quàm ex altero loco effluant lachrymæ in phrenitide, dicimus hoc prouenire apostematis ratione, atque inflammationis, quæ magis illam, quàm aliam partem infestat, à cuius calore humores liquantur, atq; in oculum propinquiorem cadunt.

Sed huiusmodi responsio minimè est tuta, imò pluribus difficultatibus inuoluta, quam suo loco fusiùs examinabimus, ac vobis demonstrare conabimur, in quibus deceptus sit Auicenna, & sui sequaces. Hoc vnum in præsenti addam ex Plinio lib. 7. cap. 1. suæ historiæ nullū animal, vno homine excepto, ridere, atque flere, & per consequens nullum præter eum lachrymas posse effundere.

Omitto nūc hominem solum inter cętera animalia prærogatiuas quasdam in oculis habere, quibus reliqua carent, quemadmodum est, quod in cornea apparent variegati colores, cùm in specie

A cie brutorum colores eiusdem sint generis: & alia quoque breuitatis gratia relinquo.

Accedo igitur tantummodo ad id, quod est præsentis instituti, nēpe quod sicuti homo solus natus est lachrymas emittere, ita oportet, vt conformationē quamdam in capite habeat à cæteris animantibus distinctam: diuersitas hæc à cerebro non proficiscitur, quia cerebrū

B brutorum eadem ratione conformatum est, superest igitur, vt sit ex parte continentis, nempe ossium.

Et re vera est aliquid, quod à nullo hucusq; obseruatum scio, nempe os illud, barbaris basilare, communiter verò dictum sphęnoides, quod ossi frontis cōiunctum est ad illum processum, ephippium, seu sellam appellatum, ac cauitate insigni excauatum.

C Quę cauitas obducta est tota à membrana quadam tenui, semperq; repleta aqua limpidissima, & vtrimq; ad oculorum terminatur angulos internos, seu, vt aiunt, maiores, ad quos quidem foramen in ossibus propè nasum vtrimq; adest, cui præfectæ sunt portiones illæ carneæ, quas glandulas lachrymales vocant.

Cùm igitur plures sint venæ sparsæ

D per cerebri membranas, insignis quoq; humoris serosi copia necesse est, vt adsit, ac sanguis pro cerebri nutritione. à venis exeat; in illaq; transmutatione, quam sanguis patitur, dum in cerebri substanriam conuertitur, depuratur, quia per substantiam cerebri means, quę alba est, albedinem quamdam recipit, deorsumq; ad illam glandulam, ad quam crassiora cerebri excrementa deponun-

E tur, & ipse illabitur, cuius postea per foramina exculpta in os sphœnoidis maior portio colligitur, non nihil quoque ad palatum, & os cadens, quæ ibi collecta conseruatur alicuius vtilitatis causa.

Nulla alia est via, qua possit à materia lacrymali expurgari caput, nec alius est locus à cerebro ad oculos, nisi

ille à nobis dictus.

Rem hanc olfaciens summus ille Anatomicus Iacobus Carpensis, super Anatomen Mundini cap. de palpebris, cogitansq; vbi tanta copia contineri posset, quæ per lachrymas exit, scribit existimare se ad ãgulos oculorum internos in osse exculpta esse foramina quædam exigua admodum, à quibus exeunt lachrymę, fibrasq; quasdam reperiri, quarum ope expellantur, ac retineantur prædictæ lachrymæ.

At is non agnouit illam ossis cauitatem, in qua semper retinetur hęc lachrymarum materia, quæ semper parata est exire, nisi prohibeatur ab illa glandula foramen in oculum terminatum claudente: & hinc est, quod sẽper exeunt lachrymæ ab internis oculorum angulis; si enim lachrymalis materia à cerebro in oculos irrueret, in omnem oculum effunderetur.

Cum igitur nulla alia via sit, per quã cerebrum ab huiusmodi materia expurgetur, nullusque alius sit locus, in quo possit colligi, dicendum materiam illam in hac cauitate contineri; quæ fortè ibi colligitur, ne oculi in fletu exiccentur, cum solus homo flere natus sit, cuique soli hæc capitis constitutio data est.

Sed quomodo seruabitur, quod in phrenitide exiccentur oculi, exeantque ab vno oculo lachrymæ?

Dico, quod duobus modis possumus huic quæsito satisfacere, desumptis à tumore, primò caliditate intensa contingit materiam lachrymalem veluti feruere, atq; intumere, non secus atq; faciat sanguis in febribus ardentibus. De hoc loquens Gal. 1. epid. à caliditate ingenti tumere dixit, atq; extra venas elabi, & tandem ad nares protrudi.

Deinde ex hoc signo vult concludendum febrem esse ardentem; nam tanquã efferuens, atq; tumens hæc materia ad oculum lateris ipsius, in quo est tumor, effertur: hinc est, quod lachryma magis ab vno, quã ab altero oculorũ exeat.

A Secũdus modus ab apostemate quidẽ desumitur, non qua calidum est, sed qua replet, atq; extendit tum membranas, tum cerebrum, quibus cum membrana iam dicta sit continua, & ad latus læsum inclinet materia, sequitur per vnum eam magis descendere, quàm per alterum.

B Et hæc est ratio, quæ reddi potest huius symptomatis. Dicatis igitur signum hoc verissimum esse, nullamq; facere contradictionem.

Inquirebatur secundo loco, cur delirium proueniens à diaphragmate inter cætera deliria per consensum, solum sit continuum, neq; vnquam intermittat, non secus ac faciat vera phrenitis in capite per essentiam?

C Id euenire respondeo ob maiorem consensum, quem habet cerebrum cum diaphragmate; nam quamuis cor, & os superius ventriculi per copiam neruorum insignium à sexta coniugatione ortum ducentium magnam habeant cum ipso cerebro communionem, tamen maiorem habet diaphragma, quia pręter neruos à sexta coniugatione per ipsum sparsos, eius medietas circularis tota est membranea, quasi ex neruorum substantia exorta,

D Addo, quod à spinali medulla nerui per eius totam substantiam distribuuntur, qui cum neruis intercostalibus à sexto coniugio exortis tam egregiè iunguntur, vt ex illorum corpore, atq; ex illis, qui à sexta coniugatione eueniunt, fiat vnum corpus continuum. Quando igitur inflammatio introducitur in diaphragma, necessè quoq; est, vt & nerui inflammentur, qui duplici nomine impartiuntur cerebro inflammationem,

E atq; ipsius membranis.

Et hinc est, quod paulatim delirium istud in caput introducitur, quia paulatim spinalis medulla, quæ nihil aliud est, quàm cerebrum elongatum, inflammatur, & suam cerebro inflammationem communitate quadam, & continuitate

nu-

impartitur, quę quousq; durat, nunquam cessat delirium.

At in alijs delirijs solummodo communicatur vaporum ratione sursum delatorum, vt suo loco videbimus, vnde euenit, quod delirium intermittit, atque denuò inuadit, quod accidere non potest in inflãmatione diaphragmatis, nisi postquam sedata fuerit inflammatio.

Succedit diaphragma in vtraque sui superficie membrana quadã inuolutum esse, ac in inferiori, quà respicit ventrem inferiorem, habere tunicam à peritonęo exortam, quà verò thoracem respicit, tunicam ortam à mediastino, & pleura; quæ inflammatę generis similitudine, ac lege consortij membranis cerebri inflammationem communicant.

Et hæc est ratio, quam puto esse veram huius diuersitatis, nullumq; adhuc vidi, qui hanc exagitet quæstionem: si placet responsionem admittite, sin minus meliorem excogitate.

DE SIGNIS CAVSARVM Phrenitidis.

Signis ita expositis morbi essentiam declarantibus, iam ad ea, quæ causas demonstrant, deueniendum est.

Et primum, signa afferenda veniunt phrenitidem fieri ex sanguine ostendentia, quæ ab Auicenna enumerãtur: hęc autem vndecim numero sunt.

Primum, delirium cum risu est.

Secundum, destillatio sanguinis per nares.

Tertium, varitas anhelitus, hoc est augetur respiratio, & maior fit in hac specie phrenitidis, quàm in alijs.

Quartum, oculi ambo lachrymantur, differtq; à superiori dicta lachryma, quia licet in omni phrenitide fiat destillatio ab oculis, tamen in sanguinea magis, & ratione durationis, & ratione copiæ excuntis; nam lachrymæ ferè toto morbi tempore durant.

Quintum, in oculis apparent sordes crassæ, quæ lippitudines appellantur.

Sextum, vigiliæ non sunt tam intensæ, atq; immoderatæ.

Septimum, asperitas linguæ tendens ad rubedinem, deinde ad nigredinem.

Octauum, lingua grauis ad loquendũ redditur.

Nonum, phantasmata rubicunda se se offerunt.

Decimum, venarum frontis, & oculorum plenitudo.

Vndecimum, modò sedẽdi cupiditas, modò surgendi absque necessitate ægrum corripit.

Signa cholericæ phrenitidis sunt nouem.

Primum, vigiliæ plurimæ ob humoris caliditatem, & siccitatem.

Secundum, est leuitas oculorum; nam eadem ratione oculi leues sunt, & facilè mobiles.

Tertium, exasperatio linguæ cum citrinitate.

Quartum, febris vehemens, & ardens.

Quintum, continua voluntas oculos detergendi, quia humor acris, & mordax erodit oculos.

Sextum, rerum citrinarum imaginatio.

Septimum, sunt audaces, & vt inquit Auicenna, ingreditur in mores eorum rapacitas, & melancholiæ quædam proprietas, quasi ad maniam veniunt; semperq; litigandi voluntatem habere videntur: & vt notat Iacobus de Partibus, eorum facies litigantis cuiusdam præ se fert imaginem ob cholerę copiam ipsũ irritantis.

Octauum, nares attenuatæ, & potissimùm extremitas valde exiccata cernitur.

Postremum signum est cutis frontis ad superiora retracta, veluti à siccitate conuulsa.

Signa cholerę adustæ.

Primò, furiosi sunt, & vt inquit Auicenna dæmonium habere videntur; longeque peior est hæc phrenitis species, quàm

quàm vlla alia.

Secundum, respiratio ipsorum magna est per longa interualla.

Tertium, inquisitio eorum, quæ quærere incipiunt in illis perdurat; nam si floccos colligunt, nunquam desistunt.

Quartum, oculos conturbatos, turbidos, ac toruos habēt; vnde ab illis cauendum est, quia indifferenter omnes verberant, manibusq; percutere tentant.

Et hæc de signis huius affectionis, suarumq; causarum.

DE FVTVRO EVENTV *Phrenitidis.*

IAm ad futuri euentus iudicium accedere tempestiuum est, quod etsi à collatione roboris cum vehementia morbi desumendum sit, considerando num virtus sustinere morbum possit, an secus; in hoc tamen casu Hipp. 2. epid. tex. 72. & 73. & Gal. vniuersum phrenitidis genus exitiale existimant.

Tempus etiam breue est, in quo homines pereunt: vnde Hippocrates 3. epid. comm. 3. tex. 75. testatus est quamplures phreniticos tertio die obijsse, ex quibus aliqui subitò extincti fuerunt superueniente magna neruorum distensione, nec non, & vomitu virulento, atq; molesto, vt idem Hipp. & Gal. 1. epid. comm. 2. tex. 53. & 54. testantur.

Scribit idem Gal. quod nonnulli viuunt duos, vel tres dies, nonnunquam quintū diem attingunt; aliquando verò & septimum: si verò subitò mortem oppetunt, non illis mors contingit ob copiam materiæ, sed ob prauam qualitatem, & virulentiam decedere coguntur, eodem tex. Gal. 3. epid. comm. 3. tex. 75.

Phrenitis, quæ primo die cum febre ardenti inuaserit, intra septimū ad mortem desinit, vt plerumq; à Gal. obseruatum fuit 3. epid. cit. atqui si minus febricitent, ad vigesimum, vel vigesimum primum diem protrahuntur, proq; varia

A virtutis firmitate accidit euadere, sed sæpius moriuntur.

Sed quamuis omnis desipientia mala sit, & exitialis, nihilominus ea, quæ cum risu est, securior, & minus periculosa videtur: si quoq; pleraq; ex iam dictis symptomatis non reperiantur, viresq; robustæ sint, de salute spes concipienda est, ex lib. constit. ar. med. 18. 4. de præsag. ex puls. 11.

B Scribit Auicenna fen. 1. 3. tr. 3. cap. 2, sæpe mutari in lethargum, & quod peius est in gangrænam, nonnunquam in hecticam, sæpe verò in conuulsionem.

Inter lethalia verò huius morbi signa connumerantur tremor, singultus, dentium stridor, vocis priuatio, labia oris trementia cum linguæ conuulsione; & cum his vox tremula, & quæ difficulter exeat, Hippocrate 1. progn. 21. 1. pror.

C 23.

Tandem vrinæ, atq; fœces sponte exeuntes inter signa lethalissima in hoc casu reponuntur; 1. pror. 27. Hipp. docente; & quibus vrinæ perlucidæ, & albæ, malæ sunt, & maximè si appareant phreniticis 4. aph. 72.

Ex his coniijcere licet phrenitidem vt plurimùm incurabilem esse, quæ licet talis sit, non est tamen, vt ægrotos

D sine auxilio relinquamus; nam fieri potest, vt aliqui remedij ope ad sanitatem reducantur; non enim repugnantiam dicit. Vidimus aliquando aliquos sudore, atq; sanguinis è naribus fluore morbum euasisse. Quamobrem instituenda est curatio.

DE CVRATIONE PHRENITIDIS *per chirurgiam.*

E EXistimo caput huius curationis esse prohibere, ne fiat phrenitis, quia iam facta non curatur. Quod fortè non ineptè à Rasi nostro fuit ostensum, vbi instituens huius affectionis curationem scribit, quod antequam prędicta symptomata compleantur, subueniendum est san-

ſanguinis miſſione, & ventris ſolutione cum ſucco fructuum.

Antequam enim accidentia ad ſtatũ perducantur, materia, à qua ipſa prodeunt, eſt in fluxu, & priùs quàm feratur in caput, per ſanguinis miſſionem euacuanda, ſimulq; & ad ſeceſſũ, vbi opus ſit, retrahenda; hac enim ratione prohibetur, ne fiat phrenitis.

Proponit igitur curationem phrenitidis Raſis noſter per chirurgiam, diętam, atq; pharmaciam: quam quidem interpretabimur addentes, quæ ipſe breuitati ſtudens omiſit, auſpicati à ſanguinis miſſione, quæ quidem ſtatim facienda eſt viribus permittentibus, quia tunc peccatum eſt in ſanguine tum quantitatis, tũ motus cauſa; ac ratione multitudinis euacuari debet; ratione verò motus ad partes oppoſitas retrahi eſt opus.

C Et hæc eſt doctrina, & præceptum Galeni 13. meth. 21. dicentis in phrenitide mittendum eſſe ſanguinem. Quantum verò ſanguinis mittendus ſit à viribus, & ſanguinis prędominio deſumi poteſt; in phrenitide enim ſanguinea maior copia ſanguinis mittẽda eſt, & totus vnica vice, quin imò Auicenna loco præcit. ſanguinem mittit ad animi vſq; defectum.

D Idq; ſtatim, & à princ[illegible]o agendum venit, & eadem hora, & 13. meth. 21. præcepit Gal. in ſanguinea foramen maius, in bilioſa è contra foramen anguſtius faciendum: & hinc eſt, quod Auicenna ſolers admodum, atq; diligens mittit ſanguinem primùm, deinde iubet fieri enema.

E Cæterum vbi adſit ingens plethora, tum totius corporis, tum capitis ratione, primum ſecanda eſt vena cubiti, deinde frontis: hinc iubet Auicenna, vt ſanguis ex ſecta cephalica brachij extrahatur, quia euacuat, necnon è capite reuellit. Ea ſecta ad venam frontis ſecandam ex ipſius Auicennę conſilio deueniendum eſt, quia tunc temporis ſanguinis copia totius corporis diminuta eſt, nec amplius tam facilè in caput ferri poteſt.

Sed vnum addit Auicenna, quod perpetuum minimè eſt; nempe quando virtus eſt debilis, ita vt timendum ſit non poſſe perferre ſanguinis miſſionem ex brachio, vel quia delirantes nolint exporrigere manus, aut porrigentes nolint ſiſtere, neq; firmum tenere brachium, tunc ad ſanguinis extractionem à vena frontis ſecta properandum eſt.

Quod etſi ab Alexandro Tralliano admittatur, non tamen ſine aliqua conſideratione id agendum eſt, quia exiſtimo in ſanguinea phrenitide non eſſe admittendum, eo quod periculum ſit, ne copia ſanguinis maior in caput attrahatur, cenſeo propterea intelligendas eſſe authoritates horum doctorum de phrenitide bilioſa, aut melancholica.

Quibus ſic iactis reſtat inquirendum, an in omni phrenitide ſanguis mittẽdus veniat? De ſanguinea clarum eſt, dubitatio de bilioſa, ac cæteris tantùm erit.

Primò, quidem in bilioſa non eſt mittendus, quia eſt eryſipelas, at in eryſipelate non licet mittere ſanguinem, ex decreto Gal. 14. meth. c. 3. 2. ad Glauc. 2. ſed loco ſanguinis ad pharmacum purgans deueniendum eſt, ergo &c.

Capiuaccius conſiderat eryſipelas duobus modis, vt externum videlicet, atq; internum; dicitq; Galenum dixiſſe non eſſe mittendum ſanguinem in eryſipelate externo, ſed phrenitis eſt eryſipelas internum.

Hæc reſponſio ſatisfacere minimè videtur; cùm enim eadem ſit materia, quæ eryſipelas facit tàm internum, quã externum, à qua non ſumitur indicatio euacuandi, ſed potiùs purgandi, non videtur maior ratio, quod in vna ſanguis mittatur, in altera verò minimè; nam ſi humor bilioſus eſt, à quo ſumitur indicatio purgandi, vbicumque fuerit, ſemper indicabit purgationem, quapropter non videtur magis in eryſipelate in-

interno sanguinem mittendum esse, quàm in externo.

Haliabbas mihi videtur libro 3. suæ pract.cap.28. hanc dubitationem de medio tollere dicens erysipelas posse duobus modis considerari, vel scilicet, quando est cum tumore, vel certè quando caret tumore: ac in priori mittendus est sanguis; in posteriori minimè.

B Ratio huius rei est, quia primo modo sanguis admiscetur bili, à quo mittendi sanguinis indicatio desumpta est: in secundo verò minimè; hanc doctrinam assumpsit Auicenna ab ipso Haliabbate 3. 4. vbi dicit non esse sanguinem mittendum, nisi materia fuerit inter duas cutes, hoc est dictu, nisi in erysipelate sit tumor.

C Quandoquidem tunc temporis materia est crassa, neque ad cutis extimam superficiem ferri potest, ex quo significabitur nobis cum bile sanguinem esse admixtum, ac inter duas cutes remanere: vbi autem ad cutem magis expanditur, nec tumor adsit, non est mittendus sanguis.

D Idem quoq; dicendum in phrenitide, quæ si fuerit facta à bile, cui sanguis admiscetur, sanguis est mittendus: atqui rarò, aut nunquam contingit, quin bili in hoc affectu sanguis admisceatur, quapropter sæpe, imò semper sanguinem mittimus in phrenitide facta à bile cum sanguine.

Si verò daretur pura bilis absq; sanguinis admixtione, à qua possibile esset fieri phrenitidem, non sanguinis missione opus foret, sed expurgatione bilis: vbi igitur datur cacochymia cum sanguine

E tunc mittendus est sanguis, vel euacuandi, vel auertendi gratia, modò per reuulsionem, modò per deriuationem: per reuulsionem quidem in principio morbi, per deriuationem verò in statu, vel in fine augmenti.

Verùm quidem est, quod in sanguine mittendo in biliosa phrenitide maxima cum cautela, vt docet Auicenna 1. 3. tr.3.cap.2. agendum est, in minori quidem copia extrahendus, quàm in sanguinea, ne bilis suo freno, nempe sanguine destituta, ad ebullitionem maiorem deducatur, aut ad frigidorum cruditatem. Auicenna fen.4.1. cap. 20. id à Galeno desumpsit, tum 9.meth. 11. & 12. tum 14.meth.3: tum 2.ad Glauc. 2. & Valleriola in suis enarrat. med.lib. 2.7.probat eadem Gal. scripsisse, sed sub varijs verbis.

Sed quædam dubitatiuncula in medium afferenda, atque soluenda est, quia in sãguinea phrenitide Haliabbas 5. suæ practicæ docet sanguinem mittendum esse ad animi vsque deliquium, quod Auicenna negare minimè videtur, sed admonet medicum in celebranda hac sanguinis missione cautè admodum procedere debere, ita vt cognoscat exactè dispositionem syncopalem, an scilicet in actu iam sit ipsius lipothimiæ; an verò in via, & dispositione sit ad ipsam.

Hæc quidem dubitatio à Gentili Fulginate Auicennæ omnium subtilissimo interprete in medium affertur, quam soluere tentat, dicens Auicennam docere modum curandi syncopen, quando medicus se accingit ad sanguinis missionem, vt an aduertat dispositionem ipsius ægrotantis ad syncopen, & si propè sit syncopi, aut in syncope iã actuali, desistat à sanguinis missione: vt velit Gentilis, quod quando medicus debet curare phrenitidem per sanguinis missionem, vbi euacuat ad animi vsque deliquium, animaduertat, antequam manus illi injiciat, num prope sit ipsi syncopi, an verò in syncope.

Quod mihi sanè absurdum videtur; nam cùm intentio sit in hac morbi specie euacuandum esse ad animi deliquiũ, vt summa, quæ corpori inest plenitudo, soluatur, non videtur ægrotum ad animi deliquium peruenire posse, cum eo non perueniat, nisi ex magna euacuatione, quia talis euacuatio Gal. authore non

non nisi validissimis viribus tentanda; vt Auicenna eiusdem Galeni commentator, eiusque doctrinæ insignis obseruator non ignorabat: proinde non videtur eo loci posse medicum admonere, vt intueatur, num antequam manus ad sanguinis missionem mittat, animaduertat, an sit in dispositione, ad animi deliquium, an in actu ipsius.

Existimo ego idem sentire Auicennã, ac Haliabb. quod aliquando iuuat in phrenitide sanguinea euacuare per venæ sectionem ad animi vsq; deliquium, verùm & admonet medicum, vt hanc euacuationem cautè, atque admodum consideratè faciat, vt cognoscere valeat dispositionem ægrotantis, cui sanguis mittitur ad lypothimiam, quam cum agnouerit, statim iubet sanguinem esse supprimendum, vt velit habito illius signo quiescat à sanguinis missione: ne verò ignorare possit ea, quæ ex sanguinis missione animi defectum prænuntiant, docet esse à pulsus tactu percipienda, à tremore nempe pulsus, à paruitate, necnon & ab ipsius inæqualitate; intendens Auicenna hisce docere medicum, vt dum ad animi deliquium euacuat, tangat pulsum, ex cuius mutatione facilè percipiet animi deliquium.

Ex quibus apparere arbitror noluisse Auicennam docere medicum, antequã veniat ad euacuationem, explorare num ęgrotus dispositus sit ad animi deliquium; sed in actu sectionis diligenter videre, ne permittat fieri animi deliquium inclusiuè, sed exclusiuè.

Quę Auicēnæ animaduersio desumpta est a Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. scribente se vidisse aliquos medicos in hoc deceptos fuisse ad mortem ægrotos ducentes, quam existimarent esse animi deliquium: proinde principium animi defectionis cognoscere oportet ex mutatione pulsus, faciei, & oculorum; nam vbi pulsus redditur paruus, vt dicebat Auicenna aduenitq; pallor in facie, in oculis verò caligo, iam adest

A animi deliquium, qua propter desistendum est à sanguinis missione.

Quod verò indicat magnam illam sanguinis missionem, est maximus morbus, non quidem omnis, vt rectè doctissimus Augenius admonet, lib. 5. de sanguinis.miss.cap.12. sed ille, qui potest tolli per sanguinis missionem: hunc autem triplicem esse scribit Gal. 1. aph. 23. nempe maximam inflammationem, B ardentissimam febrem, & vehementissimum dolorem: cum autem phrenitis sanguinis fiat à maxima inflammatione, in ipsa mitti potest sanguis ad animi deliquium.

Verùm vt rei huius perfecta habeatur cognitio, atque determinatio opus est scire, quid nomine animi deliquij intelligatur apud Græcos. Quatuor reperio nomina eamdem rem significantia C secundum magis, & minus intensam, ac vehementem; primo quidem adest ἔγκλισις, idest exolutio, deinde λυποθυμία, tertiò λειποψυχία, quartò συγκοπή. Enclisis est leuis quędã animi defectio, & quasi dispositio ad lypothimiam, quæ est animi deliquium, apud Hipp. & Gal. 7. aph. 8.

Vnde animi deliquium medium est inter exolutionem, & syncopem, quan D doquidem in eo vires prorsus non concidunt, aut collabuntur, vt in syncope, neq; tam leuiter afficiuntur, vt in exolutione; nam qui in animi deliquium cadunt, incipiunt vocem amittere, refrigerari, sudare adhuc pulsu valido existēté, facies pallescit, virtus tamen incipit hebetior fieri, sed minimè collabuntur, vt in syncope: lege pro his differentijs Gal. 1. ad Glauc. 14. citato.

E Quibus sic declaratis duo statuenda sunt, primo, vt in iam dicta euacuatione nunquam ad syncopem ducatis ægrotantes; nam cum hæc sit præceps virium lapsus, mortis periculum est.

Aliud est, vt aliquando ducatis ægrotantem ad exolutionem, & ad animi deliquium, quamuis rarò, cum scilicet mor

N bus

bus est magnus, viresq; sint validissimę, neque alia sit via, vt æger sanetur; tunc enim ex duobus malis minus eligendum.

1 An modò hirudines ad anum applicare liceat, paruam habet admodum dubitationem; nam & ipsæ reuellendi gratia applicantur; quare vbi reuulsione opus sit, procul omni dubio quod consueuerunt ab omnibus practicantibus admoueri.

Sed non solùm hirudines applicandæ veniunt: sed ex Auicennæ consilio, & cucurbitæ ad infernas partes, deligationes, frictionesq; agendæ sunt, vt retellatur materia.

2 Sed vnum addit Auicenna, quod quã plurimis difficultatem facit, & est, quod ante clysteris vsum iubet faciendam sanguinis missionem: ex quo quidem loco arripimus occasionem inquirendi veritatem, & determinationem huius quęsiti, an liceat semper sanguinem mittere ante, deinde clysma immittere: an verò debeat venæ sectionem præcedere clyster.

Non desunt, qui sustinere coguntur, & rationibus, & authoritatibus tum Gal. tum Hipp. tum etiam Auicennæ præmittendam esse phlebotomiã, deinde efficiendũ clysterem: inter quos liber ille est, qui sub nomine Vessalij chirurgiæ circumfertur lib. 5. cap. de cur. tumorum in vniuersali; quem tamen existimo Vessalium nunquam vidisse, quod vnicuique facilè patere potest in phrasi eius exercitato; quamuis doctrina proprij authoris optima sit: afferamus igitur suas, quas in medium proposuit, rationes.

Prima est, si clyster inijceretur ante venæ sectionem, sequeretur non posse tam facilè extrahi à venis sanguinem; nam intestina, quę ad corporis centrum sunt, à clystere quodãmodo calefierent, vnde succederet sanguinis ad internas corporis partes tanquam à centro attractio; externæ autem sanguine destitutę, ac pauperes redditæ, etiam si secentur, sanguinem non effunderent, & sic neq; vtilitatem afferret venæ sectio.

A

Secundò, non posset fieri commoda sanguinis euacuatio, quia dum à lecto surgunt ægrotantes exonerandæ alui causa, vniuersus habitus refrigeratur; sanguinisq; calor tepefactus ineptus redditur ad motum.

B

Tertio, venæ brachij, vel aliarum partium secandæ exiles admodum redduntur sanguine intus attracto, hinc venæ detumescunt, sæpissimeq; eas contingit secari non posse, nec ab illis sectis sanguinem exire.

Quartò in clysteris immissione materiæ communes, quę in ventre inferiori, atq; in intestinis simul cum fœcibus contineri consueuerunt, mouentur ad inferiores partes, nempe ad secessum, easque successione quadam sequuntur materię in venis existentes.

C

Cæterum clysteres attrahendi facultatem habent; nam vt 2. de comp. med. loc. Gal. scriptum reliquit clysteres à capite trahunt, vt apparet in illis, qui in lypothimiam, aut in oculorum cœcitatem cadunt; vnde quia humores in hunc modum commouentur, atq; agitantur, inde est, quod tutò non potest ante fieri sanguinis missio.

D

Postremò Auicenna fen. 10. 3. tr. 5. cap. 2. in cura pleuritidis sanguinis missionem fieri cohibet, cum quis semel, aut bis in die assellarit, nec alia ratione id faciendum existimat, nisi quia per hunc motum diuertuntur superfluitates ad intestina à venis, quibus sectis malus sanguis exire non posset, hinc solummodo bonus efflueret.

E

Istæ sunt rationes afferendæ, modò authoritates propono: prima desumpta est ex 4. acut. tex. 29. vbi Hipp. vniuersaliter iubet venam esse secandam in acutis morbis dicens si plus sanguinis subtraxeris, clystere tertio quoq; die vtere, hoc est inquit Galenus in comm. per sanguinis missionem relaxato cor-

po-

pore, quod ex morbificis humoribus qualitate vitiosum superfluit, per clysterem id euacuandum est.

Secunda authoritas est Hippocratis tex.21.lib. præscripti, vbi ait, quod in affectionibus, quæ συντήξεις græcè dicuntur, & sanguis mitti debeat; deinde clysmate vtendum sit: & tex.74.& 75. loquens de sanguinis missione ad animi deliquium, postea inquit clysterem exhibebis.

Succedit Auicennæ authoritas 1.3. tr.3.cap.2. de curatione phrenitidis, vbi apertè habetur primum esse sanguinem mittendum: deinde ad clysteris immissionem properandum. Hæc sunt argumenta volentium priùs in omni morbo sanguinem esse detrahendum, deinde ad clysteris vsum deueniendum.

In contrarium tamen sunt authoritates Auicennæ 1.4.cap. de phlebotomia dicentis oportere ante sanguinis missionem intestina à fœcibus mundare. Idem Auezoar, & Auerr. sentiunt, quibus ratio adstipulatur; nam cum vnus consensus sit, vnaq; conspiratio periculum est, ne fœces in intestinis existentes prauos quosdam humores contineant, qui sanguinis missione facta vi vacui sequantur, atq; per meseraicas in portam, inde in iecur, & tandem in venam cauam, inanitam à sanguinis euacuatione restagnent, à quibus postmodum affectus increscat; proinde ante opus est semper vti clysmate.

Pro huius rei determinatione dicimus neutram harum opinionum perpetuam esse, sed aliquando cogimur mittere sanguinem absq; clysteris impositione; nonnunquam verò melius est fœces ab intestinis euacuare ante sanguinis missionem.

Hæc conclusio ex natura ipsius rei desumpta videtur; quandoquidem vel morbus paruus est, & dat inducias, vel è contra acutus, vel acutissimus.

Primo modo, vbi adsit indicatio sanguinis mittendi, aluusque sit adstricta A procul omni dubio celebriores medici curant in primis aluum compressam soluere clysteribus quibusdam, vel lenientibus medicamentis, ne aliquid ex intestinis impuritatis ab humoribus ibi contentis in venas inanitas regurgitet, indeq; sanguinis vniuersa massa detrimentum maius suscipiat.

E contra verò si quispiam morbo acuto laboret periculis pleno, non est, vt B tamdiu venæ sectionem retardemus, quo vsq; fœces ab intestinis euacuatæ sint, sed statim à sanguinis missione euacuandum venit: & vt inquit Hipp. eadem die medicandum, cum in talibus tardare malum ingens sit; nam in medicina facienda occasionem opportunam cognoscere oportet, quod ipsa in maximo versetur præcipitio; tantę enim præstátiæ est eligere opportunitatem, vt ipsa C sæpe sit salutis, vel interitus causa, pro vt scilicet rectè, vel non rectè accepta fuerit.

Vbi igitur adsunt duæ medendi indicationes, opus est semper satisfacere ei, quæ vrget: at magis necessaria est sanguinis missio in morbis acutis, quàm ab intestinis fœcum euacuatio.

Rem hanc dilucidamus exemplo à Gentili desumpto, vbi inquit, si aliquis D laboret phrenitide à principio, & aluus adstricta fuerit, primo sanguinem extrahere conuenit; quia dum imponitur clysma, & dum præparatur, requiritur tempus, in quo quidem tanta materia fluit ad caput, vt perfici possit inflammatio in capite.

Quapropter in acutis morbis longè melius est sanguinem mittere, atequam clysteres inijciantur. Ad quod quidem E respicientes Hipp. & Gal. locis præcit. dixerunt oportere sanguinem primum mittere, deinde clysterem: quamuis authoritas tex. 20. (si vultis me verum fateri) minimè videtur attribuenda authori, qui hunc librum iam dictum composuit, in quo vult sustinere semper ante clysterem esse mittendum sanguinē,

quia ex hoc loco nititur colligere propositionem hanc suam vniuersalem esse, quod tamen falsum esse demonstro.

Nam Hipp. in 19. aph. præcedente huius libri afferens scopos, quibus sanguinis missio indicatur, nempe magnum morbum, virium robur, & ætatem florentem, subiungit in tex. 20. si angina fuerit illa, quæ curatur, aut aliquid ex pleuriticis morbis, oportet repurgare corpus clysmate quodam.

Si tamen vires imbecilliores fuerint, aut sanguinis plus extractum, tertio quoque die clysterem infundere expedit, quo vsq; æger in tuto fuerit, quia supponit missum iam esse sanguinem; sed corpus egere purgatione, quæ vbi fieri nequeat, clysteribus tertio quoque die vtendum est, vt ijs fiat, quod per medicamenta haberi non potest: non igitur intentio Hipp. est docere sanguinem in omnibus morbis mittendum esse, deinde clysterem inijciendum.

Ad secundam Hipp. authoritatem dicendum ex Gal. in comm. quod ibi enumerat ille morbos, in quibus mittendus est sanguis; atque aduersus antiquos scribit non debere primum curari medicamento purgante, sed sanguinis missione: deinde si magni, ac vehementes fuerint morbi clysteribus: aut si non vehementes medicamento purgante.

Quare intentio Hipp. hoc loco est velle, vt in morbis magnis in primis mittatur sanguis ex vena secta: per magnum vero morbum intelligere oportet vehementem, qui officiat viribus.

Ad Gal. verò in comment. tex. 75. interpretantem Hippocratis dictum, clysterem postea exhibebis, hoc est, inquit, si aluus non sponte fluat. Concludimus ergo authoritates allatas non esse vniuersales, sed solummodo de quibusdam morbis, nempe magnis intelligendas esse; quemadmodum in præsenti proposito casu, quia phrenitis maximus morbus est, ideo primo mit-

A tendus est sanguis, deinde si opus fuerit, clysterem inijcimus.

Authoritates verò Haliabbatis, Auicennę in 4. 1. & Auenzoar sunt intelligędæ de morbis, in quibus datur tempus operandi, quia melius est certè, quando possumus deijcere fœces ab intestinis, ea mundare: sed in cura coacta ad id, quod magis vrget, est properandum.

B Ad rationes autem in contrarium dicimus primò ad primam non posse tãtam fieri à clysteribus calefactionem, vt inde ad intestina fiat sanguinis attractio; siquidem vena caua non transcendit hepatis superiorē regionem: nec tam facilis est egressus sanguinis à vena caua ad ramos venæ portæ per concauam iecoris regionem sparsos.

C Ad secundam rationem, quæ verè ridicula est, dicimus veram fortè esse posse, si æger à lecto descenderet nudus, & in summo rigore hyemis: at vbi vestimentis idoneis tegatur, & conclaue, vt decet, sit paratum, nullum sequitur periculum tantas refrigerationes in venis fieri posse.

D Ad tertiam dico, quod non est, vnde possit fieri tanta attractio à clysteribus, vt inde sanguis à venis sequatur: & licet Gal. dicat vim clysteris è capite euacuare, intelligit de materijs extrauenatis, quæ ratione vacui sequuntur ad euacuationem intestinorum; nam licet à vena caua ad intestina venæ ferantur, tamen hoc est media porta, quæ via à caua ad portam non tam facilis est.

E Ad Auicennę authoritatem x. fen. 3. tr. 5. cap. 2. dicendum est falsum esse eũ prohibere sanguinis missionem in pleuritide, eò quod timeat ex euacuatione ventris in die facta ferri materiam à venis ad intestina. Sed quoniam superius scripserat in quibusdam pleuriticis iterandam esse sanguinis missionem; hinc iusserat oleum apponendum supra vlcus venæ incisæ à nouacula in prima phlebotomia, vt inde denuò sanguis mitti pos-

possit necessitate exigente.

Subiungit, & multoties quidem excusat solutio ventris omni die semel, aut bis à phlebotomia: hoc est, solutio ventris inhibet sanguinis missionem eam, vt inquit Iacobus Forliuiensis, quam iterandam dixerat: quare ex hoc loco nihil habetur, quo inhiberi possint clysteres in morbo iam dicto, aut in præseruanda sanitate.

Quamobrem verissimam esse illam conclusionem existimamus, quam vt fundamentum huius solutionis posuimus, nempe quod aliquando præmittimus clysterem sanguinis missione, aliquando e contra.

Er hęc pro instrumento chirurgico.

DE CVRATIONE PHRENITIDIS per victus rationem.

PRæceptum commune medicorum in curandis affectibus à materia prodeuntibus perpetuò seruandum est, vt in primis auctio prohibeatur, tollaturque eorum assidua generatio, quod verò factum est, curetur.

Prior consideratio pertinet ad eam medicinæ partem, quæ præuidet; altera verò ad eam, quæ curat. Iam verò phrenitis per essentiam in capite facta, vna ex illis affectionibus est, quæ à fluxu materiæ dependēt, in qua quidem curanda causam antecedentem considerare conuenit, quæ nihil aliud est, quàm humores calidi, atque biliosi succi in corporis habitu contenti, quorū aliqua pars iam in vijs est, vt feratur in caput: altera verò nondum in motu reperitur, sed in termino à quo disposita, aut ad caput ducatur.

Eorundem noua regeneratio omninò inhiberi debet, qui verò tam in termino à quo, quàm in vijs existunt, alterandi sunt, atq; prorsus è corpore educēdi, ne ferri ia partem affectam possint: atqui vt satisfaciamus priori consilio, materia, à qua dicti humores ortum du-

A cunt, necnon & viscera, quæ causæ efficientis rationem habent, corrigenda sunt.

Verùm in morbis acutis quoniam angustia temporis non permittit viscerum intemperiem corrigi, tota curatio dirigitur ad victus rationem, quæ sex rerum non naturalium dispositione perficitur; & primò videamus quomodo per alimenta satisfaciendum sit huic tam acuto morbo.

B Rasis noster proponit pro cibo aquā hordei solam, quæ ab ægrotante toties sumatur in die, quot vices assueuerat sanus accipere, bis videlicet, aut semel. Antiqui pura inedia vtebantur ad quartam vsque diem, nonnunquam verò melicratum concedebant.

At nostris temporibus, quibus ingluuiei plurimi indulgent, non possumus tanta inedia ægrotantes detinere: quare C etsi tenuissimo victu vtendum veniat, tamen quia apud nos, qui erat paulò plenior victus apud antiquos, est tenuissimus, vberius aliquanto nutriemus ægros, & quamuis Mesues non reponatur inter antiquos authores, quemadmodum neq; Auicenna, neq; Auerr. tamen ipse proponit solam aquàm hordei morem antiquorum secutus.

Hoc loco scire debetis aquam hor- D dei posse duobus modis parari, vno, vt alimenti rationem habeat; altera verò, vt pro solo potu inseruiat: primo modo sic efficitur.

℞. hordei mundi excoriati, & cum panno aspero deinde confricati, lib. j.
Aquæ claræ lib. xx.
Bull. in vase vitreo lento igne ad medietatis consumptionem.

Quæ species aquę pręterquam quod E nutrendi facultatem habet, medicamentosā quoq; vim acquirit: vnde Galenus lib. de ptisana cap. 3. in hordeo considerans tres partes vniuscuiusq; virtutē recenset; prior, hoc est, furfuracea, ac cortex hordei exterior siccior existit, maioremq; facultatem abstergendi habet: medulla autem interna, quæ est

ipsius veluti caro, ac nutritioni accommodata est, abstergit quidem, sed minus ipso cortice; habet tamen in se ipsa, quod flatum generare potest.

Tertia pars est membranula quædam sub cortice medullarem illam substantiam amplectens; quæ sicut medium inter has partes habet locum, ita quoq; est media virtute; nam abstergit quidem sed minus, quàm cortex, magis tamen quàm substantia. Et hæc est illa aqua hordei, quæ loco alimenti semel, aut bis à phrenitico in die bibenda est.

Altera aqua recipit toti hordei lib. j. scilicet lauati cum aqua calida pluries: deinde accipiantur aquæ fontis purissimę lib. x. bulliant vnicò feruore, coletur, ac supra hordeum iam dictum inijciantur lib. xx. aquæ fontis, decoquantur ad medietatis consumptionem.

Hæc aqua sitim tollit, inflammationem arcet, asperitatemq; partium internarum lenit, lubricum ventrem reddit, præcordia humectat, necnon abstersiua est.

Cum enim phrenitis extremus morbus sit, extremè tenuissimo victu est vtẽdum, ne ab alimentorum copia distracta natura, non possit vacare circa morborum alterationem, & concoctionem, illosq; expellere.

Sed quando mediocris inflammatio est, tunc iusculis quibusdam ex carnibus pullorum factis vti possumus, in quibus simplicia refrigerantia ebullierint, vt sunt

Endiuia,
Scariola,
Portulaca,
Violæ,
Cortices limoniorum,
Sonchus, & id genus: vel concedatur ptisana.

Sed audio quendam ingeniosum mihi obijcientem, tam sæpe hoc nomen ptisanæ inculcatum intellexi, non tamen quid illud sit, perfectè addiscere potui.

A Certè hoc nomen ptisanæ etsi prędicetur de omnibus illis rebus, quæ excoriantur, dicitur tamen per antonomasiam quandam de hordeo excorticato, itaut ptisana absq; alia adiectione significet hordeum mundatum.

Potest etiam dici ptisana aqua hordei primo modo facta: dicitur etiam ptisana cremor ipsius hordei excorticati, vt lib. de ptis. cap. 4. à Gal. scriptum est.

B Præterea prędicatur de quauis hordei coctione, vnde per ptisanã alij hordeum coctum intelligunt; alij ipsius cremorem, quem χυλὸν græci appellant, nonnulli autem aquam cum hordeo, passulis, & liquiritia factam vocant ptisanam.

Nos verò per ptisanam intelligimus succum hordei in aqua decocti ad perfectam coctionem, atq; expressi, nec non dissoluti cum modico iusculo pulli, quousq; maximè potabilis reddatur:

C plereq; tamen nationes ptisanã intelligunt hordeum iam dictum coctum, quod nonnullis ptisana integra vocatur.

Modum præparandi Gal. passim docuit lib. 1. alim. & lib. de ptisana, quamuis aquæ quantitatem non declaret. Paulus tamen Aegineta Gal. fidus interpres scribit, vt pro quacunq; libra hor-

D dei aquæ quindecim libræ accipiantur, permittaturq; ebullire, quousq; maximè intumescat; hordeum enim quod multũ intumescit, optimum censetur, quod verò non tumet, malum.

Vt tandem ex his constet, quid vobis nomine ptisanæ intelligendum veniat, cuius quanta sit vtilitas in morbis acutis, pulchrè docet Hipp. 1. de vic. in acutis, qui etiam inscribitur liber de ptisana tex. 18.

E Et quamuis ptisana ingentes in morbis acutis afferat vtilitates, admonet tamen Gal. lib. de ptis. cap. 6. quod acutis morbis laborantiũ alij quidem à cremore solo, alij ab integra ptisana, alij à neutro horum iuuantur.

Quibus integra ptisana opem ferre potest, sunt ij, quibus nondum missus est

san-

sanguis, nec ab ipsis assumptum est medicamentum, quando etiam nullum prauum excitatur symptoma: cremore autem iuuantur illi, qui aliquid fallacius, & periculosius habent, aut expectant.

Illis verò, quibus sanguis mittendus est, aut purgatio facienda, aut dolor sedandus, non est, vt ptisana, antequam operationes factæ sint, exporrigatur, siue integra sit, siue succus ipsius, quod ab illa maius nocumentum sequeretur.

In præsenti igitur affectu cremor ptisanæ mihi magis probatur, quod facilioris sit digestionis, quando facta fuerit sanguinis missio.

Sed præter ptisanã cremor seminum melonum, vel omnium frigidorum maiorum cum iusculo dissolutus, optimus censetur.

Panis in aqua frigida immersus, ac saccharo aspersus laudatur: abstineat à carne vsq; ad morbi declinationem.

Potus sit aqua simplex, aut saccharata, vel in aqua syrupus aliquis dissoluatur, granatorum nempe, violaceus, ex succo limoniorum, acetositate citri, & id genus.

Vinum euitandum est ad declinationem vsq; morbi, in qua carnes quoque competunt, oua recentia sorbilia, & id genus ciborum boni succi, & facilis coctionis.

Vinum igitur tenue, & pauciferum morbo declinante concedi potest, vbi potissimùm vires non sint admodum validæ, quia præterquam quod vires confortat, fauet expulsioni, valet ad hilaritatem, & ad somnum comparandum, præsertim ijs, qui eo delectari tempore sanitatis consueuerunt, habentq; os ventriculi imbecillius, ex Alex. lib. 1. cap. 13. sicuti vbi nequeat comedere æger, vel cum difficultate; tunc carnes caponum, pullorum, & aliorum animalium tum contusæ, tum stillatitiæ faciendæ veniunt, vt citius, & facilius, vbi opus sit, nutriri queat.

A Aer calidior, & siccior, quantum fieri potest, euitandus est; sit verò moderatè frigidus, & humidus; qui si non fuerit natura, arte paretur, æstate præsertim, in qua facilius in phrenitidem inciditur, quod consequimur refrigerantibus, & humectantibus, vt sunt flores nenuphàris, violarum, salicis, rosarum, qui super cubile, in quo æger decumbit, spargantur.

B Pauimentum verò conclauis folijs vitis, arundinum, simulq; aqua frigida, vel rosacea cum aceto irrorandum; parietes folijs arundinum, salicis ornandi: fontes ex aqua parentur, vt aqua suauiter in aliud vas decidat murmurando, vt aer refrigeretur, & somnus concilietur, cui maximè studendum est; à vigilijs enim maximè ægrotantes affligi consueuerunt.

C Est tamen à vobis animaduertendũ, quod si temporibus, aut locis frigidioribus phrenitis vobis curanda proponatur, vt aerem eligatis temperatum in actiuis. Et hoc modo aer parandus ex parte primarum qualitatum.

In alijs verò, vt pote in luciditate, & obscuritate, non omnes eiusdem sunt opinionis; siquidem Aretæus lib. 1. de curatione acutorum c. 1. inter Græcos non ignobilis author scripsit antiquio-
D res medicos curasse, vt phrenitici in tenebris continerentur, existimantes eas ad animi quietem facere: è contra verò luciditatem.

At Asclepiades (magnus apud Romanos tempore Pompei medicus, ex Celso lib. 3. cap. 8. de quo quoq; Plinius lib. 26. cap. 3. ait, id solum possumus indignari, vnum hominem è leuissima
E gente sine opibus ortum leges salutis humano generi dedisse) fuit contrariæ, sententiæ, vt arbitraretur in luce continendos esse.

Sed huiusmodi opiniones in vniuersali acceptæ non sunt perpetuo veræ; alij enim (Celso docente) phrenitici à luce non offenduntur; alij neq; à tenebris; alij

alij demum, & in luce, & in tenebris sine offensa degunt, in quibus certè nulla mutatio ex aeris huice qualitatibus percipi potest.

Vnde ab experientia id coniectari licet, animumq; ægrotantium scrutari ex moribus, & ipsorum actionibus in hunc modum, nam vbi in conclaui lucido fuerint, & quæ non sunt, cernant, & de absentibus, vt essent præsentes, cogitent, hoc est, si vnum ex præsentibus pro absente accipiant, cũ illoq; ac si alter esset, sermocinentur ea ratione, vt cum furore, & contentione delirent, ne vires ex hoc furore, & luce debilitentur in tenebris continendi sunt.

E contra, qui tenebras abhorrent, ac pertimescunt, vt eorum animus mitigetur, in lucido, ac splendido aere sunt collocandi.

Circa lectum, in quo decumbit æger, cura habenda est, ne sit nimis durus, & inde nerui lædantur; in conuulsionem enim incidere phrenitici sæpe consueuerunt.

Admonet Aretæus, ne in conclaue res eminentiores, & inæquales sint, sed æquales, planæ, non distortæ, quin ab omni pictura destitutæ sint, ne intellectus illorum exagitetur, illisq; tribuatur occasio, quo varia rerum simulachra ante oculos posita in mentem ipsorum obuersentur, super quę variæ fiunt inanes cogitationes.

Quies omninò comparanda est, ex Celso lib. 3. cap. 20. Trall. lib. 1. cap. 13. & Aegineta lib. 3. c. 6. quę nisi prudentium virorum admonitionibus, vel iurgijs obtineatur, ad laquea, & ligationes fugiendum est, tum vt furores, & impetus frenentur, tum vt quiescant, nec tam inordinatè se moueant cum suorum virium iactura, tum ne manus violenter in se ipsos, & in alios inferant, tum vt somnus concilietur, quo maximè egent.

Alexander Trall. loco cit. scribit maximas animi affectiones respiciendas esse, vehementesq; illas cupiditates omni ingenio esse compescendas; inde cauendum, ne in iram, & furorem ducantur, sed potiùs curandum, vt si in tali affectu fuerint, leniantur.

Cauendum quoq; ne ad ipsos ingrediantur illi, quos non libenter vident, nec audiunt, ne ab eorũ aspectu contristentur: turba gentium arcenda, quandoquidem à nimia amicorum frequẽtia B eorum imaginatio exerceri solet, inde maior agitatio illos arripit.

Insuper euitanda est omnis repletio, vnde nisi aluus sponte fluat, præsertim quia à calore febrili exiccantur fœces, curetur, vt fluida reddatur cum molliusculis clysteribus ex cremore ptisanæ, & iusculo factis, atq; rerum emollientium decoctione cum oleo violaceo, sale, & vitello oui: balanus quoque lenis ex C melle satis erit.

Hoc loci iuniores admonitos esse cupio, ne clysteribus acutis, aut acrioribus à principio vnquam vtantur, ne humores, qui in fluxu sunt, caput repentes agitentur; & hoc est quod Mesues scribit in curatione phrenitidis, nempe leniorum clysteriorum administratio facienda, ne fiat humorum incitatio.

A lenibus clysteribus in hoc casu tres D vtilitates habentur, prima est, quod mundant intestina à fœcibus, & calidis humoribus: secundò prohibent eleuari vapores ab illis: tertiò temperant harum partium caliditatem, & humorũ quoq; inhibent in caput fluxum, nempe sanguineæ, ac biliosæ materiæ quæ antea paratæ erant in caput ferri.

DE CVRATIONE PHRENITIDIS E per Pharmaciam.

Medicamenta ad pharmaciam attinentia causam antecedentem respiciunt, nempe humores omnes, sed in præsenti casu biliosum, & adustum considerare conuenit, præcipuè bilem; quæ peccat quantitate, & qualitate

tum

tum prima, tum secunda, nec non, & motu: vt peccat quantitate sui euacuationem indicat: vt motu peccat, eget reuulsione in contrarium.

Sed an in principio conueniat purgatio, est difficultas: primò quidem quia concocta medicati oportet: secundò ex medicamento fieret maxima in humoribus agitatio, quæ causa esset maioris inflammationis.

Pro solutione dicendum est, quod oportet in hoc casu diligenter animaduertere huius humoris fluxus violentiã, atque vehementiam; nam si violenter moueatur, nulla expectata concoctione, deueniendum est ad ipsius extra corpus eductionem, qua prohibeatur illius raptus ad caput.

Siquidem magis indicat tunc temporis euacuationem, quàm si turgeret, vt rectè Capiuaccius scribit: maiorque est necessitas euacuandi, quàm sit crudorũ humorum indicatio concoquendi, plusq; potest hic violentus motus ad indicandum, quàm faciat illa cruditas ad prohibendum, vt maior tandem sit vtilitas ex bilis eductione, quàm sit damnum ex cruditate: quapropter nulla expectata coctione ad humoris biliosi euacuationem properandum est.

An modò medicamentum electiuè ducens, an lenitiuum accipiendum sit, audite quid Capiuaccius breuiter determinat: is ait, medicamenta lenientia cum soluentibus admiscere oportet. Sed soluentia in admixtione vel posita sunt ea ratione, vt faciant eradicatiuam purgationem; vel vt sint veluti calcar lenientium: primo modo non sunt vsurpanda: secundo modo possunt, quòd in pauca dosi lenientibus admisceantur, vt in exemplo pro principio.

℞. Florum cassiæ nouiter extr. drach. vj.
Elect. succi ros. drac. ij.
Cum sacchato fiat bolus.

Hic ponitur elect. succi rosi. in quo adest scammonium præparatũ, idest diagridium. Idẽ Capiuaccius medicamen-

A tum componit, vt lenitiuum, quod eradicatiuum est; aliud quod non ita est eradicatiuum Prius est.

℞. Mannæ vnc. ij.
Cassiæ extractæ, drach. x.
Diagridij, gr. v.

Vnde maior est dosis dragridij. Secundum est, quod illius tantùm grana tria recipit, quæ parua est dosis.

B Auicenna admiscet scammonium, & ipsum tribuit, tam in principio, quàm in fine morbi; ad imitationem cuius possumus cum dictis medicamentis aliquid scammonij, seu diagridij admiscere, vel cum diapruno solutiuo, vel rhabarbaro: pro cuius dosis diuersitate modò lenitiuum, modò solutiuum fit medicamentum: & si humor atrabilarius fuerit, possumus admiscere senam, polypodium, epithymum, &c.

C Hac igitur ratione possumus in principio vti medicamento educente bilem, prout exigentia nobis ostendit: in cæteris medicamentis curanda est phrenitis, vt dolor capitis ab intemperie calida cum affluxu materiæ.

Postquam humor, qui repentè, & affatim fluebat in caput, fuerit euacuatus, ille, qui relinquitur, alterãdus venit, D nempe refrigerandus, atq; incrassandus cum medicamentis illis, quæ in forma potionum à practicantibus exhiberi consueuerunt, vt sunt syrupi, & apozemata, de quibus dictum, & hic dicendũ est, quæ in aurora offeruntur ægrotantibus, quibus non modò attemperamus humorẽ, sed symptomatib⁹ eos infestantibus occurrimus, id est, febri, vigiliæ, dolori, & id genus, ideo propono vobis egregium syrupum pro bile præparanda. E

℞. Fol. intybi recentis,
Cichorij, ana m. ß.
Florum borrag.
Buglossi,
Viol. ana. pug. j.
Glycyrrhizæ rasę, drach. j. ß.
Prunorum damasc. num. v.

Passul. vnc. ß.
Tamarind. drach. vj.
Anisorum, drach. ß.
Rhabarb. elect. in talleolas diuisi, & in linteo ligati, drach. ij.
Bull. omnia secundùm artem, deinde coletur facta rhabarb. forti express.
℞. huius colati, vnc. iiij.
Syr. de intybo,
Viol. ana vnc. ß.
Sacch. albi, vnc. j. ß.
Bull. lento igne, & despumetur saccharum, & cum albumine oui clarificetur, & aromatizetur.
Potest quoq; ad remittendum calorem partium internarum, & humoris fluentis parari electuarium, quod accipiatur ante syrupum, hoc pacto.
℞. Fragmentorum omnium pretiosorum, ana scrup. ij.
Corall. rub. drach. j.
Conser. rosar.
Buglossi,
Nymphææ, ana drach. vj.
Sem. oxalidis,
Intybi, ana vnc. ß.
Cum sacch. quantitate sufficienti fiat electuarium.
Quo electuario vti possumus omni tẽpore: vbi alterata fuerit bilis, est educenda, ideo propono egregium, quod apud authores non reperietis.
℞. Aquarum cichorij,
End. ana vnc. ij.
Rhabarb. electi maturi in talleolas diuisi, drach. ij.
Cinnamomi, gr. v.
Myrobal. flauorum, vnc. ß.
Macerentur spatio 12. horarum, deinde facta forti express. dissolue, syr. ros. sol. vnc. iij.
Sub forma boli.
℞. Diapruni lenit. drach. vj.
Diapruni solut. drach. ij.
Cum syr. ex adianto, vel cum sacch. fiat bolus.
Vel
℞. Diapr. lenit. vnc. j.

A Elect. ros. Mes. drach. iij.
Cum saccharo fiat bolus.
Aliud delicatius.
℞. Palmarum Ind. vnc. j.
Trium florum cord. ana. pug. ß.
Liquiritiæ rasæ, drach. j. ß.
Prunor. damasc. num. vj.
Decoq; in libra aquę fontis, exprime, & dissolue floris cassiæ nouiter extr. drach. x. fiat potus.
B Si verò fuerit atra bilis, alteranda est cum.
Syr. de pomis,
Borraginis,
Fumariæ,
Cum aquis proportionatis. Sed in hoc casu affero syrupum magistralem.
℞. Polypod. querc. recentis, vnc. ij. ß.
Palmul. Thebaicarum ping. vnc. j.
Epithymi Cretensis, vnc. ij.
C Scolopend.
Adianti, ana manip. ij.
Florum cordial. ana pug. j.
Bull. in lib. ij. aquę fontis puræ secundùm artem, coletur.
℞. colaturæ huius, vnc. iiij.
Sacch. albi, vnc. j. lento igne bulliant, quo vsq; despum. sacch. deinde ablato ab igne adde syr. de pomis, vnc. j. ß.
Accipiat hunc syrupum in aurora, D quousque alterata fuerit bilis torrida: quæ præparata indiget purgatione, ideo
℞. Decoct. prædictæ, vnc. iiij.
Inf. fol. senæ orient. vnc. ß. per noctem, deinde adde
Cinnam. scrup. ß.
Coletur, & cum colatura dissolue.
Confect. hamech, drach. ij.
Syr. de polypod. Augustini Niphi,
E vnc. j.
Vel
℞. Aquæ fumar. vnc. iiij.
Confect. hamech. vnc. ß.
Syr. de polypodio, vnc. ij.
Misce fiat potus.
Vel
℞. Seri lactis, lib. ß.

Inf.

Inf. fol. ſenæ, vnc. ſſ.
Coletur, & diſſolue diacatholici, drach. x. fiat potus.

Poteſt adhuc alterari illa humoris portio remanens in corpore cum medicamentis, vel ſub ſyruporum forma, aut conſeruæ: verbi gratia.

℞. conſ. florum cichorij,
Nenupharis,
Spec. diamarg. frig.
Diatragacanthi frigidi.
Trium ſantal. ana drach. j.
Trochiſc. de violis, drach. ſſ.
Cum ſyr. Regis Sabor ad vnc. iiij.
Fiat cond. add. fol. auri num. i.
Doſis ad vnc. j.

Iam ad cauſam coniunctam, & ad morbum iam factum curandum accedere oportet, qui nihil aliud eſt, quam humor bilioſus in caput iam delatus, à nobis, vt decet, conſiderandus; nam vel adhuc in capite exiſtens, in venis, atq; in fluxu eſt: vel extra venas delatus.

Primò modo cogendus eſt reuerti, eò, vnde venit, quod duobus modis efficitur, trahendo videlicet, atq; impellendo. Primæ indicationi ſatisfacimus ſanguinis miſſione ſecando venam frontis, aut poſt aures; applicando etiam hirudines ad internas narium venas: vel cucurbitulis dorſo, & ceruici appoſitis, vel alijs ſimilibus, de quibus ſatis actum eſt.

Secundę verò intentioni ſatisfacimus medicamentis reprimentibus, ac bilioſum humorem refrenantibus, quæ ſunt in forma oxyrhodinorum, vnguentorũ, oleorum, irrigationum, fotuum, emplaſtrorum, ſacculorum, cucupharum, de quibus ſupra diximus, & nunc dicendũ eſt in præſenti affectione.

Raſis pro hac indicatione ſatisfacienda tria ponit medicamenta: primum eſt oxyrhodinum, de quo ſupra in cap. de dolore capitis à materia calida; ſecundum eſt embrocatio ex aqua, in qua ebullierint ſimplicia quædam reprimendi, ac refrigerandi facultatem habentia.

A Sed eam non eſſe celebrandã inquit, niſi vbi adſint intenſæ vigiliæ. At ingredientia, moduſque componendi hæc ſunt.

℞. corticum papau alb.
Hordei excor.
Sem. lactucæ,
Radicis mandrag. ana m. j.
Bull. in ſufficienti quantitate aquæ vſq; quo aqua rubea fiat.

B Quæ aqua cadendo permittatur deorſum in caput ferri, ea ſcilicet ratione, vt aqua, quæ cadit, denuò colligatur, ſæpeq; repetatur in die eius applicatio.

Tertium remedium eſt oleum violatum, cui admiſceatur lac muliebre, intuſq; linteum madefaciendum eſt, ac ſyncipiti ſæpè applicandum, atq; iterandum.

C Et hæc tria medicamenta optima ſunt, quibus conſequi poterimus id quod intendimus.

Non deſunt infinita, quæ eamdem intentionem habent, attemperandi nempe feruorem humoris fluentis, remittendi intemperiem calidam capitis, humoremq; incraſſandi, ne tam repente fluat: poſtremò & ipſum ea ratione illidendi, vt cogatur, vnde venit, retrocedere, ea autem ſunt, quæ parantur ex aquis

D diſtillatis, vel
Ex ſuccis plantaginis,
Solani,
Semperuiui,
Portulacæ,
Cucurbitæ;
Cum quibus, &
Cum oleo roſato, aut
Omphacino, aut
Violaceo, aut

E Nenupharino, modicoq; ceræ poſsũt linimenta varia parari.

Vnguentum quoq; populeon tam diuulgatum huic intentioni ſatisfacere poteſt, quia admittit omnia ingredientia refrigerantia, & quæ ſomnum conciliare poſſunt.

Ex decoctionibus rerum dictarum po-

possunt fieri fotus, aliaque topica auxilia.

Hæc sunt medicamenta, quæ in principio huius affectionis fieri debent, & eo maximè vbi intensæ fuerint vigiliæ, quæ quidem in hoc affectu semper esse consueuerunt; quin imò inter cætera symptomata istud maximè vrget, ideo illi quasi primò incumbendum est; quia dum vigilant phrenitici, semper loquuntur, inordinateq; hinc inde cum iactatione mouentur, ex quibus virium ingens fit resolutio.

Inter ea, quæ somnum conciliare possũt, est illa embrocatio à Rasi proposita, deinde vnctiones ex vnguento prędicto circa frontem, tempora, ac synciput; tãdem maxima necessitate vrgente ad opiata confugiendum est, ideo istud medicamentum opiatum præstantissimum esset.

℞. Olei viol. vnc. j.
Opij gr. ij.

Quo inungi debet totum synciput.

Atqui non solùm dicta topica medicamenta proficiunt pro somno conciliando, sed etiam nonnulla post cœnam, seu prandium exhibenda sunt ipsi ægrotanti; quorum plura apud scriptores cõperietis, inter quæ mitius est diuulgatum illud, quod

℞. Syrupi papaueris, vnc. j. ß.
Aquæ lactucæ, vnc. iij. m.

Per horam à cœna exhibeatur.

Sed propono vobis pulcherrimum remedium, quod non solùm somnum conciliare, sed & vires reparare potest.

℞. cremoris ptisanæ,
Lactis amygd. dulc. in aqua rosſ. diu maceratarum.
Lactis quatuor sem. frig. ana vnc. ß.
Emulſ. sem. papau. drach. ij.
Opij gr. j. m.

Quo fiat sorbitio ex iusculo pulli, offeraturq; per horam ab assumpto cibo.

Nec putetis amygdalas in hac compositione frustra positas esse; nam etsi

A caput petant, non tamen in hoc casu officiant; sed sunt tanquam medicamẽti vehiculum quoddam. Opium vero licet frigidum sit, non est tamen, vt ipsum in tam exigua copia possit nocumentum inferre.

Legatis enim Nicolaum Monardem virum sanè in exploranda, ac describenda simplicium medicamentorum natura solertissimum, & comperietis Indos

B assumere absq; aliquo nocumento opium ad drach. j. ß. quin imo vbi à labore defatigati fuerint, ad suas restaurandas vires recurrunt ad opium, & ad minus drach. j. ipsius deuorant, diuque post ipsum assumptum dormiunt, expergefacti deinde validiores ad sua munera reuertuntur.

Apud nos grana quinq; aut sex damnum ingens afferre possunt, imò pro ve-

C neno habẽtur, quod quidem verum est, sed tamen ex iis venenis, quæ agunt quantitate, non qualitate, quandoquidem opium nihil aliud est, quàm succus extractus ex papauere: papauer frigidũ quidem est propè quartum gradum, non propterea alia ratione venenũ est, ideo vt hominem interficiat, ipsius multa copia requiritur.

Neq; tam frigidum est opium, vt man-

D dragora; ad gustum enim amarorem habet, quo priuatur mandragora, quinimo, Matthiolo referente, habet partes quasdam acres, ita vt mordeat palatum, quamuis ipse existimet verum opium esse illud, quod amputato capite papaueris ex trunco lachrymę in modum exire consueuit; sed nostrum, quo communiter vtimur, esse succum ex capitibus, ac folijs papaueris contusis extractum, me-

E conium vulgò appellatum; sed siue illud, siue hoc sit, cùm ex papauere exeat, non videtur tam lethale, vt nonnulli arbitrantur.

Quandoquidem Theophrastus lib. 9. cap. 13. de plant. hist. scribit sua ætate papauerum folia decocta, simul cum caseo, & butyro, contusa pro cibo vsurpata

pata sæpe fuisse: & quod magis est scribit Matthiolus omnes in quadam agri Tridentini parte, seminibus papaueris in placentis immixtis pro cibo familiarissimo sæpe vti, & ad satietatem vsq; accipere, nec tamen vnquam aliquis horum obseruatus est, qui aliquam capitis somnolentam affectionem passus sit.

Quemadmodum neq; habitantes superiorem Austriam, etsi pro cibo vtantur oleo è nigri papaueris seminibus expresso, quemadmodum nos oleum oliuarum communiter vsurpamus, nec tamen inde sequitur aliqua capitis læsio, aut veternosæ affectionis suspicio.

Quibus inferre volo opium vrgente necessitate posse tutò in sufficienti quantitate exhiberi: proinde ad conciliandum somnum, sitimq; extinguendam cremor seminis papaueris albi aqua hordacea diluti à Matthiolo in satis ampla quantitate conceditur.

Ad idem faciunt requies Nicolai, philonium Romanum, Persicum, triphera magna, theriaca recens: quorum dosis est ad drach. j. cum aqua lactucæ, vel hordei.

Præterea idem præstant irrigationes ex decocto rosarũ, violarum, hyosciami, papaueris corticum, quibus admisceri potest oleum rosatum cum pauco aceto.

Eandem intentionem habent nonnulla naribus admota, vt sunt rosæ, acetum, aqua rosata, oleum rosatum, violatum, quæ etiam frigida in aures instillari possunt.

Circa ceruicem, vbi venæ illæ magnæ iugulares apparent, lintea quędam veniunt applicanda actu frigida, immersa in aquam rosaceam, & acetum, aut in dictas decoctiones: vel facienda est aliqua decoctio rerum frigidarum, atq; adstringentium, vt non modò reprimatur motus humoris, sed partes adstringantur, ne tam facilè possint fluxum admittere, quemadmodum.

A ℞. Fol. ros.
Viol.
Nenuph. ana manip. j.
Florum lambruscæ,
Corticum granat.
Gallarum, ana drach. ij.
Bull. secundùm artem, colentur, adde aceti quantum sufficit.

In qua decoctione lintea madefiant, ceruiciq; actu frigida applicentur, ac sæ-B pe iterentur, ne calefiant, indeq; materiæ copiam trahant.

Localiaq; eiusdem generis refrigerandi facultatem habentia, nempe epithemata cordi sunt applicanda, & sępe mutanda, de quibus suo loco.

At localia medicamenta facienda sunt à principio, cum materia adhuc in fluxu est; quando verò iam fluxa ipsius est aliqua quantitas, quæ reprimi non C possit, tunc reprimentia medicamenta cum diaphoreticis admiscenda veniunt.

Vt satisfaciamus illi indicationi, quæ indicat materiam esse per insensibilem halitum euacuandam, vbi docebam modum curandi veteri inflammationem ex Galeno, & Auicenna, demõstraui curationem localem tumorum calidorum ex rei ipsius natura esse desumptam, vt D in principio, nempe in insultu, purè repercutientibus vteremur; in principio verò temporaneo esse reprimentia medicamentis resoluentibus admiscenda, hac lege, vt reprimentia præpollerent in mixtione, eò quod maior copia esset humoris fluentis, quàm fluxi; in augmento, vt æquè ea admiscerẽtur: in statu verò resoluentium virtus superare debet facultatem reprimentium; at in decli-E nationibus purè resoluentibus pugnandum esse ostendi.

Cum igitur præ manibus tumorem ab humore calido fluente curandum habeamus, in principio per duos, aut tres dies, & vsq: ad quartum reprimentibus iam dictis nobis agendum est, & potissimùm vbi vigiliæ adsint, quibus omninò

tan-

A tanquam maximo vrgenti attendendum est.

Verùm oportet, vt repercutientibus prædictis medicamentis aliqua resoluentia admisceamus, quemadmodum in temporaneo principio oleum rosatū cōpletum, atq; oleum chamæmelinum, vel ex seminibus lini, ex.g.

℞. Olei rosati, vnc. ij.
Chamæmeli, vnc. j.

B Fiat irrigatio.

Cum rebus etiam prædictis possunt ebulliri.
Chamæmelum,
Saluia,
Bettonica, & id genus, ex quibus parari possunt embrocationes, ac etiam fomenta.

C Mihi in hoc casu summoperè probatur tritum illud, ac communissimum emplastrum, quod ex lacte, & oleo rosato, ac pane trito conficitur; nam refrigerandi, ac resoluendi facultatem habet, quēadmodum 2. ad Glauc. cap. 7. pulchrè demōstrat Gal. in statu verò istud emplastrum cum decocto chamæmeli, oleo, ac pane trito efficerē, abrasoq; vt decet capite, supra sinciput ipsum apponendum esse censerem.

D In declinatione verò irrigationes aliquas ex decocto.
Saluiæ,
Bettonicæ,
Maioranæ,
Chamæmeli,
Seminum lini faciendas esse existimarem, quo possit tota discuti materia, deinde cum oleo chamæmelino, & seminum lini totum iniungerem caput antea abrasum.

Ad hanc intentionem faciūt columbę viuę per medium secundum lōgitudinem sectę, catuli, galli ad spinam secti. Pulmo quoque arietis à viuo animante extractus in hoc casu probatur, qui ad suturam coronalem applicetur, sed spatio duarum horarum auferatur: alia quoq; ad hoc parata applicentur.

Sed in apponendis medicamentis localibus duo sunt perpetuò in hoc casu animaduertenda: vnum est, ne nimia fiat ex repellentibus medicamentis refrigeratio, quia periculum est, ne morbus desinat in apoplexiam, vel alium frigidum capitis affectum.

Alterum seruandū est, ne diaphoretica, idest, resoluentia medicamenta nimium calida sint, & acria, quia periculum esset, ne ad caput maiorem attraherent materiam, quæ sunt præcepta ex Gal. accepta 13. meth.

Insuper notatione dignum ex eodem Gal. iam citato cap. 19. quod quando ad penitiores partes volumus, vt penetrent medicamenta reprimentia, opus est illis addere aliquod ex ijs, quæ calida sunt, & tenuium partium, vt sint aliorum vehiculum.

Et hæc dicta sint de cognitione, & curatione phrenitidis per essentiam. Illa verò, quæ fit per consensum aliarum partium, curatur pro diuersitate partis, à qua ortum suum ducit, de qua quidē suo loco, & tempore.

DE

DE MELANCHOLIA.

CAPVT NONVM.

Morbos nunc cerebri, qui ab humore melancholico oriuntur, inuestigãdos assumimus, inter quos primò occurrit diuulgatissimus ille, & qui reliquis frequentiùs homines inuadere consueuit, melancholia appellatus.

At sciendum primò est melancholiæ nomen à Gal. quandoq; accipi pro humore melancholico, aliquando pro affectione capiris præternaturam, vt 2. meth. 2. apparet.

Rursus humor melancholicus consideratur, vel vt facit homines prudentes, vel vt eosdem reddit stultos: de primo loquitur Arist. 3. sect. probl. 1. de secundo à nobis tractandum proponitur, qui & melancholia propriè dicitur: vnde est, quod aliquando melancholicos prudentes, aliquando verò stultos appellamus, idque pro melancholici humoris diuersitate.

De melancholia igitur tractandum proponitur, quæ imaginationem, & aliquando rationem ita perturbat, vt homines delirent, ac præter rationem non modò loquantur, sed etiam operentur. Sunt hi in continuo delirio, imaginatione sæpe corrupta, nonnunquam, & ratiocinatione, aliquando verò vtraque facultate læsa, quæ, vt aliàs docui, paraphrenesis græcè appellata est; delirium enim communiter ita ab Hipp. appellatum fuit.

Nomine igitur melancholiæ intelligere volumus delirium, cuius plures considerare possumus species, seu differentias; aliæ enim sunt desumptæ à modo, quo ęgrotantes se habent circa suas imaginationes deprauatas; aliæ verò à prauis imaginationibus.

Alij siquidem pacatè, & modestè se gerunt circa suas, quas habent, species imaginationis deprauatæ: alij verò immodestè admodum tam in loquendo, quàm in agendo, dum defendere conantur suas opiniones corruptas, vt ad ligaturas, & compedes deuenire sit opus.

B Priores appellantur melancholici, & morbus, quo tentantur, dicitur melancholia: alij verò sunt maniaci à mania, qua exercentur ita dicti; ambo enim isti sunt in delirio, & sæpe versantur circa easdem imaginationes, sed in modo sunt admodum diuersi.

Præterea melancholici sunt inter se diuersi; nam alij versantur circa varia simulachra; alij verò ad vnam delirij spe-

C ciem sunt determinati, quandoquidem nonnulli homines odio habendos esse putant; summaq; ipsorum delirij in hoc posita videtur, vt hominum commerciũ semper fugiant, & tale delirium lycanthropia dicitur.

E contra alij sunt, qui alios, & se ipsos, seu (vt melius loquar) se ipsos ita immoderatè, & inordinatè amant, & in gratiam sui alios, vt continuò circa

D id genus amoris versentur, & nihil aliud præter hunc curent, & philautia, atque erotomania huiusmodi delirium appellatur.

Deniq; sunt alii, qui tam immoderatè aquam odio habent, vt velint potiùs mori, quàm eam gustare, quamuis ipsa illorum sit appropriatum auxilium, & hydrophobia vocatur.

E Primò igitur de illa specie delirij tractandum nobis proponitur, quæ varias habet imaginationes, & melancholiæ nomine significatur, cuius definitio inquirenda est, causæ, signa, prognostica, & curatio: deinde & sigillatim de alijs.

Est autem melancholia delirium sine febre cum timore, & mœstitia ortum du-

ducens ab humore melancholico. Colligitur hæc definitio ex 3. de locis aff. 7. 6. aph. 22. lib. de diff. symp. 3. 2. de causis sympt. vlt.

Dicimus esse delirium, vt genus denotemus: sine febre ad phrenitidis differentiam: cum timore, & mœstitia, tertia est differentia melancholiã distinguens à mania, de qua suo loco; proprius enim character melancholiæ est timor, & mœstitia, docente Hipp. 6. aph. 24. deniq; ab humore melancholico eam fieri dicimus, vt causam demonstremus efficientem.

Imaginatio primò in melãcholia deprauatur, temporis progressu ratio, in hoc conueniunt omnes delirantes melancholici, quod timeant, mœstique sint vitam damnantes, hominesque odio habentes, sed cum aliqua differentia.

Alij enim mortem cupiunt, eamque sibi inferunt, cum tamen ipsam metuãt; alij adeo ipsam timent, vt caput sui delirij positum sit in mortis timore. Hinc Gal. Hippocratem laudat, quod omnia melancholicorum symptomata ad hæc duo capita reduxerit, ad timorem, & mœstitiam; mœstitia enim eos inducit, vt homines odio habeant, semper tristitiam in se habentes, atq; timorem.

Hinc rectè Auicenna 1. 3. tr. 4. cap. 18. scriptum reliquit melancholiam esse mutationem æstimationis, seu cogitationis à cursu naturali ad corruptionem, ad timorem, & ad malitiam. Et hæc quantum ad essentiam huius affectionis.

DE DIFFERENTIIS MELANcholia.

Differentiæ melancholiæ hæc sunt; alia enim est per essentiam, alia per consensum; & hæc adhuc est in dupli ci differentia, alia quæ fit vitio totius corporis; alia verò vitio aliarum partium corporis, inter quas est illa tam diuulgata, quam hypochondriacam me- A lancholiam dicunt, vel vt Arabes myrachialem, de qua paulo diligentius nobis agendum erit, eò quòd frequentissimè eueniat, multorumque malorum sit causa.

Rursus differentiæ desumuntur à varijs imaginationibus prauis, quas ipsi melancholici habent; nam docente Gal. lib. 3. de locis aff. cap. 7. alij putant se testaceos esse, ideo ne collidantur, omnibus obuiantibus facilè cedunt; alij exi- B stimant se gallos esse, & proinde quatiunt brachia ad latera, gallorumq; more cantant.

Quidam putans se Athlantem mundum humeris sustinentem timebat ne temporis progressu defessus mundum à se excuteret, & cum eo ipse collideretur, nosque omnes simul perire- C mus.

Alexander Trallianus cuiusdam meminit, qui se capite priuatum esse putabat. Auenzoar lib 1. tract. & cap. 9. scribit fuisse quemdam suis temporibus putantem se mortuum esse, vnde nec loquebatur, nec mouebatur. Aretæus & ipse lib. diutur. affect. cap. 6. quemdam obseruauit credentem ex latere se confectum esse, qui ne dissolueretur, bibere nolebat.

D Gerson agnouit quemdam, qui murileum se esse putans semper sub lectis mures quærebat: & alium existimantem se pedes vitreos habere, & ne rumperentur, ambulare nolebat.

Alius fuit suis temporibus, qui cum se dolium putasset, collocabatur cum dolijs in ordine.

Alius putans se ex butyro composi- E tum nolebat ad ignem accedere, ne colliquaretur.

Alius existimans se tympanum belliãcum esse abdomen manibus tympani in modum percutiebat.

Istæ sunt differentiæ imaginationis læsæ, in qua non læditur discursus, sed læsi potest.

DE PARTE AFFECTA in melancholia.

CIrca partem affectam, omnes conueniunt esse cerebrum, hoc est, partem anteriorem ipsius, in qua imaginatio residet, si non loco saltem operatione, vt notissimum est.

Quamuis non desint existimantes cor esse partem læsã; existimo tamẽ pro solutione dicendũ, quod scribit doctissimus Mercurialis, nomine loci affecti duo intelligenda esse, hoc est, vel eam partem, in qua morbus residet, vel locum residentiæ causarum ipsius affectus: si primo modo semper in hac affectione cerebrum statui debet pro parte affecta, quia melancholia semper est in cerebro, vt est morbus.

Si secundo modo causa melancholiæ aliquando esse potest in cerebro, aliquãdo in corde; nam vbi cor intemperie frigida, & sicca laborat, fieri minime potest, quin etiam cerebrum afficiatur, quemadmodum etiam vbi cerebrum diù, & multum melancholia laborat, potest in consortium ipsum cor trahere: vnde Auicenna dicebat, quod in antiquata melancholia cor afficitur, sed in melancholia non antiquata cor non potest tam validè affici.

DE CAVSIS MELANCHOLIAE.

CVm melancholia sit symptoma imaginatricis vitiatæ, necesse est, vt aliquem morbum sequatur: est autem morbus intemperies frigida, & sicca, modò nuda, modò cum materia, nõnunquam vaporosa, sæpe humorali, quæ nihil aliud esse potest, quàm humor melancholicus, à quo intemperatur cerebrum, & à colore ipsius denigratur.

Nam cùm in humore melancholico duo adsint perpetuò; vnum, quod inest ei secundùm suæ essentiæ rationem, nẽpè temperamentum; aliud quod ipsius temperamentum sequitur, quod est co-

A lor ater, & niger, à temperie primùm humoris intemperatur cerebrum secundùm suam substantiam, hoc est ratione ipsius intemperiei; deinde, & color qui est albus, & spiritus qui sunt lucidi, denigrantur, & obscurantur.

Vbi enim cerebrum intemperatum est, ipsiusq; temperies corrupta, actio, quæ ab ipso prodit, necessariò corrumpitur, quæ est imaginatio, atq; discur- B sus.

Ab atro verò humoris colore subsequitur mœstitia, atq; timor; scribit enim Gal. 3. de loc. aff. 7. humorem melancholicum sua turbulentia timorem animæ cogitanti ea ratione inducere, ac faciat in rebus exterioribus acr densissimis, ac obscurissimis nubibus circundatus, qui sæpè pueris, ac pusillanimis hominibus ingentem metum, ac timorem C incutere consueuit.

Quem Gal. locum considerans Auicenna 1.3.tr.4.cap.18: scribit Galenum hac similitudine pulchrè nobis declarasse hanc animę passionem; nam quemadmodum aer alioquin splendidus, lucidusue nos circundans sine aliquo timore perpetuò nobis conuersatur; ita anima in cerebro residens, quod albissimũ, & ab omni macula est alienum.

D Addatis vos, quod ipsum cerebrum mediantibus spiritibus animalibus, qui lucidissimi sua natura sunt, operatur, semperq; omnia sua obit munera absq; timore, & mœstitia; vbi verò nigredine, & turbulentia afficiuntur spiritus, mœstitia, atque timore operari necesse est.

Humor igitur melãcholicus est causa deprauatæ imaginationis, timoris, atq; E mœstitiæ.

Sed cùm humor melancholicus sit in duplici differentia; vnus naturalis, qui etiam duplex est, nempe alimentalis, & excrementitius; alter præternaturalis, qui diuiditur in quatuor differentias. vna fit ex sanguinis adustione, altera ex bilis flauæ, tertia ex melancholia, po-

strema ex pituitæ adustione, quamuis in hac vltima differentia non omnes conueniant.

A

Præsens melancholia non fit ab aliqua ex differentijs humoris melancholici præter naturalis, sed ex naturali; siue alimentalis sit, siue excrementitius, vt author est Gal. nam vtramq; appellauit fœcem sanguinis, nec non succum melancholicum: hæcq; melancholia, si vomatur, non concrescit, vt sanguis ater, neque terram fermentat: ab huiusmodi igitur humore morbus melancholia generatur.

B

Qui humor, cùm in hepate gignatur, fieri potest, vt in tanta copia generetur, tum iecoris vitio, tum alimentorum vsu, vt in caput delatus resolui minimè possit, ibiq; collectus producat melancholiam; vel quamuis non generetur in tanta copia, cum tamen debeat à liene expurgari, & non expurgatur illius vitio, regurgitat in iecur, & sic maior copia in caput ascendit, à qua (vt dixi) cerebrum intemperatur.

C

Et hoc modo intelligendus est Gal. 3. de loc. aff. 7. vbi dicebat melancholiam generari in capite, hoc est, colligi in capite maiorem copiam, quam conueniat, quia humores propriè non dicuntur generari nisi in hepate.

D

Vbi igitur huiusmodi humor melancholicus solus colligitur in capite, vel cum bilis, vel sanguinis admixtione facit melancholiam: cuius tot varij sunt effectus, prout humor melancholicus solus est, aut aliū quempiā ex alijs humoribus admixtum habet, in qua mixtione est opus, vt semper humor melancholicus illis prædominetur.

E

Conclusio sit, quod melancholię causa immediata, & proxima est humor melancholicus, vt plurimum solus, nonnunquam verò alijs humoribus admixtus, sed qui supra eos dominium habeat; suaq; temperie frigida, & sicca cerebrum intemperet, suoque colore nigro timorem, ac mœstitiam inducat.

Sed duæ insurgunt ex hac determinatione dubitationes, vna est, an melancholia fieri possit ex nuda intemperie frigida, & sicca absq; humoris melancholici præsentia?

Secunda dubitatio est, quia Auerroes lib. 3. coll. cap. 40. irridere videtur Gal. & omnes medicos dicentes à colore nigro cogitatiuam potentiam posse timore, vel mœstitia affici; & ratio quam adducit est, quia cogitatiua oculos ad videndum minimè habet, vt possit colorem videre, qui est oculi obiectum: deinde addit; color non potest tollere temperiem cerebri, ergo neq; potest ipsius lædere operationem; ea enim quæ partis alicuius actionem lædunt ipsius temperiem, & compositionem lædere sunt apta: color autem non est talis: non igitur ab humoris melancholici colore fiunt hæc duo symptomata, timor scilicet, ac mœstitia.

Causa prioris dubitationis est, quia melancholia est imaginatio deprauata, quæ à frigiditate fieri minimè posse videtur, tam ex Galeno 3. de locis affectis cap. 7. quàm ex Auicenna 1. 3. tr. 2. cap. 5. & 6.

Sed vt difficultatem tollamus, dicimus imaginationem deprauari posse ab intemperie frigida sine materia, quamuis id rarò contingat, & est quando, vt rectè docet Mercurialis lib. de aff. cap. 10. resoluto humore melancholico, vel ipso enacuato remanet ipsius vestigium adhuc intemperiem conseruans, quæ tamen diu durare minimè potest; vt plurimum enim fit cum præsentia materiæ, præsertim in initio morbi, & in augmento & statu: quia in declinatione resoluto humore potest remanere impressio facta in cerebro, & sic fit à sola intemperie: sed parum tunc temporis durat, vt iam diximus.

Ad difficultatem ex Auerroe propositam, & primò ad primam rationem dico nō esse necessarium ad inducendam mœstitiam, & timorem ipsi phantasiæ, vel

vel animæ cogitatiuæ, vt ipsa habeat oculos ad colorem atrum videndum: sed satis est, vt cerebrum, in quo ipsa residet, & quo mediante sua phantasmata fabricatur, sit secundùm suum esse naturale, album, spiritusq; animales diluicidi, qui vbi tales fuerint tunc absq; aliqua mœstitia, vel timore suas operationes facit, siue imaginatio læsa sit, siue non læsa, quod in phrenitide luce clarius cernitur, in qua imaginatio deprauata est, & tamen absq; aliqua mœstitia, aut timore sua munia obit, qualiacunq; illa fuerint.

Cum autem à nigredine humoris melancholici, & cerebrum, & ipsi spiritus denigrentur, ac perturbentur, tunc sequitur timor. Vnde Auicenna pulchrè scripsit humorem melancholicum facere spiritum syluestrem, & timidum propter tenebras ipsius.

Galenus autem non ignorabat cogitatiuam in cerebro existentem non habere oculos internos, neq; illis opus esse ad timorem incutiendum; voluit tamen hanc cogitatiuæ animæ passionem similitudine assumpta ab aere nos circundante declarare, qui vbi clarus est, nullam præbet timoris occasionem: at vbi nubibus profundis, & nigris circumdatur, quibusdam timorem inducit. Idē facit color niger in cerebro.

Ad secundam Auerrois rationem dicendum est in humore melancholico duo considerari, vt supra diximus, temperiem nempe, atq; colorem atrum, seu nigrum. Primo modo humor melancholicus intemperat cerebrum, & hac ratione lædit ipsius operationem.

Secundo modo colorem nigrum in cerebro inducit, spiritusq, lucidos conturbat, nigrosq; atq; atros reddit: quare ab humoris temperie læditur cerebri temperies, & actio; à colore verò fit timor, ac mœstitia. Rectè igitur cum Gal. dicimus humorem melancholicum inducere symptomata melancholica.

Concludamus igitur inter internas

A melancholiæ causas per essentiam esse humorem melancholicum in substantia cerebri collectum.

Humoris autem melancholici causæ efficientes plures esse possunt desumptę partim à rebus naturalibus, inter quas primo occurrit corporis temperies, & capitis frigida, & sicca, habitus eius generis, de quo Gal. 3. de loc. aff. 7. dicebat eos, qui sunt graciles, hirsuti, sicci, &

B nigri, facilè humorem melancholicum colligunt. Inter ætates illa consistentię, & magis, quæ ad senectutem tendit, est apta huic morbo: homines etiam magis, & frequentius huiusmodi humorem generant, quàm mulieres.

A rebus præternaturam etiam generari faciliùs potest humor melancholicus; nam morbi acuti, & diuturni morbos eiusmodi faciunt; verùm morbi acu-

C ti sunt causa generationis humoris melancholici, per adustionem: morbi verò longi generant potiùs melancholiā naturalem appellatam, quæ sanguinis fæx vocatur, & à qua hic morbus fieri consueuit.

Tandem res non naturales humorem melancholicum generant; nam aer frigidus, & siccus, aer paludosus: inter tēpora autumnus humorem hunc gene-

D rant; quàmuis ab Hipp. 3. aph. scriptum sit in vere etiam fieri humorem melancholicum. Verùm ille, qui tempore veris apparet hyeme, & autumno propagatus fuit, & ab aere intus retentus, tempore postea veris efflorescit: impropriè igitur ab Hipp. dicitur humor melancholicus vernali tempore generati.

Inter alimenta carnes omnes venaticæ: inter domesticas bubulæ, omnes car-

E nes salitæ, pisces etiam sale conditi, carnes quoque semiputridæ hunc tetrum humorem proferunt. Vnde Auenzoar adnotauit vidisse aliquem ex vsu carniū putridarum factum fuisse melancholicum. Carnes quoque cochlearum, atque testudinum in hoc censu habentur.

Gal. 3. de loc. aff. cit. inter olera scriptum reliquit solam esse brassicam, quæ humorem generat melancholicum: quamuis alij sint grauissimi authores olerum vsum inhibentes, eo quod humorem melancholicum generant.

Sed huiusmodi difficultas tollitur hac facta consideratione; nam olera omnia cùm conuertantur in excrementa, faciliùs in succum melancholicum degenerant: proinde omnes herbæ dicuntur facere ad humoris melancholici generationem: sed sola brassica sua proprietate, & natura humorem hunc producit.

Potus quoq; vini rubri, ac crassę substantiæ, quemadmodum etiam aquæ crassæ, ac lutulentæ, & quorundam puteorum humorem melancholicum proferunt.

Inter alias res nonnaturales est nimius somnus, exercitium immoderatum, animi affectiones immoderatæ, vt nimia studia, mulier, & validæ cogitationes, nimiæq; solicitudines.

Tandem excrementorum, vel à locis communibus, vel à proprijs, quibus exire solebant, retentio idem efficit.

Et hæc de causis melancholiæ per essentiam in capite.

DE SIGNIS MELANCHOLIAE.

Signa alia sunt, quæ futuram melancholiam prædicere possunt; alia, quæ præsentem demonstrant.

Priora sunt leuis timor, & mœstitia, quæ longo tempore perseuerant sine aliqua causa: ad lachrymas propensio absq; occasione, delectatio solitudinis, imaginatio rei alicuius, quæ nullum habeat fundamentum, tremor corporis, vel alicuius membri. Pręcessit aliquoties vertigo aliqua, aut aurium sonitus, vel sibilus, aut tinnitus: dolor capitis grauatiuus; hæc enim omnia, vel aliqua ipsorum suspicionem facere possunt melancholiæ in subiecto apto.

Præsentem verò facilè cognoscere A poteritis ab imaginatione læsa manifestè; nam videtis iam ægrotantes delirare, ipsosq; addictos esse prauæ cuidam imaginationi: timor deinde manifestus, & mœstitia ipsos tenet; & vt Ait Auicenna adest existimationis malitia; societatis hominum fuga: nihil tandem faciunt, aut loquuntur, quod ad rationem spectet: quam iam dicere debetis esse melancholiam per essentiam in capite.

B Signa verò causarum habentur à proprijs humorum indicijs; alia enim sunt, quæ humorem melancholicum solum demonstrant; alia quando associatur vel sanguini, vel pituitæ, vel bili, quemadmodum supra declarauimus; nam si solus humor sit melancholicus, fallam suam imaginationem tutatur æger pacatè, absq; rumore, cum valido timore, atque mœstitia, cum magno consuetu- C dinis humanæ odio, ac solitudinis desiderio.

Si insit sanguinis admixtio; non adest tanta tristitia, & paruus, aut nullus est timor, imo verò sępe cum praua imaginatione risus coniungitur.

Atqui si bilis adsit copia, tunc vehementia sunt imaginationis symptomata, motus corporis vehemens, ac velox, multa præter rationem loquuntur, & im- D moderatè, ac immodestè cum magna temeritate, atq; audacia: vnde ab Auicenna dicuntur à dęmone ij ducti esse; non tamen omnes à dæmone ducuntur: siquidem veri melancholici à dæmoniacis distinguuntur; nam quando excedunt causas naturales, tunc dicuntur à dæmone vexari, vt quando aliquis aliquo idiomate, quod antea non didicerat, loqui animaduertatur, neque intel- E ligebat, vt si rusticus latinè loquatur.

Neque Cardanus, aut Petrus de Abano audiendi sunt, vbi dicunt se obseruasse melancholicos linguis varijs loquutos fuisse, quas antea non agnouerant, quod non nisi à dęmoniacis fieri potest, vt pulchrò Ioan. Baptista Codronch. 2. lib. de morb. venef. cap. 8. &

Mar

Marcellus Donatus lib. de mirab. med. hist. cap. 20. scribunt; & tunc ad Exercistas, non ad Medicos refugiendum est.

Si verò pituitæ adsit admixtio, quod rarò contingit, aderit & pigritia in cogitationibus deprauatis, & in motu totius corporis, & partium ipsius.

DE FVTVRO EVENTV, *melancholiæ*.

Est aliqualis difficultas in verbis Hipp. & Gal. circa euentum melancholiæ; nam ex vna parte Hipp. 2. de morb. connumerat melancholiam inter morbos minimè lethales, & 6. aph. 53. scribit insaniam cum risu esse tutiorem: Gal. è contra in hoc comm. notat ex Hipp. sententia nullam insaniam esse tutam; & Hippocratem hoc loci dixisse tutiorem esse non simpliciter, sed per comparationem ad alias insanias. At dicere nullam insaniam esse tutam, & melancholiam, quæ est insania, non esse lethalem, videtur esse controuersum; nam quod minimè lethale est, tutū est, quod verò non est tutum, potest dici lethale.

Sed eiusmodi propositiones ad hunc modum limitandæ sunt, quod non est lethale, tutum est à morte quidem, sed non à transmutatione in alium morbū, vt melancholia, quæ potest, vt idē dicebat Hipp. 6. aph. 56. & circa fin. 6. epid. transmutari in epilepsiam, apoplexiam, conuulsionem, & cœcitatem quoque qui morbi minimè tuti sunt, quoniam aliqui sunt lethales, vt apoplexia, alij minimè. Melancholia igitur suapte natura non est lethalis, sed fieri potest.

Attamen vt possitis in huiusmodi casu rectè prædicere, opus est, vt vehementiam morbi, robur ægrotantis, nec non magnitudinem, vehementiam, ac multitudinem symptomatum animaduertatis; si aliquis enim morbus est, qui eget prudentia medici, vnus sane

A hic censeri debet.

Quamuis enim melancholia non sit admodum vehemens, cum ab vnico humore melancholico prodeat cum robore virium, nullisq; prauis symptomatibus existentibus (licet sit morbus vehemens ratione partis affectæ, quæ est cerebrum) nihilominus fieri potest, vt medici imprudentia æger moriatur.

B Fracantianus medicus cum curationi præesset alicuius Vincentini existimantis se tantæ molis esse, vt non posset per ostium cubilis exire, iussit ægrum deprehendi, atq; inuitè extra cubiculum transportari, quo facto ægrotus se totū statim confractum esse conquestus est, ministrosq; tanquam occisores increpās paulò post moritur.

C E contra alter melancholicus authore Gattinara, à medico prudente à praua quadam imaginatione breuissimè fuit sanitati restitutus; scribit enim fuisse Mediolani quemdam putantem se ranas in corpore habere, quod cum negarent ferè omnes medici, nolebat eorum consilijs obsequi.

Accersitus quidam alius medicus suæ imaginationi subscribit, & aliquibus verbis confirmat rem ita esse, & pollicetur velle ipsum ab huiusmodi ranis

D liberare, dummodo suis consilijs pateat; nam intendit ipsum curare, ipsique ranas ostendere vi medicamenti eiectas.

Hilariter consentit ægrotus, igitur præscripto medicamento purgante præcepit medicus assistentibus, vt ranas inuenirent, easq; in vase ponerent, in quo depositurus erat æger fœces, easq; ostenderent ei, quoties deijciebat,

E quo facto liber ad huiusmodi imaginatione deprauata euasit.

Ad rem rediens dico, vbi quis melancholia recēte affectus sit, nullaq; praua adsint symptomata, roburque viriū persistat, ac ægrotus facilè consilijs medicorum obtemperet, medicamentaq; quæ iuuare solent, multum iuuent, præ-

di-

dicenda est salus, à quacunq; causa proficiscatur morbus.

E contra, si antiquata est cum prauis quibusdam symptomatibus, dolore nempè capitis, tremore, epilepsia, conuulsione, cordis tremore, viriumque langnore, neq; æger obtemperet medicorum consilijs, sed ad medicamenta, & alimenta reddatur difficilis, eaq; auxilia, quæ iuuare solent, non iuuent; prædicatis euentum malum, nempe ad mortem, vel ad mutationem in peiorem affectum capitis, & tandem ad mortem peruenturum.

A quacunque causa euenerit, omniū pessima est illa melancholia, quæ bilis admixtionem habet, minùs mala, quæ sanguini, vel pituitæ coniuncta est.

Tempus euentus in quocunque melancholiæ genere semper est longum.

Modus solutionis, & à natura esse potest, & ab arte; à natura quidem mediante aliqua enacuatione ad partes inferiores, vnde Hipp. 5. aph. 11. & 21. scriptum reliquit, quod si hæmorrhoides, & varices superueniant melancholicis, ij liberarantur morbo.

Et idem Hipp. 7. aph. dicebat insanientibus, si dysenteria superueniat, bonū est, eò quia per fluxum alui dysentericū humor melancholicus transmittitur à cerebro ad intestina.

Ab arte verò naturam imitante, suaq; instrumenta adaptante sanari poterit melancholia.

Sed antequam ad curationem deueniam, melancholiam per consensum examinare animus est.

DE MELANCHOLIA HYPOchondriaca.

CVm propositæ sint melancholiæ species, quæ per consensum fieri consueuerunt, inter quas illa sæpissimè quidem euenire solet, quę & multum medicis, & ægrotis facessit negotium, ideò de ipsa paulò diligentius agendum venit; inquirendumq; à nobis est, quid illa sit, in quibus differat ab essentiali, quos sequatur morbos, quæ partes in ipsa lædatur, quibus dignoscatur, quid de futuro euentu sit prędicendum, & quid facto opus sit pro earectè curanda.

Ad primum hæc ipsa continetur sub eodem genere, cum ea per essentiam: nam est melancholia, quam ex Gal. diximus esse delirium absque febre, cum mœstitia, atq; timore: sub eadem definitione comprehenditur, sed differt ab illa, quæ fit per essentiam, quia illa in capite continuum habet delirium; hæc verò interualla habet lucida; illa fit ab humore in capite existente; hæc verò fit à vapore: præterea illa ab intemperie frigida, & sicca cum materia melancholica ortum ducit; hæc verò incertum habet morbum, à quo prouenit.

Quandoquidem alij existimant produci ab intemperie melancholiā hypocondriacam, qui adhuc inter se sunt diuisi: cùm alij dicant fieri ab intemperie calida, alij ab intemperiæ frigida.

Nec desunt arbitrantes eamdem originem habere ab inflammatione: deniq; aliorum opinio est ipsam generari ab obstructione.

Tandem, melancholia per essentiam nemine discrepante pro parte affecta sibi determinat cerebrum; at in melancholia hypocondriaca plures partes lædi ab authoribus est determinatum, vt paulò infra intelligetis. Nunc satis est attulisse differentias inter hand melancholiam hypochondriacam, & illam essentialem.

Veniamus ad secundum, de quo dicebam varias fuisse authorum sententias; nam alij dicunt esse intemperiem calidam, quam opinionem suis rationibus confirmant; adducunt enim æstum in hypochondrijs molestum, quem melancholici percipiunt: deindè vomitum non modò biliosum, sed etiam æruginosum,

ſum, & frequentem, ſitim implacabilẽ, delectationem rerum frigidarum, à quibus omnibus, & ſingulis intemperiem calidam ſignificari certo certius eſt.

E contra verò ſuſtinentes eſſe intemperiem frigidam non carent ſuis rationibus; dicunt enim in hypocondriaca melancholia adeſſe ructus acidos, flatus copioſos, inappetentiam, fluctuationes, ſputa copioſa, tardas coctiones, tormina, crudorum ſuccorum vomitum: quæ omnia, & aliqua etiam ſeiunctim accepta non ſolùm ſunt intemperiei frigidæ ſigna, ſed intenſæ etiam frigiditatis.

Qui verò tenent inflammationem eum eſſe morbum, quem ſymptoma iſtud ſequitur, mouentur authoritate Gal.3.de loc.aff.7.& Pauli lib. 3. c. 14. Relinquo Amatum Luſitanum,& Rondeletium, qui opinionem hanc ex Gal. mente defendere conantur, vt dicendũ ſit inflammationem eſſe cauſam, propter quam myrachialis, ſeu hypochondriaca fiat affectio.

Poſtremò, tenentes hypochondriacam melancholiam fieri ab obſtructione tanquam à morbo in compoſitione vias obſtruente, venas præſertim, quę ſunt in ventriculo, & in meſenterio, & impediente, quo minus alimentum diſtribui poſſit, fundamentum ab Auicẽna aſſumunt dicente in myrachiali hac affectione alimentum non poſſe pertranſire, & propter hanc cauſam ibi patitur aduſtionem; hinc vapores melancholici eleuantur ad caput; quod argumentum accepiſſe etiam videtur Auicenna à Gal. ex Diocle dicente, quod alimentum in corpore non diſtribuitur, ſed in ventriculo inconfectum remanet, quare concludendum eſt melancholiam hanc ab obſtructione fieri.

Sed quemadmodum ſymptomatis huius plures aſſignantur morbi ita, quoq; & plures videntur eſſe partes affectę, de quibus inter grauiſſimos authores non omninò conſtat, quandoquidẽ

A Gal.3.de loc.aff.7.arbitratus eſt ventriculum eſſe partem affectam: nomine autem ventriculi non modò os ipſius, quod pyloron appellant, intellexit, ſed venas, quæ ad ipſum ſunt, nec non os ſuperius eiuſdem ventriculi, vt ex.5.lib. de loc.aff.5. luce clarius apparet. In eandem ſententiam venerunt, & Alexander Trall.lib.1.cap.17.& Paulus Aeginetalib.3.cap.14.Idem Gal.5.de locis

B aff.cit.& 6.eiuſdem cap.1.voluit os ventriculi ſuperius, lienis vitio affectum iri, cùm fit hypocondriaca melancholia.

Auicenna verò, & quot eius ſequuntur doctrinam, dixerunt, & ab vtero in muliere, ab hepate, liene, & venis meſeraicis, hoc eſt, venis hęmorrhoidalibus hanc melancholiæ ſpeciem fieri; nam læſis hiſce partibus colligitur ſæpe humor melancholicus, qui ventriculo ali-

C oquin ſano communicatur, mœſtitiam illam melancholicam producens.

Non igitur hypocondriaca paſſio, melancholica, vnicam partem lęſam habet, vt melancholia ſimpliciter dicta, quæ ſolum caput affectum præſupponit, ideoque ex dictis videtur non ſpernenda difficultas de morbo, ad quem ſequitur hoc ſymptoma, necnon de parte, quæ affecta ſit.

D Quod ad primum ſpectat, & primò de intemperie, ad quam ſequitur melancholia hypocondriaca, poteſt eſſe tam calida, quàm frigida reſpectu diuerſorum; cauſarum nempe, & partium affectarum: quamuis non in omnibus ſpeciebus huius melancholię hypocondriacæ neceſſe ſit, vt adſint hæc omnia ſymptomata; nam vbi à materia calida proficiſcitur, tunc adſunt ſymptomata

E prædicta caliditatem ſignificantia, vt quando ab humoris melancholici aduſtione euenit.

Si verò à pura melancholia naturali eueniret, refrigeratoque ventriculo, mirum non eſt, ſi & acidi ructus, aliaque ſymptomata frigiditatem arguentia adſint.

Sed

Sed tota difficultas est scire, vnde eueuerint hæc symptomata contraria simul, & semel denotantia causas contrarias, quæ mea opinione non videtur admodum facilis ad soluendum; quandoquidem aliqui authores dicunt varios esse humores in ventriculo, calidos nempe, & frigidos, à quibus proficiscuntur symptomata iam dicta, neque etiam flatus.

B Non enim est inconueniens, vt humores melancholici naturales plures colligantur, tam in cauitate ventriculi, quã in proprijs membranis, & venis eiusdẽ, ex quibus caliditate naturali, ac etiam præternaturali agente ructus acidi prędicti eleuantur, simulq; & flatus, sputaminum copia, aliaq; enumerata inde proficiscuntur.

Calorq; iecoris intensior factus copiam humorum calidorum generat, eosq; adurit, & ad ventriculum transmittit. Deinde fieri potest, vt venæ, quæ sunt ad mesenterium circa pancras, & ventriculum obstruantur, quibus obstructis calor naturalis euentari nequit, inde accenditur calor extraneus, & ab vtraq; hac causa non modò æstus prouenit, sed sitis, vomitusq; biliosus, & febris quandoq; accenditur.

Non desunt etiam existimantes hos omnes contrarios effectus prouenire ab vno calore pręternaturali, prout duobus modis operatur, per se, & per accidens. Per se quidem calefaciendo inducit effectus caloris iam dictos, per accidens refrigerando ipsum ventriculum; nam quæ calida sunt calore extraneo, proprio frigent, calor extraneus igitur consumit calorem intrinsecum, & naturalem, hinc sequitur intemperies frigida, à qua acidus ructus, flatus, & alia allata symptomata proueniunt: ab intemperie igitur tam calida, quàm frigida fieri potest melancholia hypocondriaca.

Quod ad inflammationem spectat dicendum est, quod nomine inflammationis duo apud Gal. intelliguntur, vnum est phlegmone, aliud phlogosis. Per phlegmonem intelligere oportet inflammationem, hoc est tumorem à sanguine factum, & tunc temporis adest in hac melancholia febris; nam ad inflammationem semper sequitur febris, quæ non semper reperitur in hac specie melancholiæ.

Vel nomine inflammationis intelligimus phlogosim, & in hac differentia melancholiæ hypochondriacæ sæpè repetitur, hinc adest sitis, & vomitus etiam biliosus, eò quod venæ meseraicæ, tam quæ ad ventriculum sunt, quàm quæ ad ipsum tendunt, obstruuntur, & potissimum illæ, quas diximus ad pancreas terminari, & ad illas, quæ ad lienẽ etiam feruntur: hinc ægrotantes delectantur rebus frigidis, & interdum ab his iuuantur.

Quare hypocondriaca melancholia, nonnunquam etiam fit ab inflammatione, hoc est a phlogosi, quæ nihil aliud est, quàm intemperies calida iam dicta.

De obstructione verò non est semper perpetuum, quod fiat abipsa, vt à causa, quamuis vt plurimum id contingat; nam quemadmodum fieri potest, vt humor niger collectus in corpore vniuerso citra obstructionem aliquam mentem lædat; ita prorsus euenire potest, vt idem humor collectus in ventriculo, vel in alia parte eadem prorsus symptomata absq; obstructione producat, euaporato huiusmodi humore, & caput petente.

Quando igitur humor melancholicus ad vẽtriculi fundum retinetur hanc melancholiam producit, si præcipuè is humor corrumpatur.

Quamuis igitur ab obstructione freq̃uẽter eueniat melancholia hypochondriaca; fieri tamen potest, vt absq; ipsa prodeat. Summa tamen curationis, vt suo loco videbimus, videtur posita in his auxilijs, quæ habent facultatem de-

deobstruendi: vbi potissimùm adfuerint illa signa, quæ phlogosim iam dictam ostendunt.

Nullum igitur sequitur inconueniēs, quod hypochondriaca melancholia ortum ducat ab intemperie calida, & frigida; nec non ab obstructione.

Videndum modò est, quę nam partes in hac affectione hypochondriaca læsæ sint. Intellexistis Gal. posuisse ventriculum secundùm partem inferiorem, & superiorem, & venas ipsius; Auicennā addidisse iecur, lienem, & in mulieribus vterum.

B Pro solutione communis medicorū opinio est, quod aliquæ sunt partes, quę necessariò afficiuntur in hac melancholia, aliæ verò sunt, quæ non necessariò, sed rationem causarum habent, quando læduntur. Quæ primo modo læduntur, sunt ventriculus, eiusq; partes, quarum meminit Gal. quæ secundo modo lędun tur, quia non semper affici contingit, dicuntur habere rationem causarum, de quibus Auicenna loquutus est.

C Huiusmodi autem partes læsæ, nisi afficiant ventriculum, non possunt facere hypochondriacam melancholiam; de ratione enim eius est, vt ventriculus sēper lædatur, vel ratione oris inferioris, quod pyloron appellant; vel quia os ipsius superius, vel venæ, quę ipsius percurrunt substantiam, aut illæ, quæ propinquæ sunt, & in ipsum feruntur, læduntur.

D Aduersus tamen hanc determinationem instat Petrus Garcias Carrerus Hispanus disp. xiij. cap. 14. dicens posse excitari melancholiam ab illa parte, in qua potest colligi humor melancholicus, atq; aduri media obstructione absq; ventriculi læsione; sed in omnibus partibus in ventre inferiori contentis potest colligi humor melancholicus, & media obstructione aduri; sequitur igitur, quod ab omnibus partibus fieri possit melancholia.

E Sed huiusmodi melancholia non est per essentiam, vt patet, neq; per consensum mediantibus venis, aut arterijs, sequitur igitur, quod sit hypochōdriaca melancholia, aut si id minimè concedatur, statuenda est alia species melancholiæ, quæ alio nomine sit appellanda.

Verùm maior propositio huius syllogismi falsa est; nam ab omni parte, in qua alterari, & aduri potest humor melancholicus, non potest fieri melancholia; nisi ab illa, quæ primò communicat ipsi ventriculo; qui tantum habet consensum cum cerebro, vt illud statim in consortium trahat, tam per flatuum eleuationem, quàm per vapores melancholicos.

Non enim satis est colligi melancholicum humorem, sed opus est, vt copiosè colligatur non modò in venis, sed in cauitate: at nulla est pars, quæ tantam cauitatem habeat, vt ventriculus, ideo etiam duplici nomine colligit humorem melancholicum, videlicet ratione cauitatis insignis, & copiæ venarum meseraicarum, quæ in ipso sunt, in quibus à liene potest regurgitari humor melancholicus, & per obstructionem etiam aduri.

Quare ipsi Garciæ erat probandum ab his partibus posse fieri melancholiam per consensum; nam quamuis aliæ partes cōnsentiant cērebro; non est tamen talis consensus, vt absq; ventriculi læsione possit fieri melancholia. Quare cum communi medicorum opinione sumus in hac sententia, vt putemus non posse fieri hypochondriacā affectionem absq; ventriculi læsione.

Est & alia dubitatio, an ab ore superiori ventriculi excitari possit hypochondriaca melāncholia? & causa dubitationis est, quia in ore superiori non potest generari humor melancholicus; deinde quia huiusmodi melancholia esset periculosissima, cum adiunctam habeat inflammationem, quæ est morbus periculosissimus, & lethalissimus huius partis po-

potissimùm.

Deinde dato, quod ab oris superioris læsione fiat melancholia, non debet appellari hypochōdriaca, cum os superius non sit in hypochondrijs.

Sed huiusmodi rationes nihil prorsus concludunt, quia supponunt falsa; nam in ore superiori ventriculi adsunt venæ, in quibus non modò colligi potest humor melancholicus, sed etiam possunt obstrui: obstructione verò in illis facta potest calor extraneus augeri, ex quo deinde aduratur, non secus atq; euenit in alij venis eiusdem ventriculi: hinc adusto humore eleuantur vapores in cerebrum.

Deinde falsum est adesse inflammationem propriè dictam, sed adest phlogosis, quæ est intemperies calida, ab obstructione ortum ducens, vt supra diximus, quæ non est periculosa.

Tandem falsum est os superius ventriculi non contineri in hypochondrio sinistro, vt ipsemet ventriculus continetur.

DE CVRATIONE MELANCHOliæ per victus rationem.

Propositæ melancholiæ species, sicut ratione causæ coniunctæ, & antecedentis, nempe humoris melancholici, nec non partis affectæ, capitis videlicet occasione conueniunt: ita quoq; in curatione, quæ eamdem medendi methodum, & rationem requirunt; in hoc præsertim, quia medici consilium dirigi debet eò, ne affectio augeatur magis, & illa, quæ iam facta est, ex toto auferatur: id autem consequitur per ablationem causæ tam antecedentis, quàm coniunctæ.

Et primò antecedens causa consideratur, vel vt potest in corpore generari, vel vt iam genita est: primo modo medici officium est prohibere, ne humor melancholicus amplius in corpore generetur: secundo, vt ille, qui iam genitus est,

A non amplius in caput feratur, vel in illud vapores transmittat.

Sed quoniam dictum est generari huiusmodi humorem ex sanguine puro, & in caput transmitti, ideo alia est ratio, quę prohibet sanguinis melancholici generationem; & alia quæ prohibere potest, ne in capite colligatur: primo inhibemus per victus rationem: secundo per pharmaciam, & localia medicamēta, quæ caput attemperare queunt.

B Diæta igitur illa est, quæ potest huius humoris auferre generationem, quæ primò inhibeat ea omnia edulia, quæ humores melancholicos generare possunt, quemadmodum sunt, quæ enumerat Galenus 3. de loc. aff. 7.

Carnes.
Caprina,
Bubula,
C Hircina,
Taurina,
Camelorum,
Vulpina,
Leporina,
Aprina,
Omnesq; aliæ sale conditę.
Caro limaciorum, testudinum,
Cochlearum.
Aquatilium carnes.
D Thymni,
Balenæ;
Vituli marini.
Delphini,
Canis,
Cetaceorum omnium.
Inter olera sola ferè est brassica.
Inter legumina omnia, maximè
Fabæ,
E Lentes,

Panis furfuraceus, & qui ex tipha, & vitiatis seminibus est factus, & caseus, vetus, vbi fortè calefactus fuerit, in corpore huiusmodi humorem generant.

Vina crassa, nigra, si sæpè bibantur, humorem melancholicum faciunt.

In primis igitur cauendum est, ne melancholici hisce vescantur: carnibus igi-

igitur nutriri debent, quæ sint facilis coctionis, optimi succi, & facilis distributionis: panis esto benè coctus, ac fermentatus, & ex optima farina confectus.

Carnes autem possunt esse
Gallinarum,
Caponum,
Columbarum,
Phasianorum,
Auiumq; montanarum,
Hœdorum,
Agnorum,
Veruecum,
Vitulorum.

Pisces quoq; saxatiles conueniunt.

Oua præterea sorbilia, tremula, gallicul orumq; testes.

Huiusmodi tamen carnes, ac pisces magis elixari, quàm assari debent, quoniam victus ratio humidior præfertur: panis in iusculis madefactus est optimus: deinde & ptisana tam integra, quàm ipsius cremor, in illis præsertim, qui ob cordis, & iecoris nimiam caliditatem melancholiam generant; quibus etiam prodest cum prædictis carnibus hæc simplicia ebullire.

Intubum,
Buglossum,
Borraginem,
Lupulum.

Sunt, qui ex herbis coctis iam dictis acetaria conficiunt cum aceto, oleo, atq; sale ea condientes, vt Paulus Aegineta lib.3.cap.14.& Aetius lib.6.cap. 10. dicunt.

Sed dicet quis, horum grauissimorum authorum opinioni aduersari Hippocratem, qui lib. 3. acut. 38. acetum melancholicis nocere tradidit. Deinde Auicenna concedit acetum, & vsum oxymellis simplicis, & squillitici in melancholia per essentiam, vbi potissimùm ex adusta fiat bilis; in alijs verò negat.

Sed aliud est considerare aceti longum, & immoderatum vsum, & aliud

A ipsum considerare in pauca quantitate sumptum, ac præsertim in edulijs. Primo modo intelligendum est Hippocratis dictum: secundo modo Aetij, Pauli, & Auicennæ, quia præterquam quod acetum refrigerandi facultatem habet, etiam hypochondria statim penetrat: hinc est, quod melancholiæ hypochondriacæ couenire posset, & alijs quoque, quoniam humorem melancholicum at-
B tenuare valet.

Possunt igitur acetaria concedi ipsis ægrotantibus ex
Lactuca,
Scariola,
Et cichorio coctis: quemadmodum, & cappares, potissimùm quia cibos fastidiunt ægrotantes. Acetum, quod acre sit, non couuenit, sed moderatè, & ex optimo vino factum offerri potest.

C Ex fructibus nonnulla quoque in secunda mensa conceduntur, vt sunt
Pyra,
Poma dulcia, inter quæ apia, & rosea dicta, optima habentur, quæ sub prunis egregiè cocta fuerint: mala quoque punica dulcia, vel medij saporis, vua passa quoque conceditur.

Quæ omnia magis ad caliditatem, nonnunquam verò moderatè ad frigi-
D ditatem vergere debent, prout varia est humoris melancholici natura; nam si humor est purus succus melancholicus, calidiora, seu temperata censentur prodesse: frigidiora autem, si ex adustione sit melancholia. In summa ex Auicennæ consilio ad pingue, & dulce tendere debent, euitandaq; omnia acria, & summè acetosa.

Sed dicet quis ex Gal.2.acut.2.1.de
E crif.11.5.comm.6.epid.tex.12.pinguia, & dulcia conuerti in bilem: at bilis potest conuerti per adustionem in melancholiam: ergo non videtur conuenire victus ratio, quæ sit dulcis saporis.

An dicendum sit, quod lib. 6. epid. citato scribit Gal. dulcia in bilem conuerti, quando tanta est caliditas in ven-

triculo, vt adurantur, deinde & longo tempore in ipso maneāt, neq; distribuantur? quare vt idem Gal. scribit 3. acut. 2. viscera omnia, & potissimùm ventriculus, qui cum lingua, & œsophago continuitatem membranæ internæ ratione habet, vbi sanus sit, delectatur, ac fuitur dulci sapore, acido verò perturbatur: proinde non bilescunt dulcia.

B At si malè affectus sit, hoc est, caliditate, vel apostemate quodam calefactus, procul omni dubio, dulcia bilescunt: si præcipuè diu immorentur in eo. Hinc est, quod in hepate calefacto Hippocrates prohibet mulsam loco citato.

Quare dulcia conueniunt in melancholia, quæ fit per essentiam in capite, sed in ea, quæ fit ab hypochondrijs minimè conueniūt, quod in ea ventriculus C malè affectus sit.

Nisi dicamus id, quod Gal. scribit 4. de simp. med. fac. 15. nempe omne, quod nutrit, est dulce; hoc enim modo dulcia, quæ nutriendi facultatem habent, & sunt boni succi, melancholicis conueniunt.

Potus sit aqua hordei, aut aqua cum saccharo, vel iulapio violaceo, vbi D præsertim melancholia fiat per adustionem; nā vbi naturalis sit, vinum concedit Auicenna oligophorum, hoc est, tenue, ac pauciferum.

Quod verò ad alias res non naturales attinet, aer debet esse temperatus in actiuis, magis tamen vergens ad caliditatem, quàm ad frigiditatem, si humor melancholicùs fuerit naturalis succus, & fæx sanguinis: atqui si ex adustio E ne fiat, quàm maximè temperatus esse oportet; in passiuis verò qualitatibus ad humidum vergere debet, qui vbi natura non fuerit, arte parandus est.

Admonet Auicenna cubiculum odoratum reddi oportere, quandoquidem boni odores cor, & cerebrum confortāt: odores autem non semper debent esse

A eiusdem speciei, ac facultatis, sed aliqui calidi, alij frigidi pro humoris peccantis natura, vt dixi.

Somnus, eiusdem Auicennæ decreto, longior sit, quàm vigilia; quod certè rationi adstipulari maximè videtur; nam cum humor siccus sit, suo contrario mitigatur, nempe per humidum, quod somno acquiritur.

Rasis tameñ j. continent. authore Gentili contrarium visus est sentire, cum dixerit vigilias longas, & determinatas proficere: quare manifesta est contradictio, non quidem negligenda.

Sunt, qui dicant tex. Rasis esse deprauatum, sed est refugium. Vtrum dicendum sit ipsum loqui ex opinione aliorū, vt quidam arbitrantur, quod non admittit? An verò dicendum sit Rasim id minimè scripsisse, quemadmodum verissimum est, quia in meo codice Rasis non est scriptum, nisi quod, vbi adsunt vigiliæ, tunc curandum, vt somnus concilietur.

Sed dato, quod dixerit vigilias conuenire, non tamen esset contradictio, quia hic duo considerantur; causa, quæ est humor melancholicus; & effectus, qui est delirium cum mœstitia: somnus ad tollēdam causam confert, vigiliæ verò possūt mitigare effectum, nempe tristitiam, cū consuetudine aliqua, qua æger delectetur, nec non musicis instrumentis, quæ animum quandoq; recreare solent.

Quiescere magis, quàm corpus mouere cōuenit. Auicenna inhibet venerem, cùm tamen alibi ipse scripserit actum venereum melancholicis omnibus conferre. Legatis ipsum 20. fen. 3. vbi loquitur de coitus iuuamentis.

An dicendum sit hic prohibere coitū immoderatum, qui quandoque humidū spermaticum, & radicale corpus nimiū exiccat? Hinc est etiam, quod sudorem prohibet eadem prorsus ratione: sen verò 21. cognoscens quantum auxilij, ac iuuamenti ferant res venereę melancholicis, si moderatę ijs vtantur, meritò

con-

concedit ipsis melancholicis vsum venereum moderatum, & eo magis si memelancholia proueniat à semine retēto; nam id, quod superfluit euacuat, quo euacuato homines (ex Gal. lib. artis par uæ aduersus empiricos, vbi loquens circa venereorum vsum ipsum laudat) ex vsu se ipsos leuiores esse percipiunt, tanquam ab onere superfluo liberati: & hoc modo melancholicis iuuat, & nocet actus venereus.

Animi affectiones, quæ ad tristitiam, aut mœrorem deducere possunt, sunt euitandæ, Cauendum, ne ab aliquibus tristia nuntia ferantur; sed opus est, vt prudenter suis falsis imaginationibus occurramus, blandis verbis, humanoque discursu tentemus demonstrare, quantū sermones, quos facit, sint falsi, quod ex deprauata proficiscantur imaginatione, quibus si videatur consentire, ac pacatè audire, vlterius progrediendum est, ac sæpè inculcandum, quousq; abstrahatur à falsa, quàm supposuerat, imaginatione.

At si adeo deprauata est imaginatio, vt videatis, ipsum non posse remoueri ab ea, applaudendum est, atq; ostendendum ipsum vera sentire, proinde est illi verbis adulandum.

Si versatur circa diuitias, diuitias pollicebimur, ita & de alijs imaginationibus, vt supra audiuistis, agendum. Debet medicus, & prudens esse, atq; admodum oculatus, in omnibus ea industria vtens, quam à medicina expectari licet.

Cauendum quoque est, ne aluus cōpressa maneat, sed curandum, vt singulo die excrementa ab intestinis deponantur, ne mittere possint retenta vapores in caput: ideo clysteribus vtendum venit, & laxantibus, & etiam aliquo modo abstergentibus, vt pro exemplo.

℞. Fol. maluarum,
Violar.
Mercurial.
Betæ ana m. j.
A Fol. Melissæ,
Epithymi,
Fumar. ana manip. j. ß.
Rad. Borrag.
Pimpin. ana vnc. j.
Ellebori,
Agarici in petia reuoluti, ana drac. j.
Sem. melonum,
Fœniculi, ana drach. j. ß.
Fiat decoct. secundùm artem.

B ℞. decocti huius lib. j.
Diacatholici, vnc. j.
Salis, drach. j.
Vitelli ouorum, num. ij.
Fiat clyster.

Hic est igitur modus curandi per diætam. Modò ad chirurgiam deueniendū est, ac videndum, an eadem ratione vtendum sit hoc instrumento in omnibus.

C *DE CVRATIONE MELANcholia per Chirurgiam.*

QVoniam in medicina facienda debemus sequi in primis Hippocratem, & non semper omnia, quæ ad praxim faciunt, determinata ab eo habemus; Gal. in quamplurimis clarissima sua interpretatione plurimum lucis nobis tulit. Sed cùm nec ipse casus parti- D culares omnes ordine quodam perstrinxerit, non possumus ab eo omnium determinationem tam facilè assumere; quam tamen nobis patefecerunt duo ex suis interpretibus, vnus longissimo sermone; alter verò breuissimo admodum, atq; conciso.

Primus fuit princeps Arabum Auicennas, licet ante ipsum Haliabbas, & Rasis multa nobis ex ipsa praxi declarare sunt conati: alter verò fuit Paulus: ab E ipsis igitur, & à Rasi petenda est propositi quæsiti resolutio.

Gal. igitur 3. de loc. aff. 7. scribit in melancholia per essentiam in capite ex se non requirere sanguinis missionem, quamuis ratione alterius cuiuspiam rei possit à medico mitti sanguis. Ratio huius

ius rei hinc desumpta videtur, quòd melancholia, quæ fit in cerebro, vt plurimùm est, quòd præcesserint curæ, vigiliæ, tenuis victus ratio, quæ capiti immoderatam siccitatem intulerunt, cuius ratione non debemus plerumq; mittere sanguinem.

Quapropter in sanguine detrahendo maximè animaduertere conuenit: & hoc est, quod dixit Gal. melancholia per essentiam, vt talis est, de se non indicat sanguinis missionem, quia est mala humoris qualitas, quæ sui ablationem indicat quidem, sed per pharmaciam: licet neque id indicat causæ efficientis ratione, quæ est nimia caliditas in capite.

Quare de sui ipsius ratione melancholia per essentiam non indicat sanguinis missionem; indicat autem quoties habet sanguinem adiunctum, qui nimia quantitate peccet, feraturq; in caput præbens materiam generationi melancholiæ: sicuti quoq; si retenta sit aliqua consueta expurgatio, proinde peccet sanguis sua copia.

Vnde habemus ex duplici ratione indicari sanguinis missionem in hoc casu, prout dupliciter peccat sanguis, quantitate nempe, atq; motu, ideo quantitas indicat euacuationem, motus verò reuulsionem.

Quare Rasis de hac melancholiæ specie loquens in medio capitis scriptum reliquit mittendum esse sanguinem ex cephalica, simul rectum administrationis vsum cum eo, quod agendum est, docens.

Idem sentit Mesues lib. 2. cap. 25. addens, quod si contingat tunc temporis dolorem aliquem adesse in aliqua capitis parte, tunc ex eodem latere ex brachio mittendus est sanguis.

Igitur ratio, cur melancholia per essentiam non indicat sanguinis missionem, allata fuit, sic & qua ratione liceat in eodem affectu ipsum mittere, & ex qua vena, & loco, iam audiuistis.

A Sed hoc loci videndum, quid facto sit opus, vbi melancholia fiat præter ventriculi læsionem, quæ semper supponitur à multitudine existente in toto?

Gal. instituit lib. de loc. aff. sanguinis missionem cognitionis, non curationis causa, quia in lib. de loc. affectis tractat de affectuum locorum cognitione indaganda, ac de morbis ipsis; ideò cùm sanguis peccat multitudine, ita vt ex ipso
B morbus aliquis magnus præsens fiat, vel futurus immineat, ex sua doctrina mittendus est.

Proinde cum dixisset ex se in melancholia non esse mittendum sanguinem, vt distinguamus perfectè eã, quæ fit per essentiam, ab ea quæ à toto corpore proficiscitur, dicit expungendam esse venam, & extrahendum sanguinem, qui vel tenuis, vel crassus est, ac niger:
C primo modo dicit sistendum a sanguinis missione, secundo tantùm mittendum esse, quantum oportet.

Verùm cur Gal. hoc loci, vbi sanguis non est crassus, iubet sistendum esse sanguinem? non ne potest esse, quod sit melancholia quædam in capite per essentiam, quæ etsi sui ipsius ratione non requirat sanguinis missionem, saltem
D admittat aliqua alia occasione, ideò postquam aperta est vena, deberet iubere, vt tantũ sanguinis mittatur, quantum effectus ipse desiderat.

An dicendum sit huic dubitationi, ideo Galenũ prohibuisse sanguinis missionem, quia alia est vena, quæ secanda in plenitudine totius corporis, & alia, quæ debet secari in affectione melancholica per essentiam? sed quia iussit Ga-
E lenus, vt sanguis mittatur ex vena communi in affectu per consensum à toto, quæ non est secanda in affectione melancholica per essentiam, ideo vbi perforata fuerit, neq; res ex voto succedat, tunc sistendus est sanguis.

Sed huiusmodi periculum superfluũ omninò videtur, & quasi Gal. indignũ; nam ostendit se non cognoscere, quando

do sanguis mittendus sit.

Et certè illa indicia ab ipso tradita, in libello de curat. per sang. miss. videtur in dubium reuocare; nec non, & alia, de quibus in prædicto capite scripsit, quæ procul dubio sunt certissima indicia sanguinis melancholici abundantis; nam siquis sit iuuenis robustus, venas latas habeat, nigriq; coloris, hirsutus: adhæc, & multum antea comederit, vsusq; sit victus ratione, qua potuit plurimum generari humoris melancholici, egemus adhuc perforatione venæ, vt sanguinem exploremus.

Quæ experientia fallax videtur, nec tam certa, quemadmodum alia signa, quia, vt Celsus lib. 2. cap. 10. scribit, potest ab inexperto chirurgo fieri, qui non tam amplum faciat foramen, quantum requiritur, vt exeat sanguis tenuis solummodo.

Deinde esse potest, quod in mittendo sanguine fiat aliqua animæ perturbatio, quo nomine sanguis peccans nō exeat, sed solùm vel serosus, vel tenuior, & Auicenna scribit in hoc experimento faciendo oportere sanguinis notabilem quantitatem exire, saltem ad duas vncias; quia inquit à principio tenuior sanguis per foramen exit.

Vnde dicebat Celsus vsum habenti expeditissimum est sanguinem mittere; at ignaro difficillimum.

Sed dicet quis hic fortè Cornelium loqui de chirurgo, qui operationem facere debet; vbi enim peritus erit, distinguere facilè poterit venam ab arteria, atq; cauebit, ne lædat neruum, vel loco venæ secet arteriam.

Quod non inficior, sed à simili dico, quod peritus medicus non ignorabit, ex quo corpore mittendus sit sanguis absq; experimento iam dicto. Galenus hanc sententiam desumpsit à Celso, quamuis hic loquatur vniuersaliter. Id enim, de quo vniuersaliter loquutus est Celsus, Galenus huic casui particulari applicuit; nam loquens de venæ sectio-

A ne in vniuersum, inquit, incidenda est vena ad medium, ex qua cum sanguis erumpit, colorem eius, habitumque oportet attendere; quia si is crassus, & niger exit, est vitiosus, ideoque vtiliter effunditur, si rubet, & perlucet, integer est, eaque missio sanguinis non prodest, quin imo nocet, potiusq; is supprimendus est.

Quare ex his apertè habemus hanc
B animaduersionem primùm ostendisse Celsum, quam tamen non probauit Gal. imò videtur ostendere his verbis non decere medicum peritum ea facere: sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit, ex quali corpore sanguis mittendus sit: & paulò ante dixerat, multæ res id difficile nescio faciunt, quod perito facillimum est.

Et quamuis Gal. Celsum legerit, no-
C luit tamen vnquam ipsum citare, nisi in 2. de com. med. loc. vbi dicit hoc esse Cornelij remedium. Sed hæc obiter, si Galenus Cornelium legit, fuit quidem aduersus tantum virum ingratus.

Pro tutela Galeni in præsenti nihil aliud dicendum occurrit, nisi quod lib. de loc. aff. scripti sunt, vt instruantur tyrones; idcoque huiusmodi experimento vsum fuisse Gal. vt demostraret verū
D esse, quod illa corpora, quæ habent conditiones prædictas, vsaq; sint illa victus ratione, habere vniuersas corporis venas hoc sanguine nigro refertas, quod clarissimum fiet, si sanguis per sectionem venæ effluere cogatur, quasi velit dicere, secate venam, & nisi comperiatis, quod verum dico, potestis statim sine aliquo inconuenienti sanguinē sistere.

E Dicamus igitur ex Galeno, quod vbi ex multitudine melancholica in toto, proueniat melancholia, sanguinem ex communi vena mittendum esse ad articulum humeri.

Idem confirmauit Auicenna idemq; prorsus scripsit Rasis, sed differunt in hoc, quia Rasis confirmat illam Galeni opi-

opinionem de sanguinis extrahendi experimento; nam dicit si sanguis crassus reperiatur, permittatur egressus: si verò tenuis sit, sistatur.

E contra Auicenna inquit, si phlebotomas, & inuenis sanguinem subtilem, non retineas sanguinem propter hoc. Quare videtur contradictio.

Gentilis magni facit huiusmodi contradictionem, totamq; rem suis diuisionibus conturbat; inquit enim primò, vel melancholia totum sanguinem inficit: vel non inficit. Primò modo si sanguis melancholiæ admixtus sit, tunc aperta vena sanguis melancholicus se prodit: si secundo modo, non immiscetur, & tunc in principio phlebotomiæ sanguis tenuis apparet, & bonus; & sistendus est, quia si permitteretur exire, magis appareret sanguis bonus, & non est permittendum, vt is è corpore exeat.

Si verò melancholia sanguini admiscetur, & inficit sanguinem in partibus interioribus, non exterioribus, & tunc per phlebotomiam incipit euacuari sanguis laudabilis: non propter ea debet fieri restrictio, quia in processu euacuabitur sanguis melancholicus.

Quod verò sanguis, cui magis ad internas partes est, infici possit intacto remanente eo, qui ad extremas partes reperitur, ex ipsa phlebotomia faciliùs cognoscitur? & Auicenna. 4. 1. tr. 5. cap. 1. & 4. fen. 1. cap. de phlebotomia apertè demõstrauit. Contrarium etiam contingere potest, nempe quod sanguis externus afficiatur illæso, & intacto interno remanente.

Nulla proinde ex dictis est inter authores prædictos contradictio; nam Auicenna misit sanguinem in ea melancholia, in qua sanguis extra bonus, intus verò malus: & Rasis phlebotomat, vt ipsius vtar verbis, melancholicum, cuius sanguis non est malus.

Vel est dicendum Rasim melancholicum phlebotomare per errorem existimantem sanguinem melancholicum esse; qui deinde non est talis, proinde statim errore cognito, iubet comprimi sanguinem.

Sed cum, vt diximus, notę adsint plenitudinis sanguinis melãcholici, vix credibile est medicum peritum egere hoc experimento; sed si tamen contingat rem ita esse, vt supponitur, crederem cum Auicenna non esse desistendum à B sanguinis missione: quia etsi vix credibile sit massam sanguinis, quæ fit ex vno chylo, ab vno hepate, & vnica caliditate, non habere suas partes inuicem mixtas: & proinde aliquando euenire sanguinem internum humore melancholico esse coinquinatum, externum verò minimè; nihilominus fieri posse videtur, vt primùm secta vena in corpore repleto sanguis exit tenuis, & rubicundus, deinde sequitur niger tanquam crassior. C

Et hoc duplici ratione euenire potest, primò quidem ratione obstructionis vasorum à multitudine, & crassitie sanguinis, proinde serum primò cum aliqua sanguinis portione, aut sanguine tinctum exeat, quippe quod faciliùs illabatur, deinde sequatur crassior sanguis, vt potè motui ineptior.

D Sed hoc oportet, vt sit breui tempore, quia impossibile prorsus videtur in corpore melancholico, nutrito cibis crassis, quod solùm adsit sanguis tenuis: proinde etiam impossibile est, quod exeant duæ vnciæ sanguinis serosi, antequàm crassus sequatur.

Deinde vnum in hoc casu animaduertendum esse puto, quod à nemine obseruatum scio, nempe in omnibus venis E brachiorum reperiri multa ostiola, ea ratione fabrefacta, vt ad orificium arteriæ magnæ, & venæ arterialis ad cordis sinus reperiuntur sursum respicientes, quæ ea industria à natura facta esse existimò, ne sanguis, qui ad brachia, & crura alimenti causa fertur, repente deorsum præcipitet; quia cum partes istæ de-

decliues sint sint, sanguis sua grauitate in vehementibus motibus facilè totus repente ad manus, & pedes præcipitaret; ne id igitur contingat, natura hæc ostiola in interna harum venarum superficie apposuit.

Huiusmodi igitur valuulæ in summa sanguinis melancholici, ac crassi repletione inhibere possunt, ne tam subitò sanguis crassus secta vena ad orificium fluat, qui deinde ratione vacui, & consequutione quadam sequitur illum tenuiorem, & proinde secta vena, supposita plenitudine dicta, non est, vt supprimamus sanguinem, sed expectandus ille est, cuius gratia instituta est sanguinis missio: & hoc est, quod pulchrè docuit Auicenna, quem in hoc magis, quàm Rasim sequor; in corpore enim melancholico repleto impossibile est, quod sanguis sit tenuis.

An modò in sanguinis missione expectanda sit mutatio coloris, & substantiæ, alterius est instituti. Hipp. id præcipit in inflammationibus internis, lib. 2. acut. 10. vbi loquitur de sanguinis missione in pleuritide, qui locus quomodo sit intelligendus, suo audietis loco.

In casu igitur proposito expedit à principio sanguinem mittere ex cubiti vena communi euacuationis gratia, quę & à basilica, & à cephalica euacuat; reuulsionis verò à cephalica, sed post vniuersalem factam euacuationem.

Quamuis ex Mesue loco pręcitato ex hæmorrhoidibus per hirudines sanguinem euacuare liceat reuellendi causa.

Tandem deriuationis gratia ad venas, quæ sunt ad internam narium capacitatem, ad frontem, & ad venas, quæ post aures sunt; de quibus cap. de dolore capitis, & c. de phreniti de satis loquuti sumus.

DE CVRATIONE MELANcholia per Pharmaciam.

A Omnis curatio instituenda videtur ab ablatione causæ: vnde in melancholia per essentiam ad duplicem causam respiciendum esse videtur, nempe ad causam delirij, & ad causam generationis melancholici humoris.

B Dictum est supra inuigilandum in primis esse, ne humor peccans generetur, & vt ille, qui genitus est in corpore, quo ad fieri potest, extrahatur. At quoniam caput intemperatum generationis huius est præcipua causa, primò ei incumbendum est: præterea, quia intemperies frigida, & sicca ea est, quæ generationem humoris melancholici promouet, propterea ea est, quæ primò sui ablationem indicat, cum causæ rationem habeat, sine qua humor melan-
C cholicus tolli non potest.

Atq; eam auferre tentabimus victus ratione iam dicta, quæ ad calidum quidem, sed magis ad humidum tendat. Ad idem dirigantur medicamenta tam intus assumpta, quàm exterius applicita, quæ hic ab internis initium sumentes docebimus.

Interna autem non modò capitis in-
D temperiem tollent, verùm etiam, & humorem melancholicum attemperabunt, simulq; ad sui eductionem præparabunt. Inchoare tamen possumus curationem cum aliquo lenitiuo, verbi gratia.

℞. Epithymi subt. pul. drach. j.
Elect. diasenæ lenit. vnc. j.
Aquæ lactis, vnc. iiij.
Fiat potus breuis.
E Vel
℞. Cassię nouiter extr.
Diasenæ lenit. ana vnc. ʃ.
Cum saccharo quantitate sufficienti, fiat bolus.

Deinde deuenire ad medicamenta alterantia oportet, quæ sunt syrupi, & apozemata, quæ facultatem quoque

R atte-

attenuandi habeant, quia humor melancholicus crassus est.

Syrupi igitur sunt
Ex succo borraginis,
De fumaria,
De succo buglossi,
De bettonica,
De epithymo simul cum
Aqua acetosæ,
Pimpinellæ,
Fumariæ,
Bettonicæ, aut etiam
Sero caprillo, vt exempli gratia.
℞. Syr. de succo borrag. vnc. j.
Bettonicæ,
Buglossi, ana vnc. ß.
Seri caprilli, vnc. iij. m.

Si vultis formam apozematis præparantis humorem melancholicum, propono vobis exemplum vnius, quod describitur à Vveckero. in sua generali praxi, quod

℞. Fumariæ,
Lupulorum,
Endiuiæ,
Scolopendriæ,
Scariolæ, ana m. j.
Florum borrag.
Buglossi,
Violarum, ana pug. ß.
Rad. polypodij,
Cichorij, ana vnc. j. ß.
Sem. Anisorum,
Fœnic. ana drach. iij.
Prunorum, num. x.
Passularum, vnc. j.
Corticis tamaricis.
Cappar. ana vnc. ß.

Fiat decoctio secundùm artem, colaturæ adde sacchari vnc. v.

Fiat syrupus.

Volui exemplar huius in medium afferre, vt per vos ipsos dignoscatis, qua ratione efformentur, & pro varia intentione secundùm veram methodum possitis præscribere.

Hac vtendi regula sperare licet fore, vt & intemperies capitis remittatur, at-
A que humor educendus præparetur, eo autem præparato insurgit indicatio expurgandi: duobusq; modis expurgari potest, vel medicamento valido, & eradicante, vel eodem quidem, sed benigniori, & lenium.

Non me latet Gal. hunc humorem cum hiera, atq; epithymo educere: quēadmodum etiā Auicenna, & alius vtuntur pilulis de lapide lazuli.

B Rasis tamen in hoc affectu magis cōmendat pilulas de lapide armenio. Non desunt etiam proponentes confectionē hamech.

Ego tamen minora magis probarē, potissimum quādo morbus est in initio: proinde facta humoris præparatione tentarem, si posset educi totus humor præparatus, vt

℞. Fol. cetrach.
C Lupulorum, ana manip. ß.
Corticum tamaricis,
Capparum, ana vnc. ß.
Sem. anisorum,
Fœnic. ana drach. j. ß.
Rad. Polypodij,
Buglossi, ana vnc. j.
Florum borraginis,
Buglossi, ana pug. ß.
Addendo corticum myrob. indo-
D rum, drach. ij.
Fiat decoct. secundùm artem.
℞. huius decoct. vnc. iiij.
Senæ orient. vnc. ß.
Pul. epithymi, drach. j.
Passularum, vnc. ß.
Prunorum, num. 4.
Infunde per totam noctem, exprime, & dissolue
Syr. ad melancholiam,
E M. Augustini, ana vnc. ij.
Confect. hamech.
Diapruni sol. ana drach. ij.
Fiat potio breuis.

Vel vtaris hoc benignori medicamento, quo vtitur doctissimus Hollerius in sua praxi.

℞. Lupulorum,

Fumariæ, ana manip. j.
Rad. buglossi, vnc. j.
Florum anthos,
Buglossi,
Borraginis, ana pug. i.
Prunorum, num. x.
Passularum, vnc. ß.
Foliorum senæ, vnc. j.ß.
Zingiberis, drach. ij.
Fiat decoctio secundùm artem, coletur, &

℞. Decocti huius, vnc. v.
Syr. de polypod. sol. vnc. ij. m.

Vel

℞. Decoct. prædictæ, vnc. iij.
Follicul. senæ mund. vnc. ß.
Cinnamomi, scrup. ß.
Infundantur per 12. horas, facta forti express. dissolue.
Diacatholici, vnc. ß.
Diapruni sol. drach. ij.
Misce, & fiat potus.

Sub forma pilulari.

℞. Pil. cochiarum cum elleboro drach. j.
De nitro, scrup. j.
Cum syr. de epithymo fiant pilulæ, num. vij. aurentur.

Sub forma boli.

℞. Diacatholici,
Diapruni sol.
Conf. hamech. ana vnc. ß.
Cum sacch. fiat bolus.

Hisce vti poteritis alternis, vel tribus quibusque diebus, quia humor melancholicus multum temporis requirit ad sui purgationem, & perfectam curationem, & eo magis, quando est in capite, quopropter melius est procedere his benignioribus medicamentis, quàm scammoniatis, propterea quod nimiam faciunt in corpore agitationem, qua posset augeri capitis intemperies.

At vbi morbus non cedat primæ expurgationi, iteranda est secunda, & tertia.

Rasis iubet post purgationem permittendum esse, vt ægrotans in quiete maneat per tres, vel quatuor dies, deinde

A repetenda est purgatio, quæ vbi decenter facta, ac repetita fuerit, nec tamen cedat morbus, tunc ad validiora properandum, id est, ad hieram, & elleborum præparatum etiam; nihil enim intentatum relinquere oportet.

Sunt recentiores, qui extractum ex elleboro conficiunt, quod purgat huiusmodi humorem absq; molestia: modus autem preparandi is est.

B ℞. Rad. ellebori nigri, vnc. ii.
Aquæ anisorum oleo extracto lib. j.
Infunde per. 24. horas.
Deinde bulliant lento igne ad consump. medietatis aquæ, coletur, & exprimatur.
Deinde expresso adde
Syr. ros. sol. vnc. iij.
Bulliant denuò vsq; ad spissitudinem.
Dosis sit ad drach. j.

C Melius est loco syr. ros. sol. vt recipiatis syr. ad melancholiam Matthioli descriptum in meo Antidotario.

Vel præscribatur hoc

℞. Epithymi, drach. xx.
Polypod.
Agarici, ana drach. x.
Ellebori nigri,
Sacchari, ana drach. v.
Stœchados, drach. vij.

D Spec. hieræ, drach. j. ß.
Macerētur, primò contusis omnibus, in vino albo generoso per 24. horas colētur, & valde exprimantur, & fiat massa: dosis sit ad scrup. iiij.

Cum tribus, aut quatuor granis diagridij.

Franciscus de Valesca in suo philonio puluerem quendam proponit, quem ab Haliabbate cap. de melancholia ad

E verbum scripsit; is autem est.

℞. Specierum hieræ,
Epithymi, ana vnc. ß.
Lapidis lazuli,
Agarici troch. ana drach. ij.
Scammonij, drach. j.
Caryophyllorum, scrup. j.
Fiat puluis.

Vsum huius pulueris commendat admodum Valesca, tantumq; illi tribuit, vt si nullum medicamentum reperiatur, quod tollere hunc morbum possit, solum istud ait esse aptum ad omnem melancholicam passionem tollendam, appellatq; illud medicinæ coronam: quo sæpissimè vsus fuit cum honôre, & ægro tantis salute: sed cùm non afferat modum, quo vti debeamus, vix credere possum eo vsum fuisse.

Ex Haliabbate modus vtendi est, vt facto subtilissimo puluere ad drach. ij. excipiatur cum syrupo coroniorum aqua citrij dissoluto: mihi tamen non probatur tanta quantitas huius medicamenti; nam præter alia solutiua medicamenta adsunt vndecim grana scammonij pro quacunq; vice.

Equidem cōtentus essem vti drach. j. singula hebdomada, sumpta iusculo aliquo carnis caponis, in quo folia thymi, melissæ ebullierint, aut cum modico vini maluatici; sperarem enim fore, vt ex vso frequenti huius pulueris humor melancholicus è capite extraheretur.

Non improbarem quoq; vsum lapidis armenij sæpissimè aqua abluti; nam ad hoc vt clementiùs ducant tam lapis lazuli; quàm armenius aqua pluries sūt abluendi: huius dosis est ad scrup. iiij. aut scrup. v. ægrotanti offerenda ex decocto aliquo, aut infuso senæ in sero potissimùm lactis. Interim nutrirem ea, qua dictum est ratione, sæpeq; vno ex prædictis medicamentis vterer; sic enim temporis progressu æger liberabitur.

His peractis ad corroboranda viscera interna, & potissimùm cerebrum pugnarem quibusdám medicamentis, quæ opiata dicuntur, non tamen opium recipiunt, sed ob similitudinem ita à neotericis dicuntur, quę alio nomine antidota appellantur, vt est

Theriaca,
Mithridatica confectio,
Puluis sarcoticon,

A Lætificans Rasis,
Confectio alkermes.

Possemus electuarium molle parare ad hunc modum.

℞. Theriacæ opt.
Lætific. Rasis,
Diamarg. frigidi, ana drach. j.
Syr. de melissa,
De pomis, ana vnc. j. ß. m.

Ad idem.

B ℞. Sacch. buglossi,
Aurantiorum,
Borraginis,
Rosmarini, ana drach. j.
Cum syr. Regis Sabor quantitate sufficienti fiat elect. molle.

Dosis sit ad drach. j. accepta cum modico vini tenuioris, vel aquæ melissæ singulo mane per tres horas ante prandium.

C Ad corroborandum cor, & caput.

℞. Conf. alkermes,
Theriacæ, ana drach. ß.
Misce.

Vel

R. Conf. Buglossi,
Aurantiorum,
Borraginis,
Anthos, ana vnc. ß.
D Theriacæ opt.
Conf. alkermes, ana drach. j. ß.
Lætificantis Rasis, drach. ß.
Cum syr. de pomis compos. fiat conditum, addendo foliorum auri num. ij.

Deinde non desisterem à localibus medicamentis, inter quæ à Rasi, & Auicenna aquæ dulcis actu calidæ, vel tepidæ balneum, fotusue, vel embrocationes proponuntur: post aquæ balneum E ouorum luteis totum caput à pilis denudatum illinatur, vt Alexander instituit, & quidem huiusmodi medicamentis tepidis, sed humidis agendum est ad vigiliam, quæ sæpè melancholicos infestat propulsandam, cuius gratia Rasis lac vaccinum capiti affusum summopere laudat.

Pro

Pro irrigatione, dum in balneo est æger.
℞. Flor. meliloti,
Violarum, ana pug. ij.
Fol. althææ,
Maluæ,
Violarum, ana manip. ij.
Granorum Kermes, vnc. ſſ.
Summit. anethi, pug. j.
Coquantur in aquę communis, lib. x.
Colentur, & instilletur capiti, dum æger est in balneo.
A balneo inungatur ſpina tota
Oleo violaceo,
Amygdalarum dulcium.
Capiti admoueantur pulmones arietini.

Præterea accipiatur panis calens, albus, magnus, per medium diſſectus, impleatur cerebro ſuillo, inſpergatur puluere violarum, bettonicæ, coriandri, ana drach. j.

Deinde cooperiatur, & coquatur in clibano, cuius media pars applicetur capiti prius abraſo.

Poteſt etiam parari decoctio quædã in aqua, aut in iuſculo aliquo pinguiori, vel vituli, vel veruecis, in quo ebullierint
Fol. maluæ,
Althææ,
Violarum,
Lupulorum,
Borraginis.
Flor. Borrag.
Chamęmeli,
Stœchados,
Meliloti.
Sem. quatuor frigid.

Huiuſmodi decocto caput oportet irrigare, cui ſi adderetur caput veruecis, longè aptius eſſet balneum, & præſtantior irrigatio. Nec fortè abs re erit cum prædictis quandoq; ebullire capita papaueris, vel folia mãdragoræ, nymphęę, & huiuſmodi, pro vt magis, vel minus vobis videbitur refrigerandum.

Poſt quas irrigationes inungere caput oleo, vel vnguentis optimum eſt,

A tum contra intemperiem frigidam oppugnandam, tum ad ſomnum conciliandum.

Aurea Alexandrina capiti illita inſanos, & epilepticos ſanat.

Odores quoq; boni naribus quàm ſæpè apponantur, vt florum violarum, nenupharis, florum aurantiorum, limoniorum, &c. cor etiam corroboretur.

Pro cordis epithemate.

B ℞. Aquæ roſarum,
Bugloſſi,
Borrag.
Scorzoneræ, ana lib. ſſ.
Spec. lætificantis Raſis,
Diahyacinthi, ana drach. j. ſſ.
Cord. comm. vnc. ſſ.
Conf. alkermes, drach. j. ſſ.
Trochiſc. de gallia moſc. ſcrup. j.
Vini albi opt. vnc. iiij.
C Miſce pro epithemate.

Hebræus quidam medicus pulnerem cum coriandro ex gagate lapide proponebat tanquam valdè efficacem pro melancholicis.

Andreas Laurentius in conſilio pro melancholico laudat lapidem chryſolitum, & topatium ad g. v. cum aqua bugloſſi. Vel etiam ſcrup. ſ. ſmaragdi, aut optimi bezartici in oui luteo accepti,
D quod cor, & cerebrum maximè recreat.

Et hæc pro curatione melancholiæ per eſſentiam in capite: modò videndũ, quid facto ſit opus pro curatione melancholiæ per conſenſum hypochondriacę dictæ.

DE CVRATIONE MELANCHOliæ hypochondriacæ per Chirurgiam.

E

QVamuis melancholica hypochondriorum affectio in aliquibus cõueniat cum illa per eſſentiam; quia tamen variæ partes in ea ſunt affectæ, hinc eſt, quod nõ ſolùm topica ſibi conuenientia requirit, ſed propria medicamenta per

per omne auxiliorum genus.

Ex Rasis primùm authoritate sanguis mittendus est in hac melancholia hypochondriaca ex basilica vena brachij, & ex saluatella manus sinistræ, quod dictũ à Mesue ita limitatur; vt primò velit euacuandum esse ex basilica, deinde à saluatella.

Verùm cum duplex sit saluatella, alia sinistræ, alia dextræ manus, quando ex mala affectione lienis fit melancholia, mittendus est sanguis ex saluatella sinistræ manus, quando ex hepate malum proficiscitur, ex dextrę manus saluatella, ex Auicenna fen. 4. 1. cap. de phlebotomia.

Conferr nonnunquam ex talo sanguinem mittere, & potissimùm quando in mulieribus ex vtero malè affecto, mensibusq; suppressis affectio hypochondriaca euenerit.

Capiuaccius iudicat nunquam sanguinem ex brachio in hoc affectu esse mittendum, sed semper ex partibus infernis, quod quidem falsum est; quandoquidem in repletione melius est sequi authoritatem prædictorum authorum, vt primò scilicet ex basilica, deinde ex venis crurum deriuationis, vel reuulsionis causa sanguinem mittamus.

Hirudines in hoc casu maximè prodesse solent, si potissimùm suppressę fuerint hæmorrhoides.

DE CVRATIONE MELANcholia hypochondriaca per victus rationem.

IN victus quoq; ratione aliqua sibi particularia habet: quæ flatum discutere valent, sibi vendicat; semper enim, vel frequenter prudentiores medici, ac magis versati cibis ea, quæ flatum dissoluunt, admiscent.

Vnde Rondeletius vir sanè spectatæ praxis admonet, vt caueamus ab integra ptisana, quod flatus eleuet; laudat tamen cremorem ipsius cum modico

A cinnamomi, aut aniso, piper quoq; non esset ingratum, sed crasso modò contusum, quia in tenuissimum puluerem redactum sua tenuitate partium, ac caliditate illicò fertur in iecur per meseraicas; crasso autem modo contusum diutius immoratur in ventriculo, quare & flatum dissipat.

Sed quemadmodum in hoc ipsius subscribo authoritati, ita quoque non B possum probare opinionem de potu, qui magis probat aquam, quàm vinum, vbi stomachus refrigeratus sit, naturaliq; langueat calore; magis enim vsum vini præfero; quod ventriculum corroborare, vt è contra aqua tum refrigerare, tum laxare potest.

Verùm quidem est, quod aqua, cui modicum aceti fuerit admixtum, inflammatione in hypochondrijs existente, C ab ipso proponitur, mihiq; arridet; nam ex Gal. acetum ducit aquam; neq; eam diutius in hypochondrijs immorari permittit.

Iuscula, quæ in melancholia per essentiam conuenire diximus, in hac quoque prosunt, sed cum moderatione quadam accepta, siquidem vbi in modica quantitate sumpta sunt, iuuant: ita eorum immoderata quantitas fluctuatio- D nem in ventriculo facit, quemadmodũ, & omnia potabilia. In illisque ebulliant simplicia, quæ aperiendi facultatem habent, vt cichorium, buglossum, & similia.

DE CVRATIONE MELANcholia hypochondriaca per pharmaciam.

E QVo ad pharmaciam spectat, certum est ex Gal. inferioris ventris partes, intestina pręsertim, & mesenterium, cui ipsa adhærent, & per quod coniuncta sunt dorso, simulq; ad inuicem colligata, valde clysterum vsu iuuari.

Sed cùm omnes partes affectæ, vt in ipso-

ipsorum causis dictum fuit, à multitudine humorum melancholicorum, & à crassitie eorundem vasa, nempe venas, & arterias habeant repleta, quo nomine calor naturalis euentari nequit, & præternaturam accenditur in ijs.

Venæ autem omnes, & arteriæ, quæ famulantur nutritorijs vasis ad intestina tanquam ad ipsorum centrum collectæ terminentur, ideo clysteres opem maximam ferre possunt, ideo ante omnia vsus clysterum à peritis medicis probatur: horum exemplar tale esse potest.

℞. Maluarum,
Violarum, ana manip. j.
Radicum althææ, vnc. j.
Polypodij quercini, vnc. ij.
Epithymi,
Summitatum thymi,
Flor. genistæ,
Sambuci,
Chamæmeli, ana pug. ij.
Flor. Buglosi,
Borraginis,
Anthos, ana pug. j.
Sem. aniforum,
Fœniculi,
Vrticæ, ana drach. j.
Misce, fiat decoctio secundùm artem.

℞. huius decocti, lib. j.
Olei chamæm.
Oliuarum recentium, ana vnc. ij.
Butyri rec. vnc. j. ſſ.
Hieræ logad. vnc. j.
Cum sale, & vitello oui fiat clyster.

Deueniendum quoq; est ad syrupos aperientes, inter quos maximè probatur syrupus à Mesue ptopositus, qui Regis Sabor appellatur, cuius dosis sit ad vnc. ij.

Aquæ borrag.
Buglossi, ana vnc. ij.
Misce.

Vel paretur syrupus ad hunc modum.
℞. Syr. de buglosso,
De epithymo,
De fumaria.

A Syr. Regis Sabor, ana vnc. ſſ.
Aquæ buglosi,
Fumariæ,
Melissæ, ana vnc. j.
Misce.

Si vultis decoctionem parare, quæ etiam valeat in hypochondriaca affectione propter vterum malè affectum.

℞. Rad. petroselini,
Graminis,
B Asparagi, ana vnc. j.
Valerianæ,
Cyperi, ana drach. ij.
Fol. capill. ven.
Scolopendriæ,
Bettonicæ,
Melissæ,
Matricar. ana manip. j.
Ocymi,
Cubebarum, ana vnc. ſſ.
C Sem. Fœniculi,
Carui,
Aniforum, ana drach. j.
Misce.

Et cum aqua fontis purif. fiat decoct. secundùm artem, &

℞. huius decocti, vnc. iiii.
Syr. Regis Sabor, vnc. ij.
Vel loco huius.
Syr. de capill. ven.
D De pomis, ana vnc. j.

Guglielmus Placentinus in sua Guglielmina componit syrupum maximè aptum ad materiam in hoc casu non modò præparandam, sed ad venas deobstruendas, ac omnia nutritiua organa corroboranda: talis autem est

℞. Rad. polypod. lib. ſſ.
Buglosi,
Melissæ, ana m. j.
E Cyperi,
Acori,
Capparum,
Asari, ana drach. j.
Senæ,
Epithymi, ana drach. ij.
Sem. Lactucæ,
Endiuiæ,

Sca-

Scariolæ, ana drach. iij.

Omnia præter senam, & epithymum contudantur crasso modo: bulliant in aqua fôt. pur. ad consumptionem medietatis, in fine coctionis adde senam, & epithymum, ablata ab igne permittantur tepefieri, omnibusque manibus fricatis, atq; in aquam contritis, coletur, colaturæ adde

Mel. rof. lib. j.

Denuò bull. lento igne vnico feruore, coletur.

℞. huius colati, vnc. iij.

Aquæ decoct. epithymi, vnc. iij.

Misce.

Cum his syrupis humore præparato, hoc est attenuato, & iam ad educendum idoneo, ad aliquod medicamentum properandum est, quod ipsum educere possit.

Sed quoniam ipsius facultas non debet excedere primarum venarum regionem, non est, mea quidem opinione, opus medicamentis tam validis, sed potius ad benigniora confugerem, mihiq; magis probaretur species medicamenti partim alterantis, partim educentis, quę singulis tribus, aut quatuor diebus humorem melancholicum educere posset sine aliqua virium iactura, aut corporis labore, quale istud esse posset.

℞. decoct. prædictæ, vnc. iij.

Follicul. senæ mund. vnc. ß.

Cinnamomi, scrup. ß.

Infunde per totam noctem: deinde dissolue diasenæ solut. drach. ij.

Syr. de polypod. magistri Augustini, vnc. j. ß.

Misce, fiat potus.

Vbi maior adsit caliditas, quàm frigiditas.

℞. Seri depurati, lib. j.

Fol. senæ orient.

Rad. polypodij, ana vnc. ß.

Coriandr. præparat. drach. j. ß.

Infunde per totam noctem pro vnico haustu.

Si cupitis maiorem, & præstantiorem

A efficere euacuationem, quam profecto in hoc casu vix admittere queo, quod morbus sit longæ, ac difficilis curationis, nec cedens vni, vel alteri purgationi, poteritis ad hunc modum parare medicamentum.

℞. Syr. de polypodio sol. vnc. v.

Confect. hamech. vnc. ß.

Misce cum decoct. ad melanch. fiat potus breuis.

B Vel

℞. myrobal. indorum,

Chebulorum, ana drach. ij.

Fol. Melissæ,

Capill. veneris, ana manip. ß.

Sem. anisorum,

Vrticæ, ana drach. j.

Florum genistæ,

Buglossi, ana pug. ß.

Fiat decoctio secundùm artem.

C ℞. huius decocti, vnc. iiij. infunde.

Agarici trochis. vel

Senæ præparatæ sine scammonio, drach. j.

Cinnamomi, g. v.

Coletur, & facta expres. dissolue.

Syr. magistri Augustini:

Ad melancholiam, ana vnc. iij.

Fiat potus.

Pilulæ.

D ℞. Pil. aggregatiu.

De bolo armenia, ana drach. j.

Diagridij, gr. iiii.

Cum syr. de pomis simpl. fiant pilul. num. vij. aurentur.

Vel

℞. Pil. de hiera cum agarico.

Aggregatiu.

De lapide lazul. ana scrup. ij.

E Cum syr. rof. sol. quantum sufficit, fiant pilulæ, num. vij. & aurentur.

Pro bolo.

℞. Diacatholici, drach. vj.

Diasenæ lenit.

Diapruni len. ana vnc. ß.

Cum saccharo fiat bolus.

Vel

Diapruni sol.

Dia-

Diasenæ lenitiuæ, ana vnc. ß.
Diagridij, g. v.
Cum saccharo quantitate sufficienti, fiat bolus.

Eò tendunt omnes species hieræ, cōfectio hamech, diaprunum solutiuum, pilulæ aggregatiuæ, de lapide lazuli, & de lapide armenio.

Procedendum deinde cum aperientibus, deobstruentibus, & flatum discutientibus, pro quo Auicenna proponit decoctum, seu potius syrupum de absynthio, semen anisorum, cumini, apij, anethi in decoctis, & in syrupis.

Post purgationem quoq; curabimus, vt æger sæpè vtatur ijs, quæ sunt apta vrinam ducere, quemadmodum est decoctum ex radicibus eryngij, petroselini, oxalidis, pimpinellæ, cichorij syluarici, quorum decoctum accipiatur singulo mane ad lib. ß. vt

℞. Rad. petroselini,
Eringij,
Oxalidis,
Pimpinellæ,
Cichor. agrestis, ana part. æq.
℞. Huius decocti. vnc. iiij.
Syr. acetosi sim. vnc. ij.
Misce pro vno haustu.

Deinde ad medicamenta purgantia iam dicta recurrendum, & hac via possimus sperare ægrotum conualiturum.

At si humores pituitosi reperiantur obstruentes, ac quoq; præualeant, parare possumus ius galli antiquati ex Rondeletio, quod paratur hoc modo.

Accipiatur gallus triū annorum, qui sit verberibus, cursibus, alijsque iniurijs ad furorem maximè concitatus, enecetur, deplumetur, ab intestinis mundetur, totusq; vino generoso albo abluatur, intusq; repleatur.

Passulis ad vnc. iij.
Prunis, num. xx.
Et puluere hoc.
℞. Thymi,
Epithymi, ana vnc. j. ß.
Foliorum senæ, vnc. ij.

A Florum sambuci,
Cuscutæ,
Sem. carthami, ana vnc. j.
Cineris tartari albi, vnc. ß.
Cinnamomi,
Spicæ,
Anisorum, ana drach. j.
Sacchari candidi, vnc. ij.

Misce, & fiat puluis, quo impleatur gallus cum passulis, & prunis prędictis:

B bulliant in triginta lib. aquæ quousque caro galli separetur ab ossibus, coletur.

℞. colaturæ, vnc. v.
Quod ius, si vis, fieri solutiuum, adde,
Diagridij,
Masliches, ana scrup. j.

Studendum demum est corroborationi partium internarum cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, tam internis, quàm externis præsidijs.

C Bartholomæus Montagnana medicamentum insigniter probat ad cerebrū corroborandum, ac ad remouendum illud à melancholicis impressionibus, & est, quod

℞. Ligni aloes opt. pul. scrup. ij.

Qui puluis accipiatur singulo manè per plures dies, qui in omnibus melancholijs concedi feliciter potest.

D Pro ventriculo corroborando faciunt,
Diacalamenthum,
Diacuminum,
Diagalanga,
Diatriumpiperon.

Pro hepate.

Diacinnamomum,
Diacostum,
Diacurcuma,
Diarhodon abbatis,
E Diatriumsantalorum.

Quorum ægrotātes accipiant drach. j. pro vt melius videbitur, deinde superbibant modicum vini tenuis, odoriferi; vel pro stomacho etiam modicum aquę absynthij, aquæ saluiæ, &c. pro hepate verò aquam capillorum veneris, vel cichorij assumant potandam.

Possunt quoque effici electuaria sub forma lambitiua hoc modo

Pro hepate.

℞. Diagalangæ, drach. j.
Syr. de absynthio, vnc. j.
Misce.

Vel

℞. Diacurcumæ, drach. j.
Aquæ cichorij, vnc. j.
Misce.

Sunt etiam & topica remedia, quæ hisce partibus applicari consueuerunt: inter ea primùm sunt fotus discutientes flatus, deinde oleum ad inungendum hypochondrium sinistrum; nam cauendum est ex Auicenna, ne medicamentũ discutiens flatum attingat hypochondrium dexterum, quia periculum esset, ne calefieret, & ex eo calefacto per adustionem generaretur humor melancholicus.

Quamobrem vt hepar defendatur, simulq; corroboretur, iubet Iacobus Forliuiensis, vt hoc linimento vniuersa hepatis regio illinatur.

℞. Aquæ ros. vnc. ij.
Succi cichor. vnc. iiij.
Santalorum omnium s. pul. vnc. ß.
Rasuræ eboris, drach. j.
Aceti, vnc. ii.
Misce pro linimento hepatis.

Fomenta quoq; fiant pro hypochondrio sinistro, & pro stomacho fouendo cum spongiis immersis in decocto
Rutæ,
Anethi,
Pulegij,
Absynthij,
Serpylli,
Agni casti,
Baccarum, &
Fol. lauri,
Sem. Fœniculi,
Anisorum,
Carui,
Aluminis.

Ebullire quoq; prædicta simplicia possumus in oleo veteri, deinde fouea- A tur hypochondrium.

Stercus bubulum aridum cum aceto mulso ad modum emplastri acceptum, ac parti applicitum proficere solet.

Fotus quoque pro ventriculo fiunt Ex floribus meliloti,
Chamæmeli,
Epithymi, quæ possunt feruefieri in vino: deinde inungatur ventriculus
Oleo de ruta, B
De capparibus,
Chamęmeli, addendo ammoniacũ in aceto dissolutum.

Vel

℞. Olei de absynth. vnc. j.
De spica, vnc. ß.
Cinnamomi,
Nucis muscatæ, ana drach. ß.
Spec. arom. ros. drach. j.
Fiat vng. cum cera secundùm artem.

C Sacculi pro ventriculo.

℞. Pulegij,
Absynthii,
Baccarum lauri,
Serpylli,
Rutæ, ana vnc. ij.
Flor. Chamæmeli,
Fœnugræci, ana pug. j. ß.
Sem. Fœnic.
D Anethi,
Cumini,
Anisorum, ana drach. j.
Cinnamomi,
Macis,
Nucis muscatæ,
Ligni aloes,
Costi,
Zingiberis, ana drach. ß.
Rosarum rub. manip. j.
Contundantur, & fiant sacculi.

E Qui irrorati vino maluarico stomacho applicentur: vel melius ex omnibus hisce simplicibus fiat puluis, quo parentur sacculi, straguli in modum parati, superque ventriculo sæpe ferantur.

Emplastrum, & dropax nonnunquam confert, quemadmodum illud est, quod

℞. Pi-

℞. Picis naualis, vnc. j. ß.
Olei rut. vnc. iij.
Reformetur dropax.
Applicetur ventriculo, & toto hypochondrio sinistro per breuia interualla.

Vel

℞. Picis naualis, vnc. ij.
Olei laur. vnc. j. ß.
Cumini subtiliter pul. drach. iij.
Misce, & fiat ceratum.

Et hæc sint satis pro melancholia cu- A randa, & dignoscenda.

Et quamuis Rasis noster post tractatum de melancholia deueniat ad catarrhi naturam explicandam; quia tamen à Græcis, & Arabibus alij morbi particulares tractantur, quorum alij ad imaginationem deprauatam, alij ad memoriæ læsionem pertinent, ideo decreui primum pertractare de illa specie melancholiæ, quam insaniam lupinam dicunt, B aliosq; simul persimiles affectus aperire.

DE MANIA.

CAPVT DECIMVM.

Quoniam affectio illa, quàm Græci Μανίαν, Latini verò insaniam appellarunt, ad læsionem hegemonicarum pertinet, de ea sumus in præsenti tractaturi, vt inde omnium affectuũ imaginatricis, & ratiocinatricis facultatis perfectam cognitionem habeatis. Hæc quamuis sub melancholiæ specie contineatur, quod sit & ipsa sine febre delirium; differt tamen ab illa, in qua vt plurimum imaginandi facultas est læsa, quia in hac & imaginatio, & ratiocinatio simul læditur, licet etiam aliquando contingat in melancholia, vtramq; facultatem læsam esse, vt in ista aliquando imaginationem, vel ratiocinationem seiunctim quoque lædi obseruauimus. Differt porrò à phrenitide ob carentiam febris, quæ vt nunquam ab ea seiungitur, ita nunquam cum mania complicatur,

Huiusmodi affectio, etsi febre careat, adeo tamen humanæ naturæ aduersatur, vt nesciam, an maior calamitas reperiri possit, cum mentem, atq; intellectum, qui est ipsissimus homo, tam grauiter offendat, vt brutorum in modum, & longè peius in innumeris implicetur erroribus, hinc inde furens, atque insaniens, omniq; rationis vsu abolito C vagetur maniacus.

Cuius & si plures differentiæ à Celso lib. 3. cap. 18 traditæ sint, ad duo tamen capita eæ rediguntur, quorum meminit Auicenna 1. 3. tr. 4. cap. 15. ad lupinam, quam vocat dęmonium, & ad caninam; vnde quemadmodum moribus inter se differunt lupus, & canis; ita quoque, & lupina mania differt à canina respectu modi delirij; nam qui priori affectu in- D festantur, vt lupi nunquam cicurantur, sed violenter insurgunt aduersus assistentes, amicos, & affines, & nisi vinculis coercerentur, non modò prædictos grauiter manibus, armis, & alijs ad vulnerandum aptis offenderent, sed quod miserabilius est manus in se ipsos inijcerēt, trucidarent, ac vulnerarent, ac præcipitarent, aliaq; innumera facinora patrarent, quæ non modò à lupis, sed nec E ab immanissimis, & ferocissimis belluis fieri solent.

Alij verò, vt canis, qui ex causa leuissima rixatur, prouocatusq; in lacessentem insilit, mordet, ac percutit, aliquando saltat, trepudiat, blanditur, obedit, agnoscit amicos, & benè meritos, eorumq; societatem, ac consuetudinem

exoptat; ita quoq; & ipsi leui irascuntur causa, modò turbati manus inferunt in alios, mox rident, & alia faciunt, quæ ad humanitatem spectant: priores autẽ nequaquam mutantur.

Scribit Auicenna id genus affectionis vt plurimum accidere autumno, nonnunquam multiplicari vere, atque æstate; quod ab Hippocrate desumptum est 3. aph. 22. & 20. In autumno quidem fiunt maniæ propter humorum adustorum malitiam, qui ab æstate relicti fuerunt, & propter multitudinem eorum, qui tempore autumni generantur tam ratione siccitatis, quàm inæqualitatis ipsius; sunt enim autumni dies similes æstiuis, noctes verò similes hyemalibus. Mania igitur fit autumno, quod tũc plurimũ atrę bilis generetur.

Alia autem ratione generatur vere mania; nam cum omnium temporum saluberrimum sit ver, quod vbi corpus repletum bonis humoribus reperit, illud sanum omninò conseruat, alia verò tempora minimè, quia æstas generat bilem copiosiorem, quàm opus sit, autumnus atram bilem, hyems pituitam, vt author Gal. est prę citatis aphorismorum commentarijs.

Quare alia ratione mania vere, alia reliquis anni temporibus producitur: autumno quidem ob atri humoris copiam, quę generatur: vere propter eorundem quantitatem in autumno genitam, quæ veris tempore à profundioribus partibus ad extimas promota maniam gignit: vnde Gal. dicebat, si veris tempore corpus plenum exercueris, in apoplexiam, vel epilepsiam ipsum duces; nam licet exercitatio sit salubris, non est tamen tempestiua: si igitur fuerit corpus humore melancholico subtili adusto repletum, concitabitur mania.

Tempore verò æstiuo, & potissimùm in illa sui parte, quæ veri propinqua est, vbi reliquiæ humorum remanent non expurgatæ a vere, necesse est, vt sit ipsius veris morborum particeps, quod A apertè Gal. explicuit 3. aph. 21. vbi dixit, quod illa pars æstatis, quæ fini veris connectitur, quemadmodum similem cum vere intemperationem, ita morborum etiam communem habet generationem.

Merito igitur Auicenna dixit maniam fieri in autumno frequentiùs; licet in vere, atq; in æstate generari etiam possit, vt audiuistis.

B Accedo ad inuestigandam essentiam maniæ, de qua Capiuaccius non modò confusè, & obscuris terminis loquitur, verùm rem minimè attingit, inquiens maniam esse functionem præcipuam cerebri corruptam dependentem ab ignea affectione ex vsu affecto capite citra tumorem.

Si Capiuaccius hic intelligit imaginationem, & ratiocinationem deprauatam esse, admittimus eius dictũ, quia C nihil aliud est affectio, quã symptoma hegemonicarum vitiatarum, nempe imaginatiuæ, ac ratiocinantis: vnde Gal. 2. de causis symptom. 7. dicebat omnia deliria esse prauos motus regentis facultatis.

At in causa efficiente, vbi dicit prouenire ab ignea affectione ex vsu affecto capite; ego fateor me non intelligere, D quid sibi velit, quia prorsus superflua mihi videtur hæc particula; nam si functio principalis cerebri supponitur læsa, iam statim & caput affectum declaratur, siue modò ex vsu, siue citra vsum fuerit.

Sed ne plus temporis conteramus, dicimus ex Galeno maniam esse rectricis virtutis, nempe imaginationis, & rationis prauum motum, seu symptoma E in genere actionis vtriusq; facultatis deprauatè ab intemperie cerebri calida, vel sine materia, vel cum materia.

Vnde Gal. 2. de causis symptom. dicebat omnia deliria esse rectricis facultatis motus deprauatos, contractos vel ex vitiosis succis, vel aliqua intemperie eorum, quæ sunt in cerebro: hinc quoque

que

quę apparet ex Galeno diminutam esse Capiuaccij definitionem, dum dicit fieri ab affectione ignea.

Nescio, an meliorem optare possitis, & clariorem huius affectus definitionem. Conuenit primùm cum omnibus delirijs, quod in omnibus rectrices sint læsæ, atqui differt à melancholiæ prædictis speciebus, quod in illis sola imaginatio, vt plurimum est læsa, in hac verò, & imaginatio, ac ratiocinatio.

Differt etiam à phrenitide, in qua licet vtraq; hegemonica sit læsa, præter tamen intemperiem adest inflammatio, in mania verò sola intemperies est, vel cum, vel sine materia, & hinc est, quod sine febre semper reperitur; phrenitis verò febrem, vt diximus, semper adiunctam habet.

DE CAVSIS MANIAE.

Ex hac definitione non modò habetis affectionem, partemque affectam, sed & causam, nempe intemperiem calidam, non tamen igneam, sed intensam quidem: vnde dicebat Galenus 6. aph. 22. multos correptos fuisse maniâ, quæ ab excandescentia, aut ira, vel mœstitia initium sumpserat, sed cum dispositione, vel habilitate corporis ad hanc affectionem recipiendam; corpora enim, quæ biliosa sunt per adustionem, extenuata, & quæ iecur, atq; cor impensè calidum habent, maximè apta sunt huic affectioni; obesa verò, atque crassa minimè.

Concludamus igitur hanc maniam posse a sola intemperie fieri, sed raro contingere: & quamuis ab intemperie proueniat, quia in talibus corporibus humores aduri solent, accidit tandem intemperiem hanc foueri, ac conseruari ab hisce humoribus adustis. Meritò igitur dicimus fieri ab intemperie calida sine materia, & cum materia: quamobrem in hac affectione cerebrum patitur; vt est membrum similare, non autem vt

A organicum; in phrenitide autem patitur vt organicum.

Causa igitur immediata, & proxima, Gal. authore 3. aph. 22. est humor biliosus adustus, & in melancholiam conuersus, quod idem Galenus repetere visus est 3. de loc. aff. 7. vbi facit differentiam inter causam melancholiæ, & maniæ; inquit enim ferina deliramenta fieri à succo atræ bilis, qui à præassata

B flaua bile nascitur.

Verùm cùm duplex sit mania, lupina, & canina; lupina magis videtur fieri ex melancholiæ adustione; altera verò magis ex atræ bilis specie, quæ fit ab adustione biliosi humoris; potest tamen fieri ex sanguine feruido, non quidem, vt nonnulli arbitrati sunt, sua copia cerebrum offendente, quemadmodum in ebrietatibus contingere consueuit, sed

C feruore, ac sua caliditate fieri existimamus, vt Gal. 5. aph. 40. ait: & licet 6. aph. & 3. de loc. aff. idem Galenus scribat fieri semper ab humore acri, & mordaci; non tamen ab eodem negatur à sanguine feruido, & quasi corrupto, & putrefacto produci posse maniam.

An modò ex pituitosis humoribus fiat? Rarissimè hic humor aduritur, hinc etiam est, vt rarissimè contingat ab hu-

D iusmodi fieri humore.

Causa igitur immediata, & coniuncta est succus atrabilarius, vel ex bile, vel melancholia adusta factus, vel ex nimio feruore sanguinis in cerebri corpore existentis. Causa verò antecedens sunt prædicti humores parati, vt ad caput ferantur.

Huiusmodi humor generatur in hepate nimium calefacto: potest etiam ex

E cibis nimis calidis fieri, & ex mala victus ratione, vt ab aere, & alijs, de quibus alibi fusius.

Mania, quamuis eandem partem lędat capitis, ac eandem actionem, ac faciat phrenitis, & melancholia, non tamen videtur posse per consensum fieri ab alijs partibus, quemadmodum de

præ-

prædictis affectionibus à nobis est dictum.

Et quamuis ab Hippocrate 5. aph. 40. dictum sit sanguinem collectum in mammis maniam significare; id tamen adeo rarum est, vt Gal. in com. dixerit sibi nunquam id accidisse. Hipp. autem fortè obseruauit; est tamen de rarò contingentibus.

DE SIGNIS MANIAE.

SIgna prænuntiatiua futuram maniam ab actionibus læsis Auicenna desumit,& symptomatibus quibusdam: ab actionibus quidem hegemonicis, quas operationes morales appellat; nec non & à motiuis; vt quando æger cogitat non cogitanda, vel loquitur non loquenda, vel quæ tacenda sunt, enuntiat, vel agit non agenda, erratque in operationibus motiuis, sed cum vehementi ira, ac furore, atque agitatione.

Addunt iuniores risum intempestiuum, & sine causa, ex leui occasione irasci, atq; secum veluti iratum loqui: adhæc addunt capitis debilitatem, grauedinem, tinnitum aurium, immodicas vigilias: oculi præterea incauantur, simulq; fixi consistunt.

Addit tamen Auicenna incubum esse futuræ maniæ indicium: cum autem ipsum ex sanguinis,& pituitæ, & melancholiæ vaporibus excitari accidat, ille qui ex vaporibus melancholicis contingit, prænuntiare quidem potest maniam, quia indicat humoris melancholici copiam, qui aduri,& tandem maniæ causa effici potest.

Signa verò, quæ præsentem maniam adesse indicant, sensus ipse facilè nobis proponit; primò omnia prędicta symptomata augentur, nec non actiones prædictæ ad summum deprauationis modum perueniunt, iam homines sui furoris aliquot indicia manifestant, lacerantes propria vestimenta, per ciuitA tem hinc inde vagantur, loca alta salientes, homines verberant, præcipitant, pellunt, trucidant, aliquando etiam mordent.

Omnia deniq; faciunt, quæ lupus insanus, aut rabiosus canis efficeret, ac nihil, quod ad prudentiam faciat, loquuntur, sed ea proferunt, quæ à stultissimis, & efferatis belluis, si loquerentur, nunquam dici, vel concipi posB sent, vt dicendum sit hominem in hoc statu longè crudeliorem esse quauis ferocissima bestia.

Signa maniæ à sanguine prodeuntis petenda sunt à totius corporis habitu sanguineo, & carnoso, nec non à victus ratione pręcedenti, quę sanguinem colligere potuerit. Deinde & ab ætate iuuenili, ab accidentibus quoq; indaganda est hæc maniæ species; vt si C sæpe ridet, si hilaris, atque frequenter cantet, minusq; furiosus sit æger.

Signa maniæ à præassata bile sunt, quia ægrotantes iracundi subitò fiunt, temerarij, percussores, iniuriosi, ita vt sibi ipsis non parcant; se ipsos enim vulnerant, mordent,& nonnunquam occidunt, alios quoq; qui imprudenter, vel nimium confidenter ipsis occurrunt, aut dicere aliquid volunt, & nisi ligenD tur medicos vulnerant, interficiunt, quandoq; consilijs blandiuntur, trepudiant, obsequium medicis faciunt.

Signa hæc demonstrant maniam ex adusta melancholia: primò sæpe cogitant taciturni, deinde vbi mouentur, ac loqui incipiunt, semper vana loquuntur, nec possunt refrenari; eorum deliramenta cum aliquo metu esse videnE tur, nunquam tamen, aut rident, vel blandiuntur, nec amicos, nec parentes agnoscunt, quemadmodum lupi agrestes faciunt.

Atqui in causis hisce discernendis inspiciendum est totius corporis temperamentum, laborantis habitus, exercitium, ante acta vita, anni tempus, regio, aeris constitutio, a quibus conijcere

re licet, an sanguis peccet, an bilis adusta, vel melancholia.

Vbi verò nullū adsit signum, quod unum ex prædictis humoribus possit demonstrare, sitque mania, iam ex pura, & nuda intemperie calida eam fieri certo certius credendum erit.

DE FVTVRO EVENTV Maniæ.

QVod ad euentum huius affectionis attinet, ægrotantes pluribus difficultatibus sunt impliciti: primò quidem morbus partis excellentiæ ratione difficilis curatu redditur: symptomata vehementissima sunt.

Adhæc etiam non rarò contingit ægrotantes se ipsos interficere, & quamuis ligentur, medicis obsequi nolunt, vt vix medicamentis, ea qua decet ratione, contrectari queant. Experientia quoque obseruatum est nullos, aut raros, vix, & longo tempore, maximaque cum difficultate sanatos, non tamen tā perfectè, quin denuò morbus recidiuauerit.

Meritò igitur ab Hippocrate dictum fuit 6. aph. 53. nullam disipientiam securam esse. Inter tamen prædictas illa quæ cum risu quidem prodit, est minus periculosa: temeraria autem periculosissima, quæ verò in medio horum consistit, non ita periculosa est.

Prior quidem ab intemperie, vel à sanguine ortum ducit, qui omnium humorum benignissimus est; secunda ab humore omnium pessimo, nempe succo atrabilario; tertia verò à bile adusta, quæ non tantæ est malignitatis.

Si mania ex mensibus retentis, aut suppressis hæmorrhoidibus prouenerit, curabilis redditur.

Si conuulsio superueniat maniæ ab adusta bile genitæ lethalissima est.

A furore, seu mania difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum 7. aph. 5.

A Quo ad difficultatem intestinorum, atq; aquam inter cutem, aliqua videtur ratio; nam à capite ad ventrem inferiorem potest fieri materiæ eductio per reuulsionem.

Et quamuis ab Hipp. dicatur bonum, intelligatis vos respectu maniæ, quia ægrotantes ex mania in hydropem, aut dysenteriam cadunt, qui etsi morbi sint difficilis curationis, & praui, minoris tamen detrimenti, quàm sit mania, censentur.

B

Sed quod mihi maximam facit dubitationem, est ἔκστασις, hoc est, mentis alienatio; nam cùm sit mentis alienatio, pars eadem cerebri læditur, ac læditur in mania; deinde eademmet actio læsa est, quare sequitur, nec deriuationem, nec reuulsionem materiæ fieri posse.

C Imò oppositum contingere posse videtur, cum maior fiat læsio tum partis affectæ, tum actionis læsæ, cum ἔκστασις sit vehemens insania, vt ait Galenus in comm. & 3. epid. & 1. prorret. quæ fit, vbi admodum assata sit bilis, & imbibita in substantia cerebri: quare adueniente ecstasi, quæ est mania furiosa, iam signum est partem affectam esse cerebrum, & ipsius actionem, quæ est hegemonica, aut rectrix.

D

Non igitur verum est istud prognosti cum. Ἔκστασις apud medicos est ancipitis significationis. Aliquando enim communiter accipitur pro genere ad maniam, & melancholiam: secundò frequentiùs accipitur pro mania ferina: tertiò pro mania à Græcis παράφορος appellata: quartò accipitur pro maxima insania, quæ excitari consueuit in perturbatione critica; tunc enim ęgrotantes putant se diuos videre, ac dæmones, & mira loquuntur.

E

Stante hac diuisone Hipp. aphor. intelligendus est de ecstasi illa temporanea, quæ moueri solet in perturbatione critica, non de alijs, cum quibus militat ratio obiecta; mania enim soluitur per dy-

dysenteriam, vel hydropem, materia à capite ad has partes transfusa.

Dicitur quoq; solui per ecstasim, non quidem simpliciter, sed significatiuè; nam adueniente animæ illa summa perturbatione signum est materiam, a qua mania fiebat, iam esse in commotione, quæ deinde per crisim expellatur.

DE CVRATIONE MANIAE *per victus rationem.*

PRo curatione huius affectionis respicere debet medicus antecedentem, & coniunctam causam. Sed primò omne suum consilium, atque operá dirigere debet ad antecedentem, cuius generationem inhiberi est opus, nec non ad humoris, qui in corpore, ac venis iam genitus est, ne in caput feratur eductionem.

Primæ intentioni satisfit per diætam, quæ non modò alimenti delectum respiciat, sed vt medicamentosam facultatē iunctam habeat: cumq; dictum sit in causis, non solùm ex malo victus regimine humorem hunc adustum fieri, sed ab hepate nimium calefacto, ideo ei quod est officina humorum, respiciendum est quàm maximè; atque victus ratio refrigerandi, & humectandi facultate polleat.

Sed notat Auicenna humectationem debere excedere frigiditatem, quod est dictu, refrigerationem non debere esse tam intensam, quemadmodum humectatio est: hinc est, quod in aere eligendo curare oportet, vt sit humidus quidem, sed tamen in frigiditate temperatus.

Sed fortè dicet studiosus, si materia calida est, imo adusta, cur non debemus impensè refrigerare? causa est, quia ex aeris frigiditate magis impingeretur materia, quæ cum adusta sit, & in cinerem redacta, debet foras per insensibiles halitus euocari, at frigiditas tum poros adstringit, tum materiam intus remanere cogit.

Qua vero ratione aer in luciditate, & tenebris desideretur, dictum satis fuit cap. de phrenitide, vbi id à virtute, à iuuantibus, & lædentibus desumendum esse diximus, hoc est, quando in luce, & quando in tenebris sunt detinendi ægrotantes.

Insuper curare oportet, vt dormiant, quia semper longis vigilijs opprimuntur.

Sed quia nimis se mouent, & quia in assistentes, & amicos manus inferunt, nec sibi indulgent, sunt vinculis alligandi, quæ tamen non tam arcta sint, vt dolorem inferant; saltem ad manus, & fœmora non sunt inutilia, quod reuellere à capite sunt apta: & hoc est, quod dicebat Auicenna 1.3.tr.4.cap.17. illis verbis, & ligentur coxæ, & crura eius semper, vt assiduè vapor ad inferiora trahatur.

Circa animi affectiones non omnes eadem ratione tractandi sunt, vt dicebam cap. de melancholia; aliquos enim blandiri debemus; aliqui sunt obiurgandi; aliquibus (vt dicit Celsus lib.3.18) discutiendæ sunt prauæ cogitationes: ad quod agendum tympana, cantus & musicæ sunt optima; cæteraq; blandimenta, quæ ab amicis, quorum ægri delectentur consuetudine, fiant.

Sæpius assentiendum, & ferè nunquam dissentiendum, quia statim ad iram promouentur, ideoq; omnia rationis experrtia dicunt, & faciunt; aliquorum audacia coercenda, nonnunquam vapulationibus, verberibus, quandoque etiam plagis; quorundam nimius risus intempestiuus obiurgatione, & minis etiam prohibendus est.

Est tamen vobis notandum, quod aliquando maniaci isti videntur mites, & potissimum quando vinculis sunt adstricti, vel vt inquit Auicenna in cubilia sunt positi, qui vt auferantur a vinculis se sanos esse fingunt, & quæque cogitant prudenter, & miserabiliter, quoniam do-

dolosè agunt; & ego vidi aliquos ad arma impetuose cucurrisse, quemadmodum si validissimi essent: ne igitur violentiam inferant, vinculis sunt adstrigendi, neque soluendi, nisi prorsus fuerint sanati.

Aluus lubrica clysteribus, vel suppositorijs teneatur, de quibus satis cap. de phrenitide, & melancholia diximus: sed quia in hoc casu difficulter talia præsidia administrantur, ideo decipiendi B sunt, immiscendo cibis, vel senam, vel polypodium, vel quid simile.

Quod ad cibum, & potum attinet, victus ratio humectans esse debet, ac refrigerans; proinde sit cremor ptisanæ iure aliquo optimæ carnis dissolutus, in quo aliqua simplicia ebullierint, & in summa eadem viuendi regula seruanda est, quam in prædictis capit. attulimus.

A vino prorsus abstinendum, siquidem C aptum est furiosos efficere homines: ab omni præterea potione dulci, in qua mel, vel saccharum ingrediatur, cauendum est.

Optima est aqua hordei, vel aqua cum syrupo granatorum, de prunis, de pomis: vel aqua per elambicum à pomis extracta.

DE CVRATIONE MANIAE per Pharmaciam. D

QVod ad pharmaciã spectat, modò educenda est materia, modò antequam educatur, est præparanda: cauendum tamen est in vniuersum à calefacientibus medicamentis.

Tunc primùm cogimur purgare; quando materia est tenuis, & fertur velociter in caput, vt est bilis, quæ aduritur, vt igitur deorsum per secessum reuellatur, medicamento est opus, ideo in E hoc casu mihi arridet hoc,

℞. Myrobal. citrin. drach. x. vel xij.
Infunde in vnc. viij. seri caprini, deinde decoque, coletur, & facta forti express. exhibeatur ægrotanti.

Vel

℞. Prunorum damasc. num. x.
Corticis myrob. citr. vnc. j. ss.
Infunde in lib. seri caprini distillati.
Deinde coquatur, coletur, & detur potui.

Vel

℞. Seri prædicti, vnc. iiij. infunde
Senæ orient. vnc. ss.
Rhab. drach. j. ss.
Facta forti expressione dissolue,
Syr. ros. sol. rec. vnc. vj.
Fiat potio, & offeratur.

Sub forma boli.

℞. Diacathol. drach. vj.
Elect. ros. Mes. drach. ij. ss.
Rhabarbari, drach. j.
Cum sacchari quantitate sufficienti fiat bolus.

Pilulæ.

℞. Pil. sine quibus,
De rhabarb. ana drach. j.
De nitro, scrup. ij.
Cum cathart. ros. fiant pilulæ num. vij. & aurentur.

Quando vero humor est melancholicus ex adustione melancholiæ, adsunt syrupi, & alia, quæ alterare ipsum sunt apta, de quibus abundè diximus capite de melancholia: dictum quoq; fuit humorem hunc sensim, non affatim educendum; quod sit crassus, & difficilis alterationis, atq; eductionis.

Pro præparanda materia.

℞. Syr. de epithymo,
De polypodio, ana vnc. j.
℞. Aquæ borraginis,
Fumariæ, vnc. ij.
Pro melancholia adusta expurganda.
℞. Seri distillati, lib. i.
Cort. myrob. ind.
Citrinorum, ana drach. j.
Fol. senæ orientalis. drach. ij.
Epithymi subr. pul. drach. ss.
Infunde per totam noctem, parum bulliant, coletur, & in colatura dissolue
Diasenæ, vnc. j.
Et detur ægrotanti.

Inter cætera medicamenta propono vobis vnum, quod expertus sum, & probaui pluries.

℞. Florum borrag.
Violarum, ana manip. ß.
Foliorum borrag.
Fumariæ,
Epithymi, ana manip. j.
Rad. polypodijs,
Cichorij, ana vnc. ß.
Sem. melonum,
Cucumeris,
Scariolæ, ana drach. ß.
Prunorum, num. x.
Decoque secundùm artem, &
℞. huius decocti, vnc. iij. infunde
Salis gemmæ, scrup. ß.
Follic. senæ mund. vnc. ß.
Deinde coletur: cum colato, si vis facere eradicatiuam euacuationem, dissolue
Confect. hamech. vnc. ß.
Syr. de polypodio, vnc. j. ß.
Misce, & fiat potio.
Si vis sensim educere.
℞. Diasenæ, drach. ij.
Syr. domini Augustini, vnc. j.
Misce, & fiat potio.

Sed quia morbus hic non cedit vni, nec alteri purgationi, pluries opus est repetere pharmacum prædictum.

Vel sub forma boli.
℞. Diapruni sol. vnc. j.
Conf. hamech. vnc. ß.
Cum saccharo quantitate sufficienti, fiat bolus.

Vel sub forma pilulari.
℞. Pil. de lapide lazuli,
Sine quibus, ana drach. j.
Diagridij, gr. v. cum
Syr. de pomis fiant pilulæ num. vij. & aurentur.

Post iteratam purgationem ad remittendam iecoris intemperiem lac asininum exhibeatur per mensem, vel serum caprillum, in quo epithymum, vel fumaria infundatur, vt
℞. Seri caprilli, lib. ß.

A Succi fumariæ, vnc. iij.
Misce.

Quod exhibeas per quadraginta dies singulo mane, quo non præstantius reperiri in hoc affectu potest. Simul vtendum est antidotis quibusdam, inter quæ est lætificans Rasis ad drach. j. ß. singulo mane exhibitum ante prædictum serum.

Est diamargariton frigidum ad drach.
B j. sunt etiam & tabellæ quædam, quæ cor confortant, vt
℞. Spec. diamarg. drach. ij.
Serici puluerizati,
Spec. diatrag. ana drach. ß.
Confer. rof.
Bugloss. ana drach. j.
Cum saccharo dissol. in aqua rof. & bugl. fiat conf. in tabellis.

Amatus Lusitanus cent. 2. cur. 57.
C probat sequens.
℞. Conf. borrag.
Buglossi,
Viol. ana vnc. j.
Florum nenuph. vnc. ij.
Pulueris senæ, vnc. ß. cum
Syr. de pomis quantitate sufficienti, fiat, cond. add. fol. auri num. ij.

Et hæc est via curationis maniæ à bile, & à melancholia adusta productæ.
D

DE CVRATIONE MANIAE *à sanguine excitatæ per chirurgiam, & localia medicamenta.*

AT si mania fiat à sanguine eadem ratione procedendum est, sicuti in curatione phrenitidis dictum fuit, magisq; per chirurgiam agendum, quia sanguis indicat euacuationem, &
E potissimùm vbi copiosus fuerit, per sanguinis missionem: qui etsi non habeat rationem causæ primariæ, cum scilicet coniungitur cum bile, vel melancholia adusta, dummodo vires validæ sint, deueniendum tamen est ad eiusdem missionem ex brachij vena cephalica; aliquando ex saphena, vbi menses, aut hæmor-

morrhoides supprimantur.

Ex venis saluatellis nonnunquam, à vena frontis, quandoq; sub lingua, sæpe ad narium venas, pro diuersa scilicet intentione, detrahendus est sanguis, vel euacuandi, vel reuellendi, vel deriuandi causa, quemadmodum sæpè à nobis est declaratum, vt pudeat me eandem canere cantilenam.

Cucurbitæ eadem ratione, & ijsdem intentionibus in hac affectione sunt applicandæ, quemadmodum quoq; pluries audiuistis: hac via, atq; medendi methodo aduersus causam antecedentem agendum est, siue hæc in capite fuerit, sed non dum impacta; siue extra caput, sed parata, vt ibi feratur.

Venio ad causam coniunctam, quæ est humor in capite contentus per adustionem incineratus, atq; impactus, partim verò nondum impactus, sed saltem paratus, vt adhæreat. Vbi adhuc in venis est, aut extra, sed non dum impactus, per deriuationem è capite educitur, vel per sanguinis missionem, vt diximus, aut per cucurbitas.

Reuocate ad memoriam me vobis ostendisse, quantum iuuare possint hirudines appositæ ad venas internas narium ob communionem, quam habent cum tertio sinu in dura membrana exculpto.

Cucurbitæ quoq; ad ceruicis basim positæ mirificè proficiunt.

At vbi extra vasa fuerit, non tamen impactus, per sensibilem viam educi poterit, nempe per cauterium affixum tã ceruici inter primam, & secundam vertebram, quàm in coalitu futurarum coronalis, & sagittalis ad sinciput.

At vbi materia in membranis, & corpori cerebri impacta fuerit, alia ratione agendum venit. Adest materia adusta, calida, atq; sicca, simulq; & intemperies eiusdem generis. Quare intemperiei est satisfaciendum, vt omnes scriptores docent.

Sed mihi videtur opus esse etiam edu

A cere materiam, quæ intus est, per insensibiles halitus, ideo humectantibus, & refrigerantibus topicis agendum est, ac etiam & calidis medicamentis, quę duplici ratione hisce admiscenda esse censeo.

Primò, vt satisfaciamus Galeno dicenti, quod vbi medicamenta parti applicantur, quæ intus penetr... oportet, addendum semper aliquod, quod tenu-
B ium sit partium, viamq; cæteris præbeat medicamentis.

Secundò, quia opus est absumere, atq; in vaporem materiam redigere, extraq; educere, quæ fieri nequeunt, nisi per medicamenta calida: hæc autem sunt sub varijs præsidiorum formis, vt frequentissimè audiuistis.

Inter alia ab Auicenna laudantur embrocationes quinquies in die repetitę,
C quæ fiant ex pedibus, atque capitibus veruecum in aqua ebullitorum ad perfectam vsque coctionem, cum quibus quoq; aliqua simplicia ebullierint, vt

℞. Flor. nenuph. idest nymphææ,
Violarum, ana pug. j.
Fol. lactucæ,
Semperuiui,
Solani, ana m. j.
Flor. chamæmeli,
D Origani, ana pug. ß.
Floris rosmarini, manip. j.
Feruefiant, vt supra.

In quibus origanum habet rationem vehiculi, reliqua habent rationem basis.

Auicenna quoq; laudat lactis irrigationem supra caput: ego infunderem in lacte epithymum cum modico serpylli, vt intus virtus lactis ferri possit, necnon
E materia aliquo modo attenuari.

Sicuti quoq; balneum, & irrigatio aquæ dulcis probatur, non solùm in capite, sed per vniuersum corpus per tres horas ante prandium, in quo balneo simplicia ebulliant, vt prædictis intentionibus satisfiat, qualia sunt.

Buglossum,

Malua,
Folia salicis,
Chamæmelum,
Melilotum,
Sampsucus, &
Saluia,

Post balneum iubebis ægrotantem lectum ingredi, atq; frictionibus quibusdam eius vniuersum corpus fricari.

Caput præterea vngi cum oleo chamæmelino, seminum lini, rosaceo, & B amygdalarum dulcium cum modico nitri existimarem non esse præter rationẽ; sperare enim possumus remitti calidam intemperiem, & humorem calidum per cutem transpirare.

Tamen cordi valdè prospiciendum est, ideo applicate huiusmodi epithema, quod

℞. Pul. diamarg. frigidi,
Corall. rubeorum, ana drach. ij.
Aquarum rosarum, vnc. vij.
Buglossi, vnc. v.
Nimphææ, vnc. iij.
Moschi,
Ambræ, ana gr. iij.

A Aceti, vnc. j.
Croci,
Camphoræ, ana scrup. ß.
Misce pro epithemate.

Quod bis, & ter in die repetendum venit.

Cordi quoq; succurrendum est medicamentis internis. Vnde Amatus Lusit. cent. 2. cur 64. pro suo maniaco vtebatur hoc condito, quod

℞. Conser. buglossi,
Borrag. ana vnc. j.
Florum aurant. vnc. ij.
Fragment. pretios. drach. j.
Margaritarum,
Corall. rub. præpar. ana scrup. j. cum
Syr. de pomis quantitate sufficienti fiat conditum, adde
Fol. auri num. ij.

De quo ad placitum accipiat: deinde C potionem sequentis aquæ degustet.

℞. Aquæ borraginis,
Buglossi,
Melissæ, ana lib. ß.

Et hæc satis dicta sint pro curatione maniæ.

DE MEMORIA DEPERDITA.

CAPVT VNDECIMVM.

Hegemonicas cerebri actiones, aut (vt nos dicimus) rectrices ex Galeni doctrina tres esse audiuistis, imaginatricem nimirum, ratiocinatricem, atque memoratricem: & hucusque circa affectus præternaturam duarum priorum versati sumus, satisq; luculenter ostendimus, quando eorum actio diminutè, quando deprauatè, & quando abolitè reperitur læsa.

In lethargo imaginationem diminutam esse diximus, abolitam rationem: è contra in cathoco rationem diminutam, imaginationem verò abolitam: in cataphora, seu comite vigili, atque in melancholia deprauatam semper ima E ginationem, ratiocinationem frequenter. Tandem vtramq; abolitam audiuistis in caro, apoplexia, atq; epilepsia.

Quarum facultatum læsiones, quantum humanæ naturę detrimenti afferãt, credo vobis manifestum esse, eò quòd hominem beluis non modò similem reddant, sed etiam tanquam mortuum, atq; ina-

inanimem, & sine vita ipsum in terram iacentem relinquant.

Quæ prædictæ facultates, etsi sanæ sint, atque incolumes, memoria verò deperdita, vel læsa, quamuis esse hominis non mutent, nihilominus eius actiones ita conturbant, vt ipsius commoditatibus omninò obstent; nam cum memoria sit omnium specierum veluti thesaurus quidam, ac rerum, verborumque ab anima perceptorum promptuarium quoddam, si hominem ea priuatum cogitemus, omnes scientiæ, & artes ruent, hominemque caudici, vel stirpi similem fieri existimabimus.

Fuit hæc animæ potentia à Deo nobis data aduersus ignorantiam, & obliuionem, tanquam præsidium, & remediũ singulare. Facultatis autem memoratricis duo sunt actus, vnus, qui memoria dicitur, alter reminiscentia. Memoria ex Aristotele est rei antea cognitæ, vt cognita est, repositio; recipit enim simulachra rerum, ipsaque in se retinet.

Reminiscentia verò est veluti progressio, qua potentia memorandi ex aliquo, vel aliquibus comprehensis venit in cognitionem eius, quod nec memoriæ occurrebat, nec à memoria penitùs exciderat, & est veluti quidam discursus.

Constat autẽ reminiscentia ex tribus actibus, videlicet memoria alicuius, vel aliquorum: inuestigatione, aut discursu ex ijs ad id, quod quæritur: & inuentione eius, quod partim exciderat, non tamen penitus euanuerat.

Et licet memoriam aliqua animalia bruta habeant; reminiscentia tamen est solius hominis, ex Aristotele lib. de memoria, & remin. cap. 2. & 3.

Cùm igitur huius facultatis operatio tanti momenti sit, atq; necessaria ad vitam humanam cum dignitate transigendam, medicus omnem operam dare debet, vt eam incolumem, si talem repererit seruet, at vbi læsam inuenerit ab infirmitate vindicet.

Quare præstat ad omnium hegemonicarum læsionem notitiam, & curationem habendam, vt ipsius vitia in præsenti venemur, ac doceamus, modumque aperiamus, quo ab ipsa expelli queant.

Memoratiuæ facultatis operatio, non secus atq; aliarum facultatum functiones, tribus modis lædi potest, diminutè videlicet, abolitè, atq; deprauatè.

Primo modo læditur, quando iam debilitatur, ita vt eorum, quæ præterita sunt, exactè non recordetur, aut minus quàm homini ex vsu sit.

Vel quando vix, & longo tempore, non quidem omnium rerum, sed paucarum dumtaxat reminiscitur, quemadmodum de illo Oratore, qui cum aliquando in concione tria proposuisset, vel quartum addebat, vel tertium querebat; idque non nisi maxima cum difficultate inuenire poterat.

Læditur secundò abolitè, vt 2. de caus. sympt. 7. & lib. de diff. sympt. cap. 3. à. Gal. scriptum est, ita vt homo nihil eorum, quæ praeterierunt, ad memoriam habeat, nec eorum recordetur, quemadmodum si nunquam vidisset, vel præterita sciuisset.

Idq; fortè vel à natali die euenire potest, vel ob aliquam grauem infirmitatem, quemadmodum apud Thucididem euenisse legitur in grauissima illa pestilentia, quæ Athenis vagata est, in qua obseruatum est aliquos, qui illam euaserunt, ita memoria læsos fuisse, vt ne proprij nominis recordarentur.

Dixi hanc pestem vagatam fuisse Athenis, quia quam primùm ex Aethiopia, quæ est supra Aegyptum delata fuisset inter Græcos, cœpit primùm obsidere Athenienses, vt apud Thucididẽ apparet lib. 2. de bello Peloponesiacon. Sed hæc licet sint alterius considerationis, ea tamen in medium adducere volui, vt vnusquisq; vestrum locum legere posset, ex quo comperietis aliquos à peste

à peste memoriam non modò omnium rerũm deperdisse, sed etiam propriį eiusdem nominis, atque rerum necessariarum.

Læditur tertiò memoria deprauatè, quando homo repetit res præteritas, sed alio modo, loco, & tempore, quàm successerint; vt videatur omnia confundere, ac peruertere.

Quæ res cum ita sit, iam memoria tribus modis lædi posse videtur, sed quoniam ab vna, & eadem causa tres affectiones secundùm magis, & minus lædente ortum ducant, hinc est, quod authores omnes sub nomine vnius læsionis comprehenderunt, nempe sub אריח, hoc est sub obliuione, vt tandem obliuionis nomine omnes ipsius comprehenderint affectiones; non enim tanta intercedit differentia inter prædictas affectiones, vt specie differre possint, quemadmodum diximus in imaginatione, & ratiocinatione, quarum affectiones, causarum ratione inter se discrepãt.

Nos igitur de memoriæ læsionibus sermonem habentes sub vnico nomine omnes amplectemur, nempe sub obliuione, vel deperdita memoria, dè qua quidem definitiuè agendum venit.

Adeo clara est huius affectionis definitio, vt neminem latere possit, quam si quis habere cupit, legat Gal. 3. de loc. aff. cap. 5. vbi comperiet, quod sit symptoma in genere actionis memoratricis læsæ.

Omninò (vt audiuistis) actio læsa reducitur semper ad abolitionem, sed secundùm magis & minus: nunc sermo noster non est de memoria deperdita à natiuitate, vel ratione ætatis, sed de morbosa tantùm loquimur.

DE CAVSIS MEMORIAE deperdita.

CVm autem memoria sit cerebri actio, cerebrum lędi hic necesse est, præcipuè in parte posteriori, quod, vt Gal. author est, læditur vt membrum similare, nempe ab intemperie simplici, aut composita, vel cum materia, vel sine materia.

Vnde Auicenna 1. 3. tr. 4. cap. 12. dicebat, quod causa apud Galenũ erat frigiditas pura, vel cum siccitate, hinc est, quod non imprimitur in ipsa simile; vel cum humiditate, & non seruat, quod in ea impressum est.

Causa, vt vno amplectar verbo, est intemperies frigida, vel quæ humiditatem, vel siccitatem adiunctam habeat, quæ inducta sit in cerebrum per se, vel cum copia humoris pituitosi, aut humoris melancholici, qui & fęx sanguinis appellatur.

Antecedens verò est humor pituitosus, vel melancholicus paratus, vt in caput, vel cerebrum feratur; quæ causæ à primitiuis, hoc est, ab exterioribus causis ortum duxerunt: ab aeris frigida, & humida, vel frigida, & sicca intemperie; ab appositione, & assumptione medicamentorum narcoticorum; à cibis humores frigidos generare aptis; à nimia crapula; ab intempestiuis repletionibus; à frequenti ebrietate, & huiusmodi alijs erroribus circa victus modum contingentibus.

A causis etiam non necessariò euenientibus, vt à læsione capitis siue à vulnere, vel ab alio ictu, quemadmodũ cõtigisse scribitur Messalæ Coruino oratori, qui lapide capite percussus memoriam amisit: & ego plures ex insignibus capitis vulneribus memoriam deperdisse obseruaui.

DE SIGNIS MEMORIAE deperdita.

SIgna memoriæ deperditæ tam clara sunt, vt etiam imperito cuiuis pateant; nam manifesta ex ægrotantis sermone fiunt, si quidem vbi videris ipsum insulsè loqui, nec quidquam de præteritis ad rationem attinentibus loqui,

qui, vel præteritorum nihil recordari: vel alio tempore, aut loco præterita fuisse dicit, iam habetis non modò memoriæ læsionem, sed vel magis, vel minus læsam esse deprehendere poteritis.

Signa verò causarum à præteritis, & præsentibus, à totius corporis habitu, ab exercitio, anni tempore, & huiusmodi habentur: si frigida sit intemperies, tunc aliquid ex symptomatibus à nobis allatis comperietur, quæ à frigiditate oriri diximus, vt est stupor, seu torpor, vertigo, & huiusmodi: vel audietis ipsum ægrotantem aeri frigido capite detecto se exposuisse, atque in eo nimis commoratum fuisse.

Sin cum frigiditate adsit humiditas innotescere poterit per symptomata humiditatem demóstrantia, ac frigiditatem, vt est ignauia quædam, somnus profundus, victus ratio præterita, quæ potuit multos humores frigidos, & humidos generare.

Tunc enim vbi caput nimis, & cerebrum humectatum fuerit, contingit id, quod supra Auicenna tetigit, nempe quod species ob nimiam humiditatem statim recipiuntur, sed statim quoque euanescunt, non aliter atq; aquæ tuenit, quæ licet formam obiecti recipiat, statim eo ablato, & species quoque ruit.

Signa autem, quæ à siccitate prouenire demostrant memoriam deperditā, pulchrè à Galeno 3. de loc. aff. cap. 5. declarantur, nempe à victus ratione, & exercitio; nam obseruauit quendam, qui ob labores in studijs, atque vigilias memoriam penè amiserat, quemadmodum, & rusticum, qui ob laborem, quē subierat in vitibus colendis, & tenuis victus rationem, in memoriam quasi deperditam inciderat.

Ex quibus habemus, quod ad siccitatem cerebri explorandam confert consuetudinem, atque exercitium inspicere, quemadmodum etiam & victus rationem, totiusq; corporis habitum; nam quæ melancholiam generant, siccitatem inducunt, & eo magis vbi corporis habitus fuerit melancholicus.

Hæc igitur sunt, circa quæ discurrere debetis, vt causarum notionem habere possitis, si addideritis vigiliam esse signum siccitatis; siccitas enim est contraria humiditati, sicut etiam humiditas nimia est causa, vt species receptæ statim fluant; ita è contra nimia siccitas causa est, vt species recipi nequeant.

Vnde Auicenna loquens de signis siccitatis dicebat: seruat res præteritas, & non potest seruare eas momentaneas illius horæ.

De humiditate verò sic loquitur, & forsan seruat ea, quæ sunt illius horæ, & momentaneo spatio maiore, quàm præterita, ita vt signum siccitatis videatur esse, quod eorum, quæ ipsis narratur ægrotis, etiam si per horam audierint, non recordantur; tamen longè præteritorum recordantur, quod in senibus obseruatur.

E contra verò multæ humiditatis indicium est, si de præteritis nulla habeatur memoria, eorum verò, quæ dicuntur, quando dicta sunt, teneatur memoria per aliquod perbreue temporis spacium.

PROPONITVR QVAESITVM, & soluitur.

Hoc loci inquisitione dignum est, an à frigiditate fieri possit obliuio? Prima facie videtur quod non, proinde Gal. lib. 3. de locis aff. cap. 4. & c. 11. Auicenna fen. 1. lib. 3. tr. 4. cap. 14. necnon Arist. lib. de memoria, & reminiscentia, & de nat. animal. non rectè scribunt à frigiditate fieri memoriam deperditam.

Primò enim adest Auerrois authoritas in libello de memoria, & reminiscentia, deinde Auicennæ de natur. animal. &

& quod magis est Gal.art.par.lib.2. qui omnes apertè dicunt signum humiditatis cerebri esse obliuionem: quare sequitur eam non frigiditatis, sed humiditatis effectum esse.

Deinde hisce authoritatibus suffragari videtur hæc ratio; nam illud, quod non est contrarium illi qualitati, per quam memoria agit, id non potest corrumpere memoratiuam actionem; sed frigus qualitati, per quam agit memoria, non contrariatur: ergo frigus non potest corrumpere memoriam.

Maior huius argumenti clara est: minor confirmatur, quia vt Auic. ait, humiditas est causa receptionis, siccitas retentionis: sed huiusmodi qualitates non sunt contrariæ frigiditati: ergo sequitur, quod frigiditas non potest esse causa corruptionis memoriæ, quia actio memoriæ consistit in receptione, & retentione.

Hanc quæstionem soluit Gentilis supra textum Auicennæ, afferens diuisionem de caussa immediata, & mediata, quod scilicet humiditas sit causa immediata, frigiditas verò mediata, quam satis reprobat doctissimus Mercurialis lib.1. de aff. cap. & partibus huic annexis cap. 18. vbi scribit hanc responsionem non valere.

Primò, quia Hippocrates, & Galenus, vbi loquuntur de causis ablatæ memoriæ, mentionem tantùm habent frigiditatis, non humiditatis.

Deinde inter qualitates elementorũ humiditas est omnium minimè actiua: hoc igitur si verum est, non possumus dicere humiditatem abolere memoriam, quare nec humiditas potest dici destructiua ipsius memoriæ: non igitur ab humiditate tamquam à causa immediatè fit memoria deperdita.

Sed dicendum est vtramq; intemperiem tam frigidam, quàm humidam, esse causam deperditionis memoriæ, sed alia, & alia ratione; frigiditas calidum, quod est instrumentum omnium actio-

A num debilitando, & extinguendo; humiditatem verò auferendo siccitatem, quæ est causa retentionis specierum, quæ vbi non retineantur, tunc deperditur memoriæ illa pars, quæ fit per formarum retentionem.

Mercurialis respondet duplicem esse memoriæ læsionem magnam, & paruã, vel solam, aut cum alijs animæ affectionibus coniunctam.

B Si magna sit læsio memoriæ, atque seiuncta à læsione alterius actionis, huiusmodi, inquit, læsio fit à frigiditate, si præsertim sola memoria lædatur, si verò læsio non sit magna, fit tũ ab humida intemperie, siue sit sola memoria læsa, siue simul aliæ lædantur mentis actiones.

Sed huiusmodi responsio non videtur difficultatem tollere; nam imminensa frigiditas potest simul cum memoria lædere

C alias actiones abolitè, vt in lethargo dictum est; nam si à magna frigiditate fiat magna obliuio, facilè etiam fiet, vt aboleantur & aliæ actiones, aut saltem diminuantur, quare à frigiditate secundùm magis, & minus in calidũ innatum agente fiet etiam secundùm magis, & minus in memoria læsio.

Succedit, quod cum actio memoriæ fiat recipiendo, & retinendo species, &

D rerum simulachra, vbi augetur humiditas, tunc retentio specierum non fit, sed tantum receptio, atq; læditur sola memoria non simpliciter, sed ex vna tantùm illius parte.

Aliam equidem affero solutionem quæsito, quam veram esse existimo, & huic nititur principio.

Omnes nostri corporis partes suas moliuntur actiones mediantibus facul-

E tate, calido innato, temperie, & propria constitutione. Facultas mouet calidum, calidum temperiem, hæc verò constitutionem.

Cum verò calidum sit præcipuum instrumentum omnium actionum, vbi lædatur, necesse est quoq; & actionem lædi, quia instrumentum deficit: sed fri-

gidi-

giditas calidum extinguit, vel saltem labefactat, hinc necessariò requiritur, vt aboleatur, vel diminuatur, aut vitietur memoria pro maiori, & minori frigiditatis actione.

Nam actus ipsius memorationis reuocare est eas species, quæ ab imaginatione, & ratione iam fabrefactæ fuerant, & ab ipsis lapsæ; ita vt sit via quædem ab anima ad res ipsas, seu recursus quidam.

Hæc autem via motus est quidam, qui fieri nequit, nisi à cerebri substantia mediante proprio temperamento, & calido innato, quod vitiatur, & pro vitij diuersitate varia fit in memoria læsio: & hoc est, quod Gal. docet, quando habet ex frigiditate fieri in memoria magnas læsiones.

At quoniam in hac reuocatione opus est, vt recipiantur species, & retineantur, hinc est, quod humiditas, & siccitas opem ferunt memorationi.

Nec mea quidem sententia audiendus est Turianus, plusquam Commentator appellatus, lib. 2. artis paruæ com. 17. dicens memoriæ actum consistere in specierum deperditarum ab imaginatione, & ratiocinio reuocatione sola, quasi eius operatio sit reformatio quædam iterati aspectus, quem habuerat sensus, & phantasia in præterito.

Quod dictum certè si simpliciter, vt tale consideretur, est falsum, quia species illius aspectus, qui reuocatur à memoria, non potest considerari ab intellectu, atq; imaginatione, nisi præsens sit: atqui cum extra intellectum non sit, nec possit amplius sensibus offerri, quia non est præsens, sed præteritum, vt recipiatur primùm, deinde vt conseruetur, necesse est in aliquo loco. Cum autem humiditas faciat ad receptionem, siccitas ad retentionem, hinc etiam est, quod læsa humiditate, atq; siccitate læditur etiam memoria.

Quare cum temperies, & calidum cerebri innatum, humiditasq; atq; siccitas

A temperata requirantur ad memoriam faciendam, contingit à frigiditate, necnon intemperie siue sicca, siue humida lædi memoriam alia, & alia ratione.

A frigiditate quidem, quia destruitur illa symmetria caloris, qua ad actum reuocandi deducitur, vnde est etiam, quod breui tempore memoria labefactatur à frigida intemperie, & vehementer, eo quod sit maximæ actiuitatis.

B At ab humida intemperie, siue cum materia, siue sine, læditur actus retinendi. A sicca verò intemperie vitiatur actus apprehendendi: hinc quoq; est, quod illæ læsiones, quæ ab istis qualitatibus proueniunt longiori temporis spatio ingruunt, quod longè tardioris sint operationis, quàm sit frigiditas.

Ex quibus clarum est nullam esse contradictionem inter Galeni, & loca citata Auicennæ, quia vbi dixerunt
C à frigiditate lædi memoriam, intellexerunt de actu reuocationis specierum: vbi verò dixerunt lædi ab intemperie sicca, & humida, loquuti sunt respectu apprehensionis, & retentionis.

Ex quo quidem discursu facilè quæstiunculam illam de medio tollere poteritis, quæ inquirit, an læsa memoria, lædatur ratio, & imaginatio? Nam o-
D pus est, vt consideretis frigiditatem, quæ vel est intensa, vel minùs intensa.

Primo modo non solùm fit memoriæ deperditio, sed etiam ambæ aliæ hegemonicæ læduntur, vt in lethargo, & catoche audiuistis. Verùm si frigiditas non sit tam immoderata, tunc lædi potest memoria absq; aliarum læsione.

Secundo debetis considerare per consensum etiam lædi alias duas opera-
E tiones, & per accidens, quia vbi nec recipi, nec retineri possunt species, tunc deficit discursus, quia deficit illi materia, quæ ex speciebus receptis, & reuocatis ad memoriam, & retentis suppeditari consueuerunt.

Et hæc sunt quæ compendiose de huiusmodi quæstione sentio. Nolo im-

morari circa ea, quæ à multis hoc loci dicuntur de hisce operationibus, quæ cum sint alterius instituti, sat erit nobis dixisse, quantum spectat ad medicinam practicam, quam modò profitemur: accedo ad prognostica.

DE FVTVRO EVENTV *memoria deperdita.*

HOc loci inquiruntur prædictiones deperditæ memoriæ ex morbo, cuius quidem euentus non secus à parte læsa, à virtutibus totius corporis, & à causis ipsam efficientibus desumi debet, ac de aljs cerebri morbis est dictum.

In primis pars affecta est cerebrum, quod cùm sit pars præcipua, vt pluries ostendimus, morbus dici potest periculosus; & eo magis si virtus non sit valida: & intensa persistat affectio, ac grauis: maximeq; ab intemperie sicca, vel frigida ortum ducat.

Plures sunt, quos ad mortem vsque hoc symptoma concomitatur. Aetius scribit lib. 6. cap. 23. memoriam deperditam esse prænuncium quoddam ad apoplexiam, vel epilepsiam, aliumque cerebri morbum incurabilem, de quibus huc vsq; à nobis actum est.

At vbi memoria deperdita leuis sit, à frigiditate non admodum intensa, aut ab humiditate eueniente, virtutibus corporis satis benè valentibus, in corpore boni habitus, & in eo, qui medici præceptis obsequi velit, poterit à corpore depelli.

DE CVRATIONE MEMORIAE *deperdita propter intemperiem frigidam.*

VEram, ac germanam morborum curationem eam esse scimus, quę ad causæ ablationem primò respicit, & ab ea desumitur, ideo cum præsens affectio à contrarijs proficiscatur causis, A in omni memoria deperdita non possumus eandem instituere curationem.

Nam cum fieri possit ab intemperie frigida simplici, & ab eadem composita cum humiditate, & siccitate, vel cui adiuncta sit aut melancholia, aut pituita, ideo alia ratione intemperies frigida sola, aut coniuncta, ac deniq; alia curatur ea, quæ materiam adiunctam habet; ordo enim curationis est, vt hu- B mor faciens intemperiem frigidam solam, vel compositam euacuetur, deinde intemperies ipsa auferatur, caputq; corroboretur.

Auspicemur curationem memoriæ deperditę ab intemperie frigida, in qua nihil nobis indicatur, nisi calefaciendũ esse per victus rationem, & per alterantia tam intus sumpta, quàm extra applicita.

C De victus ratione, quæ frigidis capitis affectionibus tam cum materia, quã sine materia debetur, prolixè admodum actum est pluribus in locis; quemadmodum quoq; de illis pharmacis diximus, quæ cerebrum calefaciunt, atq; corroborant. In hoc tamen casu à Mesue commendatur pliris sarcoticon. Confectio quoque anacardina adeo ab ipso celebratur, vt scribat eam aptam esse D ad memoriam reuocandam, atq; conseruandam, cuius dosis est à drach. j. ad drach. iij. & vnc. ß. cum aqua saluiæ, vel bettonicæ assumpta.

Prodest vsus olibani cum pipere: vel hoc conditum.

℞. Pliris sarcot. drach. j.
Conf. anacard. drach. j. ß.
Theriacæ,
Aureæ Alexandrinæ, ana drach. ij.
E Conser. rosmar. vnc. iij.
Syr. de stęchade quantitate sufficienti, fiat conditum, addendo.
Fol. auri, num. iij.
Dosis sit ad drach. iij.

Item ℞. Aquæ saluiæ,
Bettonicæ, ana vnc. ij.
Quam immediatè superbibat æger,

maximè autem vinum hac ratione præparatum memoriæ deperditæ proficit.

℞. Vini feruentis, lib. xij.
Piperis longi,
Galangę,
Zingiberis,
Agallochi, idest ligni aloes, ana vnc. j.
Caryophyll.
Cubebarum, ana vnc. ß.
Nucum muſcatarum, vnc. iij.

Miſce, & contunde omnia, atque in ſacculo poſita in vino prædicto ponantur, & vas ſtatim obturetur, ne reſpiret.

Quod vinum, vbi fuerit clarificatum, ſingulo mane bibendum exhibeatur.

Doſis eſto ad vnc. iiij.

Propono quoque vobis aquam mirificæ operationis.

℞. Aquarum tiliæ,
Bugloſſi,
Bettonicæ, ana lib. j.
Aquæ ardentis optimæ, lib. ß.
Florum roſmarini,
Roſ. rubearum,
Maioranæ,
Bugloſſi, ana manip. j.
Specierum confect. anacard. vnc. ij.

Contundantur flores prædicti, atq; in aquis infundantur: deinde puluer
es, omniaq; ſimul miſta inſolentur, vel in loco calido ſeruentur per menſem integrum: poſtea curate, vt per balneum mariæ elambicentur.

Ex hoc enim elambico aqua exibit, quæ maximam facultatem habebit pro reparanda memoria deperdita, ſi potiſſimum contineantur in ore aliquæ eius guttulæ, vel in naribus ponantur. At ſingulo mane ad vnc. iij. vel vnc. iiij. bibenda offerri poteſt.

Quod ad localia ſpectat, requiritur, vt medicamenta applicentur capiti, vel etiam naribus, vt ſunt odores moſchi, ambrę, ligni aloes, & huiuſmodi: vel ſuffitus aliquis ex hiſce rebus parari in hunc modum poteſt.

℞. Trochiſc. galliæ muſcatæ, ſcrup. ij.

A Pulueris ſaluiæ,
Maioranæ,
Roſmarini, ana vnc. ß.
Cinnamomi,
Caryophyll. ana drach. j.
Moſchi,
Ambræ, ana gr. iij.
Fiat omnium puluis ſubtilis.

Qui vbi opus eſt, inſpergatur ſuper carbones accenſos: eaq; ratione paretur va
B ſculum aliquod, vt veluti per elambicum fumum colligant ægri, atq; ad internam narium capacitatem admittant.

Pro errhino.

℞. Succi maioranæ,
Betæ, ana vnc. j. ß.
Vini albi, vnc. ij. miſce.

Pro ſternutatorio.

℞. Piperis oblongi,
C Staphidis agriæ,
Ellebori nigri, ana drach. j.
Fiat puluis ſubtilis, qui naribus indatur.

Pro maſticatorio.

℞. Ellebori nigri,
Piperis,
Nucis muſcatæ, ana drach. j.

Excipe cum cera, & maſtiche, & fiat maſſa, cuius vna pars teneatur in ore, & maſticetur.

D Pro gargariſmate.

℞. Decoctionis hyſſopi,
Maioranæ,
Epithymi, vnc. vj.
Syr. de ſtœchade,
Oxymel. comp. ana vnc. j.
Miſce.

Caput verò abradendum, atq; irrigationibus à me multoties traditis ma
E defaciendum, oleiſque potiſſimum, quæ calefacere apta ſunt, de quibus ſatis dictum eſt.

Addo cucurbitas occipiti applicitas abſq; ſectione valere maxime ad caput calefaciendum, ex 3. de locis affectis cap. 4.

Propono vobis vnguentum mirabile, quo vti poteſt æger à menſe Octobris

vsq; ad finem mensis Martij, & cõseruatur hoc vnguentum per decem annos.

℞. Pulpæ anacard.
Succi euphragiæ,
Ocymi,
Verbenæ, ana vnc. iiij.
Pul. rad. valerianæ,
Rutæ,
Buglossi, ana vnc. ß.

B Bull. in vitreo vase. Deinde cum pinguedine vrsina, & oleo nucis muscatæ, quantum sufficit, fiat vnguentum.

DE CVRATIONE MEMORIAE deperdita ob siccam intemperiem.

VBi à pura siccitate memoria deperditur, opus est magis victus ratione, quàm pharmacia, vt exemplum habemus de eo rustico, qui ob tenuem victus rationem, & validum exercitium inciderat in memoriæ deperditionem.

C Ideo dicebat Auicenna ægrotantem nutriendum esse cibis optimi succi, facilis coctionis, & qui aliquam humectandi facultatem habeant, de quibus egimus cap. de vigilia, & de conuulsione à siccitate: vinum autem tenue, & aquosum conceditur.

D Iubet Auicenna exercitium moderatum fieri, ac vtẽdũ frictione ad caput cũ pannis asperis, facta priùs cum pectine. Motiones manuum, atq; pedum commendat, quæ moderatæ sint, totiusque corporis exercitium concedit, quantum satis est, ad appetitum conciliandum.

Somnus prouocandus est cum prædicto alimento, atq; balneo aquæ dulcis tam vniuersali, quam particulari. Ad idẽ faciunt embrocationes humectantes aqua fluuiatili factæ, in qua ebullierint capita, atq; pedes veruecis, vel vituli vna cum meliloto, folijs althææ, violarũ, borrag. & similium: post embrocationẽ deinde vniuersum caput inungatur oleo

A oliuarum dulcium, de narciso, de lilio, &c. vel inungatur sequenti vnguento.

℞. Olei communis,
Cheirini, ana vnc. ß.
Vnguenti althææ, vnc. j. ß.
Misce.

Vel

℞. Olei amygd. dulc.
Rosati, ana vnc. j.
Pinguedinis anseris, vnc. ß.
Lactis, vnc. j. ß.
Albi oui, num. j.
Agitentur omnia simul.

Et hæc est medendi methodus, & ratio, quæ conuenit memoriæ deperditæ à qualitatibus hisce simplicibus: quæ si ad inuicem complicentur, medicamenta etiam sunt inter se admiscenda, quæ calefaciendi, ac humectandi qualitatem habeant, vel calefaciendi, & exiccandi.

At quia rarò contingit ab humiditate fieri, quin adsit materia aliqua, ideo nihil dicendum occurrit de illa specie obliuionis, quæ fit à sola humiditate, nisi quod eius cura patebit ex curatione intemperiei cum materia.

DE CVRATIONE MEMORIAE deperdita ob intemperiem cum materia pituitosa.

QVoniam rarò, vt dicebam, contingit fieri à sola humiditate, nisi ei adiungatur materia pituitosa, quæ vel peccat quãtitate, vel sua qualitate, ideo cum hæc sit frigida, crassa, & humida, indicat nobis esse alterandum, nempe calefaciendum, exiccandum, atq; attenuandum.

E Verùm materiam euacuamus dupliciter, vno modo per accidens, prohibendo ipsius generationem: secundo modo ipsam è corpore educendo. Primæ intentioni, vt sæpius dictum est, satisfacimus per victus rationem, prætermittendo ea omnia, quæ pituitosos humo-

mores generare sunt apta, ea verò concedendo, quę optimi sunt succi, facilisq; coctionis, de quibus alibi diffusè diximus.

Præcipuè deuitent ægri ciborum quantitatē; vbi enim ventriculus nimis repletur, impotens redditur ad alimentum concoquendum; quare ex necessitate generantur pituitosa excrementa: pro quibus omnibus recurrite ad alia capita frigidorum capitis morborum, vt ad apoplexiam, epilepsiam, paralysim, &c. vbi abūdè agemus de victus ratione.

Accedo ad pharmaciā, cuius vna pars alterat humorem, altera ipsum alteratū è corpore educit, tertia verò membra malè affecta corroborat.

In hoc casu vnicum remedium alterans vobis propono, quia iam habuistis omnia alia, quæ pituitosum humorem alterandi facultatem habent, est autem istud

℞. Fol. hyssopi,
Bettonicæ,
Maioranæ,
Thymi,
Serpylli, ana manip. j.
Rad. fœniculi, vnc. j.
Sem. fœnic. drach. j.
Nucis muscatæ,
Cinnamomi, ana drach. ß.
Bulliant omnia secundùm artem in mulsa.

℞. decocti huius, vnc. iiij.
Syr. de stœchade,
Bettonicæ, ana vnc. j.
Misce pro syrupo.

Alterata materia educenda venit cum pilulis aureis, arabicis, de hiera cum agarico, addendo portionem trochiscorum alhandal: vel cum alia potione, verbi gratia.

℞. decoct. prædictæ, vnc. iij. infunde
Agarici trochis.
Rhabarb. ana drach. j.
Salis gemmæ, scrup. ß.
Facta forti expressioni dissolue
Mel. ros. sol. vnc. v.

A Diaphœnici, vnc. ß.
Sub forma boli.

℞. Diacathol.
Diaphœnici,
Diacarth. ana vnc. ß.
Cum saccharo fiat bolus.
Sub forma pilularum.

℞. Pil. aurearum,
Arabicarum,
De hiera cū agarico, ana scrup. ij.
B Trochisc. alhandal, scrup. j.
Cum mel. ros. fiant pilulæ num. vij. & aurentur.

Sepè verò contingit repetendam esse purgationem, quia affectiones capitis frigidæ difficilè curantur vnico medicamēto, vt toties dixi, ideo melius est, vt educatur per vices, simulq; alteretur.

Deueniendum postea ad corroborationem partium cum medicamentis ad hanc rem facientibus, de quibus alibi fusiùs: pro omnibus verò optimum est deuenire ad decoctionem guaiaci; vel ad localia confugiendum, quæ calefaciendi, & exiccandi facultatem habeant: inter quæ propono vobis embrocationem.

℞. Fol. bettonicæ,
Saluiæ,
Rutæ,
D Verbenæ,
Maioranæ, ana manip. j.
Rad. Buglossi,
Valerianæ, ana vnc. j.
Flor. saluiæ,
Rosmarini, ana pug. ij.
Sem. fœniculi,
Apij, ana vnc. ß.
Cubebarum,
Ligni aloes,
E Caryophyllorum,
Nucis muscatæ, ana drach. ij.
Anacardiorum, vnc. j.
Bulliant hæc omnia in lib. xx. aquæ fontis pro embrocatione.

Et hæc de curatione pręsētis affectionis à frigida, & humida intemperie cū materia pituitosa prodeuntis.

DE

DE CVRATIONE MEMORIAE deperdita ob intemperiem cum materia melancholica.

A Propero iam ad memoriā deperditam, quæ fit à materia melancholica, cuius generationem in corpore existentem respicere oportet. Tollenda ergo est humoris melancholici generatio, quæcunq; ea sit, cum ea victus ratione, quam conuenire diximus melancholiæ, nec non capitis dolori ab humore melancholico facto.

Omnia euitanda sunt, quæ generare valent hunc humorem: eaque omnia veniunt elicienda, quę sunt apta bonum sanguinem producere, facilisq; sunt coctionis, vt carnes pullorum, & reliquæ, de quibus locis pręcitatis diximus, & inutiliter modò non repetimus.

Humor autem peccans est alterandus cum syrupis,

Fumariæ,
Borraginis,
Buglossi,
Bettonicæ, & alijs, de quibus diximus cap. de dolore capitis à materia melancholica. In hoc etiam casu, vbi præparandum est.

℞. Syr. de pomis simpl.
De succo borraginis, ana vnc. j.
Aquarum buglossi,
Borraginis, ana vnc. ij.
Misce pro vno haustu.

Præparata materia educenda venit, & sensim, quod melius est, hoc modo

℞. Fol. lupulorum,
Buglossi,
Fumarię, ana drach. ij.
Myrobal. ind. drach. iij.
Florum borraginis,
Buglossi, ana pug. j.
Senæ,
Epithymi, ana drach. ij.
Fiat decoctio secundùm artem, &
℞. huius decocti, vnc. iiij. dissolue
Mannæ fortis, vnc. iij.
Diasenæ solut. vnc. ß.
Misce, & fiat potio.

Sub forma boli.

B ℞. Diacatholici,
Diasenæ sol.
Conf. hamech. ana vnc. ß.
Cum saccharo fiat bolus.

Sub forma pil.

℞. Pil cochiarum cum elleboro, drach. j.
Indarum,
De nitro Alex. ana drach. ß.
Cum cathart. ros. fiat pilulæ, num. vij. & aurentur.

C Post eductionē sæpè contingit ægrotantes non sanari, ideo repetenda est purgatio bis, & ter, & tandem ad guaiacum deuenire oportet, quod ea ratione præparetur, vt & humorem respiciat, cerebrumq; corroboret, cum quo exhiberi potest singulo mane

Lætificans Rasis,
Conserua bettonicæ,
Fumariæ,
D Buglossi.

Ad localia deinde deueniendum est, quę calefaciant, & humectent. Ac demùm pro educenda à capite causa coniuncta, alia conueniunt auxilia, nempe errhina, sternutatoria, masticatoria, & gargarismata.

Et hæc breuiter dixisse hactenus sufficiat pro curatione memoriæ deperditæ.

DE SOPOROSIS AFFECTIBVS AC PRIMO

DE CARO, COMATE, ET CATAPHORA.

CAPVT DVODECIMVM.

REperio apud Galenum sopores esse in duplici differentia; nam alios appellauit altos,& profundos sopores; alios verò solū dixit esse pro fundos. Priores sunt ex eodem Gal. 13. meth. med. cap. 21. apoplexia, caros, & catoche; secundi sunt 2. prorret. 29. caros, coma, & cataphora.

Quamuis idem Galenus assumpserit quandoque lethargicas affectiones pro genere ad omnes somnolentas iam dictas; vnde est etiam, quod volentes nos significare aliquem somnolentum, dicimus, eum incidisse in profundum lethargum, quamquam coma à lethargo differat, quod lethargus semper significat somnum profundum, & præter naturam; coma verò, & caros tum de somno naturali, tum de somno præter naturam dicitur.

Vnde in genere hæc tria nomina caros, coma, & cataphora, pro vna, & eadem re accipiuntur, nempe pro somno profundissimo, sæpèque in febrium initio consueuerunt ægrotantes inuadere.

Rursus 2. prorret. caros accipitur dupliciter pro morboso, & non morboso; caros non morbosus est somnus profundus; vt in ebrijs, qui non possunt à somno excitari, confunditurque cum comate. Morbosus verò est ille, in quo ægri minimè sentiunt puncturas, aut vociferationes, qui ab apoplexia parum differt, & hic est, quem Arabes subeth, seu subethiam vocant, differens à comate, seu cataphora, quod, vt dicit Galenus, coma sit in somnum delatio, in quo ægrotantes nequeunt vigilantium munia obire.

B Et hoc est in duplici differentia, vnū in quo dormiunt perpetuò; alterum verò, in quo perpetuò vigilant. Galenus lib. de comat. cap. 2. scribit vtramque affectionem habere hoc commune, quod ægrotantes eleuare oculos nequeunt, sed mox grauantur, & dormire volunt.

Differunt verò, quia somnolenti profundè dormiunt, at vigilantes è contra, C quia variæ fantasiæ adueniunt mentem mouentes, somnum intercidentes, vnde semper vigilantes manent, at surgere nequeunt, nec vigilantium munia obire, sed palpebras claudentes, sperant tamen posse dormire.

Agemus deinceps de omnibus soporosis, seu somnolentis affectibus, & primò de caro morboso, ad cuius faciliorem intelligentiam, opus est, vt ei op- D ponamus somnum naturalem, qui est in duplici differentia. Vnus enim est, à quo homines facilè excitantur, alter verò à quo difficilè.

Primus somnus verè, & perfectè naturalis est; secundus pro maiori, & minori difficultate, qua excitantur homines, recedit à terminis somni naturalis, & accedit ad præter naturam.

Rursus somnus naturalis videtur E posse dupliciter distingui, ac vnus, est, qui fit ab humiditate quadam naturali; alter ex crapulis, aut ebrietate, & de hoc Hippocrates 2. prorret. 29. loquitur, vbi dubitatiuè inquirit, an vbique sopor sit malus? Galenus in comm. respondet, quod etsi aliquem obseruemus ex vini liberiore potu soporatum, non pro-

propterea statim dicendum est esse affe ctionem præter naturam, quamuis difficulter à somno excitetur.

Eum tamen certũ est vocandum esse præternaturalem somnum, à quo vix, & cum difficultate excitetur homo, & qui fiat ab aliqua alia causa, quàm à prædictis; quemadmodum contingit in cataphora, caro, aut comate quæ ab eodem Galeno pro vna, & eadem re accipiuntur in genere, de quibus in præsenti agendum proponitur, & vt moris est, ipsorum tractatum diuidam in duas partes.

In prima in medium afferam ea, quę ad ipsorum cognitionem faciunt, tam à priori, quàm à posteriori. In secunda parte declarabo ea, quę pro ipsorum è corpore ablatione veniunt agenda.

Ad cognitionem faciunt nomina, & definitio. De nominibus satis est dictum superiùs, nunc definitionem venari est opus, quam etiam ex naturalis somni definitione elicere poterimus facilè. Eam tradidit nobis infallax Aristoteles lib. de somno, & vigilia cap. 1. quando inquit.

Somnus est passio sensitiuæ particulę vt vinculum, & immobilitas quædam: quare somnus erit vinculum sensitiuæ particulæ. Hæc autem sensitiua particula nihil aliud est, quàm sensus communis, vt idem testatur Aristoteles eodem capite citato, & Auerroes in commentario.

Sensui communi Galenus lib. 7. de Hippocratis, & Platonis decretis duo officia tribuit; vnum est communicare cum omnibus sensibus exterioribus, alterum est omnium sensibilium externorum differentias inter se distinguere.

Hinc pulchrè Aristoteles assimilauit ipsum centro circuli, à quo lineæ ad circumferentiam ductæ sint; ad hoc enim functiones singulorum sensuum exteriores tanquam ad commune principium, aut ad proprium Iudicem deferuntur.

A Eum Themistius 3. de anima cap. 8. primum sensum, ac principem appellauit, cum externis sensibus tamquam famulis vtatur, Regisque, ac supremi Iudicis in modum, veluti in throno sedens, spiritu animali opem ferente, de omnibus illis, quæ quinque sensus annunciant, iudicat.

Hinc etiam omnes Philosophi eum vnum, & multiplicem dixerunt; vnum

B quidem suæ essentiæ ratione, multiplicem ratione suarum operationum: huius igitur sensus communis somnus est passio, sed cùm contrariorum eadem pars sit susceptiua, si somnus ad sensum communem spectat, spectabit etiam suum contrarium. nempe vigilia, quare si somnus est allegatio ipsius sensus communis; vigilia erit ipsius solutio, de qua suo loco.

C Somnus, & vigilia circa sensum communem ita se habere videntur mihi, atque se habeat lux, & tenebrę ad oculum: nam vt lux est causa actuationis colorũ; tenebrę verò sunt ipsiusmet lucis priuatio; ita vigilia est causa, vt sensus ad actionem veniat, somnus est suorum actionum priuatio quędam, & obtenebratio.

D Ex his patere satis puto sensum communem esse illam particulam sensitiuã, quæ veluti vinculo quodam alligatur; quomodo autem alligatur sensus communis, ita vt desistat à suis operationibus, Auerroes 3. coll. cap. 41. declarare videtur, quando dicebat esse profundationem ipsius sensus communis ex cerebro ad cor.

Quę Auerrois propositio sano modo intelligenda est; non enim sensus com-

E munis profundatur ad cor, ita vt formaliter deserat cerebrum, cuius ipse est potentia, seu operatio; nam si sensus communis ad profũdum cordis retraheretur, somnus non esset ipsius alligatio, sed fuga à proprio loco, neque etiam vigilia esset ipsius solutio, sed in proprium locum reuersio.

Vn-

Vnde per sensus communis profunditatem intelligere oportet caloris influentis, & spirituum ad cor, tanquam ad somni radicem propulsionem quandam, quod Auicēnas lib. 3. fen. 1. tract. 1. cap. 1. declarauit (mea quidem opinione) quando dixit somnum naturalem esse reditum spiritus vitalis, cum profunditate, & submersione ipsius ad profundum cordis.

Sed hoc loci videtur Auicennas voluisse in somno tantùm spiritus vitales eos esse, qui retrahuntur; Galenus tamen lib. 1. de causis sympt. 8. & alibi voluit fieri retractionem spiritus animalis ad cerebrum.

Verùm etsi Auicennas videatur adhærere opinioni Aristotelis in hoc, quod somnus proueniat à corde, Galenus verò à cerebro, nihilominus si consideremus ea, quæ idem Auicennas de fine somni loquitur, hoc est, de causis, propter quas somnus necessarius est, videbimus ipsum etiam concessisse spirituum animalium retractionem.

Nam tres vtilitates à somno euenire dicebat; prima est cibi digestio; secunda quies totius corporis, & spirituum; tertia est restauratio spirituum. Ad spiritus recreationē quies requiritur, quæ fit per retrocessionem spirituum animalium ad suum principuum, ipsorumque per somnum fit restauratio.

Vnde Galenus loco citato de cerebro loquens, tanquam de parte, in qua fit somnus, dicebat ipsum propter virtutis transmissionem, & requie, & refectione egere, quæ fit per somnum.

Quare tam ex Galeno, quàm Auicenna dicendum est, vtrumque spiritum in somno retrocedere, hoc est, vt Hugo Senensis ait, prohiberi, ne expandatur: quare somnus naturalis dici potest alligatio quædam sensus communis ob retractionem caloris influentis, & spirituum ad sua principia, vitalis quidem ad cor, animalis ad cerebrum.

In hac spirituum retractione partes

A omnes sensu priuantur, ac motu, excepto diaphragmate, qui inspirationi naturali inseruit: expiratio verò naturalis ei opposita non eget musculis, cùm fiat à costarum grauitate.

Causa prohibitionis huius spirituum expansionis ad corporis nostri partes, ex Aristotelis, & ex Galeni sententia, est euaporatio humida tam ab alimento, quàm à colliquamento (vt quandoque euenit post multos labores) sur-

B sum ad cerebrum euolans, obque cerebri frigiditatem condensata.

Verùm de loco, in quem humiditas cadit, non conuenit inter Aristotelem, & Galenum; nam ille existimat, humiditatem cadere in illas venas, per quas calor à corde in cerebrum fertur, suaq; frigiditate calorem, & spiritum cogere, vt vnde venit, retrocedat, suaq; cor-

C pulentia ipsas venas obstruere.

Hinc dicebat idem Aristoteles illos, qui istas venas angustas habent, magnoque capite sunt præditi, in somnum maximè esse pronos.

Galenus vult ab huiusmodi euaporatione obstrui neruos, per quos sensus, & motus fertur ad vniuersum corpus.

Sed mirum non est, quod isti autho-

D res sint in hac re diuersi, cùm partes, à quibus somnum euenire existimant, sint diuersæ; nam Aristoteles putat cor esse, Galenus verò cerebrum, cùm huiusmodi vapor in capite densatus sit, cumq; multus fuerit deorsum proficisci, & cadere potest, vt prohibeat ascensum caloris in cor, & spiritus animales expandi; ita enim à natura comparatum est, vt animalia dormiant ad sani-

E tatis recreationem, & conseruationem. Dormiunt autem, quando expansio spirituum in corpus est impedita: & hæc de somno naturali, ex cuius cognitione faciliùs ducemur in cognitionem somni præternaturalis.

Cuius definitio habebitur facilè, si dixerimus, vt scribit Auerroes, somni

tria esse subiecta. Vnum principale, A quod est sensus communis: secundum originale, quod est cor: tertium instrumentale, quod est cerebrum, quo sensus communis vtitur ad somnum, & vigiliam.

Qua stante determinatione, dico, quod carus est allegatio sensus communis præter naturam, quam sequitur omnis functio animalis abolita, excepta respiratione naturali, dependens ab in- B temperie frigida, & humida cerebri, cum materia quidem, sed sine febre.

Vel possumus dicere, quod carus, quem subeth Arabes vocant, sit symptoma actionis sensus communis, primò abolitæ, quam sequitur principalis cerebri functio abolita, nempe hegemonicæ, sensuum, & motus, respiratione naturali seruata, dependens ab intemperie frigida, vel humida cerebri, abs- C que febre.

Hæc enim vera est definitio, quæ cari naturam declarat, & ab omnibus soporosis affectionibus distinguit; nam in caro primo sensus communis abolentur, deinde aliæ actiones animales tam rectrices, quàm exteriores sensus, & motus. In apoplexia verò omnes vno, & eodem tempore abolentur, non seruata respiratione integra, in caro seruatur D respiratio. Deinde apoplectici post accessionem in paraplexiam, aut paraplegiam cadunt, qui caro afficiuntur, post accessionem liberi manent: vnde Galenus 4. de locis affectis 2. dicebat solutæ apoplexiæ creberrimè succedere solet vocata paraplegia; sopore verò finito bona valetudo magna ex parte subsequi consueuit.

His carus differt ab apoplexia, con- E uenitque cum ipsa, quia & motus, ac sensus aboletur, differt etiam à lethargo, tum quia in lethargo memoria, & ratio simul, & semel amittuntur, in caro verò post læsionem sensus communis, quamuis in vtraque affectione imaginatio lãguida remaneat, & deficiens.

Differt secundò, quia in lethargo semper adest febris, in caro verò minimè.

Differt tertiò, quia qui lethargo affecti sunt ex vociferatione magna, aut punctura, vel nodo doloroso facto expergesiunt, ac mouentur, quamuis cum magna difficultate, & interpellati à somno ægrè ferunt, & irascuntur; qui sopore, aut caro laborant, nec puncti, nec magna voce expergefacti, non secus atque apoplectici, aliquo modo mouentur, sed vt corpora cadauerosa iacent; & si contingat eos aliquando mouere membra, palpebras tamen oculorum immotas seruant.

Quartò differt à lethargo, quia lethargus fit per primariam affectionem, hoc est, per essentiam, caros verò fit per consensum, & per essentiam. Lethargus causam vnam determinatam habet, carus à pluribus tam internis, quàm externis causis euenit. Postremò lethargici interrogati respondent; qui caro sunt affecti, minimè: his differt carus à lethargo.

Videamus modò, in quo differat à comate, seu cataphora, & primò distinguitur ratione intensionis, & remissionis ipsius somni; nam in comate non profundè dormiunt, sed maximam ad somnum propensionem habent.

Deinde comatosi loquuntur, mouentur, & interrogati respondent. Tertiò coma, seu cataphora semper sequitur ad febres, & in augmento potius, quàm in principio. Carus verò & sine febre est, & principium febrium sequitur.

PROPONVNTVR, & explicantur quatuor quæsita.

SEd ad perfectam notitiã somnolentarum affectionum opus est, vt videamus, an reuera Galenus voluerit respirationem seruari in caro?

Secundò an carus sit sine febre?

Ter-

Tertiò, an qui caro laborant, moueantur, ac sentiant?

Quartò inquiri potest, quæ nam cerebri pars in hoc affectu lædatur?

Præbuit nobis Galenus occasionem inquirendi, an respiratio seruetur? nam lib. 4. de locis affectis cap. 2. affirmat ipsam seruari; è contra verò lib. 5. de locis affectis cap. 1. videtur negare respirationem, hoc est dictu, negat adesse respirationem, & quamuis multi diuidant carum in duas differentias dicentes alium esse verum, alium non verum, & quod in vero non seruetur respiratio, sed seruetur in non vero, nihilominus vtrobique Galenus loquitur de vero, quare adhuc remanet eadē dubitatio.

Pro solutione dicatis lædi respirationem illam magnam, quam violentam dixit Galenus, naturalis verò non læditur, & quamuis lædatur, non aboletur ex toto, quemadmodum contingit in apoplexia.

Ad secundum dicendum non semper sequi ad carum febrem, lethargum verò semper adesse cum febre; nam carus in natura non admittit febrem, & quando est cum febre, tunc est symptoma febris: lethargus verò semper habet coniunctam febrem, quia fit ex pituitosa materia putrescente in capite, hinc sem per dicitur esse per essentiam in capite. Carus verò esse potest per essentiam, & per consensum.

Ad tertium dicendum est moueri, & sentire caro affectos, vbi vehementer lędantur, & pungantur, quod non contingit in apoplecticis, qui quamuis vehementer pungantur, aut lædantur nodis dolorosis, & ligaturis, nunquam tamen sentiunt, aut mouentur.

Lethargici verò mouentur, vbi fuerint magna voce vocati, quod non contingit caro correptis, sed opus est vehementer capillos capitis, aut barbam trahere, vel etiam pungere, antequam sentire possint.

Id quoque clarè apparet apud Fer- A nelium cap. v. de partium morbis, & symp. cap. 2. vbi scribit quendam fuisse caro affectum, in quo memoria fuit seruata, quare cum sanitatem recuperasset, cum furore mouebatur aduersus illos, qui trahentes pilos barbæ ipsum maximè lædebant. Hæc de natura, & essentia ipsius cari, & aliarum somnolentarum affectionum.

Modò videndum est, quænam pars B cerebri lædatur; nam cùm à Galeno 4. de locis affectis capite 2. cerebrum in omnibus sit læsum, illudque ab eadem diuidatur primo modo in corpus, & ventriculos, subdit carum, & morbum comitialem magis lædere ventriculos, minus corpus, hoc est dictu, magis in caro læduntur ventriculi ipsius cerebri, quàm corpus; in apoplexia verò magis læditur corpus cerebri.

C Secundò diuidit idem cerebrum in anteriorem, & posteriorem partem, addens in caro anteriorem cerebri partem magis, in catoche posteriorem, in apoplexia autem, atq; epilepsia vtramq; partem affici, nempe anteriorem, & posteriorem.

In prima cerebri diuisione duplex fit comparatio, vna est corporis cerebri cum ventriculis eiusdem in apoplexia, D & caro; altera corporis cerebri epilepticorum, & caro affectorum, cum corpore cerebri apoplecticorum. In priori comparatione dicit magis lædi ventriculos epilepticorum, quàm lædatur corpus, quia in epilepsia motus, & sensus à ventriculis cerebri, nempe à spiritibus in illis contentis prouenit, vt dicemus cap. de apoplexia.

At in secunda comparatione dicit E corpus cerebri magis lædi in apoplecticis, quàm in epilepticis: aliud membrū, tanquam clarum relinquens; nam omnibus manifestum est ventriculos cerebri in apoplexia omniū capitis affectuum deterrima esse maximè læsos; quare cerebrum tam ratione sui corporis, quàm ratione ventriculorum magis

læditur in apoplexia, quàm in epilepsia.

Quod ad secundam cerebri diuisionẽ spectat, in qua Galenus assignat in caro læsam esse partem anteriorem, in catoche posteriorem, & in apoplexia, & epilepsia vtramque partem tam anteriorẽ, quàm posteriorem, dependet sua hæc determinatio ex opinione, quam habet de sensu, & motu.

B Siquidem Galenus existimauit à parte anteriori cerebri sensum euenire, à posteriori verò motum, eò quòd putaret neruos sensui destinatos molliores esse, magisque ad sensum ferendum idoneos, proinde nasci ab anteriori cerebri parte, tanquam à molliori: è contra verò neruos duros motui magis aptos, à cerebello tamquam à duriore parte cerebri oriri dicebat, & posteriore.

C Quo supposito, cum obseruasset in caro magis sensum, in catoche magis motum; in apoplexia verò, & epilepsia & sensum, & motum simul læsum esse, concludebat facilè, anteriorem partem cerebri in caro, posteriorem in catoche, vtramque in apoplexia, & epilepsia lædi.

D Sed huiusmodi opinio magis rationalis, quàm vera est, id quod plures obseruationes anatomicę demõstrarũt; nam cerebrum vniuersum constat ex medullari substantia, quæ homogenea est, eiusdemque naturæ, neque mollior in anteriori, neque durior in posteriori sui parte; nam cerebrum, & cerebellum eiusdem sunt mollitiei.

Deinde falsum est neruos molliores ab anteriori cerebri parte oriri, duros verò à posteriori; anatomica enim administratio ostendit nullum neruum oriri à cerebro, duabus illis exceptis vijs, seu ductibus, qui à cerebro non procul à ventriculorum exortu prodeuntes, & plana quadam superficie, deorsum ad mammillares vocatos processus terminantur; à cerebello verò nullus prorsus

A proficiscitur neruus.

Verùm omnes nerui quotquot reperiuntur in corpore humano à vocata spinali medulla procedunt, non secus atque omnes venæ à caua vena, & arteriæ ab arteria magna exoriuntur, quod pulchrè in nostris figuris conspicitur.

Ad hoc igitur, vt fiat sensus, aut motus læsio, est opus attingere illam partem, à qua ipsi nerui prodeunt, quæ tamen ad cerebri læsionem, & ipsa læditur, non secus atque, ex fontis læsione læditur riuulus; & hæc de parte læsa in soporosis affectionibus. Ad causas deueniendum est.

DE CAVSIS CARI, *Comatis, & Catephora.*

Causa immediata, & proxima, authore Galeno 4. de locis affectis cap. 2. 1. de causis sympt. 8. & alibi, est frigiditas, & humiditas, & vtraque, ita dicere possumus symptoma prouenire ab intemperie frigida, & humida, & ab vtraque etiam, tam cum materia, quam sine materia ipsius cerebri.

Hinc fieri potest, vt cerebrum patiatur tanquam membrum similare, & vt organicum; nam cùm tria in ipso cerebro reperiantur, nẽpe facultas, spiritus, & canales ipsis spiritibus famulantes, & facultatem tam sensitiuam, quàm motricem ferentes, facultas ipsius cerebri, qua dijudicat sensus exteriores, lędi potest ab vtraque intemperie frigida, & humida; vt Galenus præcitato loco docet, sed magis frigiditate offenditur sensus communis; hinc magis alligatur,

E & somnus fit profundior.

Huiusmodi autem frigiditas, & humiditas ortum ducere potest à causis exterioribus, nempe ab aere humido, & frigido.

Cari excitati ab aere frigido exemplum habetis apud Petrum Forestum. Euenire etiam potest ab euaporatione

ali-

alicuius corporis partis læsæ, cui consentiat cerebrum.

Galenus 3. de locis affectis cap. 5. & 5. de medicam. fac. 19. scribit fieri posse soporem vsu frigidorum medicamentorum stupefacientium. Fit etiam huiusmodi caros ab euaporatione in febrium pituitosarum initio, & hoc modo facultas læditur.

Spiritus quoque læsi idem efficere possunt, eodem Galeno docente, & id contingit propter virium infirmitatem, vt apparet in ijs, qui propè morituri sunt. Possunt etiã spiritus ob aliquos dolores violentos, aut aliquos cerebri morbos ita lædi, vt ad sua munia inepti reddantur.

B

Canales verò famulantes spiritibus sunt in duplici differentia; nã alij sunt, qui vehunt spiritus vitales tamquam materiam spirituum animaliũ in caput, vt sunt plexus choroides; alij verò spiritus animales distribuunt, & quemadmodum animales in capite possunt lędi à frigiditate, ita vt fiat intemperies frigida, sic contingere potest, vt & spiritus vitales in plexibus existentes turbidi fiant, & in cor reuerti sint coacti. Vel ab humore intemperiem faciente, & plexus, & nerui obstruuntur, necnon & cauitas cerebri.

C

Huiusmodi autem humor est Galeno docente pituitosus, qui frigidus, & humidus est, & ipse suas causas habet à victus ratione natas, conferentibus ætate declinante, habitu pituitoso, & complexione frigida, & humida.

D

Sunt tãdem aliquę causæ exteriores, non necessariò occurrentes, quæ carum facere facilè possunt, & 4. de locis affectis cap. 2. scribit Galenus ex Hippocratis sententia carum fieri ex vulnerato musculo temporali; deinde etiam fieri posse ait ex terebra perforante osse caluariæ, contuso medio cerebri ventriculo: hæc de causis.

E

A

DE SIGNIS CARI, COMATIS, *& cataphora.*

Signa huius affectus tam per essentiam, quàm per consensum; necnon, & causarum signa eiusdem affectus adducenda sunt.

Signa demostrantia carum, alia sunt, quæ ipsum incipientem ostendũt, alia, quæ iam factum significant. Prima sunt, quando æger dormire incipit adeo profundè, vt vix excitari a somno possit, deinde quando strepitus, rumores, & magnas vociferationes non sentit; tunc enim tendit ad perfectionem.

Sed vbi eas non amplius audit, & vocatus minimè respondet, aut si pungatur acu, aut nodo doloroso stringatur, non percipit ipsum, semperq; dormit, aut vbi etiam punctus, moueat aliquo modo membrum punctum, neque palpebras aperiat, iam factus est carus; respiratione seruata, & hic carus est per essentiam.

Per consensum verò cognoscitur, quia ad febrium accessionem sequitur, vt in quo idianis, aut tertianis notis extensis.

Quando euenit ab aliqua corporis parte eleuante vapores, tunc adest aliquis vel morbus, vel dolor in parte illa affecta.

Signa causarum internarum desumuntur ab ijs omnibus, quæ potuerunt in corpore generare humores frigidos, & humidos, nempe pituitosos, vt sunt alimenta crassa, vt pisces, caseus, carnes bubulæ, & multa alia huiusmodi, quibus diù, ac multum æger vsus sit.

Est & potus aquę frigidæ continuus, intempestiuus, & multus, crapulæ, & nimiæ vini compotationes, & alia, vt est aer frigidus, crassus, siue ratione constitutionis aeris, aut regionis, aut anni temporis, somnus immoderatus, immoderata quies, animi immoderatæ affectiones calorem naturalem labefactantes.

Deniq;

Deniq; inter hæc recensentur consueta exercitia omissa, aut excretiones aliquæ retentę opem ferentibus rebus naturalibus, ætate declinante, complexione frigida, & humida, & tandem habitu corporis pituitoso, capitisque mala dispositione.

Causæ exteriores facilè cognoscuntur; nam in aere frigido diù, & multum quis immoratus, quemadmodū contingisse mulieri cuidam scribit Pet. Forestus lib. 10. iam dicto suarum obseruationum 38. quæ cum diù sedisset in templo, de repente cecidit in carum.

Aut pręcessit vsus medicamentorum frigidorum, nempe narcoticorum, vt est vsus opii, quo sæpè alicubi vtuntur: vel pręcessit immoderata defatigatio, aut languiditas facultatum omnium corporis.

Vel aliquis vulneratus fuit in capite circa musculorum regionem; vel chirurgus aliquis terebra os caluariæ partes subiectas vulnerauit, aut lęsionē ventriculo subiecto induxit.

Et hæc sunt omnia signa carum, & suas causas demostrantia: modò quid de ipsius euentu sperandum fit, declarabimus.

DE FVTVRO EVENTV Cari, Comatis, & Cataphora.

Carus exquisitus rarò curatur, siue contingat per essentiam, siue per consensum, ad rectum tamen iudicium de fine ipsius ferendum opus est morbi vehementiam cum robore virium comparare; nam si adeo vehemens fuerit, vt superet vires ægrotantis, euentus malus erit, & terminabit ad mortem.

Si è contra vires constent, ac sint robustæ, salus expectanda est, prædicendusq bonus euentus, & salubris; nam vbi symptomata vehementia sint profundè, æger puncturas, & dolores non sentiat, medicamentaque, quæ iuuare consueuerunt, nihil iuuent, signum

A certissimum est magnitudinem ipsius superaturam omninò vires esse, terminaturamque esse ad interitum.

At si somnus nō sit adeo profundus, & à causa externa, aut aere frigido, vel ab ebrietate, aut per consensum proficiscatur, auferaturque facilè, ac medicamenta opem ferant, beneque ad ea, quæ offeruntur, se habeat, tunc indiciū robur virium victurum vehementiam

B ipsius, sanaturumque tandem esse ægrotantem.

Tempus, in quo sanabitur, longum erit pro causarum diuersitate, ac tēpus interitus omninò est breue.

Modus autem esse potest à natura, per aliquam euacuationem, nempe vel per secessum, aut etiam per abscessū aliquem post aures, aut aliquem alium

C locum: ab arte verò sanabitur mediantibus suis instrumentis, de quibus agendum est: & hæc de parte dignosciciua cari, similiumq; affectuum.

DE CVRATIONE CARI, Comatis, & Cataphora, per victus rationem.

Iam ad secundam partem huius tractatus deueniens, quæ proposita

D fuit de curatione soporis, non modò cari, sed comatis, seu cataphoræ somnolentæ, dico indicationes desumi à morbo, à causa, & à symptomate, & primò omni ingenio curādum est, vt à symptomate subleuetur æger.

Iis omnibus auxilijs pugnandum est, quæ possūt materiam à capite reuellere deriuare, & euacuare, hinc frictiones ad crura, fœmora, dorsum, & brachia

E sunt faciendæ. Conueniunt nodi dolorosi ad pedes, ad manus: fricantur quandoque plantæ cum sale: cucurbitæ applicantur absque sanguine: tandem etiā cauteria ceruici igni admouentur, palatum aliqua antidoto inungitur, vt theriaca, mithridatio confectione anacardina, diamusco, & similibus.

In-

Immittuntur clysteres acres,& quandoque ex muria facti; vbi verò ab accidente æger liberatus fuerit, si per essentiam sit affectio in capite, omninò ei incumbendum venit, at si aliquam sequatur febrem malignam, tunc attendendum est ipsi febri, ad cuius ablationem aufertur symptoma.

Vbi igitur hæc affectio per essentiam fuerit causa interna antecedens, primò indicat sui ablationem, deinde & causa coniuncta, quæ est in capite.

Aufertur autem causa antecedens per generationis morbi inhibitionem, deinde per ipsius,quod genitum est,euacuationem.

Inhibemus humoris generationem, per remotionem causarum ipsum facientium, aut saltem per earundem attemperantiam, vt non ampliùs valeant tales humores in corpore generare,quod assequimur recta victus ratione instituta in sex rebus non naturalibus.

Igitur mutandus est aer, aut saltem attemperandus, ita vt ad calidum, & siccum vergat, quod igne ex lignis odoriferis facto comparatur. Trochisci ligni aloes super prunas ponantur, aut suffimigijs ex rebus aromaticis in cubiculo ægrotantis vtamur, & alijs quibus aer cubiculi calefieri possit, quantum oporteat.

Alimenta non omnibus eadem conueniunt, verùm semper sint boni succi facilisque transitus, vt virtutem sustinere valeant. Eaq; causam, & morbum respiciant, ab ijsq; vt indicentur, opus est, ideoque calefaciendi, & exiccandi facultatem habeant, simulque, & attenuandi.

Pisces omnes, edulia ex pasta, omnisque generis carnes crassæ, vt suillæ, atq; bubulæ,fugiendæ sunt.

Carnes auicularum in montibus degentium sunt optimæ, vt turdorum, merularum,attagenum, perdicum ficedularum, caponum, gallinarum, & cuniculorum, quæ assatæ fuerint, & rebus aromaticis conditæ, vt folijs saluiæ, rosmarini, satureiæ, caryophyllis, cinnamomo, pipere, costo, & huiusmodi.

Panis ex optima farina benè coctus, ac fermentatus, anisatus, fœniculatus, cinnamomoq; confectus conuenit.

Potus aquæ coctæ,& cum seminibus iam dictis in principio morbi offerendus est.

Vinum etiam album concedere expedit modicè assumptum, quod quidem in declinatione magis competit.

Exercitium moderatum valet,vigiliæ proficiunt, sed non immoderatæ. Somnus quoque sit mediocris.

Animi passiones excedentes nocent, quamuis aliqua nuncia, quæ possint irascibilem aliquo pacto excitare, non improbarem, quia ira discutit crassos humores, ipsosq; calefacit.

Aluus seruanda est lubrica, quæ vbi non fuerit talis natura, arte prouocãda est clysteribus, & suppositorijs, quales diximus conuenire in dolore capitis ortum ducente à materia pituitosa: hac victus ratione seruata, inhibebitur humoris pituitosi generatio, quæ erat prima indicatio.

Secunda indicatio respiciebat humorem genitum in habitu corporis primò, deinde eum, qui collectus est in capite, hinc satisfacere opus est tam chirurgia, quàm pharmacia. Chirurgiam quidem eo prorsus modo seruato, quē diximus cap. de vertigine ortum ducente à materia pituitosa,administrabimus,nempe quando adest indicans sanguinis mittendi, virtusque permittat, euacuandus est humor per sectionem venæ.

DE CVRATIONE CARI, Comatis, & Cataphoræ per Pharmaciam.

QVod ad pharmaciam spectat,præparandus primò humor venit, deinde est educendus. Præparare autem

autem poteritis hoc syrupo particulari, & illis etiam, quorum mentionem habebimus cap. de apoplexia, & alijs affectionibus capitis ortum ducentibus à materia pituitosa, vt

℞. Bettonicæ,
Saluiæ,
Herbæ paralysis, ana manip. j.
Sem. dauci,
Fœniculi, ana drach. j. ſſ.
Bulliant in quantitate aquæ frontis purissimæ ad tertias.

℞. huius decocti, vnc. iiij.
Syr. de bettonica,
De stœchade, ana vnc. j. m.
Præparatũ humorẽ educite hoc medicamento.

℞. Pil. sine quibus,
De hiera cũ agarico, ana drach. j.
Cum cathart. rof. fiant pilulæ num. vij. & aurentur: post pilularum assumptionem per duas horas exibe hanc potionem.

℞. Syr. de succo rof. cum sena, & agarico.
Mellis rof. solut. ana vnc. iij.
Elect. de dactylis,
Indi maioris, ana drach. j.
Cum decoctione prædicta fiat potio.

Huiusmodi autem medicamentum tam validum non conuenit, nisi quando morbus vehemens est, & vires benè valent, quæ vbi non tam validæ sint, nec copus robustum, satis erunt pilulæ solæ cum aliquo leui apozemate solutiuo assumpto; vt est istud.

℞. decoctionis prædictæ, vnc. ij. cum qua dissolue.
Syr. rof. ex nouem infusionibus
Mell. rof. sol. ana vnc. ij. fiat potus.
Pro bolo.

℞. Diacatholici, drach. vj.
Hieræ diacolocynth. Rufi, drach. iij.
Cum saccharo fiat bolus.

Expurgato corpore cogitandum est de euacuatione materiæ, quæ facit ĉarum in actu, quæ fieri potest tam impellentibus deorsum materiam, quam his, quæ ipsam trahunt ad partes inferna, tam per reuulsionem, quàm per deriuationem, nec non paulatim materiam consumentibus, & caput corroborantibus. Quæ impellunt sunt oxyrhodina ab initio reprimentia, non tamen valida, vt est istud.

℞. Aquæ rosarum, lib. j. in qua bulliant
Santalorum trium cortic. drach. ij.
Balaustiorum, pug. j.
Olei rosati,
Chamæmel. ana vnc. ſſ.
Aceti optimi, vnc. j.
Trahunt clysteres reuellendo, vt

℞. Fol. maluæ,
Parietariæ,
Brancæ vrsinæ,
Acanthi, ana manip. j.
Pulegij,
Origani, ana pug. ij.
Agarici albi,
Radicis acanthi, ana drach. ij.
Fiat decoctio secundùm artem.

℞. huius decocti, lib. j.
Diaphenici,
Hieræ Rufi, ana vnc. j.
Olei chamæmeli,
Anethini, ana vnc. j. ſſ.
Cum salis gemmæ, scrup. ij. fiat clyster.

Valent etiam, & clysteres ex muria, & garo, & quicumque à capite possunt reuellere.

Suppositoria quoque præscribi possunt, vt

℞. Mellis despumati, vnc. j.
Salis gemmæ,
Trochisc. albandal, ana drach. ſſ.
Spec. hieræ, scrup. j.
Fiat suppositorium longum: & hæc sunt attrahentia reuellendo. In hoc ordine sunt cucurbitæ applicatæ cruribus, clunibus, dorso: frictiones quoque, & nodi dolorosi ad malleolos, & ad digitos facti attrahunt.

Deriuant vero errhina, sternutatoria, masticatoria, gargarismata, cauteria, tam

tam sincipiti, hoc est, in coalitu suturæ coronalis, & sagittalis, necnon, & occipiti in coniunctione suturarum lambdoidis, & sagittalis affixa, nec non, & ceruici inter primam, & secundam vertebram.

Inter errhina placet nasturtium cum origano in aceto acerrimo coctum in linteo inuolutum, ac naribus applicatum. Idem præstat castoreum cum puluere nigellæ.

Plura errhina, & alia huiusmodi iam afferemus cap. de apoplexia, quemadmodum etiam masticatoria, sed in hoc casu placet, vt fiat masticatorium ad hunc modum.

℞. Pul. castorei,
Piperis,
Ellebori,
Nigellæ, ana scrup. ß.
Vel sic

℞. Ellebori,
Origani, ana drach. j.
Castorei, scrup. j.
Misce.

Excipiantur cera, aut mastiche, & fiant trochisci, qui in ore detineantur, & masticentur. Gargarismata etiam plura fieri in hunc vsum possunt, vt est dictum cap. de dolore capitis à materia pituitosa ortum ducente.

Sunt modò euacuantia, & humores consumentia pituitosos, quorum quædam per os assumuntur, vt sunt theriaca, mithridatium, diamuscus, quæ ad dosim vnius drachmæ assumi possunt.

A

Capiti verò extra admouentur plura, quæ discutere, & exiccare possunt humorem in capite retentum, vt sunt vnguenta, embrocationes, emplastra, de quibus satis dictū est in alijs affectionibus à materia frigida ortū ducentibus.

Verùm duo tantùm in hoc affectu

B propono probata, vnum est sub forma vnguenti, quo caput totum inungatur, vbi primùm abrasum fuerit, vt

℞. Castorei, drach. ij.
Olei chamæmel. vnc. j. ß.
Aceti, vnc. ß.
Misce, & fiat vnguentum.

Aliud est emplastrum ex synapi, quod ad hunc modum conficitur.

℞. Sinapi in aceto macerati, vnc. ß.

C Caricarum, num. xx.

Contundantur perfectè, fiat emplastrum. Etiam vesicatoria aliquando in hoc casu sunt ex vsu, quæ ad hunc modum parari possunt.

℞. Fermenti optimi, lib. ß.
Pul. cantharidum, drach. ij.
Caricarum pinguium, num. x.
Cū aceto acerrimo fiat emplastrum.

Et hæc de cognitione, & curatione

D cari, & cataphoræ somnolentæ, ad catochen, seu ad catalepsin declarandam properandum est.

DE CATOCHE SEV CATALEPSI.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

ADeo contingit raro huiusmodi affectio in his potissimū regionibus, quæ ad orientem, ac meridiem sitæ sunt, vt dicere ausim, nullum medicum huius Ciuitatis eam vnquam cognouisse, aut in praxi animaduertisse, nec per consequens vnquam curasse,

E proinde satiùs videretur esse, si ab ipsius tractatione abstineremus.

Licet autem eiusmodi affectio in locis temperatis, vt est hæc saluberrima Vrbs, raro eueniat, quia tamen in locis mediterraneis, & montuosius huius Regni, vbi frigus maximè viget, cōtingere posset, tū quia huius affectionis discussio est, vt preludium ad cognitionē

magnorum capitis, & neruorum affectuum, qui tam sæpè hic eueniunt, vt est paralysis, epilepsia, conuulsio, tortura oris, & hujusmodi, quæ ægris, & medicis maximum facessunt negociū, idcirco decreui eam in medium afferre, nec aliter atque alias capitis affectiones examinare.

Igitur primò nominis, deinde rei definitionem scrutabor, mox differentias, causas, & symptomata propria aperiam, & quid de euentu sperare liceat, declarabo, & tandem, qua methodo sit curanda, adducam.

Quod ad nomen attinet, Græci κατοχὴν appellarunt, nomenque deduxerunt à verbo κατέχω, quod detineor, & occupor significat; vnde homines, qui hoc symptomate apprehenduntur, appellantur κατεχόμενοι, hoc est, detenti, & deprehensi, quod de repentè corpus, & anima ipsorum ita detineatur, atque occupetur, plerumque oculis apertis, vt statuæ, & laruæ immobiles videantur, Gal. 2. prorret. com. 3. tex. 65.

Arabes propterea congelationem appellarunt, aut, vt melius dicam, Latini Arabes sectantes; nam elegantiores Latini detentionem, occupationem, & comprehensionem dixerunt.

De definitione huius affectionis inter Capiuaccium, & Rudium non admodum conuenit, quos authores potestis per vos ipsos legere, videreque, in quibus discrepent; nunc nolo tempus conterere in examinandis ipsorū opinionibus, curabo ipsā definire hoc modo.

At primò suppono id, quod Galenus scriptum reliquit lib. de differentijs symptomatūm cap. 3. imaginationem, & ratiocinationem, non secus atque omnes corporis actiones lædi posse tribus modis; nempè abolitè, diminutè, & deprauatè. Quando aboletur imaginatio dicitur à Galeno eiusdē resolutio, quando raciocinatio, vocatur dementia.

At vbi imaginatio, & ratiocinatio deprauantur, tunc communi nomine

A comprehendūtur, & dicuntur paraphrosini; vbi verò diminuuntur, tunc imaginatio diminuta nullum habet propriū nomen, eamque Galenus sub lethargi nomine designauit; at raciocinatiua diminuta morosis eodem Galeno dicta est, nos fatuitatem vocamus.

Qua stante Galeni determinatione, in catalepsi adest resolutio imaginationis, cum omnino hæc abolita sit, simul-

B que dementia adest ratiocinantis, necnon fatuitas quadam, ita vt ægrotantes à mente, & corpore detenti, videantur statuæ in modum remanere.

Vnde dicere possumus catochen, seu catalepsin esse imaginationem resolutam cum dementia, aut fatuitate, totius corporis motu abolito, aliquando diminuto, eiusdemque rigiditate, sensuque abolito, palpebrisq; apertis, ser-

C uata respiratione.

Dicimus imaginationem esse resolutam ad differentiam lethargi, in quo imaginatio est diminuta, deinde addimus fatuitatem, ad differentiam tum cari, tum apoplexiæ, in quibus ratiocinatiua est abolita.

Tertio addimus seruatam esse memoriam, quæ in omnibus alijs, nempe apoplexia, lethargo, & caro omninò abo-

D letur. Hi ce differt ratione læsionis hegemonicarum læsarum.

Quod ad motum corporis, & sensus exteriores spectat, amittitur motus, & sensus, non secus atque in apoplexia, & caro, sed ægrotantes rigidi manent, eandem figuram seruantes, in qua correpti fuerunt, deinde oculos apertos seruant; in caro, & in lethargo è contra clausos habent: tandem respiratio serua-

E tur, quæ in apoplexia est deperdita.

Differentiæ huius affectionis sunt penes figuram, quam seruant, quando sunt ab hoc prauo symptomate correpti. Vnam differentiam a Galeno habetis lib. 2. prorret. 56. qui est talis: vnus condiscipulus. dum literis intentus esset, oculis apertis Galenum intuebatur,

atque

palpebrasq; conniuebat stans immotus.

Fernelius lib. 5. pathol. cap. 2. scribit se obseruasse scholarem quemdam, qui dum chartis, & litteris inuigilaret maximè, repente obriguisse, ita vt sedens, calamumque digitis suis premens, ac si scribere voluisset, remansit, oculosque fixos in libris habebat, veluti si impensè studeret, at vbi vocatus fuit, atque impulsus, deprehensus est omni carere sensu.

Alterum se vidisse adhuc testatur, sed in lecto iacentem qui neque audiebat, neque videbat, nec punctus sentiebat, aderat tamen facilis respiratio, & quidquid in os inserebatur promptè vorabat, oculos tamen clausos habebat, sed mortui ritu iacens, & quod omnem superat admirationem, vbi è lectulo sublatus esset, consistebat, impulsus incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum, & stabile remanebat, videbaturque larua expressa, aut statua quædam, quæ ita mobilis parata esset.

Amatus Lusitanus cent. 2. curat. 14. se vnum obseruasse scriptum reliquit, ita correptum oculis apertis, nec aliquo modo palpebris conniuentibus.

Ioannes Beniuenius inquit se aliquē vidisse, qui cum è negotijs domum rediret, thalamumque ingressus, vbi vxor puerpera iacebat, vt fieri solet, volens ipsam salutare, fuit illicò ab huiusmodi symptomate correptus, oculisque apertis, neque conniuentibus palpebris, ita remansit mulierem respiciens, quæ cum eum absque loquela animaduerteret ita intensè respicientem, nec verba proferentem, perterrita est, & famulos accersiri iussit, qui ei opem ferrent.

Ex his, & ex aliis casibus ab Alexandro de Benedictis allatis apparet, adesse plures differentias respectu variæ figuræ, quam seruant, vt plurimum tamen oculos apertos habent, & toto corpore rigent, & hæc est affectio ad

A uium expressa, & suæ differentiæ.

Quod ad partem cerebri læsam attinet, Galenus 3. de locis affectis cap. 4. & 4. eiusdem cap. 2. scriptum reliquit partem posteriorem cerebri esse læsam; per partem posteriorem Eustachius Rudius lib. 1. cap. 7. inquit Galenum intellexisse cerebellum, quia ab ipso omnes nerui sensum tactus per corpus distribuentes ortum suum ducunt, proinde eo

B læso, & sensum lædi necesse est.

Tunc sic, si in catoche sensus amittitur, multò magis deberet amitti motus thoracis, consequentiam hinc deducit, quia sentire est pati, mouere est agere, sed cum maior copia spirituum requiratur ad motum, quàm ad sensum, & in catoche amittatur sensus, in quo requiritur minor copia spirituum, seruatur verò respiratio, quæ est motus,

C dicendum erit motum thoracis non prouenire à cerebro, nec per consequens esse motum voluntarium.

Sed Eustachius valdè deceptus est; nam nec anatomem, nec Galenum sectatur est in hac re, anatomen, quia hæc clarè demonstrat à cerebello nullū neruum originem ducere, neque aliquis anatomicus ex recentioribus id

D demonstrat, nec Vesalius, nec Falloppius, aut Laurentius, aut alius est, qui scribat à cerebello neruos oriri.

Nec sequitur doctrinam Galeni, quia si legetis lib. 8. de vsu part. cap. 6. comperietis eum neruorum talem facere diuisionem. Neruorum alij sunt molliores, alij duriores, alij medij. Molliores ortum ducunt ab internis partibus cerebri, vbi partes molliores sūt, & dura membrana destituta; duriores

E à cerebello; medij verò ea parte exeunt, qua medulla cerebro adnexa est.

At quòd magis est Galenus clarissimè scribit nullum ex mollioribus neruis à cerebello suam originem ducere, sed benè omnes duros: quare cum Galenus velit à mollioribus sensum fieri, à durioribus motum, scribatq; partem

posteriorem, nempe cerebellum esse læsum, argumentum desumpsit à motus læsione, quę motum à cerebello, tanquam à principio neruorum durorum proficisci arbitratus est, non autem propter sensum, quod tamen Eustachius existimat hac ratione cerebellum læsum esse, quia sensus tactus est amissus, quare à Galeni via maximè abhorret, quam tamen magnopere ipse profitetur sequi.

De motu thoracis nec rectè ratiocinatur; nã in Gal. doctrina nerui per corpus distribuuntur triplici ratione. Primò vt sensorijs partibus sensum distribuant, secundò vt motorijs motum; tertiò vt partes animalis sentiant noxia, vnde cùm alij sint ferentes sensum partibus exterioribus, alij verò, qui ferunt motum ipsi thoraci, non est mirum, si sensu amisso, remaneat motus diaphragmatis, & thoracis.

Galeni propositio, quod maior virtus requiritur ad motum, quàm ad sensum, verissima est, si quemadmodum eam scribit author intelligatur, nempe quando per eundem neruum, & sensus, & motus fertur, tunc amittitur motus, integro sensu remanente, non autem potest amitti sensus, & remanere motus.

Atqui nerui sensum ferentes sunt diuersi ab his, qui motum ferunt, hinc etiam fieri potest, vt vnus amittatur, altero manente, proinde motus thoracis integer manet, sensu corporis ablato.

Quare nec potest concludere Eustachius, quod motus thoracis non sit voluntarius, cum, vt notissimum est, fiat à musculis, qui sunt motus voluntarij instrumenta, quamuis motus thoracis sit voluntarius quidem, sed passioni naturali obnoxius, qui coactus dicitur, non est tamen liber, & absolutus, vt est motus manus, & pedis, sed de hac materia tractabitur suo loco, nempe de morbis thoracis.

Reuertamur ad partem affectam in

A catoche, quam diximus tam ex Galeno, quàm ex Rudio esse cerebellum, quod est in parte capitis posteriori; quę opinio videtur adhuc pati aliquam difficultatem; nam Galenus 3. de locis affectis cap. 4. dicebat lædi in catoche imaginationem abolitè, cum dicat esse resolutionem quandam imaginationis, hæc autem ex eodem Gal. est posita in anteriori parte ipsius cerebri.

B Existimauit enim Galenus has tres animæ facultates in cerebro residentes differre loco, quo ad operationem; nam imaginationem putat positam esse in anteriori parte cerebri, memoratiuam in posteriore, ratiocinatiuam in medio.

Si igitur in catoche abolita est imaginatio, è contra memoria firma remanet, vnde dicendum erit anteriorem C partem cerebri, non posteriorem læsam esse; nam si vera est illa propositio, quod actio læsa ducat nos in cognitionem partis affectæ, quia anterioris partis cerebri actio, quæ est imaginatio, abolita est, ergo pars cerebri anterior est læsa, cùm autem actio partis posterioris non sit læsa, neque etiam poterimus dicere partem capitis posteriorem læsam esse.

D Sed actio cerebri duobus modis considerari potest. Primùm prout immediatè à cerebro proficiscitur: secundò modo, quatenus fit per spinalem medullam, & suos neruos.

Si primo quidẽ, dicimus anteriorem cerebri partem esse magis læsam, quia imaginatio, quæ est ipsius actio, est læsa, posteriorem verò partem minimè læsã esse, quia non læditur memoria, quæ E est eius actio, supposita opinione de locis potentiarum in cerebro distinctis, quæ ab Auic. fuit primò scripta lib. 1. fen. 1. doct. 6. cap. 5. quem in hoc sectatus est Auerroes, tum in canticis, cum in lib. colligit; sed hæc sunt alterius instituti.

Si verò secundo modo consideretur, dico,

dico, quod & anterior, & posterior pars est læsa, magis tamen posterior; nam spinalis medulla est veluti neruus quidam magnus ortum ducens ab ipsius cerebri ventriculis anterioribus, vbi molliori substantia sunt prædití, deorsumque recta ad foramen magnum capitis descendens, per mediam viam duas appendices latas, & magnas offert cerebello, ex quibus tota moles cerebelli constituta videtur.

Indeque deorsum ad foramen, per quod exire debet, progreditur. At hic consideremus ipsius ductum esse, (antequam à capite exeat) longitudinis vnius digiti indicis, & eius obseruabimus esse quatuor superficies; vnam, quæ respicit anteriorem partem ossium capitis, & cerebri, aliam, quæ posteriorem, & cerebellum ipsum: aliæ duæ sunt superficies laterales, qua stante spinalis medullæ diuisione, ab ipsa tanquam à neruo insigni septem illa paria neruorum tam diuulgata prodeunt.

Primum par est neruorum opticorũ, qui cæteris omnibus sunt maiores, duriores, & intus excauati, seu perforati, ortum ducentes à posteriori, & superiori superficie spinalis medullæ, & semicirculi in modum, vtrimque caput medullæ amplectentes: deinde deorsum progredientes ad illam ossis sphœnoidis regionem coniunguntur, ita perfectè, vt nullum suæ separationis vestigium appareat, inde recta ad oculos feruntur: hi sunt visiui.

Secundum par neruorum ab intima, & superiori parte, & anteriori superficie spinalis medullæ exoritur, qua ipsa medulla à fornice, & ventriculis cerebri ortum suum accipit; hi sunt pro palpebrarum motu, ad tactum molliores, quàm sint optici, quamuis longè sint minores.

Non est verum tertium par, sed à me inuentum, quod ab alijs Anatomicis pro tertio enumeratur, par exiguum ad

A modum à posteriori parte, seu superficie sub neruis opticis exoritur, atque antrorsum procedens totum in linguam distribuitur pro gustu faciendo; cuius gustatorij nerui dicuntur. Hoc par coniungitur cùm tertio, quod à lateribus spinæ oritur.

Quartum par à lateribus ipsius spinalis medullæ explantatur, qua ipsa iam à cerebro sciungi incipit, & ad pa-
B latum tendit.

Quintum par sub iam dictis à lateribus ipsius medullæ ad cerebelli regionẽ enascitur, totumque in aurium cauitates distribuitur, neruiq; auditorij ambo dicuntur, & est altera neruulorum portio, quæ ab anteriori spinæ superficie exoritur, ac deorsum recta in oculos cum secundo pari fertur, quam Vessalius pro portione quinti paris enumera-
C uit, cum tamen nihil commune cum auditorijs habeat.

Duo paria postrema à lateribus medullæ exoriuntur postquam hæc ipsa cerebellum transigit; antequam à capite exeat, quorum primum sextum par vocatur, quod vbi à capite exierit, omni est admiratione plenum, à quo nerui vocati reuulsiui tanto naturæ artificio prodeunt: ab hoc pari
D omnia viscera sensum habent.

Septimum est, quod totum in linguã distribuitur, & suos musculos, cuius beneficio ipsa lingua mouetur.

Qua stante medullæ, antequam à capite exeat, diuisione, suorumque neruorum ab ipsa ortorũ, dicere possumus in catoche posteriorem cerebri partem læsam esse, quia ea læditur, quæ est posterior cerebri pars.

E Quandoquidem à posteriori ipsius cerebri parte ea exoritur, inde ab ipsius ductu, priusquam cerebellum attingat, explantantur quatuor paria neruorum, nempe optici nerui motores oculorum, gustatorij, & illi qui per palatum disseminantur, necnon auditorij, hoc est dictu, quinque paria neruorum à pro-

progressu spinalis medullæ ad cerebellũ vsque ortum suum ducunt; & aliæ duæ coniugationes à nobis olim animaduersæ, à nemine, quem sciam, obseruatæ.

Igitur ab hoc breuissimo progressu spinalis medullæ, qui est à cerebro, vnde ipsa nascitur ad cerebellum vsque, quinque paria neruorum tam vulgata emergunt, quæ omnia in catoche læsa non sunt.

Deinde habet cerebellum duas magnas epiphyses, hoc est, explantationes, quasi totam ipsam substantiam constituentes, & ab ipsis spiritus animales recipit, quos ad motum, & sensum faciendum aptiores reddit, qui inde ad reliquum ipsius medullæ delati, motum, & sensum omnibus corporis partibus tribuunt.

Iam verò cum medulla cerebellum superauerit, antequam ipsa à capite exeat, duas postremas coniugationes, seu neruorum paria producit, sextum nempe, atque septimum, in catoche non videntur lædi istæ duę ramificationes; nã ab vna, quæ est sexta producitur respiratio; ab altera motus linguæ, & partium adiacentium, vt apparet in casu à Fernelio allato illius, qui promptè deuorabat, quidquid sibi offerebatur, & aliorum etiam apud alios scriptores, qui deglutiebant, ac comedebant.

Non igitur læsæ sunt postremæ istæ duæ neruorum coniugationes, sed aliæ omnes, ab ea prodeuntes, postquàm à capite ipsa exierit, à qua omnes nerui motorij, & sensorij ortum ducũt, quare pro Galeno possumus dicere neruos duriores, & motorios nasci à cerebello, hoc est, post cerebellum; nam nascuntur duriores nerui à spinali medulla, quę est post cerebellum.

Possumus etiam dicere neruorum (vt dicit Galenus) alios esse molliores, alios duriores, & alios medio modo se habere: molliores sunt optici, gustatorij, & auditorij: duriores omnes sunt illi, qui

A à spinali medulla oriuntur, postquam à capite exijt: medij verò sunt, qui ad oculos feruntur, & ad linguam pro motu; nam molliores prodeunt ab anteriori parte medullæ, qua à cerebro enascitur; duriores à posteriori ipsius parte; medij deniq; à lateribus: his ita consideratis.

Dicendum videtur per partem posteriorem cerebri esse intelligendam medullam, quæ à posteriori illius parte

B oritur, & est veluti cerebrum ipsum elongatum, à quo cerebellum producitur, postque ipsius productionem nerui & motum, & sensum in totum corpus distribuentes ortum ducunt; quare & spinalis medulla ipsa maximè læsa est, & ad ipsius læsionem læduntur & nerui, qui ab ipsa tanquam riuuli à suo fonte emergunt: & hæc de parte

C affecta in catoche.

DE CAVSIS CATOCHES, *seu Catalepsis.*

HViusmodi affectio, quæ catoche, seu catalepsis à nobis fuit appellata, cùm sit symptoma actionum animalium, opus est, vt morbum aliquem sequatur, qui suas habeat causas tam

D internas, quàm externas.

Omnes scriptores in hoc conueniũt, vt sit intemperies frigida, cui adiuncta sit siccitas, hoc à Galeno etiam desumpserunt 4. de locis affectis, & ab Auicenna, qui idem sentit fen. prima libro 3. tract. 3. cap. 8.

Huius intemperiei assignant internas, & externas causas. Interna est cum præsentia materiæ melancholicæ, quæ frigida, & sicca est, eodem docente

E Galeno lib. 4. de locis affectis cap. 2. vbi descriptum reliquit apoplexiam, carũ, & catochen ab humoribus frigidis, & crassis fieri.

At magis expressè lib. 4. de præsagitione ex pulsibus cap. 8. dicebat: vehemens frigiditas cerebri, cui accidat siccitas,

ctas, motu priuat vniuersum corpus, non tamen hi comatosi fiunt, sed sublatis oculis intuentur continenter, & 2. aph. 3. scripsit Galenus magnam cerebri refrigerationem efficere somnos profundos. Verum si humiditatem vehementem adiunctam habeat, generat lethargum; sed si sit cum ea siccitas facit catalepsim; hanc autem frigiditatem, & siccitatem ab humore melancholico induci declarat lib. 1. prorret. 56.

Quare immediata, & proxima causa est humor melancholicus, sed cum isthic humor aut sit naturalis, aut præter naturam; hic de naturali, non de præter naturali est sermo, quia à præter naturali variè affecto fiunt varia symptomata in animalibus actionibus, vt suo loco declarabimus, nunc ex sententia Galeni, & omnium medicorum dicimus causam immediatam, & proximam esse humorem melancholicum naturalem, quem sanguinis fęcem appellant.

Verùm in hac affectione præter hegemonicarum læsiones, quas diximus, adest sensus tactus, & motus voluntarij amissio, imo aliud adiunctum habet, quod consideratione aliqua eget, & est illa membrorum tensio, aut rigiditas, quæ manet in omnibus catoche affectis, fitque de repentè, & in bona valetudine.

Clarissimum est huiusmodi symptomata non posse fieri à sola intemperie, nisi adsit copia materiæ, quæ est melancholica, aut sanguis melancholicus, vt plerique authores scribunt, quemadmodum videre potestis apud Petrum Garciam disputatione 12. de catoche tum cap. 1. tum 2. vbi afferr varias authorum sententias, quas potestis legere, sed vbi contineatur hæc materia, & quomodo tam subito faciat hunc affectum, non videntur ij satis declarare.

Nam dicunt hanc copiosam esse, & in venis contentam, à qua subsequitur huiusmodi membrorum tensio, & est

A (veluti Garcias inquit) conuulsio ex repletione ver[illegible] per [illegible]; quod si verum esset, sequeretur catochen non fieri nisi in maximè repletis, sed obseruauimus aliquos catoche affectos esse macilentos admodum, & graciles, nec in hunc morbum incidisse, nisi in locis summè frigidis, & in media hyeme.

Nos inter alios vidimus Bononiæ B baiulum quendam, qui dum cum alijs socijs per iocum, & risum, multa diceret, ac faceret, fuit catoche obsessus in media via, remansitq; erectus, & oculis apertis, vt videretur velle fingere laruam, aut statuam, qui deprehensus fuit, & domum ab alijs ipsum quasi irridentibus allatus. Primo aspectu fuit casus risu dignus, cum totum ipsius corpus rigidum remanserit.

C Quare ex hoc casu, & alijs iam à me propositis, apparet hanc affectionem non prouenire ex copia humoris contenti in venis: deinde catoche repentè fit, at huiusmodi materia contenta in venis non potest tam repentè hunc motum facere ad totum corporis habitum.

Differo igitur ab his dicentibus fieri hunc rigiditatis effectum à plenitudine D humoris melancholici existentis in venis totius corporis: nam ex sola qualitate frigida, & sicca non potest fieri huiusmodi affectio, quemadmodum nec apoplexia, nec carus, sed opus est materia aliqua; cum enim cerebrum affectum sit, vt dicebat Galenus, & secundùm corpus, & secundùm ventriculos, in apoplexia tota materia pituitosa de repentè cadit à substantia cerebri, vbi E collecta est, in cauitatem cerebri, eamque totam obstruens priuat hominem sensu, & motu.

In catoche verò materia non cadit tota in ventriculos, cum hæc ipsa non sit vno in loco collecta; nam alia est, quæ continetur in propria substantia ipsius cerebri, alia, quæ inter piam membranam

branam, & extimam superficiem cerebri, alia quæ collecta est inter duram,& piam, alia verò quæ inter duram membranam, & caluariam.

Quæ est in substantia cerebri,hoc est, in poris ipsius,cadit in ventriculos,inde ad spinalem medullam, quo nomine contingit ipsam obstrui secundùm magis, & minus, hinc etiam homines priuantur sensu, & motu.

At illa, quæ est in partibus cerebri iam dictis,cadit inter membranas ipsius medullæ, & suorum neruorum; nam cum medulla ortum habeat à cerebro, ijsdem membranis inuoluitur, ac inuolutum est cerebrum;neruique ipsi triplicem habent substantiam similem ipsi medullæ.

Vna est medullaris, quæ immediatè à tenuiori membrana tegitur, tenuis verò à dura inuoluitur membrana: medullaris substantia medullæ est excauata, quemadmodum nerui, vnde ad tollendú tam sensum, quàm motum satis est, vt canalis obstruatur, per quem fertur virtus animalis.

E contra vbi materia cadit in membranas,eas distendit, hinc etiam omnes corporis partes distensæ manent, ac rigidæ, vt congelatæ videantur. Quare sum huius sententiæ, vt putem cerebrú cum medulla, & neruis læsum esse, ac sequi diuersos affectus pro diuersitate ipsarum partium læsarum.

Sensus, & motus læditur, quia medullaris substantia excauata obstruitur, quo minus spiritus distribui possint pro sensu, & motu faciendo, membranæ verò ita imbibuntur, vt fint tensionis,& rigiditatis membrorum causæ,& causatur quædam tetani species.

Ideo repente occurrit huiusmodi affectio, quia materia repentè cadit, & imbibitur in membranis spinalis medullæ, & neruorum;hoc enim modo Galenus 4.de præsagitione ex pulsibus cap. 8. scriptum reliquit arteriarum membranas in affectionibus capitis ex siccitate, & tensione duriores fieri, ac rigidiores,quod facilius euenire potest in neruorum membranis,quòd tenuiores, & molliores sint, quam arteriarú membranæ.

A Causam igitur internam, coniunctá, seu immediatam, & proximam dicimus esse materiam melancholicam collectã in capite modo iam dicto.

Causæ verò antecedentes sunt ijdem

B. humores melancholici in venis collecti, qui apti sunt, vt in caput ferantur, qui cum eò delati sint, in maiorique copia, quàm conueniat, neque conuerti possint in ipsius cerebri,aut membranarum alimenta, respuuntur tanquam inutilia, atque inde inter has partes sensim colliguntur,qui deinde repentè cadunt in subiectas partes iam dictas.

C Causæ horum humorum in corpore genitorum petuntur tam à rebus non naturalibus,quàm à dispositione rerum naturalium.

Inter res non naturales aer impensè frigidus, & siccus, quemadmodum hyeme esse solet in locis septentrionalibus, vbi per spatium triú,aut quatuor mensium frigidus est ob multam niuis copiam,siccusque,quia per totum illud tem

D pus, aliquando remanet purus sine nube, ac pluuia.

Qua ratione colliguntur tales humores in his potissimum, qui rebus aptis ad tales humores generandos victitant; qui multas cruditates coaceruant; qui vino generoso indulgent; qui animi affectibus immoderatis, & validis corripiuntur; qui corpus nimium quàm conueniat exercent; qui plurimùm vigilant, tandem ij, quibus excrementa

E retinentur, quæ assueta erant expurgari;& hæmorrhoides retentæ,concurrente ætate consistentiæ,habitu corporis melancholico, complexione frigida, & sicca, lieneque malè affecto, nec rectè iecur, vt decet,expurgante; hæc de causis tam internis, quàm externis huius affectionis.

Sed

Sed vnum hoc loci inquisitione non vacat, cur est, quod in locis frigidis huiusmodi affectio tam sæpè fiat? an id contingat, sicut nonnulli asserunt, ratione impensæ frigiditatis, quæ ita neruos, & spinalem medullam condenset, & constringat, vt glaciei in modum congelari videantur, contrahentes ad se partes, quibus inseruntur, ac tensionem illam facientes.

Sed hanc causam esse minimè puto sufficientem, quia dato, quod ab aere externo possit produci tanta frigiditas, & siccitas, vt partes aqueæ, quæ sunt circa neruos condensentur glaciei in modum, (quod in corpore nostro fieri posse non arbitror) quàm primùm ipsi cubiculo, & igni appropinquarentur, dissoluerentur humiditates condensatæ, & statim liberarentur.

Ad hæc falsum esse experientia demonstrat; nam qui hac labe afficiuntur, non nisi longo tempore curari possunt; neque vnquam animaduersum est aliquem loco calido expositum sanatum fuisse subitò, non igitur dicendum est solam frigiditatem posse hoc symptoma inducere.

Propterea existimo à frigiditate externa aeris exprimi spongiæ in modum materiam contentam in capite, deorsumque ferri, & partim canalem medullæ, & neruorum obstruere, partim in membranas descendere, in illisque imbibi, eaque ratione & neruos, & partes, quibus inseruntur, retrahere, ac rigidas facere, & hoc modo mea opinione fit catoche instar tetani cuiusdã: hæc de causis, iam signa afferenda veniunt.

DE SIGNIS CATOCHES, seu catalepsis.

Ex signis alia sunt, quæ catochen, alia verò quæ causas ipsius ostendunt: signa catochen demonstrantia sunt sensus, & motus totius corporis

A priuatio; ægri enim veluti amantes, non mouentur, nec sentiunt oculos apertos tenent, palpebrasque immotas, ita vt intentè videantur aliquid respicere.

Si tamen quis manum, aut aliquid aliud oculis afferat, nullo modo mouet oculos, aut palpebras, ac si statua essent, si tamen aliquando ab hac figura, quam seruant, dum à morbo apprehenduntur, remoueantur, & recti statuantur, fixi manent, ac immobiles.

B Si extollatur illis brachium, ita elatum retinēt, remanetque illa figura, in qua collocantur, aliquando impulsi mouentur, vt in casu Fernelij proposito apparet, nonnulli voce priuantur, aliquando loquuntur, sed parum, omnes ferè linguam mouent, & respirationem seruant, quæ aliquibus rara est, nonnullis densa magis per interualla spiritum magnum emittentibus.

C Pulsus eorum duriores sunt, quàm sit in lethargicis; nec non & magis æquales.

Excrementa alui vt plurimùm retinentur: si exeunt, sicca sunt, & melancholica, quare tum propter eorum siccitatem, tum fortè propter intestinorum stupidatem nimium retinentur.

D Vrinæ crudæ sunt, & tenues; quæ & ipsæ retineri consueuerunt.

Causarũ signa desumpta sunt à corporis habitu melancholico, a corporis temperie frigida, & sicca, ab ætate cõsistente, quæ propè est, vt declinet, a victus ratione in sex rebus naturalibus, à quibus copia humoris melancholici generari potuit.

E Ipsiusque humoris signa in corpore apparent, vt color niger faciei, & totius corporis, sapor in ore sæpè acidus vehementius, tempore vespertino, & de quarto in quartum affliguntur, iuuantur ab his, quæ humorem melancholicum euacuant, læduntur ab his, quæ ipsum in corpore accumulant; hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV catoches, seu catalepsis.

QVamuis vt plurimùm, qui catoche comprehenduntur, authore Aetio lib 6, cap.4. non possint curari, & intereant, nihilominus vbi adsit virium robur, facilisque tolerantia, nec affectio sit admodum vehemens, nec praua subsequantur symptomata, & motus non sit ex toto ablatus, sensusque aliquo modo vigeat, ægrotantesque ad cibum, & potum, ac medicamenta benè se habeant, percipiantque aliquod iuuamentum à medicamentis consuetis, euentus bonus sperandus.

Tempus euentus semper longum est: modus ab arte suis instrumentis ritè, & vt decet administratis potiùs, quàm à natura expectandus est, de quibus agendum nunc proponitur.

DE CVRATIONE CATOCHES, seu catalepsis per victus rationem.

INdicationes ferè eædem sunt, quales diximus in alijs soporosis affectionibus; nam materia euacuanda est, quæ tam in capite, quàm in toto habitu corporis reperitur, cum hac tamen differentia, quia in catoche resoluenda est materia, quæ totum corpus rigidū facit, quæ in lethergo, aut alijs affectionibus minimè reperitur. Euacuatio autem alia est vniuersalis, alia particularis.

Vniuersalis, est humoris peccantis in toto corpore contenti; alia est illius, qui tam in cerebro, ac suis membranis, nec non & spinali medulla cum suis ramis, & membranis, quibus tam medulla, quàm nerui ipsi obuoluuntur, reperitur.

Euacuatur autem materia siue in toto fit, siue in parte, quando ipsius inhibetur generatio. Non producitur amplius humor melancholicus in cor-

A pore, si victus ratio administrata fuerit in sex rebus naturalibus, quæ bonum sanguinem facere sit apta, habeatque qualitatem cōtrariam morbo, & causę.

Aer, qui primus inter res non naturales occurrit, debet esse calidus, & in passiuis vergens ad humidum.

Alimenta boni succi, magis assata requiruntur, quàm elixa, quemadmodum etiam in alijs soporosis affectioni-
B bus dictum est, quamuis vergere debeant magis ad certum quoddam humidum, quàm ad siccum.

Pro potu sit aqua, in qua ebullierit cinnamomum, aut modicum radicis costi, vel aqua cum melle, & saluia, quamuis vinum panciferum etiam conueniat, morbo potissimùm ad declinationem tendente.

Somnus in aliquibus procurandus
C est, in alijs è contra vigilia.

In paucis exercitium fieri potest, sed exercitij loco fiant frictiones, nec admodum validæ, sed quæ possint poros cutis aperire, & materiam subtus contentam attenuare, atque euacuare.

Animi affectiones, quæ ad merorē, aut mœstitiam possint animum ægrotantis nimium conuertere, sunt fugien-
D dæ, sed quantum fieri potest, ad hilaritatem animus est ducendus.

Aluus singulis diebus, aut saltem alternis irritanda, nisi natura sit obediens, idque fieri potest suppositorijs, & clysteribus immissis.

Suppositoria possunt esse huius generis, vt.

℞. mellis despumati vnc.j.
Pul. ellebori scrup.j.
Specierum hieræ s. drach.j.
E Pil. de elaterio g.iiij.
Fiat suppositum.

Clyster verò potest parari ad hunc modum.

℞. fol. betæ,
Maluæ,
Mercurialis ana manip.j.
Florum chamæmeli,

Epi-

Epithymi ana manip.ß.
Fol. senæ orient.vnc.ß.
Rad.ellebori nigri,
Polypodij ana drach.ij.
Fiat decoctio secundum artem, &
℞. huius decocti lib.j.
Mell. rof.colati,
Olei chamæmeli ana vnc.j.ß.
Confect.hamech.vnc.ß,
Diaphœnici vnc.ß.
Diasenæ solut.ana drach.ij.
Fiat clyster, & inijciatur. Hac ratione inhibebitur humoris catalepsim facientis generatio.

DE CVRATIONE CATOCHES, seu catalepsis per pharmaciam.

Genitum verò humorem in corpore alijs duobus instrumentis euacuare studendum est, & primò si opus chirurgia fuerit, ea ratione administretur, vt diximus administrandam esse cap.de caro.

Deinde cogitandum est de purgatione, quæ vbi necessaria fuerit, & ipsa est vsurpanda ea seruata methodo, vt docuimus in alijs capitis affectionibus ab humoribus crassis ortum ducentibus, & primò quidem præparantibus vtendum est, deinde euacuantibus. Ad humorem melancholicum præparandũ in hoc casu valet huiusmodi syrupus.

℞. syr.de succo borraginis.
De pomis simpl.ana vnc.j.
Aquarum fumariæ,
Borraginis,
Bettonicæ ana vnc.j.ß.misce.

Offeratur singulo mane per quatuor horas ante prandium, quousque materia attenuata fuerit, quæ deinde hoc pharmaco educenda erit.

℞. sem.anisorum,
Carui ana drach.j.
Fol.epithymi manip.ß.
Corticum rad.elleb. nigri
Myrobal.ind.ana vnc.ß.
Rad.polypodij drach. iij.

A Fol.senæ orient.drach.ij.
Flor.cordial.pug.ij.
Fiat decoctio, &
℞. huius decocti vnc.iij.infunde
Rhabarbari drach.ij.
Facta forti expressione, dissolue
Syr. de sena magistr.
Magistri Augustini ana vnc.iij.
Fiat potus breuis.

Vel possunt humores his pilulis ex-
B purgari.

℞.pil.de lapide lazuli,
De lapide armenio ana scrup. ij.
De elaterio Nic.scrup.ß.

Cum melle rof. quantum sufficit fiant pilulæ numero vij.& aurentur, deinde superbibat prædictæ decoct. vnc. vj.

Vel sic

℞. hieræ logadij,
Conf.hamech.ana vnc.ß.
C Diagridij g.iiij.

Cum saccharo quantum sufficit, fiat bolus.

Euacuato corpore opus est caput, & membra rigida respicere, eaque ad pristinam constitutionem restituere, quod & internis, & externis præsidijs consequimur. Internæ sunt.

℞. Conseruæ florum pœniæ,
Stœchados,
D Rosmarini,
Bettonicæ ana vnc.j.
Mithridatij,
Elect.lætificantis Rasis ana drach. ij.
Cranij humani drach.j.ß.

Cum syr.de stœchade quantum sufficit fiat conditum cum quatuor foliis auri. Deinde

℞. aquæ pœoniæ,
Borraginis ana vnc. iiij. misce.

E Quam superbibat æger. Huiusmodi electuarium non modò valet ad reliquias euertendas humoris in capite, & membris remanentes, sed cor ipsum etiam corroborare potest, quod in hoc casu maximè requiritur.

Hoc decoctum præterea exhiberi poterit, si nondum æger conualuerit.

℞. aquæ melissæ,
Fumariæ ana lib.ß.
Ambræ extractæ per elambicum
Infunde per viginti quatuor horas
Radic. chinarum vnc.ß.
In fine infusionis adde
Florum cord.pug.ß.
Coriandr.præparat.drach.ß.
Ligni sasfras scrup.j.
Bulliant ad balneum mariæ per septem horas, coletur, & diuidatur in duas partes pro duabus vicibus.

Sed antequam assumat istud decoctum, ingerat vnc.j.præscripti electuarij, vel accipiat huiusmodi tabellam.

℞. spec. lætificantis Rasis,
Diamuschi dulcis ana drach.j.
Sacchari dissoluti in aqua melissæ vnc.iij.
Fiat confectio in tabellis.

Post assumptum decoctum optimum esset, si natura ostendit velle per sudorem materiam euacuare; arte ei opem ferre.

Vel

℞. conf.anthos,
Florum pœoniæ ana vnc.j.
Conf. anacard.
Aurea alex.
Mithridatij ana drach.j.
Cranij humani drach.j.ß.
Misce, cum syrupo de bettonica fiat conditum: dosis sit ad vnc.ß.

Externa medicamenta, quæ capiti, & membris rigidis conueniunt, sunt inter alia irrigationes, quæ ex his rebus possunt fieri.

A ℞. capitis castrati, quod in aqua ebulliat vsque ad perfectam coctionem, in qua ponantur
Foliorum pœoniæ cum tota planta seminibus, & floribus manip.iij.
Foliorum maluæ,
Althęæ ana manip.j.
Florum chamæmeli manip.ij.
Sem.lini,
Fœnugræci,
B Sesami ana drach.ij.
Summitatum anethi,
Absynthij ana manip.j.
Radic. polypodij,
Ellebori ana vnc.j.
Fiat decoctio secundum artem, dein de immergantur spongiæ, & membris rigidis applicentur, denique inungatur caput, & ipsa membra hoc linimento.

C ℞. olei sambucini vnc.ij.
Euphorbij f. p. drach.ij.
Cum modico ceræ fiat linimentum;
Vel huiusmodi oleo calido.

℞. olei liliorum alborum,
Sesamini,
Anethini,
Amygd. amararum ana vnc.ß.

Potest etiam cum prædictis oleis ebullire aliquod simplex, quod attenuandi, & emolliendi facultatem habeat,
D vt est
Serpyllum,
Hyssopum,
Thymum,
Calamenthum,
Et huiusmodi: & hæc de catoche dixisse sufficiant.

DE LETHARGO, SEV VETERNO

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

AD somnolentas affectiones lethargus quoq; pertinet, de quo agendum nobis in præsentiarum proponitur, quamuis à Rasi nulla de ipso in particulari habeatur mentio, forte quia sub graui dormitatione facilè cõprehenditur. Græci verò fuso sermone de ipso tractant, nos pressiùs, & primò de ijs, quæ faciunt ad cognitionem, deinde ad curationem, dicturi sumus.

Apud Græcos reperitur istud nomẽ lethargus, qui apud Auicennam appellatur sirsen phlegmaticum lib. 3. fen. 1. tract. 3, cap. 7. Latini modò obliuionem inertem, modò veternum appellant.

Essentia morbi istius spectat ad symptomatum naturam, non in excretis, aut qualitatibus corporis mutatis, sed in actionibus læsis, in hegemonicis primùm, in quibus ratio est abolita simul cum memoria; imaginatio verò diminuta, sensus autẽ, & motus totius corporis abolitus (excepta respiratione) aut saltem valdè diminutus.

Aegrotantes enim in hoc symptomate iacent vix sentientes, aut quasi sepulti, nihil eorum, quæ præterita sunt recordantur, nihil discurrunt, aut ratiocinantur, diminutè imaginantes cũ quadam febre lenta, aut ignaua: quare possumus ipsius definitionem ad hunc describere modum.

Lethargus, seu veternus est symptoma ratiocinantis, & memorantis facultatis abolitæ, imaginantis diminutæ; sensus, & motus totius corporis abolitus est, aut diminutus, palpebrarũ clausione, seruata respiratione, cum febre lenta.

Quibus apparet, quomodo ab apoplexia, à caro, & comate differat, vt demõstrauimus, dũ sermo esset de caro.

DE PARTE AFFECTA IN LEthargo, seu veterno.

B

PArtem affectam esse cerebrum nõ non est dubitandum, eodemque modo læsum esse, quemadmodum in phrenitide, nempe secundùm substantiam, & suas membranas, quod docuit Paulus lib. 3. cap. 19. ex mente Galeni, & nos ostendimus cap. de phrenitide.

C

Auicennas tamen putat neque cerebrum, neque suas membranas posse ab hoc symptomate lædi, & primò quo ad cerebrum probat fieri minimè posse, vt patiatur, quia si pateretur, esset propter humoris pituitosi penetrationem,

Hoc autem fieri nequit, tum propter ineptitudinem materiæ pituitosæ ad penetrandum, tum cerebri ad illam admittendam; nã materia pituitosa crassa, frigida, & glutinosa est penetrationi inepta, cerebri verò substantia crassa non admittens huius humoris penetrationem, quare ab huiusmodi materia cerebrum minimè patitur, non videtur igitur id esse partem læsam.

D

Nec insuper membranæ cerebri sunt pars læsa, quia sunt suapte natura densæ, neque admittentes humorem huiusmodi; quemadmodum enim se habet pleura ad morbum pleuriticum, ita se habet membrana cerebri ad lethargum, sed pleura non admittit humorem pituitosum in se, neque propterea potest fieri morbus pleuriticus a pituita, ita prorsus dicendum est, membranas cerebri nõ pati a lethargo, ergò falsum erit, quod ex Galeno supra determinauimus nempe cerebrum cũ suis mẽbranis esse partẽ læsam in lethargo.

E

His

His non obstantibus respondere potestis Auicennam ostendere nobis difficultatem, non tamē impossibilitatem; neque vt cerebrum patiatur in affectione hac, necessarium est materiam intus penetrare, sed sat est poros ipsius substantiæ occupare, quæ quamuis crassa sit, ob sui ingentem mollitiem admittit sensim huius humoris penetrationem, præsert min suis illis anfractibus, qui in extima sunt superficie, intra quos potest colligi quæuis materia, & hoc satis est ad lethargum faciendum.

Quod ad membranas spectat, de dura esset dubitatio; nam de pia nullum est dubium, quia in eius substantiam, per poros penetrare potest quęuis crassa materia.

Neque puto esse verum suppositum, quod pleuritis non fiat à pituitosa materia, de qua suo loco. Tandem materia pituitosa sola est difficilis ad penetrandum, sed vbi habeat adiunctam aliquā sanguinis copiam, tam in pleuritide, quā in lethargo faciliùs penetrat, quod verò in lethargo adsit semper sanguinis portio, patet, quia is est causa, cur putrescat pituita, & producatur febris. Quare concludimus, partem affectam esse cerebri substantiam, aut corpus cū suis membranis, non secus atque in pleuritide.

DE CAVSIS LETHARGI, SEV veterni.

Difficilius est determinare de morbo, quem sequitur præsens symptoma; video enim inter grauissimos doctores litem esse; nam alij putant morbum esse intemperiem frigidam, & humidam cerebri; alij è contra dicunt esse malam cerebri compositionem, nēpe tumorem, aut apostema, quod est morbus in magnitudine adaucta.

Priores mouentur fundamento desumpto ex Gal 3.aph.3.vbi ita scribit; febres lethargicæ fiunt ex humore pi-A tuitoso in cerebro coaceruato, quod idem, & clariùs repetit idem Galenus 1.prorret.con.1 tex.con.1. si igitur fiūt ex humore pituitoso, sequitur, quod fiāt ab intemperie frigida, & humida, & per consequens cōcluditur cerebrum pati, vt membrum similare.

Secundæ opinionis fundamentum ab eodem Galeno desumptum est lib. 13. meth. med. cap. 21. vbi scribit lethargum esse quodammodò contrariū B phrenitidi, at contraria dicuntur ea, quæ sunt in eodem genere, & maximè distant, cum igitur phrenitis sit inflammatio, ergo & lethargus.

Differunt verò inter se, quia pleuritis est inflammatio calida, lethargus est inflammatio quidem, sed remissè calida, huiusmodi autem contrarietas est ex parte materiæ, in qua calor accensus C est; cū in phrenitide humor biliosus sanguini admixtus putrescat, in lethargo verò pituita ipsi sanguini adiuncta.

Confirmatur ex Auicennæ sententia, qui libro 3.fen. 1 tract.7. scriptum reliquit lethargum esse apostema frigidum, sequitur igitur morbum esse in compositione, nempe in magnitudine adaucta.

Pro solutione dico nullum esse incōD ueniens, quod lethargus fiat ab intemperie facta à materia pituitosa putrescente sine inflammatione; & aliquando etiam fiat ab inflammatione, nempe ab œdemate phlegmonoso, quare morbus faci ns lethargum aliquando est intemperies, nonnunquam verò & mala cōpositio, quæ sępiùs euenit, quàm intemperies: hinc cerebrum patitur & vt est membrum similare, & vt organi-E cum.

Huius affectus causa immediata, ac proxima est humor pituitosus, qui aliquando intemperat, aliquando inflammationem facit, præsertim sanguini admixtus.

Causæ verò exteriores sunt omnes res non naturales tam necessariò, quàm non

non necessariò nobis occurrentes, si A non fuer nt rectè, vt decet, administra tæ, conferentibus quoque rebus naturalibus, de quibus in alijs somnolentis affectionibus dictum satis est; hæc breuiter de causis.

DE DIFFERENTIIS LETHARGI, seu veterni.

DIfferentiæ aliæ sunt, quæ desumũtur a morbo, vnde alia est, quæ B a cerebri intemperie, alia quæ a mala eius compositione euenit, aliæ sunt per consensum ab aliquibus corporis partibus, puto tamen rarò fieri posse lethargum per consensum, quia statim euadit per essentiam.

Aliæ denique accipiũtur ab alijs causis, sed quæ parum faciunt ad cognitionem, & multominus ad curationem, C inter quas vna recenseri potest, quæ est desumpta à modò generationis, vnde alia est differentia lethargi, quæ ortum ducit nullo præcedente morbo.

Alia vero, quæ ortum ducit ab inflammatione, hoc est à phrenitide, siue modò induretur inflammatio ob partium tenuium resolutionem, siue quia à medicamentis refrigeretur.

D

DE SIGNIS LETHARGI, seu veterni.

SIgnorum ad lethargum attinentiũ alia sunt, quæ eũ affuturũ prædicunt, alia quæ iam præsentem demonstrant. Priora sunt capitis grauedo, propensio ad somnum, nimia totius corporis ignauia, aut grauitas.

E

Præsentem demonstrant Galeno authore lib. de comate cap. 3. in primis si ægrotantes veluti amentes iacent, nihil recordantur, aut sapienter dicunt, vocati vix audiunt, puncti, vel irritati cũ maxima difficultate mouentur, profundissimo somno occupantur, neque ab eo, nisi cũ difficultate excitari possunt. Interrogati respondent quidem, si cũ maxima voce acclamentur, sed turbulentè admodum, quia ægrè ferunt, vt à somno excitentur, & statim ad somnum redeunt, oscitantes quandoque ore hiante remanent.

Trallianus addit eos manus mouere, tanquam si aliquid colligerent, nec potentes illud retinere: respiratio eorum tarda est, atque imbecillis, aliquando cum stertore, pulsus, Galeno authore lib. de synopsi puls. ca. 16. tardus est, rarus, vndosus, turbulentus, intermittens.

Excreta per os sunt saliua, quæ deorsum sæpè ad mentum descendit, quia expuere nequeunt, tum quia si possent, non recordantur spuere.

Vrinæ sæpè turbidæ conspiciuntur vt illæ iumentorum, docente Auicenna; excreta per secessum humida sunt, ac pituitosa; linguæ, & faciei color est albus: hæc de signis lethargi, ex quibus poteritis facilè ipsum ab apoplexia, caro, comate, & catoche distinguere, quemadmodum intellexistis etiam in proprijs capitibus.

DE FVTVRO EVENTV lethargi, seu veterni.

EVentus lethargi timendus est iuxta Celsi authoritatem dicentis lib. 3. cap. 21. nisi huic affectioni succurratur hominem iugulare, sed ad ipsius euentum præsagiendũ opus est, vehementiam morbi cum virium robore comparare; si vehemens sit, ita vt vires superet, euentus malus prædici poterit.

Si verò robur virium tale fuerit, vt superare possit morbum, bonus euentus prædicendus est; si enim virtus naturalis, ac vitalis robusta sit animali facultate non admodum læsa, ea ratione vt non opprimatur à vehementia symptomatum, ac somnus non sit adeo profundus, à quo excitentur non difficulter,

ter, sanitatem recuperabunt ægri.

Deinde si interrogati respondent, & non possint perferre puncturas, & nodos dolorosos, ita vt facilè eas sentiãt, facilisque sit respiratio, ægrotantesque rectè ferant, & facilè, beneq; ad oblata se habeant, iuuentutque à medicamẽtis, quæ solent iuuare tales morbos, prædici potest certa salus; è contra verò expectandus est malus euentus, & certissima pernicies.

Tempus mortis non est admodum longum; nam 1. acutorum ab Hippocrate tex. 8. & lib. 2. de morbis, & à Galeno 1. in 3. caput com. 1. inter morbos acutos lethargus numeratur, & idem Hippocrates affirmat infra septimum lethargicos interire.

At tempus salutis non est tam breue, quia fit à materia crassa, quæ tempore eget longiori ad sui resolutionem, nisi contingat ipsum per crisim terminari, qui est modus à natura seruatus in morbis acutis soluendis.

Vnde Galenus lib. 3. de crisi. cap. 4. scriptum reliquit lethargicos per sudorem terminatos fuisse diebus criticis, per totum corpus, & caput calidum effluentem; aliquando per vrinam, & nonnunquam per transmissionem materiæ ad aliquam partem particularem, vt potissimùm ad parotidas, docente Auicenna.

Modus verò, quo ab arte terminatur, est per victus rationem, sanguinis missionem, alterantia, euacuationem, & corroborationem, de quibus agendum in sequentibus proponitur.

DE LETHARGI CVRATIONE *per victus rationem.*

CVm dictum sit lethargum ex materia pituitosa putrescẽte sola, nec non & ex pituita, cui sanguis admiscetur, tumorem in capite, & etiam intemperiem absque tumore faciente, ortum suum ducere, vt idem curetur, consilium medentis dirigi debet ad causæ antecedentis primùm, deinde ad coniunctæ remotionem è corpore.

A

Remouebitur autem causa antecedens, si humoris peccantis generatio inhibeatur, ille verò, qui in corpore genitus est, extra corpus euacuetur, ne possit caput petere, qui autem in capite est, ad partes infernas reuellatur, vel ad propinquas deriuetur, aut localibus præsidijs insensibiliter resolui, &

B

in vaporem redaci cogatur, & tandem vbi euacuatus fuerit, caput roboretur, ita vt non ampliùs recipiat talem humorem, nec per consequens in lethargum deinceps incurrat.

Sed prædictis indicationibus non possumus satisfacere regulari, & ordinata curatione, nisi primùm animaduertamus esse tollendum, quod vrget, nempe ea curatione, quam coactam

C

appellauimus, quæ insuper regularis dici potest, atque irregularis. Regularis quidem, quia innititur indicationibus; irregularis verò, quia non procedit per causæ antecedentis ablationem primò, sed immediatè effectum tollere tentat, quia vrget, vt in præsenti casu.

Quare cogimur primò, nullo habito respectu ad causam antecedentem, auferre materiam, quæ est in capite, faciente tot symptomata praua, quæ reuellenda est ad partes longinquas, quod

D

fit duobus modis, impellendo scilicet, atque attrahendo, deinde ad palatum, ad os, ad nares deriuando.

Nonnunquam verò sunt administrãda cauteria ceruici, atque suturarum vnioni, sæpè verò cogimur hirudines ad nares affigere, & venas secare, quæ

E

in capite sunt, vt a cerebro materia deriuetur.

Impulsio fit medicamentis refrigerantibus capiti, & fronti applicatis, quæ in lethargo conueniunt, ex Galeni authoritate lib. 13. meth. med. cap. 21. cui Auicennas consentit, & quamuis Mercurialis videatur dubitare ob pituitam, quæ

quæ non eſt tam facilis ad impellendū, dico tamen pituitam habere multas differentias in craſſitie, & tenuitate, quæ vbi eſt tenuis, quemadmodum in lethargo, poteſt, antequam imbibatur in cerebro, impelli, atque cogi, vt retrocedat eò, vnde venit.

Facileque ſuccedit id, vbi adeſt ſanguinis mixtio, longè tamen minus reprimendum eſt, quàm in pleuritide, ideo licet à principio vti oxyrhodinis, de quibus ſuo loco, ad hoc vt impellatur materia: attrahitur verò tum clyſteribus validis, tum frictionibus, tum cucurbitis ſine ſectione, tum nodis doloroſis factis ad articulos pedum, ac manuum, vt dicemus cap. de apoplexia, ſed quia ſymptoma non vnica vice, aut duabus tollitur, opus eſt ſæpe huiuſmodi præſidia applicare.

C Verum expedit ægros nutrire ad virtutem ſeruandam, at non poteſt victus ratio tam facilè conſtitui, quia ægrotantes non cedunt iis, quæ ſibi dicuntur, & ſi eos vocemus, & cogamus violentia ad reſpondendum, reſurgunt quidem aperiendo oculos, ſed ſtatim deorſum caput reclinant oculos claudentes, nihil aliud quàm dormire curantes, proinde non poſſumus indifferenter illis præſcribere victus ationē, cum ſunt in ſymptomate, vt quando ſunt extra ſymptoma.

D Aer debet eſſe cōmunis tam in primis quàm in ſecūdis qualitatibus, attamē in primis debet eſſe temperatus in actiuis ob febrem, quæ perpetuò adeſt docente Aretæo 1. acutorum 2. opus eſt etiam, vt ſit clarus, & quantum fieri poteſt radiis ſolaribus illuſtratus.

E Cubile quoque eſſe eodem modo eſt neceſſe, in quo ægri tam in ſymptomate, quàm extra decumbant, paratum nobiliori modo, quo fieri poteſt, ſtragulis, ac veſtibus pictis exornatum, cubiculi etiam picturarum varietate ornari debent vndique parietes, vt, quando incipiunt oculos apērire, ac reſpirare, ſpiritus viſiui conſopiti recreentur, & corroborentur.

Alimenta tamen, quæ in paroxiſmo offeruntur, debent eſſe vt plurimùm ſorbilia, quamuis eadem qualitates medicamentoſas habere oportet, nempe partim attenuandi, atque incidendi, partim refrigerandi propter febrem cōtinuam.

B Vnde iuſcula pullorum, & gallinarum conueniunt, cum quibus eſt ebulliendum hordeum cum cortice, ſimul cum aliquibus ſimplicibus, vt eſt hyſſopum, ſaluia, ſatureia, ſerpyllum, vel ſimilia, cum quo iure panis tritus ebulliendus, vel diſſoluendus ptiſanæ cremor, vel cum cremore ptiſanæ ebulliat ex Tralliani decreto, modicum porri: vel etiam piperis tantillum craſſo modo contuſum in ipſo cremore ptiſanæ ponendum.

Oua quoque recentia in hoc iuſculo diſſoluta optima ſunt, hacque ratione incedendum in victus regimine, quouſque redigantur ad ſapientiā, & ſint extra ſymptoma, ſi vires valeāt, at vbi languidores appareant, tunc cōtuſis cum carnibus, & iuſculo prædicto diſſolutis, aut ſtillatitiis agendum eſt.

Pro potu aqua apii, hoc eſt, in qua ebullita ſit radix apii, vel cinnamomū, aut ſemen aliquod calidum, vt eſt ſemen fœniculi, aut aniſi, vel dauci, & ſimilium: aqua etiam ſolùm ebullita valet, at vbi iam à ſymptomate liberati fuerint, & panem, ac carnes comedere debent.

Curabit elegans medicus panem ex optima farina fieri, qui ſit benè fermētatus, & coctus coriandro, aut aniſo præparatus: biſcoctus etiam aliquibus conceditur, & a quibuſdam in oxymel immerſus, ſed magis probo eos, qui panem ex optima farina cum ſaccharo, & ouorum luteis componunt, & modico cinnamomi.

Inter carnes columbarum, gallicu-

A a lorum,

lorum, caponum, attagenum, perdicum, & id genus mihi probantur.

Ex fructibus, pyra, & poma rosea cocta concedi solent, quamuis melius est ab his abstinere toto curationis tempore.

Pro potu, vinum album, odoriferũ, tenue, quod vt Tralliano placet, habeat aliquam adstringendi facultatem.

Quies seruanda est, vt in cura coacta diximus.

Vigilia procuranda venit.

Animi affectus ad iram prouocãtes, dummodò non sint violenter facti, ex vsu erunt.

Aluus mollis seruetur, quæ vbi non fuerit talis spontè, arte procuranda est clysteribus quibusdam appropriatis, aut suppositorijs.

Clyster potest esse ad hunc modum.

℞. fol. maluæ,
Althææ,
Mercurialis ana manip. j.
Centaurij min.
Rutæ ana manip. ß.
Hordei cum cortice vnc. j.
Agarici albi in petia inuoluti drach. ij
Fiat decoctio secundùm artem.

℞. huius decocti lib. j.
Diaphœnici,
Hieræ logadij ana drach. v.
Olei chamæmeli vnc. ij.
Rutacei vnc. j.
Salis gemmæ drach. j.
Fiat clyster: hæc de curatione per diætam.

DE CVRATIONE LETHARGI, seu veterni per chirurgiam.

Circa sanguinis missionem peragẽdam in præsenti affectione non omnium eadem est sententia; alij enim timent missionem sanguinis; alij è contra eam libere admittunt. Priores videntur moueri à Galeni authoritate, qui lib. 4. de val. tuenda cap. 4. & lib. de sanguinis missione cap. 6. & 10. dicit

A in humorum cruditate non esse mittendum sanguinem, at in lethargo adsunt pituitosi, & crudi humores, ergo non est mittendus sanguis.

Hanc opinionem authoritate confirmant Meuei, qui lib. 2. cap. de lethargo, de sanguinis missione nullum habet verbum.

B Qui verò affirmant esse sanguinem mittendum, mouentur & ipsi authoritate eiusdẽ Galeni, qui lib. 13. meth. med. cap. 21. scripsit in lethargo mittẽdum esse sanguinem, quod idem per Auicennã confirmant lib. 3. fen. 1. tract. 3. cap. 7.

Arbitramur & nos esse mittendum sanguinem, quoties adsunt indicia sanguinis mittendi, quæ sunt vitium in massa sanguinis, & robur virium; tunc enim adest indicans, quando adest sanguinis copia, aut eiusdem motus ad C caput.

Vnde est, quod sanguis mittitur euacuandi causa, si copia adsit; si verò peccatum sit in motu, mittitur reuellendi gratia, ita vt possimus mittere sanguinem euacuandi, & reuellendi gratia in lethargo.

Ad rationem in oppositum allatam dicimus ex eodemmet Galeno cruditaD tem humorum posse esse cum copia sanguinis, aut absque sanguine. Primo modo concedimus esse mittendum sanguinem: secundo modo fatemur & nos nõ conuenire sanguinis missionem; hoc modo intelligenda est Galeni sententia.

Quod ad rectam huius instrumenti administrationem spectat, nulla est cõtrouersia; nam a venis, quæ sunt ad cubitum, primò est mittendus sanguis E pro intensionis diuersitate, vt multoties diximus; si namque euacuare est animus, detrahemus a iecoraria sanguinem, si reuellendũ veniat, à cephalica.

At si vtrique intentioni satisfaciendum sit, ex communi mitti debet sanguis. Deinde facta hac sanguinis missione ad venas, quæ ad caput sunt, si ad

ad huc opus est, deueniendum; modò A ex vena frontis, modò ex illis, quæ post aures sunt, interdum ex venis, quæ sunt ad nares, sanguis est extrahendus pro varia intentione, quod ex regulis mittendi sanguinis apparet.

DE CVRATIONE LETHARGI, *seu veterni per pharmaciam.*

CONsideranda sunt medicamenta, B tam, quæ intus assumuntur, quã quæ extra admouentur, topica appellata, & primò humor pituitosus est deturbandus, si vires permittant. Verum præparatione prius facta idoneis præsidijs; interea hoc vobis propono.

℞. fol. calamenthi,
Saluiæ,
Rutæ ana manip. ß.
Corticis myrobal. chebulorum drach. ij. C
Hordei cum cortice vnc. ß.
Florum rosmarini,
Stœchados ana pug. ß.
Passularum vnc. j.
Fiat decoctio secundùm artem, &
℞. huius decocti vnc. iiij.
Syr. acet. simpl.
De mentha ana vnc. j.

Syrupus de mentha maior, magis probatur, quàm minor in hoc casu, quã- D uis syrupus minor cum melle factus ad pituitosum humorem alterandum efficacior, & præstantior sit.

Hoc medicamento, seu hoc syrupo præparatam materiam deinde extra corpus educite eiusmodi potione.

℞. decoct. prædictæ vnc. iij. infunde
Rhabarb. E
Agarici trochisc. ana drach. j.
Spicæ,
Salis gemmæ ana g. v.
Facta expressione dissolue.
Syr. magistri Augustini.
Mell. ros. sol. ana vnc. iij. f. potus b.

Bolus.

℞. diacatholici drach. vj.
Diaphœnici,
Elect. indi ma. ana drach. ij.
Cum saccharo fiat bolus.

Pilulæ.

℞. pil. de hiera cum agarico drach. j. ß.
Trochisc. alhandal. scrup. j.
Cum aqua saluiæ fiant pilulæ numero vij. & aurentur.

Vel

℞. pil. fœtidarum,
De agarico Mesuę ana drach. j.
Cũ cathart. ros. fiant pilulæ nu. vij. & aurentur.

Vel

℞. pil. de sarcocolla,
Cochiar. ana drach. j.
Cum aqua saluiæ fiant pilulæ nu. vij.
Gordonius proponit hoc.
℞. hieræ picræ vnc. ß.
Pulpæ colocynthidos,
Bdelli ana scrup. ß.
Ex quibus vult fieri pilulas v. aut. vij.

Expurgato corpore hoc, vel alio præsidio ad causam coniunctam accedes, quæ a capite omninò euacuanda est, tam per reuulsionem, quam per deriuationem, & per cutis poros euacuationem.

Reuellitur tam impellendo, quàm attrahendo. Medicamenta repellentia à principio conueniunt cum hac Galeni animaduersione, vt si mater a calida, frigida sint actu, in frigida vero sint calida 1. ad Glauc. cap. 15.

Oxyrhodina igitur capiti applicanda veniunt tepida actu, & quæ mixtam facultatem habeant, vt in hoc casu.

℞. olei rosati,
Chamæmeli ana vnc. j. ß.
Castorei scrup. ß.
Aceti vnc. j misce.

Attrahentia sint clysteres, de quibus satis supra, frictiones ad crura, fœmora, dorsum, scapulas, & brachia factæ: cucurbitæ etiam sine sectione ijsdem partibus.

Deriuant ad os, & palatum, ac nares, masticatoria, errhina, gargarismata,

cauterium factum inter primam, & secundam vertebram ceruicis ferro cadente.

Aliquando sectiones venarum frontis, aut post aures. Postremò euacuant per cutem, & caput corroborant multa tam intus, quam extra admota.

Intus exhibentur magnæ antidotus, vt theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina, & huiusmodi.

Extra multa sunt, quæ applicari debent capiti, de quibus in alijs affectionibus satis dictum fuit, post factam irrigationem abraso capite.

Huiusmodi vnctio probatur.

℞. castorei drach. iij.
Pilorum crematorum drach. ij.
Succi scyllæ vnc. ß.
Mithridatij antiqui drac. ß.
Aceti squillitici vnc. ß.
Capiti, & fronti adhibeantur.

Guglielmus Varignana scribit in suis secretis satureiam in aceto infusam, & capiti applicatam conferre.

Sinapismi quoque, & vesicatoria ex vsu aliquando sunt.

Hoc loci Capiuaccius proponit controuersiam inter Galenum, & Auicennam de vsu castorei in lethargo, dicit enim Galenum concedere castoreum, sed vbi non adsit febris; quia is 11. de

A simpl. med. facultate cap. de hac re, loquitur de castoreo cum pipere, quasi velit esse administrandum castoreum in lethargo piperi admixtum.

Si tamen legetis locum præcitatũ Gal. non fuisse talem eius sententiam videbitis; sed in vsu ipsius castorei in lethargicis, & cataphoricis cũ febre nõ oportere id cũ oleis supradictis macerare, sed solo oleo rosaceo, atque inde
B collo, & capiti ipsum applicare, non igitur Galeni mens est hoc loci, vt administretur castoreum piperi admixtum, sed oleo rosaceo in prædictis affectionibus cum febre.

Ad euacuãdam materiã pituitosam per totum corpus proponit Trallianus balneum aquæ dulcis tepidum, nec non & post balneum vnctionem, quæ ad hũc sit modum.

C ℞. olei anethini vnc. iiij.
Vini albi generosi vnc. j.
Castorei,
Pyrethri,
Piperis albi ana drach ß.
Nitri drach. j.
Misce, & cum modico ceræ ad ignẽ
Fiat linimentum: & hæc de cognitione, & curatione lethargi. Nunc alium affectum assumimus declarandum, de
D quo in sequenti.

DE COMATE VIGILI, SEV TYPHOMANIA.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Occurrit alia species morbi, in qua ægrotantes, & dormiunt, & vigilant, quam alij qui ex antiquis, & recẽtioribus appellarũt, minus tamen propriè, catochen; nam etsi catoche affecti non moueantur, & oculos apertos teneant, non propte-
E rea dicuntur dormire, aut vigilantes esse.

Hunc nos affectum ex Galeni sentẽtia nominamus coma vigil, quod conueniat cum comate duplici ratione: primò quia oculos clausos ægri tenent, vt dormientes: secundò quia nemo horum valet ad munia aliqua vigilantium peragenda.

Diffe-

Differunt verò, quia in comate vigili ægrotantes vigilant semper, in comate verò somnolento semper dormiunt. De comate igitur hoc vigili agẽdum est nobis, in cuius tractatione examinabo primò ipsius cognitionem eamque vobis dilucidatam tradere enitar, deinde curationem.

Et quoniam affectio hæc videtur media inter lethargum, & phrenitidẽ, dicta fuit typhomania, hoc est, cæcum delirium, quod nomen desumptum est ab Hippocrate 1. prorret. tex. 1. vbi videtur proponere, & modestè quidem dubitationem hanc, an comatosi vigiles phrenitici sint, & quamuis Galenus lib. de com. cap. 3. non videatur istud nomen tanquam nouum admittere; nihilominus naturam ipsius considerans dicebat in principio non esse phreniticos, sed temporis progressu euadere posse, pro vt fit accretio vnius materiæ, & alterius resolutio.

In lethargo enim adest imaginatio corrupta, & deficiens, fit autem, quando materia tenuis, nempe biliosa resoluitur, & augetur pituita: è contra verò quando resoluitur materia pituitosa, & augetur bilis, fiunt phrenitici.

Idem Galenus tum lib. de com. 3. in 3. epid. 39. affert duplicem differentiam comatis vigilis, vnam pigram, alteram non pigram. Pigrum coma est, quando non multum mouentur ægrotantes, sed dum somnolenti magis videntur, magis desipiunt.

Non pigrum verò è contra est, quando vocati subitò resurgunt, & vbi tententur, & vocentur, toruè respiciunt, & in omnes manus inijciunt, nihil differentes ab ijs, qui summè desipiũt.

Quod ad essentiã huius affectus spectat, refertur ad sensus communis symptoma ex ligatione, & solutione ipsius costans; nam somnus est alligatio cõmunis sensus, vigilia verò est solutio, quare est actio eiusdem deprauata.

Sed vidẽtur non posse stare duo contraria simul in eodem subiecto, at somnus, & vigilia sunt contraria, non possunt igitur stare simul.

Ad tollendam hanc difficultatem dico, quod comatosi vigiles non dormiunt, sed palpebras clausas tenẽt sperantes posse dormire, vt Galenus scribit 2. cap. libelli de comate, quare etsi grauedinem in palpebris percipiant, nõ propterea dormiunt, sed vigiles semper maneat, quare somnus, & vigilia non sunt simul vno, & eodem tempore, id quod contingit ratione humoris peccantis copiæ, & dominij, vt paulò inferius, vbi sermo fuerit de causis, fusius intelligetis.

Sed neque potest definiri, quod sit symptoma solius sensus cõmunis, siue dormiant, siue vigilent ægrotantes, & ratio est, quia adsunt hegemonicarum, nempe imaginantis, & ratiocinantis, læsiones; quare opus est ad ipsum definiendum, ita habere.

Coma vigil, seu typhomania est cumulus symptomatum facultatum hegemonicarum, imaginantis deficientis, atque deprauatæ, nec non ratiocinij deprauati, cum sensus communis actione vitiata.

Huiusmodi symptomatum cumulũ ab aliquo morbo dependere est opus, nempe (vt dictum fuit cap. de lethargo, & phrenitide) vel a cerebri mala compositione, id est, vt scribit Auicennas lib. 2. fen. 1. tract. 2. cap. 12. ab apostemate, vel ab intemperie, vt ex Galeno colligere facile licet 3. com. 3. epid. 45. tex. hæc est frigida, & humida, atque calida.

Nam cum statuat Galenus hanc affectionem esse medium quoddam inter lethargum, & phrenitidem, predictasque affectiones ab intemperie fieri ex eodem diderimus, hinc ex eiusdem met Gal. sententia dicimus typhomaniam fieri ab intemperie, ita vt cerebrũ patiatur, vt est membrum similare, ex Auicenna vero, vt est mẽbrũ organicũ.

DE

DE CAVSIS TYPHOMANIAE.

A Causæ verò aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Interna proxima & immediata est humor pituitosus, ac biliosus mixtus tam ex Galeno, quàm ex Auicenna, quamuis differant circa modum.

Nam Galenus vult huiusmodi humores inter se admisceri, atque simul putrescere, proinde facere intemperiem sibi similem in ipso cerebro; Auicennas verò vult eos facere apostema.

B Verùm, vt alias ostendi vobis, nullum sequitur inconueniens, vt quandoque ex his fiat apostema; sed frequentius absque apostemate tales humores putrescunt in cerebro.

Quin etiam fieri potest à vaporosa materia à partibus infernis eleuata, non secus atque de paraphrenitide dictum à nobis fuit.

C Hinc colligite differentias desumptas à capite per essentiam, & per consensum, tam à toto, quam ab aliqua corporis parte, deinde & à causis; nã alia est typhomania pigra, in qua minor copia bilis, maior pituitæ putrefactæ reperitur, magisque delirant ægrotantes, quando videntur dormire; alia est non pigra, in qua maior copia humoris biliosi putrescẽtis adest, & ægrotantes magis delirant, quando vocantur, & coacti sunt surgere, quàm vbi quiescunt, dormireque videntur.

Causæ verò exteriores petuntur à rebus non naturalibus, tam necessariò, quam non necessariò occurrentibus, de quibus alias satis.

Sed quoniam huiusmodi affectio rarò, aut nunquam per se contingit, sed vt plurimùm sequitur febres, hoc est illa species pigra vocata tertianas notas, extensas, quotidianas, & hemitritæos; alia verò species dicta non pigra magis sequitur tertianas minus extensas, & quæ breuioris sunt accessionis; ideo ad cognitionem harum habendam præter res non naturales, opus est etiam cõsiderare res præter naturales, nempe morbos, quos sequuntur, non neglectis rebus naturalibus, de quibus plenior habebitur discussio in tractatu de febribus, vnde etiam & curatio deprehendi poterit; nam cum sit symptoma febris, ad huius ablationem concidit & is affectus, cui interim finẽ imponimus, animaduertentes inde tractationis coronidẽ esse accipiẽdam, & ad alia properamus.

DE VIGILIA IMMODERATA.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

POst tractatum de somno præter naturam, ordo exigit, vt ad contrariã orationem conuertamus. Dictum à nobis fuit somnum, & vigiliam duo esse accidentia, quæ versantur circa sensum communem, quorum, vigilia videtur assimulari luci ac usui visus colores, somnus verò tenebris.

E Rursus quemadmodum tenebræ, siue respectu intensionis, siue extensionis non modò opem non ferunt sensui visus, quia eius corrumpunt, atque perturbãt videndi actionem, ita prorsus, & somnus immoderatus sensûs communis delet omnem actionem.

Immoderata verò vigilia, quippe quæ actuantis quodammodo rationem habere videtur proportioni correspondet nimiæ luci, qua oculi veluti organa visioni destinata offenduntur. Hanc Lati-

Latini vigiliam cum additione appellarunt immodicam.

Pertractare in præsenti de hac proponimus, cuius definitio inuestiganda est primò, quam forte ex definitione sui contrarij habere possumus. Verum duæ traduntur a scriptoribus; vna à doctissimo Capiuaccio; altera ab Eustachio Rudio suo condiscipulo, qui maximè, vt videbitis contradicendi studio delectatur; cumulum enim fecit omnium Capiuaccij definitionum, quas sigillatim reprobare ad verbum nititur, sed sæpè hominem (nisi ego fallor) verbis potius, quàm re ipsa carpit.

Primò in medium veniat ipsius Rudij definitio. Vigilia (inquit) est actio immodica facultatis sentientis propter causam spiritum, & calorem ad interiora ferri prohibentem: libro primo capite duodecimo.

Ex hac oratione non habemus naturam immoderatæ vigiliæ, quia in primis hęc definitio peccat in genere, cùm vt dictum fuit ex Aristotele, vigilia non sit actio sensus, nec facultatis sentientis, sed quia in vigilia fit actio, ipsa vigilia videtur actio sensus non rectè speculantibus.

Vt enim nullus sanæ mentis dixerit lucem esse actionem sensus visus; ita neque dicendum videtur vigiliam immoderatam esse actionem immodicam sentientis facultatis, quinimo vigilia immoderata est causa immodicæ actionis facultatis sentientis.

Deinde vigilia secundùm naturam non est actio, ita neque illa, quę est pręter naturam, cùm non differant inter se nisi extensionis ratione, quia immodica vigilia est, quādo nimium durat; formalitas igitur vigiliæ immoderatæ non est actio immodica facultatis sentientis.

Quod ad causam efficientem spectat, videtur hic potius formalitatem vigiliæ afferre, quam efficientem, nam expansio spirituum, & caloris ab internis ad

A externas partes est illud, quod prohibet intus calorem recurrere, id autem est vigilia; vnde vigilia est causa prohibens, ne intus feratur calor, & spiritus.

Quod verò hanc expansionē, aut ad interna recursum, aut profundationē caloris, & spirituum prohibet, debet censeri causa vigiliæ, siue modo calor fuerit extraneus, aut priuatio vaporū, aut quidpiam tale, ac tandem quid-

B quid prohibet intus ferri, & profundi calorem, & spiritum, inducit vigiliā. Quare & vigilia erit prohibitio recursus caloris, & spirituum ad interiora.

Non tamen determinamus hanc prohibitionē esse vigiliam, sed ratione, ac discursu à nobis agendum, vt possimus reperire definitionem rem hanc declarantem, vnde hæc dicta sint philosophandi studio.

C Nos ostendimus Galenum inuestigasse morbi definitionem ex sanitatis natura; ita quoque vigiliæ definitio ex somni natura requirenda est.

Somnus est alligatio sensus communis facta ab humoribus obstruentibus vias, per quas a cerebro spiritus animales ad partes distribuuntur, & vt voluit Aristoteles, per quas à corde ad cerebrum vitales vehuntur spiritus: vn-

D de idem Philosophus dicebat eos, qui hosce meatus angustos habent, faciles esse ad somnum.

Vigilia igitur nihil aliud est, quàm apertio, seu dilatatio horum meatuum, cùm somnus sit sensus communis vinculum quoddam. Potest etiam dici immoderata solutio, seu relaxatio sensus communis dependens a nimia spirituum, & caloris profusione.

E Huius symptomatis forma procul dubio est solutio, aut relaxatio sensus communis, quemadmodum etiam dicimus lethargum esse diminutam imaginationem, vt causam ipsam eiusdem resolutionem sensus communis est differentia, quæ indicat subiectum, quia vt dictum est, sæpe somnus, & vigilia versantur

ſantur circa ſenſum communem tanquam circa immediatum, & proximum ſubiectum.

Postrema differentia eſt profuſio nimia ſpirituum animalium, & caloris naturalis, ad differentiam vigiliæ naturalis, quæ moderata profuſione prouenit. Verùm cum ſenſus communis ſit potentia quædam animæ ſenſitiuę, non poteſt per vigiliam deuenire ad ſuas actiones, niſi per cerebrum, & neruos, qui vbi opplentur, ligatur ſenſus communis, vbi verò euacuantur, aut dilatantur, fit vigilia.

Et quemadmodum vbi obſtructi sūt, ſpiritus, & calor in cerebrum, & cor profundantur, ita quoque vbi ſint dilatati ſpiritus, & calor ad extimas partes corporis nimium profundūtur, quo nomine contingit etiam motum ipſius ſenſus communis, atque actionem deprauari.

Non quidem quod per hunc homines de ſenſibilibus alio modo, quam cōſueuerant, ſentiant, vt doctè Vidiūs iunior admonet, ſed quod maiori tempore, quam natura requirat, maneat ſenſus in actione, quia vbi quieſcendum eſſet poſt cibum, & per noctem, aſſidua vigilia macerantur.

Quamobrē Capiuaccij definitio nō mihi reprobanda videtur, vbi ſcribit eſſe relaxationem cerebri dependentem ab effuſione præter naturam ſpiritus animalis, quia etſi non ſit formaliter relaxatio cerebri, dependet tamen ab ipſa tanquam ab immediata cauſa: quibus ſic declaratis, puto vigiliæ morboſę vos iam intellexiſſe naturam, modò opus eſt ad cauſas progredi effuſionem efficientes.

DE CAVSIS IMMODICAE vigiliæ.

AD cauſas coniunctas, & antecedentes omnes internæ ſunt referendæ. Grauiſſimi authores varias enu- A merant cauſas, & Galenus præcipuè (à quo omnes deſumunt) tum lib. 2. de locis affectis cap. vlt. tum lib. 1. de cauſis ſymp. cap. vlt. ait eſſe ăcutam febrē, dolores vehemētiſſimos, ventriculi prauos affectus, curas, ſollicitudines, triſtitias, intenſas admodum cogitationes, vehementes animi affectus, alimentorū, aut medicamentorum calidorum immoderatum vſum, acriumque ſuccorum redundantiam.

B Cauſæ internæ ſunt priuatio vaporum, aut eorundem conſumptio, qui non eleuantur ob ingentes dolores, vel ob totius corporis maciem, vel propter alimentorum penuriam, vel nimium alui fluxum, ſanguinis protuſionem immodicam, & tandem totius corporis exiccationem, quocunque eueneritmodò, ſiue per morbum aliquem, vel C ob ætatis progreſſum, quæ omnia excitare poſſunt vigilias immoderatas.

Vini immoderatus vſus idem facit, vt puero illius grāmatici accidit, cuius meminit Galenus, qui ob vini potum in vigilias perpetuas incidit, & tandē mortē oppetijt ex immoderata vigilia.

Huiuſmodi enim cauſæ corpus calefaciunt aſſumentes vapores, quibus deberent obſtrui ventriculi cerebri, D atque meatus iam dicti, vel etiam quod per inediam nulli eleuantur vapores: & tandem immediata, & proxima cauſa huius ſymptomatis eſt vaporum vel priuatio, vel generatorum omnimoda cōſumptio a caliditate, & ſiccitate cauſata tum capitis, tūm totius corporis, ſed potiſſimùm capitis.

Itaque vigilia alia per conſenſum à toto, alia ab aliqua corporis parte, vel E dolente, vel calefacta fieri poteſt, ſicut etiam per eſſentiā in capite.

DE SIGNIS IMMODICAE vigiliæ.

SIgna vigiliæ admodum nota ſunt, vt nulla egeant verborum explicatio-

catione, quia prætter quam quod vidẽtur sensu ipso, ægrotantes, & assistentes aperiunt, quamuis tamen causæ non semper pateant.

Quæ vigiliæ ex doloribus, aut rebus alijs manifestis præcedentibus, aut præsentibus causatæ sunt, innotescere medicis probè possunt; at quæ ex animi, vel praua quadam corporis affectione, non ita facilè patefiunt.

Has industria qua potest, debet medicus inquirere, vt in exemplo vigiliæ adest, quia vapor non generatur, at si generatur, paucus est, & meatus magis quàm par sit, sunt dilatati; tunc inquirenda est victus ratio ante acta, quia ex inedia longiori, aut ex esculentis, & poculentis calidioribus sæpè vigiliæ euenire consueuerunt.

Ideo ab assistentibus diligenter omnia perquirenda veniunt, quæ verò ab ætate declinante contingit vigilia, cæteris notior est.

DE FVTVRO EVENTV *immodicæ vigiliæ.*

Vigiliæ immoderatæ vires prosternunt, vt 2. aph. 3. scriptum à Galeno est; nam cùm homines per somnũ eam virium refectionem, quam recipere deberent in somnis; atque vigilijs non habeant, coguntur sæpè mortem cum vita commutare; sicut a Galeno scriptum est de puero illius grammatici.

Ad rectam prædictionem in hoc casu faciendam ad duo potissimùm respicere debetis, ad causam videlicet, & ad symptomata, quæ vigilijs euenire consueuerunt, nam dolor, febris maligna, & huiusmodi causæ vigiliarum mortem sæpè portendunt.

Victus ratio, & id genus sæpè emendantur diligentia medici: symptomata quoque pro vt vehementia, aut debilia sunt, ostendunt euentum; nam conuulsio, delirium, & huiusmodi sæpè mortẽ A minantur, sed spectare virtutem oportet, & cognoscere, an valida sit, an debilis; si valida potest sperari salus, si inualida prænuntiare mortem, vt plurimum potestis.

Vigiliæ immodicæ sequuntur febris malignitatem, si potissimùm non sit bona tolerantia, neque à medicamentis, quæ solent iuuare, non iuuatur, ægrèque se habeat ad oblata æger.

B

DE CVRATIONE IMMODICÆ *vigiliæ per victus rationem.*

INdicatio curandi alicuius morbi desumitur ab essentia indicantis: indicans videtur esse nimia meatuum, per quos spiritus animales deferuntur, dilatatio, hæc autem indicat adstrictionem, aut obstructionem; nam quemadmodũ C in somno præter naturam indicatio desumebatur à nimia obstructione, ita & nunc à nimia dilatatione desumitur.

Hæc autem vel est ex parte vasorum, quæ indicat adstrictionem, vel est ex parte viarum nimis apertarum indicantium repletionem sui; vtroque enim modo affectus præter naturã esse potest. Nam secundùm naturæ institutum isti meatus tempore somni à vaporibus D benignis alimenti, & colliquamentis obstrui consueuerunt, vt ex Aristotele, & Galeno supra demonstrauimus. Cum a calore, & siccitate vigilia eueniat, ratione caloris fortis dilatantur nimium viæ, ratione nimiæ siccitatis absumuntur vapores.

Ideo à nobis omni ingenio curandũ est, vt vtrique intentioni satisfaciamus, nempe curemus, vt generentur vapores, atque ferantur in caput, E vasaque adstringamus; quod fiet per victus rationem, atque per eam chirurgiæ partem, quæ medicamenta localia applicat.

Localia enim talia erunt, quæ non modò adstrictioni vasorũ faueant; verũ etiam prohibeant, ne vapores à diæta geni-

geniti consumentur, aut dissipentur. Auspicemur autem nos primùm à victus ratione.

Vapores eleuantur à poculentis, & esculentis humidis, non modò quando in ventriculo concoquuntur, sed etiam dum in sanguinem in hepate transmutantur, ac in partibus solidis in nutrimentum conuertuntur.

In primis panis benè coctus, nec ad modum fermentatus sit, in quo papauerum semina, fœniculi in modum fuerint recondita, ita vt sit papaueratus, ex quo portiones subtiles immergi possunt in iusculis carnium, aut ex eodem fercula parari cum iure

Carnium gallinarum.
Anserum,
Anatum,
Suis recentis,
Columbarum iuniorum.
Vituli,
Agni,
Hœdi recentis,
Veruecis.

Si vires valeant, febrisque non admodum intensa sit, has carnes elixas nunquam assatas concedere deberis; at qui vbi langueant vires, parare ex his contusa, tum liquores, atque potiunculas.

In hoc casu oua recentia tremula mirificè prosunt, sorbilia quoque valent.

Pisces saxatiles, qui carnes molles habent, in aqua cocti ex vsu sunt.

Inter olera,
Malua,
Lactuca,
Atriplex,
Scariola,

In postrema mensa lactuca decocta, condita cum modico aceti, summopere prodest ad somnum conciliandum, hæcque simplicia cum prædictis carnibus, vt maiorem efficaciam habeant, decoqui facilè possunt.

Pro potu aqua simplex saccharata, vel etiam vinum, sed quod aqua bene

A sit lympharum, & etiam in satis sufficienti quantitate sumptum, si vires valeant; hoc enim modo humectandi facultatem habet.

Docet Vidius, vt à cœna per horam æger superbibat cyathum magnum aquæ extractæ per elambicum

Ex lactuca,
Nymphæa,
Violis, aut
B Solano,

Quia pluribus vaporibus caput replebit, qui ad somnum reuocandum maximè sunt necessarij.

Aqua prodest extracta per elambicum à rota planta papaueris cornicularis.

Aer eligendus est frigidus, & humidus, vt in locis subterraneis esse consueuit, qui tamen vbi desideretur à natura, ars supplere debet vices illius,
C ideo opus est in thalamo spargere.

Flores nenupharis,
Violarum,
Folia lactucæ,
Ad parietes.
Folia arundinum,
Vitium,
Semperuiui maioris.

Deinde totum pauimentum aqua frigida irroretur, si potissimùm æstas
D fuerit: parentur quoque fonticuli ex vasis, ita vt aqua ex vno in aliud vas murmurando cadat: huiusmodi artificium quantum faciat ad somnum reconciliandum, intelligetis, si legeritis Celsum lib. 3. cap. 18. & Galenum lib. 10. meth. cap. 8.

Galenus lib. 2. de locis affectis cap. 9. proponit aquæ dulcis balneum, quæ actu calida sit; nam vbi quis diù immo-
E ratur præter humiditatem, quam recipit per totum corpus, acrimoniam succorum in corpore existentium remittet: aerem etiam hæc aqua humectat, quem æger per inspirationem trahit, à quo etiam vapores eleuantur, & in caput feruntur ad conciliandum somnum.

Par-

DE CVRATIONE IMMODICAE vigiliæ per medicamenta topica.

A Particularia quoque topica naribus applicantur, quæ eodẽ tendant, vt est aquæ huius balnei quantitas per nares sursum attracta, aut aqua stillatitia
Solani,
Semperuiui;
Portulacæ,
Lactucæ,
Papaueris,
Lac muliebre,
Olea refrigerantia, vt
Violarum,
Nenupharis,
Et huiusmodi, quæ sursum per nares euaporare possunt.

Capiti irrigationibus succurrendum factis cum decoctione.
Fol. violarum.
Nymphææ,
Papaueris,
Lactucæ,
Solani,
Mandragoræ,
Aqua quoque, in qua diu macerata fuerint, deinde bullierint hæc simplicia
Folia maluæ,
Vitium,
Violarum,
Nymphææ,
Lactucæ,
Solani,
Mandragoræ,
Deinde facta profusione, atque valida harum rerum distillatione cum huiusmodi oleis inunctiones, tum quoque, & embrocæ fieri possunt.
Oleo rosarum,
Nymphææ,
Mandragoræ,
Quæ omnia ad hunc modum parata, nisi profecerint, ad validiora, hoc est ad narcotica à Græcis appellata, à nobis stupefacientia, recurrendum est, quorũ tamen vsus rarus esse debet, & non nisi maxima vrgẽte necessitate, & cum omnimoda cautela, cauendo ne nimium caput refrigeretur, atque ex vigilijs in lethargum, aut aliquam somnolentam affectionem deducatur.

Capiti, & naribus perfusio deinde efficiatur ex decocto psyllij,
Papauerum,
Solani,
Mandragoræ,
B Lactucæ,
Violarum,
Nenupharis,
Pro naribus,
℞. vnguenti populei,
ol. papau. ana drach. j.
Vel
℞. vnguenti ex nenuph.
Opij,
Croci ana drach. j.
C Castorei drach. ß.
Cum cera quantum sufficit, fiat vnguentum.

DE CVRATIONE IMMODICAE vigiliæ per pharmaciam.

Post pharmacia quoque nonnihil opitulari huic affectui possumus; nam si adsit cacochymia biliosa, ea cathartico quodam expurganda venit, &
D primò,
℞. syrupi ros. solutiui recenter facti ex nouem infusionibus à quatuor vncijs vsque ad libram semis.
Sub forma boli
℞. cassiæ nuper extractæ,
Diacatholici ana drach. vj.
Rhabarbari subtiliter puluerizati drach. ij.
E Sub forma pilularum,
Componi possunt pilulæ ad hunc modum.
℞. pilularum sine quibus drach. j. & ß.
Rhabarbari drach. j.
Cum cathartico rosato
Fiant pilulæ num. viiij., & vigorentur cum diagridij g. v.

Sunt præterea serapia quædam, aut electuaria, seu condita vt A

Syrupus ex lactuca,

Nenuphare,

Papauere s.& comp,

Decoctum ex capitibus papauerum

Diacodion,

Theriaca recens,

Philonium recens Romanum, & Persicum,

Requies Nicolai,

Pilulę ex cynoglossa,

Opium,

Monardes scribit tabachi suffimigia somnum conciliare.

Ex opio fiunt morselli, vel confectio quædam, quam Indi alcion vocant, & dosis est ad drach.j. Nobiliores verò aliam, sed pretiosiorem componunt, quã baguen vocant, Monardes lib. de simpl. occid. cap. I

Vide Dominicum Leonem, qui trochiscum affert expertum capite de vigilia libro secundo sectione prima.

Quod ex Mesue libro secundo capite decimo octauo descripsit ad verbũ.

℞. sem. lactucæ,

Portulacæ,

Cucurbitæ,

Citruli excort. ana drach. v.

Succi liquiritiæ,

Amyli,

Tragacanthi,

Opij ana drach. j. ß.

Terantur omnia, & fiat puluis subtilissimus, & fiant trochisci cum mucilagine psyllij: dosis sit à drach. j. vsq; ad drach ii. cum aqua frigida, & quando maior est necessitas cum aqua coriandri humidi, aut

B Lactucæ,

Citruli,

Cucurbitæ,

Et similium,

Vel

℞. Hyoscyami,

Sem. lactucæ,

Papauerum,

Cum succo lactucæ,

Fiant trochisci.

C Pro irrigatione.

℞. seminum lactucæ,

Violarum ana drach. ij.

Radicis mandragoræ vnc. ß.

Hordei cum cortice vnc. j.

Bulliant in sufficienti quãtitate aquę, vsque quo aqua rubescat, & fiat rigatio pro capite.

Hactenus dixisse sit satis de immoderatæ vigiliæ curatione.

DE APOPLEXIA.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Tractatui de phrenitide Rasis noster immediatè subiungit caput de Apoplexia. Nos euariauimus ordinem ab eo propositum, quem tamen initio seruandum esse putabamus, idque fecimus primò facilioris doctrinæ gratia; ita enim nobis visum. Deinde quia nihil refert hanc prius, vel illã examini subijcias affectionem, dum omnes tandem discussas habeas. Post igitur soporosos affectus, quibus adne- E xam exhibuimus vigiliam superfluentẽ, præbemus apoplexiam, quæ vtcumque sit, aliquam sudoribus videtur habere similitudinem cum veterno, aut alio somnolento affectu, circaque huius discussionem methodo huc vsque seruata procedemus; primo scilicet cognitionem, ad hæc curationem proponere placebit.

A græ-

A Græcis hæc affectio fuit dicta apoplexia, obque vocũ inopiam tam apud Arabes, quàm Latinos idem retinuit nomen, quod deductum eſt ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν, ideſt à percutere. Verum ἀποπλήττω καὶ ἀποπλήσσω aliquando ſignificationem paſſiuam habet, vnde percutior ſignificat, nonnunquam ſtupeſio, & attonitus reddor.

Idem affectus apud antiquos morbus attonitus dicebatur ab effectu, quod ſcilicet mens, atque corpus apoplecticorum ſtupeat: vnde ab ipſo Celſo morbus attonitus fuit dictus lib. 3. cap. 26. ab aliquibus verò ſideratio, quod a fulmine (ab ipſis ſidus vocato) percuſſos homines exiſtimarent.

Dicitur verò a vulgaribus gutta, nō quia à capite, vt illi arbitrantur, gutta quædam in cor cadat, ſed quia priuantur homines ſenſu, & motu tam breui tempore, vt gutta aliqua aquæ cadit. Huiuſmodi quoque homines ab Hipp. 4. acut. tex. 23. 6. aph. 51. 7. aph. 58. (ni fallor) appellati fuerunt ἄφωνοι, ideſt ſine voce, quod ſtatim ipſi ſine voce, atque auditu fiant.

In apoplexia autem non modò ſenſus, & motus deperditur, verum, & omnes cerebri principales actiones, nēpe imaginatiua, ratiocinatiua, & memoratiua omni priuantur munere, ita vt homines non ſecus atque cadauera ſine motu, & vita videantur in terram decidentes.

Sed quoniam apoplexia accidere duobus modis conſueuit, vt Hipp. 2. aph. 42. ſcriptum reliquit, primò cum omnium partium motus, & ſenſus priuatione, reſpiratione tamen ſoſpite remanēte ſenſibiliter: altero verò, in quo remanet adeo obſcura reſpiratio, vt opus ſit, maxima diligentia tales homines à cadaueribus diſtinguere, admouendo cādelam accenſam naribus, & ori, vel goſſipii pauculam quantitatem; vel ſupra pectus, & vmbilici regionem cyathum aqua plenum, ex quibus vix explorātur, an ex toto perierit reſpiratio, an eius pars remanſerit.

Vtcunque tamē ſit, amittitur motus, & ſenſus, nec non & actiones cerebri rectrices, vt tandem homines mortui videantur, niſi quod in aliquibus reſpiratio diſcernitur, in aliquibus verò minime: hinc duplex eſt apoplexia, vnaquam Hipp. fortem dixit; aliam verò debilem.

Ex quo quidem diſcurſu clarè colligere licet, quod apoplexia eſt ſymptoma in genere actionum principalium cerebri abolitarum, nec non ſenſus, & motus totius corporis, vno excepto diaphragmate, cuius motiua actio non aboletur, ſed ſolum diminuitur.

Eſt idem, ac ſi diceremus, apoplexia eſt abolitio imaginationis, ratiocinij, ac memoriæ, nec non ſenſus, & motus omnium corporis partium, vna excepta illa, nempe diaphragmatis, cuius motus eſt ſummè diminutus.

Dicitur motus, & ſenſus abolitio cū rectricibus virtutibus abolitis ad differentiam aliarum affectionum cerebri, in quibus motus, & ſenſus ſolum vitiatur, aut diminuitur.

Ponitur abolitio rectricum, vt apoplexia diſtinguatur ab affectionibus capitis, in quibus ſenſus, & motus aboletur quidem; ſed rectrices ſuis funguntur officijs, licet deprauate, & vel diminutè.

Poſtrema differentia eſt motus diaphragmatis diminutus, ex quo reſpiratio vix ſeruatur; in alijs verò omnibus ſenſibilis apparet, conſeruaturque reſpiratio, de quibus omnibus ſingillatim, & ordinatè tractabimus, vel etiam dicemus, & vbi fuerit opus ſen per indicabimus differentiam, qua apoplexia ſeiungitur ab alijs morbis.

Ex quibus clariſſimè colligitur, quod pars læſa in hoc affectu ſit cerebrum, quod eſt principium omnium ſenſationum, ac motionum, nec non & dictarum rectricum actionum.

DE

DE CAVSIS APOPLEXIAE.

MOdò inquirimus, quomodo patiatur cerebrum, an vt membrũ similare, an vt organicum, quod ex causis ipsius apoplexiæ manifestum fiet, quarum aliæ sunt internæ, aliæ externæ: causa interna immediata, & proxima est humoris pituitosi, vel melancholici copia collecta in ventriculis anterioribus, & posterioribus cerebri totam capacitatem obstruens, aut tumorem faciens, vt Auic. placuit.

Causa antecedens est humor in corpore collectus pro causatum externarum diuersitate, conferentibus causis naturalibus, ætate nempe, habitu, & temperie totius corporis, in quibus causis recensendis, etsi diuersitas sit apud authores, in hoc tamen omnes cõueniunt, vt cerebrum tanquam membrum organicum lædi dicant.

Siquidem Hipp. 4. aeut. 23. scribit immoderatam repletionem, vasorum interceptionem, nonnunquam ebrietatem causam huius affectionis esse. Idẽ 5. aph. 5. redundantiam humoris melãcholici: quandoque ex 7. aph. 40. validã cerebri cocussionẽ, & Gal. 2. aph. 42. non modò dictas causas admittit, sed subiungit crassum humorem, succumque pituitosum in ventriculis cerebri contentum esse huius symptomatis immediatam causam. Auic. fen. 1. 3. tract. 5. cap. 12. causam refert in tumorem præter naturam cerebri substãtiam cõprimentem.

Ex quibus patet cerebrum vt membrum organicum, non vt similare lędi à materię copia ipsius ventriculos obstruente.

Sed quamuis doctrina hæc Hippocratica sit, à Gal. & omnium medicorũ schola recepta, dubitare tamen quis poterit, an cerebrum possit pati vt membrum similare? & causa dubitationis est, quia non modò à nimia materiæ quantitate id symptoma fieri videtur,

A sed etiam ab intemperie.

Nam ad motum faciendum requiritur spiritus animalis tanquam non modò sensus, & motus immediatũ instrumẽtũ, verũ etiã cerebri principaliũ actionum, vt verò spiritus fiat requiritur causa efficiens effectui proportionata, quibus deficientibus, & spiritum quoque deficere necesse est, quo deficiente sequitur motus, & sensus, & aliarum

B affectionum abolitio.

Hæc est doctrina Gal. desumpta ex 6. de Hipp. & Plat. decr. cap. 3. at spiritus vitalis per plexus choroideos appellatos à corde in cerebrum pro materia spiritus iam dicti fertur, qui simul cum aere attracto per nares ad vẽtriculos cerebri à virtute, aut facultate cerebri transmutatur in spiritus ani-

C males.

At vbi non adsit bona cerebri temperies, aut sit ad frigidum nimis intemperatum ipsum cerebrum, causa efficiens proportionata non adsit, quare non poterit fieri spiritus animalis, hinc neque sensus, neque motus, neque alia operatio.

Huic dubitatiunculæ aliam addo, qua probari potest in hac affectione cerebrum non solùm non lædi, vt orga-

D nicum membrum, sed nec simpliciter; nam plexus choroides possunt intercipi à multitudine, qua prohibeantur spiritus in caput ferri.

At ex interceptione venarum Gal. 4. acut. com. 3. scribit posse fieri apoplexiam, quod nulla ratione euenire credendum est, nisi quia non suppeditatur materia per venas cordi, neque a

E corde ad cerebrum tranimittitur pro spirituum generatione; multo magis vbi plexus, per quos spirituum vitalium materia ad cerebrum transuehitur, intercipiantur, contingit fieri omnium sensationum tam internarum, quam externarum abolitionem.

Ex quibus videtur cerebrum vt simi lare pati posse; aliasque reperiri partes

læsas

læsas præter ventriculorum cerebri capacitatem repletam.

Existimo huic obiectioni ita satisfaciendum esse, quod cerebrum ad tantam intempetiem declinare non potest, vt tollatur affatim, & subitò vniuersa spirituum generatio homine superstite, & quando similis casus daretur, esset vltima priuatio sensus, & motus, ita vt non amplius ad motum regressus dari posset.

Non negatur tamen, quin cerebrũ possit intemperari ad frigiditatem, ita vt spirituum animalium generatio aliquo pacto deprauetur, simulque colligantur in eo superfluitates multæ, quæ nequeant expurgari, ac discuti, ita vt ex his ad vẽtricuios cerebri delatis fiat tandem apoplexia.

Quod ad Gal. authoritatem attinet, etsi à venarum interceptione apoplexiam fieri posse scribat, non id intellexit, vt velit interceptionẽ venarum vt causã, sed esse vt signum quoddam repletionis, quo futura apoplexia prænunciari facilè potest.

Ex venarum enim interceptione Hipp. eo loci scripsit fieri priuationem vocis materia ad neruorum capita fluente, quibus fertur motiua virtus ad vocis organum, nempe ad caput trachee arteriæ.

Si verò contingeret processus choroideos à multitudine humorum obstructos esse, procul omni dubio, quod amitteretur sensus, & motus, & forte etiam vita, quia deficientibus spiritibus animalibus, tolleretur subitò respiratio, ad cuius abolitionem sequitur mors.

Ad apoplexiam autem faciendam requiritur, vt sospes maneat respiratio secundum tamen magis, & minus. Cuius apoplexiæ causa proxima, & immediata ex 4. de locis aff. 2. est humor pituitosus, cui aliquando melancholia admiscetur; addo & sanguinis multitudinẽ contentam in ventriculis cerebri; à quibus non modò eorum capacitates, sed & spinalis medulla, vnde omnes prodeunt nerui, obstruuntur, indeque prohibentur spiritus animales, quo minus ad sua munera obeunda adire valeant.

Hi verò humores crassi, & lenti non modò in ventriculis continentur, sed in tota cerebri substantia: hinc Gal. loco citato loquens de modo, quo apoplexia generatur, dicebat in apoplexia cerebrum lædi magis, quo ad corpus (idest, vt Capiuaccius interpretatur, quo ad potos corporis) quàm in epilepsia, tamen facta comparatione epilepsiæ cũ apoplexia.

In epilepsia si comparetur cerebrum cum suis ventriculis, scribit Gal. ventriculos lædi magis, quàm corpus; sin fiat cõparatio epilepsiæ cum apoplexia, magis læditur corpus cerebri in apoplexia, quàm in epilepsia, quemadmodũ etiam & ventriculi magis læduntur, quã in epilepsia.

Et ratio est, quia longè maior copia humoris pituitosi detinetur in cerebro apoplectici, quàm in epileptico; materia namque contenta in substantia cerebri, in vtroque affectu tota, & repente in ventriculos præcipitat.

Hinc est, quod quemadmodum voluit locó præcitato, quod apoplexia, nec non & epilepsia, quàm citissimè fiat, quamuis non tam citò euanescat; materia enim in vẽtriculos illapsa, hinc inde mouetur, ad propriaque loca ipsius expurgationi destinata; in epilepsia quod minus copiosa sit, & forte non tam crassa aliqua eius portio deorsum per cannam ad os, & ad palatum cadit, quæ remanet dissipatur, quo nomine epileptici facilè liberantur.

At in apoplexia humore lõge copiosiore, atque crassiore existente non potest per canales iam dictos expurgari, vnde replet & omnem ventriculorum capacitatem, simulque & spinalis medullæ principium, ideoque cum materia hæc nequeat expurgari, aut dissolui, neces-

necesse est, vt vel in partem aliquam præcipitet motum, & sensum inhibens, resolutionemque faciens, vel ad mortẽ ducat ægrotantes.

Præterea Galenus scribit in sopore, & epilepsia magis lædi cerebrum, quo ad ventriculos; minus quo ad corpus; in apoplexia magis corpus, nec tamen addit magis lædi corpus, quam ventriculos.

Colligitur autem copia horum crassorum, & lentorum humorum in senibus, & ijs, qui à quadragesimo anno ad sexagesimum properant, præsertim hyeme, vbi in aerẽ degant humido, caputque ad frigidum, & humidum intẽperatum habeant, crapulisque, & assiduis commessationibus, & potationibus incumbant, crassis, frigidis, lentis, & glutinosis cibis delectentur, ac rebus venereis sint deditі.

Hæc quidem omnia tũ coniunctim, tum seiunctim accepta crassos, lentosque humores in capite coaceruare possunt, & tandem in apoplexiam impellere, quia coaceruati in cerebro ad ventriculos cadunt; primò quod aliquando ab aeris nimia caliditate veluti liquantur, ac funduntur, quemadmodum sæpè obseruamus in his, qui soli in summo æstu intempestiuè, & præter consuetudinem se exponunt.

Plerumque ab externo frigore siue ambientis, vel borealis venti, aut pluuię, aut niuis, vel summè refrigerantiũ medicamentorum, veluti à manu quadam exprimuntur: non rarò absque caliditatis, aut frigoris violentia, citra liquefactionem, vel expressionem vterque succus siue pituitosus, à quo sæpe apoplexia fit, siue melancholicus, à quo non rarò à quadragesimo anno ad sexagesimum eadem excitatur, ad finus cerebri transfertur à substantia cerebri, quasi impulsus, vt ad loca ipsius expurgationi destinata depositus ad palatum transmitte possit; interim quoque nimia sua copia, aut grauitate in sinus præcipitat, obstruensque subitò spirituum vias apoplexiam facit.

Et istæ sunt causæ coniunctæ apoplexiæ; nempe humor collectus tam in substantia cerebri, quàm in suis ventriculis, ex quo apparet cerebrum lædi, vt membrum organicum secundùm suas cauitates, & vt rectè admonet Capiuaccius secundùm poros suæ substantiæ.

Causa verò antecedens est humor paratus adire in caput. Causæ verò primitiuæ à pessima victus ratione desumptæ sunt, vt dixi.

Notandum est hic, quod duplex est apoplexia, vera, & non vera, prima ea est, in qua cerebrum læditur, tam corporis, quàm ventriculorũ occasione, 4. de locis affe. cap. 2. non vera à Galeno interceptio venarũ dicitur 4. acut. 23. & in hac læduntur plexus choroides.

Ex quibus habetis, quid sit apoplexia, quotuplex sit, & quas causas habere possit.

PROPONITVR, ET EXPONITVR *difficultas quædam.*

Antequam reconosci debeat, tempus esset aperire; sed quoniam dictum fuit spinalis medullæ principium, & ventriculos cerebri obstructos esse, vt omnis inde tollatur sensus, & motus, inquisitione dignum est, quomodo seruetur respiratio, quæ res difficillima est, nec aliquem vidi huius rei inquirentẽ rationem, quam quidem scire nemo potest, nisi qui in rebus anatomicis plus quam mediocriter sit versatus.

Sed neminem vestrum esse arbitror qui rem hanc intelligere perfectè possit, nisi prius agnouerit, ac viderit sensibus proprijs partium capitis structuram, venio tamen ad declarandam huius difficultatis rationem, quæ patebit ex declaratione illius quæsiti, quomodo seruetur in somno respiratio.

Non desunt aliqui, qui dicant ita à natura comparatum esse, vt (tanta necessi-

cessitate respirationis existente) nerui famulantes respirationi vltro ab eadem impellantur.

Sed huiusmodi responsio insulsa est, nec suum sapit philosophantem medicum. Similis est huiusmodi determinatio ei, quam 11. de vsu par. reprehēdit Gal. antiquorum dicentium palpebras, atque supercilia (quamuis sint in capite) nunquam crescere, semperque cilia recta manere, atque æquali spatio inter se distare, quia Deus sic iussit; hac enim via respondendi facilè solueretur omne quæsitum.

Sed cum Deus, & natura de possibilibus agant id, quod melius est; idque à materia, & à fine desumendum sit, ita, & in præsenti casu non satis est dixisse natura ita comparatum fuisse, vt in somno seruaretur respiratio, quia id tā clarum est, vt nulla egeat probatione: sed modum, & per quæ instrumenta natura efficerit, inquirere nobis opus est, quod vt perfectè à vobis intelligatur, paulò altius repetenda res est.

Memoriæ firmiter mandandum est à sinistro cordis sinu arteriam illam magnam, quam Arist. aortam appellauit, tanquam flumen exoriri, statimque in duas insignes, & æquales portiones, diuisam esse, quarum vna deorsum, altera sursum scandit, quæue sursum ad caput tendit plures ramificationes distribuit, quarum aliæ iugulares internę, aliæ externæ appellantur.

Ab internis iugularibus, soporariis, & carotidibus appellatis, plexus quidam, seu duæ ramificationes exortum suum deducunt, ab earum scilicet parte, qua effingunt rete illud antiquis dictum admirabile; ac feruntur per internam superficiem anteriorum ventriculorum cerebri, qui appellantur plexus choroides; in hisque spiritus continentur vitales à corde in cerebrum transmissi, vt inde simul cum aere per inspirationem tracto transmutari, & fieri possint spiritus animales, qui euadunt

A instrumentum omnium sensationum tā internarum, quàm externarum totius corporis.

Verùm hi spiritus non ita indifferenter omnibus actionibus opem ferunt, sed variam alterationem accidentalem recipientes idonei redduntur primùm in capacitate ipsius cerebri pro rectricibus actionibus cerebri celebrandis; hinc

B est, quod vna pars eorum continetur in ventriculis cerebri; altera verò ad spinalem medullam transducitur pro omni motione, & sensatione corporis agenda.

Spinalis autem medulla à cerebri ventriculorum parietibus ortum suum ducit, & recta producitur per longitudinem vnius digiti, antequam è capite exeat; ita vt ipsius duæ partes possint assignari: altera, quæ est in capite;

C altera verò quæ extra caput deorsum per spinam meat, spinalis medulla dicta, quæ nihil aliud est, quàm substantia ipsius cerebri, & à Gal. cerebrum elongatum appellata.

Stante igitur hac vera spinalis medullæ descriptione, antequam exeat à capite, de se producit secundùm communē omnium opinionem septem paria neruorum, seu septem coniugatio-

D nes, quamuis sint nouem inter se distinctæ; quando verò extra caput ceruici offertur à capite vsque ad os sacrū triginta duas de se ramificationes (quāuis per Vesalium sint 34.) partibus omnibus inferioribus exporrigit; itaque à sui principio ad finem vsque quadraginta, & vna enumerantur ramificationes.

Natura igitur spinalem hanc medullam à cerebro tali constructione elon-

E gauit, & per vnum principium eiusdē generis ramificationes per totum corpus distribuerentur; non secus atque venæ omnes, & arteriæ ab vno prodeunt trunco, & ab illo omnibus corporis partibus distributæ sunt.

Et quamuis exteriores ramificationes sensitiuam, atque motiuam ferant

virtutem, magis tamen motricem, quã sensitiuam vehunt, vt apparet in illis, qui ex alto cadentes motum crurum amittunt, sensum tamen retinent.

At earum coniugationum, quæ intus caluariam ab eadem spinali substãtia prodeunt, non est par ratio, siquidẽ aliæ sensum simpliciter, aliæ motricem ferunt facultatem: inter eas ramificationes priores, & origine, & magnitudine, & dignitate præstant nerui optici, qui conspicuè perforati sunt, & ampli, vt spirituum ingens copia ad oculos ferri queat pro visione facienda; quæ maiorem spirituum copiã dissipat, quã faciant omnes ramificationes simul, & ipsissima spinalis medulla.

Secundum par, seu secunda ramificatio exigua est admodum, quæ virtutem motricem tum oculis, tum palpebris offert.

Tertium par sensum gustus, & tactus linguæ distribuit.

Quartum par per palatum deriuatur, nec non & ad aures aliquot surculos exporrigens tum gustatum, tum quoque sensum tactus affert.

Quintum par cæteris tribus paribus posteriemis longè maius ad instrumentũ auditus per quasdam ossis cauernulas distribuitur.

Quæ paria neruorum ab ea portione spinalis medullæ exoriuntur, quæ est inter ramificationes ab ipsa in cerebellum prodeuntes, hoc est intra spatium spinalis medullæ, quod interiacet inter cerebrum, & cerebellum.

Sextum verò par neruorum à spinali medulla vtrinque à lateribus. ipsius satis exiguum explantatur, & à capite exiens, per via nque magnum ad spinæ vtrumque latus effectum recta producitur vsque ad ossis sacri postremam regionem.

Huiusque paris non satis admirari licet naturæ opificium, atque præstantiam; nam vbi hæc ramificatio ad iugulum venerit, à dextro latere iuguli

A ramificationem quamdam efficit, & eã sursum ad laryngem reuellit; ne verò præsidio destituatur, reflectit supra ipsam ramificationem vnius arteriæ, quæ brachium adit trochleæ in modum.

Idem facit in sinistro latere, sed ad cordis regionem supra truncum arteriæ magnæ hanc ramificationem reuoluit, ambæque vnitæ istæ ramificationes in

B musculos laryngis disseminantur, licet in via, vna à dextris spinæ ceruicis, alia à sinistris feratur. Qui vult cognoscere huiusmodi præclarissimum artificium, legat Gal. 16. de vsu par. cap. 4.

Addo ego modo aliquid, quod à nullo, quem viderim, obseruatum scio; nam ab huiusmodi sexta neruorum coniugatione, vbi quam primum ingressa est thoracis capacitatem, distribuitur omnibus intercostalibus musculis ner-

C uus quidam, qui coniungitur neruo à spinali medulla ibi contento; ita vt ex ipso, & illo spinalis medullæ vnicum corpus fiat disseminatũ per omnes musculos thoracis: at diaphragma attingens ramificationem solam de se ipsa exporrigit: ita vt notum sit huiusmodi sextam coniugationem a natura factam esse, vt famuletur primum, & maximè respirationi, & per consequens vo-

D ci, quæ fieri non potest nisi mediante respiratione.

Verum cum respirationis duplex sit differentia, vna inspiratio, alia expiratio dicitur. Inspiratio est, quando aerem attrahimus; expiratio, quando ipsum extrapellimus. Vtraque etiam duplex, vt à Gal. 2. de motu musc. vlt. habetur; nam alia naturalis, & parua;

E alia verò magna, quam violentam appellat.

Inspirationi naturali contraria est expiratio naturalis: inspiratio verò violẽta expirationi violentæ est contraria.

Atqui cum respiratio sit motus voluntarius, opus est, vt habeat suos musculos, à quibus thorax dilatatur, atque cõstringitur, alioquin nõ fit respiratio.

Stan-

Stante igitur verissima hac doctrina, intelligere etiam debetis, quod quædã sunt corporis dispositiones, in quibus musculi, qui sunt voluntarij motus instrumenta, agunt, & tamen agere videntur: priores dispositiones induplici sunt differentia; nam aliæ sunt, in quibus omnes musculi illius membri operantur, vt quando sustinemus brachium, & hæc dispositio dicitur à Gal. tonica.

Altera verò, in qua non omnes simpliciter, sed illi, qui sunt in vna parte, sed paulatim, & sensim etiam agunt, & hæc dispositio dicitur reclinatio, & est quando, verbi gratia, brachium deorsum paulatim reclinamus; in huiusmodi affectionibus musculi agunt, & tamen nihil agere videntur.

Alia antẽ dispositio, in qua quidpiã musculi agere videntur, & nihil efficiunt, appellatur decidentia. Relinquo modò illas dispositiones, in quibus musculi reagunt, & agere videntur, quia huiusmodi sunt propriæ actiones musculorum, quæ contractiones dicuntur; nam dum musculi agunt, contrahuntur: oppositi verò dicuntur pati, quare dicuntur actio, & passio musculorum.

Ex hac suppositione Galenica venio ad principale propositũ, & dico, quod fabrica neruorum sensus visus, gustus, auditus, odoratus, & tactus, nec non motus per totum corpus deferentium, fabrefacta est, vt à benignis vaporibus facilè impleantur, quibus spirituum via interclusa, sensu, & motu in somno homines priuantur: eorum verò neruorũ sextæ coniugationis talem, vt audiuistis fecit, fabricam, vt semper aditum præbere possint.

Nam immediatè post cerebellum in spinali medulla ipsos collocauit, vt spiritus ab eo alterati pro motu thoracis faciendo recipere primi, & soli queant: nec possunt à vaporibus ita benignis affici, quemadmodum alij in superiori magis parte existentes.

A Sed cùm spinalis medullæ principiũ in somno sit occlusum, hinc est, quod pauca copia spirituum ad eos ferri possit, sed tanta, quanta satis est ad diaphragma mouendum, quod vt loco citato docet Gal. solum sine ope aliorum musculorum thoracis author est inspirationis.

B Ad diaphragma igitur virtus motiua per illam ramificationem à sexta coniugatione transmissam transfertur, vt thoracem naturaliter dilatet, quo nomine fiat aeris attractio, eo autem dilatato à grauitate costarum cadit, similemque motum efficit decidentiæ, & huiusmodi dilatatio satis est ad respirationem seruandam.

C In magna uerò facienda opus est omnibus thoracis musculis, quæ nobis dormientibus fieri nequit; dilatatur enim thorax ab omnibus musculis, constringitur verò à musculis intercostalibus, motumque decidentię simulem patitur.

A sexta igitur coniugatione nobis dormientibus seruatur respiratio, & hæc illa est, quæ in apoplexia non ex toto obstruitur, cùm sit sub cerebello, in quo spiritus aliquot continentur: sed per paucum, & breue tempus sufficere possunt pro respiratione facienda;

D nam cum pauci admodum sint, vix ipsum diaphragma dilatãt in maxima potissimum cerebri cauitatum obstructione, à qua cùm prohibeatur materia ad caput ferri pro noua spirituum animalium generatione, hinc est, quod tã cito intereant apoplectici; vbi verò nõ tanta fiat obstructio, vt denuò possint regenerari spiritus, atque alterari in

E ipso cerebello, respiratio seruatur longiori tempore.

Et hęc sint dicta de modo, quo seruatur respiratio in apoplecticis: tempestiuum est, vt ad signa declaranda accedam.

DE SIGNIS APOPLEXIAE.

Rasis tria signa in medium affert, quibus dignoscitur hæc affectio: primum est, quod apoplecticus iaceat in terra, quasi dormiens: deinde, quod sine somno stertat: tertiò, quod punctus non sentiat.

At certè hæc tria signa satis sunt ad describendam apoplexiam, eamque inter cæteros capitis affectus dignoscendam, quia in primis ægrotus in terra iacet non modò, quasi dormiens, sed tanquam cadauer, oculis clausis, pronus, aut supinus, nihil loquitur, nihil intelligit, vel audit: ac vt Celsus author est lib. 3. cap. 26. mens cum corpore vna stupet, stertit, & vniuerso motu destitutus est.

Deinde nulla percipitur sensibilis respiratio, quia videtur abolita, & si tamen adhuc, vt diximus adsit, admodũ obscurè, & diminutè apparet: vnde à comate differt, vt suo loco diximus, in quo respiratio nullam labem patitur.

Tandem cum apoplexiæ differentiæ desumantur à maiori, & minori respirationis læsione, vt Gal. tradidit 3. aph. 4. validissima illa est, in qua cum stertore ita offenditur respiratio, vt cohiberi omninò videatur, alia verò est, in qua æger anhelat, sed cum difficultate, & secundum magis, & minus, & inæqualitate quadam.

Auic. 1. 3. tr. 5. cap. 13. futuræ apoplexiæ aliquot affert indicia, inter quæ primum est præcedens capitis dolor, inflatio venarum iugularium, quas guidem appellat. Præcedit vertigo, tremor dentiumq; stridor, grauitas, atque pigritia motus: quæ quidem omnia, vel aliqua quandoque præcedere possunt, sed sæpe repente materia in ventriculum cadit anteriorem, eumque obstruendo repentinam facit apoplexiam.

Sunt, qui addunt spumam tanquam huius affectionis signum, quod quidem aliquando cernitur, sed raro, & solum

A in vehementissima, vnde dicebat Rasis apparente spuma in apoplexia non esse curandam, quæ tamen spuma sæpe, aut semper in epilepsia apparet, de qua suo loco.

Relinquuntur signa declaranda causarum prædictarum, quæ tamen ad humores in corpore peccantes referri debent, à quibus quidem indicationes curatiuas desumi oportet. Causæ exteri-

B ores nihil indicant, ideo illæ tantum inquirendæ sunt, vt ex ijs in cognitionem deueniamus humoris peccantis, viasq; obstruentis spiritui animalium; si enim de ante acta vita perquiratur, an scilicet potationibus, ac commessationibus frequentiùs delectatus fuerit, vsusque cibis crassis, ex quibus conijci possit copiam humorum in corpore adesse, iam habebis apoplexiam factam esse ex humorum nimia quantitate.

C Idem quoque agendum, vbi ex habitu corporis suspicatur pituitosos humores esse, qui faciant apoplexiam, plerumque enim ex hoc humore viscido fit: vnde Aetius lib. 2. cap. 27. scribit ex Gal. siderationem propter repentinũ sui exortum indicare humorem crassum, & frigidum, vel viscosum implentem principaliores ventriculos cerebri.

D Insuper ex consuetudine, regione, anni tempore, ante acta victus ratione, ab excretis, à qualitatibus faciei mutatis, alijsq; possumus cognoscere pituitã peccantem, de quibus supra in capite de cephalalgia egimus.

Quod à melancholia proueniat apoplexia, deprehenditur ab habitu, & ab ætate, quia Hipp. scripsit à quadragesimo anno ad sexagesimũ homines corripi hac affectione, præsertim, vt inquit Gal. ab humore melancholico.

E An modò à sanguine fieri possit, vt Auic. placuit, dum affert signa apoplexiæ à sanguine, dicendum est posse quidem, sed vbi adsint humores crassi, & lenti sanguini adiuncti: nisi dicamus a sanguinis copia contingere vasorum, seu

processuum choroidum interceptionē, ac repletionem, à qua prohibeantur ad caput ferri spiritus vitales, quibus impeditis sine sensu, & motu ægrotantē remanere necesse est: cuius apoplexiæ differentia à notis sanguinis cognosci poterit à perito medico.

Sed in huiusmodi affectione non datur nobis signis vti, atque experimenta facere ex medicamentis ad dignoscēdam materiam peccantem; quia morbus iste non dat inducias, quare omni ingenio curandum est, vt statim ventriculi ab hisce humoribus liberentur, cum potissimùm vt plurimum hunc affectum à crassis humoribus, & frigidis prouenire, quotidiana demonstret experientia.

DE FVTVRO EVENTV Apoplexiæ.

AN quidpiam ex nostra diligentia vtilitatis consequi possint ægrotantes, ab ipsiusmet symptomatis vehementia deprehendi potest. Atque hoc loci videndum est, quæ sit apoplexia fortis, quæ debilis, quod vt cognoscatur ad Gal. ito, qui ad respirationē recurrendum esse docet; nam fortis apoplexia illa censetur, in qua respiratio insigniter, & valde est læsa; debilis verò vbi respiratio mediocriter est læsa.

At vbi insigniter fuerit labefactata respiratio, ita vt sensui non appareat, hæc prorsus est fortis, & à Saxonia dicitur esse in primo gradu apoplexiæ deploratæ. Secundus gradus in desperatione est apoplexia cum stertore. Tertius gradus est, quando spiratio est sine stertore, nihilominus ipsa intercipitur, cum magna inæqualitate: & omnes istæ differentiæ ad apoplexiam fortem reduci valent.

Sunt & aliæ species apoplexiæ, in quibus remanet spiratio sine stertore, & inæqualitate, quæ ad debilem reduci

A possunt: & istæ sunt illæ, de quibus dicebat Gal. terminari in paraplegiam. Sed quamuis apoplexia sit cū stertore, & aliqua etiam sit cum inæqualitate, sunt tamen eæ non semper deploratæ; nam obseruatum est aliquos sanatos fuisse.

Præclara quidem prognostica à grauissimis authoribus in medium allata fuere, inter quæ veluti diffinitiuū illud

B est, quod summus dictator scriptum reliquit 2.aph.42. nempe apoplexiam fortem nemo curare potest: debilem verò rarò: ex quo habemus infœlices eos esse, ac valde miseros, qui in hanc affectionem incidunt; nam si valida fuerit, ad mortem terminatur, si verò debilis rarò, vix, & maxima cum difficultate potest ad sanitatem reduci, sed ad aliquod morbi genus incurabile pertransit.

C Aliud etiam oraculum 6.aph.51. scriptum est. Quicumque sani capitis dolore de repente capiuntur, statimque muti fiunt, ac stertunt, infra septimum moriuntur, nisi superuenerit febris. Adeo hæc sententia determinata est, vt non modò mortem prædicat, sed diem quoque præscribat; ita vt nulla sit in hoc affectu spes salutis, nisi alius superueniat morbus, nempe febris vt salus

D ægrotantis posita sit in alio affectu, qui etiam suapte natura est malus.

Doctissimus inter Græcos Aretæus interdum febrem adiunctam apoplexiæ reperiri ait, quæ non minus ipsa apoplexia periculum affert: & certè vbi vehemens adfuerit febris, nulla spes salutis expectanda est. At vbi febris quædā aduenerit, que tantum habeat caloris,

E vt vnica, vel duabus accessionibus dissipet materiam facientem apoplexiam, hæc erit salutis causa, sed si diu perseueret, verendum est, ne ægrotum interficiat.

Sed quamuis apoplexia morbus sit suapte natura hominem vel iugulans, vel ad infœlicem statum reducens, plures tamen obseruationes ostendunt no-

nobis multos ab ipsa apoplexia fuisse liberatos; nam aliquos videmus ex ea in oris torturam incidisse, qui tandem temporis beneficio euaserunt. Ideo medicus debet esse diligens admodum, atque oculatus in apoplexia forti à debili distinguenda, ne ars medica apud vulgares diffametur.

Sed vbi casus deploratus videtur, affinibus, & assistentibus rem in angusto esse dicendum venit: non tamen debemus absque auxilio relinquere ægrotantem; ne crudelis medici nomen subeamus, sed ea semper agere debemus, quę à prudentia discursiua suppeditantur.

DE CVRATIONE APOPLEXIÆ in accessione, & per chirurgiam.

Quāuis in omni morbo è corpore pellendo oporteat semper medicum methodicè procedere, suisque instrumentis cautè, & cum ratione vti; sunt tamen aliqui morbi, in quibus exactè regulæ seruari nequeūt, inter quos fortè sola est apoplexia; cuius paroxismus, seu accessio adeo præcipitosa est, vt authore Aetio lib.2.c.27. pro ægroti salute cogamur etiam nōnunquā omnia temerè tentare.

In primis igitur vbi paroxismus hominem inuaserit, cum correptus sit sine sensu, & motu, explorādum rectè est, an viuat adhuc, nec ne; quia in quibusdam, vt diximus, respiratio vix seruatur, quod fiet experimentis iam dictis, nempe gossipij parua quantitate ad os, & nares applicata, quæ si moueatur, signum est spiritum exire: vel apponatur cyathus aquæ supra thoracem, quæ si moueatur, signum est adesse respirationem: sed malè tunc agitur pro ægrotāte, vbi ad id redacta res est; existimo enim tunc temporis casum esse deploratum.

Vbi verò apertè adsit respiratio, omni instrumento medico vtendum est, vt ægrotus ab hac accessione liberetur,

A quod per reuulsoria instrumenta agendum, nec non per ea, quæ attenuandi facultatem habēt, applicita naribus, oti, capiti: & vt vno concludam verbo, ad vehementissima medicamenta deueniendum est, videlicet ad ferrum, atque ignem: & si fieri poterit, omnia medicinæ instrumenta confusim sunt administranda.

B Frictionibus igitur vehementioribus ad crura, ad brachia, ad scapulas, ad dorsum vtendum est continuis, nodis dolorosis ad artus, digitorum pedis, ac manus contorsione.

Sunt, qui inungūt plātas pedis oleo, deinde eas vehementer cum sale, & aceto acerrimo fricant: applicandæ sunt cucurbitæ ad fœmora, ad tibias, Rasis sartaginem calidam, atque ignitā capiti apponit, eamque ter, aut quater repetit, quæ tamen actu caput non C tangat, sed sua caliditate pilos aliquo modo adurat.

Cucurbitæ quoque ex Aetio ad lumbos applicandæ, & ita continuata serie ad sacrum os sequi; quandoque enim his cucurbitis applicatis ab accessione reuocantur ægrotantes.

Ad cauterium quoque ab igne factū D statim properare post immissum clysterem, vel acre suppositorium summæ vtilitatis esse existimo, quia debilitata hac in parte cute natura valet transmittere materiam contentam in ventriculis cerebri, quæ ob sui copiam per canales ordinarios expurgari nequit.

Clysteres autem sunt huiusmodi.

℞. succi mercurialis, vel brassicæ lib. j.
Hieræ simpl. vnc. j.
Salis gemmæ drach. j. fiat clyster.
E Vel
℞. rad. cucumeris asinini vnc. ij.
Furfuris in petia lig. lib. ß. bull. secundum artem.
℞. huius decocti lib. j.
Succi betę vnc. iiij.
Hieræ simp.
Diaphęn. ana vnc. ß.

Sa-

Salis gemmæ scrup.ij.
fiat clyster.

Clyster quoque ex aqua marina, in qua hiera dissoluatur bonus est,

Pro suppositorio

℞. mellis despum.vnc.j.
Salis gemmæ,
Ellebori ana scrup.j.ß.
Fiat suppositorium.

Rasis clysma quoddam satis validũ, & ex vsu opportunum proponit, sic

℞. pulpæ colocynthidos,
Panis porcini, seu cyclaminis.
Centaurij minoris,
Ellebori albi ana vnc.j.
Bull. in lib. iij. aquæ fontis pur. ad consumptionem duarum partium
℞. huius colati lib.ß.quæ si extra redierit, fiat alius clyster ex eadem materia.

Quibus, & aliis sperare licet, vt ab accessione liberetur, à qua vbi liber fuerit, ad regularia medicamenta properandum est, primò ad chirurgiam.

Sanguinis igitur missionem primo loco aggrediemur, quæ fieri potest in accessione, de qua quidem omnes authores consentire videntur, quamuis dissentio quædam inter eos sit de loco, vnde extrahendus sit, nec non de modo, quantitate, & tempore.

De loco quidem, quia Auic. 1.3. tr. 5.cap.14.nihil certi determinat, Aetius verò lib.6.cap.27.vult sanguinem mittendum esse ex manu dextera.

Non possum satis mirari Capiuacciũ scribentem Auicennæ consilium esse, vt in primis in hoc affectu secentur venæ cephalicæ ex brachio, colli, pedum, & narium venæ, quia in hoc capite solum modò scribit in apoplexia sanguinea, & phlegmatica mittendum esse sanguinẽ, de loco ne verbum quidem, quãuis cap. de vertigine, nec non cap. de dolore capitis, vt audiuistis, ab his locis non modò sanguinem mittendum esse, verũ & cucurbitam ad terminum inferiorem ceruicis, nec non ad caput applicandã scribit.

A Secundò scribit etiam Capiuaccius Rasim secare priùs venas medias, deinde remotas à capite, tertiò proximas, cũ tamen in tribus locis, in quibus loquitur de apoplexia, non ita rem hanc determinat; nàm. 1.contin cap.1.de sanguine mittendo nulla fit mentio. Secũdo loco sermonem breuissimum de eadem habet apoplexia lib.diuis.cap.2. vbi scribit eodem tempore mittendum esse

B sanguinem ex vtraque cephalica, si potissimum apoplexia a sanguine ortum duxerit. Tertiò in præsenti 9. lib. cap. 4. loquens de sanguinis missione inquit illicò mittendum esse sanguinẽ ex venis iugularibus, quas guiden appellat, vel ex duabus cephalicis: quare non determinat Rasis sanguinis missionem ea ratione faciendam, qua supponit Capiuaccius.

C Sed tamen cum Aetius ex manu dicat sanguinem esse extrahendum, Rasis verò à cephalicis, vel iugularibus, saltẽ inter ipsos differentia est de loco, à quo mittendus sit sanguis.

De modo autem, aut quantitate sanguinis mittendi, Aetius vult paucam quantitatem sanguinis esse extrahẽdam, faciendamq; illam epicrasim, hoc est sanguinis iteratã euacuationem;

D nam cum dixisset partiendam esse, subiungit; cõmouere enim tantùm oportet, non exoluere vires, & calorem extinguere, quia ex vnica sanguinis euacuatione virium fit iactura: vbi igitur nil mali successerit, iterandam sectionem iubet. At auic. è contra scribit multã copiam sanguinis vnica vice mittẽdã esse.

E Dicendum pro solutione harum difficultatum omnes authores conuenire in sanguinis missione ob ingens suffocationis periculum, quia nisi mittatur sanguis, statim moriuntur ægrotantes: & id præcipuè statim à principio agendum & in ipsa accessione.

Verùm quoniam apoplexia aliquando fit à sanguine, nonnunquam imò sæ-

sæpe à pituita, in prima specie sanguis rationem habet causæ principalis, in secunda verò causæ sine qua non; vtratamen indicat sanguinis missionem, sed magis vbi peccat sāguis in quantitate, sed aliquando virtus permittit sanguinis missionē, aliquādo verò minimè: ideo Auic. respiciēs primariū sanguinis mittendi indicans scribit sanguinem copiosum esse mittendum, subintelligens semper quoties virtus id permittit.

Aetius verò virtutem considerans admonuit eam esse respiciendam diligenter, vt si non possit admittere vnica vice tantam sanguinis missionem, quanta opus est semel, vt in duas vices euacuetur. Quare inter Aetium, & Auic. nullam existimo reperiri cōtradictionem.

Nec etiam inter inter Aetium, & Rasim, quia Aetius scripsit ex manu dextera mittendum esse sanguinem: per manum autem duo intelliguntur, nēpe manum, & extremam manum: manus simpliciter dicta est tota illa moles, quæ à scapulà ad extremos vsque digitos pendula conspicitur in tres partes diuisa, hoc est, in humerum, vlnam, & extremam manum: extrema verò manus in carpum, metacarpum, & digitos partita est, ideo cum manus sub se brachium contineat, Aetius voluit intelligere nomine ipsius eam partem, à qua frequentius mittitur sanguis, quæ est ad cubitum, vt sensus Aetij sit, vt sanguis mittatur ex brachio dextero.

Rasis igitur magis particulariter loquens locum determinauit, nempe venam cephalicam, à qua quidem mittitur sanguis, tum reuellendi, tum euacuandi causa, quemadmodum in hoc casu contingit: & quoniam peccatum sanguinis est vehemens, ideo indicat multam sui copiam esse euacuandam; ideo Rasis primò non modò ab vnica vena sanguinem trahit, sed ab vtraque cephalica vtriusque brachij, vt fiat vniuersalis totius corporis euacuatio:

A qua peracta ad euacuationem particularem deueniendum esse putat, idest ad venas iugulares secandas.

Rectè igitur Aetius, & rectiùs Rasis de sanguinis missione in hac affectione determinant. Sed venarum iugularium sectionem tunc maximè iuuare credendum est, quando ob venarum, & potissimùm plexuū choroidum interceptionem apoplexia prouenit; nam emisso

B sanguine statim spiritus in caput ferri possunt, & transmutari in spiritus animales. Sed difficilis admodum est harum venarum sectio, & non nisi à peritissimo chirurgo in hac potissimùm affectione tentanda.

Possumus etiam mittere sanguinem ex poplite, & ex talo, vbi iam facta fuerit vniuersalis euacuatio, vt inde reuellatur à capite materia. Hoc quidem

C modo per sanguinis missionem auspicabimur apoplexiæ curationem. Cucurbitæ quoque vt dictum est in accessione cum valida flamma ad dorsum, ad clunes, ad crura omninò sunt applicandæ, deligationes, frictiones, & id genus, de quibus iam satis est dictum.

Et quamuis huiusmodi remedia referantur ad vnam ex sex rebus non naturalibus, ad motum nempe, nihilominus

D quia sunt operationes manuales, ad instrumentum chirurgicum retulimus.

DE CVRATIONE APOPLEXIAE *per victus rationem.*

QVamuis præsens morbus sit acutissimus, qui hominem vt plurimum infra quatriuum, aut septimū iugulat, & à medicamentis poti-

E ùs, quàm à victus ratione eius petenda esset curatio; de hac tamē sunt dicēda, quæ de cæteris alijs hùc vsq; diximus.

Et primò aer ad calidum, & siccum vergere debet, quia frequentiùs apoplexia ex pituitoso, quam ab alijs humoribus contingere solet; nam ex bile nunquam, ex sanguine raro, ex melancho-

cholia frequentiùs, ex pituita verò quasi sēper. De viuendi autē modo regulas aliquas cōsueto ordine hic adnectimus.

Primò quidem æger collocetur in conclaui dilucido, ac claro, in quo aer vergat ad calidum magis, vt materia à capite foras euocari possit, qui etiam parari potest cum rebus à me dictis cap. de cephalęa a materia pituitosa, vt sunt ignis, res aromaticæ, & huiusmodi, quæ exiccandi, & calefaciendi facultatem habent.

B Lectus, in quo decumbere debet, sit pendulus ad pedes, siquidem hic motione est opus, & potissimùm ad partes inferiores, vnde, vt dictum est, frictionibus validis, ac frequenribus vti optimum est, quibus sperare licet excitari posse naturæ vim à morbo sopitam, nec non liberari obstructa, præpararique materiam ad fluxum.

C Vectio, nauigatio, & huiusmodi, quæ corpus exercent, non reprobantur, si declinante morbo fiant, & æstiuo tempore, aut saltem sub cælo temperato magis ad caliditatem, & siccitatem vergente.

Curandum est, vt potius vigilet, quā dormiat, quinimo quia apoplectici solent esse quasi somnolenti, ideo expergefaciendi semper veniunt, ne in profundum somnum cadant.

D Animi affectiones ad iram, & excandescentiam ducentes facultatem & ipsę habēt ad humores attenuandos, proinde in præsenti casu non sunt inutiles.

At quoniam in principijs vix aliquid deglutire possunt, ideo eorum victus debet esse fluidus, vt deorsum fluat, atque in stomacho alterari possit; talia sunt fercula panis triti in iure pullorum, dissoluti, vel vitelli ouorum recentium in iure prædicto dissoluti, vel fercula ... ris, vel etiam contusa ex carnibus, vel stillatitia.

Cum cibo quoque semper aliquid admisceendum verit, quod incidendi, & attenuandi facultatem habeat. Panis aromatizatus, mellitus, fœniculatus, aut anisatus, nec non biscoctus in hoc casu probatur. In iusculis carnium pullorū, vel caponis, vel similium (de quibus alibi prolixè egimus) infundatur panis; in quibus iusculis ebullierint serpyllū, hyssopum, calamenthum, saluia, bettonica, sampsucus, & id genus, vbi autem liberatus fuerit ab affectione æger, alia est inchoanda victus ratio.

Pro potu sit aqua, in qua ebullierit modicum cinnamomi, aut anisorum, vel melicratum, vel saluiæ aqua quoque saluiæ, & bettonicæ stillatitia confert; vbi autem morbus in longum protrahatur, vt fieri solet, nonnunquam modicum vini pauciferum concedendum est.

Singulis, aut saltem alternis diebus aluus per clysterem educenda venit, vel suppositorijs quibusdam acribus vtēdū, vt supra in accessione diximus.

Pro clystere.

℞. chamæmeli,
Rutæ,
Anethi,
Saluiæ,
Origani,
Calamenthi,
Cētaurij minoris ana manip. ß.
Carthami vnc. j. fiat decoctio secundum artem.
℞. decoct. huius lib. j.
Olei de castoreo vnc. iij.
Hieræ picræ vnc. j. ß.
Bened. vnc. ß.
Mellis vnc. j. ß.
Salis gemmæ drach. j.
Agarici drach. ß. m. pro clystere.

E *DE CVRATIONE APOPLEXIAE per pharmaciam.*

Si curatio per hoc instrumentum rectè, & vt decet instituenda venit, opus est in primis animaduertere causā antecedentem, deinde & cōiunctam. Immediata, & proxima causa, nempe

coniuncta, vt plurimum est materia contenta in ventriculis, & etiam in corpore ipsius cerebri, de qua loquens Gal. 2. aph. 45. scribit eam esse, vt plurimum frigidam, & crassam.

Sed quamuis alia possit esse materia, nempe sanguis, aut humor melancholicus, vt supra ex Hipp. vidimus contingere iis, qui à quadragesimo ad sexagesimũ annũ properant; illa est tamẽ, ad quám consilium medici dirigi debet, vt obstruentis rationem habeat: ita vt obstructio sit immediata, & proxima causa huius symptomatis, vel plurium horum symptomatum, vt melius loquar, quia hic rectices facultates cerebri abolitæ sunt, nec non sensitiua, & motiua totius corporis, ea excepta, quæ ad diaphragma est.

Quare nec à sola pororum, & meatuum cerebri adstrictione fieri potest, vt nonnulli ex neotericis existimãt, quia non videtur ventriculos cerebri, tam patentes sola aeris frigiditate posse constringi, vt aditus spirituum prohibeatur.

Non negamus tamen, quin adstringi possint ex vulnere intus os pellente, de cuius quidem cura non est præsentis instituti; sed ad eam deuenire oportet, in qua supponitur crassos humores, crudos, & pituitosos primùm ventriculos obstruere, deinde ad eam, quæ melancholicos habet humores.

Secundum igitur nostrum consuetũ loquendi modum dicimus opus esse prohibere, ne affectus magis increscat, quod fiet, si eius generatio inhibeatur, quod per dictam victus rationem consequemur: deinde, si humor, qui in toto corporis habitu reperitur, in caput ferri prohibeatur, quod fiet, si ipsum ad alium locum, & extra corpus ducamus.

At id commodè fieri nequit, nisi prius præparetur materia, at cum sit frigidus, crassus, lentus ac viscidus humor, medicamentis, quæ ipsum altera-

A re debent, vt calefaciendi, attenuandi, & incidendi virtutem habentibus, vti opus est, vt sunt

Syr. de bettonica,
De hyssopo,
De stœchade sim. & comp.
Oxymel. simp. & comp.
Squilliticum,
Mel anacardinum,
Byzantinus sim. & comp.

B De ius,
Cum aquis,
Bettonicæ,
Hyssopi,
Saluiæ,
Maioranæ,
Pulegij,
Thymi,
Calamenthi,

C Stœchadis,

Medicamenta autem educentia pituitosos humores sunt

Elect. indum maius: dosis ad vnc. ß.
Diaphœnicon,
Bened. laxat.
Diaturbith. dosis ad vnc. j.
Diacarthamum, dosis drachc. v.
Hiera picra cum agarico,
Hiera logadij, dosis drach. iiij.

D Hiera diacolocynth. dosis drach. ij. hoc modo.

℞. syr. ros. sol. vnc. v.
Diacarth.
Hieræ logad. ana drach. ij.
Aquæ bett. q. s. fiat potus breuis.

Vel

℞. Hieræ diacolocynth. drach. iiij.
Diacatholici drach. vj.
Cum sacch. fiat bolus.

E Pilulæ alephanginæ,
Arabicæ,
Aureæ Nic.
De opopanace,
De sarcocolla Mes.
De octo rebus Nic.
Fœtidæ maiores.
De euphorbio,
Ex trochisc. alhandal.

De

De colocynth.
De nitro Alexand.quæ sunt mirabilis operationis, vt
℞. pi. de nitro Alex.
Cochuar. ana drach. j.
Cum aqua saluiæ fiant pil.
Vel
℞. pil. alephang. drach. ʒ.
Trochis. alhandal scrup. ʒ.
Fiant pil. num. vij.
Sunt, & medicamenta localia; sunt quoque medicamenta interna, pro quibus recurre ad curam doloris capitis à materia pituitosa.
Vbi verò fiat à melancholico succo, quod rarò contingit, ad eos syrupos recurrendum est, qui cum alterare sunt apti, vt
Syr. de epithymo,
De succo borrag.
De succo buglossi,
De polypodio,
De pęonia Mesues.
De pomis,
De scolopendria,
De fumaria,
Cum aquis.
Melissæ,
Buglossi,
Borrag.
Fumariæ,
Pœoniæ,
Scolopendriæ,
Melissophylli,
Hisce ad humorem melancholicum præparādum procedere potestis singulo mane vnum offerentes, qui vbi præparatus fuerit educendus est medicamentis, ad id facientibus, vt sunt

A Diacassia, cuius dosis ab vnc. j. ad drach. x.
Diasena lenitiua, dosis ab vnc. j. ad vnc. j. ʒ.
A Confectio hamech. dosis à drach. iij. ad drach. v.
Diasena solut.
Hiera Archig. à Mesue, & Auicenna descripta: cuius dosis est à drach. iiij. ad drach. vij.
B Vt
℞. Diacassiæ vnc. j.
Confect. hamech. vnc. ʒ.
Cum sacch. fiat bolus.
Vel
℞. Diasenæ len. drach. x.
Hieræ Archig. drach. iij.
Cum sacch. fiat bolus.
Ad idem faciunt.
Pilulæ indæ,
C De lapide lazuli,
De lap. armenio,
De elat. Nicolai,
De elleboro Mes.
Quarum duarum vltimarum dosis est à gr. iij. ad gr. v.
Sub forma pilularum,
℞. pil. de lap. lazuli scrup. iiij.
Pil. de elat. gr. iij.
Fiant pil. num. v.
D Pro curatione autem causæ coniunctæ opus est vti localibus, quæ sensibiliter, & insensibiliter possunt educere vtramque materiam à capite, quorum alia naribus, alia ori, & palato applicentur, de quibus omnibus recurre ad caput de dolore capitis, vbi satis prolixè de ijs sermonem habuimus. Apoplexia discussa epilepsiam examinamus.

DE EPILEPSIA.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

Tanta est similitudo, & affinitas inter apoplexiam, & epilepsiam, tã causarum, actionũ læsarum & partis affectæ, quàm modi inuasionis ratione, vt in primo insultu vix vna ab altera distingui possit. Nam ægrotantes in terram cadunt tãquam mortui nihil audientes, aut sentientes, neque interrogati quidquam respondentes in vtraque hac affectione, vt meritò post tractatum vnius afferenda veniat alterius contemplatio.

Quare in animum induxi declarata, & ad viuum depicta apoplexia ante oculos vestros, epilepsiam tanquam in tabella quadam delineatam afferre, vt inde agnoscere valeatis, in quibus re vera conueniat hæc cum apoplexia, & in quibus differat.

Sed antequam ipsius essentiam delineem, quot nominibus appelletur vobis aperire decreui, non tamen eorumdem etymologiã inuestigare conabor, cum parum id vestra referat: ac quia legere potestis per vos ipsos authores magis curiosos, qui multum temporis impendunt in nominibus declarandis.

Igitur appellata fuit epilepsia, morbus sacer, morbus Herculeus, morbus lunaticus, morbus comitalis, morbus caducus, & tandem ab Hipp. fuit appellata morbus puerorum.

Arnaldus à Villa noua ad ipsam signi ficandam lib. de epilepsia varijs vtitur nominibus, sed quam aptè viderint alij: & hæc de nominibus;

Essentia epilepsiæ ex aliquorum mente posita est in symptomate læsarũ actionum animalium omnium tam rectricum, & sensitiuarum, quàm motiuarum, non secus atque apoplexia: ab ipsa tamen differens, quia in illa motus

A est abolitus ex toto; in hac verò est deprauatus: in illa non seruatur respiratio, in hac autẽ seruatur, nec quidquam læditur.

Nonnulli è contra sunt, qui dicunt in epilepsia nec sensum, nec rectrices facultates lædi, sed motum deprauatũ esse, vt est Marcellus Donatus lib. de mirab. hist. medica cap. 4. ita vt dicendũ sit epilepsiam multis nominibus ab

B apoplexia differre.

Sed cùm epilepsia alia sit per essentiã in capite facta, alia per consensum, dicendum forte erit in prima actiones hegemonicas lædi, in altera per consensum minimè. Quare inquirenti huius affectionis essentiam non videtur posse vtramque sub vna definitione cõprehendi, quia natura epilepsiæ per essentiam posita est in deperditione faculta-

C tum rectricum, sensus ablatione, nec non conuulsione totius corporis, quæ est motus deprauatus.

Illa verò, quæ per consensum est, essentiam suam habet in deperditione sẽsus tantùm, & motus voluntarij deprauatione. At si in ea, quæ per essentiam est, non amittuntur hegemonicæ, vt Marcellus Donatus velle videtur, non

D vna, & eadem esse potest definitio.

Verùm hæc opinio Galeno omninò contrariatur, qui 3. de loc. aff. 7. scriptũ reliquit epilepsiam esse conuulsionem omnium partium corporis, non perpetuam, sed quæ ex temporum fit interuallis cum mentis, ac sensuum læsione.

Ex Gal. igitur rectrices læduntur facultates tam in epilepsia per essentiam, quàm in illa per consensum: quare vna,

E & eadem res, & sub vnica definitione comprehendi debet, & in vtraque cum sensu hegemonicæ abolentur: motus autem deprauatur, quod potissimum in epilepsia per consensum apparet, in-

qua

qua tot motus deprauati, & tot modis conspiciuntur, vt vix credibile sit fieri tales motus.

A

Nam videbitis aliquos contorquentes spinam ad posteriora, vt caput attingat eorum calcanea: alios videbitis capite terra innixos pedibus sursum eleuatis, vt mirum sit, quomodo possint in hac figura permanere: alios obseruabitis quandoque habere manuum, & pedum digitos ita contractos, vt non possint vllâ violentia extendi.

B

Vidi inter alias mulieres vnam in lecto decumbentem manus, & pedes perpetuò, sursum deorsumque retrahentem, neque vnquam quiescentem integris manentibus facultatibus rectricibus.

Definitur à Gal. lib. 3. de loc. aff. 7. quod sit conuulsio omnium corporis partium, non perpetua, vt in emprosthotano, opisthotono, & tetano videre est, sed quæ interuallis temporum euenit, neque solum hac de causa, sed mētis quoque, & sensuum læsione à iam dictis conuulsionum generibus differt. Idem ait Paulus lib. 3. cap. 13. & Auic. l. 3. tr. 5. cap. 8.

C

Ita vero ex Gal. authoritate loco cit. & 2. de caus. sympt. c. 2. essentia epilepsiæ sit posita in motu deprauato, qui est conuulsio. Verùm conuulsio consideratur duobus modis, primò vt significat conuulsionem consūmatam, in qua membra cōuulsa in vna figura quiescūt, vt contingit in prædictis conuulsionibus; secundò vt significat motum conuulsiuum.

D

Quare epilepsia est totius corporis motus conuulsiuus cum sensuum internorum, & externorum priuatione; vnde cōuulsio est loco generis, reliqua verò verba loco differentiarum, vt notat Garcias Carrerus disp. 17. de epilepsiâ cap. 4. supra lib. citatum Gal. 3. de loc. aff. 7.

E

DE PARTE AFFECTA IN epilepsia.

Partem affectam cerebrum esse nulli est dubium, sed cum diuidatur cerebrum, vt diximus cap. de apoplexia in corpus, & ventriculos, à Gal. 4. de loc. aff. 2. determinatur magis lædi ventriculos, quàm corpus facta comparatione cerebri epileptici secundùm suas partes, videlicet corpus eiusdem cerebri, & ventriculos.

Sed quando additur corpus cerebri apoplecticorum magis lædi, noluit Gal. inferre, quod corpus cerebri apoplecticorum in apoplexia magis lędatur, quā ventriculi eorundem apoplecticorum, sed id dixit per comparationem ad corpus cerebri epilepticorum; nam corpus cerebri apoplecticorum magis læditur, quàm epilepticorum: quemadmodum etiam ventriculi cerebri in apoplecticis magis læduntur, quàm in epilepticis ob allatas in tractatu de apoplexia rationes.

Pars igitur affecta in epilepsia est cerebrum, tam corporis, quàm suorum ventriculorum ratione, sed magis secundum ventriculos. Inuenta iam definitione, & parte affecta opus est, vt inquiramus, quē morbū sequatur epilepsia.

QVEM MORBVM SEQVITVR epilepsia.

Inter scriptores recentiores maxima lis est, & controuersia de hoc morbo; alij enim defendunt cum Gal. non posse esse nisi obstructionem, inter quos est Vallesius supra quartum lib. de loc. aff. 2. quem sectatus est Io. Baptista Syluat. lib. controu. 44. & plerique alij.

E contra Fernelius, Rondelet, Joubertus, & omnes Galli negant fieri posse ab obstructione, sed à mala qualitate, & venenata. Hos sectatus est Mercellus Donatus lib. admir. hist. med. cap. 4. admirandæ epilepsiæ.

Sunt

Sunt alij authores, qui in medio stāt diuidentes epilepsiam per essentiam ab ea per consensum, & asserunt illam per essentiam requirere obstructionem, pro certo habentes non posse ab alia causa fieri.

At illa, quę per consensum est, tam ab obstructione, quàm à mala, & venenata qualitate fieri contendunt.

Legere potestis Garciam disput. de epilep. cap. 4. quo in loco videbitis rationes omnium prædictorum authorū, simulque & ipsius Carrerij determinationem, quod obstructio quidem adest in ventriculis cerebri, sed non est sufficiens ad facienda ea symptomata, quæ concurrunt in epilepsia; nam ibi adest sensuum internorum, & externorum priuatio, nec non & partium conuulsio.

Sensuum autem priuatio fieri ab obstructione quidem potest, sed ad conuulsionem faciendam non satis est obstructio, sed aliquid aliud requiritur, vt fiat eiusmodi motus: id autem non aliunde ex Gal. peti potest, quàm à cerebro, quod percipiens se oppressū esse, maximè conatur, vt noxium eijciat, & huiusmodi motus, quem facit cerebrum, est causa conuulsionis.

Additque non omnes esse huius opinionis, vt putent à cerebro se conquatiente, & mouente fieri motum illum conuulsiuum, quia aliquando cōtingit vnam partem, vel aliquas partes moueri reliquis quiescentibus, vnde non censet talem motum particularem posse à cerebro fieri, à quo omnes nerui, vt à principio prodeunt; nam opus esset, vt omnes nerui ab ipso prodeuntes mouerentur.

Neque videtur rectè dici posse cerebrum lædi secundùm diuersas sui partes, secundùm quas, cum mouetur, mouet etiam neruos, & musculos illi correspondentes, cum sit totum quoddā continuum, & similare. Melius propterea iudicat posse esse, quod particulares nerui irritētur, vel pars à qua ipsi oriuntur, quia contingit eos solos irritari, quibus communicata est materia, ac inde moueri membra, quibus innascuntur.

A

Verùm à qua facultate fiant hi motus, non adeo clarum est, an à naturali irritata, an ab animali, quamuis huiusmodi inquisitiones ad curationem, aut ad præsens institutum parum, aut nihil faciant; sat enim est nobis, si cognoscamus partem læsam esse cerebrum secundum corpus, & ventriculos, sed magis secundum ventriculos, & quod etiam idem cerebrum sit læsum cum sua spinali medulla, quæ iam extra corpus per spinā osseam in trigintaduo paria neruorum distribuitur pro motus localis distributione; nam isthæc triginta duo paria neruorum sparsa sunt per musculos motus localis gratia.

B

Sat deinde est scire, quod morbus sit in compositione, nēpe esse obstructionem, vel compressionem per irritationem; & quod huiusmodi motus sit potiùs à causa morbifica, quàm à facultate naturali, vel animali.

C

DE CAVSIS EPILEPSIAE.

Causæ aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Interna immediata, & proxima est pituitosus, nec non melancholicus humor. Habetur à Gal. pluribus in locis epilepsiam fieri ab humore pituitoso lib. 3. de loc. aff. vbi hac ratione id demōstrare contendit, quod fiat subitò; meatuum enim obstructionem à crasso, & viscido humore fieri constat.

D

Quod cōfirmat lib. 2. de causis sympt. cap. 7. & 4. de loc. aff. cap. 2. 6. epid. sec. 6. tex. 7. quod recipiunt non modò alij Græci vt Paulus, Aetius, Trall. sed & Auic. & omnis antiquitas.

E

Quod verò fiat ab humore melāncholico idem testatur Gal. 3. de loc. aff. 7. citato vbi interpretatur illam Hipp. sententiam 6. epid. com. 6. com. vlt. Melancho-

cholici magna ex parte fiunt epileptici, & 3.aphor.con. 2.posuit epilepsiam inter morbos autumnales, quod confirmat Auicenna, & Arist. 30.probl. 1.scripsit ab humore melancholico epilepsiam fieri.

Sed fortasse vestrum quispiam inquiret à me, quomodo Gal. 3.de loc.aff.7. scriptum reliquit epilepsiam fieri citò, & citò terminari, cum fiat à materia crassa? Hoc dedit ansam omnibus scriptoribus excogitandi non posse fieri nisi à materia tenui irritante, sed quemadmodum supra dixi, magna est lis, & controuersia inter scriptores, quam in præsenti dirimire non est opus.

Respondeo ad quæsitum, Gal. argumentum demonstratiuum esse ijs, qui anatomicam administrationem norunt, ac sciunt in corpore cerebri, & potissimum ad extimam superficiem, quæ attingit piam membranam, & respicit sinciput, reperiri quasdam cauitates, ibique colligi sensim, & paulatim materiam pituitosam, vel melancholiam ex qua fit epilepsia.

Hæc deinde materia à frigiditate ambientis exprimitur, vel à caliditate liquatur, deorsumque ad ventriculos præcipitat, proque diuersitate copiæ, vel qualitatis totam cerebri cauitatem obstrui, vt in apoplexia, contingit, quæ copiosa admodum, & crassa est, vt ventriculos omnes repleat, nec non spinalis medullæ principium, fitque citò apoplexia, sed non citò terminatur.

At in epilepsia non reperitur tanta copia: deinde materia non est tam crassa, vt in apoplexia, sed magis fluxilis, citoque cadit in ventriculos cerebri, nec eos ex toto obstruit: & partim ipsius in glandulam pituitariam, quæ in hunc vsum facta est, vt ventriculos cerebri expurget a crassis excrementis, qualis est tam pituita, quàm melancholia, eaque ad os, & ad palatum deponat.

Quod officium præstat, quando non A adest tanta copia, neque adeo crassa est materia, vt fluere possit, talis est in epilepsia: ab hac igitur glandula accipitur copia materiæ, ad osque deponitur, quæ tandem in accessionibus ab epilepticis deglutitur, quod sæpe obseruatum est à nobis, quod tamen minimè fieri videtur ab apoplecticis.

Hinc est igitur, quod tam breuissimo tempore tam apoplectici, quàm e- B pileptici fiunt, sed non tam citò ab accessione subleuantur, quamuis epileptici longè citius ab accidente liberentur, quàm apoplectici. Et hæc est ratio, cur epileptici per essentiam (de quibus modò loquimur) citò fiunt, & citò liberantur, quia fiunt a materia crassa, quæ à cerebri corpore in ventriculos statim præcipitat, inde ad glandulam pituitariam, & ad os.

C Causa igitur immediata faciens epilepsiam est pituita crassa, aut melancholia, vel vtraque mixta. Causa vero antecedens interna est idem humor paratus ad caput ferri.

Causæ exteriores aliæ sunt, quæ accumulant humorem in corpore, & in capite, à quo excitatur epilepsia: aliæ sunt, quæ ipsam epilepsiam statim pro- D ducunt: priores spectant ad malum vsum rerum omnium naturalium, vel etiam aliquarum.

Inter alias causas est aer frigidus, qui duplici nomine concurrit, primò quia facit ad generationem frigidorum, & crassorum humorum: deinde quia sua frigiditate exprimit humores à corpore cerebri (vt diximus) in eius ventriculos, quod idem facit, vbi immoderatè est calidus, sed aliquando, vt supra dixi.

E Deinde sunt alimenta, quæ crassos humores generant, quamuis ea, quæ non sunt talia, possunt facere cruditates, si intempestiuè, & inordinatè assumpta fuerint, ita vt in ventriculo nequeant probè concoqui.

Crapulæ etiam frequentes accumulant copiam crassorum humorum. Ni-

nius

nius aquæ potus, & intempestiuus; immoderatus quoque, & frequens vini potus, quamuis alia, & alia ratione; aqua enim nimia calorem viscerum extinguit, vinum calorem innatum supprimit, atque suffocat.

Nimius somnus, nimium ocium, animi immoderati affectus, excreto um nimio, & longo tempore suppressiones. Et istæ sunt causæ colligentes in corpore crassos humores cōferentibus rebus naturalibus, habitu corporis pituitoso, temperamento frigido, & humido, atque ætate declinante.

Illa verò, quæ epilepsiam faciunt, sunt apium ex Auic. & Rasis consensu: est & hepar hircinum tam commestum, quàm odoratum, quod ex Rasis opinione statim excitat epilepsiam: alij addūt bituminis suffitum.

Porrò epilepsia duas primas, & notabiles habet differentias, vna quæ fit per essentiam in capite, seu per idiopathiam, hoc est, per primariam passionē: alia quæ fit per deuteropathiam, nimirū per secundariam passionem, quam per consensum vocant, de qua infra, postquam absoluero hanc, quæ fit per essentiam.

Hæc ipsa differentias habet à subiecto respectu ætatum; nam alia est, quæ pueris contingit, alia quæ lactentibus, alia quæ adultis, & huiusmodi epilepsiæ tam pueris, quam adultis euenientes aut fiunt ab humore pituitoso, aut à melancholico: rursus desumuntur differentiæ epilepsiæ a tempore accessionis; alia enim durat per horā, alia per diem integrum.

DE SIGNIS EPILEPSIAE.

Signorum alia sunt, quæ imminentem tam in pueris, quàm in adultis, & alia quæ præsentem demonstrāt epilepsiam.

Puerorum futura epilepsia cognosci potest rationali quadam coniectura à parentibus accepta, deinde à pueri cōstitutione capitis, & corporis totius; nam si ex parentibus natura humidioribus, & pituitosis, qui in victus ratione deliquerint, nec moderatam viuendi regulam seruarint tam in cibo, & potu, quam in alijs rebus, ita vt collegerint multa, & crassa excrementa, caputque pueri sit improportionatum magnitudinis ratione, scilicet sit maius, aut minus, quam conueniat, appareatque spuma circa os, oculosque contorqueat, nimium quam consueuerat, clamet, ac vociferet, lugeat, vel labia inordinatè moueat, dubitandum est de futura epilepsia.

At vbi accessionem habeat, in qua non sentiat, & depràuatè moueatur, tunc præsens est epilepsia.

Prænunciari potest epilepsia futura in adultis ex quibusdam rebus præteritis præter naturam, & ex aliquibus præsentibus, vt si adfuerit dolor capitis, aut vertigo, vel incubus, vel rerum turbidarum, aut aquarū in insomnijs imagines quædam, somnusque turbulentus sit, ac profundior quàm antea, vt vix ab eo excitari possint, adsitque continua capitis grauitas cum quadam ambulandi grauitate, & difficultate brachia mouendi, imminens est epilepsia.

Præsens autem statim cognoscitur, quia ægrotantes in terram præcipites cadunt, & veluti mortui iacent, quandoque in ore spuma cōspicitur: quæ spuma in ore est symptoma proprium epilepticorum, quod raro contingit in in apoplecticis, fitque ex materia pituitosa, & viscida, spirituque intus concluso.

Signa modo distinguentia causas, tam in pueris, quàm in adultis desumi possunt à victus ratione, a corporis habitu, a complexione, à qualitatibus, ab excretis, motuque humoris, ac demum a iuuantibus, & nocentibus.

Primo puerorum videns cōsideratur respectu nutricis, quando sunt lacten-

tes,

tes, quæ si fuerit habitus pituitosi, & complexionis ad humidum tendentis, & vtatur alimentis crassioribus, vt sunt pisces, edulia ex pasta, & caseo, carnes suillæ, bubulæ; vtaturque pro potu nimia aqua, aut nimio, & immoderato vino, somnusque illi sit longior, ac profundior, quàm sit ex vsu, otiosamque, & ignauam ducat vitam, animique illi sint immoderatæ affectiones, vel retineantur excrementa, quæ expurgari deberent, dicendum est illam coaceruasse humorum pituitosorum copiam, & quod lac, quo nutritur infans, sit pituitosum, & per consequens præsens epilepsia sit facta ab humore pituitoso.

Quod certius erit, si puer quoque sit pituitosus, colorque faciei appareat albidior, exasperetur magis epilepticus motus media nocte, quam reliquis tẽporibus: si tandem iuuetur ab illis præsidijs, quæ pituitam euacuant, aut dissipant: & aer ambiens sit frigidus, & humidus, certissimè concludere debetis epilepsiam suum ortum ducere à pituitoso humore.

Eadem solertia vtendum vobis erit circa epilepsiam adultorum, cuius causam si distinguetis, statim cognoscetis fieri, vel à melancholia, vel pituita, discurrentes circa victus rationem, corporis habitum, complexionem, ætatem nec non circa aerem externum, ipsiusque consuetudinem.

Tandem recurrentes ad iuuantia, & nocentia poteritis demõstrationem facere de humore in corpore peccante, vbi qualitates, & motum humoris facientis epilepsiam animaduerteritis.

Hæc de signis causarum pituitosi potissimùm humoris, qui etiam ex spuma in ore confirmari potest; nam spuma, docente Gal. signum est humoris pituitosi in capite existentis, quod ex ipsius generatione, quam idem affert Gal. 2. aph. 42. & 43. vbi inquit spumæ materiam esse spiritum, & viscidum humorẽ, causam verò efficientem esse vel motũ, vel calorem, aut vtrumque.

In epilepticis spiritus tum intus attractus per inspirationem, tũ extra per expirationem pulsus, simul cum motu linguæ agitat saliuam, quæ ex pituita constat, extenditurque ratione suæ viscositatis, aere in ipsa incluso, & spuma generatur: quare inter signa pituitæ spuma ab authoribus meritò recensetur, tanquam ab exeunte mutato.

DE FVTVRO EVENTV epilepsiæ.

Hvius morbi euentus futurus incertus admodum est; nam fieri potest, vt sanetur æger, & tunc euentus est bonus: vel etiam euentus est bonus quidem, sed non simpliciter, quia mutatur in aliud genus morbi, sed incurabilis: nonnunquam est malus simpliciter, quia ad mortem terminatur: nonnunquam est malus secũdùm quid, quia terminatur in morbum peiorem.

Nihilominus Gal. 5. aph. 30. ait, morbus comitialis est morbus acutus, propter cuius magnitudinem, & acutiem impossibile est ægrotantem euadere: pręcipuè vbi spuma in ore appareat, quæ ex eodem 2. aph. com. 43. tanquam exitiale signum censetur.

Nihilominus vt præcognoscatis, & prædicere possitis, qualem euentum habere possit epilepsia, opus est magnitudinem ipsius comparare cum virium robore; quæ magnitudo à vehementia, vel clementia symptomatum, à causa efficiente, ab ætate, à iuuantibus, & nocentibus desumi poterit.

Nam si puer sit, qui dum lac sugit, in hunc cadat morbum (vt euenire sæpe consueuit) est Hipp. authoritas certissima, quod liberantur ante pubertatem, eo quod caput ad calidius, & siccius transmutatur, Gal. in com. notat, quod si pueris, vbi processerit ætas, ob aliquam causam externam, in epilepsiam cadere contigerit, quod nõ

liberantur, nisi simul cum ætate mutetur, aut ratio victus, aut locus: quod confirmatum est ex 2.aph. 45.

Rursus epilepsia, quæ euenit ante pubertatem, omnino bonum euentum habet simpliciter.

Habetis igitur pueros ab epilepsia sanari ante pubertatem, dummodò non adsint symptomata vehementia, quia vbi hæc adsint, fiantque à copia pituitosi humoris, in apoplexiam citò terminatur, & moriuntur ægri.

At vbi contingat symptomata valida quidem esse, sed non adeo copiosa est materia pituitosa, ne cuncti à capitis faciultare possit, degenerant in dolorem nephriticum quod Hipp. scriptum reliquit 6.epid.com.1.tex.5.aut in alium similem morbum, vel etiam in lapidem vesicæ.

Sed si eueniat post pubertatem homines inuadere, eos vsque ad mortem comitatur. Gal. in comm. 7.aph. lib. 5. notat ætatem pubertatis esse à decimoquarto anno ad vigesimumquintum vsque; quare si pueri in pubertate non liberantur, tunc rarò ab epilepsia euadunt, sed ad mortem vsque ab ipsa detinentur, quod de Iulio Cæsare refert Plutarchus in vita eiusdem, qui nūquam à tali morbo liberari potuit: qui igitur non sanātur tempore pubertatis, sunt incurabiles: multoque minus secundùm hanc regulam curari poterunt, qui post pubertatem in epilepsiam incidunt.

Sed hic opus est magna animaduersione, quia si symptomata non sint adeo valida, æger que benè, & rectè toleret, beneque se ad omnia habeat, tā alimenta, quam medicamenta, illaque, quæ solent iuuare, multum iuuēt, & vt 1.contin.cap.5. scribit Rasis, epileptici facile a se ipsis resurgant à symptomate, & verecundentur, vel quando paroxismus declinat, cum sternutatione terminetur, bonum euentum simpliciter sperare oportet, sanitatē sæpè.

A Si autem contrariæ conditiones fuerint, malus euentus simpliciter timendus: nā ad mortem terminatur morbus.

Contingit quandoque pro materiæ varietate, viribus naturalibus, & vitalibus validis, epilepsiam in aliud genus transmutari: vt quando materia est melancholica. Ex Hipp. decreto 6. epid. comp. 6. tex. vlt. magna ex parte epilepsia solet terminari in melancholiam:

B quod etiam confirmatur à Rasi addente eos, qui à pituita fiunt epileptici, transire in paralysim.

Sed quispiam inquirere poterit, an epilepsia sit morbus acutus, an longus? Respondet huic Gal. lib.4.de com. pul. cap.21. esse morbum acutum quidem ratione accessionum, quæ tam frequētes, & vehementes sunt, vt statim interficiant; longus verò ratione durati-

C onis, quia vt plurimum ægrotantes ad mortem vsque comitatur.

Quare ex vehementibus, & frequētissimis accessionibus, licet arguere malum euentum simpliciter: ex contrarijs autem conditionibus bonum euentum siue simpliciter, siue secundum quid modo explicato. Et hæc de præsagijs.

D *DE CVRATIONE EPILEPSIAE in accessione.*

QVamuis indicationes eædem sint in adultis, & in pueris, ratio tamen auxiliorum applicādorum est diuersa, tam in cura coacta, quàm in non coacta.

In cura coacta opus est nulla facta consideratione causæ antecedentis, de-

E uenire ad causam coniunctam, ad materiam nempe pituitosam, aut melancholicam, quæ in ventriculis cerebri continetur, vnde tam in adultis, quā in pueris reuellenda, deriuanda, atque per insensibiles halitus enacuanda est internis, & externis auxilijs.

Inter reuellentia sunt attrahentia, vt frictiones ad crura, ad brachia, ad dorsum,

sum, quæ validiores esse debent, sunt & cucurbitæ cruribus, brachijs, dorso, ceruici applicandæ; nec non ligationes, & nodi dolorosi, qui fieri consueuerũt ad articulos tum pedum, tum digitorũ adultis conuenientia, quæ puerulis administrari minimè queunt.

Inter deriuantia ad palatum, & os multa propinari possunt adultis, dum sunt in paroxismo, quæ pueris non cõueniunt, vt sunt errhina, & sternutatoria, quamuis & pueris, & adultis liceat palatum inungere aliquo auxilio, vt est mithridatium, aurea alexandrina, anacardina confectio, & id genus.

Deriuabitur quoque materia per orificia ab arte facta, quorum quædam sunt communia, alia verò solum adultis conuenientia. Commune vtrisque auxilium est cauterium ferro candente inter primam, & secundam ceruicis vertebram factum. Quod verò non conuenit puerulis, est deriuatio per sectionẽ venæ ad partes post aures, & ad frontẽ, quæ solis adultis quandoque, non semper conuenit.

Rursus ad excitandos adultos ab accessione scribit Aetius lib. 6. cap. 13. opus esse contortas, & conuulsas partes deligare. Præterea in accessione addit pungendum digitum pedis magnum, quem pollicem appellamus, ita vt ab eo extrahatur sanguis, quo labia ægrotantis inungenda veniunt, statimque ab accessione liberari hoc præsidio bona fide testatur: hæc pueris minimè administrari queunt.

Quamuis clysteres, & suppositoria vtrisque conueniant, vt excitentur à paroxismo, materiæ tamen auxiliorum sunt diuersæ; nam puerulis leuissimi sufficiunt clysteres, leuissimaque suppositoria, adultis verò validiora, imò validissima competunt, vt clysteres ex muria, & ex aqua maris.

In tertia quoque indicatione conueniunt; nam vtrisque auxilia resoluentia capiti applicanda sunt, vt inde per in-A sensibilem euaporationẽ resolui possit: de quibus paulò infra, vbi sermonem habebo de curatione regulari post paroxismum.

DE CVRATIONE EPILEPSIAE *per victus rationem.*

Indicationes primò desumuntur à causa antecedente, siue sit pituita, B siue melancholia, quæ indicat sui euacuationem: deinde ad materiam contẽtã in capite deueniendum, quæ reuellenda, deriuanda, atque euacuanda est.

Causa igitur antecedens, cùm sit partim in generatione, ita tractanda venit, vt sui generatio inhibeatur, ne maior fiat per ipsius augmentum epilepsia: C at illa, quæ genita est, extra corpus educi debet, ne in caput amplius ferri possit.

His omnibus indicationibus satisfacimus auxilijs à triplici illo medicinæ instrumento acceptis: & primò à victus ratione ea auxilia petũtur, quæ inhibẽt humoris peccantis generationem: sed diuersimodè in puerulis lactentibus, atq; in adultis; in pueris enim nutricibus ratio D victus est administranda, quæ talis sit, vt humoris pituitosi, vel melancholici impediat generationem.

Aer igitur in pituitosa materia calidus, & siccus sit, in melancholica vero calidus quidem esse debet, sed in paluis temperatus.

Alimenta sint boni succi, & quæ generent bonum sanguinem, qualitate medicamentosa prædita, quæ calfaciE endi, atque exiccandi facultatem habeant. Omnes pisces, omnia, quę ex pasta fiunt, omnia olera, ac legumina, præterea omnes res salsæ, ac omnia, quæ pituitosum, vel melancholicum generant succum, sunt euitanda.

In summa alimenta restringi debent ad carnes volatilium assatas, rebusque aromaticis conditas, sed quæ in valli-

aut aquis viuunt, minimè valent. Cæteris omnibus præferuntur, quæ in locis montuosis degunt, & quæ etiam sunt domesticæ, vt capones, & gallinæ. Cōueniunt etiam cuniculi, & lepores inter quadrupeda animalia.

Panis sit ex optima farina aliquo aromate conditus, benè coctus, & fermētatus. Pro potu aqua magis conuenit, in qua pæoniæ semina ebullierint, aut aut modicum visci quercini, aut radicis cyperi, aut etiam iridis cum modico saluiæ. Vinum in declinatione vniuersali pauciferum album concedi potest.

Prodest puluis sequens inspersus super alimenta

℞. mannæ thuris,
Mastiches ana scrup.ii.
Ligni visci quercini scrup.ß.
Nucis muscatæ,
Cinnamomi,
Spicæ ana gr. ij.
Hirundinis præpar. scrup.ß.
Seminis pœoniæ,
Radicis pœniæ ana gr iij.
Pulueris cranij fœminæ, si fœmina, vel maris, si mas fuerit, gr. v.
Fiat puluis subtil. cui addatur sacchari vnc.ß.

Vel

℞. ligni sasfras,
Ligni visci quercini,
Radicis pœniæ ana drach.ß.
Ossis cranij humani,
Seminum peoniæ ana scrup.j.
Anisorum,
Fœniculi ana scrup.ß.

M. & fiat pulu. subtilissimus cui adde sacchari albi s. p. ad pondus omnium, qui inspergatur super omnia alimenta.

Non desunt, qui cerebrum leporis pro idoneo in hoc casu alimento proponunt, alij carnem milui, alij picæ, sed quia sunt praui succi, mihi minimè probantur.

Sed duo sunt olera, de quibus ab authoribus disputatur, an in epilepsia

A conueniant, vnum est apium, aliud verò coriandrum. De apio est authoritas Rasis non conuenire, quem sectatus est Auic. addens apium inducere epilepsiam, vt supra diximus, proinde multi ex scriptoribus in epilepsia illud fugiendum esse dicunt; Gal. è contra illud concedit tanquam optimum, & conueniens auxilium.

B Montanus lib. consult. 18. de medio tollit hanc difficultatem dicens nomine apij duo intelligimus, vnum est nostrū petroselinum vulgarę, quod, vt ait Plinius, vulgò in tanta gratia est. Alterum est apium Macedonicum, quod vulgò dicitur Alexandrinum, de quo Rasis, & Auic. loquuntur, Gal. verò loquitur de petroselino.

C Græci sub nomine selini comprehendunt omnes species apij, quarum alia est, quæ in petris nascitur, & petroselinum vocatur: alia, quæ in montibus, & apium montanum dicitur: alia tandē, quę in paludibus, & locis humidis nascitur, & paludapium vocatur, & hæc est illa species apij, quæ simul cum montano non conuenit.

D Vt enim daucus, & sinapi huic morbo aduersantur, quòd acres humores, & prauos generent, non quòd inducant epilepsiam, ita apium, si consideretur vt alimentum, quia generat prauum succum, non conuenit; vt medicamentum verò in pauca quantitate, quia discutiendi facultatem habet, posset cōuenire, & hæc breuiter de vsu apij.

E Quod verò ad coriandri vsum spectat, Auic. ipsum tanquam inutile reprobat, non secus atque omnia olera frigida, nam arbitratur coriandrum esse frigidæ naturæ, illudque ab epilepticis, sicuti & lactuca esse fugiendum: Auic. sequitur Dioscorides lib. 3. capit. 62. & Mercatus lib. de morbis internis cap. de epilepsia.

Quæ positio aduersatur communi practicantium authoritati, qui vbi calefaciendum est, flatusque discutiendus corian-

coriandrum accipiunt. Quod etiam confirmatur à Gal.7.de simpl,med.fac. vbi aduersus Dioscoridem probat esse calidum, cui Matthiolus cap. citato facilè consentit.

Sed huiusmodi difficultas à quibusdã facilè de medio tollitur, dicentes coriandrum, aut est viride, & sine præparatione: aut est præparatum, at que iam exiccatum, & hoc est semen ipsius: si primo modo consideretur, vt viride, & non dum semen à planta extractum, potest dici frigidum, & de illo Dioscorides, Auic. & Mercat.us intelligendi sunt, quando ipsum prohibent in epilecis.

At si secundo modo illud considere tur, calidum est, & a communi practicantium schola epilepticis conceditur, quod attenuandi, incidendique facultatem habeat cum quadam stipticitate, qua ventriculus corroboratur.

Cum verò Galenus disputat aduersus Dioscoridem, non loquitur de semine exiccato coriandri, sed de tota planta, quam probat ex natura rei, potiùs calidam esse, quàm frigidam; ostẽdit enim hanc plantam diuersas partes habere, aqueas nempe, atque terrestres: aqueæ nonihil teporis habent: at terrestres sunt tenuium partium, & amaræ: at quæ talia sunt, potiùs calida, quàm frigida censentur, rectè igitur cõcludit Gal.aduersus Dioscoridem coriandrum esse calidum.

Et certè videtur Gal.ratio euidentior; nam si coriandrum esset frigidæ, & humidæ naturæ, nunquam ex præparatione, quæ fit cum aceto, quod frigidum est, posset recipere caliditatem: quamuis absque aceti præparatione ex sola aeris qualitate exiccatum calefaciendi facultatem habet: meritò igitur valet pro epilepticis, longe tamen præstantius si præparatum sit.

Quod ad fructus attinet, opus est aliquos concedere, quia vt plurimum, cum sit morbus longus, & qui homines

A ad mortem vsque comitetur, non videtur posse ita contineri, vt viuant sine fructibus, & acetarijs quibusdam, Gal. ideo concedit cappares, & fructus aliquos, qui facilè descendant, & secùm ducant intestinorum fœces, vt sunt mora, præcocia, ficus, & pepones suis tẽporibus.

Demum fugere oportet nimiam repletionem, crapulas, & conuiuia, quã-

B tum fieri potest: & ab immoderato quo que vini potu abstinere ægros oportet.

Et quoniam epileptici, tanquam si sani essent, sua munia obeunt quotidiana, opus ideo illis est, vt timeant, ne cadant in paroxismum; quare corpus suum moderatè exercere, & tempestiuè debent mane, & vesperi. Quando eunt decubitum, & resurgunt, curare debent, vt fiant frictiones paulò aspe

C riores ad crura, ad brachia, ad dorsum, ad pectus, & ad abdomen.

Singulo mane pectine scalpendum est caput à sincipite ad occiput, & ab occipite per medium sinciput ad frontem vsque. Cauere debent ab ambulatione sub sole: neque in locis altis, vel super trabibus illis ambulandũ est, nec per loca, quæ circumuoluuntur, ne in

D paroxismum incidant.

Somnus sit moderatus; caueant ab animi affectibus, quæ subitam in animo faciant, & vehementem alterationem, siue ad hilaritatem, siue ad tristitiam.

Aluus lubrica seruanda est, vtendũque clysteribus validioribus, qui non modò aluum lubricam reddant, sed a capite trahant, vt est, qui sequitur.

℞.fol.mercurialis,
Betæ,
E Brassicæ ana manip.j.
Chamæpytios,
Rutæ,
Herbæ paralysis, quæ alio nomine dicitur à multis primula veris, ana manip.ß.
Radicis pœoniæ vnc.j.
Sem. pœoniæ,

Car-

Carthami,
Rutæ ana drach.ij.
Florum stœchados,
Rosmarini ana pug.j.
Agarici albi in linteo reuoluti drach. ij.
Fiat decoct.secundum artem.
℞. decocti huius lib.j.
Hieræ picræ,
Benedictæ ana vnc.ß.
Olei rutacei,
Chamæmeli ana vnc.j.ß.
Salis gemmæ drach.j.
Fiat clyster.

Suppositoria quoque conueniunt, verbi gratia.

℞. salis gemmæ,
Trochisc.alhandal.
Euphorbij,
Nitri ana scrup.j. cum melle despumato fiant suppositoria num.ij.

Et hæc de victus ratione: venio ad indicationem, quæ desumitur ab humore in corpore coaceruato, & parato, vt feratur in caput, qui inhibendus chirurgicis, & pharmaceuticis auxilijs.

DE CVRATIONE EPILEPSIAE *per chirurgiam.*

QVod ad instrumentum chirurgicũ spectat, materia auxilij vna, & præcipua est sanguinis missio per sectionem venæ, ex Gal.lib.de cur. rat.per sang miss.cap. 7. vbi connumerat epilepsiã inter eos morbos, qui per circulum reuertuntur, quos periodicos appellamus, qui veris tempore curandi sunt per sanguinis missionem.

Verùm cum in accessione sunt epileptici, adestque plenitudo cum virium robore, mittendus est sanguis; mulieribus quoque, quæ præbent lac pueris epilepticis, si adest copia sanguinis, & virtus valeat, sanguis mittendus est ex brachio dextero ex vena basilica.

Nec vnica vice, & affatim euacuandus, sed sensim, & per vices repetitas, A nunquam ex venis, quę ad malleolos sunt, vocatis saphenis, ne lac à mammis auertatur.

At in adultis, cum post accessionem fuerint, nec missus illis sit sanguis, existente indicante, & permittente mittatur sanguis ea ratione, qua dictum fuit in alijs capitis affectionibus.

At si epilepsia fiat ab humore melancholico, possunt post sanguinis missionẽ B affigi hirudines ad venas hæmorroidales: & hæc satis pro hoc instrumento.

DE CVRATIONE EPILEPSIAE *per pharmaciam.*

IDẽ humor in corpore collectus per pharmaciam expellitur, hacque ratione inhibetur in caput ferri; verum C is siue sit pituitosus, siue melancholicus, est præparandus, antequam educatur: debet igitur præparari hoc modo.

℞. syr.de pœonia,
Syr de stœchade comp.ana vnc.j.
Aquarum bettonicæ,
Saluiæ ana vnc.j.ß.m.

Vbi præparatus fuerit, si pituitosus est, educitur his præsidijs.

Sub forma pilularum.

D ℞. pilul.de agarico,
Aurearum ana drach.j.
Trochisc.alhandal.scrup.j.
Cum cathart.ros.fiat pilulæ num.vij. & aurentur.

Sub forma boli,

℞. diaphœnici,
Diacatholici,
Elect.indi ana vnc.ß.
Cum sacch.quantum sufficit, fiat bo- E lus.

Sub forma potus.

℞. radicis pœoniæ vnc.ß.
Radicis acori drach.ij.
Myrobal.cheb.drach.iij.
Seminum anisorum,
Pœoniæ ana drach.j.
Fiat decoct.secundùm artem,
℞. huius decocti vnc.iiij.in quo infude, Aga-

Agarici trochiſcati,
Rhabarb.ſubtil.pul.ana drach. j.
Facta forti fiat expreſſ.diſſolue
Mellis roſ.ſol. vnc.iiij.
Diaphœnici,
Elect.indi,ana drach.j.
Miſce, & fiat potus.
Vel ſic
℞.Syr.ex ſucco roſarum cum ſena,& agarico,
Mellis roſ.ſolut.ana vnc.iij.
Elect.indi maioris,
Diacatholici,
Diaturbith Montag.ana drach.j.
Aquæ bettonicæ quantum ſufficit, miſce, & fiat potus breuis.

Vbi materia eſt melancholica prædicto ſyrupo, vel potiùs hoc præparetur,
℞. decoct.rad.pœoniæ,
Acori,
Aniſorum vnc.iij.
Syr.de pœonia,
De fumar.comp.ana vnc.j. miſce.

Præparata materia educatur vno ex hiſce medicamentis.

Sub forma potus,
℞. fol.meliſſæ,
Fumar.ana pugn. j.
Florum roſmarini,
Borrag.ana drach.ſſ.
Myrobal.ind.vnc.ſſ.
Sem. pœoniæ,
Dauci ana drach.j.
Bul.in ſuff.quantitate aquæ ad conſumpt.duarum part.coletur, & in colatura inf.per noctem.
Fol.ſenæ,
Rad. polypod.ana vnc.ſſ.
Turbith.drach.ij.
Facta forti expreſſ.diſſolue
Syr. domini Auguſtini vnc.v.
Confect.hamech.drach.ij.m.
Sub forma pilularum,
℞.pilul.indarum,
Arabic.ana drach.j.
De elaterio gr.v.vel de nitro ſcrup ſſ.
Fiant pilulæ num.vij.& aurentur.
Sub forma boli
A ℞. diacatholici,
Diaſenæ ſolut.
Confect.hamech.ana drach.v.
Cum ſacch.fiat bolus.

Pro materia autem contenta in capite exiccare, & corroborare oportet, vnde deueniendum eſt ad aliquod decoctum ex ſalſa, china, ligno ſancto, & ſasfras, quod varijs modis componitur pro varia intentione medici curantis,
B nec paretur niſi facta purgatione, euacuataque cauſa antecedente.

Itidem cogitandũ eſt de auxilijs corroborantibus membra præcipua, vt iecur, cor, caput, ventriculum, quibus indicationibus ſatisfacimus internis, & externis auxilijs.

Externa ſunt, quæ reuellunt, vt frictiones, cucurbitæ, clyſteres, ſuppo-
C ſitoria: deriuant verò ad nares errhina, & in hoc caſu tale fieri ſolet.
℞. origani,
Caſtorei pulu.ana vnc. ſſ.
In linteo inuoluta bulliant in aceti acerrimi lib.ſſ.
Aliud errhinum,
℞. Calamenthi,
Rutæ,
Maior.ana manip.j.
D Inf.in lib.j.aquæ hordei,
Deinde adde,
Succi betæ,
Maior.ana vnc.ij.miſce.

Curate, vt per inſpirationem attrahant in nares. Sternutatoria quoque ex vſu ſunt, quæ parãtur ex pulueribus
Ellebori,
Piperis albi,
Staphidis agriæ,
Qui naribus ponuntur.
E Maſticatoria quoque deriuant ad os, & palatum, quæ fieri poſſunt ad hunc modum,
℞. hyſſopi,
Pulegij,
Pyrethri ana ſcrup.j.
Cum ceræ, vel maſtiche fiat maſticatorium.

De-

Deriuatur quoque materia ad loca, facta ab arte, vt per foramē, quod fit ferro candente in ceruice; vel per sectionē alicuius venæ, vel frontis, vel post aures. Et hisce præsidijs deriuatur causa coniuncta.

Euacuatur etiam per insensibiles vias medicamentis capiti admotis, & intus per os acceptis.

Medicamenta verò, quæ extra caput admouentur, sunt irrigationes, vnctiones, emplastra, sacculi, cerata, cucuphæ, & id genus, de quibus multis in locis actum est, vt in cap. de dolore capitis à materia frigida, de apoplexia, de caro, quæ non videntur frustra hic repetenda.

Venio ad medicamenta intus assumenda, quæ non modò viscera corroborant, sed quæ morbum hunc tota substantia, aut qualitatibus occultis fugant, inter alia, est hoc.

℞. Mithridatij veteris,
Conser. buglossi,
Borrag.
Corticis citri cond. ana drach. ij.
Acori,
Rosmarini,
Pul. rad. pœoniæ,
Ligni visci quercini ana scrup. j.
Rasuræ eboris,
Cranij humani ana scrup. ß.
Syr. de stœchade quantum sufficit, fiat opiata,
Dosis sit ad drach. ij.

Assumat æger summo mane horis quatuor ante prandium ieiuno ventriculo, deinde superbibat vini albi vnc. ij.

Aut aquæ saluiæ vnc. iij.

Vel componite tabellam ad hunc modum.

℞. lapidis bezaartici, veri, & non adulterati, qui vbi non est verus, non est accipiendus.
Vnguis alcis, idest magnæ bestiæ, ana scr. j.
Rad. pœoniæ,
Sem. pœoniæ,

A Anisi,
Carui,
Visci quercini ana scrup. ß.
Cranij humani gr. ix. fiat puluis subtilissimus,
Sacch. optimi dissol. in aqua saluiæ ad vnc. ij. fiat confect. in tabel.
Dosis sit ad drach. ij.
Superbibat aquæ bettonicæ vnc. iij.

B Gal. lib. de theriaca ad Pis. cap. 9. scriptum nobis reliquit cerebrum cameli, ac mustellæ exiccatum, & in puluerem redactum, ac cum liquore aliquo, seu aqua assumptum liberare epilepticos.

Varignana in suis secretis scribit secundinam humanam, aut etiam asininam in puluerem redactam esse mirabile remedium, quod liberat homines ab hoc morbo.

C Sed assero vobis vnū pro coronide, quod multoties fuit probatum, & fœlicissimo cùm successu, idque est scrup. j. coaguli leporis cum aqua, & melle in qua ebullita sit saluia.

Et hæc est cura, quæ adultis conuenit.

D
DE CVRA EPILEPSIAE in pueris.

PVerorum verò caput inspergi quibusdam pulueribus potest, vt per halitum materia euaporari possit, & potissimum per futurarum coalitum, vt est.

℞. adianthi subt. puluerizati,
Iridis,
Cyperi ana scrup. j.
Rad. pœoniæ,
Cranij humani ana scrup. ß. m.

E
DE AMVLETIS.

SVnt modò amuleta quædam, quæ collo suspensa liberant, & adultos, & pueros ab accessione epileptica, inter quæ est radix pœoniæ tam celebrata à Gal. lib. de puer. epilept. est & smaragdus,

dus, corallium, seseli, viscum quercinum, quæ etiam collo gestata ad præstant.

Arnaldus Villanouensis lib. de epil. cap. 1. scribit in hirundinum nidis reperiri duos lapillos, quorum vnus albus est, rubeus alter: albus collo gestatus tollit symptoma, rubeus verò aufert morbum. Istud remedium de lapidibus longè ante Arnaldum fuit propositum à Serapione, vt vnusquisque videre poterit in miscellaneis meis tractatu de lapide bezaar.

Sunt, & alia multa apud scriptores, quæ per vos legere poteritis: sat modò est, quod attulerimus præstantiora, & magis probata.

DE EPILEPSIA PER *consensum.*

VEnio ad epilepsiam per consensũ, quæ multiplex est; alia enim per consensum à toto, & alia à diuersis partibus est tam internis, quàm externis, quæ in hac Mamertina Ciuitate potissimùm adeo frequens est, vt nullus sit morborum ea frequentior, præsertim mulieribus, & maximè in quibusdam monasterijs.

Epilepsiam à toto corpore fieri clarissima est Hipp. authoritas 4. acut. 27. vbi ad hunc scribit modum: epilepsia fit, dum spiritus non potest meatus trãsire ob sanguinem venas supra modum opplentem: fit vbi veluti in corpore exanimi sanguis concrescit.

Duplici nomine habemus ex hoc loco fieri epilepsiam: primo est, quando tãta copia sanguinis colligitur in venis, vt eæ omnino oppleãtur, & tũc spiritus vitales impediuntur, quo minus ferantur ad plexus choroideos ad spirituum animalium generationem: secũdò quãdo sanguis adeo copiosus est, vt euentatio caloris innati prohibeatur; nam sanguis concrescit, vt in corpore anima destituto, caloreque naturali quasi suf-

A focato.

Succedit calor præter naturam, qui agens in sanguinem quodammodo à natura derelictum eleuat vapores crassos, qui deinde in caput delati opplent cerebri ventriculos, & impediunt, quo minus spiritus animales possint per meatus, hoc est, neruos permeare, quod confirmat Gal. in com. & Auic. 1. 3. tr. 2. cap. 7.

B Illi verò, qui tenent posse fieri epilepsiam à qualitate venenata, dicunt ab hoc sanguine corrupto eleuari vapores venenatos, attingereque ventriculos cerebri, & spinalis medullæ initium, quamuis huiusmodi epilepsiæ species fieri possit à sanguine, rarò tamen Gal. docente euenit.

In omnibus speciebus epilepsiæ per consensum vapor eleuatur, qui & sua C quantitate non modò ventriculos cerebri replet, sed mala quadam aura, & venenata qualitate ipsũ afficit: multiplex q; est pro varietate suæ mineræ, à qua eleuatur.

Plures igitur sunt differentiæ epilepsiæ per consensum, vna (vt intellexistis) à toto corpore; alia quæ à varijs suis partibus prouenit; aliæ harum sunt exteriores, aliæ verò internæ:

D Ab exterioribus partibus epilepsiam prouenire satis patet apud Gal. 3. de loc. aff. 7. vbi historiam refert duorum puerorum in epilepsiam per consensum incidentium, ab aura quadam à crure in caput eleuata, quamuis vnus horum nihil sentiret; alter verò sentiret frigiditatem auræ sursum euolantis.

Deinde testimonio Marcelli Donati E authoris sanè doctissimi lib. de adm. medica historia cap. 4. attestantis se monacham quandam agnouisse, quæ ex mammæ dolore facilè in epilepsiam labebatur.

Fernelius quoque scribit lib. 5. de partium morbis, & sympt. se quendam obseruasse, qui ex dolore partis posterioris capitis externæ ab epilepsia corripie-

ripiebatur, & sæpè quidem.

Gattinara quoque cap. de epilepsia restatur se quendam curasse, qui in epilepsiam incidebat à testium dolore, & à fœmoris parte.

A partibus verò internis epilepsiam fieri clarissimum est. A ventriculo Gal. docet in Diodoro Grammatico, cuius ipse meminit loco supra cit. Apud Valleriolam lib. 3. obs. 7. exemplum habetis cuiusdam mulieris, quam ab epilepsia ex ventriculo ipse curauit. A liene, vesica, & vtero in mulieribus fieri epilepsiam multi, & grauissimi authores attestantur.

Si quis vult videre historias eorum, qui à morbis partium internarum abdominis inciderunt, tam viri, quàm mulieres, legat Marcellum Donatum loco cit. & Ioannem Schenchium lib. 1. de epilepsia obs. 196. apud quem habetis casus eorum, qui ex digito, manu, brachio, & humero incurrerunt in epilepsiam, & obser. 200. eorum, qui ex pede: multasque mulieres vtero gerẽtes obseruauit epilepsia correptas, neq; vnquam sanatas, nisi post partum.

Tandem dies deficeret, si vellem vobis eos omnes recensere, qui ab internarum partium affectione in epilepsiam lapsi sunt: sat mihi est ostendisse epilepsiam per cõsensum multas habere differentias pro partium læsarum diuersitate, à quibus causatur. Accedo ad causas.

DE CAVSIS EPILEPSIAE per consensum.

Causæ aliæ sunt internæ, aliæ externæ, & quamuis immediata, & proxima causa sit humor eleuatus, qui vel sua copia vẽtriculos cerebri obstruat, vt antiquorum videtur sententia, vel sua maligna, seu venenata qualitate cerebrum irritet, vt recentiores putant; diuersa tamen est minera, à qua eleuatur: nam licet cæteris omnibus

A frequentior sit epilepsia à ventriculo, & in mulieribus ab vtero malè affecto, in pueris nihilominus sæpe obseruatur eam fieri à chylo ex morbifico lacte producto: in alijs verò, nempe adultis, esse potest succus biliosus, vt in Diodoro Gramatico ex Gal. apparet, pituitosus quoque, ac melancholicus, vel etiam sanguis corruptus, vt in mulieribus, quibus ob menses retentos euenit

B epilepsia: est & semen diu retentum: est & vermis, qui, si viuus mordendo inducit epilepsiam, si mortuus vaporem putridum eleuando.

Vapor igitur, qui eleuatur à ventriculo, aut ab vtero, tanquam à termino à quo, & fertur ad cerebrũ tanquam ad terminum ad quem, producit epilepsiã.

Viæ verò, per quas effertur, possunt esse vasa, vt dicebat Auic. vel etiam spa

C cia, quæ sunt intra vasa: & tunc facilius recipitur, quando caput est debile.

Causa antecedens est minera, quæ in ventriculo, vel in vtero verbi gratia malè affecto continetur, vel in alia parte, à qua contingat vaporem eleuari pro epilepsiæ generatione.

Causæ externæ ab inordinata victus ratione prodeunt, à qua in pueris lac corrumpitur: in adultis verò generan-

D tur praui succi, siue biliosi fuerint, vt in Grammatico apud Gal. habemus, cui ab animi immoderatis affectibus, & à nimio motu huiusmodi succus in ventriculo colligebatur, ac inde euaporatione in caput facta in epilepsiam incurrebat.

Alij etiam succi ab eadem inordinata victus ratione fiunt ad id conferente habitu, complexione, ætate, & consu-

E etudine. Epilepsia quoque in pueris ob aliquẽ ex improuiso euenientem terrorem obseruata est.

DE

DE SIGNIS EPILEPSIAE per consensum.

QVemadmodum rarò contingit fieri epilepsiam à toto corpore, ita à scriptoribus nulla alia signa habentur, nisi quæ, vel cacochymiam, vel totius plenitudinem demonstrant.

Partes verò læsæ etsi difficilem habeant cognitionem, nihilominus Gal. 1.de loc.aff.vt multoties à me inculcatum est, docet, vt nos discurramus per actiones partium læsas, per situm earũ, per proprium symptoma, per id, quod exire solet, per propriam affectionem.

Vt si vultis in adultis cognoscere vẽtriculum læsum esse, cognoscetis ex coctione læsa, quæ est ipsius actio, a singultu, à nausea, à vomitu, quæ sunt propria eius symptomata: & sic per alia discurrendo innotescet vobis ventriculum læsum esse, & per consequens ab eo prodire epilepticam affectionem.

Succedit, quod paroxismus repleto ventriculo cessat, vbi euacuatur, denuò reuertitur. Auic. addit tremorem esse in ore eius superiori: ac aliquando adest tremor cordis.

Sed quia à cibo corrupto fieri solet, id vbi contingat, adest oris fœtor, & iuuatur à medicamentis corroborantibus tam intus, quam extra admotis.

Reliqui verò humores peccantes cognoscuntur à victus ratione, habitu corporis, ætate complexione, consuetudine, & reliquis, à iuuantibus, & nocentibus, à proprietatibus humoris peccãtis, vt à sapore, odore, atque motu tã diurno, quam periodico.

In mulieribus vero habetur epilepsiam ab vtero fieri ab ipsius actione læsa, à mensium nempe retentione.

DE FVTVRO EVENTV epilepsiæ per consensum.

DIctum fuit supra omnem epilepsiam esse curatu difficilem; pueros tamen à corruptione lactis obsessos curari, si à principio auxilia idonea applicentur: at inueterata epilepsia rarò, aut nunquàm curatur: vnde Gordonius optimus medicus cap. de hac materia, scriptum reliquit epilepsiam euenientem à mala victus ratione curabilem esse, alias verò omninò esse incurabiles tam per essentiam, quam per consensum.

DE CVRATIONE EPILEPSIAE per consensum.

RAsis in curatione epilepsiæ per cõsensum à ventriculo in adultis quatuor agenda esse docet: primum est parare vomitorium, si æger, antequã incidat in paroxismum, percipiat nauseam, vel tristitiam, vel cordis tremorem, idque pluries esse repetendum.

Secundum est sæpè hieram picram exhibere.

Tertium est emplastrum ex spica, rosis, mastiche, & cortice thuris cum vino odorifero parare, & stomacho applicare, vt

℞. rosarum rubr.
Spicæ,
Mastiches,
Corticis thuris ana drach.ij.
Cum vino odorifero quantum sufficit,
Fiat empl. pro ventriculo,

Postremum est instituere victus rationem, quæ sit boni succi, & paucarũ superfluitatum: tale autem est caro frixa in sartagine, nec non, & caro cocta in verubus.

Hæc sunt, quę breuibus proponit pro curatione epilepsiæ ortum ducentis a ventriculo Rasis.

Quæ omnia vbi rectè, & methodicè fuerint administrata, optima sunt, sed

quæ egerent maiori declaratione, verū cum inventio sit morbos capitis hoc anno prosequi, ideo vbi sermo erit de affectibus ventriculi, & aliorum quoque viscerum fusius eorumdem curationem A (Deo dante) prosequemur, sat modo nobis sit ostendisse plures adesse epilepsiæ differentias per consensum, quæ quoque apud alios à vobis videri poterunt.

DE EPHIALTE, SEV INCVBO.

CAPVT DECIMVMNONVM.

Ephialtes, seu incubi nomen æquivocum est; nam prædicatur de dæmone, & de affectione quadā capitis, quæ multam cum epilepsia similitudinem habet: verum cum ipsius paroximus breuis sit, dicitur epilepsia parua.

Apud insignes Theologos habetur dæmones quosdam esse, qui ab aere condensato corpus (Deo ita permittente) modò virile, modò muliebre assumant. Si corpus virile sibi affingant, adeantque mulieres, vt contingere quandoque solet, tunc incubi dicuntur: si è contra muliebre corpus accipiant, virisque subijciantur, succubi appellari consueuerunt.

Huiusmodi incubus non est præsentis considerationis: amplector equidē incubum ad medicos spectantem, de quo Auic. p. 3. tr. 5. cap. 5. Aetius lib. 6. cap. 12. Paulus lib. 3. cap. 15. diffusè tractant. In hoc morbo homines, dum dormire incipiunt, putant ab aliquo præmi, tantoque impetu, vt corpus mouere nequeant, neque thoracem dilatare ad respirandum, aut vociferandum: vnde ἐφιάλτης Græcè quasi inuasionem significare volunt: & quia nocturno tēpore euenit, dicitur etiam inuasio nocturna, & ob ingentem thoracis angustiam, quam facit, ab aliquibus suffocator, vel strangulator appellatur.

Dum hoc affectu corripiuntur ægrotantes, vt dicebam, existimant se ab onere quodam ita comprimi, vt corpus mouere non possint, neque clamare, quamuis magnum faciant conatum. C Tandem à somno ij excitantur maximè clamantes, & vbi à paroxismo liberati sunt, per aliquod temporis spatium percipiunt tremorem quendam cordis, ac totius corporis internum.

In essentia, & natura huiusmodi affectionis declaranda non videntur omnes esse eiusdem opinionis, quamuis Auic. ipsum descripserit per ea, quæ producit symptomata, dum inquit.

D Incubus est ægritudo, in qua homo sentit, cum in somnum ingreditur, phātasma graue super se cadens, & comprimens, ex quo angustatur eius spiritus, & interfecantur motus, & vox ipsius.

Ex qua descriptione possumus colligere esse symptoma facultatis motricis thoracis abolitæ, vel deprauatæ.

E Multi sunt, nec spernendi authores existimantes hanc affectionem esse imaginationem deprauatam. Alij verò dicunt esse insomnium prauum. Sed cum deprauata imaginatio dicatur illa, quæ vel non recipit obiectum, aut alio modo, quàm illi offertur, in hoc casu imaginatio recipit phantasma, quale offertur à sensu tactus læso; illud enim perci-

cipit sub ratione contristantis, ac cōprimentis, & suffocantis, vt videatur respiratio abolita, quale à sensu tactus offertur istud obiectum dolorificum imaginationi sensui communi coniunctæ, quæ statim agnoscit sub ratione contristantis: licet non possit tunc iudicare de illo sensibili lædente, atque inferente hanc læsionem in thorace.

Recipit igitur imaginatio obiectum sensus tactus, vt dolorificum, & qualitate excedens, sed contingit in hoc casu imaginationi, quod euenire solet in insomnijs, in quibus natura virtute expultrice valida existente fit peccantis alicuius humoris expulsio ab vna in alteram partem, quæ cum sensu prædita sit, violenterque humor expellatur, inducitur aliquis dolor, quem phantasia, vt quid dolorificum percipiēs, nec causam agnoscens imaginatur id fieri à re externa, nempe à cultro, vel alio instrumento pungente, aut secante.

Non decipitur ergo tunc circa obiectum, sed circa causam, qui cum à sensu non habuerit nisi phantasma doloris, imaginatur talem esse dolorem, quemadmodum si à re aliqua pungente fieret: à somno verò excitati homines percipiunt illum dolorem, quem ipsa imaginatio per cultrum significauerat.

Idem quoque obseruamus in corporibus sanis, in quibus nonnunquam expelluntur excrementa nocturno tempore in insōnijs irritata natura à qualitate, aut à copia ipsorum, vt in vrina, quæ cum expellatur, tunc imaginatio percipit illam excretionem, eamque significat per matulam, quam tunc mingentes in manibus habere existimant, vel se in aliquo esse loco ad mingendū idoneo putantes, qui vbi a somno excitati sunt, percipiunt se absque matula minxisse.

En igitur quod imaginatio non decipitur circa obiectum à sensu tactus oblatum, sed circa causam, & conditionem. Concludo ea propter, quod in incubo non decipitur imaginatio, quia recipit illud obiectum sub ratione contristantis, ac supra thoracem, in quo est læsio ponderantis, sed circa ipsius causam, quia tunc existimat supra thoracem esse aliquid, quod ipsum comprimat, & spiritum angustet; nam phātasma ab imaginatione fabrefactum non potest esse author huius præfocationis, sed causa, quæ neruos obstruit, vt suo loco dicam.

Nec puto huiusmodi affectionem dici posse insomniū prauum, vt vult Eustachius Rudius ex mente Aetij, quia in primis incubus non est insomniū, ergo non prauum insomnium, quod non sit insomniū, apparet manifestè ex ijs, quæ ab Aristotele dicuntur lib. de somno, & vigilia cap. 3. vbi docet, quid sit insomnium dicens insomnium esse phantasma à motu sensoriorum eueniens, cum fuerint in dormiēdo, quatenus dormiunt.

Neque ab hoc phantasmate debet somnians excitari; nam vbi molestiam aliquam sensus recipit ab aliquo sensuum phantasmate, ab eoque excitetur dormiens, non poterit appellari insomnium.

Ita contingit in præsenti affectione, à qua ægrotantes à somno sunt excitati mediante phantasmate illo dolorem, & suffocationem inducente; qui expergefacti statim cognoscunt læsionem. Eaq; prorsus ratione id illis accidit, vt ijs euenire solet, qui profundè dormientes vocati respondent, sed confusè admodum nondum expergefacti, sed propè vt à somno excitentur. Quo circa, qui incubum hunc patiuntur, percipiunt læsionem, vt suffocari videantur, nec aliquo modo possunt se mouere, neque inclinare, neque respirare, qui tandem à somno excitati cognoscunt læsionem se passos esse, dum adhuc in somno essent.

Ad hoc igitur, vt insomnium sit, oportet, vt dormiant homines: vnde

Arist.

A Arist. dicebat, quod in sanguineis animalibus, quando sanguis sedatur, neq; est motu perturbatus; tunc motus sensoriorum conseruatus ab vno quoque sensuum amata facit insomnia, & apparere aliquid, & videri; hinc est, quod ea, quæ à visu deferuntur, videntur, & quæ ab auditu, audiuntur, & sic de reliquis sensorijs aliorum sensuum.

Cum igitur non sit imaginatio læsa, B neque insomnium prauum, sitque aliquid præter naturam, illudque in genere symptomatum, pertineatque ad motum thoracis, & totius trunci, erit dicendum esse symptoma motricis thoracis, nempe respirationis deprauatæ, vel etiam abolitæ, sed breui tempore, vnde alia symptomata ab Auic. pulchrè declarata succedunt, nempe intercisa vox, & motus.

C Ad vocem enim edendam requiritur materia, & efficiens: materia est exsufflatio, quæ fieri non potest, si thorax nō moueatur, hauriatque aerem per inspirationem. Facultas verò, quæ est causa efficiens, impeditur, quia nerui ferentes motum thoraci obstruuntur, qui sūt instrumenta dilatationis.

Quod ad partem affectam spectat, omissis aliorū opinionibus, dico cerebrū D læsum esse secundùm eius ventriculos primò, thoracem deinde. Morbus autem, quem tale symptoma sequitur, nō est nisi compositionis, & obstructionis.

DE CAVSIS EPHIALTES, *seu incubi.*

CAusæ aliæ internæ, aliæ externæ E sunt: interna immediata, & proxima, quam coniunctam appellant, est vapor crassus, qui in caput delatus, & aliquo modo condensatus in cerebri ventriculis, inde ad sextam neruorum coniugationem descendit, eamque obstruit.

Causa antecedens est minera, à qua eleuatur vapor, quæ pluribus in locis esse potest, sed potissimùm in ventriculo, quandoque in præcordijs (vt voluit Fernelius) nonnunquam in hypochondrijs, & venis meseraicis, vt arbitratus est Platerus, sed siue in hac, siue in illa parte fuerit, ab ea eleuatur vapor crassus quidem, secundùm magis, & minus; pituita enim, vel melancholia esse potest, vel etiam copia sanguinis.

Externæ causæ aliæ sunt particulares magis, vt illæ, à quibus incubus ortum ducit, vt est aer frigidus, crapula, ebrietas: aliæ verò sunt, quæ prædictos humores generant, vt alimenta, potus, aliæque res non naturales.

DE SIGNIS EPHIALTES, *seu incubi.*

SIgna incubum declarantia ab ipso ægrotante habentur, qui dicat se in principio somni nocturno tempore percipere grauitatem quandam circa thoracis regionem, ita comprimentem, vt neque clamare possit, neq; se ab eo situ remouere, in quo reperitur: aliquando percipere aliquem se amplectentem, ac stringentem: aliquando etiā videre in insomnio aliquas animaliū effigies terribiles, nigras, vel alterius coloris.

Causæ verò cognoscuntur suis proprijs indicijs, vt est pituita, aut melancholia, aut sanguis, quæ partim à victus ratione, partim ab humorum proprietate, partim à iuuantibus, & nocentibus recognoscuntur, de quibus sæpe à nobis actum est.

DE FVTVRO EVENTV *ephialtes, seu incubi.*

QVod ad prædictiones attinet, incubus, vel recens est, vel antiquatus: si primo modo paruipendendus, si accessiones sunt leues; nam est veluti nocturna pollutio: at si antiquatus fuerit, quamuis scripserit Auic.

Auic.esse præludium ad epilepsiam, vel apoplexiam, vel maniam, si tamen non negligatur, victus ratione recte instituta euitari poterit.

DE CVRATIONE EPHIALTES, seu incubi.

VIa curationis est potiùs præcautio quædam malorum iam dictorū, quare omni ingenio curādum est, ne de nuo reuertatur incubus.

Cùm autem à vaporibus in cerebrū delatis proueniat, cura habenda est, ne amplius ij eleuentur in caput: & qui iā delati sunt, vt dissipentur.

Primum sanè consequimur per abstinentiam quandam à crapulis, à satietatibus, ab ebrietatibus, ab vsu quoque alimentorum, quæ crassos, lentos, frigidos, terreos, ac melancholicos humores in corpore generare sunt apta.

Cibus igitur debet esse tenuis, parcus, & qualitate incidendi, & attenuandi præditus, minimeque aptus generationi vaporum, & flatuum. Prandium debet esse admodum moderatum, sed cœna longè moderatior.

Carnibus adhæc, quæ sint boni succi, potius assatis, quàm elixis vescantur, ac cum ijs vbi elixantur, ebulliant simplicia, quæ attenuandi, & incidendi facultate polleant, nec non & flatus discutiendi, quemadmodum sunt.

Saluia,
Rosmarinum,
Buglossum,
Anisi,
Borrago,

Poma quoque apia in hoc casu valent.

Panis sit benè coctus, fermentatus, ac anisatus, vel fœniculatus.

Pro potu verò, quamuis aqua cinnamomi, anisorum, coriandrorū, & huiusmodi melior esset, quàm vinum; nihilominus si nolit, aut nequeat æger à vino abstinere, concedi potest tenue,

A & in quo folia saluiæ per duas horas ma desacta sint; melācholicis autem, vt suo loco audietis, vinum dulce optimum censetur, & potissimùm si aqua per elambicum è pomis extracta lymphatum fuerit.

Exercitium, somnusque moderata esse debent, animi affectiones euitandæ.

Si beneficium alui à natura non habeatur, arte procurandum est, quod

B clysteribus sæpe iteratis fieri poterit.

Sed dicet quispiam, cur concedis vinum in hoc affectu, quod tamen Rasis negat? Huic dicimus Rasim loqui de incubo, qui fit à sanguine, quoniam ne fiat tanta sanguinis generatio, non modo à vino, sed etiam ab omni re, quæ multum generet sanguinis abstinēdum.

Nos verò quandoque vinum concedimus ratione stomachi debilitati, vel

C quia ægrotantes minimè assueti sunt aquam bibere; in incubo deinde à melācholia, atque pituita attenuandi causâ vinum concedere inconueniens non est.

Circa chirurgiam Rasis iubet sanguinem esse mittendum, quoties adsint notæ sanguinis, facies nempe rubicunda, venæ latæ, ac plenę: idem sentit Aetius.

D De loco tamen, à quo sanguis extrahendus, admodum discrepant; Rasis enim ex saphena, Aetius autem ex vena cubiti mittendum esse sanguinē vult.

An dicendum sit oportere primùm sanguinem mitti ex brachio euacuandi causâ, secundò verò ex saphena ad reuellendum? primò enim euacuamus totum corpus, deinde per reuulsionem caput euacuamus, ideo nulla videtur

E contradictio.

Nam Aetius statuit mittendum esse sanguinem primùm à vena cubiti, tanquam à parte, quæ à toto euacuat; Rasis verò ex saphena iubet eum extrahendum esse reuulsionis causâ, quem admodum etiam cucurbitas cruribus, & ipsorum parti carnosæ esse adhibendas

das docet: nulla igitur est dissensio.

Sin autem vitiosus humor, crassus nempe, atque lentus, ac melancholicus præparandus sit, ac medicamentis expurgantibus educendus, de quibus superioribus capitibus prolixè admodum diximus, expurgantia sunt hiera simplex Galeni, hiera picra cum epithymo, atque sena: pilulæ quoque de lapide lazuli conueniunt, eoque magis si humor melancholicus adfuerit.

Nec est, vt vnica purgatione contenti simus, cùm præcipuè timeamus, ne in aliquem ex prædictis morbis incidant ægrotantes.

Mihi magis probatur decoctum ex ligno sancto, & salsa, quod per multos dies accipiatur, iterando syrupum bis in die, dummodò aliquid ponatur in ipso decocto, quod aromaticum sit, virtutémque habeat guaiaci facultatem in caput ferēdi, quemadmodum est sasfras: iua quoque arthetica, aliaque huiuscemodi non improbantur.

Facta hac per multos dies purgatione, seu dissipatione materiæ, iam ad corroborationem partium præcipuè deueniendum est cum his, quæ id præstare possunt, quemadmodum est

Aromaticum rosatum,
Diambra,
Diamuscum,
Conserua acori,
Et theriaca.

Auicennas proponit quindecim grana pœoniæ singulo mane accipienda cum aqua; Gētilis tamen vult hæc quindecim grana esse pluribus vicibus partienda, ita vt singulo mane duo trita in aqua pœoniæ deuorentur.

Potest parari conserua assumenda singulo mane hoc modo

℞. specierum diamarg.
Diarhodon. abbatis ana drach. j.
Coriandri præpar. drach. ij.
Seminis pœoniæ scrup. ij.
Corall. rubeorum drach. ß.
Macis,

A Cinnamomi ana scrup. j.
Cum conserua rosarum fiat mixtura.

Propono vobis puluerem inspergendum supra alimenta.

℞. spec. arom. ros. drach. ij.
Cinnamomi drach. j.
Aniforum vnc. iij.
Sacchari vnc. iiij.
Fiat puluis omnium subtiliss. misce

Alius puluis.

B ℞. aniforum vnc. ß.
Coriandr. vnc. j.
Caryophyllorum,
Macis,
Cinnamomi ana drach. ß.
Sacchari optimi vnc. iij. fiat omnium puluis.

In hoc casu ad reuellendam materiā à capite, eamque deriuandam ad os, & fauces valent errhina, sternutatoria, C & masticatoria à nobis alibi explicata.

Pro localibus medicamentis optimæ sunt irrigationes maximè ex oleis

Anethi,
Castorei,
Irini,
Laurini,

Puluis quoque capitalis inspergendus ad suturæ coronalis regionem, qui in hunc modum parari potest.

D ℞. corticis citrij exiccati,
Cyperi,
Caryophyll. ana drach. ij.
Cocci infectorij scrup. iiij.
Coriandri præparati drach. j. ß.
Sampsuci,
Bettonicæ ana drach. ß.
Stœchados,
Rosarum ana scrup. j. misce.
Et omnium fiat puluis subtil.

E Ex eodē quoque puluere sacculus parari poterit.

Pro corde autem corroborando cōficiendus est sacculus hac ratione.

℞. corticis citrij exiccati,
Galangæ,
Cyperi,
Ocymi,

Sem.

Sem.citrij ana drach. ij.
Flor.anthos,
Stœchados,
Buglossi ana drach.j.
Pulueris diamarg.frig.vnc.ſſ.
Electuarij de gemmis
A drachmas iiij.

Fiat omnium puluis, quo fiat ſaccu-lus ad formam ſcuti, atque aqua meliſſæ irroratus cordi applicetur.

Et hæc de curatione incubi hactenus dicta ſufficiant.

DE PARALYSI.

CAPVT VIGESIMVM.

Affectio, quam paralyſim vocant, adeo frequens eſt, adeoque homines, quibus contingit, immaniter exercet, vt merito ipſius naturam & diligenter, & accuratè perpendere ſit opus, voſque, Domini, omnes animi veſtri neruos ad ipſam addiſcendam intẽdere debetis, vt cognitionem in primis, deinde curationem ſedulò amplecti valeatis.

Ad cognitionem iam pluries audiuiſtis ſpectare definitionem, differentias, cauſas, ſymptomata, quæ à medicis præſentia dicuntur, nec non euentum, qui ad cognitionẽ omninò eſt neceſſarius, tempuſque, & modus ipſius: de hac parte igitur primùm agemus, dicturi poſtea de ſecunda parte, nempe de curatione.

Quod pertinet ad definitionem, non poteſt rectè definiri, niſi primò nominis ratio habeatur. Græci plura nomina habent, quibus præſentem affectionem deſignant. Apud Hippocratem 4. acutor. 27. & 1. epid. con. 2. tex. 59. habetis hæc tria nomina, videlicet paraplegiam, paraplexiam, & hemplexiam, vnam, & eandem rem ſignificare, nempe motus, & ſenſus reſolutionem, quæ ſequitur poſt apoplexiam.

Sed pareplegia accipitur pro vnius alicuius partis ſenſus, & motus reſolutione, quam vocem confundit cum hemiplegia: at paraplexia accipitur pro vniuerſali vnius totius corporis partis reſolutione.

Paralyſis verò, & pareſis pro vna, & eadẽ re ab Alexandro accipiuntur, nimirum pro totius corporis reſolutione, C quæ ex Galeno ſignificat amiſſionem ſenſus, aut motus, vel vtriuſque, magis tamen de motus priuatione, quàm de ſenſu dicitur 3. de locis affectis c. 10.

Hanc Auicennas lib. 3. fen. 2. tract. 1. cap. 2. mollificationem abſolutam appellauit, diuiſitque in mollitiem abſolutam, & propriam; abſolutam eam eſſe voluit, in qua adeſt motus, & ſenſus priuatio, ſiue in toto fuerit, ſiue in parte; D propria verò eſt, quæ vnum corporis latus, ſecundùm ſui longitudinem occupat, quæ adhuc eſt duobus modis; vel enim dimidiam capitis partem cum toto corpore ad pedem vſque detinet, vel infra caput à collo per totum latus ad pedem vſque extenditur: hæc de nomine.

Quod ad eſſentiam attinet, quamuis ab Auicenna dicatur morbus, accipit E morbum lato vocabulo, quo ſignificatur affectio præter naturam lib. 7. fen. 2. tract. 1. at ſi preſſius rem ipſam ſcrutemur, videbimus eſſe ſymptoma, quod nobis Galenus apertè oſtendit lib. 1. de cauſis ſympt. cap. 5. ita vt paralyſis ſit ſymptoma ſenſus, & motus aboliti abſque hegemonicarum læſione; hæc eſt ratio formalis huius affectionis.

DE PARTE AFFECTA in paralysi.

AD sensum faciendum requiritur cerebrum, neruus, & cutis; ad motum verò cerebrum, & neruus, ac musculus etiam requiritur, qui est motus voluntarij instrumentum. Cerebrũ est instrumentum principale, à quo fit, & transmittitur facultas, tam mouendi, quàm sentiendi. Neruus est instrumentum delatiuum facultatis, tam sentientis, quàm mouentis: at cutis est instrumentum immediatum motus voluntarij.

Quod autem facultatis tam sentientis, quàm motricis spinalis medulla, & neruus sint instrumenta delatiua, quod fiat modò sensus, modò motus in partibus pro diuersitate instrumentorum ad sentiendum, & ad mouendum destinatorum; & quod aliud sit instrumentum sentiendi, aliud mouendi, vt dictũ est, & Aristotele docente, si oculus esset in pede, pes videret, quia in ipso pede adest facultas videndi, est Galeni doctrina tritissima pluribus in locis, vt 4. de locis affectis cap. 2. 3. eiusdem cap. 10. & 6. & 7. de placitis Hipp. & Platonis 3. cap. quod expressissimè declarat lib. 4. de locis affectis citato, vbi loquens de neruis ferentibus sensum ad linguam dicebat per vnum, & eundem neruum ferri, & gustatoriam, & sensoriam facultatem ipsi linguæ, qua possit non modò sensiles qualitates diuidere, sed etiam gustabiles.

Cùm igitur amissus sit sensus, & motus in paralysi, vix determinari potest, quæ nam pars affecta sit; nam illud argumẽtum, quod doctissimus Capiuaccius affert de actione læsa, vbi dicit actio mouendi est læsa, ergo ipsius instrumẽtum, nempe musculus, est læsum, non placet; nam huiusmodi arguẽdi modus non valet in actionibus animalibus, sed in naturalibus tantùm, vt videre est apud Galenũ lib. 1. de locis affectis cap. 6. & 7.

Quo in loco non modò desumit argumentum ab actione læsa in partibus naturalibus, sed à proprio symptomate partis, & ab alijs etiam, vt alias ostẽdimus, & hanc facit de partibus diuisionem. Partiũ nostri corporis aliæ sunt, quæ naturales, aliæ quæ animales actiones celebrant, priores sine affluxu virtutis, aut materiæ à partibus præcipuis aptæ natæ sunt suas actiones obire, animales verò actiones celebrantes non possunt absque affluxu à cerebro per neruos delato operari.

B

Quare cum ita res se habeat, possumus certum argumentum elicere de partibus naturalibus; vt quando videmus actionem ventriculi læsam esse, cõcludimus demonstratiuè ventriculum esse læsum, quod in partibus animalibus argumenti genus fallax est, quia et si musculus non operetur in motu deperdito, qui est immediatum motus instrumentum, fieri id tamen potest absque aliqua ipsius læsione, & ratio est, quia euenire potest, vt ad ipsum transmittatur quidem facultas, sed non vehatur per neruos, qui sunt (vt dictum est) delatores facultatis sentientis, & mouentis ad sensoria; & motoria instrumenta.

C

D

Ab actione igitur animali læsa non possumus concludere musculum esse læsum, quia potest esse vt cerebrum, & neruus, & musculus sint læsi.

Hoc loci Ioannes Costæus supra annot. Auicennæ fen. 2. lib. 3. tract. 2. cap. 2. inquirit, an verum sit, quod nerui patiantur omne genus morborum? Auicennas fatetur, quod etiam Galenus lib. 1. de causis symptomatum cap. 2. scribit, cùm tamen idem Galenus lib. de differentijs morborum cap. 3. scripserit esse partes simplices, quarum morbi proprij sunt intemperies.

E

Soluens dubitationem inquit Costæus neruos ratione substantiæ esse simplices, ratione figuræ, quam habent rotundam, & longam esse partes compositas.

ſitas. Talem reſponſionem ab Ariſtotele accepiſſe ait, qui lib. 2. de partibus animal. cap. 1. de corde loquens, dicebat eſſe, quo ad ſubſtantiam ſimplex, quo ad figuram compoſitum.

In paralyſi igitur pars affecta eſſe poteſt neruus, & muſculus, verùm cùm neruus, vt aliàs à me intellexiſtis, ex triplici conſtat ſubſtantia, ex ſubſtantia medullari, & ex duplici membrana, vna quarum immediatè tegit medullarem ſubſtantiam, alia verò amplectitur illam, quæ immediatè tegit neruum; neruus non læditur ſecundùm totam ſubſtantiam, ſed tantùm ſecundùm medullam; nam ſiue excauatus, ſeu perforatus, ſiue non perforatus ſit, per medullam vehitur facultas, non per membranas.

Quando igitur facultas non permanet, id euenit ratione læſionis factæ in neruo, ſiue obſtruatur, vel comprimatur, vel refrigeretur, aut etiam ſecetur. In conuulſione verò intelligetis neruũ lædi ſecundùm ſuas membranas: fieri quoque poteſt, vt muſculus in paralyſi lædatur.

Sed inquiret veſtrum quiſpiam, qui fieri poteſt, vt neruus, quo ad medullarem canaliculum in paralyſi lædatur, non autem membranæ? Dico anatomen id demonſtrare facilè; nam cerebrum conſtat ex medullari ſubſtantia, & duabus prædictis membranis; tegitur enim à pia membrana immediatè; dura verò eſt poſita in medio inter piam, & os cranij.

Spinalis medulla, quæ Galeno authore immediatè prodit à cerebro, non ſecus atque arteria naſcitur à ſiniſtro cordis ventriculo, & magna vena à gibboſitate iecoris, eſt eiuſdem cum cerebro ſubſtantiæ, imò (vt dicebat Galenus) eſt cerebrum elongatum.

Cerebrum autem excauatum intus eſt, in cuius cauitate ſpiritus animales fabrefiunt, qui deinde recipiuntur à ſpinali medulla per ſuum canalem in ea

A inſculptum, idcirco cùm nerui ſint eiuſdem naturæ, & conformationis, ab ea tamquam rami à trunco recipiunt per ſuos caniculos facultatem, eamque ferunt inſtrumentis motorijs, & ſenſorijs. Conſtat igitur caniculum eum eſſe, per quem fertur facultas, non per membranas, & eũ ſolum in amiſſione ſenſus, & motus lædi.

B Pars igitur læſa reſpectu motus deperditi eſt tum neruus, tum muſculus, at reſpectu ſenſus amiſſi eſt neruus, & cutis; neruus quidem vt delatorium inſtrumentum, cutis vt eſt ſenſus tactus organum.

Sed cùm muſculus ſit inſtrumentum motus voluntarij, vtrum quando is priuatur ſua actione, dicatur lædi per eſſentiam, an per cõſenſum? Capiuaccius lo C co ſupra adducto reſpondet muſculum conſtare ex fibris tam ligamentalibus, quàm nerueis, quibus adnectuntur fibræ carneæ, omniſque fibrarum conſtitutio deſinit in tendinem, qui eſt finis muſculi.

Cum igitur muſculus ex tot fibris ſit conſtitutus, non patitur niſi ſecundùm fibras nerueas, aut, vt ille loquitur ſecundùm partes neruoſas, at pars ner D uoſa duobus modis ab illo cõſideratur, primò, vt eſt in muſculo, deinde quatenus eſt extra muſculum, ſed ad ipſum tendens, & ſecundũ vtramque, inquit, partem poteſt lædi, & læditur muſculus.

Si contingat lædi ratione nerui, qui extra ipſum eſt, & ad ipſum tendit, dicitur lædi per conſenſum, at ſi pars neruoſa, quæ in illo eſt, tunc læditur per E eſſentiam.

Sed huiuſmodi determinatio non eſt ad mentem Galeni lib. 4. de locis affectis cap. 4. vbi demonſtrat actiones partium naturalium non poſſe lædi per eſſentiam, niſi earum læſa ſubſtãtia, quod in partibus animalibus ſecus eſt, quandoquidem partes animalium nequeunt operari, niſi à ſuo principio affluxum

recipiant, siue sit facultas, siue sit materia aliqua, qua retenta, vel prohibita ferri ad ipsas partes, dicitur illa pars, ad quam non trasmittitur, læsa per essentiam.

Hoc Galenus exemplo desumpto à voce clarum esse demonstrat, larynx, inquit, est vocis instrumentum, & non potest vocem formare, nisi materia per expulsionem à pulmone transmittatur, quod in tractatu morborum thoracis susiùs ostendam, vbi autem tales partes priuentur, vel facultate, vel sua materia transmittenda, dicuntur per essentiam lædi.

Quamuis possit musculus alio nomine, hoc est quando priuatur motu, lædi primariò, quod apertissimè loco præcitato à Galeno demonstratur exemplo illius piscatoris, cui sphincteres ambo relaxati fuere, qui sunt musculi illi, qui ad recti intestini finem, & ad orificium vesicæ præfecti sunt: & hæc de partibus affectis in paralysi, quæ sunt spinalis medulla, tanquam truncus, & nerui vt canales ab ea prodeuntes, facultatem motricem musculis omnibus ferentes; cognita parte affecta determinandus est morbus, quẽ sequitur huiusmodi symptoma.

DE MORBO, QVEM SEQVItur paralysis.

Ntequam id declarem, opus est afferre primò omnes paralysis differentias, quæ Galeno, & Auicenna authoribus desumuntur à varia spinalis medullæ, neruorum, & musculorum læsione. Reuocate ad memoriam dictũ à me fuisse sæpiùs spinalem medullam à cerebro ortum ducere, eamque diuisam esse in duas partes.

Vna ex his intra caput remanet, alia deorsum per spinam recta fertur ad os vsque sacrum, ab ipsaque omnes nerui, quotquot in corpore reperiuntur, prodeũt, & quando Galenus scribit ner-

A uos à cerebro nasci, intelligendus est de spinalis medullæ ea parte, quæ adhuc in cerebro remanet, à qua septem paria neruorum explantari dicimus.

Reliqua verò spinalis medullæ pars, quæ deorsum vsq; ad sacrum os recta descendit, triginta duo paria neruorum ad omnes corporis partes distribuit, vel igitur tota spinalis medulla læditur tam interna, quàm externa, & tunc fit
B prima differentia paralysis, quia totius corporis sensus, & motus amittitur, & est paralysis vniuersalis, vel à capite vsque ad pedes amittitur sensus, & motus & tũc læditur spinalis medullæ pars, quę extra caput iam delata est.

Vel amittitur & sensus, & motus vnius lateris, qui duobus modis fieri potest, aut quia tota læditur medulla tam interna, quàm externa, vel quod
C tantùm læditur infra caput, primò à frõte vsque ad pedem illius lateris amittitur sensus, & motus; secundò relicta facie, motus, & sensus amittitur à ceruice vsque ad pedem. Vel læditur quarta corporis pars, nempè vel brachium tantùm, vel crus tantùm.

Si læditur pars inferior, ita vt crus cum fœmore priuetur sensu, & motu, tunc spinalis medulla læditur ad lum-
D borum regionem, aut soli nerui adeuntes crus læduntur. Si quarta superior pars læditur, brachium scilicet, & manus cum sua scapula, tunc læsio est in neruis, non in spinali medulla, quia si medulla læderetur, esset rationi consonum, vt pars inferior eiusdem lateris læderetur, nempe fœmur cum toto crure, & pede.

E At qui si vna pars, aut plures seiunctæ paralysi afficiantur, tunc neruus particularis erit læsus illius partis: aliquando etiam contingit, musculum solùm læsum esse, si potissimùm sit in superficie, vt apparet in illo piscatore apud Galenum: & istæ sunt differentiæ paralysis desumptæ à partibus affectis. Sunt & aliæ differentiæ, quæ desumi pos-

possunt à morbis, & à causis ipsorum morborum.

Symptoma sequi morbum multoties intellexistis, veluti vmbra corpus, præsertim symptoma actionum læsarũ, qualis paraly·s est: morbi verò sunt intemperies, solutio continui, & mala compositio, qui omnes & coniunctim, & seiunctim possunt hoc symptoma producere. Primò posse esse intemperiem, habetis à Galeno 1. de causis symptomatum cap. 5. & Auicenna lib. 3. fen. 2. tr. 1. cap. 2. nempe intemperiem frigidã, & humidã, & vtrãque simul, quod Aetius & Trallianus confirmant.

Sed qua ratione ab intemperie frigida causetur huiusmodi symptoma, non sunt omnes authores vnius opinionis; nam alij volunt frigiditatem esse contrariam spiritibus animalibus, eosque corrumpere. Vult etiam Auicennas à frigiditate adeo partem corrumpi, vt nequeat recipere à spiritibus impressionẽ.

Alij verò, vt Galenus, putant à nimia frigiditate incrassari, & condensari neruos, ita vt spiritus permeare nequeant, sed quidquid sit, sat est, vt habeatis ab intemperie frigida fieri paralysim,

An modò ab intemperie calida, aut sicca paralysis fieri possit, non desunt authores affirmantes fieri posse, vt est Alexander Trallianus, qui scribit se curasse paralyticum quendam, qui medicamentis calidis magis, & magis molestabatur; vt fuerit coactus vti frigidis, à quibus fuit sanitati restitutus.

Sed hæc sunt, quæ rarò contingunt, quemadmodum à siccitate fieri paucissimi, aut nulli authores affirmant; sed si vellem percurrere omnes scriptorum opiniones, non sufficerent triginta lectiones pro vnoquoque morbo; satis enim est, vt habeatis ea, quæ sunt necessaria pro cognitione rerum vt plurimũ contingentium, vt est frigida intemperies, tam cum materia, quàm sine materia; sed de intemperie calida sine materia non videtur posse affirmari, verùm de intemperie cum materia, vt paulo post dicam.

A Deinde est mala compositio, quæ fit tam ab obstructione neruorum, & spinalis medullæ, quàm ab aliquo tumore, vt est grauissimorum authorum opinio. Fit etiam mala compositio, quando cõprimuntur nerui ex vertebris luxatis, aut aliis partibus, vt fęmore, quod à suo

B exeat loco: tandem adest solutio continui.

Sed huiusmodi morbi rarò faciunt vniuersalem totius corporis paralysim; nam luxationes, & vulnera causant tantummodo particularem paralysim, quæ etiam cum rarò cõtingant, ad illos morbos, quos vt plurimum paralysis sequitur, declarandos accedere est animus,

C eiusque causas inquirere.

DE CAVSIS PARALYSIS.

Aliæ sunt causæ, quæ gignunt intemperies nudas; aliæ verò sunt, quæ intemperies cum materia faciunt, à quibus obstrui solent nerui, inde causari paralysis. Esse autem faciliùs potest, vt ab intemperie frigida fiat paralysis,

D quàm à calida, aut sicca, quæ & ipsa rarò euenit, vt antea dicebam, nisi in regionibus frigidissimis, & ex contactu alicuius corporis frigidi, vt contigit piscatori illo, qui in gelida aqua hyeme remanebat, vnde fuit correptus particulari paralysi; nam illi ita refrigerati fuerunt musculi, & ab humiditate relaxati, vt non potuerint recipere impressionem à spiritibus animalibus.

E Paralysis igitur vniuersalis ab intemperie frigida non fit, nisi à vehementissimis causis, nempe ab aeris, aut aquæ summa frigiditate, quæ solum adest in regionibus, & anni temporibus frigidissimis, quæ si contingant, sunt potiùs mortis imagines.

Fortè etiam à pisciculo illo effici poterit, qui in mare degit, quem torpedinem

nem omnes vocant, cuius Aetius meminit lib. 6 cap. 28. vbi scribit, quod si pisciculus iste à piscatoris rete tangatur, statim qualitas communicatur, vt manus, & brachium torpore, & paralysi affectum maneat, quamuis huiusmodi læsio non possit dici fieri ab intemperie, cum ad faciendam intemperiem requiratur longius tempus.

Venio nunc ad illas causas, quæ obstruendo inducunt paralysim, quæ sunt materiales, inter quas primas obtinet pituita, quia ab humore viscoso, & lento, vt plurimum producitur paralysis. Galenus lib. 4. de locis affectis tum 2. tum 4. cap. ait, quod ea canaliculum, qui est via spirituum, adeo obstruit, vt viam spiritibus demat.

A melancholia quoque fieri paralysim multi arbitrati sunt, eo quod sua crassitie possit obstruere canaliculum illum, per quem feruntur spiritus, aut facultas sentiendi, vel mouendi; nã quemadmodum cap. de apoplexia dictũ fuit, posse hanc à meláncholico succo fieri, quæ est obstructio ventriculorum cerebri, multo magis poterit ea facere obstructionem in neruorum canaliculis.

Neque est opus illa humectatione ad membranam laxandam, quia non laxaxatur, neque elongatur membrana paralytica, vt multi putant, sed satis est, vt via obstruatur, per quam spiritus, aut facultas meat, id quod potest probè facere melancholia, quod Auicennas, Trallianus, & Vallesius admittunt facilè.

De biliosa materia, longè maior est difficultas: multi siquidem tuentur partem affirmatiuam, alij prorsus negant. Ex parte affirmatiua est Rasis primo cõtinentis, Trallianus, Fernelius, Eustachius Rudius; è contra verò Rondeletius, Mercurialis, Vallesius, & pleriq; alij.

Sed dici potest bilem facere paralysim duplici modo, primò quia potest esse vehiculum humoris pituitosi ad spinalem medullam, & ad neruos, qui modus probatur ab Eustachio, sed non video repugnantiam terminorum, quod paralysis non possit fieri à substantia biliosa eo modo, quo Fernelius dicebat, nempe ipsa iam incrassata, & à natura extra venas propulsa.

Fieri enim potest, vt feratur tam in medullarem substantiam, quàm in neruorum canaliculum, eosque obstruat, quod etiam eadem ratione putandum est fieri posse à sanguine, quidquid dixerint in hoc Rondeletius, & Mercurialis.

Huiusmodi paralysis generatio rarissima licet sit, nihil tamen obstat quin fieri possit, cum canaliculus in neruis sit valdè exiguus, à paucissimaque materia, & tenuissima, vt est bilis, atque sanguis facilè obstruatur: sed ea quæ raro contingunt, non constituunt scientias, & artes, sed quæ vel semper, vel vt plurimũ eueniunt, qualis est paralysis à materia pituitosa.

Et hæc de causa interna immediata, & proxima: antecedens verò est eiusdẽ generis, ac in toto corpore, vt ad caput feratur, & à capite apta, vt in spinalem medullam, & neruos cadat.

Causæ exteriores producentes materiam pituitosam, aut melancholicam in corpore, quæ in caput, & à capite in spinã, & neruos cadit, sunt primò aer frigidus impẽsè, & humidus, alimẽta crassa, & viscosa, crapulæ multæ, inordinatus, & intempestiuus, & multus aquæ potus. Etiam immoderatus vini potus id efficere potest. Tandem mala rerum omnium non naturalium tã necessariò, quàm non necessariò nobis occurrentium valet tales humores in corpore producere, à quibus fiat paralysis; hæc de causis.

PROPONVNTVR DVO QVAESITA, & resoluuntur.

NE signa proponam, duo me reuocant, vnum est, vnde fit, quod cum facultas tam motiua, quàm sensitiua per spinalem medullam feratur, aliquando amittitur sensus, integro remanente motu alicuius partis, vt de Pausania Sophistico scribit Galenus, qui sensum digitorum manus amiserat, remanēte motu; & è contra, in aliquibus amittitur motus remanente sensu?

Secundum est in sententia eorum, qui putant membra paralytica emaciari semper, cur ea continuò extenuentur?

Ad primum respondet Galenus 1. de locis affectis cap. 6. & cap. 3. eiusdem. cap. 10. dicens id non spinalis medullæ, sed neruorum deferentium facultatem vitio prouenire, qui inter se sunt diuersi; alij enim ad cutem tantùm, & alij ad musculos perueniunt.

Si cōtingat lædi illos neruos, qui per cutem sunt distributi, illæsis manentibus illis, qui in musculis sparguntur, læditur etiam sensus, quia cutis, quæ est instrumentum sensus, priuatur sua facultate, hinc est, quod amittitur sensus, & remanet motus, vt Pausaniæ cōtigit; at si lædantur illi nerui, qui ad musculos apponuntur, amittitur motus, & remanet sensus, si nerui ad cutē delati minimè offendantur.

Si verò ad musculum feratur tam facultas sensitiua, quam motiua vno, & eodem neruo, numquam potest amitti sensus, illæso remanente motu, sed bene fieri potest, vt amittatur motus integro remanente sensu. Huius rei affert rationem, quod sentire est pati, mouere est agere, sed maior spirituum copia requiritur ad agendum, quam ad patiendum; ergo quando adest motus, necessariò adest sensus, quia pro motu spirituum copia maior est necessaria, si igitur neruus hic læditur, remanet sensus, at ruit motus,

A Hæc est Galeni vera determinatio, quæ à multis authoribus infringitur, vt à Vesalio, & Argenterio, quia Gal. hoc fundamento facilè omnia, quæ ab illis adducuntur, solui possunt. Legite si placet disputationem de dimani honam apud Garciam Carrerum, quo in loco videbitis opiniones authorum grauissimorum, & simul solutiones, quæ aliud tempus, & alium locum requirunt, &
B hæc sint satis.

Ad secundum, nullum hactenus obseruaui authorem, qui hanc materiam considerauerit, vno excepto iam dicto Carrero disputatione eadem, vbi se iactat, quod primus hanc quæstionem promouerit, quæ certè non in omnibus paralyticis vera est, quare nec propositio vniuersalis facienda venit.

C At vbi fuerit membri macies, aut extennatio ex priuatione restaurationis illius, quod deperditur continuò, à mēbro euenire certissimum esse nullus ambigit; nam ad hoc vt partes nutriantur, & conseruentur, opus est, vt illud, quod sensim euanescit, etiam reficiatur, ac vbi id non fiat, aut diminutè fiat, sequitur necessariò atrophia quędam, sed qui paralysi affecti sunt, vt plurimùm malè
D habent, nec possunt admodum comedere, hinc est etiam, quod eorum corpora, & partes extenuentur.

Magis tamen rationi consonum est, quod vbi vehemens sit paralysis, etiam pars ad frigidum sit intemperata, hine facultates omnes tam attractrix, quam concoctrix non possunt fungi suis muneribus, quare necessariò sequitur, quod alimentum, nec probè coqui, neque etiam apponi possit, quod cùm contin-
E gat, pars meritò extenuatur. Sed potestis prædictum authorem legere, qui multas affert subtilitates, quæ ad nostrū propositum minimè faciunt.

Sed quispiam vestrum percontabitur à me, cum dixerim paralysim euenire posse omni lateri, quæ nam peior, & ad curandum difficilior sit, paralysis dex-

teri,

teri, an sinistri lateris.

Multi respondent sinistri lateris peiorem esse paralysim, ac curatu difficiliorem, quia minùs resistit causis morbificis propter caloris debilitatem.

Scriptum ab Aristotele est dexteram partem calidiorem esse, & per consequens ad resistendum validiorem; è cótra sinistram partem languidiorem esse, & minus robustam, minusque aptam ad resistendum, & ad expellendum morbum, & causam morbificam, quare paralysis sinistram partem occupans deterior est, & ad curandum difficilior.

Sed huiusmodi fundamentum non videtur admodùm valere; primò quia vtraque pars totidem venas, & arterias habet, eiusdemque magnitudinis, per quas spiritus vitalis, & sanguis pro nutritione distribuitur, quot habet alia pars, quo nomine æquè calida est sinistra, atque dextera, eosdemque neruos, ac musculos habet hæc, sicut & illa; quapropter ratione compositionis dici non potest magis vna, quàm altera pars calidior, & validior.

Verum tamen est, quod in plurimis partes dexteræ robustiores sunt, ratione consuetudinis, & vsus, atqui in illis, qui appellantur à nostris mancini, sunt longè robustiores in sinistris, quàm in dexteris; quare non potest simpliciter determinari, quod sinistræ partes minus robustæ sint.

Proinde dicerem paralysim sinistri lateris, si magna, ac vehemens ea sit, esse difficiliorē ad curandum, quàm paruā, quæ sit dexteri lateris; deinde in homine debiliori magis, quàm in robusto. Ita quoque valida dexteri lateris difficilior erit ad curandum in hómine non robusto, quàm parua in sinistro latere hominis robusti: sed hæc sunt pauci momenti.

A

DE SIGNIS PARALYSIS.

Symptomatum, quæ pro signis accipiuntur à medicis, alia sunt, quę paralysim præcedunt, quibus ea prædici potest, non tamen demonstratiuè, sed coniectura quadam; alia verò sunt demonstratiua, quæ illam præsentem esse confirmant.

B Inter priora est apoplexia leuis, & epilepsia, quæ præsens sit; formicationes quædam perceptæ per omnes partes neruosas, artuum potissimum tam inferiorum, quàm superiorum; aliqua sensuum perturbatio, motus difficilis, ac sensus paulò obtusior; præcessit capitis dolor grauatiuus, nec non tumor vniuersalis, aut particularis. Vniuersalis vniuersalem paralysim, particularis particularem, si potissimùm adsit grauedo quædam in illa parte, significat.

C Præsentem verò adesse demonstrant sensus, & motus priuatio, cum integro discursu, vel totius corporis, aut vnius lateris, vel quartæ partis, aut cuiusuis alterius, derepente eueniens, & istud signum pathognomonicum est; nam vbi videtis aliquem priuari motu, & sensu repentè, statim habetis ipsum paralysi affectum esse, aut totius, aut partis ratione. Ad cuius certiorem cognitio-

D nem pars læsa potest pungi, vel acu, vel stylo, quæ nihil prorsus sentit, frigidaque ad tactum redditur, temporisque progressu emaciatur, & atrophica fit: hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV paralysis.

E Non omnis paralysis vnum, & eundem euentum habere potest, sed pro causarum varietate; quæ primū recognoscendæ sunt; exteriores enim facilè cognoscuntur, vt vulnus transuersim musculum secans, quem sequatur paralysis, aut ossis alicuius luxatio, vt vertebrarum aliqua.

At

A At internæ non tam facilè cognoscũtur, quæ à corporis habitu, complexione, ætate, ante acta victus regula, à cõditionibus, seu qualitatibus humoris in corpore peccantis, sapore, qualitate, & motu, à iuuantibus, & nocentibus, à morbo, qui præcessit, & huiusmodi.

Futurus igitur euentus tam bonus, quàm malus prædici poterit à robore viriũ, & magnitudine paralysis, quę à causarum vehementia, à symptomatibus B tam concomitantibus, quàm superuenientibus cognoscitur, à facili, aut difficili ægrotantis tolerantia, à iuuantibus, & nocentibus; nam si paralysis à sectione fiat spinalis medullæ, aut nerui, aut musculi insignis transuersim, est insanabilis 6.aph.29. & fortasse lethalis, si potissimùm succedat inflammatio. Qui ob vertebrarum luxationem fiũt paralytici, non euadunt, Auicennas 3. C fen.1.tr.3.cap.2.

Rursus si paralysis sit vniuersalis, vel vnius lateris, procedatque à materia pituitosa, aut melancholica, si potissimùm apoplexiam sequatur, robore virium minimè constante, & medicamẽtis parum, aut nihil iuuantibus, lethalis omninò est, & maximè si fuerit difficultas anhelitûs, quod Auicennas supra, & Celsus lib.6.cap.13.scripserunt. D

At si à materia sit biliosa, & ex decubitu materiæ post febrem, vel sequatur dolorem colicum, robore virium existente, bene tolerante ægroto, recteque ad oblata se habente, medicamentis, quæ iuuare consueuerunt, iuuantibus, nulloque superueniẽte prauo symptomate, res in tuto erit; nam materia biliosa facilè dissipabitur, & quæ à capite in colum intestinum descendit, colicum dolorem faciẽs, se in spinalẽ medullam, aut in neruos insinuans dissipari omninò poterit. E

Eodem modo paralysis ab aere, aut torpedine facta viribus valentibus sanari facilè poterit, si præsertim fuerit particularis.

Tempus sanationis erit longum, & breue pro causarum varietate, robore virium, facili, aut difficili tolerantia, & medici diligentia.

Modus à natura esse poterit per aliquam crisim ad salutem; ad mortem per caloris suffocationem; ab arte verò instrumentis rectè, & vt decet à medico administratis.

DE CVRATIONE PARALYSIS *per victus rationem.*

IN curatione paralysis consilium medici dirigi debet primò ad causarũ ablationem, sed cùm multæ allatæ supra fuerint à nobis tam internæ, quàm externæ, & aliquæ ex his ad chirurgicas operationes pertineant, vt est vertebrarum, aut alicuius membri luxatio, nec non solutio continui, non est, vt de illis aliud in præsenti dicamus, cum praxim profiteamur, quæ solas considerat causas internas.

Sunt huiusmodi causæ multiplices, videlicet intemperies nudæ, & cum materia, vt est pituita, melancholia, sanguis, & bilis, at nos omittimus melancholicam, biliosam, & sanguineam, tanquam rarò euenientes, & pituitosã materiam tanquam cæteris omnibus frequentiùs euenientem amplectimur curandam.

Hæc verò est duplex antecedens, nec non coniuncta. Antecedens primò est auferenda, deinde coniuncta. Atque illa auferetur inhibendo eius generationem, & quod genitum est, extra corpus educendo. Prohibetur pituitæ generatio per rectam victus rationem, genita euacuatur per chirurgiam, & pharmaciam.

Coniuncta autem reuellitur, deriuatur, & insensibiliter, & per vias sensibiles euacuatur. Auspicemur à prima indicatione, quæ ostendit inhibendam esse pituitosi humoris generationem, quæ inhibetur per rectam sex rerum na-

turalium administrationem, & inter has res cum primò occurrat aer; alterandus is est ad calidum, & siccum, qui si non fuerit ita natura, arte comparandus est, cum igne accenso in lignis aridioribus, aut etiam odoratis, si habeantur.

Cubiculum, in quo æger degit, calefacere oportet, vel etiã suffumigijs quibusdam ex ligno aloes, aut aromatis, nẽpe caryophyllis, cinnamomo, nuce muscata, costo, cypero factis alterare. Pauimentum quoque simplicibus aliquibus irrorare expedit, vt sunt.

Maiorana,
Serpyllum,
Satureia,
Pulegium,
Origanum,
Stœchas,
Rosmarinum,
Lauendula, & huiusmodi,
Suffumigia ex his parari possunt
Galbano,
Opopanace,
Styrace calamitæ,
Ladano,
Thure,
Myrrha,
Mastiche,
Nuce muscata,
Et id genus alijs.

Paulus Aegineta laudat mutationem ad maritimum aerem, nec sine ratione, quia ab aqua maris eleuantur vapores calidi, & sicci poros corporis ingredientes, & exiccantes: hinc est etiam, quod nautæ vt plurimum sunt habitus sicci; vapor enim siccus euacuat humiditates superfluas.

Alimenta quo ad substantiam debent esse boni succi, & quantum fieri potest, excrementorum expertia.

Quantitas pauca; nam victus est immutandus ad contraria sẽper.

Qualitas debet esse calida, & sicca.

Materia alimenti esse potest succus ptisanæ, in quo modicum piperis crasso modo contusi ponatur, vel panis ofA fa in iure immersa.

Panis quoque vtilis est bis coctus, in quo semina aliqua calida sint posita, & secundũm artem pollinis in modum cũ farina subacta.

Carnes post principium conceduntur, quæ assatæ sint, rebusque aromaticis conditæ, vt carnes volatilium, quæ præsertim in locis montuosis degant, de quibus sæpiùs actum est, vt sunt turdi, B turtures, attagenes, cuniculi quoque, atque lepores.

Conueniunt pulli columbarum, qui iam volare incipiunt.

Potest parari puluis ex cinnamomo, caryophyllis, pipere, fœniculo, & petroselini semine factus, cui salis modicum addatur.

Auicennas extollit cerebrum leporis assum. Rasis probat magis carnes vola- C tilium, sed præsertim rapacium, vt accipitris, falconis, & huiusmodi. Non desunt, qui carnes hirundinum cæteris præponant, quia occultam facultatem aduersus paralysim habere putant.

Inter fructus amygdalæ tam dulces, quàm amaræ, pistachia, auellanæ, nuclei pinei à multis probantur cum pane commesti; cum tamen videantur esse crassi succi, si Galeno credimus lib. de D bon. & vitio succorum cap. 4. quamuis non ferant malum alimentum. Passulæ quoque pro obsonijs valent.

De ouis nihil dico, quia quemadmodum dictum fuit ea esse boni alimenti, ac conuenire epilepticis, & caro affectis, ita prorsus conueniunt paralyticis.

Vitanda sunt omnia, quæ crassum succum in corpore possunt gignere, vt E sunt carnes suillæ, bubulæ, pisces, caseus, quæ ex pasta fiunt, legumina, omnia frigida olera: crapulæ, & compotationes omninò fugiendæ.

Pro potu vinum non conuenit, Auicenna docente, primò quia materias ad neruosum genus deducit; deinde quia in corporibus huiusmodi affectis in acetum conuertitur, quod neruosis partibus

tibus aduersatur, summeque nocet, sed aqua conceditur libentius, non tamen actu frigida.

Sed diceris Auicennam non inhibere vinum simpliciter, sed tantùm in initio morbi, in fine verò, aut temporis progressu illud concedit, attenuata iam materia ad ventriculi corroborationem.

Aqua igitur, in qua ebullitum fuerit cinnamomum, aut anisorum, aut fœniculi semen cum modico maioranæ, ac mellis confert.

Sed propono vobis aquam paralyticis maximè conuenientem, quæ ad hũc fit modum.

℞. aquæ pluuialis depuratissimæ lib. v.
Mellis optimi, & synceri lib. j.
Calamenthi,
Origani ana manip. j.
Saluiæ,
Maioranæ,
Bettonicæ,
Pulegij ana pug. ß.
Bulliant omnia ad consumptionem medietatis, coletur, & seruetur pro potu.

Alio modo

℞. aquæ fontis puriss. lib. ix.
Saluiæ,
Bettonicæ,
Stœchados ana pug. j.
Mellis synceri lib. j.
Bulliant, quousquè despumatum sit mel, in fine adde
Galangæ,
Cinnamomi,
Zingiberis ana drach. ß.
Fiat potus.

In reliquis rebus non naturalibus moderatè agendum, quies tamen confert magis, quàm motus ab initio, declinãte morbo magis motus. Vigiliæ etiam prosunt.

Animi affectiones, quæ irascibilem facultatem mouent calorem naturalem excitando iuuant, immoderatę nocent.

Euacuationi studendum est, repletioni nequaquam, vbi igitur aluus non fluat irritanda est ram clysteribus acrioribus, quàm suppositorijs. Affero vobis clysteris in hunc casum conuenientis exemplar.

℞. foliorum mercurialis,
Parietariæ,
Bliti,
Maluarum ana manip. j.
Florum rosmarini,
Saluiæ,
Stæchados ana pug. j.
Sem. carthami drach. iij.
Anisorum,
Cumini ana drach. j.
Agatici albissimi in petia inuoluti drach. ij.
Fiat decoctio secundùm artem.

℞. huius decocti lib. j.
Hieræ logadij,
Diaphœnici ana vnc. ß.
Pul. de hiera cum agarico drach. ij.
Fiat clyster,
Addendo aliquando salis gemmæ drach. j.
Olei chamæmeli,
Rutæ ana vnc. j. ß.

Pro suppositorio.

℞. mellis despumati vnc. j.
Spec. hieræ,
Trochisc. alhandal.
Salis gemmæ ana scrup. j.
Fiat suppositum.

Potestis per vos parare similes clysteres ad euacuanda intestina tam à fœcibus, quàm à pituitosa materia in ipsis cõtenta: & hęc de dięta, qua primæ indicationi satisfactum est, nempe prohibitioni generationis humoris pituitosi in corpore.

DE CVRATIONE PARALYSIS *per chirurgiam*.

Altera indicatio desumpta à causa antecedente est humoris geniti euacuatio, quæ fit, vel chirurgia, vel pharmaceutico instrumento, & primò

per chirurgiam euacuamus humorem in corpore genitum, quando adest sanguinis mittendi indicatio cum permittente, licet rarò euenit, vt adsit vtrúque.

Sed dicetis, si contingat adesse indicans cum suis conditionibus, & paralysis sit vtriusque partis corporis, ex quo loco debet mitti sanguis? Dico rem esse difficilem: sed vbi adest minor læsio, ex illa parte mittendus est sanguis. At si vna tãtũ pars fuerit læsa, mittatur sanguis ex sana, seruatis regulis à me multoties repetitis.

Cucurbitæ sunt applicandæ semper ad partes sanas, & oppositas reuellendi gratia; sed re vera parum in hoc casu valent: hæc de chirurgico instrumento, venio ad pharmaceuticum.

DE CVRATIONE PARALYSIS *per pharmaciam.*

NOn potest tam citò, neque tam facilè euacuari materia per hoc instrumenrum, quemadmodum fit chirurgia; oportet enim primùm præparare pituitosam materiam, ante quàm educatur, cuius præparatio in hoc casu fiat hoc syrupo.

℞. syr. de iua,
De bettonica compos. ana vnc. j.
Aquarum saluiæ,
Bettonicæ ana vnc. ij.
Misce.

Vel poteritis parare decoctum ad maiorem præparationem sic.

℞. fol. chamæpytios,
Saluiæ,
Maioranæ ana manip. j.
Sem. fœniculi;
Apij ana drach. j.
Scœnanthos pug. j.
Rad. galangæ,
Irios ana drach. ij.
Fiat decoctio secundùm artem.
℞. huius decoctionis vnc. iiij.
Syr. de stœchade compos.

A Syr. de maiorana, ana vnc. j.

Fiat syrupus pro vno haustu: offeratur singulo mane, quousque materia videatur ita præparata, vt educi possit, cuius eductio his pilulis tentanda.

℞. pil. de hiera cum agarico.
Fœtidarum ana drach. j.
Trochisc. alhandal, scrup. ß.
Fiant pilulæ numero x. & aurentur.

Vel

B ℞. pil. ex euphorbio,
De sagapeno,
Omnibus offerendæ sunt ad drach. j.
Pil. de nitro drach. ß.
Cum aqua saluiæ fiant pilulæ numero x. & aurentur.

Vel purgetur æger hoc bolo.

℞. diaphœnici,
Elect. indi,
Elescoph. ana vnc. ß.

C Cum saccharo fiat bolus. In hac vrbe non purgantur homines nisi validis his dosibus.

In forma potus.

℞. decoctionis prædictæ vnc. iij. infundite,
Agarici trochisc.
Rhabarb. ana drach. j. facta expressione, aut sine expressione dissolue
Mellis ros. solut.

D Syr. de polypodio solut. Magistri Augustini ana vnc. iij.

Fiat potus breuis. Nisi morbus cedat prædictis purgationibus, repetenda est alia, & tandem accedas ad decoctũ ex ligno guaiacò factum, de quo aliàs.

Sub forma boli.

℞. Diacatholici,
Diaturbith.
Hierę diacolocynthidos ana drach. ß.

E Misce cum saccharo.

Purgato corpore hisce præsidijs, aut alijs easdem facultates habentibus, iam satisfactum est illis indicationibus, quæ ab antecedente causa desumuntur.

Deueniendum modò est ad coniunctam, quæ in cerebro, spinali medullæ, ac neruis continetur, eaque tam internis,

ternis, quàm externis auxilijs euacuanda, ac deriuanda est, & si fieri potest reuellenda.

Ad euacuandos, dissipandosque humores in partibus prædictis existentes, sunt primò, quæ interius assumuntur; quorum præstantissimum est illud,

℞. conseruæ iuæ,
Saluiæ,
Bettonicæ ana vnc. ß.
Diacastorei drach. ij.

Et si non habeatur diacastoreum, accipite tantundem aureæ alexandrinæ, & adiectis quibusdam guttulis aquæ vitæ, seu ardentis componite electuarium, cuius dosis sit ad drach. j. ß. assumendas singulo vesperi per horam à cœna: sequenti vero die mane offeratis mithridatij veteris optimi ad drach. j. aquæ saluiæ vnc. iij. quas æger immediatè superbibat.

Cõfectio quoque anacardina in hoc casu mirificè prodest.

Valet & huiusmodi conditum.

℞. conf. rosmarini,
Bettonicæ,
Saluiæ ana vnc. j.
Theriacæ opt. drach. i.
Pliris arcotici drach. ij.
Cum syrupo bettonicæ fiat electuarium.
Dosis esto ad drach. j.

Vel fiat hæc tabella.

℞. pul. lumbricorum,
Spec. diagalangæ,
Aromatici rosati ana drach. j.
Sacchari dissoluti in aqua ligni guaiaci vnc. iiii.
Fiat confectio in tabellis.

Deinde ea, quæ extra applicantur tam capiti, quàm partibus affectis, sunt embrocæ, vnguenta, linimenta, emplastra, sacculi, dropaces, & id genus multa: est & sudatorium.

Embrocationes fiunt ex aquis thermalibus, quarum sulphur sit minera, quę si haberi non possunt, maritimæ valent, in quibus bulliant chamæmelum, ane-

A thum, pulegium, chamæpytis, origanum, calamenthum, bettonica, stœchas, iua, chamædrys, hyssopum, hypericum, & id genus.

Alij sunt, qui accipiunt vulpem integram, & cum prædictis rebus ebulliunt ad embrocationem faciendam. Embrocatione facta ad spinam, aut ad latus læsum, aut principium nerui, aut musculi affecti tota pars inungẽda venit oleo

B vulpino calido, deinde totum membrũ pelle vulpina induite. Vel componite tale medicamentum.

℞. pul. lumbricorum terrestrium aqua vitæ priùs lotorum, & exiccatorũ lib. j.
Pul. zingiberis,
Galangæ ana vnc. j.
Cum oleo vulpino, & cera quantum sufficit, fiat vnguentum.

C Sudatoria quoque in hunc vsum valent, siue in laconicis, siue domibus pro prijs, imò in lecto præparatis.

Vnctiones omnes, ac alia localia debent applicari principijs neruorum, non ad digitos læsos, vt faciebant illi medici in Pausania Sophista, qui ex curru ceciderat, & ex ceruicis, & scapulæ læsione manus digiti sensum amiserant, & ij inepti medici inungebant digitos,

D quos admonuit Galenus ad ceruicem, vnde prodeunt nerui, applicanda esse medicamenta, ex quorum applicatione sanitatem æger recuperauit.

Vinacea quoque proficere solent, si fuerint, vt decet, administrata.

Omentum castrati in oleo vulpino, aut costino, aut irino ad ignem calefactum solet multum prodesse huic affectioni.

E Reuellunt autem post hæc materiam ad oppositas partes cucurbitæ absque sectionibus applicatæ, frictiones, ligaturæ, nodi dolorosi, clysteres, de quibus antea.

Deriuant materiam à capite ad nares, ad palatum, ad os errhina, sternutatoria, masticatoria, & huiusmodi, de quibus multoties hactenus egimus.

Cau-

Cauteria quoque applicata inter primam, & secundam vertebram ceruicis; nec non ad brachia, & ad crura valde prodesse certum est. Non nunquam verò, vbi partes inferiores læsę sunt
A
paralysi, solent ea fieri ad regionem ossis sacri superiorem, instrumento quodam ferreo ignito ab Albucasi proposito, quo fiunt tria cauteria simul, & eodem tempore: & hæc de paralysi.

DE STVPORE.

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

Adeo similis est stupor paralysi, vt scripserit Gal. 2.de caus.symp. cap. 2. ipsum esse præuiam ad paralysim dispositionē, & Auicennas dixit stuporem confirmatum esse paralysim. Rasis verò lib. 9.ad Alm.post caput de paraly. si instituit caput de stupore, & tremore, sed adeo concisè, vt vix possit distingui vnum ab altero, ob igitur similitudinem, quam habet stupor cum paralysi, decreui post caput de paralysi addere stuporem, eiusque vobis declarare notionem, ac curationem.

A Græcis appellatur hic affectus narcosis, nos stuporem, & torporem cum Latinis vocamus, cuius essentia, pars affecta, causæ, symptomata propria, quibus distingui potest ab alijs affectionibus, nec nō euentus sunt in præsenti declaranda.

Quod ad primum spectat, est eiusmodi affectio quid præter naturam, ergo, vel morbus, vel causa, vel symptoma; non morbus, quia esset, vel intemperies, vel solutio continui, vel mala cōpositio, neutrum horum est, igitur est symptoma, sed non naturalis, aut vitalis facultatis, ergo animalis, non tamē pertinet ad sensitiuas internas; nam de stupore mentis satis suo loco diximus.

Relinquitur propterea, quod sit symptoma sentientis facultatis, aut motricis, vel vtriusque simul, quæ sit, aut ablata, aut vitiosa, aut diminuta; non primò, quia nullus adesset sensus, vel motus, quare esset paralysis consūmata: neque potest dici, quod sit sensus, aut motus vitiosus; quia tunc pertinerer ad dolorem, quem diximus esse symptoma facultatis sentientis deprauatæ; ambo enim, idest dolor, & stupor versantur circa partem sentientem.

C
Sed modus vtriusque est diuersus; nam in dolore requiritur violenta mutatio à suo obiecto; obiectum verò stuporis non procedit violenter, sed sensim sensim, vnde doloris soluendi vim habet; modicus enim torpor non aliter tollit sensum partis dolentis, quàm hebetando; Galenus etiam lib.6.epid. cō. 2.comment.5.huius sententiæ Hippocratis mentionem habuit, cùm igitur
D
stupor tollat dolorem, non potest esse eiusdem speciei cum dolore.

Sed dicetis Hippocratis sententiam esse 2.aph.46.quod dolor maior extinguit, seu obturat sensum alterius doloris; nam ex duobus doloribus non vnā partem occupantibus, qui est vehemētior, alium minuit, ac aliquando soluit.

Dico, quod alia est ratio, qua dolor tollitur, & alia quatenus inducitur af-
E
fectio quædam, qua natura cogitur non transmittere aliquid ad partem minus dolentem, sed ad magis dolentem, & hoc modo soluitur dolor.

Stupor aufert dolorem, quia minor copia spirituum animalium ad locū stupidū concurrit, vnde sensus diminuitur, non secus atque contingit, vbi narcoti-

cotica medicamenta parti dolenti applicantur: stupor igitur non est reponendus in genere doloris, nec est sensatio tristis, aut grauis; neque pertinet ad motum deprauatum, quia esset, vel conuulsio, vel tremor, oporret igitur, vt sit symptoma actionis sensitiuę diminutæ.

A

Verùm cùm Galenus 1. de causis sympt. 5. reposuerit torporem in eodē genere cum paralysi, ac dixerit differre solùm magnitudinis morbi ratione, vellens paralysim longè maius symptoma esse, quàm sit stupor, & in paralysi lædi motum, & sensum, erit igitur dicēdum stuporem esse symptoma & motus, & sensus diminuti.

B

Præterea, vt dictum à nobis fuit capite de paralysi, quemadmodum accidit aliquando sensum deperdi, integro manente motu, eo quod nerui deferentes sensum lædantur, vt in Pausania; ita quoque euenit in torpore, qui quandoque est cum sola sensus diminutione, membrumque ita stupidum reddit, vt quidquid ab eo tangitur, obscurè, & hebeti sensu percipiatur.

C

At quando omnes nerui læduntur, tunc sensus, & motus diminuitur, quo in casu symptoma mixtum est ex morbo, & facultate; nam morbus vrget, facultas verò reluctatur, & vbi morbus virtutem superat, tunc illa nec corpus, nec partem stupore affectam sustinere poterit, at si virtus superat, nulla in re laborabit.

D

Atque vt Galenus inquit, si pugna quædam inter morbum, & virtutem sit, mouebitur quidem membrum stupidū, sed admodum difficulter, & vbi membrum extensum fuerit, illud sustinere non poterit virtus, quia propter facultatis imbecillitatem, naturali pondere, ac grauitate membrum deorsum præcipitat, quare natura stuporis posita est in sensus tactus, aut motus, aut vtriusque, sed magis in sensus diminutione. Capite verò de tremore aperiam

E

nobis, in quo stupor differat à tremore, ita vt stupor sit symptoma sensus, aut motus, vel vtriusque deprauati.

Sed hoc loci statim exoritur difficultas quædam. Galenus lib. 1. de causis sympt. 5. visus est posuisse stuporem inter symptomata diminutæ actionis sensus, & motus. Ex altera verò parte lib. 2. eiusdem cap. 2. scribit eum esse inter motus illos vitiosos, qui à natura, & morbo fiunt, & Auerroes 3. colliget. 3. apertè scribit stuporem esse sensus tactus actionem deprauatam.

Huiusmodi difficultas nullius est momenti, quia eam Galenus, quàm Auerroes nomine vitiosæ, aut deprauatè actionis intelligere voluerunt, vt cumque actionem læsam tam vitiosè, quam diminutè.

Duplex autem est stupor, vnus sensus, alter motus; primus est positus in diminutione sensus, & motus, alter verò motus tantùm.

Itaque ex Galeno dicere possumus, stuporem esse in triplici differentia, vnus est in sensu, alter in motu diminutó, & tertius in sensus, atque motus diminutione.

DE PARTE AFFECTA in stupore.

QVamuis stupor sit diminuta paralysis differens, vt dictum est, ab ea secundùm magis, & minus, determinatumque sit à nobis neruos secundùm suum canaliculum, spinalem medullam, atque musculos mouentes, nec non, & cutem, quæ est subiectum sensus tactus, esse partes lesas in paralysi; non tamen potest res tam facilè in stupore determinari.

Nam Galeno docente lib. 3 de locis affectis cap. 2. aduersus Archigenem demōstrat alias partes esse in corpore, quę sentiunt præter neruos, non igitur vt Archigenes dicebat, soli nerui sunt partes læsæ in stupore, quia adsunt arteriæ, ve-

venæ, membranæ, cutis, caro, in quibus omnibus potest reperiri stupor.

Et licet aliquando sit neruorum passio, non tamen semper, quia potest esse aliarum partium omnium, quæ aptæ natæ sunt recipere affluxum à cerebro per neruos, quamuis deinde cùm stupor consideretur respectu sensus, non semper id contingat ratione nerui, sed aliarum quoque partium pro diuersitate causarum, à quibus inducitur stupor.

Verùm si contingat stupor ratione motus, semper est neruorum affectio, & musculorum, quamuis videatur difficultas; nam in piscatore stupor erat in sphinctere absque neruorum læsione: & hæc de parte affecta in stupore.

DE MORBO, QVEM SEquitur stupor.

STuporem esse symptoma actionum vitiatarum satis ostensum est: oportet modò inuenire morbum, quem ipse sequitur, qui non secus atque in paralysi esse potest solutio continui, vel luxatio ossis alicuius, vel intemperies, vel mala compositio.

Sed huiusmodi morbi sunt longè minores, quàm sint in paralysi; quæuis enim luxatio, vel vertebræ, aut alicuius ossis à suo loco potest facere stuporem in parte, quemadmodum & tumor aliquis, siue inflammatio sit, siue scirrhus, aut alterius speciei, potest comprimendo stuporem facere.

Videmus sæpè lapillum à renibus per vreteres deorsum descendentem inducere stuporem in crus, & pedem eiusdẽ lateris, idque nulla alia ratione id facit, nisi comprimendo, non venas subiectas, sed neruulos quosdam, qui à spinali medulla per vertebras superiores ossis sacri prodeunt, ac deorsum cum alijs ad fœmur, tibiam, & pedem distribuuntur, quos lapillus in vretere (qui hos neruos æquitat) comprimit, facitque, vt facultas sentiendi impedita sit, quo mi-

A nus feratur in crus, & pedem.

Hic morbus est in numero adaucto, & situ partium mutato. Obstructio, quæ est morbus in compositione in neruis facta, impedimento est, ne facultas sensitiua ad partes suas distribuatur. Tandẽ est intemperies frigida, quæ siue neruum condensando, siue spiritum incrassando lædit ipsam facultatem. Eadem quoque frigida intemperies cutem ipsã

B adeo infrigidat, vt inepta ad impressionem recipiendam reddatur.

Sed antequam causas prædictorum morborum attingamus, nonnulla sunt de medio tollenda, quæ difficultatem possunt facere.

Primùm est, cur in stupore partes externæ primò, & magis afficiantur?

Secũdò, cur membra stupore affecta grauia sint, & ponderosiora?

C Tertiò, qua ratione sæpè stuporem, & paralysim præcedit in partibus formicatio quædam?

Huiusmodi inquisitiones minoris momenti sunt in essentia, quàm appareant; & primò partes extremæ tã pedes, quã manus longè absunt à visceribus, & à corde, quod est caloris principium, inde veluti à calore influente, & spiritibus

D destitutæ, nec non proprio, & innato calore depauperatæ, facilè à causis externis læsionem recipiunt. Ad crura itaque, & ad pedes humores crassi, & frigidi descendunt frigiditatem augentes.

Ad secundum respondetur, id euenire ob facultatis motricis languiditatem, quæ si valida esset, membra non grauia, sed leuia viderentur, & ad motum expedita.

E Ad postremum quæsitum aliqui respondent hoc euenire flatuum ratione, qui tempore stuporis spirituũ loco succedunt; vbi verò spiritus ad loca stupefacta redire tentant, fit inter-flatus, & spiritus alteratio, & conflictus, à quo producitur huiusmodi formicatio.

Sed non video, quomodo loco spirituum

rituum in stupore, aut paralysi succedere soleant flatus, qui deinde pugnent cum spiritibus tentantibus ad suos neruos redire, quia si hoc esset verum, formicatio eueniret in ipso stupore, nempe medio eo tempore, quo facultas victa est à morbifica causa; nam spiritus ad suum principium se se contrahunt, quorū loco succedere deberent flatus, aut eius fine, eo tempore scilicet, quo natura vincit, spiritusque quasi vincentes flatus protruderent, & ex hoc motu fieret formicatio.

Sed huiusmodi formicatio sæpè percipitur in cruribus, fœmoribus, atque pedibus, ac ipsorum digitis, nec non in manibus, ac earum digitis absque stupore, aut alia neruorum affectione, quod experientia obseruatur in equitantibus longo tempore, aut in ijs, qui diu in aliquo loco incommodè sedent, qui vbi ab equitatione, aut sessione cessant, per aliquod temporis spatium percipiunt illam formicationem, & molestam quidem.

Vnde venio in hanc sententiam, vt existimem formicationem esse affectionem quandam leuem partium neruosarum ortum ducentem à causa interna, aut externa, magis tamen ab externa, vt à compressione neruorum, & stricta deligatura, vnde facultas motrix, aut sensitiua impediatur, vbi verò ablata est illa causa, quæ impediebat affluxum spirituum, spiritus animales ad sua loca redeunt affatim, ac nerui non potentes ferre ob facultatis languiditatem spirituum commotionem, tremendo suam operationem reperunt, non secus atque contingit in ventriculi ciborum amplexu, qui cùm languidus sit, tremēdo se ad cibum amplexandum accingit.

Quare formicatio est neruorum affectio, sed admodum mitis, si à causa externa proueniat; verum si à causa interna, est præuia dispositio ad aliquam prauam affectionem, si præsertim diu duret. Sed vnde digressus sum, eò rediēs, dico stuporem tot morbos sequi, ac faciat paralysis, sed longè minores, & qui à causis benignioribus proueniunt, de quibus agendum proponimus.

DE CAVSIS STVPORIS.

CVm dictum sit morbos eosdem esse, ad quos stupor sequi solet, atque sunt illi, qui paralysim faciunt, eadem quoque sunt causæ inter se secundùm magis, & minus differentes, sunt tamen, & harum aliquæ internæ, aliquæ externæ.

Inter causas internas sunt humores, qui vel inducunt intemperiem tantùm frigidam, vel in neruis obstructionem, vel tumorem aliquem, siue sit inflammatio, aut scirrhus; si inducunt intemperiem frigidam cum obstructione, aut absque illa non possunt esse nisi humores pituitosi, qui cum vt plurimum stuporem faciant, de horum generatione in corpore, & suis causis agendum tātummodò est.

Ex his aer tanquam vniuersalior occurrit, qui semper frigidus, & humidus est, siue contingat ratione regionis, aut constitutionis præsentis, aut anni temporis; deinde alimenta, quæ crassa sunt, & frigida; tum potus aquæ intempestiuus multus, & inordinatus, quamuis crapulæ frequētes, & conuiuia colligant humores hosce in corpore; nimius, & profundior somnus, vita otiosa, exercitium intermissum, animi immoderatæ affectiones, & frequentes, quæ calorem corporis extinguunt.

Excreta retenta concurrunt ad hos humores generandos, naturalis corporis habitus, complexio quoque ad frigidum, & humidum, ætas declinans: & istæ sunt causæ producentes humores, à quibus fieri solet stupor, quæ necessariò nobis occurrunt.

Sunt, & aliæ stuporem facientes, quæ non necessariò, sed casu, & fortuitò incidunt, quemadmodum sunt contusus

corporis frigidi, siue sit sessio super marmore aliquo frigido, siue super glacie, aut niue, aut etiam ambulatio, aut longa mora in eis, à quibus excitatur frigida, & humida intemperies. Ita enim Galenus statuit stuporem fieri à frigida, & humida intemperie, lib. 2. de locis affectis cap. 2.

Auerroes verò 3. collig. cap. 31. nititur probare fieri à sicca intemperie, senum exemplo, qui torpidi sunt; illi enim tales sunt propter siccitatem, sed quamuis senes sint sicci, non tamen ratione siccitatis torpor contingit, longè enim sunt frigidiores, eò quòd calor naturalis eorum extinctus sit, hinc Plutarchus 1. symposiac. cap. 7. dicebat, senes ipsos adeo habetes habere sensus, vt non possint nisi qualitates excedentes iudicare.

Occurrunt præter dictas aliæ, quę comprimendo, & arctando procedunt, vt contactus corporis duri, & comprimentis: vincula quoque, & ligaturæ id faciunt: sunt & casus ab alto, aut percussiones luxationem facientes, à quibus fit neruorum compressio, & arctatio.

Sunt denique vulnera, seu solutiones continui, quibus sectio neruorum succedit, per quos non amplius fluunt spiritus in suas partes: & istæ sunt causæ omnes tam internæ, quàm externæ stuporis: relinquo torpedinem, de qua capite de paralysi.

DE SIGNIS STVPORIS.

Signorum alia sunt, quæ futurum stuporem indicant, alia præsentē esse demonstrant, & alia sunt, quæ causas, à quibus fit stupor, nobis insinuant.

Priora sunt, quæ partim præteriere, partim sunt præsentia: præteriere victus ratio immoderata, quæ potuit & caput, ac neruosum genus debilitare, ac refrigerare, dolor capitis grauatiuus, aurium tinnitus, catarrhus crassus, &

A frigidus. Præsentia sunt totius corporis ad motum, & sensum ineptitudo quædam, ac tarditas, quibus signis poteritis præuidere periculum futuri stuporis.

Pręsentem verò demonstrant, in primis, quod æger non sentit exquisita illa sensatione, qua antea, vel vix, & cum difficultate, cū priùs absque aliqua defatigatione, imò cū agilitate moueret membrum aliquod, quod vbi elatum fuerit,
B non potest illud sustinere, sed deorsum subitò ruit, sua grauitate tantùm ad inferiora ductum, his igitur medicus in cognitionem venit modò sensus, modò motus diminuti, quæ etiam ab ægrotāte ipso talia esse intelliget.

Signa verò causarum internarum, quæ diximus facere in neruis obstructionem, petuntur à victus regimine seruato in sex rebus naturalibus necessarijs,
C vt ab aëris frigiditate, & humiditate, in quo æger vixit; alimenta fuerunt crassa, & frigida, vt pisces, carnes crassæ, & alia id genus; multus aquæ potus.

Ad hæc præcesserunt crapulæ, conuiuia, fuit longus somnus otium longū, intermissumque exercitium, animi immoderatæ, & frequentes passiones; retenta fuerunt ea, quæ solebant expurgari quotidie tam per loca à natura,
D quàm ab arte facta, vt sunt cauteria.

Insuper habitus corporis pituitosus est, complexio ad frigidum, & humidū vergit, facies ad albedinem tendit; in ore sapor insipidus, quotidie exasperatur stupor, magis in media nocte, quàm in alijs temporibus; iuuatur à calefacientibus medicamentis, & ab his, quæ deobstruendi facultatem habent, nec
E non ab educentibus pituitam; à contrarijs nocentur; & hæc sunt, quibus causæ internæ obstruentes neruos cognoscūtur.

Tumores verò comprimentes sensu ipso dignoscuntur, qui postea distinguēdi veniunt ratione.

At causæ ortum ducentes à rebus nō necessario euenientibus, vt luxationes, vul-

vulnera, & id genus ab ipsiusmet ægrotantis relatione colligi facilè possunt.

DE FVTVRO EVENTV stuporis.

AVdiuistis multoties in alijs supra declaratis affectionibus opus esse semper comparare robur virium, nempe naturalis, ac vitalis cum magnitudine læsionis in animalibus factis. Magnitudo autem affectionis desumitur à symptomatum tam præsentium, quàm superuenientium vehementiã, ac multitudine, & à causis ipsis.

Robur verò virium desumitur à facili tolerantia ægrotantis, à facilitate assumendi ea, quæ offeruntur pro suo alimento, à medicamentis iuuantibus, quæ multum iuuent, vbi soleant parum iuuare.

Nam si stupor in iuuene euenit, vitali, & naturali virtute benè se habente, animali non admodum læsa à causa procatarctica, & leni, vt ex contactu rei alicuius frigidæ, nullumque succedat symptoma prauum, beneque affectionem toleret, rectè ad oblata se habens, medicamentisque benè iuuãtibus, prædicendus est bonus euentus, nempe sanitas.

At si ætatis declinantis viro, habitus pituitosi, & frigidæ complexionis accidat stupor, à causa interna, nempe pituita, qui vsus fuerit mala victus ratione, vehemensque sit stupor tam sensus, quã motus ratione, idque contingat cum virium robore, terminabitur stupor ad paralysim, si potissimùm à medicamentis, quæ multum iuuare solent, non iuuetur: at si eueniat absque virium robore, prædicendus est omninò prauus, hoc est mors.

Rursus si euenerit ratione, vel vertebræ luxatæ, vel vulneris transuersim neruos secantis, euentus non est malus simpliciter, sed secundum quid, nisi contingat vertebras plures à suo loco excidisse; tunc enim deplorata res est.

Tandem stupor aliquis si ratione scirrhi partem comprimentis euenerit, remanet incurabilis; at si contigerit ratione inflammationis, aut alterius tumoris, poterit curari.

DE CVRATIONE STVPORIS

CVratio huius affectionis non multùm euariat à paralysis curatione; indicationes enim eædem prorsus sunt, quæ à causa, & à morbo desumũtur, licet symptoma non vrgeat.

Causa igitur consideranda, quæ vel externa, aut interna est; si externa, vel ipsa facit stuporem, ita vt in corpore remanserit, vel iam abierit, impressionem aliquam reliquens, vel ad humoris facientis stuporem concurrit; si igitur fuerit externa, vt luxatio vertebrarum, vel vulnus, opus est, vt luxationẽ, vel vulnus curemus. Itidem si tumor aliquis fuerit comprimens, auferendus venit suis auxilijs, de quibus in præsenti non agimus, sed amplectimur illam causam, quæ obstruendo neruos producit stuporem, quam diximus esse pituitam.

Quæ vel habet rationem causæ antecedentis, vel coniunctæ; si primo modo auferenda est, ne augeatur stupor, qui non augebitur, si humoris, qui cõtinuò generatur, inhibeatur generatio, ille verò, qui iam genitus est, non feratur ad partem stupore affectam; ille qui iam in parte affecta reperitur, vel ad opposita reuellatur, aut per propinquiora euacuetur.

Primæ indicationi satisfaciemus per rectum vsum diætæ; secundæ indicationi satisfacere quoque poterimus, tam per instrumentum chirurgicum, quàm per pharmaceuticum; si ambo, vel vnum ex ipsis à causa indicabitur, & hoc modo causæ antecedenti occurrimus ea prorsus ratione, qua diximus curandam esse paralysim.

Causa autem coniuncta ad oppositas retrahitur per frictiones, & cucurbitas; per cauteria ad partes propinquas deriuabitur iisdem auxilijs localibus, de quibus satis dictum fuit cap. de paralysi, & inter alia est oleum vulpinum, quo A calido totum membrum stupore affectum inungatur, cui aquæ vitæ modicū ad penetrationem admixtum fuerit, deinde totum induatur membrum pelle vulpina, & calidum seruetur: & hæc de cognitione, & curatione stuporis.

DE TREMORE.

CAPVT VIGESIMVMSECVNDVM.

SVnt affectiones numero tres præter naturā, quæ apparenter similes ad sensum esse videntur, & inter se conuenire, vt est rigor, palpitatio, & tremor, de quorum conuenientia, & differentia satis dilucidè egit Galenus tum 2. de causis symptomatum 2. tum lib. de rigore, tremore, & palpitatione cap. 2. & 4.

De rigore, dum sermo erit de febribus intermittentibus, præsertim cap. de tertiana, quantum res ipsa postulabit, tractabimus. De palpitatione verò sermo erit nobis in tractatu de morbis thoracis. In præsenti suscipimus tractatum de tremore, qui in primis est duplici differentia.

Vnus est morbosus, qui morbosam aliquam causam sequitur; alter verò minimè morbosus, qui procedit ex animi affectionibus, quod à Galeno habetur 1. in 3. epid. 2. & 4. præsertim à timore, & gaudio, & vt Auicennas fen. 2. lib. 3. tract. 3. cap. 11. est author à solicitudinibus, angustijs, & huiusmodi alijs animi perturbationibus.

Fit etiam ex magno frigore, magno conatu in gestatione rei magni ponderis, & huiusmodi: hoc relicto, tremorem morbosum amplectimur declarandum.

Cuius disceptationem diuidemus in duas partes, non secus atque in declaratione aliorum morborum hactenus fecimus, in prima ea examinabimus, quæ ad ipsius notionem faciunt, in secunda, quæ ad curationem spectant.

Quod ad cognitionem attinet, præsentia ante omnia nobis cognoscenda sunt, & inter ea primò idæa, & natura C tremoris, ad cuius inuentionem oportet præ cæteris notionalem eius rationem habere. A Græcis appellatur τρόμος: alij omnes tremorē vocant. Habito nomine sequitur essentia, & natura indaganda, quæ vt inueniatur, paulò altiùs, & per notiora nobis progrediendum est.

Nam certissimum est tremorem, de quo agere instituimus, non esse D quid secundùm naturam, ergo sequitur, quod sit præter naturam; igitur erit, vel morbus, vel causa morbi, vel symptoma. Euidens est non esse morbum, nec causam, & licet Auicennas fen. 2. lib. 3. tract. cap. 11. definiens tremorem dicat esse morbum, accepit istud nomen latissimo quodam vocabulo, intelligens dispositionem præter naturam, quæ dispositio præternaturalis E à Galeno etiam appellatur symptoma in genere.

Quamuis idem Auicennas fen. 2. lib. primi, vbi tractat de accidentibus significantibus morbum, inquit, quæ accidentia sumuntur à motu, sunt sicut horripilatio, tremor, palpitatio, & sternutatio, id quod dilucidissimè, & clarissimè de-

declarat Galenus lib. 2. de cauſ. ſympt. cap. 1. ita vt propriè loquendo tam ex Galeno, quàm ex Auicenna, tremor reponi debeat inter ſymptomata non qualitatis, aut excrementi mutati, ſed actionis animalis, non hegemonicarum, ſed vel ſenſus, vel motus, vel vtriuſque.

Galenus paſſim tremorem eſſe ſymptoma facultatis motricis arbitrariæ deprauatę ſcriptum reliquit, quod tamen à Latinis, & recentioribus non videtur vndequaque probari, quia dicunt motum deorſum fieri à grauitate ſola, non igitur à facultate læſa, & hoc modo non eſt ſymptoma facultatis ad libitum mouentis.

Atqui ſi conſideretur motus facultatis attollentis, nullo modo poterit dici ſymptoma huius facultatis, eò quòd pro lege, & nutu ipſius mouet: ſymptoma eſſet dicendum, ſi vel imperante facultate nullo modo fieret, aut fieret quidem, ſed alio modo, quàm requiritur fieri, vt in conuulſione fiente.

Difficultas hæc proponitur à Iacchino lib. 9. ad Alm. cap. 12. & à Rudio lib. 2. curand. morbor. capit. 18. qui addunt aliam difficultatem, quia dicunt virtutem motricem læſam eſſe quidē, ſed diminutè, quam Galenus exiſtimauit eſſe deprauatam. Moueri videntur ex eo, quod Auicennas, vbi de tremore loquutus eſt, dixit, quod tremor eſt nocumentum in virtute motiua, qualis eſt ſtupor in facultate ſenſitiua, quare inferatis vos, quod vt ſtupor eſt nocumentum in facultate ſenſitiua, ita eſt tremor in motiua, ſed in illo eſt diminuta actio, ergo in hoc erit diminuta actio facultatis mouentis.

Sed puto ſtatuendum eſſe ſymptoma tam in actione motiua diminuta, quàm in deprauata: in diminuta quidē ratione intenſionis, & extenſionis; intenſionis ratione, quia membrum tremore affectum non mouetur ea agilitate, & voluntate, & facilitate, vt antea, quando erat ſanum; deinde extenſiuè, quia vnica vice non poteſt tantum ſpatium permeare, vt in ſanitate. Eſt verò ſymptoma deprauatæ facultatis, quia illa non mouet continuatim, vt ſolebat, ſed cogitur vices repetere, quia a grauitate membri vincitur. Hac ſtante determinatione dico, quod vbi dicebatur grauitatem eſſe cauſam mouentem, aut inſtrumentum naturale, & proinde non pertinere ad facultatis læſionem, grauitas conſideratur duobus modis, vel vt eſt in corpore carente anima, vel in animali.

Primo modo grauitas dicitur deorſū mouere ſecundum naturam, ſiue conſideretur, vt cauſa efficiens motus deorſum, ſiue vt inſtrumentum.

Si ſecundo modo conſideretur, quoties cogit membrum deorſum cadere, dicitur eſſe præter naturam, quia non regulatur à facultate motrice; ſub eius enim imperio debet ſemper manere, & vbi exit ab arbitrio facultatis mouentis, dicitur præter naturam, vt in motu tremulo.

Falſum autem eſt, quod facultas in tremore moueat arbitrio ſuo membrum graue, quia cum languida ſit, non poteſt id ſurſum trahere, ac propterea vim patitur à grauitate ipſius membri.

Concludimus igitur motum à grauitate factum eſſe de natura ipſius tremoris intrinſecè, atque adeo eſſe ſymptoma actionis motricis voluntariæ tā deprauatæ, quàm diminutæ, vt intellexiſtis.

DE PARTE AFFECTA *in tremore.*

HIs de natura præſentis affectus cōſtitutis iam quænam pars primariò læſa ſit, à nobis inueniēda eſt, de qua apud Galenum videtur eſſe diuerſitas quædam; nam 2. de cauſis ſympt. 2. determinat non eſſe aliam præter eā, à qua motus celebratur, eſt autē, ipſo docente, vel neruus, vel muſculus, vel vterq;

Ex

Ex altera verò parte videtur velle non esse opus parte læsa; nam cùm motus fiat à duplici principio, nempe à facultate, & instrumentis, fieri potest, vt fiat tremulus motus sola facultate læsa, instrumentis illæsis, non igitur est necesse partem affectam designare.

Legatis Galenum lib. de tremore, & & palpitatione cap. 5. vbi videbitis ipsũ vti exemplo desumpto à tibijs, & cythara, quarum sonus absque earum læsione cessa e potest, quare potest dari tremor sine instrumenti læsione.

Sed aliud est loqui de tremore non morboso, in quo nec musculus, nec neruus læditur, sed tantùm facultas, quod in valdè timentibus sæpè conspicitur: & aliud de tremore morboso, in quo idem Galenus assignat partem læsam esse neruum, & musculum, nec possibile esse dari morbum particularem absque partis læsione, non autem arteriarum, vt imaginabatur Praxagoras.

QVIS SIT MORBVS, QVEM *sequitur tremor.*

DEterminata forma, & idæa tremoris morbosi, eiusque parte affecta opus est nunc inuenire morbum, quem tale symptoma sequi sit necessarium, quod si attentiùs speculemur, videbimus eum non vnicum tantùm esse, sed quidquid facultatem lædere potest, videlicet animalem virtutem debilem reddere, inter quos reponitur à Galeno pluribus in locis animi affectus, vt timor ex aspectu rei terribilis, aut aliud pathema.

Verùm cùm dictum sit Gal. tam de non morboso, quàm de morboso tremore loqui, vbi tamen distinctius tractat de morboso, vt 2. de causis symptomatum 2. morbum determinat esse malam compositionem, videlicet obstructionẽ in neruis, deinde & intemperiem frigidam, & humidam.

Auicennas præter has causas addit siccitatem, quæ quamuis rarò contingat producere tremorem, fieri tamen id potest propter debilitatem, quam inducit in membro ipsa siccitas, vnde subsequitur tremor.

Sed vera causa est obstructio, non simpliciter, sed talis, & tanta pro retinendis spiritibus animalibus, ne ad partes fluant ad quas ire sunt destinati.

Sed antequam causas adducamus, visum est de medio tollere non spernendã difficultatem, an tremor partibus euenire possit, otiante facultate motrice; an verò ad ipsum inducẽdum opus sit, vt pars mota voluntariè, primò moueatur, ex quo deregatur tremor? Tota difficultas in eo posita est, vt cognoscamus, quomodo intelligendum sit, quiescente, aut capite, aut manu, aut crure, tremorem nihilominus fieri.

Pro qua re determinanda scire expedit triplicem dari in partibus voluntariè mouentibus quietem, vel vt loquitur Galenus immobilitatẽ; vna est, quæ à solo morbo pendet, quasi obligata, aut ab eo ligata naturæ, seu animæ potentiæ, vt in paralysi, aut conuulsione iam facta.

Altera verò quies fit à sola facultate animali, vt in tonica dispositione; est autem dispositio hæc tonica, quando musculi omnes oppositi operantur.

Tertia quies, aut immobilitas a neutra harum causarum fit, vt quando quis caput suum deponit supra ceruical, aut brachium ponit supra mensam, vt quiescere possit, tunc huiusmodi quies neque à facultatẽ, neque à morbo fit, sed à grauitate membri.

Cum tot sint quietis differentiæ à Galeno propositæ, quando ab eodem dicitur quiescente membro tremorem cõtingere, intelligendus ipse est de illa quiete tonica, in qua musculi oppositi agunt, & ita potest euenire tremor quiescente membro; in duabus verò illis nunquam potest contingere, non in prima, quia à morbo superata est facul-

cultas, vnde neque hoc, neque alio motu membrorum moueri potest.

Nec nimis in tertia, quia tantum abest, vt possit fieri tremor, vt potiùs huiusmodi quies sit tremori remedium, in qua quiete datur tantùm actus mouendi priuatiò. Vbi quispiam ad hunc modum reponit brachium, quando ipsum voluerit subleuare, & ad aliquod opus reducere, vel brachium robustū, vel languidum est, si primo modo, tunc absque tremore ipsum subleuabit: si secundò modo, cum tremore, quare tremor non est motus voluntarius, sed nō potest fieri nisi cum motu voluntario.

DE CAVSIS TREMORIS.

Causæ tremoris sunt in duplici differentia, aliæ quæ dicuntur internæ, aliæ externæ; internarum aliæ sunt immediatæ, aliæ verò mediatæ.

Immediata, & proxima causa, vt ab ipsa exordiamur, nihil aliud esse potest, quàm humor crassus, pituitosus præsertim: fieri etiam potest, vt sit melancholicus.

Mediata porrò causa interna est eadē pituita in corporis habitu, & in capite collecta: his causis addere potestis, & dispositiones gignendi huius humoris, quæ ab habitu corporis pituitoso, à complexione frigida, & humida, & ab ætate iam declinante desumi consueuerūt.

Externæ autē sunt, quæcūque nobis subministrat instrumentum diæteticum. Aer enim inter causas externas à diæta desumptas primas partes facilè obtinet, qui in hoc casu frigidus, & humidus est, siue ratione anni temporis, siue præsentis constitutionis, aut regionis.

Alimenta, quæ crassarum, & frigidarum sunt partium, longusque ipsorum vsus humores pituitosos gignunt; vel etiam alimenta boni succi, sed largiùs assumpta, quàm natura ferre possit, aut ventriculus elaborare; tunc enim conuertuntur in excrementa, & prædictos faciunt humores.

Nimiæ quoque crapulæ, nimiæ compotationes, vini potissimùm generosi; nimius, & frequens aquæ potus: hæc contraria quamuis sint, faciunt eundem effectum, nempe tremorem, sed vt alias dictum fuit, alia, & alia ratione.

Nimium otium, nimius somnus, immoderata quoque animi pathemata, excreta retenta, sunt causæ externæ necessariò nobis occurrentes, à quibus tremor excitari consueuit.

Non naturales verò, non necessariò occurrentes faciunt & ipsæ tremorem, sed non morbosum, vt est vehemens timor, aut aspectus rei cuiusdam terribilis, vel aliud huiusmodi.

DE SIGNIS TREMORIS.

Signa alia tremorem demonstrant præsentem; alia verò ipsius causas designant, & quamuis tremor omnibus pateat, est tamen tremor quidam dissimulatus, atque fictus, vt apparet in quibusdam cupientibus hac arte per eleemosynam extorquere pecunias, quos videtis brachia mouere motu tremulo, qui non est verus.

Vt autē possitis dissimulatum tremorem à vero cognoscere, scitote, quod qui verum tremorem patiuntur, nequeunt membrum sustinere, nisi illud deponant super aliquod solidum, ita vt quiescat totum; at non verus tremor ad libitum quiescere facilè potest.

Signa causarum facilè quoque habētur, & primò à rebus naturalibus, ab ætate declinante, habitu pituitoso, intēperie frigida, & humida totius corporis.

A rebus quoque non naturalibus; nā præcessit aer frigidus, & humidus, aut æger vitam suam transegit in regione frigida, & humida; cibis crassioribus, & multis est vsus, sæpè in compotationibus, aut in conuiuijs fuit, multam aquā, & frequenter potauit, otiosam vitam ac-

degit; somnos longos, & profundos habuit.

Præcesserunt immoderatæ animi affectiones, ac vehementes.

Excrementa, quæ solebant corpus ab humore pituitoso purgare, retenta sunt; aluus adstricta; assueta exercitia relicta, facies, & totum corpus ad albedinem mutatum est; sapor in ore insipidus sentitur perpetuo; excretaque per secessum exeuntia pituitosa sunt, & alba.

Vrinæ tenues, albæ, & vt plurimùm spumosæ; affectio magis exasperatur media nocte, quàm reliquis diei, ac noctis partibus,

Iuuãtur ægrotantes à medicamentis calefacientibus, & educentibus pituitã, nocentur à contrarijs.

Tandem præcesserunt aliquæ ægritudines, tam cerebrum, quàm neruos afficientes; hoc enim modo discurrentes circa res tam naturales, quàm non naturales, & præter naturam, colligere facilè poteritis causas tremorem facientes: hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV Tremoris.

AD euentum futurum alicuius morbi rectè prædicendum, multa sunt respicienda; nam in hoc casu quamuis tremor ex se non sit læthalis, potest tamen futuræ, & proximæ mortis esse prænuncius, vbi in aliquo ægro adfuerit summa virium languiditas cum magna neruosarum partium affectione.

Opus igitur est tremoris vehementiã comparare cum virium robore; deinde causam explorare, a qua fuerit productus; tertiò ætatem perpendere illius, qui ipsum patitur; quartò tolerantiam facilem, aut difficilem; quintò iuuaméta a medicamentis prodeuntia explorare; tandem quo modo is se habeat ad omnia. quæ sibi offeruntur.

Nam si vehemens sit capitis, aut aliarum partium, vel totius corporis tremor, in ætate decrepita, aut senili, qui cũ difficultate maxima ipsum ferat, medicamentaque, quæ solent multum iuuare, parum, aut nihil iuuent, nec benè se habeat ad ea, quæ sibi offeruntur, virtute admodum inualida existente, nullus sanæ mentis poterit vnquam bonum euentũ prædicere, sed vel ad mortem breui terminaturum, vel saltem inrabilem reddi.

E contrà verò, si contigerit tremorẽ exiguum esse, recentem, à causa externa ortum ducere; in ætate mediocri existente, qui non admodum sentiat læsionem, hoc est facilè tremorem toleret, atque benè sese ad oblata habeat, medicamentaque multum iuuent, procul dubio salus venit prædicenda.

Tempus autem semper longum est, nisi in extrema viriũ debilitate. Modus solutionis potiùs ad artem, quàm ad naturam spectare videtur, quæ suis auxilijs ordinata fuerit, de quibus in sequenti.

DE CVRATIONE TREMORIS in communi.

INdicationes desumi debent à morbo, & à suis causis, morbus itaque auferendus est, quo ablato corroborandum est neruosum genus, sed neque morbũ auferre possumus, nisi priùs ablata fuerit causa, quemadmodum nec debent corroborari partes affectæ, nisi ablatus fuerit morbus. Causa erat antecedens, & coniuncta, quæ auferri debẽt hoc ordine.

Primò antecedens est euacuanda; deinde coniuncta reuellenda, deriuandaque ad propinquiores partes, & tandẽ localibus euacuanda. His indicationibus non possumus satisfacere, nisi instrumentis medicis, nempe vel diæta, vel pharmacia, aut chirurgia, vel omnibus simul, & primò quidem de auxilijs à diæta acceptis est tractandum, quæ

quę potissimùm humorem peccantem euacuant, inhibenr eius generarionem.

Interea, quæ inhibent, est aer calidus, atque siccus, qui confert etiam, ad humoris fluxi, & imbibiti in parte resolutionem, nec non opem fert, ne generetur talis humor, aut saltem non tam copiosè.

Sed quia in reliquis auxilijs, quæ à diæta desumi debent, eadem prorsus est natura, & qualitas medicamentosa, qualis conuenit epilepsiæ, atque stupori, dicam tantummodò, quæ euitanda sunt in hoc casu, quæ sunt crapulæ, frequentes compotationes, vsusque aquæ frigidæ, necnō alimenta, quę crassa sunt, vt carnes suillę, bouinæ, & volatilium in aqua degentium; piscium vsus fugiēdus, omnia acetosa euitanda, quod cerebrum, ac neruosum genus offendant.

In reliquis sit eadem viuendi ratio, quàm in epilepsia conuenire diximus; hacque ratione inhibebitur generatio pituitosi humoris.

Genitus humor, qui est in corpore, extra corpus educendus, ne in partem tremore affectam feratur, & primò chirurgia, si à sanguine fiat tremor, aut si humor pituitosus non recedat multùm à natura sanguinis. Ac mittendus est sanguis pro maiori, & minori copia, vt dictum fuit capite de epilepsia à stupore: hæc de chirurgia.

DE CVRATIONE STVPORIS *per pharmaciam, & localia.*

QVod ad pharmaciā spectat, indicario purgandi desumitur à copia humoris pituitosi, qui antequam euacuetur, præparari debet syrupis quibusdam ad id aptis, de quibus multoties actum est.

Deinde educendus erit humor, vel pilulis de hiera cum agarico, vel cochijs, vel fœtidis, & huiusmodi; vel medicamento aliquo sub forma potus, siue cum infusione, & expressione, siue absque ijs; vel sub forma boli, de quibus omnibus satis, superque fuit supra dictum, vbi egimus de alijs affectionibus tum cerebri, tum neruorum, ortum ducentibus a pituitosa materia, & hæc de causa antecedenti.

Venio ad causam coniunctam, quæ vel est in capite vel in alia parte tremente, quæ deriuari potest ad propinquiores partes, & etiam reuelli ad longinquas, vt supra sæpiùs fuit repetitum; si enim in capite, ad nares, ad palatum deriuari potest errhinis, sternutatorijs, masticatorijs, gargarismatis, & cauterio inter primam, & secundam vertebram ceruicis inflicto.

Si verò materia fuerit in alia parte potest, & cauterio aliquo tum reuelli, tum deriuari, sed meliùs euacuatur per insensibilem euaporationem multis auxilijs, inter quæ primò laudo balneū, quod fit ex vulpe integra cocta in aqua ad perfectam coctionem, ad finem coctionis addendo.

Salis pug. j.

Anethi vnc. j.

Infundantur in hoc balneo spongiæ, & ita calidæ applicentur, & foueatur locus à tremore affectus, deinde inungatur hoc oleo, quod est in hoc casu mirabilis operationis.

℞. olei nucis muscatæ,

Castorej,

Spicæ ana drach. j.

Infunde per viginti quatuor horas, deinde vtere.

Aliud oleum, quod æquiualet balsamo proponitur ab Arnaldo Villanouensi lib. 1. cap. 24. ad appendicem, fitq; ad hunc modum.

℞. galbani lib. ß.

Gummi hederæ vnc. iiij.

Terantur, & misceantur simul, & elambicentur, & id quod exit, admisceatur cum vnc. j. olei laurini, & lib. ß. terebinthinæ claræ, deinde denuò destilletur, exibitque oleum, & aqua, quæ ab inuicem separanda sunt, oleumque

seruandum, quo sæpè calido inungatur membrum affectum, deinde pelle vulpina contegatur totum.

Pro cerebri, & partium neruosarum corroboratione mithridatiũ ad drach. A j. summo mane acceptum, cui modicũ castorei addatur ad scrup. ß. prodest, deinde superbibat æger vnc. v. aquæ mulsæ. Ius galli idem præstat: & hæc dixisse sit satis de stupore.

DE CONVVLSIONE.

CAPVT VIGESIMVMTERTIVM.

Inter alias cerebri, neruorum, & musculorũ affectiones præter naturam cognitu, & curatione difficiles, vna est omnium difficillima, quæ in hodiernam cadit disceptionem, & maximam ex parte nostra diligentiam in dicendo, ac docendo requirit; & ex parte vestra non minorem attentionem, cum sit affectus sæpè eueniens, & vt plurimum ob sæuitiem homines, quos apprehendit, mancos, & ad actiones animales obeundas ineptos reddit.

In examine ipsius ita procedemus; primò enim considerabimus, quæ ad sui cognitionem requiruntur, deinde quæ ad curationẽ faciunt, in medium adducemus. Præsentia, præterita, & futura ducũt nos in exactam cognitionẽ definitionis, differentiarum, causarum, atque symptomatum.

Præterita verò cum faciãt ad causas prætergressas, atque externas in causarum enumeratione habebimus, at futura, nempe euentus, tempus, & modus præsupponunt perfectam ideæ morbi, & suarum causarum cognitionem; nam vt apud Hippocratem habetis 1. prognosticorum tex. 1. qui benè prædicit, benè curat, & qui benè curat, rectè cognoscit, ergo à primo ad vltimum, qui rectè prædicit, rectè cognoscit, & curat.

Apud Græcos, & potissimum in Galeni doctrina diuulgatissimum est hanc affectionem spasmum dictam fuisse. Eam Celsus lib. 2. cap. 1. appellauit neruorum distensionem; Latini alij omnes vocarunt cõuulsionem, Arabes quoque spasmum dixerunt: hæc de nomine.

Natura, & essentia modò inuenienda, quæ, vt breuis sim, ad symptomatum genus refertur, nempe ad actionem C animalem læsam, quæ circa motum voluntarium versatur deprauatum, atque abolitum, ad cuius naturam rectè percipiendam opus est vobis scire motus voluntarij instrumentum esse illam corporis partem, quam musculum appellamus, ad motum autem voluntarij faciendum requiruntur plura.

In primis cerebrum requiritur, deinde spinalis medulla, tertiò neruus, quar-D tò musculus, qui (vt alias vobis dixi) componitur ex fibris carneis, quibus fibræ à neruo, & ligamento ortum ducentes adnectuntur, omnesque simul componunt musculum ex tribus partibus constantem, nempe ex capite, quod semper ligamentale est, aut vt plurimũ, ab osse aliquo enascens; à corpore; & à fine, qui cauda quibusdã appellatur, similitudine desumpta à mure, seu musculo E paruo, qui capite, & cauda præditus est.

Finis autem musculi est diuersus à capite, cùm constet ex fibris ligamentalibus, & nerueis; nam constituens natura corpus musculi ligamentum, & neruũ in tenuissimas fibras diuisit, vt carnosis fibris adhęrere valeant, constitutoque cor-

corpore ad finem, seu caudam constituendam; rursus fibras nerueas, atque ligamentales, carneis relictis, quemadmodum si frustra diuisisset, ad inuicem coniungit, & tendinem vocatum facit.

Ita vt huiusmodi musculi tres habeat partes, caput, corpus, & caudam; caput ex ligamento constat, corpus ex fibris carneis, ligamentalibus, & nerueis; finis verò ex tendine. Hac fabrica ita constituta vtitur natura ad mouenda B membra motu voluntario; nam musculus ratione capitis ab osse solido enascitur, per suum tendinem verò inseritur in os illius membri, quod motu voluntario mouere debet.

Modus autem est huiusmodi; nam actio musculi est, vt contrahatur ad suũ principium, quod facere non potest, nisi per defluxum spirituum animalium à cerebro; cerebrum igitur generat spiritus C animales, eosque ad spinalem medullã, hæc autem ad neruos, nerui ad musculum; ita vt cerebrum sit instrumentum, tum fabricans, tum transmittens spiritus animales; spinalis medullæ sunt canales, per quos fertur spiritus, & facultas mouendi ad musculum ipsum, qui suum motum facit.

An verò cùm efficiat eum per fibras carneas, an per tendinem operetur, alia D est disputatio; satis enim est nunc intelligere ad hunc præstandum motum, tot requiri instrumenta; cerebrum enim est præcipuum vt quo, neruus vt delatiuũ, musculus, vt immediatum, & proximũ instrumentum.

Hanc musculorum motionẽ pulchrè declarat Theophilus lib. 1. de humana fabrica exemplo desumpto ab auriga du E cente currum equis medijs; assimilat enim aurigam cerebro, habenas equorum neruis, musculos verò freno, membrum, cui inseritur musculus, proportione correspondet capiti equi; sicut enim auriga trahente habenas equorum succedit frænum, ad quod sequitur caput equi; ita imperante voluntate, quæ residet in cerebro, facultas motrix transmittitur per neruos, isti feruntur in musculum, musculus se mouẽs secum ducit membrum, in cuius os inseritur, & hic est motus voluntarius.

Ita vt motus voluntarius sit contractio musculi ad proprium caput, & ad originem mediante facultate cognoscitiua, ac voluntaria; ex hac motus voluntarij descriptione nõ erit difficile vobis aperire naturam conuulsionis; nam in conuulsione musculus ea ratione mouetur, atque faciat in motu voluntario; contrahitur enim vtrobique ad suum principium, seu originem.

Verum quidem in voluntario mouetur ad libitum facultatis imperantis, nõ secus atque capita equorum mouentur ad aurigæ voluntatem, at in conuulsione coactè mouentur, & præter voluntatem, non secus atque si quis traheret habenas equorum præter aurigæ voluntatem, & violenter.

Sed cùm duobus modis contingere id possit; vno modo, vt fiat tanta contractio ipsius musculi, vt membrum, quod ab eo tractum est, remaneat in illo situ immobile, non secus atque si quis præter aurigæ voluntatem traheret ita habenas, vt caput equi esset coactum sequi hanc attractionem, neque posset ab hoc situ dimoueri, vel fieret quidem contractio per vices, deinde relaxatio, ita vt membrum modò ad tractum sequi sit coactum, modò ad quietem se recipere,

Ac si auriga traheret habenas, easque relaxaret, caput modò sequeretur motum illum attractionis, modò ad quietem rediret; primus modus appellatur conuulsio; secundus motus conuulsiuus.

Sed rursus ad faciliorem cõuulsionis intellectionem, quæ quo ad sensum videtur æmulari motum musculorum voluntarium, scire est opus, docente id Galeno 1. de motu musculorum cap. 7. vnũ quodque membrum, quod mouetur

motibus contrarijs, siue sursum, siue deorsum, siue ad latera, habere semper musculos contrario situ oppositos, & quando vnus agit, hoc est contrahitur circa suum caput, alter verò oppositus relaxatur, contractio dicitur musculi actio, relaxatio alterius dicitur passio.

Vt quando dirigo digitum, externus musculus agit, internus è contra patitur, & sic vicissim quando flecto digitũ, internus musculus agit, externus patitur; id quod de digito dico, intelligatis de brachijs, de cruribus, & de toto corporis trunco, ac capite; nam omnes istæ partes contrarijs motibus mouentur, videtis brachium modò flecti, modò dirigi ad imperium voluntatis nostræ.

Rursus fieri potest, vt sæpè contingit, quod vnum membrum, vt pote brachium suspensum teneatur, in quo situ directum quidem est, vt extensum, sed in hac actione omnes musculi operantur, & interni, & externi, quam membri dispositionem Galenus præcitato loco appellauit tonicam affectionem, quæ fit omnibus musculis oppositis agentibus.

Cùm autem conuulsio æmuletur motum musculorum voluntarium, succedere quoque potest, vt fiat omnium musculorum oppositorum talis violenta attractio, vt oriatur tonica hæc, vel totius corporis, vel alicuius partis conuulsio, quam tetanon appellant, vt capite de differentijs intelligetis.

Stãte pręterea similitudine de equis, & auriga accidere potest, vt aliquã præter mentem aurigæ vnius equi habenas trahat, & caput ipsius violenter in situ medio retineat, quemadmodum si vnã habenam relaxet, aliam trahat, ad latus illud equi caput declinabit.

Sed iam definitionem conuulsionis à Galeno accipiamus pluribus in locis 2. de causis sympt. 2. lib. de tremore cap. 6. 6. aph. 39. quæ nulla alia esse potest, quàm hæc. Cõuulsio est contractio musculi ad propriam originem præter

A voluntatem.

In nullo alio differt conuulsio à motu voluntario, quàm à causa efficiente, quæ est voluntas in motu voluntario; in conuulsione verò est quid præter naturam, nempe morbus, vt paulò infrà dicemus.

Et quamuis Auicennas lib. 3. fen. 2. tract. 1. cap. 5. videatur afferre aliam definitionem, considerauit ipsam, vt est ag-
B gregatum ex morbo, & sua causa; scripsit enim de conuulsione ad hunc modũ.

Spasmus est ægritudo neruosa, qua mouentur lacerti ad sua principia.

Conuulsio enim in sua natura est symptomá in actione animali, nempe motrice tam deprauata, quàm abolita.

Vnde Galenus 4. acut. 1. con. 6. dicebat Hippocratem nomine conuulsionis intelligere etiam motum conuulsi-
C uum, quare conuulsio duobus modis cõsideratur, & vt est in via, & vt est in termino ad quem. In via est motus conuulsiuus; in termino ad quem est conuulsio consummata.

Ita vt concludendum à nobis veniat conuulsionem esse symptoma actionis voluntariæ, tam deprauatæ, quàm abolitæ. Deprauatæ quidem, quando est in
D via, abolitæ quando est in termino ad quem; vnde Galenus 2. de causis symp. cap. 2. scripsit motiuarium actionum esse duo prima symptomata, nempe immobilitatem, & vitiosum motum.

Hæc sunt ad mentem Galeni: vnde non possum satis admirari Erastum virũ valdè doctum, qui referente Ioanne Schenchio lib. 1. de epilep. obs. 243. lib. theorematum 165. & 138. scripserit cõ-
E uulsionem esse morbosam spirituum animalium, & cerebri dispositionem, à qua imaginatio appetitui iuncta sic vitiatur, vt musculis violentam illam contractionem, per quam membra inuitis nobis torquentur, imperet.

Sed cùm huiusmodi positio aduersetur tam Galeno, quàm rerum euidẽtiæ, non est admittenda. Aduersatur Galeno,

no, quia is in locis supra citatis determinauit conuulsionē esse motum à morbifica causa factum præter voluntatem, nec quidquam de læsa imaginatione scripsit.

Euidentiæ refragatur, quia in côuulsione nulla ex facultatibus animalibus, præsertim hegemonicis læditur, vna excepta motrice, quare imaginatio minimè læsa est, sed si concedatur eam læsā esse, vel est diminuta, aut deprauata, aut abolita, at neutro horum modorum potest facere conuulsionem. B

Nam primò si esset deficiens, aut diminuta, vt in lethargo, non possent fieri illi motus tam magni, ac frequentes, & veloces, quos obseruamus fieri in conuulsionibus, cum imaginatio deficiens præsupponat facultatem animalē omnem languidam.

Si verò dicatur imaginationem appetitui iunctam esse deprauatam tunc non solùm fierent motus conuulsiui, aut conuulsiones, sed fierent motus phreniticorum omnes, & esset phrenitis; quare imaginatio nec deficiens, nec deprauata est conuulsionis causa.

Nec minus abolita imaginatio potest facere hos motus, vt clarum est, quia si non adest, non potest mouere; quare concludimus non posse imaginationē læsam dici conuulsionem, nec formaliter, nec causaliter. Hæc de conuulsionis definitione.

DE DIFFERENTIIS conuulsionis.

Differentiæ conuulsionis, aut à subiecto, aut à causis efficientibus, aut à morbis desumuntur. A subiecto desumptæ sunt in duplici differentia; aliæ vniuersales; aliæ particulares.

Rursus vniuersales tripliciter distinguuntur pro vt corpus, & caput ad diuersos situs, & positiones trahuntur; nam vel trahitur ad anteriora, & dicitur à Græcis ἐμπροσθότονος, vel ad posteriora,

A & vocatur ὀπισθότονος, vel & truncus, & ceruix, & caput ita erecta mānent, vt in neutram positionem declinare possint, & appellatur τέτανος

Hæc est illa conuulsionis species, quā supra diximus imitari tonicum motum; quamuis negandum non sit fieri posse alias differentias, nempe trahentes caput, ceruicem, & truncum ad latera, sed à nullo authore referuntur huiusmodi differentiæ, quia facilè ad prædictas reducuntur.

Particulares verò sunt illæ, quæ etiā proprijs nominibus donantur, quòd eueniant particularibus musculis partiū corporis; nam vbi eueniat musculis oculos obliquè mouentibus, appellatur græcè στραβισμός si mandibularum musculis euenerit τρισμός atqui si contingat C partibus, aut musculis faciei os ad latera mouentibus σπασμὸς κυνικός.

Vbi verò pudēdi musculos attigerit, illudque perpetuò rigidum faciat, tonicum motum, aut potius tetanum repræsentans, πριαπισμός vocatur.

Istæ sunt differentiæ, quæ à subiecto habentur omnibus notæ, non tollitur tamen quin etiam possit conuulsio euenire ali s particularibus musculis, vt a D ni, vesicæ, linguæ, & alijs, licet non habeant propria nomina.

Differentiæ à causis duobus modis statuuntur: vna est, quæ dicitur proportionata materiæ; alia quæ minimè proportionata est materiæ. Rursus, quæ proportionata est materiæ, adhuc diuiditur in duas differentias, quarum, vna fit à repletione, ab inanitione altera de quibus fusius suis locis.

E Aliæ verò sunt differentiæ à morbis facientibus conuulsionem, vt paulo infra dicetur, vbi sermo fuerit de morbi determinatione, quem huiusmodi symptoma sequitur; alia est conuulsio à solutione continui, alia ab intemperie, & alia à mala compositione.

DE

DE PARTE AFFECTA in conuulsione.

QVod ad partem affectam attinet, scire oportet conuulsionem bifariam diuidi. Vna enim vera, & propria est, de qua nunc agimus; alia non vera, & per similitudinē, quæ potest fieri in alijs partibus, quàm in animalibus, in qua acceptionē Galenus tum 3. de causis sympt. 2. & lib. de differentijs symptomatum cap. 4. sumpsit conuulsionem, quando dixit, singultum esse conuulsionem, & vbi lib. 6. de loc. aff. cap. vltimo scripsit in histericis mulieribus vasa vteri conuelli.

In conuulsione autem vera, & propriè dicta partes affectæ sunt musculi, & nerui; vnde idem Galenus 3. de causis sympt. cap. iam citato dicebat conuulsionem pertinere ad musculos, & 1. de causis sympt. ad neruosum genus, quàuis putem & ad musculos, & ad neruos spectare.

Verùm cum nerui, vt supra satis cap. de tremore, & de paralysi ostendi, ex ex duplici constent substantia, medullari nempe, atque membranea, in medullari substantia insculptus est canaliculus, per quem, vel spiritus, vel facultas ad instrumenta motoria vadit, huncque canalem obstructum esse in paralysi, stupore, & tremore secundùm magis, & minus demonstraui, quare neruus in illis affectionibus læditur secūdùm canaliculum; nam ad has partes non transmittitur spiritus, & in paralysi omninò est obstructus, in stupore, & tremore non omninò.

Ioannes Schenchius loco supra citato negat neruum, aut musculum esse partem lęsā; lib. 1. ca. de epilep. obseruat 143. scribit neruos non posse esse subiectum conuulsionis, primùm quia deferunt imperium; deinde quia non possunt contrahere musculum; tertiò quia musculorum nullus est, qui sit autor conuulsionis, ea excepta, quæ fit

A à flatu repente irruente.

Cum igitur hæc tria membra ad motum requirantur neruus, musculus, & cerebrum, nec possit esse neruus, nec musculus conuulsionis subiectum, ergo sequitur, quod sit cerebrum, & ratio est, quia in se continet principium motus arbitrarij, quod est imaginatio iuncta appetitui sensitiuo.

Tandem inquit: conuulsio est morbus eius partis cerebri, qua appetitus, vt proprio instrumento primò musculos mouet. In conuulsione verò pars nerui medullaris minime læsa est, sed læditur neruus secundùm membraneam substātiam, nec non & musculus totus, sed maximè quo ad caput ipsius; nam illo læso, totum corpus musculi, & tendo ipsius motum contractionis subsequitur, hinc & necessariò membrum, cui tendo musculi affecti inseritur, motum hunc contractionis sequitur.

Quamobrem sum huius opinionis, vt existimem alias partes in conuulsione esse, quæ patiuntur per se, & primò, alias secundariò, & per accidens. Quæ primò patiuntur, sunt aliquando nerui, vt dictum est, quod à Galeno lib. 7. aph. 13. clarè scribitur; nonnunquam verò & musculi ipsi, ita vt & nerui per se, & musculi lædi possint coniunctim, & diuisim.

Quare Galenus non sibi contradicit, vbi ait neruos per se solos in conuulsione affici, aut musculos solos, quod Garcias Carrerus innuere videtur disputatione 20. de conuulsione cap. 6. cū fieri possit, vt musculi per se illæsi contrahantur à neruis malè affectis: partes verò læsæ per accidens sunt membra, quæ sequuntur motum ipsius musculi contrahentis: hæc de parte affecta, inquiramus modò, qualis sit morbus qui hanc contractionem faciat.

DE

DE MORBO, QVEM SEQVItur conuulsio.

VNum symptoma à varijs morbis prodire non est inconueniens; quorũ cùm alter sit in solutione, alter in compositione, & tertius in intemperie, dico conuulsionem à solutione cõtinui fieri, vt pluribus in locis scribit Galenus 3.meth.med.cap.1.lib.de differentijs morborum cap.11.& lib.de causis morb.cap.11.

Potest etiam fieri à mala compositione ratione magnitudinis primùm adauctæ, alioquin Galeni exemplum nihil valeret, quo vtitur de chordis, quæ vbi repletæ sunt, contrahuntur, ita vt aliquando rumpantur, vbi igitur nerui, & fibræ per musculum sparsæ, simulque & caput ipsius fuerint repleta, tunc augentur; eorum enim longitudo minuitur latitudine, & profunditate adaucta.

Fiunt quoque ab intemperie sicca, quando instar chordarum ita exiccantur, vt disrumpantur, & hoc modo fieri dicuntur illę cõuulsionis species, quæ proportionatæ sunt ad materiam; vna ex repletione, altera ex inanitione; sed huiusmodi inanitio ab aliquibus appellatur intemperies, vt à Vallesio lib. cõtrouers.17.

Alij verò appellant hanc inanitionẽ morbum in compositione, nempe in magnitudine diminuta, & ratio videtur esse, quia ambæ istæ differentiæ referũtur ad materiæ proportionem; nam illa, quæ à repletione fit à magnitudine est adaucta, ergo contraria, quæ fit ab inanitione, est à magnitudine diminuta, cui sententiæ fauet Garcias Carrerus quæstione citata cap 3.

Verùm in huiusmodi cõuulsione duo considerantur. Vnum est humidi euaporatio, aliud est siccitas; humidi euaporatio non facit conuulsionem, sed siccitas, quæ est immediata causa conuulsionis; nam consumptio humidi, quæ A ad magnitudinem diminutam referri potest, est tantùm euaporationis humidi; euaporatio autem humidi non facit cõuulsionem, sed siccitas inducta per se conuulsionem facit.

Verùm siccitas duplex esse potest intensa, & non intensa. Intensa illa est, quæ facit conuulsionem, at huiusmodi est intemperies sicca, non magnitudo diminuta, ergo intemperies sicca est B morbus, quem sequitur conuulsio; hæc autem tam in neruorum, quàm in musculorum substantia induci potest, ergo &c.

Sed fortasse quispiam vestrum percontabitur à me, cur siccitas intensa, cum sit in hecticis, & marasmo consumptis, non faciat in ijs conuulsionẽ?

Respondeo siccitatem intensam considerari duobus modis, vno vt fit breui C tempore, altero verò longiori; primo modo facit conuulsionẽ: secundo autẽ minimè, quia est in habitu totius corporis; & hi sunt morbi, quos conuulsio materiæ proportionata sequi solet, quæ dicitur per essentiam.

Alia est vt cap. de differentijs diximus quæ improportionata materiæ dicitur, atque per consensum vocatur, & D ab ijsdem morbis fieri facilè potest: iam agamus de causis.

DE CAVSIS CONVVLSIONIS.

CAusæ diuersæ sunt, pro vt morbi, à quibus conuulsio prodit, distinguuntur. Quæ solutionem continui inducunt, sunt & internæ, & externæ, sed sæpiùs solutio prouenit à telis scin- E dentibus, & pũgentibus, cuiusmodi sunt vulnera, punctiones, & id genus alia, quæ ad chirurgiam potiùs spectant, quã ad præsens nostrum institutum.

Venio ad causas alias morbos producentes, quarum aliæ repletionem inuehunt, aliæ siccitatem, seu, vt alij dicunt, inanitionem. Si Galenum sequamur, vi debimus nullam aliam causam nobis attulisse

tulisse nisi à repletione, quam exemplo à fidibus desumpto comprobat, quæ humiditate repletę contrahuntur, vt supra dictũ est. At qui humor imbibitus in substantia nerui, aut musculi inducit cõuulsionem? Legite Gal. lib. de rigore, tremore, & palpitatione cap. 8. 3. de locis affectis cap. 6. 2. de causis sympt. 2. vbi quinam is humor sit, apertè declarat, nempe quod humor pituitosus non modò faciat conuulsionem, sed epilepsiam, paralysim, stuporem, & huiusmodi affectiones.

Verùm cùm à materia pituitosa procedat conuulsio, & paralysis, vnde est, quod in conuulsione membrum retractum permaneat, si conuulsio est in termino; si verò in via, fiant tam validæ cõtractiones, & in paralysi membrum absque motu, & sensu remaneat, quasi sit vita priuatum, vnde Arabes, & qui eorum doctrinam sequuntur, dicunt laxatum membrum esse?

Multi ad huius quæsiti resolutionem multa dicunt. Nicolaus Florentinus sermone 7. summa 2. tract. 4. cap. 2. reddẽs rationem, cur in vulneribus capitis pars vulnerata paralysim incurrit, opposita verò conuellitur, respondet id euenire ratione materiæ tenuitatis, & crassitiei; in paralysi enim materia est tenuior, quare facilius intimas partes neruorum penetrat, viamque spirituum obstruit, hinc partem sensu, & motu priuat, in conuulsione verò crassior est, vnde intus penetrare non valens conuulsionẽ facit.

Gentilis verò super hunc Auicennæ locum alio modo respondet causam referens in copiam materiæ; dicit enim maiorem copiam requiri ad paralysim, quàm ad conuulsionem faciendam, debereque esse tenuiorem, vt penetrare faciliùs possit.

Hanc sententiam Rondeletius, & suus discipulus Ioubertus lib. de conuulsione amplexi sunt dicẽtes ad paralysim faciendam requiri maiorem copiam ma-

A teriæ pituitosæ, & tenuium partium, vt facilius, & intimius penetrare possit ad membrum laxandum, & ad priuandum illud sensu, & motu. In conuulsione verò in minori copia, & crassior est materia, hinc est, quod intus non penetrat, neque priuat membrum sensu, sed tantum priuatum remanet, dum est conuulsum, motu.

B Verùm capite de paralysi dictum fuit à nobis partem nerui eam læsam esse tantùm, quæ à medullari substantia enascitur, in qua canaliculus exculptus est ferens motricem, & sensitiuam facultatem proprijs instrumentis, ad hoc igitur vt fiat paralysis, satis est, si canaliculus occludatur, per quem spiritus facultatem ferentes permeant.

C Dum rem hanc aliàs multoties animaduertissem, eamque rationi consonam ex anatome iudicassem, tãdem incidi in Marcellum Donatum lib. de mirabili historia cap. 5. qui meam opinionem confirmat, quam eandem ab Augenio lib. 3. consult. & epist. medicarum comprobatam habui. Is enim respondẽs ad problemata quædam Apicellæ dicebat diuersitatem inter epilepsiam, & conuulsionem esse, quia in epilepsia nerui, quo ad canalem læduntur, in conuulsione verò musculi.

D Quamuis non modò lædantur musculi in conuulsione, sed etiam nerui, vt supra ex Galeno ostendi; satis tamen nunc est ex authorum horum sententia ostendere in epilepsia neruos lædi quo ad canales, & in conuulsione quo ad suas membranas, & totum corpus musculorum, etiamsi coniunctim, & seiunctim lædi possint.

E Ratio est, quia membranæ imbibi possunt humore, non secus atque Gal. scripsit chordas, atque lora impleri posse humiditate, ac repleta contractionem posse sustinere sicuti fides, quam medullaris nerui substantia pati minimè potest, cum sit mollis vt medulla, hæc igitur non patitur in conuulsione,

quo

ad sui canalem, quia seruatur sensus in conuulsione, qui per canaliculum liberè fertur, licet etiam feratur virtus mouendi ad musculum, qui impeditur ab hac violentia contrahente.

Stante igitur hac partium diuersitate dico ad faciendam paralysim, materiam esse debere crassiorem ad foramen nerui obstruendum, tenuiorem in conuulsione, vt nerui membranas penetrare possit, & in eas imbibi; membranæ enim sunt eiusdem naturæ cum fidibus, quarum exemplo vtitur Galenus ad demonstrandum conuulsionem fieri ex imbibitione materiæ in musculis, & neruorum membranis.

Hæc conclusio est contra Nicolaum, deinde aduersus Gētilem, Rondeletiū, & Iubertū dicētes longè maiorē copiā materiæ requiri ad cōuulsionē, quā ad paralysim; nā in paralysi satis est fieri ob structionem in canaliculo, quo obstructo pars statim sensu, & motu priuatur.

Nugæ etiam sunt eorum, qui dicunt laxari membra in paralysi; nam si imbiberetur copia in membris paralysi affectis magis rationi consonum esset, vt contraherentur, quàm vt laxarentur, si verum est exemplum, quod adducit Galenus de fidibus, quæ humiditate repletæ contrahuntur.

Ad faciendam autem conuulsionem, siue sit in fieri, siue in facto esse, opus est vehementiori, & potentiori causa, quæ non nisi ex copia haberi potest; nam motus hic fit per contractionem, nempe delata multa copia materiæ, atque in membranis imbibita, vel musculis; sequitur igitur in maiori copia esse materiam facientem conuulsionem, quàm paralysim.

Huic rationi additur etiam locus, in quo materia faciens epilepsiam reperitur, quæ est in ventriculis cerebri, & ad canalem spinalis medullæ, & suorum neruorum descendens obstruit canaliculum: illa verò materia, quæ facit conuulsionem, reperitur inter membranas,

A & deorsum depulsa cadit in membranas, in ipsisque imbibitur.

Huius opinionis est Vallesius lib. 5. contr. quest. 17. dicens; quia ad hoc vt fiat conuulsio, oportet, vt caua fibrarum internarum nerui ingrediatur, quare debet esse tenuium partium alioquin nō posset penetrare caua fibrarum materia, quod non contingeret in para-

B lysi, vt loquitur Vallesius. Deinde nisi materia faciens conuulsionem esset tenuis ad penetrandas membranas, exemplum de fidibus à Galeno allatum nihil concluderet.

Sed eò rediens, vnde profectus sum, dico causam conuulsionis ex repletione esse materiam pituitosam, sed tenuiorē, quàm sit in paralysi imbibitam in membranis spinalis medullæ, & suorum ner-

C uorum, nec non in musculis ipsis; causa verò antecedens est eadem parata tam in corporis habitu, quàm in capite, vt in prædictas partes feratur.

Hęc verò suas causas habet à rebus nō naturalibus acceptas, ab aere frigido, & humido, ab alimentis crassioribus, & etiam à crapulis, à compotationibus, à nimio otio, nimio somno, animi immoderatis affectibus, à retentis excremen-

D tis, siue id contingat ratione intermissi exercitij, aut compressæ alicuius purgationis, tam à natura, quàm ab arte: istæ sunt causæ à rebus non naturalibus necessariò non alterantibus, quæ contingenter, & non necessariò nobis occurrunt: possunt etiam conuulsionem facere ebrietas, & nimius coitus.

Accidit quoque si neruosum genus, & musculi passi sint aliquam affectionē

E præter naturam, vt est, vel intemperies, vel solutio continui, aut aliquis tremor, à quibus fuerint debilitati.

Res insuper naturales disponunt corpus ad humorem pituitosum generandum, vt habitus corporis pituitosus, complexio frigida, & humida, ætas declinans.

An verò conuulsio fieri possit ab a-

lijs humoribus? Non repugnat naturæ conuulsionis; nam satis est, vt materia possit ingredi poros substantiæ membranosæ neruorum, vnde Gal. & Hippocrates, qui 6. aph. 39. & 56. scribunt conuulsionem fieri a melancholia.

Possumus etiam dicere conuulsioné fieri à sanguine, vt habetur ex Galeno, qui loquens lib. 5. aph. 5. in comment. de curatione tetani, quæ fit ex iniectione aquæ gelidæ per totum corpus, dicebat huiusmodi remedium non esse tentandum, nisi in habitu carnoso, in ætate florente, & media æstate: at in simili habitu fit sanguinis collectio copiosa, igitur dicendum est tetanum, qui est species conuulsionis, fieri posse à sanguine.

Sed huiusmodi conuulsiones rarò eueniunt, vt plurimùm autem fiunt ex pituitosa materia, quare non est, vt loquamur de his, quæ rarò contingunt, ex quibus ars nostra minimè constituta est, cùm constet ex ijs, quæ vel semper, vel vt plurimùm eueniunt, vt conuulsio ex repletione à materia pituitosa eueniens. Hæc de causis conuulsionis ex repletione.

DE CAVSIS CONVVLSIONIS ex inanitione.

CAusæ internæ sunt in primis euaporatio humidæ materiæ, quæ continetur in membranis neruorum, qua euaporata subsequitur siccitas; membranæ enim suaptè natura sunt siccæ, sicciores que redduntur à causis absumentibus humiditatem naturalem, quæ possunt esse plures.

Et primò est intemperies calida, vt Auerroes 3. coll. cap. 3. scriptũ reliquit; deinde alimenti defectus, nimius coitus, vigiliæ immoderatæ, animi affectus immoderati, nimius labor, copiosæ euacuationes, quæcumque illæ fuerint, febris vehemens, & ardens. Ab his, alijsque id generis fit conuulsio ex inanitione.

A

DE CAVSIS CONVVLSIONIS non proportionatæ.

QVam conuulsionem Auicennas non proportionatam ad materiam vocauit, alij conuulsioné per consensum, alij non veram conuulsionem, sed potius motum conuulsiuũ nominarunt. Nec defuerunt, qui eam fieri à repletione, vt alij ex inanitione, opinati sint. At ego huius sententiæ
B
sum, vt putem eam non esse veram cõuulsionem, sed potiùs motum conuulsiuum, fierique per consensum duobus modis.

Vno modo transmittendo in neruosum genus euaporationes, quæ sunt duplices; hoc est, vna vaporosa, quæ replet: alia verò acris, & mordax, quæ pungit, & irritat; nam vt fiat conuulsio
C
oportet, vt partes neruosæ primùm offendantur; deinde cerebro communicetur affectio, id quod non euenit in paralysi; nam à capite ad neruos materia obstruens canalem transmittitur.

Secundò modo fit per consensum ratione sympathiæ ipsarum partium neruosarum, quibus læsis trahitur cerebrũ in consortium familiaritate generis, idque sæpè obseruatur in puncturis ner-
D
uorum, quæ inducunt statim conuulsionem, & huiusmodi conuulsio fit à causis internis, & externis.

Causæ internæ sunt flatus, & vapores, nec non humores acres, & mordaces, qui sæpè in ventriculo colliguntur conuulsionem facientes. Fiunt etiam à causis externis, vt à morsu animalis venenati, & à puncturis scorpionum, & etiam telorum, quæ suapte natura pun-
E
gunt, vt styli, & pugiones.

Et istæ sunt causæ tam internę, quàm externæ conuulsionis per consensum, quam ad materiam non proportionatã dicunt, quibus sic declaratis, iam signa afferenda sunt.

DE

DE SIGNIS CONVVLSIONIS.

ALia ſunt ſigna, quæ futuram conuulſionem prænunciare poſſunt; alia quæ præſentem, tam vniuerſalem, quàm particularem demonſtrant;& alia quæ cauſas præſcribunt.

Quod ad prima ſigna ſpectat,opus eſt animaduertere, an morbus aliquis præſens ſit, vt febris, aut vulnus, an nullus Si febris adſit, ex ſymptomatibus in capite exiſtentibus poterit præcognoſci, vt eſt dolor, phrenitis, lethargus, coma, aut caros, quorum vnumquodque,ſi febri ſuperueniat, appareréq; incipiant motus quidam tremuli aut leues contractiones in brachijs,pulſuſque ſit inęqualis, & durus,periculum eſt,ne ſuccedat conuulſio.

Si verò ſit aliquod vulnus partium neruoſarum, vt brachiorum, vel crurum, & potiſſimùm capitis, vel muſculorum temporalium cum inflãmatione, prænunciat conuulſionem. In muſculorum ſubſtantia inductum vulnus paralyſim, & conuulſionem portendit; paralyſim quidem lateris vulnerati,conuulſionem verò oppoſiti.

Atqui ſi vulnus illarum fuerit in brachium, manus, digitos, vel pedes, opus eſt animaduertere locutionem vulnerati,in diebus potiſſimum periculòſis; non ſecus atque admonet Hippocrates 5.epid.in illo cui pollex ex nauis violentia fuit amputatus, qui primùm conqueri cæpit de quodam leui linguæ impedimento,deinde traulus factus eſt, quia non poterat proferre literam R. aut T. pſellus quoque factus,quod literas omittebat in loquendo, ac tandem in conuulſionem incidit.

Scio me quendam in digito ſiniſtræ manus vulneratum obſeruaſſe, qui cum putaret nullius momenti eſſe vulnus, ſpernebat medicorum præcepta, at cæpit ſeptima die conqueri de difficultate leui deglutiendi, deinde quod lingua illi videretur breuior, poſtea non potuit proferre literas R. & T. tandem ante decimamquartam in tetanum incidit.

Puncturæ quoque ex telis ſæpè conuulſionem minantur. Legatis 3. lib. medicamentorum per genera in illo iuuene, qui ſtylo in interna brachij regione vulneratus conuulſus interiit.

Legatis & Cardanum l.b.6. aph. 32. vbi ſcribit multos ſe animaduertiſſe, qui ex ſola punctura conuulſi ſunt facti.

Hac ratione, volentes futuram conuulſionem in morbis præcognoſcere,opus eſt, vt incedatis. At ſi nullus adeſt præſens morbus, poteſtis diſcurrere circa res naturales, & tandem non naturales, hoc eſt, quam victus rationẽ ſeruauerit æger.

Si enim præceſſit dolor capitis grauatiuus, tinnitus aurium, dorſi, & lumborum grauitas, & ad mouendum tarditas, ac difficultas, ſit verò in præſentiarum aliquis tremor in brachijs,victus ratio inordinata,in aere frigido ſtatio, aut vigiliæ præceſſerint validæ, ac continuæ, conſiderato totius corporis habitu complexione, & ætate, poteritis prædicere periculum de conuulſione.

Circa verò præſentem conuulſionem non eſt neceſſaria tanta diligentia præſertim in tetano cognoſcendo, quia totum corpus rigidum remanet non magis in hanc, quàm in illam partem declinans, quemadmodum opiſthotonos cognoſcitur, quia caput, vt vniuerſus truncus ad poſteriora conuerſum eſt in emproſthotono totũ oppoſitum obſeruabitis, nempe caput ad anteriora flexum eſſe.

Ad cognitionem verò particularis conuulſionis non eſt opus tanta ſpeculatione, cùm ſenſus ipſius ſit iudex; nã ſi brachium, aut crus retractum ſit, vt nulla ratione poſſit extendi, aut extenſum non poſſit amplius flecti, iam adeſt conuulſio in facto eſſe,aut conſũmata, vt nonnulli aiunt.

Motus autem conuulſiui cogno-

ſcuntur, quia membra retrahantur, & ſtatim diſtendantur, neque in hoc, aut in illo ſtatu quieſcere poſſunt, pro vt morbifica cauſa valida eſt, aut debilis.

Hoc idem de alijs partibus dicendū eſt, quod ſæpe animaduertitur in muſculis faciei labrum ad latera trahentibus, qui aliquando labrum ad latus ſurſum reuellunt, vt dentes caninos illius lateris detegāt, hinc ſpaſmus caninus vocatur, id quod cogitare oportet de alijs partibus iam dictis: & hæc ſunt ſigna demonſtrantia conuulſionē, illiuſque ſunt ſigna pathognomonica.

DE SIGNIS CAVSARVM *conuulſionis.*

MOdò ad ſigna cauſarum, & ſpecierum ab ipſis cauſis ortum ducentium deueniendum eſt, quæ ad materiam proportionatę ſunt, vt audiuiſtis, & non proportionatæ. Proportionatæ ad materiam duæ ſunt; vna ex repletione, altera ex inanitione, quam à ſiccitate euenire diximus.

Sed in primis inueſtigemus ſuis ſignis illam, quæ fit a plenitudine, quæ docente Galeno 3. de locis affectis cap. 6. deſumi poteſt à communibus, nempe ab ante acta victus ratione, vt ſi quis habitus pituitoſi fuerit, complexionis humidæ, & in regione frigida, & aere frigido vitam egerit, corpus non multū exercens, crapulis vtens ſæpè, & conuiuijs, aut alimentis alitus ſit craſſioribus.

Vinum præterea copioſius, & ſæpius quàm conueniat, ingurgitauerit, vel biberit aquam intempeſtiuè, & nimis frigidam, dormierit longiori tempore, paſſus ſit animi immoderatas affectiones, vel retenta ſint ea, quæ purgari conſueuerunt, color faciei albus appareat, in ore inſipiditas inſit, excrementa pituitam redoleant, vrinæ ſint crudæ, conuulſio magis exaſperatur in media nocte, iuncturque ab his, quæ pituitam

A euacuant, læditur à contrarijs, iam cōuulſionem habebitis factam eſſe à repletione potiſſimùm humoris pituitoſi.

Si alia ſigna addideritis, quæ tum à Galeno lib. 2. aph. 26. tum ab Auicenna traduntur, quorum vnum eſt, vt conuulſio ſubito fiat; alterum ſi ſupra conuulſam partem oleum infundatis, & nō non imbibatur à parte conuulſa, magis manifeſtum fiet.

B Conuulſio ab inanitione contrarijs ſignis dignoſcitur. Primò fit longiori tempore, ſique ſpargatur oleum ſupra partem affectam, ſtatim imbibitur, præceſſit aliqua euacuatio immoderata, ſiue ab arte, ſiue à natura facta, vt à medicamento valido nimium purgante, aut à ſecta vena, vel ab aliqua naturæ expulſione alicuius humoris per quā cunque partem fuerit, ſiue criticè, ſiue

C ſymptomaticè, vel præceſſerit longa inedia, vel nimius coitus.

Signa verò conuulſionis non proportionatæ ad materiam, quàm diximus appellari à nonnullis per conſenſum, ſi prouenit à cauſa interna, vt à ventriculo, quemadmodum de Diodoro Grammatico teſtatus eſt Galenus, cui ex nimia cogitatione, aut ſtudio eueniebat,

D & ſtatim ventriculi læſio percipiebatur, habebimus diſcurrentes circa partes affectas, & earum læſiones, à quibus percipitur ſtatim conſenſus, ſiue ventris affectus ſit, aut alia pars. Dixi vobis alias partes affectas dignoſcendas eſſe ex actione læſa, ſitu, proprioque ſymptomate, & proprio morbo.

At ſi proueniat à cauſis externis, vt a puncturis, aut vulneribus, ſtatim di-

E gnoſcitur, nec opus eſt alia diligētia: hæc de cauſarum ſignis, expedit modò, vt qualem euentum habitura ſit cōuulſio oſtēdamus.

DE

DE FVTVRO EVENTV conuulſionis.

Conuulſionis futurus euentus, quæuis malus vt plurimum cẽſeatur, nõ poteſt tamen tam liberè prædici, ſed opus eſt reſpicere ad virium corporis robur, ad conuulſionis vehementiam vniuerſalem, & particularem, ad cauſas, à quibus proficiſcitur, ad ætatem ægrotantis, ad ſuperuenientia ſymptomata, ad medicamentorum actionem bonam, aut malam, ac tandem an conuulſio ſit per eſſentiam, an per conſenſum, quibus rectè, & vt decet conſideratis, poteritis iudicium ferre de futuro euentu.

B Robur virium magnam exhibet cognitionem; nam ponitur in facultate naturali, & vitali, quæ vbi valeãt, bonũ indicium eſt ad futurum præſagiendum. Si igitur valeat virtus, conuulſioque ſit alicuius membri particularis, ortumque ducat à plenitudine, neque admodum valida ſit, nullũmque prauum aliud ſubſequatur ſymptoma, medicamentaque iuuantia multùm iuuent, ſitque in habitu valido, complexione calida, & humida, in ætate florenti, prædicendus eſt bonus euentus, ſi potiſſimum fiat per conſenſum à ventriculo.

C Contingit aliquando conuulſionem vniuerſalem, nempe tetanum, à plenitudine pituitoſi humoris prouenientem ſanari ſuperueniente febre, 4. aph. 57. ſpaſmo, aut tetano febris ſi euenerit, morbum ſoluit; vnde idem Hippocrates ſcriptum reliquit 2. part. aph. 26. melius eſſe febrem ſuperuenire conuulſioni, quàm conuulſionem febri, quare conuulſio ex repletione, cui non ſuperueniant alia ſymptomata, bonum euentum habere ſolet.

D E contra conuulſio ex inanitione, ſeu ſiccitate raro, aut nunquam ſanabilis; vnde haberis 5. aph. 1. conuulſionem ex elleboro lethalem eſſe, quia prouenit ex nimia euacuatione, idem 3. aph. eiuſdem libri, vbi ſcriptum eſt a ſanguinis

E A fluxu ſingultum, & conuulſionem lethalem eſſe. Quatuor ſunt aphoriſmi in hoc quinto lib. aphor. qui eandem habent ſententiam, nempe conuulſionẽ ex inanitione eſſe lethalem, aut malam.

Eſt tamen ſententia Auicennæ conſideranda, in qua oſtendit non ſemper lethalem eſſe hanc conuulſionem; nam lib. 3. ſen. 2. tract. 1. cap. 5. dicit non ſolũ non eſſe lethalem, ſed in pueris eſſe B citæ, & facilis curationis, & quamuis multi multa cõmenti ſint ſuper hunc Auicennæ locum, dico tamen hanc ſuam propoſitionem veram eſſe ob rationes, quas ipſe adducit ſumptas à corde facilè calorem ad vniuerſum corpus diſtribuente, à iecore ſanguinem tranſmittente, à partium complexione ad humidum tendente, & à victus ratione humida, qua vtuntur pueri.

C Conuulſio ex vulnere tandem lethalis eſt, 5. aph. iam citato; & Galenus in comm. dicit, quamuis ex ſanguinis fluxu ſit etiam lethalis. Aliæ conuulſiones ex vulnere lethales ſunt, ſi ex puncturis proueniant, vt ſupra retulimus ex Galeno 3 de comp. med. 1. & plura habetis exempla à Cardano lib. 6. aph. 37. eorũ D qui ex vulnere abſque inflammatione conuulſi interierunt, quorum aliqui ſpatio trium, aut quatuor dierum mortem oppetierunt.

Huiuſmodi autem conuulſio ea eſt, quæ materiæ minimè proportionatur, & ratione compaſſionis, & ſympathiæ partium ſimilium euenit, nempe neruorum, quare non poſſumus abſque diſtinctionibus allatis rectè euentum conuulſionis præſagire.

E Tempus ſalutis, aut mortis pro cauſarum diuerſitate eſſe poteſt longum, & breue. Modus ſanationis aliquando à natura, ſæpè ab arte eſt, de qua nunc agendum ie offert.

DE CVRATIONE CONVVLSIonis per chirurgiam.

PRimò tractandum est de conuulsione, quæ a repletione fit, tum quia sæpiùs euenit, tum quia similem requirit curationem, quidem in paralysi, & epilepsia conuenire diximus.

Indicationes desumuntur à morbo, à causa, & à symptomate. Morbus esset primò auferendus, ad cuius ablationem tollitur symptoma, sed is tolli nõ potest, nisi per causæ ablationem. Causa est pituita in neruis, & musculis imbita, quæ aufertur per reuulsionem, deriuationem, & euacuationem, tam sensibilem, quam insensibilem.

B Verùm cùm ipsa dependeat ab illa pituita, quæ est in habitu corporis totius, ac neruorom, ea primùm est tollẽda, aufertur autem omni medicinæ instrumento, & primò cogitandum est, an auferri debeat chirurgico instrumento, deinde vbi inuentum fuerit à nobis conuenire tale instrumentum, de ipsius recta administratione deliberabimus.

C De ratione mittendi sanguinis è corpore in huiusmodi affectionibus, tam sæpè à nobis repetitum est, vt ad memoriam vos habere putem eius scopum, nihilominus repetam adhuc hoc loci indicationem esse desumendam ab indicante, nempe à vitio sanguinis, quod duplex esse potest, copia videlicet, & motus.

D Vbi igitur habetis adesse copiam sanguinis, a qua proueniat conuulsio, sanguis mittendus est, quemadmodum vbi humores pituitosi non multùm recedant à sanguinis natura, etiam mitti debet.

E Circa rectum vsum, ita procedendũ est: maior copia in primo casu, minor in secundo est extrahenda. Locus erit, si reuellendum est per opposita, si euacuandum per venas cubiti, vt aliàs docui, & sic de quando, & de modo est discurrendum circa affectionis vehementiam,

A robur virium, & causæ magnitudinem, à quibus sanguinis mittendi regula accipitur, vt in præcedentibus fusiùs significaui.

DE CVRATIONE CONVVLsionis per pharmaciam.

CIrca pharmaciam itidem videndũ est, an conueniat, deinde quis sit rectus ipsius vsus, tam medicamentorũ, quæ intus assumi debent, quàm eorum, quæ extra admouentur.

Materia pituitosa, quæ facit præsentem morbum extra corpus educenda est, idque citò, pro vt affectio vehemẽs sit, aut vniuersalis, aut particularis. In vniuersali igitur conuulsione post sanguinis missionem, vbi vehemens sit cõtractio, nulla expectata humorum præparatione ad medicamentum purgans deueniendum, quia longè maior est vtilitas, quæ purgatione habetur, quàm sit ex humorum cruditate incommodũ; huiusmodi enim materia faciens conuulsionem peior est, ac si turgida esset, cũ spacio duorum, aut trium dierum hominem de vita tollat, & huiusmodi curatio appellatur coacta.

At vbi casus non est adeo vrgens, & dantur induciæ, tunc cogitandum est de præparantibus, vt sunt syrupi iam dicti capite de paralysi, & in hoc casu peculiariter placet iste.

℞. syr. de stœchade,
Oxymel. squill. ana vnc. j.
Decoct. herbæ paralysis,
Bettonicæ,
Saluiæ,
Stœchados ana manip. ß.
Florum saluiæ,
Stœchados,
Rosmarini ana pug. ß.
Agarici albi,
Sem. carthami ana drach. j.

Contundantur, & inuoluantur in panno lineo, & fiat decoctio secundùm artẽ: huius decoctionis dosis sit ad vnc. iij.

iij. quæ admiscenda est vna cum prædicto syrupo.

Deinde expurgetur corpus his pilulis.

℞. pil. de hermodactylis,
De sagapeno,
Cochiarum ana scrup.ij.
Trochisc. alhandal scrup.ß.
Fiant cum cathar.ros. pilulæ num.ix. aurentur.

Vel hoc bolo:

℞. diaturbith Montagnanæ,
Diaphœnici ana drach.iij.
Diacatholici drach.ij.
Cum saccharo fiat bolus.

Hiera quoque Archigenis, & hiera Logadij ad vnc.j. conueniunt in hoc eodem casu.

Sub forma potus.

℞. prædictæ decoctionis vnc.iij. infunde secundum artem
Rhabarbari,
Agarici trochisc. ana drach.j. & expressione facta dissolue.
Mellis ros.dolut.
Syr. Magistri Augustini ana vnc.iij.
Elect. indi maioris drach.ij.
Fiat potus breuis.

Vbi facta fuerit huiusmodi purgatio, qua sola vix credibile est posse ægrotantem reduci ad sanitatem, oportet denuò corpus expurgare, at non eradicatiuè ex præcepto Auicennæ, sed epicraticè, quæ à vobis fieri potest supra scriptis pilulis, easque administrare per horas duas, aut tres post cœnam in hac dosim.

℞. pil. cochiarum,
De sagapeno ana drach.ß.
Trochisc. alhandal. scrup.ß.
Cum cathar.ros. fiant pilulæ num. iij. aurentur, quæ bis in septimana concedantur ægro.

Placet etiam huiusmodi aqua.

℞. aquæ vitæ lib.ij.
Cinnamomi,
Nucis muscatæ,
Garyophyllorum ana drach.j.ß.
Rad. costi,
Zingiberis ana drach.ß.
Infunde per viginti quatuor horas, cola, & serua.

Dosis sit ab vnc.j. ad vnc.ij. mane ieiuno ventriculo.

Præparanda quoque decoctio ex ligno sancto, sarsa parilla, atque modico sasfras: dosis huius decocti sint vnc. vj. per quatuor horas ante prandium assumpta cum sudoris prouocatione.

Sed antequam bibat hanc potionē, curate, vt deuoret huiusmodi bolum.

℞. mithridatij,
Theriacæ diatesseron ana scrup.j.
Pul. castorei scrup.ß.
Cum saccharo fiat bolus. Sunt qui assam fœtidam commendant, inter quos est Auicennas, sed adeo pessimè olet, vt vix deglutiri absque nausea possit, tamen in hoc casu est præstantissimum præsidium, quemadmodum & castoreum, quod interius, & exterius administratum ab omnibus valdè commendatur.

Commendatur etiam & confectio anacardina, & aurea alexandrina ad drach.j. cui superbibatur aquæ rosmarini ad vnc.ij.

Prodest huiusmodi conditum.

℞. diapliris sarcotici,
Diamusci amari ana drach.j.
Vngulæ alcis,
Visci quercini ana drach. ß.
Conseruæ iuæ,
Bettonicæ ana vnc.ß.
Saluiæ,
Cum syrupo de stœchade fiat opiata, addendo auri folia numero iiij.

Vel fiant huiusmodi tabellæ.

℞. spec. pliris sarcotici,
Arom.ros. ana drach.j.
Sacchari dissoluti in aqua saluię vnc. ij. fiat confectio in tabellis: dosis ad drach.ij. Tempestiuum est, vt aliquid dicamus de curatione per medicamenta localia.

DE

DE CVRATIONE CONVVLsionis per medicamenta localia.

Medicamenta interna iam dicta partim materiam educunt, partim interna membra calefaciunt, & roborant magis causæ antecedenti prospiciendo: at localia versantur circa causam coniunctam, partim reuellendo, partim deriuando, partim à parte læsa euacuando, & vt scribit Celsus lib. 4. cap. 3. talia medicamenta debent habere facultatem emolliendi, quorum aliqua ad chirurgicum instrumentum, nonnulla ad pharmaceuticum spectant.

Reuellentia primò sunt chirurgica, inter quæ sunt cucurbitæ ad lõginquas, & contrarias partes applicitæ, quæ etiã vt deriuantia partibus propinquis affiguntur, & aliquando partibus læsis, si præsertim pauca adfuerit materia, & absque sectione.

Ligaturæ quoque ad cõtrarias partes factæ, nodi dolorosi, frictiones, clysteres, & suppositoria, de quibus paulo post, sunt reuulsoria medicamenta. In hoc igitur casu vt contraria ad partes sanas, & oppositas affigenda sunt.

Deriuantia à capite sunt cauteria in ceruice inter primam, & secundam vertebram, errhina, sternutatoria, gargarismata, & masticatoria, de quibus multoties actum est.

Sunt modò localia ad pharmaciam magis spectantia, quamuis ad chirurgiam, hoc est manus operationem faciãt ratione applicationis, sed ratione ordinationis, & compositionis ad pharmaciam attinent, quæ actu, & facultate calida esse oportet, & tenuium partiũ, quæ ab Auicenna lib. 3. fen. 2. tra. 1. cap. 7. proponuntur, sed ab Aetio longè plura adducuntur lib. 3. cap. 39.

Cornelius Celsus addit opus esse, vt talia medicamenta habeant nonnihil emolliendi facultatẽ, quorum quædam sub forma humida proponuntur, in quibus est decoctum hoc modo paratũ.

A ℞. sem. meliloti,
Fœnu græci,
Lini,
Flor. chamæmeli ana manip. j.

Ebulliãt in x. lib. aquæ, & vini albi additis olei lib. ij. quo irrorate mẽbrum hac decoctione calida, deinde totum inungite oleo vulpino, ipsumque ita calidum induite pelle vulpina, & calidum seruate, cauentes semper, ne ab
B aere frigido offendatur.

Aqua thermarum, cuius minera sit sulphur, in hoc casu commendatur quã maximè: fiat deinde vnctio ex oleo laurino, de castoreo, costino, & huiusmodi.

Laudant summoperè Rasis, & Auicennas tamquam admirabile medicamentum fruttum veruecis conuulsæ parti applicatum, quod ab ipsa nunquam
C remoueatur, quousque sponte cadat; differunt tamen, quia Rasis magis probat caudam cum sua pinguedine; Auicennas verò cum tota pinguedine aliam partem; sed vtrumque probatur.

Lana etiam ipsius veruecis oleo costino, & vulpino imbuta optima est.

Valet etiam hoc balneum.

℞. rad. narcisi lib. j. coquatur in lib. 30
D aquæ fontis purissimæ, cui adde duos catulos, qui bulliant ad perfectam coctionem, additis olei communis lib. 10. infunde membrum intus cõuulsum, quod durum sit. Deinde inunge vno horum

Olei vulpini,
Costini,
Laurini,
Cyperini,
Terebinthinæ,
E Ex croco,
Ex castoreo,
Ex lateribus, vel
Ex cera.

Hæc omnia pro membris conuulsis conueniunt. Prosunt etiam cerata ex thapsia, ex bettonica, & ex euphorbio, & similibus.

Est tamen Hippocratis sententia di-

dicentis aquam frigidam supra corpus inspersum curare tetanum, quam sententiam confirmat non mòdò Galenus, sed Auic. lib. 3. fen. & cap. citato, sunt & aliqui authores scribētes se aliquos hoc modo curasse, & à tetano liberasse, vt Franciscus Velasca lib. 1. sui philonij cap. 21.

Ex altera verò parte Paulus Aegineta lib. 3. cap. 20. tale remedium, vt temerarium reprehendit, quod ante ipsū Aurelianus reprobauerat lib. 3. de mor. acutis cap. 8.

Sed talis conuulsio, cùm fiat à materia calida in tempore calido, in regione calida, in corpore bene temperato, rara est, proinde medicamentum huiusmodi rarò fieri debet, idque non conuenit conuulsioni ortum ducenti à materia piruitosa, de qua in præsenti est sermo, sed Hippocrates loquitur de prima, non de secunda conuulsione: & hæc satis sint de curatione cōuulsionis à repletione per chirurgiam, & pharmaciam.

DE CVRATIONE CONVVLSIonis per diætam.

AEr in primis calidus, & siccus eligendus est, qui si non habeatur natura, arte parandus est, vt aliàs vobis ostendi.

Sint alimenta boni succi quidem, sed quæ adiunctam habeant qualitatem medicamentosam. Quantitas à principio diminuēda est, vt facilius humores crassi euinci possint. Materia alimentorum diuersa est. In primis se offert panis, qui esse debet ex optima farina, benè coct⁹, & fermentatus, ac aniso, vel coriandro præparatus, abstinendum primis diebus à carnibus, sed pane iam dicto, amygdalis, passulis, caricis pinguioribus, ouis recentibus sorbilibus, ac tremulis vesci necessarium est, quousque morbus remittat.

Si virtus non valeret, aut febrem adiunctam haberet, alio modo incedendum esset in viuendi regimine; nam ad carnium gallinarum iuscula oporteret deuenire, & varia fercula, pro vt ex vsu videbitur, parare; non secus atque in alijs similibus affectibus dictum fuit.

Carnes assatæ conueniunt, vt iam aliàs, & capite de paralysi diximus.

Sed pro potu laudarem aquam, in qua modicum ligni sancti ebulliret, in reliquis alijs rebus non naturalibus moderatè est agendum, & inter alia cauēdum, ne adstricta sit aluus, quæ si compressa fuerit, irritatur hoc modo.

℞. mel desp. vnc. j.
Trochisc. alhandal.
Specierum hieræ,
Salis gemmæ ana scrup. j.
Fiat suppositorium,
Clyster ad hunc modum fiat.

℞. verbenæ,
Centaurij minor. ana manip. j.
Siclæ manip. ij.
Sumit. anethi,
Florum chamæmeli,
Maioranæ,
Synapi,
Meliloti ana manip. j.
Sem. carthami,
lini,
Fœnugræci cōtritorū ana drach. ij.
Sulphuris,
Pulpæ colocynthidos ana drach. ß.
Inuoluantur in petia,
Caricarum num. xx.
Arnaldus facit ebullire, colaturæ
℞. quantum sufficit, cui adde
Olei veteris vnc. iij.
Mel. desp. vnc. j. fiat clyster. Hoc modo curatur per diætam.

Restat conuulsio ex inanitione, quæ curanda est pro varia causa, sed in omni semper opus est vires respicere, & habitum corporis exiccatum, qui restaurratione magis eget: hæc de conuulsione.

DE CATARRHO.

CAPVT VIGESIMVMQVARTVM.

HActenus egimus de morbis particularibus cerebri, vt est organũ omnium actionum animaliũ, modò Rasis sequẽtes ordinem affectionẽ quandam ipsius cerebri, & capitis proponimus, vt est membrum naturale, à quo tanquam à fonte in alios, & subiectas partes deriuat affectio à Græcis κατάρρους, à Latinis descensus, seu fluxio appellata, in qua nonnunquam cerebro id contingit, quod ventriculo in diarrhœa, vel hepati in sanguinis fluxu, vel vasis seminalibus in gonorrhœa.

Iam verò cerebrum, vt membrum est naturale, sua generat excrementa, quæ duplicis sunt generis, crassum nẽpe, atque tenue; hoc vt plurimum per insensibilem viam euaporat, illud verò sua loca habet constituta, per quæ expurgatur, & spatium, per quod transfertur, quod etiam varium est, vt sunt arteriæ, venæ, nerui, musculi, nec non spatia inter has easdem partes interiecta.

Sed quoniam fluxus, cum sit motus quidam localis, fieri non potest, nisi adsit mobile, terminus à quo, & terminus ad quem. Mobile est excrementum: cerebrum est terminus à quo: reliquæ verò partes, quæ fluens excremẽtum recipiunt, sunt terminus ad quẽ. Hinc variarum partium respectu varia quoque nomina fluxus sortitur. Nam descendens

ad nares	κόρυζα, [illegible],	grauedo
ad fauces	βράγχος,	raucedo
ad asperam arteriam	βήξ,	tussis
ad vueam,	σταφύλη.	vuea
ad paristhmias	ἀντιάδες, παρίσθμια,	amygdalæ
ad spinam	κύφωσις, γίβωσις, σκολίωσις,	
B ad manus	χειράγρα.	
ad os coxendicum	ἰσχιάς,	
ad genua	γονάγρα.	
ad pedes	ποδάγρα.	

At varias reperio definitiones huius affectus, quandoquidem alij dicunt esse excrementum crassum affligens corpus propter frustrationem alteratricis
C cerebri, vt Capiuaccius.

Alij dicunt esse fluxum humoris excrementij à capite ad subiectas partes propter vitiatam capitis coctionem, vt Eustachius Rudius, qui hanc definitionem ad verbum ex Gordonio assumpsit de pass. aurium par. 3. cap. 16.

Putant nonnulli esse symptoma in genere immodicè excretorum, inter quos est Nicolaus Piso.

D Aliqui opinati sunt esse symptoma quidem in excretis cerebri de naturali statu deturbatis, vt Vidius Iunior.

Altimarus inquit esse symptoma in genere excretorum immodicè, quam desumpsit ex Gal. 3. de caus. sym. cap. 4.

Ad hanc quidem rem consequendã opus est, vt catarrhus, siue destillatio cõparetur ad plura, seu pluribus modis accipiatur; vel enim respectu mobi-
E lis, idest materiæ consideratur, & tunc potest dici excrementum crassum; quia in cerebro generantur duo excrementa, crassum, atque tenue, quorum primum deorsum ad suos meatus defertur, aliud verò ad suturas euolat.

Vel consideratur quatenus sua copia peccat, & tunc dicitur symptoma in gene

genere excretorum immodicè: vel respectu motus, & tunc dicitur fluxus, si verò consideretur cerebri, & capitis occasione, potest etiam rationem habere causæ morbi, quia sua qualitate primũ intemperiem in cerebro inducit, quo nomine debilitatum cerebrum manet.

Præterea ex parte retentricis, aut expultricis consideratum est symptoma in excrementis derturbatis à naturali statu; nam vel intempestiuè exit, quod nõ retineatur, vel non alteretur, vel quia nimis validè expellatur.

Quod si ex parte alteratricis non cõcoquentis contingat, erit quidem exiens mutatum in substantia, quia non alteratur, quantum satis est.

Si verò eueniat expultricis vitio, tũc perturbata à suo cursu naturali extra exire coguntur.

At si respectu partis recipientis consideretis istud excrementum, tunc habet morbi, causæ, & symptomatis rationem: causæ quidem morbi, quia vel solutionem continui, vel intemperiem, vel aliquem tumorem facit: symptomatis verò in genere contentorum præter naturam, quia in parte aliquid retinetur, quod non deberet: ex quo quidẽ considerandi modo referri potest ad morbum, ad symptoma, & ad causam morbi.

Stante igitur hac ex natura rei consideratione scire debetis, quod fluxus in corpore alij dicuntur esse à toto genere præternaturam, alij præternaturam qui dem, sed non toto genere, nisi ratione qualitatis, vel quantitatis, vel spatij, & loci, per quem exeunt, & feruntur. Sãguis enim è venis exiens, vel semen à vasis spermaticis, & testibus, quamuis à natura factum sit, vt exeat, vbi tamẽ inuoluntariè, & immodicè profluat, dicitur à toto genere.

Alij verò fluxus dicuntur præternaturam, sed non à toto genere (loquor potissimùm de excrementis) vt diarrhęa dicitur quantitatis, & suæ qualitatis ratione immodicus fluxus; quando vel nimia quantitate per secessum, vel mala qualitate affecta exeunt excrementa, neque retinentur, quantum satis est.

Dicuntur etiam exire præter naturã, si per alium locum exeant, quàm debe- rent, vt si stercus per vrinam, vel vrina per secessum exierit. Vbi verò secundũ debitam quantitatem, qualitatem, locum, & tempus exierint, non dicuntur fluere præter naturam.

Sciendum insuper est ex Galeno 8. de vs. par. cap. 6. & 7. crasso capitis excremento destinatas esse vias, quæ sunt cerebri cauitates, quas ventriculos appellamus. In horum parte inferiori posita est particula quædam ex dura cerebri membrana constructa infundibili figuram repræsentans, cuius basis lata respicit capacitatem ventriculorum, vt facilius recipere possit istud excrementum crassum, conus verò desinit angustus in glandulam quamdam, quæ coana Græcè dicitur, nostri glandulam pituitariam vocant: infundibulum verò illud appellatur πύελος à Græcis.

Coana verò posita est in processu ossis sphœnoidis sellæ in modum factum, vnde ἱππίς à Gręcis nomen obtinuit; ad latera ipsius sellæ in osse sphœnoidis foramina insculpta sunt, quæ ad os, & palatum desinunt, per hanc igitur meatuũ fabricam expurgatur excrementum capitis crassum.

Cæterum adest os illud ad supremã nasi regionem, propè cerebri basim situatum ethmoidis, seu cribrosum dictũ totum perforatum, cuius foramina in internam narium capacitatem desinũt, quòd expurgationi excrementorum inseruire consueuit, sed alia, & alia ratione; nam glandula prædicta cum suo infundibulo expurgat ferè excrementa, foramina verò non nisi cerebro malè affecto, vt ex Gal. suprà citato habetur.

Modus quoque diuersus; nam per nares non nisi per expirationem excremẽta exeunt; spiritus enim exiens multa,

quæ ex se exire non possent, extra egredi cogit: hinc est, quod dicebat Gal. naturam longum fecisse nasum; ne deorsũ per totam faciem exire conspicerentur mucores.

Quamobrem catarrhus ad os, & ad palatum non dicitur præternaturam nisi quantitatis, vel qualitatis ratione: at vbi ad nares fluit, dicitur præter naturam saltem ratione signi, quoniam est indicium cerebri malè affecti. Ad reliquas verò partes si à capite protrudatur materia, potest dici absolutè præter naturam, oculis, & auribus exceptis, ad quas aliqua excrementi particula secundum naturam deponitur.

Sicut enim excrementum istud crassum, copiosum, retentum in ventriculis, & substantia cerebri varios effectus præter naturam (vt audiuistis) generat, apoplexiam nempe, epilepsiam, & id genus: ita quoque à cerebro expulsum, & in varias receptum partes, varias præternaturam affectiones parit, quæ pro diuersitate ipsius excrementi, & partium, ad quas illabitur, varias efficit morborum differentias.

Si enim ad spinam, & ad neruos copia huius fertur, modò soporem, aliquando paralysim, sæpe conuulsionem, & id generis morbos efficit: ad oculos autem vbi cadat, varios facit tum dolores, tum tumores, ophthalmias, & cæcitates, de quibus in sequentibus.

At qui vbi ad os feratur immodicè, non modo dentes, palatum; sed & ipsam laryngem, musculosque afficit, ita vt plures generentur anginæ species, vt 6. de tuenda valet cap. 9. Gal. scripsit.

Deinde pulmones, & pectus adit, & vbi acris, & mordax materia fuerit, aut salsa, vel mala qualitate affecta, vasa corrodit, sanguinisque sputum, & tabem inducit, vt 3. epid. com. 3. tex. 13. & 6. aph. com. 1. At vbi crassa fuerit, atque in asperæ arteriæ distributiones irrepserit, anhelitus difficultatem, suspirium que affert. Si ad linguam labitur, sæpè ipsius hæsitationem inuehit, si Gal. credimus 6. aph. 32.

A

Cùm verò ad ventriculum vadit, imperfectam reddit coctionem; alui quoque profluuium, si tam ventriculum, quàm intestina laxet, 3. aph. com. 12. si verò contingat eamdem acrem esse, aut salsam, inuatque in intestina, tormina, ac dysenteriam progignit.

B

Sed non modò vbi per prædictas vias feratur, morbos efficit iam dictos, sed per venas, arteriasque ferri quandoq; consueuit, verum descendens materia aliquando tenuis, non nunquam crassa est; tenuis per venas latas primùm, deinde à his ad tenues fertur, tandẽ per corpus vniuersum distribuitur: at vbi crassa sit, in magnis detinetur venis, cũ ad paruas, & exiguas ferri nequeat, & vt inquit Gal. 4. acut. 30. facta obstructione in his, prohibitoque caloris perspiratu interdum febres accenduntur diariæ, mox putridæ excitantur.

C

Consueuit etiam per arterias descendere, & præsertim ad oculos, hinc est, quod diutina, & acri fluxione tẽtantur oculi, à qua, vt inquit Gal. 13. meth. 22. vix sanari possunt, nisi ad tempora arteriæ secentur.

D

Ex hac igitur, quam vobis attuli inductione, satis comprobatum esse poterit catarrhum propositum vix sub vna posse præternaturam affectione comprehendi; nam quamuis dicatur esse symptoma non modò ad excrementum, sed ad latam actionem, nempe vel ad alteratricem, vel ad retentricem læsam referri poterit, quæ vel non alterat, quantum oportet, vel non retinet, quantum requiritur.

E

Mihi tamen magis Gal. opinio placet dicentis esse symptoma in genere mutati excrementi, quia cùm excrementũ (vt dictum est) perpetuò in capite generetur, & expellatur per sua loca, vbi ad alia fertur loca necesse est, vt mutatum sit in quantitate; quæ tanta sit, vt expurgari nequeat per loca consueta,

ea, & per ea, quæ in subsidium data A
sunt, vel adeo crassum sit, vt per ea exire nõ possit, hinc cadat ad varias partes: quo nomine excrementum est mutatũ, quare dicatur symptoma in genere excrementis mutati.

Sed forte dicet aliquis, esse potest, vt nõ sit copiosum, nec mala qualitate affectum, sed vitium sit in canalibus, per quos expurgari consueuit, inde cogitur alia loca petere. Existimarem dicendũ B
esse excrementum adhuc mutatum esse ratione loci, quia impeditur, quo minus per loca à natura destinata expurgari possit.

Concludimus igitur, hanc affectionẽ posse in hunc modum definiri ex Gal. 3. de caus. symp. 4. Catarrhus est symptoma in genere excrementi cerebri crassioris mutati, vel loci, vel quantitatis, C
vel qualitatis ratione à cerebri intemperie, aut eiusdem mala compositione eueniens.

Accipimus symptoma tanquam genus, vt distinguamus ipsum à morbo, aut causa morbi, quia vbi habet rationẽ causæ, nondum aliquid fluit, vbi verò rationem morbi iam aliquid fluxum est, & in parte aliena receptum, quemadmodum ex prædictis intelligere potuistis. D

Quamobrem Capiuaccius audiẽdus non est, dum ait catarrhum esse excrementum lædens, quia quando lædit, nõ lædit vt excrementum, sed vt mala qualitate, aut quantitate affectum, vel motu suo, aut quia continetur præternaturam in aliqua parte, cum quiescit, vbi non deberet. Non igitur potest dici excrementum lædens. E

Nec minus admittenda est eorum opinio, qui dicunt catarrhum esse fluxũ à capite in alias sibi subiectas partes; quia in aliquibus partibus à capite materia transmittitur secundum naturam, vt audiuistis, & tamen nõ est catarrhus. Rectè igitur statuunt, qui catharrum ad symptoma reducunt.

Nos igitur dicimus esse symptoma, & addentes primam differentiam determinamus, in quo nam genere symptomatum reponatur, nempe in excremento mutato, non tamen omni, proinde addimus tertiam differentiam, quæ determinat, cuius nam partis excrementũ sit, capitis videlicet, vel cerebri, sed quoniam, vt dictum est, duplex in cerebro est excrementum, crassum, & tenue, ad tenuis differentiam addimus crassioris, quia est crassum excrementũ mutatum, non autem tenue.

Sed dicet quispiam, tenue excremẽtum, si copiosum fuerit, aut qualitate affectum, ita vt euaporari nequeat, condensatur, & vbi condensatum fuerit, cadit in cerebrum, & tandem ab eo in aliquam partem præcipitat, quare videtur dicendum à tenui excremento fieri catarrhum.

Respondeo, quod tenue excrementum duobus modis consideratur, vel vt est tenue, ac suapte natura euaporabile, vel quatenus condensatum est, primo modo sumptum non potest facere catarrhum, ideo vt crassum ab eo distinguamus, adiunximus prædictam differentiam. Secundo modo, quia iam est crassum, & recessit ob condensationem à tenui, habet crassi rationem, & ab illo fieri potest catarrhus.

Postremam differentiam apposuimus, nempe mutatum, vt ostendamus excrementum sua quantitate debita, & qualitate naturali affectum, quod per propria loca expurgatur, non esse præter naturam, sed illud quod ab huiusmodi cõditionibus mutatur.

Postremo loco attulimus causam efficientem, vt definitionem ex forma, & efficiente constitueremus, de quibus quidem causis iam agendum est.

DE CAVSIS CATARRHI.

VT verò causas perspicuè, & vt decet, inuestigemus, scire licet ex Gal.loco citato symptoma istud sequi morbum cerebri, prout est membrum similare, & vt membrum organicum, vt similare est, ab intemperie frigida, & humida; vel calida, & humida; vel à frigida simplici, aut calida afficitur: vt verò membrum est organicum, à materia obstruente tam omnes ipsius venas, quã ventriculos.

Intemperies cerebri frigida causa est, vt colligatur materia in cerebro; nam cum cerebrum sit insignis molis, multã requirit alimenti copiam, quod ad ipsũ delatum non potest ob loci frigiditatẽ conuerti in substantiam nutriti, hinc necessariò colligitur: collectum autem, & in tanta copia, vt nequeat id calor dominari, vt deorsum cadat, necesse est: vnde mirum non erit, si senes, quibus cerebrum refrigeratum est, sæpe catarrho tententur, cum eorum capita pituitosis humoribus sint repleta; quia humor ille ex frigiditate cerebri generari sæpissimè consueuit.

Calida verò intemperies alia ratione destillationis dicitur causa, quia rarefaciendi, atque ad se trahendi facultatẽ habet, quibus nominibus cerebrum calefactum tũ recipit à partibus internis, tum ab ijsdem trahit, eoque magis si cerebrum humidum fuerit; vnde Gal. 3.in 3.epid.tex.com. 22. æstate calida, & humida impletur cerebrum, inde influit humor in subiectas partes, quando illud adeò repletum fuerit, vt materiã ad se transmissam, & attractam discutere non possit.

Vbi autem cũ frigiditate humiditas coniuncta fuerit, tunc copiosius vapores recipiuntur, qui condensati in materiam destillationi aptam degenerant. Vnde Auic. fen.v.3.tr.1.cap.12.de cerebro frigido, & humido loquens, dicebat, quod superfluitates nutrimenti,

A & vapores conuertantur in materiam destillationi aptam, sicut in elãbico, est quod descendit ad recipiẽsẽ cucurbita, quare in ipso assidui sunt fluxus.

Humiditas igitur causa est, vt facilius cerebrum ab alijs partibus recipiat, siue coniungatur cum frigiditate, siue cum caliditatẽ. At vbi refrigeratum fuerit cerebrum, dicitur esse causa per se catarrhi, vbi verò calidum fuerit, fiet

B causa destillationis per consensum.

Antecedens igitur causa destillationis est materia in corpore cerebri, vel membranis, vel ventriculis contenta, continuò ad partes debiliores fluendũ parata. Proxima, & immediata illa est, quæ in partes destillationem patientes iam illapsa est, quæ diuersificatur, pro vt varia est cerebri intemperies, nam si frigida fuerit materia, pituita aliquan-

C do acida, sæpe insipida, & dulcis pro frigiditatis intensione oritur, minus frigida est dulcis; quàm insipida, omnium frigidissima est acida pituita.

Atqui si intemperies cerebri calida fuerit, sæpe salsa pituita, aliquando & bilis, quamuis etiam contingat ipsam materiam variari pro diuersitate vaporum à corporis partibus in caput delatorum, deinde congelatorum.

D Intemperies modò cerebri tam calida, quàm frigida suas causas habet, nempe primitiuas, atque etiam internas, quæ sunt malà totius capitis conformatio, vel in magnitudine, aut paruitate, vel figura in meatibus, aut in vijs; nam caput magnum est causa maioris receptionis, si potissimùm fiat à copia materiæ, caput verò paruum debile est, indeque calore non admodum va-

E lido præditum.

Primitiuæ, & exteriores causæ à rebus nõ naturalibus tam necessariò, quã non necessariò occurrentibus petuntur, ab aere scilicet nimium frigido, & humido, à cibis, qui humores frigidos generare sunt apti. Intemperies frigida non modò in capite inducitur, & cerebro,

bro, ſed ſi quid in ipſo humoris ſuperflui repererit, totum deorſum exprimit: è contra vero calida ab aeris caliditate, à ſolis radijs, à victus ratione calefacientè inducitur, à qua fit humorum in capite exiſtentium colliquatio: quemadmodum etiam ex medicamentis poteſtate calidis capiti, & naribus applicitis fit colliquatio.

A

Quæret aliquis, quænam harum intemperierum magis apta eſt ad catarrhos generandos calida, an frigida? Dicendum eſt vtramque, ſed alia, & alia ratione; nam calida à cauſis externis, frigida à cauſis internis magis apta; cum enim caliditatis ſit rarefacere, hinc huiuſmodi capita rara exiſtentia faciliùs violentiam cauſarum externarum recipiunt: frigiditas verò cum non poſſit, vt audiuiſtis, mutare alimentum in propriam ſubſtantiam, neque vaporem diſcutere, hinc facilius à cauſis internis in catarrhum incidunt illi, qui tali capite ſunt præditi. Et hæc de cauſis.

DE SIGNIS CATARRHI.

De ſignis modò agendum eſt, quæ ex præſentibus petenda ſunt: primò quidem à qualitatibus mutatis, & actionibus læſis: ſigna verò cauſarum, & ab his, ab exeuntibus, à qualitate ipſorum, & præſertim à tenuitate, & craſſitie, caliditate, & frigiditate, à maiori, minorique ipſius humoris fluentis copia; tandem à ſapore illius materiæ, quæ in os cadit; poſtremò à iuuantibus, & nocentibus deſumi poſſunt.

Sed cum dictum ſit à nobis plures partes defluxionem à capite ſuſcipere, in præſenti non de omnibus, ſed tantummodo de illa fluxione dicere eſt animus, quæ oris, & narium limites non tranſcendit, ſed in vniuerſum: in particulari verò videbimus de tuſſi, de dentium dolore, de gargarione, & alijs particularibus, ad quas quidem dignoſcendas particularia recenſenda ſunt.

Nunc dico, quod qualitates corporis mutantur, hoc eſt illius partis, quæ patitur catarrhum, eorumq; actiones vitiantur, vt quando catarrhus calidus ad fauces illabitur, tunc videtis fauces rubicundas cum difficultate in deglutiendo: vbi ad nares cadat, rubicundus is redditur, & tota facies, quæ etiam dolet. Si autem catarrhus fluat, & per aliquas partes illabatur extra, vt per os,

B

nares, oculos, aures, ſenſui facilè ſubijcitur, & vnuſquiſque vel imperitus iudicare poterit.

Vt verò cauſæ recognoſcantur, ad capitis ſymptomata præſentia recurrendũ eſt, ad habitum corporis, ad vitam ante actam, ad anni tempus, & huiuſmodi. Quando in exemplo in ore percipitur ſalſedo, amaritudo, copiaque materiæ adſit, caputque doleat, æger ſit capi-

C

tis calidi, in regione calida, cœlo calido, flante auſtro, aſſuetuſq; ſit vitam ducere laborioſam, calefaciente victu veſci, concludendum eſt materiam calidam eſſe, nempe prouenire, vel à ſalſa pituita, vel à bile, quod ab exeunte ab ore etiam confirmari poterit, ſi ſputum ad citrinum, aut rubicundum fuerit mutatum.

D

Frigidum verò demonſtrant contrariæ cauſæ, habitus pituitoſus, dolor capitis grauatiuus, ſomnus profundus, vita otioſa ſedentaria, caput frigidum, præſens temporis conſtitutio frigida, regio, victus ratio, quæ potuit tales humores in corpore generare.

Ad hæc eſt dulcedo in ore, vel inſipiditas, craſſitudo, ac viſcoſitas. Auic. inquit, quod mucus è naribus prodiẽs,

E

qui aliquam commotionem faciat replendo cauitates ipſius, tenſio frontis, & naſi, nec non & locutio per naſum, quam naniſitatem appellat, ſunt frigidi catarrhi indicia, atq; ſigna euidentia.

Sed hoc loci notandum eſt, quod fluxio calida, etſi arguat intemperiem calidam, non ſemper tamen prouenit à cauſa calida; nam poteſt eſſe, quod ab am-

ambientis frigiditate nimia humor calidus violenter exprimatur, ac deorsum cadat, quod cognoscitur ex deambulatione facta ad aerem frigidum, & ab alijs externis causis. Idem dico de catarrho frigido; nam etsi vt plurimum à causa frigida proficiscatur, potest tamen esse, vt materia ab ambientis caliditate liquetur, & liquata ad aliquam partem deorsum præcipitet.

DE FVTVRO EVENTV Catarrhi.

PRognosticum non ita facilè pronunciari potest, cum nonnunquam homini sanari, interdum mori cõtingat, non rarò autem insanabilem reddi, quẽadmodum raucedo, atq; grauedo in valde senibus, quæ ex Hipp. & Gal. 2. aph. 40. nunquam expugnantur.

Vt verò rectum fiat iudicium, quãtũ humanis permittitur, recurrendum est in primis ad naturæ robur, & morbi vehemẽtiã: hęc desumi poterit à specie materiæ descendentis, & a parte, ad quam illabitur.

Destillatio ad fauces recens, siue frigida sit, siue calida, in iuuenili corpore, & benè habituato, facilè curabitur; difficilius si in tracheam, seu asperam arteriam illabatur; eoq; difficilius si in pulmones irrepserit. Vnde Celsus lib. 4. c. 2. dicebat, destillatio in nares leuis est, in fauces mala, peior in asperã arteriam, pessima in pulmones.

Si materia sit pauca, neq; maligna minimè fauces, aut laryngẽn excoriãs, sanabilis facile est. Vt tandem vno concludam verbo destillationes breues, si vt decet, curatæ non fuerint, longę fiũt, & difficilis admodum curationis.

Destillatio per essentiam à capite prodiens, vel nunquam, vel rarò curatur. Scripsit Hipp. 7. aph. 38. destillationes in ventrem medium suppurari intra viginti dies; quę sententia intelligenda est, quoties materia benigna est, virtusq; benè valeat.

A Si verò contingat languidas vires esse, materiamq; acrem, & mordacem, vel mala qualitate affectam, insanabilis fiet affectio, vel ad mortem terminabitur, & eo facilius, & citius, vbi ad partes spirituales illabantur materiæ illæ, de quibus loquitur Gal. 3. epid. quæ tenues sunt, & facultate erodentes; nam non conuenit, vt illæ maneant in pulmonibus, quousq; concoctæ fuerint, vt
B illæ, quæ sunt sine acrimonia: neq; etiam vt continuò excernantur, quia vbi intus manserint, non facilè coquuntur, viscusq; exulcerare videntur, cum verò excernuntur, tusses excitant contentas, vehementesq; ob quas caput repletur; repletumq; rursus ad pulmones demittit destillationem, ita vt periculum sit, ne ob eam, quæ per tussim est, contentionem vas aliquod rumpatur.

C Inquisitione dignum est, cur sit, quod Hipp. 6. epid. 2. tex. 41. scribat, quod illi, qui catarrho laborant, minimè splenitici fiunt? An dicendum, vt Rufus, & Sabinus respondent, hanc sententiam intelligendam esse de coriza, ideoque sanguinem illum, qui ad nares fluit, per easq; expurgatur, non posse ad lienem pertinere?

D An verò dicendum est cum Gal. sententiam vniuersalem esse faciendam, vt sensus sit omnes illi, qui patiuntur catarrhum, sunt à tumore lienis liberi, eo quod rarissimum sit in corpore duas partes imbecillas reperiri? nam ut plurimum contingit vnum membrum tale esse, ad quod vbi plenitudo, aut cacochymia in corpore fuerit, omnia superuacua ad ea transmittuntur. Cum igitur pars illa, ad quam fluxio à capite ir-
E ruit, debilis sit, omnia superflua in eam transferuntur, hinc est, quod lien immunis à tumore seruetur.

Sed huiusmodi responsio non serenat intellectum, quia idem de alijs partibus erit dicendum, quando vna patitur non posse aliam pati, quod tamen quotidiana experientia contrarium ostẽdit.

Exi-

Existimo cum eodem Gal. & Auic. fen.5.3.tract.1.cap. 12. esse dicendum contingere eos, qui catarrhum patiuntur humoribus tenuibus,ac fluxibilibus, pituitosis, & aquosis esse repletos, ad faciendum verò tumorem in liene requiri materiam crassam, ac proinde illos, qui à catarrho molestantur, non pati tumores lienosos.

DE CVRATIONE CATARRHI. *per victus rationem.*

AD curandum catarrhum Mesues lib. 2. cap. 8. scriptum reliquit duplici regimine vti oportere,communi nempe, atque proprio. Commune regimen sex curatiuis intentionibus compleri admonet, quarum prior respicit conuenientem victus rationem; secunda materiam alterat eam adæquando, & coquendo; tertia eandem abscindit, vel saltem diminuit euacuando; quarta diuertit à parte læsa in alteram; quinta fluxum abscindit; sexta, & vltima remouet accidentia.

Quæ sex intentiones ad methodum nostram facillimo negotio rediguntur; nam prima intentio mediante diæta perficitur; secunda ad eam pharmaciæ partem spectat,quæ alterat; tertia,cum euacuando procedat, tum ad pharmaciam, tum ad chirugiam refertur, sed alia, & alia ratione; per pharmaciam enim illi satisfacimus medicamento purgante, quando materia sua quantitate, & qualitate citra sanguinis admixtionem peccat,per chirugiam verò quando sanguis peccat, vel vt causa præcipua, vel vt adiuuans, vel vt causa sine qua non: licet in præsenti casu sanguis non possit peccare vt causa principalis.

Quarta intentio modò per eam chirurgiæ partem, quæ localia administrat, modò per sectionem venæ: quinta verò per sola localia perficitur.

Sexta,& vltima per omnia instrumenta medicinæ tollitur,quia cum medicus

A cus in cura regulari & ordinaria debeat causas respicere, primò versatur circa antedentis ablationem, deinde ad coniunctam se conuertit.

Pars illa medicinæ, quæ vtriq; satisfacit indicationi, non est vna, & eadem; nam quæ versatur circa antecedentem, continetur sub illa medicina, quæ præuidet, & inhibet auctionem morbi: hæc

B verò omni vtitur medico instrumento: primò quidem diæta, quæ prohibet generationem causæ antecedentis.

Secundò vtitur pharmacia, quæ illud causæ antecedentis, quod in corpore reperitur paratum, vt morbum augeat, prohibet, ne ad partem, quæ morbum facit, feratur. Id autem fit euacuando à corpore, vel à parte affecta in aliam retrahendo, vel deriuando, vel

C reuellendo, vt alios dictum est.

Ille igitur, qui norit causam antecedentem, quæ est indicans præseruatorium, habebit omnes prædictas intentiones, poteritq; illi satisfacere; nam vbi amputata fuerit causa, siue per prohibitam ipsius generationem, siue per extraductionem è corpore, aut aliunde retractionem, vtique omnibus hisce intentionibus satisfactum fuerit; potissimùm secundæ, tertiæ, quartæ, & sex-

D tæ; quintæ verò intentioni per localia medicamenta satisfacimus.

Qui docet satisfacere intentionibus prædictis,docet quidem curare morbū, sed non procedit per indicationes apertè cognitas, nec medendi methodum scholaribus aperit. Cùm verò catarrhi à nobis inquiratur medendi methodus, opus est,vt eam vobis ex natura

E rei acceptam demonstrem.

Catarrhus est fluxus excrementi crassioris capitis immodicus, vel cum humoribus ad subiectam aliquam partem, omni propterea ingenio curandum est vt compescatur, quod vt fiat,causam perquirere illicò conuenit, quæ vel est in capite, & cerebro, vel in excremento, aut in parte recipiente, vel in dua-

bus, vel in omnibus simul, nempe in capite, & excremento, vel etiam in parte recipiente.

Sum equidem huius opinionis, quod si fluxus hic ex capite malè affecto contigerit, statim explorandam esse læsionis speciem, quæ duobus modis efficitur; nam vel ita cerebrum affectum est, vt congerat excrementum; vel aliunde humorem accipit, qui inde deorsum destillat: quare statim vna ex istis indicationibus insurgit, quæ ostendit nobis ita operandum esse, vt non amplius cerebrum congerat, sed illud ita esse tractandum, vt perfectè alimentum concoquere valeat.

Altera verò est, vt curemus, ne amplius ab alijs partibus recipere possit. Si verò eueniat catarrhus ratione excrementi quantite peccantis, tunc quantitas amputanda est: si qualitate, quæ calida sit, acris, & mordax, peccet, vt ne queat contineri à cerebro, tunc studendum est, vt qualitati succurratur.

At si partis ratione eueniat, quæ vel doleat, vel nimium calida sit, huic parti medicis operibus est satisfaciendum, nempe mitigando dolorem, aut refrigerando; quæ methodus medendi ex se clara est, quoniam exorditur à causarum ablatione.

Verùm si omnes istæ causæ concurrant, dicet iunior, qua methodo medendi debeo curationem instituere?

Pro intelligentia scire oportet, quod Gal. 4. meth. med. docuit in complicatis morbis opus esse intueri, an aliquid sit, quod vrgentis rationem habeat, vel non: si primo modo ei, quod vrget, primò respiciendum est, alijs non neglectis, vel quandoque neglectis, quemadmodum vobis exẽplum afferebam ex Gal. vbi ostendebam punctionem in musculi capite factam, & causantem cõuulsionẽ.

Ibi enim adest conuulsio, & punctura: punctura est vlcus quoddam, quod de se nõ potest mortem inferre, sed conuulsio potest. Ad tollendam conuulsionem A oportet medicum maximè, & primò intentum esse, non modò vlcere spreto, sed etiam damno quod ex musculo secto euenire posset, quod est priuatio actionis illius musculi, scilicet motus membri, quod musculus mouebat.

In catartho igitur curando ad id, quod magis vrget, respicere oportet, & illud primò curandum: atqui si nullum adsit vrgens, primò ad id respiciemus, B quod habet rationem causæ efficientis, & præcipuæ, sine qua non alij affectus curari nequeunt: quemadmodum nobis hanc morborum complicationem exemplo ab vlcere desumpto illustrat Gal. vbi enim vlcus adsit cauum, inflammatum, sordidum, curatio sumenda est ab eo, quod causæ sine qua non rationem habet, illud autem est inflammatio, quia vlcus abstergi non potest, nisi C intemperies tollatur, nec repleri carne, nisi absterſum sit, nec tandem consolidari, nisi carne repleatur.

Quare ordo curationis ab intemperie desumendus est alijs indicationibus non neglectis: ac in catarrho ea agendum est ratione, vt primum causam tollamus præcipuam, deinde eam sine qua non, quæ est cerebri intemperies, & partis recipientis dolor, & calor, necnõ D qualitas excremẽti, eiusdemq; quãtitas.

Primùm tractandum est de causis simplicibus, ex quarum recta curatione facilè innotescere vobis poterit complicatarum curatio.

Dictum fuit cerebrum colligere excrementa, & ab alijs partibus recipere quod duobus, aut tribus modis illi contingit, quemadmodum & omnibus alijs E partibus euenire consueuit; vel quia alimentum idoneum non concoquit ob debilitatem virtutis concoctricis, vel quia excrementa colligit, vel quia meatus illi, per quos ordinaria excrementa expurgari consueuerunt, sunt obstructi.

In primis igitur opus est curare, vt in bonum sanguinem alimentum conuertatur: hinc victus ratio instituenda est,

quæ apta sit cerebrum perfectè, & decenter nutrire. Sed ea, quæ huic affectioni debetur victus ratio, satisfacit frigidæ intemperiei, necnon obstructioni meatuum; nam debet esse attenuans, & exiccandi facultate prædita, qua non modo cerebrum nutriri perfectè poterit; sed etiam tollitur intemperies frigida, atq; opem feret ad tollendam obstructionem.

B Dicamus igitur in cerebro malè affecto ob ciborum crassorum qualitatem, & copiam, frigidamq; ipsius intemperiem eandem victus conuenire rationem, quam cap. de dolore capitis à materia frigida, cap. de apoplexia, & alibi statuimus.

Primò igitur aer nubilosus, frigidus, borealis, & australis, quantum fieri potest, euitandus est, vnde Celsus dicebat lib. 1. cap. 5. posse euitari grauedines, & destillationes, si quam minimè fiat aeris, locorum, & aquarum mutatio, si caput rectè ab aeris iniuria tueris, ea scilicet ratione, vt ne à nubilo aere in repentinum frigus incidat ille, qui catarrhis dispositus est.

Auicenna circa cibum, & potum duo imperat obseruanda, vnum est, ne ægrotantes nimio cibo impleantur, ne vapores caput in tanta copia tentare possint: & subiungens ait eos, qui catarrho affecti sunt, debere famem tolerare.

Vnde affectus homo bis in die comedere melius est, & parciori vti cœna, vt calor minimè à cibo occupatus possit materiam catarrhi discutere.

Admonet secundò Auicenna, vt circa potum aquæ gelidæ sit æger temperatus, quia sic frigefacta non modò partes neruosas lædit, verùm materias crassas, à quibus catarrhus proficiscitur, veluti congelat, atq; condensat.

Admonet Celsus à cibo assumpto nõ esse legendum; nec scribendum (intelligite statim) quemadmodum etiam Auicenna inhibet somnum meridianũ, vt somnũ nocturnũ, quia in somno materiæ crudæ in caput euaporant, quæ ibi condensantur, & augent materiam catarrhi, longis tamen diebus, & æstiuo tempore meridianus somnus quandoque prodest, potissimùm assuetis, at modicè admodum, quoniam calor tam breui tempore retrahi intus non poterit, ita vt magna vaporum copia eleuetur, quod facilè contingeret, si diu dormiret.

Hinc est, quod Auic. dicebat cœnam parciorem prandio esse debere, & per tres, vel quatuor horas post cœnam cubandum esse, quia tunc materia pauca est, à qua possint eleuari vapores; nam vt aliàs vobis significaui, caput frigidum impotens est ad eos discutiendos, qui condensantur, & catarrhum augent.

C Hinc igitur est, quod modicè admodum à prandio dormiendum sit, & parcè cœnandum. Non disputo nunc, an melius sit vberiùs cœnare, quàm prandere, vel è contra, cùm huiusmodi quæsitum non possit ita liberè determinari ob variam indiuiduorum naturam, consuetudinem, atq; speciem morbi.

In primis enim ex communi omnium practicantium resolutione illi, qui patiuntur catarrhum, vel capitis affectionem, parciùs cœnare debent, lautiùs

D prandere: vnde Auicenna cap. de epilepsia scripsit, quod ille, cuius consuetudo non tolerat, vt semel reficiatur, diuidat cibum suum, qui est minor refectione suâ in tres partes, & sumat duas in prandio, & tertiam in cœna post exercitium leue.

Ex quibus habemus cibum in epilepticis debere esse minorem, quàm in sa-

E nis, vbi inquit, est minor refectione sua, vel quod sit minor refectione sua, idest, non sit tantus, vt ab eo refici possit æger. Deinde dicit in tres partes diuidendum esse, cuius duæ in prandio, & vna in cœna assumatur, quasi quod inferre velit melius esse, vt semel isti cibum capiant in dies, & mane, ne in som

no vapores ad caput ferri, & eleuari possint materia ipsorum deficiente.

Deinde consuetudo, cum sit altera natura, aliquid in cibandis, tum ægris, tum sanis facit, quamuis mala consuetudo possit mutari in meliorem paulatim; nihilominus maximam vim habet in nutriendis ægris, & sanis, vnde Hipp. 1. acut. respicere oportet (dicebat) ægrotantes, an consueti sint semel, aut bis in die cibum assumere, & secundum eorum consuetudinem eos cibare debemus, itaut illis, qui assueti sint semel in die cibum capere, melius est semel cibum offerre eo tempore, quo assueti sunt.

Quod modò ad naturam spectat, sunt, qui absolutè existiment longè plus cœnandum esse, quàm prandendum: alij verò non ita simpliciter respondent, sed ad temperamentum refugientes dicunt pituitosos indigere maiori prandio, ne multitudine pituitæ, & cibi calor per somnum suffocetur, biliosi verò è contra.

Verùm existimo non esse rem ita indistinctè definiendam, sed ex natura rei eliciendam; nam cum ad nutritionem faciendam duo ex necessitate requirantur, concoctio videlicet, & distributio, ac concoctio fiat per facultatem; distributio verò mediantibus vijs, per quas alimentum concoctum ferri debet, aliquis poterit habere vtramque prærogatiuam, concoctionem nempe fortem, & facilem distributionem, hoc est, vias amplas: vel cum fortitudine coctionis in vasis aderit mediocritas, vel angustia: vel concoctio mediocris erit cum amplitudine, vel angustia vasorum: vel eadē concoctio debilis esse potest cum amplitudine, mediocritate, vel angustia vasorum.

Hoc posito sciendum quoq; est, quod ad concoctionem faciendam quies requiritur, ad distributionem magis motus. Vbi igitur robusta est facultas, propter caloris naturalis vehementiā cum A bono temperamento, viæq; latæ fuerint, magis cœnandum est, quàm prandendum, quia vtraq; actio facilè celebrari poterit. Vbi verò concoctio fortis fuerit cum angustia, aut mediocritate, magis prandendum est, quàm cœnandum, quod distributioni potius attendendum sit, quàm concoctioni: vbi mediocris, aut debilis sit cum angustia, aut mediocritate, magis studendum est distribu- B tioni: vbi deniq; debilis sit concoctio, ei est succurrendum, hinc est quod modò prandendum plus est, minusq; cœnandum, modò è contra magis cœnandū, minus prandendum.

De situ autem dormientium, communis medicorum schola reprobat cubitum supinum, laudat magis lateralem, quia in supino decubitu catarrhus magis descendit: in latere, verò vbi quis de- C cumbat, siue in sinistro, siue in dextro non ita affligit.

Huius rei inquirens rationem Capiuaccius scribit in supino situ incalescere renes, & venam cauam, à quibus eleuantur vapores, & feruntur in caput.

At esto, quod incalescant renes, & vena caua, non tamen tam facilè est videre, quo modo statim incalescant, ita D vt illicò, qui supinus decumbit, à destillatione molestetur? tam breui enim tempore non possunt calefieri renes: deinde dato, quod calefiant, ad hoc vt vapores condensentur, atq; in aquam coeant, vel in materiam pituitosam, requiritur longum tempus.

Quare huius symptomatis causa non videtur in vapores reijcienda, sed alia est excogitanda ratio, quam puto non aliunde desumendam esse, quàm, E ex ipsa anatome; ratio est quia, vt inducatur, aut tussis, vel præuia quædam via ad suffocationem, quę sunt symptomata catarrhosis euenientia, necessariò requiritur, vt materia aliqua à capite ad fauces præcipitet, & ad asperam arteriam.

Illa siquidem, vt in aliquo loco

iam

iam facta ſit oportet, & collecta, quæ deinde ſitus huius ratione deorſum delabatur, quia ſi deberet generari, non tam ſubitò, qui decumbunt ſupini, moleſtiam perciperent: ergo ſequitur, quod illicò etiam materia deſcendat, quod non contingeret, ſi nulla adeſſet materia, ſed ex vaporibus ſurſum delatis generari oporteret: quare ſequitur materiam iam factam eſſe, & in aliqua parte collectam.

An dicendum ſit partim materiam contineri in ventriculis anterioribus cerebri, aut (vt melius loquar) in maxima illa cerebri cauitate, quæ anterius ad oculos vſq; expanſa eſt, & à lateribus ad aurium vſq; regionem; partim in ſubſtantia cerebri, quæ generata eſt ex vaporibus condenſatis, & ex alimenti copia?

Hæc etſi in duobus iſtis locis contineatur, alia tamen ratione ea, quæ eſt in corpore cerebri, ad cauitatem illam inſignem deſcendit, quia paulatim illabitur: iſta verò, quæ in cauitate iam collecta eſt, ſubitò deorſum illabitur, & ad fauces præcipitat, quia dum homo rectus incedit, materia hęc nihil dimouetur, aut ſaltem deorſum per meatus ſibi deſtinatos ſenſim deponitur, neq; violentiam facit ad fauces, niſi ſit admodũ copioſa, vel qualitate quadam malè affecta.

Vbi verò ad latus decumbat quis, in illam capacitatem tota colligitur, nec deorſum deſcendere poteſt: at ſi quis ſupinus ita reuoluatur, vt capitis pars illa quæ occiput appellatur, ſtratum attingat, tunc pars cerebri anterior eleuatur, & materia, quæ intus reperitur, deorſum cadere neceſſarium eſt, & tota, & affatim, quæ ad coanam, & pyclũ, & ad partes circumuicinas delata, ad fauces, & tracheam præcipitat, proq; ipſius maiori, & minori copia modò tuſſim, modò periculum ſuffocationis inducit. Et hæc eſt eſt ratio ſupini decubitus, & materiæ ad fauces lapſus.

A An modò catarrhoſi debeant decumbere capite eleuato, aut prono, adhuc quæſtio eſt. Alij enim dicunt melius eſſe nihil capiti ſubijcere, ſed totum corpus cum capite in eodem ſitu reponere, vt caput tutum ſit ab inſultu vaporum. Alijs contra exiſtimant ſemper puluinar capiti eſſe ſubijciendum, ne tanta copia materiæ ſenſim colligatur, quæ deinde expergefactis ægris, & à lecto re- B ſurgentibus tota, & repente deorſum ad fauces, & aſperam arteriam præcipitet.

Horum omnium ratio eſt fortè vera; nam orthopnoici nequeunt dormire niſi erecta ceruice, vnde vt eorum corpus requiem ex ſomno habere poſſet, certè non improbarem, vt in latus decumbentes nihil ſub capite haberent, quia inhiberetur, ne præceps materia cade- C ret, & dormire aliquo tempore poſſent, & forſan in ſomno fieret aliqua vaporum diſcuſſio.

Alijs verò, in quibus non tanta eſt dormiendi, aut quieſcendi neceſſitas, ne fieret tanta humorum in cerebro collectio, exiſtimarem non eſſe ab rè ſub eorum capite aliquid ſubijcere, vt reliquo corpore eminentius eſſet, adhoc vt materia, quæ ſenſim generatur, ſenſim quoq; deſcendere poſſet, & per præ- D dictos meatus expurgari.

Sed quamuis de ſitu in ſomno ſeruando dictum ſit, nihilominus expedientius eſt vigilare. Et hæc de victus ratione peculiari ſeruanda, in reliquis ita, vt diximus capite de epilepſia, agendum eſt; aer enim talis eſſe debet, qui cuiteromnem in caliditate, & frigiditate exceſſum, magis tamen ad ſiccum, quã E ad humidum declinet à ventis omnibus remotus.

Circa cibum ſi materia ſit calida, is refrigerãs eſto, vt eſt ptiſana hordeacea tam integra, quàm ipſius cremor, carnes pullorum eſſe debent, in quibus ebulliant ſimplicia refrigerantia, de quibus alibi ſatis. Si verò materia ſit craſſa,

non-

nonnihil ex attenuantibus est addendũ sicuti diximus alibi. De potu idem quoque atque alibi.

Animi affectiones euitandæ: quies à principio seruanda, frictiones tamen in vsu sint, nodi dolorosi quoq; ad brachia, ad crur-, -ucurbitæ cruribus, & natibus applic-æ. Tandem clysteribus ad reuellendam materiam vtendum est: v. g. in materia frigida parari potest ad hunc modum.

℞. fol. parietariæ,
Betæ, ana manip. j.
Centaurij mino.
Calamenthi,
Saluiæ, ana manip. ß.
Pulpæ colocynthid. vnc. ß.
Fiat decoctio secundum artem.

℞. huius decocti lib. i.
Pil. cochiarum drach. iij.
Hiera picræ
Benedictæ, ana vnc. ß.
Olei rutacei.
Mel. ros. col. ana vnc. ij.
Fiat clyster. addendo sais gemmę drach. j.

Pro materia verò calida reuellenda à capite.

℞. maluarum,
Violarum, ana manip. ij.
Sem. melon.
Scariol. ana drach. ij.
Rad. oxolidis, vnc. j.
Althææ.
Hordei, ana vnc. j. ß.
Furfuris parum fiat decoctio.

℞. decoct. huius lib. j.
Diacalsiæ vnc. j. ß.
Olei, & mellis viol. ana vnc. ij.
Butyri vnc. j.
Salis drach. j.
Fiat clyster.

Et hæc satis pro victus ratione in materia tam calida, quam frigida. Accedo ad pharmaciam, & primo afferam ea omnia, quæ faciunt pro curatione catarrhi frigidi, dicturus postea de ijs, quę spectant ad curationem catarrhi calidi.

A *DE CVRA CATARRHI FRIGIDI per pharmaciam.*

QVo ad pharmaciam attinet, vna pars est, quæ alterat humorem frigidum, altera quæ eundem euacuat, ac dissipat, tertia tandem, quæ partes malè affectas corroborat tàm pręsidijs intus assumptis, quàm extra admotis.

B Pars alteratiua debet habere facultatem calefaciendi, & attenuandi, ad quod facit.

Syrupus de prassio,
Iuiubis,
Adiantho,
Hyssopo,
Bettonica,
Corticibus citri,
Scordio,
C Calamintha,
Cum aquis saluiæ,
Rosmarini
Hyssopi,
Sampsu.i,
Bettonicæ,
Et similibus. vt

℞. syr. de bettonica comp.
Hyssopo,
Cort. citri,
D Prassio ana vnc. ß.
Pro vno haustu.

Præparata materia extra corpus ducatur medicamento, siue sub forma potus, siue boli, siue pilularum: tamen sub forma pilularum magis arridet: ideo probo,

Cochias,
De agarico cum hiera Rufi.
E Alephanginas,
Arabicas,
Assaiaret,

Sine quibus. Gal. cõmendet pilulas colocynthidos, quarum omnium dosis elicitur penes varias vires, ætates, habitus corporis, &c.

Si verò ęgrotantes malint potionem.

℞. fol. maior.

Sal-

Saluiæ,
Bettonieæ, ana pug. j.
Cort.myrobal.chebul.
Bellir.ana.vnc.ß.
Turbith. ſcrup. ij.
℞. huius decocti vnc.iij.Infunde
Agarici trochiſc.
Rhabarb.ana drach.j.
Miſce, & infunde per totam noctem, & facta forti expreſſione diſſolue
Mel. roſ. ſol.vnc.iiij.
Diaphœnici,
Diaturbith.ana drach.j.
Fiat potus breuis.
Sub forma boli.
℞. Diaphœnici,
Diacarthami.
Hieræ picræ, ana vnc. ß.
Cum ſaccharo,fiat bolus
Pilulæ.
℞.pil.cochiarum,
Alephangin.ana drach.j.
Trochiſc. alhandal. drach. j.
Fiant pilulę num. ix. aurentur,

Materia autem coniuncta, quæ eſt in capite euacuanda venit media aliqua deriuatione, ad nares verbi gratia,ad palatum,&c.pro vt diuersè fluxerit;nam ſi ad nares fluat,ad palatū reuellēda eſt; ſi verò ad fauces,ad naresderiuāda venit.

Conſiderandum tamen eſt, an materia exiſtat in excauata parte cerebri, vel adhuc eſt in ſubſtantia, id eſt in corpore ipſius. Si eſt in cauitate, & fluat ad fauces, quoniam per eundem locum deſcendit,per quem ad aſperam arteriam, & palatum ferri conſueuit, ideo non video, quomodo ipſa deriuanda ſit; nam ſi illac traheremus, augeretur potius affectio, eſſetq; cum periculo faucium, tracheæ,atq; pulmonum, quare per eandem partem non licet nobis deriuare.

Verùm ſi ad cerebri corpus eſſet, eoque deſcenderet per inſenſibiles vias,& poros ipſius cerebri, perueniretq; ad oſſa ethmoidea, ſupra ſcilicet narium regionem,, poſſet quidem deriuari à corpore in ventriculos cerebri, & ab ijs ad

A coanam, & denique ad os. Poſſet etiā reuelli, & ſimul deriuari per viam ſenſibilem, per cauterium nempe inter primam, & ſecundam ceruicis vertebram ferro candente factum.

Cæterum quoniam à corpore ad vētriculos cadit, poſſemus vtique ad nares, antequam in ventriculos deueniret, ducere per ſternutatoria, Eadem ſanè materia diſſipatur, atque exie-
B catur quibuſdam medicamentis naribus applicatis. Sternutatoria fiunt ex rebus actu humidis, vel ex ſiccis.

Liquores ad id facientes,
Succus ſol. perſici,
Betæ,
Maioranæ,
Mercurialis,
Vel
C ℞. Pulegij,
Calamenthi,
Origani ana manip. j.
Florum ſtæchados.
Anthos ana pug. j.
Rad. pyrethri
Ireos,
Agarici ana drach. ij.

Ebulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad conſumpt. tertiæ partis; deinde coletur,addendo parum mellis anthoſati, vel ſcyllitici: curetur, vt per nares attrahatur.
D

Naribus quoq; applicanda ſunt odorabilia cum ſtyrace,
Olibano
Xyloaloe,
Moſco,
Vernice.
Ladano,
Fiat pomum.
E Vel
℞. Ladani,
Vernicis, ana vnc.ß.
Xyloaloes, drach. j.ß.
Ambræ, drach. j.
Trochiſc. galliæ muſcat.drach.iij cum glutine,
Gummi arab.

Et

Et tragacanthi,
Fiat pomum.
Sunt quoq; suffumigia, quæ his rebus parari possunt, nempe
Styrace,
Olibano.
Xyloaloe,
Nigella,
Costo,
Sandaraca Arabum.

Deriuatur materia ad palatum per apophlegmatismos, & masticatoria, quorum quædam simplicia sunt; quædam verò composita

B Simplicia fiunt ex
Pyrethro,
Lepidio,
Nasturtio,
Pulegio,
Asphodelo,
Pipere,
Coriandro,
Mastiche,
Et similibus.

C Composita, vt
℞. Mastiches,
Piperis albi,
Zingiberis,
Pyrethri,

Redigantur omnia in subtilissimum pul. & cum medulla vuarum, quantum sufficit, excipe, & fiant pastilli.

D Validum masticatorium compositum est id.
℞. corticis capparum,
Foliorum lepidij, idest iberidis,
Piperis nigri,
Pyrethri
Rad. asphodeli,
Zingiberis.
Caryophyll.
Cardamomi ana drach. ij.
Mastiches vnc. 1.

E Fiant omnium puluis, & cum cera secundùm artem fiant pastilli.

Hic scribit Mesues spicam in ore detentam per noctem solam sedare catarrhum.

A Sed præter masticatoria, & apophlegmatismos in materia frigida à me sæpius repetitos, gargarismata magis probàtur: & in hoc casu illud, quod Mesues proponit, maximè laudo, quod ex vino, in quo myrrha, vel olibanum, id est thus, & sandaraca ebullierit.

Sed notate, ne decipiamini, in sandaraca accipienda, quia alia est Græcorum, alia Arabum: apud Græcos nihil aliud est, quàm auripigmentum, aut arsenicum, quod inter corrodentia, & exitialia medicamenta connumeratur: sandaraca verò Arabum est iuniperi gummi, quod prorsus assimilatur mastichę, & vernix appellatur, quæ fere eadem calefaçiendi, atque exiccandi facultate pollet.

Ne igitur iuniores in legendis authoribus decipiantur, volui hanc sandaracæ differentiam innuere: vnde in pręsenti casu notum est, quod recurrere debemus ad illam Arabum, quæ vernix vulgò dicitur: Græca autem tanquam perniciosa euitanda.

Sed quoniam non modò curandum est, vt per has partes materia deriuetur: sed etiam quando præcipitat ad fauces admodum crassa, vt foras violenter extrahatur, ideo vt perfectiùs excreari possit, attenuanda est cum oxymellite simplici, squillitico, vel diatracagantho calido, loch de pino, loch sano, quod sub lingua positum mirificè prodest.

Cum verò vt plurimùm hic catarrhus raucedinem faciat, propono vobis sequens elambitiuum valens in hoc casu.
℞. theriacæ, drach. j.
Diatrag. drach. ij.
Misce, & cum vino, in quo mel, vel passulæ ebullierint, fiat lambitiuum.

Antequam deueniam ad externa pręsidia habeatis tanquam efficax præsidiū pro hàc materia frigida exiccanda decoctum guaiaci, salsæ parillæ, radicis chinæ, sasfras cum simplicibus quibusdam præparatum, quæ non modò materiam respiciant, sed partem affectam, nempe

pe caput, eiuſque partes internas.

Eidem indicationi alia quoq; ſatisfaciunt medicamenta alterantia, ſed alia ratione; nam partes corroborant, quæ corroboratæ materiam extraneam expellunt, aut conſumunt, quemadmodum ſunt conſeruę, electuaria, quæ exhiberi poſſunt ſingulo mane cum prędicto decocto, vt

Conſerua Bettonicæ,
Saluiæ,
Stœchados,
Roſmarini,
Florum lauendulæ,
Electuarium Diambra,
Mithridatium,
Theriaca
Diacaſtorium,
Diacorum,
Confectio anacardina,
Alexandrina,
Aromaticum roſatum.

Venio modò ad ea, quæ exterius applicata materiam diſcutiunt, atq; exiccant, necnon & partem corroborant, quæ ſub forma embrocationum, emplaſtrorum, inunctionum, ſacculorum, ceratorum,& cucupharum parti capitis exteriori adminiſtrari poſſunt.

Ex embrocis aliæ ſunt naturales ex aquis thermalibus,nempè vel ex Cęſena, vel Lucenſi agro Diui Philippi, ex agro Senenſi, aut Diuæ Mariæ in Flaminia, vel Porectæ in agro Bononienſi,vel tandem Saccæ oppidi Siciliæ.

Arte fiunt ex aqua, vel lixiuio facto ex vitium ſarmentis, in quo ebullierint huiuſmodi ſimplicia.

Flores chamæmeli,
Roſmarini,
Stœchados,
Bettonica,
Iua,
Saluia,
Maiorana,
Origanum,
Melanthium,

Quod decoctum curabitis, vt ex alto

A cadat ad ſuturæ coronalis, & ſagittalis regionem: poſt ipſam irrigationem inungi poterit caput ex Gal. cum cerato facto ex tapſia, aut illo, quod ex fimo columbino proponit,

Mihi ſummopere arridet ceratum illud, quod Montagnanæ adſcribitur, quod conſtat ex his.

℞. ladani,
Gummi helenij, ideſt enulæ campanę
B Styracis calamitæ,
Liquidæ,
Vernicis ſolidæ,
Thuris,
Myrrhę ana drach. ij.
Fiat ceratum ſecundum artem.

Vel inſpergi poteſt caput puluere Montagnanæ.

℞. Pulegij,
Calamenthi,
C Corticum citri.
Maioranæ,
Sthœcados,
Bettonicæ,
Caryophyll.
Gummi arabici,
Sandaracæ Arabum.
Fiat omnium puluis.

Sacculus,aut cucupha ad idem valens
D poterit parari ex ſequentibus, exempli gratia.

℞. Bettonicæ,
Saluiæ,
Meliſſæ,
Iuæ,
Florum ſtœchad.
Maioranæ,
Lauendulæ,
Origana. manip.j.
E Roſarum, manip. j. ß.
Macis,
Thuris,
Cocci infectorij, ana drach.ij.
Caryophyll.
Nucis muſc.ana ſcrup.ij.
Gummi iuniperi,
Baccarum lauri, ana ſcrup.iiij.
Fiat omnium puluis ſubtil.quibus fiat

cucupha, vel sacculus ex serico pro capite.

Qui sacculus, vel cucupha semper capite gestetur. Reliquum modò est, vt eandem curationem per pharmaciam instituamus pro calido catarrho.

DE CVRA CATARRHI CALIDI per pharmaciam.

A

SEquens pharmaciæ instrumentum pro calido catarrho humorem euacuare, partesq; corroborare debet.

B

Primò antecedens materia est pituita admixta bili, vel est pituita per adustionem salsa, quæ quamuis nonnunquam crassa sit, est vt plurimum tenuis, potest tamen alterari, incrassari, nempe, vel refrigerari.

Sed quoniam, vt alibi diximus, humores tenues possunt à principio educi, quando copia, vel motu peccant, ideo in hoc casu pro loci, ad quem catarrhus fluit, diuersitate varijs catharticis vti possumus partes respicientibus: cum verò non de omni destillatione sermonem habeamus, sed de ea, quæ ad fauces, & nares fluit, ideo dicimus, quod vbi pituita sit admixta bili, tali possumus medicamento vti.

C

℞. agarici albi opt. vnc.ß.
Aquæ lib.j.
Fiat decoctio.

℞. huius decocti, vnc.iiii. infunde
Rhabarb. maturi, drach.ij.
Facta forti expressione dissolue.
Syr. rof. sol. vnc. vj.
Vel mannæ, vnc. vj.

Vel

D

℞. Agarici trochisc.
Rhabarb. matur. drach. j.
Cathart. rof. quantum sufficit
Fiant pilul. num. v.

Si vultis validiora, recurrere potestis ad pilulas.
Cochias,
De agarico,
Sarcacolla,

E

Assairet,
Sine quibus, &c.

vt

℞. Pil. sine quibus.
Assairet, ana drach. j.
Cum cathart. rof.
Fiant pil. num. vij. aurentur.

Si materia mixta sit, & ad crassitiem tendat, præparetur cum his, & similibus syrupis, vt est,
Syr. capill. ven.
Acet. simpl.
Borrag.
Rosis siccis, &c.

Præparata materia educenda cum aliquo medicamento ad id apto, de quo alibi satis dixi.

Si materia prorsus sit tenuis, incrassanda venit,
Syr. viol.
Liquir.
Papaueris,
Portulacæ.
Plantaginis, &c.

Si non vultis vti syrupis, parate iuscula galliculorum, in quibus ebullierint simplicia eandem intentionem habentia, & hoc modo potestis materiam incrassare, eiusq; remittere acredinem.

Sed quia materia hæc tenuis, semper acris, & mordax est, quæ, vbi in fauces, laryngem, & pulmones cadit, eos excoriare consueuit, peritiores practicantes soliti sunt aliqua medicamenta stomachica parare, quibus huic satisfaciunt intentioni, nempe refrigerandi, & incrassandi.

Inter quæ est diatragacanthum frigidum, cum quo miscent mucilaginem ex psyllio, hoc est ex corttice ipsius extractam: sunt semina cotonorum, syrupus de iniubis, de liquiritia, cum quibus etiam parantur eclegmata quædam quæ in ore detinentur, atque deorsum lambitiui in modum descendere permittimus, vt

℞. syr. de iuiubis
Liquiritia, ana vnc.j.

Dia-

Diatragacanthi frigidi,
Mucilaginis psyllij, ana drach.j.
Si vero contingat aliquando adstringendum esse, quod à principio sæpè fieri oportet, nullum præstantius est gargarismate ex aqua, & parum aceti, & sacchari.

Vel

℞. sebest. num. vij.
Iuiubarum num.xv.
Cotoniorum. num. ij.
Rosarum rub. manip.j
Bull. in sufficienti quantitate aquę secundum artem, & adde,
Syr. de papau.
De iuiubis, ana vnc. ij.
Misce.

Diapenidion sine speciebus est optimum, si cupiunt in ore detinere medicamentum sub forma solida.

vel

℞. diapenid. vnc. ß.
Thuris,
Mastiches, ana drach.j.
Opij, scrup. ß.
Cum syr. de iuiubis fiant trochisci, qui in ore detineantur.

Theriaca recens ad idem valet ob succi ex papauere robur.

Suffumigia quoq; in hoc affectu ex camphora puluerizata, & super prunas inspersa, vel in vase vitreo ad ignem exposita materiam incrassant, & caput refrigerant.

Idem facit vapor aceti inspersi super lapidem calefactum, vel idem acetum cum camphora, & furfure, & hordeo: quemadmodum quoque laudatur vernix, quæ est sandaraca Arabum in aceto infusa, & ex ipsa factum suffumigium.

Mesues pilulas quasdam conficere ex Zacchariæ opinione docet, quæ in ore detentæ sistunt catarrhum,

vt

℞. Amyli,
Diatragacanthi,
Fabarum excortic.

A Papaueris albi,
Corticum eiusdem.
Gummi arabici,
Boli armeniæ,
ana partes æquales,
Cum mucilagine psyllij fiant lupini,

Idem præstant res odorabiles refrigerantes ad nares positæ: vnde Mesues proponit sequens pomum manibus gestandum.

B ℞. santal. rubeorum,
Alborum,
Citrin. ana drach. ij
Rosarum, ana drach. vj,
Camphoræ, drach.j.
Boli armeniæ, vnc. ij.

Omnia terantur præter camphoram, & agitentur conterendo cum aqua ros. per hebdomadam integram, deinde cũ his admisceatur camphora, & cum glu-
C tine, gummi arab. & aqua ros. fiat pomum.

Conferunt quoq; & confectiones illæ hypoglottides appellatæ, quæ sub lingua detinentur: pilulæ quoq; quas appellant bechicas, idem faciunt.

Hæc sunt medicamenta stomachica, atq; errhina, quæ in hoc casu sunt in communi vsu.

Sunt modò localia, quæ refrigeran-
D di facultatem habere debent, vt aduersus causam primitiuam particularem, nempe intemperiem calidam capitis pugnent, materiamq; sistere possint.

Auic. pro embrocatione aquam dulcem tepidam proponit, vel in qua hordeum, nymphæa, lactuca ebullierint. Succi quoq; semperuiui, & prędictorũ simplicium cum modico aceti capiti
E perfusi, vel linteis intus madidis appliciti maximè proficiunt. Oleum quoque rosatum, nenupharinum, violatum, florum salicis, de cucurbita, vel vnguentum quoq; rosatum proficuũ est, si capiti applicentur,

Tandem si his intemperies calida nõ tollatur, ad lactis perfusionem deuenietis, & denique in vehementissimo dolo-

re ad opiata, vt in cap. de dolore capitis à materia calida nobis dictum est.

Et hoc modò sperare licet, vt prohibeatur, ne caput ab alijs partibus attrahere, vel recipere possit.

Hoc in loco Galenum admiror, qui lib. 6. de san. tuen. cap. 9. scribit eos maximè decipi, qui in quacunq; capitis destillatione abraso capite medicamenta calida adhibeant, quæ catarrhum augent liquando humores in capite existentes, necnon calefactum ab alijs partibus trahunt humorem; cum ipse lib. 5. meth. cap. 14. in illa Romana Matrona patiente catarrhum calidum destillantem ad pectus, statim capiti apposuit ceratum, seu emplastrum ex fimo columbino, quod medicamentum insignem habet facultatem calefaciendi, non secus ac illud, quod ex tapsia conficitur: vnde ab Alexandro reprehenditur, lib. 7. cap. 1.

Hanc difficultatem Capiuaccius conatus est de medio tollere hac facta diuisione; aliud enim est materiam à capite ad pulmones, & partes inferiores illabentem considerare, & aliud est contemplari intemperiem capitis calidam. Hinc quando Gal. prohibet applicationem calidorum medicamentorum, tunc respicit causam; quando verò medetur mulieri prædictæ, respicit materiam fluentem, inde est, quod vt eam sistat, apponit medicamentum calidum, & exiccans, vt eam consumendo firmaret, quare inquit Capiuaccius, quando Alexand. Gal. redarguit, respicit ad calidam capitis intemperiem, quæ frigidis, non calidis est curanda; quod etiam ante illum voluit Gal. cum dixerit in lib. de san. tuen. eos perperã facere, qui calidæ capitis intemperiei medicamenta applicant calida.

Sed mihi videtur hæc responsio magis ingeniosa, quàm vera. Quia medicamentum illud calidum, opus est, vt habeat discursum, quo debeat suæ facultati calidæ, & siccæ non ca- A lefacere caput, sed tantùm consumere materiam, quod ridiculum est, quare ego existimo falsum esse intemperiem fuisse calidam, quia si ab intemperie capitis calida euenisset catarrhus, tantum abest, vt Gal. eo medicamento potuisset sistere catarrhũ, vt potius eum auxisset.

Dicere possumus pro Gal. fuisse intemperiem illam capitis frigidam ab aliqua exteriori causa; vniuersum verò cor- B pus, atq; caput humoribus acribus, atque salsis repletum ex mala victus ratione: hinc per expressionem à capite hosce humores à frigido expressos in pulmones decidisse, vnde Galen. vt tolleret eam intemperiem frigidam, simulq; posset absumere aliquam portionem materiæ defluentis, tunc apposuisse id genus medicamenti, alioquin C si ab intemperie calida caput affectum fuisset, qua materia funderetur, ac deorsum fusa præcipitaret, non video, quo modo materiam sistere potuisset: aucta causa efficiente à medicamento, quod calefacere aptum est.

Si quispiam attentè legat curationem, quam nobili huic Matronæ fecit Gal. vtiq; videre poterit materiam tenuem fuisse, & à frigiditate ambientis deorsum expulsam, quia postquàm ca- D lefactum fuit caput, cessauit fluxus materiæ duorum dierum spatio, quibus per tres horas medicamentũ applicitũ fuit.

Nec satis probare queo nonnullorum sententiam dicentium applicitum fuisse hoc medicamentum, vt ad caput retraheretur materia; nam vbi attracta fuisset, tota simul, & repente in pulmones cecidisset: at cessauit fluxus, quia Gale- E no tantum temporis concessum fuit, quoad expurgari potuisset materia in pulmonem illapsa, quod efficere minimè potuisset materia adhuc descendente à capite.

Dicamus igitur materiam calidam fuisse quidem, sed à frigiditate expressam, quia ablata cessauit effectus; si enim intemperies calida fuisset, vtiq; effectus adau-

adauctus fuisset. Non igitur possumus, vt dicit Capiuaccius, satisfacere Gal. & Alexandro, quia Alexandri argumentum est idem prorsus, ac illud Galeni, qui noluit calidæ capitis intemperiei calida medicamenta applicanda esse.

Hæc satis dicta sint de catarrhi frigidi, & calidi curatione in duobus instrumentis: propero ad curationem, quæ per chirurgiam illi debetur.

DE CVRA CATARRHI *per chirurgiam.*

DE sanguinis missione, etsi multi multa dicant, eadem tamen ratione procedendum, ac in alijs capitis affectibus dictum à nobis est; indicatione scilicet sanguinis vrgente statim ad ipsius missionem deueniendum esse.

Indicatio autem sanguinis mittendi ex eius vitio desumitur, vt millies indicatum est. Vitium autem sanguinis, vel est in copia, vel in motu. Si est in copia, vel exigua est, vel multa: primo modo diximus ex Gal. sententia non esse deueniendum ad sanguinis missionem, quia huic indicato satisfacere possumus per inediam, exercitium, cucurbitas, & huiusmodi. At vbi copia insigniter peccat, ita vt vehementis indicantis rationem habeat, ex quo magnus morbus præsens sit, vel imminens, virtute benè valente, ad sanguinis missionem est deueniendum.

Sanguis autem in hoc casu, vel habet rationem causæ primariæ, ita vt sua multitudine catarrhum faciat, vel est veluti causa quædam concomitans, & secundaria, ita vt simul cum vno, vel altero ex prædictis humoribus magis auctus sit, quàm natura requirat, & tunc temporis deuenies ad sanguinis missionem euacuationis gratia.

Si verò motu peccet, ita vt in vnam, vel alteram partem illabatur, siue ad oculos, pulmones, nares, &c. vt reuellatur, & deriuari queat, sanguinis ex-

A tractio à vena facienda est, primò ex brachijs euacuandi causa; secundo reuellendi gratia ex saphenis, vel vnius cruris, vel vtriusque.

Deriuandi verò causa sanguis emittitur è venis capitis, vel frontis, vel post aures, vel è naribus, vel ab alijs quibusdam partibus, vbi opus fuerit, & prudens medicus in operibus medicis exercitatus iudicabit.

B Et hæc est vniuersalis regula, qua sanguis è corpore est extrahendus. Quamuis Mesues lib. 2. cap. 8. scribat solummodo tres esse casus, in quibus sanguis mitti debet, primus, quando catarrhus est calidus, in corpore calido, abundante sanguine, cum oculorum rubedine, & venarum plenitudine. Secundus est, si catarrhus sit calidus ad C oculos valde declinans, vel qualiscunque sit, terminetur in faucibus, vel pulmone, costis, diaphragmate, & figatur in eis ad collectionem. Tertius casus est, si catarrhus accidat cum febre.

Hi tres casus reducuntur ad regulas illas vniuersales dictas; nam in primo sanguis habet rationem causæ præcipuæ, quia tunc venæ (vt ait Mesues) sunt repletæ: qua dictione significa- D tur plenitudinem adesse in corpore, cuius ratione euacuandi causa sanguis mitti debet, quia adest vitium sanguinis in copia.

In secundo casu habemus sanguinem esse mittendum reuulsionis gratia, quod peccatum sanguinis adsit in motu. Vt igitur retrahatur, atq; inhibeatur ferri in prædictas partes, iubet Mesues, ea ratione extrahendum esse. Vbi ve- E rò adest febris, tum vt reuellatur, tum vt euacuetur, dicit esse mittendum sanguinem. Cuius quidem sanguinis extractionem statim sequitur refrigeratio, quæ est vtilitas quædam sanguinis mittendi per accidens.

Videtis igitur, quomodo tres prædicti casus reducuntur ad Galenicas regulas: quare in plenitudine cum catarrho est

est mittendus sanguis: vbi verò adest, vel pituita, vel bilis, vel pituita salsa, absque sanguinis vitio, non est, vt de sanguinis missione excogitemus.

Reuellendi gratia cucurbitæ applicantur cruribus, natibus, dorso; deriuandi verò ad ceruicem, & ad caput affiguntur.

Tandem iisdem intentionibus satisfaciunt frictiones, nodi dolorosi, & huiusmodi, de quibus satis à nobis est actum in alijs affectibus capitis.

DE

DE MORBIS PARTICVLARIBVS FACIEI.

DE OPHTHALMIA.

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

EXternis, internisq; capitis morbis iam traditis, faciei vitia prodeunt, vt examini subijciantur. Nos faciei nomine hoc loco eius præcipuas partes accipimus, oculos nimirum, aures, nares, atq; os, quorum præternaturales affectus nunc explicare aggredimur, facto initio ab oculis, tanquam à parte reliquis superiori, & primo ab ophthalmia, quæ ipsos ægerrimè afficit.

Huius nomen Græcum est deductum ab ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, vt si nostra lingua diceremus morbum ocularium, aut affectionem ocularem; translatum tamen ad inflammationem illam, quæ membranæ adnatæ contingit, vt auctor est Gal. 4. de comp. med. per loca cap. 13. quæ quidem cæteris affectibus familiarior est, ac frequentissimè eueniens. Gal. & alij authores ante alios oculorũ morbos de ipsa tractant, de qua & nos sermonem instituimus, notantes, quod ea à Cornelio Celso lib. 1. cap. 5. lippido vocatur.

Huius autem duplex est species; nam Græci vnam appellant ξηρὰν ὀφθαλμίαν, alteram ὀφθαλμίαν. Prior dicitur à Latinis lippitudo sicca, de qua quidem nihil dicemus, ophthalmiam tantùm amplectentes, quæ & ipsa duplex est, vna vera, altera non vera; non vera est taraxis.

C Auicenna eam conturbationem, seu vacillationem appellat, nec veram vult esse ophthalmiam, quod fiat à causa aliqua exteriori; deinde quia inflammatio exigua admodum est, & vix membrana tumida.

At ophthalmia fit ab interna causa, vt suo loco, & paulò infra videbimus, quæ adhuc versatur in duplici differentia; vna enim verè ophthalmia dicitur, cuius tumor non excedit limites adnatæ membranæ; altera verò chymosis appellatur quemadmodum videre apud Aetium potestis lib. 7. cap. 34. & 5. qui tria capita curationis, ophthalmiæ nempe, taraxis, & chymosis instituit,

D Idem apud Auicennam comperietis, vbi ait, quod chymosis ab ophthalmia magnitudine tumoris, & causa efficiente differt, & vt plurimum est morbus puerorum.

E Ophthalmiæ indaganda est definitio, in qua tradenda mihi videtur inter Galenum, & Auicennam diuersitas; nam hic scribit fen. 3. 3. tract. 1. cap. 9. esse apostema in pupilla sequens coniunctiuam; ille verò 4. de comp. med. per loca cap. 3. ait esse inflammationem tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, igi-

igitur differunt tam in genere tradendo, quàm in parte affecta; in genere quidem, quia Auicenna accipit apostema, Galenus autem inflammationem.

Sed nulla est contrarietas, quia illius intentio est ostendere oportere fieri hanc affectionem ab aliqua materia, cũ in tumorem membranæ oculi attollantur; Galenus autem magis specialiter determinat esse inflammationem.

Sed quoniam inflammatio est duplex; alia legitima, quæ ab humore fit sanguineo; alia verò, quæ fit ab alijs humoribus cum sanguine prædominante, potest intelligi Galeni dictum, quod effici possit vtroque modo, & sic nulla erit diuersitas in genere tradendo.

Deinde discrepare videntur in statuenda parte læsa, quia Auicennas vult esse pupillæ apostema, sed quod sequitur coniunctiuam, quæ sanè dictio nõ modò diuersa est à Galeni doctrina, sed videtur prorsus aliena ab omni ratione; nam cũ pupilla sit foramen membranę vueę, non video, quomodo illud possit esse subiectum apostematis.

Ad hęc ophthalmia esset passio vueę non coniunctiuæ, quod tamen est contra omnes Authores dicentes ophthalmiam esse propriam affectionem coniũctiuæ tunicæ; & Galenus scripsit esse inflamationem tunicæ os, atq; caluam ambientis; sed huiusmodi tunica est pericranium, ergo non est inflammatio adiacentis membranæ oculorum.

Pro solutione dicendum nullum esse discrimen inter hosce medicinæ proceres, sed si, vt decet rectè eorum scripta ponderentur, vnum, & idem dicunt, nempe ophthalmiam esse tunicæ adiacentis inflammationem, sed Auicennæ sermo est intelligendus de vera ophthalmia, quæ cum primò inuadat adiacentem, seu coniunctiuam membranam, partibus sibi adnexis quandoq; communicat suam læsionem.

Idque pulchrè declarauit Galenus, quando dixit nonnunquam contingere A vt palpebra, necnon & gena, quæ est ad oculum inflammatum, tumida reddatur, vbi igitur tunica coniunctiua tumefacta fuerit, vt in chymosi euenire sæpè consueuit, extenditur ipsius tumor ad corneam, quæ est ante pupillam.

Et quamuis in vera ophthalmia palpebræ, & circumuicinæ partes non intumescant, ipsa tamen cõiunctiua adeo nonnumquam tumet, vt corneam am- B plectatur, pupilla læsa remanente, & sic est, vt Auicennas dicit, apostema pupillæ sequens coniunctiuam, quia ratione coniunctiuæ nimium extensæ contingit lædi pupillam, quo nomine læditur & visio: erit igitur apostema primò tunicæ coniunctiuæ, vt etiam voluit Galenus.

Sed quoniam coniunctiua ortum ducit à pericranio continuitate quadã ad C oculos à capite descendente, ideo considerans Galenus hanc continuitatem, & (vt ita loquar) identitatem substantiæ ipsius coniunctiuæ cum pericranio, dixit ophthalmiam esse ipsius inflammationem, quia coniunctiua ita appellatur, quod oculum coniungat, & adnata, quod illi veluti exterius adnascatur, quamuis ipsius sermo sit intelligendus, de quacumque inflammatione in ge- D nere.

Auicennæ verò sermo videtur magis contractus ad veram ophthalmiam. Dicamus igitur ophthalmiam esse inflammationem membranæ capitis, quia vna est eius substantia cum adnata. Dicamus rursus esse apostema pupillæ, quod tumida est coniunctiua, & ad corneam extenditur, ita vt in pupilla læsionem faciat.

E Si vultis videre omnes differentias ophthalmiæ legatis Nicolaum Florentinum serm.3.tract.4. cap.6. vbi authorum omnium dicta recolligens, concludit triplicem dari ophthalmiam; vna est veluti ad alias dispositio quædam, quæ à causa exteriori excitatur, nempe à fumo, puluere, & id genus, quæ st cor-

pus purum repererit, statim sanabitur; si verò impurum, tunc ad alios efficitur dispositio prauus. Secunda est coniunctiuæ inflammatio. Tertia inflammatio pessima coniunctiuæ, quę propter mixtam inflationem supereminet super corneam.

Ex hac doctissimi huius authoris diuisione pulchrè colligere potestis. Auicennæ dictum esse intelligendum de secunda, & tertia ophthalmiæ differentia; Galeni verò esse vniuersale de omni specie. Cum igitur pateat satis [illegible] esse inflammationem adnatæ oculorum membranæ, iam opus est, vt ipsius causas inquiramus.

DE CAVSIS OPHTHALMIAE.

INflammatio, vt supra diximus, alia est vera, & legitima; alia non vera. Prior authore Galeno 13. meth. med. cap. 3. lib. de tumorib. cap. 2. est tumor factus à sanguine simpliciter, & absoluta ratione. Impropria verò inflammatio communiter accipitur duobus modis, vel pro intemperie calida alicuius partis, quam Græci [illegible] appellant sine aliquo materiæ affluxu, vel pro quocunque tumore calido.

In presente per inflammationem opus est intelligere inflammationem propriè dictam, & impropriè pro quauis intemperie calida cum materia tumorem faciente, quemadmodum videre apud Auicennam potestis fen. 3. tract. 1. cap. 6. quæ fiat ex sanguinis solius fluxu, siue illi admixta sit bilis, seu pituita, vel melancholia.

Et hoc est, quod idem Auicennas dicebat: atqui cùm omnis inflammatio sit fluxus quidam, & omnis fluxus sit motus, motus verò fiat ex mobili, mouente, termino à quo, termino ad quem mediante spatio, mobile sane erit sanguis solus, aut sanguis pituitosus, vel biliosus, aut melancholicus. At quoniam sanguis huiusmodi ad partes corporis

A nutriendas in venis contineatur, nunquam à suo ordinario fluxu mouetur, nisi vel expellatur, vel ut inquit Galenus 3. meth. med. cap. præcipitato attrahatur; expellitur verò, quia quantitate, aut qualitate grauat, recipitur autem in parte, vel à nimia caliditate, aut à dolore tractus, partes igitur illæ, quæ in hoc casu sunt grauatæ à nimia sanguinis

B copia, aut ab ipsius mala qualitate, sunt illæ, quæ ad oculos expellunt.

Inter partes, quæ habent rationem termini à quo, ab Auicenna connumeratur cerebrum, quia inquit, vbi cerebrum aggrauatum fuerit, vix oculus, nisi admodum robustus sit, potest euadere ipsius læsionem, sunt etiam, & aliæ partes circumuicinæ, & potissimùm arterię, quæ ad ipsum fundunt suas superfluita-

C tes, & venæ, quæ ad eundem terminantur, siue internæ sint, siue externæ.

Quare vna causa fluxionis erit mala qualitas, aut quantitas materiæ prædictæ, quæ partes grauat: oculus quoq; huius fluxionis erit causa, quando non modò calefactus est, atq; dolens, sed mala complexione, vt ait Auicennas, affectus.

D Sed alia ratione calor, & alia ratione dolor trahit; caliditas enim attrahēdi facultate pollet, & præterea humores fluxiles reddit, partesq; ad suscipiendum delassando aptiores reddit. Dolor verò vt 13. meth. habetur, per accidens fluxus est causa, quia dolenti corporis parti natura semper opitulari tentat, ac spiritus ad illam transfundit, quò cum spiritibus humores affluunt, & vbi primo conatu nihil profecerit, maiori im-

E petu conatur auxilium ferre per spirituū delegationem, & quia cum illis humores fluunt, maior efficitur dolor, ita vt tentans parti auxilium afferre inflammationem, vbi non est, accersit, & vbi iam adfuerit, eam auget, hocq; modo dolor dicitur causa fluxus.

Spatia autē, per quæ fluxio irruit, sunt venæ, & arteriæ, quæ, & ipsæ vel ni-

Pp mium

mium dilatatæ ab alijs partibus recipiunt, aut ab humoribus grauatæ in partem affectam eas prorudunt.

Partes igitur demandantes sunt totum corpus, & hepar, quod ad caput transmittitit, & hoc mediantibus venis, & arterijs ad oculos, quamuis etiam venæ, & arteriæ habeant rationem demandantium, oculi verò attrahunt ratione humorũ mordentium, aut corrodẽtium tunicas, aut propter crassum vaporem, aut plurimam humoris copiam distendentem, quandoq; sine attractione recipiunt ob eorum debilitatem, tum quia humidiores, aut rariores sunt hoc est, quia poros habent nimium apertos.

Cùm igitur humores, à quibus efficitur ophthalmia semper habeant sanguinem admixtum, qui suaptè natura fluxibilis est, dicendum esset semper ex defluxu fieri ophthalmiam; Auicennas tamen videtur voluisse fieri per congestionem, dum inquit, & quandoq; est humor apostematis, qui generatur in ipso. Vnde si generatur materia in oculo, quæ faciat ophthalmiam, asserendum erit eam ex congestione fieri.

Sed existimo aliud esse dicere ophthalmiam fieri per congestionem; & aliud dicere, à materia congesta excitari inflammationem. Si primo modo rem consideremus, procul dubio non potest fieri ophthalmia, quia congestio, & fluxio humoralis, quæ sunt causæ tumorum præcipuæ efficientes, ad inuicem sunt contrariæ, quia natura fluxionis est motus, natura congestionis est veluti quies quædam.

Secundò materiæ, quæ fluunt sunt semper calidæ, & vt plurimùm tenues, & fusæ; materiæ verò, quæ congeruntur, sunt crassæ, quæ ab expultrice nequeunt expelli, aut ab alteratrice euinci, sunt etiam frigidæ, quare quantum spectat ad ophthalmiæ primariam rationem, non potest fieri à congestione.

Si verò per congestionem intelligamus secundo modo, vtique fatendum A erit ophthalmiam fieri à congestione. Modus pulchrè, si rectè Auicennam intelligere potui, nobis ex suo textu declaratur, quando inquit, si accidat tunicis oculi corruptio complexionis propter humorem retentum in eis; tunc enim illa excrementa, aut cibi reliquiæ, quæ non potuerunt expelli, aut dissipari retenta præter naturam corrumpuntur, & complexio etiam membranarum, quæ B vel dolent nimis, quo nomine contingit accersiri inflammationem, & per cõsequens ophthalmiam: quæ fortè pessima est, quia huic malæ complexioni superueniens omne id, quod retẽtum est, corrumpit: hoc itaque modo potest per congestionem fieri ophthalmia.

Ex quibus habetis causam immediatam ophthalmiæ esse sanguinem solum, C aut humoribus alijs admixtum è defluxu excitatum: causa verò antecedens est idem humor in venis totius corporis ad fluendum paratus, à quibus causis desumuntur quatuor ophthalmiæ differentiæ, quemadmodum Nicolaus Florentinus in prællegato loco demonstrauit; nam vna est purè sanguinea; secundã biliosa; tertia melanchosica; quarta pituitosa, & quamuis contingat frequẽ- D tius sanguinea, ac biliosa, fit tamen melancholica, & pituitosa, licet rarius.

Ex quibus Auicennas concludit aliquas ophthalmias esse periodicas, aliquas minimè, pro varietate, atque dispositione humoris fluentis; aut pro parte, in qua humor generatur; nam periodica illa dicitur, quæ mouetur de tertio in tertium, & singulo die exacerbatur; non periodica verò illa est, quæ eo- E dem modo manens suis continuetur temporibus, principio, augmento statu, ac declinatione; omnis enim periodica ophthalmia vehementius molestat patientem omni die illis horis, in quibus mouetur humor, à qua efficitur.

Possem etiam aliquas afferre differentias ex benignitate, ac prauitate humoris; nam alia est maligna, alia minimè,

sed

sed omnes ab ipsis humoribus originem ducunt, qui tamen vt ophthalmiam faciant, à tribus causis primitiuis disponuntur, nempe à regione, ab aeris constitutione, & à balneo; quamuis victus ratio non infimam afferat occasionem.

A regione quidem; nam vel est calida, & australis, seu meridionalis; vel aquilonia, prior causa est ophthalmiæ duplici ratione, tum quia caput repletur multis vaporibus, tum quia caliditate funduntur humores, qui fusi ad oculos feruntur. In frigida verò humores exprimuntur in oculos, facilius tamen fiunt ophthalmiæ in australi regione, & calida constitutione, ac facilius curantur, quia pori sunt rarefacti, à quibus facilè recipitur, ac facilè etiã dissipatur materia. Contra verò in frigida regione, & constitutione temporis, quia pori adstricti sunt, ac materiæ inhærent, difficilius curantur.

Idem de balneo est dicendum, quòd proportionem habet cum austrina, seu meridionali constitutione; caput enim replet, & humores fundit: hæc de causis, venio ad signa.

DE SIGNIS OPHTHALMIAE.

Rasis in principio capitis in hunc modum signa ophthalmię describit: cum ea, quæ in oculis alba sunt, in rubedinem mutata fuerint, fluxerintq; lacrymæ, & in angulis lacrymantibus lippitudo collecta fuerit, dicemus tunc ægrotantem pati ophthalmiam: ex quo quidem loco colligimus tria signa. Primum est rubedo tunicæ adiacentis. Secundum lacrymæ. Tertium lippitudines in angulis lacrymantibus: sed huiusmodi signa sunt nimis vniuersalia, quia cum tradiderimus tres esse species seu differentias ipsius ophthalmiæ, opus est, vt vniuscuiusq; notitiam tradamus, prædictiones, & curationem.

Signa igitur, quæ taraxim, idest perturbationem esse demonstrant, sunt le-

A uis rubedo, leuior dolor, tumoris exiguitas, facileq; à iuuantibus sanatur. Ophthalmiæ verò signa sunt illa, quæ à Mesue supra sunt tradita, sed simul cum illis adest ingens dolor, ac coniunctiuæ tumor. At ophthalmia chymesis recognoscitur à maiori tumore non modò tunicam adnatam occupante, sed etiam palpebras, quinimo aliquando genæ tument, & inuersio in palpebris tanquam

B signum pathognomonicum simul cum earundem crassitie, difficiliq; superioris motu habetur, sæpè etiam membrana tumiet, vt ad corneam extensa sit, non rarò veluti cornea quædam portio adaucta cernitur lumen prorsus offendens.

Signa verò ostendentia causas, aut sunt, quæ sanguinis prędominium demõstrant, hoc est, ophthalmiam à sanguine fieri, quemadmodum sunt dolor, sed

C non mordicatiuus, grauis tamen cum quadam pulsatione, quæ est phlegmonis signum essentiale, & vt aiunt, pathognomonicum: tumor etiam vrgens, ac satis notabilis; postrem lippitudo circa angulos, & palpebras, vt ab ipsa palpebræ clausæ in somno maneant, & vix aperiri post somnum queant.

D Quæ verò ostendunt ophthalmiam ex bile excitatam, sunt dolor acutus, & vt scribit Auicennas, mordicatiuus, qui significat corruptionem qualitatis materiæ, & vbi crescit euadit corrosiuus; lippitudo pauca; color rubicundus ad citrinitatem vergens. Insunt etiam & reliqua signa, quæ in corpore esse dominium bilis significant.

E Signa ophthalmiam demonstrantia à melancholia sunt dolor obtusus, color fuscus, grauitas quædam, sed non tensiua, demum adsunt signa ea, quæ melancholiæ dominium in toto corpore patefaciunt.

Sunt quoque & notæ, quibus comprehenditur à pituita fieri, quemadmodum est tumor veluti laxus, non admodum rubicundus, sed in albedine quoquo pacto rubens, dolor exiguus,

& alia signa pituitam in corpore indigitantia.

Hoc loco plures authores conantur ostendere huiusmodi membranam ratione suæ densitatis non posse admittere crassos humores, vt sunt pituita, atq; melancholia, ideoq; fieri non posse statuunt, vt ophthalmia ab vno ex prædictis humoribus oriatur, quod exemplo à pleura circundante costas demonstrant quæ ob sui densitatẽ non admittit hosce humores, inde est, quod pleuriticus morbus non procedat nisi à sanguine, & bile.

Sed ne multum vos detineam, dico, quod ophthalmia fit ab vno ex prædictis humoribus, sed opus est, vt semper habeant sanguinem admixtum, quod sit veluti vehiculum; nam aliud est dicere ophthalmiam progigni ex sanguinem pituitoso, aut melancholico, & aliud dicere nasci ex melancholico, aut pituitoso humore: primo modo frequẽter fit, non secus atq; fiat pleuritis, at secundo modo poteit quidem fieri, sed rarò, & cum multo temporis interuallo, neq; tamẽ vnquam dici poterit inflammatio, vbi sanguinẽ adiunctũ non habeat; ecce igitur, quomodo dicitur ophthalmia produci a pituita, & à melãcolia.

Addit Auicennas ophthalmiam fieri ex flatu, aut ex crassis vaporibus signa afferens, quibus dignoscitur, quæ sunt tensio cum modica grauitate, sed quoniam vapores ab humoribus eleuantur tanquam à minera, ideo & ipsi ad humores prædictos referuntur; flatus verò copia à materia, necnon à debili calore excitatur.

Verùm quoniam dictum est humorũ fluxum prouenire à quibusdam partibus, tanquam à termino à quo; ideo opus est, vt cognoscatis suis signis, vnde fluxio deriuet. Sed quoniam caput, à quo potissimùm procedit, plures habet venas, & arterias, quarum aliquæ internę sunt; aliquæ verò externæ; & ab omnibus fluxus excitari potest, dicunt aliqui, quod quando fluxus ad

A oculos peruenit mediantibus venis, & arterijs internis, eum sternutatione contingit; alij addunt pruritum ad nares, & palatum.

Quæ quidem indicia, si vt decet, considerentur, nihil aliud nobis denotant, nisi materiæ alicuius copiam, cuius vna portio ad palatum, alia ad nares feratur, vnde his signis solis non possumus comprehendere, an inflammatio facta in

B adnata, quæ est omnium vltima respectu partium internarum, à venis interioribus cerebri euenire possit, cùm præsertim venæ illæ, quæ ad adnatam sunt, ab eodem venarum, & arteriarum trunco prodeant, à quo venæ, & arteriæ sparsæ per pericranium exoriuntur.

Rationabilius enim videtur, quod schlirotis, seu dura membrana oculorum, cuius vna pars sub adiacente est,

C cùm procedat à dura cerebri membrana pluribus venis, & arterijs prædita; venas vel à dura, vel à pia, vel à cerebro, aut alia parte desumat, vnde ipsa quoque adnata suas recipit venas, ideo cum à capite per venas internas fluxus fieri debeat, vel à venis proficitur, & arterijs, quæ à dura, vel à pia aut cerebro emergunt, vel ab aliqua a-

D lia interiori ipsius cerebri parte.

Si à dura dicatur, hoc est à venis duræ membranæ rationabilius est, vt hæ fluxum humorũ ferant ad eas partes, ad quas distribuuntur, & desinunt, quàm ad alias, sed venæ duræ membranæ ad schlirotidem terminantur, ergo fluxum euomere potiùs deberent in schlirotidem, atq; in corneam, quę illi continua est, quàm in adnatam mem-

E branam, quæ exterior est, & à parte capitis exteriori, nempe à pericranio ortum ducit.

Multò minus à venis piæ membranæ aut cerebri fluxum euehire dicemus, cum venæ in alias partes terminentur, videlicet ad iridem oculi, & ad membranam; venæ deinde illæ, quæ à cerebro exeunt, in amphibilistroidem

ter-

terminantur.

Cum igitur nulla vena, aut arteria, ex ijs, quæ interius sunt ad caput, dispergantur in adnatam tunicam, vix videre possumus, quomodo signa prædicta ostendant fluxum prouenire à venis, aut arterijs internis; ita enim à natura comparatum est, vt venæ in omnes partes æquè distribuantur; nam ad caput potissimum à venis iugularibus internis, & arterijs soporarijs rami transmittuntur pro internarum partium capitis nutritione, inter quas enumero omnes oculi partes exceptis palpebris, tunicaq; adnata.

Itidem æquali prouidentia pro exterioribus partibus enutriendis ab exterioribus iugularibus ramos dispergit natura pro earum sufficiente nutritione, ac vita, inter quas est cutis tota, & pericranium, à qua adnata membrana continuitate, vt audiuistis, originem suam ducit.

Videtur igitur magis rationabile; vt membrana adnata fluxum sanguinis recipiat à suis venis, quam ab alijs; quare credendum est, quod symptomata prædicta solummodo capitis plenitudinem ostendant, quod cum interius est repletum respectu venarum, & arteriarum, erit etiam & exterius, cum omnis vena, & arteria ab vna vena, & arteria tamquam rami ab vno trunco ortum suum habeant.

Addo, quod eadem proponuntur medicamenta siue ab internis, siue ab externis ophthalmia euenerit.

Cæterùm dicunt, quod quando fluxus per venas exteriores fit, tunc adest grauitas capitis, dolor, ac etiam concussio, quod signum commune est repletioni venarum internarũ, & externarum. Hoc animaduertere volui non altercandi causa, sed vt ostenderem vobis nullum signum adesse, quo possumus concludere magis ab internis, quàm ab externis venis prouenire fluxum.

Sed quoniam venæ, quæ per adnatam sparsæ conspiciuntur, ab externis venis prodeunt, iure suspicari licet semper ab huiusmodi venis fieri, & concitari fluxionem. An dicendum sit ab internis venis excitari fluxum quidem, sed cognosci, quia etiam schliroticis aliquo modo patitur, & in tumorem elapsa extra oculum prominet, siue maior apparet tumor? Hisce igitur comprehendatis, quando fluxus à capite immediatè venit.

Cum verò sanguis à iecore per venam cauam in externas, & internas capitis partes distribuatur, fieri etiam potest, vt fluxio, capite nihil patiente, per venas, vt audiuistis, exteriores concitetur, quod cognoscitur ex plenitudine corporis, & hepatis varia affectione; hã quemadmodum scriptores dicunt cognosci fluxionem prodire à ventriculo ex nausea, ex conturbatione ventriculi, & alijs denotantibus adesse in eo humorum copiam, ita & quando adsunt signa ostendentia humorum copiam in iecore, dicendum est eam excitatam esse à iecinore, & multò magis quia venæ ab ipso oriuntur.

Sed nullus consensus est ventriculi cum oculis, & potissimùm ratione venarum; venæ enim ventriculi prodeũt, à vena porta, quæ verò sunt in oculis, à vena caua.

Relinquuntur signa temporum ophthalmiæ, quæ Medicis nota sunt; nam vbi rubedo, dolor, lippitudo, lacrymæ incipiunt, est principium, quando augentur, est augmentum, quando consistunt eodem modo, ac per aliquot dies perseuerant, est status, quando verò iã declinare incipiunt, atque declinant, est declinatio. Hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV *Ophthalmiæ.*

Prædictiones desumuntur à causa efficiente, quandoquidem ophthalmia ex sui natura est morbus curabilis

bilis, facilitas autem, & difficultas sumitur ab humoribus, à quibus natura irritatur, necnon à venis, per quas humor fertur.

Si tamen curabilis est, nullo pacto negligenda venit, cum, vt inquit Gordonius particula 3. de passionibus oculorum capite 2. si malè curetur, malas reliquias relinquit, quemadmodum est macula, pannus, tela, & huiusmodi.

Cum autem tota difficultas curandi ab humoribus peccantibus desumatur, hinc est, quod Auicennas scribit ophthalmiam facilem curatu esse in regione, & constitutione calida, quod humores calidi, ac tenues sint facilè dissipabiles, pori verò partium, & oculorum potissimùm rariores, per quas materia euaporare facilius potest; quare licet facilius homines ea corripiantur, facilius quoque liberantur.

E contra autem ophthalmia, quæ tempore hyemali, in frigida regione, cælique constitutione frigida, quemadmodum difficilius euenit, ita quoque longè difficiliori negotio curatur, tum quia humores sunt crassi, frigidi, ad motum pigri, partium verò corporis pori adstricti, vnde nec discuti, nec euaporare possunt.

A qualitate quoque humorum, & ab ipsorum copia potest prognosticum desumi; nam vbi tumor magnus est, adestque copia ingens, difficilius curatur, quam vbi pauca copia adfuerit, quia sæpè contingit ad suppurationem peruenire; vnde dicebat Auicennas lippitudinem esse significationem quandam maturationis, vel crassitudinis materiæ, vbi igitur crassa materia suppuratur, longiori tempore sanatur, quam vbi tenuior fuerit, etiamsi suppurationi idonea fiat.

Cæterùm, & qualitas humoris peccantis potest esse indicium futuri euentus, nam vbi non sit maligna, citius curabitur morbus, si verò maligna fuerit corrodens membranam, longiori tem- A pore, difficilius, raroque curatur, quin relinquat in oculo aliquod suæ malignitatis signum.

A venis etiam, per quas fertur materia, signum futuræ salutis elicere possumus, nam Galenus lib. 15. meth. medendi scribit per internas venas fluxum esse longæ, & difficillimæ curationis; per externas verò non esse tantæ difficultatis.

B Demum à symptomatis desumi potest prognosticum; nam si mitiora fuerint symptomata, nempe dolor, & tumor: paucæ lippitudines, atque lacrymæ, neque mordaces, signum est curationem facilem, & breuem futuram.

Atque si vehemens dolor, tumor magnus, lippitudines multæ, lacrymæ calidæ, acres, & mordaces inerunt curatio difficilis, & longa erit: 6. aph. 17. C lippitudinem alui pro fluuio corripi, bonum; nam signum est materiam reuelli: propero ad curationem.

DE CVRATIONE OPHTHALMIAE *facta à causa externa.*

Considerare oportet, an huiusmodi species ophthalmię, quæ à causa externa, nempe fumo, puluere, calido, D percussione, & huiusmodi ortum ducit; causam habeat adiunctam, & in actu adhuc lædentem. Rursus si causa lædens præsens sit adhuc, vt fumus, vel puluis, videre est opus, an corpus sit humoribus vacuum, id est, plethoricum, vel refertum prauis humoribus, quod cacochymum appellant.

Quocumq; modo corpus fuerit, sem- E per auferenda est causa lædens, quæuis illa sit, fumus itaq; auferendus, vel puluis abstergendus, & huiusmodi. Atqui si nulla adsit causa, sed iam præterijt, tunc si corpus purum est, & excrementis omninò vacuum, alia ratione curatio est instituenda, nempe per solam victus rationem, & per localia.

Ac victus ratio sit tenuis, & optimi

suc-

succi suis horis in die distributa, nempe mane, & sero, ita tamen, vt cœna longè sit parcior, quàm prandium, vt pulchrè Mesues lib. 2. cap. 3. admonet.

Aer eligendus est temperatus inprimis qualitatibus, in secundis verò magis ad obscurum tendat, quàm ad lucidum; nam lucidus disgregandi facultate pollet, obscurus verò congregandi; hinc est, quod vuea intus nigra est, qua crystallinum recipit.

Pro potu sit aqua, vel cum saccharo, aut simplex. Quiescat, in conclaui à fumo, ventisq; quam maximè alieno.

Somnus est optimus sed conciliandus minimè venit post repletionem ex Mesuei consilio: huius rei iam reddidi rationem; Auicēnas quoq; in hac specie ophthalmiæ somnū maximè cōmendat.

Animi quoq; affectiones vehementes sunt euitandæ: aluum lubricam esse oportet, quæ nisi natura talis fuerit, leuibus quibusdam clysteribus emolliendaVenit, de quibus satis actum est.

Localia verò medicamenta, vel oculi naturam conseruant; vel adstringendo calorem, spiritus extra fluere minimè permittunt; vel affectum, nempe inflammationem, curant, quæ in duplici adhuc versantur differentia; nā alia humorem fluentem reprimunt, alia iam fluxū tum discutiunt, tum concoquunt.

In præsenti affectione sumitur indicatio à pura fluxione humoris, nempe ab inflammatione, quæ consideranda est respectu diuersorum temporum; nam in principio maior est copia fluentis, quam fluxi humoris, in augmento ferè æqualis copia vtriusq; in statu autē maior fluentis, quam fluxi, in declinatione verò materia tota est fluxa.

Natura oculorum constat ex humoribus, atq; membranis, humores sunt humidi, at membranæ sunt frigidæ, & siccæ, verùm ob multam spiritus copiam raræ; proinde medicamenta, quæ oculis inflammatis, ac dolentibus competunt, non possunt esse simplicia, hinc

A est, quod à Medicis collyria vocata pro oculorum morbis inuenta sunt, actu humida, potentia verò nonnihil adstrictionis habentia, quæ pro vario tempore inflammationis opem ferre queant.

In primo censu sunt,

Aquā fœniculi,
Rosarum,
Eufragiæ,
Albumen oui,

B Fœnigræcum, quod ab oui albumine sola facultate discutiendi differt.

Mesues lac asininum, Galenus lac iuuenculæ, & boni habitus laudat: at leuiter quidem confert lac muliebre, aut aliorum quorundam animalium.

In secunda classe habentur, quæ adstringendi facultate pollent, eaq; secundùm magis, atque minus differunt: primò sunt rosarum folia, flores, atque suc-

C cus. Hic notandum quod Galenus 4. de comp. med. sec. loca cap. 1. scribit succum rosarum habere adstringendi facultatem, cum tamen sit solutiuus, sed solutiuus est intus acceptus; extrà verò applicitus, adstringit.

Folium malabathri, atque lycium, necnon hypocistis magis adstringunt. Acaciæ succus, prunellorum, ac succus

D omphacij, balaustium, & cytini, & gallæ omphacitides, hoc est immaturæ, etiam adstringunt.

Concoquunt verò myrrha, crocus, castoreum, thus. Sunt adhuc quædam ocularia medicamenta, quæ aduersus tenues, atque acres fluxiones faciunt, quod sine aliqua mordacitate leniunt, vt est pompholyx lota, plumbum vstum amylum, quę nonnihil adstrictionis ha-

E bent, virtutemq; exiccandi moderatam.

In taraxi igitur, in qua supponitur excitatum esse fluxum à causa exteriori, materia pauca est, & magis fluens, quā fluxa, vnde à principio opus est vti collyrijs quibusdam mitioribus, quæ solummodo materiam fluentem reprimant, fluxam verò concoquant, & dissipent; nam hic adest præseruatorium indicans,

quod

quod est fluens materia, & curatorium, quod est materia fluxa.

Cæterùm indicans vitale, seu naturale præseruandum venit, ideo in hoc casu sæpè obseruatum est huiusmodi affectionem solà aquæ rosarum cum albumine oui admixtione, & supra oculos impositione curatam fuisse. Sed Aetius scribit poscam optimum esse remedium, vel collyrium ex aqua rosarum, & croco compositum, cuius dosis est huiusmodi.

℞. aqua rosarum vnc. iij.
Croci scrup. ß. Misce;

Et sæpè oculus abluatur: vbi verò maiori resolutione opus sit, potestis collyrium hunc in modum conficere.

℞. aquæ rosarum vnc. iij.
Croci, scrup. ß.
Thuris,
Thutiæ prep. ana drach. ß. misce.

Si hisce medicamentis affectio non cedat, sed ophthalmiam declinat, ideo ad validiora properandum remedia, in quibus administrandis opus est diæta, deinde, pharmacia, atque chirurgia, de quibus mox.

DE CVRATIONE OPHTHALMIAE *per victus rationem.*

Qvod igitur ad diætam spectat; in primis aer eligendus est moderatus in actiuis, ac passiuis qualitatibus, & in secundis, vt dictum est superius, magis obscurus, quam lucidus sit ob rationem dictam.

Somnum videtur Auicennas 3. 3. tract. 1. cap. 9. laudare, atque vituperare; ita vt sit diuersitas in eius dictis, sed si attentè legantur ipsius verba, facilè vnicuique apparere poterit, sibi maximè constare, quia in principio concedit somnum, in fine autem vigiliam, à principio materia ruit in oculum, quę concoctione eget, hæc autem per somnum concoquitur.

Præterea à principio materia est in

A fluxu, quæ magis ex oculorum motu excitari posset, at in somno oculi quiescunt, quo nomine nec trahi ad ipsos materia potest: his igitur de causis à principio somnus, conceditur; at in morbi declinatione materia iam est concocta, atque expulsione indigens, quæ expulsio melius per motum efficitur, quàm per quietę; ideo vigilia longè huic intentioni satisfaciẽdæ ipso somno est aptior.

B Quare somnum in fine moderatiorē esse oportet, & hoc modo dicitur somnus vtilis ophthalmiæ, atque inutilis, ex qua quidem ratione facilè intelligere potestis ophthalmię biliosæ somnum magis conferre, quàm melancholicæ, & magis huic quàm pituitosæ, & pituitosa quàm sanguineę, quamuis tamen per accidens oppositum nonnunquam contingere possit.

C Circa motum, ac quietem eadem ferè statuenda sunt, quæ docet Gal. de comp. med. per loca cap. 2. Exercitium fieri non debet, nisi post mitigationem doloris, vnde Auicenna inhibet omnia; quæ motum in oculis excitant, disgregantia nempe, alba, & lucida, & iubet suspendi pannum nigrum immediatè ante oculos infirmos, viridem verò in

D dispositione sana.

Animaduertendum tamen est, ne infirmus supra oculum affectum decumbat, puluinariaq; capiti subiecta ex plumis minimè facta esse debent, sed ex lanā, aut altera materia, à qua non possit excitari inflammatio. Cucurbitæ ad scapulas, crura, clunes, frictiones, nodi, & huiusmodi omnia sunt peragẽda, quæ reuellere à capite, & oculis humores possint.

E Aluus lubrica esse debet, cùm ab Hippocrate in ophthalmia summè laudetur alui profluuium, ideo quandoq; acribus irritanda est clysteribus.

Cibus esto boni succi, facilis coctionis, euitandusq; ille, qui ad caput vapores mittere potest, ideo carnes quadrupedum ferè omnes sunt euitandæ, fugienda quoq; sunt omnia acria, salsa,

ace-

acetosa, & quæ à proprietate quadam, aut modo substantiæ oculis nocent, vt est lactuca, brassica, & lac.

Cibi possunt quandoq; condiri cum ijs potissimum, quę cum oculis aliquam affinitatem habent, vt sunt fœniculum, euphragia, nux muscata. Cæterum quoniam alimenta attenuandi facultate pollere debent, hinc etiam ea quibusdam attenuantibus admisceri cõuenit. In secunda mensa æger debet assumere ea, quæ vapores comprimere possunt, quemadmodum sunt cotonia, pyra, & huiusmodi præsertim in materia pituitosa, in calida verò congelata ex cucurbitis, necnon & modicum coriandri.

Id tamen obseruandum est ex communi Medicorum practicantium schola oportere alimentum valdè substrahere quinimo, si Celsum consulamus, videbimus eum scribentem prima die auferendum omninò cibum, nec permittendum esse, vt aquam gustent ægrotantes, aut saltem quàm minimum cibi concedendum esse iubet, adeo in hoc affectu inanitioni studere oportet.

Pro potu Rasis solam cõcedit aquam vinum prorsus interdicens, quod Hippocrati aduersari videtur, cum lib. 6. aph. 31. scripserit inter cætera vini potionem conferre, quinimo soluere dolorem oculorum; & Galenus in commentario, vinum concedit, & cum eo Auicennas in ophthalmia, quare sequitur contradictio inter Rasim, & prædictos Authores.

Hic Gentilis notat etiam contradictionem inter Galenum, & Auicennam, quia dicit in modo exhibendi non conuenire, cum Galenus iusserit iuuenem illum ophthalmicum, vt vinum aqua lympharet; Auicennas verò commendat vinum purum, quod Hippocratis opinioni magis fauere videtur, cum in aphorismo scripserit meri potio.

Sed certè non possum satis admirari Gentilem alioquin oculatissimum virum, qui dixerit Galenum lib. 6. aph. com. 31. iussisse iuuenem illum, qui ruri plures dies ophthalmia laborauerat, vinum bibere aqua lymphatum, cum tamen in textu scriptum sit, iussisse eum vti vino meraciore.

At veniamus ad solutionem, eamq; ex Mesue eliciamus lib 2. cap. 4 quam ipse ex Galeni doctrina præallegata desumpsit dicens, quod ophthalmia consideratur, vel respectu temporis, vel causæ, à qua proficiscitur, si fuerit in principio, materia adhuc fluente calida, atque acri, vinum bibendum non esse, solamque aquam ait concedendam, quemadmodum vbi corpus plethoricum sit, quamuis materia fuerit crassa. Atqui si ophthalmia fiat ex crassa materia corpore expurgato, & in statu, aut declinatione, possumus, & debemus concedere vinum, vt fecit Galenus, & Auicennas docet esse faciendum, quia materia contenta in oculo expellitur euacuando.

Hinc Aetius lib. 3. cap. 7. scribit vinum debere esse colore fuluum, substantia tenue, & non vetus, neque vehemẽter adstringens; id enim attenuat, & crassos humores transmutat, ijs maximè concedendum, qui ipsum bibere assueti sunt: & hoc modo Hippocratis sententia est intelligenda.

Rasis verò dicit aquam esse exhibendam in principio ophthalmiæ ab humore calido facta, & quando corpus nondum totum est expurgatum; & Mesues explicitè dicit in principio vinum esse euitandum, quapropter nulla videtur contradictio.

DE CVRATIONE OPHTHALMIAE per chirurgiam.

Hippocrates eandem tulit sententiam de balneo, vini potu, sanguinis missione, & euacuatione hoc modo scribens, oculorum dolores, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut

phlebotomia, aut purgatio soluit quæ omnia conueniunt affectioni præsenti, sed alia, & alia ratione.

Nam balneum, vt paulò post videbimus, competit omnibus ophthalmijs, corpore, & capite expurgato, atque euacuato; vini potio, vt audiuistis; sanguinis missio, aut cum vno, vel omnibus alijs humoribus; pharmacia denique, seu purgatio competit ipsis humoribus, bili nempe, pituitæ, aut melancholiæ.

Nunc ad sanguinis missionem deuenientes, dicimus respiciendum semper esse ad id, quod magis iuuare potest, intuerique oportet quodnam sanguinis maius sit vitium, copia ipsius, an motus, quia vbi hisce duobus modis ipse peccat, indicatur nobis esse mittendum sanguinem, vbi igitur vtroque modo peccat, ex vena communi brachij dextri mittere sanguinem est opus.

Vnde Aetius loco præcitato cap. 13. dicebat humerariam venam esse secandam, foramenque magnum faciendum, vt crassus exire sanguis possit, & quod magis est ad animi vsque deliquium. At si magis ratione motus peccet, quàm copia, cephalica est tundenda, quemadmodum iubet Auicennas fen. 3 lib. 3. tract. 1. cap. 9.

Sed dicet quis, ex quonam loco debet mitti sanguis ex brachio eiusdem lateris affecti, an ex opposito? Mesues determinare videtur hanc rem lib. 2. cap. 3. dicens à principio esse ex opposito latere sanguinem mittendum; deinde, si noua opus sit missione sanguinis, ex eadem parte affecta.

Ratio huius rei est, quia inquit à principio copia sanguinis exigua fluxa est, multa verò est in fluxu, vnde vt reuulsionem faciamus, ex opposito latere sanguinem mittere oportet; at vbi satis notabilis copia in partibus propinquis est fluxa, debemus mittere sanguinem ex eadem parte, non quidem ratione sanguinis imbibiti in oculorum tunicis, sed illius, qui adhuc in venis oculi, & partibus circumuicinis est, & paratus, vt extra venas feratur.

Hoc igitur modo de chirurgia vniuersali statuendum est, reuulsionis, euacuationisque gratia.

Sed quia sanguinis calidioris, atque tenuioris copia sæpè per arterias, & venas exteriores ad oculos fluit, qui sisti nequit, nisi per ablationem viarum, per quas fertur, ideo Galenus considerat lib. 13. meth. med. cap. vltimo, an per internas arterias, vel venas fluat, an per externas.

Ac primo modo iudicat rem positam esse in difficili: sin per arterias exteriores fluat, ad arteriarum sectionem, quæ post aures, ad tempora, in posteriore capitis parte, & in fronte sunt, deuenire est opus hac ratione eas scindendo, nempe oportet cutem secundùm arteriæ longitudinem cultro acutissimo diuidere, labijsque ipsius sectionis hamulo eleuatis à subiecta arteria separare, deinde acu filo traiecta vtrimque arteriam deligare expedit, quod verò in media relinquitur totum amputare, denique vulnus agglutinare: hic est modus arteriotomiæ à Galeno, & omnibus auctoribus seruatus.

Sed dicit rursus quispiam, quo modo cognoscam arteriam esse secandam? Duo sunt, quæ eam demonstrant, caliditas ad tactum, & ipsius motus maior quàm sit in alijs arterijs circumuicinis: huiusmodi operatio licet raro fiat, est tamen vera, & certa: sed non modò arteriæ, verum & venæ, quando requiritur, hac eadem ratione sunt dissecandæ, de qua re alibi.

Verùm non desunt, qui scrupulosius quàm par sit, dicant cauendum esse, ne arteriæ post aures dissecentur potissimùm in iuuenibus, siquidem periculum esset, ne inhabiles ob earum sectionem ad generationem redderentur, quando quidem Hippocratis documentum est lib. de aere, aquis, & locis, arterias esse post aures, quæ vbi secantur, sterili-

tem, seu infœcunditatem faciunt.

Qui attentè hunc Hippocratis locum legerit, videbit id non prouenire simpliciter ob sectionem harum arteriarum, sed immoderati fluxus sanguinis ratione. Hanc adectionem Scythis euenire demonstrat eo loci Hippocrates, quod frequentissimis equitationibus incidebant in coxendicos dolores, & aliorum articulorum cruciatus.

Has de causa mittebant sibi sanguinem ex vtroque latere à venis, & arterijs post aures, atque dum exibat sanguis, somno correpti decidebant, quorum aliqui sanabantur; alij verò præ copia sanguinis effluentis minimè sanabantur, & isti reddebantur steriles. Vnde subiungit Hippocrates hosce homines se ipsos ex hac forma medendi perdere consueuisse.

Quare non ratione sectionis arteriarum sterilitas eueuit, sed ex copia sanguinis à teriosi nimium effluentis, quia non est maior ratio harum arteriarum, atque aliarum: deinde nullum commercium reperitur inter arterias post aures, & arterias seminales. Quamquam autem sterilitas succedebat, erat, quia viscera præcipua, & potissimum cor, refrigerabantur, vnde spiritus minimè viui di poterant produci, & apti ad spermatis generationem.

Vbi igitur necessitas vrget absque periculo possumus arterias post aures secare. Cæterùm & venæ, vbi opus est, secandæ veniunt, vnde Auicennas secat venas in angulo interno, & in fronte, hac quidem intentione, vt deriuetur materia: & hæc est curatio per chirurgiam.

DE CVRATIONE OPHTHALMIAE per pharmaciam.

AD pharmaciam modò deuenientes dicimus oportere cognoscere vitium humoris cum sanguine fluentis, quandoquidem omnis humor alte-

A randus est; & vbi alteratus fuerit è corpore educendus, quare si sit biliosus, bilis est alteranda, ac inde educenda medicamentis cholagogis, quæ agitationem minimè faciant in humoribus, vt est rhabarbarum, cassia, manna, infusio ex rosis, vel violis,

In materia autem pituitosa conueniunt, quæ pituitam tum alterare, tum alteratam educere valent, vt

B sunt pilulæ cochiæ, agaricum infusum, aut in substantia, hiera simplex, hiera logadij, & huiusmodi, de quibus vide in superioribus capite de apoplexia, & epilepsia.

In materia melancholica id agendum, quod cap. de melancholia dictum est, si deinde aliquæ partes sint, à quibus huiusmodi affectio proueniat, est opus primum eas curare. Quod si necessarium

C sit partes corroborare, ad corroborantia recurrendum est, de quibus satis supra egimus.

Iam tempestiuum est, vt ad localia deueniamus, inter quæ vnum est præstantissimum, nempe balneum, de quo obiter supra loquuti sumus, sed nunc fusiùs de eo tractandum est; nam vt audiuistis, Hippocrates scripsit ipsum curare oculorum dolorem, & vix intelligi

D potest, quid balnei nomine ibi intellexerit, an scilicet de balneo oculi, quod fit per fomentum, an verò de vniuersali totius corporis eo locò loquutus fuerit.

Sed ego existimo posse nos vti vtraque, & particulari, & vniuersali totius corporis, his conditionibus seruatis, vt corpus mundum sit, & purgatum

E ab omnibus excrementis; materia pauca, & digesta, parataq; vt vel euaporare, aut expelli possit, postremò, vt pauca materia in capite reperiatur.

Præter has conditiones oportet, vt materia nòn sit acris, ac tenuis, quia vbi talis fuerit, non est ad balneum particulare accedendum, quia non tollitur dolor, & affectio, quemadmodum vi-

dere est apud Galenum aph. 31. 6. particulæ in curatione illius iuuenis, cui cùm præcipisset, vt aqua tepida oculos foueret, vbi audiuit id per totum diem factũ fuisse, doloremq; ex parte remisisse, sed denuò reuertisse, tunc balneo omisso particulari ad balneum vniuersale recurrit, quo factum est, vt tenuis illa, atq; acris materia tum deorsum reuelleretur, tum etiam balnei frigiditate temperaretur.

Quare cum materia calida est, ac tenuis, quamuis expurgatum sit vniuersum corpus, adsit tamen in capite aliqua portio ad oculos fluens, cauendum est à balneo particulari; balneum verò vniuersale prodesse poterit, quemadmodum in iuuene prædicto, at vbi materia pauca sit, sed non acris, & iam parata, vt euaporet, balneum vniuersale, & particulare fieri poterit, & hoc est, quod dixit Hippocrates aphorismo præcitato.

Inter medicamenta localia sunt, quæ collyria vulgò dicuntur, ab Arabibus verò sief. Quamuis autem sief sit confectio quædam ad modum nuclei, quæ attrita super cote cũ liquore quibusdã euadit collyrium reprimendi, ac concoquendi facultate præditum, secundùm magis, & minus pro diuersitate affectionis, nihilominus aliqua est, quæ præter qualitates prædictas abstergendi etiam non nunquam virtutem habet.

Horum quædam applicamus in materia biliosa. Matthiolus super primum librum Dioscorid. cap. de thure, scribit nullum reperiri præstantius remedium pro inflammatione, & rubore oculi eo, quod ex thure ad hunc modum componitur.

Accipitur grumus thuris, & stylo acuto fixus cereæ candelæ accenditur, mox extinguitur in vncijs quatuor aquæ rosaceæ. Repetendæ sunt accensiones, & extinctiones trigesies, deinde linteo candidissimo percolata aqua oculorum angulis cum penna vesperi illinitur, dũ

A ægri cubitum eunt: si rubor, & dolor vehemens sit, additur modicum lactis mulieris: spatio vnius noctis oculum sanat.

Mesues proponit collyrium ex ijs, quæ à Græcis appellatur monohemera, quæ vt docet Galenus, spatio vnius diei ita dolorem subleuant, vt vespertino tempore æger ad balneum duci possit: est autem huiusmodi.

B ℞. succi solani,
Fol. hyoscyami,
Lycij,
Croci
Sacchari,
Camphoræ, ana partes æquales.

Cum albumine oui quantum sufficit, fiat collyrium. Tantæ est potentiæ, ac virtutis huiusmodi medicamentum, vt scribat Mesues spatio vnius horæ dolo-
C rem auferre.

Est & collyrium Galen. 4. de comp. med cap. 7. quod triferon, idest, delicatum appellant, cum opio, & sine opio.

Aliud collyrium à Mesue habetur, quod est in communi vsu.

℞. cadmiæ vstæ in lacte muliebri extinctæ, & lotæ vnc. j.
Cerussæ lotæ, vnc. ij.
D Croci, vnc. v.
Opij, drach. j.
Tragacanthi, drach. ij.

Cum aqua pluuiali, quantum sufficit, vtere cum albumine oui.

Ad dolorem auferendum quandoq; narcoticis, quamuis rarò, vtendum est, quæ cautè admodum sunt administranda. Mesues proponit albumen oui agitatum cum aqua papaueris, vel ap-
E plicetur mucilago psyllij cum eadem aqua papaueris, aut cum succo pomorum mandragoræ, aut solatri, aut lactucæ: similiter mucilago seminum cotoneorum aut fœnugræci cum aqua meliloti.

Præterea hæc medicamenta, vbi dolor vrget, applicanda veniunt.

℞. succi solani,
Lactucæ, ana vnc. ß.

Agre-

succi agrestæ, vnc.j.
Aquæ rosarum, vnc. iij.
Sief albi cum opio, drach.j. Misce,& fiat collyrium.
Puluis citrinus eiusdem Rasis.
℞. sarcocollæ, drach.x.
Aloes,
Croci, ana drach.ij.
Myrrhæ, drach. j.
Lycij, drach. ij.
Misce,& fiat puluis subtilissimus
Puluis albus.
℞. scarcocollam albam, & infundit in lacte mulieris iuuenculæ, boni habitus, atque in vmbra exiccatam, deinde conteratur, & fiat puluis. Cuius dosis sit drach. x. suf memynthæ drach. ij. terantur, & reponantur pro vsu.
Vel
℞. decoct. fœnugræci, vnc. iiij.
Lentium, vnc. ij.
Cadmiæ, drach. ij.
Camphoræ, drach. j.
Amyli,
Tragacanthi, ana drach.ij.
Misce pro collyrio.
Aliud Rasis medicamentum.
℞. Cerussæ lotæ, drach. x.
Sarcocollæ crassæ, drach.iij.
Tragacanthi, drach. j.
Fiant pastilli cum aqua rosarum, qui sint lentibus similes, vbi verò dolor est intensissimus addit Rasis.
Opij, drach. ß.
Dissoluitur cum aqua rosarum, vel muliebri lacte, & albumine oui.
Multa alia collyria reperiuntur apud Mesuem ad materiam calidam auferendam. In materia verò frigida, & inueteratis ophthalmijs, atque chymesibus plura quoque describuntur à medicis, inter quæ adest illud collyrium Galeni 4. de comp.med ca.7. quo communiter vtuntur practicantes, quod duobus modis paratur, videlicet cum opio, & sine opio, vt
℞. cadmiæ lotæ, drach. xvj.
Cerussæ, drach. viij.

A Amyli,
Gummi tragacanthi, ana drach.iiij.
Excipiantur aqua pluuiali. Misce.
Si opus est addere opium, vt nonnunquam euenit, quando dolor est intensissimus, additur ad drach. ij. cum albumine oui.
Est etiam collyrium Rasis rubrum, vide 9. ad Almansorem, necnon illud quod

B ℞. ammoniaci,
Sarcocollæ, ana drach.v.
Thuris, drach. x.
Croci, drach. ij.
Cum mucilagine fœnugræci reformetur collyrium.
Ad idem est hoc Mesues, quod sief de spica appellatur,
℞. sarcocollæ, drach. v.

C Spicæ, drach.ij.
Foliorum rosarum, drach. iiij.
Croci, drach.ij.
Opij,
Aloes, ana drach.j.
Confice cum aqua pluuiali.
Potest etiam parari cum succo capparum. Efformetur quoque & suf hoc modo.
℞. sarcocollæ, drach.x.

D Spumæ maris, drach.j.
Sacchari, drach. iiij. terantur.
Adest & puluis citrinus eiusdem, qui in hoc casu prodest.
Plura alia possem vobis afferre, quæ copiosè admodum apud Mesuem scripta reperiuntur, & ab vnoquoq; facilè videri possunt.
Vnum in collyrijs administrandis ex Galeno lib.4. de comp.med. s.l. cap.4.

E admonere hoc loci volo, quod scilicet tres liquores commendat, nempe albumen oui, lac, & fœnugræci decoctum. Cæterùm in defectu horum liquorum gummi tragacanthi infusum,& in multa aqua dissolutum ab eodem Galeno proponitur.
Quibus liquoribus omnia prædicta in puluerem redacta, necnon omnium col-

collyriorum materiæ possunt excipi, quæ sanè inter se sunt diuersa; nam alia adstringendi, cum quadam mordacitate facultatem habent, quæ vbi opus est, imponuntur collyriis, quorum quidem operationes mitigantur, atque perficiuntur à prædictis liquoribus: & hæc sunt medicamenta, quæ oculis conueniunt.

Sunt modò, & alia, quæ ad inhibendum materiæ fluxum faciunt, intercipientia vocata, quæ partibus circumuicinis applicantur, quemadmodum est in primis illud, quod à Rasi in præsenti proponitur.

℞. autem sief memissæ,
Rosarum,
Aloes,
Lycij,
Sandali rubei,
Faufel,
Croci orientalis, ana drach. j

Ex his omnibus fiant pilulæ, quarum accipiatur vna, & dissoluatur cum aqua rosarum, aut succo endiuiæ, vel succo coriandri, appliceturq; partibus vicinis.

Galenus 4. de comp. med. per loca

A cap. 8. proponit.
Succum myrti
Lentiscl,
Rubi,

Vitis folia viridia fronti, ac temporibus applicata, & plura alia, quæ per vos ipsos videre potestis.

Super oculos verò ad dissipandam materiam luteum oui assum proponit, lanam puram in oui candido madefa-B ctam, & melilotum in passo coctum.

Et hæc sunt, quæ pro curatione ophthalmiæ dicenda mihi visa sunt. Venio ad aliud caput, quod à Rasi inscribitur de vlceribus oculorum, quæ ad tria capita referuntur, nempe ad vesicam, seu pustulam corneæ, ad vlcera, & ad rupturas, quæ vnico capite, & breui quidem, vt eius moris est, comprehen-C duntur.

De quibus nunc distinctè loquemur, auspicati à vesica corneæ; nam ordo à nobis propositus requirit, vt post tractationem de morbis adnatæ membranæ de corneę affectibus præter naturam sermonem instituamus.

DE OCVLORVM VLCERIBVS.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Ntequam, quid Rasis noster nomine vlceris velit (9. ad Almansorem cap. 16. quod immediatè post caput de ophthalmia scribit) declaretur à me, eiusq; mens aperiatur, vobis significabo, quos sim secuturus authores in dilucidanda hac de morbis, qui ad faciem spectant, materia.

In primis igitur inter Græcos Gal. sequar lib. 4. de comp. med. cap. 7. lib. 13. meth. med. & 5. de simpl. med. facult. Aetium lib. 7. Paulum, tum 3. tum 6. lib. non negligam Trallianum lib. 2. inter

D Arabes magnifaciam Auicennæ dicta tertia fen. 3, tract. 1. Halyabbatem 5. & 9. suæ practicæ, Serapionem tract. 2. maximiq; semper æstimabo Mesuei oracula, tandem non omittam Rasim in suo magno opere continentis secundo.

E Poteritis igitur vnum ex his, vel alterum legere.

Cęterùm sunt multi alij authores recentiores, qui de hac materia pulchrè tractarunt, inter quos certè non verebor primum locum, primasq; partes tribuere Aitomari Neapolitano; adest & Hieronymus Capiuaccius, Nicolaus Piso, Domenicus Leo, Vidius Iunior, & quam-

quamplures alii,quos breuitatis gratia silentio inuoluo, à quibus tanquam à veris huius materiæ fontibus doctrinam veram accipere potestis.

Sed videamus iam,quid dicat Rasis noster cap. 16. vbi, cum in oculo (ait) fortis dolor, & punctio nociua, ac pulsus sentiuntur,& lacrymarum fluit multitudo, cum palpebræ eleuantur,& oculi aperiuntur, & quæ sequuntur.

B Vult satis prolixo sermone in principio huius capitis nobis declarare, quid nomine vlceris intelligat, tum affectum ipsum, atque partem affectam describendo. Affectus quidem declaratur quatuor his ce symptomatis, nempe dolore, punctione, pulsu, & lacrymarum multitudine ab oculis defluente. Quando igitur adest in oculo dolor cum punctione, pulsu, & lacrymis, opus est intueri album ipsius oculi affecti,necnon & eiusdem nigrum,& rursus considerare oportet, an album oculi se habeat quo ad consuetam albedinem secundum naturam, an verò præter naturali quadam rubedine sit affectum.

C Si primo modo, videndum est, an locum habeat rubedine affectum, si secundo,an aliqua particula cæteris sit rubicundior, hęc cōsideratio circa album oculi ex Rasis mente est facienda. Deinde nigrum est animaduertendum, hoc est, vtrum in ipso aliqua particula conspiciatur, quæ alba sit, quæ si ita reperiatur vtraque,vel vna ex prædictis partibus affecta, concludendum est adesse vlcus, aut pustula in oculo.

D Ex quo Rasis loco subito habemus, & corneam, & coniunctiuam, vel adnatam læsam esse, ita vt vlcus sit passio communis, tam corneæ, quàm adnatæ, & re vera cum vlcus nihil aliud sit, quā continui solutio, proculdubio potest euenire omnibus oculi partibus, quare non verè statuunt illi, qui dicunt vlcus esse proprium ceratodis tunicæ morbū, seu propriam affectionem.

E Quāuis hic Rasis videatur vlcera tan-

A quam morbos corneæ recensere, non est tamen,quod velit esse tam propria,vt illi soli contingant, sed quia vt plurimùm illa ab his læditur, deinde quia magis vlcera læsionem patefaciunt suā in cornea, quàm in adnata, quod sæpè totalem oculi actionem, nempe visionē lædant, at in adnata, etsi vlcera fiant, non inde semper sequitur, quod in actione oculi, id est, in visione sequatur læsio, vt in cornea.

Sed vt rē ipsam distinctam magis habeatis, scire debetis ex Pauli Æginetæ doctrina lib. 3. cap.de vlceribus oculorum, vlcus esse genus quoddam, quod sub se varias habet differentias,nomine inter se distinctas, quas Aetius lib. 7. cap. 25. ad duo capita reuocare mihi videtur, nempe ad interiora, & exteriora oculi vlcera, quorum quædam magis ad corneam quædam verò ad adnatam attinere videntur.

Vlcera corneam lædentia tria ab Aetio enumerantur, primum est caligo, secundum nebula, tertium epicauma, quo nomine nostrates appellant. Isthæc tria vlcera dicuntur superficiaria, & pertinere ad corneam.

Aliud est vlcus superficiale, quod ad adnatam attinet, licet commune sit corneæ, & adnatæ affectio;vocatur autem encauma etiam à Latinis, quod careant vocibus hosce affectus declarantibus. Sed quamuis vlcera hęc dicantur superficialia,sunt inter se ratione superficiei,& profunditatis, quam occupant, diuersa.

Cæterùm adest argenum, fossula, nec non pustula, quæ ad vlcera attinent quidem, sed videntur magis profunda, quamuis tamen non excedant substantiæ corneæ, aut adnatæ limites, & ista sunt nomina vlcerum oculis euenientium, quæ apud Græcos reperiuntur, ex quorum definitione facillimè vobis innotescere poterunt; nam quamuis eandem omnia vlcera in oculis curationem expetant, ad futuri tamen præsagitionem

nem,& ad securiorem curationem opus est, vt ipsorum naturam intelligatis, quam non aliunde nisi ex ipsorum vniuscuiusque definitione haurire poteritis, primò igitur auspicemur à caligine, tanquam a primo propositorum.

Est igitur caligo ex Aetio præcitato loco vlcus superficiale in nigro oculi factum consimile caliginoso aeri, colore cæruleo, quod multum locum nigri occupat.

Ex hac definitione sanè apertissimè denotatur nobis caliginem oculi euenire in cornea, hoc est in illo circulo magno oculi, qui intuentibus nobis apparet, ita vt pars affecta sit cornea, affectio verò est, vt appareat macula consimilis aeri nebuloso, colore cæruleo quodammodo circumscripta; nam cum sit continui solutio ipsius, fieri non potuit, quin simul cum materia illa simili aeri nebuloso collecta nonnihil sanguinis, aut saniei affluxerit, quo nomine fit cęruleus ille color.

Vna igitur conditio ipsius est vt nebula aeris nebulosi instar appareat; altera est, vt colore cæruleo sit affecta, & istæ sunt ex parte affectionis; ex parte verò loci affecti non satis est, vt cornea lædatur, sed oportet, vt multa ipsius quantitas sit læsa, quæ vel pupillam attingit, vel minimè: si primo modo parum, aut nihil offenditur visio, si secundo modo, impeditur ita, vt vix, & cum multa difficultate ægrotantes videant, quemadmodum pulchrè Aetius admonet, quamobrem hæc affectio morbus est in genere solutę continuitatis, & potest esse causa morbi, cùm sit impedimento ipsi visioni; satis igitur patet natura ipsius caliginis, venio ad nebulam.

Nebula, vel nubecula est vlcus quidem in cornea, sed profundius, ac minus quantitate caliginis, verùm colore albius.

Conueniunt nebula, & caligo in genere affectionis, & propter eandem partem, quam occupant; nam sunt vlcera

A corneæ, hoc est, sunt vlcera, quæ nigro oculi eueniunt, differunt ratione dimensionum, quas in nigro occupant, ac ratione coloris; nam caligo est superficialis, sed multum distenditur per corneam, ita vt sæpè pupillam occupet, nebula verò in profundo magis apparet, & latitudine est minor; deinde caligo cærulei est coloris, nebula verò semper præsefert colorem album.

B Veniamus ad alia vlcera: epicauma est cum nigrum oculi in superficie exaspe ratum, vstum fuerit, & colorem cinereum præ se tulerit. Encauma vero est vlcus cum crusta impura tam in nigro, quàm in albo oculi.

In priori vlcere adest etiam crusta, quemadmodum explicitè Paulus scribit dicens esse vlcus sordidum cum crusta, Aetius vero ait esse nigrum oculi in su-
C perficie exasperatum, atque adustum, quare tam ex Paulo, quàm ex Aetio dicere nobis licet epicauma esse etiam vlcus crustosum, & sordidum; cum enim aduritur superficies perfectè, efficitur crusta coloris cinericei, itavt in nigro oculi, quãdo crusta apparet coloris præ dicti, dicatis vlcus esse epicauma, & huius modi vlcus est propria corneæ affectio.

D Encauma verò ab Aetio solummodo describitur, quod est, quando crusta impura tam in nigro, quàm in albo apparet, itaq; conuenit cum epicaumate, crustæ ratione, quæ inducta est in oculi superficie: differt verò, quia epicauma solum in nigro, encauma tam in nigro quàm in albo oculi contingere potest.

Cæterùm Aetius addit, vt plurimum encauma esse cum febre, & quod magis est, istud vlcus tantæ malignitatis es-
E se ait, vt in profundo oculi nonnunquam eueniens tantam faciat in membranis corrosionẽ, vt non modò humores ab oculis; sed ipsimet oculi ex toto etiam effundantur.

At quidem encauma videtur sub epicaumate contineri posse; nam licet illud sit sordidum vlcus, potest esse, quod

talis

talis sordities tantæ sit acredinis, vt membranas, quas attingit corrodat, adeo vt humores effluere possint, & tan dem oculus vniuersus.

Quare etsi à Paulo non fuerit encauma descriptum, non est tamen, quin possit sub epicaumate comprehendi; sed certè diligentius, mea opinione, Aetius rem ipsam perscrutatus est; ex his igi tur poteritis habere prædictorum vlcerum notionem, & quam nobis Græci in medium afferunt doctrinam ad vnguem declaratam.

Propero ad alia, & primò ad argemum, de quo Paulus lib. 3. cap. 22. & Aetius lib. 7, cap. 26.

Ex Aetio argemum est vlcusculum circa iridis circulum factum, partem albi, & partem nigri occupans, & album apparens. Paulus Aegineta in hunc modum vlcus hoc describit. Argemum in pupillę circulo nascens ambientia comprehendit, vt etiam in exteriore pupillæ parte rubicundum, in interiore candidum appareat.

In huiusmodi definiendo vlcusculo apparet diuersitas inter Aetium, vt Paulum; nam in primis Aetius scribit ipsum euenire circulo iride appellato, Paulus verò circulo ipsius pupillę, quam rē vt habeatis, sciendum vobis est iridem ex Gal. sententia esse coniunctionem septem circulorum in oculo existentium, & in vnum locum terminantium; qui omnes circuli fiunt à tunicis, & humoribus oculum constituentibus, omnesq; desinunt ad extremos terminos ipsius corneæ, nempe circuli illius maioris, qui in oculo cernitur.

Primus fit ab adnata tunica, secundus à cornea, tertius ab vuea, quartus ab aracnoide, quintus ab humore crystallino, sextus ab humore vitreo, septimus amphiblistroide. In hoc igitur circulorum coitu, quem iridem appellant vult Aetius fieri argemum; at Paulus velle videtur vlcusculum istud fieri in circulo ipsius pupillæ, circulus autem

A pupillæ nihil aliud est, quàm paruū illud foramen, quod respicientibus nobis apparet in medio illo magno circulo, sed cum istud foramen non sit in cornea, sed in vuea, eius verò mens sit, vt argemum sit passio corneæ, non est credibile voluisse inferre vlcus istud fieri in hoc paruo circulo.

Sed quoniam istud vlcus in cornea,

B ita dilatatur, vt attingat regionem parui circuli, ideo dixit fieri in paruo pupillæ circulo, & quod visionem impedit, quæ per hunc circulum efficitur, non tamen negauit; quin ortum suum habeat in circulo iride appellato, sed supponens ibi ipsum generari, deinde dilatari vtrinque tā ad nigrum, quàm ad album oculi, propterea quod suo ambitu magis visionē lædit, quę fit per circulum vueę,

C ideo fortè dixit esse primò vlcus in circulo pupillæ.

Dicere etiam possumus per circulum pupillæ intellexisse circulum illum magnum in oculo apparentem, in cuius medio pupilla cernitur, cuiusq; terminus externus simul cum alijs circulis iridem efficit, cumque contingat vlcus istud, potest dici tum pupillæ circuli, tum iridis affectio, & eo magis, quia huius-

D modi vlcus contingens circulo iridi vtrinq; expanditur tam ad album oculi, quàm ad nigrum, sed diuersimode partes ipsas afficit, quia nigrum oculi album, album autem rubicundum efficit.

Vnde notate Aetium scripsisse huiusmodi vlcus album apparere, quod dictum intelligi debet de nigro oculi, quia licet nigrum attingat, nō remanet niger locus, sed albus conspicitur, ille

E nempe, quē vlcus afficit, quare hoc certi habetis argemum in nigro oculi album apparere, in albo verò rubicundum, quod non modo de argemo intelligendum esse voluit Rasis, sed de omnibus vlceribus membranis oculorum euenientibus, quia iubet nos, vt album intueamur, an rubicundum, & nigrum an album fuerit, quia quodcumq; con-

tingat, vlcus quidem semper adest.

Conclusum igitur sit nobis argemū esse vlcus tum corneæ, tum adiacentis, & quod album appareat in nigro, rubeum verò quoties adnatæ contingit, & hæc de argemo, videamus modò, quid nomine botryos intelligendum sit.

Nihil aliud intelligunt Paulus, aut Aetius per botryon, nisi vlcus cauum in prædicta cornea, sed huiusmodi caua vlcera, quæ eodem Aetio fossulæ dicuntur, vel sunt angusta, & caua, atq; pura, vel altiora, & minus profunda: si primo modo tale vlcus botryos appellatur, si secundo modo à Paulo dicitur cœloma, verandem ex his authoribus licebat concludere botryon esse vlcus corneæ cauum, angustumq; sed purum, cœloma verò esse vlcus eiusdem latum, & profundum.

At dicamus modò, quid per phlictenæ significetur, vt vlcerum oculorum, saltem crassa, quadam minerua, notitiam integram habeamus, quia huiusmodi tractatio videtur ad Chirurgū potius, quam ad Physicū pertinere, vnde satis nobis erit pro præsenti cōsideratione attulisse nominū notionem. Per phlictenes igitur intelligere oportet pustulas, quæ nō modò membranis eueniunt, sed ex Aetio lib.7.c.29.palpebris. Cæterum nec sunt passiones propriæ, & peculiares corneæ, sed etiam circa ipsam corneam contingunt, nempe in albo oculi eodem Aetio docente.

Sed quamuis albo oculi nonnunquā eueniant pustulæ, sunt tamen maioris considerationis, quando eueniunt membranæ corneæ, quòd visionem impediant: sed cornea propter similitudinem, quam cū cornu habet, ita appellatur, cū verò cornu luciditatem habeat, crassitiemq; atque in suas quasdam laminas, veluti squammas diuisibile sit, cornea tamen non in omnibus correspondet; nam est tenuis substantiæ; deinde longè magis dilucida, quàm cornu, quandoquidem per eam species tanquam per crystallum lucidissimam permeant.

A Sed magnam ea habet cum cornu similitudinem, propterea quod in mēbranulas quasdā tenuissimas est diuisibilis, quæ veluti squammæ sunt, merito quarum pustulæ dicuntur modò superficiales, modò profūdiores, pro vt sunt vel in vna, aut in alia mēbranula, aut squāma.

Quare non possum satis admirari Alexandrum Benedictum alioquin doctissimum virum, ac in rebus anatomicis

B diligentem, qui lib.2. suæ medicinæ cap. 13. scribat aduersus Auicennam, membranam hanc esse tenuissimam, proinde neque in has membranulas diuisibilem; nam anatome ipsa demonstrat in clarissima luce eum, cæcutiuisse, meritò igitur Aetius præcitato loco admonet pustulas aliquas esse superficiales, aliquas verò profundiores, quæ in prima sunt squammula, sunt superficiales, quæ

C in quarta, atque vltima, sunt profundissimæ omnium, quæ verò in secunda, & tertia eueniunt, medio se habēt modo.

Sed dicet quis, benè audiuimus pustulas esse affectiones membranarū, & aliarum oculi partium, sed nondum intelleximus, quid illę sint. Phlictenæ dicuntur etiam phlictides à Græcis, nostrates vesiculas appellant, sunt itaque pustulæ veluti vesiculæ quædam, aut

D ampullæ in cornea enascentes magnitudine varijs similes, authore Celso, vario colore refertæ, sed in oculis albæ, vel nigræ vt plurimum apparent, quamuis sint coloris cinericei interdum, sub estq; ijs humor, & vbi ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet.

Ex hac descriptione habetis ad pustulam faciendam esse opus, vt pars affecta ad modum vesicæ eleuetur, quod fie

E ri non potest, nisi præter naturam materia quæpiam acris. affluat, quę membranam à subiecta alia membrana continuū soluendo deducit, & separat; nam rupta vesicula materia cadit, atque interiorem oculi partem sordidam reddit, & vlcus in membrana remanet, quare iure merito huiusmodi pustulæ inter exiguos humores primùm, deinde inter vlce

ra

ra reponuntur: & istæ sunt omnes vlcerum species, & differentiæ, quę ex Græcorum sententia oculorum membranis exterioribus, & tandem omnibus ipsorum partibus eueniunt, quas breuibus Rasis noster vnico capite est comprehensus.

Nec tamen putetis, eo quod Auicenna fen.3. lib.3.cap.2.tract.tertij proposuerit septem species vlcerum oculorum, velle aliā à prædicta afferre doctrinam, quia etsi alijs vtatur verbis, nihilominus, quod ad essentialia attinet, mihi omninò cum Aetio, & Paulo in re ipsa conuenire videtur. Nolo nunc conterere tempus in demonstranda hac veritate: legatis ipsum præcitato loco, & cognoscetis verum id esse.

Sed circa prædicta duæ insurgunt difficultates, vna est, quia dicit Rasis in nigro oculi apparere ex læsione albedinem, quod videtur à ratione alienum; nam cum vlcus sit solutio continui nullam aliam inferens qualitatem, non video, cur possit in nigro albedinem inducere.

Deinde inquirendum est, an phlictenes in oculo factæ, vbi albæ appareant, sint superficiales magis, aut è contra? quia ex vna parte videtur læsio in profundo albior esse; in superficie verò nigrior, quamuis alij existiment totum oppositum esse, nimirum, quod quando tales læsiones sunt albæ, tunc sunt superficiales magis, & è contra, quando nigræ apparent profundiores, idque breuibus inquirendum proponitur.

Ad primum multæ sunt responsionis. Arist. 9. proble, 2. & 7. videtur respondere vno supposito, nempe quod vlcera sint præter naturam affectiones, id verò, quod est præter naturam, statim contrariatur constitutioni secundùm naturam, quo stante inquit vlcera in reliquis corporis partibus esse nigra, in oculo verò esse alba, quod constitutio corporis totius sit alba, oculi verò sit nigra, hinc est, quod per con-

A trariorum rationem, in oculo sunt alba, in alio verò corpore sunt nigra.

Sed huiusmodi suppositum non videtur esse verum, quia in corpore æthiopis cicatrix esset alba, quod tamen falsum est; deinde oculi constitutio præcipuè membranæ corneæ non est nigra, sed lucida, quare hæc responsio subsistere minimè potest.

B At equidem existimo dicendum esse, vlcera prouenire à causa interna, & externa, & primo modo fieri potest, vt cornea ea ratione afficiatur, qua affectus est humor, à quo procedit vlcus, proinde non potest semper esse vnius coloris; nam humor biliosus est flaui coloris: & sic de singulis est arbitrandum, atqui si à causa exteriore vlcus proueniat in membrana cornea, quia illa est coloris

C lucidi, per condensationem factam in parte ab vlcere læsa, redditur alba, quemadmodum omnia lucida, vbi magis condensantur.

Hinc est, quod vlcera à causa exteriori facta in cornea sunt alba; fiunt verò rubicunda in adnata, quia multæ sunt in ea venæ; quæ sanguinem effundunt in partem ab vlcere læsam, vnde à principio vlcera sunt rubicunda, non

D tamen semper.

Ad secundam dubitationem non est tā facilis responsio, Aetius tamen, & cū eo Auicennas lib.3.fen.3.tract.2.c.3. scribunt, quod quando magis nigra est pustula, significat, quod sit magis superficialis, quia ex sui natura est nigra, quare vbi magis ad corneæ superficiē posita fuerit, magis apparebit, qualis est sua natura quemadmodum quandò remotius, & in

E profundo fuerit, magis à sua natura recedet, quo ad visionem, quia tunicæ albedo, atque luciditas occultabit pustulæ nigredinem.

Si tamen rectius speculemur, res videbitur secus se habere, si non simpliciter, saltem in aliquibus pustulis, aut vlceribus, quia non omnia sunt nigri coloris, quemadmodum vidimus in ne-

nebula, quæ suapte natura est albi coloris, quamuis caligo magis ad aerẽ turbulentum sit comparata, de qua Auicennas dicebat esse vlcus simile fumo, aliud verò appellabat pustulam lanosam, quod ita apparebat, quemadmodum si super pupilla adesset lana pauca, & carpinata, ex quo habetur non esse verum vlcera oculorum, seu pustulas esse nigri coloris.

Mihi quidem videtur, quod quando pustula est alba in superficie, talis apparet, quia cum cornea lucidissima sit, non impedit, quin oculus per tunicam illam tenuissimam, tanquam per vitrum lucidissimum non intueatur pustulam, qualis ipsa suapte natura est; nam si alba erit, aut alterius coloris, poterit facilè discerni ab oculo nostro.

Sed certè, quando in profundo est, videtur posse oculus ab ea facile decipi, quia per diaphaneitatem profundam membranę corneæ substantiæ visio non perfectè penetrabit, vt quid subtus sit, discerni perfectè possit. Idq; contingere est verisimile, quod euenit, quando per plura vitra sibi ad inuicem suppositа intuemur; nam quod in profundo est, veluti nigrum apparet.

Exemplo sit illud, quod in pupilla oculi intueamur nigrum, & tamen sub pupilla adest humor vitreus, deinde cryſtallinus, qui lucidissima sunt corpora, nec alia de causa, nisi ob sui profunditatem nigra nobis intuentibus apparent, quare pustula alba in profundo corneæ existens, apparebit ad nigredinem magis, quàm ad albedinem vergere quia membranæ corneæ squammæ sunt lucidæ, in quibus neq; terminatur visio nostra, sed benè potest terminari ab opacitate materiæ collectæ in ipsa, quæ quamuis sit alba, non poterit perfectè suam albedinem demonstrare.

Quapropter concludendum videtur non esse semper verum, quod pustulæ in profundo existentes sint albæ, in superficie verò nigræ, sed in superficie quales

A sunt natura, tales videntur eo, quod nihil sit, quod nós impediat: at quãdo in profundo sunt, apparent semper ad nigredinem vergere, secundùm magis, & minus: & hæc de essentia vlcerum oculorum, & de locis, quibus accidunt, hoc est de partibus oculi affectis: modò breuibus ad causas, signa, prædictiones, & curationem properandum est.

B

DE CAVSIS VLCERVM Oculorum.

Causæ horum vlcerum sunt vel internæ, aut externæ: interna causa est humor acris, & mordax in parte receptus, qui excorians membranam facit vlcus; aliquando etiam colligitur, efficitq; pustulas, & acredinẽ acquirẽs subiectas excoriat membranas, quare
C immediata, & proxima causa vlceris est humor acris, siue affluens, & receptus in membranis prædictis, siue in ijsdem sensim collectus, & putrefactus, qui acrimoniam acquisiuerit.

Causa verò exterior est quodcumq; habet contundendi, rumpendi, atq; incidendi facultatem.

Auicennas lib. 3. tract. 2. cap. 2. in-
D ter causas exteriores enumerat ophthalmiam, & bothor, idest tumorem prętet naturam.

DE SIGNIS VLCERVM Oculorum.

Signa alia sunt, quæ vlcus demonstrant, alia quæ membranas affectas distinguunt: priora afferuntur à Rasi,
E & ab omnibus medicis in hunc vsq; diẽ recipiuntur; quæ sanè sunt tria, nempe dolor fortis, hoc est acutus, quia à mordicatione fit humoris; vnde secundum signum est mordicatio; tertium lacrymæ ab oculo læso effluentes. Addatis aliud, quod palpebris apertis oculi globulus rubicundus cernitur.

Sed quoniam huiusmodi signa conueniunt

niunt etiam alijs oculorum morbis, & præter hoc non possunt contingere nisi membranis ipsorum; ideo cùm non vni ea sit membrana oculis nostris subiecta, quia vt diximus, vlcera tam corneæ, quàm adnata eueniunt, quædam particularia sunt signa, quę demonstrant, quando vlcus est in cornea, & quando est in adnata.

In cornea vlcus adesse significat nobis albedo quædam, vt iam satis supra dictum est, rubedo verò, quando adest in adnata, quia quemadmodum albedo illa ostendit esse vlcus in illa parte corneæ, in qua est albedo, ita rubedo in albo oculi existens, vlcus ibi adesse ostendit.

Sed dicet quis, si totum album oculi esset rubicundum, quemadmodum in ophthalmia contingit, quomodo poterit cognosci vlcus ibi existens?

Huic Rasis occurrit dubitationi dicens in albo oculi rubicundo, vlcere existente, maior aderit rubedo, quàm in alijs partibus. Addatis aliud signum, quod vlcus corneæ ab vlcere adnatæ distinguit, & est, quod quando in cornea vlcus fuerit, ægrotantes lumen tolerare nequeunt: deinde quia visio læditur, si præcipuè vlcus fuerit ante pupillam, quod clarum adeo est, vt nulla egeat probatione.

DE FVTVRO EVENTV VLCERVM *Oculorum.*

QVod ad præsagia spectat, longè periculosius est vlcus, quod corneæ contingit, quàm vbi adnatam obsideat, maximè verò omnium perniciosissimum est, si è regione pupillæ euenerit, quoniam potest efficere cęcitatem.

Sed quoniam vlcera non sunt vnius naturæ, aut moris, quia quædam dicuntur maligna, alia etiam cancerosa, ideo sciendum ex Aetio est, quod maligna vlcera in oculis maxima cum difficultate curantur, cancerosa verò nunquam, semperq; visionem tollunt: omne tandem vlcus internum est longè difficilioris curationis, quàm externum.

DE CVRATIONE VLCERVM *Oculorum per victus rationem.*

DE curatione loquens Rasis dicebat oportere eum, qui curaturus B est oculos, maximè exercitatum, atq; circa medicinę instrumenta apprimè instructum esse; cum verò instrumenta medicinæ sint tria, diæta, pharmacia, atque chirurgia, ijs omnibus vti debemus in oculorum curatione. At quoniam sum multa dicturus circa instrumenta medica in morbis thoracis, breuibus hic agam, remq; per capita tantummodo declarabo. C

Primò igitur veniens ad diætam, sub qua continentur sex res non naturales, circa quas tanquam proprium obiectũ versatur, statuo in primis aerem esse obseruandum, quia vt aliàs audiuistis, nonnunquam is habet rationem causæ, hoc est concurrit cum causis efficientibus; aliquando verò præbet materiam auxilij. Quando à materia calida, acri, D & mordaci vlcus euenit, tunc aer calidus concurrit tanquam causa fouens, proinde debet esse in qualitatibus actiuis temperatus, in passiuis verò moderatè siccus, ita etiam si vlcus à causa proueniat exteriori. Vt igitur vno complectar verbo, aer debet esse temperatus in actiuis, & passiuis ad siccum magis, quàm ad humidum vergens.

In reliquis alijs rebus non naturalibus moderatè se gerere debet ægrotus, E tam in somno, quàm in vigilia, nihilominus magis illi est dormiendum, quàm vigilandum. quia tunc temporis in somno coquuntur humores, ideo vbi adest ingens dolor, omninò inuigilare debet medicus, vt dormire æger possit. Auicennas cap. 5. lib. & fen. præcit. scribit, quod si vlcus fuerit in dex-

dextero oculo, quod tunc infirmus dormiat super sinistrum latus, & è contra. A

Quiescendum est, quantum fieri potest, quandoquidem in motu attenuari consueuerunt humores, atq; acriores reddi; tam ex motu corporis, quàm ex immoderatis animi affectionibus, quam obrem cauere æger debet à capitis motibus, à vociferatione, à sternutamentis, & huiusmodi, ex Auicenna, omniaq; B euitanda veniunt, quæ ad iram, ac validam animi commotionem deducere possunt.

Omnis repletio immodica est fugienda, quare vbi aluus non obediat, neq; ex consueto fluat, arte curandum est, vt intestina non modò à fœcibus, sed & ab humoribus euacuentur, clysteribus qui busdam aliquando lenientibus, nonnunquam verò acribus. C

Omni genere diuersionum, & reuulsionum agendum est, vt humor ad oculum affectum fluens retrahatur, vt pote frictionibus, cucurbitis, & huiusmodi auxilijs, de quibus particularius loquemur, quando sermo erit de morbis oculorum grauioribus, vt etiam egimus capite de ophthalmijs.

Victus ratio in alimentis sit boni succi, & facilis coctionis, & à principio debet esse tenuis, in progressu, & fine talis, ne æger debilitetur, & vt ait Auicennas, vt vlcus consolidetur: abstineat à vino saltem primis diebus, deinde caueat à conuiuijs, compotationibus, & ebrietatibus, ac crapulis per omne tempus morbi. D

DE CVRATIONE VLCERVM
Oculorum per pharmaciam. E

Quæ ad pharmaciam spectant, sunt syrupi alterantes humorem biliosum, de quibus egimus, & prolixiùs agemus infra, deinde & bilem educentia tam sub forma potus, quàm piulularum, vt sunt

Syrup. ros. sol.
Rhabarb.
Electuarium ex succo rosarum.
Et huiusmodi valentia educere biliosos, acres, & mordaces humores.

Pilulæ quoque commendantur, vt sunt.
Pil cochiæ.
Arabicæ.
Aggregatiuæ.
De luce.

Et quamplura alia reperiuntur ad humores ab oculis educendos, sicut etiam audiuistis supra cap. de ophthalmia, & audietis in alijs oculorum affectibus.

DE CVRATIONE VLCERVM
oculorum per chirurgiam.

Sed quidem vlcera oculorum, etsi ad sui curationem omne medicinę instrumentum requirant, nihilominus magis chirurgicum expetunt, quia opus est exterius applicare remedia, quæ applicatio certe videtur ad manuum operatione spectare, quamuis medicamenta ipsa ad pharmaciam redigantur.

De his nunc agendum proponitur, si prius admonuerimus vtendum esse aliquando sanguinis missione, facta vel euacuationis, vel auulsionis causa; indicatio enim sanguinis mittendi, vt sępè est à nobis repetitum, vel à multitudine ipsius, vel à motu est accipienda, quando igitur corpus est plethoricum, debemus mittere sanguinem, vt totum corpus euacuetur, vel per venam communem, aut per iecorariam ex cubito; quando autem peccat solummodo motu, debet educi sanguis, vt reuellatur; at si vtro que peccet modo, mittendus est, tum vt euacuetur, tum vt retrahatur, quod in hoc casu fieri potest per sectionem venę cephalicæ ad cubitum; atque si deriuandus est sanguis, tunc id efficitur per partem propinquiorem, quemadmodum si secaretur vena post aures, vel in fron

fronte, aut etiam in temporibus.

Cæterùm deriuatur per cucurbitas applicitas scapulis, ceruici, atque capiti; reuellitur autem iisdem admotis ad lumbos, magis ad fœmora, magisque ad crura: sed fusius loquemur de sangui nis mittendi regulis vniuersalibus, vbi sermo erit de morbis thoracis.

DE CVRATIONE VLCERVM oculorum per localia.

B Atque tempestiuum est, vt videamus medicamenta, quæ in hoc casu magis vrgent, vt sunt localia à duabus indicationibus proposita; nam hic adest morbus, & pars affecta, morbus indicat sui ablationem, oculus verò sui conseruationem, quare opus est, vt reperiatis medicamenta, quæ talia sint, vt vtriq; indicationi satisfacere possint.

Vlcus indicat sui vnionem, tanquam curationem per contrarium, vnio autem non potest haberi nisi mediantibus medicamentis exiccantibus, & abstergentibus; nam in quouis vlcere duo semper generantur excrementa, videlicet tenue, quod ichor vocatur, & crassum, quod sordes dicitur, ratione tenuioris excrementi indicantur exiccantia, ratione verò crassioris abstergentia.

Quare opus est ad vnionē inducendam vti medicamentis exiccantibus, atque abstergentibus, & pro diuersitate prædominij excrementi modò exiccantia, modò abstergentia debent in mixtione exuperare, nonnunquam verò esse oportet inter se æqualia.

Substantia porrò oculi constat ex humoribus, & membranis: humores sunt humidi, membranæ autem siccæ, quapropter qui vult rectè, & vt artis est curare oculorum affectiones, debet sibi parare medicamenta, quæ oculorum partes conseruent, vlcusq; ad sanitatem perducant, talia autem medicamenta oculorum morbis idonea vocantur à medi

A cis accommodato nomine collyria.

Verùm quidem est, quod apud Græcos authores istud nomen collyrij in duplici differentia accipitur. Apud Oribasium enim lib. 10. collect. apud Paulum lib. 7. cap 17. Celsum lib. 6. cap. 6. nonnunquam est genus medicamenti compositum ex succis, liquoribus, seminibus, fructibus in forma solida, ad longitudinem quatuor digitorum, estque veluti suppositorium quoddam, quo antiqui vtebantur ad varios vsus, sæpè ad aluum excitandam, & glans appellabatur, videturq; deductum ἀπὸ τοῦ κολλύριον, quod rotundum significat.

Sed in hac significatione in præsentiarum minimè est accipiendum; cum hoc loco nomine collyrij intelligamus speciem, seu genus medicamenti localis, C quo ad curandos oculos quotidie vtimur, quod ab Arabibus sief appellatur, & in duplici est differentia; nam aliud est fluidum, quod vt existimo, Galenus appellauit collyrium monohemerum, idest vnius diei lib. 4. de comp. med. per loca cap. 2.

Aliud est siccum, de quo ipsemet loquitur Gal. præcitato lib. cap. 5. quæ sanè medicamenta prædictas habent fa- D cultates, conseruandi videlicet oculos, atq; morbum propulsandi, nec vno modo conseruant oculos, sed omnibus modis, sicut Mesues docet lib. 2. cap. de oculorum affectibus.

Sed licet collyria alia sint fluida, vt illa, quæ monohemera appellantur, alia verò sicca, nihilominus quæ oculis applicantur, præcipuè in vlceribus corneæ, & adnatæ, de quibus agi- E tur, semper debent esse actu fluida, & humida, quod quidem Gal. pulchrè determinasse visus est lib. præcitato cap. 4. vbi loquens de ocularijs medicamentis diuidit in duo genera dicens alia vacare mordacitate, alia verò non esse mordacitatis expertia, omnia tamen vbi trita fuerint moderatè tribus liquoribus madefacta excipiuntur.

Di-

Dixerat autem hos liquores, seu pharmaca esse tria maximè oculorum morbis conuenientia, nempe fœnugræci decoctum, lac, & tenuis ouorum liquor, quæ nisi in promptu affuerint, loco ipsorum vult paruum gummi, aut tragacanthi esse accipiendum, & in aquę pluuialis copia esse immergendum, ac macerandum; indeq; vt ipsa aqua vtamur. Quando autem adsunt vlcera, fieri non potest, quin serosi adsint humores, qui sanè abluendi sunt, quod probe fiet cum prædictis rebus.

Sed ne multum immoremur, apud pharmacopæos adsunt semper in promptu sief appellata, hoc est collyria, quibus ad libitum vti possumus, inter quæ illud est, quod sief album appellatur à Rasi nostro, quod communissimum est medicamentum, eoq; vult esse vtendum cum lacte, quia ibi supponit adesse dolorem, & pulsationem.

Pro cuius ablatione ad remedia magis exiccantia, & abstergentia procedit iuxta Galenicam methodum, secundum quam iubet oculis vnum ex prædictis liquoribus à principio esse applicandum, simul cum tragacantho, atque gummi componendũ collyrium, quod citra mordacitatẽ abstergere, & exiccare valear: deinde ad alia, quæ maiorem abstergendi facultatem habent, atq; adstringendi nonnihil virtute pollent, accedemus.

Insuper potest parari medicamentum, quod ex rosis, ac thure confectum sit; nam thus modicam vim abstergendi habet, rosæ nonnihil adstrictionis, præter hæc thus vi moderata calefaciendi pollet, vndeconcoctorium est, doloréque sedare potest, vt ex Galeno loco præcitato habetur.

Eo pertinere videtur crocus, atque myrrha, quia eandem concoquendi cũ thure facultatem habent, atq; discutiendi. Differunt tamen ad inuicem crocus, & myrrha; nam crocus moderatè adstringit, myrrha verò cum adstrictione non minimum discutit, & reficcat

A humiditates, quamuis hæc ambo sint validiora ipso thure, quod maiorem discutiendi virtutem habent, carent tamen extergendi facultate.

Hinc est, quod ad vlcerum curationem thure admodum inferiora existunt. Sarcocolla etiam, atq; galbanum, & concoquendi, atq; discutiendi vires obtinent, sed prædictis maiorem; meliloti decoctum habet discutiendi vim

B sed nonnihil adstrictionis continet.

Hæc omnia medicamenta faciunt ad oculorum vlcera, quæ ita ad inuicem sunt componenda, vt simul & semel satisfiat indicationibus præsentibus, vbi igitur adstringendum sit, exiccandum, atq; abstergendum, non desunt collyria ex arte parata, quæ etiam ex prædictis parare per vos poteritis.

C Adest sief album, quod duplex est, aliud cum opio, aliud absq; opio, vbi dolor sedãdus est, accipite cum opio, vbi abstergendũ, & exiccandum, sine opio vbi denique magis exiccandum, & abstergendũ, habetur sief de plumbo paratum; & ambo hæc collyria describuntur à Rasi, in communiq; sunt vsu.

D Cæterùm est sief, quod Arabes appellant ex memithe ab eodem Rasi compositum, & in officinis seruatum, quo vti potestis: sief de thure idem præstat. Cum deinde vlcera abstersa fuerint, nihilq; aliud sit agendum, quàm cicatricem inducere, poteritis cum aqua rosata, thure, plumbo vsto, thutia præparata, ac modico croci collyrium parare, vt

℞. aquæ rosarum vnc. iij.
Plumbi vsti,
Thuris, ana drach. j.
E Thutiæ præparatæ, drach. ß.
Croci scrup. ß. M. pro collyrio inijciatur guttatim in oculum.

Auicennas ad vlcera oculorum abstergenda cap. 6. proponit collyrium cum aqua mellis, vel aqua fœnugræci, aut cum seminum lini mucilaginibus præparatum, nempe aliquo ex prędictis.

Mul-

Multa tandem ab Aetio, Paulo, & Auicenna proponuntur collyria, quæ ſanè optima ſunt; nullum tamen eorum ad vlcera cancroſa valet. Quod ſi quis vlcus canceroſum habet, ne deploratus relinquatur, blandioribus col-A lyrijs agendum eſt. Galenus præter collyria proponit fotum cum rebus diſcutientibus, exiccantibus, abſtergentibuſque ſpongia oculis applicitis: & hæc de curatione vlcerum corneæ, adnatæque, nunc albugines examinamus.

DE ALBVGINIBVS OCVLORVM.

CAPVT VIGESIMVMSEPTIMVM.

NOn putetis me velle capita Raſis ad verbum interpretari; quia nimius eſſem, nec quæ vobis ſum pollicitus, hoc anno abſoluere poſſem, ſed attingam tantùm, quæ vtiliora magis ſunt, quare relicto capite, de ijs, quę in oculos cadunt, cum omnibus pateat ijs ablatis nihil agendum ſupereſſe, propero ad ſequens caput, quod ab eo inſcriptum eſt de albuginibus oculorum, quorum cognitionem, & curationem in medium affero.

Sed circa præſens hoc caput paulum nobis immorandum eſt, afferendaque eſt affectus in primis per quidditatem, hoc eſt per definitionem, cognitio; primò enim albugo ea eſt, quàm Gręci λεύκωμα appellarunt, vt à Paulo lib. 3. cap. 21. & ab Aetio lib. 7. cap. 37. ſcriptum eſt. Verum huiuſmodi affectiones duobus modis conſiderarunt, primùm, vt ſunt in oculi ſuperficie, & huiuſmodi ſuo idiomate ἕλκη, aut νεφέλια nominarunt: deinde vt profundiores; atque altiores, & λευκώματα dixere, Latini verò albugines, & aliqui ex ijs craſſas vocarunt albugines.

Vnde Auicennas cap. 17. tract. 2. fen. 3. lib. 3. primis verbis, inquit ſcias, quod albugo in oculo alia eſt ſubtilis proueniens in ſuperficie apparente, & nominatur nebula, & alia eſt craſſa, & nominatur albugo abſolutè.

B Quod ad rem ſpectat, huiuſmodi affectiones ſiue in ſuperficie oculi ſint, ſiue in profundo magis, nihil aliud ſunt, quàm maculæ quædam ſecundùm magis, & minus profundę in membrana cornea albæ apparentes, proinde
C λευκώματα dicuntur, ſeu albugines, quia in nigro oculi albæ apparent; nam denſata tunica cornea ſuapte natura dilucida partes læſæ albæ apparent.

Idq; contingit etiam in glacie, quæ lucida eſt, vbi fracta fuerit, & denuò congeletur, fractio illa alba oculis noſtris apparet, quod idem in cornea accidit, vbi vlcere fuerit lęſa, deinde cicatrice conſtricta, & veluti conferruminata, vndę
D Aetius dicebat, quod poſtquam conſolidatum erit vlcus, non amplius ſubtus apparet humor aqueus, quia in ipſa cicatrice reddita membrana opaca terminatur viſus.

Eſt igitur albugo nihil aliud, quàm macula alba in cornea apparens, quæ quidem dici poteſt morbus in numero, aut in via, quia impedit actionem viſus inhibens ne intus penetrare poſ-
E ſint ſpecies viſibiles, aut extra ſpiritus ferri.

DE CAVSIS, ET SIGNIS Albuginum Oculorum.

CVm autem omnis morbus ſuas habeat cauſas huiuſmodi albuginis ſuas quoque habebunt: hę autem

ſunt cicatrices, quarum aliæ ſunt profundiores, aliæ verò magis in ſuperficie. Signa autem cicatricum petuntur ab vlceribus præcedentibus, ſed maximè ab albedine in cornea apparente, cuius ſignum aliud eſt, quod eam demonſtrat eſſe magis in profundo, ſi non admodū locus albus ſit, ſed cinericio colore præditus, aut ad nigredinem paulū vergens; nam vbi magis pateat albedò, tunc ſignum eſt ipſam in ſuperficie magis eſſe.

DE FVTVRO EVENTV Albuginum Oculorum.

QVod ad prognoſtica attinet, huiuſmodi affectio ſiue in profundo ſit, ſiue magis eleuata, ſemper eſt difficilis curationis.

Rurſus quoniam cicatrix alia eſt durior, & calloſa; alia verò mollior, pro diuerſitate huius ſymptomatis contingit etiam curationem variari, vnde [illegible]erius dicebat nō eſſe opus cicatricē calloſam curare, quia non cedit medicamentis.

Raſis in præſenti capite ſcriptum reliquit albuginem eſſe leuiorem in pueris ad curandum, quàm in ſenibus, ſubdens, cum ſit in ſenibus, fortè ad ſanandū eſt impoſſibilis, niſi ſubtiliſſima fuerit.

Non eſt tamen, vt exiſtimetis in pueris ideo curabilem reddi albuginem, quòd, vt nonnulli aiunt, cornea ſit mollis, quia hæc eſt pars ſpermatica, quæ ablata nequit denuò regenerari, ſed quia cum incurabilis, aut difficilis ad curandum ſit propter duritiem, & calloſitatem, quam contraxit, in pueris non tantum exiccatur, neq; tam impenſè calloſa ſit, vnde aliqua ſuæ curationis ſpes medicis relinquitur.

Quod in ſenibus minimè ſperare licet, ſi præſertim inueterata fuerit, & vt vno concludam verbo, vbi craſſa, & dura fuerit, nullam recipit curationem, ſin tenuis, mollis, & in ſuperficie, poteſt quidem, ſed vix, longo tempore, & maxima cum difficultate curari.

A Redditur quoque incurabilis, vbi adiunctos habeat aliquos affectus præter naturam, quemadmodum eſt ſuffuſio, aut glaucedo, de quibus paulò infra.

DE CVRATIONE ALBVGINVM Oculorum.

NOn minus huiuſmodi albugines requirunt medicinæ omnia in-
B ſtrumenta, ac faciant vlcera, quandoquidem opus eſt totius corporis prouidentiam habere, intueriq; an plethoricum ſit, an cacochymum, an vtrumque vitium adſit, & pro diuerſitate affectionis corporis, curationem oportet auſpicari.

Nam ſi corpus repletum ſit, inchoatur curatio à ſanguinis miſſione; ſi ca-
C cochymum ab humoris peccantis eductione; ſi verò cum cacochymia adſit ſanguinis abundantia; vtrumq; remediū eſt adhibendum, & pro diuerſitate dominii vnius, vel alterius, modò ad ſanguinis miſſionē, modò ad purgationem primò accedimus, quemadmodum ſupra admonuimus, & fuſius tractabimus paulò inferius.

De victus autem ratione nihil dicen-
D dum nobis eſt vltra ea, quæ capite præcedenti audiuiſtis, quia hic opus eſt cibis, qui boni ſint ſucci, faciliſq; coctionis. Pro potu aliquando aqua ſimplex, nonnunquam mixta, aliquando verò & vinum modicè concedendum eſt, ſed aqua probè lymphatum.

DE CVRATIONE ALBVGINVM Oculorum per localia.

E ACcedo modò ad localia, quæ maiorem partem habent in hac curatione, & dupliciter diſtinguuntur; nam quædam ad partem curatiuam attinent, quædam (vt Aetius ait) ad coſmoricen, ſiue exornatoriam ſpectant, quandoquidem inuenta ſunt à medicis quædam medicamenta albuginum de-

len·

lentia albedinem, & loco ipsius nigredinem inducentia.

Priora rursus sunt in duplici discrimine; nam aliqua sunt emollientia, alia verò resoluentia, alia excoriantia, atque exulcerantia, quæ ex Aetij mente debent euitari, sed non modò videtur idem Aetius prædicta inhibere, verum etiam illa, quæ ad cosmoticen spectare diximus, capite 40. apertè vituperat, eorumq; mentionem solum facit, prout satis est ad habendam cognitionem; cum illa à medico cognosci debeant, vt ad vsum reducantur, hæc verò, vt euitentur.

Iam verò ad cicatricem curandam; opus est, vt indicationes à natura rei desumamus; nam ea vel crassa, vel dura est. Si dura, quod durum est, indicat sui emollitionem, quod crassum, sui attenuationem: exordiamur igitur ab emollientibus.

Rasis duo medicamenta ad intentionem hanc idonea proponit; vnum est balneum aquæ calidæ, aliud verò est fomentum eiusdem aquæ calidæ, vultque faciem tandiu super vaporem esse tenendam, quousque ea rubicunda euaserit, cum hac tamen animaduersione, ne venæ oculorum tumeant, aut dolor excitetur, quia tunc ab huiusmodi præsidijs per aliquod tempus est desistendum; nam ex illorum nimio vsu excitaretur inflammatio.

Cæterùm ad emolliendam induratam cicatricem, mihi suffumigium probatur, quod ab huiusmodi herbarũ decoctione eleuatur.

℞. foliorum maluæ,
Radicum althææ, ana p. i.
Seminis fœnugræci, vnc. ß.
Aquæ, lib. ij.

Fiat decoctio, cui, dum euaporat, oculus superponendus est, ea ratione, vt is vaporem accipiat: ex quo medicamento sperare licet fore, vt cicatrix emolliatur, quæ emollita poterit inde facilius attenuari, atque deleri, quod A medicamentis attenuantibus fiet.

Inter alia propono vobis collyrium istud.

℞. thuris igniti, & statim in decocto fœnugræci extincti, drach. j.
Croci, scrup. j.
Mucilaginis fœnugræci, drach. iij.
Misce.

Vel potestis accipere medicamentum, quod ab Auicenna describitur ad hunc B modum.

℞. alcionij loti.
Sarcocollæ lotæ ana drach. ß.
Sacchari candidi, drach. ij.
Fiat puluis, qui excipiatur ex decocto fœnugræci.

Valet ad idem, & fortè præstantius est, quod conficitur ex succis fœniculi,
Rutæ,
Anagallidis,
C Chelidonij maris, ana drach. ß.
Thutiæ,
Squammæ,
Aloes, ana scrup. ß.
Mellis rosati,
Mucilaginis fœnugræci, ana vnc. j.

In hoc casu medicamentum egregiũ est, quod ab aliquibus pro secreto habetur, si accipiatur internodium fœniculi, atque perforetur ad nodum vnum; D deinde repleatur saccharo albo, & sale minerali ad æquas portiones, cera obturetur, atque ita per totam noctem detineatur, & mane liquor extrahatur, cuius immittes in oculum guttam vnam, nempe supra cicatricem.

Si validius cupitis medicamentum, curate, vt internodium sit ex ebulo.

At si cicatrix sit mediocris, potestis E addere nonnihil pulueris euphragiæ; si verò sit crassa, addatis modicum colocynthidos.

Sunt, qui panem conficiũt, in quo mabathrum, atque colocynthidem imponunt, & ex eo aquam extrahunt, appellantque aquam panis, habentque pro vnico remedio, huic affectioni.

Capiuaccius proponit pulcherrimum

præsidium, quod ad hunc modum componit.

℞. frumenti viridis, libr. ʃ.
Seminis fœniculi, lib. ſſ.
Salis mineralis, drach. iij.
Foliorum rutæ,
Euphragiæ,
Fœniculi,
Chelidonij,
Saluiæ,
Marrubij
Cucumeris agrestis,
Salicis, ana manip. ſſ.
Fœnugræci,
Rutæ, ana drach. iij.
Cinnamomi,
Caryophyllorum, ana drach. j. ſſ.
Croci, scrup. ij.
Colocynthidos, drach. ij.

Incidantur herbæ, contundantur semina, & infundantur in vino aromatico ea quantitate, vt superfluat, & immittantur omnia in vas æneum foramine occluso, quod exponatur soli per triginta dies, & frequenter agitetur, deinde fiat distillatio, & seruetur ad vsum.

Sed inter cætera medicamenta Rasis illud proponit, quod est omnium præstantissimum ad citò erodendam, & eradicandam omnem albuginem. Idem attestatur se non vidisse efficacius hoc, quinimo nullum obseruauit, quod possit illi æquiparari.

Recipit primò masacumiæ, quæ est (vt Dominicus Leo interpretatur) compositio quędam ex plumbo, silice, & vitro, qua figuli vasa terrea obliniunt, atque incrustant, quæ expositio magis quadrat, quàm eorum, qui dicunt esse aquam nitri, quia ex aqua nitri non potest fieri puluis, sicut Rasis ex masacumia, & reliquis vult fieri: id autem ita describit.

℞. masacumię,
Spumæ maris,
Stercoris lacerti magni,
Nitri,
Sacchari, ana partes æquales.
Fiat puluis ex omnibus.
Deinde
℞. acori, vel calami aromatici
Chelidonij, ana vnc. j.

Coquantur omnia in lib. aquæ ad consumptionem dimidij, colentur, & in tali decocto, puluis mergatur, mox in vmbra exiccetur, iterum conteratur, & mergatur, vt prius, ficceturq; quod postquam quater factumfuerit, siccetur, & tenuissimè conteratur, & super albugine subducatur.

Sunt, qui pro secreto habent, si oculus afficiatur à vapore ex decoctione meliloti, vel chelidonij, vel paleæ, hordei, aut auenæ eleuato, mane, & vesperi ante cibum ad faciei vsque ruborem, deinde lambatur à lingua puellæ, aut pueri, qui priùs fœniculum, aut rutam manderit: & hæc sunt medicamenta ad partem curatiuam attinentia.

DE CVRATIONE ALBVGINVM *Oculorum per medicamenta cosmotica.*

Quod modò attinet ad ea, quæ inter cosmotica recenseri consueuerunt à scriptoribus, dico in primis ex Aetio hæc esse euitanda, vt supra dicebamus, nihilominus talia possunt albuginem denigrare, quemadmodum ex vulgi opinione est lac asininum decoctum.

Est caro mali punici in aqua decocta, quæ prius est conterenda, & in aqua purissima decoquenda, quo deinde decocto abluere oportet cicatricem.

Proponitur succus hyoscyami per quindecim dies superpositus.

Dominicus Leo affert hoc medicamentum, vt maximè probatum.

℞. balaustiorum.
Acaciæ,
Chalcanthi,
Gummi arabici, ana drach. j.
Antimonij,

Gal-

Gallarum, ana drach. iij.
Coquantur in aqua, & decoctum pro linitura seruetur. Sed nimium temporis conterimus in afferendis huiusmo di medicamentis, cum apud Aetium, A & Gal. 4. de comp. med. per loca syluam reperire poteritis.

Et hæc sufficiant pro curatione albuginum oculorum, nunc ad reliqua tractationem dirigimus.

DE PTERYGIO, SEV VNGVE.

CAPVT VIGESIMVMOCTAVVM.

Post albuginum tractationem Rasis addit caput de affectione quadam externarum membranarum, quæ scabies appellatur, sed quia confusè admodum, & concisè duas affectiones hoc capite amplectitur, nostrum erit dilucidare, quid nomine sebel velit, quia cum versemur circa vitia corneæ, & adnatę, opus est, vt sigillatim vitia omnia, aut saltem præcipua expediamus vtriusq; membranæ, vt inde ad alia aliarum oculi membranarum properare possimus.

Hanc rem, vt dilucida methodo explicemus, operępretium est videre, an affectio illa præter naturam, quàm Græci appellant pterygion, sit eadem cum sabel Arabum, aut saltem videamus, in quibus ab ipsa differat, ex qua collatione innotescere poterit nobis, quid vtrumq; horum vitium sit, & quomodo curari debeat.

Sed dicet quis, quomodo, & qua ratione inquiris, vtrum vnguis, & sabel sint vnum, & idem, cum apud Auicennam fen. 3. 3. tract. 2. ea tractentur distinctis capitibus, & apud Halyabbatem idem habeatur 38. & 39. cap. suę practicæ, & apud Mesue lib. 2. cap. 7. & cap. 9?

Cui satisfacimus dicentes apud Arabes quidem differre inter se has duas affectiones, sebel nempe, atq; vnguem, siue vngulam, quamuis in determinan- B da natura vtriusque non conueniant inter se; nam Auicennas sebel vult esse membranam, vt paulò post manifestabimus; Rasis verò in præsenti scribit non esse membranam, sed quid simile membranæ; & antiquissimus Serapio tract. 2. de ægritudine oculorum cap. 4. inquit esse repletionem ex sanguine crasso, à quo inflantur venarum in mo C dum, ac rubent.

Auenzoar lib. 1. suæ medicinæ tract. 7. cap. 18. scribit esse texturam rubeam factam in superficie coniunctiuę, seu albedinis oculorum, hancque texturam non à venis veris, aut arterijs deductam esse ait, sed à materia simili venarum, quæ contextæ sunt in albis oculorum, quæ aliquando extenduntur, vt nigrum D oculi lædant.

Scribit enim venas has, aut arterias à quibus textura prodit, neque à iecore, neq; à corde suum ortum deduxisse, sed quoniam apud Græcos nulla sebel habetur mentio, meritò inquirendum proponimus, vtrum sint vnum, & idem; quare tractabimus de pterygio ipsius primùm examinantes definitionem, causas, signa, prędictiones, ac curationem.

E Si nominis huius verum etymon deducere cupimus, opus est, vt à vocis significatione eam exhauriamus, sed ne circa nomina diutius versemur, sciendum est, quod iam consuetudo inualuit apud Latinos, vt appellent vnguem eam oculorum affectionem, quam Cornelius Celsus ita appellauit, Græci pterygion

Aetius omnem sui ortum amplectitur, quare etiam videtur interpretari Galeni mentem.

Quod modò ad substantiam spectat, Paulus vult esse membranam similem adnatæ, quemadmodum & Galenus, quod est verum vt plurimum, quia & Aetius etiam eis consentit, sed addit aliquando esse veluti carnis excrescentiam quandam ab angulo magno enatam.

Quare vniuersalius loquendo ex Aetij sententia possumus dicere pterygium esse vel membranam quandam, aut carnis cuiusdam excrescentiam ab angulo oculi interno, vt plurimum ortum ducentem, & ad circulum iridem peruenientem, pupillamque occludentem; vnde ait esse morbum totius oculi, vt probè Galenus præcitatis locis inquit, quia primaria ratione oculus obtenebratur, qua stante definitione, nihil prohibet, quin ad pterygium Græcorum reducatur sebel, seu rebel Arabum, quia etsi substantia sebel sit diuersa à substantia pterygij, nihilominus modus, & locus generationis idem est.

Deinde, quia non secus atque pterygium totam pupillam tegit, vt sit morbus primaria ratione oculi, cum primò actionem ipsius lædat. Auicennas tertia fen tertij lib. tractatu 2. cap. 22. de vngula loquens scribit esse additionem velaminis continentis oculum, incipientis secundum plurimum à lacrymali angulo, at currentis super coniunctiuam.

Addatis, quod eadem videtur esse ratio, propter quam fortasse Græci non tam explicitè, & accuratè ipsum describ serunt, rati posse sub eodem capite comprehendi, quia siue membrana est, siue vena, aut arteria dilatata, siue vapor crassus à venis eleuatus, siue quid simile prædictis substantijs, indicatio, quæ sumitur ab ipso, est, vt auferatur tanquam quid præter naturam. Sed satis immorati sumus circa pterygium, ipsius que naturam declarandam, opus modò est, vt ad suas causas deueniamus.

DE CAVSIS PTERYGII.

Causæ huius affectionis videntur procul dubio referri ad totius corporis nimiam repletionem, quia etsi pterygium videatur constare ex membranea substantia, non est tamen (mea quidem opinione) vt existimemus eam spontè ortum ducere, quemadmodum fieri in ossibus appendices quasdam, quas exossationes appellamus, ex abundantia seminis apti ad ossium generationem quotidie obseruamus, quia huiusmodi fiunt à primordio generationis, neque aliquam impediunt operationem.

At huiusmodi membranæ ad nascentis germina non fiunt, nisi post generationem, quare nequeunt esse ex seminis parentum abundantia, sed ex humorum copia, & crassitie, qui dum in venis sunt, à virtute ipsarum tanquam aggrauantes protruduntur, ad partemque debiliorẽ delati, nempe ad oculum, primùm ibi moram contrahunt, rationeq; vt ait Aetius, lippitudinis cuiusdam scabiósæ, aut assiduæ defluxionis contingit ipsos humores extra venas delabi, & pro naturæ ipsorum diuersitate variam producunt substantiam. Si copia fuerit pituitosi, & lenti humoris extra percolati agente virtute conformatrice, quæ in eum elaborat, cum materia glutinosa sit, & lenta, distenditur membranę in modum, nec vera est membrana, sed, vt ait Rasis, quid simile membranę.

Causa igitur materialis est sanguis pituitosus, crassus, & glutinosus: efficiens est calor oculi innatus in eam agens, qui cum benignus sit, nec possit eam propellere, aut discutere, conuertit in membranam. Quod idem dicendum est de alijs substantijs, siue sint similes venis, aut carni, quia pro materiæ diuer-

uersitate aliquando quid simile carni nonnunquam membranæ, aliquando verò venis, & arterijs generari potest.

Cum autem venæ istæ ad oculum repletæ maneant, ab hisque eleuetur vaporosa materia, fieri potest etiam quid simile sebel Arabum, aut pterygio, quo ad effectum hoc est non secus à vaporibus impeditur visio, ac impediatur à prædictis materijs. Antecedens igitur causa est humor nimius in venis; coniuncta verò vel est membrana, aut vena, aut quid simile, vel vapor crassus.

DE SIGNIS PTERYGII.

De signis nihil est, quod dicamus, quia adeo manifesta est huiusmodi affectio, vt nec cæcum latere possit; vnusquisq; enim agnoscere poterit carnem, & membranam oculis enatam, quæ antea minimè aderat, cum præcipuè visio sit ab ea impedita.

DE FVTVRO EVENTV PTERYGII.

Quod ad prædictiones spectat, oportet considerare, an huiusmodi affectiones recentes sint, vel antiquatæ, quia magna pterygia, & antiquata vix curari; nisi per manuum operationē possunt: atque recentia iis præsidijs tolluntur, quibus albugines auferendas esse diximus.

Scribit Aetius vngues albicantes, fundumq; exiguum habentes, faciliùs curari; contrarios difficilius. Addit idem non posse curari crassa, & indurata pterygia. Cæterum neq; illa, quæ ex cancerosa carne sunt conflata.

Vbi simul cum suffusione adest pterygium, non est, vt tentemus ipsum curare, quia cum hac ratione curantur, vt liberetur visio, si auferatur pterygium, statim maior fit suffusio, cum autem hæc ipsa sit impedimento visui, non poterimus ex pterygij curatione oculum liberare, crescente suffusione, quæ A tollit visionem, vt suo loco audietis.

DE CVRATIONE PTERYGII

De curatione agentes dicimus indicationem desumi à pterygio, quod est quid præter naturam indicans sui ablationem, quæ ablatio fit per tria medicinæ instrumenta, nempe per diætam conuenientem, per pharmaciam, B quæ intrinsecus accipitur, & exterius admouetur, magis tamen per hanc, quæ localia admouet, quàm per aliam Cæterùm, & per chirurgiam, nec solùm per sanguinis missionem, sed per manuum circa oculum operationem.

Qui vult igitur methodicè procedere, opus est, vt omni ingenio curet, ne C humor superfluus, causa generationis huius affectionis, amplius in corpore generetur, ille autem, qui genitus est, non feratur in partem affectam: at non generabitur amplius humor, si causa ipsius generationis amputata sit; non fluet in oculum, si retrahatur. Primum fiet per rectam victus rationem, auferendo nimiam cibi copiam, eiusq; qualitates attemperandò, ideo debet medicus curare, D vt victus sit paucus, optimi succi, & facilis coctionis, nonnihilq; siccitatis in se habeat.

Deinde ille humor, qui ad oculum fluit, prohibebitur in ipsum ferri, primò si alteretur, & postea si extra corpus ducatur, qua in re pro diuersitate humoris diuersimodè agendum, vt aliàs intellexistis; si enim erit bilis, per cholagoga, si pituita, per phlegmagoga, si melancholia, E per melanogoga, operabimur, nempe humor extra corpus per secessum vno ex istis medicamentis educendus est: hoc igitur modo per diætam, & internam pharmaciam medemur.

Per chirurgiam verò, quando humores peccant in quantitate, & motu, mittendus est sanguis euacuandi, & reuellendi causa, vt aliàs vobis demonstraui,

&

& fumetiam hoc anno, Deo dante, declaraturus. Quibus sic, vt decet peractis, iam ad localia, & si opus est, ad manuum operationē est deueniendum: dicemus hic de localibus relinquentes manuum actionem chirurgis, quia hic tantummodo tractamus partem practicam, non chirurgicam.

DE CVRATIONE PTERYGII per localia.

MVlta certè proponuntur à scriptoribus medicamenta, quorum syluam ab Aetio habetis, & maximè à Galeno 4. de compos. med. ex sua, & antiquorum medicorū inuentione; difficillimum tamen est etiam recens pterygium medicamentis auferre, quia nō potest consumi, nisi medicamentis corrosiuis, quorū primò adhibēda sunt mitiora: deinde fortiora. Scribit Gal. 14. meth. med. cap. 19. pterygium adhuc molle medicamentis curari; at vbi indurauerit, curatur chirurgia.

Non desunt, qui primò curant ipsum decoctione emolliente, antequam collyria corrodentia admoueant, parantq; eam ad hunc modum.

℞. hordei manip.ß.
Maluarum,
Violarum,
Sem. lini,
Fœnugræci, ana manip.j.
Florum chamæmeli, pugil.j.ß.

Bull. in suffic. quantitate aquæ. Hac decoctione foueatur oculus cum spongia intus immersa, deinde fiat collyrium istud.

℞. lactis muliebris,
Croci,
Fellis, ana partes æquales.

Bulliant simul, deinde frigida oculo applicentur, quia non modò pterygium auferunt, sed dolorem, & inflammationem, & prohibent, ac remouent, vel paretur sic,

A ℞. succi populi, vnc.j.
Mellis, vnc. ij.
Misce, & hoc vnguento illine.
Ad idem collyrium, sed fortius.

℞. lapidis hæmatitis loti.
Aeris vsti.
Cadmiæ vstæ ana drach. ß.
Piperis albi, drach. ij.
Piperis nigri.
Spumæ maris, ana drach. iij.
B Zingiberis, drach. ij.
Amyli,
Myrobalanorū belliricorū, ana drac. ß
Croci,
Salis armoniaci, ana drach. j.

Terantur, & cum succo fœniculi fiat collyrium.

Aetius proponit testas sepiæ igni crematas, ac in cinerem redactas, & cum partibus totidem salis armoniaci puluerem facit, atq; in oculum inijcit.
C

Hæc sunt medicamenta secundùm magis, & minus valida, quæ vbi non sufficiant, recurrite ad collyrium viride Rasis, quod confert scabiei, vngulæ, & albugini, & in communi est vsu, ab eoq; descriptum est cap. de vngula.

℞. viridis æris drach. iij.
Chalcanthi vsti, drach. vj.
D Arsenici rub.
Nitri,
Spumæ maris, ana drach. j.
Salis armoniaci, drach. ß.
Ammoniaci thimiamatis, drach. ij.

Dissoluatur ammoniacū in succo rutæ, & cæteris in puluerem redactis admisceantur omnia; seruetur pro vsu.

Multa alia describuntur medicamenta à Mesue cap. de sebel, & de vngula, E quæ valida sunt, & optima; sed vt dictum, vix credibile est posse huiusmodi affectionem solis localibus auferri, sed opus est manus operatione, quam potestis videre in Aetio; eamque ad verbum conscriptam reperietis apud Dominicum Leonem lib. 1. sectione prima cap. 25. & hæc de pterygio.

DE SVGILLATIONE, ET PVRIS SVB CORNEA COLLECTIONE.

CAPVT VIGESIMVMNONVM.

QVoniam sequentes doctrinam, & ordinem Rasis in oculorum vitijs declarandis, de affectibus adnatæ, atque corneæ primò loqui à nobis inceptum est, vt hos expediamus duo adhuc examinandi se se offerunt, quorum primus procul dubio spectat ad affectus corneæ, alter verò ad corneam quidem, sed magis ad vueam attinere videtur, Paulus lib.3.cap.21. Aetius lib. 7. cap.27. Primò videamus affectionem illam, quàm ὄνυχα Græci appellant, Auicennas 3.lib.3.tract.2.cap.10. appellat saniem in siphac, nostrates dicunt esse pus sub cornea collectum; appellatur & à Græcis alio nomine ὄνυξ, idest vnguis, quia materia purulenta collecta sub cornea vnguis formam repræsentare videtur.

Cuius quidem definitionem inquirentes videbimus ex prædictis authoribus nihil aliud esse, quàm puris quādam copiā in membrana cornea collectam, quæ modò in superficie, vt ait Paulus, modò in profundo magis reperitur: non nulli sub tumore hanc collectionē puris enumerant: sed quidquid sit, verum hoc est, quod pus inter squammas corneæ collectum est, quod sane in tumorem eas eleuare potest, sed exiguum admodum, vt potius vnguis figuram, quàm tumoris imitari videatur, quemadmodum Paulus, & Aetius aiunt, itaque affectio est puris collectio, pars verò affecta est cornea.

Ad quam quidem affectionem reduci posse mihi videtur affectio illa, quam Græci ὑποφθάλμιον, & ὑπόσφαγμα appellant, nostri autem sugillationem, quæ à quibusdam macula oculi dicitur, quæ Paulo authore est humorum affusio, inter corneam, & crystallinum facta.

Alij dicunt esse sanguinis affusionem qui colligitur in membrana cornea, & B sub adnata, qui sanguis magis oculum lædit, quando sub cornea, quàm cum sub adnata est collectus, quia in cornea visionem lædit, quæ est oculi actio, atque si sub adnata fuerit, non potest visionem tam facilè lædere.

Istę duæ affectiones ad inuicem se consequi videntur, quamuis non semper sed eo tempore, quo sanguis colligitur C sub cornea, qui ubi discuti nequeat, primò grumescit, deinde putrescit, & tandem in pus conuertitur, quare sugillatio videtur quædam præuia ipsius puris sub cornea contenti dispositio.

In hoc tantummodo duo hi affectus differunt, quod in vno sanguis, aut humor alius continetur; in altero verò iam humor in pus conuersus est; nam quamuis Capiuaccius sugillationē repo D nat inter affectus communes adnatæ, & corneæ, & subiectarum partium, nihilominus videtur magis referri ad corneam, quàm adnatam.

Quod idem de pure est dicendum, quia si non discutitur sanguis, vt putrescat, est necesse, quare in quo loco est collectus, in eodem etiam putrefieri potest, quamobrem nullum inconueniens existimo in methodo medendi contingere, E si isti duo affectus eodem coerceantur capite, quandoquidem siue sanguis, siue pus his locis cōtineatur, est præter naturam, ijsdemq; auxilijs auferendus.

Sed non modò ad idem caput prædictę affectiones rediguntur; nam apud Auicennam lib.3. fen. 3. tract. cap. 10. eadem proportio videtur esse ab hypopyo ad vocatā proptosim, seu vt ait ille,

ad

ad rupturam corneæ, quæ est à sugillatione ad hypopyon, quia quemadmodum vbi sanguis sub prædictis partibus contentus putrescit, ex illoq; generatur pus, ita vbi diu pus ibi manens acrimoniam acquirit, membranam corneam corrodit, ac perforat, ex illa, vuea subiecta procidit, quare huiusmodi affectio licet diuersa sit à prædictis; nihilominus aliquam cum illis habet affinitatem, quia ad illas sequi videtur.

Sed iam reuertamus ad hypopyon, & dicamus esse pus contentum vel sub ipsa cornea, vel inter ipsius membranas, quod vnguis in modum ad iridis cõterminos extenditur, quo nomine, & vnguis appellata est: sugillatio vero est sanguis collectus, vel humor alius extranenatus vel sub adnata, vel sub cornea.

DE CAVSIS SVGILLATIONIS, ET puris sub cornea collectione.

CAusa sanguinis collecti immediata est retentrix virtus venarum labefactata, quę sanguinem retinere in ipsis non potest, quare videtur symptoma in genere retentricis labefactatæ, quæ vel per diapedesim, vel diæresim, aut anastomosim continuitaté venæ, quæ sanguinem cõtinet sanguinem, læsam habet.

De huiusmodi autem causis fluxus sanguinis è venis alibi sermonem habebimus, hoc loci solum dicendum est per diapedesim exire sanguinem è venis continuitate ipsarum relaxata, qui vbi discuti nequit, conuertitur in pus, vt dictum est, & est immediata materia ipsius puris.

DE SIGNIS SVGILLATIONIS, ET puris sub cornea collecti.

SIgna vt plurimum affectionis oculis subijciuntur; nam in [illegible] oculus rubet in ea parte, [illegible] sanguis est effusus, qui [illegible] [illegible], & tandem dealbatur, quando

A in pus est conuersus. Sed dicet quis viderisstatuere hypopyon esse terminum ad quem ipsius sugillationis quasi hypopyon non possit fieri sine sugillatione.

B Ego certe, si vultis me verum fateri, sum animis opinionis, quod pus fieri nequeat, nisi a sanguine, aut a carne consumpta, tanquam a proxima, & immediata materia, & proinde cum in hoc casu nulla adsit corrupta caro, existimo oportere semper ad puris generationem sanguinem adesse extrauenatum, qui aliquando [illegible] fit sugillatione, [illegible] nunquam vero insensibiliter [illegible], & in pus conuertitur, ex [illegible], vt dictum est, per corneam ad [illegible], ad conterminos,

C Potest etiam esse, quod putrescat in aliquibus locis circumuicinis, deinde putrefactus decidat in corneam, & hoc modo eueniat hypopyos sine sugillatione. Ambo in hoc signo conueniunt, quod actionem videndi impediant, in vno tamen [illegible] ad [illegible], in altero vero percipitur [illegible], sed cum dolore, atque [illegible] cum pulsatione.

D *DE FVTVRO EVENTV sugillationis, & puris sub cornea collecti.*

QVod ad prædictionem [illegible], ambo hi affectus ex Gal. etiam [illegible] in principio curabiles, 14. meth med. cap. [illegible], sed facilius sugillatio curatur, quando sanguis est paucus, neque [illegible] grumum

E conuersus, quia si [illegible], vel nullo modo, aut difficiliter admodum curatur: pus vero collectum, si per transpirationem, aut (vt aiunt) insensibilem halitum euacari nequit, euacuetur per sensibilem extractionem, & hoc per chirurgiam, nempe per sectionem factam, in decliuiori, ac commodiori loco, per quem facilius materia exitum habere possit.

DE CVRATIONE SVGILLATIONIS, & puris sub cornea collecti.

Oculorum tamen morbi ijs, quæ exterius applicamus potissimum debellantur. At curatio, quamuis per tria medicinæ instrumenta sit peragenda, curandum in primis est, vt æger victus ratione temperata, & medic[illegible] vtatur; cibus enim mod[illegible]atus [illegible], qualitate vero sit boni succi, [illegible] ctionis, & tempe[illegible] [illegible] potus a principio d[illegible] [illegible] aqua. Repletiones omnes fugiendus ideo alu[illegible] clysteribus irritata da[illegible].

De missione [illegible], vt supra in [illegible] affect bus dictum [illegible] in his [illegible] venit, [illegible] acuare enim [illegible] [illegible], & deriuare tam [illegible] vena, quã per cucurbitas, [illegible], & [illegible] reuellendi & [illegible] pollent, d[illegible] quibus [illegible] in morbis thoracis [illegible].

Gal[illegible] 14. meth. cap. vlt[illegible] scriptum rel[illegible] medi[illegible] [illegible] tẽporis hypopyos cur a sic sola c[illegible] con cussione [illegible] ægros in [illegible] quo, at que ad la[illegible] capite a[illegible] ta commod[illegible], vt omnibus p[illegible] deorsum cadere vid[illegible].

Pro pharmacia [illegible] peccans alterandus, & e[illegible] est suo loco, & tempore.

At localia ea sunt, quæ perpetuo applicari debent, inter quæ pro [illegible] Rasis pulcherrimum, & [illegible] mum remedium nobis proponit, & est istud.

℞. arsenici rubei,
Armoniaci,
Olibani,
Myrrhæ, ana drach. j.

Fiat sief, quod in succo coriandri [illegible] cetur, & in oculum [illegible].

Succus etiam coriandri cum aqua eufragiæ est auxilium leue ad [illegible] dum sanguinem.

Medicamentum quoq; ex [illegible], [illegible] teo, & albumine oui paratum, ac modico vini est laudabile medicamentum.

A Sief album cum opio, vbi dolor adest, & à principio proficit, in fine verò absq; opio.

In principio si sugillatio ab ictu, aut punctura prouenit, medicus debet vti repellentibus, vt est albumen oui cum aqua rosacea agitatum; vel vt inhibeatur sanguis, ne è vena exeat [illegible] me

B dicamento addendum est aliquid, quod [illegible] faculatem habeat, vt est my[illegible] aqua.

Cæterum valet ad discutiendum aqua fœniculi, in qua decoctũ sit semen f[illegible] cum medicamentis.

Sanguis etiam ex pal[illegible] à distillatus est præsentaneum remedium, vel columbæ, aut turturis.

C Sanguis hirundinis cæteris sanguinibus est anteponendus.

Lac præterea muliebre calidum [illegible] latum valet, cum quo albumen oui agitare o[illegible] est, [illegible] modo [illegible] thuris, atque croci [illegible] medicamenti pro discutione [illegible] censetur.

D In hypopyo verò semper [illegible] tia [illegible] vero [illegible], quæ discutiendi habent [illegible].

F[illegible] cũ decoct[illegible] in vino sponte [illegible] est oculo applicandum.

D[illegible] quod; ex fœniculo, [illegible], [illegible], [illegible], & [illegible] aqua [illegible] in hoc pro[illegible].

E [illegible] cum m[illegible] fœ[illegible] componunt, a[illegible] eam [illegible].

[illegible] sunt etiam laudantes portiones [illegible] cases sectas, atque oculi [illegible].

S[illegible] vim habe[illegible] in præsenti affectu vtilis habe[illegible].

Multa [illegible] sunt [illegible], quæ discutien-

tiendi facultatem possident, quibus pro indigentia est vtendum: & hæc est via, & methodus medendi per medicamenta pus per insensibilem viam educentia, quæ vbi nihil proficiant, perforare opus est adnatam membranam in decliuiori loco, & magis opportuno, per quem sperare possumus materiam euacuatam iri. Deinde in cæteris vlcus, vt tale, curandum est.

Post[illegible] nunc deuenire ad affectio[illegible], quam propr[illegible] à Græcis [illegible] diximus; sed quoniam non solum læditur

A cornea, verùm & subiecta vuea à proprio situ exit, hinc est, quod vtraq; membrana læsa est, & vtriusq; habenda est ratio, ideo antequā ad affectus vueæ, vel ad cōmunes vueæ, & corneæ deueniā, satius duxi cōmunissimam illam affectionem interpretari, quæ græcè ὑπόχυμα, latinè suffusio, barbaricè verò cataracta appell[illegible]ur, quæ etsi non sit propria corneæ affectio, nihilominus ad ipsam magis, quàm ad alias oculi partes spectare

B videtur, itaq; de ipsa primò tractandum proponimus.

DE S[illegible]FFVSIONE SEV CATARACTA.

CAPVT TRIGESIMVM.

D Ictum à [illegible]bis fuit cataract[illegible] [illegible] quam Ras[illegible] ap pel[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tem in o[illegible] [illegible]m, Auicen n[illegible]s [illegible] d[illegible] [illegible]um, ad corneæ læsiones magis attinere, quam ad al[illegible] partes, tamen vndequaq; ver[illegible] no[illegible] ess[illegible] videtur, quia inter scri[illegible]tores [illegible] exc[illegible]ari consueu it, in quo nam loco [illegible] ipsa contineatur; arbitrantur enim qu[illegible]dam [illegible] humorem crystallinum, & vu[illegible] contineri, alij inter vueam, & corneam, alij vero magis liberales [illegible] [illegible] totum illud spatium, quod est inter crystallinum, & corneam.

No[illegible] de[illegible] etiam existi[illegible] [illegible] hanc materiam collectam esse [illegible] [illegible] pe in for[illegible] vueæ, [illegible] cilio fac[illegible] [illegible] catara[illegible] [illegible] cundum quanti[illegible] & m[illegible] litatem, iu[illegible]ta qu[illegible] di[illegible] p[illegible] test contineri mod[illegible] [illegible] mo[illegible]dò in altero l[illegible]co, & [illegible] p[illegible] ctus; nam si m[illegible]ta si[illegible] [illegible] quantitas, conti[illegible] [illegible] spatio, quod est à cry[illegible] ad corneā, si minoris quantitatis sit, sed in cr[illegible] e

C excedat, à crystallino ad vueam est expansā, quia ob [illegible]ui crassitiem nequit per vueæ foram[illegible]n exire, vel quia pupilla est admod[illegible]m a[illegible]g[illegible]a, si vero sit pauca [illegible] densā m[illegible] br[illegible] in modum, tum [illegible] repl[illegible]bit prædictum f[illegible]amen, [illegible]que obstruet, q[illegible] oci[illegible]ca p[illegible]te[illegible] dici, quod diue[illegible]s in l[illegible]cis reperiat[illegible].

Dic[illegible]tur t[illegible] m[illegible] n[illegible] corneæ affectus, quia n[illegible] potest [illegible] nobis ni[illegible] [illegible] [illegible]anre cornea

D di[illegible] [illegible], q[illegible] [illegible] [illegible] ea sit à natura lucid[illegible], & [illegible]er[illegible]pic[illegible] d[illegible]a, vt per eam [illegible] [illegible] di[illegible]t, pe[illegible] lucidi[illegible]tem corneæ [illegible] pi[illegible]entes videmus suffusionem [illegible] di[illegible]cern[illegible] [illegible] ip[illegible] locum ab illaque catar[illegible] [illegible] corneam obseruam[illegible]s, quia i[illegible] perspicuitas ita læsa est [illegible] vt qui eam pati[illegible]ntur, nihil, aut parum [illegible]nt.

E Sed quomodocumq; [illegible]d sit, pl[illegible]cuit nobi[illegible] hoc loco de huiu[illegible] modi affectione pe[illegible]tractare, ex cuiu[illegible] qu[illegible]dem cog[illegible]tione notio[illegible]es redduntur plures ali[illegible] oculorum mo[illegible]bi: vid[illegible]amus igitur quid [illegible] sit. Auicennas lib. 3. fen. 3. tract. 4. cap. 17. e[illegible]m in hunc modum definit.

Descensus aquæ est ægritudo opp[illegible]tiua, & est humiditas extranea stans in fo-

foramine vueæ, inter humorem albugineum, & siphac, & corneam, quare prohibet penetrare formas ad visum.

Ad huius materiæ intelligentiam opus est, vt agnoscatis oculi structuram, quæ est, quod oculi exterior sanè pars, in qua apparent duo illi circuli, magnus nempe, & paruus, necnon & albu[illegible], constat ex membranis, vt dictum fuit, atque humoribus.

Membrana illa constituens album ap pellata est, vt diximus supra, adnata, hæcque à pericranio ortum ducit.

Cornea verò est pars maxime omnium membranæ, quæ à dura cerebri membrana proficiscens de[illegible] per neruum opticum deducta totum oculi globum attingit, sclirotisq; a [illegible] est appellata ob sui duritiem, exterius autem, qua circulum [illegible] lucida est, & propter hanc luciditatem cornea appellatur.

Sub tota hac membrana altera reperitur, quæ & ipsa totum globulum oculi amplectitur, nisi quod vbi sub cornea extenditur, p[illegible] m est depressa, ac plana, cornea verò extra oculum protuberat, in cuius medio foramen paruum rotundum exculptum est, quod oculi pupilla vocatur.

Hęcq; membrana duplici nomine appellatur; vbi enim a pia membrana cerebri exoritur sub dura, deorsumq, per opticos delata dilatatur, [illegible] oculum amplectitur, excepta anteriori parte, vbi perforata est posterius, dicitur rhagoides, seu [illegible], nostri dicunt secundinam, seu rhagoidem tunicam, anterius verò appellatur vuea, quia non secus atque vua est perforata illa in parte, à qua pediculus extrahitur.

Huius duplex consideratur superficies, interna, & externa: interna superficies posteriori in parte oculi est iridis in modum colorata, exterius autem vsque ad corneæ regionem, nempe ad circulum iridem est impensè nigra, anterius verò contra se habet; nam superfi-

A cies externa, quæ respicit corneam, variè colorata est pro hominum diuersitate, atque ipsa colorem in oculo exprimit, quem videmus, interius verò qua crystallinum respicit, est admodū nigra.

Inter igitur has membranas immediatè sub cornea continetur humor aqueus, & albugineus appellatus, transitq; per vueæ foramen, & ad cristallinumque humorem extenditur, totamque illam

B occupat regionem, quæ a cornea ad humorem [illegible] est, crystallinus autem in humore vitreo omnium maxim[illegible] in medio in veluti innatat.

Stante [illegible] oculorum delineatione, Auicenna ea d[illegible]ione nobis ostendit [illegible]ractam, seu [illegible], quam appellat aquæ descensum obstruere pupillam oculi, & merito quidem;

C nam cum [illegible] tanta sit quā titatis, vt a crystallino ad vsq, corneæ regionem sub vuea, & per [illegible] em acutum penetret ad corneam vsq, necesse est, vt pupillam obstruat secundum magis, & minus pro diuersitate crassitiei, & copiæ ipsius aquæ collectæ.

Quare cum perueniret pupillam, est impedimento, quo minus penetrare queant species, cum autem ad corneam vsque sit extensa, non in ure dicimus posse ad corneam [illegible] addatis, quod per corneam, eam in oculo adesse cognoscimus, quia per corneæ luciditatem vsus ad materiam hanc collectam

D penetrat.

Hæc est Auicennæ definitio, ex qua docemur in suffusione oculum lumine consueto priuari; quia obstruitur pupilla, vnde erit dicendum ipsam suffusionem (vt Gal. 15 cap. lib. de diff. mor-

E borum) esse morbum à toto genere, impedientem primario oculi actionem. Aliqui hoc loco inquirunt, & mea quidem [illegible] non admodum consulto, an aliqua pars in suffusione ita sit aucta, vt dici possit morbus in numero.

Sed dices, illud, quod inter loca prædicta collectum est, ita vt impediat vi-

visionem, est ne pars corporis adnata, A an quæpiam materia collecta?

Cui dicendum est à principio esse humiditatem quandam fluidam per humorem aqueum veluti innatabilem, quæ deinde progressu temporis incrassatur secundum magis, & minus, sæpè totã pupillam obstruẽs, aliquando verò nõ totam.

Nonnulli dicunt esse pituitosæ materiæ collectæ copiam humano semini nõ absimilis, B quæ temporis progressu incrassatur viam omnem specierum, atq; spirituum intercludẽs, & quamuis sit aliquid præter naturam à toto genere collectum, nõ propterea appellatur morbus, sed dicitur morbus, quia colligitur ante pupillã, quo nomine læditur actio.

Quare appellatur potiùs morbus in via, quàm in numero partium adaucto, propterea quod pars nulla adaucta C verè est, nisi dicamus materiam hanc esse partem excrementitiam, ideoq; posse appellari morbum in numero, sed impropriè. Mihi igitur videtur dici posse suffusionem morbum esse in via impedientem oculi visionem à materia præter naturam collectam, prouenientem inter spatium illud, quod est intra crystallinum, & corneam membranam.

Suffusio conuenit cum albuginibus, D & vlceribus, necnon cum sugillatione, & glaucomate, quia est morbus, non secus atq; prædictæ affectiones læsionem oculis afferens.

Differt à nebula, tum quia humor collectus est in cornea, tum quia visionis fit veluti obtenebratio quædam, & homines vident veluti per velum aliquod.

Differt tamen materiæ, necnon loci ratione ab vlceribus, quia in vlceribus, E diuersa est materia, quia tenuis esse potest, & crassa, sed quæ sit acris; loquor nunc de vlceribus à causa interna enatis, quia, vt audiuistis, fiunt etiam ab exteriori causa.

Ceterum locus, in quo colligitur materia in vlceribus est cornea membrana, in suffusione autem est spacium à cornea ad crystallinum.

Differt etiam ab hypopyo, quia in primis materia est pus, deinde in aliqua parte ipsius corneæ est collectum figuram vnguis aliquo modo æmulans, in suffusione verò materia est pituitosa, deinde sub cornea collecta est totam illam occupans.

Differt tandem à glaucomate, de quo paulò infra, quia est concretio humoris cuiusdam secundùm magis, & minus visum impedientis: glaucoma verò est humoris, seu, vt nonnulli aiunt, humorum vitrei, & crystallini ad cæsiũ colorem mutatio, qua visio omninò intercepta est.

Neq; eadem est suffusio cum obstructione, seu oppilatione, quæ in neruis opticis quandoq; fieri contingit, primò quia, quando nerui optici obstruuntur, nullum signum huius oppilationis in oculo apparet, vt in suffusione: deinde quia cum suffusio sola est absque nerui oppilatione, si oculus claudi iubeatur, claususq; paulò confricetur, deinde aperiatur, conspicietur pupillæ motus dilatationis; at vbi neruus est oppilatus, pupilla nullo modo mouetur, quia spiritus ad pupillam vsque permeare nequeunt; vbi verò adest suffusio sola, spiritus probè ad pupillam vsque fluunt, ipsiusq; dilatationis authores fiunt.

Deinde in obstructione prædicta nulla humiditas perturbata in pupilla conspicitur, quo nomine, & gutta serena à Latinis dicitur, quia dum homines talem oculorum affectionem patiuntur, nobis eorum oculos intuentibus nihil prorsus in oculo apparet, quod lucidum non sit, sed pupilla clara, & serena apparet, in suffusione è contra aut agitata est, aut perturbata.

Suffusio non semper eiusdem coloris est, ex quo nonnulli à coloribus varias ipsius desumpserunt differentias, dicentes aliam esse albam quidem, sed aerei coloris, aliam ad margaritas magis accedere, aliquæ sunt, quæ assimilantur vitro fuso; habent enim luciditatem veluti

luti

luti cineritiam. Alij ad colorem plumbeum animaduertunt nonnullas cataractas declinare; alij ad viridem; alij ad argenti albedinem; alij quoque ad albedinem gypsi flectere suffusiones obseruant.

Sed quamuis huiusmodi colores videantur prouenire ab humorum cum pituitosa materia mixtione secundùm magis, & minus; nihilominus non multum euariant in curandi ratione, ideoque hæ differentiæ non videntur admodum æstimandæ.

Addatis etiam, quod colores in huiusmodi oculorum affectibus non possunt periectè conspici, quales reuera sunt, vt supra audiuistis, quia dum loqueremur de pustulis, vidimus inter grauissimos authores esse diuersitatem, alijs existimantibus, profundiorem pustulam suapte natura nigram, albiorem magis apparere, in superficie verò existentem, conspici nigram, cuius contrarium alij asserebant, quare non est, vt magni faciamus huiusmodi differentias.

Verum maximè æstimandæ sunt illæ, quæ fiunt per essentiam, mox, quæ per consensum, deinde illæ, quarum meminit Auicennas cap. 17. tract. 4. lib. 3. fen 3. quæ desumptæ sunt à maiori, & minori actionis læsione, quandoquidem aliæ sunt suffusiones, quæ totam tollunt obiectorum visionem; aliæ verò sunt, quę ipsorum non nisi latera videri permittunt, in medio veluti fenestram quandam relinquentes, aut aperturam; aliæ solam medietatem; alię verò culices, & muscas apparere faciunt obiecta.

Huiusmodi differentiæ ostendunt maiorem, & minorem oppilationem, seu pupillæ obstructionem, quæ differentiæ non solum ad curandi rationem, sed ad affectus cognitionem faciunt, quia tum demonstrant maiorem, & minorem obstructionem, tum etiam ipsius materiæ quantitatem, vel minorem, & maiorem eiusdem crassitiem.

A Hæ omnes suffusionum differentiæ ad duo capita referuntur, nempe ad suffusiones per essentiam, & ad illas per consensum, ad quæ quidem capita cum omnis ratio curandi sit directa, opus est, vt signa quibus possit vnumquodq; deprehendi, in medium afferamus, vbi priùs attulerimus causas, vnde prouenniunt suffusiones.

B

DE CAVSIS SVFFVSIONIS, seu Cataractæ.

Causas omnes ad duo genera reuoco, ad internas, scilicet, & externas: interna causa aut est antecedens, aut coniuncta: ad antecedentem, non modò refertur humor paratus, aut vapor ad suffusionem faciendam, sed etiam oculorum intemperies, atq; composi-
C tio; nam intemperati ij ad frigiditatem facilè accipiunt humores, & vapores ab alijs partibus.

Quod idem existimandum est de compositione non proportionata, vnde dicebat Arist. 3. probl. oculos prominentes facilè offendi, & 5. de gener. an cap. 1. dicebat eos, qui oculos prominentiores habent, esse faciles ad iniurias reci-
D piendas.

Cæterum non modò, qui oculos extra prolatos habent, dicuntur habere eorundem malam compositionem, verum etiam strabones, nempe eos, quorum oculi toruè respiciunt, quia pupilla non obtinet proprium locum, quare huiusmodi oculi dicuntur magis dispositi ad læsiones recipiendas, peccareq; in conformatione.

E Humor verò, & vapor habent rationem causæ ancecedentis, non tamen omnis humor aptus est ad affectum hūc procreandum, sed solummodo, qui pituitosus est, vel solus in corpore existens, vel quod cæteris prædominetur, sed quemadmodum dictum est, cataracta alia est essentialis, alia per consensum. Prioris causa est humor, se-

paratus vt sursum feratur.

Causa verò coniuncta essentialis est humor, vel fluxus, vel collectus; fluxus quidem, quia à capite, & à toto potest materia fluere ad oculum, primò quidē per internam substantiam nerui optici, quæ, vt aliàs intellexistis, est perforata, deinde inter vnam, & alteram substantiam, & per has vias ferri ad anteriorem faciem ipsius crystallini.

Fernelius clarissimus author lib. 5. pathol cap. 5. scribit vno die factam fuisse perfectam suffusionem, materia à capite per neruum delata opticum.

Vnde Gal. lib. 14. meth. med. cap. vltimo, dicebat hypochymata fieri quandoque ex serosa materia, quæ cum tenuis suapte natura sit, potest à capite per venas fluere, atque ad oculi prædicta loca deponi; nam per retinam membranam plures sparguntur venæ, per quas à capite ad oculum humor serosus ferri potest.

Addatis, quod plures aliæ sunt venæ terminantes ad coronam vocatam, seu ad iridem, per quas idem serosus humor fluere ad oculum potest, ex quo generatur suffusio, quare hæc erit vna differentia suffusionis à causa efficiente desumpta.

Sed præter serosam materiam solet etiam per venas affluere ad oculos materia pituitosa, quę ibi recepta, magisque incrassata suffusionem procreat, quæ fit etiam per congestionem, quando oculi languidi sunt, ac debiles, corpusq; scatet pituitosis excrementis, & quando pro oculi alimento sanguis ad ipsum transmittitur, neq; ob eius debilitatem potest transmutari, aut si transmutatur à virtute expultrice, nequeunt superflua eijci: quare ibi collecta, sensimq; adaucta cataractam efficere possunt.

Quamobrem dicendum venit hypochymata, & per fluxionem, & per congestionem fieri posse, nempe illa, quæ per essentiam à capite fieri dicuntur,

A quæ verò per consensum sunt, fiunt duobus modis, primò quidem à ventriculo, vt Galenus ait lib. 4. de loc. affect. cap. 2. & lib. 1. de caus. sympt. sursum ab eo eleuatis vaporibus facientibus similia symptomata ijs, quæ in suffusionibus euenire solent: quare immediata causa huius suffusionis per consensum est vapor condensatus, & in oculum concretus, & hic est vnus suffusionis per

B consensum modus.

Secundus est à capite, quem modum tetigit Gal. 4. de locis aff. præcitato capite, lib. de affectibus oculorum capit. 37. & à Capiuaccio solo fuit animaduersus, vt quando biliosus succus in cerebro collectus fuerit; nam cum perurente febre, eo tempore succus afficitur, vt ea, quæ ab igne torrentur, tum oritur

C fumus veluti in lucernis ab oleo, qui per vasa, quę ad oculum tendunt delapsus visorum in ipsis causa censetur.

Huiusmodi species suffusionis, etsi à paucissimis obseruetur, à capiteq; prodeat, est nihilominus per consensum, quia absq; oculorum aliqua affectione ab hac fumosa materia fiunt effectus quidam similes veris suffusionibus: habetis igitur suffusionis causas internas,

D nempe antecedentem, & coniunctam.

Causæ verò exteriores sunt omnia illa, quæ oculos infestare possunt, quemadmodum ea, quæ ab aere prodeunt, vt nimia frigiditas, caliditas, vel ipsius crassities, aut mala alia qualitas, & tandem omnia, quę lædendi facultatem habent in oculos irruentia: hæc de causis.

E

DE SIGNIS SVFFVSIONIS, *seu Cataractæ.*

VEniendum est ad signa, quæ ad hæc duo capita reduci debent, nempe ad demonstrantia suffusionem per essentiam; & eam per consensum. Rursus ea sunt hic consideranda, quæ affectionem futuram prænuntiant,

Vv aut

aut eandem iam præsentem demonstrāt. Futuram suffusionem per consensum vel à ventriculo, vel a capite coniectura quadam habemus; nam signa præsentem demonstrantia ferè eadem sunt in essentiali, atque in ea, quæ per consensum est.

Aetius lib. 7. cap. 51. à quo authores ferè omnes signa accipiunt, scriptum reliquit, qui incipiunt suffusiones pati, illis sæpè obuersari ante oculos veluti culices quosdam exiguos, deinde & caliginosa quædam: addit etiam aliquibus piliformia quædam corpora, nonnullis lanarum filamenta, quibusdam verò araneorum texturas ante oculos offerri, & quibusdam tandem lumen, seu lucernam aspicientibus id euenire, vt illis videatur circa lucernam veluti circulum apparere.

Hæc quidem signa omnibus suffusionem tam per consensum, quam per essentiam patientibus euenire consueuerunt; verùm quidem nonnulla sunt, quæ essentialem ab ea, quæ per consensum est à ventriculo, distinguere possunt, & primò desumo ab eodemmet Aetio vnum signum, quod est a pupillæ luciditate.

Nam vbi hæc ipsa rectè intuentibus nullam labem, aut perturbationem præsefert, ad hæc huiusmodi imagines citò transeunt, percipiunturq; magis in vno oculo, quàm in vtroq; ventriculusque aliquem laborē percipiat, vel cruditatis aut alterius cuiusque affectionis, & ad ipsius affectionem sequantur in oculis prædictæ visiones, iam habemus suffusionem esse à ventriculo, si præsertim symptomata prædicta diu sine affectione pupillæ perdurauerint.

His notis poteftis deprehendere suffusionem per consensum à ventriculō; at illa, cuius supra meminimus, quæ fit à capite, non potest fieri, nisi quando ob ingentem caliditatē succus biliosus aduritur, ita vt ex ipsius torrefactione assurgat fumus, qui à capite per venas ad A oculos feratur: id autem non potest euenire, nisi in vehementissima febre, quare raro contingere potest, & vbi euenerit, ex prædictis facilè agnoscetur.

Vbi verò prædicta simulachra ob oculos frequenter obuersantur, Intueri oportet pupillam, quia solet conturbari nebulæ in modum, aliquando effingere aquam maris, quæ vbi in pupilla appareant, indicium habemus suffusionem B esse per essentiam: hęc sunt symptomata, seu signa, quæ futuram prænunciant suffusionem tam per essentiam, quam per consensum.

Venio ad ea, quæ iam perfectam esse demonstrant, & primò quando in oculo veluti nubecula apparet, hominemq; audimus conquerentem se non videre nisi per nebulam, & progressu temporis nihil, aut parum admodum, vel diuersimode obiecta, vt supra retulimus, C intueri; nam alii nihil prorsus de obiecto vident, alii solummodo latera, alij alio, vt audiuistis, modo.

Quando igitur homo nihil videt, perfecta tunc est vt ait Aetius, suffusio, & præsertim, quando pupilla nihil prorsus translucet, sed vel alba ita apparet, vt ad aeris, vel gypsi, vel alterius rei albedinem, aut ad vitri luciditatem conuersa D videatur, quare etiam ab oculorum sensu ipsius medici periti, & ab infirmo referente quàm certissima habentur signa.

Non est igitur amplius immorandum circa signa suffusionem declarantia verùm ad ea properare expedit, quæ ipsam vel curabilem, aut incurabilem esse declarant, quæ & prognostica, ac prædictiones E dicuntur.

DE FVTVRO EVENTV *suffusionis, seu cataractæ.*

PRimum ex prognosticis desumptum ab experimento quodam, de quo mentionē facit Serapio tract. 2. cap. 9. Auicennas in præallegato loco, &

A & omnes, qui tractant de ipsius curatione; est autem tale, vt clauso oculo sano, pollice leniter contrectetur, ac confricetur oculus suffusione affectus, deinde aperiatur altero clauso, si tunc temporis videatur dilatari pupilla, signum certissimum est, non quidem vt aiunt quamplures suffusionem auferri posse, sed ablata suffusione ægrotum posse recuperare visionem.

B Certissimum enim est vias, per quas spiritus ad oculum ferũtur esse apertas, ac minime obstructas, nempe neruos opticos, è contra verò vbi prædicto experimento non dilatatur pupilla, quamuis de medio suffusio tollatur, non propterea poterit suffusus oculus visionem recuperare, quia signum est neruos opticos ita obstructos esse, vt non præbeant viam visorijs spiritibus, quare frustra quæres auferre suffusionem.

C Desumo aliud signum ab alio experimento communiter ab authoribus in medium allato, ex quo infero, quando sperare licet, fore vt arte suffusio deleatur, vel minimè auferri posse. Dictum est etiam esse materiæ cuiusdam collectionem, hęc vel ex frictione oculi prædicta mouetur, ita, vt videatur quodam modo fluitare aperto oculo, ac dispergi,

D & tandem reuniri, vel hęc ipsa nullo modo, aut vix mouetur.

Si primo modo signum est posse ipsam auferri, vel manu, vel medicamentis; si secundo modo, declaratur nobis materiam non solùm esse crassam, sed membranæ in modum compactam, proinde nullam posse recipere curationem ex medicamentorum applicatione, quamuis illa, quæ diuellitur medica-

E mentis, sit leuior, quæ verò non, instrumento idoneo magis auferri poterit.

Aliud à tempore desumi potest; nam dicunt omnes, experimentoque confirmatum est, antiquatam suffusionem sanari minimè posse, recentem autem posse curari, si præsertim parua fuerit, materiaque nondum conglobata.

Quartum prognosticum à colore acceptum est; dicunt enim practici suffusionem albam aereæ albedinis, vel tendentis ad album margaritarum, denique quæ colorem plumbeum refert, posse ad sanitatem perduci: è contra difficilis curationis est suffusio subflaua, violacea verò, vel nigra, aut viridis coloris est omninò incurabilis.

Tandē possumus à causa interna, & externa deducere prædictionē; nā si ab exteriori oriatur causa, nempe vel à percussione, aut læsione aliqua de repente in oculum irruente, redditur curabilis; at si a causa interna, euenіat, vt pote à mala capitis qualitate, aut ipsius etiam oculi, vel incurabilis, vel saltem maxima cum difficultate curabilis efficitur.

Vnde Rasis cap. de aqua descendente in oculū dicebat, ex eo verò quod ex proprio oculi vitio contingit valde timendum est: hæc de præsagijs, ad curationem deuenimus.

DE CVRATIONE SVFFVSIONIS *seu Cataractæ per victus rationem.*

Curatio huius affectionis triplici medicinæ instrumento est tentanda, diæta, pharmacia, atq; chirurgia. Dicebat Celsus victum esse debere à principio tenuem, ac etiam in progressu temporis extenuantem, quamuis paulò pleniorem, ideo cibus esse oportet optimi succi, & qui facilè conuertatur in substantiam nutriti, paucissimorumq; excrementorum.

Panis igitur debet esse ex optimo frumento, & bene fermentatus. Qui in eo fœmina fœniculi, vel eufragiæ ponunt, mihi aberrare minimè videntur, cum opus sit modicè attenuare, partemq; affectam, quantum fieri potest, respicere.

Carnes assatę, ac conditę cinnamomo, caryophyllis, zingibere, & huiusmodi rebus optimæ censentur. Pro potu aqua præferenda est, vel simplex, vel in qua

cinnamomum, aut anisi, vel tale quid piam ebullierit: aqua hordei, vel sacchirata est apposita, sed vinum toto tempore curationis est curandum, sicut quę flatus, humoresq; crassos generare in corpore possunt.

In cæteris declinare debet infirmus ab illis, quæ immoderata sunt, ideo aer humidus nimis, aut frigidus, vel calidus est illi fugiendus, moderatus igitur in actiuis, & qui paulum ad siccitatem vergat, vtilis esse poterit.

Somnus nimius est fugiendus: exercitium quoq; moderatum esse debet, quod vbi fieri non possit, saltem frictionibus partes inferiores moueantur.

Animi affectiones immoderatæ euitentur, quæcumq; illę sint. Tandem curandum est, vt aluus, si non natura, saltem arte singulis, vel saltem alternis diebus fluat, quæ vbi non obedierit, arte excitanda clysteribus quibusdam, tum lenientibus, tum etiam attrahentibus, & expurgantibus, vel saltem balanis quibusdam arte factis.

Hæc est cura vniuersalis huius affectionis, quæ per instrumentum diæteticum fieri conuenit, vnde Auicennas tantum diætæ tribuit, vt scripserit se aliquem vidisse, & agnouisse, qui abstinentia, & minoratione cibi, atque victus ratione exiccante se ipsum ab hac infirmitate liberauit.

DE CVRATIONE SVFFVSIONIS, seu Cataractæ per Pharmaciam.

QVod spectat ad pharmaciam, primæ partes curationis huius affectus debentur ei præcipuè parti, quæ docet applicare localia medicamēta, quia, quæ humorem internum respicit, vniuersi corporis expurgationem considerat, ideo in primis curandum est, vt corpus ab excrementis superfluis mundetur.

Hoc siquidem modo inhibebimus, ne pars aliqua in oculum, aut oculos affe-A ctos feratur, ille autem cum pituitosus sit crassus, & lentus, nō poterit è corpore educi nisi in primis præparetur, viæque, per quas ferri debet, aperiantur.

Vtriq; autem indicationi satisfacere possumus vnico remedio, quod attenuandi, incidendi, & deobstruendi facultatem habeat, qualis est syrupus de bettonica, de stœchade, oxymel simpl. rhodomel, syrupus de quinq; radicibus, B & omnes illi syrupi, qui humorem pituitosum alterare sunt apti, de quibus satis aliàs dictum est, & infra dicetur, quibus quando materia præparata fuerit, medicamento aliquo idoneo educenda est, quod magis conueniens videtur in solida, quàm in humida forma, tale autem maximè commendatur.

℞. pilul. aggreg.
Cochiar.
C Lucis, ana scrup. ij. fiant p. num. 7. aurentur.

Pil. de hiera cum agarico in hoc casu conueniunt.

Cęterùm medicus potest sibi parare medicamenta phlegmagoga, prout opus videbitur, tam in solida, quàm in liquida forma, quemadmodum istud est.

℞. agarici trochisc. scrup. iij.
D Syrup. rof. sol.
Syrup. de polypodio Aug. ana vnc. ij. ß. misc. pro potu.

Qua facta purgatione aliquando contingere potest, vt vnica hac euacuatione intentum habeamus, quod si non non euenerit, non pigebit prædicta seruata methodo denuò corpus à superfluis mundare. Tandem ad localia properandum est, in quibus certè si aliqua spes E curationis aderit, poteris hisce magis quàm alijs eam consequi.

DE CVRATIONE SVFFVSIONIS, seu Cataractæ per localia.

HAec autem medicamenta talia esse conuenit, vt aperiendi, attenuandi, atque incidendi facultatem ha-

habeant, quemadmodum nobis Auicennas in præcitato loco fusissimè demonstrat, quia opus est, vt ea materiam incrassatam attenuent, in vaporemq; redigant, & extra per meatus membranarum ipsam educant, ad quas intentiones maximè valent.

Sief de fellibus Rasis cap. de aqua in oculum descendente, lib. 9. ad Almans.

℞. fellis gruis.
Lucij,
Hirci,
Accipitris,
Aquilæ,
Perdicis,
Omnium siccorum, ana drach. ij.
Euphorbij.
Colocynthidos,
Sagapeni subtiliter pulu. ana drach. j.
Cum succo fœniculi fiat collyrium.

Rasis etiam proponit sief ex chalcanthio, quod à Calestano probatur.

Aqua quæ valet ad hanc affectionem tollendam descripta est à Magistro Petro Hispano, referente Arnaldo Villanouensi lib. 1. practicæ medicinę cap. 14 in appendice.

℞. sem. fœniculi,
Petroselini,
Apij.
Sileris montani,
Anisi,
Carui vtriusq;
Sem. pollytrici,
Rad. chelidoniæ,
Acori,
Bettonicæ,
Fol. agrimonij,
Tormentillæ,
Rutæ,

Verbenæ, ana part. æquales, & prima die ponantur in vrina pueri virginis, secunda in vino albo, tertia in lacte mulieris, siue asinæ, quarta die destillentur, omnia, & seruetur quod exit.

Gisnerus epistolarum lib. 3. ad Io. Fabritium scripsit vidisse medicum curantem suffusiones qualcunq; felicissimo successu, vnico hoc vnguento facto ex fæce olei, & omphacio, ex quibus vnguentum componitur, quod sine morsu, & periculo cataractas, aut suffusiones curat.

A

Aqua ad prædictas cataractas Paracelsi ex Io. Andernaco.

℞. auri,
Argenti,
Aeris,

B

Chalybis, ana drach. j.

Omnia in scobes subtilissimas redigantur, primùm ex vrina pueri trimul:, deinde ex vino albo, postea in succis fœniculi, verbenæ, chelidonij macerētur, tandem ouorum album addatur, omniaque lacte muliebri, vinoq; rubro excepta ampullę indantur, destillēturq; Aqua hæc oculorum omnes maculas delet, tam

C

internas, quàm externas visumq; amissum recuperat.

Sed ne conteramus tempus, Paulus Aegineta laudat id medicamentum.

℞. succi caucalidis,

Caucalis est daucus syluestris easdem cum illo habens facultates.

Coronopi,

Chamędryos, si præcipuè ei addatur parum de collyrio facto ex fellibus.

D

Succus caucalidis cum felle humano ana valet ad idem.

Varignana proponit succum cæpæ melle admixtum. vel

℞. succi chamædryos vnc. ij.
Fellis bouis, vnc. j. misce,
Succus ab allio extractus prodest.

Aqua vitæ applicata prę̄stantissimum est præsidium.

E

Sed vt finem imponam huic curationi, quia syluam medicamentorum apud Galenū, Aetium, & plures alios grauissimos authores comperietis, solummodo addo diuulgatum illud medicamentum, quo iuniores communiter vtuntur, quod aquam mellis appellant, quam describit Vidius Iunior lib. 4. de curatione membr. cap. 3. & est,

℞. mellis optimi vnc. xij.

Ra-

cinnamomum, aut anisi, vel tale quid postquam ebullierit: aqua hordei, vel saccharata est apposita, sed vinum toto tempore curationis est euitandum, sicut quę flatus, humoresq; crassos generare in corpore possunt.

In cæteris declinare debet infirmus ab illis, quæ immoderata sunt, ideo aer humidus nimis, aut frigidus, vel calidus est illi fugiendus, moderatus igitur in actiuis, & qui paulum ad siccitatem vergat, vtilis esse poterit.

Somnus nimius est fugiendus: exercitium quoq; moderatum esse debet, quod vbi fieri non possit, saltem frictionibus partes inferiores moueantur.

Animi affectiones immoderatæ euitentur, quæcumq; illę sint. Tandem curandum est, vt aluus, si non natura, saltem arte singulis, vel saltem alternis diebus fluat, quæ vbi non obedierit, arte excitanda clysteribus quibusdam, tum lenientibus, tum etiam attrahentibus, & expurgantibus, vel saltem balanis quibusdam arte factis.

Hæc est cura vniuersalis huius affectionis, quæ per instrumentum diæteticum fieri conuenit, vnde Auicennas tantum diætæ tribuit, vt scripserit se aliquem vidisse, & agnouisse, qui abstinentia, & minoratione cibi, atque victus ratione exiccante se ipsum ab hac infirmitate liberauit.

DE CVRATIONE SVFFVSIONIS, *seu Cataractæ per Pharmaciam.*

QVod spectat ad pharmaciam, primæ partes curationis huius affectus debentur ei præcipuè parti, quæ docet applicare localia medicamenta, quia, quæ humorem internum respicit, vniuersi corporis expurgationem considerat, ideo in primis curandum est, vt corpus ab excrementis superfluis mundetur.

Hoc siquidem modo inhibebimus, ne pars aliqua in oculum, aut oculos affe-

A ctos feratur, ille autem cum pituitosus sit crassus, & lentus, nō poterit è corpore educi nisi in primis præparetur, viæque, per quas ferri debet, aperiantur.

Vtriq; autem indicationi satisfacere possumus vnico remedio, quod attenuandi, incidendi, & deobstruendi facultatem habeat, qualis est syrupus de bettonica, de stœchade, oxymel simpl. rhodomel, syrupus de quinq; radicibus,

B & omnes illi syrupi, qui humorem pituitosum alterare sunt apti, de quibus satis aliàs dictum est, & infra dicetur, quibus quando materia præparata fuerit, medicamento aliquo idoneo educenda est, quod magis conueniens videtur in solida, quàm in humida forma, tale autem maximè commendatur.

℞. pilul. aggreg.

C Cochiar.

Lucis, ana scrup. ij. fiant p. num. 7. aurentur.

Pil. de hiera cum agarico in hoc casu conueniunt.

Cęterùm medicus potest sibi parare medicamenta phlegmagoga, prout opus videbitur, tam in solida, quàm in liquida forma, quemadmodum istud est.

℞. agarici trochisc. scrup. iiij.

D Syrup. rof. sol.

Syrup. de polypodio Aug. ana vnc. ij. ß. misc. pro potu.

Qua facta purgatione aliquando contingere potest, vt vnica hac euacuatione intentum habeamus, quod si non non euenerit, non pigebit prædicta seruata methodo denuò corpus à superfluis mundare. Tandem ad localia properandum est, in quibus certè si aliqua spes

E curationis aderit, poteris hisce magis quàm alijs eam consequi.

DE CVRATIONE SVFFVSIONIS, *seu Cataractæ per localia.*

HAec autem medicamenta talia esse conuenit, vt aperiendi, attenuandi, atque incidendi facultatem ha-

habeant, quemadmodum nobis Auicennas in præcitato loco fusissimè demonstrat, quia opus est, vt ea materiam incrassatam attenuent, in vaporemq; redigant, & extra per meatus membranarum ipsam educant, ad quas intentiones maximè valent.

Sief de fellibus Rasis cap. de aqua in oculum descendente, lib. 9. ad Almans.

℞. fellis gruis.
Lucij,
Hirci,
Accipitris,
Aquilæ,
Perdicis,
Omnium siccorum, ana drach. ij.
Euphorbij.
Colocynthidos,
Sagapeni subtiliter pulu. ana drach. j.
Cum succo fœniculi fiat collyrium.

Rasis etiam proponit sief ex chalcantho, quod à Calestano probatur.

Aqua, quæ valet ad hanc affectionem tollendam descripta est à Magistro Petro Hispano, referente Arnaldo Villanouensi lib. 1. practicæ medicinę cap. 14 in appendice.

℞. sem. fœniculi,
Petroselini,
Apij.
Sileris montani,
Anisi,
Carui vtriusq;
Sem. pollytrici,
Rad. chelidoniæ,
Acori,
Bettonicæ,
Fol. agrimonij,
Tormentillæ,
Rutæ,
Verbenæ, ana part. æquales, & prima die ponantur in vrina pueri virginis, secunda in vino albo, tertia in lacte mulieris, siue asinæ, quarta die destillentur, omnia, & seruetur quod exit.

Gisnerus epistolarum lib. 3. ad Io. Fabritium scripsit vidisse medicum curantem suffusiones qualcumq; felicissi-

A mo successu, vnico hoc vnguento facto ex fæce olei, & omphacio, ex quibus vnguentum componitur, quod sine morsu, & periculo cataractas, aut suffusiones curat.

Aqua ad prædictas cataractas Paracelsi ex Io. Andernaco.

℞. auri,
Argenti,
B Aeris,
Chalybis, ana drach. j.

Omnia in scobes subtilissimas redigantur, primùm ex vrina pueri trimuli, deinde ex vino albo, postea in succis fœniculi, verbenæ, chelidonij macerētur, tandem ouorum album addatur, omniaque lacte muliebri, vinoq; rubro excepta ampullę indantur, destillētur q; Aqua hæc oculorum omnes maculas delet, tam C internas, quàm externas visumq; amissum recuperat.

Sed ne conteramus tempus, Paulus Aegineta laudat id medicamentum.

℞. succi caucalidis,
Caucalis est daucus syluestris easdem cum illo habens facultates.
Coronopi,
Chamędryos, si præcipuè ei addatur parum de collyrio facto ex fellibus.

D Succus caucalidis cum felle humano ana valet ad idem.

Varignana proponit succum cæpæ melle admixtum. vel

℞. succi chamædryos vnc. ij.
Fellis bouis, vnc. j. misce,
Succus ab allio extractus prodest.

Aqua vitæ applicata prętantissimum est præsidium.

Sed vt finem imponam huic curationi, E quia syluam medicamentorum apud Galenū, Aetium, & plures alios grauissimos authores comperietis, solummodo addo diuulgatum illud medicamentum, quo iuniores communiter vtuntur, quod aquam mellis appellant, quam describit Vidius Iunior lib. 4. de curatione membr. cap. 3. & est,

℞. mellis optimi vnc. xij,

Ra-

Radicum fœniculi,
Aristolochiæ rotundæ, vel etiam longæ ana unc. vj.
Chelidonij,
Rutæ,
Summitatum fœniculi ana m. iij.
Florum rosarum recentium,
Centaurij minoris ana pugil. iij.

Ponantur omnia in vase æneo per decem dies macerãda in melle prædicto vna cum duabus libris vrinæ pueri nondum ex ephebis excessi, agitentur quarto quaq; die, radendo semper æruginem, quæ aboritur, & cum cæteris rebus permiscendo, deinde destillentur omnia simul, & aqua, quæ excipitur, seruetur tempore necessitatis in vase terreo, ac vitripto.

A Plures alias aquas proponit idem Vidins, quas videre poteritis, & quam magis aptiorem esse iudicabitis, adhibete oculis nostris, & hoc modo satisfacietis intentionibus curatiuis suffusionis per localium medicamentorum applicationem.

Cui curationi cum non cedat suffusio ad manus operationem, vt ait Auicennas, est properandum, quæ fieri debet quemadmodum Celsus scribit lib. 7. cap. 7. quando iam cataracta maturuerit, & est quando suffusio non amplius mouetur, neq; aliquid in oculo fluitare apparet, sed ipsa firmata, & concreta, & velut indurata conspicitur, & tunc statim à perito artifice manus sunt admouendæ, hoc est membrana, actu per forãda, quouiq; deposita sit suffusio.

Sed quoniam huiusmodi actio ad chirurgiam spectat, non est, vt in præsenti talem curationem recenseamus, atque doceamus, sed veniã ad chirurgicum instrumentum vniuersale, quod in hoc casu conuenit, cum sit habenda totius corporis ratio; id enim ad corporis vniuersalem plethoriam attinet, quam alias diximus esse indicationem sanguinis mittendi. B Vbi igitur in corpore insit siue ad vires, siue ad vasa plenitudo, deueniendum est ad sanguinis per venã suam euacuationem.

Aliquando etiam à principio reuellere est opus, atq; deriuare, ideo sæpè cucurbitulis ad nates, dorsum, scapulas, ceruicem affigimus, nonnunquam hirudinibus ad accessum ad venasq; hæmorrhoidales vtimur, sæpè ad tempora, ad loca post aures, vt audiuistis cap. de ophthalmia. C

Cæterum adsunt adhuc duo præsidia, quæ & reuellunt, & deriuant, quem admodum est fonticulus ad brachium, vel ad ceruicem inter primam, & secundam vertebram, necnon & setaceum, seu laqueus, qui ad ceruicem traijcitur ad regionem primæ, secundæ, & tertiæ D verrebræ, quæ maximam habent deriuã di facultatem, & forte primum obtinent locum inter ea, quæ & deriuant, ac reuellunt. Hæc omnia suo tẽpore administrata curabilem suffusionem reddunt, incurabilẽ verò nullũ est, quod curare possit præsidium: & hæc de suffusione satis sint.

DE PROCIDENTIA OCVLI.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

Supra polliciti sumus nos examinaturos esse oculorum, & partium eorum principaliores morbos, ex quorum rationali curatione, & recta E cognitione poteritis alios, & cognoscere, atq; curare. Inter alias occurrit affectio quædam satis vulgaris, quam Græci appellant proptosim, nostrates procidentiam, Auicennas, & ipsius sequaces corneæ rupturam; & quidem vtro-

vtroque modo potest appellari, proptere a quod diuersæ partes affectæ sunt; nam in primis cornea exesa est, ipsiusq; continuum apertè solutum.

Ex huiusmodi læsione, tunica subiecta vuea dicta extra prominet, qua ratione vocatur procidentia, non quidem totius oculi, sed vueæ, quæ est ipsius non infima pars, proq; vario modo, quo ipsa à cornea exit, varia acquirit nomina, vt pulchrè Paulus lib. 3. cap. 21. scriptum reliquit; nam si hæc modicè, & in pauca quantitate exierit, ita vt nondum muscæ caput excedat magnitudine, Græcè μυοκέφαλον, nominatur, quam affectionem Auicennas, ipsiusq; sequaces formicalem appellant, dicta verò est myocephalos ob similitudinem, quàm cum capite muscæ habet.

Cum verò amplius, & eo vsq, creuerit, vt acinum vuæ repræsentare videatur, staphiloma, quasi vuatio sit, appellatur, atqui vbi plurimum excedat, ita vt superet palpebras Græci ῥοιών, hoc est malum, nominant; si verò contingat ipsam indurescere calli in modum, iam alio nomine donatur, nempe ἧλος, idest clauus.

Videtis in hac affectione duplicem reperiri morbum, vnum in solura continuitate; alterum in compositione, idest in situ mutato. Solutio continui est passio corneæ, at situs mutatus est ex parte vueæ, quia hæc ipsa à proprio loco, & situ amouetur.

De hac affectione tractat Auicennas lib. 3. fen 3. tract. 2. cap. 6. de qua agendum est definitiuè, vti moris nostri est, quam quidem definientes dicimus procidentiam esse exitum vueæ membranæ, per solutam continuitatem corneæ.

Forma huius affectionis certè est situs vueæ mutatus extra procidens; nam cùm vuea sit sub cornea, vbi hæc ipsa non seruat sui continuitatem integram, præbet exitum partibus subiectis, vnde mirum non est, si vuea extra prolabitur.

A Ad hoc igitur vt procidentia hæc fiat, duo ex necessitate requiruntur, vnum, quod corneæ soluatur vnitas, per quam vuea exeat; alterum, quod vuea mutet locum, & ab interna oculi regione ad exteriorem feratur.

Sed ex prædicta definitione non negligenda insurgit difficultas, quia vbi soluta est corneę continuitas, humor aqueus, qui situm habet immediatè sub

B cornea, exire deberet tum citius, tum faciliùs, quàm vuea, primò quidem quia humor est corpus tenue, aquosum, fluidum, facilè penetrans; deinde quia is continetur inter vueam, & corneam; nam vuea, qua corneam respicit, depressa est, & plana, in qua depressione humor continetur.

Quinimo de hoc humore loquens Gal. duo considerat, vnum est, ipsius substan-

C tiã, quæ aquosa existit; alterum est copia spiritus in ipso contenta, cuius beneficio cornea extra propellitur, adeo vt extra gibbositatem præseferat, quasi à spiritu illo extra propulsa, quamobrem dicimus meritò in corneæ corrosione exire aqueum humorem, atqui in hac affectione exit vuea membrana, non autem aqueus humor, sequitur igitur non esse corneæ solutam continuitatem.

D An dicendum sit corneæ substantiam habere plures membranulas squammarum in modum inter se constitutas, quæ non omnes corrosæ sunt, sed aliquę, ita vt esse possit, quod internæ sint apertæ, alia, & postrema sit relaxata, hinc est, quod vuea non extra exit semper, sed simul cum aqueo per solutas exiens extra per luciditatem exterioris ita appareat, si-

E mulq; cum portione humoris aquei eò fluentis efficit prędictas species procidentiæ?

Esse potest, vt omnes corrodantur squammulæ, statimq; exeat humor aqueus, quem deinde vuea sequitur, quare concludendum est corneæ substantiã corrosam esse, siue secundùm sui totum, siue secundum aliquas partes, meritò igi-

igitur dicimus solutam esse corneæ substantiam, per eamq; exire vueam:& hęc est natura huius affectionis.

DE CAVSIS PROCIDENTIAE vuea.

CAusa immediata est solutio continui facta in membrana cornea.. Hæc verò solutio proprias habet causas, internas videlicet, atq; externas. B Interna causa est humor acris, atq; mordax, qui eò fluens paulatim, & successiuè ipsam membranam corrodit. Externa autem causa est quidquid percutiendi facultatem habet, quemadmodum dicimus cap. de vlceribus.

DE SIGNIS PROCIDENTIAE Vuea.

C Signa alia sunt, quæ ostendunt myocephalon, alia staphiloma; nam cum morbus hic plures partes afficiat, ideo etiam signa plura adsūt. Alia enim ostendunt corneæ solutionem continui, alia situm mutatum esse rhagoidis, & tandem alia sunt, quæ figuram oculi vitiatam demonstrant, quæ quidem ad solutionem continui, & malam compo- D sitionem referuntur.

Myocephalos igitur cognoscitur, quando tunica vuea extra parum prolapsa est, vt iam caput muscæ esse extra appareat, & vt inquit Aetius, lib. 7. cap. 33. & 34. quod prolapsum est, nigrum, aut cæruleum conspicitur. Pupilla verò, quæ est foramen, vt aliàs intellexistis, in vuea exculptum, omninò non apparet, vel si apparet ipsius situs, & figura mutata est E ob membranę prolapsum. Labia solutionis in cornea corrosionem ostendūt, quæ in myocephalo alba apparent.

Ex signis verò, quibus staphiloma à myocephalo distinguitur, primum est magnitudo membranæ extra prolapsę, quia ad tantam magnitudinem extra producta est, vt acini vuæ formam æmu-

A lari videatur. Deinde labia, per quæ ipsa exit, non modò alba sunt, sed callosa: si tandem, quod exit, magis augeatur, ita vt supra palpebras eleuetur, tunc malum est, sin indurueri, clauus factus est, & iam, vt inquit Celsus, per omnia claui capiti similis existit.

DE FVTVRO EVENTV Procidentia vuea.

QVod ad prognostica attinet, Pauli sententia est, quod myocephalos curari possit, & staphiloma, sed vix, & cum maxima difficultate, at inueteratum staphiloma malum, & clauus nullam omninò curationem recipiunt: sed si vultis me verum fateri, rarò euenit, vt myocephalos curari possit.

DE CVRATIONE VNIVERSALI Procidentia vuea.

IN curatione decenti instituenda, primò vniuersalia respicimus, deinde locum particularem, at vt vniuersi corporis ratio habeatur, tria medicinæ instrumenta administranda veniunt, in primisq; victus ratio est præscribenda, quemadmodum capite de vlceribus oculorum diximus.

Deinde pharmaciam, vt decet, administrare oportet, quæ humorem in corpore peccantem agnoscet, ipsumq; ita alteret, vt tutò educere queat medicamentis ad eum educendum idoneis, in forma potabili, seu potius in forma pilulari, quæ certè in affectibus capitis, & oculorum ab omnibus magis commēdantur. Quæ autem sint pilulæ educentes omnes humores, & quæ ipsarum dosis sit seruanda, prolixius fortè quàm par sit, à me alibi est declaratum.

De chirurgia verò vniuersali nihil dicam, quia sæpissimè regulas vniuersales vobis aperui, quas si rectè animaduerteritis, non poteritis vnquam in sanguinis missione facienda falli, quamuis etiā in

in affectibus thoracis multa de sanguinis missione dicturus sum.

CVRATIONE PARTICVLARI *Procidentia vuea.*

VEnio modò ad particularem curationem, quæ ex communi medicorum sententia hisce affectibus maximè conueniens est, quam ad vnguem descriptam habetis apud Aetium præcitato loco. Dicam tamen intentiones curatiuas, de quibus Galenus agit 4. de comp. med. sec. loc. nam medicamenta quædam habent abstergendi facultatem, omniq; acrimonia vacant, alia sunt acrimonia prædita, nonnulla etiam recenset, quę expurgandi, & abstergendi virtutem habent, quædam sunt erodentia, aliquot adstringentia, & tandem nonnulla concoquentia.

In præsenti proposito casu medicamenta debent habere duplicem intentionem, prout affectus est duplex; vnus est vlcus in cornea existens, alter est vuea extra proprium locum prolapsa. Vlcus vt tale est, eget vnientibus, quæ exiccantia sunt, at non potest vniri continuitas corneæ, nisi primùm intropellatur vuea, quare ordo curationis est, vt primò curemus, vt vuea intus retrocedat, aut saltem ne magis extra emineat: id autem consequemur, vt ait præcitato loco Galenus, medicamentis reprimentibus, & adstringentibus, & vbi intus reposita fuerit vuea, vtamur exiccantibus, & si opus est, etiam, vt dictum fuit cap. de vlceribus oculorum, abstergentibus.

Inter alia, quæ huic affectioni conueniunt à principio sunt, medicamenta ab Auicenna proposita, quorum vnum ex vino, aceto, & aqua constat, in quo spongia immergenda intus est, & clauso oculo fotus in modum applicanda venit, dosis est hæc.

℞. aquæ fontis purissimæ, vnc. ij.
Aceti, vnc. j.

A Vini generosi, vnc. iij.

Potest tota hæc compositio calefieri ad ignem, vt inde oculus euaporationem recipiat.

Aliud idem præstans.

℞. rosarum siccarum m. ij.

Bull. in suff. quantit. aquæ, deinde immergatur spongia, vel fiat euaporatio vt supra.

B Succus foliorum oliuæ est optimum remedium, & succus virgæ pastoris, qui succi cum aqua rosarum admixti collyrij in modum possunt oculo læso applicari.

Valent etiam medicamenta quędam ad emplastri formam applicata, inter quæ pomum granatum in aqua, & omphacio decoctũ, contusumq; & ad modum emplastri redactum, oculoq; applicitum mirificè prodesse poterit.

C Vel emplastrum ex pulpa cotoniorũ cum lentibus excotiatis, & cum melle confectum, ea scilicet ratione, vt vbi in melle prędicta ebullierint, deinde extendantur super linteo, atq; oculo clauso superponatur.

Sed magis mihi probatur illud, quod ex succo granatorum, succo foliorum oliuarum, quod ouorum vitellis componitur. Dosis sit hæc.

D ℞. succi granatorum, vnc. j.
Succi oliuarum, vnc. vj.

Vitellorum ouorum num. iij. coquantur quoniq; indurentur, deinde cõtundantur, & cum prædictis succis misceantur, & vt artis est, adhibeantur.

Multa sunt collyria, quæ à scriptoribus proponuntur huic affectioni idonea, ex quibus propono vobis vnum, quod E mirificè prodesse consueuit, est autem id.

℞. aquæ rosarum,
Eufragiæ, ana vnc. ij.
Plumbi vsti.
Antimonij, ana drach. j.
Terræ sigillatæ, drach. ss.
Spicæ nardi scrup. j.
Misce, prius contusis contundendis,

& in subtilissimum pollinem redactis.
vel sic

℞. aquæ pluuialis, vnc. v.
Plumbi vsti,
Antimonij,
Tuthiæ præparatæ,
Aeris vsti,
Gummi arabici,
Tragacanthi ana drach. j. ß.
Opij, scrup. ij. fiat collyrium.

Augenius lib. 6. tom. 2. suarum epist. proponit id genus medicamenti.

℞. stibij optimi drach. iij.
Lapidis hęmatitis drach. ij. ß.
Acaciæ, drach. ii.
Aloes hepaticę, drach. j.
Masticнes, drach. ß.

Terantur omnia diligenter, deinde stibium ac lapis macerentur in vino nigro adstringenti horis x. & excipiantur ex mucilagine tragacanthi cum aqua rosacea extracta, inde fiant pastilli in vmbra exiccati.

℞. horum drach. j.
Aquæ rosatæ, drachm. ij. & se-

A mis apponantur intra oculum guttæ quinque, repetaturq; id medicamenti genus septies in die.

Nimius essem, si vellem proponere omnia collyria, quæ à medicis describi solent.

Si vultis multa videre, legatis Aetium 7. lib. cap. 33. & 34. vbi & ad myocephalum, ac staphilomata facientia plura describit localia medicamenta tam suo

B proprio marte, quàm ex mente Galeni, & aliorum.

Denique adsunt collyria adstringentia vulgò vocata, quæ prodesse possunt. Hæc vero habetis apud Calestanum, qui ab omnibus medicis commendatur, & certè ipsius medicamenta optimè, fideliterque collecta, & recitata sunt. Poteritis itaq; vbi opus

C fuerit ad ipsum recurrere: & hæc sunt qui mihi dicenda erant de curatione myocephali, atq; staphilomatis, quæ vbi non cedant prædictis medicamentis ad chirurgiam est properandum, quam docet Paulus lib. 3. cap. 21.

DE MYDRIASI, SEV PVPILLAE DILATATIONE.

CAPVT TRIGESIMVMSECVNDVM.

Qvousq; egimus de omnibus, aut saltem de potioribus affectibus, præter naturam ad corneam attinentibus, restat, vt ordinem propositum sequentes ad affectus præter naturales ipsius membranæ vueæ orationem transferamus, quam quidem etsi dictũ fuit pati in myocephalo, aut staphilomate, id quidem non patitur per se ratione propriæ substantiæ, sed tantummodo sui situs, quia perforata corneã, hæc

D ipsa quasi sponte prolabitur.

Nunc de ea quatenus in sui substantia aliquid patitur, est disceptandum; & quoniam in medio sui, qua respicit cor-

E neam, foramine quodam insigni est donata, quod quidem nimis aliquando & dilatatur, & constringitur, cuius nomen est pupilla, proinde in præsenti aggredimur tractationem ipsius, cumque ea immoderatè dilatetur, & præter naturam, nec non immoderatè constringatur, de vtraque affectione sermonem habebimus, primò auspicati ab ipsius immo-

modica dilatatione, quæ Græcè mydriasis vocatur, Auicennas 3. 3. tract. 4. cap. 11. appellauit alintisar, Auerroes largitatem foraminis vueæ vocauit.

Est autem mydriasis pupillæ dilatatio maior, quàm pro naturali modo conueniat, nulla facta in colore ipsius mutatione. Hanc definitionem ab Aetio lib. 7. cap. 51. & à Paulo lib. 3. cap. 21. habetis, a quibus Auicennas accepit, quam omnes authores benignè receperunt.

Capiuaccius verò scribit esse amplitudinem foraminis raghoidis, quod idem est; nam cum forma ipsius sit dilatatio, erit etiam ampliatio, & vt vno concludam verbo, quando circulus ille paruus, qui in medio oculi quasi in ipsius centro conspicitur, nimium dilatatus est, ita vt actionem lædat, vocatur mydriasis, quia cum in dilatatione ipsius pupillæ detur magis, & minus, vbi dilatata fuerit, nec propterea adsit in actione videndi læsio, mydriasis nondū appellatur.

Vnde Gal. lib. 1. de sympt. causis dicebat dilatationē pupillæ aliam esse naturalem, aliam prçter naturam, & quamuis dicat eo loci naturalem dilatationem esse semper malam, non tamen mala censetur, quemadmodum ea, quæ est præter naturam, in qua aliquando ita pupilla dilatatur, vt ferè attingat iridis, contermінos, dupliciterq; læditur in ipsa actio, vel diminutè, aut abolitè.

Cum igitur lædatur videndi actio, sequitur, quod ipsa sit morbus in mala compositione, & in illa malæ compositionis specie, quæ ad figuram attinet: hæc autem est, vel in superficie, vel cauitate, aut meatu: hic solummodo læditur meatus, hoc est foramen.

DE CAVSIS MYDRIASIS, *seu dilatationis pupillæ.*

CVm omnis morbus causas habeat, hic inquirendæ causæ proponuntur, quas ad duo capita reducit Auicennas præcitato cap. nempe ad humiditatem, & siccitatem, quod à Gal. 1. de caus. sympt. cap. 2. desumptum est, ita vt causa dilatationis dicenda sit humiditas, & siccitas,

Sed dices hoc videtur paradoxum, quia vnius effectus non videtur posse assignari duplex causa, & contraria; nam si humiditas est causa dilatationis, siccitas erit causa constrictionis, iuxta illud cōmunissimum suppositum, nempe contrariarum causarū cōtrarij sunt effectus.

Vt breuibus rem absoluamus, dicimus alia, & alia ratione posse, tum siccitatem, tum humiditatem esse causas dilatationis, quandoquidem, Gal. authore lib. 1. de caus. symp. cap. 2. membrana vuea potest bifariam considerari, vel vt corpus organicum, vel tanquam membrum similare, & vtro consideretur modo, potest foramen dilatari ab humiditate, & siccitate, quidquid Rasis aduersus Gal. dicat lib. 2. continentis de siccitate, quia existimat à siccitate dilatari minimè posse pupillam.

Sed deceptus quam maximè est, quia Gal. scribit posse humectari membranā in suis meatibus, ac foraminibus, vt organum est; deinde humectatur eadem membrana, quando per omnem sui substantiam expansa est humiditas.

Idem quoq; de siccitate dicendum, Hieron. Mercur. lib. de oculorum affec. 9. ait; nam membrana, vt corpus organicum exiccatur, quando humiditates in meatibus inclusæ absumuntur.

Vt similare verò exiccatur, quando tota substantia tunicæ exiccatur, stante hac determinatione dicendum est, quando membrana hæc humectatur vt membrum organicum fieri dilatationē in pupilla, quando autem exiccatur, vt membrum similare, fieri & dilatationem, quare ab humiditate dilatatur, vt organum est, à siccitate verò, vt est corpus similare.

Gal. hoc loci vult dilatationem fieri à tumoribus, qui ab humiditatibus fluunt, & quod magis est, addit tendi nonnum-

quam vueam membranam à multitudine subiecto innata, hoc est dictu, quia humor aqueus, qui à cryſtallino humore per mediam pupillam ad corneam vſque eſt expanſus, augeri poteſt in nimia copia, ex qua contingit dilatari pupillã.

Certè videtur hæc cauſa maximè apparens, quia nonnunquam obſeruamus dilatatam pupillam ad circuli magni vſque conterminos, vnde nón poteſt dici hanc dilatationem prouenire à tumore aliquo, quia tumor in illam partem, in qua eſt factus, ad ſe traheret pupillam, eamq; obliq; dilataret, quod etiam contingere poteſt, vt ex eodem met Gal. pręcitato cap. colligitur, vbi ait poſſe foramen vueę quatuor modis à natura ſui ſtatu recedere, vel ampliatum nimis, aut conſtrictum, vel in aliquam partem extortum, vel tandem ruptum.

Vbi igitur æquè per omnem circumferentiam dilatatur, id videtur à nimia humiditate, ſeu copia humoris aquei contingere, qui à foramine totam vueã ad iridem vſque pellit, quia eam æqualiter replet, at vbi tumore aliquo afficitur, res ad hunc modum eſſe minimè poteſt.

Quando igitur dilatata eſt pupilla per omnem ſui dimenſionem æqualiter, dicendum profectò eſt id illi euenire propter humoris nimiam copiam, ſiue humor aqueus adauctus ſit, ſiue humiditas quædam in locũ fluxerit, ex qua foramen nimis quàm res expoſtulat, dilatatum fit, quare immediata cauſa dilatationis pupillæ eſt humiditas.

Sed dicet quis, nonne videmus à copia ſpirituum manifeſtè dilatari pupillam? Veriſſimum quidem eſt, ſed dilatatio hæc eſt ſecundùm naturam, & momẽtanea. Sermo nunc eſt de dilatatione præter naturam, quæ fit ab humiditate, vt vuea eſt membrum organicũ: à ſiccitate verò dilatari poteſt abſumpta totius vueę humiditate, nempe ea, quæ in poris ipſius eſt, quia abſumpta æqualiter ad totam iridis circumferentiam contrahitur, A quo nomine, & pupilla dilatatur.

Sed huiuſmodi dilatatio rarò contingit, vnde dicebat Gal. dilatationem à ſiccitate vix curabilem eſſe, ab humiditate verò curabilem reddi, è contra autem ſi membrana prædicta, vt membrũ eſt ſimilare humectetur, tunc conſtringitur pupilla, at quando exiccatur, vt membrum organicum, fit conſtrictio, B quod paulò infra fuſius videbimus, vbi de conſtrictione fuerit ſermo.

Aſſignantur etiam cauſæ extrinſecæ, vt eſt caſus, & percuſſio, quæ continuum in vuea ſoluere poſſunt. Dicunt etiam quod conatus in aliqua re ferenda poteſt mydriaſim facere: cæterùm enixus in muliere, eiulatus, tubarum ſumma inflatio, & ingens reſpirationis retentio, & huiuſmodi enumerari poſſunt inter C extrinſecas cauſas.

DE SIGNIS MYDRIASIS, ſeu pupillæ dilatatione.

POſt tractatum de cauſis, quæ, vt dictum fuit, duæ in vniuerſum cenſentur, & ad repletionem, & inanitionem referuntur, de quibus prolixè admodum egimus, dum tractaremus de D cauſis conuulſionis, ſequitur ſignorum examen, quorum præcipua ratio ad ſenſum magis quàm ad diſcurſum pertinet; nam nullus eſt, qui non videat pupillam eſſe nimis, quam erat antea dilatatam:

Ea verò cum dilatetur tum à multitudine ſpirituum, tum à cauſis præter naturam, facilè cognoſcitur naturalis, quia quando vnus clauditur oculus, multa ſpi E rituum copia in oculum apertum fluit, quæ dilatat pupillam, ſed ſtatim reuertitur ad priſtinum ſtatum, videturq; pupilla, quæ & dilatatur, atque conſtringitur.

At vbi dilatata eſt præter naturam, ſemper manet in eodem ſtatu, & quamuis claudatur oculus ſanus, nihil tamen videtur moueri pupilla dilatata: quæ ſi

con

contigerit ab externa aliqua causa, statim infirmus eam referet.

Vbi verò à causa interna euenerit, & primò ab humiditate fieri cognoscetis ex corporis vniuerso habitu, quod humiditate refertum est: videbitis etiam plurimam humiditatem fluere per nares, & palatum: & quod notatione dignum est, statim huiusmodi affectio, quasi de repente fit, ad differentiam illius, quæ est à siccitate, quæ fit paulatim, & insensibiliter: neque humiditates à partibus prædictis affluere obseruantur, sed corpus totum summe exiccatum est.

Præcesserunt etiam plures causæ, quę potuerunt corpus totum exiccare, atq; oculum. Hæc igitur signa sunt mydriasis, tam à causa humida, quàm à sicca procedentis. Scriptores verò alia afferunt signa magis vniuersalia, primò dicunt nonnumquam contingere, vt ægrotantes visum illius oculi amittant, qui mydriasim patitur, nonnunquam vitiatur, vt vix videre possint.

Et quod magis est vno excepto Gal. omnes tam Græci, quàm Arabes, & Latini dicunt eos, qui hac affectione laborant, species visibiles intueri minores quàm sint: cuius quidem rei rationem reddere tentantes multa dicunt, cum tamen si rectè speculemur, fortasse suspicari poterimus totum oppositum, præsertim quando dilatatio ex copia humoris eueniat; nam cum humor aqueus adauctus sit, & crassefactus, siue visio fiat per intus susceptionem, siue per extramissionem, opus est, vt species visibiles, atq; spiritus animales permeent humorem aqueum, qui vbi crassior, & copiosior fuerit, contingit species etiam maiores conspici.

Idq; obseruatur quotidiana experientia in illis, qui ocularijs vtuntur, per quos species visibiles maiores fiunt; idem quoque dum aliquid intuemur in vase aqua pleno, in fundo cuius si ponatur numisma, longè maius nostris oculis apparet, quàm sit suapte natura, & id est, A quia illud videmus per medium crassius quàm sit aer.

Dum humor aqueus purus est, videmus obiecta in sua magnitudine, dummodo obiectum proportionatū sit, medium illuminatum, & organum benè dispositum. Sed circa hanc materiam multa essent dicenda, quæ ad præsentem speculationem minimè spectare videntur, proinde illis silentio inuolutis B venio ad ea, quæ faciunt ad affectus cognitionem, & curationem.

Cognitio igitur habetur per sensum; nam medicus inspicere debet pupillam, an sit secundum naturam talis, an verò sit dilatata præter naturam: si erit secundum naturam, id ab ægrotante ipso, & affinibus facilè intelliges: si præternaturam, tunc opus est intueri vtrumq; oculum, atq; diligenter animaduertere, C vtrum affectio sit in vno, an in vtroque oculo.

Ego aliquando obseruaui dilatationem in vno oculo cum visus deprauatione; nam ægrotus dicebat se videre obiectum quoad sui medietatem, neque totum posse conspicere, hoc erat propter materiam crassiorem magis in vna, quam in altera parte in humoris aquei.

D Sed quidquid sit de hac re, cognita affectione, videndum est, an curari possit, necne? Aetius dicebat esse affectionem ægrè curabilem: alij dicunt mydriasim post vehementem capitis dolorem a quacumq; causa prodeuntem esse incurabilem.

Itidem dicendum est, quod quando fit à siccitate, eam prorsus reddi incurabilem. Ab Aetio causa redditur dicente E hoc esse, quia vuea tunica membranosa est, quæ vbi semel distenta fuerit, induratur, neq; facilè amplius contrahi potest. Cæterùm Auicennas velle videtur mydriasim, in qua pupilla dilatata est vsq; ad conterminos coniunctiuæ, esse incurabilem.

Deinde addit eam, quæ fit à percussione esse incurabilem, si pupilla tantùm dila-

dilatata fuerit, vt distet à conterminis ipsius corneæ, eueniatq; ab humiditate, sicq, tecens curabilis redditur.

Sed est consideratione dignum, nec prætereundum silentio, quod adest contradictio inter grauissimos Medicinæ proceres; nam Auicennas scribit mydriasim à percussione esse incurabilem, è contra autem Rasis apertè scribit eandem esse curabilem, & Mesues apponit curationem, & quod magis est, idem Auic. B describit nobis huius speciei mydriasis curationem, signum igitur est ipsum existimasse eandem esse curabilem.

Pro solutione mihi videtur dicendum esse id, quod Azarauius medicus doctissimus scribit, nempe percussiofionem, vel esse talem, vt laceret vueam vel non, si primò modo non vtique incurabilis redditur, quia ipsius substantia C est membranosa; si verò percussio fecit dilatationem absq; laceratione à principio, est curabilis, at si negligatur, antequam fiat ægrè curabilis, fortè incurabilis redditur: hæc de prædictione.

DE CVRATIONE MYDRIASIS, à causa sicca producta.

PRimò dicamus de causa sicca, quæ D cum eueniat ob inopiam humiditatis, non erit opus quidquam moliri circa pharmaciam, aut chirurgiam, sed victus rationem talem instituere, quę humidum radicale restituere possit, humectandiq, facultatem habeat, qualem audietis instituendam esse in febribus hecticis, atq; in marasmo, de quo etiam mentionem faciemus, vbi sermo fuerit E de syncope, atq; de phthisi, & marasmo Philippi.

Circa localia verò agendum ita est, vt ipsa humectandi facultatem habeant, non secus atq; illa, quæ applicari à medicis consueuerunt in humore crystallino exiccato. Inter cætera medicamenta præstantissimum est lac iunéculę boni habitus, vel etiam lac vaccinum, caprillum; & ouillum in oculum tepidum instillatum, & alia etiam, de quibus fusius cap. de crystallino exiccato dicemus.

DE CVRATIONE MYDRIASIS, ab humiditate facta, per victus rationem.

VEniamus nunc ad illam, quam ab humiditate, & repletione fieri diximus, in qua remouenda triplici medicinæ instrumento agendum. Aer debet esse moderatus in actiuis, sed in passiuis vergens ad siccitatem. Deambulationes moderatæ, sed, vt inquit Aetius, in locis tenebrosis factæ, prosunt.

Cibus debet esse paucus, & qui vim exiccandi leuiter habeat. A vino est omninò per totam curationem abstinendum. Auicennas proponit ius ciceris rubei cum oleo sesamino, quia attenuandi habet facultatē. Omnia cibaria crassa, multisq; nutrimenti, præcipuę pinguia, sunt omninò euitanda.

Curandumque est, ne aluus sicca sit, in eaq; fœces, nimis quàm par sit, retineantur, à quibus vapores eleuari possint, atque caput petere, inde ad oculum fluere, quamobrem clysteribus quibusdam vtendum, qui non modò fœces euacuare valeant, sed etiam aliquam à capite facere reuulsionem, de quibus iam sæpè à nobis est dictum.

DE CVRATIONE MYDRIASIS, per Pharmaciam.

DE pharmacia ita statuendum est. Intueri oportet, quisnam humor peccet, qui decentibus, atque idoneis pharmacis præparatus à toto corpore extrahi debet. Magis pilulæ huic affectui opitulari videntur, quàm reliqua medicamenta, pręcipuè fluida, quia pilulæ, & quæ sunt ad boli formam, magis morantur in ventriculo, & à capite trahunt: quæ autem sint pilulæ, & medicamenta

ta oculis affectis conuenientia à nobis dicta sæpè sunt.

Inter pilulas, quæ de hiera cum agarico fiunt, mihi summopere commendantur, sicut etiam sunt illæ, quas lucis, aut cochias appellant: & vbi non sufficit vna purgatio, altera repetenda est, quousq; totus humor eductus sit è corpore.

Sed dices Auicennam cap. 12. tract. 2. lib. 3. fen 3. scripsisse non esse in hoc casu multiplicandam cum solutiuis euacuationem, contrarium tamen sensisse videt r noster Rasis in præsenti capi te 9. lib. ad. lmanf. Quare non video, quid in praxi determinatè agendum veniat.

Respondeo nullam esse contrarietatem, quidquid dicant recentiores; nam Rasis scribit multoties esse cum pilulis cochijs repetendam alui solutionem, quam repetitionem limitauit Auicennas numero, & spatio x. dierum, quasi quod oporteat x. diebus repetere purgationem, quia morbus hic longus est, & contumax, neq; cedens vni, aut duabus purgationibus.

Verum quidem est, quod nostrâ hac tempestate habemus medicamenta validè exiccantia, quibus isti scriptores sua ætate carebant, ideo nos post secundam purgationem refugimus ad guaiaci, vel salsæ, aut chinæ decoctum, spatioque xxx. aut xxxx. dierum aliquod ex prædictis decoctionibus paramus, bisque in die, si opus est, potionem repetimus, & hac ratione affectum hunc per pharmaciam curamus.

DE CVRATIONE MYDRIASIS, seu pupillæ dilatatione, per Chirurgiam.

PEr chirurgiam verò curatur, quem admodum supra in alijs affectibus præter naturam est dictum, nempe quan do adest indicans sanguinis mittendi, nit tatur secta vena, vel euacuandi, vel re-

A uellendi, aut deriuandi causa, proinde Aetius, & Auicennas non modò phlebo tomandum esse scripserunt ex vena brachij, verùm ex venis, quæ sunt in an gulis internis oculorum, quas appellauit venas lachrymales.

Sed animaduertendum est hasce venas esse secandas facta iam sanguinis mis sione ex brachio, vt scilicet ab oculo diuertatur materia.

B Proficiunt etiam tamquam reuulsoria medicamenta in primis cucurbitæ scapulis, atque ceruici applicitæ, necnon hirudines venis, quæ sunt post aures, admotæ; sed primò præmissa sectione venæ per hepaticam, vel cephalicam ex brachio.

C *DE CVRATIONE MYDRIASIS, seu pupillæ dilatatione, per localia.*

QVod ad localia spectat, ea sunt apta ad tollendam causam coniunctam, & ad corroborandam partem affectam, quæ exiccandi, modicè adstringendi, necnon reprimendi facultate pollent, verum quidem admonet Aetius, vt caueamus vehementer adstringentia, vt sunt chalcitis, mysi, &

D id genus, atque acria, quia quæ vehementer adstringunt, diuellere possent vueam, at acria, & nimis mordentia possent ad locum materiam attrahere, dolorem inducendo; quare huic affectui idonea moderatè adstringere debent, quemadmodum sunt,

Rosa,
Nardus,
Crocus,

E Pompholyx,

Cæterum in applicandis medicamen tis opus est animaduertere non modò ætatem, sed sexum, quia viri robusti vehementiora ferunt medicamenta, mulieres verò, ac pueri requirunt mitiora.

Opus est etiam cauere, ne nimis refrigerantia adhibeantur; nam Gal. 3. meth.

med.

med. cap.2. scripsit se ex immodico opij vsu suffusiones, & pupillarum dilatationes obseruasse, ideoque Aetius inhibet cicutæ vsum. A

Idem proponit aquam marinam, qua debet ablui oculus, & tota facies, & vbi ea non adsit, cum sale apposito in aqua fiat instar aquæ marinæ. Deinde proponit poscam aquosam, & quod magis est, vult totam faciem ægrotantes oculis apertis in aquam mergere. B

Auicennas applicat emplastrum ex farina fabarum excoriatarum, atque hordei cum aqua foliorum salicis, vel endiuię; postea componit medicamentum ex luteo oui & oleo rosato, intusq; lanam infundit, & oculo clauso admouet.

Laudatur quoq; & collyrium ex fellibus animantium, hœdi pręcipuè.

Propono vobis egregium medicamentum, quo potestis promiscuè vti, id verò est huiusmodi. C

℞. gummi arabici,
Tuthiæ,
Sanguinis draconis,
Tragacanthi, ana vnc. ß.
Seminum lini,
Cotoniorum,
Croci, ana drach. ij.
Boli armeniæ orient. vnc. j.
Succi corticum granat. vnc. iij.
Aquæ rosarum, lib. j.

Macerētur omnia super cinere tepido per noctem, deinde bulliant media hora, & coletur diligenter, seruetúrq; pro vsu, cuius tres, quatuor, aut plures guttas in oculos affectos inijcies.

Sed est animaduersione dignum, quod superius fuit dictum immoderatè frigida esse euitanda, & nunc ex præcepto Aetij proponimus aquæ frigidæ vsum, qua nihil frigidius reperiri potest.

Huic occurro obiectioni, quia aliud est loqui de immoderato, & continuo vsu rerum refrigerantium, vt est opium, mandragora, & huiusmodi; & aliud est loqui de medicamentorum repercutientium moderata applicatione.

Certè priora sunt euitanda, licet possumus à principio præsertim in mydriasi à causa exteriori vti reprimentibus; vt est immersio faciei in aquam, & poscam, quemadmodum Aetius nos docuit, vnde nullum est inconueniens in doctrina proposita: & hæc de curatione mydriasis sint dicta, veniamus ad sui contrarium, nempe ad constrictionem.

DE TABE, SEV PVPILLÆ CONSTRICTIONE.

CAPVT TRIGESIMVMTERTIVM.

Dictum supra fuit pupillam duplicem pati affectionem præter naturam; dilatationem nempe, atq; constrictionem; de hac nunc agendum proponitur, quæ à Græcis φθίσις appellatur, vt x. de partium vsu cap.5. nos docuit Gal. nostri tabem vocant, & pupillę diminutionem, seu etiam constrictionem. D

Est autem vobis animaduertendum reperiri aliam oculi affectionem, quam ijdem Græci atrophiam, Latini vero maciem vocant: sed hæc longè à tabe proposita differt, vt Aetius lib.7. cap.54. testatur, quia hæc solummodo pertinet ad pupillam, illa verò ad totum oculum, & est quando vniuersus oculus macie afficitur.

Verùm pupillæ constrictio, seu tabes,

de

de qua instituta est oratio, est affectio, in qua pupilla fit angustior, obscurior, & vt ait Paulus, rugosior, & è directo opposita dilatationi.

Istæ duæ affectiones ad inuicem contrariæ versantur circa idem subiectum, nempe pupillam, & ambæ sunt morbi in conformatione, vitiantes oculi figuræ eam partem quæ ad meatus pertinet; nam vna nimis dilatat, altera nimis, quã par sit, constringit.

Sed quemadmodum dictum fuit, dilatatio duplex est; naturalis, & præter naturam, ita quoq; dicendum est de constrictione, sed cum hac differentia, quia dilatatio siue à natura, siue præternaturam semper est mala, & constrictio naturalis est bona; præter naturam verò mala.

Sed fortasse inquires, quæ nam affectio peior sit, magisq; lædat actionem videndi, dilatatio præter naturam, an constrictio præter naturam?

Huic satisfacere obiectioni videtur Auicennas cap. præcit. diuidens constrictionem in duplicem differentiam, vnam, in qua nondum est facta oppilatio, alteram verò, in qua facta est oppilatio; prior quidem non est peior dilatatione, secunda verò longè peior est, quia ita obstructa est pupilla, vt adsit iam totalis visionis abolitio; peior est igitur affectio illa, in qua aboletur partis alicuius actio, quam vbi vitiatur.

Sed dubitabit rursus quis, vtrum con strictio, vt constrictio est, hoc est propria sui ratione actionem lædere nata sit, an verò id contingat ratione morborum, quos ipsa sequitur?

Ex vna parte Gal. est, qui lib. 1. de causis sympt. cap. 2. asserit eandem constrictionem non lædere propria ratione, alioquin esset dicendum etiam constrictionem naturalem lædere visionem, quod vt falsum iam reiecimus.

E contra verò Rasis 2. continentis ad uersus Galenum sustinere videtur constrictionem præter naturam, vt talem

A lædere visionem.

An dicendum pro solutione sit angustiam, seu constrictionem pupillę præter naturam esse duplicem, aliam magnam, aliam verò mediocrem. Constrictio magna illa est, in qua constrictum est totum foramen, ita vt extrema se contingant, adeo vt, quemadmodum Paulus scribit, foramen rugosum appareat, simulq; cum tota vuea, quod sanè illi

B contingit, quando ita angustatur, vt extrema se simul tangant; angustia enim hæc, etsi causam habeat, nihilominus propria est foraminis passio, quamobrem nullum videtur inconueniens, si cum Rasi affirmemus constrictionem, vt talem immediatè, & ex propria natura lædere visionem.

Si verò consideremus constrictionem mediocrem, certè fatebimur cum Gal.

C non ex sua ratione visioni officere, quia adhuc patet via, per quam spiritus exire, & species ingredi possunt. Sed id contingit pupillæ morborum occasione, quibus ipsa affligitur, & hoc modo existimo intelligendum esse Galenum: hæc de constrictione pupillæ.

DE CAVSIS TABIS, SEV PVPILLAE constrictionis.

D

PRoperandum est ad causas; nam cum dixerimus esse morbum in compositione, opus est, vt causas habeat eam excitantes, quæ totidem sunt, & eædem prorsus, ac illæ dilatationis, nempe repletio, & inanitio, seu humiditas, atq; siccitas, sed alia ratione.

E Nam diximus humiditatem dilatationis causam esse, quando euenit vueæ, vt membrum organicum, siccitatem verò, quando vueam obsidet, vt est pars similaris: in præsenti autem affectu contrario modo se res habet; nam humiditas, quando accidit vueæ, vt est membrum similare, facit constringere pupillam.

Hoc pulchrè Galenus, & Auicennas de sumpto exemplo à cribro nobis patefaciunt

unt; nam vbi in tota substantia cribri imbibita est humiditas, constringuntur foramina, quod idem euenit vueæ, quando proprium ipsius corpus humiditate nimia est madefactum, quia foramen, quod est pupilla, statim concidit, atque constringit ur, vbi vero humiditas ipsius naturalis fuerit consumpta, dilatatur, vt iam audiuistis: hoc modo igitur causa constrictionis est.

Siccitas verò est causa eiusdem effectus, quando euenit alijs partibus, vt po te crystallino, vel humori aqueo, quia vbi est in hisce inducta siccitas, statim vuea patitur, vt est membrum organicum; nam absumpta est illa humiditas circumuicinarum partium, quæ erat dilatationis causa; nam cum ille humor faciat tensionem in vuea, tensione ablatâ in ipsammet concidit, pupillæq; statim sequitur constrictio.

Nec mea quidem opinione audiendus est Rasis 2. continentis aduersus Gal. disputans, vbi nititur ostendere fieri non posse, vt siccitas, & humiditas, quæ sunt contrariæ causæ, possint ambæ istius effectus esse causæ, quia inquit, si ratione humiditatis imbibitæ in vuea contingit angustari pupillam, ergo eadem resoluta, totum eueniet oppositum, nempe dilatatio.

Sed ex ijs, quæ supra à nobis dicta sunt, facilè vnicuiq; vestrum apparebit, noluisse, vt absumpta siccitate ipsius membranæ, fiat angustia pupillæ, sed exiccata humiditate humoris aquei, quæ solet extendere vueam, vuea concidit in se, & angustatur ipsius foramen, vnde non patitur tunc siccitatem, vt similare membrum, sed vt organicum, vt dictum est.

Quare cum Gal. concludimus humiditatem, & siccitatem esse causas constrictionis, sed alia, & alia ratione, vt audiuistis, quare cum istæ sint causæ immediatæ, quæcumq; eas in corpore generare sunt apta, erunt etiam causæ, sed remotiores, vt sunt destillationes à capite, nimiæ crapulæ, nimiæ vini potatio

A nes, tumores, & tandem in victus ratione malum regimen.

DE SIGNIS TABIS, SEV PVPILLAE *constrictionis.*

Signa huius affectionis non secus atque de dilatatione dictum fuit, cadunt sub sensu; nam vbi quis videt oculi pupillam magis constrictam esse, quàm

B antea, iudicat esse præter naturam.

Sunt, qui dicant, vt est Alzarauius, species visibiles apparere contra quam dictum est in ampliatione, seu dilatatione pupillæ, cuius tamen contrarium ipsa dictat ratio, vt eo audiuistis loco, at nec Gal. neq; Auic. de hoc signo loquuntur.

Signa igitur constrictionis ab ipsamet sensatione perfectè habentur; nam si

C eueniat constrictio à siccitate poteritis, id ex morbis præcessis conijcere, aut ex anteacta vita, quæ potuerit humidum oculi consumere; nam apparebit vobis oculus, quasi atrophia laborans, & per consequens minor redditus.

Sunt, qui dicant, vt Albucasis, quod si contingat constrictionem à siccitate fieri, neq; multum, neq; longè vident, sed solùmodo obiecta propinqua intuentur.

D Si verò ab humiditate eueniat, cognoscitur ab ætate, sexu, & temperamento; nam pueri, qui sunt humidiores, & mulieres possunt facilè in hanc affectionem ab humiditate incurrere.

Idem dicendum est de illis, qui temperamento sunt humido, quiq; caput repletum excrementis humidis habent: ex his igitur, & ex vita ante acta poteritis

E cognoscere huius affectionis causas.

DE FVTVRO EVENTV *Tabis, seu constrictionis pupillæ.*

Qvod ad prædictiones spectat, eadem prognostica facienda in constrictione pupillæ, ac facta sunt in dilatatione, quia ab ijsdem proficisci

cifcitur caufis.

Alzarauius fcriptum reliquit morbum hunc inueteratum effe incurabilem. Gal. cap. 2. lib. 1. de caufis fymptom. tradidit, quando conftrictio fit à ficcitate, difficulter curari poffe: quod idē fcripferat de dilatatione à ficcitate: at illa, quæ ab humiditate euenit, curari quidem poteft, fed egrè admodum, & cum difficultate.

Hipp. 2. prorret. habet eos, qui pupillas habent anguftas effe quemadmodum vulpes, fimias, & ferpentes, nempe prauæ naturæ.

DE CVRATIONE TABIS pupillæ à ficcitate factæ.

De curatione eadem ratione agendum eft, ac dictum fuit cap. de dilatatione; nam caufę funt eędem, pars affecta eadem, ideo vbi eueniat à ficcitate, quoniam id frequentius ex alimenti defectu contingit, vt fupra diximus, victus ratione reftaurante agendum eft.

Pharmacia, & chirurgia locum hic minimè habent, at quædam localia proficere poffunt, quamuis Auicenna admittat aliqua caputpurgia in nares immiffa, quæ aliquid per nares attrahere queant. Cæterum vult effe irrigandum totum caput, vel oleo nenupharino, vel oleo violaceo: ex his poffunt etiam errhina fieri. Sed embrocationes ex aqua tepida, aut ex aqua, & oleo oliuarum maturarū, vel ex fucco maluæ, aut violariæ, vel etiam emplaftra ex his prodeerunt.

Quod ad localia interna attinet, opus eft vti lacte, vt in dilatatione à ficcitate eft dictum. Aqua tepida quoque confert.

Cauendum tamen, ne huiufmodi humectantia fola adhibeantur, nifi intus aliquid adfit calidum, & tenuium partiū quemadmodum eft chamæmelum, vt valeat aliquid nutrimenti ad partem trahere, quamuis fotus aquæ calidæ efficere id poffit.

A Vnde Gal. 6. meth. med. cap. 6. loquens de perfufione aquæ dicebat, quando volumus materiam ad partem non nutritam attrahere, oportere perfundere quoufq; pars ipfa in leuem attollatur tumorem, ftatimq; antequam tumor fubfideat, effe defiftendum; at vbi attenuare, ac refoluere eft animus, perfufionem effe faciendam, quoufq; tumor omninò refoluatur.

B In prēfenti cafu intentio eft materiam ad partem attrahere, nempe ad oculum, quo renutriri poffit, ideo quàmprimum videtis palpebram intumere, vt defiftatis oportet à perfufione cuiufcumq; materiei, fiue aqua fit, aut lac, vel fuccus.

Ad hanc intentionē confequendā iubet Auicenna, vt facies tota manibus, & & oculus etiam affectus fummis digitis

C modicè affricetur.

Non poffum probare collyrium illud, quod à Dominico Leone proponitur.

℞. ammoniaci thimiamatis fcrup. j. ß.
Crocomagmatis, fcrup. ij.
Croci, drach. j.
Aeruginis æris fcrup. ij.

Vbi crocomagma non adfit, duplicatur crocus; nam etfi habeat attrahendi ad oculum facultatem ob acredinem, quia tamen eft calidus, poffet ftatim

D refoluere fluentem ad oculum materiam.

Magis placet fuffimigium ex maluis, violarijs, brancha vrfinæ, & chamæmelo factum, cui obijceretur oculus, poft quod fuffimigium, vel aquæ fotum, non improbarem collyria craffa palpebrę applicata ex pomata, vel butyro recenti,

E vel axungia fuilla, vel anatis, aut gallinę pinguedine: ficq; componerem linimentum, quo inungerem palpebram,

℞. pomatæ vnc. j.
Mucilaginum feminis lini cūm aqua violarum extract. drah. iij.
Axungiæ anferis, aut anatis, drachm. ij.

Incorporentur omnia ad formam linimenti, ipfoque vniuerfus oculus inun-

gatur: hoc modo curanda est tabes pupillę à siccitate.

DE CVRATIONE CONSTRICTIONIS PUPILLÆ AB HUMIDITATE FACTÆ.

DE curatione tabis ab humiditate per omne genus instrumenti medici dicam, in qua omnia eo tendant, vt superfluam humiditatem è corpore vniuerso extrahant, idq; primò per victus rationem, quæ boni succi sit, & exiccandi facultate polleat, fit. Potus esto, quem admodum dictum fuit in dilatatione ab humiditate.

A

B

Deinde per pharmaciam videndum est, quisnam humor peccet in toto, ipsumq; idoneis medicamentis alterare, & educere, vniuersumque caput expurgare, atque roborare oportet, ne amplius humiditatem superfluam, aut generet, vel aliunde recipiat.

C

Per chirurgiam vèro, si sanguinis adsit peccatum, illud auferatur, vt supra dictum, sæpiusq; repetitum est. Tandem vbi causa antecedens fuerit hisce vniuersalibus, & communibus præsidijs expugnata, statim ad ablationem coniunctæ properandum est, accommodatis remedijs, quæ humiditatem superfluam consumere valeant, inter quæ Auicennas huiusmodi proponit collyrium, quod à neotericis etiam probatur.

D

℞. ammoniaci,
Floris æris, ana drach. j.
Croci drach. ß.
Aloes, drach. v.
Moschi, scrup. ß.

Ex his vult fieri collyrium, sed vbi æger pauper est, desistatis a moscho, omniaque excipite cum aquarum eufragiæ, fœniculi, ana vnc. ij. inijcite in oculum.

E

Sunt & collyria communia ex fellibus, quæ optima habentur, quorum istud maximè huic affectui opitulatur.

℞. aquæ eufragiæ,
Rutæ, ana vnc. ij.
Fellis gruis, aut etiam bouis,
Tuthiæ præparatæ, ana drach. j. ß.
Misce, & fiat collyrium.

Vel potestis remedium Aetij parare hoc modo.

℞. succi granatorum lib. ij.

Recondde in vase vitreo, atq; tempore æstiuo exponite soli per duos menses, deinde colabis, & abiecta fœce, pro singula libra adde.

Piperis s. pul.
Aloes, ana drach. j. ß.

Istud remedium pro vsu asseruandum, quod quanto antiquius est, tanto præstantius operatur.

Aliud eiusdem facultatis.

℞. aceti,
Lactis,
Mellis, ana drach. ij.

Agitentur in mortario æneo hinc inde, donec medicamentum nigrum fit, eoq; vti potestis inungendo palpebram: & hæc de cognitione, & curatione constrictæ pupillæ.

Hisce declaratis apparere puto omnes morbos membranarum oculi compendiosius, quo ad fieri potuit, a nobis fuisse declaratos, modo relinquuntur quidam alij affectus præter naturam ad eosdem oculos attinentes, quorum aliqui ad angulos spectant, alij ad palpebras, & alij tandem ad totum oculum simul.

Primò nobis agendum esset de morbis angulorum, mox de illis, qui palpebras infestant, vltimo loco de ijs, qui ad totum attinent oculum, sed quoniam adest adhuc in oculo membrana quædam, quæ humorem crystallinum immediatè ambit arachnois dicta, quòd ipsius substantia ad modum telæ araneæ est tenuis, necnon tres humores inclusi membranis inclusi, nempe aqueus, seu albugineus humor, crystallinus, atque vitreus, & fieri non potest, quin suos habeant morbos, dicet quis vestrum, conuenientius est prius partium internarum

rum oculi morbos absoluere, deinde partium externarum historiam aggredi?

Hoc sanè rationabile esset, sed quia tunica hæc non pariter proprium morbum, nisi ruptionem, quę rarò contingit, & si contingat, curatur cum aliquo ex præsidijs prędictis, necnon victus optima ratione, ideo pro ipsius curatione breuitati studentes, quia animus noster A est pertractare de morbis thoracis, nihil prætet ea, quæ dicta sunt, addimus.

De morbis vero prædictorum trium humorum agemus, vbi sermo erit de morbis ad vniuersum oculum spectantibus. Veniamus igitur primùm ad morbos infestantes angulos, qui sunt numero quinque nempe epiphora, rhoeas, enchantis, anchilops, & ægilops.

DE LACHRYMIS

CAPVT TRIGESIMVMQVARTVM.

QVid per lachrymas intelligere velimus, adeo clarum est, vt etiam vulgaribus notissimum sit; nam quãdo ab oculis alicuius videmus guttas deorsum per faciem cadere, tunc lachrymare eum dicimus, ita vt lachryma nihil aliud sit, quam limpidissimæ aquæ gutta ab oculis effluens.

Sed quoniam, vt Auicennas ait, alia est naturalis, alia accidentalis, de naturali nihil est, vt dicamus, quia hæc nunquam nisi a causa proficiscitur, & statim compescitur, sed de ea agendum est, quæ continuo effluit, oculum quam maximè infestans.

D Atqui vix de lachryma, quæ Græcè [illegible] dicitur, quidquam determinare possumus, nisi prius cognoscamus lachrymam naturalem; dicebat enim Gal. in proœmio de ossibus, id quod est secundùm naturam esse metam cognitionis ipsius, quod est præter naturam.

E Et certe nisi agnoscamus quid secundum naturam, non poterimus cognoscere ab ipso lapsus præter naturam, quare a nobis inquirendum est, quæ sit lachrymarum materia; quæ sint causæ eas generantes; quis locus generationis;

B quomodo, idest, per quas vias exeant; & qua de causa.

Quod attinet ad primum, multi multa dicunt, sed in hoc conueniunt, quod sint excrementum, sed quoniam in ventriculo, in hepate, & in partibus solidis generantur excremenra, non ita certum est, an hepatis transmutantis chylum in sanguinem sint excrementum, quod est dictu, non apparet esse secundæ coctionis excrementum.

C Cum enim lachrymæ fiant in sublimi corporis parte, ridiculum videtur dicere eas ab hepate, quod est in infima generari, nec minus à ventriculo qui est primæ coctionis author, quare sequitur, quod sint excrementa tertiæ coctionis; notum est enim in tertia coctione plura generari excrementa, sed quoniam fiunt in capite, opus est fateri eas esse vel cerebri, vel oculorum excrementum.

Verùm non potest dici eas esse cerebri excrementum, quia non generantur in cerebro, nisi duo excrementa, crassa nempe, atque tenuia, quod Gal. pluribus in locis demonstrauit, ar hisce excrementis dati sunt proprij ductus, & meatus, per quos expurgari possunt, quandoquidem crasso excremento palatum, & fauces sunt datæ, & aliquando etiam ma-

magna ipsius existente copia nares, tenuiori verò expurgando natura fecit capitis futuras.

Cum igitur huiusmodi excrementis excernendis pateant proprij aditus, neque aliud in capite generetur excrementum, clarum relinquitur lachrymas non esse cerebri excrementa. Quæ res cum ita se habeat, iam fatendum erit oculorum esse proprium, & peculiare excrementum: hęc est opinio Aquapendentis lib. de oculis cap. 13. viri nostræ tempestatis clarissimi in publico Patauino Gymnasio profitentis.

Locus autem vbi retinentur, est cauitas, in qua continetur oculus, quæ insignis est capacitatis, & tanta, vt oculus vniuersus nequeat quartam ipsius partem replere: in illa igitur lachrymæ continentur, simulque cum partibus oculi vniuersam replent cauitatem.

Si quis tamen obijceret lachrymas esse cerebri tenuioris excrementi portionem ad oculos defluxam, quia cerebrum frigidum, & humidum est, copiam pituitæ lachrymis similem generans, quod ex lacrymarum copia conijcere licet, quæ aliquando ab oculis tam copiosè effluit, vt vix credibile sit posse ibi detineri eam quantitatem.

Huic respondet obiectioni dupliciter, primo, vel quia cerebrum copia excrementorũ grauatur, vel non: primo modo, præter quam quod ad palatum, aures, naresq; ferè transmittit, demandat etiam aliquam partem ad faciem, ad tempora nempe, atque ad genas.

Argumentum huius rei est, quod experientia comprobatur, quia si quis in musculo temporali, in aure transuersim, aut in gena vulneretur, postquam vulnera sanata sunt per aliquot dies, & hebdomadas, exit multa copia humoris aquei per foraminulum quoddam à natura, vt hanc aquam expurget, relictum.

Huiusmodi humor est veluti lachryma quædam eandem musculis vt lubricitatem præbens, ac faciant lachrymæ [illegible] A lorum musculis, nempe quando eò transmittitur, inhibet, ne exiccentur musculi, sed ipsos semper irrorãs madidos reddit, quare vbi cerebrum à nimia copia excrementorum aggrauatur, tenue excrementum non ad oculos, sed ad partes prædictas expellit: non igitur possunt lachrymę dici propriũ ipsius cerebri excrementum.

B Respondet secundò lachrymas esse in duplici differentia, alias veras, alias adulteratas, & pituitosæ materiæ admixtas. Priores non fiunt à cerebro, sed secundæ possunt quidem, quando ad oculos à cerebro pituitosa materia hæc transfunditur, & huiusmodi lachrymæ non sunt veræ, legitimæ autem sunt oculorum excrementum, nempe tertiæ coctionis perfectionem sequuntur.

C Cum verò duplex sit excrementum tertiæ coctionis, crassum, & tenue, lachrymæ sunt tenuioris excrementi soboles: crassum verò excrementum illud est, inquit vir iste, quod nigredinem illam facit, quæ vueæ, & choroidi adhæret.

Cum autem plures in oculo sint partes, non omnium eodem modo lachrymæ sunt excrementum, sed præcipuè crystallini, atque vitrei humoris: suntq; D eiusdem generis, ac sit humor aqueus, quare hisce concludit lachrymas esse oculorum, ac humorum præcipuè crystallini, atque vitrei excrementum.

At si cerebrum non grauatur, ac nimia excrementorum copia, tunc tenue excrementum in hunc modum distribuit, vnam partem simul cum crassiori ad palatum, & fauces propellit, alteram verò per insensibilem viam digerit.

E Ex qua opinione habemus cerebrum non esse locum generationis lachrymarum, cum tamen Auicennas lib. 3. fen. 3 cap. 26. scribat id esse locum lachrymarum, quia arbitratus fuit debilitatem ipsius, cum non posset dissipare excrementum, esse causam generationis lachrymarum, & hoc in bona valetudine; nam in morbis existimauit id euenire aposte-

ma-

matis, vel intemperiei alicuius ipsius cerebri ratione.

Quam opinionem, si rectè ad memoriam tenetis, anno præterito optimis rationibus vt falsam reieci, dum sermo esset de phrenitide, vbi inquirebam, cur fit, quod phreniticidem patientes ex vno tantummodo oculo lachrymantur? validisq; (ni fallor) rationibus demonstraui lachrymas non esse cerebri excrementum.

Eadem hoc ipsum ratione de oculis est dicendum, quia lachrymæ non possunt esse tertię coctionis excrementum, quandoquidem excrementa tertiæ coctionis sunt illa, quæ post partium perfectam nutritionem à virtute ipsorum expultrice, tamquam inutilia reijciuntur.

Verum quidem est, quod quædam dicuntur esse vtilia tum ratione finis, tum propriæ substantiæ, vt semen, & pinguedo; alia verò sunt prorsus inutilia ratione substantiæ, quod sint ex quadam substantia, quæ amplius nutrire non potest, sunt tamen vtilia respectu finis, quia ijs natura ad aliquas vtilitates corporis vtitur.

Et huiusmodi quædam sunt crassa, quædam tenuia: rursus inter crassa quædam sunt magis, & minus crassa: ex crassiori eorum parte natura generat vngues, ex tenuiori cuticulam, aliaq; adhuc pars, quæ relinquitur, per cutis poros insensibiliter exit ad cutis extimam superficiem, & huiusmodi dicitur sordes.

At tenue excrementum aliud est, quod per insensibilem halitum euaporat, & aliud, ex quo pili in corpore generantur. Hæc est vera, & legitima tertię coctionis excrementorum distributio, tam ex Gal. quàm ex Arist. sententia, ita vt ex hac excrementorum diuisione probari non possit lachrymas esse tertiæ concoctionis excrementum.

Quod cum ita sit, non video, quo modo possint esse oculorum humorum excrementum, cum præsertim oculi non faciant excrementa, vt tales, quia in ijs

A non fit nisi tertia concoctio, atque ipsa est, quando partes similares nutriuntur, quæ prorsus eædem sunt in oculis, ac in partibus alijs corporis, nempe caro, membrana, venæ, arteriæ, nerui, glandulę, cutis, pinguedo, & in transmutatione, quam faciunt sanguinis in propriam substantiam, à se protrudunt excrementa prædicta.

B Sed dices, lachrymæ quidem non generãtur à partibus communibus oculorum, sed à proprijs, nempe ab humoribus, sed hoc absurdum omninò est, quia oportet excrementum alicuius partis proportionatum esse parti illi, cuius est excrementum, sed longè maior est quantitas lachrymarum ab oculis exeuntium, quàm sint ambo oculi, ita vt vix intelligi, ne quidem dici potest tot lachrymas ab humoribus procreari.

C Sed cum dictum sit oportere adesse duo excrementa, tenue, & crassum, scribit author huius opinionis, quod lachryma est tenue excrementum, nigrities verò illa, quæ est in vuea est crassum, quod sanè videtur nõ modò absurdum, sed ridiculum, quia à corpore lucidò, quemadmodum humores sunt, non videtur posse excrementum nigrum produci.

D Addo, quod vuea intus, qua respicit crystallinum, est nigra quidem, ad latera verò est alba, posterius variè colorata, exterius, qua tangit schleroticidem, penitus nigra, quare si nigrum excrementum ab humoribus his e eleuaretur, afficeret nigredine omnes partes membranæ, quam humores attingunt.

Non enim est maior ratio, quod vna E pars ipsius nigredine afficiatur, altera alba remanente: deinde non est rationabile, quod pars exterior nigra fiat, intus verò, qua humores attingit, alba reddatur, quia cùm excrementum istud ab humore vitreo, qui est omnium maximus, eleuetur, deberet sua nigredine afficere membranam, quæ ipsum tangit, sed ea est alba, exterius verò nigra, ergo est signum

gnum certissimum ipsius nigredinem non prouenire ab huiusmodi excremento, atque ideo concludendum est excrementum nullum nigrum ab humoribus prouenire.

Addatis, quod Gal. lib. 10. de part. vsu scribit, colorem nigrum in interna superficie vueæ esse à natura melioris visionis gratia factum, non igitur ab excrementis. Plura quoque haberem aduersus hanc positionem, quæ ne nimius sim, lubens taceo.

Venio ad determinationem primæ difficultatis, quæ inquirebat lachrymarum materiam, de qua Plinius multum ambigit lib. 11. c. 37. Ego aliàs ex Arist. 5. probl. 35. ostendi vobis materiam lachrymarum eandem esse in genere cum sudore; sed sudor ex Arist. 2. probl. & Gal. 4. de vsu partium est ex eadem materia, ac fit lotium, quam sententiam nullus est medicorum, quem ego viderim, qui non admittat, quare dicendum est lachrymas esse excrementum secundæ coctionis, quæ (vt supra dixi) celebratur in hepate.

Ne autem hoc videatur vobis paradoxum, opus est, vt sciatis hepar esse humorum omnium officinam, dum autem humores ex chylosa materia fiunt, secernitur cum alijs excrementis serosa materia, quæ secundùm quorumdam opinionem fit ex seris omnium humorum, atq; potulenta materia, quæ deorsum ad venam cauam simul cum sanguine fertur.

Ne verò tota sit onus venarum, maior pars ipsius à renibus attrahitur, inde per vreteres vocatos ad vesicam protruditur, reliquum verò cum sanguine per venam cauam, vt illi fiat vehiculum, fluit ad omnes corporis partes, ac vbi functum est suo officio à partibus virtute expultrice eijcitur, & tandem in vaporem abiens extra corpus per insensibilem viam transpirat, sæpeq; per sudorem protruditur.

In aliquibus verò partibus retinetur, A quemadmodum apparet in pericardio, quod à Barbaris capsula cordis appellatur; nam cum à iecore per ramum insignem venæ multa copia sanguinis in dextrum cordis ventriculum transuehatur, hic verò præparatur, vt vitalium spirituum materia, pulmonumq; alimentum fiat, in illa transmutatione serosa materia separatur, atq; per transudationem B propellitur ad cordis prædictam capsulam, & ibi retinetur alicuius vsus gratia.

Iam verò vena caua sursum in caput delata plures, & quasi infinitas venas cerebro, & membranis offert, in quas dum sanguis pro cerebri nutritione defertur, vbi roris in modum spargitur, vt fiat alimentum, etiam serosus humor exit, qui virtute expultrice expellitur, per cerebriq; substantiam, quæ alba est, diuaC gatur plurimum.

Et tandem ab ipsa extrapellitur, deorsumq; cadens colligitur in amplam quandam cauitatem in osse phœnoide exculptam, tenuissimaq; membrana obductam, & ibi videtur veluti aqua lucidissima, quæ ab albedine cerebri veluti depurata sit: huius autem portio aliqua in oculos fertur, quia via hinc ad ocuD los propinquissima est, cum ad angulum internum, & magnum, os istud foramina quædam exculpta habeat, per quæ in oculum transferri possit.

Hac quidem humiditate non modò scatent oculi, sed circumuicinæ partes, & huiusmodi humor est, qui in affectibus animi per lachrymas effunditur, ita vt materia lachrymarum nihil aliud sit, quàm serosa materia in hepate genita, E quæ in cerebro clarior reddita, & quasi depurata ad ossis basilaris, seu sphœnoidis cauitatem colligitur, continuoque per nares, & palatum expurgatur.

Per foramen tamen ipsius ad angulum oculi internum transfunditur, totum oculum semper madidum, & irroratum reddens exterius, hoc est in illa cauitate, vbi continetur, ad externam sui

sui superficiem, in qua pinguedo, glandulæ, & musculi reperiuntur, nihilominus in membranas non ingreditur, proinde semper paratus est ad lachrymas efficiendas, intus autem retinetur à glãdula illa, quæ ad oculi angulum est magnum.

Hæc est igitur opinio, quam de materia lachrymarum, de loco vbi colligitur, & de vijs, per quas exit, habemus, qua stante opus est, vt videamus, quæ causa sit, cur ab oculis perpetuò lachrymæ effundantur.

DE CAVSIS LACHRYMARVM.

Causæ plures esse possunt tam externæ, quàm internæ: externæ quidem quæcumq; lædendi, vulnerandiq; facultatem habent, à quibus oculus debilitatur, qui debilitatus facilè excrementum hoc recipit.

Addatis, quod debilitas oculis euenire potest, etiam ab alijs causis, nempe à mala conformatione, à nimia glandularum laxitate, præcipuè illius, quę ad angulum magnum, est posita, quia vbi relaxata est, nec ossis orificio rectè correspondet, facilè humorem hunc in se admittit, vbi cum retineri nequeat, vt ad genas, & faciem cadat, necesse est.

Cæterum mala intemperies, quæ dolorem inducit, siue hæc à causa interna, siue externa excitata fuerit, potest esse causa lachrymarum, quia quando adest dolor, & calor, oculus ad se trahit.

Eandem intemperiem, & dolorem tã externæ, quàm internæ causæ excitare possunt, inter quas vetus est borealis, fumus, vel medicamentum mordicans oculo applicitum, & quidquid mordendi, ac dolorem inducendi facultatem habet extrinsecus irruens; vt est etiam vini generosi ingurgitatio nimia, & assidua: frigiditas etiam aeris diuellendo esse potest lachrymarum causæ.

A Ad internas causas referuntur ea, quæ partem affectam, partem demandantem, partemq; generantem à proprio naturali statu recedere faciunt, vt vbi in oculo glandula, vel non adest à primordio generationis, vel post ortum, vel aliquo accidenti fuerit ablata (quemadmodum Auicennas scribit contingere in ablatione vnguis, quę fit opera manuum) aut malè conforma-
B ta, aut intemperie affecta sit, vt suo retinendi officio fungi nequeat.

Cęterum cum dictum sit cerebrum esse membrum demandans, quod intemperie affectum non possit retinere quantum opus sit, hinc Auicennas dicebat ipsum esse principium huius humididitatis, non quidem generatiuè, sed alteratiuè, quemadmodum à nobis fuit expositum.

C Potest esse etiam vitium ex parte membri, in quo generatur, quod intemperatum sit, adeo vt serum mordacitatem acquirat, ex qua contingat virtutem cerebri expultricem stimulare, & earum partium, ad quas transmittitur, quodvbi ad oculum venerit, mordacitate sua dolorem inducat, atqué retentricem ipsius glandulæ labefactet.

D Hinc est etiam, quod oculi senum lachrymantur, propter acrimoniam, & salsedinem humoris, quamuis sæpius contingat propter debilitatem oculorum.

Quod autem ex mordacitate humoris lachrymæ fiant, testis locupletissimus est Auicennas, qui lib. 3. fen. 3. tract. 2. cap. 26. scribit in febribus acutis lachrymas prouenire, in quibus ce-
E rebrum sit apostemate calido affectum, aut malè intemperatum.

DE SIGNIS LACHRYMARVM.

Signa, quæ lachrymas adesse demonstrant, ab ipso sensu petita sunt, quia vnusquisq, facilè id cognoscit, sed quæ causas demonstrent, non

ita clara sunt, nisi vbi causæ fuerint primitiuæ, & exteriores, quemadmodum si vnguis operatione chirurgica ablatus fuerit, inde sequatur lachryma, iam est signum fuisse glandulam lachrymalem, vel ablatam, aut saltem læsam: si ex mala oculi conformatione eueniat, facilè etiam ex ipsa conformatione cognoscitur.

Atque si ratione intemperiei, aut debilitatis oculi euenerit, lachryma modò in pauca copia, modò in multa fluit: vbi verò ratione multitudinis excrementi contingit, caput grauatum percipitur, & ad nares, atque oculos humor in maxima copia confluit: atque si eueniat ratione humoris acredinis, id conijci poterit ex corporis habitu, ex anteacta victus ratione, quæ potuerit generare humores calidos, atq; hepar magis calefacere.

DE FVTVRO EVENTV Lachrymarum.

QVod ad prædictiones spectat, quã do lachrymæ fiunt ob priuationem carunculæ anguli maioris, vel ob eius læsionem, omninò incurabiles sunt.

Qui ab infantia hunc morbum contraxerunt, ijs omninò sunt incurabiles lachrymæ.

In febribus acutis non curantur, nisi capitis intemperies, aut apostema prius curetur.

Qui ratione intemperiei oculi, aut doloris in lachrymas incidunt inuoluntarias, possunt curari; quemadmodum & illi, quibus lachrymæ eueniunt ratione humoris acredinis, siue id à salsæ pituitæ, aut biliosi humoris admixtione contingat.

A

DE CVRATIONE LACHRYmarum.

QVi non recipiunt vllam curationem, non debent attingi, debetque probus medicus ægrotanti suam hanc calamitatem humaniter prædicere, neq; illi polliceri, quæ ex arte fieri nequeunt, vt iniustè pecuniæ extorqueantur. Atque illi, qui sunt cu-

B

rabiles, à medico sunt multa diligentia curandi, quod fiet cognita huiusmodi affectionis causa.

Nam si contingant lachrymæ ratione serosæ materiæ nimis calidæ, aut ad mixtionis salsæ pituitæ, vel bilis acris, tunc omni ingenio curare debet, ne humor talis in corpore amplius generetur, ille verò, qui genitus iam est, inhibeatur, ne in oculum ferri queat.

C

Atque humoris peccantis generatio per decentem victus rationem prohibetur, quæ facilis coctionis sit, non nihilq; refrigerandi facultatem habeat, quando vel serum sit mordax, vel admixtam habeat bilem.

Si verò pituita fuerit salsa, vt aliqua attenuandi facultate polleat, in alijsq; rebus non naturalibus moderatè agen-

D

dum. Galen. 4. de comp. med. cap. 8. scribit in principio fluxionum parcitatem cibi, & potus conuenire, aquæ potum, tandem, rerum venerearum abstinentiam.

Motusque est euitandus immoderatus: frictiones circa brachia, & crura, dorsumq; sunt optimum medicamentum. Pro potu sit aqua simplex, vel cum cinnamomo, vel saccharo, aut alla

E

re, quæ grata sit gustui.

Clysteres conueniunt, tam remollientes, quàm etiam expurgantes, seu subducentes, adhoc vt à capite materiam reuellant, qui autem sint tales clysteres, sæpissimè audiuistis.

Quod ad pharmaciam spectat, & chirurgiam, ambæ in hoc conueniunt, quia inhibent peccantem materiam,

me

ne fluat in oculum, & ipsam è corpore extra ducunt, quamuis alia, & alia ratione; nam pharmacia educit qualitatem humoris per secessum; chirurgia verò tollit nimiam omnium humorum, sed sanguinis potissimum, quantitatem.

In hoc casu considerare oportet, an vitium sit ratione seri, quod si ita est, nulla facta præparatione curate ipsum extra corpus educere, primò purgando corpus cum his, quę possunt per secessum educere, quemadmodum sunt plura medicamenta, inter quæ pilulæ cochię, aggregatiuæ, & arabicæ, & ex agarico, & rhabarbaro factæ, & alia buiusmodi sunt, quæ eandem habent facultatem expurgādi humores serosos.

Factaque expurgatione statim omni curandum est ingenio, vt serum extra corpus per viam maximè competentē, nempe per renes ad vesicam subducatur, inter quæ est.

Syrupus ex quinq; radicibus.
Byzantinus,
De Iua, & Bettonica, cum quibus addi possunt decoctiones quædam factæ.
Ex radicibus acori.
Cichorij,
Liquiritiæ,
Apij,
Asparagi,
Petroselini,
Graminis,
Fœniculi,
Rusci,
Ex folijs capillorum veneris,
Asari,
Cuscutæ,
Eupatorij,
Fumo terræ,
Hyssopi,
Ex ciceribus rubeis.
Itaq; ex his potestis parare decoctionem, cuius.
℞. vnc. iij.
Syr. de quinq; radicibus,
Byzantini, ana vnc. j. misce.
Pro syrupo in aurora offerendo, prò

A vt opus vobis fore videbitur. Hac ratione educetis humorem serosum è corpore, qui vbi non cedat vnicę expurgationi, vt sæpè contingit, iterate alteram, deinde ad localia properandum est, de quibus mox agemus.

At si simul cum seroso humore, vel bilis, aut pituita salsa peccauerit, curandum est eam extra corpus educere

B per medicamenta cholagoga, & phlegmagoga, de quibus sæpius actum est. Cæterum humor pituitosus est alterandus, attenuandus, atque incidendus, & aliqua ex parte refrigerandus. Qui autem syrupi, qualiaue apozemata ipsum alterare valeant tam in toto, quàm in capite, multoties à me audiuistis.

Expurgato corpore optimum est cerebrum corroborare cum theriaca, mithridatica confectione,

C & plire sarcotico cum musco, ambra, & huiusmodi.

Deinde tempestiuum est ad localia deuenire, si prius tamen vos admonuero, quid facto opus sit per chirurgiam, quæ administranda est, quando adest indicans sanguinis mittendi, nempe vitium, vel in quantitate, aut in motu; sic enim euacuationis, vel reuulsionis, aut deriuationis causa mittite sanguinem.

D Dicebat Gal. pręcitato loco, quod quādo augetur fluxio, mittēdus est sanguis, vt quādo adest simul cum lachrymis inflammatio; tunc enim temporis, quia sanguis nimium quàm par sit, in oculum fluit, reuellendus est, atque deriuandus.

Sunt qui proponunt cauterium tanquam singulare reuulsiuum medicamentum, ad ceruicem, post aures, &

E in sinciput.

Quod ad localia attinet medicamenta, hæc in genere debent habere facultatem reprimendi, & eo magis in epiphora calida, ideo Gal. à principio applicabat fronti folia vitis viridia, sæpeque iterabat. Cæterum iubet totam faciem aqua frigida esse abluendam, vel sola, aut aceto admixta.

Probat quoq; succum expressum à prędictis folijs cum modico farinæ hordeaceæ. Myrti quoq; succus, vel lentisci, aut rubi, vel brassicæ idem præstant. A

Eadem intentione oculis medicamenta sunt applicanda, quæ fluxum huius humoris compescant, & oculum corroborare queant. Galenus probat oui album cum lana succida, vel oui luteum assatum, vel etiam mel lotum in passo concoctum, oculoq; læso applicitum. B

Legatis.8 cap. de comp.med.per g. vbi videbitis in summa ea laudare, quæ reprimendi, ac adstringendi facultatem habent; nam sua frigiditate reprimunt, siccitate autem consumunt, atque sua facultate adstrictoria oculum corroborant, & constringunt. C

Sed quoniam epiphora alia est calida, alia non item calida, sed potiùs frigida, non possumus ijsdem auxilijs in vtraque vti; nam frigida sunt calidis admiscenda in frigida epiphora, ne possit materia magis condensari, sed inhiberi, ne fluat in oculum tanta humoris copia: proinde in frigida mihi maximè probatur illud medicamentum, quod noster Rasis proponit. D

℞. thutię, drach. x.
Corallij rubri,
Myrobalani citrini fricati,
Aloes, ana drach. ij.
Piperis, drach. ß.

Ex his fiat puluis, qui assiduè in oculum immittatur, aut saltem ex eo accipiantur drach.ij. aut iij cum vnc.ij. vini, & quattuor aquæ feniculi ad collyrium faciendum, & in oculum inijciendum guttatim.

Probatur etiam in huiusmodi epiphora lana succida in vino austero immersa, & oculo applicita.

In epiphora calida probatur aqua rosacea cum albumine oui exagitata, & modico omphacij, sæpeq; oculo applicata, vel loco aquæ rosaceæ succus, seu vinum granatorum optimum est præsidium.

Melilotum quoque in aqua rosacea simul cum aliquot capitibus papaueris decoctum summè probatur ad modum collyrij.

Potest etiam huiusmodi collyrium applicari:

℞. aquarum myrobalanorum,
Rosarum,
Plantaginis, ana vnc.ij.
Myrobalanorum belliricorum ʃ. p.
Coralliorum rubeorum, ana drach.j.
Margaritarum perforatarum,
Spicæ indæ, drach.ß.
Tuthiæ præparatę, drach.ij.
Croci, scrup.ß.
Misce, & fiat collyrium.

Hæc sunt, quę epiphoræ conueniunt.

DE DIMINVTIONE CARNIS LACHRYMALIS.

CAPVT TRIGESIMVM QVINTVM.

DVm sermo esset de causis lachrymarum, inter alias attulimus ablationem illius carunculæ quæ ad angulum est internum, ideo quia non solùm auferri potest ab oculo, & proprium morbum efficere, verum etiam quandoq; adeo increscit, vt supra oculum emineat, prima affectio rhoeades à Græcis dicitur, Auicennas diminutionem vocat carnis lachrymalis: altera verò è contra enchantis à Græcis, ab Auicenna diminutio eiusdem carnosæ substantiæ appellatur.

De ijs in præsenti, & breuiter quidem à nobis agendum proponitur, vnde scire debetis naturam in magno vtriusque oculi angulo carunculam quandam apposuisse duplici ratione, quemadmodum Gal. x. de part. vsu scripsit, prima, vt in se humorem à capite illabentem recipiant, atq; in nares exprimant: secunda, vt inhibeant, ne per os phenoidis hac in parte exculptum materia ad oculos continuò transmittatur.

Istæ sunt vtilitates, quas caruncula ad angulos internos existens præstat, vbi igitur, vel ablata est, aut diminuta huiusmodi caro, tunc inconuenientia prædicta contingunt, atque vbi immoderatè concrescit, alia affert, incommoda, de quibus paulò infrà.

Videamus igitur primò, quid sit affectio hæc: esse igitur potest morbus in conformatione, vel in magnitudine diminuta, & est quando ex toto non sit ablata, sed ipsius quantitas diminuta; vel est morbus in numero diminuto, quia vna pars oculi deficit, quæ necessaria est, nempe caruncula lachrymalis dicta.

B

DE CAVSIS DIMINVTIONIS *carnis lachrymalis.*

CAusa ipsius esse potest interna, vel externa, siue eueniat à primordio generationis, vel post, ob aliquod erratum, quemadmodum exempli gratia, causa interna est nimia in humoribus acredo, quæ ipsam ex toto erodat, vel aliquam ipsius partē auferat.

C

A causa externa etiam prouenire potest, vt potè à mala acrium medicamentorum applicatione, & quemadmodū ait Auicennas, ex mala operatione à chirurgo facta in pterygij curatione, aut alterius oculi affectionis opera manus egentis.

DE SIGNIS DIMINVTIONIS. *carnis lachrymalis.*

D

SIgna adeo manifesta sunt, vt nullam ad sui notitiam declarationem requirant, quia medicus exercitatus, & præsertim in ipsa anatome agnoscit carunculæ defectum, aut ipsius diminutionem.

E

DE FVTVRO EVENTV *diminutionis carnis lachrymalis.*

QVod ad prognostica attinet, vbi caruncula ex toto ablata fuerit, non est aliquid de sanitate benè sperandum, cum casus sit deploratus, atque si fuerit exesa aliqua ex parte, ita vt eius quantitas sit diminuta, restaurari potest.

Est tamen notatione dignum, quod huiusmodi caruncula constructa est ex sanguine, & semine, proinde non potest tota restaurari, & in illa perfectione, quia seminales partes ablatæ nequeunt denuò restaurari, at benè carnea pats potest denuo regenerari.

DE CVRATIONE DIMINVtionis carnis lachrymalis.

IN curatione nõnihil est, vt dicamus de victus ratione, aut medicamentis, quia non possumus rectè, & vt artis est, administrare localia medicamenta, nisi totum corpus respiciamus, ipsum nutrientes idonea victus ratione, atque à prauis humoribus simul expurgantes, & quando opus est sanguinis missione per venarum excisionem ipsum auferentes, quibus omnibus verè factis, tunc localia sunt admouenda.

Sed quoniam in præsenti curatione agitur de restauratione partis carnosæ, localia esse deberent talia, qualia 3. meth. med. cap. 3. scribit Gal. nempe quod habeant facultatem abstergendi, atq; exiccandi; nam cum in quouis vlcere duo generari excrementa decreuerit, tenue, atq; crassum, medicamenta deberent duo hæc excrementa consumere abstergendo, & exiccando: at quę abstergunt, auferunt crassum excrementum, sordem appellatum, quæ verò exiccant consumunt aquosum, & tenue, quod ichor ab eadem Galen. vocatur.

Sed in hoc casu nullum ex istis excrementis reperitur, non erit igitur opus hisce vti medicamentis, sed cum ad carnis generationem requiratur causa materialis, quæ est sanguis, & temperies partis, rationem habentes efficientis, quibus ambobus suppositis statim, & ex necessitate sequitur & carnis generatio, ideo in hoc casu medicamẽta talia esse debẽt, vt partis intemperiẽ

A tollant, humoremq; acrem, & mordacem, ita attemperent, vt benignum ipsum reddant.

Huiusmodi autẽ sunt, quæ refrigerandi facultatem habent, quæ non modò humorem affluentem reprimunt, sed intemperiem calidam auferunt: quoniam autem sanguis, vt conuertatur in carnem, opus est, vt congeletur, aut condensetur, ideo medicamenta

B debent esse adstringentia, vt verò caro redigatur ad carnis durioris naturam, debent esse adhuc paulò adstringentia, quare frigida, & adstringentia esse oportet, sed vt à principio moderatè adstringant, in fine verò sint vehementioris adstringentiæ.

Valent igitur collyria illa communissima, quæ nardina sunt dicta, quæ ex glaucio, & croco, cum vino austero

C parantur. Paulus Aegineta probat alumen cum vino adstringenti. Vos potestis parare cum huiusmodi rebus collyrium.

℞. aquæ rosarum;
Vini, quod vocant asprinum, ana vnc. ij.
Tuthiæ, enutritæ,
Gallarum immaturarum, f. p.
Corticum granatorum, ana drach. j. ß.
D Succi acaciæ,
Plantaginis, ana vnc. ij.
Misce pro collyrio, in quo madeant filamenta, quæ parti semper applicita relinquantur.

Ad huiusmodi intentionem potestis ebullire rosas in vino prædicto.

℞. huius vnc. iiij.
E Croci scrup. j.
Aloes drach. ß. Misce.

Vbi verò iam genita est caro, quæ compactione egeat, ebullite cum vino, & rosis alumen integrum, & gallas immaturas: vel potestis componere tale collyrium.

℞. succi acaciæ,
Prunellorum,

Suc-

A

Succi mororum, ana vnc.ſſ.
Aquæ cuſpidum roſarum,
Vini auſteri, ana vnc.j.
Margaritarum combuſtarum,
Cornu cerui vſti, ana drach.j.
Miſce pro collyrio,

DE MAGNITVDINE CARNIS LACHRYMALIS.

CAPVT TRIGESIMVM SEXTVM.

QVemadmodum rhœas, affectus eſt præter naturam anguli interni oculi, in quo, vt audiuiſtis, vel diminuta eſt ipſius caruncula, aut ex toto ablata; ita è contra enchantis eſt affectus præter naturam eiuſdem anguli oculorum interni, in quo glandula immoderatè eſt adaucta. De hac loquens Auic. cap. 16. inquit adeo magnificari, vt prohibeat viſum.

Eſt igitur, quod ad naturam affectus attinet, nihil aliud quàm caruncula angularis, ſeu lachrymalis immoderata actio, eſtq; ſymptoma in genere magnitudinis huius partis, nimium adauctæ.

DE CAVSIS MAGNITVDINIS carnis lachrymalis.

HVius affectionis cauſa eſt copia ſanguinis in hunc locum fluentis, aut à parte affecta attracti, qui à valida facultate ipſius carnis conuertitur in propriam ſui ſubſtantiam, ita vt hęc ipſa, nimis quàm par ſit, augeatur.

Aliquando contingit ipſam relaxari, vt ſanguinis maiorem copiam admittat, quàm requiratur pro ſui nutritione, qui tandem in eius naturam conuerſus eiuſdem adaugет magnitudinem.

DE SIGNIS MAGNITVDINIS. carnis lachrymalis.

SIgna tam manifeſta ſunt, vt non egeant verbis, quia vnuſquiſq; qui cæcus non ſit, poteſt videre nimis auctam eſſe hanc partem, proinde egere ſui ablatione.

C

DE FVTVRO EVENTV magnitudinis carnis lachrymalis.

QVod ad prædictiones ſpectat, quoties ritè, & vt decet, à medico, & ab infirmo tractetur, neq; negligatur, poterit omninò curari, & facilius mea opinione, quàm diminutio.

D

DE CVRATIONE MAGNITVDINIS carnis lachrymalis.

IN curatione affectionis huius, habenda eſt totius corporis diligens prouidentia, per victus rationem, quæ parca ſit, & ferè tenuis, nonnihilque adſtringendi, & exiccandi facultatem habeat. Pro potu abſtinendum eſt à vino toto tempore curationis. Vtendumq; ſæpè clyſteribus validioribus ſubtrahentibus, & à capite reuellentibus.

E

Per pharmaciam oportet ab excrementis corpus euacuare, ne in oculum ea ferantur. At quidem per chirurgiam vniuerſalem debemus euacuare ſangui-

guinem, quia ipsum quantitate peccare supponitur.

Sed non modò euacuare tentandum per venam sectam in brachio ad cubitũ, sed etiam prohibere, ne in oculum feratur, ideo reuellendus est cum cucurbitulis ad scapulas, ad dorsum, ad ceruicẽ applicitis.

De localibus verò medicamentis loquitur Auicennas dicens curari per incisionem, sed cum hac animaduersione, vt curemus tantùm auferri ipsius magnitudinem peccantem, præcauentes ne tota glandula auferatur, quia inciderem9 in contrariam affectionem à nobis iam dictam, ideo qui huiusmodi carunculam diminuere cum instrumentis tentat, debet omninò diligens, & accuratus esse.

At vbi fuerit amputata caruncula, curandum est, vt applicentur repercutientia, vt est albumen oui cum rosacea: in cæteris ipsam, vt decet, tractare debemus.

Sed dicet quis, si patientes perferre nequeant sectionem, possit ne è medio localibus medicamentis auferri? posset

A quidem, sed medicamentis, quæ à Paulo Aegineta, & Gal. septica, atq; caustica appellantur: septica sunt illa, quæ mordendo carnem consumunt, de quibus Gal. agit lib. 1. de simpl. med. facult. cap. 15. vt est auripigmentum, arsenicum, & huiusmosti, sed hæc tantummodo exedunt carnem molliorem, quibus blandè admodum agendum, ac vbi caro indurata fuerit, deueniendum

B est ad caustica, quæ adeo calida sint, crassæq; substantiæ vt non secus atque ignis escharam inducant.

Causticum illud à Ioanne à Vigo propositum, in quo opium ingreditur, optimum est.

C Soleo ego cum aqua illa, quam ex sapone faciunt secundinam appellatam causticum componere, quod sine aliquo morsu, ne dicam dolore, carnem consumit, escharam tamen inducendo, quæ vbi inducta est, curandum, vt cum suppurantibus auferatur. Cæterum, vt decet, vlcus curetur: & hæc de rhoeade, atque enchantide sint dicta, veniamus ad anchilopem, & ægilopem,

D de quibus infra.

DE ANCHILOPE ET AEGILOPE.

CAPVT TRIGESIMVM SEPTIMVM.

POstquam mentionem habuimus de affectionibus præter naturam carunculę lachrymalis, quæ ad angulum oculi internum est, nunc cõsequutione quadam sermonis videtur nobis non esse præter rationem, & præter vtilitatem vestram, pertractare adhuc historiam cuiusdam præternaturam morbi satis vulgaris, qui & ipse nõ procul à prædicta caruncula euenit.

Quæ affectio non eodem ab omnibus Græcis donatur nomine; nam Gal. 5. de comp. medic. per g. c. 2. appellat eam ægilopem, Gal. sequutus est Alexander Trallianus lib. 2. cap. 4. Paulus

E verò Aegineta appellauit ægilopem quidem, quando tumor adest, seu iam abscessus est factus, quasi quod anchilops sit via ad ægilopem, & anchilops sit tuberculum quoddam absq; abscessu ægilops verò cum abscessu.

Aetius autem lib. 7. cap. 85. conuenire videtur cum Paulo in ægilope determinando, sed si legatis ipsum cap.

87. videbitis non idem sentire, ac Paulus de anchilope, quia vult in eadem parte, in qua fieri consueuit ægilops; colligi materiam quandam pultaceam membrana obuolutam, esseq; veluti speciem quandam atheromatis, aut meliceridis.

Sed hæc non sunt multi momenti, quia quęstiones de nominibus sunt, quas certè scire conuenit ijs, qui publicè profitentur, quamuis ad curationem parum faciant, cum tamen alio modo curetur tuberculum, vbi materia colligitur in tunica, quàm vbi non colligitur.

Auicennas quoq; visus est & ipse facere aliquam differentiam; nam cap. 14. 3. fen. lib. appellauit affectionem illam garab, vbi adest fistula, vbi verò nondum adest, appellauit tumorem lachrymalem, & etiam bachulum; seu apostema.

Aliqui sequentes Arabum doctrinam appellant ægilopem fistula, lachrymalem: facilioris igitur doctrinæ causa sequemur Pauli, & Auicennæ sententiam, dicentes anchilopem esse tuberculum quoddam nondum exulceratum, neq; adhuc adesse fistulam, ægilopem verò appellabimus tuberculum inter angulum domesticum oculi, & angulum ipsius nasi iam exulceratum, sub quo est detectum.

Vnde pulchrè Auicennas de vtroq; loquens dicebat, & quandoq; est exitura botoralis faciens collectionem, & non disrumpitur, & quando rumpitur, facit fistulam secundùm plurimum: hæc igitur est forma, seu natura præsentis affectionis.

DE CAVSIS ANCHILOPIS, & Aegilopis.

Causa huius affectionis esse potest, vel humor, vel excrementum: humor quidem non simplex, sed pituitosus sanguini admixtus: vnde dicebat Aetius esse tumorem inflammatorium, inflammatio verò est tumor à sanguine, & Gal. appellauit tumorem hunc abscessum, atque abscessus ipso docente 14. meth. med. & libello de tumoribus sunt dispositiones quædam, in quibus corpora, quæ prius se contingebant, ab inuicem recedunt, inter quæ materia quædam continetur.

B Hęc autem dispositio bifariam fit, primo modo, quando nulla præcedente inflammatione per aliquod colligitur; alio modo, quando iam inflammatio præcedit, quemadmodum in præsenti contingit casu, præcedente inflammatione.

Materia, quæ hic colligitur, paulatim putrescit, ac diu ibi retenta

C subiectum os detegit, quia acrimoniam acquirens subiectas membranas corrodit, viamq; sibi ad os vsque parat, quare causa huius est humor sanguineus simul cum pituitoso, aut etiam melancholico.

Potest etiam fieri ab excremento ibi collecto, vnde Gal. 14. meth. med cap. 12. ait colligi excrementa in abscessibus quibusdam, à quibus fiunt melicerides,

D atheromata, & steathomata, & quod magis est, dicebat hos excrementitios humores tandiu in partibus hisce contineri, quousq; conuertantur in pilos, ossa, carbones, & huiusmodi, quæ vulgares incantationis vi fieri putant.

In hoc autem casu cum diu continentur, putrescunt, acrimoniamq; acquirentes, non est mirum si partes, subiectas corrodant, indeq; vlcus, & vt ait

E Auicennas, fistulam faciant, aliquando etiam subiectum os corrumpant.

Ex his satis apparere existimo tumorem hunc fieri posse ab humoribus, & etiam ab excrementis redolentibus humorum naturam.

DE SIGNIS ANCHILOPIS, & Aegilopis.

Signa aliqua à sensu desumuntur, sicuti est pars prædicta, vbi à suo statu recedit, & eleuatur tuberculi in modum; aliquod etiam per tactum percipitur, quemadmodum docet Auicen. quia nonnunquam contingit adesse quidem tuber exiguum, quod etiam ad tactum quasi submergitur.

B Sed tamen vbi quis digito hanc partem attingit, percipit veluti quandam depressionem, quæ ad digiti ablationẽ augeri, & subcrescere videtur; percipitur etiam quibusdam indicijs, vt est dolor, premitus, præcipuè si tumor inflammatorius sit, atque si non fuerit inflammatorius, ad tactum sentitur inæqualitas, quæ hinc inde mouetur.

C Sed quando vlceratus est, omnibus apparet, quia pus sensibiliter exit: quando verò os detectum est, percipitur à fungositate quadam, quæ supra vlcus sentitur, labraque vlceris eleuata sunt, neq; vmquam vlcus consolidari potest, idq; manifestius per specilli intus appositionem exploratur: hæc sunt huius affectionis notæ.

DE FVTVRO EVENTV Anchilopis, & agilops.

D Veniamus ad prædictiones, affectio quidem est difficilis curationis. quamuis si quis à principio morbum non negligat, non est tam difficilis curatu, sed talis redditur, propterea quod sæpè producitur absque dolore, aut saltem cum dolore admodum exiguo.

E Hinc est, quod ægrotantes rem ipsam paruipendunt, existimantq; morbum nullius momenti, & qui sua sponte possit curari: vbi cum vlcere adest, longè difficilius curatur, atque si cum ossis detectione, aut corruptione fuerit, vix credibile est posse ipsum absq; A ferro, aut igne curari.

Et ego obseruaui aliquos, qui non ausi sunt permittere chirurgo, vt ferrum administraret; tandem in inflammationem totius faciei, & capitis incidentes miserrimè interempti sunt, quare non est hic morbus negligendus, sed maxima cum diligentia curandus.

DE CVRATIONE ANCHILOPIS, & agilopis.

Quod ad curationem spectat, opus est vti bona, & decenti victus ratione, ac pharmaciam administrare, quæ & humores peccantes, atque excrementa è corpore abijciat: sanguinem quoq; per venam sectam, per cucurbitulas, per hirudines extrahere oportebit, prout iudicabitis opportunum esse, vel euacuandum, aut reuellendum, aut deriuandum, quod ex regulis pluries allatis facillimo percipietis negocio.

Tandem deueniendum est ad præsidia localia, in quibus applicandis, & administrandis opus est diligentia; nam vbi tumor solummodo absque vlcere adest, curandum est, vt materia, quæ intus est, resoluatur per insensibilem halitum, hoc est dictu in anchilope applicanda sunt resoluentia, inter quæ emplastrum, est ex cimino, emplastrum, seu vt melius dicam ceratum, diachylonis albi diachylonis magni. In hoc casu præstat diapalma, quod est Galeni diaphœnicium.

Aetius, quia existimauit materiam collectam esse in quodam folliculo, quæ dissipari nequit, nisi ablato folliculo, iubet, caustici aliquod applicetur, quod escharam inducat, quę possit ipsum aperire, atq; auferre materiam, quemadmodum fieri consueuit in abscessibus prædictis, nempe in atheromate, steathomate, atque melicēride, in quibus materia nec suppurari, neq; resolui potest, ideo opus est cutem aperire, atq;

eam instrumentis ferreis educere.

Sed parcat mihi in hoc Aetius: experientia rem non ita semper se habere demonstrauit, quia aliquando est obseruatum diaphoreticis medicamentis materiam resolutam fuisse; vnde Galen. 5. de comp. med. applicandum esse tale medicamentum iubet ex Archigenis etiam authoritate; accipit enim staphidem syluestrem, quæ est herba pedicularis, ammoniacum, thimiama, & cum melle efformat medicamentum splenij in modum. Maximè etiam probat lanam succidam in sanguinem leporis marini intinctam.

Signum igitur est, quod huiusmodi tumor possit curari absque caustici appositione ex Gal. sententia, atq; si adsit inflammatio, non est hisce præsidijs attingendus, sed ijs, quæ facultatem habeant ipsam resoluendi, aut suppurandi.

Mihi maximè probatur communissimum illud emplastrum, quod Zachariæ filio adscribitur, quia & dolorem mitigandi facultatem habet, atque si opus sit etiam suppurandi.

Placet etiam emplastrum, quod Capiuaccius describit ex pane trito, lacte, atq; rosaceo factum, cui aliquando croCum, sæpè etiam & tuus addendum: sed quando exulceratus tumor est, curetur cum his, quæ facultatem abstergendi, & exiccandi habent, quæ certè negotium chirurgicum requirunt.

Atque si os detectum fuerit, aut certè affectum, quamuis à scriptoribus plura describantur medicamenta, credatis fieri non posse, vt ad sanitatem vnquam perducatur, nisi ferro, atque igne. Vbi locus adustus fuerit, osq; corruptum ablatum, tunc sarcoticis, & deinde epuloticis medicamentis vtendum.

Atqui ne deficiant medicamenta, quibus experiri possitis, antequam ad ignem deueniatis, propono vobis duo ab Alexandro Tralliano descripta, quibus mirum in modum Altimarus confidit, vnum est halica ex aceto cocta applicata, atque sæpè mutata, quo Alexander profitetur se curasse summè inueteratos ægilopes.

Alterum est membrana arundinis interna, præcipuè illa, quæ circa nodos rotunda inuenitur, quam melli inijcere oportet, atque intus vlcus ad os vsque ponere, deinde auferre, & vlcus mulsa abstergere, quaterque in die medicamentum mutare, quamuis dicat membranam hanc absq; melle impositam adeo perfectè operari, vt de se admirationem pariat.

Sed si vultis me verum fateri, nunquam miracula hæc videre potui; animaduerti optimè non posse sanari huiusmodi affectiones cum ossis corruptione, nisi quando ferro ignito totum os corruptum ambustum, & ablatum fuerit.

Quare admoneo vos, vt quando percipitis os cariosum, non credatis istis circulatoribus multa pollicentibus, & curate, vt quam citò locus aduratur, aut saltem os vsq; ad internam narium capacitatem perforetur, quo materia eò fluens possit in nares transfundi, atq; expurgari: & hæc de ægilopis curatione.

His sic examinatis iam principaliores oculorum morbos, & qui frequentissimè medicis negotium faciunt, habemus relinquuntur quidam alij minus principales, qui exemplo prædictorum curari possent, sed quoniam partes, quas ipsi obsident, diuersæ sunt, ideo & aliquam considerationem particularem ad perfectam oculorum morborum historiam habendam profectò requirunt, quam per compendium adducemus.

Inter horum alios vnus est, qui communi omnibus partibus videtur, quem læsam visionem appellant: denique aliq... nt ad musculos, alij vero ad palpebras attinentes, de quibus agendum, & primò de visione læsa, in qua cetno

ſcetis vitia, & affectus præter naturam omnium humorum aquei nempe, cryſtallini, atq; vitrei.

Sed dicetis non ne morbi, ſi non omnes, quos recenſuiſti, ſaltem pro maiori parte lædunt viſionem? Veriſſimum eſt, at huiuſmodi morbi dicuntur viſionem lædere apparenter, quia omnibus conſtat exempli gratiâ ſuffuſionem, quæ eſt ante pupillam, omninò auferre viſionem, ſed in præſenti nos ſumus loquuturi de læſione viſionis non apparente, quia effectus clarus eſt, nullus tamen morbus, nullaq; pars affecta oculis cernitur, quæ viſionem lædat, quemadmodum in prędictis.

Hanc igitur in præſenti inquirendã proponimus; nam cum viſio ſit actio totius oculi, non poteſt eam, niſi vt membrum organicum efficere; partes autem ipſius hoc ordine inter ſe ſunt conſtitutæ, vt vna ſit, cui actio primò, & per ſe debeatur, aliæ ſine quibus, a-
A liæ ad perfectiorem actionem, aliç tandem ad conſeruationem requiruntur.

Ea pars, cui debetur actio, eſt cryſtallinus humor; ſine quibus, ſunt humor aqueus, vitreus, nerui optici, & ſpiritus: reliquæ autem partes, vt membranæ ex his etiam ſunt, ſine quibus fieri non poteſt actio, & aliæ ad meliorem actionem.

Vnaquæq; harum partium affecta vi-
B ſionem lædere poteſt, atque in membranis morbi impedientes viſionem apparentes ſunt, proprijſq; nominibus donantur, de quibus actum eſt, reliquæ autem partes, etſi vitia patiantur, quibus offenditur viſio, non apparent ſenſibus, nec propria habent nomina. De his igitur agendum eſt, quæ vt venemur, ad actionem læſam recurrimus,
C inſcribimuſq; hoc caput de actione videndi læſa, de qua Auicennas pertractat lib.3.fen 3.tract.4.cap.20.& nos in ſequenti dicemus.

DE VISIONE LAESA.

CAPVT TRIGESIMVMOCTAVVM.

ACtionem omnem partium noſtri corporis poſſe tripliciter lędi, adeo manifeſtum, vt pro ipſius notione habenda nulla ſit opus verborũ congerie, nempe vitiosè, diminutè, & abolitè, viſio autem, de qua agimus, & ipſa poteſt tribus hiſce modis lædi abſque manifeſta læſione partium oculorum, quia quamuis ægrotantes conquerantur, vel de diminuta, aut vitioſa, vel abolita videndi actione, nihil tamen in oculis ipſorum conſpicitur, quod denotare medico poſſit huiuſmodi lęſionem, cogiturq; is relationibus ægrotantium fidem præſtare.

Huius rei ratio ex ipſius oculi conſti-
D tutione deſumpta eſt; nam membranæ, de quibus egimus, ſunt veluti ipſius oculi circumferentia, in cuius medio humores cõcluſos retinent, hoc ſeruato ordine, vt cryſtallinus in medio aquei, & vitrei ſit poſitus in anteriori oculi parte.

Sub cornea immediatè hic humor continetur aqueæ ſubſtantiæ quodammodo aſſimilatus, vnde appellatur ab aliquibus albugineus, non quod albu-
E mini ouorum ſit ſimilis, ſed quia potius liquori aſſimiletur, qui ab ouis, dum coquuntur igni, emanat, vt egregiè Veſſalius declarauit.

Ad poſteriora oculi continetur humor vitreus appellatus, quod vitro fuſo ſimilis ſit, eſtq; omnium maximus totam oculi poſteriorem partem efformans,

mans, eamq; figuram imitatur, quam oculus habet, nempe sphæricam; non tamen simpliciter, sed paulò oblõgam, vnaq; ipsius superficies respicit neruum opticum, alia autem in se humorem crystallinum ita admittit, quemadmodum aqua pilam ligneam in se supernatantem; in ipsa enim crystallinus videtur quasi ad medietatem ipsius immersus, altera ipsius medietate humorem aqueum respiciente.

Quare humor vitreus, & aqueus videntur omninò facti in gratiam crystallini, qui paruus, rotundusq; est, & ad modum crystalli lucidus, tunica quadam tenuissima, & lucidissima, quam arachnoidem appellant, obuolutus. Humor vitreus tunica alia obuoluitur, quæ pluribus venis, & arterijs adeo implicita est, vt ratione similitudinis, quam cum reti habet, appellctur [illegible], & retina, quæ à substantia proprij nerui dilatata suam trahit originem, indeque supra vitreum extensa ad crystallini cõ terminos finitur.

Cum igitur humor hic vitreus in anteriori sui superficie admittat crystallinum, in posteriori videtur admittere neruum opticum, licet opticus neruus non ingrediatur substantiam vitrei.

Sed vt alias vobis demonstraui, neruus triplicem habet substantiam; quemadmodum & spinalis medulla, & cerebrum, à quo ipsa proficiscitur, vna à dura cerebri membrana, altera à pia, tertia à substantia ipsius enata.

Cum igitur neruus opticus ad oculum fertur, quamprimum ipsum attingit, tres omnes illas substantias ad oculum efformandum exporrigit, quasi se ipsum oculorum gratia destruens: exterior enim membrana totum oculi tegumentum effingit, ex quo schliroticam, & corneam fieri diximus, interna verò, quæ à pia membrana deducta est, alteram facit membranam oculo, quam & & vueam, & secundinam efficere audiuistis.

A Atque tertia nerui substantia, quæ propria medullaris est, dilatatur, & efficit retinam, ex qua & arachnoidem produci rationabile est. Videtis igitur, quomodo neruus oculo tegumentum, & quasi generationem præbet, in cuius substantijs dilatatis prædicti humores continentur, quorum crystallinus est pars præcipua, cui omnes tam membranæ, quàm humores obsequium fe-

B runt.

Sed quoniam de membranis, vt dictum est de humoribus, aliquid nunc dicendum relinquitur, exordimur hoc loco à crystallino, de cuius quidem præstantia, si cupitis aliquid scire, legite Gal. x. de par. vsu pluribus capitibus. Is est igitur, qui præcipuus author est visionis, sed visio fieri non potest, nisi species illuminatæ ferantur per corne-

C am, & pupillam, neque ipsas recipere posset, si cornea super pupillam cõcideret, ac premeret, neq; si à duritie ipsius vueæ lædéretur, & nisi per retractionem ipsius aquei humoris pateret aditus.

1 Inseruit aqueus humor crystallino, primò vt suspensam sustineat corneam, extra quasi ipsam pellendo, vnde est, quod cornea extra gibbosa protuberat;

D 2 secundo humectat vueam, prohiberq; ne ab ambiente crystallinus exiccetur; 3 tertiò est veluti medium quoddam internum, per quod species visibiles feruntur.

Sed non omnibus hisce prærogatiuis eodem modo crystallino humor hic vtilis est, quandoquidem alia ratione corneam extra pellit, alia humectat vueam, & alia redditur medium internum;

E nam cum ipse, authore Gal. lib. præcitato cap. 2. ex duplici constet substantia, nempe aquea, & spirituosa, per spiritus corneã propellit, at ratione suæ substatiæ aquosæ humectat vueam: ratione præterea suæ quantitatis tutatur crystallinum, & tandem quatenus est corpus perspicuum, & transparens, admittit species, & ipsas crystallino offert.

Quot

Quot igitur modis redditur vtilis, totidem quoque inutilis esse potest, atq; kryſtallini vitiare actionem; quandoquidem pati potest in propria substantia tam in spirituosa, quàm in aquea; & in quantitate, & qualitate.

In spirituosa quidem, quando spiritus resoluuntur, ita vt corneam concidere permittant, quod vitium docente Gal. familiare est senibus: fit etiam pro maiori, & minori spirituosæ huius substantiæ resolutione, aut dissipatione illa species; visionis læsæ, quàm Græci [Greek],nostrates lusciositatem vocant, vulgò curta vista dicitur.

Fit quoque alia species, quàm Græci halyarticam vocant, Auicennas autem haliahar, & est quando homines interdiu non vident, nisi palpebris clausis; his enim contingit hæc affectio propter nimiam, vel spirituum tenuitatem, aut eorundem inopiam, vt 3. lib. fen 3. tract. 5. cap. 6. ab Auicenna scribitur.

Non desunt, qui dicant hos videre absq; lumine, tempore nocturno, quod de Tiberio Imperatore huius nominis primo narratur, qui per breue spatium tempore nocturno apertis oculis omnia cernebat absq; lumine.

Deinde in substantia aquea patitur, si vel crassior, aut tenuior reddatur, quàm suæ naturæ conueniat. In quantitate etiam læditur, si nimium increscat, vel diminuatur. In qualitate tandem, si perturbetur, atq; opacus fiat, quare quot modis humor hic læditur, tot fiunt læsæ visionis differentiæ, aut species.

Videamus igitur, quomodo substantia humoris aquei vitietur, an tota incrassetur, vel aliqua ipsius pars, an plures: si tota substantia crassior, quàm par sit, fiat, generatur illa affectio præter naturam, in qua homines interdiu vident, sed non possunt tempore nocturno rectè videre, neq; etiam legere, quamuis Auicennas dicat non modò ex humoris, sed etiam spirituum crassiorum vitio prouenire: hanc affectionem Græci [Greek], nostrates cæcitatem nocturnam vocant.

A Non loquor nunc de illa crassitie huius humoris, quæ fit ab aliqua materia prçter naturam collecta, qualem diximus congestam esse in suffusione; sed loquimur nunc de nimia crassitie propriæ substantiæ, siue à natura, siue per aliquod accidens talis sit facta.

B Quoties igitur absq; sensibili aliqua materia ab ipso humore totus humor incrassatur, præsertim ante pupillam, generatur [Greek]: si verò secundùm aliquas partes incrassetur, humor fit, & est alia species visionis deprauatæ, quam Gal. & Græci phantasmata appellant, Arabes autem, & qui eorum doctrinam sectantur, vocant imagines.

C Est autem huiusmodi affectio, quando ante oculos apparent idola, seu imagines quorundam corpusculorum per aerem vagantium. Comperietis aliquando ægros accusare muscas, aliquando cimices, interdum etiam capillos, nonnunquam catenas, & huiusmodi, quæ corpuscula non videntur illis esse oculis fixa, quemadmodum in suffusionibus est dictum sed apparent per aerem volitare, & quidem non verè.

D Sed dices, tu quomodo statuis imagines has videri per aerem motas, cum Auicennas 3.3. tract. 4. cap. 8. reddens rationem harum imaginum, dicat causam esse stationem rei non peruiæ? Clarissimus Mercurialis cap. de imag. lib. de oculorum affectionibus vidit hanc difficultatem, quam magnificit, eamq; de medio tollit dicens per stationem

E Auicennam intelligere existentiam rerum, atqui existentia dicitur tam de re, quę mouetur, quàm de ea, quæ immobilis manet.

Sed parcat vir clarissimus, non videtur mentem Auicennæ percipisse, quia concesso, quod statio significet rei alicuius existentiam, erit Auicennæ sensus, quod ideo fiunt imagines, quia exi

ſtentiam illæ res habent.

At hæc videtur petitio principij;nam eſt, ac ſi diceremus, fiunt imagines in oculis,quia exiſtentiam habent:ſed hoc loci,mea quidem opinione, intentio Auicennæ eſt cauſam reddere, cur appareant in oculis imaginationes, nec conſiderat, an in aere videantur moueri, ſed quærit,cur ab ægris videantur, quæ eſt propter ſtationem rei non peruiæ, vt ſuis vtar verbis, inter glacialem, & inter ea,quæ videntur.

Hoc eſt dictu, euenit, vt ægrotantes illas imagines videant, quia aliquid continetur opacum inter humorem cryſtallinum, & res illas, quæ verè videntur, quia res non peruia, nempe quæ non eſt lucida, habet ſuam ſtationem,hoc eſt remanet inter res viſibiles, & cryſtallinum, ac ſi diceremus res eſſe aliquas, quæ in humore aqueo ſuam ſtationem, ſedemue habent, quæ opacæ ſunt inhibentes, ne vltra tranſeant,quia tunc cryſtallino non impedito rem ipſam in ſuo eſſe vident.

Sed multa eſſent circa viſionem inquirenda, quę ad præſentem ſpeculationem non faciunt, longumq; otium optarent, ſed vtilitati veſtræ ſtudens ad aliarum affectionum notionem, & curationem edocendam tanquam vobis vtiliorem accedo.

Inter ea igitur, quæ inquirenda eſſent, in primis occurrit communiſſima illa quæſtio, vtrum viſio fiat in humore cryſtallino, an verò in coniunctione neruorum opticorum: ſecundò an viſio fiat per intus,an per extramiſſionem tertiò examinandum eſſet, an huiuſmodi imagines, quæ in re non ſunt, ſint effectus imaginationis, an verò oculi, & quomodo; nam ſi non ſunt in oculo, imaginatio iam videtur deprauata; ſi verò in oculo fuerint,reddenda eſſet ratio, quomodo videri poſſint, cum ſenſibili poſito ſupra ſenſum nulla efficiatur ſenſatio, vt diuulgatum eſt apud Peripateticos.

A Ex quibus eſſet nobis pulcherrimum quæſitum examinandum, qui fieri potuit, vt Antipheron ille, cuius Ariſtot. 15. meth. meminit, qui perpetuò ſuam videbat imaginem ſe ex aduerſo inſpicientem, ex quo quidem loco, & ex ratione, quam Ariſt. reddit, conijcere facilè poſſumus eum aliquando fuiſſe huius opinionis, vt viſio fieret per extra miſſionem, multaque alia eſſent di-
B cenda, quæ ſilentio comprehendimus.

Sat erit mihi vobis oſtendiſſe, quod ex læſione ſubſtantiæ humoris aquei fiant quinq, differentiæ læſionis viſionis, duæ à ſpirituoſa ſubſtantia, nempe μυωπίασιν, atque halyartaſis, ex aquoſa vel læſa, tum νυκτάλωπι, tum φαντάσματα.

Cum autem non modò ex ſubſtantia lęſa ſed ex quantitate, & qualitate præ-
C ternaturam affecta fiant in viſione læſiones, videndum eſt, quales, & quæ ſint. Nullus authorum, quem ego viderim reperitur, qui hiſce læſionibus factis à nimia huius humoris quantitate, aut defectu nomina impoſuerit.

Certiſſimum autem eſt ex nimia humoris huius quantitate cryſtallinum obumbrari,ita vt non poſſit perfectè ſpecies ſibi oblatas conſpicere, ſpiritusque
D viſorij ſpatium multum permeantes debilitari, quare non fit perfecta viſio: ſi ipſius copia minor ſit,quàm natura cryſtallini requirit, periculum eſt, ne ipſe ab ambiente nimium exiccetur,per cõſequens viſio debilitetur, & etiam vitietur.

Vltimo ſi perſpicuitas humoris aquei perturbetur, tunc & ſpecies, & ſpiritus eandem qualitatem recipiunt,
E quare nec videre poſſunt,niſi his qualitatibus affectis, quibus, & aqueus humor eſt affectus: & iſtæ ſunt læſiones in viſione, quæ ex humore aqueo malè affecto euenire conſueuerunt.

Accedamus modò ad humorem vitreum examinandum, videamuſq; an ipſe ita lædi poſſit, vt inde ſequatur læſio in videndi facultate? Etſi circa hanc

de X

determinationem multi multa dicant, nos asserimus opus esse in primis cognoscere, quas vitreus humor cryſtallino præbeat vtilitates, quia ex harum cognitione certiores etiam reddemur de incommodis, quę ipse lęsus afferat visioni.

Reperio apud Gal. 10. de p. vsu, quem omnis medicorum schola sequitur, humorem vitreum factum esse, vt cryſtallino nutrimentum offerat; est enim veluti ventriculus quidam, ad quem sanguis deducitur, vt in ipso conuertatur ad naturam humoris, quem nutrire debet, acquirens nempe luciditatem ab innata eius qualitate, quæ lucida est.

Secunda vtilitas est in se cryſtallinum veluti immersum retinere, vt supra diximus: cum igitur hæc duo officia præstet, certissimum erit, quod quando non potest suis hisce muneribus fungi, quod cryſtallinus humor non benè suum vi dendi opus celebrat.

Quamuis, vt ait Auicennas, istud nocumentum, quod ex cibo euenit, non sit primitiuum, quia non nocet visui, nisi quatenus vel humorem cryſtallinum non nutrit, aut vitiosè, vel diminutè nutrit, quod Auicennas demonſtrat, quando inquit, conuertit eius essentiam ab ęqualitate propter cibum non æqualem, quem ei præbet: & certè læsio in vitreo non potest esse visioni impedimẽtum ea ratione, vt species perturbet, quemadmodum facit humor aqueus, quamuis tamen possit spiritus à cerebro delatos perturbare.

Nam vt aliàs demonſtrauimus, spiritus à neruo prodeunt, & in vitreum recipiuntur, in quo dispositionem quãdam, nempe luciditatem accipiunt, at vbi non transmutat sanguinem, vix credibile est posse spiritus alterare; quare potest etiam visui incommodare, quando spiritus non recipiunt in ipso debitam transmutationem, & sic dici potest ipsum vitreum humorem posse afferre

A nocumentum primaria ratione, & secunda, vt Auicennas scribit.

Prima contingit spirituum non alteratorum ratione; secunda propter alimentum, quod vel diminutum sit, vel alia contraria qualitate affectum, quò cryſtallinus à sua qualitate accedere sit coactus, hinc & ipsius actio læsa remanet; nam propter alimenti defectum

B fieri potest cœcitas, quia cryſtallinus marcescit, & exiccatur, quando autem non proportionato alimento nutritur, perturbatur, vitiaturq; ipsius actio.

Ex prima igitur huius humoris, quam cryſtallino offert, vtilitate labefactata potest cryſtallinus lædi; at secunda illa vtilitas, quam in alligando cryſtallinum præstat, non tam facilè ex parte vitrei labefactari potest, sed potius ra

C tione cryſtallini, quando videlicet alicuius violentiæ ratione contingit ipsum à proprio exire situ, quemadmodum egregiè Galen. ostendit x. de par. vsu.

Nec satis intelligo, quid Mercurialis, & Recentiores velint, vbi dicunt vitreum humorem ita adaugeri, vt maiorem, quàm conueniat, cryſtallini partem amplectatur, quia impedimento est, ne

D species in cryſtallinum possint recipi, & per consequens etiam visionem lædit.

Sed existimo eos vsos potius fuisse imaginatione, quàm sensata fide; quia cum cryſtallinus rotundus sit, & exiguus vna sua superficie in humorem vitreum quo ad medietatem sui corporis innatare videtur.

Quare totam posteriorem partem cryſtallini amplectitur, nec vnquam tan-

E tum augeri potest, vt anteriorem superficiem attingat, quandoquidem natura apposuit coniunctionem illam omnium circulorum iridem efficientium, quam vitreus transire non potest: istæ sunt læsiones visioni euenientes ex parte humorum.

Relinquuntur nerui optici, quià natura datisunt, vt à cerebro in oculos fe rant

rant spiritus visiuos; si enim sunt veluti canales quidam rotundi, oblongi, lati, molles, intus excauati, vt non modò spiritus facultatem, sed etiam spirituum multam quantitatem in oculos ferre possint, canalium excauatorum in modum, quod ex Gal. doctrina aliàs vobis demonstraui.

Cum igitur hunc afferant oculis visum, eo ablato, & visionem omnibus modis lædi est necesse, nullo in oculo apparente læsionis signo, & propter sui claritatem, quam in se retinet, appellatur affectio hæc gutta serena; oculus enim clarus, & serenus est, vt erat antequam visione priuaretur.

Huiusmodi affectio prouenit propter obstructionem, vel vt Auicennas admonet, propter aliquod apostema in vno, aut in vtroq; neruo contingens, vel etiam ob rupturam,

Videtis igitur, quod cæcitas euenire potest ex varia humorum, & nerui optici læsione, absq; eo, quod in oculo appareat læsionis vestigium. Nō est igitur, vt miremini, quando aliquis oculos claros, & perspicuos habens dicat se, aut parum, aut nihil, vel vitiosè videre.

Nulla tamen est species visionis læsæ à nobis recensitæ, quæ ad sui perfectam declarationem non requirat (si non plures) saltem integræ horæ lectionem. sed quoniam breuitati, & vtilitati vestræ studemus, non amplius circa hasce læsiones immorabimur, cum præcipuè rarò oculis eueniant, quæ etiam si eueniant, eadem ratione curantur, quemadmodum de illis est dictum, quæ ab humoribus crassis, & viscosis contingunt.

DE CVRATIONE VISIONIS *læsa in communi*.

IN primis videndum est, quomodo corpus totum sit constitutum, an cacochymum, vel plethoricum, an vtroque modo affectum reperiatur, ac si cacochymum sit, species cachymiæ idoneis medicamentis tum præparare, tum extra corpus educere oportet: sanguinem quoq; si corpus plethoricum sit, per sectam venam extrahere conuenit, & tandem euacuare, reuellere, & etiam diuertere: optimaq; victus ratione, vt opus fore videbitur, vtendum est.

Quod ad localia medicamenta spectat, quando est νυκτάλωψ, seu etiam illa affectio, in qua homines interdiu non vident, at noctu vident, si fuerint à natura, nihil tentandum est, si tamen fuerint per aliquod accidens, curandum est, vt tam oculus, quàm spiritus corroborentur.

Pro curatione propono vobis aquam egregiam, quę in huiusmodi casibus tutò vti potestis, ac etiam ad conseruationem visionis maximè prodest, imo verò tantæ efficaciæ est, vt scripserit Iacobus Hollerius lib. 1. de morborum curatione, hanc aquam visionem restituisse cęco cuidam nouem annorum; hęc autem ad hunc componitur modum.

℞. succi apij,
Fœniculi.
Verbenæ,
Chamædryos,
Pimpinellæ,
Caryophyllatæ,
Saluiæ,
Chelidoniæ
Rutę
Centinodiæ, id est, plantaginis.
Morsus gallinæ,
Caryophyllorum,
Farinæ volatilis, ana vnc. j.
Piperis crassiusculè triti
Nucis moscatæ,
Ligni aloes, ana drach. vj.

Omnia immergantur in vrina pueri incorrupti, & sexta parte vini maluatici, bulliant breui tempore, tum exprimatur, coletur, seruetur q; pro vsu in vitreo vase.

Instillandæ sunt guttæ in oculum læsum sæpissimè.

Sed propono facilius remedium,

quod semper optimum iudicaui, & est vt accipiatis herbæ euphragiæ, quãtum libuerit, & dum mustum tempore vindemiarum feruet, eam intus mittatis, vinumq; pro vsu seruetis, quo oculos sæpè abluite. Huiusmodi medicamentum tum spiritum restaurat, tum quoque & oculum corroborat.

Quibus medicamentis vtendum sit in nyctalope, ac imaginibus.

In huiusmodi affectionibus supponitur materiam crassam in humoris aquei substantiam esse imbibitam, & quamuis ipsæ fierent à vaporibus eleuatis, ea administrari debent, quæ tenuium sunt partium, & facultatem resoluendi habent, inter quæ mihi summè probatur aqua vitæ, in qua diu macerata sit euphragia, atq; aliquot rosarum folia.

Auicennas in imaginibus mittit sanguinem ab arterijs, quæ sunt post aures, & laudat fel hirci, & arietis in oculum leuiter instillatum.

Collyria etiám, quæ supra ex fellibus proposuimus sunt optima.

Probatur succus cucumeris asinini cum semine portulacæ diu agitatus.

Sunt, qui proponant spodium cum oleo violaceo naribus instillatum. Sed vt vno concludam verbo, omnia collyria, quæ habent vim absumendi materiam crassam contentam in oculis, sunt optima pro his affectibus præsidia, quorum plurima ab Aetio, & Tralliano habebitis.

Quando autem ob prauam victus rationem contingat vitreum humorem lædi, tunc victus ratione, quæ boni sit succi, & facilis distributionis, & coctionis agendum est, sed huiusmodi affectio adeo rara est, vt vix quemquam reperire possitis, qui eam obseruasse dicat. Sed quemadmodum priores affectiones rarò contingunt, ita è contra quæ à neruis opticis eueniunt frequentissima est, debetq; medicus esse diligens in curatione ipsius, ad quam quidem rectè peragendum omnia medica A instrumenta sunt administranda.

De curatione guttæ serenæ.

Et primò, quod ad victus rationem attinet, eandem omninò seruare est opus, quàm diximus in suffusione, seu cataracta. Vitanda sunt omnia, quæ succum crassum generare possunt: à vino, venereq; abstinendum per totam curationem, clysteribusque validioribus frequenter vti expedit.

B Cæterùm, quod ad pharmaciam spectat, alterandus est humor quicunque sit, inde extra corpus educendus. In hoc casu, quia vt plurimum humores pituitosi crassi sunt, & lenti, vt ij extra corpus educantur, valent pilulæ de hiera cum agarico, pil. de hiera composita: pilulæ quoque cochiæ mihi valdè probantur.

C Sed quoniam aliàs ex authoritate Auicennæ, & Mesuæ admonui, & sæpè quidem, & nunc ad memoriam reuoco, in affectionibus neruorum, & capitis, in quibus vel pituita, aut melancholia peccat, non posse nos humores hosce, quod sua natura crassi sint, & ad motum rebelles, vnica purgatione extirpare, ideo opus est sæpè eam repetere, sed sensim alterando, & quæ alterata est, deinde paulatim educere.

D Nam facta prima purgatione, si habere non poteritis optatum votum, tunc reiterate syrupos incidentes, attenuantesque, & alternis diebus, vel saltem tertio quoque die repetatis pilulas in minori quantitate vsq; ad drach. I. vel scrup. ij. atque ita procedatis, quousque totus humor fuerit extra corpus eductus.

E Quæ curatio nisi ex voto succedat, refugite ad decoctionem guaiaci, aut salsæ cum rebus capitalibus factam. Sperare his licet, fore vt æger recuperet pristinãm valetudinem: hæc est curatio guttæ serenæ per diætam, & pharmaciam.

Per chirurgiam verò debetis mittere sanguinem à brachio, deinde à venis angu-

A gulorum internorum: aliquando etiam confert ipsum ex naribus per hirudines extrahere.

Cauterium in occipite præsentaneū est remedium inter vnam, & alteram ceruicis vertebram factum, sed longè præstantior est laqueus ex serico, qui ferro candenti fiat in cute ceruicis ad regionem tertiæ vertebræ.

Numquam vidi hoc remedium absq; B vtilitate factum, ideo quandò habetis aliquem, qui sciat ipsum efficere, aut vosmet ipsi cognoscatis modum, quo debet fieri, non vereamini id ipsum applicare; quia voti compotes efficiemini.

Potestis etiam ad reuellendam materiam a capite in brachio cauterium infligere.

Quod ad localia medicamenta attinet, existimo ea esse pauci, vel nullius momenti, quia non possunt per oculos ad opticos neruos virtutem suam transferre, nihilominus si vultis experiri, accipiatis aliquod ex illis collyrijs quæ discutiendi habent facultatem, de quibus multa iam diximus.

In hoc tamen casu ad maiorem penetrationem non esset ab re nonnihil aquæ vitæ addere: & hæc sunt, quæ pro integra huius affectionis curatione dicenda erant. Quibus sic iactis habuistis visionis læsionem prouenientem ab illis oculorum partibus, sine quibus actio videndi fieri nequit, & illius partis, quæ dicitur habere agendi primariam rationem. Deinceps tractabimus de affectibus aliarum partium.

DE STRABISMO.

CAPVT TRIGESIMVM NONVM.

Modò sunt partes ad meliorem faciendam actionem requisitæ, vt musculi; nam etsi visio fiat per rectam lineā & pyramidalem, nihilominus melius longè fuit, vt oculi ad D animantis libitum mouerentur, & ad omnē positionem ferri possent, hinc est, quod sursum, & deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum, necnon obliquè vtrimq; in gyrum flectuntur, ad quas quidem motiones peragendas tria musculorum paria vnicuique oculo sunt destinata.

Primi paris sursum vnus, alter deor- E sum oculum trahit; alij duo ad latera trahunt, vnus ad sinistrum, alter ad dextrū, at quintus, & sextus sibi ad inuicem oppositi oculum in gyrum vertunt.

Ad horum vnius læsionem fit illa species deprauatæ visionis, quam strabissimum communiter vocant, Auicennas C strabositatem appellauit. Non desunt scriptores, qui putant musculis oculorum attribuendum esse illud oculorum vitium, quod ἐκπίεσμα vocant Græci, Latini expressionem oculorum, Auicennas verò exitum oculi appellat.

Sed non possum satis mirari Capiuaccium virum alioquin doctissimum existimantem ἐκπίεσμα prouenire ex relaxatione septimi musculi, qui ad basim oculi est neruum opticum circumuoluens, cum tamen in oculo humano minimè reperiatur, quidquid dicat Vesalius, quia etsi fuerit illustris medicus, & insignis anatomicus, nihilominus in anatome oculorum multum defecit illud hominibus tribuens, quod proprium est brutorum, non tamen omnium, sed tantummodo quadrupedum.

Nam bipeda irrationalia, vt volatilia hoc musculo carent, vt sæpe a nobis est obseruatum, quinimo vidimus

plurium piscium anatomen, apèrteque inspeximus, nullum ex ijs hoc musculo septimo frui, & ratio est, quia animalia quadrupeda prona incedunt, ratione cuius figuræ periculum esset, ne deorsum oculi laberentur, ideoq; natura apposuit illis septimum hunc musculum ad centrum oculum contrahentem, & in perpetua quiete ipsum sustinentem.

A

At animalia bipeda, & pisces non incedunt ita prona, quare nec periculum est, vt oculus deorsum ruat, multoque igitur minùs opus est in homine, qui figura incedit summè recta. Vnde Vesalius est valde reprehendendus, qui dum à Falloppio in suis obseruationibus anatomicis amicè admonetur de hac re, voluit pro sui tutela aduersus eundem Falloppium scribere in eo libro, quem examen Falloppianarum obseruationum inscripsit, quod quando non reperitur hic musculus in oculo humano, id eueniat, quia oculis diu aeri expositis (quod in anatome facienda vltimi sint, qui demonstrantur) huiusmodi musculus marcescit, qui tamen aliàs reperitur.

B

Sed mentitur proterue: voluit potius defendere imaginationem hanc falsam, quàm veritatem fateri, quæ quidem in omnibus rebus diligenter est inuestigãda, & cum à nobis non dignoscitur, nõ est vt ægrè feramus, quando alij eandem tissimè eam nobis demonstrant, quando quidem homines ingenui vbi errant, debent statim suum errorem fateri, vt inde posteri possint habere rei quæsitę determinatam veritatem.

C

Vnde Hipp. non fuit veritus liberè fateri se in vulnere Antonimi curando deceptum fuisse à suturis, quod eas ipsas non agnouerit, vnde Cornelius Celsus Hipp. summis laudibus extollit, quippe qui magnorum virorum more, quibus conuenit etiam simplex erroris confessio, in eo præcipuè ministerio, quod vtilitatis causa posteris traditur, ne decipiantur, se deceptum fuisse non erubuit fateri.

D

Sed ad rem, Vesalius, vt nos falleret, vt ipse falsus est, maluit veritatem tacere, imò nugationibus falsum tutari, qui deinde causa fuit, vt Capiuaccius etiam falleretur, quia reddens rationem expressionis oculi, inquit id esse, quia musculus ille septimus, qui ad neruum opticum est, relaxatur, cum tamen luce clarius appareat ipsum in hominibus minimè reperiri. Hinc etiam est dicendum oculi expressionem non fieri propter ipsius relaxationem.

E

Sed cum istæ duæ affectiones oculi fiant, eò quòd musculi, qui partes sunt ad meliorem actionem, lædantur, videamus in primis, quæ affectio sit strabismus, deinde *ἐκπίεσμα*, vt inde colligamus causas, & curationem.

Strabismus igitur, seu strabositas est, quando duo oculi non vident obiectum in eodem situ, sed vnus videt vel paulò superius, aut inferius, vel ad vnum latus magis, ita vt vtriusq; oculi non sit vnus formalis aspectus.

DE CAVSIS STRABISMI.

Causa huius rei à musculorum vno est accipienda, quod vnus ex prædictis nimis contractus, vel relaxatus sit, vt quando strabosus oculus sursum respicit, ita vt pupilla sit in altiori loco, quàm sit alterius oculi, tunc musculus ille, qui consueuit hunc motum naturaliter efficere, hoc est sursum trahere oculum, nimis contractus est, aut illi oppositus est magis relaxatus.

Iam aliàs vobis demonstraui, quod in corpore nostro oppositorum motuũ, sunt etiam oppositi musculi, ita vt quando vnus trahit, alter oppositus subsequatur, tractio illa est verè actio musculi, subsequutio illa dicitur passio: quare ita res se habet, vt quando vnus horum agit, alter patiatur.

In strabonibus igitur hoc contingit, quod vnus musculus nimium contractus sit, vel alter nimis relaxatus, quod pul-

pulchrè Auicennas interpretatus est sen. 3. 3. tract. 2. cap. 28. vbi inquit strabositatem prouenire vel propter molli ficationem quorundam lacertorum mouentium illud, quod apparet de oculo, & quãdoq; fit à spasmo alicuius eorum.

Ita vt immediata causa strabismi sit, vel cõuulsio vnius musculi, vel alterius resolutio. Diximus alibi conuulsionẽ esse musculi ad propriam originem contractionem, estq; motus similis motui voluntario, quia musculi eodem modo mouentur, vt solent a voluntate moueri; verùm cum hac differentia, quia in motu secundum naturam adest voluntas libera imperans, at in conuulsione est causa præter naturam, quæ in genere duplex esse potest, pro vt conuulsio duplex est.

Nam alia est, quę dicitur proportionata ad materiam, & alia minimè ad materiam proportionata. Rursus conuulsio proportionata ad materiam duplex est, alia, in qua adest copia materię præter naturam; altera verò, in qua deficit id, quid est secundùm naturam, quia humiditas naturalis est resoluta. Alia verò non proportionata ad materiam, ita dicta est, quod in illa nulla adsit præter naturam materia, neq; etiam aliquid materię secundùm naturam deest, quã dũm tractarem de conuulsione, ostendi à neotericis appellatam esse spasmum per consensum, aut compatiendi similitudinem.

Hancq; conuulsionem, si ea, quæ dicta eo loci fuerunt, ad memoriam tenetis, ostendi esse totius corporis vniuersalem, & aliquarum partium particularem proprijs nominibus designatam; nam si sit vniuersalis, vel caput, atque totum corpus ad anteriora flectit, & appellatur ἐμπροσθότονος, vel ad posteriora, & ὀπισθότονος, vel corpus contractum est in neutram partem declinans, & vocatur τέτανος.

Si aut eueniat partibus quibusdam determinatis, vt ex. gr. maxillæ musculis dicitur τρισμός, sin faciei, & labiorum

A musculos inuadat σπασμὸς κυνικὸς appellatur, atque tandem si musculos oculorum inuadat στραβισμὸς est dicta.

Si præsertim musculum illum lædat, qui ad latus oculum trahit; nam oculi globulus mouetur sursum, deorsum, & ad latera à proprijs musculis.

Apparet igitur, quod huius affectionis causa est conuulsio, vel affectio contraria, nempe paralysis, seu (vt aiunt)
B relaxatio. Causa autẽ conuulsionis, vel est repletio, aut inanitio, vel consensus quidam neruosarum partium læsarum cum cerebro.

Relaxationis causa est etiam, vt aliàs à me intellexistis, materia replens neruos, atq; prohibens ne spiritus animales per neruos in musculos affluant, sed quoniam satis suis locis sum loquutus de hu
C iusmodi affectionibus, nihil amplius hic dicam, ne quæ alias dicta sunt, gratis repetantur.

DE SIGNIS STRABISMI.

Strabismus adeo manifestè apparet, vt nullis verbis sit patefaciendus.

DE FVTVRO EVENTV
D *strabismi*.

Quod ad prognasim spectat, de illo prædicendum est, quemadmodum in conuulsione; nam pro diuersitate causarum incurabilis, ac lethalis est, nec non etiam curabilis; quia vbi ex siccitate, id est, ex consumptione humidi radicalis euenerit, est lethalis, vnde habemus conuulsionem ex
E elleboro esse lethalem, quia elleborus euacuat nimis, deinde ab eodem Hipp. oraculum aliud habemus, quo dicitur melius esse febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri.

Ex quo loco possumus duplex prognosticum efficere, vnum, quod conuulsio eueniens ex siccitate sit mala, quia quando euenit febri, sæpè contingit

gitatione consumptę humiditatis; aliud est, quod conuulsio, cui febris euenit, quia à materia fit crassa, quæ à calore febrili paulatim attenuatur, est curabilis.

Idem quoque dicendum venit de paralysi, quæ dummodo non sit inueterata, potest curari: at strabismus in pueris curabilis, si tamen in adultis perseuerat, omninò incurabilis euadit.

Relinquo nunc disputandum, an conuulsio in pueris facta à siccitate sit magis curabilis, quia materiam hanc fusissimè pertractaui, & ostendi vobis, quomodo Auicennæ sit sententia intelligenda, vbi sustinet partem affirmatiuam, nempe in pueris conuulsionem ex siccitate esse facilius curabilem, quo in loco grauissimorum medicorum opiniones examinaui. Nunc autem quoniam volo esse breuis, venio ad huius morbi curationem.

DE CVRATIONE STRABISMI.

PRo curatione, vel strabismus est in pueris, vel in adultis: ad hæc vel est secundùm naturam, hoc est à principio ortus, vel per accidens, sed iam inueteratus. Si in pueris alia ratione curatur, quàm in adultis, vnde Auicennas proponit duo medicamenta, seu au-

A xilia pro curando in pueris strabismo.

Primum est, vt accendatur candela, atque apponatur à parte opposita ipsius strabositati, verbi gratia, si oculus trahitur à musculo ad latus dexterum, candela accommodetur, vt sinistrorsum oculum trahat, hocque tempore noctu non agendum, at in die habendum est aliquid rubei coloris, quod ponatur è contrario oculi strabositate affecti.

B Aliud remedium est emissio sanguinis; nam subiungit Auic. emissio sanguinis ex eis est, quæ faciunt aspectum rectum, & est, vt notat Gentilis, quando sanguis peccare videtur, ob cuius copiam strabositas sit facta.

Et quamuis Auic. non aperiat locũ, à quo sanguis mitti debet, nihilominus, existimamus è naribus per applicatam

C hirudinem esse extrahendum, quia venæ angulorum maximam habent cum venis narium affinitatem, ex qua sanguinis extractione sperare licet, vt materia ad nares deriuari possit.

In cæteris habenda est ratio ad victũ ipsius nutricis, qui optimi succi sit, & facilis concoctionis.

At pro curatione adultorum eadem agenda, atque obseruanda sunt, quæ

D docuimus cap. de curatione paralysis, & conuulsionis. Recurrite ad hæc duo capita, de quibus supra egimus.

DE EXPRESSIONE OCVLORVM.

CAPVT QVADRAGESIMVM.

NVnc propero ad edocẽdam naturam expressionis oculorum, quam ex Auicenna cap. 30. præcitati tractatus diximus esse totius oculi affectionem præter naturam, in qua oculus totus veluti extra proprium conce-

E ptaculum extuberat.

Capiuaccius fuit huius opinionis simul cum Vesalio, imo cum ipsissimo Galeno oculum in suum situm à musculo quodam circa neruum opticum inuoluto conseruari, vnde contingit eo relaxato, vt extra oculus feratur.

Sed cum (vt audiuistis) id sit contra sen

ſenſum, quia in humano oculo minimè hic reperitur muſculus, proinde non poſſumus in hunc cauſam reijcere ipſius oculi extuberantiæ: ſed quia omnes muſculi oculum mouentes ab vno loco tanquam à centro concauitatis, in quo continetur hic muſculus, ad circumferentiam ipſius feruntur, rationabilius videtur ab omnibus ſimul contractis in proprium locum contineri.

Nam cum alicuius membri muſculi omnes tendunt, ſeu operantur, remanent in quadam conſtitutione, vt nihil agere videantur, & tamen agunt, quemadmodum ſunt oſſis hyoidis muſculi, qui dum agunt, os ipſum ſuſpendunt, vbi verò particulariter vnuſquiſq; agit modo ad vnum, modò ad aliud latus ipſum trahunt, quod quidem faciunt, & ipſi oculorum muſculi.

Dum enim agunt omnes, in illa conſtitutione naturali ſunt, quam tonicam appellant, oculumq; intus retinent, dum verò vnus horum mouetur, alijs quieſcentibus, ad hominis libitum modò ad vnum, modò ad alium ſitum mouetur totus oculi globulus, quare magis rationi conſonum eſt, vt prædicti omnes muſculi in hoc affectu patiantur; relaxantur enim & agere deſinunt, hincq; totus prolabitur oculus.

Hoc quidem declaraſſe viſus eſt Auicennas, dum loquitur de cauſis huius affectionis, dicens, aut propter vehementer mollificationem ſuſpenſionis ſuæ, & laceratorum ſeruantium ſuſpenſionem eius prædictam: quamuis idem Auicennas alias afferat cauſas.

Vna eſt vehemens ipſius inflatio, hoc eſt tumeſcentia, quia aliquando adeo tumidus efficitur, vt totus extra prorumpere videatur, cum non poſſit à ſuo oſſeo ambitu contineri, quia ob materiã ibi fluxam, aut congeſtam, quaſi præ ipſius pondere extrahitur.

Alia cauſa eſt coarctatio, vt vtar Auic. verbis, hoc eſt extra propulſio, vt quando eadem materia intus colligitur

A extra pellens oculum, quemadmodum Aetius ſcribit contingere nonnumquam in ſtrangulatis.

Auicennas euenire ait aliquando hũc caſum in vehementi capitis dolore, in magno clamore, ſeu in maxima vociferatione, & tandem in mulierum violento conatu, quem in puerperio nonnunquam faciunt, quæ quidem affectio

B nõ modò vni, ſed ambobus oculis contingit, in qua non ſemper læditur videndi actio, ſed tamen vt plurimum.

DE CAVSIS EXPRESSIONIS *oculorum*.

SEd quomodocumque, & à quibuſuis caſibus proficiſcatur, opus eſt, vt fiat à materiæ multitudine, quæ in oculo, & ſuis partibus imbibita ſit:

C hæc autem non flueret in oculum, aut tranſmitteretur, niſi in corpore eſſet, quare huius affectionis cauſa videtur corporis nimia repletio. Cauſa antecedens eſt nimia humorum copia, quæ eſt in toto: coniuncta verò eſt illa, quæ in oculo eſt iam prolapſo.

DE SIGNIS EXPRESSIONIS *oculorum*.

D

SIgna clara ſunt, quia oculus extra proprium locum apparet, at quando ſua grauitate materia contenta ipſum extra ducit, tunc cognoſcitur, quia pars anterior tumefacta eſt, vnde Auicennas dicebat plurimam materiam ad pupillam eſſe aggregatam, & ibi tumor apparet manifeſtè.

E At quando exprimitur, nulla, aut pauca materia extra imbibita conſpicitur, ſed oculus cum ſuis partibus videtur integer: quando autem ex muſculorum relaxatione contingit, nihil fere ab extra conſpicitur, quod tumidum ſit, niſi quod oculus extra ſuum conceptaculum inſpiciatur.

DE FVTVRO EVENTV EXPRESsionis oculorum.

Curatio, quam sperare licet, si morbus recens, & vt inquit Auicennas, sit pauci momenti, difficilius habebitur, quando materia est multa, faciatq; insignem tumorem. Sperare etiam licet salutem, quando per coarctationem, hoc est expulsionem morbus euenerit, at si ex musculorum paralysi, vix credibile est posse ipsum curari, nisi longo tempore, ac maxima difficultate.

DE CVRATIONE EXPRESSIONIS oculorum.

Habēda est totius corporis ratio per debitum victus regimen, per administrationem pharmaciæ tam alterantis, quàm humorem extra corpus ducentis. Per chirurgiam etiam ea agenda sunt, quæ aliàs in ipsius recta administratione & sæpius diximus. In hoc casu Paulus, & Aetius commendant cucurbitam ceruici applicatam in occipitiō.

Sed si vultis me verum fateri, non admodum mihi probatur huiusmodi remedium, quando oculus extra tumefactus est, & tumefactionis ratione extra fertur, quia tantum abest, vt iuuare possit, vt potius augeat tumescentiam, quia dum cucurbita successiuè trahit, partes intra oculum essent primò tractę deinde quæ extra, at cum tumeant, nec possint intus remeare, fieret violentia, ex qua maior flueret humorum copia.

Quod si probandum est prædictum remedium, non hac ratione probandum vt intra oculus traheretur, vt voluit Capiuaccius, sed potius vt reuellatur materia ab anterioribus ad posteriores capitis partes. In musculorum relaxatione, & in expressione oculi mihi summopere probatur cucurbita magna nō modò occipitio, sed mediæ ceruici admota.

Tandem topica remedia non possunt esse vnius generis, cum causa non sit eadem, nec partes affectæ eædem, quandoquidem si ratione ponderis materiæ

A in palpebram, & totam oculi anteriorem partem imbibitæ contingat extra oculum ferri, procul dubio medicamenta, quæ comprimendi facultatem habent, nullo modo probanda videntur, sed medicamenta sunt pro varia indicatione eligenda; nam humor in hac parte collectus suo pondere extra oculum trahens indicat sui euacuationem.

B Euacuatio autem vel fit per insensibilem, aut sensibilem viam: si primò modo ea sunt applicanda, quę vim habent diaphoreticam, nempe attenuandi: at si crassa, & multa sit, erit opus ipsam suppurare, quapropter resoluentibus, vel suppurantibus vtendum est, vt educatur materia, qua ablata oculus in suū locum redibit.

C Idem dicendum est, quando ob materiam collectam in aliquibus partibus intra cauitatem reconditis, siue mēbranæ, siue sint musculi, aut glandulæ, extra oculi globulus fertur; nam illa primum est euacuanda præsidijs resoluentibus, & vt de alia est dictum, antequam oculus intus pellatur.

D Proinde existimo sententiam Auicennæ esse sano modo intelligendam, vbi scribit egressioni oculi requiri medicamenta repellentia, quod dictum est verum, quando adest simplex, & leuis egressio, sed si ob materiam quandam contingat ipsum extra trahi, aut pelli; prius euacuare materiam oportet, deinde applicare intus pellentia.

E Merito igitur proponit collyrium factum ex summach, hoc est rhu tinctorum, quia adstringendi vi pollet. Mihi placet in hoc casu medicamentum confectum ex farina fabarum, puluere rosarum, thure, atq; albumine oui, quod oculo ad modum emplastri applicetur.

Sed quando exitus oculi eueniat per paralysim factam in musculis, possumus vti tum resoluentibus materiam imbibitam in ipsis, tum etiam, & præsidijs intus oculum pellentibus, proinde laudo omnia illa medicamenta resoluentia, quæ

quæ in paralysi à nobis proposita fuere, sed peculiariter istud suffumigium, quod ex cinnamomo, pipere caryophyllis, & similibus conficitur.

Deinde apponenda sunt medicamenta adstringentia, atq; intus pellentia, quemadmodum sunt decocta quædam ex vino, corticibus granatorum, summachijs, gallis immaturis, balaustijs, & huiusmodi.

Iubet Auicen. vt assidue fiat euaporatio in principio cum lana infusa in aceto, & embrocetur facies cum aqua frigida, quod Auicennæ consilium placet in exitu oculi facto à quadam violentia, vt pote ob ingentes à partu dolores, aut etiam in leuissima oculi procidentia: &

A hæc dicta sufficiant de exitus oculi curatione.

Quibus ita declaratis habetis morbos euenientes partibus famulantibus meliori actioni, relinquuntur palpebræ quæ sunt partes tutantes oculos ab iniurijs, atq; eos conseruantes quæ pluribus affectibus præter naturam affici consueuerunt, sæpè medicis, & ægrotis negotium facientes, pluresq; sunt nume-

B ro, proprijsque nominibus designatæ, quas rectè Dominicus Leo collegit. Nos omnes breuiter afferemus, atque indicationes curatiuas insinuabimus, vt inde vestro marte possitis eas curare, atque medicamentis idoneis de medio tollere.

DE MORBIS PALPEBRARVM OCVLI.

CAPVT QVADRAGESIMVMPRIMVM.

SIcuti pluribus morbis afficiuntur, palpebræ, ita non sunt ij omnes vnius naturæ, neq; ab vna, & eadem causa proueniunt, ideo cum à nobis proponi, & considerari debeant in gratiam curationis, si vellemus omnium exactam afferre cognitionem, & curationem vix integer annus sufficeret, nec possemus pertractare thoracis morbos, qui profectò sunt maximi momenti, & quos hoc anno (Deo dante) diligenter sumus examinaturi.

Quare vt quam citius expediamur ab oculis, in medium afferam omnia morborum nomina, atque definitiones; & quoniam multi sunt, qui inter se causæ ratione conueniunt, eandemq; requirunt curationem, adducam omnes morbos eiusdem generis, eandemque cura-

C tionem desiderantes; deinde alios, vnde ex cognitione causarum statim colligere poteritis indicationes curatiuas.

Est primum illa affectio, quam Paulus, & Græci omnes appellant ἐμφύσημα, Latini inflationem palpebræ, quæ nihil

D aliud est, quàm tumor totius palpebræ laxus, absque dolore, & œdematosus.

Succedit altera affectio, in qua superior palpebra afficitur à quadam veluti pingui materia, adeo grauante, vt vix palpebra attolli possit, estque veluti ipsius hydrops, vnde à quibusdam fuit ap-

E pellata aquositas palpebræ; Græci ὑδατίδα, Auicennas allarnat, Alii alias scissuram, Celsus vesicam appellauit.

Huic similis est palpebrarum affectio, quam Græci λιθίασιν vocant, in qua materia quædam albicans lapidis in modũ congesta est, quam existimo ab Auicen-

na lintifach appellatam fuisse.

Sequitur alia Græcè χαλάζιον, dicta, quę nihil aliud est, authore Paulo, quàm in palpebra otiosi humoris colluuięs, & quia formam habet rotundam, & grandinis in modum lucidam, Latinè grando dicitur.

Quarta affectio Gręcè κριθὴ dicta, nostrates hordeolum vocant, quod tuberculum sit, vel etiam abscessus quidam exiguus, oblongus, iuxta terminos palpebræ enatus figuram grani hordei præ seferens: dicitur etiam alio nomine à Græcis πόσθια, quod præputio sit similis.

Istæ sunt quatuor affectiones præter naturam, quæ ex ipsorum definitione satis dignoscuntur, neque alia habent signa pręter ea, quæ ex earum definitionibus allatis desumuntur, quæ omnes curationem admittunt.

Quibus possemus etiam addere illam speciem læsionis, in qua palpebrę adhę rent albo, vel nigro oculi, vel ita ad inuicem agglutinantur, vt oculi aperiri nequeant, agglutinatioq; à Latinis, à Barbaris inuiscatio dicitur, Græci verò ἀγκυλοβλέφαρον, & συμβλέφαρον vocant.

Facile est etiam agnoscere materiam peccantem in omnibus, vt possit è corpore auferri. In curatione ipsarum omni ingenio curandum est, ne humor in corpore peccans amplius generetur, ille autem, qui genitus est, inhibeatur in partem affectam ferri, atque ille, qui est in parte affecta, euacuetur.

Humoris generatio impeditur ex recta, & ordinata victus ratione, at inhibebitur ferri in partem affectam, si extra corpus feratur, siue id fiat per pharmaciam, siue per chirurgiam, nempe sanguinis missionem.

Educetur autem extra corpus per pharmaciam, si cacochymia adsit, per sanguinis missionem, vbi adiunctam habeat plenitudinem. Huiusmodi autem duo instrumenta versantur circa causam antecedentem, quæ vbi ablata fuerit

A ad coniunctam est properandum.

In emphisimate materia est flatulenta, & œdematosa, quæ indicat sui ablationem per ea, quæ discutere flatum, atq; humorem œdematosum attenuare valent.

Paulus proponit medicamentum ex posca, cui spongia intus immergatur, atque sæpè oculo applicetur. Lixiuium

B quoq; in quo flores chamæmeli ebullierint, aut vinum, in quo euphragia, atque modicum salis efferbuerint, sunt optima ad flatus, & pituitam discutienda, si spongia intus immersa calida palpebræ applicetur.

Mirum in modum aqua maritima eadem spongia applicita valet. Aetius lib. 7. cap. 12. illinit palpebram cum melle, & croco.

C Pro curando chalazio.

Paulus laudat ammoniacum in aceto dissolutum simul cum galbano, necnon terebinthinam cum cera, quibus palpebra est illinenda.

Medicamenta etiam supradicta non sunt in hoc casu respuenda, at vbi non cedat ijs, ex consilio Celsi ad chirurgiam est deueniendum, hoc est, sectione facta

D in cute tuberculum extrahere oportet.

Ad hydatidem.

Cum ijsdem medicamentis, nempe attenuantibus, resoluentibus, atq; exiccantibus hydatis curatur.

Ad hordeolum.

Sæpè huiusmodi affectio medicamentis resoluentibus cedit; aliquando ad suppurationem tendit. Auicennas laudat pro resolutione opopanacem in aqua

E dissolutum, galbanum cum nitro, dummodo galbanum sit in duplicata dosi.

Aetius probat fomentum per spongiam, & per panem calidum. Ficus siccæ cum vino ebullitæ, & modico galbani resoluunt hordeolum.

Sunt, qui proponunt huiusmodi medicamentum.

℞. fermenti,

Muscarum capitibus ablatis,

La

Ladani.
Myrrhæ,
Olibani.

Conficiantur omnia cum fæce olei de lilio.

Pro inuiscatione.

Opus est in hoc affectu palpebras diducere specillo ab inuicem, vel ab albo, aut nigro oculi; deinde ne amplius possint agglutinari, oportet aliquo medicamento inungere, vel abluere. Ad inungendum valet succus semper viui, oleum rosatum cum pinguedine gallinę agitatum. Vrina pueri etiam probatur, sed magis vinum, in quo bullierint rosæ & balaustia, vel quid simile, vt scilicet partes exiccari valeant, ne amplius agglutinentur simul.

Ad suppurationem autem ducunt, quę suppurandi facultatem habent, quę plurima sunt, & omnibus notissima.

Quibus sic obseruatis deueniendum est ad alias affectiones, quæ etsi in aliquibus conueniunt, sunt tamen prædictis contrariæ, hoc est, ab humoribus contrarijs fiunt, vt est σκληροφθαλμία ξηροφθαλμία ψωροφθαλμία, τράχωμα, quæ etiam eandem requirunt curationem, aut saltem paulò dissimilem. Sed videamus quid vnaquæq; significet, vt habita cognitione indicationes elici possint.

σκληροφθαλμία est durities, aut difficilis palpebræ motus cum dolore, aut rubore citra humiditatem oculi, & palpebrarum: Auicennas appellauit gesse.

ξηροφθαλμία est pruriginosus palpebrarum affectus absque fluore. Latinè siccitas, & ariditas oculi, & palpebrarum dicitur, & arida lippitudo.

ψωροφθαλμία est affectio quædam palpebrarum pruriginosa, aut scabies, quam scabiem, & pruritum appellat Auicennæ interpres,

τράχωμα verò est interna palpebrarũ scabrities, asperitasue, quam Celsus asperitatem vocat: hæc autem adeo aliquando intenditur, vt veluti incisuras habeat, & asperitates in modum grano-

A rum ficus, ob quam similitudinem Græci σύκωσιν appellant, Latini verò ficosam palpebram, quæ sæpè ita induratur, vt cũ callo similitudinem habeat, vndè Gręcè τύλωσις est dicta, Latinè callosa palpebræ affectio appellatur, Aetius lib. 7. cap. 73. 74. & 75.

Ex definitionibus allatis vnusquisq; agnoscere poterit affectiones has ab inuicem distingui, simulq; habebit humorem peccantem esse biliosum, aut melancholicum, & vtrumq; simul, qui è toto corpore purgandus venit. Ratio præterea victus proportionata instituenda est, & si opus sit sanguis mittendus, acvbi iam antecedens causa per hæc tria instrumenta fuerit debellata, ad coniunctam auferendam localibus præsidiis aggrediendum, quæ copiosè admodum à doctissimo Aetio describuntur lib. 7 cap. 77

B

C

Paulus quoque Aegineta nonnulla pulchrè describit medicamenta lib. 3. c. 21. vnum commune est sclirophthalmię & xirophthalmiæ, acre, quod lachrymas potest euocare, vt illis humectetur palpebra.

Sed mihi magis arrident illa medicamenta, quæ primaria sui ratione satisfa-

D ciunt indicationibus. Hic adest siccitas, & durities: siccitas indicat humectationem, durities verò emollitionem, quare, mea quidem opinione, sunt eligenda medicamenta, quæ & humectandi, ac emolliendi facultatem habent.

Vnde fomentum ex aqua calida cum spongia factum cum Paulo mihi probatur. Item luteus oui igni coctus, & in-

E duratus cum rosaceo ad formam linimenti redactus est præstantissimum remedium, si parti affectæ applicetur. Summopere etiam commendo totius capitis inunctiones, & ex oleo irrigationes. Probo etiam illud linimentum, quod in hũc conficitur modum.

℞. pinguedinis gallinæ,
Mucilaginum seminum lini,

Olei rosati ana partes æquales,
Cum modico ceræ fiat linimentum: hæc remedia sunt pro prædictis duabus affectionibus.

Ad prurigines palpebrarum.

Auicennas proponit ea, quæ ad scabiem faciunt, quæ scilicet abstergendi, & reprimendi facultatem habent, quandoquidem hic habemus duplicem indicationem, vna quæ accipitur ab humore acri fluente, & alia quæ desumitur ab humore iam fluxo.

Fluens indicat sui inhibitionem, vel per repellentia, aut adstringentia medicamenta: id quod fluxum est, quia iam exulcerauit, ex vna parte, abstersionem, ex altera resolutionem optat, ideo medicamentum componendum est, quod hisce intentionibus facere satis possit. Ego in hoc casu componerem tale vnguentum.

℞. succi limoniorum, vnc. j.
Tartari s. p. drach. ij.
Terebinthinæ lotæ cum aqua rosarum vnc. ß.
Cum cera, quantum sufficit, fiat vnguentum.
Cui potestis pro nobilibus addere moschi, g. ij.

Probatur etiam collyrium ab Erasistrato compositum, quod à Galeno, Auicenna, & omnibus authoribus confirmatur, quamuis collyrium de croco, quod commune est medicamentum, ab Auicenna summè laudetur. Sunt & alia quæ per vos componere potestis, si ad indicationes prædictas mentem habeatis, nec desunt apud Aetium multa alia quibus nonnulli vtuntur.

De trachomate.

Hic proponuntur in primis asperitas, secundò incisuræ, atq; validiores asperitates granorum ficus in modum, tertio callositas. In primo affectu, si debet indicatio a natura rei accipi, quod asperum est, leniri oportet cum his, quæ leniendi facultatem habent, at quod habet asperam superficiem, est quodam

A modo exiccatum, ideo humectantibus medicamentis, aut his, quæ asperitates tollunt, auferendum est.

Ad intentionem hanc proponit Paulus collyrium, quod ex vino constat, atque duobus lapidibus contritis, & in puluerem redactis, nempe lapide hæmatitis, & lapide lazuli: vel accipiendus est lapis hæmatitis, in aquaq; immergendus, interiorque palpebra eo abstergenda.

B At vbi adsunt exulcerationes, nempe scissuræ, magis est abstergendum, probaturq; illud collyrium, quod a Traliano lib. 2. cap. 6. proponitur, ipsumq; troxamaticum vocat. Sed legatis Aetiu lib. & cap. præcitato, vbi plura affert collyria pro huiusmodi tollenda affectione.

C Quando autem res ad callum deducta est, pumicem accipit, eaq; internam palpebræ superficiem induratam leuigat, deinde lacte abluit, vel (& est melius) accipit pumicem, eamque pollinis in modum puluerizat tragacantho, aut gummi madefacto excipit, collyriumque componit: & hæc de trachomate.

D Sunt modò alij morbi palpebrarum, qui ad cilia potiùs, quàm ad palpebras attinent, quemadmodum τριχίασις quæ est passio, in qua pili inutiles, & oculos pungentes enascuntur: deinde μαδάρωσις, quæ est pilorum profluuium, à Latinis glabrities appellata, ab Auicenna casus pilorum.

Est aliud vitium, in quo pili alij sub ordine pilorum palpebrarum enascuntur, quasi alius succedat pilorum ordo,
E διστιχίασις Græci, Latini prauitatem ordinis, Auicennas verò pilos additos, vel inuersos appellauit.

Sequitur φθειρίασις, & est quando pediculi parui palpebras infestant, pediculatio à nonnullis dicta. Isti, & alij adhuc remanent, quemadmodum illa affectio, quam nostrates vocant leporinos oculos, quòd in ipsis retracta sit palpebra su-

pe-

perior, & oculis apertis perinde, ac lepores dormiunt, quo nomine à Græcis λαγωφθαλμοι dicuntur.

Aliquando inuertitur pupilla ob cicatricem, aut carnis excrescentiam adnatam, quã affectionem Græci ἐκτρόπιον, Auicennas verò appellat palpebræ inuersionem.

Huiusmodi affectiones curantur, & A medicamentis, & manuum opera, quare videntur potius ad chirurgiam spectare, quàm ad præsentem tractationem, quamuis possent curari ea ratione, qua de alijs affectibus est dictum, in quibus quidem habenda est cura totius corporis per tria instrumenta medica, vt audiuistis: & hæc sint dicta de oculorum morbis.

DE MORBIS AVRIVM.

DE DOLORE AVRIS.

CAPVT QVADRAGESIMVMSECVNDVM.

IVxta Rasis nostri ordinẽ qui quatuor proponit capita circa aurium affectus, primum de dolore, secundum de vlcere, tertium de sonitu, & tinnitu, postremum de auditus grauedine, nos incedentes, breuitatiq; studentes hęc quatuor ad duo reducemus, nempe ad aurium dolorem, & ad actionem auditus læsam.

Iam verò inter alios partium nostri corporis dolores certè videntur illi, qui aures, atque dentes infestant, nec non oculos, esse vehementes, & magni, vt Galen. 2. de med. localib. ait, proinde attentè, & diligenter à nobis agendum est, & primò de aurium dolore, in qua quidem re peragenda, tria declarabimus, primò quid sit dolor: secundò, quæ sit immediata causa ipsius, ex qua habebitis, quomodo is excitetur: postremum quotuplex sit dolor.

De materia doloris ego aliàs fusissimè, dum esset mihi sermo de capitis dolore, pertractaui, nunc ea per compendium repetens, afferam propositiones, D tãquam veras cõclusiones ibi probatas.

Itaque ostendi eo loco apud Galen. reperiri doloris duas definitiones, vnam causalem, alteram formalem. Causalis scripta est 1. lib. de caus. sympt. cap. 6. est, quòd dolor sit mutatio subitò, & affatim facta à statu naturali ad præter naturam.

Est igitur causalis, quia mutatio non est formaliter dolor, sed causa afferens E dolorem: omnes partes sensitiuæ in hac mutatione patiuntur, sed non solum sensitiuæ sensus tactus, sed aliorum sensuum, qui in violenta mutatione patiuntur.

Formalis definitio habetur à Gal. 12. meth. med. cap. 7. 2. de ratione victus in acutis con. 1. & est, quod dolor sit tristis, aut grauis violentæ mutationis sensus ab obiecto sensibili factæ.

Ad hoc vt fiat dolor, duo necessariò concurrunt, vnum est, quod mutatio

illa, seu alteratio fiat confertim, atque violenter: alterum est, quod partes, circa quas fit alteratio, sint sentientes, nam nisi sensu essent prędite, quāuis fieret circa ipsas violenta alteratio, aut mutatio, nullus inde sequeretur dolor.

E contra autem etsi partes sensu essent prædita, nec violenta esset mutatio, aut alteratio, non fieret sensus doloris. Fuerunt à varijs, & præclarissimis authoribus multæ aduersus hanc definitionem allatæ obiectiones, inter quas duæ erant considerabiles.

Vna, in qua ostendebatur non posse esse tristem sensationem, quia esset dolor referendus ad actionem læsam, atque cum trifariam omnis actio lædatur, ablatè, diminutè, atque deprauatè, non est dicendum actionem lædi primo, & secundo modo, cum adsit sensus, nec minus tertio modo, hoc est deprauatè, quia tunc dicitur potentia sensitiua deprauatè sentire, quando obiectum suum percipit alia ratione, quàm sit, quod falsum in sensu tactus est, vnde concludendum esse existimant dolorem non esse referendum ad actionem læsam sensus tactus.

Secunda difficultas erat, quia si conceditur, quod dolor sit tristis sensatio, sequeretur adesse vim quandam in sensibus exterioribus, qua valerent apprehendere obiecta sensibilia sub ratione conuenientis, aut disconuenientis, quia dolor nihil aliud esse videtur, quàm dignoscitiua perceptio obiecti sensibilis nocentis, atq; molestantis, quæ cum à sensu percipi non possit, opus erit aliqua alia, & magis intrinseca potentia, nempe vel appetitiua, vel phantastica, quare potius dolor erit passio ipsius appetitus, aut desiderij, quàm sensus tactus.

Sed ego aliàs magis particulariter satisfeci omnibus obiectionibus, nunc dico, quod dolor est symptoma actionis sensus tactus vitiati, non aboliti, aut diminuti, & ad ipsius rei dilucidationem addo, quod ad sensum faciendum A tria necessariò ex Arist. sententia concurrunt, nempe organum bene dispositum, medium, & obiectum proportionatum, vno horum deficiente, & sensum deprauatum esse contingit.

Quando fit dolor, non seruatur iusta inter hæc tria proportio. Nam cum sensus tactus fiat per medium sibi coniunctum, quotiescunq; istud medium labefactatur, proculdubio fit in organo B deprauata receptio; quamuis obiectum non sit immutatum, vt in exemplo, cutis est sensus tactus instrumentum, medium est cuticula, si forte hęc auferatur, velimusque cutem detectam tangere nouis obiecto molli, vt gossypio, difficile est dictu, quantus sit dolor.

Idem dicendum est, si neruus à cute detegatur, leuiterq; tangatur; fit enim C ingens dolor, siquidem contingit ob malam organi dispositionem obiectum alio modo receptum esse, ac fit, non secus atq; euenit in oculo malè affecto, à quo videntur ea, quæ non sunt in aere, vt muscæ, cimices, & huiusmodi.

Quare quamuis potentia sit semper disposita de se ad recipiendum obiectum, quale suapte est natura, ratione tamen malę dispositionis organi facilè D decipitur, quare organum malè dispositum est causa, vt fiat dolor. Idem dicas, quando obiectum improportionatum est, atque medium, quare concludimus dolorem esse actionem deprauatè læsam.

At vbi infertur necessitas interioris facultatis ad dolorem percipiendum, dicebamus eo loci, & nunc repetimus, quod aliud est sensum pati ab obiecto, E aut perfectè, aut vitiosè, & aliud est cognoscere obiectum, vt prosequendum, aut fugiendum.

Si consideremus primò modo sensum tactus, dicimus posse cognoscere suum obiectum sub ratione lædentis, aut iuuantis: si secundo modo, dicimus sensum tactus egere interiori, & superiori virtute, nempe appetitiua, aut phan-

taſtica, quæ quam primum à ſenſu acceperit triſtitiam, aut voluptatem, ſtatim facit iudicium eſſe vel fugiendum, aut proſequendum.

Vnde dicimus in ſenſu tactus duplicem eſſe virtutem actiuam, vnam partialem, alteram totalem, & ſpecialem; priori virtute ſenſus tactus dignoſcit obiectum ſuum ſub ratione, vel iucundi, vel contriſtantis; altera verò ipſum apprehendit, vt proſequendum, vel fugiendum.

Concluſum igitur ſit, dolorem eſſe triſtem ſenſationem à violento obiecto prouenientem, ac eſſe quid præter naturam, & in genere ſymptomatum actionis læſæ, non abolitè, nec diminutè, ſed vitiosè, & hæc compendiosè de natura doloris.

Properandum eſt ad ſecundum caput, nempe ad cauſas doloris, de quibus ſatis diffuſe tractauimus capite de dolore capitis, at nunc per tranſennam, & breuiter de illis agendum eſt, quæ ad duo capita rediguntur; nam fuerunt aliqui exiſtimantes ipſum fieri ab intemperie, inter quos fuit Auerroes, alij verò putarunt non poſſe fieri niſi à ſolutione continui, alij autem ab vtraq; alij verò dixerunt fieri à primis, & ſecundis qualitatibus violenter irruentibus.

Nec deſunt, qui putent ab vtraque cauſa fieri, ſed alia, & alia ratione; nam dicunt dolorem nunquam eſſe ſine continui ſolutione, quia addunt aliud eſſe dolorem fieri cum ſolutione; & aliud eſt dicere ipſum fieri ex ſolutione. Aperte fatentur numquam ſine ſolutione fieri, non tamen ſemper à ſolutione oriri.

Ego tamen examinans has opiniones oſtendi, in quibus rectè dicant, & in quibus peccent; nunc breuitati ſtudens aſſero ex Gal. ſententia dolorem habere pro cauſa immediata modò intemperiem, modò ſolutionem continui, modò vtramq; ſimul.

Ratio deſumpta eſt ex natura ipſius

A rei, nam dolor duo ſupponit, vt ſupra eſt dictum; vnum eſt mutatio violenter facta in partibus noſtri corporis; aliud eſt ſenſus ipſarum: cum autem de natura partium ſit, vt habeant temperiem, atq; vnitatem, qui fieri poteſt, vt partes ſenſu præditæ percipiant violentiā in ſui continuitate, non autem percipiant violentam mutationem factam in ſua temperie?

B Hoc certè eſt, quod mihi maximam facit dubitationem, cum non videam maiorem eſſe rationem vnius, quàm alterius, quare ſum huius ſententiæ, vt exiſtimem dolorem tam ab intemperie, & à ſolutione continui, quàm ab vtraq; cauſa ſimul fieri.

Verùm accidit hoc cum quadam doloris differentia; nam dolor alius eſt vehemens, alter vehementior, & tandem
C alius vehementiſſimus, dolor mitis quidem fit à nuda intemperie, vehementior à ſolutione continui, at vehementiſſimus ab vtraq; cauſa.

Quod (niſi fallor) duobus verbis, vt ſui moris eſt, Hipp. nobis ſignificauit, quando inquit, dum alteratur, & corrumpitur natura, fiunt dolores; alteratio enim intelligitur de intemperie, corruptio verò de ſolutione continui.
D
Concludamus igitur cauſas doloris eſſe intemperiem, & ſolutionem continui, qui excitatur, quando huiuſmodi cauſæ violenter in partes noſtri corporis irruunt.

Quod ad tertiam caput ſpectat, videtur mihi apud probatiſſimos authores dari ſeptem differentias doloris; nam vnus dicitur pungitiuus, ſecundus gra-
E uatiuus, tertius tenſitiuus, quartus, exulceratiuus quintus frangitiuus, ſextus laxatiuus, ſeptimus pulſatiuus, quæ differentiæ ad tres tantum reduci poſſunt.

Nam pungitiuus, exulceratiuus, & frangitiuus videntur inter ſe ſecundùm magis, & minus differre, quemadmodum grauatiuus, tenſiuus, & laxatiuus non

vi-

videntur constituere inter se varias species doloris.

De dolore autem pulsatiuo dictum est semper fieri, quando adest inflammatio, quia est ipsius veluti signum pathognomonicum.

Sed cum dictum sit ab intemperie fieri dolorem, posset quis percontari, num ab omni intemperie fiat, an ab aliqua tantum? Ego rem hanc ex Gal. sententia determinaui, attuliq; omnium authorum opiniones, quæ ferè omnes videntur conuenire cum Gal. quod à calida, & frigida intemperie fiant vehementissimi dolores, à siccitate aliquos exiguos, quod cum siccitas non habeat actiuitatem velocem, violenriam facere nequit: at ab humiditate nullus potest fieri dolor nisi per accidens, quatenus aliquã ex prædictis habeat adiunctam intemperiem.

Quibus sic determinatis, forte cuipiam vestrum videbitur nos hoc loci præter rationem de dolore fuisse loquutos, cum dolor pertineat ad partes corporis nostri sensitiuas. Deinde neq; videtur inter aurium morbos connumerandus, cum instituti nostri sit de aurium morbis particularibus pertractare.

Respondeo, quod etsi dolor propriè spectet ad sensum tactus, nihilominus omnes authores tractantes de aurium morbis, primo de dolore agunt, tanquã de omnium morborũ infestissimo, quod aliquando adeo vehemens est, vt homines interimat, non secus ac faciat apoplexia, vt Auicennas scribit fen 4. 3. cap. 6. tum quia ipse in auribus est difficillimæ curationis, tum quia, & causam ipsum facientem, & partem affectam maxima cum difficultate cognoscere possimus, propterea nos cum alijs authoribus, & cum Rasi potissimùm de hoc dolore pertractamus.

Ex doloribus aurium alij sunt interni, alij verò externi: rursus alij sunt continui, alij interpolati, & vt Rasis ait, atque Auicennas, aliqui sunt periodici,

A non secus atq; febres; cæterùm alij sunt cum aliquibus symptomatibus, vt est pruritus, erysipelas, & huiusmodi alij sine vllo symptomate.

DE CAVSIS DOLORIS AVRIVM.

Causæ horum dolorũ sunt illæ, quas supra enumerauimus, nempe intemperies, & solutio continui: rursus

B intemperies alia cum materia, alia sine materia. Intemperies sine materia inducit dolorem quidem, sed multò maiorem quando coniuncta est cum materia, quod simul cum intemperie soluat continuum, vnde Anicennas scribit doloris causam prouenire ab apostemate.

C Potest etiam generari dolor ex serosis humoribus, vt Gal. 3. de comp. med. loc. cap. 1. docuit, necnon ab humoribus omnibus, sero, & flatulenta materia.

Intemperies autem alia est calida, alia frigida, quæ ambæ suas habent causas tam internas, quàm externas, internæ prodeunt ab humoribus calidis, aut frigidis.

D Externæ proueniunt ab ambientis nimia caliditate; vt quando quis in summo æstu deambulet sub sole, aut longum iter in eo faciat, vel vento calido, qui præcipuè ex frigido calidus statim fiat, exponatur quemadmodum in temporum mutationibus contingit.

Idem ab aqua calida, vel actu, aut virtute euenire potest: sic dicendum de frigida intemperie, quæ fit à contrarijs causis.

E Solutio autem continui fit, vel ab interna, aut externa causa: interna est humor acris, mordax vlcus faciens, soluendo continuum. Idem facit animalculum aliquod furtim aurem ingrediẽs, vel medicamentum calidum, vel aliquid tale immissum: cæterum ictus, percussio, vulnus, & huiusmodi possunt dolorem, tam interius, quàm exterius excitare.

Sed

Sed hoc loci non desunt grauissimi nostræ ætatis scriptores in dubium vertentes, num ex aere calido possit dolor excitari? imò verò mouentur quasi Græcorum authoritate, qui nihil hac de re scripserunt, proinde videtur meritò hoc quæsitum proponere, vt inde sciamus qua ratione Auicennas, & Arabes dixerint calorem aeris efficere dolorem in aure.

Soluentes contradictionem dicunt calorem aeris efficere dolorem per accidens, quatenus scilicet calefaciendo colliquat humores, qui colliquati præcipitant in aures.

Sed huiusmodi consideratio non placet, quia calor aeris est vna ex illis causis, quæ per contactum calefaciunt; scimus enim Gal. lib. 1. de diff. febrium inter causas febris posuisse contactum corporis calidi, qui contactus, vt operetur, atque inducat caliditatem externeam in corpore nostro, non est opus, vt colliquet humores, sat enim est si calefaciendo inducat caliditatem, sicut quotidie experimur in his, qui diu in sole iter faciunt, aut nimium in eo morantur.

Quare dicimus nos caliditatem aeris posse per contactum calefacere nostri corporis partes ea ratione, vt fiat φλεγμονὴ idest inflammatio sine materia, quapropter dubitatio hæc non mihi videtur admodum valida, quia Græci id tanquam notum, & verum suppofuerunt, Arabes autem maluerunt peccare in excessu, quam aliquid omittere.

DE SIGNIS DOLORIS AVRIVM.

Signa dolorem significantia ab ægrotante sunt petenda, quandoquidem ex interrogatione facta statim respondebit se esse cruciatum à tali, & tali dolore, ideo non est, vt conteramus tẽpus in signis perquirendis.

Sed ad habendam signorum demonstrantium causas oportet, vt ait Galenus

A lib. de comp. med. per loca cap. 1. vti rationali quadam coniectura per ea, quę & præsentia quidem sunt, atq; prætergressa; nam cum vt plurimum à frigiditate, ab inflammatione, atq; flatulenta fiant materia, ideo nobis discursu, & ratione inuestiganda veniunt.

Quandoquidem vbi à frigida intemperie fiant, siue cum materia, siue absq; materia, inquirendus est corporis habi-

B tus, & caput ipsum vtrum pituitosi sit habitus, an diu aeri frigido fuerit expositus, vel aqua frigida in aurem ingressa sit, vel vitam æger degerit otiosam, vsusque sit cibis, qui humores pituitosos generare potuerint: deinde vide, an percipiat intus frigiditatem; & tandem an à calidis medicamẽtis sentiat iuuamentum, quippe ex his habebimus

C validam coniecturam dolorem fieri à frigiditate.

A caliditate autem dolorem fieri eadem via conijcere poteritis, in primis à specie doloris, quia si dolor vehementissimus sit, liquet adesse calidos humores: deinde si ægrotans percipiat ingentem caliditatem, habitusq; corporis sit biliosus, atq; vsus fuerit cibis calidis, ac in sole manserit, non modo habebi-

D tis à caliditate fieri, sed etiam ab humore bilioso.

Cæterùm quando fit ab inflammatione, tunc dolor adest pulsatiuus, fitque à sanguinis copia, quod manifestius erit, si corpus sanguine plenum esse ex rubore faciei, ex anteacta vita, & venarum turgentia, dignoscetis.

Ab humore autem flatulento crasso exitum quærente dolorem fieri conie-

E ctura accipiendum est ab his, quæ præcesserunt, nempe à victus ratione, quæ flatum generare potuerit, si aliquam ægrotantes frigiditatem, deinde dolorem senserint.

Si dolor grauatiuus, atque tensiuus percipiatur, si à discutientibus flatum percipiat leuamen doloris, si corpus aptum sit ad flatus generandos, hæc om-

nia si ita diligenter inquirantur, procul dubio causam doloris manifestabunt.

At si ab exteriori fiat causa, soluente continuum, vt pote ab aliqua materia, vel animata, vel inanimata, quæ in aurem ingressa fuerit, statim ab ægrotante audiemus.

DE FVTVRO EVENTV DOLORIS aurium.

QVod ad prædictiones spectat, non omnium ægrotantium idem potest esse euentus, quandoquidē scribit Auicenna pueros sapè interemptos ab aurium doloribus esse, antequam suppurari possint, senes verò euadere, si ad suppurationem veniant.

Sed quod magis est, scribit aliquos à dolore aurium, non secus atq; apoplexia interfici, est tamen animaduertendum prognosticum hoc non esse indifferenter de omnibus doloribus intelligendum, sed de illis, qui fiunt ab inflammatione, de quibus idem Auic. loquens, dicebat, peruersior dolorum auris est ille, qui ex apostemate calido profundo inflammatiuo fit, qui dolor adeo vehemens esse potest, vt aliquos apoplexiæ in modum opprimat.

At quoniam vix alia ratione, quàm per suppurationem curari potest, atque pueri sunt debiles, nec diu valent tolerare dolores factos, dum inflammationes ad suppurationem veniunt, obq; molliciem cerebri, cui statim inflammatio communicatur, hinc est, quod ante suppurationem moriuntur.

At senes, cum magis ad prædicta tolleranda valeant, fit vt ad suppurationem inflammationis veniant, post cuius materię extra ductionem liberantur.

Sed quamuis dolores ab inflammatione sint lethales, non tamen, qui à flatu, aut frigiditate, aut solutione cōtinuj, eodem terminantur modo, quia sunt longæ, & difficilis curationis, & qui tum medicum diligentem, tum & ęgro- A tantem patientem exoptant.

DE CVRATIONE DOLORIS aurium à materia frigida.

IN curatione huius doloris oportet causam respicere, ac pro diuersitate sui diuersimodè etiam agendum est, hoc tamen habent commune omnes dolores, quod opus sit in omnibus vniuersum corpus, & caput etiam respicere; B nam omni ingenio curandum est, vt causa producens dolorem in primis tollatur.

Poterit autem auferri, si ipsius inhibeatur generatio, ita vt talis humor non amplius in corpore generetur, ille autem, qui iam est genitus, in aures fluere prohibeatur, quod vtrumq; præstabitis C per victus rationem, pharmaciam, & & chirurgiam.

Si humor frigidus sit, victus ratio debet esse pauca, quæ tamen sit boni succi, & facilis distributionis, & coctionis, sed qui nonnihil calefaciendi facultatem habeat, ideo celebriores practicantes dicunt esse addēdum modicum mellis, aut piperis, vel etiam caryophyllorum, vel cinnamomi, vnde satius est car D nibus volatilium vti assatis, iisq; rebus conditis, & alijs quibusdam capitalibus, vt est saluia, rosmarinus, & huiusmodi.

Pro potu vinum laudatur, sed in moderata quantitate sumptum, in alijs autem rebus sex non naturalibus mediocritas seruanda: sed inter alias res cura habenda est alui, quæ nisi singulo die consuetum officium obeat, cogenda est cum clysteribus paululum acribus, vt inde E reuellatur materia: qui autem sunt huiusmodi clysteres tam sæpè à me appositis, vt pudeat me eos amplius repetere.

Pharmacia verò esse debet talis, quę humorem frigidum è toto corpore, sed è capite potissimùm educat. Mihi magnopere probatur syrupus huiusmodi.

℞. syr. de bettonica.

De

De stœchade,
Oxymellis Calestani ana vnc.ſſ.
Aquarum bettonicæ,
Saluiæ,
Maioranæ, ana vnc.j.ſſ.

Cum hoc ſyrupo alterate, & præparate materiam, deinde educite cum pilulis cochijs, aut aureis, vel de hiera cum agarico, & ſi opus ſit repetatis curationem, quæ niſi ex voto ſuccedat, ad exiccantia eſt properandum, nempe ad decoctum guaiaci, ſalſæ, vel radicis chinæ, aut ſasfras, quod parari poteſt cum rebus capitalibus.

Poſt purgationem non improbarem ad capitis corroborationem accipere ſingulo mane per plures dies, vel conſeruam ex roſis, roſmarino, vel ex ſaluia, bettonica ana vnc.ſſ.

Per chirurgiam verò, ſi adeſt indicans, & permittens, mittite ſanguinem ex brachio: ſi non adeſt abſtinete à ſanguinis miſſione. Tandem ea omnia à vobis agenda ſunt, quæ capite de dolore capitis à materia frigida, abundè diximus.

Pro localibus medicamentis ea ſunt eligenda, quæ attenuandi, ac calefaciendi facultatem habent, quorum ſyluam apud authores habetis. Gal. 3.localium med. cap. 1. proponit cæpam, in qua oleum infuſum ſit, atq; cineribus excalefactam, adeo vt oleum ſit calidũ, illudq; in aurem inſtillat. Non modo cæpa, ſed allium in oleo coctum, atq; intus affuſum idem præſtat.

Hoc genus medicamenti ab omnibus eſt receptum, quia ſuccus cæpæ, atque allij tenuium eſt partium, habetq; calefaciendi facultatem. Probatq; oleum cum modico euphorbij, aut piperis: placet etiam oleum chamæmelinum, coſtinum, vulpinum: ſuccus etiam cæpatum cum adipe anſerino valet.

Proficiunt quoque euaporationes factæ ex origano, chamæmelo, abſynthio, & modico euphorbij, quæ in vaſe, vbi ignis paululum adſit, poſita in

A aurem, poſſint ſuum vaporem tranſmittere. Alij laudant oleum ſeminis canapis, vt præſentaneum remedium, vel oleum luteorum ouorum: oleum, in quo allium per horas duas ebullierit, dolorem ſedat. Nonnulli commendant picis florem.

Ego ſæpiſſimè in dolore à materia frigida vſus ſum cum felici ſucceſſu vino, in quo ebullierit modicum aloes, nec
B non parum piperis: oleum quoque ſpicatum ſæpè adhibui. Eſt tamen animaduertendum ex Gal. conſilio, & Auicennæ, quod quamuis proueniat dolor à frigiditate, quæ tamen intus inſtillantur, debent eſſe moderatè calida.

Suffumigium ad idem
℞. ſummit. origani,
Pulegij,
C Florum chamæm. ana p. j.
Euphorbij,
Galbani ana drach. ſſ.
Cinnamomi,
Caryophyllorum, ana ſcrup.ſſ.

Igni accommodentur, ita vt euaporare in aurem poſſint.

DE CVRATIONE DOLORIS *aurium à flatu producti.*

D SI verò dolor proueniat ratione flatus, tunc inſtituta victus ratione, vt dictum eſt, decenti, expurgatoque quantum opus eſt, corpore, atque ſi res ipſa expoſtulat facta phlebotomia, ad localia deueniendum eſt, quæ poſſint indicationi ſatisfacere, nempe craſſos humores attenuare, & flatus diſcutere, quorum multa proponit Gal.

E Vt eſt ſuccus melanthij,
Succus anethi in aurem ſtillatus.
Vel
℞. ſucci anethini,
Olei laurini, ana vnc.j. miſce.

Alexander Trallianus proponit tale medicamentum, peucedani liquorem cum oleo irino, vt ex. g.
℞. Succi peucedani, vnc. ſſ.

A Olei irini vnc.j,& intus aures instillentur: huiusmodi liquor est validum, & præsentaneum medicamentum.

Vel etiam placet, vt accipiatur betæ succus cum felle taurino ad æquales portiones.

Doctissimus Mercurialis vtitur hoc medicamentō,

℞. cęparū, aut corticem ipsius, in quo ponit.

B Olei chamęmel. ad drach. iij. aut vnc.ß.

Piperis albi,

Pul. anisorum ana scrup.j.

Ponit cæpam supra prunas ardentes, quousq; totum oleum absorptum fuerit. deinde contundit cæpam, atq; succum exprimit, & in aurem instillat.

C Ferulæ succus in hoc affectu cum oleo chamæmelino etiam valet.

Et ego accipio allium integrum, & iubeo in duabus vncijs olei chamæmeli ebullire, quo vsq; oleum consumptum fuerit, intus addendo cinnamomi, macis ana scrup.ß. deinde curo, vt totum allium, quantum fieri potest, exprimatur, vt inde totus succus extrahi possit, ac præcipio in aurem instillari, & est medicamentum singulare.

D In dolore auris à flatu valet decoctum fœnugræci cum oleo laurino, & modico fellis gallinæ, aut caponis intus aurem instillatum.

Galenus probat amygdalas amaras, & ego soleo sępissime cum oleo amygdalarum amararum cum oleo rosaceo.

In hac doloris specie non desunt grauissimi authores, qui dicunt esse auri applicandam cucurbitam.

E Plura alia sunt eiusdem generis medicamenta apud scriptores, quę per vos videre potestis: hoc vnum addam, quod huiusmodi flatulentæ materiæ, & crassi humores obstructiones faciunt, quemadmodum Galenus loco præcitato scribit, ideo docet etiam omnia localia, quæ habent deobstruendi facultatem, esse ex vsu, vt quę lapides in renibus conterunt, & citra mordicationem sunt tenuium partium, ne dolorem possint exacerbare.

DE CVRATIONE DOLORIS *aurium à caliditate excitati.*

CVm autem intemperies cum materia biliosa, & sine materia eadem requirant medicamenta nos primùm ea proponemus, quæ vtrique sunt communia, deinde illa, quæ dolori ab inflammatione orto prosunt.

In ambobus habenda est ratio ipsius victus, quæ optimum sanguinem generare possit, sed nonnihil refrigerandi facultate polleat, ideo instituendus est victus, qualis febricitantibus conuenit, à principio quidem tenuis, pręcipuè ptisanæ cremor, & ptisana ipsa.

Cæterum cum carnibus pullorum sunt ebullienda simplicia habentia refrigerandi facultatem, vt est

Lactuca,
Sonchus,
Portulaca,
Oxalis,
Scabiosa,
Cichorium,
Endiuia,
Et huiusmodi,

Cum hoc autem iusculo parari fercula, ptisana, aut panis tritus, vel alterius similis materia potest: abstinendum est omnino à vino, & aqua simplex pro potu accipienda venit.

In materia biliosa si sanguis cum bile peccet, ad sanguinis missionem deuenire oportet: deinde refrigerantibus, ac nimiam sanguinis ebullitionem attemperantibus vtendum venit, vt sunt syrupus de endiuia, acetosus simplex, de cichorio, cum aquis proportionatis, aut decoctione quadam, quæ eandem cum syrupis facultatem habeat.

Quando dolor inflammatorius est, statim ad sanguinis missionem properabimus, quia vt dictum est, inflammatio

fit

fit à ſanguine, deinde ad humores attem-perandos accedemus.

Deniq; ad pharmacum purgans eſt properandum: optimum medicamentum erit ſyrypus roſatus ſimplex cum electuario roſ. Meſue, aut rhabarbaro, vel in infuſione, aut in ſubſtantia, quemadmodum aliàs docui.

Diacatholicoq; cum duplicato rhab. ad vnc.j. mihi in hoc caſu probatur; nec improbo pilulas cochias. Habita igitur hunc in modum totius corporis prouidentia, iam ad localia, ſeu topica medicamenta eſt deueniendum.

DE CVRATIONE DOLORIS *aurium per medicamenta localia.*

QVod ad topica ſpectat medicamenta, opus eſt cognoſcere, an poſſimus per curam regularem procedere, an verò cogamur ſpreta cauſa pugnare aduerſus ſymptoma, quã curationem medici coactam, & irregularem vocant. quandoquidem ea non reſpicimus indicationes, ſed omni arte, & induſtria tentamus auferre dolorem.

Ac certè ſi aliqua pars in corpore eſt, quæ poſſit cogere medicum, vt à cura diſcedat regulari, eſt dolor aurium atq; dentium, qui adeo vehemẽtes ſunt, vt niſi quam citiſſimè opem feratis, homines cruciatu pereant, ideo ſi dabitur vnquam vobis occaſio, vtimini medicamentis narcoticis, hoc eſt, ſenſum deſtruentibus, quia melius eſt, vt ęgrotus amittat ſenſum tactus in aure dolente, quàm vitam.

Sed hæc, vt dixi, rarò, nec niſi maxima vrgente neceſſitate ſunt adminiſtranda, & ſi caſus requirat, poteſtis accipere opij grana ij. cum oleo amygd. dulcium admixta, atque intus aurem infundere.

Placet etiam accipere philonij à ſcrup. j. & cum lacte humano in aurem inijcere. Galenus probat opium cum lacte hu- A mano, & albumine oui.

vel

℞. olei chamæm. vnc. ſſ.
Athanaſiæ, drach. ij.
Requiei Nic. drach. ſſ.
Olei violati,
Nenuphar. ana vnc. j.
Miſce, & in aurem inſtilla.

Eſt tamen notatione non indignum, B quod Gal. lib. 3. loc. med. cap. 1. admonet longè melius eſſe cum ſpecillo leniter medicamentum in meatum auditorium immittere, quam intus aliquid inſtillare; nam ſi goſſipio circa ſpecillum inuoluto, atq; madefacto in aurem mittamus, facilius, & citius perueniet medicamentum ad meatum auditorium, quia cum inſtillatur gutta aliqua olei per viam meatus auditorij diſſipatur, C nec tam ſtatim ad tympanum peruenit.

In hoc caſu propono medicamentum, quo ſępè, & feliciſſimo cum ſucceſſu ſum vſus, eſt autem huiuſmodi.

℞. myrrhæ ſ. p. drach. ſſ.
Croci gr. ij.
Opij ſcrup. j. infundantur in oleum amygd. dulcium, & goſſipium in eo ablutum in aurem leniter protrudite, D atq; ſæpiſſimè repetite. Galenus vult opium eſſe cum ſapa diſſoluendum.

Hoc modo in cura coacta Gal. nobis agendum eſſe præcipit; in cura autem regulari ſeruandæ ſunt indicationes curatiuæ, ſi dolor fiat à ſola intemperie, aut ab humore calido bilioſo, hoc eſt, ab intemperie ſine materia, aut cum materia; nam tunc vna ferè, & eadem eſt indicatio, quæ indicat eſſe refrigeran- E dum, ad quam intentionem reſpiciens Gal. anodina applicat medicamenta, & quodammodo attemperantia caliditatem, inter quæ probat lac muliebre cum albumine oui agitatum, oleum quoque roſaceum, tam ſimplex, quàm omphacinum intus iniectum.

Idem præſtant ſuccus ſemper vi[illegible], ſuccus coriandri viridis, ſuccus gra[illegible]a-to-

torum, oleum rof. cum camphora.

Atqui si adsit inflammatio, tunc ex ipsius rei natura habemus duplicem indicationem, quia inflammatio est in facto esse, quod in meth.med. pluribus capitibus demonstrat Galenus, ideo ex vna parte indicatur nobis, vt sistamus id, quod est in fieri, & quod fluxum est, euacuemus..

Verum quidem est, quod id, quod fluxit; non semper eodem modo euacuatur, vt idem docet Galenus, quia aliquando insensibiliter euaporat, sæpè verò ad suppurationem venit, quare oportet, vt ad euacuandam materiam firmatam nonnumquam vtamur resoluentibus, aliquando verò suppurantibus.

Ideo vbi resoluendum est, placet, vt in aurem imponatur oleum rosaceum omphacinum cum oleo chamæmelino, vel aliquo alio ex resoluentibus, hac seruatu regula, vt à principio maior sit portio reprimentis medicamenti, minor resoluentis, in fine verò vtendum est puris resoluentibus, aut saltem super repellentia dominantibus.

Medicamenta, quæ reprimunt, sunt succus granatorum, succus semperuiui; resoluentia oleum chamęmelinum, oleum nardinum, oleum ex castoreo; post hæc oleum violarum, nenupharinum, & anethinum moderatè resoluunt, quę à vobis ea ratione admiscenda sunt, vt possitis iudicationibus curatiuis, & prę seruatiuis satisfacere.

Quando verò inflammatio tendit ad suppurationem, tunc ad suppurantia est deueniendum, quorum quædam sunt quæ intus mittuntur, quædam extra applicantur: intus inijcienda sunt oleum simplex oliuarum maturarum, lac muliebre ex vbere egrediens, butyrum quoq; vaccinum, pinguedines suillæ, gallinæ, anatis, & anseris, sed quæ recentes sint; nam antiquatæ vim maiorem habent discutiendi, recentes verò suppurandi.

Auicennas ad hanc eandem intentio-

A nem videtur laudare oleum rosatum lumbricatum, atq; oleum amygdalarum dulcium, in quo ebullierint limaces, extra verò Galenus vult esse lanam succidam applicandam cum hac cautela, vt meatus auditorius occludatur gossipio, quod infusum sit in aliquo ex prædictis medicamentis, deinde vt supra lanam apponamus, hancq; vbi denuò intus medicamentum inijcere optamus, leniter

B auferamus, præcauentes ne meatum auditorium, aut partem aliquam auris inflammatam attingamus.

Probat etiam in hoc casu tetrapharmacum cum oleo nardino dissolutum: nec improbarem equidem emplastrum illud, quod communissimum est ex lacte rosaceo, & pane trito confectum, exteriusq; applicatum: hæc sunt medicamenta, quæ conueniunt dolore intus existen-

C te, atq; ad suppurationem tendente.

Sed audio tyrunculum inquirentem à me, quomodo potero cognoscere mariam tendentem ad supputationem, aut ad resolutionem? inter alia signa, quæ examini subieci, vbi de vteri inflammatione tractaui, illud est, quod à pulsatione desumitur; nam si pulsatio remitti incipit paulatim, signum est materiam ad resolutionem tendere, quando verò

D augetur, est indicium materiam ad suppurationem declinare.

Sed est animaduertendum, quòd dixi resolutionis signum esse, quando dolor pulsatiuus paulatim remittitur; nam quando percipitis adesse pulsationem magnam, quæ de repente euanescit, neque amplius percipitur dolor, est potiùs signum futuræ gangrænæ, & partis mor-

E tificationis: si verò dolor sit ab extra, ita vt videatur inflammatio in aure, tunc permittatis opus chirurgicis, quia eget morbus operatione chirurgica, & hæc dicta sint, de doloris curatione à causa interna prodeuntis.

DE

DE CVRATIONE DOLORIS A aurium à causa externa enati.

QVoniam autem diximus dolorem excitari posse à causa exteriori, & inter causas exteriores posuimus vulnera, & huiusmodi, quæ non sunt præsentis considerationis, nihil de ijs dicemus. Præterea cum inter causas exteriores commemorauerimus diuersas materias, quæ possunt intus ingredi, atque dolorem excitare, quemadmodum sunt animalia, vel aqua, aut lapis, aut quidpiam tale, ad quorum quidem remotionem aufertur dolor, de his non nulla dicemus.

Sed hoc non tam facilè in omnibus succedit; nā videbitis aliquos natantes, caputq; in aquam mergentes, in quorum auribus ingreditur aqua, quæ ibi inclusa exitum non habet, ingentes dolores pati, proinde non est mirum, si multa dicantur de agendis ad ipsius extractionem. Inter alia est manualis operatio, quæ per specillum fit, cui lana, vel gossipium sit inuolutum, interiusq; missum ad aquam illam exiccandam.

Medicamenta etiam prædicta ad dolorem leniendum sunt intus proijcienda. Aetius, vt absoluam hunc tractatū, vult, vt ille, qui hunc dolorem patitur, vno pede exiliat, sed primum illo, qui ad partem affectam est directus, caput ad idem latus inclinans.

Sed huiusmodi remedium non mihi videtur adeo exquisitum, vt confirmari à scriptoribus debeat, quia nullo præceptore docente, quiuis, qui percipit se aquam in aure habere, statim caput declinabit ad id lateris, atq; caput, & corpus commouebit, quantum fieri potest, vt ipsa aqua exeat.

B Deinde vel materia est intra tympanum, vel extra; si intus sit, numquam hoc modo exibit, si verò extra tympanum, suapte natura reclinato in id latus capite, absque saltu exibit.

Si vultis alia remedia, quæ fiūnt manuali operatione, legatis Mercurialem in prælectionibus suis de aurium affectionibus.

C Cæterùm pro ijs, quæ ingressa sunt præternaturam in aurem, nec à virtute expultrice foras expelli possunt, ad operationes manuum est deueniendum; nam sunt, qui specillo gossipium inuoluunt, atq; in terebinthinam, aut picem liquefactam immergunt, illudq; in aurem immittunt, vt sua glutinositate adhærere possint ea, quæ intus præternaturam continentur.

D Alij alia proponūt, sed vbi intus aliquid remanet, instrumento aliquo ferreo ad id apto poterit paulatim, & patienter auferri: & hæc dicta sint de curatione doloris aurium: si cupitis alia habere remedia, legatis Gal. 3. de comp. med. per loca cap. 1.

DE AVDITIONE LAESA.

CAPVT QVADRAGESIMVMTERTIVM.

ALias à me audiuistis instrumenta, seu corporis nostri partes instrumentales factas esse ad actiones aliquas obeundas, vnde oculus ad videndum, auris ad audiendum, &c. ac huiusmodi partes organicæ vocatæ suas actiones sibi à natura destinatas habent, & instrumentales dicuntur, quia componuntur ex multis partibus similaribus, vel simplicibus, quæ egregiè à na-

naturâ ita ordinatę sunt, vnaquæq; earum præstet aliquam actioni vtilitatem, in cuius gratiam sunt factæ.

Sed etsi omnes simul componant organum, non tamen eodem modo sunt constitutæ, & ordinatæ; nam aliæ solummodo extremis superficiebus se tangunt, aliæ aliquo medio agglutinatæ, aliæ intertextæ, aliæ sũt prorsus vnitæ, ita vt vnaquæq; propriam præstet vtilitatẽ.

Suntq; inter se hoc ordine constitutæ, vt vna sit in toto organo, quæ primariam habeat agendi rationem, aliæ sine quibus, aliæ ad meliorem actionem & aliæ ad conseruationem, ad quarum læsionem actio ipsa statim læditur.

Vnde nobis tractantibus de audiendi læsa actione scire est opus huiusmodi instrumentum, seu organum prædictas habere partes, inter eas prima, ac præcipua est aer innatus, seu complantatus, vt aliàs vobis ex Aristotele, & Galen. demonstraui pluribus; nam cum obiectum, & organum debeant inter se proportionari, nihil est in corpore, quod affinitatem habeat cum sono, nisi aer innatus in aurium interna capacitate inclusus.

Partes verò sine quibus actio fieri nequit, sunt spiritus animales à cerebro in aurem delati, & neruus auditorius, per quem tanquam per canalem ipsi vehuntur; deinde est meatus auditorius, tres cauitates insculptæ in ossibus petrosis, nempe cæcum foramen, cochlea, & labyrinthus ad meliorem actionẽ, ad conseruationem aeris connati est membrana illa, quæ orificio meatus auditorij tympani in modum extensa est, quo nomine tympanum appellatur.

Ad cuius membranæ conseruationem tria officula, incus, stapes, & malleus vna cum musculo illo exiguo sunt data. Relinquo modò autem exteriorem, quæ ex illis etiam est, quæ faciunt ad meliorem actionem, quę actio tribus modis vitiari potest, nempe ablatè, diminutè, & vitiosè, de qua quidem

A agendum est, & de suis causis, vt curari rectè possit.
Abolita audiendi actio duplex est,
vna à natura, cum qua nascuntur pueri,
& viuunt vsq; ad finem suæ vitæ; altera
verò est præter naturam. Nunc non in-
quirimus causas actionis naturalis au-
diendi læsæ, sed morbosæ tantummodo:
hæc autem à Grecis κώφωσις, dicitur, à
B Latinis verò surditas, atque vbi ex toto
non est abolita actio, sed diminuta ap-
pellatur δυσηκοΐα, vel βαρυηκοΐα, vel ὑποκώφ-
ωσις, apud nos grauis auditus, vnde qui
difficilem habent auditum, à nostris vo-
cantur surdastres.
Tertia verò nempe vitiata actio, caret
proprio nomine, & sub nomine sibili,
aut tinnitus comprehenditur. De sur-
C ditate igitur, de graui auditu, & de sibi-
lo hoc capite tractabimus, cum huius-
modi affectiones non differant nisi se-
cundùm magis, & minus; quare sub eo-
dem continentur genere. Inquiramus
primò quid sit surditas.
Hieronymus Capiuaccius existimat
se veram inuenisse definitionem, quam
in hunc modum tradidit. Surditas, aut, vt
ipse ait, læsus auditus, est functio præ-
D ter naturam auris dependens à frustra-
tione auditus. Hanc definitionem tan-
quam à Galeno collectam in medium
affert, citans 3. cap. 4. de loco aff. 3.
cap. 1. de causis sympt. & 1. caput li-
belli de instrumento odoratus, in qui-
bus quidem locis Galenus, ne verbum
quidem de hac materia habet.
Sed quamuis ipse hanc definitionem
dicat è doctrina Galeni extraxisse, mihi
E tamen inepta esse videtur, quia hæc
tria, quæ assumit in sua definitione, vnam
& eandem rem significant; nã inquit læ-
sus auditus est actio auditus præter na-
turam, læsus auditus est subiectum, præ
dicatum est actio auditus præter natu-
ram, causa est frustratio auditus, atqui
frustratio auditus nonne est lęsus audi-
tus, læsus auditus nonne est præter na-
turam actio auditus, præter naturam a-
ctio

ctio ipsius procul dubio est frustratio ipsius auditus.

Quare ex hac definitione nihil habemus, nisi petitionem principij; nam declarandum est nobis, quid sit læsus auditus, quid sit hæc auditus actio præter naturam, atq; quid sit illa frustratio ipsius auditus. Definiamus igitur surditatem nostro marte.

Surditas est præter naturam auris affectio, in qua homines nullum sonum penitus audiunt: grauitas, vel difficultas auditus est præter naturam mala affectio, in qua soni difficulter percipiuntur, & est auditus diminuta actio: prior verò est omninò abolita.

Dicimus affectionem esse præter naturam; vt excludamus naturalem illam surditatem, quæ in hac conuenit cum præternaturali, quòd nihil prorsus de proprio obiecto percipit. In vtraque frustrata est actio, sed causa est diuersa.

Difficultatem verò auditus esse dicimus etiam præternaturam affectionem, seu læsionem, in qua percipitur sonus quidem, vel bombus rei sonantis, sed vix & cum difficultate, secundum scilicet, magis, & minus.

Concludamus igitur surditatem esse symptoma actionis abolitæ; difficultatem auditus esse symptoma in genere quidem læsæ actionis, sed diminutè, quamuis etiam illa audiendi deprauata actio possit appellari difficultas audiendi; quando intus aures percipitur tinnitus, vel sibilus, quia auditur, quod audiri non debet.

DE MORBIS, QVOS AVDITVS læsus sequitur.

CVm igitur surditas sit symptoma, & omne symptoma sequatur morbum, vt vmbra corpus, inquirendum à nobis est, quinam ij morbi sint, & quę partes ex prædictis afficiantur?

Quod ad morbos spectat, Galenus apertè docet 3. de caus. sympt. esse malam intemperiem, malam compositionem, & solutionem continui. Partes, quę afficiuntur, possunt esse omnes prædictæ, & cerebrum ipsum, vnde Auicennas pro diuersitate læsarum partium videtur afferre duplex nomen significans surditatem, causam ipsius, partemque affectam.

Nam surditatem verè appellauit eam, in qua oppletur tota cauitas, vbi consueuit aer connatus contineri; taraxem verò, & guarcem voluit esse, quando per neruum auditorium non fertur spiritus ad auditus organum, quãuis tarax magis propriè de illa surditate prædicetur, quæ vitio nerui fit; guarcen verò de illa, quæ ab obstructione cauitatis contingit.

Quamuis vtraq; affectio possit esse, tum naturalis, tum præter naturam, vt apud Auic. vnusquisq; vestrum videre poterit fen. 4. 3. cap. 4. in quo loco apertè innuit nobis malam compositionem in cauitate auris, aut in neruo ipso.

Sed huiusmodi causæ videntur esse potius naturales, quia quando obstruitur neruus, non potest ferri spiritus ad organum, & quando obstruitur locus, in quo aer continetur, potest etiam esse, quod nerui deficiant, & cauitas nõ sit ex culpa à natura, hinc fiat vera surditas.

At si factæ sint hæ partes, nec tamen benè habeant, sed sint aut nimium angustæ, vel obstructæ aliqua ex parte, homines fiunt surdastri: & istę sunt partes, quæ læsæ faciunt surditatem naturalem.

At in surditate præternaturali, aut difficili auditu partes prædictæ possunt temperiem amittere, aut tympanum, ossicula, & neruus auditorius mala compositione affici, nempe tumore aliquo, vel obstructione, quod idem potest meatus auditorius pati, nec non & solutionem continui, quod etiam de cerebro est dicendum.

Huiusmodi autem morbi, vel à causis

sis fiunt internis, vel ab externis: ab internis quidem, vt pote ab humoribus affluentibus,, vel congestis, qui in substantia prædictarum partium imbibuntur, aut in cauitatibus firmantur, ex quibus fiunt non modò intemperies, sed etiam malę compositiones.

Quod mihi videtur clarissimè ex ipso cerebro colligi posse, quod lethargum, & phrenitidem patitur; lethargum quidem ab humore pituitoso, phrenitidem B verò à bile, vel à sanguine bilioso, in quibus cerebri affectionibus videtis auditum facilè amitti, quia facultas non transmittitur facta in principio neruorum intemperie, & obstructione.

Quamuis fieri etiam possit, vt facultas ipsa patiatur, illæsis neruis, quia spiritus à cerebri mala intemperie absumũtur, aut non generantur, vel saltem imperfectè fiunt; quemadmodum enim, vt audiuistis, visio non potest fine spiritibus animalibus fieri, ita quoq; credendum est nec fieri posse auditum, neq; aliam sensationem.

Quare læsiones auditui contingentes vel ad facultatem, aut ad neruum deferentem, vel ad fabricam partium auris sunt referendæ, sed in facultate læditur actio, in instrumento verò impeditur. Possunt igitur humores præter naturam affluentes prædictos morbos in auditus fabricam inuehere.

Causę verò exteriores sunt multæ, inter quas aer crassus, nebulosus est, vnde illi, qui circa paludes, & lacus habitant, surdastri fiunt. Idem facit ventus australis, quod Hipp. 3. aph. 50. nobis significauit, quod etiam aliquando obseruatum est ab excedenti aliquo sono fieri, vt à bombarda insigni, vel a tonitru.

Imò verò scribit Plinius lib. 6. cap. 29 habitantes circa Nilum, ob strepitum, quem is in cadendo quibusdam in locis mittit, surdos effici. Scribunt nonnulli vapores aliquos posse homines surdastros reddere, vt est fumus arsenici, A aut argenti viui, vel auripigmenti.

Addunt etiam alij succum papaueris idem facere. Inter ea, quæ admiratione digna scribit Plinius vnum est, quod arundinis lanugo in aure posita facit surditatem lib. 24. c. 11. Aqua etiam in aure potest gignere hunc affectum.

Neq; est, vt multum laboremus circa indagationem causæ, quod quidam multis verbis faciunt; nam cum dictum sit, intemperiem partium internarum posse vitiare auditum, aqua ipsa tum frigiditate sua, tum humiditate intemperiem gignit, ex qua sequitur læsio in actione audiendi.

Addamus modò inter causas externas, quæcumq; vulnerandi, ac lædendi facultatem habent, vbi violentia in aures irruant. Istæ sunt causæ auditus aboliti, ac C diminuti, nondum tamen quidquam diximus de auditu deprauato, de quo agendum est, quia cum alijs in curatione maximè conuenit, quamuis in aliquibus discrepare videatur.

Dictum igitur fuit deprauatum auditũ esse illum, in quo aliquid auditur, quod non est verè audibile; est enim affectio similis illi, quæ oculis euenit, dũ vident imagines, & simulachra rerum, quæ in D aere minimè ab oculis sanis videntur, Auicennæ est comparatio fen. 4. lib. 3. cap. 9. appellatur ab eodem sonitus, tinnitus, & sibilus, quem ipse definiens sic inquit.

Est dispositio, in qua homo incessanter audit exterius, & est, vt pulchrè Mercurialis scribit, sonitus quidam intra aurem factus absq; aliqua causa exteriori, E vt aliquando audiatis aliquos de repente, qui dicant se tonitum percipere tubę, aut campanæ in modum, quem sonitum vulgares dicunt aliquid præsagire, nempe, vel maledicentiam aliquorum, aut inimicorum insidias, vel quidpiam tale, quod etiam antiquitatem existimasse scribit Plinius lib. 28. cap. 2.

Huiusmodi igitur sonus, etsi videatur exterius, tamen intra aurem est, nec aliquam

quam

quam habuit à re exteriori causam. Percipitur igitur aliquid, quod exterius nullum sonum facit; nam verè auditus est, quandoq; in potentia auditiua recipitur sonus, qui extra factus sit, atque per aerem ad meatum auditorium vsq; feratur.

Quare apparet eum esse symptoma in genere actionis auditus deprauati; quia in eo auditur id, quod audiri non deberet, vnde Auerroes 4. coll. cap. 48. merito eum appellasse videtur motum phantasticum.

Atqui conuenit cum alijs duobus affectibus in hoc, quod sit symptoma, non tamen ab iisdem fit morbis, quemadmodum alij, sed videtur sequi morbum solummodo in compositione, in numero videlicet, atq; in via; in numero quidem quia adest vaporosa, vel humoralis materia, quæ non deberet esse; in via, eò quòd meatus aurium non sunt, vt deberent esse, expediti, atq; inanes.

DE CAVSIS AVDITIONIS læsæ.

Causæ nunc inquirendę veniunt, quędam quarum internæ, quædã externæ sunt, Gal. 3. de med. loc. cap. 1. quod caput longissimum est, & pluribus inscriptionibus diuisum, prima est de dolore aurium, & medicamentis illi competentibus, deinde de tinnitu, vbi causas internas ad duo capita reducit, nempè ad flatuosum spiritum, & ad exquisitam audiendi facultatem.

Addit Trallianus duas alias causas, videlicet loci debilitatem, necnon humorum congeriem, hasce omnes causas habetis à Mesue lib. 2. cap. 4. quamuis ab Auicenna eædem afferantur, sed obscuriori sermone.

Sed quod flatus possint hunc sonum in internis auribus edere, omnibus in confesso est, at quòd ab exquisito sensu & ab humoribus crassis fieri sonitus possit, non ita clarum est, quod breuibus explicamus, hoc in primis tanquam verissimum supponentes, tinnitum esse in dupli ci differentia, alium per essentiam, alium per consensum.

A Quo stante, dico ab auditu exquisito fieri tinnitum, non quòd exquisitus audiendi sensus sit causa huius per se, sed per accidens, quatenus scilicet leuissimos sonitus, qui fiunt à materia in paucissima quantitate, sursum ab aliquibus partibus eleuata, atque per internam

B aurium capacitatem deducta, sua audiendi subtilitate facilè percipit.

Et hoc est, quod Auicennas dicebat, quando scribit inundationem occultam in quibusdam horis audiri, quia non semper adest materia flatulenta, & quando adest, est paucissima, ideo occultam inundationem appellauit, videlicet quia eleuatur paucus vapor à partibus inferio

C ribus, qui licet sit paucissimus, ob exquisitum audiendi sensum percipitur.

Quod ad humores spectat, dico, quòd duplici ratione faciunt tinnitum, primò quia obstruunt vias, quibus expurgari deberet flatus inclusus, qui tandem per aurem commotus, neq; exitum habens strepitum facit.

Secundò modo, quia ab humoribus calore agente vapores crassiusculi eleuã-

D tur à quibus fit tinnitus. Dicitur etiam tinnitus fieri ratione debilitatis, non quidem auditus instrumenti, sed omniũ partium fabricam ipsius auditus facientium, ad quas quidem fluunt humores, quemadmodum (vt ait Alex.) accidit in crisibus, aut in febribus quibusdam, cùm eleuantur vapores, qui sursum per venas, & arterias delati, cumq; ob loci debilitatem nequeant resolui, feruntur

E in aures, & huiusmodi tinnitum faciunt. Istæ sunt tinnitus causæ internæ.

Externæ autem causæ sunt plures, inter quas adest mala victus ratio, nimiæ compotationes, frequentissima cõuiuia, frequens vsus ciborum crassorum, aut flatum generantium, & tandem nimia repletio, aut cruditas.

Quamuis, & inanitiones immoderatę

 id effi-

efficere possint, vt repetitæ purgationes per pharmaca, per missionem sanguinis, medicamenta etiam in aures ingredientia, prætere a frequens vsus frigidi medicamenti, quale opium est, aut etiam aliorum deleteriorum, cuiusmodi sunt sulphur, arsenicum, sed præcipuè argentum viuum.

Vnde si rectè obseruaueritis, comperietis eos, qui inunguntur ex hydrargyro in lue venerea, vt plurimum incidere in aurium tinnitum. Medicamenta etiam valdè adstringentia augent hunc affectum: addo, quod quæ vulnerandi vim habent possunt eundem inducere: & hæc de causis, & de natura tinnitus.

DE SIGNIS AVDITIONIS læsæ.

Signa sunt declaranda, tum surditatis, tum grauis auditus, quorum alia sunt, quę affectum demonstrant, alia causas, alia quę affectionem distinguunt per essentiam ab ea, quæ est per consensum.

Primò surditas adeo clara est, vt nulla sint afferenda signa, nisi, quæ ab ægrotante habentur; nam cum dicat se nihil penitus audire, illi credendum est, quem admodum etiam vbi diminutè, nec perfectè sonos audire dicat, quamuis sit in debita distantia, & satis validè exeant soni, dicendum est diminutum auditum esse.

At causæ non ita facilè dignosci queunt, sed coniectura diligenti est opus vti, qua solers medicus possit ea expiscari. In primis habitus corporis examinandus est, an pituitosus, an biliosus sit, vtrum excrementis scateat, an recta, an verò dissoluta victus ratione vsus fuerit, an caput benè, vel malè affectum sit, an post phrenitidem, aut lethargum, vel epilepsiam, aut morbum alium capitis inciderit in surditatē, aut difficilem auditū.

Non erit difficile admodum conijce A re causam, si pituitosi, vel melancholici habitus fuerit, caputque scatcat excrementis pituitosis, & post aliquam capitis frigiditatem, aut morbum à causa frigida factum sequatur vnum ex prædictis symptomatibus, vt pote post lethargum, iam habetis humores crassos, & pituitosos efficere surditatem, aut grauem auditum.

B Hæc autem materia non modò in nerui substantia, sed in alijs partibus imbibi potest, & cauitates simul cum neruo obstruere, si verò sola fuerit capitis, aut partiū auris intemperies frigida sine materia, poterit etiā cognosci ex his, quæ præcesserunt, aut etiam sunt præsentia, quemadmodum si quis dicat se per totum caput percipere frigiditatem, aut in aure eam manifeste sentiat cum qua- C dam capitis grauitate, signum est intemperiem esse frigidam.

Sed quoniam grauitas audiendi esse potest per essentiam in aure, & per consensum, distinguetis vnam ab altera hoc modo quia quando percipietis semper se se ad vnum modum habere, nec vnquam remitti, tunc dicatis esse per essentiam, at si aliquando clarius, ali- D quando verò obtusius, dicatis per consensum esse ab aliqua corporis parte, aut ab vtero in muliere, vel ab hepate, aut ventriculo.

Quod dictum est de causa frigida, idem quoq; asserendum circa causam calidam, discurrendumque est per causas contrarias, quæ vbi adfuerint, iam certum est materiam esse calidam.

Sed maximè id fiet vobis manifestum E ex qualitate doloris; nam pungitiuus, exulceratiuus, & frangitiuus à causa acri, & mordaci fiunt: at vbi adsit dolor pulsatiuus, signum est adesse inflammationem, hæc autem fit à sanguine: quare materia pituitosa in capite, in auribusque collecta, nec non calida tam bilis, quàm sanguis faciens inflammationem suis notis deprehendi possunt,

At quando contingit ab intemperie sic-

ficca, tunc præcesserunt febres ardentes, aut medicamenta validè expurgantia, & huiusmodi: hæc sunt igitur signa, quæ à vobis, vt ait Galenus præcitato loco, sunt rationali coniectura inuenienda.

Exteriores causę sensu ipso, & ex ægrotantis relatione habentur, vt quando medicamentum aliquod calidum iniectum est imprudenter, & temerariè vt sępè contingit, vel animalculum quoddam, vel aliud ingressum fuerit, atque ibi moratum diù, nec potuerit extrahi; quæ omnia ex ægrotantis relatione facilè deprehendetis: eodem modo si ex vulnere, aut læsione aliqua contigerint, adeo sanè manifesta sunt, vt longiorem sermonem non requirant.

DE FVTVRO EVENTV AVDItionis læsæ.

QVod ad prædictiones spectat, nos hic loquimur de affectibus, qui ex accidenti eueniunt; nam qui nobis innascuntur, nullam admittunt curationem. At quæ ex accidenti fiunt, cum alij sint recentes, alij antiquati, alij per essentiam, alij per consensum, antiquati vix aliquam recipiunt curationem, recentiores tamen curantur, sed facilius, quæ fiunt per consensum.

Vnde Hipp. 4. aphor. 28. dicebat, si surditatibus superueniant deiectiones biliosæ, aut sanguinis fluxus è naribus: tunc ipsas curari; quia sententia de surditate per consensum est intelligenda, vnde Gal. 4. de locis aff. cap. 1 scribit affectiones præter naturam auditus solere in affectiones incurabiles cadere; nisi à principio curentur.

Curabiles quoque sunt surditates, & etiam grauis auditus, quæ fiunt à rebus exterioribus intus ingredientibus, si quã primum auferantur: at quæ ex vulnere eueniunt, vbi vel tympanum, aut alia pars intus recondita vulneretur, sunt A prorsus incurabiles: hæc sunt signa tum diagnostica, tum prognostica surditatis, & grauis auditus.

Signa autem tinnitus non minus manifesta sunt, quàm surditatis, aut grauis auditus, quia ab ęgrotante sunt accipienda; opus enim est, vt ęgrotantis relationi acquiescamus: at signa causarum sunt à nobis rationaliter, & discursiuè indaganda.

B Gal. cum duas attulerit causas, vt audiuistis, huius tinnitus, nempe flatum, atque exquisitum sensum audiendi, difficillimo negotio posse à principio hasce cognosci scribit, vnde aliqui dicunt esse animaduertendum, an corpus totum, & caput benè habeat, quod si res ita sit, percipiaturque tinnitus, tunc certè affirmandum est causam ipsius prouenire ab C exquisito auditu, quia fieri non potest, quin aliqua vaporis copia à ventriculo in aures feratur, quæ quamuis sit exigua, nihilominus ipsius motus ob exquisitam sentiendi rationem percipitur.

Sed Galenus vtramq; causam à iuuantibus, & nocentibus eliciendam esse docet; nam vbi tinnitus adsit, medicamentaq; flatum discutientia applicentur, nec cessat sibilus, tunc existimandum est pro-D uenire ab exquisito sensu.

Si quis tamen hisce medicamentis addat aliquid, quod stuporem inducere queat, & cessat affectio, iam clarum est prouenire à sensu exquisito audiendi, atque se in praxi id obseruasse inquit; at è contra si ex solis discutientibus minuatur affectio, signum est à flatu procedere.

E Cognoscitur etiam flatulentam materiam esse, quodam discursu; nam vbi caput debile sit, flatusq; generet, fieri non potest, quin ad aures, quæ propinquæ sunt, non feratur: apparet etiam flatus in alijs partibus, qui si oriatur ab alijs partibus, aliquando cessat; si verò sit per essentiam in aure, semper, & vt ait Auicennas, incessanter, remanet in aure: at vbi contingat ab humoribus crassis,

sis, & copiosis, cognoscitur à toto corpore, eo quo supra diximus modo.

Si fiat ratione debilitatis aurium recipientium ab omnibus corporis partibus, facilè cognoscitur, quia præcesserunt morbi aliqui, vt febres, vel dolores capitis, vel aurium. Facilè etiam homines, qui tinnitum ab hac causa patiuntur, possunt sentire voces, & alios sonos, quamuis sint leues; multæque apparent in aure sordes.

Euentus huius affectionis non omnibus idem esse potest; nam vt scribit Auicennas, antiquata est incurabilis, & ad surditatem tandem homines deducit: si ex debilitate contingat, rarò curabilis: si ex flatu, & in principio fuerit, facilè euinci poterit, sed longè faciliùs si ratione sensus acrimoniæ euinci: hæc de præsagijs. Iam tempestiuum est ad curationem descendere.

DE CVRATIONE GRAVIS *auditus, & tinnitus à causa frigida prodeuntis.*

IN curatione non multum euariant inter se surditas, grauis auditus, atque tinnitus à vaporosa, aut flatulenta materia enatus, vel ab intemperie frigida cum materia, aut sine materia, quia humor crassus attenuandus est, flatus discutiendus: quamuis tinnitus à debilitate in curatione differat, ille tamen, qui ab exquisito sensu prouenit, videtur in aliquibus conuenire cum surditate ab intemperie calida enata.

Sed quomodocumque fit, in omni aurium affectione auferenda opus est omni medico instrumento vti, diæta, pharmacia, & chirurgia, licet diuersimodè; nam si dolor à materia frigida, aut flatu, vel vapore euenerit, necesse est, vt præter bonitatem suæ substantiæ, nonnihil habeat facultatis incidendi, atque attenuandi, de qua multoties habitus est sermo.

In hoc tamen casu peculiariter curan- A dum est, vt aer vergat ad caliditatem, & siccitatem, somnus immoderatus euitandus est, vtendum omni reuulsionum & diuersionum genere, ideo ligaturę ad crura, frictiones, cucurbitæ, & huiusmodi præsidia sunt adhibenda, & quemadmodum animi vehementes affectiones euitandæ sunt, ita quoq; fugiendi graues soni; nam excellens sen- B sibile corrumpit sensum.

Mittendæ tandem sunt crapulæ, cruditates, cibi omnes, qui humores crassos generare queunt, omniaq; legumina. Quod si exemplum in victus ratione in huiusmodi casu ab Hipp. cupitis, videte 5. & 7. epidem. in filio Parmenici, vbi habetur illi contulisse deambulationē, moderatum exercitium, & C abstinentiam à vino crasso & generoso, ac profuisse potum vini albi, atque tenuioris.

Quare quantum fieri potest, vbi materia sit crassa, & frigida, vinum crassum, & generosum fugiat, bibat verò vinum tenue, & oligophorum. Carnes sint volatiles, boni succi; & semper assatæ, rarò elixæ.

Et quoniam diximus esse pugnandum D omni genere reuulsionum, & deriuationum, clysteres valde probantur, in quibus aliquid agarici, aut hieræ cum agarico ponatur, in reliquis verò fiat clyster vt artis est, cuius modum sæpè docuimus. Huiusmodi curationem arbitramur conuenire surditati, & graui auditui à causa frigida euenienti, atq; tinnitui tum à flatu, tum à crassis humoribus enato.

E In pharmacia verò cum his agendum, quæ tum humores crassos attenuare, atque incidere valeant, tum etiam flatus resoluere, quapropter omni arte, atque industria tentabimus, vt humores, à quibus huiusmodi fiunt affectiones, è corpore educantur.

Non possunt autem educi, nisi primum alterentur; quia verò vel sunt pituitosi, aut melancholici; si primo nul-

lum medicamentum præstantius reperi- A tur, quàm syrupus compositus: vt syr. de bettonica, de stœchade, de byzantijs simul cum aqua maioranæ, saluiæ, atq; bettonicæ.

Si materia fuerit melancholica.

℞. syr. de fumaria,
De lupulis,
De bettonica,
Aquæ fumariæ,
Borraginis,
Lupulorum, vt aliàs dictum fuit.

B Hisce præsidijs materia præparata, opus est ipsam educere, cum pilulis cochijs, aureis. At in materia melancholica magis pilulæ de lapide lazuli, de hiera pachij conueniunt.

Sed ad hunc humorem faciunt pilulæ cochiæ cum modico ellebori præparati. Laudarem etiam summopere in melancholica materia extractum ellebo- C ri ad scrup.ij. nam medicamenta debent esse valida, quia materia à longinquis partibus extrahenda est, quemadmodum in præsentibus affectibus contingere solet.

Prodest præterea huiusmodi decoctum.

℞. corticis ligni sancti vnc. ij.
Sarsæ parillæ, vnc.j.
D Rad. chinarum, drach.ij.ß.
Infunde in decoctione,
Bettonicæ lib.ij. per 24. horas.
Deinde bull. ad consumpt. medietatis, in fine adde.
Ligni sasfras, quod fœniculatum vocant, drach. j.
Florum saluię,
Stœchados, ana pug.i.
E Passul. vnc.j.
Coletur, & seruetur pro syrupo,
Dosis sit ad vnc.vj.

Ante assumptionem prædicti decocti deuoret æger, vnc. j. huius conditi,

℞. conseruæ saluiæ,
Rosmarini,
Bettonicæ, ana vnc.j.
Spec. lætificantis,
Diapliris,
Arom. caryophyl. ana drach.j.
Syr. de corticibus citrij,
Bettonicæ, ana vnc.ij.
Misce, & fiat conditum, addendo auri bracteam.

Vel

℞. Specierum diapliris
Aromat. caryoph. ana drach.ij.
Sacchari dissoluti in aqua bettonicæ vnc. iiij.
Fiat conserua in tabellis,
Dosis sit ad vnc. ß.
Vel assumat æger, drach 1. mithridatij loco tabellæ, aut conditi iam dicti.

Quod ad chirurgiam spectat, fiat venæ sectio, si indicantia sanguinis mittendi adsint, nempe vel vitium sanguinis in quantitate, aut motu, virtusque id permittat, quod est dictu, si adest indicans, & permittens, extrahatur sanguis.

Quod ad localia attinet, debent esse talia, vt attenuandi, exiccandi, & flatum soluendi facultatem habeant, quæ non solùm in aures sunt inijcienda, sed etiam capiti applicanda ad sui exiccationem, & corroborationem.

Inter alia quæ mihi probantur, sunt irrigationes capiti factæ ex aquis thermalibus, vel etiam rebus carminatiuis, rebusque capitalibus, vt exempli gratia.

℞. florum chamæmeli,
Origani,
Pulegij,
Abrotani, ana m. j.
Seminum anisorum,
Cumini, ana drach.j.
Bettonicæ,
Stœchados,
Rosmarini,
Saluiæ,
Maioranæ, ana pug.j.
Misce, & bulliant in f.q. aquæ, colentur, deinde fiat ad futurarum sincipitis regionem irrigatio. Poteritis hac forma medicamenti, & similibus caput exic-

xiccare, ac corroborare; nam materia, quæ in capite reperitur habet rationem causæ antecedentis, quia paratur ad hoc vt in aures ferri possit.

In aures autem inijcienda sunt aliqua medicamenta, & alia foris applicanda, quæ prædictas habeant facultates: inter alia Galenus proponit succum radicis cucumeris sylnestris, cuminum, cum oleo rosato, radicem cucumeris oleo incoctam, tandem omnia amara, & acria in aceto cocta, quibus mel admiscea tur.

Sunt optima succus scyllæ cum oleo irino, aqua theriacalis, balsamum indum. Nonnulli proponunt tamquam securissimum medicamentum, sed quod agat potiùs occulta, quàm manifesta proprietate, pinguedinem, aut etiam succum anguillæ: alij spolium serpentis in oleo decoctum: non desunt etiam, qui oua formicarum hoc modo in oleo cocta, atq; oleum in aurem instillatum applicent.

Benedictus Victorius medicamentum pro tinnitu, & surditate tale componit.

℞. aquæ vitæ, vnc. iiij.
Radicum cyclaminis, vnc. ß.
Nucleorum persicorum,
Amygdalarum amararum, ana vnc. iiij.

Triturentur, deinde infundantur in prædicta aqua per tres dies naturales cōtinuos, & fiat expressio validissima. Huius aquæ gutta vna mane, & vesperi in aurem inijciatur, deinde aurem claudas gossipio.

Emplastrum,

℞. radicum altheæ mundatarum, & subtil. incisarum, vnc. iij.
Radicum cyclaminis trit. vnc. ij.
Fœnugræci,
Seminum lini, ana vnc. ß.
Bull. in s. q. aquæ deinde colentur, & colaturæ adde
Butyri recentis, vnc. ß.
Olei amygd. amararum,
Olei ros. ana vnc. j.
Misce, & fiat emplastrum, quod auri apponatur.

Fomentum.

℞. Furfuris,
Milij, ana m. j.
Salis comm. m. ß.
Florum chamæmeli,
Seminum lini,
Cymini, ana m. j.

In tegula benè calefiant, deinde irrorentur vino generoso, atque applicentur auribus. Auicennas omnia olea probat, quibus castoreum est dissolutum.

Curandum semper est, aures vt tectę maneant, ne intus aer ingredi possit. Si cupitis plura remedia, accedite ad Gal. loco præcitato, à quo omnes scriptores accipiunt ea alterantes, & mutantes ad libitum: & hæc est cura, quę competit graui auditui, surditati, atq; tinnitui à crassa, & frigida materia.

Modò breuissimè videndum est, quid facto fit opus, quando materia est calida & quid pro curatione tinnitus ab exquisito nimis audiendi sensu, nec non debilitatis ratione producti faciendum.

DE CVRATIONE AVDITIONIS læsa à causa calida producentis.

Adeo rarò contingunt huiusmodi causæ vt reperietis paucissimos authores, Galeno, & Auic. exceptis, qui eorum afferant curationem, proinde ne nimium temporis contetatur, dico, quod victus ratio debet esse boni sanguinis generatiua, paulum ad frigidum vergens, vt audiuistis cap. de dolore à materia calida. Purgandum itaque est corpus, & si opus fit, ad sanguinis missionem est deueniendum.

Circa localia, quæ refrigerandi facultatem habent, in aurem inijciēda erunt, & inter alia est oleum rosaceum cum succo semperuiui, oleum violaceum, oleum nymphææ, & huiusmodi.

Probatur ab Auicenna medicamentū hoc

℞. ſucci mali punici medij ſaporis vnc. j
Olei roſati, drach. vj.
Aceti, vnc. ſſ.
Thuris pulueriati, drach. j.

Miſce omnia, & in cortice mali bulliant, vſquequo inſpiſſata fuerint, & eo cum modico goſſipij vtendum eſt: hæc curatio competit hiſce affectibus aurium è cauſa calida euenientibus.

Sed quoniam fuit à nobis dictum aliquam conuenientiam habere tinnitum ab excellentia ſentiendi factum cum prædicta curatione, nunc dicendum eſt, in quibus conueniat, & in quibus differat. Primò quidem differt, quia hic nulla adeſt caliditas præter naturam; deinde, quia internæ partes auditui famulantes non ſunt præter naturam; tertiò, quia cauſa eſt vapor aliquis eleuatus, qui ſtrepitum facit, quamuis obſcuriſſimum.

In curatione habet aliquam conuenientiam; nam hic refrigerandum ma gis eſt, quàm ſtupefaciendum: verum medicamentum debet ſecum habere aliquod mixtum, quod diſcutiendi aliquam habeat facultatem, quemadmodum eſt modicum caſtorei cum ſucco papaueris, aut mandragoræ, vel etiam modicum aceti cum ſuccis prædictis, & gutta aquæ vitæ.

Sed quamuis Galenus dicat ſe ſemel curaſſe huiuſmodi tinnitum; ſum huius opinionis, vt debeatis conſiderare totum corporis habitum, qui ſi eſſet laudabilis, ego naturæ totum permitterem opus, cum longè melius id fit, quàm ſtupefacientibus ſenſum auferre.

Etenim ablato ſenſu hebetatur auditus, & periculum eſt, ne volentes nos auferre talem tinnitum, infirmum pellamus in grauem auditum. Præterea in eo, qui ex debilitate contingit tinnitus, cauſam debilitatis oportet agnoſcere, quæ ſi ſit vna ex prædictis intemperiebus, tunc vtendum eſt ſuperiùs propoſitis medicamentis.

A

Quod ſi propter criſim contingat, permittendum eſt opus ipſi naturæ; vbi verò ex ſiccitate propter aliquam ægritudinem præcedentem oriatur, omni ingenio curandum eſt, vt corpus cibis idoneis reficiatur, partiq. affectæ alia applicanda ſunt, quæ nonnihil humectandi, & refrigerandi facultatem habeant.

B

Si vultis copiam medicamentorum in omni ſpecie, aut differentia tinnitus, non eſt, vt recedatis à Galeno, & Auicenna. Inter recentiores Nicolaus Piſo videtur omnia colligere, quæ à ſcriptoribus tam antiquis, quàm recentibus ſcribuntur. Apud Rondeletium reperietis etiam ſyluam omnium medicamentorum.

C

Et hæc dicta ſint de morbis præcipuis aurium ſpectantibus ad præſentem conſiderationem. Proponuntur à quibuſdam apoſtemata, quæ parotidas vocant, nec non aurium vermes, & earundem vlcera, & attritiones, quæ quia non faciunt ad noſtrum propoſitum, ſilentio ea inuoluemus, quia parotides ſunt tumores externi ſpectantes ad partem chirurgicam, quemadmodum attritiones, & vlcera: de vermibus verò agemus, vbi ſermo fuerit de inteſtinorum morbis.

D

Quibus declaratis iam habuiſtis oculorum, & aurium omnes morbos particulares, & quomodo è corpore expelli poſſint. Tempeſtiuum eſt, vt ad aliarum faciei partium morbos orationem noſtram transferamus, inter quas primò occurrit naſus, de cuius quidem affectionibus præter naturam agendum eſt, verùm non de omnibus, ſed de quibuſdam tantùm, quæ ſunt præſentis ſpeculationis.

E

DE MORBIS NARIVM.

Sciendum in primis est nasum esse à natura factum tum vtilitatis, tum ornatus gratia: vtilitates sunt tres, vna, vt odoratus sit instrumentum; altera, vt præbeat viam aeri attracto, in ipsiusq: cauitate paulò immoretur pro spirituum animalium generatione; tertia est, vt in maximis cerebri repletionibus possint per ipsum expurgari recrementa.

Addit Auicennas quartam vtilitatem quę est, vt in ipso litteræ prolatæ meliùs distinguantur, vnde videtis illos, quibus nares obturatæ sunt, cum difficultate voces proferre.

Quod verò ornatus gratia à natura in media facie sit factus, clarum adeo est vt nulla egeat probatione, quia illi, qui nares, aut pinnam nasi amputatam habent, locupletissimum edunt testimonium turpitudinis totius faciei; dictu enim difficile est, quantum absq; vna ex prædictis partibus tota facies deturpetur.

Cum igitur tot prębeat vtilitates, potest pluribus modis pati; nam cauitas dans aditum spiritui, aut exitum excrementis, lædi potest præcipuè à duobus morbis satis notis, quorum vnus appellatur polypus, qui tumor est intra narium cauitatem enatus pluribus caruncculis pedum in modum innixus, quo nomine appellatur polypus.

Alter verò, qui vlcus est, vocatur ὄζαινα; & hi morbi ingressum aeris, magis offendunt, quam excrementorum exitum, quæ si in nimia, quam par sit, quantitate exeant, morbum illum efficiunt, quem κόρυζαν appellant, de qua quidem egimus, dum sermo nobis esset de catarrho, ostendimusq, catarrhum ipsum varia acquirere nomina pro partium diuersitate, ad quas fluit, vnde, ad narium capacitatem cadens coriza vocatur.

Cęterum ornatus ipsius nasi per amputationem suarum partium insigniter læditur, quod omnibus notum est.

Postremò loco nasus læditur, vt est instrumentum odoratus, & quatenus in se venas habet nutrimentum afferentes, quæ sæpè læduntur, vt faciant illam narium læsionem tam diuulgatam, quam narium sanguinis fluxum, aut hæmorrhagiam vocant.

De prioribus læsionibus nihil dicemus, cum sint alterius, id est chirurgicæ, considerationis, tractaturi solummodo de duabus postremis, nempe de odoratus, seu olfactus læsione, & de sanguinis effluxu. His prælibatis ad primam accedimus.

DE ACTIONE ODORATVS LAESA.

CAPVT QVADRAGESIMVM QVARTVM.

SVperiùs, dum de auribus, & oculis sermo esset, diximus partes instrumentales, quæ alicuius operationis gratia factæ sunt, plures habere partes, à quibus componuntur, & ita inter se dispositas esse, vt vel actionem simpliciter respiciant, aut meliorem actionem, vel ipsius conseruationem.

Rursus considerantes partes, quæ actionem respiciunt, diximus eas, vel primaria sui, vel secundaria ratione actionem animaduertere; si primò modò, pars vocatur principalis, & vna est in vnoquoq; instrumento, cui alia in toto corpore non est similis: si secundo modo, dicuntur partes, sine quibus actio fieri non potest: tertiò etiam modo dicuntur partes ad meliorem, seu perfectiorem actionem factæ.

Et hæc sunt plures, neq; vnam præbentes vtilitates, quia aliæ alimentum ferunt, vt venæ; aliæ vitam, vt arteriæ; aliæ sensum, vt nerui; aliæ verò sunt, vel tegumentum, vel ab excrementis purgant, aut motum præbent, & huiusmodi, quæ non spectant ad præsentem contemplationem, sed istæ posterioris ordinis sunt communes omnibus instrumentis.

At partes, quæ famulantur odoratui, rediguntur ad huiusmodi ordinem; nam in primis adest totus nasus oblongus, intus excauatus, cuius tota longitudo appellatur columna; extremitas dicitur pinna, cauitates duę aninæ nares.

Laterales partes dicuntur alæ, seu alulæ: quod duas diuidit cauitates, septum appellatur, & duplex est, vnum, quod extra nobis apparet à pinna ad labium delatum ex sola cute constans; alterum verò intus existit, quod osseum est, atq; tenuissimum, in duas æquales
B partes cauitatem nasi diuidens.

Adsunt & ossa ethmoidea, seu perforata, quæ pluribus foraminibus cribri in modum perforata sunt: adest membrana ossa prædicta tegens, quę & ipsa foraminibus correspondentibus illis, quæ in osse sunt, est peruia, quæ etiam per totam cauitatem extenditur, neq; perforata est.

C Cæterum adsunt super ossa illa perforata duæ portiones, quas carunculas mammillares, aut portiones mammillares vocantur: postremo loco ad has carunculas terminantur duæ longæ cerebri portiones ab anteriori cerebri parte non procul à principio ventriculorum enatæ, quæ longo latis, & manifesto, sed angustissimo ductu ad prædictas carunculas feruntur.

D Inter neruos, aut nerueas portiones nulla est, quæ à cerebro suam ducat originem, hisce portionibus exceptis, quia omnes alij nerui à spina ortum ducunt, quod aliàs manifestissimè ostendi: hęc est tota fabrica instrumenti odoratus breuissimè enarrata.

Non me latet maximam esse inter grauissimos authores dissensionem de parte illa, quæ est odoratus instrumentum, sed cū hæc alterius sint instituti, dico ex
E omniū medicorum consensu portiones mammillares esse illam partem, quam præcipuam existimamus, in hoc instrumento, cui præcipuè debetur actio, & in cuius gratiam reliquæ partes conspirāt.

Partes sine quibus sunt spiritus animales, quia vt alibi docui, non potest fieri actio animalis in corpore sine afflu xu spirituum animalium, qui non possunt à cerebro ad prędictas partes, nisi

suis canalibus medijs deferri; quare & ipsi sunt partes sine quibus,

Cùm autem nulla actio fieri possit, nisi obiectum attingat partem illam, in qua est potentia, atq; odor sit obiectum, qui fit à vapore, vapor autem non possit ferri nisi per aerem, & aer non nisi inspiratus ingrediatur cauitatem narium, qui etiamsi per inspirationem esset attractus, non posset ingredi ad portiones mammillares, nisi ossa, & membranæ essent perforata; hinc videtis, quot sint partes, quæ famulantur odoratui, quæ si lædantur procul dubio fit in ipsa odorandi actione læsio, & pro læsionis diuersitate potest auferri ex toto, vel diminui ipsa actio.

Cùm igitur tota fabrica nasi sit præcipuè à natura facta, vt odores sentiantur, ipsius actio erit olfactio, hæc autem potest tribus modis vitiari, vno modo abolitè, & est, quando nihil penitus homines sentiunt odores, siue boni sint, siue mali. Secundo modo diminutè, quando scilicet odores acutos, & vehementes sentiunt, sed mediocres minimè, aut cum difficultate.

Deprauatè etiam corrumpitur olfactus, vt quando iam odor aliquis percipitur prauus absq; causa exteriori manifesta, vel quando odores bonos prauos esse, aut è contra prauos bonos esse iudicat. Quare olfactus læsio est symptoma in genere actionis læsæ omnibus modis; omne autem symptoma cum sequatur morbum, istud quoque sequitur omne genus morbi, nempe intemperiem frigidam, & calidam, siccam, & humidam, malam compositionem, & solutionem continui, non secus atque auditus actio læsa.

DE CAVSIS ACTIONIS odoratus læsa.

Causa verò malæ compositionis esse potest in neruis deferentibus odoratum ea ratione, qua dictum fuit A in neruis opticis, atque in neruis auditorijs; nam humor aliquis crassus, & frigidus, vel etiam calidus eos neruos obstruere potest, quemadmodum contingit in magnis capitis repletionibus, ni quo catarrhus ad nares descendens in prædictas portiones imbibitur, sic quando aduenit coriza; eadem etiam prorsus materia imbibi possunt caruncula.

B Quæ partes si ex toto repleantur, ex toto aboletur odoratus, si aliqua ex parte obstruantur, diminuitur. Cæterum repleri possunt foramina membranæ, atque ethmoideon ossium ab eadem materia, necnon & tota cauitas narium à polypo, vnde illi, qui hunc tumorem patiuntur, vix per nares aerem attrahunt. Idem contingit in ozenis; & istæ sunt malæ compositionis causæ.

C Intemperies etiam quæuis immoderata actionem hanc lædere potest, præcipuè si cerebro eueniat, quia in causa est, ne spiritus boni generentur, aut dissipentur, ne ferantur in partem affectam, quare intemperies, & obstructio sunt causæ aboliti, aut diminuti odoratus.

Odoratus porrò deprauari causa est vitiosus aliquis humor imbibitus in vna D ex prædictis partibus, præcipuè in carunculis mammillaribus, qui humor putrefactus, ac graueolens causa est, vt omnia odorabilia hunc habeant odorem; non secus enim contingit olfactui, ac eueniat gustui, in quo, vbi lingua referta est bile, omnia dijudicantur esse amara.

His de causis vitiatur odorandi actio, quæ etiam à vulnere, vel ingenti contu- E sione, aut læsione facta in cerebro, vel in vna ex prædictis partibus, præcipuè quando caruncula, & ossa illis subiecta ethmoidea, & ossa colatorij dicta, violenter læduntur.

DE SIGNIS ACTIONIS odoratus læsæ.

SIgna odoratus læsionem ostēdentia ab ægrotante sunt accipienda; nam nullus est, qui possit ea aliunde cognoscere: sed causæ sunt diligentia, & solertia à medico inquirendæ. At quoniam sæpè contingit, vt vel nerui, aut ossium foramina, ac membranæ obstruantur, quando caput est crassis humoribus repletum, nec quidquam ad internã narium capacitatem descendit, verisimile est foramina colatorij esse obstructa.

Quando verò iam consueti mucores, qui anteà expurgabantur per nares, descendunt, neq; aliquis percipiatur odor, aut diminutè, verendum est, ne portiones à cerebro prodeuntes obstructæ sint. Rursus quando non potest aer inspiratus sursum per nares attrahi, & adest quędam difficultas in loquendo, quam Auic. nanisitatem appellat, foramina sunt obstructa.

Atqui si ab intemperie aliqua cerebri, siue simplici, siue composita euenerit, suis indicijs poterit cognosci; nam si sit calida, aut sicca, nullę aderunt superfluitates mucosæ in naribus, sed siccæ crustæ in modum apparebunt: percipietur etiam caliditas circa frontem, & totum caput; at in frigida, & humida intemperie mucores aderunt frequentes, frigiditasq; in præcitatis locis simul cum capitis grauitate sentitur.

At si nares obstructæ sint, id est tota capacitas nasi, ab aliquo tumore, tunc ægrotantes non possunt per nares respirare: præterea conspicitur oculis tumor ipsam cauitatem obstruens, & tandem quando aliquid intus adest, nullum certius indicium est, quàm illud, quod à sensu visus accipitur. Si verò contigerit amissum esse odoratum ob vulnus aliquod, ægrotus vobis statim patefaciet.

Tandem si à vitioso aliquo humore

A putrefacto lędatur, certissimum signum erit prauus odor, qui perpetuò, absque aliqua exteriori causa ab ipso ęgrotante percipitur.

DE FVTVRO EVENTV actionis odoratus læsæ.

DE prædictione ita statuendum est, antiquatus affectus, aut à natu-

B ra non potest curari: qui recens est, & à catarrho, aut capitis intemperie curatur. At ille, qui fit ex profunda, vt ait Auic. oppilatione, vix, & rarò curationem admittit: ita qui ex foraminibus obstructis à mucorum copia euenit, curari quoq; potest.

Sed Auicennas admonet nos, quod quādo aliquis in perniciosis morbis de-

C prauatum habet odoratum, ita vt semper percipiat prauum odorem, non modò incurabilis est affectus, sed prænunciat mortem proximè futuram.

DE CVRATIONE ACTIONE odoratus læsæ.

QVi methodicè, & secundùm Galeni doctrinam cupit morborum

D particularium instituere curationem; opus est primò, vt corpus vniuersum curet per victus decentem rationē, (quæ in hoc casu non est dissimilis ab ea, quam in tractatu de aurium affectione diximus) per pharmaciam, quæ humores præparat, & eosdem è corpore educit; sic quoque per chirurgiam, vt natura indicationum dictat, de quibus instrumentis tam sæpè à nobis tractatum

E est, vt pudeat penè amplius eadem repetere.

Purgate igitur totum corpus ab humore peccante, mittite sanguinem, cucurbitas, ligaturas, frictiones, & omnia reuulsoria administrate, prout vobis opus fore videbitur, secundùm pręcepta à nobis frequenter repetita, ac tandem ad localia, seu topica accedite,

quorum quædam capiti, alia ori, & denique alia naribus applicanda sunt.

Caput ex præcepto Auicennę est exiccandum, & corroborandum cum embrocis, quæ tamen non debent esse vnius generis, quia in intemperie calida, & sicca conueniunt, quæ humectandi, & refrigerandi facultatem habent, sed ratò contingit amitti olfactum ab intemperię calida, & sicca sine materia, tamen si euenerit, potestis caput cum oleis irrigare, vel etiam cum aqua tepida.

At si à materia crassa obstruente fiat, quod sæpè euenit, curate, vt fiat hæç decoctio.

Ex floribus chamæmeli,
Furfure,
Bettonica,
Stœcchade,
Saluia,
Maiorana,

Bulliant in aqua fontis, deinde colentur, & ex hac decoctione fiat embrocatio supra suturam coronalem. Hac medendi ratione sperare licet, fore vt materia attenuetur, & resoluatur, ex cuius resolutione caput exiccabitur, & robur accipiet.

Post istam capitis irrigationem ad gargarismata deueniendum, quæ ex nigella decocta in posca fieri potest, quemadmodum docet Auicennas; vel potestis feruefacere in aqua.

Calami aromatici, quod etiam acorus vocatur.
Bettonicę,
Raphani,

Hyssopi ana drach. j. bull. in vino, aut in vini medietate, & aquæ alia medietate, deinde addito melle, vel modico pulueris sinapi fiat gargarisma singulo die bis, & ter: huiusmodi gargarisma habet facultatem attenuandi, & attrahendi humorem à naribus ad palatum, ita vt sit deriuatiuum medicamentum.

Tandem medicamenta intus narium capacitatem sunt immittenda, inter quę Rasis noster puluerem insufflandum pro

A ponit, prius tamen abluta intus narium capacitate cum aceto tepido, vel si non ablui potest, apponit saltem suffumigium ex eodem aceto factum, deinde hunc insufflat puluerem factum ex struthio, cyclamine ad drach. j. salis ammoniaci scrup. j fiat puluis subtilissimus.

Idem Rasis alium puluerem in hunc modum componit,

℞. nigellæ,
B Fellis gruis,
Colocynthidos,
Ellebori, ana drachm. j. omnia ritè puluerizata ponantur in suff. q. vrinæ cameli (aut asini ex iuniorum mente) deinde quousq; exiccentur, soli exposita relinquatur.

Idem Rasis accipit nigellam, eamq; in aceto infundit per dies aliquot, probeq; conterit, & cum oleo admiscet, na
C ribusq; indit. Medicamentum hoc ab Auicenna summè laudatur: probatur quoq; puluis pulmonis vulpis exiccati, sursum per insufflationem tracti.

Dum huiusmodi medicamenta fiunt, iubet Rasis, & cum eo omnes practicantes, vt os aqua repletum sit, & reclinato capite ad posteriora puluis offeratur, vt inspiratione totus in nares feratur.

D Prodest oleum nardinum, in quo modicum castorei, euphorbij, & moschi sit dissolutum.

Succus quoq; radicis iridis cum modico pulueris pyrethri naribus inditus valet, quia etiam solet commouere sternutamentum, quod confert huic obstructioni intus existenti.

Sternutatorium hoc maximè est in vsu.

E ℞. struthij scrup. ij.
Pyrethri,
Staphidis agriæ, ana drach. ij.
Melanthij,
Castorei,
Zingiberis, ana drach. j. misce, pulueriz etur, atq; nari apponatur. Adsunt etiam flores plantę ptarmicæ à Græcis, à nostris sternutatoria appellatæ, qui

ap-

applicati naribus commouent sternutamentum.

Suffumigia quoque in præsenti affectu probantur: non tamen in omnibus causis eadem valent, sed in calida materia conferunt

Rosæ,
Violæ,
Santali,
Poma coronia,

Et acetum cum aqua rosacea. Faciunt etiam cortices aurantiorum in aqua rosacea infusi cum santalis, atque igni appositi, vt ex aquæ ebullitione fiat suffumigium.

In causa frigida, & crassa materia prodest

Ambarum,
Moschus,
Calamus aromaticus,
Lignum aloes,
Spica,
Ladanum,
Ruta,
Castoreum aceto dissolutum.

Parari possunt suffumigia ex his rebus in puluerem redactis, atq; carbonibus inspersis, vel terebinthinæ, aut resinæ additione ad trochiscorum modū, aut in alias formas redigi.

Præter suffumigia odores ad manus gestati maximè proficiunt, vt est odor

Ambræ,
Moschi,
Sisymbrij,
Serpylli,
Menthæ,

A Polij montani.

Castoreum prodest quàm maximè, quamuis sit ingrati odoris, quod idem origanum facit in aceto maceratum.

Hæc est curatio olfactus læsi, quæ nisi iuuamentum hac ratione afferat, res profectò est in angusto, neq; existimo synapismos a recentioribus propositos posse multum opis ferre, nihilominus

B post ea, quæ dicta sunt, caput abradere oportet, ipsiq; & fronti synapismos applicare: at non modò fronti, & capiti, sed faciei, & naso applicandos esse iubent recentiores.

Quod mihi in hoc casu summè probatur, est frequens vsus theriacæ post totius corporis purgationem, vel confectio mithridatica: placet etiam id

℞. conseruæ bettonicæ,
C Stœchados, ana vnc. ß.
Theriacæ, drach. j.
Misce, & fiat bolus, qua vtere per quatuor dies.

Tradita cognitione, & curatione læsi olfactus, ordo propositus expostulat, vt de sanguinis narium fluxu pertractemus, nam quamuis non sit nasi proprius morbus, quia tamen frequent fimè contingit, & cum vitæ discrimine, & quia

D Rasis, Auicen. & ipsemet Galenus post tractatum de olfactu ipsum addunt, nos quoque illum examinamus, methodum propositam seruantes, primò inquirentes, quis affectus præter naturam sit, à quibus fiat causis, & quid facto opus sit pro sui curatione.

DE SANGVINIS FLVXV E' NARIBVS.

CAPVT QVADRAGESIMVMQVINTVM.

SCiendum est apud Græcos, duo nomina reperiri, quę fluxum sanguinis significant, vnum est αἱμορραγία, aliud αἱμόρροια, & quamuis sanguinem fluentem ab omnibus corporis venis sæpè exprimant, nihilominus magis propriè αἱμορραγία significat sanguinis narium fluxum, quemadmodum Gal. 1, epidemiorum docet.

Αἱμόρροια verò dicitur de sanguinis illa eruptione, quæ fitâ venis circa sedem, de quâ re legite Gorræum in suis definitionibus medicis. Vbi igitut apud Græcos reperietis, & pręsertim apud Hipp. hoc nomen αἱμορραγία absq; additamento, semper significabit sanguinis è naribus effluxum: hæc de nominę.

Quod ad essentiam attinet, clarum est apud omnes esse aliquid præter naturam, ergo vel erit morbus, vel causa, vel symptoma. Non est morbus propriè loquendo, nec minus est causa læsæ actionis, nisi temporis decursu, quamuis alia, & alia ratione possit esse causa morbi alicuius, vt in sermonis progressu comperietis, ergo sequitur, quod sit symptoma, & in excretis à toto genere præter naturam, quia exit aliquid, quod nullo modo exire deberet, nempe sanguis, qui est vitæ nostræ thesaurus.

Dicimus igitur, quod hęmorrhagia est symptoma in genere excretorum, nempe sanguinis, à toto genere præter naturam. Dicitur symptoma in excretis ad differentiam symptomatum in actionibus læsis, aut qualitatibus mutatis. Dicitur à toto genere præter naturam, ad differentiam illius sanguinis, qui ab vtero consueuit singulo mense expurgari, qui non est fluxus à toto genere simpliciter, sed solùm quantitatis, aut temporis ratione.

B

Cùm igitur fluxus sanguinis narium sit symptoma quoddam in genere exeuntis sanguinis, qui quiescere in venis deberet, iam sequitur, quod sit motus quidam à capacitate venarum ad extra, atqui omnis motus suas habet causas, quæ in præsenti à nobis sunt inquirendæ.

C

Reperio Aristotelem omni motui assignasse quinq; tanquam necessaria, hæc sunt causa mouens, mobile, spatium, terminus à quo, & terminus ad quem. A natura factus est sanguis, quę ipsius, causa est mouens, quando se habet secundùm naturam, sed mediante virtute expultrice, aut potius distributiua. Mobile est sanguis. Spatium, per quod moueri debet, est vena, aut arteria. Terminus à quo est hepar, vel cor. Terminus ad quem est totum corpus, quod nutriri debet.

D

Hęc omnia competunt sanguini, quando est secundùm naturam, quando verò à proprio spatio à natura sibi designato exit, profectò vt habeat causam vrgentem, necesse est, quæ vel est ex parte expultricis, aut mobilis, vel spatij: potest etiam contingere, quod sit ex parte termini à quo; aliquando etiam & ratione termini ad quem, vt in inflammationibus.

E

In præsenti casu omnis error est, vel ex parte mobilis, aut spatij; nam sanguis, qui est mobile, dummodo non excedat in quantitate, aut qualitate, aut qualitate, numquam irritabit, facultatem venarum expultricem; è contra autem

spa-

ſpatium, per quod fertur, labefactari ea ratione poteſt, vt impediatur curſus, ad quem tendit ſanguis, q[illegible] qua in parte vena fracta ſanguinem exire permittit ſanguis autem exiens ab ea præter naturam vel per ora vaſorum aperta exit, vel per eorum corpus, quod membraneum eſt.

Si primo modo efficitur iſta fluxus ſanguinis ſpecies, quæ à Galeno, & omnibus ſcriptoribus anaſtomoſis vocatur: ſi ſecundò modo, vel tunica venæ ſolutionem continui patitur, & tunc ſanguinis fluxus dicitur exire per [illegible], ſi verò tunica non ſit aperta, ſed dilatata, dicitur ſanguinis fluxus per diapedeſim.

Anaſtomoſis cauſa eſſe poteſt copia ſanguinis, aut mala ipſius qualitas, quę venarum ora violenter adaperiat, diæreſis verò prout ab interna cauſa, nempe ab humoris contenti acredine, & mordacitate, & à cauſa externa fit, videtur habere duplicem differentiam, vnam, quæ [illegible], hoc eſt eroſio appellatur, alteram verò quæ diæreſis, id eſt ſolutio continui à noſtris vocatur [illegible]

Ex quo habetis fluxum e naribus pro deuenire eſſe ſymptoma, quod ſequitur morbos vel in compoſitione, quemadmodum ille, qui fit ab anaſtomoſi, vel etiam in diapedeſi (quia membranæ nimis dilatatæ, quàm par ſit, faciunt morbum in mala compoſitione reſpectu figuræ, nam meatus ſunt dilatari, qui eſſe minimè deberent) aut in intemperie, vt in anauroſi.

Sed quoniam hæc conſideratur duobus modis, vel ex parte ſanguinis contenti, vel ex parte venæ; ſi primo modo, morbus eſt in intemperie, quia ſanguis intemperatus eſt; ſi ſecundo modo, eſt in ſolutione continui, quia exeſa, aut corroſa eſt vena: quado verò à cauſa externa prouenit, eſt pura ſolutio continui.

Ex quibus etiam clarum eſſe debet

A ſanguinis fluxũ non ſequi ſymptoma actionis læſæ; nam ſi legiſtis Capiuaccium, vidiſtis voluiſſe ſanguinis fluxum, quod eſt ſymptoma, ſequi aliud ſymptoma actionis venæ læſæ, ſed ſymptoma ſequitur morbum, non autem ſymptoma; ſed ille arbitratus fuit actionem venę eſſe contentionem ſanguinis, ita vt ſit ipſius opinio, quod venæ, dum continent ſanguinem, ſuam faciant actionem.

B Sed quantum ipſe decipiatur ex actionis definitione, etiam ab ipſo tradita, apparet, vbi ſcribit, & rectè quidem, actionem partium eſſe motum actiuum partis ad differentiam paſsionis, quæ eſt motus paſsiuus; eſt enim actio productio quędam de ſe in aliud; paſsio verò eſt receptio ab alio in ſe.

C Quare ſi rectè diſcurrimus, vix aſſentiri poterimus contentionem ſanguinis eſſe actionem, ſed potiùs paſsionem, vnde Gal. 5. de par. vſu cap. 7. vbi loquitur de inteſtinorum vſu, dicebat, quod quẽadmodum venę ſunt factæ non ſolum diſtributionis, ſed etiam alterationis alicuius gratia, ita neq; inteſtina ſunt facta ſolum vt inſtrumenta diſtributoria, ſed etiam concoctoria, quare actio venarum ſolet dicenda diſtributio, quia ſanguis non eſt factus a na-

D tura, vt contineatur in venis, ſed & ab ipſis per omne corpus diſtribuatur.

Addatis, quod venæ nullam habent actionem propriè dictam, ſed tantummodo vim præſtant, & [illegible] iecoris, & cordis [illegible] quia illis op[illegible] ferunt, [illegible] entes [illegible] ma [illegible] am, quem [illegible] aſſumere.

E Cæterùm actiones ſunt [illegible] partium, car[illegible] quæ [illegible] componuntur, [illegible] ſi ſubſtanti[illegible] ſimilares, & [illegible] etiam conclu[illegible] actionem habere, [illegible] cedamus, non eſſe [illegible] retentionem ſang[illegible]

lationem, aut distributionem.

Concludendum igitur est sanguinis fluxum esse symptoma exeuntis à toto genere præter naturam, quod morbos sequitur in mala compositione, vt in anastomosi, & diapedesi; vel solutionē continui, vt in secta vena; vel intemperiem, & solutionem continui, quemadmodum in anaurosi cōtingere diximus.

DE CAVSIS FLVXIONIS sanguinis è naribus.

Causæ horum morborum sunt internæ, & externæ. Interna causa anastomosis est nimia sanguinis, aut humorum contentorum in venis copia, vel vapor excitatus in ebullitione, vt in synochis febribus contingit, vel etiam qualitas acris irritans ostiola venarū.

Diapedesis est rarefactio membranarum venæ, aut sanguinis attenuatio, vel vtraq; anaurosis autem est acris, & mordax massæ humorum qualitas, vt obseruatur sępè in salsa pituita, vel in bile, vel melancholia adusta; diæresis deniq; est externa causa, nempe vulnus, aut contusio, vel quidpiam huius generis.

DE SIGNIS FLVXIONIS sanguinis è naribus.

Signa afferre, quæ ostendant fluxum sanguinis, dum est in actu, esset ridiculum, cum omnibus manifestissima sint, sed ad medicum spectat ea signa indagare, quæ ostendunt differētias prædictas, nempe fluxum prodire ab anastomosi, aut diapedesi, vel anaurosi, quia habemus ab ægrotante, & assistentibus, quando ex aliquo vulnere contingat.

Signa, quæ per anastomosin sanguinem effluere demonstrant, sunt nimia corporis plenitudo, quāuis vt dicemus in synochæ febris tractatu, ebullitio sanguinis efficiat in eo, quod facit ebullitio in musto, quia multū euaporat, & ex impetu vaporū orificia vasorū referātur.

Vbi adest plenitudo insignis, signum

A est exire sanguinem per anastomosin; at quando sanguis mala qualitate est præditus, ita vt appareat mala quædam cacochymia, erit pituitosa si sua indicia profert, vel biliosa, ac etiam melancholica, prout erunt signa.

Diapedesis autem significatur per modum sanguinis exeuntis, quia in pauca exit quantitate, quod etiam per tenuitatem suam potest cognosci; nam tenuis

B & paulatim excurrit sanguis.

Per anaurosim sanguinem exire demōstratur à modo, quia à principio sanguis paulatim, & parcè fluit, at temporis progressu copiosè.

Sed audio quempiam vestrum percontantem, num sanguis exire pōssit per anastomosin citra læsionem sanguinis, & venarum? Dico, quod potest quidem ex languiditate virtutis osculorum ve-

C narum, sed hoc rarò contingit, & nisi post aliquos acutos, aut longos morbos, qui vires vasorum adeo debilitauerint, vt in ipsis retiner nequeat, & in hoc casu res in angusto admodum est.

Sed quemadmodum ex prædictis signis facilè poteritis habere speciem fluxus, ita è contra ex sententia Capiuaccij difficillimum erit cognoscere, à

D quibusnam venis sanguis exeat, quia, vt alias vobis demonstraui, membrana vtraq; inuoluens cerebrum, & ipsum cerebrum pluribus venis, & arterijs est præditum, venæ etiam quamplures in interna narium capacitate reperiuntur, à quibus sanguis prodire potest.

Quæ res cum ita se habeat, procul dubio difficultas Capiuaccij videtur alicuius considerationis: sed si rem probè

E perpendamus, videbimus parui esse æstimandam, quia, etsi verissimum sit adesse in ijsdem locis plures venas, & arterias, quæ possunt in prædictum symptoma incurrere; nihilominus [illegible] is ab is emanans non potest ad nares ferri.

Quia vel exit ab ipsis, vel non: si exit, vel fertur ad sinum tertium duræ membranę, qui secundum suturæ sagittalis lon-

longitudinem extensus est, & in ipsa A insculptus, & maximè excauatus, vel extra per prædictarum partium regionem spargitur.

Si primo modo huiusmodi canalis terminatur ad venas, quæ ad narium internam capacitatem sunt distributæ, inde per eas ad nares fertur: si verò secundo modo sanguis fluat, dico, quod grumescit statim; nam Galenus scribit, vbique sanguinem extra propria conceptacula, siue in corpore sit, siue extra corpus, statim grumescere.

Quare cum grumescat, non potest fluidus ad venas narium ferri, neq; ad ossa ethmoidea, quare si rectè discurro, quando exit sanguis è naribus, semper venæ, quæ in ipso sunt, & ad ipsum terminantur, affectæ reperiuntur vna ex prædictis affectionibus.

Sed dicetis, quando fluit sanguis præter naturam, exit semper à venis, an verò etiam ab arterijs? Respondeo, quod vt plurimum exit à venis, raro ab arterijs, quia etsi in ipsis sanguis tenuissimus contineatur, nihilominus adeo crassæ sunt membranæ, vt raro cõtingat ipsas lædi; deinde in pauca copia sanguis in illis continetur, ita vt Erasistratus clarissimus medicus fuerit arbitratus, non nisi spiritus in ipsis contineri, ideo per anastomosin non patiuntur sanguinis fluxum. Si tamen contingat aliquando ipsum ab arterijs exire, cognoscitur à sanguinis tenuitate, quia tenuis est, flauus, & calidus. Addatis, quod sequitur motum arteriarum, quare a motu facilè cognoscitur, quem facit: hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV fluxionis sanguinis è naribus.

Qvemadmodum sanguis in aliquibus symptomaticè fluit, in quibusdam verò criticè, ita euentus ipsius non potest omnibus esse similis; ille enim, qui criticè exit, vel semper, aut saltem vt plurimùm morbos liberat.

Quamobrem euentus ipsius est salubris, si in moderata quantitate exierit, vnde Auicennas dicebat fluxum sanguinis ad quatuor libras non esse malum, sed vbi ad octo libras exierit malum quidem esse, sed pessimum, quando excedit libras viginti.

B Ac certè quamuis non eadem omnium sit virtus; aliqui namq; sine detrimento poterunt perferre sanguinis fluxum ad quinq; ad sex, & ad octo, libras, alij ne libram quidem, vt pulchrè adnotauit Galenus in eo libello, quem de curandi ratione per sanguinis missionem scripsit; nihilominus sum huius opinionis, quod paucissimi morbo acuto possint post xx. libras superstites manere.

C Vnde idem Galenus 3. prorreticorum 35. dicebat in iudicatorijs per fricationibus, sanguinis vehementes eruptiones pessimas esse; quare moderatus sanguis è naribus criticè exiens salubris est, at symptomaticus numquam salubris, aut saltem raro: sed præcipuè malus est, quando per erosionem venæ, vel solutionem continui exteriorem, peior quando ab arteria quàm a vena, exit.

D Sed quomodocunq; exeat, si immoderatus fuerit, est longè peior; pessimus autem quando post ipsius exitum sequatur singultus, aut desipientia, vel conuulsio, aut totius corporis emaciatio; nam sequi solet hepatis debilitas, cachexia, syncope, tremor, hydrope, & tandem mors, ex quibus iam manifestè apparet ipsius curationem non esse spernendam.

E

DE CVRATIONE FLVXVS sanguinis è naribus per victus rationem.

Qvoniam in curatione methodica indicationes illæ sunt, quæ viam curationis ostendunt, ideo ex ipsius rei natura inquiri debent.

Gal. de indicationibus fluxus 6. meth. med. a cap. 2. vsq; ad 7. loquitur Fluxus criticus, quoniam à natura factus est, non erit compescendus, nisi sub ipso vires langueant, vt periclitetur æger.

Symptomaticus reprimendus, ac sistendus est, sed indicationibus præsentibus, quę à sanguine ipso, & à vase, ex quo exit, assumendæ veniunt; nam apertio vasorum indicat remedium adstringens; & soluta ipsius continuitas indicat agglutinans, & vniens. Si verò raritas adsit, indicat condensans: hæ sunt indicationes à parte affecta desumptę.

Sanguis verò, si multus sit indicat euacuans, si tenuis incrassans, si calidus refrigerans, si impetuosus reuellens. At quoniam aliquæ sunt partes, à quibus emanat, quemadmodum iecur est, in quo sanguis generatur, quod affectum adeo est aliquando, vt nimiam ipsius copiam generet, aut qualitate quadam malè affectum, ideo tunc ipsi iecori est succurrendum.

Vt verò istis indicationibus satisfaciamus, oportet instrumentis medicis cū ratione, & prudenter vti; nam quamuis omnes scriptores practicantes scribant esse sanguinem incrassandum, ac refrigerandum, non est tamen, mea opinione, in fluxu à multitudine sanguinis hæc regula tuta, quia potiùs attenuandus victus; nam cum sanguis ab hepate tamquam ab efficiente fiat, non potest tamen copiosè ab ipso generari, nisi copia suggeratur alimenti, quod est sanguinis materia, ideo probo victus rationem tenuem, & etiam modicę refrigerantem pro iecore.

Sed huiusmodi symptoma non contingit nisi robustis, & copiosum sanguinem generantibus, qui sępè sola sanguinis missione solent sanari, quæ sanguinem superuacaneum euacuet, ideo in hoc casu potestis è brachio eum copiosè mittere. Puto hunc casum rarissimè contingere, in quo Auicennas non A veretur sanguinem ad animi vsque deliquium extrahere fen. 5. tract. 1. cap. 9. ex basilica, aut cephalia.

Venio ad alios casus, in quibus semper sanguis qualitate peccat, non loquor nunc de vulneratis, quia localibus curantur, sed de eis, quibus sanguis ob sui tenuitatem, caliditatemq; & ob solutam venæ, aut arteriæ continuitatem, aut ipsius substantiam rarefactam extra B conceptacula emanat.

Ac primo de victus ratione agentes dicimus debere esse in primis optimi succi, quæ sanguinem moderatum generare possit, quæq; incrassandi, refrigerandi, & agglutinandi facultatem habeat. Inter alia alimenta ptisana his omnibus satisfacit indicationibus; nam refrigerandi, necnon lentore suo agglutinandi C virtutem continet, estque optimi succi.

Panis esse debet ex optima farina, sed non admodum fermentatus, aut coctus. Inter carnes nulla præstatior ea gallicu lorum; nam de illis loquens Galenus libello de bonitate, & vitio alim. dicebat eosdem egregio quodam lentore esse præditos, quo humores possunt ad harmoniam reducere.

D Præstant pedes vitulorum, & tota caro, pedes castratorum, caro agnina, aut etiam caprilla, sed pręcipuè extremitates, quę glutinosæ sunt: huiusmodi carnes elixæ offerendę veniunt, cum quibus ebullierint simplicia, quæ refrigerare valeant, qualis est portulaca, lactuca, intubus, semperuiuum.

Atque cum iusculo paranda sunt fercula, vel panis tritus, aut vermicelli E dicti, quorum in his partibus maximus est vsus. Caseus quoq; recens ab omnibus probatur, vt inter fructus cotonia, pyra cocta: omphacium etiam, quod agrestam vocant, pro condimento in hoc casu maximè valet.

Circa potum, à vino omninò abstinendum est, sed curandum, vt bibat æger aquam simplicem, aut etiam chalybea-

beatam, quousq; perfectè sit fluxus sanguinis repressus, ac firmatus, nisi summus adesset virium languor, in quo casu concederem modicum vini aqua lymphatum.

Quod ad alias sex res non naturales, moderatè iis fruendum est. Caueat à motu, à nimio somno, ab animi vehementioribus affectionibus. Loco motus frictiones fiant ad brachia; ad crura apponantur cucurbitulæ, ad dorsum, ad fœmora.

Ligaturę fiant ad articulos pedis aliquando: iubet Auicennas, vt stringantur testiculi, in mulieribus verò mammillę, sępè etiam aures stringendæ, ac vinculis alligandę.

Est præceptum Gal. & Aetij vt quando exit sanguis ex vna nare, cucurbita applicetur ad hypochondrium eiusdē lateris, vt v. g. si ex nare dextera fluat sanguis, cucurbita applicetur regioni hepatis, si ex sinistro, lieni affigatur cucurbita: non est vt admodum æger loquatur.

Quod ad capitis situm spectat, nonnulli existimant ita collocandum, vt respectu aliarum partium sit decliue, sed mihi nō probatur huiusmodi situs, quia præterquam quod Galeno aduersatur 5. meth. meden. nam cum sanguis ex iecore ad caput feratur per venas, vt probè nostis, si caput decliue esset, in maiori quantitate sanguis in ipsum decliue à iecore eleuato transflueret, quare situs capitis ita accommodatus sit, oportet, vt in media figura cautè collocetur, cauentes ne stragula ceruici, & capiti subiecta nimium calida sint, quare sub linteis vaccinæ pelles sunt pulchrè accommodandę: hæc de victus ratione.

DE CVRATIONE FLVXVS *sanguinis è naribus per Chirurgiam.*

Qvod ad pharmaciam attinet, quia in hoc casu symptoma vrget, quam maximè, ac omni ingenio

A curandum est, vt illi succuratur. At pharmacia non nisi causam antecedentem respicit, & partem demandantem, vt iecur, ideo post quam sanguinis impetus fuerit compressus (comprimitur autem magis per chirurgiam, & manualem operationem, de qua paulò post) oportet respicere, quisnam humor peccet in corpore, eūq; idoneis præsidijs alterare, & extra corpus educere, de quibus iam multoties egimus, & adhuc mag B is diffusè infra in morbis thoracis agemus.

Nunc succurrimus symptomati, primò quidem per sanguinis missionem, de qua loquens Auicennas præcitato cap. dicebat hæmorrhagiam esse considerandam, quæ vel affatim, & repentè fit, vel non ita repentè, & in copia sanguis erumpit.

C Si primo modo, tunc antequam virtus labatur, iubet multam copiam sanguinis esse extrahendam, & vsque ad animi deliquium; sed ego existimo hanc Auic. authoritatem in fluxu sanguinis ab anastomosi à nimiā sanguinis copia esse intelligendam; nam summæ repletioni summa euacuatio competit.

D At vbi paulatim, & vt ille inquit, gradatim sanguis profluat, quia tunc reuulsionis causa mittitur sanguis, ideo in hoc casu non modò sanguis paulatim, & guttatim est mittendus, sed sæpè claudendum est orificium, ac sępè repetenda est missio sanguinis.

Hirudines ad venas post aures proficiunt; cucurbitę etiam ad ceruicem, ad occiput sunt applicandæ, ad mammas, ad hypochondria, aliquando ad vtrumque, sæpè ad vnum tantùm, modò ad E dextrum, modò ad sinistrum, vt intellexistis: neq; à frictionibus, aut ligaturis in partibus prædictis est desistendum: tandem omni diuersionum, & reuulsionum genere vti expedit, quousq; sanguinis firmetur impetus.

Non est, vt obliuiscamur medicamentorum localium, quorum quædam cer-

uici, nonnulla fronti, alia denique ipsis induntur naribus: quæ ceruici, & fronti admouentur, appellantur intercipientia, quia adstringendi, incrassandi, repercutiendique facultatem habere debent: aliqua etiam conueniunt regioni hepatis.

Primò ceruici sunt refrigerantia, & modicè adstringentia applicanda, quia sanguis ad caput ferri non potest, nisi per venas iugulares, quæ ceruici primò offeruntur, per eamq; sunt distributæ, hincq; ad caput exporrectæ.

Quare medicamenta eo loci applicita mirificè proficiunt, inter quæ posca frigida actu summè valet, sit sæpè fuerit mutata quia solent lintea infusa, & multo magis spongiæ ex repetita applicatione incalescere, ideo ne incalescant, sunt sæpè mutandæ.

Vel potestis ad formam emplastri id genus medicamenti apponere, quod præstantissimum est.

℞. Terræ sigillatæ,
Boli armeniæ,
Sanguinis draconis, ana drach. ij.
Acaciæ, drach. j. fiat puluis subtilissimus.

Deinde cum succo plantaginis, & albumine oui fiat linimentum. Sed hoc mihi magis placet, quia non tam validè, sicut primum adhæret.

℞. succi plantaginis,
Aquæ rosatæ,
Aceti optimi, ana vnc. iiij.
Albuminum ouorum conquassatorum num vj.

Addatis acaciæ cum prædictis dissolutæ, & conquassatæ ad vnc. ß.

Fiat linimentum.

Hæc ceruici non solùm, sed etiam & fronti applicatæ maximè proficiunt. Auicennas iubet esse accipiendum gypsum, ac infundendum in aquam, aut in acetum (magis mihi placet, si affundatur in poscam) deinde emplastri in modum fronti applicetur, & quod magis est probat aquam gelidissimam, capiti affusam.

A Hæc ceruici, & fronti sunt admouenda, quia validè intercipiunt sanguinem.

Naribus induntur quamplura, quæ sanguinem sistere possunt, inter quæ Rasis puluerem nobis proponit ex calce illa, qua aurifices vtuntur: hæc subtiliter puluerizata insufflatur in nares, vel simul cum albumine oui agitata inuoluitur turunda, & in nares immittitur.

B Non desunt medicamenta apud authores. Propono vobis illud Benedicti Victorij.

℞. succi arranitha,
Plantaginis, ana vnc. ij.
Thuris,
Aloes hepaticæ,
Myrrhæ, ana drach. j. ß. puluer. puluerizandis, misce & ad formam linimenti redactis illinitur turunda, atq; in narem, à qua sanguis exit, indatur.

C Galeno medicamentum missi sæpius expertum inter cætera probatur, quod cõponitur ex aloe, & thure, ana partibus æqualibus, & pilis leporis subtiliter pulverizatis, quę cum albumine oui exagitata præsentaneum ferunt auxilium.

His ce addo duo medicamenta, quæ quantò faciliora sunt, tantò maiorem afferunt in hoc casu vtilitatem, vnum est, vt accipiatis sonem extractam ex cyclamino, quem panem porcinum vocant, curateq; vt æger eam frigidam intus nares trahat, videbitis quasi miraculum.

D Aliud est, vt accipiatis sanguinem ipsiusmet ægrotantis ad vnc. ij. aut iij. curateq; vt lamina adsit ignita, cui rubræ ab igne factę ipsum inliciatis, quousq; pulchrè exiccetur, deinde redigatis

E eum in subtilissimum puluerem, atque in nares insufflate: est expertum medicamentum.

Matthiolus lib. 1. in Dioscorid. cap. & com. de thure, scribit thus cum aloe, & tela aranea, ac oui albumine exceptum, & turunda intus nares positum sanguinem sistere.

Præter hæc medicamenta Galenus pro-

probat turundam factam ex spongia liquoribus prædictis infusam, & intus impulsam, filoq; alligatam, vt quando nimium exiccatur, possit extrahi.

Sed in administrandis huiusmodi medicamentis, quæ in nares ponuntur, iubet Gal. & cum ipso Auic. retinere ęgrotãtem in ore aquam gelidam. Plura possem afferre medicamenta, sed si legeritis Gal. lib. 4. de comp. med. in fine, & Actium lib. 6. c. 94. infinita propemodum reperietis. Volui solùm ea afferre, quę probaui, & à recentioribus probantur.

Sunt & alia, quæ non qualitate manifesta, sed occulta agere dicuntur, inter quæ lapis est, qui diaspis vocatur, collo gestatus, deinde mentha collo alligata, vel etiam brachijs.

Si cupitis alia, consulite authores, inter quos maximè commendo Mesuem lib. 2. qui in hoc casu medicamenta describit multa consideratione digna.

Rasis lib. 3. continentis scribit tale præsidium, id est acetum, & porri succus, simulq; cum puluere thuris naribus impositum, quod sanguinis fluxum mirabili quodam modo compescit.

Addam modò, quæ hepati applicata iuuamentum afferre consueuerunt, inter quæ istud est.

℞. aquæ plantaginis,
Aceti optimi, ana lib. ij.

A Santalorum subtil. pulueriz. vnc. ß.
Misce.

Madefiant lintea, & apponantur hepatis regioni actu frigida,

Vel sic,

℞. aquæ rosarum,
Solani,
Oxalidis, ana vnc. iiij.
Speciorum triasantali,
Diarhodon. abbatis, ana drach. j.
B Boli armeniæ orient. scrup. ij.

Misce, & omnibus simul commixtis fiat epithema pro iecore: hęc sunt, quæ pro fluxu sanguinis è naribus erumpente conuenire mihi videntur.

Verùm sunt etiam quædam, quæ intus assumpta præsentaneum sunt remedium, vt confirmetur, ne sanguis erumpat, proinde celebriores practicantes C post humoris peccantis purgationem, & postquam omnia, quæ à nobis dicta sunt, vsurpauerint, consueuerunt aliquas bolos præparare trium horarum spatio ante prandium, atque cęnam ab ægris assumendas.

Est inter alia opiata, diuulgatissima illa compositio, quæ athanasia vocatur, aut etiam philonium, vel theriaca nuper facta, cuius dosis sit à drach. ß. ad drach. j.

D Si vultis ampliorem curationem, legatis prædictos, vel alios præstantissimos authores: & hęc sint dicta de affectibus nasi.

DE MORBIS ORIS.

Etiam os ex pluribus partibus constructum est, non tamen ea qua diximus ratione, nisi constituere os ipsum velimus, tamquam actionis locutionis authorem; tunc enim poterimus dicere linguam esse præcipuam partem, cui debetur actio, labia verò partes sine quibus, palatum, atque neruos: dentes denique esse ad perfectiorem actionem.

Ve-

Verùm quamuis ab ore proficiscatur oratio, & sermo, non tamen idcirco à natura primò intenditur, sed potius factum videtur causa nutritionis. vnde in hoc casu dentes sunt tamquam primariæ partes, quia faciunt ad masticationem primò.

Lingua ad meliorem masticationem, quemadmodum etiam maxillæ, & gingiuæ.

B At lingua, cum vt instrumentum consideretur, & vt pars similaris; si primo modo sumatur, tunc habet rationem partis præcipuæ, deinde respectu masticationis est ad melius, quod alias demonstraui.nus: si verò secundo modo consideretur, procul dubio habet rationem primariæ partis respectu gustus, & tactus.

C Cum igitur constet os ex pluribus partibus, labijs, maxillis, dentibus, gingiuis, lingua, palato, vuea, faucibus, hæ omnes partes omne morborum genus pati sunt dispositæ, nempe malam intemperiem, tam simplicem, quam compositam, tam cum materia, quàm sine materia.

Malam etiam compositionem, solutionemq; continui patiuntur præter naturam eadem ratione, ijsdemq; de causis, sicut in alijs partibus, proinde cum illis similem habent curationem, nec ideo videntur esse præsentis tra-A ctationis, quia solùm nunc amplectimur particulares partium morbos.

Sed dices, cur Auicennas, Rasis, & alij authores scribentes de morbis particularibus, tractant peculiariter de morbis linguæ, vueæ, faucium, glandularumq;? Dico, quod aliud est scribere, & aliud voce docere, dum scribimus, id per otium facimus, neque lectiones limitatas habemus, & proinde possumus vagari circa ea, quæ ad benè esse sunt.

At legentes, quoniam singulis annis lectiones suis finibus conclusas habemus, inter illud temporis spatium sibi proponunt declarare morbos, hoc est illos, qui proprio nomine donantur ipsarum partium, quas tamquam necessarij scitu, amplectuntur.

Audatis, quod sunt morbi aliqui, qui rarissimè contingunt, alij verò, qui frequenter, & famosi sunt apud medicos, quorum qui rectam curationem intelligit, poterit, etiam aliorum minus principalium eiusdem generis curare, quare aliorum nostrorum legentium normam sequentes, vnum hic tantum morbum partium oris amplectemur, qui licet non sit per prius; & peculiaris, est D tamen frequens, & notatu dignus, is autem est dolor dentium: de quo in præsenti.

DE DOLORE DENTIVM.

CAPVT QVADRAGESIMVM SEXT[VM]

QVamuis dentes multas affectiones preter naturam patiantur, nempe quod modò longiores sunt, modò in mandendo atteruntur, ac breuioresq; fiunt, vel stupescunt ab humore, tum frigido, tum ace[...] scunt, & fœdo lentor[e ...] di incuria, vacillar[...] duntur, perforantu[r ...] mibusq; scatent, om[...] ctiones cum pauci[...] videntur hoc loco [...] [...]isco

ad dolorem dentium accedentes non conteremus tempus in declaranda natura ipsius, quia iam probè ipsam intellexistis.

Nec animus est in præsenti disputare, num dentes ossa sint, & vtrum sentiant necne, quia à plurimis authoribus materia est disputata, & quamuis inter antiquiores Auenzoar voluerit omnia ossa sentire, proinde nihil peculiare tribuit ipsis dentibus. Sed quantum suæ valeant rationes, pulchrè doctissimus Costæus demonstrat, fen 7. lib. 3. cap. 1. quem vos legere potestis.

Vnam afferam vobis conclusionem ab Aristotele, & Galeno comprobatam dentes quidem esse ossa, sed differre in aliquibus, præcipuè in sensu, quo sunt præditi; quamuis non omnium tangibilium qualitates percipiant; attamen noxam insignem sentiunt à primis qualitatibus, nempe à frigiditate, & caliditate, & à passiuis etiam, vt dictum supra est, ac denique & ab humoribus, qui præter naturam in ipsos irruunt.

Legatis Gal. 5. de comp. med. loc. cap. 15. vbi videbitis eum expertũ fuisse dolorem dentis in se ipso, quod aliqui negabant, scientes dentes citra dolorem posse limula quadam deteri, atq; etiam tantum ex ipsis auferri, vt breuiores fiant.

Concludamus igitur dentes sensum habere, quod cum sat clarum sit, manifestissimum etiam habebimus posse dolorem pati. At scias sensum hunc ab omnibus, & Galeno ipso referri in neruum, qui à sexta neruorum coniugatione ortum ducens per foramina maxillæ tam superioris, quàm inferioris fertur in radices omnium dentium distributas, quod verissimum est.

Sed est aliud, quod maiori eget consideratione; nam neruus non solùm radicem attingit, sed intus dentem ingreditur, atq; ad medietatem fere ipsius degenerat in tenuissimam membranam,

A quæ internam dentis superficiem operit, beneficio cuius exquisitum habet sensum.

Quare cum habeat sensum tam vegetem, mirum esse non debet, si dolorem intensissimum patiatur. Cum verò lima atteritur (præter quam quod, vt dixi à secundis qualitatibus, vt pote ab asperitate, lenitate, & huiusmodi vix patitur)
B solummodo aufertur illa suprema superficies, ad quam pertingere non potest prædicta membrana.

Nam si ipsa ad extremum vsq; attingeret, esset potiùs impedimento, quàm quod iuuamentum ferre posset, quia in mandendo res asperas, ac duras dolorem perciperet, & hinc est, quod dentes toto vitæ curriculo augẽtur, vt quod de ipsorum superficie in mandendo
C consumitur, ex huiusmodi secundùm longitudinem auctione restaurari possit, ne ad membranæ vsque regionem consumatur.

Auicennę sententia est, vt substantia dentis sentiat, quod certè verisimile non est, quia si sentitet in vna parte, cum sit continuum, sentiret etiam in alia, sed in suprema superficie non sentit.

Dentes ex materia spermatica oriri,
D communis est clarissimorum anatomicorum consensus. Præter alias, quas cum ossibus differentias habent, ea est, quæ ex maxillarũ sectione, & contemplatione, in abortiuis, aut in alijs infantibus duorum, aut trium annorum habetur, in quibus maxillę molles sunt, vt facilè secari cultro anatomico possint. Obseruatumq; à nobis est, in ipsis reperiri spermatis copiam, secundum eorũ
E longitudinem duplici ordine, surculorum duorum instar, ibiq; conseruari, vsq; ad dentitionis tempus.

Ordo hac ratione conspicitur: linea, vel surculus superior, maior est inferiori; atq; ex inferiori oriuntur primi dentes in pueris, per alueolos suos extra maxillam, formam dentium à natura recipientes; qui quando cadunt, subse-

quuntur alij à superiori linea producti.

In aliquibus post expulsos priores dentes, producitur, atq; exit tota illa linea spermatica, & continua vnicum dentem producens, quod Plutarchus in vita Pyrrhi Regis Epirotarum notauit, dum ait in superiori maxilla huius Regis qua si vnum dentem efformasse naturam, ita vt tota maxilla superior, vno dente continuo constaret, quibusdam tamen lineis veluti dentes designantibus.

Et summus ille anatomicus Realdus Columbus scriptum reliquit, lib. 1. de ossibus cap. 7. dentes in humano genere vnicum ordinem, vt plurimùm seruare, nempe vnicum in maxilla superiori, & vnicum in inferiori, quamuis huiusmodi ordo duplicari possit, itaut in vnaquaq; maxilla duplex sit ordo dentium, qui rarus tamen est.

Testatur idem Columbus vni ex suis filijs triplici ordine constitutos fuisse dẽtes, sed hoc in humana specie vt rarissimum profectò est; ita in brutis forsan sæpius contingit. Scimus canem marinum non duplici solùm, sed & triplici serie obtinere dentes. Hic piscis est insignis magnitudinis, & ferocitatis, vt qui per littora errantes nantes homines, si quos inuenit, vnico morsu deuoret.

Ex his igitur apparet dentes esse partes spermaticas; nam quamuis in pueris post septimum, aut circiter annum cadant dẽtes, qui tamen subsequuntur, nequeunt amplius regenerari.

Valuerde in Hispania excellens anatomicus lib. 1. de ossibus, inquit dentes esse numero triginta duo, sexdecim nimirum in vnaquaque maxilla, quibus singulis statuit inesse appendicem, seu additionem in pueris cadentem à quinto ad nonum annum.

Quamuis, subiungit, vulgò dicatur mutari dentes, id intelligendum est de additamento illo, quia cum facti sint ex spermate, satis liquet non posse amplius reproduci.

Quod si quæras ab ipso, cur si dentes A enumerari debent inter seminales partes, non nascuntur nisi post aliquot menses, vel circa pueri annum? Respondet non apparere appendicem, quod fit tectà gingiuis.

Vidius Iunior lib. 7. anatomes cap. 5. censuit dentes minimè instructos esse appendice, & cum pueris decidunt eorum extremæ partes, quæ veluti appendices videntur, re vera tamen appen- B dices non sunt. Sed neuter horum sapientum scriptorum naturę artificium obseruauit in efformandis dentibus, quod suprà patefecimus nemini hactenus notum.

Porrò dentes etsi numero euarient, cum modò plures, modò pauciores reperiantur, attamen, vt plurimùm duo & triginta sunt; nam sexdecim in vtraque maxilla continentur, qui rectè tres C in partes diuidi solent, in molares, seu maxillares, caninos, atque incisorios.

Quatuor primi anteriores, incisorij dicuntur, propterea quòd ea figura præditi sunt, vt incidendi munere fungi possint; nam lati sunt, & acutam aciem præseferunt, vt cibum oblatum cultri modo secent, quod facillimè præstant, cum in totidem sibi aduersos, & ad eun- D dem vsus fabricatos incurrunt, sibi inuicem comprimentes.

Sequuntur & canini ad latera ipsorum, qui vtrinque singuli, ac è directo sibi respondentes, qui ampli sunt ea parte, quæ gingiuis proxima est, in apice verò acuti, vt ad frangendum maximè idonei sint, itaq; fit, vt cum incisorijs aliquid offertur, quod præ eius duritie ab ijs diuidi nequeat, tunc caninis tra- E ditur. Dicuntur canini, quoniam canum dentibus quàm simillimi existunt.

Succedunt maxillares, seu molares, qui quinque ab vtroque latere, tam superiori, quàm inferiori existunt, dicuntur molares, quoniam facti sunt ad terendos cibos molarum instar.

Dolor igitur dentis à Græcis appellatur ὀδονταλγία, quod nomen à parte affe-

cta

cta, & symptomate originem ducit; nam affectus, de quo tractamus, est dolor, pars affecta est dens.

At verò huiusmodi dolor est in dupli ci differentia, alius per essentiam in ipso dente, alter verò per consensum gingiuarum, vt loco præcitato à Gal. habemus.

Galenus vult in propria dentis substantia esse, sed id est propter membranam dilatatam in interna ossis capaci tate.

Mercurialis tribuit Gal. quod perceperit dolorem in propria substantia den tis, quod minimè esse potest, nisi per illam membranam, quæ à neruo dilata to efficitur, quod etiam animaduertit Vidius Iunior in sua anatome cap. de dentibus, vbi etiam scribit: ad radicem dentis non modò neruus inseritur, qui in membranam desinit, verùm etiam arteria, quo nomine fit dolor pulsatilis: est etiam & venula, vt nutriri dens possit.

DE CAVSIS DOLORIS DENTIVM

SEd siue dolor à neruo, vel à gingiuis proueniat, ferè eandem curationē requirit causam antecedentem, & coniunctam respicientem, quas in præsen ti inuestigare est opus, quæ sunt intēperies, vel sine materia, aut cum materia.

Potest igitur esse intemperies sine materia, vel simplex, vel composita, tam calida, quàm frigida, hoc est frigida, & humida; frigida, & sicca: inde ca lida, & humida, vel calida, & sicca. Sed iā audiuistis, frigidam, & calidam intem periem dolores magnos excitare, siccam verò non admodum intensos.

Vt plurimum intemperies est frigida quæ, vt dicebat Hipp. ossibus, neruisq; ac etiam dentibus est inimica. Quamuis etiam sicca intemperies in senibus frequenter eueniat ex alimenti defectu.

Si verò est cum materia, hæc sua copia, aut qualitate dolorem facit; nam

A vel tenuis, acris, & mordax est, vt in febribus quibusdam; vel frigida, vt sæpe contingit in catarrhis, vel aliquando adeo corrumpitur, vt ex ea vermes generentur, huiusmodi materia, & à capi te, & à ventriculo sursum vaporem mit tente enascitur, quemadmodum materia alimentalis, ex qua nutritur neruus, si per congestionem colligatur in ipso neruo.

B Causa verò exterior est aer frigidus, ventus borealis, cibus valde actu frigidus, vel etiam calidus: cæterum casus, percussio, & huiusmodi possunt do lorem excitare.

DE SIGNIS DOLORIS *dentium*.

C SIgna, quæ dolorem significant, ab ægrotante habentur, at opus est, & signa causarum, & loci affecti inquire re. Quod ad causas spectat, si fuerit intemperies sola, vel calida, vel frigida, ex habitu totius corporis, ante acta victus ratione, ex causis prætergressis erit ratione conijcienda.

Quemadmodum etiam si copia fit materiæ, aut flatus, ex specie doloris fa
D cilè conijcietur; nam intemperies sola facit magnum dolorem, sed longè ma iorem, si cum materia fuerit.

Nam exempli gratia intemperies calida cum materia longè maiorem faciet dolorem quàm sine materia, quod idē de frigida dicendum est: sed quando ca tarrhus cadit in os, atq; dentem, poterit ex capitis affectione cognosci quando catarrhus calidus est, maiorem facit
E dolorem, quàm frigidus.

Addatis, quod calida materia facit do lorem acutum, frigida verò extensiuum, grauatiuum, & aliquando etiam stupidum, quasi quod adsit in dente velu ti stupor quidam, hoc est exquisiti sensus diminutio quædam.

Addatis, quòd à saporibus & coloribus materię cognoscuntur, vt aliàs à me

audiuistis. Si verò dolor fuerit in neruo, tunc percipitur ad radicem dentis, & Galen. scribit in dente non percipi nisi doloris obscuram imaginem, quæ non potest determinari, in quo loco ipse sit dolor; si verò sit in membrana, quæ intus dentem est, dicunt nonnulli adesse veluti liuorem quendam in ipso dente, aut saltem mutasse proprium colorem.

Sed huiusmodi mutatio coloris non videtur necessaria, benè dolor videtur affligere magis in substantia, quàm ad radicem dentis: atque vbi dolor fuerit in gingiua, quę circa dentem, vel dentes reperitur, scribit Galenus sæpè cognosci ex pulsatione dolorifica, quæ percipitur, quia adest in gingiuis inflammatio, vnde aliquando dolor ob coarctationē augetur, quia cum gingiua cōprimitur, dentes duros oppositos habet, qui dum resistunt compressioni, dolorem augent.

Cæterum in inflammatione gingiuarum dolorifica, sæpè solent duo tubercula in ipsis excitari, quorum vnus est gingiuarum vera inflammatio, & ἐπουλὶς vocatur; si verò præter inflammationem caro gingiuarum adaugeatur, efficitur alter tumor exiguus, qui παρουλὶς dicitur: hæc sunt signa, quibus & causas, & etiam partes affectas leuas distinguere inter se potestis.

DE FVTVRO EVENTV DOLORIS *dentium.*

VEniamus ad curationem, quæ in vehementissimo dolore haberi quidem poterit, sed cum maxima difficultate, vnde habemus lib. 2. de comp. med. local. dolorem dentis esse maioris momenti dolore capitis, quæ tamen sententia est sano modo intelligenda, quia si dolor capitis consideretur ratione excellentiæ partis, est falsa, at si symptomatis vehementis occasione, vera est, quia aliquando adeo intensi sunt dentium dolores, vt homines ad animi

A defectum, & ad syncopen ducere possint, nonnumquam etiam possunt apoplexiam excitare, attamen doloresà causa calida citius curantur, quàm qui à frigida.

Dolores ex gingiuis euenientes facilem recipiunt curationem; vbi igitur euentus salubris futurus est, tunc medicus omni ingenio vti debet, vt quàm primum ipsum dolorem de medio tol-
B lat, id quod non nisi instrumentorum ope consequi vnquam poterit.

DE CVRATIONE DOLORIS *dentium per victus rationem.*

SEd animaduertere debetis, quod etiam dum de aurium dolore tractaremus, admonuimus, duplicem esse in do-
C loribus curationem, vnam, quam regularem vocant, & ordinariam, aliam verò coactam; in priori semper succurrimus primum causæ antecedenti, hoc est eam, quātum possumus, de medio auferimus; in secunda verò nihil aliud curamus, quàm pugnare aduersus dolorem etiam spreta ipsius causa, hinc est, quod ante omnia ad localia, ad opiata, ad narcotica, ad ignem, ad ferrum re-
D fugimus.

Primò videamus, quid in cura regulari [illegible] opus sit, in qua diæta est rectè instituenda pro causarum diuersitate peccantium, hoc tamen commune omnes causæ habent; nam victum, & alimentum requirunt, quod optimi sit succi, facilis coctionis, nec difficilis distributionis.

Sed in causa frigida, crasso humore
E existente debet habere nonnihil caliditatis, atq; attenuandi facultatem; in calida verò è contra refrigerandi, & incrassandi, vbi verò flatus sit, aut vapor crassus, sunt cum cibis quædam admiscenda, quæ flatum discutere, & vaporem attenuare valeant.

Quod ad potum spectat vinum concedendum est in frigida, & crassa mate-

ria, & etiam in flatulenta, aut vaporosa; in calida verò vinum diluere oportet: in rebus alijs videndum, ne quid nimis, attamen in omnibus casibus frictiones ad crura, cucurbitæ, & alia reuulsoria, & deriuatoria præsidia maximè sunt ex vsu.

Clysteres inter prædicta auxilia non infimum tenent locum.

Sed est, vt animaduertatis, quod quãdo dolor ab alimenti defectu eueniț, (quod rarò contingit) omni ingenio curandum est, vt per alimenta boni succi corpus alatur, vinumq; detur, quod vir tutem restaurare, ac partes præcipuas veluti languentes corroborare possit.

DE CVRATIONE DOLORIS dentium, per Pharmaciam, & Chirurgiam.

QVod ad pharmaciam attinet, humores peccantes sunt alterandi extra corpus educendi, & sæpè non sufficit vna purgatio, vnde est, quod ad cacochymiam prauam tollendam, purgationem bis, & ter, & etiam pluries repetere debemus.

Iam qui sint syrupi vnumquemq; humorem præparantes, & quæ possint cacochymiam variam auferre è corpore, iam multoties declarauimus, nunc breuitati studendum est.

Vniuersalis chirurgia in hoc casu nõ est dissimilis ab illa, quàm diximus in alijs affectibus esse administrandam, sed particularis est longè diuersa, in qua deueniẽdum est ad dentium ablationem, vstionemq; ipsorum, quod non contingit in alijs partibus dolentibus. Verùm quidem est, quod in hac non secus atque in iam dictis partibus, summa curationis reposita est in localium administratione.

A

DE CVRATIONE DOLORIS dentium per localia.

VBi igitur dẽs doleat absq; gingiuarũ affectione in causa calida, quæ inducias ferat, multa proponuntur à Galeno medicamẽnta in acerrimo aceto incocta, non solùm ad refrigerãdum, sed ad intus penetrationem; nam siue dolor
B sit in neruo, siue in dentis basi, vim medicamenti ad partem dentis internam deducit.

Inter frigida tenuium partium nullum est, quod aceto sit comparandum, verùm à mitioribus semper inchoãdum. Ideo sæpè expertus sum poscam in ore detentam maximi esse vsus: sunt, qui in posca, & non ineptè, faciunt concoquere violarum folia, semina, & flores, nec
C non lactucæ, atque etiam nymphææ.

Alij in ipsa posca solatrum ebulliunt, & decoctionem in ore detineri iubent. Oleum rosaceum, oleum omphacinum, lumbricorum terrestrium solent in hoc casu, si ore detineantur, auferri dolorem, in quibus potest addi, si opus sit maiori refrigeratione, modicum caphurę, & aceti.

Placet etiam medicamentum à Ga-
D leno propositum, quod est, vt decoquatur radix hyoscyami in aceto multo, & ex eo semper aliquid in ore supra dentes affectos detineatur.

Aliud mihi probatur quàm maximè; est autem tale, vt accipiatur dens caninus, aduratur, & teratur, deinde in aceto concoquatur: huiusmodi medicamẽtum statim dolorem mirificè sedat, ta-
E men ad magis refrigerantia deueniendum etiam est in coacta cura, vt est opium, seu etiam mandragorę succus, vel foliorum, aut radicis infquiami; hęc sunt quæ in causa calida doloris dentium applicari possunt.

Varignana in suis secretis ponit decoctum ex aceto, & radice capparum recentium: etiam radix in ore detenta, & masticata valet. Idem faciunt radices

mo-

in calida fuerit causa ipsum cum lacte dissoluite; si in causa frigida cum aqua ardente, quam vulgo aquam vitæ appellant; si verò absq; dolore perforatus fit dens cum putredine, apponatis intus aquam vitæ, vel guttas olei ex sulphure, vel curate, vt instrumento ferreo ignito à chirurgo aduratur: si hæc non proficiunt, ipsum auferte dentem.

Quando dens patitur dolorem illum stupidum, qui ob acerborum commestionē contingit, omnes etiam vulgares portulacam confricatam esse optimum præsidium norunt.

Valet etiam sal affricatus, si deinde aqua tepida os abluatur: prodest etiam butyrum, oleum, & huiusmodi, sed hi affectus facilè ab omnibus curantur.

A Vbi verò fuerint denigrati, pulueribus quibusdam abstergentibus sunt confricandi, quemadmodum ille est, qui ex cornu cerui, ex radice aristolochiæ, & ossibus sepiæ componitur: lima etiam, vel instrumentum ferreum secans confricando tollit nigredinem.

At vbi dens dimoueatur, ad causam recurrendum est, proque diuersitate causæ agendum: & hæc sunt quæ pro

B dentium malè affectorum curatione dicenda mihi visa sunt. De ipsorum autem conseruatione tractare non est præsentis instituti, quod morbos tantummodo amplectimur tractandos, non autem agere de valetudine conseruanda, vel de remedijs comptorijs, quæ sunt alterius considerationis.

DE MORBIS PARTICVLARIBVS THORACIS

DE ANGINA.

CAPVT QVADRAGESIMVMSEPTIMVM.

CApitis, eiusq; partium morbos hucusq; explicuimus, modò inter alias partes, quæ post caput occurrunt, prima est ceruix, seu collum immediatè capiti subiectum; parsq; est organica pluribus similaribus constituta; ossibus præsertim septem, quæ vertebræ, seu spondili appellantur.

Hi adeo egregiè sunt inter se constituti, vt ex vno nunc osse ceruix constare videatur, nunc ex pluribus; nam, quando ceruix sub capite sine motu recta manet, videtur ex vnico osse fabrefacta, quando verò mouetur, perspicuè omnibus apparet plura adesse ossa, nec vnica ratione inter se constituta.

Quandoquidem duæ priores vertebræ diuersam à cæteris structuram, & compositionem habent, quia præter communem vsum, quem cum alijs ceruici præstant, motu duplici capiti famulantur.

Atq; huiusmodi spondili, seu vertebræ compositæ sunt, vt inseruiant motui annutionis, abnutionis, & motui laterali in gyrum proprio capitis. Sunt

C multi, qui dicant supra primã vertebrã annutionis, & abnutionis motũ fieri, supra secũdam vero motũ in gyrum. Rem hanc exactius declarauimus libello de institutione chirurgica cap. de fracturis.

Præter hæc septem ossa, quæ sunt ceruicis fundamentum (relictis venis, arterijs, & neruis, quæ sunt omnibus partibus communes, & veluti canales

D deferentes alimentum, sensum, & vitam) adsunt plures musculi, quorum quidam sunt magni, alij verò exigui.

Magni sunt communes ceruici & capiti; nam (vt aliàs intellexistis) musculi sunt instrumenta motus voluntarij: cũ autem caput, & collum motum communem habeant, hinc etiam sortita sunt musculos famulantes proprio motui, & isti sunt magni, qui etiam figuram ipsi-

E us ceruicis exornant modò crassiorem, modò tenuiorem ipsam reddentes, prout musculi sunt magis, & minus tum crassi, tum longi.

Exigui autem rursus sunt in duplici differentia, alij qui famulantur prædictis motibus ipsi capiti proprijs, & isti sunt in posteriori ceruicis regione propè priores duas vertebras. Alij etiam

sunt in anteriori facie, qui motibus laryngis, linguæ, & ossis hyodis opitulantur.

Atque istæ sunt omnes partes ceruicem constituentes. De cute nihil dicimus, quia est commune omnium partiū tegumentum. Nihil etiam dico de larynge, & suis cartilaginibus, de trachea, & glandulis, de quibus suo loco intelligetis.

B Quibus sic stantibus nulla est pars ex prædictis, quę proprium, aut peculiarem morbum patiatur exceptis musculis illis exiguis, quos diximus motui laryngis inseruire; qui sanè in duplici sunt discrimine; alij enim cartilaginibus laryngis famulantur eas dilatantes, atq; constringentes tam pro respiratione, quàm pro voce edenda; nam opem ferunt, & sine ijs nec respiratio, nec vox fieri potest: & isti sunt exteriores.

C Alij verò sunt interiores, qui etiam dicuntur musculi faucium, quique inter alias ceruicis partes peculiarem morbum patiuntur, quem communiter Latini anginam Græci συνάγχη vocant de qua quidem affectione loquens Trallianus lib.4. cap.1. dicebat morbum esse, qui laquei, funisue in modum ægros strangulare consueuit. Vnde merito Græci antiquiores ipsum συνάγχη appellarunt, quasi morbus sit cum laqueo eueniens ad homines strangulando.

D Posteriores verò inquit Alexander quadrifariam ipsam nominarunt, quem locum Alexandri, quinimò Gal.4. de loc.aff.cap.3.4. sect.aph.34. vt intelligatis paulò altiùs exordiendum est.

E Scire debetis duas regiones in anteriori ceruicis facie reperiri, quę proprijs nominibus donantur, inter se loco, officioq. distinctas, vna est, quæ appellatur pharinx, à nostris sub plurali numero fauces, & est illa pars, quę adaperto ore ad linguæ basim conspicitur instar duarum cauitatum; nam præter contermino, proprios, quos vnaquæq; cauitas habet, videtur etiam hic locus in duas partes à gargarione diuisus.

Ab huiusmodi faucibus; tam gula, quàm aspera arteria initium ducere videntur ob continuitatem membranæ totum os amplectentis. In hoc etiam loco continentur glandulæ illæ, quas paristhmias vocant, & amygdalas.

Et quamuis huic parti nullus datus sit musculus, & proinde nulli ei musculi destinati sint, nihilominus ob continuitatem, aut contiguitatem, quam cum hac parte musculi gulæ, & laryngis superiores habent, à scriptoribus apertè scribitur adesse musculos tam internos, quàm externos, licet Gal.4.de loc.aff.cap.3.in fine nullum musculum huic parti adscribat.

Rursus alia pars, quæ in anteriori parte ceruicis est, appellatur larynx: hæc autem caput bronchij à quibusdam vocata fuit, estq; instrumentum vocis, præbetq; viam aeri inspirato, atq; expirato. Constat autem ex tribus cartilaginibus proprijs nominibus designatis, quæ dilatantur, ac constringuntur ad respirationem faciendam, cum autem huiusmodi actio fiat ad animantis libitum, ex necessitate requiruntur musculi, qui sunt arbitrarij motus instrumenta: horū autem aliqui sunt exteriores, alij verò interiores.

Adsunt etiam musculi motui linguæ, & ossis hyoidis destinati, hisce contigui, atque ad inuicem sibi opem ferentes.

Stante igitur hac vera harum partiū anatome Alexander Trallianus ex Galeni doctrina (quam tamen ex aliquorum opinione potiùs, quàm ex propria sententia affert) scribit in quacunque ex prædictis partibus duplicem anginā euenire; nam, vt ipsorum vtar verbis, si musculis faucium inflammatio eueniat, appellatur synanche, atqui si externus contingat, parasynanche dicitur.

At quando gutturi, seu laryngi euenerit, si musculos internos occupet, dicitur

citur cynanche per c. si exterius muscu los attingens, vocatur paracynanche.

Sed huiusmodi subtilitates parum faciunt ad curationem, vixq; credibile est, quod quando interiores partes faucium, nempe amygdalæ, vel aliæ circumstantes inflammantur, quin etiam inflammentur exteriores: atqui Hipp. appellabat affectionem quamcunque huic loco accidentem, spirationem quouis modo deteriorem facientem, & à quacunque causa prodeuntem, synanchim, vt 4. de loc. aff. 3. vnusquisq; verissimum cognoscere poterit. Arabes autem squinantiam dicebant.

Huiusq; ratio fuit, quoniam nondum ab hominibus inuentæ erant illæ nominum distinctiones per c. aut per s. multoq; minus alia nomina, nempe paracynanche, vel parasynanche, & quando homines cœperunt tàm diligenter nomina inquirere, tunc res ipsas neglexerunt.

Vnde Gal. eodem loco dicebat, quod iuuentis quatuor nominibus prædictis genus illud relinquebant ab Hipp. traditum, illiq; significabant quatuor hasce differentias.

Quarum vna est, quando inflammatæ sunt intus fauces.

Secunda, quando apparente nullo in faucibus inflammationis signo, neq; in aliqua ex exterioribus parte, ægrotus tamen in gutture suffocationis periculum sentit.

Tertia, quando extrinsecus circa fauces inflammatio percipitur.

Postrema quando gutturis tam internæ, quàm externæ partes inflammatione affectæ sunt: & hæc de nomine.

Quod ad essentiam spectat, angina consideratur duobus modis, vel quà propriè talis est, vel quà latiori vocabulo accipitur. Si sermo fit de angina, seu synanche propriè dicta, nihil aliud est, quàm inflammatio, vel faucium, aut laryngis, seu gutturis à sanguine factus actionem respirationis lædens, & ita læ-

A dens, vt sæpè aboleatur.

Atqui si consideretur secundo modo, est tumor quidem prædictarum partium, sed vel à bile, vel pituita affluente ortus. Conueniunt inter se ratione partis affectæ, & læsionis, at differunt tantùm in causa.

Cæterùm ad hanc anginæ differentiam reducunt omnes scriptores, & ipsemet Gal. illam, cuius Hipp. meminit B 2. epid. sec. 1 nempe suffocationem ex luxatione primæ, aut secundæ, vel etiam tertiæ vertebræ ceruicis; nam Hipp. fuit huius sententiæ, vt secunda illa vertebra colli, quam ipsemet dentem appellauit (ob similitudinem quandam, quam vnus processulus in media ipsius peripheria contentus cum dentis figura habet) necnon & tertia luxari possit, C ex cuius luxatione sequatur præfocatio, vel, vt ait Hipp. cynanche.

Sed de huiusmodi affectione nullus loquitur, vt dixi, nisi ex Hipp. verborum relatione, quia nullus eam vidisse testatur, de qua nihil dicturi sumus.

Auic. autem 9. 3. cap. 8. aliam afferre speciem, quam ait fieri ex vermibus tracheam, & laryngem comprimentibus, de qua tractabimus, dum sermo erit de D affectibus gulæ, & ventriculi.

Nunc agendum de illa angina, quæ ad humores refertur, quam dicimus esse in duplici discrimine, cùm alia sit propria, alia impropria, seu notha. De vera, & propria loquens Capiuaccius scribit eius formalitatem esse compressionem factam ab inflammatione.

Sed hæc non videtur formalitas; ve- E ra enim forma est impedita respiratio: hæc verò efficitur à compressione: compressio autem à materia præter naturam in prædictis partibus collecta: cum igitur materia producat tumorem, hic verò lædat operationem respirandi, hinc sequitur, quod non ineptè dicimus propriam anginam esse inflammationem faucium, aut musculorum laryngis.

Non veræ igitur anginæ, seu nothæ fiunt ab humoribus alijs tam simplicibus, quàm mixtis, & ab omnibus illis rebus, quæ comprimendi facultatem habent.

Ex pura bile fit erysipelas, sed rarò contingit anginam fieri ex sola bile, at cum sanguine sæpè fit.

Gal. 4. aph. com. 34. in fine dicebat sæpe anginam fieri ex multitudine humoris pituitosi madefacientis tunicam gutturis interiorem; nonnunquam etiam ex eadem pituita musculi mouentes laryngen incrassantur, adeo vt viam angustiorem reddant, & sic faciant anginam.

Potest etiam esse vt musculi, & membrana prædicta imbibantur, ideoq; succedat angina, quare omnis humor à capite descendens ad fauces potest esse causa anginæ.

Ad lit G. I. nō esse impossibile anginā ex summa siccitate excitari, quæ musculos interiores laryngis conuellere faciat, illiq; retracti angustiam patiant in larynge. Quare conuulsio ex siccitate ex Galeni sententia videtur causa anginæ.

Prætermitto luxationem trium primarum vertebrarum, quia licet Iouber tus scribat se semel vidisse in puero, nihilominus cum casus rarus sit, deinde quia si eueniat, ex Pauli sententia reddi tur incurabilis, lubens prætereo.

DE SIGNIS ANGINAE.

Venio ad signa, quorum alia ipsam anginam demonstrant, alia verò causam particularem, & determinatam alia deniq; locum affectum designant, nempe anginam esse in faucibus, vel in larynge, vel intus, vel extra.

Quando igitur aliquis percipit à principio difficultatem deglutiendi, quę augeatur, ita vt inde sequatur ingens respirandi, & loquendi difficultas, vel cum dolore, vel absq; dolore, iam certum signum habemus anginæ.

A Causæ autem inter se distinguuntur; nam si vera, legitimaq; est, nempe ex sanguine facta, cognoscitur ab habitu totius corporis, qui est sanguineus: deinde facies rubicunda apparet. Rasis addit venas temporum esse eleuatas, & quasi tumidas.

Nonnulli dicunt ægrotantes percipere in ore saporem quendam vini dulcis quidem, sed corrupti, quia dicunt B sanguinem corruptum redolere eiusmodi saporem: dolor satis vehemens est, sed magis tensiuus, & grauatiuus, quàm pungitiuus, nisi copiam bilis adiunctam habeat.

Sed in hoc casu miror scriptores omnes, qui cum statuant anginam fieri ab inflammatione, ad ipsius tamē dignotionem tradendam non afferunt signum C inflammationis pathognomonicum, quod est motus pulsatiuus.

An dicendum sit, quod dicunt nonnulli de pleuritide, quæ, & ipsa est inflammatio, in qua non percipitur motus pulsatiuus, quod in pleura, quæ est membrana, nulla arteria reperiatur, ita quoq; nullus author mentionem facit de motu pulsatiuo, quia non percipitur ob carentiam arteriarum; nam in la-D rynge, & in faucibus non adsunt arteriæ?

Hoc tamen mihi non probatur: quamuis enim in aspera arteria, aut in larynge non adsint arteriæ, adsunt tamen circumcirca satis notabiles arteriæ, quæ possunt ab inflammatione lædi.

Sed pręter signa prædicta semper cū inflammatione est febris, quare ex febre, alijsq; dictis signis compertis fie-E ri anginam à sanguine.

Ex bile fieri dognoscitur ab antecacta victus ratione, quę bilem generare potuerit, ab habitu bilioso, ab exercitio immoderato, à specię doloris, quia dolor acutus est, pungitiuus, & cum quodam morsu, quemadmodum si ab acubus lancinantibus excitaretur. Adest ingens sitis, linguæ ariditas, sapor amarus,

rus, incendium intolerabile, febrisque A acutissima.

At si pituitosus humor ad has fluat partes, tunc Gal. dicebat ipsam distingui, quia nullus adest dolor, aut saltem paucus, & grauatiuus.

Deinde caput, & reliquum corporis demonstrant signa pituitæ; quod etiam ex præterita victus ratione, & exercitijs conijcere licet.

B Hoc modo, & hac ratione procedentes, tum à doloris specie, tum à rebus naturalibus, & à non naturalibus colligemus cum sanguine adesse melancholiam: & hæc de signis significantibus anginam, & suas causas.

Pars verò affecta ad hunc modum colligitur.

Quando est synanche in internis faucium partibus, tumor intus conspicitur adaperto ore, atque ingens C rubedo: deinde minor est difficultas respirandi at maxima deglutiendi, ita vt vix, & cum ingenti dolore aqua ab ipsis deglutiri possit.

Si exterius sit parasynanche, adest quidem deglutiendi difficultas, sed minor, quàm in synanche. Cæterum exterius tumor, & rubedo conspicitur.

At in cynanche, hoc est, quando intus ad laryngis musculos internos angina adest, cognoscitur ex ingenti respirandi difficultate, quia ægri nonnisi erecta ceruice respirare possunt: maiorq; est difficultas respirandi quàm deglutiendi: exterius nihil conspicitur, quod præfocationem ostendat illam, de qua conqueruntur ægrotantes, at dolor vix ferri potest, adeo est immanis, ac ferox.

Deniq; in paracynanche dolor non E est tam ingens, nec deglutiendi facultas adeo læsa: exteriùs verò circa regionem laryngis apparet tumor, & robur: & hæc de signis.

DE FVTVRO EVENTV ANGINAE

Quod ad prognostica spectat, omnes vno ore fatentur esse morbum acutissimum, & periculosissimum, quia spatio viginti quatuor horarum hominem iugulat: sed maximè illa, qua fit ab inflammatione, & ab humore bilioso. Minus periculosa est, quę fit ab humore pituitoso; vnde Auic. ait B lib. 3. fen 9. tract. 1. cap. 8. ex præfocationibus quidem phlegmatica est magis incolumis.

Sed vnum addit, quod non ita facilè admitti potest, quod ipsiusmet phlegmaticæ squinantiæ sanatio est velocior, & facilior; nam potest admitti, quod ipsius curatio sit facilior, quia (vt scribit Gal. nullum dolorem, vel prauum symptoma secum affert) sed quod sit bre- C uioris curationis, non ita facilè persuaderi potest, quandoquidem non modò rationi aduersatur, sed ipsiusmet Auic. authoritati.

Rationi quidem, quia pituita est materia crassa, quæ non nisi longo cum tempore discuti potest, quod omnibus manifestum esse puto, ac etiam aliàs demonstraui. Authoritati eiusdem A- D uic. aduersatur, quia paulò post addit, & prolongatur ad quadragesimum vsq; diem.

Sunt, qui dicant Auicennam non loqui per comparationem specierum anginę, quę fiunt ab humoribus calidis, sed conferre inter se anginas factas à crassa, & tenui materia, proinde illa, quæ fit ex tenuiori pituita est breuioris, seu facilioris curationis quàm quæ fit ex crassa pituita, est longioris, quia attingit E quadragesimum diem.

An verò dicendum sit, vt nonnullis videtur, Auic. sermonem esse intelligendum per comparationem ad prædictas anginæ differentias, quod arbitratus sit hanc, quæ fit à crassa pituita, esse facilioris curationis, quia materia suæ corpulentiæ causa non po[illegible]tus poros, atque

quæ profundum partium penetrare, quod facilè faciunt sanguis, & bilis, hinc est, quod velocius materiæ educuntur, quòd nondum infarctæ, ac imbibitæ sint.

An verò hæc duo verba, velocior, & facilior simul confudit, vt non velocitatem respectu temporis significaret, sed curationis securitatem, quia re vera angina ab hac materia omni caret symptomate, nullumq; vitæ discrimen affert ægrotantibus?

Angina ab humore melancholico quamuis rarò contingat, vt idem testatur Auic. est tamen mali moris, casusq; deploratus videtur.

Quod spectat ad partes affectas, si in faucibus eueniat synanche, est periculosa quidem, & difficilis ob degluttiendi impotentiam, longè autem periculosior est cynanche, quia tollit respirationem; homines enim possunt per aliquot dies sine deglutitione cibi viuere, at ne minimùm quidem sine respiratione.

Vnde Hipp. 4. aph. 34. dicebat, si à febre habito tumore non existente in faucibus strãgulatio repentè superuenerit, lethale. Et hæc est illa angina, quam supra à iunioribus diximus appellatam fuisse cynanchen, in qua musculi interni laryngis inflammationem patiuntur, absq; eo quod in faucibus appareat tumor: hæc igitur omnium periculosissima est, quia simpliciter respirationem tollit.

Si verò paracynanche cum parasynanche comparetur, quamuis sit minus periculosa prædictis, erit tamen periculosior ob prædictam rationem de ablata respiratione. Minus omnium periculosa est, cum ab internis ad externas partes est protusa, vnde Hipp. 7. aph. 49. dicebat ab angina, si tumor circa collum fiat, bonum: & hæc de prognosticis.

A *DE CVRATIONE ANGINAE, per Chirurgiam.*

HVius affectionis causa quemadmodum vt plurimùm contingit à sanguine vel primò, vel secundariò peccante, ita quoq; summa curationis videtur magis ad chirurgiam, quàm ad alia instrumenta attinere, quia peccatum

B est in sanguine tum copiæ, tum motus respectu, atque ideo indicatio sumitur à quantitate, & motu sanguinis, quare quantitas eget euacuatione, motus vero reuulsione, omninò igitur ad sanguinis missionem deueniendum est.

At quoniam, vt diximus, sanguis sursum ab hepate expellitur, opus esset ipsum reuellere, at in reuulsione facienda duo necessariò ex Hipp. & Gal. sunt ob

C seruanda, rectitudo nempe, seu, vt alij dicunt, consensus, Græcè κατὰ ἶξιν, deinde & oppositio.

At in corpore nostro quatuor membrorum oppositiones obseruantur, quarum tres Gal. nobis 4. meth. cap. 3. & 5. aph. demõstrauit, vna est à superioribus ad inferiores partes, vt capite ad pedes: secunda est illa, quæ est ad latera, à dextro nempe, ad sinistrum, & è contra:

D tertia ab anteriori ad posteriorem partem, & è contra. Quartam addit Gal. 4. de san. tu. vbi loquitur de varia humorum repletione, quam auicētiam 4. meth. eamdem oppositionem describserit.

In præsenti casu ad veram faciendam reuulsionem oporteret sanguinem ex talo mittere; nam sanguis tet aheretur ad inferiores partes, & ex illo latere,

E ad quod præcipitat, & sic rectitudo, & consensus quem inter se vasa habent, seruaretur.

Sed scire debetis duplicem esse reuulsionem, vnam exquisitam, alteram non tam exquisitam: priori vtimur, quando materia paulatim ab vno ad alium locum fluit, datq; vt dici solet, medico inducias; vel quando cupimus præcauere aliquem à morbo: hacq; reuulsione

ne vtebatur Gal. in præcitatis locis.

Altera verò reuulsione vtimur, quando non modò opus est sanguinem retrahere ab vna in aliam partem, sed quando euacuatione egemus, hoc est, quãdo maximo cum impetu sanguis in aliquẽ locum præcipitat, vt periculum afferat præfocationis, vel disruptionis vasoris, & hæc reuulsio respicit totum corpus, partem affectam, & spatium, nempe venas, per quas fluit sanguis.

B In priori obseruamus exactè oppositiones, vt quãdo exempli gratia sanguis à capite fluit ad aliquas partes, mittimus sanguinẽ ex talo, tunc enim obseruamus oppositionem, exactamq; contrarietatem, quæ est secundum longitudinem corporis; caput enim sursum est, pedes è contra deorsum.

At in hoc casu sanguis repentè, & impetuosè fluit ad fauces, aut laryngem, vt periculum sit, nisi succurratur, ne ægrotus suffocetur, ideo à principio locum reperire debemus, ex quo possimus sanguinem retrahere à venis iugularibus, & à capite, ne fluat in fauces.

C Cæterùm curandum est, vt ille, qui in hepate paratus est ad fluendum extrà corpus, per venam sectam extrahatur, adsitq; inter partem affectam, & locũ, à quo emittitur sanguis, aliqua oppositio.

D Quare in angina sanguinem educere oportet per venam sectam in cubito, & potissimum per cephalicam, vt aliàs à me intellexistis: hæc vena dicitur esse in loco inferiori, si ceruici comparetur, quamuis Gal. voluerit omnes corporis partes supra iecur esse supra, seu superiores appellari, quæ verò infra sunt, dici è contra inferiores. nihilominus reuulsionis causa sanguinem mitti ex brachio ad euacuandum, & reuellendum in affectibus colli, & capitis à principio, tum 13 meth. med. cap. 3. tum in lib. de cur. rat. per sang. miss. 18. 19. 20. tum 1. ad Glauc.

Nam quamuis omnes prædictæ partes dicantur, & sint superiores, proinde non seruetur exacta illa reuulsionis conditio, nempe oppositio, si tamen comparentur collum, & cubitus, vnum dicetur in superiori, aliud in inferiori loco, at caput, & pedes sunt simpliciter inter se oppositi. Idem & Gal. in affectibus veteri mittit sanguinem ex talo euacuationis, & reuulsionis gratia.

Cum igitur in angina opus sit sanguinem retrahere à faucibus, ipsumq, ab hepate euacuare, & citò, ideo nullus conuenientior locus reperitur, quàm ille, qui ad cubitum est.

Mittite igitur sanguinem ex cubito, & à vena cephalica, quia ipsa ortum ducit ab axillaribus venis, vel saltem ab alijs, quę ab ijsdem deriuantur.

Nec putetis tamen, quin in hoc casu non sint seruandæ indicationes, quia vbi adsunt indicantia, & consentientia, agendum est, quę si non adsint, nihil temerè efficiendum.

In principio igitur anginæ mittendus est sanguis ex cubito, vt audiuistis, & aliquando ex vtroq; vrgente necessitate: deinde nisi affectio remiserit, neq; sanetur ægrotus, tunc opus est deriuare sanguinem à capite, à faucibus, & larynge.

Sed primò retrahimus sanguinem in toto capite existentem ad extimam corporis superficiem, ducentes tum per sectionem venæ capitis, frontis scilicet, vel occipitis, tum hirudines applicantes ad auris posteriorem regionem. Sæpè & scapulis cucurbitas admouemus.

Aetius ceruici namq; cucurbitam applicat, & ex Aretæi consilio infra vmbilicum ad latera etiam, & ad scapulas, ita vt à superioribus ad partes inferiores trahantur, & vt assiduè ab vno ad alterum transferantur, & Benedictus Victoris prouocat sanguinem è naribus cum setis porcinis benè pungentibus.

Tandem vt à partibus affectis deriuemus, mittimus etiam sanguinem à venis, quæ sunt sub lingua, & vt Auic. inquit,

quit euacuationem facere oportet à principio,& reuulsionem per oppositas partes: deriuationem verò per partes propinquas.

Scire autem debetis reuulsionem, & deriuationem conuenire in hoc, quod trahunt sanguinem: differunt verò inter se tum temporis, tum loci ratione: temporis quidem, quia reuulsio fit semper à principio; deriuatio minimè, sed post reuulsionem: deinde quia in reuulsione seruanda est oppositio, & rectitudo,quę in deriuatione non seruantur.

Verùm quidem oportet obseruare motum materiæ; nam quando sanguis fluit ad aliquam partem, vel adhuc in venis est, vel extra venas, sed nondum impactus, vel iam impactus in parte, deriuare est opus per partes propinquas, vt quando adest sanguis in omnibus venis, quæ sunt in cerebri membranis, tunc secanda est aliqua capitis vena, vt sanguis ille, qui adhuc fluit, siue sit in vasis,siue extra deriuari possit, ne fluat in partem affectam.

Aliquando etiam cogimur mittere sanguinem à venis, quę sub lingua sunt: deriuatio enim fit per propinquiores partes,itavt in præsenti casu eadem die, vel saltem secunda opus sit omnia administrare circa sanguinis missionem: hinc Alexander eadem die secuit venam cubiti, & eas quę sub lingua sunt, quas vbi habere non potuit,curauit secari venas iugulares cum fœlici successu.

Idemq; Trallianus eadem die,quamuis ex vtroque brachio misisset sanguinem, propinauit medicamentum: sed hanc operationem facere oportet in robustis hominibus, & quibus vehemens est affectio, & ferè deplorata.

Et hæc est methodus mittendi sanguinem in angina,primò ex brachio, deinde ex capite, & scapulis per cucurbitas, & tertiò ex venis, quæ sub lingua sunt; quando materia in parte iam imbibita fuerit,tunc ab eadem parte fit deriuatio.

A Habetis igitur,quando sanguis mitti debeat euacuationis, reuulsionis, & deriuationis causa. Et hæc fit curatio anginæ per chirurgiam.

DE CVRATIONE ANGINAE per Pharmaciam.

B QVid modò per pharmaciam agendum veniat, facilè ex his, quæ in aliorum morborum curatione à nobis dicta sunt, cognoscere poteritis; necesse enim est medicamenta administrare, quę totum corpus, & partem affectam respiciant.

C At quoniam in præsenti casu ægrotantes maximè periclitantur, quia etsi materia non sit turgens, nihilominus breuissimo tempore potest hominem iugulare, ideo statim post sanguinis missionem propinandum est aliquod pharmacum, quod materiam è corpore educat: attamen si sanguis sit solus, non est deueniendum ad medicamentum purgans.

Et quamuis citò agendum veniat, & à principio, nulla expectata coctione, tutò tamen, & cautè agendum est,quia non est opus vti medicamentis expurgantibus; sed benignis, eaq; in forma

D potus paranda sunt. In materia tenui, & calida.

Manna dissoluta cum prunorum decoctione.

Aqua prunorum sola.

Decoctio tamarindorum cum cassia fistula.

Syrup. rosſ.

E Syrup. violatus, quem mirob violatum vocant, summè valent in prædicta materia.

In crassa verò diacatholicum cum decoctione prunorum dissolutũ: aut agaricum dissolutum,vel infusum,& expressum.

Huiusmodi medicamenta sunt in casu nostro idonea: vt etiam valent aliqui syrupi ad incrassandum, & refrige-

KKK ran-

randum sanguinem biliosum, nec non conferunt pro pituita attenuanda, & incidenda illi syrupi, de quibus alibi. At morbi prædicti, etsi curationem vniuersalem requirant; videntur tamen magis præcipuè expostulare particularem, & localem curationem, proinde satis nobis fuit assignasse in vniuersum indicationes curatiuas cum medicamentis ad illas satisfaciendum idoneis.

Cum verò morbos thoracis examinabo, quia ipsorum curatio magis interiora, quàm exteriora requirit medicamenta, ideo fusius eo in loco materiam internorum medicamentorum persequar, quorum quamuis sylua ferè infinita apud authores, Aetium præsertim reperiatur; nihilominus non versantur nisi circa bilem, vel flauam, vel atram, vel pituitam.

Hæc enim sunt ipsorum, circa quæ versantur, obiecta, licet non omnia eodem modo; nam vt intellexisti, quædam humores disponunt, vt facilius educi queant; alia verò præparatos educunt; alia quoq; dantur, quæ partium corroborationem, & spirituum refocillationem respiciunt, de quibus agemus, quando sermo fuerit de morbis magis internis tam medij, quàm inferioris ventris.

Nunc accedo ad curationem localem anginæ, quia interna perficitur per humoris euacuationem, vt doctè Auic. statuit in principio q. 3. cap. 10. tam per sanguinis missionem, quàm per purgans medicamentum.

DE CVRATIONE ANGINAE, per Localia.

Localia medicamenta desumuntur ab indicantibus. In inflammatione duo indicantur, vnum desumptum à causa antecedente, aliud à morbo. Causa antecedens est sanguis fluens, aut ad fluendum paratus. Causa coniuncta est sanguis impactus. Fluens sanguis indicat sui retentionem, ne fluat in partem affectam, estq; indicans præseruatorium, & ad eam medicinæ partem spectat, quæ prouidet, vt Gal. author est 14. meth. cap. 2. & 3. quod verò fluxum est in parte, indicat sui euacuationem, idq; est indicans curatorium.

Ad sistendum autem sanguinem fluentem opus est vti medicamentis, quæ ipsum, aut reprimant, aut expellant.

Ad euacuandum verò id, quod est fluxum, oportet ea accipere medicamenta, quæ intentioni huic satisfacere valeant, quæ certè non possunt esse vnius generis, quia materia non est vnius naturæ; cum vna per insensibilem halitum, alia non nisi per viam patentem extra duci possit, & est quando ad suppurationem tendit; quare medicamenta quandoq; applicanda sunt suppurantia, quandoq; resoluentia.

Alexander Trallianus considerans methodum medendi hanc affectionem, admonebat non esse necessarium medicamenta adhibere, quæ reprimendi facultatem solummodo habeant, aut solum discutiendi, sed quę vtrumq; facere valeant; facta in primis temporum morborum consideratione; nam in principio repellentia cum resoluentibus ita admiscenda sunt, vt virtus repellentium præpolleat; in statu verò resoluentia magis vigeant; in declinatione denique sint adhuc magis resoluentia.

Cæterùm ipse author addit, quod qui laxantibus medicamentis siue externis, siue internis sunt vsi, maximorum malorū fuerint causa, quare à principio nec adstringentibus, nec repellentibus, nec laxantibus solis vnquam vtendum.

Sed quoniam, vt dixi, materia sæpè ad suppurationem, frequenter ad resolutionem tendit, hinc est, quod modò reprimentia cum suppurantibus, modò cum resoluentibus admiscenda sunt. Tunc materia est resoluenda, quando id, quod fluxum est in partem affectam, tenue sit, paucum, & in superficie sup-

putandum verò, quando in multa copia crassum, & in profundo consistit.

Sed medicamenta topica, alia sunt, quæ in ore detinentur ad gargarismi formam; alia verò, quæ extra applicantur, vt sunt olea, vnguenta, emplastra, embrocationes, & huiusmodi.

Quod pro gargarismo in ore detinendum est à principio statim, repellendi; necnon leuiter discutiendi facultate præditum esse debet. Inter alia Trallianus proponit illud medicamentũ, quod ex succo mororum, & melle conficitur diamoron vocatum, quod à principio cum aqua plantaginis optimum est remedium, vt etiam cum aqua rosarum.

In hoc casu est opus medici iudicio, qui agnoscat, an ingens sit fluxus, & vtrum intensissimus dolor, quia tunc temporis curandum est, vt reprimatur, quantum fieri potest, materia cum repellentibus, & adstringentibus gargarismis: ideo primò potestis diamoron accipere cũ aqua rosarum, vel succum mororum cum aqua plantaginis, cui addendum erit nonnihil sapæ: deinde ad leuiter detergendum aliquid sacchari, vel vbi requiratur maior abstersio, parum mellis.

Potestis etiam cum succo nucum viridium admiscere vinum granatorum. Fuit autem nucum succus inuentus à Gal. lib. 6. de comp. med. loc. cap. 1. dum per viam Alexandria in patriam proficisceretur; nam cum rusticum hortolanum obseruasset laborantem tonsillarum inflammatione, nihilq; ad manus illi esset, curauit à nucum corticibus extrahi succum, quo solo vsus reperit ipsum adstringẽdi facultatẽ habere, quod deinde experientia pluries confirmauit.

Curauit idcirco succum colatum cũ melle concoqui, ex qua admixtione gratum palato effecit medicamentum; eoq; in principio solo vtebatur. At post principium addebat crocum, & myrrhã ad concoquendam, & resoluendam inflammationem; nam myrrha est tenuium

A partium intus penetrans, atq; quod præter naturam in profundo continetur in vaporem eleuat, & ad cutem ducit.

Verùm crocus, qui nonnihil adstrictionis habet, impellit myrrham, vt magis, & citius penetret, inhibeatq; ne statim ad cutem myrrha reuertatur, sed ipsam retinendo in causa est, vt ad profundum inflammationis firmata dissipet, & attenuet materiam inflammationis,

B ac euaporatam ad cutem ducat.

Cæterùm quando in parte materia iam impacta est, addit huic succo nucum aliqua, quę acria sint, vt est vel nitrum, vel sulphur, vel sapa, quæ habet discutiendi facultatem, aut origani decoctum, & huiusmodi, vt est pulegium, thymum, calamintha. Adeo extollit Galen. id medicamenti genus, vt dicat

C longè pręstãtius esse succo rubi, quo Erasistratus vtebatur, aut mororum, vel etiã illo, quod ex musto est compositum.

Nostrates medici à principio quidem diamoro vtuntur cum aquis prædictis, sed certè præstantius est succus mororum recenter extractus: deinde ad serum lactis, & vbi necessitas vrget, ad lac ipsum confugiunt, ad hordeaceam aquam cũ iuiubis, & liquiritia concoctã:

D vel si etiam magis à principio adstringere velint, concoquunt rhu obsoniorum, quod est sũmachium, vel omphaciũ, vel malicorium, vel hypocisthidem, aut etiam acaciam.

Confert aqua, & acetum, succus oxalidis, rosarum, syrupus rosatus, ex iuiubis, de papauere, etiam in materia calida cum violaceo: in frigida materia mel rosatum, syrupus de hyssopo, de liquiritia, & huiusmodi.

E At verò post principium, vt dissoluatur illud, quod fluxum est, tunc addunt glycyrrhizam, passulas, iuiubas, caricas, vel hyssopum, aut thymum, vel pulegium, quæ cum melle decoquunt, vt possint abstergere, quicquid à parte inflammata resudat, non secus atque contingit in inflammationibus partium

tium externarum.

Exempla medicamentorum has intentiones habentium sunt, vbi reprimendum est, exempli gratia.

℞. aquæ plantaginis,
Rosarum, ana vnc. ij.
Aceti, ana vnc. j.
Diamori, vnc. ii. m.

Cum magis discutiendum, quàm reprimendum.

℞. rosarum rubrarum,
Summitatum rubi, ana m. j.
Glycyrrhizæ,
Hordei mundati,
Passularum, ana m. ß.
Ficuum,
Iuiubarum, ana num. xx.
Hyssopi
Calamenthi, ana manip. j. ß. misce, & fiat decoctio.

Huius decocti poteftis accipere ad libitum, exempli gratia lib. ß. cui adde
Rob. nucum, vnc. j.
Oxymellis, vnc. ij.
Mellis rof. vnc. iij. misce pro gargarismo.

Cumq; ad suppurationem materia tendere videatur, præstantissimum omnium est lac vaccinum; quamuis oleum maximè valeat in ore retentum, in quo aliquid ex prædictis ebullierit, quod ad stringendi vires habeat. Valet & decoctum caricarum.

Hæc sunt medicamenta maximè, huic affectioni conuenientia, quæ debent habere duas conditiones, vt sint grata gustui, quantum fieri potest, & careant omni venenosa qualitate.

Existimo in hoc casu nunquam exterius applicanda esse repercutientia, ne æger suffocetur, sed ad mitigantia, & resoluentia deueniendum est: medicamentum autem, quod citra repercussionem mitigat, est tale.

℞. Floris cassiæ nouiter extr. drach. iij.
Caricarum, drach. ij.
Sapæ, vnc. ß.
Olei amyg. dulc. vnc. j. misce.

A Emplastrum quoq; ex pane, lacte, & vitello oui est præsentaneum medicamentum.

Ad idem olea amygdalarum dulcium, & amararum, ac oleum chamæmelinum faciunt.

Vbi verò magis resoluendum, præcipuè in statu, illinendus est locus cum vnguento ex althæa, cum oleo seminum lini, chamæmelino, addunt & hysso-

B pum.

Adest quoq; medicamentum ex cassia, & nido hirundinis factum, quod proficere maximè consueuit, quodque apud nos in vsu est sæpè: quod etiam doctissimus Capiuaccius silentio non præteriuit. Id autem componitur hoc modo.

℞. floris cassiæ nouiter extr. vnc. ß.

C Sapæ, drach. v.
Nidi hirundinis, drach. vj.

Misce, fiat emplastrum secundùm artem, & collo applicetur.

Si ad suppurationem tendere materia videatur, suppurantibus vtendum, vt est emplastrum communissimum ex althæa, vel farina tritici, seminum lini, fœni græci cum butyro, vel axungia, quæ materiam vbique suppurare

D possunt: suppurata deinde curanda diligenter est, vt extra ducatur, ea præcautione, ne deorsum pus per tracheam ad pulmones irruat, quia periculum esset suffocationis, ac vbi pus euacuatum est, cum agglutinantibus vlcus curare oportet.

Anginæ verò materia, quæ sit crassa, attenuanda, incidenda cum medicamentis attenuantibus, & resoluentibus,

E de quibus satis dictum fuit.

At quando ratione conuulsionis musculorum contigerit, tunc conuulsionis causa curanda est, vt cap. de conuulf. diximus. Et hæc de medicamentis, quæ operantur manifesta qualitate.

Mox adsunt, quæ dicuntur agere à qualitate occulta, inter, quæ Gal. lib. 6. κατὰ γένη ex Musa proponit stercus cani-

ninum album, tritum, & in puluerem redactum, simulq; cum melle admixtū, eoq; vel illiniendum est collum, aut in formam boli est reducendum, vt deuorari possit. Gal. scribit se nunquam fortius hoc medicamento reperijsse.

Idem præstat stercus lupi, pueri, hirundinum, & magis pullorum, cinis quoque hirundinum, quæ eo modo parantur, vt stercus caninum.

Gulielmus Varignana in suis secretis ex Gal. & Auic. doctrinæ medicamentum insigne proponit, quo veluti incantamento anginam omnem fugari vult. Præcipit, vt filamenta plura immergantur in sanguine muris, quibus ita præparatis stranguletur vipera, deinde vnum ex filamentis collo ægrotantis circumuoluatur.

Addit, si filum per foramen acus trajciatur, perforando aliquam ipsius partem, simul cum filo acus extra ducatur, atq; collo patientis alligetur, remedium esse exquisitum, & veluti miraculum. Et Matthiolus laudat caput viperæ linteo alligatum, & collo suspensum.

Hæc sunt, quæ vobis sufficiant pro anginæ curatione. Legatis lib. 6. de comp. med. loc. in quo remedia ad satietatem reperietis. Modò opus est, vt intelligatis, qua victus ratione æger curandus sit.

DE CVRATIONE ANGINAE, *per victus rationem.*

Dictum est anginam esse omnium acutissimum morbum, proinde victus talis esse debet, qualis acutissimis conuenit, nempe tenuissimus; in morbo enim extremo extremè tenuissimus victus ab omnibus medicis commendatur.

Quapropter primo, & secundo die mulsa, vel aqua hordeacea, vel iusculum aliquod pullorum ad quartum vsque, prout vires valent, exhibenda sunt.

A Deinde fercula ex ptisanæ cremore, aut iure prædicto, in quo luteum oui recens dissolutum fuerit: transacta quarta paulo pleniori victu vti possumus, nempe contusis, quæ à vobis dicuntur tortæ, & consumptis ex pullorum carnibus factis.

B Tandem concedimus carnes pullorū gallinarum, & huiusmodi, quæ optimi sint succi, & facilis coctionis. Fercula quoq; ex pane trito, cæteraq; huiusmodi ægrotis sunt exhibenda, qui post septimam liberalius nutriantur.

Potus sit aqua decocta cum sacchar o, vel aqua, in qua passulę, & liquiritia rasa ebullierint. Morbo denique ad sanitatem tendente vinum concedere possumus, incipientes semper à mitioribus, & minus generosis.

C Quod ad reliquas res non naturales, in calida angina aer frigidus, & humidus valet, qui vbi non adsit, arte parandus est cum his, quæ id præstent, de quibus alibi.

At si à frigida materia fiat, contrario modo temperandus est aer: somnus sit D moderatus, quies inducenda, ne ex motu excitetur fluxus; nihilominus partes inferiores, nempe crura, fœmora, dorsum sunt frictionibus satis validis exercenda, vt inde reuellere possitis materiam. Ligaturæ etiam ad articulos ex Aetij decreto sunt proficuæ.

Clysteres validi ex vsu maximè sunt, E quales parantur cum hiera Archigenis, & colocynthide, vt

℞. decoct. communis lib. j.
hieræ Archig. & colocynth. vnc. j.
Cum oleo, & sale, & vitello oui fiat clyster.

Omnes animi vehementes affectiones euitentur: & hæc sufficiant pro curatione anginæ.

DE TVSSI.

CAPVT QVADRAGESIMVMOCTAVVM.

Vdiuistis à me aliàs, dũ methodum anatomicã explanarem, corpus nostrum esse diuisum in tres cauitates, quas medici appellant ventres (nempe in supremum, quem caput vocant; in infimum, quem abdomen; & in medium, quem thoracem, & medium ventrem appellitant) necnon præterea in artus.

Hucusque egimus de morbis superioris ventris, & partium ad ipsum attinentium, ac de morbo illo diuulgatissimo colli, quem anginam vocant, nunc seruantes ordinem Rasis, & præclarissimorum medicorum tractabimus de morbus spectantibus ad medium ventrem, quem thoracem vocant, qui certè vt omnium pulcherrimi, ita etiam difficillimi intellectu sunt, quique frequentissimè homines inuadere consueuerunt.

Hi autem sunt tussis morbosa, asthma, pleuritis seu morbus costarum, empyema, peripneumonia, cruenta spuitio, quæ sanguinis sputum vocatur, phthisis, quem vos morbum subtilem dicitis, palpitatio cordis, ipsiusq; syncope, in quibus omnibus ea methodo procedemus, qua in alijs morbis declarandis hucusque vsi sumus.

Ac vt manifestior doctrina reddatur, & certior, scire debetis thoracem ab aliquibus dictum fuisse cassum, ab alijs clybanum, & quemadmodum non omnibus idem est nomen, ita quoque per thoracem non omnes authores rem eandem intellexerunt; nam si Hippoc. consulimus lib. de arte tex. 17. comperiemus ipsum cum antiquitate nomine thoracis totam illam capacitatem intellexisse, quæ à iugulis ad inguina vsque est producta, quod idem sentit Aristoteles 1. de hist. anim. cap. 7.

Verùm posteriores Græci paulò ante Galenum, & Galeni etiam tempore, vbi obseruassent in vasta illa cauitate B reperiri musculum insignem, quem ab officio diaphragma vocarunt, diuidens naturales partes, à spiritualibus, totam cauitatem in duas partes diuiserũt, in superiorem videlicet, & inferiorem; superioremq; peculiariter dixerunt thoracem; inferiorem autem epigastrium, latini abdomen, & ventrem inferiorem.

De quo thorace loquens Galenus lib. 13. de administr. anotom. cap. 1. ipsum C in hunc modum suis terminis designat, dicens, quod à costis vtrimq; circumscribitur, pertinetq; ab anteriori parte ad pectorale os, atq; septum transuersum, declinat verò à posteriori ad spinam, ac reflectitur.

Totum illud spatium medici appellare soliti sunt thoracem, ita vt propriè magis, & secundùm medicorum consuetudinem, per thoracem illam ca D uitatem subaudire est opus, quæ supra à iugulis, infra à diaphragmate, seu septo trãsuerso, ad latera costis tam veris, quàm mendosis, posteriore verò parte spina suis vertebris constructa circumscribitur.

In eo tamquam in proprio domicilio cor cum suo inuolucro, quod capsulam Barbaro latini vocant, & pulmo E nes cum aspera arteria, suis inuolucris circumdata sunt, ad quæ tandem attinent prædicti morbi, de quibus agendũ proponitur. Inter alios primò occurrit tussis, de qua definitiuè agendum, de ipsaq; ea dicenda sunt, quæ de cæterismorbis hucusq; contemplati sumus.

Ad tussis cognitionem habendam, primum cognoscere oportet naturam partis, cuius ipsa affectio est, quæ ex com-

communi medicorum consensu, nihil aliud est, quàm illa pulmonum pars, quam asperam arteriam, & tracheam vocant, à quibusdam cannam pulmonũ dictam: hæc constat ex duplici substantia variorum circulorum in modum efformata, nempe ex cartilagine, & membrana ita ad inuicem composita, vt post cartilagineum circulum, alter sub sequatur membraneus, ac à larynge per ceruicem, & latus œsophagi tanquam canalis quidam satis amplus ad iugulum vsque extendatur.

Transit inde ad pulmones, & eorum substantiam attingit, primùm in duas partes, postea in minores, & tandem in minimas soboles per totum pulmonẽ est dispersa, dataq; à natura est, vt respirationis instrumentum sit, quapropter ex duplici constat substantia, vt dilatari possit, quod beneficium à membrana accipit, ne vero concidat, sed veluti aperta semper sit, à cartilagine habet.

Tussis igitur est huius partis passio; nam cùm aliquid præter naturam in eã illabitur, natura semper id, quod nocuum est, tentat per virtutem expultricem partium expellere.

Verùm quidem est, quod ob diuersarum partium structuram contingit varie noxia à natura expelli; reliquæ enim partes vbi aliquid molestum expellere tentant, sese contrahunt, suaq; contractione expellunt, at aspera arteria propter cartilagines, ex quibus constat, non potest contrahi, ideo neque valet illud, quod in se continet, extrapellere.

Cui incommodo consulens natura, quod potuit auxilium machinata est, proinde per spiritum extra à pulmone propulsum, quidquid in ea reperitur, pulchrè expellit, non secus atq; faciant illi, qui fistulam excauatam, aliqua materia repletam euacuare cupiunt, qui fistule alterum caput ori, & labijs adaptant, intusq; exufflantes materiam extra trudunt.

Quidquid igitur in cauitate asperæ arteriæ continetur, natura per exufflationem foras expellere conatur, & cum prima vice non satisfecerit, tunc denuò eam trudere cogitur, non tamen semper expellit, in illo tamen conatu, quem facit natura, contingit fieri strepitum quendam, aut sonitum, quem tussim vocant.

Ex hoc discursu facilè cognoscere poteritis tussim esse, vt inquit Galenus 2. de sympt causis cap. 3. reponendam in genere motionis præter naturam deprauatæ.

Verùm ex eodem Galeno tres reperiuntur deprauati motus differentiæ; nam alij sunt opera naturæ, sed à causa quadam præter naturam irritata, ac etiam coacta.

Alij dantur deprauati motus in corpore, qui à morbo, simul & natura efficiuntur.

Demum alij sunt, qui à morbo tantum modo fiunt, nihil ad eorum generationem conferente natura.

Tussis, de qua oratio instituta est, non ad secundum, nec ad tertium genus, seu differentiam spectat; non ad secundum motus deprauati differentiã; quia huiusmodi est tremor, qui fit à grauitate membri, & à virtute; grauitas quippe deorsum, facultas sursum trahere tentat, hinc motus tremulus.

Neque ad tertiam differentiam reducitur, in qua morbus dumtaxat motum facit deprauatum, vt in conuulsione, vel in palpitatione, quare necessariò dicendum erit, referri debere ad illos motus deprauatos, qui à causa cogente, & irritante fiunt, quemadmodum est etiam sternutatio, singultus, & huiusmodi.

Nam vbi materia, vt diximus, in asperam arteriam, aut in suos ramos, qui per pulmones distributi sunt, irruit, tunc virtus pulmonum insurgit, vt eam expellat, hoc autem est per exufflationem, quę est pulmonum actio violenta.

Vnde Galenus dicebat tussim, nihil aliud

aliud esse, quàm vehementem exufflationem, ad quam quidem faciendam requiritur instrumentum motus voluntarij, nempe musculus; non enim pulmones moueri possunt in Galeni via, nisi dilatetur thorax, qui nonnisi à à musculis dilatatur, & dum dilatatur haurit spiritum, seu aerem, dum constringitur spiritum attractum extrapellit, quare cum instrumenta motus voluntarij ad tussim faciendam requirãtur, videtur dicendum esse hunc motũ deprauatum pertinere ad motum animalem, & voluntarium.

Sed dicet quis, comparatio, & similitudo de singultu, nausea, vomitu,non videtur idonea ad naturam tussis manifestandam, quia vbi os superius ventriculi, vt in singultu, aut membranæ ipsius, vt in nausea, & cauitas eiusdem à multitudine, vel mala qualitate aggrauantur,statim virtus expultrix ad magis propinquum locum expellit, quod contingere in tussi non potest.

Dicendum tussim conuenire cum prædictis affectionibus, ratione, & causa, ac indigentia virtutis expultricis, quia tam in tussi, quàm in prædictis affectionibus causa præter naturam adest cogens, indigetq; virtus expultrix aliquo modo, vt ipsam à parte, quam tutatur, expellat. In ventriculi partibus prædictis, mediante contractione propelli potest, quidquid infestat.

At in sternutatione, & tussi, etsi à materia partes harũ actionũ lædantur,quia duræ sunt, nec possunt ad expellenda noxia contrahi, ex necessitate opus habent aliquo, quod eorum cauitatem permeans secum ducat, quidquid molestiam infert; id autem (vt intellexistis) non potest esse nisi aer,seu spiritus, qui nonnisi mediante respiratione intus,aut extra fertur.

Et quamuis ad expellenda illa requirantur musculi, qui sunt instrumenta motus voluntarij,non propterea sequitur, quod tussis sit motus voluntarius

A deprauatus, vt Altimarus comprobare nititur, sed potiùs est motus virtutis expultricis irritatus à causa præter naturam, sed quia non potest tr. chæa illud, quod molestum est,ob sui constitutionẽ expellere, hinc est, quod per spiritum, cui hęc ipsa viam amplam præbet, pulchrè, vt dictum est. expellitur.

B Quare huiusmodi expulsio non potest dici fieri à voluntate deprauata; nã non est motus deprauatus, quia in musculis laryngem mouentibus nihil est, quod molestiam inferat, quia in tussi supponitur adesse aliquid in trachæa, aut in suis ramulis, & quamuis per exufflationem extra pellatur, non est in ipsa aliqua voluntaria actio deprauata, quia exufflatio est motus voluntarius, quemadmodum est tota respiratio.

C Sed animaduertendum est, vt à me sæpè intellexistis. motum voluntarium in genere esse in duplici differẽtia,quia vnus dicitur purè voluntarius, quem semper,& quando volumus præstamus, aut præstare possumus; alter verò, qui est voluntarius quidem, sed coactus,eò quòd passionibus quibusdam nostri corporis famulatur,quemadmodum est mo

D tus respirationis; nam volentibus viuere opus est respiratione.

Idem de palpebrarum motu, & de fœcum excretione est dicendum. Stante hac motuum voluntariorum diuisione, tussis non videtur pertinere ad motum thoracis voluntarium deprauatum, quia fit per exufflationem, quæ est species naturalis respirationis. Consulite

E Galenum lib. 4. de locis affectis cap. 6. apud quem videbitis, in respiratione naturali ritè facienda quinque esse, quæ deinceps se consequuntur, videlicet, expiratio, exufflatio sine strepitu, exufflatio cum strepitu, vox, & loquela.

Cum autem tussis ad exufflationem spectet, non possum concludere in ea motum voluntarium esse deprauatum, nisi

nisi dicamus hunc esse excitatum ad maiorem violentiam faciendam, vt maiori cum impetu extra pulmones, spiritus sursum propellant, quare dicimus motum expultricis tracheæ esse irritatum, ita vt concludendum merito veniat, tussim esse vehementem exufflationem.

Verùm tussis potest duobus modis considerari, vel respectu causæ præternaturalis irritantis facultatem expultricem naturalem; vel respectu respirationis. Primo modo refertur ad motum depravatum naturalem virtutis expultricis. Secundo modo, quia per exufflationem violentā causæ præternaturalis expellitur, ideo potest dici motus thoracis depravatus, eò quòd maiori cum impetu moueri est coactus.

Et hæc de natura tussis, quæ nihil aliud est, quàm motus naturalis pulmonum excitatus, & à causa præternaturali violenter editus.

Symptoma est in genere actionis pulmonum læsę, aut ipsius thoracis, quod symptoma sequitur morbum in compositione, quia aliquid in vijs continetur præter naturam, quod contineri nō debet, aliquando etiam sequitur morbum in intemperie, vt paulò post in causis afferendis audietis.

Sed antequam vlteriùs progrediamur, quia dictum est musculos thoracis, quatenus exufflationi famulantur, esse tussis veluti opifices, nonnulli hoc loco inquirunt curiosius fortè, quàm locus expostulat, qui sint illi thoracis musculi, qui tussi edendæ opem ferunt?

Hanc rem per vos cognoscetis, postquam declarauero suo loco, quomodo fiat respiratio. Verùm vt rudi quadam minerua aliquid de respirationis musculis edisseram, scire opus est respirationem esse genus ad inspirationem, & expirationem: rursus vtraque tam inspiratio, quā expiratio duplex est. Vna, quæ naturalis, altera verò quæ violenta à Galeno pluribus in locis appellatur.

Inspiratio naturalis fit à diaphragma-

A te; expiratio verò naturalis à nullo fit musculo, sed à costarum grauitate: at inspiratio violenta ab omnibus musculis exterioribus, qui sunt quatuordecim numero; necnon ab illis, qui scapulas mouent, opem ferentibus etiam musculis abdominis, efficitur.

Et huiusmodi inspiratio illa est, in qua tantus aer attrahitur, quantus capi

B à pulmonum capacitate potest, qua inspiratione egent illi, qui vtres inflant, necnon tibicines, & tubicines: huic verò contraria expiratio violenta, fit à grauitate quidem costarum opem ferentibus musculis internis intercostalibus: quare in expiratione naturali nullus musculus thoracis agit.

In exufflatione autem cum sonitu, ex qua tussis producitur, cum sit expi-

C ratio violenta, nullus alius musculus ex Gal. doctrina existit, præter musculos intercostales, ex quo discursu vnicuiq; vestrum id compertum esse potest.

Est tamen notatione dignum musculos intercostales esse in duplici differentia; nam alij interni, alij externi sunt. Interni fauēt expirationi, externi verò inspirationi: vnde Galenus 4 de locis affectis cap. 7. dicebat musculos interco-

D stales simul cum diaphragmate quandoque magnę inspirationi fauere absq; ope superiorum musculorum, & sermō eius est intelligendus de externis, alioquin esset contradictio.

Sed fusiùs sequenti capite audietis tussis musculum diaphragma nō esse authorem, neq; illi opem ferre, nisi per accidens, quatenus in constitutione thoracis concidit. Sed in tractatu de læsa

E respiratione causas, & modum respirationis vobis enarrabo. Venio interim ad causas tussis, quas diximus internas, & externas esse posse.

DE CAVSIS TVSSIS.

Causæ igitur tussis sunt, quæcumque possunt excitare violentam

 exuf-

exufflationem cum sonitu. Verùm quidem tussis est duplex, alia naturalis, & alia præter naturam.

Naturalis nihil aliud est, quàm exufflatio cum sonitu, vel ab aliqua leui materia à capite illabente, vel ex materia à cibo, & potu excitata, qua ablata ab aspera arteria cessat tussis.

B Tussis præternaturalis rursus est duplex; vna, quæ fit per essentiam; alia per consensum à circumuicinis partibus: rursus & illa, quæ dicitur per essentiam, duplex est; vna, quæ humida vocatur, altera sicca. In priori aliquid expuitur, in sicca verò nihil.

Hinc est, quòd illa, in qua expuitur, aliquid, appellatur humida, in qua verò nihil expuitur vocatur tussis sicca.

C Hoc loco non inquirimus naturalis tussis causas, sed præter naturalis tantùm, quæ ad internas, & externas referuntur.

Internæ causę vel faciunt tussim humidam, vel siccam; si humidam, sunt humores, in trachæam, aut suos ramulos, & pulmonum substantiam illabentes, qui vel crassi, aut lenti, aut tenues, vel aquosi sunt.

D Auicennas notat aliquando materias crassas adeo esse, vt ad lapidis naturam conuerti videantur, quinimo Alexander Trallianus, à quo Auicennas accepit lib. 5. cap. 4. scribit quemdam obseruasse expuentem aliquando calculum, & quidem leuem, sed durum, & renitentem, ex crassis humoribus genitum, qui vel à capite in trachaam descendunt, vel à pulmonibus vasorum in ramos asperæ arteriæ percolantur.

E Sciendum est per substantiam pulmonum distributa esse vasa ab arteria venali, & à vena arteriali, ita constituta, vt in medio teneant vasa asperæ arteriæ: ab huiusmodi igitur vasis per transudationem effluit aliquando materia, quemadmodū est author 4. de par. vbi loquitur de iecoris, & pulmonum nutritione, proque humoris diuersitate tussis magis, & minus vehemens excitatur.

Cæterum contingit sæpè, quod colligatur materia quędam in thorace, quę in prædictis asperæ arteriæ ramificationes fertur, tussimque facit, vt in pleuritide, in peripneumonia, vomica thoracis, idque sæpè in phthisi obseruatur, vt suo loco intelligetis, & quamuis huiusmodi tussis à prædictis affectionibus excitata videatur esse per consensum, est tamen respectu partium thoracis per essentiam, quia hæ omnes vno amiculo accinguntur, nempe pleura, quæ est membrana succigens omnes costas, & inuestiens omnia thoracis instrumenta.

Addit Auicennas tumorem in pulmonum aliquibus partibus, aut etiam thoracis posse esse causam immediatā, & coniunctam ipsius tussis, quod sanè obseruamus in pleuritide, quæ est inflammatio pleuræ, vt suo loco videbimus.

Istæ igitur sunt causæ internę tussis humidæ. Tussis verò sicca, quàm tussiculam nonnulli appellant, in qua sæpè percipitur illa mala ad tussim dispositio quàm Græci κίχ..ον vocant, nihil aliud est, quàm leuis ad tussiendum impetus eādem proportionem cum tussi habēs, ac nausea cum vomitu habeat.

Nam quemadmodum nausea sæpè absque vomitu venit, ita huiusmodi ster tor, seu κ.'ρ.. contingit, siue præcedat tussim humidam, siue siccam; in humida enim tussi præcedere potest, quando aliqua portio humidæ materiæ, non tamen copiosè cadit, aut effluit in asperam arteriam, aut ipsius ramos.

Immediata igitur causa tussis siccæ, ex Auicennæ sententia, est mala complexio, seu intemperies calida, aut frigida, vel etiam sicca asperæ arteriæ, vt sæpè in febribus hecticis contingit, & in his, quibus vuea exesa est.

Sed enim causæ exteriores non faciunt

ciunt humidam tussim, nisi quis diceret ex vulnere illato sanguinem in trachæam fluentem posse efficere tussim, sed quamuis causa vulnerans faciat effluere sanguinem, non potest tamen dici vera, & immediata causa, quia sanguis, qui humor est, habet rationem causæ internæ.

Causæ tamen externæ possunt efficere tussim siccam, quemadmodum aer frigidus, aquilonius præsertim, vnde Hippocrates lib. 3. aph. 5. dicebat, in cõstitutionibus aquilonijs tusses, ac fauces irritari; aer namq; frigidus inspiratus asperitatem faucium, non modò inducit, sed asperæ arteriæ locos exasperat, & refrigerat, sæpeq; toti pulmoni, & pectori intemperiem inducit, hinc contingit homines arida, & sicca tussicula molestari.

C Quod quidem verum esse Galenus experientia confirmat, quia inquit homines cum spiritum attrahunt ad tussim prouocari, præcipuè cum illis loquentibus, aut os quoquomodo aperientibus multus aer, & repentè ingreditur, quod non euenit, vbi per nares aer trahitur, aut in cubiculo aer sit calefactus, quia paucus, & temperatus trahitur.

D Quod idem dicendum est, quando aer calidus, & siccus attrahitur. Alexander Trallianus fuit huius opinionis, vt existimet ab omnibus intemperiebus; nempe à calida, frigida, sicca, & humida, hanc tussim siccam fieri, quod tamen Galenus minimè admittit, quia intemperies humida non potest esse tantæ actiuitatis, vt tussim commouere queat.

E Dicamus igitur, quod quæcumque exterius facultatem habent aerem refrigerandi, aut calefaciendi, vel exiccandi, posse excitare tussim siccam.

Cæterùm fumus, puluis, & etiam prauus aliquis odor potest hanc tussiculam commouere. Istæ sunt causæ tussis essentialis, tam humidæ, quàm siccæ.

A Tussis verò per consensum est, quando comprimuntur partes, quæ sunt in thorace, quemadmodum contingit in inflammatione hepatis, aut in hydrope: id etiam obseruatur in liene tumefacto, & ventriculo malè affecto, ita vt diaphragma ab illis comprimi possit, vnde communicatur pulmoni, & trachææ compressio, ex qua tussis generatur.

B Ita vt dicendum veniat, quod tussis alia per essentiam, alia per consensum, sit per essentiam fit à capite, vel à partibus, quæ sunt in thorace, vt est pulmo, & pleura, in empyemate, ac phthisi. Per consensum fit ab hepate, liene, aut alijs partibus in abdomine contentis, diaphragma attingentibus, & sursum impellentibus.

DE SIGNIS TVSSIS.

Quod ad signa pertinet, facilè vnusquisque cognoscit tussim, quia affectus est omnibus notissimus, qui à nullo potest occultari, inquirenda tamen sunt signa, quæ demonstrent nõ solùm tussis speciem, seu differentiam, verùm quæ distinguere possint efficientem causam.

Sed quoniam dictum fuit materiam, quæ varia etiam esse potest, à duobus locis prorumpentem à capite in trachæam, & à vicinis vasis in ramos ipsiusmet trachææ transmitti, ideo signa primùm indaganda sunt, quæ à capite, & prædictis vasis materiam irruere doceant, deinde quæ speciem humoris designent.

Iam intellexistis in tractatu de catarrho, cum nihil aliud esse, quàm materiã à capite in aliquam partem illabentem; quod pro diuersitate partium, ad quas materia descendit, varia nomina sortitur, vt si ad nares coriza, ad fauces raucedo, ad asperã arteriam tussis vocetur.

Attamen non habuistis signa, quæ ostendunt materiam descendere ad asperam arteriam, nisi tussim, quæ sanè non potest demonstrationem facere ma-

teriæ descendentis à capite; sed benè quando materia à capite in arteriam asperā descendit, tussim excitari scimus.

Cognoscitur autem ex Auicennæ opinione fen 10. 3. cap. 3. tract. 3. qui mihi videtur afferre quinque signa.

Primum est, quod sensibiliter ægrotus percipit descendere materiā ad pectus.

Secundò sentit veluti distensionem quandam circa caput asperæ arteriæ.

Tertium est grauitas quædam laryngis. Ad hæc ad nares percipitur difficultas respirandi cum quadam, vt aiunt Barbaro latini, rascatione.

Demum adest quædam titillatio circa palatum, fauces, & laryngem.

Quod verò ex pulmone malè affecto tussis prouenit, vel cum ex venis ipsius in ramulos asperæ arteriæ aliquid illabitur, cognoscitur ex respirandi difficultate, quia ægrotantes videntur veluti suffocari, quod suo loco audietis, nempe in tractatu de peripneumonia.

Verum facilè habemus tussim fieri à læsa pleura, quia dolor semper adest in parte affecta: cognoscitur etiam eandē etiam per consensum ab hepate, à liene, à ventriculo, ijsdem de causis, quia huiusmodi partes afficiuntur, vnde inter alia signa inflammationis hepatis ponitur tussis, quod etiam dicendum est per consensū a toto abdomine; nā hydropici tussi affligūtur, per consensum videlicet.

His igitur comprehendere potestis, quando à capite, vel pulmone, aut alijs partibus fiat tussis humida, quamuis certè ea, quæ fit à partibus abdominis, per consensum fiat sicca; ita vt species tussis innotescat per id, quod expuitur, aut non expuitur, quia vt dictum est, quando expuitur, est humida, quando non expuitur, est sicca.

Cæterùm sicca tussis sæpè à causa fit exteriori, & quamuis possit etiam & humida à causa externa excitari, id facilè ab ægrotātis relatione haberi poterit.

At materiam frigidam, aut calidam, vel intemperiem humidam esse, A frigidam, aut calidam, vel siccam tam in pulmone, quàm in aspera arteria, patefit suis indicijs. Auicennas quatuor signa in medium affert, quibus materia cognosci potest; nam si color faciei ægrotantis primo vergat ad albedinem, corpusque scateat humoribus pituitosis, vt frigidis; si nullam in tussi habeat sitim, si à calidis iuuetur, & ex humoris frigidi euacuatione alleuietur B morbus, signum est certissimum, materiam esse frigidam.

E contra signa calidæ materiæ sunt sitis, inflammatio, iuuamentum, quod ex inspirato aere frigido ægrotantes percipiunt, adest etiam magnitudo, & pulsus frequentia, nec non facies rubet. Auicennas, qui fuit huius opinionis, vt ab initio materie humida, sed cum mate- C ria tussis fiat, docet signa ab ætate desumpta, quia senes, & decrepiti eam patiuntur: addit pulmones esse humectatos hac humida materia.

Sed huiusmodi signa multitudinem frigidæ materiæ potiùs arguunt, quàm qualitatem humidam.

Dicet quis, quomodo cognoscitur, materiam tenuem esse, aut crassam. Dicerem, quòd crassities sæpè ad frigidi- D tatem, tenuitas verò ad caliditatem referri possit, & quamuis crassa, & tenuis materia hac de causa habeatur, quod ab ægrotantibus expui non possit, vt Galenus author est 4. de locis affectis cap. 8. non tamen eadem est vtriusq; ratio.

Crassi enim humores ob ipsorum crassitiem, ac glutinositatem, qua partibus valorum tracheæ adhærent, ab e- E xufflatione, quamuis valida, abstergi nequeunt; hinc non possunt extra duci; è contra humores tenues veluti aqua franguntur, ac per ramos tracheæ dissipantur, & vbi eleuari tunc inter tussiendum à spiritu conantur, effluunt, vt præcitato capite docet Galenus, hinc extra duci nequeunt, quod in tenuissimas frangantur partes, quæ à flatu exeunte eleuari nequeunt.

Et

Et cognoſcitur, quando humor craſſus eſt, ob ſui grauitatem, quam in partibus, vbi aderit, facit; tenuis verò, quia partem ſua tenuitate affert, & ſæpè mordet. Addatis, quod aliquando ægrotantes expuunt aliquam portionem humoris, ex qua poteſt cognoſci; at in tenui materia nihil vnquam expuitur, aut ſaltē quid tenue, & in pauca quantitate.

Sed rurſus dicet quis, quomodo poſſumus dignoſcere tuſſim ſiccam factam à pura intemperie, ab ea, quæ eſt cum tenui materia? Dicendum eſt poſſe diſtingui ab inuicem ratione cauſæ, quia in ſicca præceſſit aer frigidus, vt in boreali conſtitutione & locis frigidis contingit, in quibus aſpera arteria, & pulmones refrigerantur, vel præceſſit febris quædam, quæ aſperam arteriam exiccauit, aut exaſperauit.

Cæterùm etſi dictum ſit nihil, aut parum expuere ægrotantes in tuſſi à materia tenui, hoc eſt reſpectu illius tuſſis, quæ à materia fit frigida, in qua, licet non ſemper, quando tuſſis moleſtiam infert, expuunt ægrotantes; nihilominus tandem aliquid expuunt.

Vnde Trallianus hiſtoriam cuiuſdam ęgrotantis refert, qui in tuſſi à materiā craſſa producta ſemper tuſſiebat, nihil tamen expuebat; tandem vbi expuiſſet quemdam calculum, fuit à tuſſi liberatus; at vbi materia tenuis eſt, aliquid quidem expuunt.

Sed notatione dignum eſt, quod illi, qui ob trachææ aſperitatem, aut nudam intemperiem tuſſiunt, nihil prorſus expuunt, & hoc eſt certiſſimum huius tuſſis indicium, & hæc de ſignis.

DE FVTVRO EVENTV TVSSIS.

IN curatione vniuſcuiuſq; morbi optimum eſt, docente Hippocrate, præſagiorum prouidentia vti, nempe cognoſcere oportet, an curatio ex voto ſuccedere poſſit, necne, quia vbi medicus ex præſentibus prædicit, quę ægrotis euentura ſunt, & res quemadmodum prædicitur, ſuccedit, ęgrotantes fidem libentiùs illi pręſtant, exiſtimantes ſe morbum proprium, & curationem agnoſcere.

Nam qui rectè pręcognoſcit euentum morbi futurum, ſcit etiam rectè curare, quandoquidem recta precognitio morbi, & cauſarum ſuarum ſupponit veram ſcientiam, quam ſi quis probè habere poterit, abſque vllo dubio egregiè ipſius inſtituet curationem.

In præſenti caſu medicus euentum cognoſcens futurum, ſcilicet morbum ſalubrem eſſe, vtitur medicamentis, & victus ratione ad illam conſequendam idoneis. Verùm vbi agnoſcat rem in anguſto eſſe, ac morbum deploratum, prędictione affinibus, & aſſiſtentibus facta, curationem palliatam, vt dici ſolet, inſtituit, aut ęgrotantem non attingit.

Quamuis exiſtimem impium eſſe, & à Medico Chriſtiano prorſus alienum, ægrotantibus denegare auxilium, ſaltē; quod in caſibus periculoſis, atq; ambiguis conuenit; nam in deploratis, non oportet ad medicamentum generoſum accedere, ſed id agendum, quod aliquo ex pacto valeat ægrotantium animum ſubleuare; quia dum ipſi videot ſe non eſſe prorſus derelictos, patienter infortunium, ac præſentem calamitatem tolerant, animamque ſuam ad moriendum cò libentius diſponunt.

Quare cum huius opinionis cum Cornelio Celſo, nunquam denegandum eſſe auxilium pot ea ſaltem medicamenta, quæ nullum afferre poſſunt virtuti detrimentum.

Vbi igitur cognouerit medicus validā eſſe virtutem, poſſeq; ſuperare morbum, tunc temporis audacter omnia ſunt pro ratione adminiſtranda, atqui ſi virium robur à morbi ſęuitia, & feritate ſit omninò ſuperatum, virtuti, quantum fieri poteſt, per victus rationem ſuccurrendum, ac malitiei morbi occurrendum.

Quod

Quod si res ex voto non succedat, Medicus suo officio saltem functus est; nam quemadmodum orator vtens optimis medijs ad persuadendum, si tamen intentum non habeat, non propterea dicendum est ipsum à suo persuadendi munere defecisse, cùm id contingat ex mala audientium dispositione, sic in omnibus morbis semper medici debent id agere, quod pro ratione, & charitate Christiana agendum esse videtur.

Primò quidem tutò curatio instituenda, salubrisq; euentus est expectandus, quando tussis non est antiqua, vel prouenit ex nuda aliqua intemperie, siue calida hæc sit, siue frigida, & præsertim quando causa est primitiua, & extrinseca.

Quod idem existimandum est, vbi ob asperæ arteriæ asperitatē contingat, & eò citius, & perfectius si eueniat iuueni; & quamuis Galenus scribat lib. 5. meth. med. cap. 13. iuuenem quendam ex tussi ab intemperie frigida sanguinem expuisse, non tamen tollitur, quin possit huiusmodi frigida intemperies tolli, ea ratione, qua Galenus hunc curauit.

Difficilè curatur tussis ab intemperie frigida proueniens, quæ extra causam fouentem habeat, quemadmodum accidit in constitutione aquilonia, de qua Hippocrates 3. aph. 5, loquens dicebat hanc tusses, & faucium asperitates excitare, quemadmodum etiam de austrina iudicium ferre possumus.

Vnde in illis locis, & anni temporibus, vbi tales vrgent aeris constitutiones, raucedines fiunt; & tusses, quæ certè non sunt facilis curationis, & eò difficiliùs, si in senibus euenerint, quamuis tussis à quacunque causa in senibus accidens inducias quandoq; faciat, nunquam tamen hominem liberat.

Quando tussis ex destillatione à capite euenit ex tenui, acri, calida, & mordaci, aut etiam salsa materia, ex Galeni sententia periculosa admodum est; nam siue excernatur, siue non, semper perniciosa est, quia si extra non pellitur, tunc in pulmonibus remanens, eos exulcerat, & ad phthisim, ac tandem ad mortem hominem deducit.

Si verò materia expellatur, fit tussis vehemens, hinc caput repletur, atque deorsum materiam effluit, periculum tandem est, ne vas aliquod in pulmonibus, aut aspera arteria disrumpatur.

Si in senibus, aut virtute languentibus euenerit, casus omninò est deploratus; si pueris, dicebat Auicennas, periculum esse, ne ipsi in herniam, aut venæ fracturam, vel sanguinis, aut saniei sputum incurrant, aut etiam in phthisim. Idem sentiendum est, quando acris, & calida materia à vasis pulmonum ad ramos tracheæ regurgitat.

Tussis à materia crassa, quæ in pulmonibus sit impacta, pro diuersitate affectionis pulmonis variè curabilis redditur, vt videbimus in peripneumonia, pleuritide, & huiusmodi thoracis alijs præter naturam affectibus, qui cùm à varijs causis proficiscantur, tusses etiam variè curabiles generant, sed de his suo loco, quæ omnes, si cum virtute languida contingant, nihil boni sperare permittunt.

Tandem tussis in mulieribus vtero gerentibus, quæ diu perduret, fœtui non nisi detrimentum, & etiam sæpè abortum concitare potest; si tussis hydropicis superueniat, malum est, vt 6. aph. 35. Hippocrates scriptum reliquit. Tādem, vt vno amplectar verbo, tussis est mala, siue à tenui, siue à crassa materia proficiscatur, vbi hominem languidę, ac debilis virtutis corripiat; vt plurimū enim res in angusto est, ideo curationem validam euitare oportet.

DE CVRATIONE TVSSIS
per victus rationem.

TRibus medicinæ instrumentis non secus atque aliæ præter naturam affectiones tollitur tussis, diæta scilicet, phar-

pharmacia, atque chirurgia, quæ eo tendere debent, vt causam ante omnia remoueant.

Nam si intemperies calida sit, refrigerare opus est, si frigida calefacere, & quæ exasperata sunt, lenire; at si ex aliqua fiat materia, curandum est, ne amplius in corpore generetur, quæ genita est, non feratur in partem affectam, videlicet in tracheã, aut suos ramos: quod verò iam fluxum est, illud expellendum, aut saltem, ita præparandum, vt expelli queat.

Nam quamuis causæ antecedenti per victus rationem, per pharmaciam, & per chirurgiam possimus occurrere; causa tamen coniuncta non nisi per exufflationem auferri potest, quamobrem nihil aliud operari circa eam medicus poterit, nisi ipsam præparando, & disponendo, vt expellatur.

Quod ad victus rationem spectat, vel studemus satisfacere indicanti vitali, aut præseruatorio, vel vtrique simul quemadmodum rationabilius videtur. Si primo modo, sunt omnia, quę ore assumuntur, veluti cibus, qui debet esse facilis coctionis, & boni succi, facilisque distributionis.

D At si secundo modo, tunc respicienda est causa; nam aliquid proponendum est, quod causæ satisfacere possit, quare vbi materia crassa fuerit, attenuanda est, vbi tenuis, & mordax tunc in crassantibus, & refrigerantibus vti opus est.

Aliquando per victus rationem cogimur virtutem sustinere, ideo non semper possumus ad præseruatorium indicans mentem adhibere, sed quidquid sit in hoc casu, quantum fieri potest in victus ratione instituenda causam respicere debemus.

Primis igitur diebus à quacunque causa eueniat tussis, siue cum materia, aut sine materia, paulo tenuiori victu vtendum est. At si vtrumque indicans respiciamus, cum cibis admiscenda,

A quædam sunt, quæ respiciant causam; & tunc præcipimus speciem illam alimenti, quæ medicamentosa vocatur.

Quamuis vbi intemperies sit calida, siue cum materia, siue minimè, iuscula quædam ex carne pullorum, aut vituli, vel etiam agni, aut capreoli, vel pedum veruecum, & vitulorum paranda sunt,

B in quibus nonnulla ebullierint pectoralia, quæ refrigerandi facultate polleant citra adstrictionem, quemadmodum sunt capillus veneris, adianthum, folia papaueris, flores violæ, iniubæ inter fructus, sebesten, pruna dulcia, semina papaueris, melopeponum, psyllij, violarum.

Ex iure ita arte præparato, potestis conficere fercula, vt panē tritū: confert

C & cibus factus ex mica panis decocta cum aqua sacchari, & oleo amygdalarum dulcium recenti: vel cremorem ptisanæ, aut etiam ptisanam integram potestis parare: sed à principio vsque ad septimam solis ferculis prædictis ęgrotantem nutrietis, ipsumque à carnibus abstinere iubeatis, post septimum verò prædictæ carnes elixę concedi debent.

Auicennas commendat fructus frigidos, quemadmodum sunt cucurbitæ, cucumeres, & pepones, ex quorum pulpa decocta facit ferculum, quod vulgò menestra vocatur, simul cum oleo amygdalarum dulcium: amygdalata etiam tum ex iure prædicto, tum ex aqua optima sunt.

Laudat etiam spinacia cocta simul cum amygdalarum dulcium oleo præparata; in secunda mensa caseus recens

E sine sale à Nicolao Florentino sermone 4. tract. 2. tamquam optimus cibus commendatur, qui etiam rationem medicamenti habet.

Inter fructus mora, iuiubæ, pruna dulcia, amygdalę recentes optimæ sunt. Fructus in catarrho à materia calida, & tenui sint cucurbitæ, melones, cucumeres, amygdalæ dulces recentes, mora, iniubæ

subæ, pruna dulcia, sebesten, caseus recens, lac.

Sunt, qui lac vaccinam coagulatum summè laudant, quod non improbo, vbi ante omnia ieiuno ventriculo accipiatur, quia aliàs facilè corrumpitur, hinc statim vbi primò iniectum fuerit, deorsum statim illabitur, nec facit alios cibos corrumpere.

Pro potu aqua hordei ab Auicenna proponitur toto curationis tempore; probat etiam aquam decoctam, aut fontanã limpidã, cui iulapium violatum admixtum sit, vel etiam aquam hordei decoctam cum cancris fluuialibus, abiectis eorum extremitatibus, atque pulchrè, antequam cum aqua hordei bulliant, cum aqua cinerum ablutis.

Vt paucis rẽ absoluam in tussi à calida causa omnia euitanda, quæ acria sunt, & salsa, & quæ arteriam asperam irritare valent; in cæteris verò rebus non naturalibus omnia debent esse moderata, aer tamen eligendus est, qui frigidus sit, & in passiuis qualitatibus temperatus, qui nisi adsit secundum naturam, arte comparandus est.

Curandum quoque, vt aluus lubrica sit, & nisi à natura id beneficij habeat, à nobis producendum est medijs clysteribus lenibus, & qui nonnihil refrigerandi facultate polleant, vt caliditatem remittere, & humores in illis partibus contentos attemperare valeant.

Si verò causa sit frigida, vel sine materia, aut cum materia, quamuis in genere alimenti, vt alimentum est, curatio huius cum superiori conueniat, differt tamen ratione causæ, quia sumus in causa contraria; nam ibi erat refrigerandum, hic è contra calefaciendum.

Proinde illis, qui in tussim incidunt ratione intemperiei frigidæ, etsi proficiat alimentum, quod ope medicamenti calefaciendi virtutem habeat, est tamen communis omnium Medicorum

A opinio, quod huiusmodi tussis expellatur per inspirationem retentam, & aeris inspirati caliditatem, aer inspiratus, & diù compressus, & per exufflationem transmissus, præter quam quod materiam in cauitate contentam extrapellit, etiam calefacit ipsam arteriam.

Carnes igitur prædictæ optimę sunt, sed non partes glutinosæ. Verùm melius est eas assatas, quàm elixas comedere: B aues montanæ summi sunt iuuamenti: hæ omnes sunt cum cinnamomo, caryophyllis, nuce muscata, saluia, rosmarino, & huiusmodi pulchrè condiendę.

Auicenna proponit frumentaceam ptisanam cum vino decoctam, quę omnia etiam conueniunt, vbi materia crassa est, & viscosa, sed etiam aliqua, quę C attenuandi facultatem habent illis admiscenda sunt, quod etiam ostendimus, vbi egimus de catarrho à causa frigida, crassa, & viscosa.

Panis optimè fermentatus valet, cum quo etiam anisi semina, fœniculique posita fuerint. Nicolaus Florentinus panem ex spelta probat. In secunda mensa auellanæ, amygdalæ amaræ, dactyli, pinei, passulæ, sebesten, arundines mel- D litæ ex vsu sunt, caricæ commestæ simul cum amylo, aut nucibus non modò prosunt sed omnem antiquam tussim remouent.

Nicolaus Florentinus scribit nucem pineam accipiendam cum sua testa, seu cortice, eamque prunis ardentibus ponendam, quousq; comburatur totus cortex, deinde nucleos mundato, ipsosque E tussientibus concedito, quod genus cibi non modò valere ait, sed antiquam tussim remouere. Idem dicit de auellana, quæ à cortice mundata sit, deinde contusa, & trita, & cum mulsa, aut hydromelle ægrotanti pro cibo oblata fuerit.

Pro potu vinum conceditur tenue, & vt aiunt olygophorum, quod nonnihil dulcedinis habeat, quia non modò ad

ad sitim extinguendam valet, sed etiam opem fert expulsioni materiæ per asperam arteriam.

Quod ad alias res nonnaturales attinet, exercitium fieri debet summo mane, quod moderatum sit, thoracem quandoq; frictionibus attingere expedit, præcipuè vbi adest intus materia.

Vigilandum est magis, quàm dormiendum, & quemadmodum dictum fuit in tussi à causa calida, euitandæ sunt animi affectiones, quæ ad iram, aut alios immoderatos motus hominem ducere possint, ita in hoc casu huiusmodi pathemata videntur aliquando posse proficere.

De inanitione, & repletione id dicendum est, quod supra dictum fuit, nempe curare oportere, vt aluus singulo die fluat, quæ vbi à natura talis minimè fuerit, arte supplendum est, cum clysteribus ex communi decoctione factis, cui insit diaphœnicon, aut diacatholicon, vel quidpiam tale, quod possit materiam à faucibus, & thorace reuellere.

Placent etiam suppositoria, quæ ex melle, & sale sint facta, aut quæ agaricum, vel salem gemmæ, aut quidpiam tale, quod expultricem intestinorum validè irritare possit, atque deorsum materiam attrahere; hæc de victus regimine.

Clyster in tussi à materia calida.

℞. fol. maluæ,
Violar. ana manip. j.
Hordei sine cortice, vnc. ij.
sem. frigidorum maior. drach. ij.
Spinaciorum, manip. ß.
Bull. in aqua s. a.
℞ huius decocti lib. j.
Olei violati,
Amygd. dulc. ana vnc. j.
Diacathol. vnc. j.
Salis, drach. j.
Vitelli oui, num. j.
Fiat clyster.

Clysteris exemplar in tussi a materia frigida.

A ℞. fol. Mercurialis
Parietariæ, ana misc. j.
Saluię,
Bettonicæ, ana manip. ß.
Sem. carthami, vnc. ß.
Anisorum,
Fœniculi, ana drach. ij.
Agarici albi in petia reuoluti vnc. ß.
Bull. s. a. in aqua.
℞ huius decocti lib. j.
B Diaphœnici,
Hieræ logadij, ana vnc. j.
Salis gemmæ, drach. j.
Fiat clyster.

DE CVRATIONE TVSSIS per Pharmaciam.

Rectè quidem Nicolaus Piso scriptum reliquit tussim esse symptoma, ideoque nullam ei competere C curationem certum est; nam, vt aliàs audiuistis, tria sunt, quæ curationem omnium morborum perficiunt, nempe indicans vitale, præseruatorium, & curatorium.

Vitale indicans sui conseruationem requirit, præseruatorium indicat sui inhibitionem, vel vt melius dicam, præ- D seruatoriū; curatorium verò indicat sui ablationem, sed alia, & alia ratione, cùm indicans præseruatorium à causa antecedenti desumatur, quæ non facit morbum actu, sed parata est ad illum faciendum, ideo è corpore quidem est auferenda, ne in locum ferri possit, vbi morbum faciat; tunc enim rationem haberet indicantis curatorij, quod indicat sui ablationem, sed per medicamentum particulare, illud denique auferri E debet per medicamenta vniuersalia totum corpus respicientia.

Tussis igitur de senullum ex dictis est, sed quia causam habet tum antecedentem, tum coniunctam, ideo ratione causæ, indicat sui ablationem, cum autem causa antecedens ea sit, quæ morbum augere possit; causa verò coniun-

ʃta ipsum morbum faciat, omnis medendi ratio requirit, vt in primis curemus, ne augeatur morbus, deinde morbum auferamus.

In proposito casu non semper adest causa antecedens, sed solùm coniuncta, quemadmodum in tussi ex intemperie sicca, & frigida, siue calida, vel vt contingit in asperitate trachææ, ideoq; non est, vt multum laboremus, nisi in auferendis huiusmodi intemperiebus.

Nam vt supra diximus, intemperies frigida tollitur calidis, tam per inspirationem, quàm per aeris cohibitionem, quamuis medicamenta illi proficiant, quæ audietis conferre tussi à materia frigida: de quibus paulo post.

At vbi contingat tussis propter trachææ asperitatem, tunc lenientibus vtendum, & ijs præsertim, quæ antiquitus vocabantur arteriaca. Arteriaca quædam sunt ita propriè dicta, quædam verò hypoglottida appellata, quemadmodum est sacchurum candidum, aut violatum, tragacanthum madefactum in aqua capillorum veneris, aut oleo amygdalarum dulcium, aut succus liquiritiæ, vel etiam saccharum cum oleo recenti amygdalarum dulcium.

Valet præsens medicamentum, & præcipuè vbi simul cum tussi adest raucedo, & est Benedicti Victorij medicamentum.

℞. Diatragacanthi frigidi,
Diacodij cum saccharo,
Diapenidij sine speciebus, ana vnc.j.
Addit Benedictus drach. j. boliarmeniæ s. p.

In hoc tamen casu placet, vt abstineatis à bolo, quia venit humectandum, ac leniendum, quod est exasperatum, proinde accipite syrupi violati ad vnc. ij. & efficite ad formam loch, seu iulapij fluidi.

Sed tussis ab huiusmodi causis facta respectu illius, quæ à destillatione è capite procedit, vilipendenda est, maximè verò facienda illa est, quę à capitis destillatione deriuat, præcipuè si à materia tenui, calida, acri, & mordaci fiat, quam uis nec illa, quæ fit à salsa destillatione, sit spernenda.

Primò igitur dicamus de tenui deinde de crassa. In communissima medendi ratione conuenit curatio vtriusq; in hoc, quod primò materia est prohibenda, ne ad trachæam, aut pulmones labatur; sed crassa, nisi præparetur, non potest è corpore educi; hæc verò potest quidem, vt alibi intellexistis, quia humores tenues à loco ad locum moti nulla facta præparatione possunt, & debent educi, præcipuè si turgeant.

In hoc casu, etsi non sint turgidi, nihilominus possunt hominem suffocare, quod peius est, quàm si humores turgerent. Verùm non possumus in hoc affectu primùm corpus à cacochymia expurgare, deinde ad particularia medicamenta tussim sistentia accedere, sed cogimur, & symptomati, & causæ succurrere simul.

Et quamuis Auicennas nihil de purgante medicamento in hoc casu dicat, nihilominus illud non negat, quia supponit primùm habendam esse curam totius corporis, ea autem est, vt tollatur, quando necessitas instat, causa antecedens, nempe cacochymia totius corporis, deinde capitis.

Medicamenta autem, quę in hoc casu conueniunt, sunt, quæ humorem peccantem expurgare valent citra molestiam: inter alia mihi probantur summopere isthæc.

Sub forma potus.

℞. Iuiùbarum,
Sebesten, ana num. iij.
Passularum, vnc. ss.
Violarum,
Liquiritię, ana scrup. ij.
Caricarum pinguium, num. ij.
Fiat decoctio in aqua fontis.
℞. huius decoctionis, vnc. iiij. cui infunde.

Rha-

Rhabarb. drach. j
Facta expressione dissolue,
Cassiæ nou. extr. vnc. j.
Mannæ fortis vnc. ij. misce.
Sub forma pilularum.
℞. pilul. aurearum,
Sine quibus, ana drach. j.
Diagridij, gr. vj.
Fiant pilulæ num. vij. & aurentur.
Sub forma boli.
℞. Diasebesten Montagnanæ,
Diacathol. cum dupl. rhabarb. ana drach. vj.
Cum saccharo fiat bolus.
Vel sic.
℞. Corticum myrobalan. citrinorum, vnc. ß.
Granorum myrti,
Iuiubarum,
Sebesten, ana num. x.
Glycyrrhizæ mundæ,
Passularum enucleat, ana vnc. ß.
Agarici ligati in petia, drach. ß.
Bulliant omnia in suff. quant. aquæ vsq; ad consumptionem medietatis, & cum prædicta colatura dissolue mannæ frondis vnc. ij. pro diuitibus, & pro pauperibus.
℞. Cassiæ, drach. j. aut penidiorum, vnc. iiij.
Elect. ros. Mesue,
Elect. de dactylis ana drach. j. ß. Misce, & fiat potus.

Facta purgatione non est, vt abstineamus ab illis medicamentis, quæ humoris acrimoniam remittere valent, atque ipsum attemperare, & refrigerare, vt sunt syrup. violat. syrupi de portulaca, de papauere cum decoctione hordei excoriati, iuiubarum, liquiritiæ ad vnc. ij.

Vel potestis præparare loco syrupi hanc potionem, quam ægrotanti diluculo offeratis.
℞. Aquæ hordei, vnc. v.
Diacodij cum saccharo, vnc. ß.
Misce, & calefactum tussienti exibendum erit.
Vel sic.

A ℞. succi ab hordeo recenti extracti, vnc. ij.
Pulu. diatragacanthi frigidi, drach. ij.
Misce, dissoluantur cum aqua decoctionis glycyrrhizę, iuiubarum, & passularum enucleatarum ad vnc. iiij. aut v.
Vel potest syrupus ad hunc modum componi.
℞. Syrup. myrtini
Violati,
B De iuiubis. ana vnc. ß.
Aquarum vngulæ caballinæ, quam farfaram vocant.
Aquæ plantaginis, ana vnc. j. ß.
Misce.

Hæc sunt medicamenta, quæ causam antecedentem respiciunt, quæ verò causam coniunctam, & partem affectam curant, sunt plura, vt vnusquisque
C vestrum apud scriptores videre poterit.

Causa hęc coniuncta est materia tenuis, acris, & mordax, indicans primò sui incrassationem, & refrigerationem, quæ nihil aliud est, quàm præparatio, vt faciliùs possit expelli, quia vt dictum est, tenuis materia à flatu, vt aqua dissipatur.

Illa itaque materia, quæ in fauces, asperamque arteriam cadit, cum tenuis
D sit, incrassari debet, alioquin nunquam poterit à flatu per exufflationem impulso in os ob sui tenuitatem, eleuari, vbi verò incrassatur, corpulentiam acquirit, & tunc eleuari à flatu potest.

Medicamentorum autem, quæ id efficere possunt, plura, vt dixi, sunt, inter quæ vsitata magis sunt syrupus violatus, de iuiubis, papaueris, de nymphæa, cum aqua violarum, aut hordei,
E vel prunorum, & huiusmodi.

Communissima medicamenta sunt, antitodum illud tam celebratum, quod ex papauere conficiunt, quod diacodion vocatur: est & diatragacanthum diapenidion: sunt præterea pilulę illæ, quas ob effectum, quem præstant, bichichia appellant,

nempe, quia tussim sistunt, & compescunt.

Hæc omnia per frustula exigua in ore, & sub lingua posita liquescunt, & paulatim deorsum descendunt, & per transudationem gulæ ad asperam arteriam transfunduntur, quamuis etiam per superiora ad epiglottidem aliqua portio percoletur.

Semper igitur aliquid ex prædictis medicamentis, siue sub forma liquida, siue sub solida, opus est, vt ægrotantes in ore detineant, quantum saltem fieri potest: compone etiam medicamentum hoc modo.

℞. penidiorum, vnc.ij.
Diatragacanth. frig. vnc.j.ß.
Vuarum passarum, vnc.ß.
Sem. maluæ,
Gossipij, ana drach.j.
Cum syrupo adianthi fiat loch, quod quod eclegma Græcè dicitur.

Cæterùm quando adeo tussis infestat, vt ægrotantes dormire nequeant, optimum omnium est medicamentum huiusmodi.

℞. pilularum de cynoglossa, drach.j.
Cum syrupo rosf. fiant p. num v.
Quarum vnam accipiant per horam à cœna.

Sunt & aliæ pilulæ, quas Benedictus Victorius summè laudat, quarum vna accipienda est singulo die ante prandium, ex cuius vsu tussis sedatur, vt

℞. pilularum mastichinarum Conciliatoris ad drach.j.
Agarici trochiscati drach.ß.
Pil. aurearum prædictarum, scrup.ij.
Misce, & cum syrupo violato f.p. numero x.

Ex his vnam assumant spatio horæ vnius ante prandium: & hæc sunt medicamenta pro tussi à materia calida. Potest etiam totus thorax inungi vel oleo amygdalarum dulcium, vel oleo violaceo.

Modò videndum est, quid facto opus sit pro tussi remouenda, quæ à materia

A crassa producatur. Hæc autem duplex esse statuitur, nempe salsa, & non salsa, & quamuis in vtraque causa attenuandum sit, nihilominus in salsa nonnihil refrigerandum est.

Sed antequam particularia medicamenta exhibeantur, euacuanda est causa antecedens in capite, & toto corpore contenta, quæ cum non possit euacuari, nisi attenuetur, ideo opus est

B primùm materiam pręparare syr. de hyssopo.

De liquiritia,
Capillorum veneris,
Melle rosato,
Oxymelle simplici, oxymelle squillitico, ac decoctione hyssopi,
Liquiritię,
Passularum,
Marrubij,

C Scabiosæ,
Enulę campanæ,
Radicis iridis,

Vel loco decoctionis prędictis syrupis adde aquæ scabiosę, hyssopi, adianthi q. s. & fiat syrupus. s. a.

His syrupis materia vbi fuerit pręparata, indicatur nobis euacuandum esse cum manna forti, & agarico, vt

D ℞. mannę fortis, vnc. iiij.
Agarici trochisc. drac.ij.
Diaphœnici, vnc.ß.
Cum decoctione pectorali fiat potus.

Prodest etiam cassia ad vnc. j. cum vnc. ß. terebinthinæ, quod medicamentum in hoc casu mihi summopere arridet, eò quòd vim abstergendi habeat, intestinaque à fęcibus, & humori-

E bus pituitosis euacuet, inde per partem post partem, vt aiunt, ab hepate, ac etiam à capite, & thorace trahat.

Pilulę de agarico, & rhabarbaro, pilulæ de hiera cum agarico, cassiæ, & mastichinæ non reprobantur. Benedictus Victorius conficit hoc medicamentum, & illi summè confidit.

℞. diacebesten lenitiui vnc.j.

Elect.

Elect. de dactylis, vnc. ſſ.

Fiat bolus cum ſaccharo, quam ęgrotus capiat per quatuor horas ante prandium. Si ęger à tuſſi liberetur his medicamentis, non eſt amplius repetenda purgatio; ſi tamen non perfectè curetur, iteranda eſt ſemel, & bis; & dum purgatio fit, opus eſt ſemper, vt aliquid ab ægrotantibus in ore detineatur, quod materiam attenuet, vt ea deinde facilè expui poſſit.

Inter alia propono vobis in hoc caſu electuarium probatiſſimum, cuius aliquam portionem in ore ægrotantes detinere debent, illud autem in hunc modum conficitur.

℞. terebinthinæ lotæ cum aqua capillorum veneris, vnc. iij.
Caricarum pinguium, num. iiij.
Olei amygd. dulc. recenti, vnc. ij.
Miſce, in mortario agitentur, quouſque formam accipiant electuarij.

Aliud ad idem.

℞. ſucci althææ, vnc. iij.
OEnulæ campanæ, vnc. j.
Penidiorum, vnc. ij. ſſ.
Amyli, vnc. j.
Sacchari diſſoluti cum aqua farfaræ, fiat electuarium.

Valent quoq; pilulæ bichichiæ, quæ ſunt in triplici differẽtia; aliç enim ſunt, quæ Galeno adſcribuntur, & paſta Curtij appellantur: aliæ ex ſolo tragacantho, & gummi arabico conſtituuntur, ſaccharo candido, liquiritiæ ſucco, & amygdaliæ ſunt, quibus additur, & lac amygdalarum dulcium recentium.

Sed volo, vt ad memoriam teneatis pulcherrimum, & vtiliſſimum medicamentum, quod ad hunc componitur modum.

℞. aquæ fontis clariſſimæ, lib. j.
Mellis albi, vnc. ij.

Bulliant vſque ad perfectam mellis deſpumationem, deinde paulatim infunditur farina amyli, lẽteq; ad ignem bulliant, ac ſpathula agitentur, quouſque aqua formam ſucci accipiat: huius-

A que medicamenti cochleariũ accipiendum eſt, & in ore detinendum, quia deorſum lambitiui in modum cadit.

Valet etiam loch ſanum, loch de farfara, tam ſimplex, quàm compoſitum, loch de pino Meſuæ, quorum ſemper aliquid in ore cõtinendum eſt. Loch maximè expertum omnium forſan vſitatiſſimum, & loch de ſtilla etiam valent in

B hoc caſu.

At propono aliud medicamentum à Benedicto Victorio ſummè commendatum.

℞. agarici optimi, drach. ij.

Bulliant in libra j. aquæ limpidiſſimæ vſque ad medietatis conſumptionem; deinde coletur aqua, & de colatura poteſt dari vnc. j. ſſ. ægroto in ingreſſu lecti, & etiam per tres horas ante

C prandium. In ore detentum optimum eſt medicamentum, quod vocatur ab aliquibus confectio beati Bernardini: illud Nicolai magis efficax eſt, quàm ſit ſimplex, ambo tamen appoſita ſunt, & pręſtantia medicamenta in hoc affectu.

Ad idem valent pilulæ cum agarico, & thure, & eſt medicamentum Matthioli, ab ipſo valdè vſitatum, componitur hac ratione.

D ℞. Agarici trochiſc, drach, ij.
Thuris, drach. j. ſſ.

Pulverizetur thus, & cum ſucco de hyſſopo, atque agarico admiſceatur, fiantq; pilulæ num. x. quarum vna ægrotus deglutiat ſingulo die à cœna per horam, quando it cubitum.

In materia ſalſa, magis iſtud medicamentum conuenit, quamuis etiam prædicta conferant, & quocumque tem-

E pore ægrotans in ore ipſum detinere poterit; id autem hoc modo conficitur.

℞. hyſſopi,
Saturiæ,
Calamenthi,
Praſſij,
Capil. veneris,
Farfaræ, ana m. j

Ra-

Radicum althææ,
Polypodij quercini,
Helenij, ana vnc.j.
Passul.
Glycyrrhizæ, ana vnc.ss.
Sebesten,
Iuiubarum, ana num.vj,
Seminum vrticæ, drach.j,ss.
Gossypij,
Maluarum,
Althææ, ana drach.ij.

Fiat decoctio in mulsa diluta ad vnc. xv. & postea addito sacchare optimo coquenda sunt omnia vsq;ad consistentiam crassioris syrupi: aliquando etiam potest addi oxymellis simplicis ad tertiam partem, & tres, aut quatuor guttulæ olei sulphuris, præsertim quando materia crassa est, quę expui nequeat: est Augenij lib. 7. tom. 2. cap. de tussi ferina.

Præterea sunt suffitus quidam, qui consueuerunt aliquod ferre iuuamentum, vt est ille factus ex folijs vngulæ caballinæ, & ex folijs tabacchi, quod aliqui herbam reginam vocant. Alius est communis, sed primus tamen magis ferè placet.

℞. Aristolochiæ,
Styracis,
Myrrhæ,
Galbani,
Butyri recentis, ana par. æquales.

Proijciantur super prunas, excitenturque, vt suffitus in os, & nares feratur.

Guglielmus Varignana pro suffumigio laudat styracem liquidam. Rasis noster in præsenti capite huic suffumigio addit arsenici rubei ad pōdus omnium, omniaque diligenter puluerizentur, & ex butyro vaccino conspergantur, postea fiant pilulæ paruæ, quarum vna accipiatur, & prunis, quando opus est, accensis inijciatur.

Tandem localia medicamenta in hoc casu ex vsu sunt extra thoracem adhibita, quemadmodum istud est.

℞. butyri antiqui insulsi

A Olei amygd. dulc.
Liliorum alborum, ana vnc.j.
Mucilaginis sem. althææ,
Mucilag. sem.maluæ, ana drach.j.
Croci, scrup.ss.

Misce, & cum modico cerę fiat linimentum, quo inungendus est thorax, & latera ipsius vtrinque. Oleum etiam chamæmeli cum butyro antiquo in hoc casu valet.

B Cęterùm quia solùm animus fuit docere curationem tussis à destillatione prouenientis, hæc autem procedit à capite tam in materia tenui, & calida, quàm in crassa, & frigida, atque etiam in salsa, cumque destillatio nihil aliud sit, quàm catarrhus, eadem sanè requirit medicamenta, quæ catarrho conuenire aliàs demonstrauimus.

C Hæc verò vel vniuersum corpus respiciunt, vel particulariter exhibentur, quemadmodum sunt illa medicamenta stomachica dicta, & particularius, quæ sub lingua continentur hypoglottida vocata.

Pręterea sunt & illa, quæ capiti applicari consueuerunt ad eius corroborationem, vt irrigationes supra suturam coronalem, pulueres, emplastra, cerata, cucufę, & id genus localia, de qui-
D bus egimus tam in calida, quàm in frigida materia, cap. de catarrho.

Defendimus nos eodem loco ab Alexandri apparente reprehensione Galenum, ostendentes perperam in eum inuexisse lib. 7. quapropter ad sistendam fluxionem, siue à calida, siue à frigida materia probatur ab omnibus practican-
E tibus ceratum illud à Montagnana compositum, quod capitale vocant: probatur etiam puluis capitalis eiusdem, de quibus omnibus cap. de catarrho fusè tractauimus.

DE CVRATIONE TVSSIS, per Chirurgiam. A

SEd præter hæc localia medicamenta, sunt qui proponant cauteriũ ad materiam reuellendam, sed de loco non omnes conueniunt, quandoquidem alij dicunt in sincipite, alij verò determinant in occipite cauteria facienda esse; sed in materia calida in sincipite, in frigida verò in occipite, & ratio ipsorum est desumpta à varia materiæ qualitate; nam dicunt crassam deorsum facilè ferri.

Ideo cum perforetur collum inter primam, & secundam vertebram, datur materiæ crassæ aditus, cum foramen fiat in cute, & in parte decliuiori ipsius, ad quam rationabile est materiam crassam tendere, sed quamuis huiusmodi opinio videatur primo aspectu aliquam veritatem habere; non est tamen simpliciter vera, quandoquidem naturę nihil sursum, nihilue deorsum est.

Sed huiusmodi positiones sunt respectu nostri, quare absque vlla defatigatione omnes nostri corporis partes tam superiores, quàm inferiores excrementa sua expellunt, siue sint crassa, siue tenuia ad partes sibi propinquas.

Vnde quando materia aliqua excrementosa in capite reperitur, siue fiat in capite, siue aliunde proficiscatur, cum non sit in vna ipsius parte, non poterit ea ad vnum locum protrudi; nam si ipsa continetur inter cranium, & membrana crassam, atque tenuem, aut etiam sub tenui, & in substantiæ cerebri superficie, siue crassa, siue tenuis fuerit, à natura protrudetur ad propinquiorem cutem, & præsertim ad eã, quæ est per cauterium debilitata, quemadmodum vbi sinciput ferro candenti perforatur, tunc ad illum locum peccãs materia propellitur.

Neque hæc materia poterit vnquam deorsum ad occiput ferri, quemadmodum è contra quando materia est in substantia cerebri, aut ipsius cauitatibus, faciliùs per cauitates ad spinæ latera deorsum propellitur per commodiorem locum, cum verò cutis eo loci fuerit perforata, facilè per locum hunc expurgabitur, quamobrem falsum est in B crassa materia esse affigendum cauteriũ in ceruice, in sincipite verò in tenui; nã non oportet perforare nisi habita consideratione loci, in quo materia continetur.

Sed quoniam sæpè occurrit materiã non solùm deriuandam esse, sed tollendam, ideo aliquando, vt diximus cap. de catarrho cogimur cauterium cruribus, aliquando verò & brachijs affigere, C eademmet ratione cucurbitas scapulis, lumbis, natibus, dorsoque applicamus; & hæc de curatione tussis per cauterij applicationem.

Quod ad chirurgiam attinet, vbi adsunt conditiones, nempe peccatum sanguinis in quantitate, aut motu, nec non & vires permittunt, est ad sanguinis missionem deueniendum, quousque D opus videbitur, modò euacuationis, modò reuulsionis causa.

Vnde Benedictus Victorius in sua empirica in tussi à materia calida, vtranque intentionem respiciens, iubet mittendum esse sanguinem primò ex vena communi dexteri brachij ad vncias quatuor; secundò verò mittit sanguinem ex cephalica eiusdem lateris.

E Et hæc sint satis dicta de tussis curatione à catarrho prodeuntis tam calido, quàm frigido: curationem autem eius, quæ à pulmonum vitijs exoritur, habibimus in tractatu de peripneumonia, & & pleuritide.

DE

DE ASTHMATE.

CAPVT QVADRAGESIMVMNONVM.

POst tractatum de tussi Rasis immediatè subiungit caput de illa specie difficilis respirationis, quam ἆσθμα vocant, ἀπὸ τοῦ ἀσθμαίνειν, quod anhelare significat, nomen deductum est, vnde asthma anhelatio, siue suspirii Latinè vertitur, quamuis ab aliquibus asthma translatum sit cantus, quòd homines veluti canere videantur.

At quantum in natura propositæ affectionis declaranda parcus sit Rasis, tanto prolixius de ipsa tractat libro continentis, sed supponens auditorem maximè versatum in affectuum præternaturalium cognitione, parte dignoscitiua relicta, ad curationem empiricam properat, quam in hoc 9. ad Almansorem intendit, circaque eam tamquam proprium scopum versatur.

Nostrum modò est, qui scholares in rationali curatione instruere conamur, primùm aperire, quis affectus præter naturam sit, quas habeat causas, quibus indicijs recognosci possit, & quid facto sit opus pro recta ipsius curatione instituenda.

Sed huiusmodi affectio respirationem lędit, hæc autem sit thoracis est actio; non secus enim, vt dicebat Galenus, atque ambulationis instrumentum est crus, ita est thorax respirationis.

Verùm ad faciendam respirationem, alia ministeria requiruntur, ac conueniant in ambulatione, quandoquidem ambulatio in animantibus ad benè esse est data; at respiratio ad vitam simpliciter est necessaria, ad quam peragendam tria requiruntur, vt Galenus author est libro de causis respirationis.

Vnum est materia; alterum est instrumentum; tertium facultas voluntaria.

Materia est aer, qui attrahitur per inspirationem, & extrapellitur per ex-
B spirationem: atque dupliciter est necessarius; nam inspiratus aer facit ad generationem spirituum animalium, & ad eorundem conseruationem; expiratus autem facit ad vocem, & ad loquutionem peragendam; natura enim aere inspirato, & expirato vtitur ad duo munera hæc obeunda, non secus atque faciat lingua ad duo præstanda officia, nempe ad sapores dijudicandos, & lo-
C quutionem edendam.

Instrumenta autem sunt plura, inter quæ præcipuum videtur esse pulmo, qui ex pluribus partibus est constitutus, nēpe ex substantia quadam carnosa, rara admodum, & fungosa, ex venis à vena arteriali ortum ducentibus, ex arterijsque ab arteria venali eductis.

Præterea ex illa arteria, quam aspe-
D ram vocant, seu trachæam, quę à supremis faucibus enata largo, & satis notabili ductu per ceruicem delata in omnes pulmones est distribuitur, & ex duplici parte, nempe cartilaginea, atque membranea constituitur.

Pars cartilaginea tamen non vnico modo est efformata, quandoquidem ad caput ipsius tres habet insignes, & nō vulgares cartilagines, ex quibus com-
E ponitur larynx, seu caput bronchij appellatum, reliqua verò constitutio ex circulis quibusdam facta est, formam sigmæ literæ referentibus, quo nomine & sigmoides sunt dicti, vbi verò in pulmones rami sunt destributi partes cartilagineæ appellantur bronchia.

Cæterum reliquæ partes huius sunt ex membrana constitutæ, ita vt ex cartilaginibus, & membranis circularibus tota

tota ipsius substantia composita sit ;

Cùm igitur ad hunc modum sit pulmo constitutus, famulatur respirationi quidem, sed non secundùm omnes sui partes, sed secundùm tracheam, seu aspe ram arteriam, nec tamen secundùm om nes ipsius partes, sed solùm per partem membraneam; nam cartilagineæ pro vo ce edenda sunt factæ, pars igitur asperæ arteriæ membranea ea est, cui respiran di actio debetur.

B Quare pulmo est respirationis instru mentum per asperæ ramos, facultas autem animalis ea est, quæ per musculos exercetur; nam musculi, vt audiuistis, sant instrumenta motus voluntarij: qua re ad respirationem faciendam requiruntur musculi thoracis.

Verùm quoniam respiratio constat ex inspiratione, & expiratione, inspiramus, quando aerem trahimus, in qua tractione necessariò sequitur, vt di latetur thorax; in expiratione verò necessariò constringitur, non potest autẽ nec constringi, nec dilatari, nisi medi antibus suis instrumentis, quæ sunt mu sculi.

Sed quia est Galeni axioma, quod ad motus oppositos vnius membri faciendos requiruntur oppositi musculi, ideo cùm dilatatio, & constrictio sint motus thoracis contrarij, opus est assi gnare musculos vtriusque, aut rem pau lò obscurã in thoracis motu declarare.

Dictum est aliam esse expirationem, & aliam inspirationem; rursus dicimus vtramq; esse in duplici discrimine; nam inspiratio, vel est naturalis, & ordinaria, vel magna, & violenta, quod idem dicendum est de expiratione.

Habetis hos terminos apud Galenum libro de causis respirationis. Inspirationi naturali contraria est expiratio naturalis. Rursus expiratio violenta, quæ est simultanea spiritus extra latio, quam idem Galenus efflationem appel lant, contraria est inspirationi violentæ, hac summa inspiratione egent illi,

A qui maximas voces sunt edituri, aut qui vtres inflant, vel tubas.

Stante igitur hac Galenica, & ob om nibus recepta doctrina, dicimus, quod ad respirationem faciendam thorax debet ex necessitate dilatari, atque constringi, quare erit opus, vt aliqui musculi inseruiant dilatationi ipsius, aliqui cõstrictioni, iuxta Galenicũ dogma lib. 1. & 2. de motu musculorum, vbi dicit contrarijs motibus esse destinatos sibi oppositos musculos, quorum vnum, dum agit, alter patitur.

Idque in apprehensione manus ipse probat; nam dum manus apprehendit, musculi interni agunt, externi patiuntur, & è contra; ita quoq; dicendum erit, quod cum thorax moueatur succes siuè motu contrario, habeat musculos

C destinatos tam dilatationi, quàm constrictioni.

Attamen idem Galen. lib. 2. de motu musculorum negasse visus est, dum declarat modum motus diaphragmatis, & describens motũ inspirationis naturalis subiungit, motus expirationis naturalis, quæ est naturali inspirationi contraria, nullũ prorsus musculum esse opificem.

D Sed vt rem hanc intelligatis, repeto diuisionem aliàs à me allatam de motibus voluntarijs; nam alij sunt, qui absolutè tales dicuntur; alij verò, qui coacti vocantur, eò quòd passionibus corporis inseruiant, inter quos motus thoracis connumeratur.

E In prioribus motibus faciendis semper reperiuntur musculi oppositi correspondentes suis oppositis motibus, & quando vnus contrahitur, alter extenditur; at in motibus coactis non ita res est, quia (vt audiuistis) in motu palpebræ est musculus aperiens, nullus est claudens, ita in musculis abdominis.

Idem quoque est dicendum de motu thoracis; nam cum, vt pulchrè Galenus docet, phrenis, seu (vt aiunt) septũ transuersum dilatet thoracem in inspiratione naturali, obque sui situm, & fi-

guram circularem, aliquid ei conceden dum est, quod alijs musculis natura tribuere minimè potuit.

Hinc est, quod dum totus agit in se, contra dilatat thoracem, & inspirationem facit naturalem, dum relaxatur, thorax constringitur, quæ constrictio à nullo fit musculo, quemadmodum supra dicebat Galenus.

Sed quia huiusmodi materia non potest tã breui explicari, scire est opus partes, quæ à musculis mouentur, plures habere constitutiones sui motus; nam aliæ sunt, quæ flectuntur, aliæ extenduntur, aliæ tensæ manent, aliæ reclinant, & aliæ decidunt.

In priori constitutione musculi suam faciunt actionem, oppositi patiuntur, vt quando flecto brachium, interni musculi agunt, exteriores patiuntur; quando verò è contra extẽditur idem brachium, musculi contrario modo affecti sunt; nam externi agunt, interni patiuntur.

Secunda constitutio est, in qua omnes musculi agunt tam vnius, quàm alterius partis, & dicitur constitutio tonica, vt quando brachium tensum suspenditur, atque sustinetur.

Tertia constitutio est, in qua musculi nihil agere videntur, & tamen aliqui, nempe interni agunt, vt quando sensim, sensim deorsum reclino brachium.

Postrema est, quando musculi agere videntur, & tamen nihil agunt, & est quando membrum sua grauitate deorsum cadit, quo stãte discursu, dico, quod thorax dilatatur à musculis.

Hinc est, quod vtraque tam naturalis, quàm magna, seu violenta inspiratio fit à musculis; nã inspiratio naturalis à solis phrenibus efficitur; expiratio verò naturalis illi contraria nullo eget musculo, quia costæ sua grauitate deorsum cõcidunt, fitq; motus similis decidentię.

At in inspiratione magna omnes musculi thoracis tam superiores, quàm inferiores, & illi, qui ad scapulas sunt, operantur; in expiratione verò costæ à

A musculis intercostalibus simul cum ipsarum grauitate deorsum ad pristinum locum trahuntur, fitque motus similis reclinationi.

Quod certè videtur rationi quam maximè consonum; nam in inspiratione naturali non admodum costæ dilatantur, hinc possunt suo pondere ad statum naturalem reuerti, neque musculorum ope egent; hi autem sunt muscu-

B li interni intercostales.

Cum igitur facultas animalis requiratur ad respirationem, hæc autem non possit operari, nisi suis instrumentis medijs, ideo necessarij sunt musculi thoracis. Verùm quamuis huiusmodi instrumenta non operentur, neque aer possit in tracheam, & ramulos ipsius, necnon pulmones recipi, consequenter fieri nequit respiratio.

C Sed statim ingeniosus percontabitur quodnam sit inspirationis primarium instrumentum? nec immerito, quia ex præhabito discursu colliget thoracem esse huic muneri destinatum, cum assimilatum sit cruri, quod est primum deambulationis instrumentum, quod etiam Galenus confirmauit libro de thoracis, ac pulmonis motu, tum etiam alibi, quamquam videatur aduersari au

D thoritati summi Philosophi 2. de part. anim. cap. 6. cuius opinionem Auerroes 2. coll. cap. 19 tueri conatur.

Sed possumus soluere controuersiam, facta hac respirationis instrumentorum diuisione; nam aliud instrumentum est, quod respectu cordis dicitur primarium, eò quòd haurit aerem, ipsumq; cordi per arteriam venalem transfundit, ex quo eius calor refocillatur, symme-

E triaque conseruatur, & istud est pulmo.

Sed quia pulmo eget motu thoracis; nam huius sequitur motum, vt Galenus prædictis locis pluribus comprobauit; pulmo enim dilatatur ad thoracis dilatationem, non autem dilatatur thorax ad dilatationem pulmonis, idcirco & thorax dicitur primarium instrumentum

tum

cum respirationis, pulmo secundarium.

At in relatione ad cor pulmo est primarium; nam quemadmodum Galenus in libello aduersus Erasistratum de eo, quod in arterijs continetur, dicebat arterias dilatari, non quòd repleantur, sed contra replentur, quia dilatantur; nam ab innata earum facultate dilatantur, inde replentur.

Pulmo verò è contra dilatatur, quia à musculis thoracis extenditur, deinde repletur thorax secundariò, stantibus his iam ad declarandam definitionem, & essentiam ipsius asthmatis properandum est, sed cum hoc sit symptoma actionis thoracis læsæ, nempe respirationis, erit vel ipsius abolita, vel deprauata, seu vt aiunt, diminuta actio.

Non primo modo, quia huiusmodi actio abolita, appellatur à Galeno 4. de locis affectis cap. penultimo apnœa, quę est thoracis omninò abolita actio, quę euenire solet mulieribus hystericis, apoplexia laborantibus, sopore affectis, catalepticisque; quare dispositio, quæ apnęam facit, communis est omnibus animalis partibus, vt dicebat eo loci Galenus.

Vnde asthma non potest referri ad actionis abolitionem, cum dispositio non sit communis omnibus animalis partibus, sed ijs tantùm, quæ ad vocatas spirituales referuntur; pertinet igitur ad deprauatam actionem, quam Gręci δύσπνοιαν vocant, hæc verò authore Galeno, genus quoddam est sub se continens duas differentias secundùm magis, & minus inter se differentes, vna est asthma, altera verò orthopnœa, quamuis idem Galenus aliquando nomine dispnœæ 6. de morb. vulg. com. 3. tex. 9. 3. de difficul. resp. cap. vltimo, accepit spiritum densum.

Vnde dispnœa est, in qua spiritus densus redditur, ac vbi fuerit magis densatus, asthma vocatur, & tandem vbi adeo increuerit, vt non possint ægrotantes

A respirare, nisi resurgant, ceruicemque erigant, tunc appellatur, vt dictum est, orthopnœa.

Quare Galenus nomine dispnœæ aliquando genus ad difficilem respirationem intellexit; aliquando verò speciem ipsius. Nunc intelligimus asthma, & orthopnœam esse species, seu differentias sub dispnœa contentas.

B De vtraque hac affectione agendum proponitur, & primò de asthmate, de quo 7. de comp. med. per loca cap. 6. scribit Galenus ad hunc modum, qui citra febrem densè respirant, vt faciunt, qui velociter cucurrerunt, ab accessione hac à medicis Græcis asthmatici, à Latinis anhelosi dicuntur: eosdem etiam ab alia accessione orthopnoicos vocãt, propterea quod thoracis corpus penitus

C rectum habere coguntur ob timorem suffocationis.

Eadem dicunt Paulus 3. lib. cap. 29. & Aetius lib. 6. 57. qui etiam addunt eos, qui affectione asthmatica laborant, medici consueuerunt appellare asthmaticos anhelosos, seu suspiriosos.

Celsus ante Galenum loquens lib. 4. cap. 4. dicebat esse malum apud Græcos aliud, atque aliud nomen habens,

D prout ipse morbus se intendit, omneq; malum in difficultate respirandi consistere.

Sed hæc dum modica est, neque strãgulat ex toto δύσπνοια appellatur, cum vehementior est, vt spirare æger sine sono, & anhelatione non possit, asthma, Latinis anhelitus, & suspirium dici solet, cum verò accesserit id quoq; vt non nisi recta ceruice spiritus attrahatur, ortho-

E pnœa nominatur.

Quare etiam ex Celso huiusmodi affectio ad deprauatam thoracis actionem pertinet, differtq; à dispnœa ratione intentionis, vt sit dicendum esse vehementiorem spirandi difficultatem, orthopnęam verò esse vehementissimam.

In huiusmodi affectionibus, inspiratio magna quidem est respectu dilata-

tionis thoracis,& quoniam parua quãtitas aeris intus attrahitur, hinc est,quod ægrotantes læsionem percipiunt, quod non tantum aeris attrahitur, quantum satis sit ad cordis refrigerationem, & proinde in orthopnœa, nisi eleuentur, sentiunt se suffocari.

Cæterum ab aliquibus orthopnæa ab asthmate distinguitur, quod asthma cum stridore, atque præfocatione inuadat, orthopnæa verò fiat cum thoracis B euersione, atque singultu.

Sed videamus, quid vterq; affectus sit. Galenus præcitato loco, cui Paulus subscribit, videtur asthma definiuisse, quod sit crebra, siue densa respiratio sine febre, qualis ijs inest, qui velociter cucurrerunt; quare est symptoma consistens in crebritate respirationis,immo dica,sine febre,ex passione pulmonum. C

Orthopnæa verò est densior, & crebrior respiratio, in qua ægrotantes videntur quasi suffocari, quare coguntur se eleuare, vt ceruicem rectam tenere possint.

Auicennas verò cap.39. tract. 1. fen x, tertij,scribit esse ægritudinem pulmonarem, cum qua patiens non inuenit excusationem ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus, quo laborat præfocatus, & festinatus. D

Quamquam autem Auicennas videatur discrepare à Galeno, si tamen rectè consideremus, videbimus idem sentire in affectionis natura enucleanda, quia ambo dicunt frequentem esse anhelitum, instar illius, qui aut festinat, aut velociter currit, aut etiam præfocatur; sed Galenus addit esse sine febre, quod Auicennas supponit, ita vt ambo velint esse frequentem anhelitum. E

DE PARTE AFFECTA IN asthmate.

SEd non admodum consentire videntur in parte affecta determinãda hi authores, quia Galenus ad læsionem actionis thoracis, quæ est respiratio, ipsam reducit. A

Verùm plures sunt partes respirationi famulantes, inter quas aliquæ inspirationi, aliæ expirationi tam naturali, quàm violentæ opem ferunt, in quibus est diaphragma, quod inspirationis naturalis est author.

Violentæ verò sunt musculi, quæ cũ nihil aliud sit, quàm thoracis dilatatio, sequitur, quod musculi illi, qui ipsum dilatant, eò quod sint dilatationis authores, lædantur.

Quæ res cum ita se habeat, potiùs videtur dicendum asthma, ac etiam orthopnœam esse affectiones præter naturam musculorum thoracis, non autem pulmonum, cùm faciant non minus ad expirationem,quam ad inspirationem.

Cum enim duo instrumenta vnam faciunt operationem determinatam, vbi hæc est læsa, statim dicimus partem esse læsam, quæ facit actionem, quia hæc est regula à Galeno nobis data 3. de locis affectis, vt ab actione læsa partis læsæ notionem capiamus.

Sed huiusmodi difficultas pauci est momenti, quandoquidem Galenus cap. 13. lib. 4. de locis affectis scriptum reliquit asthma, & orthopnœam esse affectus pulmonum, quod Auicennas in prædicto capite confirmat.

Et quamuis ipse dicat esse affectionẽ thoracis, non tamen intelligendum de omnibus partibus ipsius, aut de musculis, quia cum dictum sit, quod ad respirationem faciendam necessariò requiratur aer,tanquam materia,pulmonesque cum trachea, & suis alijs vasis, necnon & facultas animalis, dicitur tunc affectus illius partis, quæ læsionem patitur.

Hæc autem non est musculus, quia in hac affectione omnes musculi dilatãtes suo funguntur munere dilatandi,animalisque facultas nihil patitur, & violentam, ac magnam faciunt inspiratio-

tionem, non secus atque in naturali cõstitutione thoracis contingere consueuit.

Vnde Galenus 1. de diff. respirat. nec non 4. de locis affectis cap. 13. testatum reliquit duplicem esse magnam respirationem; vna est, quę fit ratione multæ caliditatis intus thoracem existentis; alia, quæ fit propter aliquam materiam intus pulmones, & thoracem contentam: in priori illa magna dilatatione thoracis, multa aeris inspirati copia intus attrahitur.

In altera verò thorax totus dilatatur quidem, sed non tamen trahitur aeris copia, quare infirmus laborans, & frequenter, & celeriter, vt spiret, est necesse.

Cum igitur in præsentibus affectionibus musculi totum dilatent thoracem, sequitur eos minimè læsos; sed pulmones, vt dicit Auicennas, illi sunt, qui patiuntur, non tamen secundùm omnes sui partes, sed tantùm secundùm tracheam, quæ est instrumentum respirationis, quæ vbi excauata est, neque obstructa, tantum aeris haurimus, quantum opus est ad calorem refocillandum, at vbi repleta est, cogit tunc illud aeris, quod vnico tractu non potest recipere, per plures vices repetere, quomodo in præsenti casu contingit, vbi aspera arteria repleta, aut compressa est.

Igitur dictum est à Galeno, & Auicenna pulmones in hac affectione lædi, non tamen secundùm omnes ipsius partes, sed secundùm tracheam, siue asperam arteriam, erit eapropter asthma affectio præter naturam, in qua ægrotantes difficulter respirant, anhelosique sunt instar eorum, qui nimis, vel defatigantur, aut suffocari videntur.

Merito quoque inter alias pulmonis affectiones tam asthma, quàm orthopnœa reponuntur; sed cum anhelatio hæc, ac etiam orthopnœa sint symptomata actionis thoracis læsæ, siue spectet ad totum, siue ad partem, nempe ad

A pulmones, vt dictum est, omniaque symptomata sequantur morbum, vt vmbra corpus, nostrum est in pręsenti, vt videamus, quemnam morbum pulmones patiantur in prædictis affectibus.

Sed antequam ad inuestigandum morbum, & causam ipsius accedamus, nonnulla ad affectus cognitionem adhuc rimanda sunt.

B Dictum fuit superiùs ad respirationem faciendam tria esse esse necessaria. Primum est materia respirationis, quę est aer inspiratus, & expiratus.

Secundum est instrumentum, quod est pulmo cum aspera arteria, & alijs vasis, in quo pulmone per tracheam tanquam per ductum quemdam aer attrahitur, qui attractus, & paulò alteratus per arteriã venalem in sinistrum cordis ventriculum caloris innati refocillandi

C causa transmittitur.

Tertium & postremum est facultas animalis in musculis residens. In operatione hac peragenda virtus, seu animalis facultas habet rationem artificis, pulmones instrumenti, aer verò materiæ.

Omne enim artificis opus ex industria versatur circa aeris attractionem, quæ adeo necessaria est, vt absque illa

D homines ne momentum quidem temporis viuere possint, quia ipse caloris symmetriam conseruat, spiritusque animales nutrit, vt Galenus lib. de causis respirationis, & libro de vtilitate respirationis pulchrè demonstrauit, vt supradictum est.

Cum igitur aer semper in promptu sit, pulmones verò apti ad illum follium in modum attrahendum, vnde instru-

E menta habet ipsum intus adducentia, alia retinentia, & alia demandantia, nec præterea possit à pulmone aer attrahi, nisi per actiones respiratorias, quæ inter se sunt contrariæ; nam modò intus aer trahitur, modò extra pellitur, hinc opus fuit animali virtute, quæ ipsas actiones sibi cõtrarias ad rhythmũ,

vt

vt inquit Galenus, coaptaret, easque disponeret.

Iam verò cum omnia secundùm naturam se habenr, moderatè aer attrahitur, omniaque ab animali facultate moderaniur; at quando ad statum præternaturalem transmutantur, tunc omnia ab ordine, & rhythmo exeunr: sed tribus modis à statu naturali exire possunt.

Primo modo per accessionem caloris in corde. Secundo per angustiam factam in aspera arteria, & suis ramis. Tertio, quando virtus animalis languida efficitur. Si primo modo, ita vt opus habeat refrigeratione, respiratio augetur, diciturq; vsus adauctus à medicis, & hinc efficitur illa magna inspiratio, iu qua multa aeris quantitas trahitur, quanta scilicet satis est ad calorem temperandum.

Atque hæc inspiratio magna fit in febribus, in quibus vsus admodum adauctus est, & in hac omnes musculi thoracis, & superiores omnes, ac etiam scapularum operantur, non secus atque in ea, qua tubicines egere diximus, in qua quidem, vt dicebat Galenus 4. de locis affectis cap. 7. præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem respirationis, hoc quoque accidit, quod calidus, feruensque spiritus exufflando producitur.

Quod si instrumenta, quæ ad pulmones sunt, nempe arteria aspera cum suis ramis nimium angustentur, asthma, respirandiq; difficultas fit, quod est symptoma in deprauata actione thoracis sine febre, pulmonum præcipuè, arteriç, quæ asperç, & tunc totus thorax plurimùm, & frequenter dilatatur.

Verùm, qui sic laborant, sine exufflatione spiritum reddunt: at vbi simul cum angustia succedit caloris augmentum, vt in peripneumonia, tunc nec maxima, nec frequentissima, nec celerrima respiratio sufficit, sed ita respirantes residere coguntur, quia sentiunt thoracem facilius dilatari, sed hoc capi- A te de peripneumonia clariùs tradetur.

Vbi virtus animalis languet, tunc non potest fieri dilatatio thoracis velox, aut frequens, nec magna, & quamuis conueniat cum priori in hoc, quod thoracis omnes musculos moueat, ipsique agant, nihilominus nulla fit ab ore exufflatio, sed spiritus ex solis naribus emitti solet.

B Ex quo apparere facilè poterit, quod quando in difficultate repirandi omnes thoracis musculi, & scapularum mouētur, ita vt cum scapulis vna pectus manifestè subleuetur, ex his tribus vnum aliquod conijcere est necesse, aut viriū imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde, & pulmone calorem.

C Quamuis, vt præcitato loco admonuit Galenus, tres ex dictis causis concurrere possint, interdum duæ (vt in peripneumonia dicemus) dumtaxat apparent.

In præsenti institutus sermo est de illa difficultate respirandi, in qua omnes thoracis musculi, & scapularum manifestè pectus eleuant cum frquenti ipsius dilatationis repetitione, absque caloris D adauctione, & absque facultatis animalis detrimento, quia, vt docet Galenus præcitato capite, in asthmate, aut peripneumonia, vires possunt esse validæ, vsus verò languidus.

Sed nunc ttactamus de morborum natura, & cognitione, nulla facta de viribus consideratione, nisi quatenus ipsæ regunt, & moderantur medicas operationes.

E

DE MORBO, QVEM SEQVITVR asthma.

FAcilè ex prædicto discursu conijcere licebit morbum, quem sequitur hæc difficultas respirandi esse angustiam viarum pulmonum, vnde morbus est in compositione, nempe in via, quia viæ oppilantur, seu obstruuntur,

tur, quę deberent esse aperta, vt sunt asperę arteriæ canales, & ipsamet arteria.

Obstructio prædictorum vasorum potest facere hanc difficultatem respirandi secundùm magis, & minus; sed etiam id contingit, quando tota capacitas, in qua pulmones resident, obstruitur, vt in empyemate, quia pulmones nequeunt dilatari, quantum satis est.

Quare angustia thoracis, cum sit morbus in via, erit ille morbus, quem istud prædictum symptoma sequitur; siue modò fiat ab humoribus crassis, & lentis, siue à crudo turberculo, vt paulò post dicemus, & huiusmodi affectio est propriè dicta asthma, aut orthopnœa, quando ægrotantes nequeunt respirare, nisi erecta ceruice.

Sed antequam causas horum affectuũ inquiramus, volo vos admonere, aliquos esse authores, qui asthma diuidunt, in materiale, & immateriale. Materiale est illud, quod supra diximus esse symptoma actionis thoracis lęsæ, seu pulmonum, ipsumque morbum appellant, quòd euentationem caloris innati in corde existentis inhibeat, quamuis magis in orthopnœa, quàm in asthmate id eueniat.

Immateriale verò vocant illud, quod per consensum à reliquis partibus prodit, nempe vel à toto, vt in febribus, & in hydrope, vel à parte aliqua, aut superiori, aut inferiori; à superiori quidem vt à capite, vel spinali medulla demandante neruos, & spiritus ad thoracem.

At nerui lædi possunt à varijs causis, vt in ceruice à luxatione, vel obstructione, ita vt inhibeatur ferri spiritus ad musculos thoracem mouentes, inter quos est diaphragma, quod inspirationis est author.

Cæterum ab angustia pectoris, aut abscessu, vel vlcere, necnon à partibus internis, vt ab hepate, splene, & huiusmodi fieri potest: addunt prę

A terea quandoque à siccitate pulmonum euenire, de quo Auicennas pertractauit cap. 39. tract. 2. f. 3. l. 3.

Rursus asthma per essentiam alias habere potest differentias, quandoquidē aliud est, quod à primo semine in matris vtero contractũ fuit; aliud ex aliquo accidēti post ortũ contingit, vel à pueritia aut iuuētute; aliud est antiquatum, aliud

B recens, quapropter accidit esse periodicum, & non periodicum, cum tamen asthma, vt plurimũ videatur periodicũ, cuius periodi causa est materia à capite ad tracheam, vel ad pulmones statutis quibusdam temporibus fluens.

Vnde fit, vt aliquod intensum, sæuiter crucians sit, & aliquod ita remissum, vt ægrotantem legere, ambulare, loqui equitare, nauigare, atque similes non

C admodum laboriosas actiones peragere permittat.

Quibus omnibus differentijs asthmatis in medium allatis, solùm tractabimus de asthmate materiali, ad quod orthopnœa reducitur, quæ & ipsa difficultas insignis est respirandi secundùm intensionem ab asthmate differens.

Quamuis autem omnibus ætatibus, habitibus, ac complexionibus is affe-

D ctus euenire possit; nihilominus non omnes eodem modo ad ipsum recipiendũ sunt dispositi; nam in ætatibus, seniores in asthma, & orthopnœam faciliùs cadunt; in habitibus, gibbi, & illi, qui adstricto sunt pectore, qui longa, & tenui ceruice constant; in exercitijs deniq; illi, qui in fodinis argenti uiui, aut plumbi operantur, qui in diuidendis metallis fumum sulphuris, nidorem

E picis, aut colophoniæ continuò attrahũt qui in cauernis degunt, vnde membra spiritalia putridis vaporibus repleri euenit, aut qui puluerem per os, & nares trahunt, tandem omnium maximè proni sunt ad hunc affectum suscipiendum illi, qui pituitosam destillationem à capite in thoracem patiuntur.

DE

DE CAVSIS ASTHMATIS.

SEd tempestiuum est, vt videamus, quæ nam sint causæ asthmatis, atq; orthopnœæ, quę & ipsæ ad antecedentes, & coniunctas referuntur. Coniuncta, quæ immediata, & proxima est, ex Galeno lib. 4. de locis affectis cap. 7. est humor crassus, lentus, & pituitosus replens tracheam, necnon ramos ipsius per pulmones sparsos.

Notat Auicennas huiusmodi humores non solùm in trachea, & suis ramis esse contentos, sed etiam in propria substantia pulmonum, & porositatibus, seu locis vacuis.

Quid si diceremus materiam hanc posse esse contentam in alijs vasis pulmonis, nempe in venis arterialibus, aut arterijs venalibus, vel in omnibus simul, quod annotatum fuit à Ioanne Arculano super Rasis textum, qui testatur se id obseruasse?

Scribit Hollerius in tractatu de morbis internis lib. 1. cap. 23. in scholio se monachum quendam obseruasse asthma patientem, qui post obitum scissus fuit, & in vena arteriali inuentus est abscessus. Et in alio nomine Britio inuenta est multa materia pituitosa in substantia pulmonum imbibita, quare causa asthmatis est humor crassus in brōchijs pulmonum, & in reliquis pulmonis partibus contentus replens, aut cōprimens.

Cæterùm alia additur causa, quæ huic correspondet, nempe tuberculum in substantia pulmonum, aut in reliquis partibus contentum, vt Auicennas aduertit cap 4. 2. tract. fen 3. lib. 3.

Non desunt, qui existiment asthma fieri posse à flatu in pulmonum cauitate incluso, & contento in pectore. Verùm quando est in cauitate pectoris, prohibet inspirationem quando in pulmone continetur, expirationem impedit.

Quare causa coniuncta est materia pituitosa, crassa, & lenta, tam in bronchijs pulmonum, quàm in alijs vasis, & A substantia pulmonis, quæ in aspera arteria, atque ramis obstructionem faciens impedit respirationem; in alijs verò partibus non obstruendo, sed comprimendo actionem pulmonum lædit; est etiam flatus, materiaque faciens tumorem, quemadmodum apud Galenum 4. de locis affect. cap. 8. legitur de Antipatro Medico.

Causæ verò, quæ has antecedunt, B in primis sunt materia pituitosa in toto corpore, & capite præsertim, quæ est parata ad fluendum in pulmones, vnde supra dictum est, eos, quibus materia descendit à capite in pulmones, esse paratos ad asthma, & orthopnœam recipiendam.

At quidem Galenus, & Alexander Trallianus dixerunt obseruasse se materiam duram grandinis in modum colle-C ctam, & alij addiderunt lapideam materiam: sed materiæ istæ à pituita tanquam à propria minera fiunt resolutis tenuibus partibus, & crassioribus induratis: hæc sunt causæ internæ immediatæ, & mediatę, tam asthmatis, quàm orthopnœæ.

Ex causis externis aliæ sunt, quæ tales humores in corpore producunt, & aliæ hos genitos ad difficultatem respirandi D impellunt. Priores sunt tam res naturales, quàm nonnaturales nobis necessariò occurrentes, & non necessariò.

Naturales sunt habitus corporis frigidus, & humidus, temperies frigida, sexus etiam fœmineus, ventriculus frigidus humores crudos generans, caput frigidum, & humidum.

Nonnaturales sunt ea, quæ assumuntur ore, vt alimenta ex pasta, caseus, pi-E sces, carnes crassę, bubulę, panis azimus. aquæ potus nimius, & intempestiuus, crapulę nimię, cōpotationes, & cōuiuia.

Succedunt animi immoderatæ affectiones, quæ calorem naturalem extinguunt, aut debilitant, menses suppressi in mulieribus, vel aliqua alia expurgatio retenta, vel res, quæ consueverant

rant fieri non factæ, siue ad hæmorrhoides, siue ad cauteria clausa spectent.

Extrinsecus aer frigidus, & humidus siue sit ex anni constitutione, siue ex tempore, siue alio modo; istæ sunt omnes causæ necessariæ occurrentes, non necessariæ verò sunt vulnera, læsionesque ad spinalem medullam attinentes.

DE SIGNIS ASTHMATIS.

SYmptomata alia sunt, quæ distinguunt species, & differentias asthmatis, alia quæ per essentiam, vel per consensum esse ostendunt, & alia quæ causas manifestant.

Primò quando aliquis cogitur sæpè respirationem repetere, citra tamen sonum, & anhelationem, dicatis esse in dispnœa, quæ accipitur pro prima specie difficultatis respirationis, quamuis sit genus ad omnem difficultatem respirandi.

Quando verò augetur densitas, sitq; adiuncta cum anhelatione, & (vt nonnulli aiunt) cum sono, atque cantu asperæ arteriæ, iam adest asthma, & vbi hæc difficultas adeo increscat, vt ægrotantes nequeant nisi erecta ceruice respirare, & vel supini stent, aut decumbant, aut etiam quouis iaceant modo, videntur suffocari, iam sunt in orthopnœa.

Id quidem istis contingit, quod euenit illis, qui diu, vehementerq; sunt defatigati in motus thoracis necessitate, quamuis postea percipiatur sonitus, & quasi stertor ob nimiam vasorum tracheæ angustiam, per quam flatus ex respiratione delatus humores contentos percutiens sonum hunc facit.

Et quoniam quando iacent ægrotantes, vndequaque rami arteriæ comprimuntur, hinc est, quod statim assurgūt, vt ex ceruice erecta simul trachea erigatur, & amplior fiat.

Quando pulmones consentiunt parti alicui affectæ, statim ex affectione il-

A lius partis cognoscitūr, quemadmodū vbi hepar læsum est, & inflammatum, statim oritur difficultas respirandi, ablata læsione hepatis cessat, & pulmonum affectio, quod de hepate dictum est, de omnibus alijs partibus intelligi debet, quę affectæ in consortium trahunt pulmones.

Quando verò fit per essentiam, res, B mea quidem opinione, ad duo capita reducitur, ad materiam contentam in pulmonibus, & ad eam, quæ continuò à capite in ipsum fluit, & quamuis hæc dici possit affectio per consensum à capite, nihilominus quia tam sæpè contingit ab hac fieri asthma, videtur posse connumerari inter morbos pulmonis per essentiam.

Videamus igitur, quibus discernere C possimus materiam contentam in pulmonibus, in qua quidem re peragenda, duo sunt agnoscenda; vnum est materiæ qualitas; aliud locus in quo continetur: materia, quę facit hanc difficultatē anhelandi, triplex est à nobis proposita, videlicet humores crassi, multiq; flatulenta materia, & etiam tuberculum, seu lapilli, aut materia lapillis similis.

Loci affecti fuerunt trachea cum D suis ramis, vena arterialis, & arteria venosa: cæterum est parenchyma pulmonum, quod inter prædicta vasa substrati, & propugnaculi in modum reperitur, magis tamen refert cognoscere, quæ nam sit materia faciēs difficultatē, quàm locum determinatum, quia à causa materiali sumitur indicatio medendi.

Galenus cap. 4. lib. 2. de locis affect. E scriptum reliquit, quod quando cum stertore adest respirandi difficultas, signum est lentorum humorum copiam contentam esse in aspera arteria, aut in ipsius bronchijs.

Auicennas x. 3. tract. 1. cap. 4. affert tria signa. Vnum est constrictio, quæ percipitur anhelitus; secundum est excreatio frequens, qua ęgrotus conatur per exufflationem materiam lædentem

propellere. Tertium, retentio materiæ, A quia quamuis aliquid expuant, tamen videtur illis semper materia permanere ad ex expellendum excitans.

Quartum sequitur, quod est grauitas quædam in partibus thoracis percepta. Quintum illis apparet sputum, quod excernunt, à propinquis locis, non autem ex profundo venire, cum autem materia contineatur in venis alijs, percipietur B præter grauitatem thoracis, motus (vt inquit Auicennas) in pulsu tremulus.

Si materia fuerit in substantia pulmonum, siue in cauitate thoracis, ægrotantes nullam habent tussiendi necessitatem; quando verò non est in prædictis partibus imbibita, sed à capite fluat, aut à vicinis partibus in pulmonem irruat, fiet affectio breuissimo tempore; C at si fiat ex congestione, paulatim efficitur.

Sed in hoc conueniunt omnes huius visceris affectiones asthma proferentes, vt inquit Galenus præcitato loco, quod grauitatis sensum percipiant, & aliquando extensionē quandam ad os pectoris, vel ad spinam peruenientem, & hoc contingit ratione membranæ, quæ totum pulmonem ambit. D

Cæterùm angustiam omnes percipiunt, sed secundùm magis, & minus, hinc est, quod aliqui secundùm maiorem, aut minorem vehementiam respirare conantur. Hæc sunt indicia, quibus humores crassi comprehenduntur, atque eorum multitudo, cum alijs verò notas speciei humorum peccantium habemus, vt quando est pituita, vel sanguis, E aut alius humor, de quibus aliàs.

Quando verò quis per bonam valetudinem solitas actiones facere potest, & difficulter respirare cæperit, augeaturque accidens, atque inter spirandum stertere videatur, crudi tuberculi ortū suspicari oportet, qualem Galenus in Antipatro medico venturum prædixit.

Ex flatu autem intus pulmones, aut capacitatem thoracis incluso asthma fieri facilè internoscitur, si flatus adsunt indicia, quemadmodum eructationes sunt, accessiones cito oriuntur, & citò remittuntur, prout flatus modò eleuatur, modò etiam resoluitur.

Sed quoniam flatus ortum ducit à pituitosis, & crassis humoribus, tamquam ex propria minera, hinc est etiam, quod vbi flatus est, reperitur lentorum humorum copia, sed à quacunque causa fiat asthma, ægrotantium à principio nares acuuntur, ac progressu temporis magis acutæ apparent, cæterùm & genæ rubent.

Sed quoniam ab aliquibus obseruatum est ab intemperie aliqua posse fieri asthma; hæc verò vel calida, vel frigida, vel sicca est; si à calida, tunc expiratio calida fuerit, ac vehemens, quod melius cap. de pulmonia audietis.

At si frigida, quemadmodum in senibus contingit, tunc Auicennas ait fieri paulatim, & tandem confirmari. Si autem fit à siccitate, sitis aderit, & priuatio omnimoda sputi.

Sed hæc satis sint de signis dicta, quæ omnia ad tres materias prædictas, tanquam ad huius affectionis principaliores causas referuntur; venio ad prædictiones.

DE FVTVRO EVENTV asthmatis.

Gordonius libro de passionibus spiritualium partium particula 4. dicebat asthma, & orthopnœam esse ægritudines chronicas, moueriq; paroxismaliter.

Bernardinus inquit medicum in prędicendo debere se cauere à vanis promissionibus; vult enim doctus hic author nos admonere, ne temerariè procedamus, sed omnia respiciamus, à quibus prædictiones verę, aut saltem verisimiles exoriri consueuerūt.

Ideo opus est in primis, vt cognoscamus morbi vehementiam, comparemusq; cum virium robore, quia si magnitudo morbi ex æquo cum robore virium pugnet, tunc morbus diuturnus est existimandus.

Si videatur non posse superari à virtute, iam deplorandus est casus; vnde quando percipitur anhelitus paruus, tardus, & frigidus, proxima est mors; & è contra, vbi virtus robusta est, spes habebitur tandem ipsam esse morbum superaturam.

Oportet igitur ætatem ægrotantis respicere, & morbi tempus, an recens is sit, an antiquatus; nam asthma in decrepitis est incurabile, in iuuenibus difficile, in senibus verò difficillimè curatur.

Atqui si fuerit antiquatum omninò est incurabile, vnde prouerbium est, quod asthma in catarrho è capite debili emanante ad tumulum vsq; ducit: hinc Hippocrates 5. aph. 46. in pueris considerās asthma antiquatum dicebat, eos, qui gibbi ex asthmate, & tussi fiunt, ante pubertatem interire: vbi verò non ad gibbositatem ducit pueros, tunc in mutatione ætatis, vt Mesues ait, ad sanitatem perueniunt.

Ab accidentibus quoq; superuenientibus potest futurus euentus prænuntiari; nam si syncope frequenter eueniat, de repente moriuntur.

Quando verò paroxismus vehemens est; vnde causa aliqua virtutem debilitans subsequatur, quemadmodum copiosus sudor, vel vomitus, aut è naribus fluxus, aut medicamentum aliquod quod faciat magnam solutionem ventris, res in angusto est, potiusq; mors timenda, quàm sit speranda salus. Sed & asthma ex aliqua vertebrarum luxatione omninò est incurabile, sæpeq; ad mortem ducit.

Sed vnum est notatione dignum, quod Mesues admonet, nempe mulieres rarò corripi asthmate, quæ si corri- A piantur, citiùs tamen sanantur, sed vt prognosticis finem imponamus, animaduertendum est, quod quemadmodum morbus hic senibus est familiaris, ita familiarissimus aduenit tempore hyemali, sed iam curationem audire expedit.

DE CVRATIONE ASTHMATIS, *per victus rationem.*

B IN curatione instituenda asthmatis, & orthopnœæ necesse est respicere, an sit in accessione, an verò extra accessionem, & rursus vtrum humores in bronchijs pulmonum existentes à capite defluant, an à vicinis partibus demandentur, & vtrum in ipso pulmone generentur.

Cæterum scire est opus, an tubercu- C lum aliquod in pulmones reperiatur, an verò extra, hoc est in spina, vel vicinis partibus; nam in paroxismis alia ratione agendum est, quàm vbi extra paroxismum fuerit. Loquamur primò de asthmate, & orthopnœa, vt morbi sunt, hoc est extra paroxismum, deinde videbimus, quid facto opus sit in paroxismo.

Hic supponitur, humores præter na- D turam contentos esse in pulmonibus, & quicunq; illi sint, siue redoleant naturam sanguinis, aut pituitæ, vel alterius humoris, omni curandum est ingenio, vt in corpore non amplius generentur, & qui iam geniti sunt in venis parati, vt ferantur ad pulmones, vel iam sunt in pulmonibus infarcti vt tollantur.

Si primo modo, necessum est per victus rationem eorum generationem vel ex toto amputare, vel saltem prohi- E bere, ne tanta ipsorum copia generetur; nam quando sanguis nimium copiosus est, confert, vt cibus diminuatur.

Vbi verò alij sunt humores, tunc illis vtendum est cibis, qui boni sunt succi, sanguinemq; sua substantia à prauis humoribus liberare valent; nam cum cibi sint materia humorum, prout cibi

ingeruntur, tales fiunt in corpore humores, sed huiusmodi cibi adiunctam habent quandoque medicamentosam facultatem, quæ indicatur à morbo, & causa ipsius.

Cum igitur humores pituitosi, & crassi in pulmone supponantur esse, cibus, & potus sit attenuans, & qui exiccandi facultatem habeat. Vnde Auicennas panem ex optima farina factum, & probè coctum cum cymino, & seminibus anisorum fermenratum laudat. Mesues addit carthamum, nigellam, fœniculum, nasturtium, & huiusmodi.

Carnes, quibus vesci tales ægrotantes oporter, sint inter volatilia illæ pullorum gallinarum, caponum, attagenum, perdicum, & huiusmodi. Inter quadrupeda ab eodem Mesue commendantur tenellæ carnes, nempe ex leporibus iuuenibus, & capreolis, & cum alijs probat carnes vulpis, herinacei terrestris, cerui, & his similium.

Probantur etiam sorbitiones ex iusculis harum carnium factæ, quæ aluum lubricam seruare possunt: iuscula ex hordeo, ciceribus rubris, & nigris, & amygdalis ab eodem Mesue maximè commendantur.

Sed ius galli antiqui ab Auicenna cæteris iusculis anteponitur, quod loco alimenti sit, & medicamenti, vt paulò inferiùs intelligetis. Ius caulium valet, Auicennas pulmonem vulpis, & hericij, vt nutrimentum, & medicamentum summè probat, & Mesues omnium prædictorum animalium cõmendat pulmones. Hisce carnibus ad nutriendos ægrotantes vtendum est, modò elixis, modò assatis, mane præsertim elixis, vesperi verò assatis, quamuis sit longè melius cœnam esse absque carnibus, quare in hoc casu sorbilia oua optima sunt, necnon & tremula.

Inter carnes piscium saxatiles, fluuiatilesq; ab Auicenna præferuntur: maritimiq; ex vino generoso cocti itidem conceduntur.

A Sed vnum addit Auicennas, nempe quandoq, linguam arietis ponendam in cibis habentium asthma; at dubium videtur, quid pro arietis lingua velit; nam si animalis illius linguam intelligit, id à nobis tanquam arcanum quoddam habendum est, quia nemo, quem viderim, scribit linguam arietis habere facultatẽ aduersus asthmaticos.

B Aliqui existimant voluisse hoc loci Auicennam intelligere herbam illam, quam arnoglossum vocant, quæ etsi stipticitatis aliquid habeat, nihilominus facultatem cõtinet aliquam abstergendi, ideoque eam ebullire fortasse voluit, vt inde leuis quædam ex ipsa abstersio pulmonibus fieret.

C Legumina. & quæcumq; flatum, & humores crassos generare possunt, omninò euitanda veniunt, quemadmodum lagana, & alia ex pasta facta, denique omnia, quæ sunt duræ digestionis, vt est suilla caro, bubula, anatina, anserina, & omnium volucrum palustrium, oua dura, & frixa, caseus antiquus, pisces, & vt vno concludam verbo, omnia sunt fugienda, quæ duræ sint substantiæ, & crassi succi.

D Sed huiusmodi ęgrotantes non semper decumbunt in lecto, ideo non possumus semper eos arcere ab oleribus, aut fructibus, quia multi sunt, qui carnibus non delectantur, quare inter olera concedere poteritis borraginem, fœniculum, asparagum, origanum, atriplicem, blitum, raphanum, synapi, cappares.

E Ex fructibus probantur caricę, dactyli, passulæ, vua pensilis, pistacia, mixaria, iniubæ, pruna damascena, auellanæ, sed quæ assatæ sint, amygdalæ tam dulces, quàm amaræ, nuclei pini aqua calida abluti, inde in aquam rosaceá per totam noctem infusi cum modico sacchari: abstinendum est illis à cæteris fructibus, præcipuè ab acribus, vt sunt allia, cępæ, porri, & huiusmodi; ab acerbis, & ponticis, vt sunt cotonia, pyra,

ra, sorba, mespila, azarolæ, & huiusmodi.

Flatulenta quoque euitanda sunt, vt castaneæ, nuces inglandes, quæ quamuis flatum, vt castaneæ non faciant, caput tamen petunt. Auicennas propterea iubebat cap. de tussi, adurendam nucem cum cortice, vt fortè ex illa adustione vis illa petendi caput tolleretur.

Hortarij fructus, vt cerasa, persica, ficus, & vuæ recentes, mora, pruna, suspecta omninò sunt, quamuis damascena pruna perfectè matura non sint denegandà, si cum moderatione accipiantur: hæc est victus ratio per cibum, in quo concedendo Mesues admonet saturitatem tamquam malam euitandam esse.

De potu.

Quia supponimus affectum sine febre, ideo ex consilio Auicennæ, & Mesuei vinum conceditur, quod amabile sit, videlicet dulce, album, tenue, & vnius anni, sed in pauca quantitate assumptum.

Mesues hydromel tamquam potum conuenientem huic affectioni cõmendat, & ratio est, quia habet facultatem materiam expectorandi, quod est id, quod maximè, & præcipuè in huiusmodi affectione requiritur.

* Et hinc est, quod Auicennas dicebat aliquid esse vino dulci addendum, quod subtiliatiuum sit, vt ad pulmones ipsum faciliùs ducere valeat, quia vt ex Galeno aliàs ostendi vobis, vinum dulce sæpè est crassarum partium, quo nomine materiam expellit, quam in tenuibus vasis pulmonum reperit, sed opus habet aliquo vehiculo, quod ipsum ad pulmones ducat.

Vinum crassum, austerum, fumosumque est euitandum, quodcumque sit siue album, siue nigrum.

Sed in vino his ægrotis concedendo admonet ex consilio Auicennæ Dominicus Leo, ab assumpto statim cibo

A non esse potandum: huius dicti reddens rationem, id est (inquit) ne cibus inconcoctus fluctuans in ventriculo, augeat humorem pituitosum, vel ad partes pectoris per resudationem deducat, easque comprimat.

Sed hæc mihi non videtur mens principis, quia verba ipsius sunt (& oportet, vt elongent inter cibum, & potum, & B non satientur ex aqua subito, imò pluribus vicibus) sententia itaque talis esse oportet, vt dum asthmatici cibum assumunt, non debent statim post cibi assumptionem potum addere, sed intermittere aliquod temporis spatium.

Id est, non debent statim post deglutitionem potum capere, sed permittere, vt cibus deorsum ad fundum ventriculi perueniat, vbi est materia potulenta, in qua tamquam in humido debet fieri C coctio ventriculi, quia si dum deorsum descendit cibus, addatur potus, poterit esse, vt per diapedesim ab œsophago ad tracheam feratur aliqua portio cibi simul cum potulenta materia, vnde periculum esset, ne humor crassus in bronchijs contentus augeretur, nec tam facilè cum potu adaptari posset cibus in fundo ventriculi.

D Quare Auicennas voluisse videtur, vt post assumptum, & masticatum cibũ fiat quædam interpositio. Dum addit, statim non esse ægrotantes replendos, seu satiãdos aqua, sed pluribus vicibus, hoc est, non debere vnico haustu multum aquę bibere, sed per plures vices potum repetere, non videtur ad propositum, quia cum vinum laudasset simul cum syrupo mellis, tanquam illius vehiculo, E vt inde lenificatio, & abstersio ex hac mixtione fieri posset in pulmone, statim prædictam sententiam adnectit, quare solùm præcipit in potando vino inter cibum, & potum interponendum esse aliquod tempus.

Aquæ deinde potum considerans, quasi per comparationem ad potum vini admonet nos, quod quando ęgrotan-

tantes aquam bibunt, quamuis sitiant, non debent tantum haurire vnica vice, vt satiare possint bibendi appetitum, sed opus est, vt eam per plures vices repetant, ita vt videatur hac breui, & concisa sententia docere nos modum concedendi vinum, & aquam ipsis asthmaticis.

Hoc est, quod dum comedunt ægrotantes, volentes vinum bibere, vt paulum temporis intermittant post deglutitionem cibi, & dum vtuntur aqua, si vinum concedatur, non debent statim vnico haustu aqua se satiare, sed paulatim quasi per plures vices repositas, ita vt non prohibeat potum vini vnico haustu, sed aquę: at quæ est huius diuersitatis ratio?

An dicendum sit concedere Auicennam vnico haustu vinum bibendum esse, quia ex assiduo illo descensu aliquid transudat in traheam, ac inde abstersio, & lenificatio humoris crassi in bronchijs contenti resultat, quod in aquæ potu non contingit ob contrariam causam? & an sensim aquam vult esse repetendam, vt ex ipsius repetitione sitis in ventriculo adaucta, ad ventriculum tota attrahatur, ex qua fieri possit maior humoris incrassatio?

Hanc sententiam videntur confirmare Rasis verba, quæ à Domenico Leone afferuntur, nempe potus supra cibum ijs est malus, quare oportet, vt expectetur diu supra cibum, deinde bibat parum hora post horam, in potu tam vini, quàm aquæ non est bonum statim supra cibum addere potum.

In hoc Rasis conuenit cum Auicenna, sed nullam facit inter vini, & aquæ potum differentiam, quemadmodum Auicennas. Nec putetis voluisse Rasim expectandam esse horam determinatã, sed definiuit tempus per horam, vt ostendat esse immorandum post cibum assumptum, nec statim addendum esse potum ob rationes prædictas.

Ex quo etiam loco colligere possu- A mus, melius esse vinum ægrotis huiusmodi concedere, quàm aquam: at quod verum sit mentem Auicennæ esse loqui de ægrotantium potu, dum sunt in actu comestionis, siue ipsi prandeant, siue cœnent, ex verbis, quæ paulò infra ipse affert, manifestissimum redditur; ea autem sunt: & vt vitent potare post cibum, siue sit aqua, siue vinum, quia inhibet apertè esse ab assumpto cibo B omne genus potus euitandum.

De somno.

In somno moderatè se gerere debent, asthmatici, sed ex Auicennæ, & Mesuæ sententia, somnus diurnus, & ab assumpto cibo est euitaudus, tanquam maximè nocuus, quia si nondum cibus in fundo ventriculi benè sit accommodatus, inde eleuantur vapores in caput, qui densari denuò in pulmone cadunt affectum C augentes.

Verùm quamuis somnus sit nocuus, nihilominus in duobus casibus Auicennas docet non esse abs re modicè eum concedere, diu post cibi assumptionem, aut quando incidunt ægrotantes in virium lassitudinem, aut in aliquam ex fastidio caliditatem; tunc enim ad vires rastaurandas, vt somnum capiant permittendum est.

D Mesues admonet, ne in dormiendo iaceant, sed situm seruent talem, vt sedere videantur, sed hæc animaduersio, intelligenda est de orthopnoicis magis, quàm de asthmaticis.

Esset prętereà hoc loci inquirendum, num liceat quandoque meridiari, sed aliàs, Deo dante, hanc examinabimus quæstionem; nunc satis est intellexisse somnum diurnum, & diuturnum non E conuenire præsenti affectui.

De exercitio.

Exercitium moderatum esse oportet, quod, vt inquit Mesues, sit cum gradatione, hoc est à tardo ad velocem, ex paruo ad magnum, sed ieiuno ventriculo.

Confert quandoque per loca decliuia,

uia, & arenosa deambulare; prodest & leuis quædam, sed breuis nauigatio; quemadmodum etiam conferrvehi curru. Membra spiritualia sunt etiam exercenda, ideo clamores, vociferationesq; moderatę prodesse possunt.

Vnde Celsus inter alia corporis moderata exercitia reponebat claram locutionem: iuuant & frictiones siccæ cum panno aspero per totum corpus: confert & aliquando caput pectine confricare.

Sed si virtus non multum constet, non est corpus exercitijs exponendum, verùm frictiones fiant pannis suffumigatis ex gallia muscata, ligno aloe, ambaro, cinnamomo, vel pannis humectis in vino maluatico, aut decocto, ex caryophyllis, maci, spica, polio, & similibus, cum hac tamen cautela, vt panni non sint nimium humecti, ne fiat in poris cutis obstructio: cauenda etiam est nimia quies.

Auicennas prohibet balneum, & maximè post cibum. Cæterùm animi vehementes affectiones sunt fugiendę, sed quemadmodum istæ faciunt nocumentum, ita quoque & iucunda conferunt.

Quod ad inanitionē spectat, opus est, vt consuetam alui deiectionem habeat, quæ si adstringatur, tunc potionibus laxantibus vtendum est, & clysteribus. Mesues commendat aquam hordei cum iridis puluere, vel epithymi decoctum cum melle: placet mihi, vt iusculum aliquod pulli cum saccharo rubeo per quatuor horas ante prandium accipiār, vel etiam modicum tartari subtiliter puluerizati.

Clysteres sunt omnis generis, qui affectui huic conueniunt pro diuersitate peccantis humoris, sed præsertim illi sunt administrandi, qui aluum emolliendi facultatem habent, vt huiusmodi est.

℞. fol. maluæ,
Altheę,

A Bliti, ana manip.j.
Rad. althææ.
Enulæ camp. ana vnc.j.
Sem. dauci,
Anethi, ana drach.ij.
Bulliant secundùm artem,
℞. huius decocti q. s. & fiat clyster.

Sed iam ad curam per pharmaciam accedamus.

B

DE CVRATIONE ASTHMATIS per Pharmaciam.

Curatio, quę huic conuenit per pharmaciam, si qua alia profectò difficilis, & laboriosa est, quæ institui debet pro humoris peccantis, in pulmonum substantia contenti qualitate.

C Sed quia frequenter contingit esse humores crassos, & lentos impactos in bronchijs pulmonum, ideo curationem ipsorum in primis aggrediemur medicamentis, quæ talia esse debent, vt Galenus ait lib. 7. de comp. med. per loca cap. 6.

Vt scilicet attenuandi, & exiccandi facultatem habeant; at quoniam talia medicamenta necessariò quidem tussim mouent, nec facilè per sputum id, quod

D ab ipsis abstersum est, ob crassitudinē reijciatur, ea propter humectatione opus habent, quo faciliùs efferatur, verùm, vt Galenus author est, etiam detersione quadam ab humidis succis facta egent.

Ex quo quidem Galeni loco facilè conijcere possumus medicamenta, quæ ad abstergendos pulmones præparamus debere esse in forma porabili, & in me-

E diocri quantitate, vt inde, quod abstersum est, ab illis extrapelli possit, sed antequam hos humores, qui causæ coniunctæ rationem habent, efferantur, oportet medicamenta quædam præmittere, quæ habeant facultatem humores in corpore, nempe causam antecedentem, præparandi. In his apta sunt.

Syrupus de hyssopo,

Li-

Liquiritia,
Prassio,
Farfara,
Capillorum veneris,
Aquæ farfaræ,
Decoctio althææ, fœnugræci, & passularum, in quibus præparandis non modò duplicanda est dosis aquarum, sed addendum aliquid supra, vt
℞. syr. de prassio
Farfara
Aquæ farfaræ
Capillorum veneris, ana vnc.iij.

Fiat syrupus, quo vti potestis singulo mane in aurora, quousq; præparata materia sit.

Benedictus Victorius in sua empirica proponit hunc syrupum magistralem ita compositum.

℞. radicum enulę campanæ,
Hyssopi,
Fœniculi, ana vnc.j,
Iuiubarum,
Sebesten, ana num.x.
Glycyrrhizæ,
Passularum enucleatarum, ana vnc.ß.
Capillorum veneris,
Vngulæ caballinæ, ana pug.j.
Anisorum præparat. drach.ij.
Seminum carthami, vnc.ß.

Bulliant in s. q. aquæ fontis, vsque ad consumptionem medietatis, colentur, & colaturæ adde.

Amyli,
Penidiarum, ana vnc.j.
Pulmonis vulp. præpaparati, vnc. j.ß.

Misce, & iterum bulliant vnica, & leui ebullitione, deinde colentur, & cum saccharo, vel melle q. s. fiat syrupus s. a.

De quo æger bis in die capiat, in aurora, nempe ante prandium per quatuor horas, deinde per spatium octo horarum post prandium, & quatuor ante cœnam: esto dosis ad vnc.viij. hac facta diuisione, vt syrupus sit ad vncias duas, aquæ capillorū veneris, hyssopi, vngulę A caballinæ, ana vncias duas.

In hoc casu Victorius ponit solummodo aquarum vncias tres, quem non possum laudare, cum opus sit, vt quantitas aquæ augeatur magis, quàm in multis alijs affectibus, vt audiuistis, ad hoc vt quidquid à virtute medicamenti abstersiua fuerit à parietibus separatum, possit humiditate expelli.

B Vbi præparatus humor fuerit, tunc consilium est ipsum è corpore aliquo pharmaco educere; sed cum animaduersione ab Auicenna facta circa medicamenta solutiua, quæ est, quod in casu proposito, medicamentum validum esse debeat, & hinc est fortasse, cur nulli, aut paucissimi nostra ætate sanantur, quod medicamenta benigna solùm adhibeamus, quę non educunt perfectè C id, quod peccat.

Auicennas commendat opopanacē, & pulpam colocynthidos singulorum drach. ß. & cum aqua mellis exhibet. Galen. proponit elaterium 7. de comp. med. cap. vltimo, & ex eo format pastillos ad hunc modum.

℞. elaterij grana xv.
Salis, drach. ß.
Sinapi, drach.j.

D Misce, fiant pastilli numero 8. præbe alternis diebus pastillum vnum, in quo sunt grana duo elaterij, ita vt elaterium non solùm hydropicis, sed asthmaticis probatur à Galeno; sinapi enim attenuat pituitam, sal exiccat, elaterium extra corpus ducit.

Plura sunt, quæ nostris temporibus in vsum reuocantur, quemadmodum E manna, cassia, agaricum, epithymum, polypodium, carthamum, colocynthis, elaterium, & ferè omnes hierę, pilulæ de agarico, cochiæ, fœtidæ, & huiusmodi, at placent mihi hæc medicamenta, primò.

In forma potus.

℞. glycyrrhizæ rasæ, & mundæ,
Passularum enucleatarum, ana vnc. semis.

Iu-

Iuiubarum,
Sebesten, ana num.x.
Radicum farfaræ, drach. ij.
Bullianr in s. q. aquę fontis purissimæ, colentur, & cùm colatura dissolue.
Mannæ electæ fortis, vnc. iiij.
Elect. de dactylis. drach.ij.
Misce, & fiat potus.

In forma pilulari.

℞. agarici trochiscati
Pilularum cochiarum, ana drach.j.
Cum succo de liquiritia fiant pilulæ numero vij.exhibeantur in aurora. Deinde transactis duabus horis assumat æger syr. rof. sol. vnc. v.

In forma boli.

℞. diacatholici,
Diacarthami,
Diaturbith.
Diaphœnici.

Facta purgatione vel vno, vel altero medicamento, operæpretium est vri aliquibus præsidijs, quæ habeant facultatem expectorandi materiam crassam tam in asthmate, quàm in orthopnœa, quod habetur facilè ex huiusmodi pilulis.

℞, spec. diatrag. frigidi,
Penidiarum, ana vnc. ß.
Succi glycyrrhizę, drach. iij.
Zingiberis, scrup.ij.
Ireos, scrup j.
Sem. vrticæ
Hyssopi,
Gossipij, ana scrup.ß.
Floris rosmarini,
Croci orientalis,
Sulphuris depurati,ana g. vij.
Cum aqua farfaræ fiat massa: dosis sit ad drach. ij.

Deinde probo ius galli antiqui quatuor annorum, aut trium ad minus, quē debetis per tempus flagellis percutere, quousq; excandescat, ac multum fit de fatigatus; deinde detruncato capite curate, vt deplumetur nullo madefactus humore, mox à visceribus omnibus perfe-

A ctè mundate, generoso vino totũ abluite, ac moderatè sale condite, tandem hæc omnia præparentur.

℞. seminum carthami, vnc.iij.
Anisorum,
Anethi, ana vnc.ß.
Radicum enulæ,
Hyssopi,
Prassij, ana vnc.ß.
Glycyrrhizæ mundæ,

B Passularum enucleatarum, ana drachm. vj.
Tartari albi, vnc. j. ß.
Pulmonis vulpis triti, drach. ij. vel vnc. ß.

Omnia crasso modo contundantur, deinde accipite aquæ fontis purissimæ ad libras triginta, & bulliant omnia vsque ad perfectam galli decoctionem, quoad caro ipsius ab ossibus tota separetur,

C inde exprimatur ossibus abiectis, coleturq; expressum, aeri exponatur, vsq; dũ pars clara à turbida separetur, claramq; partem in alio vase ad vsum reseruate, qua vti debetis loco syrupi hoc modo.

℞. iuris clari vnc.vj.
Oxymel. s. vnc.j.

Offerte ægrotanti summo mane calidum, & tempore vespertino; ex alia

D parte turbida faciatis clysterem in hunc modum.

℞. partis iuris turbidi libram.j.
Vitelli oui num.j.
Hieræ simpl. Galeni, drach.vj.
Olei communis, vnc.iij.
Sacchari rubri, vnc.j.ß.
Salis communis, drach.ij.

Fiat clyster: quę ratio curandi in hunc modum fieri debet per spatium

E octo dierum, ex qua sperare licet saltem per aliquot menses moderatam quietē habiturum ægrotantem. Habetis medicamentum hoc à Benedicto Victorio in sua empirica, quo 1 an… Bononienses, & Patauinos medicos in communi est vsu.

Non improbarem etiam simul cum

prædictis rebus addere salsam parillam, radicem chinæ ad vnc. ij. vel decoctum ex china, aut salsa: sæpè etiam obseruatum est conferre ligni sancti decoctum.

Cæterum ego non rarò obseruaui his affectibus mirificè conferre aquam thermalem; quæ fit ex sulphurea minera, proinde probarem illam, quæ in Ciuitate Saccæ reperitur: & fortè illa, quæ in Messanensi agro nascitur, in loco vocato Ali, non esset inutilis, cum audiã ipsam ex sulphurea minera prodire: hæc est medendi methodus vniuersalis, quæ huic effectui conuenit. Si cupitis plura medicamenta, consulite Mesuem, inter recentiores Rondeletium, Dominicum Leonem, & alios.

Verùm dum per victus rationem, & per pharmaciam curantur ægrotantes, nonnulla etiam exhibentur medicamenta, quæ expectorantia vocantur, quæ à pectore per tracheam in os deducunt materiam, à quibus nunquam desistendum est.

At moderatione quadam ijs vti oportet, vnde Auicennas 4. lib. fen. x. 3. tract. primi scribit, hæc medicamenta sæpè mutanda esse, nec semper idem continuò exhibendum, ne ex longo vsu natura illi assuescat, eoque non vt medicamento, sed vt alimento fruatur.

Vnum addit, quod obseruandum in praxi esset, nempe dari quasdam proportiones inter medicamenta, & corpora, quæ sciri certè nequeunt, nisi experimento, & huiusmodi conditiones non modò in exhibendis hisce medicamentis, sed & in omnibus solitiuis sunt diligenter à medico inquirendę.

Reperiuntur enim aliqui, qui renuũt medicamenta in forma boli, alij è contra hisce delectantur; alijs dulcia, alijs contra amara placent, & quod magis est, comperietis aliquos antipathiam talem habere contra quædam medicamenta vt nomen ipsorum perferre nequeant, & ego cognoui aliquos cassiam vt venenum abhorrere, quare in medicamentis exhibendis, medicus cautè procedere debet.

A

Circa igitur expectorantia ita se gerat, vt vnum præscribat, eoque vtatur, quousque agnoscat adesse iuuamentum insigne; deinde ad alia se conferat, prout opus ægrotanti fore iudicabit, & quamuis vt plurimùm prædicta medicamenta sint sub forma eclegmatum, seu, vt aiunt lambitiuorum, quæ in ore detineri debent, quemadmodum cap. de tussi à nobis dictum est, nihilominus placet illud, quod Iacobus de Partibus tanquã à se sæpissimè vsitatum probat.

B

Illud autem constat ex pulmone vulpis in puluere redacto ad drach. ij. aqua mellis ad vnc. v. quod potest vnica vice loco syrupi concedi, aut paulatim in ore detineri, quousq; deorsum ad œsophagum feratur.

C

Omnes scriptores tam Græci, quàm Arabes, & Latini, asserunt, quod pulmones vulpium occulta qualitate hisce affectibus conferunt; vnde etiam ab omnibus commendatur loch de pulmone vulpis, loch de pino, loch de farfara, loch, quod sanum, & expertum dicitur.

Succus brassicæ à neotericis commendatur, ex quo etiam loch de caulibus componunt, loch de allio Mesuei; etiam valet loch de scylla; potest præterea parari eclegma ex syrupo de prassio, oxymelle simplici, syrupo de liquiritia, marrubio, mulsa, & huiusmodi alijs.

D

Nicolaus Monardes in libro de vsu medendi ex medijs allatorum, scribit maximè in vsu esse herbam illam, quam tabacch appellant, ex qua non modò syrupi, sed etiam suffumigia pro affectibus pectoris pulmonum fęlici cum successu fiunt.

E

Curate itaque, vt accipiantur folia ipsius tabacch, quæ decoquantur, cumque decoctione, & saccharo q. s. fiat syrupus, ex quo duæ vnciæ, cum quatuor vncijs aquę ex hordeo factæ admiscentur, & ægroto offerantur, vt paulatim in ore detineat, ac deorsum quasi labendo

do cadere ad gulam permittit.

Præparat etiam syrupus, qui loco eclegmatis in ore detinetur, maximamque habet expectorandi facultatem; conficit ipsum hunc in modum.

℞. radicum helenij,
Polypodij quercini, ana vnc.ij.
Passularum corinthiarum, vnc.ß.
Sebesten, num.xv.
Farfaræ,
Pulmonariæ,
Satureiæ,
Calamenthi, ana manip.j.
Tabacchi folium magnum,
Liquiritiæ rasæ, drach.ij.
Seminum vrticæ,
Gossipij, ana drach.j.ß.

Coquantur in mulsa dilutissima secundùm artem, & cum saccharo q.s. fiat syrupus, cuius ad modum eclegmatis ægrotus semper aliquid in ore detineat.

Non improbarem syrupum illum ex tabaccho simul cum aliquot guttulis olei ex sulphure arte chimica extracti.

Galenus 4. de locis affectis cap. 8. asthmaticorum meminit, in quibus humores erant adeo exiccati, vt omninò condensarentur. Alexander Trallianus lib.5.cap.4. quendam agnouit, qui calculum leuem expuit, quem curasse scribit victu humectante, ac refrigerante, etiamsi esset tenuis habitus ad tabem maximè propensus.

Ibique Galenum reprehendere aggreditur, quòd loco præcitato aliquem nonasse scribat expuentem sputum bilioso colore affectum, deinde & alium grandinosa corpora per sputum reiicientem, refrigerantibus tamen nunquam vsus fuisset, sed potius calefacientibus, & exiccantibus, vt est confectio mithridatica, athanasia, & theriaca.

Addit Alexander plures enumerasse hac via curatos, omnes morte interfectos. Hanc reprehensionem vidit Christophorus Aueiga 3. de arte medendi cap.2. eamq; in hunc modum conciliat dicens Galeni methodum esse vtilem,

A & dogmaticam, quamuis Alexandri damnanda non sit, quæ per se valet.

Sed huiusmodi responsio non vendicat Galenũ à Trallianica reprehensione, quia si verum est Galenum curasse prædictos medicamentis exiccantibus, & calefacientibus, tantum abest, vt via methodica incesserit, vt potiùs contrarium fecerit, quia quę calida sunt, veniunt re-

B frigeranda, quemadmodum ille erat reiciens biliosum sputum, deinde quæ exiccata sunt, veniunt humectanda, at Galenus palam fatetur ob pituitæ exiccationem grandines in pulmonibus enatos fuisse, merito igitur Alexander Galenum reprehendit.

Quare si vtilis est curatio Alexandrina, erit Galeni inutilis, cum prorsus illi sit contraria: sed, qui caput illud Galeni legit addiscendi, non altercandi causa, faciè agnoscere poterit, Alexandrũ

C Galenicæ gloriæ esse inuidum, vel saltem æmulum.

Nam eo loci trium in primis ægrotantium mentionem facit, vnus erat humorem expuens liquidæ bili perquam similem, qui oborta febre, parulenta expuit, spatioque mensium quatuor tabidus interijt.

D Secundus sex mensium spatio non dissimilem passus est affectionem. Tertius verò diutius laborauit. Primus à Galeno curatus minimè fuit; sed secundus, & tertius præsentaneo, vt ait, medicamento; quodnam autem fitistud medicamentum, ex hoc loco non colligitur.

Sed dum agnouit tertium expuere pulmonum partes, existimauit ea ratio-

E ne à putrefactione esse affectos, vt in extremis partibus sæpè conspicitur; sed partes exteriores licet inurere, atque medicamenta illis applicare, quæ inhibeant putredinem, quorum nullum pulmonibus adhibere conceditur, hinc, est, quod necesse sit eos periclitari.

Cùm igitur hanc affectionem obseruasset Galenus in his ægrotantibus, to-

tam curationem, animumque conuertit ad validam exiccationem: vnde odoribus gratis, & potionibus exiccantibus vsus est, ad quam etiam intẽtionem propinauit mithridatium, athanasiam, ambrosiam, & theriacam, & quamuis ipse perierit, fuit tamen rectè curatus, sed propter morbi vehementiam obijt.

Ille verò, qui grandinem expuebat, non fuit à Galeno his medicamentis curatus, sed medicamento, quod asthmaticis conuenit. Sunt autẽ asthmatica medicamenta diuersi generis, vt supra vidimus, sed quodnam ex ijs à Galeno fuerit applicatum, non declaratur.

Ex his igitur vnusquisque vestrum videre potest, quàm insulsè, & præter rationem ab Alexandro Galenus reprehendatur; nam in vno vsus est prædictis medicamentis, vt pulmones putridos exiccaret, in alio verò expuente grandinem ijsdem medicamentis minimè pugnauit Galenus.

Quare illi, qui vsum prædictorum medicamenrorum indifferenter in asthmate adhibent, quemadmodum ferè omnes faciunt, Galeni methodum non sequuntur, ex quo discursu apparere potest Alexandrum nihil aduersus Galenum habere.

Idem met 7. de comp. med. penult. cap. proponit medicamentum ex animalculis illis, quæ sub hydrijs aquæ reperiũtur, millepedæ ab aliquibus dictæ, quæ comburuntur, & in puluerem redactæ cum melle decocto mane ante prandium deglutiuntur ad drach. j. ij. vel iij.

Ioannes Schenkius libro 2. suarum obseruationum scribit: huiusmodi animalia in vino macerato (in panno lineo reuoluta) deinde colato vinum, quod si potui detur, mirabilem facit in pulmonibus humoris crassi abstersionem.

Io. Zechius in suis consultationibus medicis consul. 37. tale proponit medicamentum, quod non modò pulmones ab humoribus crassis euacuat, eosque

A exiccat, verùm etiam caput roborat.

℞. conseruæ bettonicæ,
Anthos. ana drach. ij.
Pulu. glycyrrhizæ,
Pulmonis vulp. prępar.
Boli armeniæ, ana scrup. j.
Cum syrupo de hyssopo q. s. fiat electuarium.

Hollerius pulcherrimum sanè medicamentum proponit, & est, quod accipiatur tabella ex diatragacantho facta, B quæ guttulis aliquot olei saluiæ, aut anisi, vel rosmarini arte chimica extracti, irrorata affert præsentaneum remedium.

Addo vobis aliud remedium, veluti secretum admirabile, quod est, vt curetis habere pulmonem vulpis, quem volo, vt in clibano exiccetis, cauentes ne comburatur, ipsumque in puluerem redu C catis.

Huius pulueris accipite drach. ß. cum vitello oui per duas, aut tres vices, ita vt oui luteus simul cum puluere deglutiatur, ex quo videbitis spatio trium dierum ægrotantem facilem habere respirationem.

Cardanus in consilio de spirandi difficultate scribit crocum esse animam pulmonum, pluresque solo vsu ipsius se D liberasse anhelosos gloriatur, ideo aliqui sunt, qui accipiunt croci scrup. j. mosci gr. dimidium, & vino infusa ægrotanri bibenda præbent.

Plura possem afferre medicamenta, sed ea tantummodò sum amplexus, quę nostra hac tempestate probata sunt: hæc igitur methodus medendi, & medicamenta sunt, quæ huic effectui competunt.

E Quando autem materia à capite in pulmones cadit, in primis caput curandum est ea ratione, qua diximus in tractatu de catarrho. Verum quidem est, quòd in paroxismo cogimur ab hac regulari curatione recedere, quia ęgrotantes videnrur suffocari, & nisi illis opem feras, periculum est, ne strangulentur.

Id-

Idcirco practicantes celebriores iubent, vt frictionibus validis ad crura, ad fœmora, ad dorsum, & scapulas factis reuellamus materiam, quæ à capite in tracheam ruit. Cucurbitę quoque his partibus affixæ iuuant, nodi dolorosi ad manus, ad pedes etiam admoti reuellunt; quandoq; etiam suppositorio valido, nonnumquam, & clysteribus validioribus vtendum est.

B Non desunt aliqui, qui nonnihil in ore ex lambitiuis tenendum esse existiment; alij non admittunt. Rursus aliqui bonum esse putant materiam per nares errhinis deriuare; alij probant cauteria; nõnulli apophlegmatismos laudant. Sed eo tempore quo viget symptoma censeo cauendum esse ad os materiam trahere, ne volentes liberare à suffocatione ægrotantem, ipsum iugulemus; ideo C mea quidem opinione, latius est ad partes longinquas, & inferiores materiam trahere.

Ioannes Schenkius lib. 2. de dispnœa obs. 67. ex mente Dodonæi tempore accessionis scribit, optimum remedium esse exhibere ægrotanti scrup. j. pulueris croci cum duobus cochlearijs vini optimi, quia ipsum statim liberat ab accessione, idq; potestis, si placet, facilè D experiri.

Alii concedunt expectorantia, sed quia tempore huius symptomatis suffocari ægrotantes videntur, si aliquid in ore tenendum concedetur, cum cautela id agendum, ne dum ægri magnam inspirationem faciunt, aliquid ijs in guttur repente fluat, augeatque respirandi difficultatem: & hæc sunt agenda in paroxismo.

E Verùm quoniam paroxismus non multum durat, post ipsum curatio, vt supra diximus, est adeunda, qua defenditur æger à paroxismo, sed præter medicamenta prædicta purgantia, & expectorantia, alia etiam proponuntur, nempe suffumigia, & localia thoraci applicanda,

A Suffumigia antiqui faciebant ex folijs helenij exiccatis, ex farfara, pulmonaria, & etiam ex arsenico, vt apud Mesuem potestis videre, quę ad nostram vsque ætatem erant in vsu.

Sed post Nicolaum Monardem practicantes suffumigia parant ex folijs tabacchi exiccatis, fœlici cum successu, quod non modò expectorat validè materiam in thorace, contentam, sed corroborat pulmones. Modus faciendi est, vt accommodentur folia ipsius super prunas, ita vt suffumigium per os ingrediatur ægrotantis, idque fieri debet quinque horis ante prandium singulo mane per quinque dies continuos.

Quod ad localia spectat, sunt vnguenta, olea, emplastra, & id genus. Paulus Aegineta facit cataplasma ex ficubus, lolij farina, quibus addit resinam, ceram, & mel. Apud Mesuem habetis ceratum mirabilis operationis.

℞. olei chamęmeli,
Amygd. dulc.
Butyri,
Pinguedinis gallinæ, ana vnc. j.
Mucilaginis fœnugræci,
Seminum lini, ana drach. j.

Misce, calefacite, & totum thoracem inungite.

Sed huiusmodi medicamenta sunt moltoties applicanda, quia debent per musculos exteriores, & per alias partes permeare, antequam pulmonum cauitatem attingant: & hæc sint dicta de asthmatis, & orthopnœæ curatione.

Nam illa, quæ per consensum fit, curatur per curationem partis affectæ, cui consentit pulmo.

Quando verò ex crudo tuberculo contingit, eadem victus ratione vtendum est, & iisdem præsidijs apud Galenum vsitatis in cura Antipatri: sed huiusmodi, quando accidit, vix potest aliquid medicus moliri, quod sit alicuius auxilij, & iuuamenti.

DE

DE PLEVRITIDE,

CAPVT QVINQVAGESIMVM.

AFfectus thoracis præter naturam, qui in hodiernam contemplationem cadit, tum ob frequentiam, tum ob prauam suæ essentię rationem, & curandi difficultatẽ, si quis alter ab omnibus authoribus celebratur, & ad satietatẽ vsq; atteritur. Hic pleuritis passim nominatur, de quo verba facturi vniuersam ipsius disputationem in duo primaria capita, vt consueuimus, redigemus, quorum alterum cognitionem, alterum curationem respicit.

Ad cognitionem spectant vel præsentia, vel præterita, vel futura, omissis interim præteritis, ac futuris, de cognitione præsentium in primis agemus, quæ generatim in his quinque capitibus posita est, hoc est, in cognitione partis affectæ; in cognitione causarum omnium tam externarum, quàm internarum; in cognitione symptomatum affectum necessariò sequentium, & tandem in cognitione differentiarum omnium eiusdem affectus.

Quod igitur ad primum attinet, varijs admodum nominibus affectum hũc nominatum reperio; primùm à Grecis dicitur pleuritis, deductum nomen à pleuron, quod latus significat, à Latinis verò morbus lateralis, & minus propriè costalis ab aliquibus barbarè potiùs, quàm latinè loquentibus vocatur. Apud Arabes extant variæ aliæ appellationes, vt bersen, sosati, caluriti, & aliæ, quę auxilij parum ferre nobis possunt tam in cognitione, quàm in curatione inquirenda.

Essentia verò cum præcipuè in cognitione acquirenda primas partes teneat, sitque omnium ad cognitionem facientium fundamentum, eam omissis nominibus, inquirere est opus, quæ ex communi hominum consensu posita est in dolore, qui nihil aliud est, nisi symptoma facultatis sentientis deprauatę.

B At cum omne symptoma suum morbum sequatur, in confesso apud omnes scriptores est actionum læsarum morbũ nullum alium esse, quàm morbum in mala compositione, nempe inflammationem, seu tumorem inflammatorium. Huius symptomatis morbus non solùm ortum habet à sanguine optimo, & moderatam crassitiem habente, sed etiam ex quouis sanguine affluente, siue sanguis sit laudabilis, siue biliosus, siue pituitosus, siue melancholicus, quod rarius accidere consueuit, quod in tractatu de causis demonstrabo. C

Galenus enim solet inflammationem propriè, & impropriè appellare eam, quæ à sanguine fit, & alijs iam dictis humoribus, vt patet 6. aph. 33. & 2. de diff. feb. 9. hinc facilè patere vnicuique D poterit pleuritidem non solùm vnicum morbum sequi, sed omne genus morborum, intemperiem scilicet, solutionem, & malam compositionem. Qui tres morbi essentiam tumoris constituunt. Certum sit igitur inflammationem esse morbum, quem dolor pleuriticus sequitur.

E AN PLEVRITIS SIT MORBVS acutus.

INquiritur, an pleuritis sit morbus acutus, , nec sine ratione; nam ex vna parte videtur reponenda inter morbos acutos, quia Galenus 1. aph. 12. cum duplicem acutorum morborũ ordinem attulisset, alterum eorum, qui propriè peracuti dicuntur, sub quo comprehendebat anginam, tetanum, & hu-

iuſ-

A iusmodi; alterum eorum, qui acuti dicuntur, sub quo phrenitidem, peripneumoniam, & pleuritidem collocabat, hinc apparet pleuritidem esse morbum acutum.

Cui opinioni fauet Hippocratis authoritas primo acutorum 8. vbi etiam pleuritidem in acutorum catalago reponit, & ratio ex Hippocrate desumpta est, quia pleuritis nunquam consueuit transcendere decimamquartam, quin iudicetur, vnde quinto aphorismorum 8. dicebat, qui inter illum terminum non expurgantur, in suppurationem, seu in empyema cadere, acutorum verò terminus, vt ex eodem habetur Hippocrate 2. aph. 23. est dies decimusquartus, quare ex hac parte concludendum videtur pleuritidem esse morbum acutum.

Ex altera parte cùm sit obseruatum pleuritidem ad vigesimum vsq; & ad trigesimum quartum protractam, sicut de Anaxione refert Hippocrates, non videtur eam in acutorum serie reponi posse, in qua Galenus & peripneumoniam, & phrenitidem constituit.

Vidit Auicennas hanc difficultatem lib. 3. fen. x. tract. 4. cap. 1. & tentauit controuersiam componere ad hunc modum, dicens, pleuritidem, vt plurimùm à calidis humoribus, & aliquando fieri à frigidis, subiungit eam, quæ fit à frigidis, non esse acutum morbum, sed eam tantùm, quæ fit ex calidis.

Quæ conciliatio non vndequaque probatur mihi, & ratio est; quia cum morbi acuties duobus modis consideretur, primo ratione terminationis, secundo penes symptomatum vehementiam, vitæq; ægrotantis discrimen, vtro modo consideretur, semper habet difficultatem.

Nam si pleuritidem ortam à frigidis humoribus non vis appellare morbum acutum, eò quòd egrediatur decimam quartam diem, eademmet ratione dicam ego aliquam etiam productam à calidis humoribus non posse dici acutam; contingere enim potest aliquam eiusmodi terminum hunc egredi, vt euenit, cū in primis diebus materia summè cruda est, vel adest meatuum constrictio, aut materia admodum contumax colligatur in membrana costas succingente.

B Hęc enim expelli cùm non possit per sputum, necessariò trascendit decimum quartum diem, & quamuis accidat tenuem materiam, nempe calidam, citius expui, aliquando tamen oppositum obseruamus, nempe frigidam materiam & citiùs, & faciliùs concoqui, atque expui, quàm calida, quæ contumax sit, & rebellis cum meatuum adstrictione.

Nam citiùs, aut tardius expui cum aliqua coctionis nota, non dependet

C simpliciter à tenuioris, aut crassioris materiæ collectione (etiamsi, vt dictum est, calidior, & tenuior humor citiùs, & faciliùs, vt plurimùm concoquatur, & expectatur) quia contingit nonnunquam totum oppositum vt scilicet citiùs expuatur, & concoquatur materia frigida.

Quare si spectemus acutiem pleuritidis respectu termini ad quem, non

D possumus rectè asserere semper pleuritidem ex humoribus calidis esse acutam, ex frigidis verò minimè esse acutam, vt Auicennas determinauit.

Atqui si hanc consideremus ratione magnitudinis, & sæuitiei symptomatum, vitæq; discriminis, eandem etiam habebimus difficultatem, quandoquidem non perpetuum est semper, quam-

E uis vt plurimum cōtingat sæuitiem symptomatum, vitæque discrimen à calidis humoribus prouenire, si quidem dari potest pleuritis à frigido humore crudo, & contumaci, qui inflammatus deterrima inferat symptomata cum magno vitæ discrimine.

Vbi igitur limitauerimus hanc propositionem, dixerimusque eam vt plurimùm veram esse, quòd pleuritis ab hu-

mo-

moribus calidis plerunq; fit acutus morbus, à frigidis verò etiam aliquando, A. uicennę sermonem verificatum habebimus, omnisque dubitatio tollitur de præsenti morbo sit ne acutus, nec nè?

Certissimum enim est ipsum non esse de genere eorum, qui infra quartum diem terminantur, sicut angina, tetanus, & alij huiusmodi; neque de genere chronicorum, qui ad sexaginta, & ad centum dies protrahuntur, sed genere eorum, qui sunt medij inter hos, & terminantur in decimum quartum, vigesimum, & trigesimum quartum diem; sicut Galenus 1. aph. 12. dicebat lateralem morbum magna ex parte vt terminum suæ iudicationis habere decimum quartum diem; & si non hunc saltem vigesimum, licet Anaxioni vsq; ad trigesimum quartum contigerit.

Ex his satis patere puto omnem pleuritidem esse acutum morbum, quia sæua symptomata, atque vitæ discrimen affert. Quantum verò ad sui terminationem maiori ex parte decimum quartum diem habere solet, quia vt plurimùm permutationem aliquam hoc tempore suscipit, non quod semper, & necessariò id accidat. Est ergo pleuritis morbus acutus ratione magnitudinis symptomatum, & vitæ discriminis semper, ratione verò terminationis nõ semper, sed maiori ex parte.

Definitio verò ipsius à Galeno pluribus in locis traditur 5. de locis affectis 3. 2. ad Glauconem 1. 4. de causis puls. 8. & alibi passim, vbi ferè ad hunc describitur modum. Quod sit inflammatio membranę succingentis costas; quia licet in alijs partibus circumiacentibus, inflammatio exoriri possit, nunquam tamen (quod paulò inferius intelligetis) vera pleuritis esse potest, quousq. pleuræ affectio non communicetur: hæc de nomine, & essentia præsentis affectionis, succedit pars affecta indaganda.

DE PARTE AFFECTA IN pleuritide.

A IN parte affecta determinanda videtur aliqua difficultas; nam cum duplex sit pleuritis, vna exquisita, altera minimè exquisita. In assignanda parte affecta in pleuritide non exquisita Galenus, & Auicennas consentiunt, dicentes esse quamcunque thoracis partem,

B musculis intercostalibus internis exceptis.

At in assignanda parte affecta in vera, & legitima, seu exquisita pleuritide non conuenire vidêtur; nam Auicennas fen x. lib. 3. tract. 4. ca. 1. scribit partem, quę in exquisita pleuritide per se primò læditur, non solùm esse membranam costas succingentem, sed etiam vtramque interseptientem quam & mediastinum

C vocat, necnon & musculos intercostales internos.

Galenus verò secundo de locis affectis cap. 2. & libro de const. artis medicę cap. 15. vult exquisitam pleuritidẽ sibi solam determinare membranam internam costas succingentem, quę aliquando per se primò læditur, aliquando verò per accidens, hoc est, per consensum.

D Vnde inflammationem interseptientium membranarum esse aliud genus morbi opinatur; illamq; quæ musculis intercostalibus euenit, non prius vult appellandam esse pleuritidem, quàm membranam costas succingentem afficiat; ita vt concludendum veniat ex Galeni sententia partẽ affectam in exquisita pleuritide esse membranam costas succingentem; in vera, sed non

E exquisita esse musculos internos intercostales, at in vtraq, mendosa esse omnes thoracis partes externas; hæc breuiter de parte affecta.

DE

DE CAVSIS PLEVRITIDIS.

Causę pleuritidis sũt duplicis generis, aliæ, quas internas, aliæ, quas externas vocant. Primò de internis agendũ est, quę etiam in duplici versantur differentia, nã vna ast antecedens, alia coniuncta, antecedẽs causa est materia, quæ disseminatur per habitũ totius corporis, vel aliqua in parte determinata collecta est, nondum in partem affectam decubitũ faciens, sed parata, vt in ipsã feratur.

Coniuncta vero causa est eadẽ materia, quæ iã in locum affectũ collecta fuerit ibique iam morbũ actu faciens, quę duplicis naturæ est. Vna humoralis, altera, vaporosa, humoralis aut sanguis, vel billis, aut pituita, vel melancholia, vt sit, necesse est. C

Iam verò cũ prædictorũ humorũ duo sint calidi, vt sanguis, atq; billis, duo verò frigidi, vt pituita, & melancholia, Auicen. lib.3. fen.x. tract.4. c. 1. putauit ex omnibus humoribus fieri quidem posse pleuritidem, sed cum hac differentia, quod si à calidis fiat pleuritis, fit morbus acutus, si à frigidis fit chronicus.

Quod si quęratis, ex quib. frequẽ- D tius fiat, apertè fatetur ex calidis plerumq. fieri, quod verò ad frigidos humore attinet, obscurè loquitur, & quod magis est, videtur in paucissimis verbis repugnantia dicere, cum modò à melancholia frequentiùs, modò rariùs fieri asserere videatur.

At Galen. libro de const. artis medicę c. 15 distinctiùs loquitur, rem hanc determinans, dicẽs pleuriticas inflãmationes ferè semper biliosas, E aut sanguineas esse, nõnunquã verò pituitosas, sed raro, atque has nũ dici synceras permanere, quia cũ humor pituitosus, conclusus fuerit, statim putrescere incipit, calidasque fluxiones ad se attrahere.

Quod si aliquãdo niger appareat screatus, qui fluxionẽ melancholicã arguere videatur, id cõtingere dicit, nõ quia pleuritidẽ fluxio melãcholica faciat, sed potiùs quia biliosus, aut sãguineus succus iã defluxus ad vstionẽ aliquã in loco, in quo inclusus est, passus sit, & 6. aph. 33. in eãdẽ sententiã dicebat mẽbranam succingentem costas ob crassam, & dẽsam B ipsius naturam, nõ facilè in se admittere quẽcumque humorũ irruẽtem, sed tenuem, & calidum potissimùm, nonnunquam verò frigidum, sed tenuem, qualis aliquando est pituita, melancholia vero nunquam.

Sed dicetis, posse ne vnquã pleuritidem excitari ab humore melãcholica? & ab hoc magis, quàm à pituitoso, vt Auicennas dicebat?

Puto huiusmodi Auicẽnæ propositionem limitandam esse, & considerandam inflãmationis generationẽ, quæ duobus modis fieri potest. Primò per defluxum, secundò per paulatinam congestionem.

Si Primò modo ipsam cõsiderauerimus, nunquam dicemus pleuritidẽ fieri à melancholido succo, atqui si eã accipiamus congestionis ratione, cũ humor congestus possit permutationẽ facere, & ita putrescere, vt inflãmationẽ faciat, dicere poterimus pleuritidẽ à succo melancholico fieri ac etiam frequentiùs contingere posse ab eo, vt dicebat Auicẽnas, quàm ex pituita.

Et ratio, est quia cũ mẽbranæ corpus sit frigidum, & densum ex succo melancholico nutritue, ac vt fiat in ipsa aliqua inflammatio per congestionem, necesse est, vt fiat a succo melancholico.

Quare pleuritis fit à melancholia, id quod à Nicolo Florẽt. affirmatũ videtur, vbi dicit nõ repugnare hoc aliquãdo cõtingere, hinc fit, vt possimus dicere pleuridẽ aliquando, licet. tarò, à melãcholico succo fieri posse

Si verò respiciamus ad mutationē, quæ contingere potest humori iam defluxo, & talem humorē ita passim causam pleuritidis vocemus ād contradistinctionē pituitosi, tunc nō solùm aliquando à melancholico, sed frequentiùs etiam ab hoc, quàm à pituitoso fieri dicemus.

Nā à pituitoso humore fit solùm per defluxionē,à melancholico verò & per cōgestionem, vt audiuistis, & B per transmutationē calidorum in ipsū, quod nūquā accidit pituitę, quia quātumuis calidi humores fluxi assentur, nunquā in pituitā vertuntur, semper autem in atrum humorem.

Atq; hac ratione Auicennas cum Galeno cōciliari videtur, ex his ergo habemus, quot, & quæ sint pleuritidis causæ internę, an modò ex vapore fieri possit pleuritis, videtur ali- C qua apparēs coniectura; nā vapor sur sū ascēdēs suæque penetrationi obstaculū inueniēs, reuertitur inferiùs ad loca cordi vicina, & ibi apostemata generat, quare etiā, & pleuritidē.

Sed huiusmodi cognitio nō videtur satis tuta, cū īpossibile sit ex vapore fieri inflāmationē, & minus febrē tā vehemētē, quàm in pleuritide D obseruamus; nec tādiù perdurātem, quamobrē putamus à solis humoribus pleuritidem fieri, nequaquam à vaporibus: hæc de causis internis.

Accedamus ad externas, inter quas primò aer occurrit, qui vel immoderatè frigidus, aut intēsè calidus est, vt frigidus exprimit materiā ad locū affectū, cutisq; meatus adstringit, quo minus fuligines euaporare possint. Calidus verò humores fūdit, E atque attenuat, eosque aptiores ad motum reddit.

Ad aerē reducitur anni tempus, vt autūnus, qui huius morbi ferax esse solet, si potissimùm austrinę ęstati successerit, & ratio est, quia per colorē diei attenuātur, fūdūturq; humores tam recenter geniti, quàm à precedenti ęstate relicti.

Frigus verò noctis prohibet transpiratū, & ad internas partes impellit humores iā commotos, neque solùm successione dici ad noctem, & è cōtra, sed in ipsomet die tātū ob maximā illius cōstitutionis tēporis inęqualitatē, fit vt modo à calore fundātur humores, modò à frigore repēte superueniēte ad intimas partes prorrudantur, atque hac ratione hunc morbum producunt.

Autūno succedit hyems, in qua solēt persępè pleuritici affectus suscitari, quia per id tēpus spiritualia membra maximè lędi cōsueuerūt, & à capite ad thoracē multæ fieri defluxiones ob expressionem ambientis aeris frigiditate factā, quòd ab Hippocrate, & à Galeno habemus 3. aph. 27. hyeme verò dicebat Hippocr. morbi laterales, peripneumoniæ lethargi, grauidines fieri, & quæ sequuntur.

Vere quoq; solēt huiusmodi morbi laterales vagare, quia si corpus, & caput potissimùm excremētis scatēt, illa hoc anni tēpus fundēs, attenuās, & cōmouens motum promouet, cū prę hyemis frigiditate antea in penitioribus immota delitescerent: & hęc sunt anni tempora, quę huiusmodi morbum procreare solent.

Inter cōstitutiones tum austrina, tum borealis, solent potissimùm hūc morbum gignere; nam expressis humoribus ab austrina cōmotis per borealē, necessarium est eorum fluxiones ad aliquas partes corporis fieri, quare vbi ad pleuram recubuerint, faciunt pleuritidem.

Succedunt inter causas externas alimenta, & potus, alimenta docēte Auicenna, quæ sint crassi succi, in quibus enumerat alcanubit, hoc est, vt expositores dicunt, brassicam capitatam, quam hic cauolo cappuccio appellant.

Sed statim ex Auicen. loco excitabitur ab ingenioso difficultas, cũ hęc affectio præsẽs, de qua tractamus, ex humorũ defluxu proueniat, & crassi succi inepti ad modo sint, quomodo Auicen. scripsit cauendum esse ab alimentis crassi succi, eò quòd pleuritidèm generent?

Puto aliud esse considerare fluxũ humorũ; & aliud esse considerare occasionem fluxus eorũdem. Alimenta enĩ crassi succi proculdubio generant humores per se ineptos ad motũ sed vsus frequens ipsorum, cũ in corpore cacochymiã producat, fit causa fluxionis, quia talia alimenta sunt difficilis concoctionis, & succum excrementosum generant.

Vnde si quis diu vtatur talib. alimẽtis, necessarium est, vt breui cacochymus fiat, ac inde natura irritata ad expulsionẽ rei inutilis, occasio fluxionis præbetur, & quãuis humor eiusmodi motui minus aptus sit, quam si ab alio genere alimẽti ortũ habuisset nihilominus natura se cõuertẽs ad redundãtiam prauorũ succorũ expellendam, vt ab ipsa exoneretur, ad debiliores partes semper protrudat.

Partes verò istę ad magis debiles impellunt, quousque ad omniũ debilissimã ventum sit, ad quã fit materiæ protrusio, quare & tales succi non ad fluxum apti, præbent tamen fluxus occasionem, merito igitur Auicennas dicebat, talimenta producere pleuritidem,

Sed præter hæc alimenta, quæ cacochymiam in corpore inducunt, sũt etiam alia, quę multã sanguinis copiam generant, à quibus potest fieri, & vt plurimùm fit pleuricis, si porissimùm copiosius assumantur, & sæpè bromatum quoque vsus potest inflammationem excitare.

Potus ad hęc nimius vini meracioris vel etiã aquę frigidioris ex Ruffi sẽtẽtia, primo cõtinent, solet pręsentis affectus esse occasio, vinũ quidem, quia humores cõmouet, & ebullire facit, vnde fluxionis initiũ affert; aqua verò frigidior, tũ quia lędit nimis partes ad thoracẽ attinentes, easq. tractu tẽporis imbecilliores reddit, tum quia excrementa, quæ sunt in vicinis partibus ad locum, vbi inflammatio exoriri solet, exprimat.

Pręter cibum, & potũ meminit etiã Hippocrates motus immoderati, tanquã eius, qui humores fundere, & cõmouere maximè aptus sit, cui si sue cedat, vel potus aquę gelidę, vel repẽtinus occursus aeris frigidioris, qui cõmotos iam humores à cẽtro ad circũferentiã propellat, maximũ sẽper ĩminet periculũ, ne si fortè decũbãt ad pleurã, hunc effectum producant.

Retentio quoq. eorum, quæ statutis tẽporibus exurgere solent, vt in mulieribus mẽses; aut hęmorrhoides tã in mulieribus, quàm in viris. Immoderatę vigiliæ, & etiã animi immoderatę affectiones, validæ cogitationes etiam possunt cum alij pleuritidem inducere.

Istæ sunt causę exteriores necessariò nobiscũ versantes, à quib. potest pleuritis exoriri, cõferẽtibus illi, quæ secundùm naturã sunt, vt est æstas, temperamentũ, & sexus, quæ in hũc affectum procliuia esse solent.

Et quod spectat ad ætates, iuuẽtus, & qui sunt in primo senio esse solẽt huic ęgritudini magis obnoxij, quàm vel pueritia, vel senectus ipsa nã per illas ętates humores calidi, & tenues abundãt magis, quã in pueritia, & vltima senecta, imò in his, vel ob immoderatã alimentorum copiam, quod pueris accidere solet, vel ob caloris innati defectũ (quod in vltimo senio accidit) crudi, & crassi humores potiùs redũdãt, vt 3. aph. 30. scriptũ est.

Quod ad temperamentũ pertinet, calidũ, & humidum maximè omniũ huic morbo concipiendo aptũ est, sicut

cut ex aduerso frigidū, & sic cū mini mè omniū, ad quod respiciens Hipp. 6, aph: 33. dicebat, qui acidū eructant non valdè morbo laterali corripiuntur: nam acidum eructantes necessariò frigidis, & pituitosis excrementis abundant, qui autem his scatent, nō facilè in pleuritidem incidunt, cum membrana, quæ in ipsa afficitur, eius sit naturæ, vt non facilè crassos, & viscidos succos in se recipiat.

Idq; potissimùm verū esse dicebat Galenus qn̄ redundanti illi materiæ acrimonia aliqua inhęret, quia hæc intestina mordens, ad expulsionē irritat, & tunc contingit non solū pituitam, sed plures etiā alias superfluitates excerni, dicebat autem ipse in primo de aere, aquis, & locis, qui habent ventrem humidum, minimè morbo laterali, atque alijs morborum generibus corripi.

Si respiciamus sexum, viris magis, quā mulieribus solet huiusmodi affectus accidere, tum quod calidiorib. succis abundent, tum quod causis externis iā dictis magis expositi sint. Mulieribus quoq. quandoq. superuenire solet, ijs præsertim, quibus menses supprimi cōsueuerunt. His causis addatis, quę extrinsecus euenire solēt nobis, non tamen necessariò, sed vt aiunt, fortuito, vt est casus, percussio circa thoracem, vomitus ex Russi sententia, vulnera, & alia huiusmodi plura, vt æstus nimius, balneum calidum, à quibus pleuritis excitari consueuit, & hæc de causis tam internis, quàm externis.

DE DIFFERENTIS PLEVRITIDIS

Differentiæ pleuritidis desumuntur ab idæa, à causis efficientibus, à magnitudine, seu vehementia; à more, & à partib. affectis, & tandem ab eo, quòd est per essentiā, & per cō sensum: per idęam intelligimus dolorē pungitiuum partium thoracis, cū sua causa coniuncta, à qua differentię accipiuntur, vt ab eo, quod est secundùm magis, & minus; nam dolor aliquando intensissimus est, vt vix respirare possint ægrotantes punctionem percipientes, quemadmodum si pugione læderentur.

Quandoque est mitis, & interdum mediu; sed in partib. thoracis, vt est organica corporis pars; inde est, quod alius in superiori ad clauiculā, seu iugulum tendit, alter verò est in inferiori thoracis parte ad regionem diaph. & alius in medio, aliquando ad posteriorem partem, nonnunquam verò ad anteriorem vergens.

Rursus huiusmodi pleuritis vel est vera, & exquisita, vel vera quidem, sed non exquisita; vel etiam neq. vera, neque exquisita, & notha appellatur à Galeno lib. de const. art. med. c. 15. & alibi. Præterea est in duplici differentia; nam vna interna est magis, altera verò externa.

Vera exquisita ea est, quæ mēbranę costas succingenti euenit: vera, sed nō exquisita, musculis intercostalib. internis accidit: notha verò & musculos externos, & cutem occupat: fieri etiam potest, vt vno, & eodem tempore, & membrana interna, atque externa cum suis musculis inflammentur, & fiat veluti composita pleuritis: & hæ possunt esse differentiæ à forma, seu idæa pleuritidis acceptæ.

Secūda differentia accipitur à causis, quę sunt humores, qui ad duo capite reducūtur, ad calidos nempe, & ad frigidos: calidi sunt sanguis, & bilis, à primo inflāmatio propriè dicta producitur, à secundo erysipelas, ab vtroque simul mixto fit phlegmone, seu inflammatio erysipelatosa, si in mixtione sanguis bilem superest; si verò contingat bilem sanguinem superare, fit erysipelas phelgmonosum.

A frigidis verò fiunt quoq. varię pleu-

pleuriti inflammationes, vt dictum fuit cap. de causis.

A vehementia, seu magnitudine desumūtur quoq; pleuritidis differētiæ, vehemētissima ea est quę magna habet symptomata, & multa; parua quę cōtrarius habet cōditiones, mediocris, quę inter has duas cōtinetur.

A more quoq; posśūt desumi differentię, vnde pleuritis alia maligna alia benigua, alia tādē est in medio.

A partibus similiarib. affectis differentiæ habentur; nam vel mēbranæ costas succingēti euenit, vel musculis intercostalibus internis, aut externis: si membranā inuadat à Galeno appellatur pleuritis exquisita, si potissimùm fiat ab humoribus calidis; si verò musculis intercostalibus internis euenerit, vera quidē pleuritis, sed non exquisita appellatur.

Auicēnas verò pleuritidē exquisitam, vocat illā, quæ mēbranę internę accidit, tū illam, quæ septū transuersū, tum quę mediastinū, ac musculos intercostales internos obsidet quamuis Galenus 5. de locis affectis c.2. non appellet exquisitam, nisi (vt diximus) eam, quę membranā lędit, alias verò, quæ & mediastino, aut septo contingunt, non dignatur nomine pleuritidis vocare.

Haberis ex his mētē Galeni, & Auicennæ declaratā, quę in hoc parui eū momenti. Hi quamuis differant in huiusmodi verę, & exquisitæ pleuritidis diffeeētis assignādis, in notha tamen conueniunt, Gal. loco iam citato Auicēnas verò fenix. lib. 3. tract. 4. c. 1. sed cum pleuritis notha sit in duplici differentia, vt dictum supra fuit, vna in musculis intercostalibus externis, altera, quæ ad cutem vsque extenditur, hinc interna vna, altera externa dici potest.

Rursus exquisita pleuritis, alia dicitur fieri per se primò alia verò per cōsensū; exquisita per essentiam est,
A quādo inflammatio per se primò inuadit membranā costas internas succingentem. Per consensum est, vel à partibus remotis, aut propinquis; à remotis quidem, vt à iecore, vel in mulieribus ab vtero; à propinquis, vt à musculis intercostalibus, tam internis, quà m externis; istæ sunt pleuri-
B tidis differentiæ.

DE SIGNIS PLEVRITIDIS

Inter alias affectiones præter naturā, quæ demonstratiuis signis cognoscuntur ita vt à Galeno 5. de sanitate tuenda c. 12. methodi med. cap. 7. earum cognitio scientifica appelletur, vna est pleuritis, de qua nunc agimus.

In cuius quidem signis afferendis
C primò tractabimus, quot num. sint, & vndè deducantur, & cur neque plura, neque pauciora sint. Secūdo loco signa causarū distinctiua in medium afferemus. Tertiò, quæ sint illę, quę magnam pleuritidē esse demonstrāt. Quartò, quę partes lęsas distinguūt: & tandem quæ dirimunt pleuritidē legitimam, & exquisitam per essen-
D tiam ab ea, quæ fit per consensum.

Quo ad primum spectat, aliud est cōsiderare inflāmationē simpiiciter, & aliud est eā cōsiderare, vt pleuritidē facit. Si primo modo, multa sunt signa, quę ad pręsentē speculationē minimè faciunt, quia non consideramus hic inflāmationē, nisi quatenus facit pleuritidē, quam quatuor. aut ad summū quinque signa declarāt,
E quibus positis ponitur pleuriticus morbus, iisq; ablatis omnibus etiam aufertur, & ipse morbus.

Sunt autē signa hęc, dolor pungitiuus, febris acuta, tussis aliquādo sicca sępè verò humida, difficultas āhelādi, seu respirādi, & pulsus serrinus. De his loquitur Gal. multis in locis 1. de locis affectis c. 9. 5. eiusdem c. 3. 2. de

2. de cris. c. 10. lib de const. art. med. c. A 15. cap. 8. lib 4. de vs. part. his nec plura, nec pauciora signa reqiruntur ad idæam, & speciem pleuritidis exquisitæ declarandum.

Quod spectat ad dolorem, idem Galenus non solùm scribit, eum esse pungitiuum, sed grauatiuũ, & costis adhærentem, latèque permanentem, nec sicut clauus affixus, & quãuis ap- B pareat aliqua grauedo, id non est ratione membranæ.

De febre verò loquens Gal. 2. de ratione victus in acut. 36. docuit eam esse magnam, vehementer, atque acutam, secundùm magis, & minus pro subiecti diuersitate.

Quantum ad tussim 2. de cris. 6. Galen. ait esse aliquando siccã, nonnũquã verò humidã: Doctissimus Met C curialis lib. 6. praxis de aff. thoracis scribit ex Gal. mẽte lib. 5. de locis affectis c. 3. in fin. tussim nõ esse perpetuũ pleuritidis signum, quia Galen. eo loco scribit, tussim euenire magna ex parte pleuriticis, ergo non semper.

Sed mea sententia longè decipitur, nã aliud est dicere tussim in pleuritide magna ex parte euenire cũ sputis coloratis, nonnunquã verò sine his, D & aliud est dicere tussim magna ex parte euenire pleuritidi.

Sermo Gal. est de tussi cũ sputis coloratis, quæ magna ex parte in pleuriticis eueniunt, aliquando etiã absq; his accidit tussis; quare tussis ex Gal. est vnum ex assidentib. signis, aliquãdo in sputis coloratis, aliquando sine his: quare expuere non est signum E necessarium, sed tussis.

Circa difficultatẽ respirandi, quod est quartum signũ, Galenus 3. de difficul. respir. c. 5. clarè docuit, qualisnã sit hęc difficilis respiratio pleuriticis propria, tã frequenter, ac paruam appellans, & hic est numerus omniũ symptomatum, quæ pathognonomica dicuntur, quæ nec plura, nec pauciora esse possunt.

Vnũquodq; horum ad pleuritidẽ necessariò sequi Galen. partim. 2. de cris. 10. partim verò lib. de const. art. med. c. 15. tam ex natura ipsius affectus, quàm ex ipsissima parte affecta pulchrè collegit.

Affectus autẽ est inflãmatio, pars verò affecta est mẽbrana costas succĩgens, cũ dico inflammationem intelligo intemperiẽ calidam, & humidã cũ pręsentia materię. Cum dico mẽbranam, opus est, vt intelligatis substantiam nerueam, exactissimo sensu præditam, & ratione extensionis latè extensam, super omnes costas proximè hęrentem.

Porrò sequitur dolor, qualẽ natura partis requirit, quę lęditur, exactissimo sẽsu prędita nęruea, extensa, & costis adherẽs, rõne neruorũ naturę dolor quidẽ est punctorius, & rõne extensionis ipsius mẽbranę ad costas oẽs posset dici extensiuus, sed quia lędit magis rõne pũctionis, vt supradixi, merito apellatur dolor pũctorius.

Quod ad febrẽ attinet, necessariò hęc ipsa pleuritidem sequitur, tã ratione affectus, scilicet inflammationis, quàm rõne membranæ, quæ propè cor si̇tuata est; nam si non esse inflãmatio, sed esset aliquis rumor durus, aut frigidus, vel esset quidem inflãmatio, sed in parte à corde remotissima, puta in digito, nõ fieret febris, at vbi horũ vtrunq. simul iungitur, sicut in præsenti affecto euenit, necessarium est non modò febrem fieri, sed etiam vehementer acutam.

Tussis verò necessariò, & ipsa sequitur tã affectus, quã partis affectę culpa; in primis enĩ pars affecta, quæ est mẽbrana, & materia intus contenta, per eã resudans, & in asperas arterias cadens, tussim omninò adducunt, siccã quidem, quando pauxillum materiæ resudat aptũ tantũmodo irritare facultatem expultricẽ pulmonũ; humidã verò quando, quod resudat in tan-

tãta copia ĩter pulmones colligitur, A vt sicut expultricẽ irritare potest, ita etiam impetum, & propulsionẽ eiusdem sustinere valet.

Ex his facilè potestis intelligere, dolorem pungitiuũ, febrem acutam, & tussim necessariò sequi pleuriti[illegible]ẽ.

Difficultas porrò respirandi, cum duobus modis cõsideretur, in genere nempe, & in specie, prima à Gal. lib. de const. art. med. cap. 15. & 2. de cris. B cap. 10. affertur, cuius causam referebat in partem affectam; alterius in specie, cur scilicet parua sit, & freq uẽs, idẽ Galenus loco præcitato de const. art. medicę c. iã citato, & 3. de diff. respir. c. 5. causã refert potiùs in affectionem, quàm in partẽ affectam.

Difficilis igitur redditur respiratio ratione membranæ, quæ reuera est pars ipsius thoracis, & ĩstrumẽto re- C spiratoriũ, vt idem testatur Galenus lib. de constitut. art. medicę iam dicto; vnde læsa ipsa membrana cõsequẽter, & thorax lęditur, quod est instrumentũ respirãdi, quo lęso, & ipsius actio, nẽpe respiratio lęsa manet & ratio est, quia liberè extẽ[illegible]i nõ potest ob extensam iam ab inflammatione membranam.

Parua verò, & frequens respiratio videtur clarius fieri ab ipso affectu, & ratio est, quia cũ multo aere attracto sit opus propter inflãmationẽ, & febrẽ nõ potest tamen ob dolorẽ ab inflãmatione causatum magna fieri inspiratio, qua aer posset totus vnica inspiratione trahi, vnde parua necessariò efficitur, & quia hæc parua inspiratio nõ satisfacit necessitati, par- E uitati celeritatẽ, & frequentiã addũt, vt continuitate actionis afferuent æqualem aeris multitudinem magnis respirationibus, atq; itr vsui planè satisfaciunt, quod enim paucę, & magnæ pulsuum causę nõ possunt, multę paruę possunt, & hac ratione respiratio difficilis redditur.

Pulsus verò magnus, velox, frequẽs, durus, ac tẽsus, eadẽ quoq; ratione efficitur, magnus, quidẽ, velox, & frequens ob necessitatẽ ab inflãmatione, & febre inductã fit, neque aliquod instrumentum læsum est, sicut in respiratione,

Quãtùm verò ad duritiem, & tensionem pulsus attinet, nõ possumus ipsius causã referre in affectionẽ, sed potiùs in partem affectã, quæ est mẽbrana, quæ duobus modis considerari potest, & vt est membrana, & vt succingit costas:

Vt est mẽbrana ratione similitudinis, quã habet cum membranis arteriarũ. quare inducta inflammatione in aliqua membrana ratione similitudinis etiã, & arteriæ, quæ sunt illius naturæ læduntur, ac tensę fiunt, non secus atque ipsissimæ membranę sunt tensę ab inflammatione.

Vt est mẽbrana succingens costas, non solũ quia est membrana, cõmunicat suã lęsionẽ membranis arteriarũ, quod Galenus docet lib. de puls. ad tyrones c. 11, hinc est, quod tẽsionem ab ipsa habet mẽbrana pulsus; quo nomine digitorum tactũ, in mo D dũ serrę percutiens, serrinus appellatur: vnde idemmet Galenus dicebat pulsũ pleuriticorũ durũ esse ad tactũ, ex quibus durities à vehementia nõ distĩguitur, posserq; illis facile imponi, duritie pro vehemẽtia putãtes.

Sed etiã, quia subtus membranam in musculis intercostalibus, licet mẽbrana sit arterijs destituta, adsunt paruę arterię, quibus communicatur læsio, inde & omnibus alijs arterijs.

His addo meliorẽ rationem, quę est ad oĩa viscera, & partes, quę sunt in thoracis cauitate, mẽbranã ab ipsa pleura tãquã à tunica accipiũt, non secus atque partes in vẽtre inferiori contentę à peritonæo inuestiuntur.

Iã verò cũ arteria magna cõtineatur in thorace, & ipsa tunicã à pleura

ra recipiat, quæ vbi ab inflãmatione tẽdatur, necessariò etiã tẽsæ remanẽt omnes corporis arteriæ cũ suo trunco: quare non est mirum, si in pleuritide arteriæ tensę sint, atque duræ.

Ex quibus habemus oĩa signa essentialia, & sciẽtifica pleuridis, quę nec plura, nec pauciora esse possunt prędictis, eò quòd vnũquodq; horũ ab ipsa pleuritidè omninò oriũ ducit. Quæ omnia vbi simul cocurrant, necessariò pleuritidem constituũt, si vnum horũ deficiat, nequaquã con. stituitur pleuritis vera, ac legitima.

Hãc rẽ pulchrè explicat Galenus pluribus in locis potissimũ 5. de locis affectis c. 7. casumque proponit (in quo & febris, & difficultas respirationis, & dolor lateris simul concurrũt) quã simillimũ quidem pleuritidi quem sine sputo esse dicit, neque tamen vult esse pleuritidem, seu appellat dolorem lateris, etiam si febrem adiunctam habeat.

Et ratio est, quia duo illi signa necessaria deficiunt, nẽpe tussis, & pulsus durus, seu serrinus; deinde quia signa, quę adsunt, nõ sunt talia, qualia sequũtur ad veram pleuritidẽ constituẽdã; neque enim febris acuta est, vt in illa, neque difficultas respirandi tanta, quanta esset, si vera pleuritis foret, neque dolor, vt ibi.

Libro quoq; de subfiguratione empirica c. 6. proponit casũ, in quo & febris acuta, & difficultas anhelitus, & tussis, & sputum coloratum simul concurrũt, quem tamen pleurididẽ esse negat, cum hęc omnia peripneumonię cõmunia sint, tũ quia alia duo symptomata pleuritidis propria minimè concurrũt, lateris videlicet dolor pungitiuus, & pulsus serrinus.

Tãdem lib. 2. de locis affectis cap. vltimo proponit aliũ casũ pleuritidi quam simillimũ, in quo ferè omnia symptomata ipsius concurrunt, nam adest febris acuta, tussis, difficultas respirandi, & dolor lateris, quem dicit non esse pleuritidem, sed hepatis inflãmationem, hac vna ratione, quòd desit durities in pulsu, quæ simul cũ alijs necessariò concurrere debet ad pleuritidem constituendam.

Et hęc sunt signa, quæ à Galeno scientifica dicuntur; nã vbi omnia simul conspirent pleuritidem ex necessitate producunt.

B His cõsiderati apparet facilè, quibus pleuritis exquisita distinguatur à pleuritide notha; vera enim, & exquisita illa est, quę habet sẽper quinque huiusmodi signa, quorum vno deficiente, non potest dici vera pleuritis.

Dicũturq; pathognomonica, quia ad vnguem declarãt ipsam affectionẽ, vbi maximè intẽdantur, quia vbi C remittuntur, dicuntur esse assidentia, quę pleuritidi nothę conuenire possunt, quamuis nõ sint in ipsa omnia necessaria.

Nam notha pleuritis habet alia signa à vera ipsam distĩguẽtia, & sũt tussis, & sputi carẽtia, quia materia, quę est extra thoracem, non potest intus penetrare, & tussim causare, D multo minus potest inducere sputũ.

Rursus cũ inter sputum, & sputamen sit ex Galeno 1. de cris. c. 5. magna differẽtia; nam sputum illud est, quod nihil bilis, aut sanguinis, vel alterius humoris admixtũ habet, sed est pura saliua; sputamen è contra est illud, cui vel sanguinis, vel bilis aliquid admixtũ est, fieri potest, vt in E notha pleuritide fiat sputũ, nũquam tamẽ sputamina appareãt; tandem aliquando in notha dolor ad tactum in cute percipitur, quod nunquam in vera, aut exquisita contingit.

Magnitudo, & vehemẽtia pleuritidis exquisitę à symptomatũ vehementia, & multitudine cognoscitur. A vehementia quidem prędictorum omnium symptomatum iam dictorum; nam

nam febris vehementissima, dolor quoque vehementissimus, magnitudinem inflammationis demonstrat; nam membrana costas succingens inflammata, continua est per totam thoracis cauitatem, ita vt non modò costas omnes ad spinam vsque succingat vtrinque, sed omnibus visceribus in thorace contentis tegumentum offerat.

Et quod magis est, ab ipsa duæ illæ membranæ thoracem in duas partes diuidentes ortum ducunt, quas Græci διαφράττοντας appellant, & barbarolatini dicunt mediastinum, tandem ab eadem membrana tegitur superficies diaphragmatis, quæ thoracem respicit.

Cum igitur inflammatio fiat in hac membrana, prout ipsa se extendit, maiorem, aut minorem huius quantitatem occupans, dicitur magna, & parua, vnde aliquando expanditur sursum ad vocatam clauiculam, aut iugulum vsque, nonnunquam deorsum ad diaphragmatis regionem, & ratione huius extensionis appellatur magna, ac vehemens, & eo magis si ad homoplatas, & ad humeros extendatur dolor, & vt Aretæus ex Hippocrate notat, ad dorsum vsque.

Immo Hippocrates lib. 3. de morbis 21. scriptum reliquit ex dorso pleuritidem fieri aliquando, etiam eodem docente Galeno lib. de const. art. med. cap. 15. & alijs in locis: quæ extenditur non modò ad internam membranam, sed ad externam, musculos intercostales exteriores ambientem, maximam pleuritidem appellant; è contra, quæ mediã costarum regionẽ tantũmodo attingit, ita vt neq; ad iugulum, neque ad diaphragma pertingat, parua pleuritis appellatur.

Ex decubitu quoque eius magnitudo, ac vehementia cognosci poterit; nam si ægrotus decumbit faciliùs supra latus oppositum, tunc inflammatio est in exteriori membrana, neque potest supra idem decumbere; è contrà si faciliùs decumbit supra latus affectum, neque possit supra oppositum decumbere, magna,

A ac vehemens est pleuritis.

Atqui si in neutram partem possit decumbere ob maximum dolorem, tunc maxima est pleuritis, & vehementissima; nam si exterior est inflammatio, vbi supra idem latus reuoluitur, comprimit membranam inflammatam, neque potest ibi permanere.

B E contra si interna sit, vbi in oppositum latus decumbat, à põdere inflammationis membrana trahitur, atque diuellitur à subiectis partibus, neque ibi persistere potest æger, & hæc magna, ac vehemẽs est pleuritis, & eò maior, ac vehementior, si superueniant alia symptomata, vt nihil expuere, quod signum in pleuritide existens magnam significat læsionem, cum eodem Galeno docente lib. 1. de cris. 18. proportione correspon-

C deat cruditati in vrinis, sitis immoderata, vigiliæ, delirium, & huiusmodi alia signa apparent a.

At vbi pathognomonica signa non sint adeo magna, neque dolor se extendat vltra mediam partem thoracis, nullumque aliud ex prædictis signis appareat cum facilitate expuendi, sputaque sint colorata, non est magna pleuritis.

Quod spectat ad morem, cùm possit

D esse benigna, atque maligna, benignam esse facilè cognoscitur: at de malignitate non clarum est; nam cùm malignitas sit quid præter naturam, non refertur ad morbum, neque ad causam, sed ad symptoma non actionis, aut excreti, sed ad qualitatẽ mutatam ipsius humoris facientis inflãmationem, inde febrem malignã, quam mutationem qualitatũ dicũt: nõ omnes scriptores de hac malignitate

E euueniente ad eundẽ modum intelligũt.

Sunt enim, qui dicunt humores mutari secundum totam ipsorum substantiam, hoc est huiusmodi vitium prouenire à tota substantia, nullo interposito primarum qualitatum opificio; sed primò, & per se à tota eorum substantia, tanquam ab agente præcipuo emanare, illaque fit, quæ potentiam agendi for-

tiatur absque qualitatum medio.

Vnde est etiam, quod huiusmodi affectionem in humoribus dicunt esse totius, & solius substantiæ; totius quidem, quia tota simul operatur, cùm sit simplicissima; solius verò, quòd operandi, & agendi potentiam habeat absque qualitatum medio; hinc addunt eam esse proprietatem quandam totius substantiæ, talesque febres appellant morbos à forma, quæ habet operandi absque qualitatibus facultatem, talemque proprietatem statuunt in prædicamento substantiæ.

Quam opinionem non solùm Galeni authoritatibus plurimis, sed etiam rationibus comprobare contendunt, de quibus etiam addunt Galenum tractasse quidem, sed non methodicè, quod sciret eorum tractationem non pertinere ad methodum; inuentionemque medicamentorum tales morbos fugantium ad experientiam attinere, quæ quoque à tota substantia operantur, vt sunt alexiteria, seu alexipharmaca.

Alij è contra sunt authores existimantes nullam posse fieri actionem, aut passionem, nisi per contraria, nihilque esse, quod contrariari possit substantię, proinde dicunt mutationem hanc esse qualitatem quandam occultam, quæ ad cathegoriam qualitatis, non substantiæ referri debet; huiusmodi autem qualitates ex infinitis elementorum alterationibus fieri affirmant, à quibus ita alteratis modus quidam componitur, qui incognitus est.

Prioris opinionis fautores actionem à sola substantia fieri putant, nempe à forma; secundæ sententiæ assertores dicunt non posse fieri operationem, nisi qualitatibus medijs, & tam ex vna, quàm ex altera parte non desunt rationes, & authoritates, quas nunc in medium afferre inutile, atque tædiosum esset.

Habetis multos authores vnam, &

A alteram partem defendẽtes, inter quos est Rudius libro de occultis morbis c. 3. Gerardus à Columba lib. de febre pestilenti capit. 23. tutari conatur partem de actione substantiæ, & de morbis à tota substantia; è contra habetis Sanctorium lib. 8. meth. cognoscendorũ errorum pluribus capitibus.

B Sed cum eorum controuersia sit potiùs verbalis, quàm realis, & in curatione huius malignitatis simul conueniant, quòd in inuentione medicamentorum refugiunt ad experientiam, non ad indicationem, videtur mihi frustra tempus conterere.

Nam quid refert cognoscere malignitatem prodire à tota substantia aut qualitatibus occultis, cum à neutro horum indicatio medendi assumatur, opusque

C sit ad putredinem, vel corruptionem, aut etiam excellentem putredinis gradũ refugere, nec aliunde medicamenta accipere, quàm ab experientia, aut etiam analogismo; quæ sunt duo *instrumenta* à medendi methodo aliena; *sed de hac* materia fusius tractabitur, vbi sermo fuerit de febribus, & signanter de maligna febre.

D Verùm quomodocumq; liceat malignitatem appellare, hoc loci tantùm inquirimus, cum pleuritis est maligna, quibus notis deprehendi possit ipsius malignitas.

Sed hoc loci difficultas quædam excitari potest; nam cum determinatum sit malignitatem prouenire ab humoribus, & humor malignus duobus modis considerari possit, & vt habet rationem antecedentis, & coniunctæ causæ, si con-

E cedatur malignitatem pertinere ad coniunctam causam, & ipsa sit de essentia ipsius morbi, dicendum quoque erit morbo conuenire malignitatem.

Consequenter asserendum est superfluè Galenum dixisse lib. 4. meth. med. cap. 6. magnitudinem morbi esse æstimandam à triplici capite, nempe ab excel-

tellentia partis affectæ, ab essentia morbi,&à malignitate,quia cùm malignitas sit de essentia morbi, vt dictum est, iam malignitas & essentia morbi erit vnum, & idē, quare magnitudo morbi nō erit desumenda ab essentia, cùm malignitas nō sit distincta ab ea, sat igitur erat Gal. dixisse magnitudinem morbi desumi à parte affecta,& à malignitate;nam in malignitate includitur morbi essentia, frustra igitur apposuit magnitudinem ab essentia morbi esse desumendam.

A Respondetur, quòd quamuis causa coniuncta sit de essentia morbi, non tamē malignitas est de ipsius essentia, quādoquidem diuersa est ratio formalis malignitatis,& alia est ratio ipsius causę cōiunctæ,&alia denique est essentia morbi causa enim coniuncta ea est, qua posita ponitur morbus,&qua ablata ipse quoq; aufertur; malignitas verò est qualitas quædā occulta superueniēs humori habenti rationē causæ coniunctæ; & essentia morbi est recessus à statu naturali.

Cùm igitur malignitas,& essentia morbi inter se sint distincta, mirum esse non debet,si Galenus magnitudinem morbi ab ipsius essentia distinctam acceperit, & à magnitudine prouemente à malignitate,necnon à magnitudine desumpta ab excellentia partis affectæ,non igitur superfluus est Gal vbi affert tres magnitudines morbi ab inuicem distinctas.

Nam magnus ille est morbus,qui euenit parti nobilissimæ,vt capiti, cordi, & huiusmodi alijs, quæ pręcipuas in corpore edūt operationes;magnus deinde est morbus, qui à natura multùm recedit,vt pleuritis dicitur magnus,quia inflammatio est magnus tumor;deniq; magnus est morbus, qui est malignus, non igitur superfluus est Galenus.

Sed iam accedamus ad signa demonstrātia pleuritidem malignam, quæ Gal. authore lib 1.de cris.c. 5. & lib. 1. aph. 12.desumūtur ab exeūtibus per sputum, & à modo excundi. Ab exeuntibus quidē,quia,si quę expuūtur,sint nigro,aut viridi colore pręditą,maligna est pleuritis. Deinde, si vel non exeant sputa, vel si exeant,id contingat cum magna difficultate:è cōtra benigna est pleuritis,si quæ expuuntur, rubicūda sint aut flauo colore prædita;præterea si facilè,&citò expuantur:malignitatē etiam demonstrat difficilis tolerantia, totius corporis iactatio, inappetentia, malè se habere ad oblata, delirare, sæpè in animi deliquium incidere: hæc omnia malignitatem arguunt.

B Circa partem affectam, cùm dictum sit pleuritidem vnam esse veram, & exquisitam, alteram veram, sed non exquisitam, & tertiam notham, in exquisita, membrana costas succingens læditur: in non exquisita musculi intercostales interni; deinde in hac pleuritide percipitur motus pulsatiuus, quia in musculis arteriæ insunt, in quibus, vbi

C inflammati sunt, percipitur motus pulsatiuus, qui nunquam in vera, & exquisita sentitur; nothæ verò pleuritides cognoscuntur, vt antea diximus.

Demum adest pleuritis per essentiam, quę distinguitur ab illis, quæ sunt per consensum; nam vbi dolor fuerit acutissimus, nunquam remittens, neque aliqua sit affectio totius corporis, aut

D partis alicuius, in quam referri possit causa doloris, tunc est pleuritis per essentiam in ipsa pleura; quando verò fit per consensum à toto, cognosci poterit, quod aderunt signa, vel plenitudinis, aut cacochymiæ in toto corpore.

Sed ab aliqua parte fieri cognoscetur ex læsione partis præcedente, vt si in muliere retineantur menses, inde subsequatur pleuritis,dicitur esse per cōsensum ab vtero, sic per partes affectas pro

E cedendum est ad ipsorum affectuum cognitionē,nempe ab actione,à symptomate proprio,& à proprio morbo, & ex his concludetis partem hanc affectam fuisse.

Hac ratione procedentes, cognoscetis non modò idæam pleuritidis, sed magnitudinem, morem, ac partes affectas; nec non quando est per essentiam,

tiam, aut per consensum.

Modò causæ suis indicijs veniunt recognoscendæ, quæ desumi possunt à qualitatibus corporis mutatis, ab exeuntibus, ab anteacta vita, ab ętate, à complexione, & à iuuantibus, ac nocentibus medicamentis.

Qualitates faciei mutantur, si sanguis sit humor peccans, ad rubedinem vergit, venæ oculorum turgidæ apparent, sapor in ore est dulcis, dolorque magis in aurora exasperatur, complexio est calida, & humida, totius corporis habitus sanguineus, ętas florens. Exeuntia cum alia per sputum, alia per vrinam, & alia per secessum exeant, cósideranda sunt, maximè sputamina, quæ rubicunda apparent sanguine colorata, vrina quoque crassa, & rubicunda, iuuantur ab his, quæ sanguinem mittunt, & euacuant, victus ratio præcessit, quæ apta fuit sanguinem in corpore copiosum cumulare.

Bilis quoque recognoscenda est ab ijsdem rebus; nam qualitates faciei ad pallidum, aut flauum colorem mutantur, in ore sapor amarus percipitur, exasperatur magis tertio quoque die, & signanter à meridie, habitus corporis gracilis est, & biliosus, complexio calida, & sicca, excreta omnia sunt bili referta, vt sputamina, vrinæ, fęces.

Iuuatur ab ijs, quæ bilem euacuant, aut saltem refrigerant, atque alterant; victus ratio fuit talis, vt biliosum humorem colligere potuerit in corpore copiosum, hoc modo humores in corpore collecti recognosci possunt, siue sit sanguis, aut bilis, siue alter humor, qui omnes proprijs notis deprehendi possunt, de quibus non est opus in præsenti longiorem habere sermonem.

DE FVTVRO EVENTV pleuritidis.

NOmine futuri euentus tria veniunt intelligenda, nempe euentus, tempus euentus, & modus: euentus enim potest esse bonus simpliciter, & bonus secundùm quid, & malus simpliciter, & secundùm quid. Bonus euentus simpliciter est, ad salutem; bonus secundùm quid, est ad morbi alicuius trāsmutationem: malus simpliciter ad mortem, malus secundùm quid est ad mutationem in aliam morbi naturam.

Vt igitur rectum, quantum humano ingenio permittitur, de futuro pleuritidis euentu iudicium facere possitis, opus est in primis considerare vires, quomodo se habeant, & morbi vehementiam: vires nostrum corpus regentes cognoscuntur ex facultatibus, vitali nempe, naturali, atque animali.

Ita quoque & vehementia huius morbi cognosci poterit ex causis, & signis, tam pathognomonicis, quàm cōcomitantibus, & superuenientibus, ab excretis, necnon à iuuantibus, & nocentibus medicamentis. Facultates verò cognoscuntur ab operationibus; vitalis autem à pulsu, qui cum in pleuritide semper sit serrinus, ideo Galenus 4. de præsag. ex pul. considerans illam serreitatem, vt ita loquar, dicebat eam vel remissam esse, vel non remissam, sed magnam:

Si primo modo indicium est inflammationem mollem esse, & ad mutationem tendere; si secundo modo significat eam fore difficilem, & admodum crudam, quæ vel adiuncta est robori virium, vel cum earumdem languore: si cum virium robore, vel tardè coquetur, aut suppurabitur, vel tabidus factus æger in marcorem cadet: at si secundo modo fuerit, nempe cum languore virium, æger morietur, lib. de pul. ad tyrones.

Si verò pulsus magnopere durus fuerit, paruus, & creberrimus, nunquam poterit habere bonum euentum; vnde ait Auicennas, qui tales pulsus habent, ad mortem necessariò tendere, vt lib. 3. tex. x. tract. 4. cap. 7. scriptum clarè reliquit.

Ani-

Animalis facultas, quæ læsionem habet in restricibus deprauatè, aut diminutè cum alijs prauis signis mortem prænuntiat proximam; è contra verò si cum bonis signis adfuerit, sanitatem, vnde habetis illud Hippocratis dictum, mente constare, & ad oblata benè se habere esse bonum.

Naturalis tandem ab excretis, quæ per secessum, & vrinam exeunt, cognoscitur, de quibus paulo infrà; nam si bona, bonum euentum; si mala fuerit, malum prænunciat.

Ab excretis quoque accipitur futuri euentus certissimum indicium, & potissimùm ab ijs, quæ per sputa excernuntur; in quibus consideranda sunt quatuor, nempe species humoris, qualitas, modus, atq; tempus exeundi. Quod ad humoris attinet speciem, is vel venenatus est, ac malignus, vel minimè venenatus, & malignus: primo modo si fuerit humor exiens per sputum, non potest esse bonus euentus; secundo modo vel sanguis, aut bilis est, vel melancholia, aut pituita, quorum si primi humores fuerint, siue seiunctim, siue coniunctim, bonum euentum demonstrant, at si pituita, aut melancholia cum sputo exeat, vix bonum euentum habere poterit.

Vnde Galenus libro 1. de cris. c. 5. dicebat, nigrum sputamen in pleuritide malum euentum indicat, & mortem; quare sanguis in pleuritide per sputum exiens bonum euentum, nempe salutem significat, at vbi bilis, aut pituita sputo admisceatur, possūt bonum, & malum prædicere euentum, prout alia signa concurrentia fuerint bona, aut mala.

Circa qualitatem, vel tenue est, aut crassum excretum, quod exit, vel coctum, vel crudum, si coctum, euentus erit bonus, si crudum malus.

Modus quoq; exeundi considerandus est, nā vbi promptè, & facile sit, bonū euentum denotat; è contra malum, vnde

A Hippocr. 2. prognosticorum 43. dicebat screationem in omni dolore circa pulmones, & costas, si promptè, & citò fiat, esse bonum; ostendit enim dominium naturæ tam in digerendo, quàm in screando.

Tempus quoque screandi aliquid de futuro euentu demonstrat, iuxta illud Hippocrates 1. aphor. in morbo laterali, si circa initium statim sputum

B appareat, bonum manifestat euentum.

A causis internis potissimùm euentus futurus quoque accipitur; sunt enim causæ, vel sanguis, vel bilis, vel pituita, aut melancholia; Galenus loquens de pleuritide sanguinea lib. de constit. art. med. cap. 16. dicebat sanguinem omnium humorum mitissimum esse, &

C ad concoquendum faciliorem: è contra pleuritis, quæ ab humore melancholico ortum duxerit malum euentum prædicere.

Nam vt dicebat Galenus 1. de cris. 5. succus atrabilarius, vbi alios superauerit concoctu difficillimus, & ad purgationē ineptissimus est, vndè pleuritis ab hoc humore facta pessimum euentū habet. Illa verò, quæ à bile, & pituita

D fit, medium locum obtinet; potest enim habere, & bonum, & malum euentum; bonū quidem, si adsint alia bona signa, malum si hæc mala fuerint.

Accipitur etiam prædictio à symptomatibus, quæ vel sunt pathognomonica, hoc est necessaria, vel concomitantia, vel superuenientia, quæ ab Hippocrate mox apparentia dicuntur; vbi prima symptomata sunt vehementissima, quæ

E associentur à multis, & prauis concomitantibus, vt sunt sitis, immoderata vigilia, dolor capitis, delirium, & huiusmodi, euentus malus prædicendus.

Si præcipuè superuenientia sint praua, vt cruditas tam in sputis, quàm in alijs excretis, in vrinis nempe, & in fæcibus; si contrariæ sint conditiones, ita vt symptomata necessaria sint mitia,

aut

aut non sint tam vehementia, neque concomitantia adsint, vel mitia sint, appareantque coctionis signa in omnibus excretis, tunc est sperandus optimus euentus.

Sed vnum adhuc consideratione dignum videtur, ex Auicenna lib. 3. fen. x. tract. 4. cap. 1. quæ nam scilicet pleuritis sit peior, quæ dextrum, an quæ sinistrum latus occupat? Verùm author hic, non solùm proponit pleuritidem dexteri, aut sinistri lateris, sed etiam peripneumoniam.

Sed quoniam argumenta, quę in medium adducit, non tam de cordis propinquitate, quàm de caloris vigore loquuntur, non minus vni, quàm alteri parti fauere videtur, proinde rem in vtroque casu non vacare periculo certum est, & per consequens vix determinari potest quæsiti veritas.

Nolo ampliùs tempus conterere, vos remittens ad eundem Auicen. locum, & ad Conciliatorem diff. 99. vbi pluribus ostendere conatur in vtroque latere periculosam esse, alia tamen, atque alia ratione, & id quod magis accuratè, & studiosè inquirendum est, examinare me accingo, caput nempe de curatione, quod secundo loco propositum fuit.

DE CVRATIONE PLEVRITIDIS, per sanguinis missionem.

INdicationes desumuntur à morbo, causa, & symptomate: dolor qui est symptoma, indicat sui ablationem quã citissimam, qui auferri non potest, nisi morbus, à quo dependet auferatur; ille verò non poterit tolli, nisi ablata causa & coniuncta, & antecedente: ordo igitur curationis est, vt exordiamur à causæ ablatione, & primò auferenda est antecedens, & postea coniuncta, quæ est humor faciens inflammationem.

Causa antecedens, qui est humor sanguineus, vel solus habet rationem causæ præcipuæ, vel simul cum bile, aut pituita, vel melancholia, hoc vt dictu, sanguis biliosus, vel pituitosus, aut melancholicus, qui nequit alia ratione auferri, quàm per ipsius extra corporis euacuationem; euacuatur autem tam per pharmaciam, quàm per chirurgiam, nec non per diætam.

Auspicemur ab euacuatione, quæ fit chirurgiam, & inquiramus primò, an conueniat, deinde inuento, quod euacuandum sit, deuenire oportet ad ipsius rectam administrationem, quæ considerat locum ex quo, quantum conueniat, quo modo, & quo tempore sit emittendus sanguis.

Quod ad primum spectat, an agendum veniat, hoc est, an sanguis in pleuritide mittendus sit, paucissimi sunt authores existimantes non esse administrandum hoc auxilium venæ sectionis, & fortasse vnus inter dictos viros reperitur solus, qui neget sanguinis missionem, estque Curtius Papiensis.

Sed temerarij huiusmodi *dogmatis* pœnas suo rubore quandoque luit; nam dum Medicinam in almo Bononiensi Gymnasio publicè interpretaretur, incidit in pleuritidem, & ad sui curationem vocauit Benedictum Victorium Fauentinum, & alios illius temporis medicos, qui cognoscentes ipsum esse in pleuritide, neque perniciosam illius opinionem ignorantes, apertè illi significarunt morbum suum esse pleuriticam affectionem, venisseque omnes in hanc opinionem, quod mittendus esset illi sanguis, nolle tamen id absque ipsius consilio exequi. Respondit se tunc non medicum, sed ægrotantem agere: miserunt illi sanguinem, quo auxilio fuit liberatus: legite ipsum de curandi ratione per sanguinis missionem.

Omnes igitur, & celebriores authores conueniunt in pleuritide esse mittendum sanguinem, si adsit indicans, ac permittens. Sed circa rectum vsum non omnes conueniunt.

Antequam de recta administratione verba faciamus, de medio tollendus est scrupulus quidam, qui exoritur ex tertio com. lib. 6. epid. tex. vltimo, referente etiam Mercuriali lection. Pisanarum ægroto 34. necnon ex lib. de humor. tex. 33. vbi scriptum est sanguineam pleuritidem prohibere sanguinis missionem.

Respondet Galenus in com. pleuritidem aliam esse cum paruo sanguine, aliam cum multo. Prima est, quæ prohibet sanguinis missionem, cum sit exiguus, & paruus morbus; alia verò est, in qua mittendus erit sanguis, & de hac in præsenti loquimur, nec non de alijs, in quibus adest sanguinis biliosi, aut pituitosi, vel melancholici copia.

Determinandum igitur est, in pleuritide esse mittendum sanguinem, propterea quod adest indicans, hoc est, vitiū in sanguine, vel in copia, aut in motu, vel in vtroque, si permittens adfuerit.

Circa rectam huius instrumenti administrationem versandum nunc est, & primò circa vbi, hoc est, ex qua vena sit mittendus sanguis, eiusdem ne lateris læsi, an oppositi?

De hac re multum certatum est non solùm inter Græcos, & Arabes, verùm etiam inter Latinos, tam antiquiores, quàm iuniores. Græcorum ferè omniū sententia, vno excepto Aetio ser. 8. cap. 68. est, vt mittatur sanguis ab eodem latere dolente.

Hippocrates totius medicinæ parens 2. acut. t. 10. apertè scripsit internam cubiti venam esse secandam; hancque internam eiusdem lateris affecti Galen. in comment. esse determinat, quod idem pluribus in locis confirmat.

Hippocratem, & Galenum pleriq; & ferè omnes eruditiores sectati sunt. Auicennas verò fen x. lib. 3. tract. 5. cap. 1. scribit mittendum esse sanguinem ex opposito latere, videlicet ex basilica oppositi brachij, modò ex saphena lateris eiusdem, nonnunquam verò ex brachio lateris læsi.

A Inter alios authores, qui de hoc argumento scripserunt, duo sunt, qui ab alijs tam Græcis, quàm Arabibus, & Latinis, recedunt, & primùm est Vessalius insignis medicus, & Anatomicus lib. 3. cap. vij. de humana fabrica, & epistola quadam ad Philippum Ingrassiam, vbi scriptum reliquit semper mittendum esse sanguinem à dextero latere, & à vena basilica, siue dolor sit in

B sinistro, aut in dextro latere.

Amatus verò Lusitanus lib. 1. centuriarum, scholio 52. vult mittendum quidem sanguinem esse à latere affecto, sed ex vena quadam, quam se primùm obseruasse profitetur, quæ propè iugulum inter axillarem, & iugularem enascitur media, sed magis ab axillari oriri videtur, quæ inde obrepens in mul-

C tas finditur venas, & in totū corpus cū ramusculis venæ sine pari communicatur, ab hacque vena semper mittendus est sanguis, modò à dextris, modò à sinistris, prout dolor est, vel in sinistro, aut dextero latere.

Vtriusque authoris fundamentum videtur acceptum à venæ cauæ insigni, & famoso ramo, qui agygos, hoc est, sine pari, dicitur. Sed tamen diuersimodè sen-

D tiunt; nam Vessalius, licet non sit semper cōstans, libro aduersus Falloppianas obseruationes videtur ab hac sententia recedere, sed quia diuulgata magis est apud scriptores opinio illa, in qua dicit in dextero latere semper secandam esse venam, opus est, vt afferamus ipsius fundamentum, quod anatomicæ administrationi innititur.

Hæc autem est, suppositum tanquam

E verissimum, nēpe venam magnam, quam cauam appellant à iecore tanquam à principio, sanguinis ortum suum ducere, deinde in duas portiones insignes diuidi, quarum vna deorsum, altera verò sursum scandit.

Relicta illa parte, quæ deorsum descendit, quia ad propositum nostrum minimè facit, accipio illam, quæ sursum ascen-

ascendit, quæ in plures ramificationes est distributa, quarum duæ, & primç in diaphragma sunt distributæ, vtrinq; vna à lateribus venç cauç.

Deinde magis ascendens ramum vnũ offert basi cordis eam coronæ in modũ cingens, vnde coronalis dictus est huiusmodi ramus, qui exiguus est.

Tertium ramum cæteris omnibus maiorẽ, dextero cordis ventriculo præbet, qui adeo magnus est, vt videatur magnitudine superare venæ cauæ trũcum, quem considerantes grauissimi Anatomici, inter quos fuit Vesalius, in eam sententiam venerunt, vt existimauerint hunc ramum esse truncum totius venç, & cum Aristotele crediderunt venam cauam ortum ducere à corde, cùm tamen sit ramus ipsius venç, aut potiùs hiatio quædam insignis in interna ventriculi cordis capacitate.

Sed hæc sunt alterius considerationis, reuertor ad venæ distributionem, quæ est, quod postquam vena caua hunc magnum ramum in cordis dextrũ ventriculum insertum reliquerit, quartum ramum à latere dextero emittat, sum alium, quem sine pari appellant, & ab huiusmodi ramo tam Vessalius, quam Amatus maximè sunt decepti.

Vessalius quidem, eò quòd existimauerit venam agygos, quemadmodum ortum ducit tota à dextris venæ cauæ, ita etiam distribui per thoracis partem dexteram, non autem ramos offerre sinistræ parti, nisi paucissimos, & inferius, quare à venæ agygos ramis nutritur tan tùm dextra pars, minimè sinistra.

Quæ res cùm ita se se habeat, vena caua, postquam ramum sine pari in dexterum latus destribuerit, sursum ad iugula ascendens in duas insignes ramificationes diuiditur, vtrimque ad brachia ramos distribuens.

Horum vnus tam à dexteris, quàm à sinistris sub axilla transit, & ad brachiũ permanat, à qua quidem ramificatione oritur in brachij cubito illa vena, quæ

A iecoraria, & basilaris appellatur; alter verò ramus per iugula ascendens in brachium distribuitur, & ab ipso exoritur vena cephalica in cubito.

Reliqua verò venæ cauæ pars, post quam iugulum superauerit, distribuitur in plures ramificationes, quæ sursum per ceruicem ascendunt, & venæ iugulares externæ, & internæ dicuntur.

B Cùm igitur vena sine pari à dextero latere oriatur, & in ipsum latus dextrũ magis distributa sit, sequitur, quod vena basilaris brachij dexteri maiorem habeat cum vena sine pari consensum, quã vena basilaris sinistri lateris; deinde quod sit magis è directo: quare & ratione consensus, & ratione rectitudinis conuenit mittere sanguinem semper à dextero latere, & à vena basilica, siue

C dolor sit in dextera siue in sinistra parte thoracis.

Hanc Vessalij opinionem, vt erroneã multi reprobarunt: & signanter Lusitanus iam citatus, & ratio desumpta est ab anatome, quæ demonstrat venam sine pari ortum ducere à dextero latere, vt Vessalius scribit; quæ tamen æquè distributa est in duas partes æquales, vna ad dexterum thoracis latus;

D altera in sinistrum in quamplures, & quasi infinitas venas diuisa, & ab vtraque parte plures surculi prodeunt nutrientes tam sinistrum, quàm dexterum latus thoracis, quæ omnes à vena agygos sanguinem recipiunt, & in totum thoracem distribuunt; neque alia in thorace reperitur vena, a qua ipse possit nutriri.

Et quamuis maior sit consensus, & re

E ctitudo venæ iecorariæ dexteri brachij cum vena agygos dicta, non propterea concludit, quod sit mittendus sanguis ex dextero latere, quando inflammatio fuerit in sinistro, & ratio est, quia à venæ cauæ trunco, quà ad iugula in duas partes est diuisa, ad vtrumque brachium totidẽ venas distribuit æqualiter; quare secta vena basilari sinistri lateris euacuat sanguinem à trunco venç cauç, illa verò ab

agy-

agygos, & hæc à suis ramis maioribus, hinc ab alijs minoribus, vt tandem ab illis, quæ sunt tam in pleura, quàm in musculis internis intercostalibus.

Atque hi sunt, qui sanguinem in has partes deponunt, à quo fit pleuritis; quare secâtes venam iecorariam euacuamus venam agygos, & omne suos ramos, quamuis non adsit tanta affinitas ipsius agygos cum vena iecoraria cubiti sinistri, quanta est inter ipsam, & venâ iecorariam dextri cubiti; habet tamen maiorem consensum, cû venis sinistri lateris, per quas fertur sanguis inflammationem faciens, quam habeat iecoraria dextri lateris, & per consequens citior, & facilior sequitur euacuatio, quâ si ex dextero latere fieret sanguinis missio: quando igitur in latere dextro fit pleuritis, ex brachio dextero mittêdus est, & è côtra.

Quod ad Amatum Lusitanum spectat, is duo supponit, quæ ambo falsa sunt. Primum est, quod ad os venæ agygos reperiatur valua, aut, vt dicunt hostiolum, quod prohibeat sanguinem à caua in agygos delatum in eandem cauam remeare; omnes enim Anatomici, qui post Amatum scripserunt, huiusmodi inuentû potiùs irrident, quàm reprehendant, quę valuula, cùm non adsit ex sectione venæ iecorariæ euacuatur vena caua, & ipsamet agygos.

Secundum est de inuentione illius venæ coniunctionê habentis cum ramulis venæ agygos, quàm à natura factam esse dicit, ad hoc vt ex ipsius sectione homines liberentur à pleuritide, de qua vena nemo est, qui faciat mentionem, cùm nullo modo reperiri possit, & dato etiam, quod daretur, dico quod ex sectione ipsius, non posset euacuari ab agygos propter illam valuulam, quàm supponit ad eius orificium esse.

Sed cum coniungatur illa vena ramulis agygos, esset necessarium, vt euacuaret ab illis ramulis paruis, per quos sanguis fluit in pleuram, & tunc periculum esset, ne inflammatio augeretur, quia fieret attractio à vena agygos ad inflammatam partem; non est igitur, vt quæramus hanc venam, sed secemus illam, quam iecorariam appellauimus.

A

Determinatum igitur sit ex Hippocrate, & Galeno in pleuritide esse secandam venam internam cubiti partis dolentis; nam ab ipsa fit euacuatio, reuulsio, & deriuatio ad propinquam partem.

B

Sed ad Aetium dicentem esse mittendum sanguinem ex latere opposito, dicimus opus esse considerare inflammationis constitutionem, necnon & partem demandantem, hoc est, à qua humor fluit in partem affectam. Constitutio, hoc est, quo tempore reperiatur inflammatio, an in principio, vel augmento, vel statu: pars demandans esse potest caput, vel iecur, vel in mulieribus vterus.

C

Si igitur fluxus fit à capite, aut iecore, inflammatioque à principio, tunc sanguinis missio fieri debet ab opposito latere partis dolentis; idque docet Aetius, & ipsemet Auicennas, eritq; sanguinis missio reuulsiua.

At si ab hæmorrhoidibus obstructis sanguis feratur in thoracem, tunc mittendus est ex talo, aut poplite, quemadmodum si contingat inflammationem fieri in muliere ob mensium suppressionem, & hoc est, quod Auicennas voluit præcitato loco.

D

Si verò inflammatio fuerit in augmento, aut statu, tunc oportet mittere sanguinem ex eodem latere affecto, vt dictum est, vnde Galenus de cur. rat. per sanguinis missionem cap. 16. dicebat, quibus pleuriticis adhibita fuit sanguinis missio è directo lateris laborantis, clarissimam sæpè vtilitatem euenisse, quibus verò facta fuit ex opposito latere, aut omninò obscuram vel tardam euenisse vtilitatem: & hæc de loco mittendi sanguinis in pleuritide.

E

Quod ad quantitatem spectat, videtur aliqua difficultas; nam adest Hippocratis diuulgatissima authoritas lib. 2. acutorum tex. 10. vbi scriptum est, tantum

tum sanguinis mittendum esse quousq; multo rubicũdior, aut ex rubicundo factus sit liuidus, & ratio huius mutationis adducitur à Galeno in comm. quæ est, quod cum sanguis existens in omnibus venis corporis sit diuersus ab illo, qui in parte affecta continetur, ex mutatione coloris apparet euacuationem attingere partem inflammatam, in qua sanguis mutatur ob caloris abundantis actionem, reliquo sanguine totius corporis intacto, atque immutato remanente.

Nam docente Galeno, si sanguis pituitosus fuerit in venis corporis, in parte inflammata rubicundior fiet; è contra si rubicundior sit in toto corpore, in parte inflammata, quia aduritur, & assatur ad nigrum mutatur, & in mutatione ad liuidum primò transit; nam Galeno authore, liuiditas est dispositio inter nigrum, & rubrum colorem.

Ex altera parte est Aurelianus 2. acut. cap. 19. dicens hanc sanguinis expectationem esse omninò inutilem, quod experientia comprobari potest; sæpè enim obseruatur, quod sanguis primus, qui emittitur post sectam venam, prauus est, ita vt primi vasculi sanguis totus corruptus appareat, è contra verò secundi vasculi sanguis melior sit, quare hoc signum quod affert nobis Hippocrates non videtur esse certum.

Deinde est idem Hippocrates 3. de morbis, referente etiam Augenio libro de sanguinis missione cap. 27. qui scriptum reliquit, quod, quando quis plagis percussus fuerit, vehementer sanguis sub plagam percurrit, & carnes eo implentur spongiæ in modum, quem non amplius remittunt, quod idem inflammationibus contingere ait Galenus 13. meth. med. cap. 3. & 1. ad Glauc. cap. 1. quia sanguis à magnis vasis in minora fertur, ab his in minima, & tandem in carnes recipitur, qui vbi receptus fuerit, inflammationem gignit,

A nec amplius in venas remeare potest, quia nec rationi consonum videtur, vt possit deinde in venas restagnare, a quibus iam exiuit, frustra igitur, & præter rationem est Hippocratis sententia allata de expectatione mutationis sanguinis in pleuritide, cum sit inflammatio.

Sed huiusmodi obiectiones pauci sunt momenti, & primò Aurelianus
B videtur deceptus, nec satis Hippocratis consilium seruauit; nam nos considerantes experientiam, & actum missionis sanguinis, videbimus verissimam esse senis authoritatem, quandoquidem sanguis, qui incisa vena è corpore exit, vel præseruationis, aut curationis gratia mittitur. Si primo modo, nulla est expectanda mutatio, quia sanguis
C euacuatur, ne temporis, progressu ita in corpore augeatur, vt non possit à natura regi, & consequenter corrumpatur.

Si secundo modo, vel adest febris absque partium internarum inflammatione, aut cum inflammatione earundẽ: si adest febris, sãguis corruptus primùm exit, eò quòd natura ad partes corporis superficiales semper transmittit, quan-
D tum potest humores putrefactos, ac corruptos; ideo sanguis, qui exit, putridus, & corruptus est; deinde exit mutatus, & minimè corruptus, & ad meliorem colorem conuersus.

Vnde est, quod videtis sæpè peritos missionis sanguinis, vbi mittunt in febribus sanguinem, dicere esse expectandam eius mutationem ad meliorem substantiam, & colorem, obseruantque;
E quod vbi is exiens non mutetur ad melius, rem esse in difficili positam, & casum ferè deploratum.

Si secundo modo, hoc est, si febres sint cum alicuius visceris inflammatione, tunc vel febres sequuntur ad inflammationes, aut inflammationes sequuntur febres. Si primo modo, vel inflammationes remotæ sunt ab illa parte, à

qua

qua debet mitti sanguis; vel admodum propinquæ.

Si remotæ sint inflammationes à brachio, & à vena, quæ secanda est, non expectetur mutatio in sanguine, quia nimia copia sanguinis euacuaretur, antequam posset mutari color illius, & hoc modo Aurelianus rectè dixit inutilem forè mutationis expectationem.

At si secundo modo res consideretur, hoc est, inflammatio propinqua sit B venæ secandæ, quemadmodum in præsenti proposito casu, in quo antequàm exeant octo vnciæ sanguinis, mutatio ipsius animaduertitur; nam secta vena basilica lateris affecti, breue adeo est spacium inter partem affectam, & venam iecorariam, vt facilè obseruetur mutatio, & breui tempore; quia sanguis, qui in parte inflammata est, à ramulis paruis, ad maiores, inde ad truncum C agygos, ab ipso in venam cauam, & ab hac ad venam sectam fluit, potest expectari mutatio.

Quare Hippocratis consilium in hoc casu verissimum est, quia tam breue est spacium ab inflammatione ad venam brachij iecorariam, vt facilè sanguis, qui est in parte inflammata, ad ipsam venam sectam, absque vlla sui mutatione feratur, hoc est dictu, quod D qualis est in parte affecta, talis per venam sectam exit. Rectum igitur est consilium Hippocratis, vt expectetur sanguinis mutatio, tantumque sanguinis mittamus, vt ex rubicundo rubicundior, inde & liuidus fiat.

Atq; ideo Aurelianus reprehensione dignus est, quòd ad pauca respiciens, tam facilis fuerit in reprehendendo Hippocrate, qui omni est laude di- E gnus.

Tandem si febres sint essentiales, ad quas sequantur partium internarum inflammationes, quacunque in parte fuerint, indicium est, in penitioribus partibus adesse ingentem in humoribus putredinem, quæ ex sanguinis mis-

A sione euacuari nequit; ideo non est expectanda mutatio.

Ad Hippocratem de morbis facilis est responsio; nam sanguis, qui est in loco inflammato, vel in venis adhuc consistit, vel extra venas, qui vel nondum impactus est, vel iam impactus.

Si adhuc in venis est, dico, quod successione quadam ad id sanguinis, quod exit, potest & ipse succedere, & est, qui mutationem à colore inflammatorio suscipit pro varia sui dispositione, & caloris maiori, & minori actione.

Si verò exierit sanguis extra venas, neque adhuc impactus, tunc potest in venas restagnare, & ad venam sectam fluere; at si impactus fuerit, nequit amplius venas ingredi, quinimo à parte ipsa amplius remoueri non potest, & de hoc sanguine venit intelligenda illa Hippocratis sententia 3. de morbis, rectè igitur ab ipso statutum est, oportere mittere tantum sanguinis, quousque mutatus fuerit colore.

At inuento, quod mutationem in sanguine expediat expectari, opus est, vt videamus, quid de modo mittendi sanguinis sit determinandum? An scilicet totus semel, an pluribus vicibus sit euacuandus?

Respondendum est, quòd debemus considerare robur virium, & sanguinis peccantis copiam, ac si vires ita valeant, vt possint vnica vice sufferre totius sanguinis euacuationem, tunc totus auferendus est, si verò non valeant, tunc facienda est illa sanguinis repetitio; quam Græci epaphæresim vocant, eaque toties repetenda, quousque satisfactum sit sanguinis peccantis multitudini.

De tempore agendum vltimo loco occurrit, hoc est, quando sit mittendus sanguis, de qua re videtur inter grauissimos authores discordia; nam omnium præceptor Hippocrates 2. acutorum text. 1. voluisse videtur primùm esse applicanda in parte externa fomenta.

ca. Idem videtur voluisse Trallianus: & Auicennas lib. 1. fen. 4. doctrina 5. cap. 2. scriptum reliquit ex scriptorum quorundam authoritate, vbi volueris euacuare, primò seda dolorem.

E contra verò ex Galeni authoritate dicunt esse primò mittendum sanguinem, quia dolor est vehemens, in quo auferendo ait ipse lib. 2. aph. 23. nullum posse præstantius reperiri præsidium, at in pleuritide dolor est vehementissimus, ergo primùm mittendus est sanguis.

Deinde vbi adest indicans præsens, atque permittens, ad sanguinis missionem deueniendum est. His adde, curationem semper esse incipiendam ab vniuersaliori, cui addenda est particularis administratio, atqui sanguinis missio est medicamentum vniuersale, & fomentorum applicatio est particularis, ergo sequitur esse primò ad sanguinis missionem deueniendum.

Hæc difficultas est alicuius considerationis, quam Capiuaccius considerans dicebat oportere dolorem comparare cum sanguine mittendo; nam si dolor magis vrget, plusque possit, quàm sanguis mittendus, tunc prius auferendus est dolor; & è contra si magis possit sanguis, quàm dolor, tunc primò mittendus est sanguis.

Et subdit, quãdo vena, à qua sanguis mittendus venit, sit longè distans à dolore, dicitur dolor magis posse, quàm sanguis ille, qui tam remotus est; nam à tam longis partibus emissus, vel nullum, aut tardum affert auxilium.

Sententia Auicennæ intelligenda venit de sanguine illo, qui à longinquis partibus est mittendus, qui cum dolori nullum afferat iuuamentum, melius est, vt auferatur dolor, antequàm sanguis mittatur: è contra verò vbi sanguis à vena proxima est mittendus, tunc plus potest sanguis, quàm dolor; nam per venam illam proximam euacuatur sanguis faciens dolorem.

A Quando igitur Galenus statuit esse mittendum sanguinem, intellexit de illo dolore, in quo magis sanguis vrget, hinc iubet mittendum sanguinem esse in vehementissimis doloribus à proximiori vena.

At huiusmodi responsio non tollit difficultatem; nam Hippocrates, & Auicennas non conueniunt, si tamen Auicennæ hæc sit opinio, quæ mihi admodum suspecta videtur, siquidem cap.

B 5. fen. 4. libri primi de hac re nihil loquitur, nec in 4. capite verbum habet; in quibus loquitur de regulis euacuandi per omne medicinæ instrumentum.

Sed supponamus Auicennam ita loquutum fuisse, dico non eandem habere sententiam cum Hippocrate, quandoquidem mens huius hoc in

C loco, non est persuadere medicis, vt antequàm mittant sanguinem, velint prius sedare dolorem.

Sed intendit solummodo docere medicos, vt quando dolor non est vehementissimus, neque signa adsint ingentis plenitudinis in corpore, tunc apponenda in primis esse fomenta thoraci; nam si adfuerint, ex appositione horum augebitur dolor, si non adfuerit sedabitur, aut saltem diminuetur.

D Dolor, si adsit, & plenitudo, sanguis tunc mittendus venit; at si non adsit, frustra tentatur sanguinis missio, cum possit dolor solis fomentis auferri. Auicennæ verò sensus est, vt auferatur dolor, antequam sanguis mittatur: quare diuersa est Hippocratis sententia ab ea Auicennæ. Hippocrates enim vult, vt fomentis exploretur, an adsit plenitudo magna in corpore, quæ si inueniatur, mittendus est, Auicennæ verò est,

E vt primò auferatur dolor, deinde mittatur sanguis.

Itaque vbi adest ingentissimus dolor ex Hippocratis mente absque fomentis est mittendus sanguis, id quod rex. 10. apertè indicat vbi dicit, si dolor ad clauiculam feratur, statim sanguinem mit-

mittendum, quod est id, quod Galenus docuit, nempe in principio statim ad sanguinis missionem deueniendum esse, quia tunc adest in sanguine vitium, nempe respectu quantitatis, & motus, quæ sunt indicantia sanguinis mittendi, quibus præsentibus, nulla facta fomentorum experientia, sanguis mittendus est virtute consentiente: deinde fomenta, & alia auxilia exteriora sunt applicanda, potissimùm in exquisita pleuritide, & maximè si à sanguine ortum ducat.

Atqui si dolor sit lateralis, non exquisitus, & externus magis, eueneritq; ab aliqua alia causa, quàm à sanguine, aut sanguine bilioso, vt à pituitosa aliqua materia grauante, aut etiam extendente, non existente in corpore sanguinis plenitudine magna, nihil prohibet, quin applicentur fomenta ad discutiendam materiam, quæ tamen si discuti nequeat, augeaturque dolor, sanguis mittendus est.

Itaq; dicendum est pleuritidem aliam esse exquisitam, aliam notham. In exquisita, existente plenitudine cum vehementissimo dolore, primò ad sanguinis missionem deuenire oportet, at vbi non appareat adesse tantam plenitudinem, fomenta administranda sunt tentandi causa.

Si verò non fuerit exquisita, sed notha, neque ortum ducat à plenitudine sanguinis, sed vel a pituitoso humore, aut a flatu, nihil prohibet, quin fomenta administrentur discutiendi causa, ad doloremque auferendum: & hæc de instrumento chirurgico, deque eius recta administratione.

DE CVRATIONE PLEVRITIDIS, per Pharmaciam.

De administrando pharmaceutico instrumento sunt etiam lites inter scriptores, quæ ab Hippocratis, & Gal. ex verbis ortum suum duxerunt;

A Hippocrates enim 2. acutorum ij. scriptum reliquit, dolore descendente ad hypochondria ad medicamentum purgans confugiendum esse, sed quia Galenus non admodum facilis est in hac materia determinanda, opus est, vt videamus, quid sit tenendum, tam ex Hippocratis, quàm ex illius mente.

Aliqui sunt non spernendi authores existimantes Hippocratem, vbi dicit
B descendente dolore ad hypochondria, purgandum esse elleboro, aut peplio, vel vtroque simul, non esse loquutum de pleuritide, sed de alio dolore, quare non possumus inquirere, an purgandum sit, nisi priùs determinemus intentionem Hippocratis esse loqui de pleuritide.

Deinde vbi inuentum fuerit opinionem eorum esse falsam, Hippocratis
C verò esse veram, inquirendum erit, an agendum veniat per hoc instrumẽtum, & vbi inuentum fuerit esse purgandum, tunc ad rectum vsum, & rectam administrationem pergemus, an scilicet purgandum sit cruda adhuc existente materia, an debeamus expectare coctionem.

Vbi verò id determinatum fuerit, inquiremus adhuc, num quemadmodum
D Hippocrates determinat esse purgandum, descendente dolore ad hypochondria, liceat quoque eodem descendente dolore mittere sanguinem; & è contra ascendente dolore ad iugulum debeamus purgare?

Hippocrates enim præbuit nobis hanc inquirendi occasionem, quia tantummodo dicit ascendente dolore esse mittendum sanguinem, nihil de purga-
E tione loquutus, pari ratione scribit, descendente dolore esse purgandum, nihil de sãguinis missione addẽs, meritò igitur vtrumq; inquirẽdum à nobis est.

Venio ad authores existimantes Hippocratem hoc in loco, asserere esse purgandum elleboro, aut peplio, vel vtroque, non in dolore pleuritico, sed hy-

po-

pochondrij alicuius. Primus horum est Franciscus Vallesius 2. acutorum tex. 11. alter Horatius Augenius lib. 2. epist. & consult. medicarum epist. & cap. 2. 3. & 4. ratio eorum est, quia dolor descendit ad hypochondria, quæ sunt extra thoracem, nempe in abdomine, cum igitur dolor transcendat thoracis regionem, non potest dici, quòd sit dolor pleuriticus, qui fit in membrana costas succingente.

Puto esse respondendum duobus modis, primo aliud est dicere dolorem tendere ad hypochondria, & aliud est dicere ipsum esse extra thoracem in hypochondrijs. Sermo Hippocratis est, quod dolor sit quidem in pleura, sed in ea parte, qua hypochondria respicit, quę adhuc est in thorace supra septum transuersum, non autem dixit dolorem esse in hypochondrijs sub thorace, tunc vera esset horum doctorum sententia, quæ falsa ex dictis apparet.

Secundo modo dici potest pleuram amplecti totam thoracis capacitatem, & superius, & inferius: in superiori parte terminatur ad iugula, inferiori verò extenditur ad internam musculi diaphragmatis superficiem, quæ cùm magno suo ambitu deorsum descendat per omnes vertebas lumborum, ad os sacrum vsque, & cum membrana iam dicta, mirum esse minimè debet, si vbi inflammata sit, doleatque, dolor ipsius ad hypochondria vsque extendatur.

Quare non est necessarium, quod dolor si communicetur hypochondrijs, sit in illis, & per consequens extra thoracem, sed est in thorace, & extenditur ad hypochondria vsque, dicimus igitur cum medicorum communi opinione Hippocratem in hoc tex. loqui de dolore pleuritico tantùm.

Circa pharmaceuticum instrumentũ Hippoc. rem determinat, dicens oportere corpus purgare dolore descendente, & eandem confirmat sententiam 4. acutorum contextu 76. vbi etiam quartum diem designat, quare ex Hippocr. mente purgandum est, sed tempus spectat ad rectam administrationem, nunc an agendum sit, proponitur, & ex Hippocrate affirmatur agendum esse.

A

B

C

D

E

Verùm hæc Hippocratis sententia aliquas habet difficultates à Galeno primùm excitatas in commentario, vbi inquit ab operatione esse abstinendum, quæ periculis plena sit, quemadmodum purgatio est; nam alij sunt qui difficillimè à medicamento purgantur etiam valido, alij è contra à debili medicamento facilè, & nimium purgantur, quare à medicamento abstinendum.

Succedit, quod in pleuritide febris est vehemens, in qua à calorificis medicamentis cauendum, cum possint febrem suo calore augere.

Tertiò videtur adesse contrarietas in dictis Hippocratis; quia 1. aphorismorum 24. scribit raro in acutis morbis, & in principio purgandum esse, pleuritis est acutus morbus, ergo raro *in principio* purgandum.

Addo, quod Galenus in commentario scriptum reliquit, quod præcepta, quæ ab Hippocrate traduntur in exhibendis præsidijs in pleuritico morbo, sunt quidem ad memoriam mandanda, non tamen ijs perpetuò vtendum, cùm simus in acuto morbo, in quo rarò purgandum est, vt dictum fuit, non igitur vera est Hippocratis sententia 2. acutorum.

Sed breuiter dicendum est purgationem instituendam esse, quando adest indicans, & permittens. Indicans in hoc casu esse potest, vel cacochymia biliosa, vel pituitosa, vel melancholica, aut mista: hæcque peccare potest dupliciter, vel quantitate, aut motu, hinc purgatio instituenda venit causa euacuandi, aut reuellendi, vel deriuandi: hæc est tritissima Galeni doctrina.

Si quantitas nimia sit, quæ à natura euinci nequeat, è corpore est deturbanda,

da, verùm cum hac præmeditatione, & consilio, vt animaduertamus, an tenuis sit, an verò crassa, lenta, & difficilis ad sequendam medicamenti purgantis attractionem. Si primo modo medicamento purgante statim est educenda, atqui si vel crassa, vel lenta fuerit, tunc præparanda est auxilijs idoneis, deinde expurganda.

Si eadem materia quantitate peccans maligna fuerit eò citius est purganda.

Si verò mouetur, vel turget propriè, vel impropriè: turgere propriè est, quando materia ita impetuosè fertur, vt periculum adsit, ne præceps in aliquam partem labatur. Non propriè turgere est, quando materia mouetur ab vna parte determinata in alteram, tamquam à termino à quo in terminum ad quem. In vtroque casu purgandum est, siue propriè, siue impropriè turgeat materia.

His stantibus fundamentis materia faciens pleuritidem potest esse cocta in principio, vt ex Galeno apparet lib. 1. de crisibus 1. & 1. aphor. 12. in quibus locis dicitur sputum facilè exire, & promptè, quod indicium est coctionis, quare à principio in pleuritide euacuanda est materia, quia concocta.

Hinc est, quod non sine apparente ratione multi authores dicunt Hippocratem instituisse purgationem descendente dolore ad hypochondria, quia iam concocta est materia, aut saltem aliquæ eius portiones, quarum gratia instituitur purgatio, vt Capiuaccius, & Syluanus dicunt absq; turgentia.

Quando materia cocta est purganda venit; nunc materia, quæ facit morbum cocta esse potest, ideo per sputum est educenda, sed sermo purgationis est de causa antecedente, non de coniuncta.

Isti duo viri æquiuocant in causis; nam antecedens à principio non potest esse cocta, quamuis coniuncta possit esse.

A Meritò igitur euacuandi causa in pleuritide instituenda est purgatio, per ea medicamenta, quæ per sputum ducunt, expectorantia vocata. Neque est inconueniens, quod in principio potissimùm, quando extenditur ad quartum vsque diem, materia benigna sit concocta in thorace, in quo adest fons caloris naturalis, & quo breui fiunt coctiones; id quod etiam obseruatur in
B inflammationibus veris factis à sanguine, quæ spatio bidui suppurantur, licet in pleuritide à principio expurgare oporteat, vt materia iam cocta euacuetur non per secessum, verùm per sputum.

De materia autem maligna nihil est, quod dicamus, cùm aliàs à nobis in regulis vniuersalibus demonstratum fu-
C erit ex omnium ferè consensu statim purgandum esse, quod fusiùs ostensum libro Miscellaneorum Decade 7. cap. de febre maligna.

Neque loquimur nunc de materia maligna, sed de pleuritide, in qua adest cacochymia, siue biliosa fuerit, siue pituitosa, siue melancholica, quæ est in continuo fluxu, & turgere dicitur impropriè, in qua quidem Galenus 4. acutorum tex. 76. reprehendens Autho-
D rem huius libri dicentem purgandum esse in quarto die, statuit indicationem purgandi non esse accipiendam à dierum numero, sed ab humorum fluxu, hinc est, quod primo quandoque die, & secundo, & quarto, & etiam quinto die apertè se purgasse scripserit.

Quare in purgatione instituenda ex Hipp. & Gal. duplex est indicans, quan-
E titas nempe materiæ, & motus humoris à termino à quo ad terminum ad quem, quare purgatio vna est euacuatiua, altera reuulsiua, aut deriuatiua. Reuulsiua quidem, quia à thorace ad ventriculum à medicamento trahitur humor, inde ad intestina expellitur.

Potest etiam dici deriuatiua ob propin-

pinquitatem ventriculi attrahentis cum ipso thorace; nam vbi medicamentum in ventriculo ad actum redactum sit, trahit à venis meseraicis, istæ à porta, hæc à iecore, iecur à trunco venæ cauæ, vena caua à ramo agygos, at agygos à ramis suis trahit, qui per pleuram,& musculos intercostales sunt sparsi; hi denique ab inflammatione.

Quare hæc materia attrahitur ad ventriculum, tanquam ad partem sibi propinquam, quia verò inferior est thorace, ideo potest dici, quod fiat reuulsio à parte superiori ad inferiorem: rectè igitur ab Hippocrate dictum est descendente quidem dolore esse expurgandum.

Ad Gal. rationes in oppositum allatas dicimus, quod non omnis purgatio periculosa est, sed illa, quæ fit sine consideratione, ac necessitate; nam vbi adsit indicans,& permittens, sitque medicamentum sæpiùs probatum, nullum vnquam sequi poterit inconueniens, maximè si considerauerimus anni tempus, regionem, ætatem, habitum, consuetudinem,& etiam indiuidui aliquam proprietatem.

Ad secundum dicimus, quod quamuis pleuritis sit acutus morbus, in quo calorifica medicamenta non debent administrari, sunt tamen nostris temporibus medicamenta valde benigna tam simplicia, quàm composita, quæ euacuant sine calore, imo quædam habentur frigida, vt est mirob violatum, cassia, manna,& alia, quorum frequens est vsus.

Ad tertium, vbi dicitur rarò esse purgandum in acutis, respondeo, quod acuti morbi alij sunt, qui fiunt à defluxu humorum, alij minimè. In prioribus purgandum est reuulsionis,& deriuationis gratia, vt dictum est; in alijs verò non, nisi quando turget materia aut maligna est, aut nimia quantitate peccans, vt superari à natura minimè possit, aut quando est cocta, quæ rarò contingere

A consueuerunt. In hoc casu sumus in morbo ex defluxu, in quo purgandum est, vt dicebat Gal. antequam materia quiescat.

Vbi verò dicitur Hipp. non esse semper imitandum in morbis pleuriticis, id intelligendum est de materia medicamentorum, quæ suis temporibus erat vehemens,& valida, nec vsurpanda, nisi maxima vrgente necessitate.

B Sed cùm determinauerit Hippocrates ascendente dolore ad clauiculam, esse mittendum sanguinem, dolore verò descendente ad hypochondria esse purgandum, percontabitur me quispiam vestrum, vtrum ascendente dolore ad clauiculam sit purgandum, & è contrario descendente eadem materia ad hypochondria veniat mittendus

C sanguis?

Multi sanè authores existimant iuxta Hipp. & Gal. mentem, dolore ascendente non esse purgandum, sed tantùm descendente, quia dicunt humores tenues, qui sursum tendunt, magis idonei sunt, vt per sanguinis missionem vena secta ferátur; è contra verò deorsum descendentes frigidi, atq; crassi, magis ad expurgandum apti sunt, ideoque

D nunquam audent mittere sanguinem descendente dolore ad hypochondria, ob venam agygos, quam dicunt esse inter cor, atq; iecur.

Cum enim ab illa vena agygos fluxus materiæ facientis pleuritidem prodeat, si mitteretur sanguis ex brachio, primùm vena caua traheret à corde, cor à vena agygos, inde sequeretur illam repleri ab hoc prauo sangui-

E ne, & inde syncope,& mors sequeretur.

Sed priores decipiuntur; quia humores tenues non sunt illi, qui indicant sanguinis missionem, sed copia sanguinis, aut eiusdem motus, quare cum vnum ex his adsit, vitusq; permittat, nihilque sit, quod contra indicet, sanguis mittendus est, siue ascendat, siue de-

descendat dolor; quemadmodum etiam præsente indicante, & permittente, purgandum, quia non solùm humores crassi, & frigidi, sed etiam tenues, vt patet ex supra allatis, purgandi sunt.

Secundi etiam maximè decipiuntur existimantes agygos esse infra cor, cùm sit primus ramus, & solus venæ cauæ post cor, vnde etiam Galenus in hoc allucinatus est putans venam agygos in homine esse infra cor, & supra iecur, vt in brutis contingit.

Cùm res ita se habeat, vt vena agygos sit supra iecur in homine, misso sanguine à cubitali aliqua vena (à iecoraria potissimùm, vt supra dictum est) fit, vt attrahatur sanguis à trunco venæ cauæ, qua deinde ab agygos, vnde inflammatio in thorace ortum ducit, siue materia sursum, siue deorsùm tendat, euacuata, sui quoq; rami ad latera thoracis extensi euacuantur necessariò: potestq; etiam trahi à cordis dextro sinu, & successiuè sanguis.

A qui si esset infra cor, inter ipsum, & iecur, vt dicebat Galenus, & plerique alij, non euitaretur difficultas proposita, quamuis dici posset cordis facultatẽ validam esse ad expellendum, quod illi euenit præter naturam.

Nam vbi agygos supra cor sit, medicamentoq; vtamur purgante, fit, vt medicamento successiuè trahente à vena porta, deinde à iecore, mox à vena caua, quæ trahit à corde primùm, cor verò ab agygos, periculum quidem exurgat, ne cor trahat humorem illum ab agygos; nam primò cor euacuaretur, deinde vena agygos, periculumq; esset, ne materia ab agygos euacuata in cor traheretur, id quod fieri minimè potest ipsa supra cor è dextro venæ cauæ latere existente.

Cum igitur istud inconueniens euenire nunquam possit, fit, vt in medicina facienda, indicante præsente sanguinis mittendi simulque permittente siue dolor ascendat, siue descendat, sanguinem necessariò mittamus.

A Idq. de purgatione dicendum quoque est, nam vbi adsit indicans, permittatq; virtus ad medicamentum purgans est deueniendum; & hæc est Hipp. Gal. & Auicennæ, & omnium meliorum authorum vera, & legitima determinatio.

De hoc argumento plerique medici tractarunt, quorum maior pars tenet, quod ascendente dolore ad clauiculam, pectus, manum, & brachium esse deueniendum ad sanguinis missionem, ad verò descendente ad hypochondria, & ventrem inferiorem esse vtendum pharmaco expurgante, quorum aliqui existimarunt ad mentem Hippocratis, & Galeni nunquam esse ad purgationem deueniendum, quando materia ad prædictas superiores partes ascendit; quod succi calidi, magisq; vt per sanguinis missionem educantur apti, ad hasce ferantur; è contra autem deorsum magis illi, qui frigidi sunt, atque crassi, aptique, vt per expurgationem à pharmaco factam descendant.

B Quare iure merito illi sanguinem mittunt, isti verò purgant; nunquam enim in pleuritide dolore descendente ad hypochondria sanguinem mittunt propter venam agygos, quam dicunt esse inter cor, & iecur, ideo à venis brachij putant primùm trahi sanguinem à corde, antequam à vena agygos sanguis euacuari possit, quare nullum existimant inde posse haberi auxilium.

C Sed valde decipiuntur; nam vena agygos à vena caua erumperet statim, postquam hæc de se emisisset venas illas duas, quas offert ad diaphragma, cum sint istæ duæ priores ramificationis venæ cauæ sursum ascendentis, deinde subsequeretur agygos, sed non ita se res habet in homine, sed vt suprà dictum est; venæ enim ad diaphragma sunt primæ, deinde sequitur coronalis, tertiò vena, quæ hiat in cor, & quartò succedit vena agygos, idest sine pari.

D E

Non desunt alij, qui Galeni authoritate innixi dicant, quòd quando dolor ad præcordia, siue, vt illi dicunt, ad hypochondria descendit, vena sit secanda, quia scribit 2. acutorum 11. minus periculosam esse sanguinis missionem, quamuis minus sequatur inde auxilium.

E contra purgatio, licet maius ferat ægrotis emolumentum, nihilominus plena est periculis; nam ex cathartico alij difficulter natura purgantur; alij modico assumpto medicamento purgantur copiosè, quo magis abstinendum esse dicunt, quòd febris sit vehemens.

Alij verò arbitrantur esse in vtroque casu tam ascendente, quàm descendente dolore, & ad sanguinis missionem, & ad purgationem (pro indicantis naturæ diuersitate) deueniendum; nam vbi adsit indicans sanguinis mittendi, & vbi adsit indicans purgandi cum permittente, vnum, vel aliud, vel vtrumq; fieri debet.

Verùm adest Hippocratis authoritas tum lib. 2. acutorum tex. x. & xi. necnon 4. eiusdem 73. 74. 76. vbi videtur de vtraque hac operatione determinare, nempe ascendente dolore ad iugula esse sanguinem mittendum, descendente ad hypochondria esse peplio, & veratro corpus expurgandum, & lib. de indicat. vtrumque remedium huic affectui connenire scribit.

Hinc exorta est lis inter magis famigeratos authores medicinæ, quomodo Hippocratis hæc authoritas sit intelligenda; nam 1. aphor. scripsit in acutis morbis rarò, & in principio purgantibus medicamentis esse vtendum, quemadmodum etiam Galenus in comment. notat, dicens, oportere ea, qua ab Hippocrate de medicamentis in pleuritica affectione exhibendis assignantur, ad memoriam mandare, non tamen ijs perpetuò in pleuriticis vti, quia sumus in acuto morbo, alioquin præceptum erit falsum ex aphorismis allatum.

A Succedit, quod idem Hippocrates 4. acutorum 22. videtur per initia inflammationum omne genus purgationis reprobare, iam verò pleuritis est inflammatio, quare in pleuritide non est expurgandum à principio.

Huius rei determinatio paulò difficilis est, sed quoniam ex ipsius resolutione, quid facto opus sit in praxi, dependet, ideo videndum est, quomodo

B meliores practicantes hoc in casu aphoristicum præceptum obseruent.

Isti autem mihi videntur esse in duas classes diuisi; nam alij putant Hippocratis dictum de purgatione in pleuritide esse intelligendum de vera, ac legitima; alij è contra de omni lateris dolore, & quamuis priores conueniant in hac opinione, tamen maximè inter se discrepant in modo.

C Alij enim dicunt, in principio morborum acutorum nulla expectata coctione humorum deueniendum ad purgationem esse. Huius opinionis author fuit Manardus, quem sequutus est Lemosinus Hispanus alij.

Alij è contra dicunt nunquam licere expurgare per medicamentum à principio, nisi turgente materia, sed semper

D expectandam esse coctionem humorum. In hoc censu sunt Capiuacius, Syluester Syluanus Romanus, Massarias, & plures alij.

Sed quamuis teneant hanc opinionem, inter se neque conueniunt in soluenda difficultate; nam Massarias lib. de purgatione morborum à principio, & in apologetico aduersus Augenium scribit, concedere Hippocratem in

E pleuritide medicamentum à principio, quia materia turget; in turgente enim materia licet ex communi medicorum consensu, nulla expectata coctione ad medicamentum purgans deuenire.

Nam ipse, vt alibi vobis demonstraui, huius sententiæ est, humorem fluentem ad aliquam partem determinatam posse appellari turgentem, quæ opinio a Galeni

leni mente minimè abhorrere videtur; cum is lib. 4. acutorum comm. 74. scribat statim ab initio, prius quàm in parte aliqua firmati sint humores, medicandum, vel postea cum concocti fuerint.

Idem Galenus 1. aphor. comm. 22. eandem sententiam ad verbum habuit dicens eos humores euacuare conuenit, qui sunt in motu, & latione, & fluxu, eos verò, qui sunt in aliqua corporis B parte firmati, neque alio vllo auxilio mouere oportet, neque medicari ante coctionem, ita vt sit dicendum ex Galeni sententia esse opus à principio expurgare, seu purgante medicamento euacuare hos humores in fluxu existentes, & quando iam sunt concocti.

Nonnulli dicunt Hippocratis dogma in aphorismis esse ab hoc loco confirmatum; nam mens eius in 2. C acutorum confusè tradita, ab eodem in lib. 4. est dilucidè explicita, cum tempus determinet, quo medicamentum exhiberi debet, quartum diem assignans his verbis.

Purgans medicamentum ministrabis quarto die; in secundo enim libro tantummodo dixit medicamentum purgans, nempe vel peplium, aut elleborum, vel vtrumque simul, nulla facta D de tempore mentione esse administrandum.

Quare propositio indefinita 2. acutorum ex illa 4. lib. est limitata ad quartum diem, in quo iam materia est cocta, quam educere oportet, quocirca sententia acutorum eadem est cum illa, quæ in 1. aph. 22. est scripta, quæ opinio Galenum habet contrarium; nam in comment. 2. acutorum, quasi aduer E sus eum obijciēs illam aphoristicam sententiam, in qua scribit rarò à principio esse purgandum, apertè declarat Hipp. mentem esse, vt sit opus purgare à principio in pleuritide ad partes infernas dolore descendente.

Succedit, quod idem Galenus in A comm. 41. acutorum præcitato, postquam dixit esse purgandum in pleuritide, quando humores sunt in fluxu, addit se non solùm medicatum fuisse in quarto die, quemadmodum admonet Hippocrates, sed primo, secundo, & quarto, & interdum etiam in quinto die.

Ex quo apparet certissimè in quarto die, & in quinto pleuritidem adhuc esse in principio, in quo fluit ad locum affectum materia, quo nomine purgandum esse scribit, quia vbi firmata est materia, quiescendum est, ac permittendum, vt coquatur, quamobrem huiusmodi determinatio nulla est, cum in quarta die non possit dici concoctam esse materiam.

Capiuaccius, cui assentitur Saluianus, videtur velle semper in corpore adesse aliquam humoris concocti copiam, quæ educi debet à principio; cuius ratione instituitur purgatio, quamuis capite de pleuritide sit alterius sententiæ; nam inquit Hippocratis sermonem esse de pleuritide, in qua vehemens est dolor, qui non potuit per fomenta tolli.

Ne igitur ob impetum materiæ magis augeatur dolor, occurrendum est per medicamentum purgans, & quamuis concedere nolit materiam hanc esse turgentem, nihilominus considerat eam quatenus habet impetum, cuius impetus magis potest ad indicandum, quàm febris, aut aliud ad prohibendum.

Cum itaque ratione motus, & fluxus materiæ expurgandum sit, vt inhibeatur, iam clarum est ipsum cum priori sententia Massariæ conuenire, videlicet esse expurgandum ratione impetus humoris, siue modò dicatur turgere, siue non: res eadem est differens solùm verbis.

Ludouicus Mercatus vir maximæ authoritatis videtur velle Hippocratem hoc loci medicamentum concedere præcautionis gratia, sed cum iam mor-

bus, nempe dolor vrgeat, non est hæc opinio vera, cum potiùs curationis ratione dictum verum esse appareat, quia quemadmodum vbi dolor est in superiori thoracis parte, sanguinis missio iubetur, vt à parte affecta fiat euacuatio; ita quoque etiam apparet mentem Hippocratis talem esse, vt sit euacuandum à parte illa, in qua est dolor: vt igitur pars ab actuali dolore liberetur, purgans medicamentum propinandum est.

Sunt quamplures alij authores sequentes hanc Mercati opinionem, quã falsam existimamus, vt audiuistis: & istæ sunt omnes cogitationes, & huius loci interpretationes eorum, qui censent Hippocratem loqui de vera pleuritide.

Pro cuius ablatione causa antecedens primò euacuanda, quæ vel biliosa est, aut pituitosa. Si primo modo primùm medicamento est educenda, quod sit, vel sub forma potus, aut boli: sub forma potus nihil præstantius manna, quæ ad hunc modum parari potest.

℞. mannæ fortis, vnc. vj.
Seri distillati, aut aquæ hordei, quantum sufficit.

Hoc in loco valet pro diuitibus vel manna frondis, aut manna corporis, quamuis magis probem mannam fortẽ, vt aliàs probaui, quibus fiat potus, siue in frigidum, siue in calidum dissoluatur pro varia ætatum complexione, anni tempore, regione, aut consuetudine, & alijs circumstantijs.

Vel potestis deuenire ad syrupi rosati recentis sol. vnc. vj cum aqua violarum, f. p. b.

Valet etiam syr. viol. qui mirob dicitur violatum ad vnc. vij. aut viij.

Vel etiam paretur decoctum ad hunc modum.

℞. foliorum violarum,
Capillorum veneris, ana manip. j.
Hordei mundati, vnc. j.
glycyrrhizæ rasæ, drach. j.
Sebestea,
Iuiubarum, ana num. 10.

Bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad tertias.

℞. huius decocti q. s. ad dissoluendas mannæ vnc. iij. aut iiij. pro pauperibus dissolue cassiæ nouiter extractæ, vnc. j. ß. fiat potus.

Vel potestis aliud accipere medicamentum ex benedictis vocatis cum saccharo, & fiat bolus iuxta canonem à Mesue perpetuò in cura pleuritidis obseruandum, & est, quod semper euacuemus materiam peccantem lenientibus medicamentis, quæ tempore Hippocratis non erant in vsu, ideo ipse proponit elleborum nigrum, veratrum, atque peplium, vel ambo simul; nam veratrum habet facultatem educendi biliosam materiam, & melancholicam, sed ipsorum vsus apud nostrates medicos ex toto aboleuit.

Sub forma boli.

℞. pulpæ cassiæ extractæ per setaceum cum oleo amyg. dul. vnc. j. ß.

Vel

℞. diapruni lenitiui,
Diacatholici, ana drach. vj.
Pulueris glycyrrhizæ, drach. j.
Cum saccharo, quantum sufficit, fiat bolus.

Post assumptum medicamentum, duo sunt tentanda, vnum est, vt humoris acuitas ita temperetur, vt non possit ampliùs ferri in locum affectum. Ad hanc intentionem valet saponea lenida, vel in tabellis, quæ ad hunc fit modum.

℞. amygd. dulc. mundatarum, vnc. ij.
Amyli puriss. & recentis, vn. ß.
Sacchari albi, cum aqua farfaræ clarificati, lib. j.

Contundantur amygdalæ cum sacchari, vnc. ix. deinde per densum cribrum percolentur, & cum amylo igni admoueantur, & cum amylus inspissari cœperit, adde sacchari, vnc. iij. vt remaneat in forma electuarij parum co-

coquatur, at vbi in formam tabellæ reducere volueris, magis coquatur.

Alia saponea,

℞. sacchari optimi pulu. lib.j.

Amyli cum aqua violarum dissoluti, vnc.ij.

Ol. amyg. dulc. recentis vnc.j.ß.

Misce, & ad ignem lentum fiat saponea sub forma elect. aut tabellę, s. a.

Valet etiam diacodion in tabellis,

Diapapau. videlicet loch de papauere.

Sunt etiam aliqui syrupi ad hanc intentionem, qui singulo mane ægrotantibus offerantur, quemadmodum est syrupus de papauere, capillorum veneris, de succo endiuiæ, cum aquis endiuiæ liquiritiæ, capillorum veneris.

Vel loco huius syrupi.

℞. Aquæ hordei excoriati cum modico liquiritiæ rasæ factæ ad vnc. iiij.

Succi hordei, hoc est cremoris ptisanæ.

Diapenidij sine speciebus ana vnc. j. ß. misce.

Et curate, vt in aurora æger bibat huiusmodi medicamentum, ex quo facilè sperabitur, vt humor attenuatus nimis paulò incrassatur, & refrigeretur.

Simul ad secundam intentionem est properandum, nempe ea sunt propinanda stomachica medicamenta, arteriaca, quæ possint totam expectorare materiam. Inter alia istud mihi probatur.

℞. Diatracaganthi frigidi,
Diapenidij sine speciebus, ana vnc.j.
Diacodij cum saccharo, vnc.j.
Cum syrupo violaceo fiat loch.

Ad idem valet huiusmodi syrupus.

℞. syr. de iuiubis,
Violati, ana vnc.j.

Misce, & semper teneat in ore aliquod horum æger,

Vel

℞. pil. bechicarum albarum.
Sacchari candidi,
Penidiarum, ana drach. iij.

A Diatracaganthi frigidi, drach.vj.

Syrup. violati, quantum sufficit, fiat eclegma.

Si materia sanguinea fuerit, non est opus sic refrigerare, & incrassare, quemadmodum in biliosa materia; confert tamen diapenidion sine speciebus, & diatracaganthum frigidum, ana vnc.j. cum syrupo violato reformetur lambitinum: vel oleum amyg. dulc.

B cum quo diacodion dissolutum sit, vel syrupus de papaueræ cum aqua capillorum veneris cum modico cremoris ptisanæ: hoc medicamentum valet ad materiam expectorandam.

Pro pituitosa materia.

Quamuis cum pituita adsit sanguis, nihilominus post emissionem sanguinis non est tam citò deueniendum ad pharmacum purgans; ideo concoctio

C expectanda, atque syrupis idoneis materia præparanda, quemadmodum est syrupus de hyssopo, de farfara, de liquiritia, aquarum capillorum veneris, farfaræ, hyssopi, ana vnc. j.ß. misce pro alterante, quod singulo mane ad septimam vsq; ægrotanti est porrigendum, deinde ad purgans deueniendum est.

Sub forma potabili.

℞. hordei mund. vnc. iij.

D Florum borraginis,
Violarum, ana drach. ij.
Radicis glycyrrhizæ, vnc. j.
Vuarum passarum, vnc. ij.
Adianthi, vnc. j.
Iuiubarum, num. iiij.
Hyssopi, vnc. ij.
Palmularum, num. ij.
Fiat decoctio secundùm artem.

℞. huius decoct. vnc. iiij.

E Infunde agarici trochisc. scrup. iiij.
Facta forti expressione dissolue.
Diacatholici, vnc. ß.
Cassiæ, vnc. j.ß.
Elect. indi. drach. ij. ß.

Sub forma boli.

℞. floris cassiæ nouiter extractæ, vnc. j. ß.

Dia-

Diacatholici,
Agarici trochisc.ana drach.j.ß.
Misce pro medicamento exhibendo tribus horis ante prandium.

Hæc sunt medicamenta pro materia pituitosa totius corporis educenda. Vnum ad particularia attinet, quæ materiam expectorare valet, id est loch sanũ, & expertum, quemadmodum cap. de tussi à materia frigida diximus; loch de pino etiam prodest, & syrupus de prassio, & de liquiritia.

Cæterùm potestis accipere caricas, hyssopum, & marrubium, & efficere decoctionem, cuius ad vnc. iij. exhibete, atque intus ponite vnius ex prædictis electuarijs ad vnc. j. vel ij. pro lambitiuo, quod æger semper, quantum potest, in ore detineat, vt inde deorsum, lambendo cadat,

Vel sic.

℞. caricarum pinguium,
Sebesten, ana num. vij.
Foliorum prassij,
Hyssopi, ana manip.j.
Hordei cum cortice, vnc.j.
Bulliant in mulsa ad caricarum coctionem.

℞. huius decoctionis, vnc iiij.
Loch. de farfara,
Loch. sanum, ana vnc.j.
Misce, lambendo in ore teneant.

In materia autem melancholica præparate eam cum syrupis de hyssopo, de pomis, de fumaria, cum decoctionibus prædictis, addentes aliqua, quæ melancholicum respiciunt humorem, vt sunt radices enulæ campanæ.

Vbi vultis expurgante medicamento vti,

℞. decoctionis prædictæ vnc.j.
Foliorum senę, vnc.j.
Syrupi D. Augustini,
Mannæ fortis, ana vnc.iij.
Confect. hamech. ad drach.j. si vobis opus fore videbitur.

Si verò æger magis delectetur forma boli.

A ℞. diasenæ lenitiui,
Diacatholici, ana drach.iiij.
Confect. hamech. drach.iij.
Cum saccharo efficite bolum,

Valent prædicta in materia pituitosa, cum quibus potestis addere aliqua, quæ proportionata sint humori melancholico, sed rarò fit pleuritis à materia melancholica, vt supra dictum est. Et hæc B sunt medicamenta, quæ interius exhiberi debent in omni causarum genere, tam vniuersalia, quàm particularia.

Est tamen animaduertendum in lambitiuorum exhibitione, quòd si ea concedatis adhuc repleto corpore, periculum est, ne materiam ad thoracem trahant: vnde sæpè videtis, quòd mulieres aliquæ, aut ignari medici nulla facta vniuersali purgatione concedentes C lambitiua, sæpè sunt causa mortis ægrotantium. Quare post sanguinis missionem, & purgationem, quæ ambæ vno die fieri possunt pro ægrotantis robore, debent, & possunt exhiberi.

Sæpè etiam contingit lambitiuorum actionem impediri à materia contenta in ventriculo, hinc practicantes ea concedunt ante cibi assumptionem, & per tres, aut quatuor horas ab assumpto D cibo.

Sed tempestiuum est, vt ad localia deueniamus, quæ vel materiam respiciunt, quæ possit in vaporem duci, & per insensibilem viam euacuari, vel apta nata sunt suppurare materiam intus contentam, primò modo, vel in principio ante aliorum medicamentorum administrationem applicantur, vel post E vniuersales euacuationes.

Hippocr. lib. 2. acut. vtebatur ijs ad explorationem morbi, quæ vel iuuabãt, vel non si iuuabant, tunc signũ erat pleuritidis exiguæ admodum, & quæ facilè solis localibus tollebatur: at si non iuuabant, tunc ijs relictis ad generosiora illa remedia deueniebat, vt audiuistis.

Verum autem est, quòd possumus vti à principio via tentatiua, quando

non

non adsunt signa in toto corpore summæ plenitudinis, quia si existente corpore repleto applicaretis medicamenta localia, esset periculum hominem interficere, quandoquidem fieret tractio humoris ad affectam partem, inde suffocatio, quare statim nulla interposita mora ad generosa medicamenta est refugiendum.

A

Ex medicamentis igitur ab Hippocrate, & Galeno positis quædam sunt actu humida, vt fomenta, seu fotus, quædam verò sicca, quamuis eandem habeant discutiendi facultatem, ac secundùm magis, & minus limitatam, de qua administratione Capiuaccius confusè admodum egit, non minus ac faciat Hippocrates noster secundo acutorum.

B

De cuius explicandi modo tractans Galenus comment. 2. rectè loquutum fuisse Hippocratem ait, vbi attulit differentias fotuum, seu fomentorum, alia dicens esse humida, alia sicca, alia ex vtrisque mixta, deinde quædam horum esse mordentia, quędam morsu carentia, & tandem ex ijs commixta, at longè meliùs loquutus fuisset, & clariorem doctrinam nobis attulisset, si enumerasset affectiones illas, quibus prædictæ fotuum differentiæ competunt.

C

Quamuis idem Galenus dicat se non prosequi aliorum doctrinam, nemne Hippocratis, nec teneri explicare, quid velit ille, addit tamen huius sententiæ fuisse, vt existimet voluisse humida fomenta esse applicanda tenrandi causa, quæ vbi nihil proficiant applicata signum dare materiam crassam esse, indeque ad acria deueniendum.

D

At certè in localibus hisce explicandis non omnes conueniunt authores, ideo nostrum erit declarare, quomodo ijs vti liceat in praxi, quæ si ab indicantis natura sumi debent, videtur à principio esse accipienda medicamenta, quæ inhibeant, & compescant fluentem humorem, fluxum verò in vaporem

E

tamen redigant.

Hæc est communis regula curandarum inflammationum à principio, quia semper maior adest copia humoris fluentis, quàm fluxi, vnde etiam opus est medicamenta resoluentia cum reprimentibus admiscere, vt fiat resolutio parua, & multa repressio.

Benedictus Victorius, qui praxim tam in Patauino, quàm in Bononiensi gymnasio publicè est interpretatus, medicinamque clinicam exercuit feliciter, proponit hoc genus medicamenti post sanguinis missionem à principio vsque ad quartam.

℞. mucilaginis seminum cydoniorum
Olei violati, ana vnc. j.
Amygd. dulc. vnc. ß.

Cum modico ceræ fiat vnguentum, quòd calidum applicetur lateri dolenti. Deinde componit emplastrum, quo se plures ante quartam liberasse ait, conficitur ad hunc modum.

℞. foliorum maluæ m. j.
Violarum, m. ij.

Bulliant in s. q. aquæ, vsque ad aquæ consumptionem, deinde adde
Farinæ hordei, vnc. j. ß.
Olei violati,
Amyg. dulc. ana quantum sufficit, ad emplastrum impinguandum.

At trãsacta quarta, quia magis est resoluendum, quàm reprimendum, multa proponuntur à scriptoribus. Hippocrates fomenta ex aqua calida commendat, vel in vtre, aut in vesica, vel in vasculo æneo, aut testaceo. Verum quidem est, quod apud modernos practicantes non sunt hæc admodum vsitata, quamuis scribat Hippocrates, vt aliquid molle subtus ponatur, ne ab huiusmodi vasorum duritie cutis lædatur.

Licet vesica, in qua oleum aliquod adsit, quod facultatem habeat resoluendi, vt chamæmelinũ, aut ex semine lini, aut huiusmodi, aut spongia etiã madefacta in aqua nostris temporibus sit in vsu imbuta aqua simplici calida, aut oleo simpli-

simplici, vel in quo aliquid ebullierit, quod vim resoluendi habeat.

Hoc medicamento frequentissimè vsi equidem soleo.

℞. Vnguenti dialthææ vnc. ij.

Olei amygd. dulc. vnc. ß. misce,

Cumyni s. p. & cribrati, insperge, postquam vnguento prędicto inunxeris latus dolore affectum. Puluis quoque radicis enulæ commendatur.

Deinde accipe folium ingentis brassicæ ad cineres calidos calefactum, ipsumque inunge butyro antiquo non salito, & loco dolenti calidum applica, & videbis mirabilem operationem, quia breui tempore sedabitur dolor, & in omni pleuritide à quacunque causa iuuat. Sed si materia sit pituitosa, aut melancholica, accipias oleum chamæmelinum loco amyg. dulc. & cumyni plus insperges.

Acciora autem fomenta magis faciunt ad crassam, nempe pituitosam, & melancholicam materiam, vt sunt facculi facti ex orobo, anetho, hyssopo, floribus chamæmeli, origano, milio, sale, alcyonio, sinapi, & id genus, quæ possunt in sacculo reponi, & parti dolenti applicari: possunt etiam simplicia hæc coqui in aqua, vel vno ex dictis oleis, atque humida applicari: & hæc de localibus, vbi materia potest per halitum inconspicuum resolui.

Rondeletius cap. de pleuritide duo medicamenta ait esse efficacia, & maximè conuenientia, si suo tempore exhibeantur, rasura dentis apri, & cinis priapi tauri; nam quod fluxum est, exiccando curant: vnde nunquam à principio conueniunt, sed vbi exiccare debemus. Vidernus medicos admiscere puluerem papaueris, quæ sibi contraria sunt, iisque indifferenter vti.

Ioubertus quoque libro de pleuritide his addit terram sigillatam, & carduum benedictum, siue argentatum, florem papaueris rubri, non albi, cuius puluere aliqui vtuntur, qui non conue-

A nit nisi in materia calida, & fluente à principio, ideo puluis huius floris, vt decet factus, ad drach. ij. cum decoctione caricarum commendatur.

Sed quoniam, (vt dictum est) cap. de præsagijs, tanta est humoris copia, vel mala qualitas, aut cutis densitas, vt nequeat resolui, sed conuertatur in pus, ideo medicus non potest aliud efficere, nisi naturæ suppuranti opem ferre cum

B medicamentis exterius applicatis, quæ habeant suppurandi facultatem.

Et hæc applicanda sunt post decimã quartam, & licet suppuratio periculosa sit, quia tamen materia intus contenta non potest per resolutionem exire, opus est, vt educatur per sensibilem viam, quod fieri à medico nequit, nisi materiam suppurare, aut vt (barbari dicunt)

C maturare faciat; primò igitur materia suppuretur, educatur, abstergatur locus, & tandem agglutinetur, primò itaque, ad maturandum.

℞. foliorum maluæ cum radicibus,

Violariæ, ana m. ij.

Radicum althææ mũdatarum, vnc. ij.

Liliorum alborum, vnc. j.

Enulæ, vnc. ß.

Flor. chamæmeli,

D Meliloti, ana m. j.

Bulliant in s. q. aquæ ad consumptionem medietatis, deinde colentur, colaturæ adde

Farinæ fœnugræci,

Farinæ triticeæ, ana pug. j.

Fermenti, drach. ij.

Pinguedinis suillæ,

Butyri recentis, ana vnc. j.

Olei amyg. dul.

E Communis, ana q. s.

Ad reformandum emplastrum, quod applicetur ter in die,

Vnguentum ad idem.

℞. mucilaginis seminis caulium,

Althææ, ana vnc. ij.

Ficuum, vnc. j.

Lactis vaccini, vnc. iij.

Butyri recentis, vnc. ij.

Olei amyg. dulc. vnc. ij. ß.

Omnia simul misceantur, & leui igni benè ducantur, & cum cera q. s. fiat vnguentum molle, quod extendatur supra lanam succidam, atque loco dolenti applicetur, & quater in die naturali.

Cæterùm quia materia suppurata educi debet à pleura per pulmones ad asperam arteriam, lambitiua medicamenta abstergendi facultatem habere est opus; ideo in hoc casu mihi probatur, id genus medicamenti.

℞. Aquæ hordei, lib. j.

Mellis rosati, vnc. iiij.

Radicum altheæ, vnc. ß.

Misce, & bulliant ad tertiæ partis consumptionem, deinde colentur, & de colatura calida sæpissimè ægrotus in ore habeat.

Sunt qui pro secreto habent, si quater in die naturali æger bibat vnc. iiij. aquæ hederæ terrestris, non modò mundificatur pleura, sed ægrotus seruatur ab empyemate, & phthisi. & hæc dicta sint de curatione, quæ debetur pleuritidi, per pharmaciam, & chirurgiam.

DE CVRATIONE PLEVRITIDIS per victus rationem.

IN omnibus sex rebus non naturalibus moderandis medicus accuratus esse oportet; nam in primis aer debet esse temperatus, qui tamen magis ad calidum, quàm ad frigidum vergat, magisq; ad luciditatem, quàm ab obscuritatem tendat, ideo cubiculum amplum, & lucidum sit, mollibusq; stramentis ægrũ iacere oportet. Nec de somno aliud dicendum est, quia, qui dolore sunt affecti, dormire nequeunt.

Animi affectiones sunt omninò euitandæ, quare ne ferantur tristia aliqua nuntia, cauere oportet ab hominum multitudine, & consuetudine. Aluus mollis, & lubrica seruanda est leuibus clysteribus factis ex iusculo pulli, oleo violaceo, amygd. dulc. saccharo optimo, vitellis ouorum, & modico salis. Vehementiores clysteres sunt euitandi. Exemplar idonei ad hunc affectum.

℞. iuris pinguioris lib. ij.

Olei violati,

Amygd. dulc. ana vnc. j.

Sacchari optimi, vnc. j.

Quod ad victum spectat, quantitas alimenti determinari vix potest ob ætatis, virium, temperamenti, regionis, consuetudinis, & aliorum huiusmodi varietatem.

Sumus in acutissimo morbo, ideo vtendum est tenuissimo victu, quousque transiuerint extremi labores, qui in hac affectione à dolore proficiscuntur. Hinc Hippocrates 1. acutorum 44 laudat sorbitionem, quæ non sit admodum crassa, nec multa ad septimam, & ad nonam vsque, si virtus valeat.

Alexander Trallianus ptisanæ succũ, seu cremorem commendat, cui solemus admiscere lac amygdalarum dulcium. Cæterùm ex Alexandri consilio cremorem ptisanæ de manè ad prandium, vesperi verò pro cœna cremorem amygdalarum offerre debemus, ac pomum dulce sub cineribus coctum, cui talem supra inspergimus puluerem.

℞. succi glycyrrhizæ.

Amysi,

Penidiorum, ana drach. i.

Misce, & fiat puluis subtilis.

Solemus nostris temporibus cum pane cocto prædictas amygdalas permiscere: sæpè cum saccharo lac amygdalarum paramus. At si vires imbecillæ sint, cum iure gallinarum panis triti ferculum offerimus.

Si materia crassa fuerit, curamus, vt cum ptisana ebulliant vrticæ semina cum aliquibus folijs hyssopi, addentes sæpè modicum mellis.

Loco ptisanæ cremoris Alexander admonet, vt auenæ cremorem accipiamus, atque bis in die ferculum vnius

ex prædictis sorbitionibus permittantur, A vsque septimam, post quam, quia remitti consueuit dolor, paulò vberius nutrire oportet, interq; sorbilia, oua, recentia, tremula vt pote boni succi ea, quæ sunt idonea habentur.

Hippocrates consulit, vt quando ægrotantes multum expuunt, plus cibi concedatur, hac diuisione nos admonens iam pleuritidem esse in declinatione, per quod tempus restaurationi B virium quam maximè studemus, at vbi iam declinata est febris, remissaque sunt omnia symptomata, ad carnes est transeundum.

Pro potu toto morbi decursu aqua hordei, vel aqua, in qua hordeum excoriatum simul cum glycyrrhizæ radice ebullierit, concedatur. Aqua pectoralis, quæ fit communiter, maximè valet.

At vbi morbus in fine sit, vinum oligophorum, sed quod dulce sit, ab omnibus permittitur, quamuis etiam Trallianus illud, vbi vires langueant, in morbo concedit.

Cauendum tandem est ex Aretæi summi inter Græcos medici præcepto, ab omni genere potus frigidi actu, vnde Trallianus ad tepidum vergens potum magis in hoc casu laudat: & hæc de victus ratione.

DE PERIPNEVMONIA.

CAPVT QVINQVAGESIMVM PRIMVM.

Post tractatum de pleuritide, Rasis noster immediatè subiungit caput de peripneumonia, quam à pulmone affecto nostrates pulmoniam appellarunt, eo enim tempore D pulmo inflammationẽ patitur, non quidem verã, & exquisitam, nisi rarò, vt biliosam, sed phlegmonem erysipelatodem non raro, & œdematosam incurrit; non tamen nomen ab inflammatione id genus affectionis assumpsit, sed vt Galenus ait, à particula affecta.

Verùm cùm ad pulmoniam substantiam faciendam plures concurrant partes, nempe parenchyma, vena arterialis, arteria venalis, & aspera arteria, E necnon, & membrana totum hoc membrum ex prædictis compositũ inuoluẽs, disputatum iam dudum est à quamplurimis ex antiquis, Celio Aureliano referente, quænam harum esset pars affecta in præsenti proposito morbo.

Sed ne circa has inutiles versemur quæstiones cum Galeno, & Celso tenemus totum pulmonem, aggregatum scilicet prædictarum partium, esse partem, quæ afficitur, vnde affectio dicta est peripneumonia, & pulmonia.

Est autem affectio hæc, quemadmodum Aegineta lib. 3. cap. 30. scribit, nihil aliud, quàm inflammatio pulmonis, & Aetius lib. 8. cap. 66. addidit adesse febrem acutam.

Galenus lib. 4. de locis affectis cap. 23. ad hunc modum scribit. Quando cum spirandi difficultate, cui & angustia, & grauitas circumiuncta est, acuta quoque febris inciderit, is affectus inflammatio pulmonis est, ita vt ex ipso sit dicendum peripneumoniam esse pulmonis inflammationem cum febre acuta, difficultate spirandi, angustia, & grauitate. Idem confirmat 2. de locis affectis cap. 9. 4. de causis pulsuum.

Verùm inflammatio fieri potest non modò à sanguine solo, vt capite præcedenti

dendi diximus, sed ab omnibus humoribus cum sanguine mixtis, nempe à sanguine bilioso, pituitoso, & melancholico; vnde oritur non vulgaris difficultas; quia Galenus lib. 4. de locis affectis cap. 8. scribit inflammationem fieri ex bilioso humore; nam inquit, quod quando adest intolerabile incendium, minorque sensus grauitatis, & angustiæ, tunc adest erysipelas, illud autem, vt notum est, fit à bilioso humore.

At lib. 4. de caussis pulsuum cap. 12. loquens de pulsibus peripneumonicorum, dicebat pulmonem laxum, ad mollem, vndique vacuum, & locis inanibus plenum, ideo à sanguine crassiori, & pituitosiori inflammari, nequaquam à subtili, cum subtilis, biliosusque fluat ferè, nec in viscere vlla ratione constringi possit, ex quibus apparet contradictio in Galeni dictis.

Sed nulla profectò est, quia aliud est dicere, quod inflammatio sæpè fiat in pulmone ex crasso, & pituitosiore sanguine, & aliud est dicere, quod solummodo fiat ex ipso, non autem ex alio; nam ob raram pulmonum substantiam, certè frequentiùs fit inflammatio à crasso sanguine; raró autem fit ex sanguine biliosiore propter humoris tenuitatem, qui statim præterfluit.

Contingit tamen etiam fieri ex materia biliosa, vnde fit phlegmone erysipelatosa inde est etiam, quòd raró eueniat pulsus in hac affectione esse duros, quia raró fit ab bilioso humore, cuius proprium est cogere, siccare, tendere, atque indurare, frequenter autem sunt magni, vndosi, atque languidi, vt Galenus præcitato loco docet, propriũ munus ipsius humoris pituitosi, quòd arterię à crassiore humore comprimuntur, ac degrauantur, vnde debiles sunt pulsus, ac magni.

Sit igitur conclusum peripneumoniam esse pulmonum inflammationem, vel exquisitam; vel erysipelatosam, A vel œdematosam; itaque possumus dicere duplicem esse peripneumoniam, vnam exquisitam, aliam verò minimè exquisitam, sed spuriam.

Prima fit à sanguine, alia ab alijs humoribus, quæ triplex esse potest, pro vt humores inter se sunt trifariam distincti. Est tandem omnis peripneumonia, morbus in compositione, magnitudinem pulmonum adaugens, sub se in- B cludens intemperiem, & solutionem continui.

DE CAVSIS PERIPNEVMONIAE.

Causæ sunt quæcunque humores prædictos in pulmones irruere faciunt. Primò quidem ab angina, & à pleuritide humor transmitti potest, C idest à faucibus ad pulmones, & à pleura, vt audiuistis. Cum autem viderimus prædictas affectiones posse fieri ab omnibus humoribus, ita quoque dicendum est præsentem morbum à quocunque humore fieri posse.

Verum quidem est, quod frequentiùs pleuritis fit à materia biliosa, peripneumonia verò à pituitosa ob prædictas rationes. Potest etiam esse, vt à D sinu cordis sinistro materia per arteriam venalem feratur, quando scilicet aliqua insignis euacuatio retenta fuerit, vt in muliere menses, aut hæmorrhoides, quæ consueuerunt effluere.

Tunc enim sanguis ille, qui expurgari debebat, retentus in corpore in venas primùm, deinde in iecur regurgitat, & tandem sursum per venam ca- E uam in dextrum cordis ventriculum receptus per venam arterialem in pulmones illabatur.

Nonnulli existimant catarrhum aliquando tenuem, & acrem à capite descendentem, atque irruentem in pulmones posse facere peripneumoniam, quam tandem veram minimè esse dicunt, in qua & tussi, & spirandi difficultate, ac lenta febre æger sine vlcere

in pulmone sensim conficitur, & absque expuitione.

Hoc loci Mesues lib. 2. cap. 10. videtur aduersus Galenum dubitare de vera peripneumonia, quænam ex eius decreto sit, dicens eum voluisse veram illam esse, quæ ortum ducit à pituitosa materia.

Sed ijs relictis, quæ (mea opinione) præter necessitatem afferuntur à Dominico Leone, dico, quod aliud est dicere frequentiùs pulmoniam euenire à materia pituitosa, rariùs à biliosa, & aliud est dicere veram prouenire à pituita.

Galenus præcitato loco non dicit simpliciter, & absolutè perlpneumoniam veram esse illam, quæ à pituita euenit, sed frequenter ob raritatem pulmonum, qui materiam hanc facillimo negotio admittunt. Non tam frequenter fit à materia tenui ob rationes dictas. Si licet igitur vocare hanc affectionem veram, eò quòd frequentiùs eueniat, à pituita quidem fiet vera, non vera autem erit illa, quæ à bile producitur.

Secundò possumus considerare peripneumoniam respectu magnitudinis, symptomatumque vehementiæ, eamque veram appellare, quæ vehementiora habet symptomata, quare nemine refragante, ipsoque Mesue dicente vera erit biliosa, quia longè habet peiora symptomata, quàm pituitosa.

Sed vera, & non vera non consideratur ratione rerum prædictarum, sed ratione essentiæ, nam cum illa sit phlegmone, vera autē phlegmone est illa, quæ ortū ducit à sāguine, procul dubio quod illa, quæ à sanguine fiet, appellabitur vera, & legitima peripneumonia; aliç verò secundum admixtionem humoris vocabuntur, vt supra audiuistis, ex quo apparet nec pituitosam, nec biliosam peripneumoniam appellari posse veram.

Relinquo modò disputationem illam de proportione, quam biliosa cum pul-
A monum natura, & de improportione, quam pituitosa habet. Legatis Mesuem, & Conciliatorem differentia 100. Meum nunc est agere de indicijs, quibus peripneumoniam possitis dignoscere.

DE SIGNIS PERIPNEVMONIAE.

B REdigo omnia signa ad quatuor capita: Primum desumo ab actione thoracis, nempe à respiratione læsa, & ab arteriæ actionis læsione: secundum à qualitatibus mutatis: tertium ab excretis: postremum à symptomatibus.

Quoad primum, dicebat Galenus 4. de locis affectis cap. 8. & 2. cap. 9. respirationem esse admodum læsam, & longè magis, quàm in pleuritide, quia
C maior est necessitas calor s euentandi; adeo enim angustatur pectus eorum, qui affectionem hanc patiuntur, vt sæpè nequeant supini respirare, ita vt nisi velint suffocari, opus sit, vt sedeant: sæpè contingit ipsos non posse bibere, & malè etiam loqui.

Verum quidem est, quod quemadmodum docet Galenus præcitato loco,
D hæc angustia thoracis minor est, quando materia est tenuis, & biliosa, ita maior quando crassa. Pulsus horum est magnus, mollis, & debilis, aliquando dicrotus, idest bis pullans. 4. de causis pulsuum cap. 12. magnus est pulsus, & vndosi quid habens, languidus, mollisq; similiter, sicuti est lethargicorum pulsus.

Qualitates corporis sunt mutatæ,
E nempe ad rubedinem: lingua colorem præsefert humoris peccantis, quamuis vt plurimum videatur viscida. Contingit aliquando totam ceruicem ventris cuiusdem in modum tumescere: facies ferè rubicunda est: oculi pleni, quasi rubicundi.

Quod ad excreta attinet, sputum non semper à principio, sed temporis progressu

gressu pro materiæ diuersitate, redolet naturam apostematis intus contenti.

Vrinæ, quamuis non demonstrent præsentem affectionem, nihilominus sunt indicia humoris peccantis in venis. Sæpè solent esse spumosæ, & aliquando etiam subiugalis vrinę in modum.

Circa symptomata, hic est dolor, & febris acuta; verùm dolor differt à pleuriticorum dolore, tum intensionis, tum extensionis ratione, quia hic non percipitur dolor acutus, sed grauatiuus, & quasi per totum thoracem extensus, & magis, vbi apostema magis vrget.

Febris acutissima est, & sępè magis quàm sit febris pleuriticorum, & certè non sine ratione, quia cor continetur in medio pulmonum, ad quorum inflammationem necesse est, vt ipsum quoque inflammetur.

Tussis insuper adest, sed à principio sicca, & fortè magis molesta, quàm in pleuritide. Vix potest ęger nisi supinus decumbere, nunquam ad latus; sæpè sedens dormit, vbi malum grauius est: adsunt alia symptomata morbi prauitatem demonstrantia, quemadmodum est vigilia immoderata.

Aliqui ægrotantes soporosi fiunt, vt pote quando materia est pituitosa, vigilant verò quando est biliosa: hæc sunt, quæ vobis animaduertenda veniunt.

DE FVTVRO EVENTV

PRædictiones modò afferendæ sunt de futuro huius morbi euentu, qui non est vnicus; nam huiusmodi affectiones solent terminari per resolutionem, aut suppurationem, vel indurationem, vel etiam partis sphacelum.

Ex prædictis mutationibus possumus nos cognoscere, an ad sanitatem, vel ad mortem, vel ad neutram dispositionem æger peruenire possit, an verò morbus transmutetur in aliam naturam morbi.

A Redigo igitur huius affectionis præsagia ad istud caput, nempe ad materiæ dispositionem, & inclinationem; nam si ipsa inclinat ad resolutionem, euentus bonus est sperandus; si ad suppurationem euentus ambiguus, quia pro diuersitate caloris dominij poterit, & curari, vt in aliud genus morbi transmutari.

B Si ad indurationem tendat, tunc fiet neutra quædam constitutio, in qua æger neque morietur, neq; sanus erit; si verò hæc ipsa tendat ad partis gangrænam, aut sphacelum, tunc casus omninò deploratus est.

Cognoscemus autem talis materiæ dispositionem à duobus capitibus, ab excretis, ac symptomatibus, nempe ab eorum vehementia, aut clementia, hoc

C est à remissione, & intensione eorundem; hæc enim duo comparanda sunt cum virium robore, proq; dominio ipsarum concludemus, quid sperare de euentu nobis liceat.

Vnde Galenus ait 10. meth. med. cap. 5. vna salus tum pleuriticis, tum peripneumonicis est robur virium, quia huiusmodi morbus, vt dicebat Celsus lib. 15. cap. 7. plus periculi, quàm doloris habet, & quamuis dictum sit in-

D flammationes omnes quatuor modis prædictis terminari, nihilominus hæc ob copiam materiæ vix potest per insensibilem halitum resolui, sed semper materia per sputum exit, aut hominem suffocat, & hoc breuissimo tempore.

Ideo sputum animaduertendum est, an citò, & à principio exeat cum actione thoracis validiori, cum virium robo-

E re, vitalis præsertim. Hippocrates 2. progno. 47. dicebat, quòd si screatio flaua fuerit, non multo permixta sanguine in initio, salutaris admodum est pulmonum inflammatio; si septimo die, aut pigrius, minus secura; si ad hæc remittatur calor, atque incendium thoracis, si liberius expirent, minorque angustia, & grauitas reddatur, tunc

po-

potest prædici futura salus.

A Dicebat idem Hippocrates, quod si pulmo in diebus iudicatorijs non fuerit expurgatus, homines incidunt in suppurationem pectoris: breuissimus terminus est septimus dies, longior decimusquartus, longissimus vigesimus secundus, si expurgatur hisce diebus pulmo, sanatur, & post vigesimum secundum diem tunc pus expuit, & periculũ est, ne cadat æger in empyema; potest etiam aliquando per fluxum sanguinis è naribus resolui, sed rarò.

B Peripneumonia in pus conuersa aliquando per ventrem, aliquando per vrinam excernitur, statimque ægrotantes liberantur.

Symptomata praua mortem prænuntiant certissimam, quemadmodum est vigilia continua, delirium, sopor, cataphora, extrema frigida, vngues liuidi, atque incuruati, maximè si cum virium languiditate euenerint.

C Vnde ab Hippocrate habemus 7. aph. 12. à pulmonum inflammatione phrenitis malum. Idem 5. aph. 10. dicebat eos, qui ex angina fiunt peripneumonici, intra septem dies perire: quos si effugiebant, suppurari 7. aphor. scripsit.

D In pulmonia vehementi, & periculosa abscessum erumpi in cruribus prorsus bonum, si accidentia remittantur: at si non remittantur, sed persistant cum virium debilitate, mortis signum certum est.

Non erit igitur difficile ex accidentibus prædictis, & ex actione cum viribus comparata cognoscere, an euentus bonus sit futurus, an verò malus. Modò videamus, quibus auxilijs opem ferre possimus naturæ aduersus morbum pugnanti, vt inde bonum debeamus sperare euentum.

DE CVRATIONE PERIpneumonia per Chirurgiam.

A Non multum euariat curatio peripneumoniæ à curatione pleuritidis tam in victus ratione, quàm in pharmacia, & chirurgia, vnde Mesues nullam instituit ipsius curationem remittens lectorem ad pleuritidis caput.

B Sed quamuis in genere conueniant, sunt tamen aliqua in omni instrumento magis propria ipsi peripneumoniæ; vnde à nobis instuenda est peculiaris curatio.

Primò auspicemur à chirurgia, in qua administranda cautius est agendum, quia etsi semper conueniat in pleuritico morbo, non semper in hoc vsurpanda, tum quia aliquando morbos consequitur peripneumonia, in quibus

C antea missus est sanguis, quemadmodum quando anginam, aut pleuritidem comitatur: secundò quia vt plurimum generatur à materia pituitosa, in qua non est mittendus sanguis.

Hinc est, quod videtur aliqua diuersitas inter Paulum Aeginetam lib. 3. cap. 30 Aetium lib. 15. cap. 66. & Celsum lib. 4. cap. 7. in instituenda in hoc

D morbo sanguinis missione; nam Celsus, & Aetius dicunt à principio à quacunque causa, & quouis modo genita sit peripneumonia debere mitti sanguinem ex brachio; Paulus verò videtur excipere eas, quæ ab alijs morbis proueniunt, & maximè si diù in hac dispositione perseuerauerint, aut in illius principio sanguis missus sit.

E Altimarus videns hanc diuersitatem, conciliat ipsam argumento desumpto à permittente, quia inquit Aetius, & Celsus dicunt esse mittendum sanguinem, si vires permittant, sed hæc non est formalis ratio mittendi sanguinem, sed causa, & conditio sine qua non, quia quamuis adsit permittens, nisi etiam adsit indicans, non est ad sanguinis missionem deueniendum.

Idcirco

Iddirco quia à principio peripneumoniæ supponitur adesse indicans, eapropter est deueniendum ad sanguinis missionem, si tamen adsint vires, quæ sunt necessaria conditio, ob quam Celsus, & Aetius addunt, si vires valeant. At Paulus considerans non adesse indicans, vt plurimum in peripneumonia ab alio morbo enata, quamuis adsit permittens, ideo inhibuit sanguinis missionem, cùm præcipuè morbus fuerit antiquatus, aut iam missus sit sanguis à principio morbi, qui iam degenerauit in peripneumoniam.

Quare hoc modo diuersitatem tollimus, quod Aetius mitti sanguinem ex vtroque brachio, vbi ingens sit inflammatio, & vires valeant, non tamen vsque ad animi deliquium, vt pulchrè ideo Aetius admonet, sed vno die ex vno, alio ex altero brachio: at si ad virium languorem accedat, certum est non posse phlebotomiam celebrari, Paulus iubet & thoraci, & lateribus applicari cucurbitas.

DE CVRATIONE PERIpneumoniæ per Pharmaciam.

Facta sanguinis missione, si morbus non cedat, quod verisimile est, ad purgans medicamentum accedere oportet, ea ratione, qua dictum est in pleuritide, nempe cum prædictis decoctionibus pectoralibus, vel mannam, aut cassiam, vel diacatholicon, aut diaprunum dissoluere potestis, & ægroto offerre.

In materijs præparandis eadem methodo vtemur, quam in pleuritide diximus.

Et quemadmodum in illa docuimus medicamentis particularibus expectorandam esse materiam, localibusque thoraci applicatis resoluendam, ita quoque & in præsenti affectione eadem conueniunt expectorantia, sed maior requiritur sedulitas in pulmonis expurgatione, & in sputaminibus educendis in hac affectione, quàm in pleuritide.

Pro bolo.

℞. Diamannæ,
Diacassiæ, ana drach. v.
Diagridij, gr. v.
Cum sacchare fiat bolus.

In materia crassiori.

℞. Diasebesten,
Trochiscorum albandal, scrup. j.
Cum sacchare fiat bolus.

In forma potus

℞. caricarum pinguium,
Sebesten, ana num. vj.
Iuiubarum, num. x.
Liquiritiæ rasæ,
Passularum, ana vnc. ß.
Hordei mundi, vnc. j.
Capillorum veneris, pug. j.
Bulliant secundùm artem in aqua fontis vsque ad medietatem.

℞. huius decocti, vnc. iij. cui infunde,
Rhabarb.
Agarici, ana drach. j.
Facta expressione dissolue,
Mannæ, vnc. vj.
Vel fiat potus hoc modo.

℞. mirob violati,
Mannæ fortis, ana vnc. iiij.
Cum decoctione pectorali, fiat potio breuis.

Localia etiam debent habere vim maiorem penetrandi in peripneumonia, quàm in pleuritide.

Potestis igitur accipere prædicta medicamenta ad materiam expectorandam, quæ cap. de pleuritide sunt dicta, pro materiæque diuersitate ea exhibeatis, curetisque, vt semper aliquid ex illis in ore detineant ægrotantes, vt diapenidium, saccharum violatum, vel diacodion cum psyllij mucilagine, & huiusmodi, vt supra.

Localia medicamenta debent continere aliquid, quod rationem vehiculi habeat; hoc est Gal. communissimum præceptum, vt vbi ad penitiores partes medicamenti virtus ferri debet, apponatur

natur aliquid, quod tenuium partium sit.

Inter alia, quæ refrigerant, vnicum est acetum, quod huiusmodi sit, ideo à principio curate, vt & olea, & vnguenta, aut emplastra, vel simplicia, ex quibus componuntur, sint in aceto madefacta.

Possunt etiam fomenta fieri, quemadmodum cap. de pluritide est dictum pro peccantis humoris diuersitate.

Sed vobis enarro duos casus in hac affectione notabiles. Vnus à Galeno lib. 4. de locis affectis, cap. 4. est scriptus; alter à Matthiolo lib. 5. Dioscoridis ad caput 59. Prior hic est, quidam ex vehementi peripneumonia conualescens incidit in brachij totius, atque digitorum, non modò sensus, sed etiam motus difficultatem, cui Galenus medicamenta applicauit ei parti, à qua nerui enascuntur, nempe primæ, & secundæ thoracis vertebræ, & statim fuit sanitati restitutus.

Secundus casus est quasi deploratus. Medicus quidam Gallus non modò pulmonum, sed cordis, & ventriculi inflammationem patiebatur, eaque siti cruciabatur, vt nullo potu ea extingui potuerit, cui accessit capitis vehemens destillatio, maximaque palpitatio cordis, vt ne tempore nocturno dormire posset.

Ad hæc, si ob lassitudinem aliquando modicum somni arripuisset, statim expergefactus videbat aliquem deambulantem per cubiculum. Desperatus propterea de salute, & malens mori, quàm ita miserè viuere, refugit ad antimonium, cuius grana tria in puluerem redacta cum saccharo rosato accepit, quo valido vomitu, & fluxu alui concitato, tandem euasit.

Volui hos casus, & Authores significare, vt inde agnoscatis, præter ea, quæ à nobis dicta sunt, aliquando casus occurrere, qui animum cogunt medici deuenire ad medicamenta minimè indicata à morbo, sed à causa cogente.

A *DE CVRATIONE PERIpneumonia per victus rationem.*

A Principio in hoc affectu vsque ad septimam tenuissimo victu est vtendum, si præsertim inflammatio fiat à sanguine, aut bile, qui & paulum refrigerant. Si vires valent, vsque ad quartam vti potestis sola aqua hordei, aut iusculo carnis pullorum, in quo ebullie-
B rint atriplex, malua, blitum, lactuca, oxylapathum, capita papauerum, & id genus.

Vel ex eo iure si vires non valeant, parentur fercula panis triti, aut cremor ptisanæ. Deinde possumus panem concedere in aqua calida lotum, amygdalas dulces, semina melonum saccharo condita. Pro ferculis item conce-
C dimus cucurbitam, melonem melopo-
ponem, & huiusmodi: tandem paulatim ad oua sorbilia, & ad carnes est accedendum prætermissis stypticis, & quæ humores crassos, viscidos, & acres generare sunt apta.

Si materia fuerit pituitosa, poteritis iusculum parare ex carne prædicta, & oleribus huiusmodi, nempe spinacijs, blito, fœniculo, ciceribus. Ius quoque caulium cum oleo amygdalarum dulci-
D um confert, ptisana quoque hordeacia ex decoctione prædicta, aut ex passularum myxorum decocto parata.

Maximè probatur panis etiam in iure coctus, sed qui, sit benè fermentatus; inde ad auicularum, montanarum: carnes est paulatim accendendum ea ratione tamen cibus erit præscribendus, vt in statu morbi sit tenuissimus, dummodo respiciatis, an æger possit
E cum victu vsque ad morbi statum perdurare.

In materia melancholica, quia morbus est chronicus, poterit æger ali lautius, ideo à principio Aetius proponit ferculum alicæ decoctæ, cuius loco dare potestis ptisanam, aut amygdalarum cremorem, vel seminum melonum, in

pro-

progressu verò mutare, pro vt opus fore iudicabitur: semper cibis addit, quod extenuandi facultate pollet tam in melancholia, quàm in pituitosa materia.

Ideo cum ptisana, origanum, aut hyssopus, vel porrum, aut etiam modicum piperis sunt ex vsu. Possunt etiam concedi fructus, vt est pomum probè sub cineribus coctum cum sacchаro, & passulis. Nuclei pinei in aqua capillorum veneris per totam noctem immersi conceduntur, aliquando etiam damascena pruna laudantur.

Potus esse debet aqua hordei mulsa diluta, aqua sacchari, oxymel longum, aqua cũ modico vini granatorum dulcium. De vino nihil dicẽdum, quia cum calidum sit, non conuenit inflammationi pulmonum, & minus conuenit à principio, & in materia biliosa.

Quæres, cur pleuriticis, & peripneumonicis vinum tantopere desiderent? Huic quæsito respondet Aristoteles 27. probl. 4. & Plutarchus 7. sympofiacon, q. 1. referente Mercuriali 2. suæ praxis cap. 7. sed is non reddit quæsiti propositi rationem; nam à pulmone oriri sitim peripneumonicorum exemplo, qui perpetuò sitiunt, præter alia argumenta probat; defendit enim ibi Platonis opinionem existimantis potum non ad ventriculum, sed ad pulmones descendere; quare ex Plutarcho elici minimè potest quæsiti propositi ratio.

Videamus modò, an ex Aristotele possimus colligere resolutionem. Mercurialis dicit, quod pulmones sunt inflammati, & cum sitis proueniat ex incendio pulmonum, vbi calidiores pulmones sunt, maior excitatur sitis, sed in his casibus incendio flagrant, hinc siti maiori affliguntur.

At cum sitis sit appetitus frigidi & humidi non cuiusuis, sed illius, qui potest explere potius desiderium, id autem est vinum, ergo meritò à pleuriticis, & peripneumonicis desideratur tam anxiè, quia est actu humidum, ac maximè penetrans, vnde potest magis pulmones irrigare, quàm faciat aqua, ideoque magis vinum, quàm aqua desideratur.

Sed illi, qui desiderant vinum, videntur magis imaginatione, quàm ratione moueri, quia si ratione vterentur, animaduerterent vinum esse calidum, à quo possent potiùs lædi, quàm iuuari, & quia mouentur imaginatione, putant sitim vehementem posse vinum compescere. Et isti sunt illi, qui consueuerunt vinum bibere, vt idem Aristoteles dicit in hoc eodem 4. problemate.

Tandem vt concludam; in reliquis alijs rebus non naturalibus est æger regendus, quemadmodum cap. de pleuritide diximus. Verum quidem est, quod aluus est solicitanda validioribus clysteribus, vt supra ex Aetij sententia notauimus, ideo in hoc casu.

℞. Fol. maluæ,
Violariæ,
Altheæ, ana manip. j.
Fol. hyssopi,
Rutæ, ana manip. ß.
Pulpę colocynthidis, drach. j.
Seminum anisorum,
Dauci, ana drach. ß.
Fiat decoctio in sufficienti quantitate aquæ.

℞. huius decoctionis lib. j.
Hieræ colocynthidis, vnc. ß.
Mellis rosati,
Olei communis, ana vnc. ij.
Diacatholici, vnc. j.
Misce, & cum vitello vnius oui, salisque scrup. j.
Fiat clyster. Hactenus de peripneumonia.

DE EMPYEMATE.

CAPVT QVINQVAGESIMVMSECVNDVM.

Quamuis Rasis nullam habeat mentionem de morbo illo à Græcis vocato empyema, nihilominus cùm sit necessarius scitu ad perfectam habendam morborum thoracis cognitionem, frequenterque accidat, ideò & nos antequam ad sputi reiectionem deueniamus, more aliorum practicantium ipsum examini subijciemus, exorsi ab ipsius definitione.

Hunc affectum Græci ἐμπύημα, Latini suppurationem, & purulentiam appellant, quare & qui hoc morbo laborant, ἔμπυοι Græcè dicuntur, Latinè verò purulenti, & suppurati, sed huiusmodi nomen non vnicam apud Hippocratem, & Galenum habet significationem.

Nam Hippocrates 1. prognost. tex. 40. & Galenus 5. aph. 17. & 44. lib. 7. appellant suppurationem transmutationem illam, quæ fit ad pus in omnibus tumoribus, inflammationibusuè, quacunque in parte corporis fuerit; vnde Galenus 60. com. 2. prædictionum in initio dicebat, quicunque pus obtinent in corpore, siue contentum sit in parte affecta ante inflammationem, siue etiam post inflammationis eruptionem, ἐμπύικους, idest purulentos, & suppuratos appellant.

Sed magis propriè loquendo medici solos empycos appellant, aut potissimè eos qui in thorace, ac pulmone talem habent affectionem; quare nos de empyemate tractantes non intelligimus de suppuratione, hoc est, conuersione in pus inflammationis in pulmonum substantia, aut in pleura, sed intelligimus collectionem puris in spatio thoracis, atque pulmonis intermedio post prædictæ suppurationis eruptionem.

Erit igitur empyema à nobis propositum, saniei, aut puris collectio in vacua thoracis cauitate, inter pulmones, & thoracis limites contenta, vndecunque fluxerit, & quomodocunque collecta, siue totum occupet thoracem, siue partem.

B Et ne immoremur circa quæstiones de nomine, dico, quod quando verum pus collectum est, tunc appellatur propriè, & verè empyema, quando verò vel serosus humor, aut materia pituitosa à capite fluat, & ibi colligatur, impropriè appellabitur empyema.

Est autem tam propriè, quàm impropriè empyema morbus in numero, nempe à toto genere præter naturam, C quia cauitas thoracis continet in se materiam extraneam, quam secundùm naturam continere non debet; vnde pars affecta est thoracis capacitas, quia thorax patitur secundùm sui cauitatem, dicique potest morbus in mala compositione ad figuram spectans; nam cauitates ad figuram referuntur, vt notum est apud omnes.

D DE CAVSIS EMPYEMATIS.

Causæ empyematis aliæ sunt externæ, aliæ internæ. Externa potest esse contusio violenter facta ab extra in thoracem à telo contundente, aut ab ictu, vel ex casu alioquo ab alto, vel quidquid habet vulnerandi, contundendi, & lædendi facultatem; vnde vulnera, contusiones, & id genus alia E possunt esse primitiuæ causæ, vt cibi vaporosi, aut crassi, aut flatulenti nimius vsus, nimiæ crapulæ, nimia vini compotatio, & tandem mala victus ratio.

Causæ verò internæ sunt in primis à capite materiæ effluuium, quemadmodum Aetius, & Paulus docent, & ab Hippocrate, & Galeno colligitur lib.

lib. 7. aph. vbi dicitur, destillationes in A ventrem superiorem suppurari intra 20 dies, quod clarius habetur ex lib. de morbis ab Hippocrate dicente suppuratos fieri cum pituita de capite copiosè, & aceruatim in superiorem ventrem effluxerit, putrescit, & in pus vertitur.

Sed hoc loci notate Altimarum inquirentem, quomodo ex materia illabente à capite possit generari pus, cum puris generatio, vt aliàs etiam ex Galeno vobis demonstraui, fiat ex sanguine, & carne contusa, 4. meth. med. 5. & 1. de diff. feb. 6.

Sed non animaduertit, quod pus capitur duobus modis, vel communiter, vel propriè; primo modo sumitur pro quacunque sanie in corpore existente, & fit etiam ab omni materia, quæ apta sit putrescere, secundo modo fit à sanguine, & carne contusa.

Ne igitur incidamus in huiusmodi quæstionem, vel vt incidētes statim subleuemur, dicimus empyema propriè dictum esse illud, in quo pus verè colligitur; impropriè verò, in quo fit cuiuscunque materiæ putrescentis collectio, de quo Aetius, Paulus, & ipsemet Hippocrates locis præcitatis loquuntur, non autem de vero, & proprio. Veri autem, & proprij causæ internæ sunt materia ab angina, aut pleuritide, vel peripneumonia huc translata.

Potest etiam esse vlcus in cruenta expuitione, quod in pulmone consolidatum non perfectè fuerit, à quo sanguis emanans, & collectus in thorace computrescat, vt cap. de sanguinis sputo intelligetis. Igitur concludendum à nobis est, quod veri, & legitimi empyematis causa immediata sit pus in thorace collectum; non veri autem sit quæcunq; materia apta putredini.

Cum vt plurimum empyema sequatur alios morbos, anginam, scilicet, pleuritidem, atque pulmoniam, & aliquando capitis destillationem, ideo est opus signa afferre, quę indicent ipsum, deinde quando, & quem ex prædictis morbis sequatur; nam quando à causis procatarcticis proficiscitur, ægroti ipsi eas manifestiores medicis faciunt, vnde non est, vt circa ipsarum inuestigationem tempus conteramus.

DE SIGNIS EMPYEMATIS.

B Vix certè fieri potest empyema, nisi præcedente aliqua inflammatione, aut vlcere, vt dictum est, quare non possumus habere signa ipsum nobis demonstrantia, nisi ab actione spirandi læsa, & ab accidentibus quibusdam; nam qui materiam collectam in cauitate thoracis habent, vt difficultatem respirandi percipiant, est necesse, C quia pulmones non possunt ad haurien dum aerem dilatari, quantum satis sit, vt quandoque tantam habeant euentandi necessitatem, vt suffocari videantur.

Secundò percipiunt in cauitate thoracis, quando decumbentes, ac iacentes in latus reuoluuntur, manifestam fluctuationem. Addatis, quod possunt percipere, quandam grauitatem in ea parte, ad quam fluitat materia.

D Auicennas addit adesse tussim, in qua nihil expuunt ægrotantes; tandem & in anhelitu fœtor sentitur insuauis: ex his comprehendere possumus empyema, hoc est, collectam esse materiam in thorace.

Verum ex aph. 17. sect. 5. opus est deuenire ad illud empyema, quod frequentissimè accidit, quando igitur quis E anginam paritur, illaque citra euidentem euacuationem resoluitur, deinde dolor ad thoracem fertur cum grauitate, ac respirandi difficultate, & cum tussi sicca, iam signum est materiam, quæ erat in faucibus, in cauitatem thoracis prolapsam fuisse.

Vnde Hippocrates 5. aphoris. 10. dicebat, quicunque ab angina liberantur,

tur, his ad pulmoniam vertitur, & septem diebus pereunt; si verò hos effugerint, suppurantur, vbi igitur septem dies transacti fuerint, certissimum indicium est superstite remanente ægro ad suppurationem eum venturum esse.

Potest autem facilè cognosci suppuratio à pleuritide ortum ducere; nam Hippocrates aph. 8. 5. sectionis scriptum reliquit, quod quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur.

Quam tamen propositionem non semper veram esse nobis demonstrat apud Hippocratem Anaxionis historia, qui ad tertiam diem peruenit, in qua à pleuritide fuit per sudorem liberatus, & iuuenis apud Valleriolam ab inconcocta pleuritide, per alui fluxum post decimam quartam diem liber euasit.

Hæc Anaxionis historia est de rarò contingentibus, nec exemplum potest facere. Verum opus est ad Hippocratem recurrere 2. prognost. vbi affert signa suppuratorum incipientium, & eorum, qui iam in suppuratione sunt confirmati; præcognoscimus enim suppuratos in fieri tribus potissimùm symptomatibus, nempe maiori febre, quàm esset antea, rigore, nec non & grauitate ponderosa loco doloris, quam percipiunt ægrotantes.

Augetur febris, quia materia in pus conuertitur; percipitur rigor, quia materia per partes neruosas transfertur, vt aliàs audiuistis, dum de natura rigoris esset sermo; pondus pro dolore percipitur, quia iam collecta est materia tota distendens membranam, & partes circumuicinas.

Præterea adest oculorum cauitas, aliquando deiectio appetitus; mentisq; alienatione comprehenduntur ægri, & difficiliùs, quàm antea respirant, tempore videlicet disruptionis.

At vbi iam in cauitatem delapsa est materia, siue à pulmonibus, siue à pleu-

A ra, vehementes febres quiescunt per aliquod temporis spatium; nam vt loquuntur Arabes, disruptum est apostema, aut vomica à materia putrefacta, quæ translata in amplam thoracis capacitatem, temporis progressu alteratur denuò à calore, & febres non quidem vehementes, sed cum aliquo rigore, & mites adeò sunt, vt hecticarum naturam omninò imitentur.

B Est autem hoc loci animaduertendum in duobus locis, suppurari materiam, nimirum in pulmonibus, & pleura, ideo ex Galeni sententia 2. progn. 39. quando fit in pulmone ex vtroque latere expanditur materia in thorace, quando verò fit in pleuritide, in vno tantùm latere continetur, quæ à dolore cognoscitur; nam dolor, seu grauitas percipitur in illa parte, ad quam transC missa est materia.

Auicennas docet modum cognoscendi partem læsam, ex oppositione lintei madefacti supra thoracem, quod in illa parte, quæ læsa est, citius exiccabitur. Si empyema fiat à destillatione, cognoscetur ex eadem destillatione, quæ præcessit, & ab eo, quod per sputum exit; nam si empyema à materia fiat pituitosa, quæ à capite descenD dat, si eam in vase aqua pleno imponatis, videbitis supernatare, deinde apposita prunis ardentibus nullum fœtorem, aut grauem odorem de se emittit.

At quando est pus ab aliqua inflammatione proueniens, si in prædicto vase expuatur, videbitis ipsum ima petere, & huiusmodi signum communiter à practicantibus est vsitatum, deinde si E super prunas sputum cadat, graueolens est.

Hæc experimenta à Serapione tradita fuerunt, quæ mea opinione, parum faciunt ad cognitionem, & multo minus ad curationem, quia vnusquisque agnoscit empyema subsequens, vel pleuritidem, aut inflammationem pulmonum,

monum, quia iam vna ex his, vel ambę præcesserunt. Non faciunt ad curationem, quia quæcunque contineatur materia, indicat euacuationem, quæ fit vel per sputum, vel per vrinam, vel per thoracis tussionem.

Cæterùm idem Hippocrates 62. progn. sect. 2. plura affert symptomata, quibus valeamus confirmatos suppuratos dignoscere, quæ à Galeno in comm. non modò confirmantur, sed talia esse rationibus demonstrantur, & per vos legere potestis.

Iam meum nunc est afferre signa, quibus hæc dignoscere valeatis, sed quemadmodum dictum fuit, quod quando pleuriticus morbus, & peripneumonicus non rectè expurgantur, degenerant in suppurationem, ita suppuratio inueterascens ad phthisim degenerare potest. Hoc igitur cognoscere hisce docet Hippocrates.

Primò si febris eos non dimiserit, verùm interdiu vehementer afficiat, noctu verò magis: secundò si plurimi sudores superueniant: tertiò tussiendi cupiditas inest, nihil tamen excreant, quod consideratione dignum sit; oculique eorum magis excauantur: quartò malæ rubent: quintò manuum vngues incuruantur: sexto digiti incalescunt, pręcipuè ad extremitates: septimò ad pedes ędemata fiunt: octauò cibos minimè appetunt: tandem phlyctenæ per corpus erumpunt.

Isthæc sunt signa demonstrantia suppuratos esse confirmatos, & ad phthisim propensos; Hinc apparet, quantum allucinatus sit Puluerinus in sua praxi, vbi tradens de signa suppuratorum, solummodo examinat hoc Hippocratis prognosticum, quod est de confirmatis, non autem de omnibus suppuratis: & hæc de signis: veniamus ad prædictiones.

A

DE FVTVRO EVENTV Empyematis.

Tria sunt capita, à quibus futurus euentus prædici potest in suppuratis. Vnum est actio læsa. Secundum qualitas faciei, & corporis mutata. Tertium sunt exeuntia.

B Ab actione igitur tam thoracis, quā arteriæ desumere poteritis futura salutis, aut desperationis pręsagia; nam si virtus pulsifica valens est, difficultasque respirandi admodum exigua, appetitus bonus, benè ad oblata se habet, color faciei parum à naturali colore mutatus, tunc poteritis salutem indubitatum prædicere.

C Si per vrinam, aut per secessum videtis empyematicos sponte expurgari, in diebus à medicis contemplatiuis appellatis, excretionesque commodè prodire, sequaturque bona tolerantia, potestis bonam spem de euentu morbi prædicere. At vbi virtus labatur, nullamque ægrotantes ex his percipiant conferentiam, quinimò potiùs nocumentum, res in angusto est posita.

D Ab exeuntibus, præcipuè à sputo, indicium salutis colligere potestis; nam si pus leue, & album sine fœtore, atque æquale exeat, nota est futuræ salutis. Si verò subcruentum fuerit, aut mala qualitate affectum, periculum est, nę ægrotantes moriantur.

Vnde Hippocrates 7. aph. 44. dicebat. Quicunque suppurati vruntur, vel secantur, si pus purum fluxerit, & album, euadunt; si verò subcruentum, & fœculentum, ac fœtidum, pereunt.

E Si sanies exeat subnigra; graueolens cum virtutis languore mortem proximam arguit. Quamuis empyema post peripneumoniam, aut pleuritidem, vel vlcus in pulmone, nequaquam, aut rarò sanetur; vidimus tamen nos iuuenē quendam tandem ad suppuratiōnē venisse, & post sectionem inter vnam, & alteram costam factam superstitem reman-

mansisse, qui adhuc sanus viuit.

Ideo quando iuuenem habemus validæ virtutis, possumus omnia moliri cum ratione, atque inde bonum sperare euentum.

Nisi in quadraginta diebus empyicus mundificetur, in phthisim cadet, aph.15.5. particulæ; at in senibus oportet semper timere prauum euentum: sed tempestiuum est, vt quibus morbus hic tam sæuus à corporibus expelli possit, in præsenti edoceamus.

DE CVRATIONE EMPYEMATIS *per victus rationem.*

Nos sumus in morbo difficili admodum ad curandum, & qui pro sui ablatione validissimis eget præsidijs; nam materia, quæ continetur in cauitate, est à toto genere præter naturam indicans sui ablationem aptis præsidijs, quæ debet fieri per sensibilem viam, nempe per sputum, aut inter costas sectionem, aut adustionem, vel vrinam.

Sed huiusmodi euacuationes fieri non debent, nisi præmissis vniuersalibus, quæ eadem omninò sunt, ac illa, quæ diximus cap. de pleuritide, vide licet opus est mittere sanguinem ex basilica, aut communi ex vtroque brachio, & pro virium robore euacuationem amplam, aut exiguam moliemur.

Victus ratio tenuis à principio esse debet, temporis progressu verò paulò plenior, vt in pleuritide dictum est: sorbitiones itaque fiant ex hordei, vel fabarum farina. Amatus Lusitanus centuria 2. curatione 1. ad scholium probat fabam frisam summè valere pro expuitione, vel etiam ius cicerum.

Commendatur, & lac chalybeatum, seu in quo lapis molaris sit extinctus. Ius caulium ex vsu est, in reliquis cibus sit, vt in pleuritide.

Pro potu aqua hordei, aqua chalybeata, vinum tenue, sed quod dulcedi-

A ne quadam sit affectum, sunt idonea.

In alijs rebus non naturalibus moderatè agere oportet. Aer magis ad calidum, & siccum vergat, omnique prauo odore carere, & remotus esse ab omni mala, ac praua qualitate debet.

Quod ad exercitium spectat, decumbant in lecto ægrotantes; loco exercitij frictiones ad crura, & pedes fieri opus est, aliquando nodi dolorosi sunt

B ex vsu, sæpè cucurbitæ ad nates, ad fœmora, & crura applicata iuuant.

Animi affectiones vehementiores, euitandæ sunt, clysteres à Mesue quam maximè commendantur, præcipuè ante sanguinis missionem, vt in pleuritide est dictum.

C DE CVRATIONE EMPYEMATIS *per pharmaciam.*

Pharmacia talis esse debet, vt primò humorem è corpore educat, ne in thoracis feratur capacitatem, cui rei idonea sunt ea, de quibus *diximus* capite de pleuritide, quæ pro materiæ diuersitate sunt exhibenda, cum Mesuei admonitione, vt nunquam validissima, sed semper lenientia medicamenta eligamus.

D Corpore purgato pro materiæ diuersitate, deueniendum est ad causam coniunctam, quam debemus, quantum fieri potest, eijcere medicamentis arteriacis, nec non educentibus per vrinam, & per secessum, pro vt medicus agnoscit naturam modò ad vnam, modò ad aliam, viam inclinare.

Arteriaca medicamenta sint validiora, quàm in pleuritide, quia opus est

E per pulmones ad thoracis capacitatem extra ferri. Mesues summè probat mellita omnia, vt mulsa, decoctio hyssopi, prassij, origani cum melle.

Est præsentaneum remedium syrupus de hyssopo, de liquiritia, oxymel simplex, oxymel compositum, & huiusmodi: valet etiam loch caulium, loch

sanum,

ſanum,& expertum, & quæcunque cap. de tuſſi, & pleuritide dicta à nobis ſunt.

Eclegma,hoc eſt lambitiuum factum ex ſcylla confert. Probatur quoque & huiuſmodi electuarium in ore detentum.

℞. Amygd. dulc.
Sem. goſſipij, ana vnc. ß.
Orobi,
Praſſij,
Marrubij albi, ana drach. ij.ß.
Fabarum decorticatarum, vnc.ß.

Cum penidijs in aqua violata diſſolutis fiat electuarium, quod in ore detentum facultatem habet materiam expectorandi, abſtergendi, & tandem exiccandi.

Duo mihi probantur medicamenta, quibus ſæpè ſum vſus vnum eſt lac aſininum, aut caprillum, quod ſemel in die offerri debet ad vnc. vj. per horas quatuor ante prandium, & longo tempore. Aliud medicamentum eſt, quod ex Meſue deſcribit Ioannes à Vigo lib. 3.cap.10. de thoracis vuln. eſt autem tale.

℞. Caryophyllatæ,
Rad. arthemiſiæ,
Pimpinellæ,
Chamæmeli,
Pentaphylli.
Fol. violæ nigræ,
Parietariæ,
Caulis rubri,
Cannabis,
Summitatum rubi, ana manip.j.
Rubeæ ad pondus omnium.

Facit Meſues cum aqua, & tertia parte mellis ebullire, lib. 1.ſect. 11.

Vel vt recentiores.

℞. Sarſæ parillæ, vnc. j.
Radicis chinæ, vnc. ß.

Infunde in duobus libris aquæ fontis per horas viginti quatuor, deinde adde radices, & folia prædictorum ſimplicium ad p. j. & fac ebullire ad medietatis conſumptionem, ad hæc adde modi-

A cum mellis, & rurſus ebulliant, quouſque mel deſpumetur. Poſtremò coletur, huiuſque colaturæ accipiantur, vnc. vj. ad ſummum: altero verò die accipiat lactis ad vnc. iiij. ſiue aſininum, ſiue caprillum fuerit, & ita alternatim procede vſque ad finem curationis, & eſt præſentaneum in hac affectione remedium.

Si verò natura oſtendat per vrinam B velle materiam expurgare, tunc opem ferre illi oportet cum diureticis medicamentis per os aſſumptis, inter quæ ius cicerum rubrorum, in quo ebullierint quædam radiculæ, vt pimpinellæ, cichorij, fœniculi, aſparagi, ruſci, eryngij, præſtat, &

℞. huius decoctionis, vnc. iiij.
Syr. byzantini,
De quinque radicibus, ana vnc. j.

C Miſce pro ſyrupo ſingulo mane offerendo.

Syrupus quoque endiuiæ Gentilis, de cichoreo Nicolai hoc in caſu ſunt maximè in vſu. Ius etiam galli antiqui valet, in quo ebullierint quædam diureticæ virtutis, illudque ea ratione præparabis, vt dictum eſt capite de tuſſi.

Verùm quidem eſt, quòd ſi per criD ſim materia exiret, tunc oporteret naturæ relinquere onus, ac obſeruare an perfectè expurgaret materiam, nec ne.

Si primo modo nihil aliud eſt agendum; ſi verò non perfectè ſanat, tunc opitulari per medicamenta prædicta eſt opus; & in hoc caſu non improbatur ius galli à Meſue propoſitum cap. 23 lib. 5. quod ea ratione, qua ipſe

E exhibet, ægrotanti offeratur, & hoc eſt commodiſſimum medicamentum.

PROPONITVR QVAESTIO multiplex, & soluitur.

SEd postquam incidimus in sermonem expurgationis vomicæ thoracis, non videtur à ratione alienum inquirere, per quas vias à ventre medio possit ferri materia ad prædicta loca, nempe per vasa vrinæ destinata, & per intestina; nam id euenire posse tam Græci, quàm Arabes, & neoterici etiam confitentur, at in modo assignando non omnes conueniunt.

Erasistratus medicus illustris, & antiquissimus existimauit materiam in pulmone existentem, & à spongiosa ipsius carne attractam deduci per venam arterialem in dextrum cordis ventriculum, hinc ad truncum venę cauæ, à qua fertur per emulgentes ad renum cauitatem, inde ad vesicam.

Sed huiusmodi via non videtur tuta, quia ad os venæ arterialis valuulæ adsunt sygmoides appellatæ, quæ prohibent ne quid à pulmonibus in cor regurgitet. Ad foramen, seu ad os venæ magnæ hiantis in cor adsunt. & aliæ valuulæ, quę ob figuram triulcæ appellatæ sunt, impedientes ne quid à dextro cordis sinu in cauam remeare possit: hac anatomica demonstratione vtitur Galenus aduersus Erasistratum.

Mesues verò voluit materiam quandoque per venam chyli ad concauam iecoris regionem, inde ad meseraicas, tandem ad intestina ferri, hinc per secessum expurgari cum alui excrementis. Si verò è pectore ad partem hepatis gibbosam deferatur, inde ad venas emulgentes, ad renes, & ad vesicam erumpere potest.

At Galenus 6. de locis affectis cap. 4. in fine scribit casum hunc esse de raro contingentibus, cum materia in pulmone existens pro maiori parte in ramos asperæ arterię transmittatur, à quibus in truncum ipsius, inde ad os deponitur. Contingit tamen leues arterias, hoc est

A arterias venales, quantū puris ex erupta vomica effluit, in sinistrū cordis ventriculum impellere, quod inde in magnam arteriā, ad arterias emulgētes, ad renes, & tandem ad vesicam transmittitur.

Hæc est via, per quam Galenus existimat materiam contentam in thorace posse per vrinam euacuari.

B Gabriel Falloppius medicus clarissimus, & insignis anatomicus, se aliam, & breuiorem viam reperisse profitetur lib. suarum obseruationum anat. & est ramus venæ, quam agygos, seu sine pari supra vocauimus, qui ramus ortum ducens ab illa vena, perforans diaphtagma terminatur ad venam emulgentem, propter quam existimauit materiam posse per hunc ramum ad renes, & ad vesicam transferri.

C Sed quomodo purgetur per secessum, nihil ab aliquo dictum fuit, quem ego viderim exceptis Mesue, & Galeno; sed Mesues non aperuit nobis viam, per quam à thorace ad venam chyli, hoc est ad cauam feratur, quia cum habeamus, per quam viam feratur ad venas meseraicas, statim habebimus manifestam viam ad intestina.

D At Galenus, qui maximè fuit oculatus, & veluti diuino præditus ingenio, probè agnoscebat non posse hanc materiam a vena caua in portam ferri, nisi insensibili via, ideo scripsit hoc à corporis constitutione esse petendum, quę talis erit, vt à vena caua ad venam portam sit ductus quidam insignis, per quem ab illa in hanc transducatur materia.

E Sed quemadmodum hic casus est rarus, ita quoque & talis corporis constitutio, & certè si vultis me verum, vt sentio, fateri, longè rationabilior mihi videtur Galeni, quàm aliorum excogitatio; quia in primis à pulmone ad cor datur materiæ ingressus, quia ostiola præfecta arteriæ venali concedunt ingressum, non autem egressum, at illa quæ ad arteriam magnam sunt ostiola

præbent

præbent egressum materiæ à corde, non autem regressum ad cor.

Huiusmodi autem arteria magna, dum deorsum per corpus transit, duos insignes ramos offert renibus, per quos serum expurgatur. Horum ramorum beneficio materia translata à thorace in pulmonem, & recepta in arteria venali, inde ad sinistrum cordis sinum, & ad arteriam magnam, & renes præcipitat, hinc ad vesicam, vnde expulsa tandem per communem canalem extra deijcitur.

Sed fortasse quispiam vestrum dubitare poterit, quod cordis sinister sinus non videtur locus conferens, quemadmodum neque arteria; ideoque verum non esse naturam in cordis sinum, & arteriam illuuiem hanc purulentam depellere.

Succedit, quòd quando aura quædam maligna eleuatur ad cor, quacunq; via incedat, hominem statim ducit ad syncopem, quod multo magis euenit, si concedatur hanc materiam purulentã, & malignã transire per sinistrum cordis sinum, qui est non modò spirituum vitalium domicilium, sed locus, in quo generantur, ideo periculum esset, ne ipsi coinquinarentur, ac dissiparentur, inde ad mortem hominem ducerent.

Sed opus est, vt consideretis motum naturæ, & morbi impetum, deinde virium robur; nam aliud est, quod materia transmittatur à natura criticè, benè valente virtute expulsiua cordis, & partium, per quas transmittitur hæc materia; nam tunc temporis spiritus conseruant suam naturam, neque læduntur, quia natura valida noxia expellit, & tam breui id præstat tempore, vt nullum nocumentum parti cordis, & suis spiritibus accedere possit.

Atqui si languidę sint vires, aut vi morbi materia feratur, certè in media via moriuntur ægrotantes, in ipsa scilicet expurgatione, & hinc est, quod aliquando dissectis his corporibus in

A sinistro ventriculo cordis purulenta materia reperitur, quam non rectè considerantes medici, neque vnde veniat, dicunt cor pati posse abscessum, quod est impossibile.

Sed quod huiusmodi fiat excretio per cordis sinum sinistrum, affero vobis duo exempla. Vnum est Hollerij lib. suæ praxis capite de ardore vrinæ; aliud est Laurentij in suo opere anatomico

B loco citato quæst. 14.

Scribit Hollerius se mulierem agnouisse, quæ vrinam purulentam intolerabili cruciatu mingebat, mortua est post quartum mensem, ac dissecta in sinistro cordis ventriculo inuenti sunt duo calculi renibus integris, & omnibus vijs vrinæ dicatis; nam expurgabatur illuuies illa per arteriam magnam, quam Aristoteles aortam appellauit.

C Andreas Laurentius inquit se vidisse quendam patientem melancholicam affectionem ex hypochondrijs, cui febris superueniens acutissima hominem è viuis sustulit, qui antea per integrum mensem bis in die leui animi deliquio corripiebatur cum modico vrinæ ardore, & incredibili meiendi desiderio, & profusa tenui, & fœtida vrina statim ad se redibat.

D Cadauere dissecto cauitatem thoracis tenui, prærubro, & fœtidissimo humore oppletam, nec non cordis sinistrum sinum hoc humore plenum inuenerunt, vnde materia illa huc symptomaticè delata erat, causa deliquij huius exigui, & frequentis, quæ inde deducta ad renes per arteriam magnam illum ardorem faciebat.

Ex quibus duobus casibus possumus

E Galeni authoritatem confirmare; nam dum materia continetur in thorace, verisimile est, quod à robusta thoracis, & pulmonum virtute, & ex motu pulmonum eliciatur materia, quæ inde ad vias prædictas feratur, & per crisim. Verum virtute languida existente, aut transmissa symptomaticè;

& vi morbi materia, contingit homines ſuffocari.

Vnde longè facilior videtur hæc via, quàm illa, quam ſe inueniſſe gloriatur Falloppius; nam cum agygos ſit inſignis venæ cauæ ramus, opus eſt, vt materia extra vaſa in capacitate thoracis exiſtens, in venam agygos tranſeat, quod ſi permittatur, non video, cur magis in venam agygos, quàm in truncum cauæ, quæ eſt decuplo maior, non poſſit ingredi, hinc deorſum per ſpatium magis amplum ad emulgentes ferri, quemadmodum voluit Meſues.

Quare ſi concedendum eſt per diapedeſim materiam reſtagnare in venas, mihi magis via Meſuei, quàm Falloppij probatur.

Sed maior eſt lis inter authores, vtrum materia purulenta poſſit intus venas remeare, de qua aliàs fortè tractabimus.

Quod modò ſpectat ad viam, quæ ad seceſſum ducit, quamuis non me lateat poſſe naturam ſibi vias nobis occultas reperire, per quas materiam expellat, licet craſſam, ac etiam per anguſtiſſimos oſſium poros; nihilominus nos, qui artifices ſumus ſenſati, viam inquirimus ſenſibilem, per quam poſſit hæc materia tranſportari.

Nam ſi voluiſſet per ductus inconſpicuos ducere materias, non effeciſſet vias, per quas manifeſtè corpus à recrementis expurgat. Galenus voluit adeſſe canalem quendam à caua in portam, & tunc certè via eſſet manifeſta, neque eſſet nobis laborandum circa indagationem illius; nullus tamen ex anatomicis eſt, qui dicat ſe vidiſſe huiuſmodi viam.

Sed Galenus dicit raro id contingere, neque eſt, vt exiſtimemus hanc eſſe fugam, quia natura ſæpè ludit in rebus non neceſſarijs, ſæpè etiam ratione abundantiæ materiæ partes quaſdam generat, quod pluribus in locis apud Galenum videre vnuſquiſque veſtrum

A poteſt, præcipuè in illa Eudemini philoſophi hiſtoria 2. de temperamentis cap. 6.

Reddens rationem eo loco Gal. cur ſit, quòd aliqui habitus pituitoſi ſingulo mane conentur euomere bilem, inquit notionem huius rei ex anatomica ſpeculatione petendam eſſe, quæ eſt, quòd meatus deferens bilem à iecore ad duodenum inteſtinum, vt plurimum B eſt vnicus, raro duplex. cuius vna portio ad duodenum, altera ad ventriculi fundum parum ſupra pyloron inſeritur, quæ vel eſt minor illa, vel maior: quoties illa portio, quæ in ventriculum tendit eſt maior, quàm ſit illa, quæ ad duodenum vadit, tunc tota in ventriculum fertur bilis copia, vt irritetur ventriculus ad illam euomendam, hinc eſt, C quòd tales homines infelicem degunt vitam.

Quemadmodum igitur bilis meatus raro duplex reperitur, ita etiam fieri poteſt, vt aliquando canaliculus fiat à caua vena in portam, vnde contingat eum, qui tali conſtitutione ſit præditus, & empyema patitur, per seceſſum via hac expurgetur: & hæc ſint dicta de vijs, per quas vomica in thora- D cis capacitate exiſtens expurgari poſſit.

Sed cum dictum ſit vias eſſe tres à natura factas, quibus hæc materia ſolet deijci, nunc videamus, quid facto opus ſit, quando per nullam ex prædictis poſſit auferri purulenta materia? Profectò non eſt ſperandum, vt poſſimus eam medicamentis localibus euacuare, quia antequam hæc intus virtute ſua valeat penetrare, periculum E eſt, ne pus diù immoratum acredinem acquirat, & tandem æger ad phthiſim ducatur.

Ideo omni ingenio curandum eſt, vt materia per ſectionem extrahatur, quæ neque in omni ſubiecto agenda eſt, ſed ſolummodo in ijs, qui validam virtutem habent, ſuntque iuuenes boni habitus.

tus. Sectioq; fiat ante quadragesimum diem, quia post hos dies, si materia non sit euacuata, ægrotantes phthisici fiunt, vt audiuistis.

A

Necessitas igitur sectionis huiusce in thorace facienda, est desumpta à materia, quæ ne per sputum, nec per vrinam, vel secessum euacuari possit: tempus est ante quadragesimum diem à ruptione.

B

At locus, vbi facienda sit sectio, non omnibus idem videtur; nam alij dicunt esse ducendam in dorso non longè à spina, & inter quartam, & quintam costam; alij dicunt inter sextam, & septimam; alij verò, inter quos est Hippocrates lib. de affect. inter. volunt esse secandum ad tertiam costam incipientes enumerare à prima mendosarum.

C

Hunc locum videns Amatus Lusitanus centuria prima curatione 61. dubitat, an sectio facienda sit inter tertiam, & secundam, an verò inter tertiam, & quartam, quia ex Hippocrate secare debemus, hac cautione ne incidamus diaphragma.

Vessalius in eo consilio pro Duce Terranouæ editum cum opusculis Ingarsiæ docet modum hanc operationem administrandi, quemadmodum etiam & Hippocrates 2. de morbis sect. 104. scribit secandum esse post decimum quintum diem ab eruptione.

D

Modus secandi talis proponitur eo loci, nempe vt primò secetur cutis nouacula, deinde scalpello acuto, quod panniculo sit alligatum; ita vt summa ipsius pars ad vnguis magni digiti, mensuram expedita restet, quam intromittas.

E

Hippocrates 3. de morbis, vult, vt vbi nulla appareat puris erumpentis nota, vt terra retriade, aut creta liquida supra thoracem posita exploremus, in qua parte pus adsit: vide locum.

Amatus concludit se secuisse mulierem quandam inter quartam, & tertiam costam, quæ fuit ab ingenti empyemate hac sectione liberata. Tuta quidem est sectio tam inter tertiam, & quartam, quàm inter tertiam, & secundam, sed opus est cum quadam cautela deuenire ad huiusmodi operationem, sub qua nullus, aut paucissimi liberantur; nam videndum est, an materia tendat ad aliquam partem, vel non.

Si enim exterius adsit aliquod vestigium erumpentis materiæ, tunc ad locum hunc ducenda est sectio, vel ferro candente adustio, quemadmodum docuimus nos illam fieri in anteriori parte in iuuene prædicto inter septimam, & sextam costam veram; propterea quod natura ostendebat per hunc locum exitum tentare, quo aperto euasit, sed satis quidem longo tempore, & nostra diligentia.

Si verò nullum appareat materiæ prorumpentis vestigium, tunc ad decliuiorem locum, nempe ad medium, inter quartam, & tertiam, vel tertiam, & secundam costam mendosam ducenda est sectio à perito Chirurgo, quæ sit obliquè tracta in interstitio musculorum intercostalium. Atque cauum vlcus efficiendum, quod intus ad cauitatem penetret. Curandumque est, vt materia tota vnica vice minimè euacuetur, sed ad sex vncias de mane, totidem ad vesperas, pro vt virtus valet: & hæc de curatione empyematis.

DE SPVTO SANGVINIS.

CAPVT QVINQVAGESIMVMTERTIVM.

SAnguinis sputum Græci appellant αἱμάπτυσιν καὶ αἱμόπτυσιν quasi αἵματος πτύσιν; à Latinis verò cruenta sputio dicitur, aut sanguinis reiectio, vel sanguinis expuitio, de qua quidem post empyema tractandum est ordine à nobis proposito.

Sanguis, qui ab ægrotantibus expuitur, non ex vna tantùm parte effluere solet, sed à multis, & adeo pluribus, vt sæpè lis excitari soleat inter medicos ad curationem vocatos de loco affecto; nam etsi omnibus in confesso sit sanguinem exire à venis tamquam à proprijs conceptaculis, nihilominus sæpè incerti sunt de sede affecta, hoc est de illa parte, vbi vena læsa ita sit, quę non possit sanguinem continere.

Si Galeno credimus, sanguis ab ore, gingiuis, palato, vuea, faucibus, capite, gula, ventriculo, intestinis, iecore, liene, pulmonibus, thorace, atq; aspera arteria erumpit, soletque (vt inquit Alexander Trallianus lib.7.cap.1.) non modò pessimos morbos facere, sed etiam vitam sæpè adimere.

At cur fit, quod inter thoracis affectionis ab omnibus medicis enumeretur? An dicendum sit sputum sanguinis frequentiùs euenire ex pulmonom vitijs: an verò quia morbi pulmonum, vt plurimùm per sputum terminantur, & cum contingat oportere in ipsorum tractatu sæpè sputi mentionem habere, ideo consecutione quadam sermonis commodiùs hic, quàm alibi de sputo sanguinis tractant authores.

De sputo igitur sanguinis tractantes in præsenti ipsius afferemus definitioné, quæ nihil aliud est, eodem Tralliano teste, quàm ab ore quælibet sanguinis excretio. Est tamen notandum differre sputum sanguinis à fluore eiusdem; nam sputum est cum modicum sanguinis exit admixtum pituitæ, fluor verò cum multa copia sanguinis per os erumpit.

Et quoniam (vt dictum est) à partibus supernis, & ab infernis sanguis ad
B os fluere potest, Græci illi, qui nominibus distinctè vti delectantur, quemadmodum Aretæus est, vocant sanguinem à superioribus partibus promanantem, hæmorrhagiam, quando verò ab infernis partibus excurrit ἀνάγωγας, seu ἀναγωγὴν.

Sed à quacunque parte prodeat, siue sursum, siue deorsum feratur, semper
C à venis malè affectis exit, & est quemadmodum dicebam cap. de sanguinis à naribus fluxu, symptoma in generé excretorum à toto genere præter naturam; quæuis enim fluxio sanguinis dicitur præter naturam à toto genere, vna excepta, quæ in mulieribus ab vtero fluit.

Cùm autem omne symptoma morbum sequatur, ostendi vobis eo loci hoc symptoma sequi morbum in solu-
D tione continui, aut in mala compositione vasis illius, in quo continetur sanguis, quia venæ continuitas, quæ est causa, sine qua non potest contineri sanguis, soluitur, per quam solutionem exit.

Vel figura venæ labefactatur, & hoc dupliciter, vel ex parte orificiorum, quę sunt ad extremitates venarum, quæ aperiuntur, vbi clausa esse deberent;
E vel ex parte meatuum, seu pororum ipsarummet venarum, quia magis, quàm par sit, dilatatæ sunt, aut soluta est continuitas earum.

DE CAVSIS SPVTI SANGVINIS.

PRimùm soluta continuitas cùm sit morbus, suas causas necessariò habet, à quibus oriuntur variæ differentiæ fluxus sanguinis, vt etiam intellexistis, vbi egimus de fluxu sanguinis narium, quas nunc repetentes melius ad memoriam mandare poteritis.

Dicebam eo loci ex Galeno 4. meth. med. cap. 1. solutionem continui venæ prouenire posse, & à causa interna, & causa externa; si primo modo fit vna species sanguinis fluxus, quę appellatur anaurosis; si secundo modo, diæresis, quæ & à Celso appellatur ῥηγμὰ χάσμον quasi dicas hiantem rupturam, & quamuis diæresis explicari possit solutio continui tam ab interna, quàm externa causa facta, nihilominus competit magis causę externæ, itaque habetis duas sanguinis differentias, ἀνάβρωσιν nempe, ac διαίρεσιν

Causa diæresis est, quidquid vulnerandi, atque pungendi habet facultatem, aut etiam tundendi, & frangendi, vt qui magno saltu vtuntur, qui clamorem magnum, aut vociferationem faciunt, vt sunt tubicines, & etiam tibicines aquæ gelidæ, potus violenter venam attingens.

Ἀνάβρωσις verò causa est humoris acredo, siue à bile, aut à pituita salsa proueniat, siue ab humore seroso acri, & mordaci corrodente continuitatem, seu, vt meliùs dicam, substantiam venæ. Hæc fit, nempe sectio in vena breuissimo tempore; anaurosis verò longiori temporis interuallo; illa sensibiliter, hæc insensibiliter agit, siue ab igni, aut medicamento fiat, vt 1. cap. 4. meth. med. habetur: & istæ sunt causæ solutæ continuitatis venę.

Venio ad aliud membrum, quod huiusmodi symptoma sequi diximus, & primò ad orificia vasorum reserata, quæ species fluxus sanguinis appellatur anastomosis, cuius causa est multitudo sanguinis, vel mala ipsius qualitas vasorum fores cogens, vt aperiantur.

A Deinde meatus lęsio appellatur diapedesis, idest transudatio, Hæc differentia prouenit tam à causa præter naturali sanguinis, quàm à substantia venæ labefactata; nam sanguis nimium attenuatus est, vel ad naturam seri redactus, aut à nimia humiditate relaxata vena pori, & meatus aperiuntur.

B Est tamen dignum animaduersione, quod scribit Galenus 3. de causis sympt. cap. 2. huiusmodi scilicet diapedesim non esse admittendam inter genera fluxus sanguinis, verùm referri ad anastomosin, quia fit, quando exiguá vasa adaperiuntur, aut potiùs est excretio non sanguinis, sed seri ea ratione, qua ob iocinoris, aut renum debilitatem meitur, ac sæpe deorsum deijcitur serum sanguinolentum.

C Potestis videre, quid aduersus Galenum scribat Argenterius, qui de inconstantia, vt sui moris est, impudenter eum reprehendit.

His causis addit Galenus hirudines, quæ aliquando ab aliquo incautè epotę ventriculo, gulæ, & etiam narium cauitati adhærent: sed quidquid sit, siue ad quartum genus, siue ad anastomosin redigatur, id, quod exit, est tenue admodum, & hæc sunt, quę breuiter de

D causis fluoris sanguinis ad vestram memoriam reuocare volui.

Sed anastomosis, & diapedesis inter se conueniunt, quòd ambo lędant venæ figuram; differunt verò ratione modi, & partium diuersorum, quę lędun tur; nam in anastomosi ora vasorum præter naturam aperiuntur, quę ad cauitatum extrema sunt, at in diapedesi

E pori, & meatus venæ nimis dilatantur.

DE SIGNIS SPVTI sanguinis.

NVnc ad exactam cognitionem, & curationem fluxus sanguinis afferenda

ferenda sunt signa demonstrantia nobis locos affectos, & causa lædentes venas, à quibus effluit præter naturam sanguis.

De signis partium, vnde sanguis emanat, tractat exactè Galenus 4. de locis affectis cap. 5. de cognitione causarum agit lib. 5. meth. med. cap. 2. sed videamus, quando à gula, à ventriculo, ab intestinis, ab hepate, aut à liene promanat, quod exequemur, post quã dixero, quomodo distinguere possitis sputum sanguinis non transcendere oris cauitatis limites.

Nam vel exit cum simplici sputu absque screatione, seu screatu, quem Barbari vocant rascationem, vel cum screatu. Si primo modo, emanat à gingiuis, vel palato, aut lingua, vel labijs, & sanguis est tenuis, paucus, & saliuæ admixtus.

Si cum screatu, vel leuis admodum est, vel paulò validior. Si primo modo potest prouenire à faucibus, vel ab vuea, vel etiam à gutture, idest à larynge, & tunc est in maiori quantitate, & substantia paulò purior.

At si exeat cum vehementiori excreatu, quantitasque ipsius sit minor, cum leui tussicula, dicendum est prouenire ab asperæ arteriæ principio.

Rursus si sanguis exit ab ore cum nausea, & vomitu, hic vel paucus, vel multus est. Si fuerit cum nausea, & pauco vomitu, dicendum est ipsum à gula, seu ab œsophago exire, quod dilucidius fiet, si ægrotantes dicant, se in diglutiendo percipere mordacitatem, maximè à rebus acribus, & adstringentibus deuoratis.

Si adest ingens nausea cum magno vomitu, iam sanguis procedit ex ventriculo, siue ex cerebro in ipsum defluxerit, siue collectus ibi fuerit casu, aut contusione, vel etiam per erosionem.

Sed quoniam non modò à ventriculi venis exire potest sanguis, & in ipsius cauitate colligi, verùm etiam à iecore, & liene, vnde ad os nonnisi eodem ventriculo mediante potest prouenire, ideo signa sunt accipienda à duobus, nempe à leuitate visceris percepta, necnon à sanguinis colore, quibus adde & copiam.

Nam quando ab hypochondrio prodit, in maiori copia est sanguis, grumosus, & niger, percipiturque circa hepar alleuiationem, cum antea, quàm exiret sanguis, grauatum esset.

Fieri etiam potest, vt vel tumor aliquis, vel dolor circa viscus percipiatur, à quo sanguis erumpit. Idem de liene asserendum, nisi quod lienis sanguis est crassior, & magis niger; his notis deprehenditur sanguis à partibus naturalibus in os reiectus, & extra per sputum vel fluorem expulsus.

At difficiliori negotio agnoscitur, quando vel à capite, aut à partibus spirituosis eius pit; nam quamuis à pulmone, aut thorace nihil nisi per tussim in os feratur; nihilominus à capite aliquando sanguis fluens ad fauces tussim excitat, vt Galenus est author lib. 4. de locis affectis cap. 5.

Itaque opus est homine exercitato ad distinguendum sanguinis fluxum thoracis, & capitis; & idem Galenus admonet, vt diligentes sint medici, ne decipiantur existimantes sanguinem cum tussi è capite emanantem à partibus spirituosis deriuare.

Habebimus autem fluentem sanguinem ad fauces à capite pluribus indicijs, primò ægrotantes percipiunt veluti titillationem quandam ad palatum, non secus atque adest, quando patiuntur catarrhum, aut destillationem, cum frequens, & molesta excreatio sentitur, seu, vt ait Aliabbas, rascatio.

Palatum cruore totum est sordidum, quemadmodum si vulnus subesset. Fieri etiam non potest, quin in talibus frequens adsit è naribus sanguinis emaxio: aliquando etiam simul, & per na-

res aliqua destillat portio: sæpeque ad fauces deerrans tussim mouet, tussiendoque reijcitur, caput dolore antea affectum leuis sentitur.

Addatis, quod admonet Galenus loco præcitato sanguinem repente in multa copia descendere, vnde aliqui existimant ratione copiæ prouenire à pulmone, aut thorace, quos redarguens Galenus dicebat eos summè deceptos fuisse, quia ex paruis venis non potest sanguis copiosus exire.

Succedit, quod sanguis minimè spumosus est, & videtis repente nulla ruptionis suspicione præcedente ipsũ prorumpere. Scribit Galenus in hoc com. aliquos, quibus thorax læsus fuit, sanguinem copiosum expuisse, vel cum tussi, absque dolore, vnde ratio dictat è pulmonibus emanasse.

C Videamus modò, quibus signis deprehendere valeamus sanguinem promanare à thorace. Est summi Hippocratis sententia 5.aph.13. vbi dicit, quicunque sanguinem spumosum expuunt, ijs ex pulmonibus talis fit reiectio. Vnde Galenus 4. de locis affectis cap. 5. dicebat oportere diligenter considerare, an spumosum aliquid simul educatur; id enim efficacissimum erit indicium, quod ex pulmone facta fuerit excretio.

D Sed videtur contradictio in dictis Galeni, quia 7.aph.30. scribit non semper, & omninò ex pulmone sanguinem spumosum eijci, sed tantùm quando ex propria pulmonum substantia quidpiam simul effertur. Addit nonnunquam, sed rarò spumosum aliquod expuere pleuriticos, rariùs peripneumonicos, sed aliquando & à trachea spumosum aliquod exire cernimus ob aeris perspirati commercium.

E Mercurialis facit sanguinem totum spumam, aut non totum spumam, sed admixtum spumæ. Primo modo sanguis exit à pulmonibus: secundo modo à thorace; qua de causa Auicennas spumam ex thorace euenire arbitratus est.

A Vidit Ioubertus author sanè doctissimus hanc difficultatem, quam vt soluat, plures inquit gradus spumæ reperiri in sputo. Ex trachea, & thorace in exeunte sanguine adest paucissima spumæ copia, magna è pulmonis vasis, maxima ex carne visceris.

B Sed non video, qua ratione in vasis pulmonis, nempe in ramis venæ arterialis, aut arteriæ venalis, in quibus continetur sanguis tenuis, & purus, spuma includi possit. Facilius est, vt & in pleuriticorum, & peripneumonicorum sputis, & etiam in aspera arteria, quid spumæ simile contineatur ob aeris ingredientis, & exeuntis agitationem.

Nos scimus spumam generari ex humida materia agitata à vento, vt apparet in mari, quod apud Galenum vnusquisque vestrum videre poterit, vbi tractat de causis spumæ, quam ait esse de rarò contingentibus, quare non possum approbare Iouberti solutionem.

Mihi sanè magis placet responsio l.b. 5.aph.13. vbi considerat sputum sanguinis à pulmone emanantem à causa interna, & externa: si ab externa, inquit, prodeat, nullum adest spumæ vestigium; at si à causa interna, nempe ab vlcere pulmonum, tunc simul cum sanguine exit spuma.

Huiusmodi consideratio quadrare videtur appositè ijs, quæ dicuntur à Galeno præcitato aph. vbi dicit non omninò ex pulmone spumosum sanguinem eijci; sed tantùm quando ex propria substantia simul quidpiam effertur, hoc est dictu, quando sanguis ex pulmonum vasis immediatè prodit, nulla adest spuma.

Quando verò adest vlcus, tunc quia aliquid à propria emanat substantia, hinc est, quod spuma apparet, vnde supra de locis affectis loquebatur de fluxu

fluxu sanguinis à causa interna, hoc est, ab vlcere prodeuntis, quod significauit, quando inquit considerare oportet, an aliquid spumosum simul educatur, quia tunc indicium efficacissimum, est ipsum è pulmone emanare, non autem è vasis immediatè, sed ab eius parenchymate, quod spumosum est.

Lib. 4. meth. med. cap. 1. scribit Galenus aliquos vocare diapedesin, quam 3. de causis sympt. 3. eandem esse cum anastomosi tradidit, quare duplex ex hoc Galeni loco potest dari diapedisis, vna in qua paruarum venarum extrema orificia aperiuntur; altera, in qua serum exit tantummodo. Primo modo refertur ad anastomosim, secundo modo ad diapedesin.

Mihi videtur aliud esse aliquid spumosum cum sanguine exire, & aliud sanguinem esse spumosum. Si primo modo concludendum est à propria substantia pulmonum exire sanguinem. Si verò secundo modo, tunc non omninò exit à pulmone, hoc est à propria substantia, sed à venis illius.

Vnde ex Galeno signum sanguinis fluentis à pulmone non est, quod sit spumosus, sed quod simul cum sanguine exeat aliquid spumosum, non secus atque, quando vel arteriæ, aut membranæ, aut etiam propriæ substantiæ pars exit.

Vnum notat Aretæus inter Græcos non obscurus author, & est, quòd in sputo adest rotunditas, ita vt vna reiectio ab altera sit discreta: at Paulus Aegineta scribit eum emanare ex interuallo.

Cęterùm quando ex pulmone effluit sanguis, nullum ægrotantes percipiunt dolorem, sed tantùm grauitatem, facies rubicunda cernitur; si verò simul cum sanguine vel parenchymatis, vel bronchij alicuius, aut arteriæ, aut venæ tunicæ pars effluxerit, indubitatum fuerit à pulmone venientis argumentum.

Narrat idem Aegineta se aliquando vidisse, qui cum maxima tussi, & sanguinis copia calculos quatuor expuerit, vel etiam quinque, asperos tribulorum in modum.

A thorace sanguinem egredi præter tussim valdè molestam quam ægrotantes percipiunt, signum est, quod dolorem in aliqua parte thoracis sentiunt, eodem Galeno authore loco pręcitato: & hæc sunt signa demonstrantia partes affectas.

Opus nunc est, vt signa specierum afferamus, nempe quando ab anaurosi, aut anastomosi, aut diapedesi sanguis extra venas effluit, neque res exigit, vt multa verba afferamus ad dięresim manifestandam, quia cum à causa proficiscatur exteriori, siue medicamentum fuerit appositum, aut ferrum ignitum, vel pugio, aut quidpiam tale, statim ægrotantes ipsi nobis patefaciunt.

Itaque primùm signa anaurosis adducemus, quæ sunt, quando nulla præcedente causa externa adfuerit fluxio quædam à capite, acris, & mordax, vel prauorum ciborum vsus, qui acres humores potuerit generare, siue salsi, siue biliosi, & amari fuerint.

Addatis, quod à principio pauca sanguinis quantitas exit, procedente tempori maiori facta erosione longè copiosior effluit, & affatim, quod si præterea pulmonis portio aliqua eijciatur, aut bronchij, aut alterius vasis, nullo amplius erosionis manifestiore egemus signo, ac sæpè febris adest.

Si per anastomosim prodeat sanguis, nihil ex prædictis præcessit, sed sensim sanguis fluit, & parcè. Quod ad substantiam sanguinis exeuntis spectat, videtur; vt plurimùm sanguis serosus.

Paulus Aegineta scribit præcessisse, aut præsentem adesse plenitudinem; aliquando etiam obseruatum fuisse ægros cruentum expuisse. Victus ratio præcessit calidior, atque humidior, immoderatus vsus balnei, calida, & humida habitatio, & vt vno verbo amplectar,

ctar, si tales sint in corpore dispositiones, sanguinem per anastomosim exire suspicandum est.

Quādo per diapedesim exit sanguis, tunc tenuis, & serosus est, atque in pauca quantitate exit; neque confertim, sed sensim, ac huiusmodi sanguinem obseruamus in echimosi.

Sed quoniam supra diximus diæresim fieri à causa exteriori, solummodo attulimus ea signa, quæ ab ægrotis possunt referri, nempe fuisse eos ab igne, aut medicamento, vel pugione, aut simili telo affectos, à quibus fuit facta continui solutio, sed aliquando disrumpuntur vasa, vel à clamoribus vehementissimis, aut saltibus magnis, quas causas habere etiam ab ægrotis potestis.

At aliquando à causa interna frangitur, vt potè à frigiditate, vel etiam à multitudine vnà cum flatu copioso, quando præcipuè vas ob vicinum frigus induratum fuerit, quemadmodum ex aquæ frigidæ potu quandoque Hippocrates contingere asseruit.

Quamuis frigiditas non per se frangat vasa, sed ipsa, vt frangantur, disponat. Quando igitur vena rumpitur, siue ab interna, aut externa causa euenerit, tunc sanguis copiosus effluit, & affatim. In tractatu de fluxu sanguinis à naribus audiuistis signa, quę distinguunt sanguinem arteriosum à venoso.

DE FVTVRO EVENTV *sputi sanguinis*.

IAm tempestiuum est, vt quid de euentu huius morbi medicus sperare possit, dicamus, & quamuis Trallianus scribat huiusmodi affectionem curatu difficilem esse, hominesque ad chronicos morbos, aut mortem sæpè ducere, & Aretæus dicat omnem sanguinis effluxum formidandum esse, maximè eum, qui per os fit, quòd vt plurimùm ægris mœrores afferat, diffidentiam de salute, & quasi vitæ desperationem, tamen existimandum non est omne sanguinis sputum esse tam periculosum.

A Proinde accipio tria capita, à quibus præsagium futuri euentus posse desumi non sine ratione autumo. Primum est pars, à qua promanat. Secundum est causa, à qua profluuium sanguinis excitatur. Postremum est natura, & habitus corporis, cui contingit.

B Quod spectat ad primum, sanguis è gingiuis emanans palato, labijs, & ore toto non videtur periculosus, dummodo paucus sit, neque à capite eueniat. Quod si aliquando obseruatum sit è gingiuis tantum effluisse sanguinis, vt ad sistendum eum oportuerit igni candente vti, hoc est de rarò contingentibus, & si contingat, & immoderatus fuerit, tunc malus est.

C Vnde meritò ab Hippocrate lib. 1. prog. scriptum est sanguinem, qualiscunque is sit, supra ferri malum. Galenus interpretatur per os, quia lib. 4. aph. 25. existimauit sanguinis fluxum è naribus non esse malum semper. Eodem aphor. sanguinem supernè quidem efferri, qualiscunq; sit, malum: infernè verò niger si deijciatur, bonum.

D A faucibus deinde maior est motus, quamuis à capite descendat sanguis: difficilior est curatu fluxus sanguinis manantis à gula, & magis à ventriculo, iecore, liene. Hippocrates 7. aph. 37. scribit, si sanguis vomitu deijciatur, & æger sit cum febre, malum esse, sin sit sine febre, esse salubre, curariq; adstringentibus, & frigidis.

E At omnium difficillimus est fluxus emanans à pulmone, vt docet Galenus loco præcitato de locis affectis cap. 5. & hoc est, quia solutiones continui in pulmone, aut rarò, aut nunquam curantur, tum propter continuum motum in respirando, quia est veluti follis, qui semper dilatatur, & constringitur ad aerem attrahendum, & expellendum.

Tum quia ob sui raritatem materiam,

riam purulentam admittit, quæ successiuè corrodens vlcus dilatat.

Tertiò quia caro ipsius rara, fungosa, & humida facilè putrescit. Addatis, quòd pulmo est quam maximè destillationibus à capite obnoxius, vnde homines in morbos incurabiles, aut mortem incidunt. Hippocrates 3. aph. 6. scribit, à sanguinis sputo puris sputum malum est; à puris sputo phthisis, & fluxus, cum verò sputum retinent, moriuntur.

Sed quamuis adeo periculosum sit sputum sanguinis è pulmonibus emanans; nihilominus mirum est dictu, quomodo ægrotantes minus hoc sputum, quàm reliqua cruenta timeant? An dicendum sit id euenire, quia non sentiunt dolorem? in plerisque enim dolor terribilior est in exiguis morbis, quàm in magnis, quæ res quasi fiduciam ægris affert, quamuis in angusto morbum esse iam percipiatur.

Vnde Galenus dicebat minus periculi esse sputum sanguinis è thorace emanantis, licet adsit dolor in pari periculo, quamuis idem scripserit 5. meth. med. cap. 8. opus esse venam ruptam, siue in pulmone, siue in thorace existat, primis diebus agglutinare, quia superueniente inflammatione agglutinari nequit. Effunditur etiam sanguis è ventriculo, siue à iecore, siue à liene emanet, vnde Auicennas adnotat aliquando homines per sanguinis sputum ab apostemate harum partium liberari.

Secundum caput versatur circa species, & differentias fluxus sanguinis. Erosio omnium est difficillimæ curationis, præsertim vbi adest causa fluens. Sputum sanguinis à thorace eueniens, quamuis dolorem habeat adiunctum, est tamen minoris periculi, quàm sit illud, quod à pulmone erupit; illud verò, quod è iecore emanat, aut liene, etsi periculo non vacat, tamen aliquando obseruatum est aliquos à morbis harum partium liberasse.

A Id Auicennas neget, quia corrosa est vena, aut arteria, quæ sunt partes spermaticæ, quæ nunquam regenerantur de nouo, & difficiliùs in pulmone, quàm in reliquis partibus.

Cum itaque vena agglutinari nequeat, nisi maxima cum difficultate, & longo tempore, hinc est, quod sanguinis copia à visceribus præcipitur

B exiens in causa est grauis, & longæ infirmitatis, vt si ab hepate exierit, refrigerat calorem ipsius naturalem, hinc homines in hydropem cadunt, quem admodum etiam refrigerato liene, vt suo videbimus loco.

Si ab anastomosi euenerit, res non est tanti periculi, & curari medicorum diligentia, & ægrotantis obedientia

C potest. Ruptio est difficilis curationis, sed minus, quàm sit venæ erosio: cæterum diapedesis facili negotio curatur, præsertim si ad partes exteriores fuerit.

Tertium caput versatur circa corporis habitum: dicebat *Aretæus*, quod corpora benè carnosa facilè curantur, si præcipuè fuerint robusta.

Pueri ob eorum mollitiem difficiliùs, at longè cæteris difficiliùs curantur à

D sputo sanguinis macilenti, cacochymi, & qui collum longum habent, pectus angustum, & qui præcipuè obnoxij sunt destillationibus salsis, aut biliosis in pulmones irruentibus.

Huic capiti possumus addere naturam venarum, & arteriarum: faciliùs curantur, quibus sanguis exit à venis, quàm illi, quibus per arterias effluit, tum ratione tunicæ, tum motus; nam crassæ sunt admodum arteriæ, & ad sui

E agglutinationẽ multum temporis requirunt. Succedit, quòd sunt in continuo motu, quod causa est difficilioris sanationis, nam quæ consolidari debent, vt quiescant, necesse est: & hæc de præsagijs, curationẽ nunc aggredi oportet.

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis in genere.*

Difficillimum affectum curatu præ manibus habemus, propter varias partes, à quibus fluit, & propter varias causas sanguinis fluxum efficientes; nam etsi indicatio vna sit in vniuersum demonstrans sistendũ esse sanguinẽ à toto genere pręter naturã fluentẽ, non tamen in omnibus partibus eodem modo procedimus, sed curationem variamus, pro vt variæ particulares offeruntur indicationes.

Incipiamus à faciliori, nempe ab eo, qui oris non excedit limites, si tamen præcepta quædam priùs attulero seruanda, quæ faciunt ad omnem sanguinis effluxionem.

Dictum fuit effluxum sanguinis esse symptoma sequens morbum, non potest autem auferri symptoma nisi sublato morbo, vt ex meth. med. cap. 1. habetur, sed quoniam omnis morbus causam habet, videndum est hoc in casu, an causa faciens morbum sit præsens, an desierit.

Nam si causa non adest, tunc ex Galeni decreto 5. meth. med. cap. 8. sanguinem sistere debemus, hoc est succurrendum est symptomati, deinde vas, vel ruptum, aut apertum conglutinantibus, vel obstruentibus sanare debemus.

At si adhuc permaneat causa, quæ solutionem fecerit, aut in vase ruptionem, primùm, si fieri potest, tollenda, alioquin morbus semper augebitur; nam si est plenitudo, aut caeochymia euacuanda se offert, vel si est destillatio a capite acris, & mordax sistenda priùs venit.

Medicamenta autem, quæ affectionem hanc respiciunt, vel circa vasis, vel sanguinis malam affectionem versantur, & ita duo sunt, quæ omnem absoluunt curationem, ac si vas respiciunt, vel ipsum adstringere, vel agglutinare debent.

A Quare medicamenta partim adstringendi facultatem habeant, partim etiam obstruendi, inde est, quod Galenus 7. de comp. med. per loca cap. 4. laudat ea, quæ & adstringendi vi pollent: nec non quæ crassarum sunt partium, vim habentia obstruendi, ab eodem Gal. 5. meth. med. cap. 4. & 5. de simpl. med. facult. cap. 4. 5. & 8. afferuntur.

B Cæterùm ea, quæ glutinant, valent, vbi soluta est venæ continuitas, à quacunque causa prouenerit. Versantur autem circa sanguinem, quæcumque sistere ipsum possunt, siue reprimant, & à parte affecta propellant, siue aduenire inhibeant, ipsum ad propinquas partes deriuando, aut ad contrarias partes reuellendo.

C Galenus admonet, vt in eorum delectu, ea accipiamus, quæ sunt familiaria naturæ ægrotantis, siue ad cibos, siue ad medicamenta pertineant; respuamus autem, quæ contraria sunt: legatis meth. med. cap. 7.

Sed quamuis hæc omnia sint à medico in curatione huius affectionis, quantum fieri potest, obseruanda, nihilominus quoniam variæ sunt partes affectæ, ob quas curationes indicantes euariari contingit, ideo nostrum erit

D afferre vniuscuiusq; partis curationem, à qua sputum sanguinis euenire obseruamus.

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis ab ore, faucibus, gurgulione, & palato emanantis.*

E Veniamus igitur ad faciliora curatu, nempe ad sputum proueniens ab ore. Hoc si per anastomosim, aut diapedesim contingat, adstringere est opus, atque vas ipsum corroborare, ideo non ineptè à Celso vinum nigrum austerum in ore detentum probatur: vel potestis accipere succum plantaginis, & polygoni cum aqua rosarum, aut myr-

tillorum.

Vt

℞. Aquæ pluuialis, lib.j.
Succi polygoni, vnc.ij.
Fol. polygoni,
Consolidæ,
Portulacæ, ana vnc.ß. coque.

Vel

℞. succi plantag.
Polygoni, ana vnc.j.
Aquarum myrtillorum,
Rosarum, ana vnc.ij.
Misce.

Vel

℞. Aquæ fontis frigidæ, lib.j.
Aceti, vnc.ß.
Succi polygoni,
Plantaginis, ana vnc.j.
Misce.

Vel

℞ succi semperuiui, vnc.ij.
Aquæ plantaginis, lib.j.
Aceti, vnc. j. misce.

Decoctum ex polygono, consolida maiori, & portulaca in aqua pluuiali, addito modico aceti, in ore semper frigidum æger teneat: hæc faciunt pro vasis curatione, & pro sanguinis fluxu sistendo.

Verùm aliquando contingit à gingiuis tantum sanguinis emanare, vt periculum ingens de vita adsit, quare cum vena ex dentis amputatione laceratur, tunc deueniendum est ad ferrum ignitum, & ad operationem chirurgicam.

Pro repellendo sanguine nullum est posca remedium præstantius, si præsertim succi semperuiui aliqua portio intus ingeratur, atque in ore detineatur.

Ad reuellendum sanguinem faciunt ligaturæ, frictiones ad brachia, & crura, nodi dolorosi, cucurbitæ natibus, cruribus, fœmoribusque applicitæ, sanguinis etiam missio ex brachio, vel à communi, aut cephalica. Celsus ad deriuandum sanguinem apponit cucurbitam occipiti.

A Si à faucibus, gurgulione, & palato procedat, eadem ratione incedendum est, vnde non mihi probatur Altimari curatio, qui scribit esse solummodo vtendum adstringētibus, quod verum est, si ab anastomosi, aut diapedesi fiat sputum sanguinis.

Sed si fiat à vasis soluta continuitate, tunc prædictis agglutinantia sunt addenda; nam quamuis vt plurimùm sanguis eueniat per diapedesim, aut vasorum apertionem, fieri potest per eorundem solutionem. B

Quare placet decoctum ex balaustijs, aut rosarum summitatibus, vel etiam ex decocto rhois, quod summachium officinæ appellant, in aqua plantaginis factum, aut alia gargarismata adstringentia, ac reprimentia. Circa frontem optima sunt, quæ diximus cap. de fluxus sanguinis è naribus, omniaque euitanda, quæ calida vi pollent, & rare faciendi facultatem habent, quòd (vt ait Paulus) ad se sanguinem alliciant. C

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis à gula, & ventriculo fluentis.*

D Veniamus modò ad sputum sanguinis à gulā, aut ventriculo per vomitum exactum, deinde tractabimus de eo, quod à pulmone, & thorace prodit, siue fiat à destillatione à capite, siue non, quia huiusmodi affectiones sunt omnium curatu difficillimæ.

In hac igitur curanda intueri debemus, an vena à qua emanat sanguis, magna sit, an parua, & quanam ex causa sanguis ab ipsa exeat, sed in primis, si à gula per diapedesim proueniat, venaq; sit parua, solis localibus adstringentibus & reprimentibus poterit curari. E

At si magna, vel sit affectio in ventriculo, primò deueniendum est ex omnium practicantium consensu ad sanguinis missionem, si affectio sit in hepate ex basilica dextri lateris, si in liene, ex

sal-

saluatella sinistri lateris.

Et quamuis saluatella, quæ est in medio digiti parui, & anularis, sit ramus basilicæ, vt Ioubertus ex Aureliano ait, melius tamen, & cum ægrotantium vtilitate obseruatum est in affectibus lienis eam sectam è sinistro latere magis iuuare, quàm si paulò supra incidatur.

Quod idem Ioubertus se pluries in quartana, & lienis affectibus obseruasse scribit, & quamuis longè verissimum sit ab eodem ramo enasci; nihilominus experientia ostendit nobis, quod diximus, maximè verum esse.

Nec putetis posse humanum ingenium omnia naturæ arcana agnoscere, vnde in aliquibus contenti esse debemus, si cognitionem quæsiti si est, habeamus, præcipuè in medicina practica exercenda, vt supra ex Galeni consilio diximus: curandumq; ie est, vt vbi causa iam desijt, tollamus effectum.

Sed eò vnde deflexit oratio redeuntes, in curando sanguinis fluxu à gula, & ventriculo causam remouere debemus, siuè sit plenitudo, quæ faciat anastomosim, siue cacochymia anaurosim, illam scilicet per sanguinis missionem, hanc per purgans medicamentum.

Ablata causa, quæ venam lædit, tunc læsioni factæ in ipsa vena est particularibus præsidijs succurrendum, tam per os acceptis, quàm extra admotis, cum tamen illa Galeni animaduersione 5. de meth. med. cap. 6. videlicet, quod nec omninò, nec sine discrimine, nec omni tempore applicentur.

Vbi igitur vena non sit admodum magna, sitque quo ad sui compositionem, aut vnitatem læsa, Galenus proponit mannam thuris, aloem, pini corticem, lemnium sigillum, lapidem, quem ob effectum hæmatitem vocant; quæ omnia parari possunt ex vino austero, in cuius defectu aquam pluuialem proponit.

Recentiores in aqua chalybeata ebullire faciunt fructus mespilorum, qui

A decocti etiam valent, at si vena aperta magna sit, magis adstringentibus pugnandum, vt sunt balaustia, hypocisthis, rhu, omphacium, quod est agresta, acacia, gallæ immaturæ, quorum ebullitio in prædicto vino, aut aqua, aut posca fieri potest.

Succus præstat portulacę, aut plantaginis, quem magnopere Galenus celebrat præcitato loco, quo mulierem ex

B fluxu sanguinis ab vtero immoderatè admodum exeunte spatio quatuor dierum, multis frustra exhibitis remedijs, tandem perfectè liberauit.

Decoctum quoque radicis consolidæ maioris efficax est, quod maximè Ioubertus extollit ex Dioscoride dicens habere agglutinandi facultatem, vt carnes, cum quibus coquitur, coagulet.

C Sed inter alia à Monarde, & magis à Dalechampio probatur illa herba, quam nicosianam, aut tabach vocant.

In hoc casu succus plantaginis cum aqua equiseti mirabilis est operationis. Galenus probat rubum caninum, myrtum, lentes cum hedera, & tandem ea, quæ adstrictoria facultate pollent, siue radices sint, siue fructus aut cortices, vt

D ℞. Aquæ equiseti, vnc. iiij.
Succi plantaginis, vnc. iij. misce.

Vel

℞. summitatum rubi,
Fol. myrti,
Lentisci,
Hederæ, ana pug. j.
Bulliant in aqua plantaginis.

At vbi adsint in ventriculo grumi sanguinis, tunc curandum est, vt ipsi dissipentur, ideo coagulum proponunt neoterici leporinum.

E Equidem vidi medicum quendam empiricum, qui leporino coagulo vtebatur in omnibus partibus internis ad sistendum sanguinem ad drach. ß. cum modico aquæ chalybeatæ, aut modico poscæ; eo tamen nunquam ego sum

vsus

vsus, propterea quod scio Arabes opinari omnia coagula esse natura acri, proinde detergere, abstergere, & refrigerate, quamuis dicant, etiã reprimere, vel quadam elementari qualitate, aut tota (vt dicitur) substantia.

Sed quidquid sit recentiores omnes coagulum tanquam expertum probant, tam leporinum, quàm hœdinum, aut ceruinum ad sistendum sanguinem.

Trochisci de Karabe à Mesue descripti, trochisci de terra sigillata dissoluti cum aqua chalybeata præsentaneum sunt remedium: dosis sit ad drach.ß. vel drach.j. cum tribus vncijs ex vna prædictarum aquarum.

Quod ad localia spectat medicamenta, si iecoris sit affectio, primò circa ventriculi regionem admouenda sunt olea, vel myrtinum, aut cotoneorum, vel omphacium. Applicentur etiam iecori, vel lieni succus plantaginis, polygoni (quod sanguinatiam vocant) portulacæ, & agrestæ cum aqua plantaginis, & vel rosarum, & modico aceti, in quibus panni lintei, aut spongia, vt Tralliano placet immergenda sunt, partibusque prædictis applicanda, cum hac Galenica animaduersione, vt sæpiùs immutentur, ne nimium incalescant, ac sanguinem inde trahant. Et hæc est methodus curatiua sanguinis emanantis à partibus naturalibus.

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis à pulmonibus prodeuntis.*

SEd iam deueniendum est ad sputum sanguinis prodeuntis à pulmonibus, qui à catarrho salso, & acri, nempe per erosionem venæ excitari potuerit, vel per vasorum fractionem ab aliqua, vt audiuistis, violentia, nec non à frigiditate.

Quoniam in hoc casu è venis excitatur fluxus sanguinis, curandus est sanguinis missione ab vno, aut vtroque brachio, pro vt in multa copia, & re- A pente, aut in pauca copia fluit. Si primo modo ex vtroque brachio est mittendus.

Si secundo modo ex talo, vel poplite reuellendi causa, deinde deueniendum est ad ceruicem, & ad occiput, quibus locis applicat Galenus cucurbitam.

Quare Galenus lib. I. de meth. med. B cap. 6. loquens de curatione sanguinis è naribus prodeuntis dicebat duplicem esse auersionem in profusione huiusmodi; nam id, quod supra est, aduersatur ei, quod infra; id quod est ante, ei quod est post.

Vtendum est medicamentis localibus post vniuersalia præsidia, pro vt opus est repetita, quemadmodũ sunt gargarismata ex posca, & prædictis succis. C Fronti prætetea remedia dicta cap. de fluxione sanguinis è naribus veniunt applicanda.

Sunt, qui proponant curationem catarrhi frigidi in hoc casu, sed cùm mea opinione is non faciat ad præsentem affectionem, & satis à nobis de eo tractatum sit suo loco, venio ad illum, qui salsus, aut acris est, suaque acredine erosionem in pulmone facit.

D At quoniam in hoc casu anaurosis facta in pulmone habet causam fouentem, quæ est catarrhus, igitur non potest pulmonum hæc affectio tolli, nisi catarrhus auferatur.

Cum autem huius materia sit cacochymia praua, indicat sui è corpore ablationem, & prohibitionem, ne feratur in pulmones, ideo Capiuaccius mea quidem opinione consulit, vt statim nul E la facta præparatione, crudaque existente materia auferatur medicamento purgante.

Nam longè maius est periculum, quod euenire potest, si non purgetur, quàm si purgetur adhuc cruda, quia in pulmones cadens maius excitabit vlcus, indeq; maior exibit sanguinis quantitas.

Quare

Quare ex hoc capite videtis Capiuaccium tam strenuum aduersus eos, qui cruda adhuc materia purgant, benignè admodum concedere à principio medicamentum.

In facienda quidem medicina opus est iudicio, quia quamuis sit melius materiam alterare; nihilominus in aliquibus casibus non possumus citra graue ægrotantium periculum expectare coctionem, quemadmodum in præsenti, vbi longè maius est inconueniens ex expectata coctione, quàm ex propinato medicamento.

Vnde Galenus 14. cap. 5. de meth. med. dicebat in curatione huius affectionis nullius rei medicum æquè solicitum esse debere, quàm vt ægrotantes non tussiant, ne ex capite aliquid in pulmonem defluat, quod triplici præsidio eodem docente efficitur, primùm purgatione; secundò medicamento, quod diaspermaton appellatur; tertiò prouidendo ipsi capiti, vt fecit 5. meth. med. cap. 13. mulieri Romanæ, cui opem tulit.

Nam cùm materia duobus modis consideretur, videlicet, vt est in motu, & vt est iam fluxa, & actu facit vlcus, indicat nobis, vt ipsam sistamus, deinde vt ei, quæ vlcus facit, opem feramus.

Vt verò inhibeamus fluxum, agendum est medicamento purgante, quod extra ducat materiam à corpore, & quod adhuc in capite est, inhibeat, ne feratur in pulmones, ideo medicamentum, quam primum, ac variè propinandum est, scilicet.

In salsa materia.

Sub forma pilularum.

℞. pil. cochiarum,

De hiera ad agarico, ana drach. j. cum cathart. rof. fiant pilulæ num. 7. aurentur.

Vel

℞. pil. cochiarum, drach. j.

Trochisc. alhandal.

A Diagridij ana scrup. ß.

Cum cathart. rof. fiant pilulæ, num. xij. accipiantur tres, vel quatuor singulis hebdomadis.

Sub forma potus.

℞. mannæ fortis, vnc. iiij.

Conf. hamech.

Elect. indi maioris, ana vnc. ij.

Decoctionis cinnamomi, vnc. iij. fiat potio breuis.

B Sub forma boli.

℞. Elect. indi maior.

Diaphœnici,

Diacarthami, ana vnc. ß.

Cum saccharo rosato, quantum sufficit, fiat bolus.

In materia biliosa acri.

℞. pil. sine quibus,

De hiera, ana drach. j.

Diagridij, scrup. ß.

C Cum cath. rof. fiant pilulæ, num. vij. aurentur.

Sub forma potus.

℞. Syr. rof. vnc. vj.

Elect. rof. Mef. drach. iiij.

Cum aqua bettonicæ, quantum sufficit, fiat potio breuis.

Sub forma boli.

℞. Diacatholici,

Cassiæ extractæ, ana drach. v.

D Rhab. electi, maturi subtiliter puluerizati, drach. j. ß.

Cum saccharo, quantum sufficit, fiat bolus.

Expurgato corpore inhibebimus fluxum incrassantibus, vel assumptione theriacæ, vel mithridaticæ confectionis recentis, saltem quatuor mensium aliquando Requiei Nicolai, aut Philonij.

E Sed huiusmodi confectiones debent esse ad minus vnius anni, philoniumque persicum miscetur cum duplicata dosi sacchari rosati, hoc modo Galenus Romanam mulierem curauit.

Vide.

Theriacæ recentis, drach. j.

Sacchari rosati, vnc. j.

Vel

Vel

℞. philonij Romani, drach. j.
Sacchari rof. drach. x.

Vel

℞. Requiei Nicol. drach. j.
Sacchari bugloffati, vnc. j. misce.

Vel

℞. Trocisch. de Karabe,
De seminibus.

Quibus etiam medicamentis curauit fluxum, mulieremque liberauit à tussi, cui incumbendum esse scribit.

Hac etiam intentione vtebatur medicamento diaspermaton dicto, quod etiam apud nos in vsu est, & appellatur trochiscus ex seminibus; nam quatuor semina admittit, nempe ammeos, apij, anethi, fœniculi, cassiam, atque opium.

Vt

℞. sem. apij,
Ammeos,
Anisorum,
Fœniculi, ana vnc. ß.
Cassiæ,
Opij, ana drach. j.
Misce: dosis sit ad drach. j.

Vnde ratione opij admixti habet facultatem sistendi fluentem humorem, sed nunquam hæc conceduntur, nisi expurgato corpore.

Sunt, qui loco huius medicamenti concedant pilulas de cynoglosso, quæ certè valent ad sistendam materiam tenuem, & calidam. Dosis ipsarum est à grano vno ad grana septem, & vsque ad obulum, qui (vt scitis) est dimidia pars scrupuli.

Galenus admonet medicamentum esse debere diuersæ facultatis: inter alia proponit pilulas ex aloe, scammonio, colocynthide, agarico, bdellio, & gummi arabico, quod & ipsæ habeant facultatem educendi plures humores.

Rondeletius fœlicissimo successu vtebatur camphora ad scrup. j. cum aqua cisternæ ad vnc. v. nonnihilque aceti intus ponebat.

A Sed dicetis vtrum in hoc casu veniendum sit ad sanguinis missionem? Nonnulli reuulsionis causa admittunt, sed Galenus non ita liberè de sanguine mittendo in hoc casu pronunciat. Videtis ipsum in muliere illa Romana non emisisse sanguinem, propterea quod antequam ab ea accersitus fuisset, ipsa spatio quatuor dierum ieiunauerat, quare non est, vt inconsideratè

B hanc euacuationem moliamur. Oportet itaque considerare, an multum sit sanguinis, an verò parum, quemadmodum ipse docet.

Primo modo non cunctabimur, sed ad sanguinis missionem ex cephalica deueniendum est, siue sanguis primariam rationem, siue secundariam habeat.

Secundo modo illi sunt ad succum

C vberiorem reducendi optima victus ratione, vt intelligetis, quibus ita redactis emittas sanguinem, deinde reficere est opus, rursus purgare, ac rursus reficere, denuoque, si res ita suadet, poteritis mittere sanguinem, si præsertim sanguis limosus sit, atq; crassus.

Videtis igitur, quod non est tam incautè procedendum circa has præcipuas actiones, sed quando adest caco-

D chymia, quia vires non possunt esse validæ, ægrotantes proba victus ratione sunt restaurandi, si sanguis mittendus est, post sanguinis missionem, quia periculum est, ne vires labantur, iterum reficiendi.

Vnde idemmet Galenus 9. meth. med. cap. 10. dicebat, quod quemadmodum in febribus continentibus, quę ex stipatione meatuum eueniunt, quo-

E niam vires sunt validæ, citra periculum fit sanguinis euacuatio, in alijs è contra morbis euacuatio hæc est periculosa, si præcipuè humores ad corruptelam tendant.

Ideo post sanguinis missionem statim ad reficiendas vires recurrit Galenus, sed vt vno verbo rem hâc perstringam, vbi

vbi indicationes ita sibi aduersantur, & paulatim quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem, quod salubre est, debemus reponere.

Quæ curandi ratio à Græcis vocatur epicrasis, quæ est mali euacuatio, bonique restauratio sensim facta, siue medicamento expurgante, siue sanguinis missione; nam id, quod corruptum est, indicat sui euacuationem, quod si cum virium imbecillitate euenerit, tunc quod remedium est affectus, pugnat cum indicante vitali, quia non custodit vires.

Quapropter vt custodiantur ea, vt dictum est, ratione, in præsenti casu agendum venit, quia etsi euacuatio per sanguinis missionem à quantitate nimia desumatur, nihilominus quando materia est in venis, potest vna euacuatio alteri subrogari, & hanc puto veram esse determinationem in sanguine mittendo, quando catarrhus mordax est, & acris siue sit salsus, siue biliosus, aut melancholicus existat.

Sed adhuc versamur circa fluentem materiam à capite, cui Galenus supra dicebat capiti esse præuidendum. Digladiatio est inter celebriores authores, an in materia catarrhali calida liceat capiti apponere emplastra illa ex fimo columbino, atque ex thapsia.

Nam alij negant esse applicanda huiusmodi auxilia, inter quos fuit Trallianus; alij verò dicunt frigida à principio, in progressu verò temporis esse ad prædicta deueniendum, inter quos est Lusitanus.

Ego aliàs, dum tractarem de catarrho, rem hanc determinaui, & ostendi Galeni locum illum duntaxat reperiri, 5. de meth. med. cap. 13. in quo se huiusmodi medicamentum applicasse scribit splendidæ cuidā Romanę matronæ.

Sed dicebam posse nos huiusmodi apponere, quando adsunt humores biliosi in toto corpore, ac capite, qui propter intemperiem frigidam ab aere ex

A citatam exprimuntur ad pulmones, & ad pectus; tunc enim licet capiti abraso ea admouere medicamenta, quemadmodum existimo factum à Galeno fuisse in prædicta muliere.

Amatus Lusitanus centuria 2. curatione 1. ad scholium ait, in principio agendum quidem esse cum his, quæ refrigerandi, atque incrassandi facultatem habent, vt sunt olea, & vnguenta

B refrigerantia, quæ vbi non proficiant ad vesicatoria, & ad emplastra calida deueniendum est.

Sed certè, si verum fateri licet, existimo in intemperie capitis calida periculosum esse admouere emplastra illa, quòd magis calefaciant, quia à calore ad actum eorum virtute redacta, maximè incalescunt, intemperiem calidam augendo.

C Magisque mihi vesicatoria arrident, quia quam primum cutem exulcerant, natura ad partem ab vlcere debilitatam expellit nocuos humores, & ab ipsamet parte ab intimis ad extimas partes trahit.

Agendum igitur est cum embrocationibus refrigerantibus supra totum sinciput applicatis, quemadmodum oxyrhodina sunt, & huiusmodi alia me-

D dicamenta ad idem valentia.

Sed vbi cautum est, ne amplius materia acris, & mordax ad pulmones feratur, iam tempestiuum est eam methodum in medium afferre, quæ competit materiæ iam fluxæ. Vbi iam materia calida, tenuis, & mordax fuerit, vena autem sit soluta, opus est vti medicamentis refrigerantibus, & adstringentibus.

E Post corporis purgationes vsus lactis conuenit in materia acri, siue salsa sit, siue biliosa; attemperandi enim, atque refrigerandi facultatem habet, at in phthisi abstergendum magis est, hinc probatur magis lac asininum.

Idque non esset inutile, si chalybeatum offeratur.

Placet etiam mihi eorum opinio, A qui in hoc casu modicum mellis addunt, quia præter illam digerendi facultatem, & abstergendi, qua pollet, est etiam vehiculum ipsius lactis, neq; vlceri excitato in pulmonibus nocebit.

Dosis huius lactis est ab vnc. tribus ad sex pro diuersa corporum ætate, temperie, ac robore. Quantitas mellis debet esse ad vnc. i. vel vnc. j.ß. ad summum, per longumque tempus, B summo mane huiusmodi lac offerendum ægrotis est: cauendum quoq; ne post assumptionem dormiant, sitque acceptum per quatuor horas ante prandium.

Interim non desistendum ab aliis medicamentis, quæ sanguinem sistere atq; venam erosam ad cicatricem ducere possint. Inter alia medicamenta est puluis iusquiami albi ad drach.j. sacchari C rosati, vel violati ad vnc. ß. vel sic possumus idem iusquiami semen cum alijs rebus componere.

℞. hyoscyami albi s. p. drach.ij.
Boli armeniæ,
Hydaspidis, ana scrup. j.
Sacch. ros. antiqui, vnc. iiij.

Cum syrupo myrtillorum, quantum sufficit, fiat mixtura, quæ potest concedi ad vnc. ß. D

Diatragacanthum cum bolo armenia optimum est præsidium, sed inter omnia, quæ sanguinem hoc in casu sistere possunt, est lapis hæmatites, qui primas obtinet. Potestis igitur huius accipere à scrup. ß. ad scrup. j. vsque cum succo polygoni, aut modico lactis, aut etiam aquæ non frigidæ.

Sed cum ægrotantes lac bibunt, melius est, vt singulo mane huiusmodi lapidis scrup. j. aut ij. apponantur in lacte. E

Ad idem valent bolus armenia, terra lemnia, quæ est terra sigillata, & huiusmodi: vbi hæc non proficiant, & superueniat inflammatio, difficillimè succurritur.

In localibus applicandis semper vtendum est reprimentibus, & quoquomodo adstringentibus, cum hac cautela, vt semper aliquid, quod vehiculi habet rationem, admisceatur.

Proponitur, & balneum aquæ dulcis, quod in hoc casu admitto quidem, sed quod actu sit temperatum.

Vt

℞. ol. ros. omphacini, vnc. ij.
Succi ex semperuiuo extracti, vnc. iiij.
Bol. armeniæ orient. drach. ß.
Aceti optimi, vnc. j.
Vini optimi, vnc. ij.

Misce, & actu frigidum applicetur. Sunt alia quamplura eiusdem generis, quæ ex ol. ros. ol. myrtillino, & similibus parari possunt: & hæc de cura, quæ conuenit sputo sanguinis per erosionem euenientis, & à pulmone prodeuntis.

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis ex pulmone, & thorace fluentis ob materiam biliosam.*

VEniamus ad sputum sanguinis emanantis à thorace, aut pulmone ex instrumentis refrigeratis, aut etiam nimium tensis, ac fractis, de quo loquitur Galenus 5. meth. med. eodem capite, in quo pertractat de illa Romana muliere, & de quodam iuuene, cui curationem per chirurgicum instrumentum ad hunc modum instituit.

Primò sanguinem ex vena secta bis eodem die, quo cœpit, curationi manus admouere, deinde die sequenti rursus emisit sanguinem bis, artuumque frictione vsus est, quæ medicamenti ratio à sanguinis motu desumpta est.

Nam versatur tota circa sanguinem, non circa venam, quia curauit Galenus, quantum potuit, vt ab ipsa rupta vena sanguis retraheretur, id quod tamquam exemplar accipere debemus in curatione fluoris sanguinis à partibus spiritualibus; nam virtute permittente adest

adest indicans.

Satisfaciendum est per sanguinis missionem, quę vt aliàs vobis demonstraui, commodiùs, & cum ægrotantium maiori vtilitate celebratur per repetitas venæ sectiones, vbi intentio est sanguinem reuellendi: deinde statim ad cucurbitas applicatas cruribus, ad frictiones, & ad extremarum partium nodos nulla mora properandum est: & hæc est cura per chirurgiam.

Eandem etiam breuissimo hoc capite curationem à Galeno habemus per pharmaciam, tam per intus exhibitionem, quàm per eam, quæ localia ordinat; eodem enim die curauit iuuenem, vt acciperet diaspermaton, quod medicamentum non modò sanguinem, sed vas ipsum respicit, quia refrigerandi facultatem habet, qua somnum concilia re ait Galenus, simulque & sensum doloris leuare.

Dixi paulò ante huiusmodi medicamentum esse in vsu, sed sub forma trochiscorum de seminibus, statim igitur deueniendum est in hoc casu ad medicamenta, quæ refrigerandi facultatem habent, atque exiccandi, idque magis liberè agendum est, si vena fracta fuerit intus ob violentiam quandam factam, siue à vociferatione, aut impetuosa tussi, aut ab alia simili causa, quæ potuerit intus venam frangere.

Vbi enim fuerit causata à frigiditate cauendum est à nimium refrigerantibus, quia augeretur causa fractionis, non quòd frigiditas externa de se rumpat venam, sed eam disponat, vt faciliùs ab externa causa rumpatur; nam si iuuet ratione sanguinis, nocet tamen venæ; quare non possum Puluerinum Neapolitanum laudare, qui in huiusmodi affectione à quacunque causa prodeunte, non modò ad refrigerantia statim refugit, sed ad stupefacientia, nempe ad philonium.

Nam stupefacientia medicamenta, quantum fieri potest, sunt euitanda,

A ijsque vtendum est, quando nulla alia adest via, qua ægrotantibus opitulari possumus; quemadmodum audiuistis supra esse agendum ad sanguinem sistendum.

Sed si vultis casum pulcherrimum in promptu habere, ad cuius exemplum curationem instituatis, legite Franciscum Valleriolam lib. 2. suarum obseruationum 2. vbi ad vnguem habetis venæ ruptæ curam in pulmone per omne

B medicinæ instrumentum.

Sed dicamus nos, quid per pharmaciam facto opus sit, si symptoma impensè vrget. Ei in primis occurrendum est cum medicamentis huiusmodi, quæ habeant facultatem sistendi sanguinem. Inter alia mihi istud probatur bis & ter in die exhibitum.

C ℞. lapidis hæmatitis in aqua plantag. loti,

Corallij rubei pariter loti, ana scrup. iiij.

Terræ lemniæ, quam sigillatam vocant, drach. ij.

Margaritarum splendid. drach. j. ß.

Seminum plantaginis,

Arilliorum vuarum exiccatorum, ana drach. j.

D Misceantur omnia, ac redigantur in tenuem pollinem, addendo trochiscorum de Karabe, drach. j.

Huius pulueris accipite drach. j. ß. cum aqua plantaginis, & pediculorum rosarum, &

Syrupi de ribes, vnc. ij.

Accipiat ægrotus, quando potest, id genus præsidij. Benedictus Victorius vnum describit medicamentum, quod assumptum immediatè sistit sanguinem,

E id est.

℞. succi plantag.

Portulacæ, ana vnc. j. ß.

Trochiscorum de Karabe, drach. ij. puluerientur subtiliter; atque vnica vice offerantur ægrotanti.

Vel

℞. lap. hæmatitis,

Aaaa 2 Pul.

Pul. corticis oui, ana drach. j.
Sem. plantaginis, drach. ß.
Trochiscorum de Karabe, drach. j ß.
Misce, & fiat puluis subtilis.

In hoc casu, vbi morbus sit recens, valet theriaca assumpta cum modico poscæ. In inueterato verò sputo sanguinis eadem theriaca cum decoctione consolidæ maioris prodest, ante cibi assumptionem per tres, aut quatuor horas.

℞. aquæ caudæ equinæ, quæ equisetum dicitur, vnc. iiij.
Succi plantaginis, vnc. ij. misce.

Compositio à me probata sæpius.

℞. Conseruæ rosarum antiquæ,
Balaustiorum, ana vnc. j.
Lapidis hæmatitis,
Trochisc. de Karabe, ana drach. j.
Philonij Persici, vnc. ß.
Syr. myrtillorum, vnc. iiij.
Fol. auri, num. ij.
Diuidatur in quatuor partes.

Vel

℞. philonij Romani, drach. j.
Succi polygoni, vnc. j. ß. misce.

Vel

℞. Sem. plantag.
Portulacæ, ana drach. j.
Lapidis hæmatitis,
Terræ sigillatæ, ana drach. j. ß.
Cons. rosarum, vnc. ij.
Phil. Persici, drach. ij.
Syr. ex ros. siccis, vnc. iiij.
Et fiat conditum.

Sed affero vobis medicamentum, quod loco secreti habere debetis. Accipiatis testam oui, à qua auferatis membranam internam, & curate, eleganter exiccari, vt puluis tenuissimus pollinis in modum fieri possit, huiusque pulueris accipite drach. ij. aquæ plantaginis, vnc. iij.

Si hæc non proficiunt, aut similia, veniatis ad opiata, vt est philonium, aut triphera persica, vt

℞. philonij, drach. j.
Syrup. myrtillorum, vnc. j. vel aquæ

A plantaginis, vnc. ij.

Vel sic.

℞. philonij, vnc. j.
Lapidis hæmatitis, drach. ß.
Syrup. cydoniorum, vnc. ij.
Aquæ plantaginis, quantum sufficit, vt fiat fluidum, & exhibeatur pro potu.

Sunt multa alia medicamenta, quæ eandem habent intentionem apud authores scripta.

B Hæc sunt auxilia ad sistendum sanguinem intus per os suscipienda, quibus addimus, quæ à Galeno iuueni illo fuerunt administrata, vt vrgente necessitate vti potestis.

Hisce, victusque ratione idonea paulò infrà dicenda poteritis partes intra thoracem existentes, & præcipuè venas fractas ad quandam temperiem reducere, ita vt nulla amplius sit phleg-C monis suspicio.

Quibus peractis, ad purgationem medicamento expurgante est deueniendum, si tamen opus fore vobis videbitur, quemadmodum egregiè Valleriola in prædicto casu fecit. Inter alia sanè medicamenta præstantissimum est hoc.

℞. Rhabarb. parum torrefacti s. p. ad scrup. iiij.
D Syrup. rosati solutiui, vnc. iiij.
Elect. ex succo rosarum, drach. j.
Aquæ plantaginis quantum sufficit, fiat potus.

Rhabarbarum humores biliosos, qui sæpè in huiusmodi affectione colliguntur, educit, vestigia aliqua adstrictionis relinquens, qualia requiruntur in prædictis affectionibus.

E Succedit, quòd habet deobstruendi facultatem, à quo medicamento corpore expurgato, si non amplius exeat sanguis, vt confirmetur vena consolidata leuibus quibusdam medicamentis agendum est in ore instar gargarismatis detentis.

Ideo curate, vt hæc simplicia bulliant in libra vna aquæ rosarum, & portula-

tulacæ secundùm artem, nempe
- Balaustior. vnc. ſ.
Seminum summachiorum,
Plantaginis, drach. j.
Rosarum rubearum, pug. ij. &
Colentur, & in colatura adde
Syr. viol.
Mellis rosf. col.
Syr. rosarum ex rosis siccis, vnc. j.
vt gratius sit, ac faciliùs ad partes spirituales penetrare vna cum medicamentis possit.

Facta ad hunc modum curatione Galenus ad Tabias misit ægrotantem iuuenem. Tabiæ autem est locus quidam in Neapolitano agro, in quo pascum pecoribus saluberrimum est ad lactis optimi generationem, quo sæpè in huiusmodi affectionibus vti licet: aerisque optima constitutio est ad siccum magis vergens, & in actiuis temperata.

Ex hoc Galeni loco colligere possumus, quantum aeris mutatio, & exhibitio lactis his ægrotantibus conferat: quare post omnem adhibitam diligentiam curate, vt ægrotantes locum, & aerem mutent, præcipuè si non fuerint perfectè sanati, & ad lactis vsum deueniatis. Hæc de pharmacia intrinsecus exhibenda.

Videamus modò, quibus præsidijs hoc in casu exterius est vtendum. Galenus apposuit thoraci iuuenis prædicti ab eo curati, ceratum illud, quod ex tapsia componitur, quod calidæ facultatis est, cumq; nimis calefaceret, fuit coactus eodem die vespertino tempore ipsum remouere, quod sanè videtur à ratione prorsus alienum, quandoquidem eorum, quæ sistunt sanguinem triplex est effectus (vt monet Aretæus) nam alia sunt, quæ vasorum ductus comprimendo, ac cogendo vinciunt; alia humorem fluentem incrassant, & coagulant, ne patente etiam canali exire possit; tertia absorbent, atque exiccant, quod ad locum fluxione affectum

A congeritur.

Non est dicendum ipsum adstringere, nec minus incrassare sanguinem, cùm sit calidum, ergo dicendum est absumere, & exiccare, quidquid collectum est.

Sed cum Galenus ipsum secundo die applicauerit, vix credibile est, totam absumpsisse sanguinis copiam, quare ad ipsum exiccandum vsum fuisse hoc

B certo rato verisimile est.

Addo, quòd fluente adhuc sanguine non licet admouere calida medicamenta, quemadmodum ipsemet Galenus pluribus in locis demonstrauit. Nullus est ex authoribus, quem ego viderim, qui hunc Galeni locum animaduertat, quod mirum tamen videtur; nec dicendum eum, qui alios docet vti methodo, sine ipsa, aut casu in curando hoc sanguinis fluore incessisse.

C

An dicendum sit optimè in hoc iuuene Galenum vsum fuisse medicamento ex tapsia, quod calidum est, quia causa fluxus erat frigiditas? Ideo ad intemperiem illam frigidam tollendam admouisse id genus medicamenti thoraci illius ægrotantis.

Quare etsi alia auxilia facta sint ad affectum debellandum, istud verò, vt

D causam fouentem tolleret, fuit prædictæ parti applicitum, atq; ita Galenus semper methodicè agendum docet, & methodicè, quoq; in morbis curandis procedit: vnde docemur & nos ab ipso, quòd quando sanguis excitatur à frigiditate, hoc est, quando frigoris vi calida inducitur in venis intemperies, ex qua frangantur venæ, tunc possumus applicare id genus cerati.

E Emplastrum de stercore columbino.
℞. gummi ammoniaci, vnc. j. ſ.
Sandaracæ Arabum, drach. vj.
Stercoris columbini syluestris subtil. pulu. drach. iij.
Mastiches, drach. j.
Incorporentur omnia simul in mortario cum pistillo calido in aceto intincto,

cto, fiatque emplastrum.

Sed quando ab aliqua alia causa idem effectus sequitur, tunc adstringentibus vasa, nec non & refrigerantibus vtamur. Inter alia decoctiones factæ ex mali punici cortice, rubo, lentisco, vel myrto. nec non & posca summè valent, si in ipsis affusæ fuerint leues spongiæ, atque thoraci applicatæ, maximè illi parti, in qua ægrotantes se dolorem sentire dicunt.

Aliquando autem solent spongiæ appositæ quibusdam graues esse, quare loco ipsarum lintea madefacienda sunt in prædictis aquis. Irrigatio etiam ex prædictis liquoribus proficere valde solet.

Galenus 8. methodi medendi, cap. 5. commendat oleum mellinum affusum, aut rosaceum, si æstas sit, at si hyems, probat vnguentum nardinum. Idem Galenus proponit emplastrum diaphœnicum, seu ex chalcitide dictum, & maximè cum oleo rosaceo dissolutum, atq; thoraci applicitum.

Est tamen animaduersione dignum in applicandis adstringentibus thoraci, vt ad mitiora magis tendamus, sæpeq; lintea, & spongeas, quibus vtimur, mutantes, ne deinde ex vapore elato calefacta maiorem fluxum faciant, indeque morbum exasperent, & hoc est Alexandri Tralliani consilium seruandum. Hęc sint dicta de curatione sputi sanguinis per chirurgiam, & pharmaciam.

DE CVRATIONE SPVTI *sanguinis per diætam.*

NOn multum distat regimen victus, quod competit huic morbo ab alijs affectibus thoracis, præsertim qui ab humorum tenuium fluxu eueniunt, quandoquidem in hoc etiam refrigerandum, in crassandumque est indicatione à sanguine fluente desumpta.

Præterea propter venam læsam, & A materiam fluxam non rarò putrescentem exiccandum est, sed magis propter læsionem venæ & exiccandum, atque adstringendum venit, ideo omnes sex res non naturales, quantum fieri potest, debent respicere prædictas intentiones.

In primis igitur cauendum est ex Galeni præcepto, vt cubiculum, in quo degit æger, sit in actiuis qualitatibus ad B frigidum vergens, in passiuis ad siccum, quare in hoc casu curare debetis, vt arceantur hominum, & mulierum turbæ.

In cubiculo remanere non oportet, nisi illos, qui præfecti sunt curæ ægrotantis. Somnus esse debet moderatus, vt quiescat æger corpore, & animo; nam vt 5. meth. med. cap. 8. ait Gale- C nus iubendum est laboranti, vt nec magno vtatur respiratu, sed semper seruet silentium. Verùm loco motus frictiones ad crura, ad brachia, nedi dolorosi partibus extremis sunt inijciendi: cucurbitulæ etiam applicandæ: animi affectus immoderati euitandi sunt; nam animi pathemata non secus atque mare, & venti humores corporis exagitant.

Quod ad victum spectat quotidianũ, D cibi parentur sorbiles, crassi, & glutinosi succi, vt inde in masticando nulla commotio excitari possit: eiusmodi sunt amylum, panis lotus, tenuissimus pollen similæ, succus auenæ, hordei, orizæ, farina quoque hordei, milij, & etiam lentis, quæ ex aqua parari possunt cum modico olei violati.

Vel etiam ex carnibus pullorum gallinæ conficitur iusculum, quo parari E possunt fercula vna cum prædictis rebus: vel si ebullierint in eo simplicia, quæ habent incrassandi facultatem absque refrigeratione, qualia sunt portulaca, endiuia, lactuca, borrago, plantago, germina tum maluæ, tum asparagi, & oxalis, longè melius erit.

Possunt etiam fieri fercula ex cucurbitæ

bitæ pulpa, vel ex peponibus. Placent etiam semina frigida tam maiora, quàm minora cum prædictis rebus ebullita.

His agendum à principio, si virtus valet, at vbi opus sit paulò liberaliùs nutrire, oua sorbilia valent in aqua decocta cum modico omphacij. Carnes quoque conceduntur, sed quæ glutine quodam sint præditæ.

Quamuis à principio caro pullorum, & caponis conueniat, tamen in progressu pedes vituli, vel agni, ac (vbi magis est nutriendum) caro suilla tenelli, & iuuenis porcelli à Galeno non reprobantur.

Panis, quo vesci debet æger, quocunque modo concedatur, debet constare ex optima farina, sed qui sit non admodum fermentatus.

A Ex fructibus, austera, & acida prosunt, vt sunt mespila, sorba, fructus corni, & pyra saporis austeri, granata, atq; aurantia à Tralliano commendantur.

Pro potu aqua simplex, vel aqua hordei decorticati frigida conceditur, vinum verò nequaquam, nisi austerum sit, & olygophorum; aut vbi vires iam ex multa copia sanguinis declinare ad languiditatem videantur; tunc enim vt

B hæ restaurentur vinum præberi potest, magis tamen probatur, si vires non langueant, vt ægrotantes non modò à vino se temperent, sed quod etiam aquam in pauca quantitate bibant, quia non est hic humiditate, sed siccitate opus: & hæc de victus ratione, deque omni medico instrumento pro curatione sputi sanguinis.

DE PHTHISI, SEV TABE.

CAPVT QVINQVAGESIMVM QVARTVM.

Huiusmodi affectio, de qua post sputum sanguinis agendum proponitur, spectare videtur ad læsam nutriendi actionem, quæ non secus atque aliæ corporis partium actiones trifariam læditur, abolitè scilicet, diminutè, & deprauatè.

Si primo modo contingat actionem nutritiuam partium corporis solidarum lædi, appellatur à Græcis ἀτροφία, in qua corpus non alitur, & vt inquit Cornelius Celsus lib. 3. cap. 22. summa macies in toto oritur corpore, quòd loco eorum, quæ deperduntur, nihil prorsus apponatur.

Si verò secundo modo res euenerit, tunc καχεξία Græcis est dicta, in qua fit vitiosa nutritio; & à nostris malus corporis habitus vocatur: postremò idem corpus si diminutè nutriatur, appellatur φθίσις, ita vt tabes in tres differentias sit diuisa, nempe in atrophiam, cachexiam, &

D phthisin seu vt nonnulli ex Græcis vocant φθίσιν.

Et quamuis à Cornelio Celso tres hæ differentiæ contineantur sub nomine tabis, nihilominus Latini pro tabe intelligunt magis propriè tertiam illam differentiam, quam Græci phthisim, & phthoin nominant.

In genere itaque sumptum nomen hoc prædicatur de omnibus speciebus

E exiccationum, atque consumptionum humidi radicalis in corpore humano; in primis enim tabidi dicuntur illi, qui ob senectutem exiccantur.

Vnde Galenus lib. 1. de diff. feb. cap. 8. tabem, & marasmum diuisit in naturalem, & præter naturam: hic præter naturam ex sententia Philippi dicitur

oritur à materia crassa à capite in pulmones labente, & huiusmodi phthisici magis accedunt ad naturam asthmaticorum, cum respirandi difficultate, & tussi. Altera verò est, quæ componitur ex vlcere pulmonis, atque febre hectica.

Primo modo ægrotantes per longum temporis spatium viuere possunt,& mulier, de qua agit Auicennas,erat in hac affectione. Secundo modo non possunt viuere, quia vt dictum est, non nutriuntur.

Alio pacto respondet Gentilis, considerans vlcus in pulmone, quod vel est paruum,& facit crustam, vel est magnum, atq; eam facere non potest.

Primò modo ægrotantes possunt diu viuere, quia crusta statutis quibusdam temporibus aufertur, deinde denuò renouatur, hinc fit, quod vlcus sanatum videatur, & per multos menses, & annos viuere possint.

Si verò vlcera sũt magna, & corrosiua,tunc impossibile est,vt diù ægrotãtes viuant: & hæc est vera phthisis à nobis definita, quod sit præter naturam affectio composita ex febre hectica,& vlcere, & quantitate totius corporis diminuta.

Sed huiusmodi vlcus à crassa materia, vel est pituita crassa insipida; vel salsa;primo modo non potest fieri vlcus quia ad hoc vt id fiat,opus est, vt erodatur pulmo, quod à pituitosa materia crassa fieri nequit, sequitur ergo, quod sit salsa, quare longè peius erit vlcus, cum quo ab hac materia ortum ducente possunt ægrotantes diu viuere, & ita mulier Auicennæ cum vlcere longo tempore vixit.

Auicennas hoc loci inquit phthisim aliam esse sine febre, aliam cum febre; prior est quando à materia crassa pulmones, & ipsius rami constringuntur, vt inde & tussis, & difficultas respirandi succedat, & hæc affectio magis propriè asthma dicitur; sed Auicennas in

A hoc capite loquitur de verè phthisicis, quibus vlcus est in pulmone, vbi dicit aliquos posse diu viuere.

At si ipsam affectionem consideremus, quatenus horum vnum est effectus, aliud causa, dicimus,quod vlcus habet rationem causæ. Capiuaccius, & ferè omnes, quos vidi, authores hanc definitionem considerans vt effectum, & causam; nam eo in loco is

B scribit phthisim esse magnitudinem pulmonum imminutam cum caliditate, & siccitate totius producta ab vlcere pulmonis.

Altimarus verò tradidit esse consumptionem, seu colliquationem cum febre lenta ex pulmonum vlcere: sed quamuis Capiuaccius verbis ab alijs discrepare videatur, eandem tamen profert sententiam, quia totius cor-

C poris magnitudo diminuta cum caliditate, & siccitate ipsius, nihil est aliud, quàm consumptio corporis, quia nisi consumeretur corpus, eius magnitudo non decresceret, caliditas autem, & siccitas totius nihil aliud est, quàm febris.

Quare nihil addit,prçter quàm alij dicentes esse consumptionem totius corporis à febricula quadam ortam, & ab

D vlcere pulmonum, vel aliarum partium thoracis, à quibus exulceratis, & ab vlcerum qualitate aliquot fiunt differentiæ phthisis secundùm magis, & minus differentes inter se.

Nam alia est,quæ ab vlcere tracheæ, seu asperæ arteriæ enascitur, alia, quæ à mediastino, & sic de singulis thoracis partibus. Cæterùm cum pulmo sit in duas partes diuisus, potest vlcus vnius

E lateris differre ab eo, quod est alterius, vt sinistrum à dextro.

Deinde pulmo constat ex sua substantia, & vasis, atque membrana propria: vlcera possunt, vt notum est omnibus, hisce partibus euenire; quare vlcus arteriæ asperæ differt ab eo, quod arteriæ venali, & venæ arteriali, aut substantiæ

propriæ, vel suis lobis, vel etiam membranæ, contingit.

Vnde istæ differentiæ phthisis, & vlcerum desumuntur à subiecto. Ex prędictis vnicuique vestrum iam patere poterit, vlcus habere rationem causæ, nempe febris hecticæ, quæ est accensa in partibus solidis totius corporis, de qua (Deo dante) alibi tractabimus, vbi intelligetis nō posse febrem illam in corpore generari, nisi cor priùs caliditate, & siccitate afficiatur.

Sed dices, quo modo cor (vlcere pulmonem afficiente) potest febrem hanc hecticam producere?

Respondetur non omne vlcus id facere posse, sed insigne vlcus, & cum copiosa materia saniosa, à qua eleuantur calidi vapores cor calefacientes, deinde si ab eodem vlcere prohibetur cor ab euentatione, & fuliginum expurgatione, quibus nominibus adeo incalescit, vt ipsius humiditas natiua consumatur, nec non omnium corporis partium solidarum; ac summa macies sequitur, quare concludendum dicimus, vlcus febris huius esse causam, maciem, & febrem effectum.

Sed quamuis omnes homines, in omni ætate, & tempore sint apti ad hunc suscipiendum morbum, magis tamen illi, qui sunt angusto, & stricto thorace, vt à tergo in morem alarum promineant scapulæ, ita vt alati videantur, quos Græci πτερυγώδεις appellant.

Deinde illi, quibus defluxio à capite in pulmones defertur, quemadmodum Galenus est author 1. epid. comm. 18. Inter ætates, vt plurimum iuuenibus contingit à decimo octauo anno vsque ad trigesimum quintum, quod 5. aph. 9. declarauit Hippocrates.

Tandem autumno magis inuadit homines, quàm alio tempore, vt 3. aph. scriptum est. Sed veniamus ad causas, quæ vlcus in pulmone excitare valent.

A

DE CAVSIS PHTHISIS, seu tabis.

Semper in tradendis morborum causis ad tria capita eas omnes redigere conabor, nempe ad antecedentes, coniunctas, & primitiuas, quas procatarcticas vocant, & primò causas primitiuas examinandas accipio, quæ desumuntur ab aeris qualitate.

B Nam aer borealis, cui austrina constitutio succedat simul cum pluuia, commouet humores in capite, & eos in pulmones destillare facit. Caliditate etiam nimia, quemadmodum si quis ad solem diu ambularet, liquesceret, & funderetur materia, & ad pulmones caderet. Idem facit frigiditas, sed alia ratione, quia constipat meatus cutis exteriores, & materias recurrere facit, deinde materiam in capite respersam exprimit.

C Addatis, quod, vt in præcedenti capite audiuistis, frigiditas sæpè vas in pulmone frangit, à quo exiens sanguis vlcus in pulmonem excitat. Tandem omnia, quæ pulmones lædere possunt, vt est casus, percussio, mala victus ratio, quæ acres, & salsos succos possit generare, vt allia, sinapi.

D Vsus etiam leporis marini; nam aiunt esse pulmonum venenum: exercitatio intermissa, excrementorum retentio, veneris superfluus vsus, tandem insignis vociferatio, ira, & vehementes animi affectiones esse possunt causæ.

Causa antecedens est humor acris, & mordax, siue salsus fuerit, siue biliosus, & amarus, qui à pluribus partibus demandari potest; nam à capite in primis catarrhus, vt aiunt, descendit.

E Fieri etiam potest, vt idem humor existens in venis corporis feratur per dexterum cordis ventriculum, mediante vena arteriali: pleuritis etiam, peripneumonia, atque empyema possunt esse causæ antecedentes.

Cæterùm à sanguinis sputo vlcus pulmonis euenire potest, cum præcipuè

præ retineatur intus, nec rectè expurgari possit. Ad hæc menses suppressi, aut hæmorrhoides restrictæ habent rationem causæ antecedentis.

Denique intemperies in pulmonum substantia contracta, aut mala ipsius qualitas habetur causa antecedens; nam aliquando intemperatur pulmo ad caliditatem, ita vt ad se trahat nimis, quàm par sit à vicinis partibus.

Causa autem coniuncta nihil aliud est, quàm materia acris, & mordax, quæ exulcerat pulmonum vasa, aut substantiam, siue à capite defluxa sit, siue à circumuicinis partibus, aut etiam ab vtero malè affecto eueniat: istæ sunt omnes causæ videamus, quibus signis liceat nobis affectionem hanc recognoscere.

DE SIGNIS PHTHISIS, seu tabis.

EX signis, quæ hanc affectionem demonstrare possunt, alia affectionem ipsam declarant, alia partes vlcere affectas, & tandem alia causas, idest, humores patefaciunt: at vnde fluat materia vlcus faciens coniectura quadam rationali comprehenditur.

Signa, quæ argunt affectionem, desumuntur ab essentialiter inhærentibus, à qualitatibus corporis, ac faciei mutatis, ab actionibus læsis, ab exeuntibus mutatis, & à symptomatibus.

Primo quidem adest in toto corpore caliditas, seu intemperies quædam æqualis per vniuersum corpus, qualem in hectica febre audietis.

Ad tactum enim à principio mitis, deinde insurgit acris, & mordax. Sunt etiam, qui in hectica febre obseruant arteriæ locum calidiorem, quàm in reliquis alijs partibus. Quando verò complicatur febris putrida pro febris diuersitate diuersimodè calor percipitur à medico.

Secundò qualitates corporis, & fa-

A ciei talem mutationem accipiunt, vt omnibus manifestè appareat; macies adest, quæ in dies augetur per vniuersum corpus, facies sensim hippocratica redditur; nam tempora collabuntur, oculi concaui fiunt, nares acuuntur, aures attenuantur, & quod magis peculiare cernitur, est, quod genæ sæpè ad ruborem mutantur, propter vapores à

B pulmonibus eleuatos.

Actiones læsæ eandem affectionem demonstrant; nam in primis pulmonum actio læsa est à tussi, quia vlcere in pulmone existente maximè irritatur à materia vlcus faciente, quæ cum nequeat nisi per vehementem exufflationem expelli, hinc semper in continua agitatione pulmo versatur.

C Pulsus est paruus, languidus, sed frequens, qualis in febribus hecticis esse consueuit, in hoc solummodo differens, quod in hecticis est durus, in hac verò affectione est paulò mollior, quemadmodum obseruat Capiuaccius, quæ tamen obseruatio videtur aduersari ipsi rationi.

Nam Galenus 1. de diff. febrium, vbi loquitur de hectica febre, quasi rationem reddens duritiei pulsus, & de-

D bilitatis in febribus hecticis, dicebat debilitatem prouenire à cordis intemperie, duritiem verò à siccitate; cum autem in hoc casu adsit & intemperies, & siccitas, non video, cur non debeat pulsus esse etiam durus.

Nec videtur dicendum diuersitatem hanc prouenire ab vlcere pulmonum, quia in primis pulmo nihil commune habet cum arterijs, quia nullam in se

E recipit arteriam. Deinde non intelligo, quomodo vlcus existens in pulmone possit inducere mollitiem in arterijs, quia cum vlcus proficiscatur à materia contenta in pulmonum substantia, potiùs tensionem inducerct, & per consequens duritiem in arterijs tensis.

Cum igitur sciamus cor esse destitutum ab alimento, non secus atque

in febribus hecticis, existimamus eadem symptomata sequi prædictum alimenti defectum. Vnde Galenus inquit, si cor haberet sufficiens alimentum, nec durus, nec languidus esset pulsus; at è contra vbi alimentum deficit, tunc languidus, & durus euadit.

Tertiò cognoscitur ab excrementis, potissimùm ab illis, quæ ab ore exeunt; nam sputum saniosum est, & purulentum, deinde graueolens, & eo magis, si super prunas ardentes proijciatur, vel vbi in aquam iniectum sit, statim subsideat.

Et quamuis aliquando contingat aliquos sputum excreare, quod oleat, & in fundum aquæ descendat, absque tamen phthisi, & febre id rarò euenit. Istud caput rectè examinandum est, quod si solum est, neque prædicta alia adsint, poterimus cognoscere affectionem illam non esse phthisim.

Symptomata etiam, præsertim propria, nobis affectionis characterem designant, vtpote si partes extremæ, vt pedes, tibiæ, manus intumescant, vngues liuidi fiant, inde incuruentur, præcordia conuellantur, sudores particulares circa thoracem, & ceruicem erumpant; iracundi fiant, cibaria abhorreant, sitiant quidem ægri, sed vbi potus offertur, parum bibant, ex his omnibus phthisici dignoscuntur.

Partes autem læsæ à proprijs symptomatibus dignoscuntur; nam si vlcus in pulmone fuerit, vt audiuistis, aderit tussis ingens, & molesta cum sputo; si in aspera arteria, quia hæc sensu est prædita, vbi aderit vlcus ad regionem ipsius in collo, ibi erit dolor, qui respirando augebitur: præterea pauca quantitas saniei, & sanguinis exibit.

Aliquando cum sanie aliquæ portiones membraneæ, aut cartilagineæ cum sputo extramittuntur; quando verò vlcus est in venis, aut arterijs, tunc sanguis exit in multa copia.

A Cognoscimus tandem, an materia faciens vlcus proueniat à pulmonibus, an ab alijs partibus; nam si à pulmone prodit, iam præcessit vel fractura aliqua in venis pulmonis, aut peripneomonia, aut pleuritis, vel inflammatio in circumuicinis partibus, aut empyema.

Si verò aliunde proficiscatur, idest ab alijs partibus, tunc cognoscitur, quia aliqua materia destillauit à capi-
B te: & hæc de signis, veniamus ad prognostica.

DE FVTVRO EVENTV *Phthisis, seu tabis.*

EVentus curationis huius affectionis ambiguus admodum est, cuius quidem rationalis coniectura accipi potest à natura ipsius morbi, & à na-
C tura partis affectæ, necnon ab his, quæ consequi consueuerunt.

Primò quidem natura affectionis constat ex vlcere, & macie totius corporis cum caliditate extranea, vlcus autem vt vlcus est, indicat sui vnionem, quæ haberi non potest, nisi per medicamenta exiccantia, & humectantia; macies inducta verò tollitur per restaurantia.

D Quare si considerarentur istæ indicationes ad inuicem sibi repugnantes, procul omni dubio res erit difficillimæ curationis, & fortè impossibilis, vt lib. 4. de locis affectis cap. 5. & 5. meth. med. cap. 15. quia vix potest medicus simul, & semel his occurrere affectionibus contrarijs.

Secundò potest desumi præsagium futuri euentus huius morbi, ab vlcere,
E & à pulmonis natura. Ab vlcere quidem, quia habet causam semper, fouentem, quæ est cacochymia, quam auferre admodum difficile est, & fortè fieri non potest, vt sanitati restituatur.

Vnde Mesues dicebat, quod phthisici vlcus pulmonum habentes ab humore acri, & mordaci, vt est bilis adu-

sta

sta melancholia adusta, & phlegma salsum, sunt incurabiles, quod à Galeno desumpsit 5. meth. med. cap. 12. & 14.

Cæterùm incurabile redditur vlcus in pulmone, si præcipuè antiquatum fuerit; ac si aliquando sanatum apparet, id est, quia crustam aliquam contrahit, aut materiam similem callosæ, quæ per aliquod tempus ita manens, videtur consolidatum esse, cum tamen non sit, vnde ad pristinum vlcus redit.

Idque non vnicam habet causam à pulmonum natura desumptam, quarum vna est, quia pulmo continuò se mouet, vlcera verò pro sui consolidatione, & agglutinatione quietem optant.

Secunda est, quia vlcera sanari nequeunt, nisi auferatur causa coniuncta, quæ est sanies, hæc autem à pulmone non nisi per tussim auferri potest, quam (vt inquit Galenus) si excitaueris, pulmones lacerabis.

Tertia est, quia medicamenta nequeunt vlcus attingere contactu suo, & virtus ipsorum ob longum iter diminuta admodum ad pulmones venit, ita vt vix aliquod ferre possit iuuamentum.

Qarta, membrum est spongiosum, rarum admodum, quod saniem retinet, quæ deinde putrescens, acrimoniamq; acquirens in diem vlcus auget, caro pulmonum est mollis ad putredinem parata.

Succedit, quòd pulmo suapte natura ex tenuissimo, & bilioso sanguine nutritur, facileque ob sui raritatem in se humorem pituitosum admittit, ex quorum miscella fit facillimè putrefactio.

Quare videre facilè potestis, quod huiusmodi duo capita nihil boni prædicere solent.

Ab alijs verò partibus deprehendere possumus quandoque bonum euentum; nam quando in thorace consistit vlcus, casus non est adeo desperatus, vt quando est in pulmonibus; quia licet diuturnum sit, vt 4. de locis affectis cap. 5. est scriptum, non tam validè curationi resistit; nam pectus magis est carnosum, quàm pulmo, ideo validius; deinde sanies in spatium amplum effluit, & vasa longè sunt minora.

Quod si vlcus fuerit in interna asperæ arteriæ membrana, & præcipuè in summa, & suprema parte vocata larynge, curationem authore Galeno recipit, multosque se curasse huiusmodi affectos, ipsemet enumerat. Si verò pars cartilaginosa exulcerata sit, difficillimè curatur, aut incurabilis remanet.

Si denique consideramus habitum corporis, illi, qui scapulas veluti alatas habent, ceruicem tenuem, longam, pectus angustum, nullam prorsus recipiunt curationem, si præcipuè vlcus sit in pulmone, & sit antiquatum: at qui sunt lato pectore, breui ceruice, possunt faciliùs curari.

Symptomata etiam fauent prædictioni faciendæ; nam si superueniat alui fluor, extremæ corporis partes tumeant, vngues liuidi reddantur, deinde incuruentur, quod per sputum exit graueoleat, & maximè quando prunis ardentibus injiciatur, deorsumque in aquæ fundum cadat, augeaturque macies totius corporis, labia, & aures recuruata appareant.

Ad hæc capilli à capite fluant, tunc virtus ponderanda, quæ si valida est, prænunciate longitudinem morbi, & tandem mortem; at si virtus langueat, dicatis ægrotum esse morti propinquum.

DE CVRATIONE PHTHISIS, seu tabis per Chirurgiam.

SEd consideremus nunc, quid agendum veniat, vt oppugnetur præsens

sens affectio, in qua quidem instrumenta medicinæ ea ratione administranda veniunt, vt indicationibus contrarijs satisfacere possint, in primisque contemplemur ea, quæ ad chirurgicum instrumentum attinent.

Paucissimos reperio authores, qui de sanguinis missione in præsenti casu mentionem faciant, & inter ipsos Auicennas est, fen. 10. lib. 3. tract. 4. cap. 16. dicens: & oportet, vt sit mundificatio cum phlebotomia, & medicinis extrahentibus superfluitates.

Adest etiam Mesues, qui ex basilica primùm, deinde ex saluatella, & quod magis est, scribit esse iterandam phlebotomiam sæpius. Nullus est alius, quem ego viderim ex antiquis, qui sanguinem mittat in proposito affectu.

Ex neotericis solum Capiuaccium vidi loquentem de sanguinis missione: & certè nos sumus in cacochymia, cum corporis totius emaciatione, in qua non modò videtur non adesse indicans, sed nec permittens, quare sanguinis missio euitanda videtur, cum præcipuè phthisis alios sequatur morbos, vt empyema, vel alium ex prædictis.

Sed statim interrogabitis, quomodo satisfaciendum sit Auicennæ, & Mesuei? Dico, quod ipsi non simpliciter dicunt esse mittendum sanguinem, sed aliquando concedunt à principio virtute benè valente, atque indicante præsente, nempe vel copia humorum cum sanguine, aut nimium materia ad pulmones fluente, quæ vt reuellatur, inhibeaturq; ne in pulmones feratur, tunc conceditur sanguinis missio.

Vnde est, quod Mesues scribit iterandam esse phlebotomiam, quia vt aliàs vobis demonstraui, reuulsio magis eleganter fit ex repetita sanguinis missione, vt quando vultis mittere sanguinem ad vnc. vj. reuellendi causa, melius est, vt eas extrahatis tribus vicibus, quàm semel. Concludamus, quod sanguinis missio raró facienda est, quia raró contingit adesse sanguinis mittendi indicans, & rariùs permittens.

A Sed quoniam cauteria spectant potiùs ad chirurgiam, quàm ad localia medicamenta, ideo inquisitione dignum est, an administrari debeant, & quibus in partibus.

Trallianus visus est omittere cauteria, quæ tamen à Paulo Aegineta, & B Auicenna probantur, sed vt breuibus rem determinemus, dicimus nos in praxi esse quam maximè in vsu, vt materia reuellatur, ideo videndum est, quemadmodum aliàs vobis significaui, quodnam sit membrum demandans, id est, vel caput, vel vterus in muliere, aut aliqua alia pars ventris inferioris.

C Rursus considerare oportet, an vlcus sit ita magnum, vt nullam amplius possit recipere curationem, an verò paruum à principio, vbi sperari possit aliquid boni. S. caput demandans sit, simulque insit aliqua salutis spes, vt materia retrahatur, inhibeaturque in pulmones ferri, adhibite ad synciput, aut ceruicis secundam vertebram cauterium ignito ferro.

D Si verò ab vtero, aut alia parte humores in pulmones ferantur, tunc facite cauteria ad crura: at in vteri mala affectione mihi magis probantur cauteria administrata in fœmoris parte domestica, quia cum ramificationes venæ cauæ insignes eò tendant, ab vtero fiet non spernenda reuulsio.

Hoc enim modo consilium Pauli est intelligendum. Atqui si vlcus magnum E fuerit, ita vt nullam sperare liceat salutem, tunc est desistendum à cauteriorum vsu, & hoc est, quod Alexander dicebat non esse miserrimos ægrotantes à morbo afflictos cauterijs cruciandos; hæc de chirurgia.

DE CVRATIONE PHTHISIS, seu tabis, per Pharmaciam.

VEnio ad pharmaciam, quæ totum respicit, aut partem affectam; si totum, idest febrem, hæc quia est passio calida, & sicca, indicat humectantia, & refrigerantia: si partem, pulmo exulceratus est, aut alia pars thoracis, sed contrahamus nostrum sermonem ad vlcus pulmonum.

Vlcus indicat consolidantia, atqui cùm in vlcere duo sint perpetua excrementa, tenue vnum, quod ichor Galeno, & cæteris medicis dicitur, crassum alterum, quod sordes vocatur, opus est vti medicamentis, quæ abstergere valeant, atque exiccare, vt abstersione sua sordi satisfaciant, & exiccatione consumere possint ichorem.

In hac instituenda curatione, mea quidem opinione, auspicandum primò ab vlcere, eique maximè attendendum, tum quòd habeat causæ principalis rationem, tum quòd sit causa sine qua non possunt reliqua curari. Addatis, quod est magis vrgens; scitis enim, quod in complicatis morbis est attendendum magis vrgenti, altero tamen non neglecto, quamuis aliquando contingat ad vrgens omnia esse dirigenda alio prorsus neglecto.

Cum igitur vlcus in pulmone prædictas habeat conditiones, & sit causa, vt homines sæpiùs intereant, illi omnino incumbendum est, sed quoniam vlcus causam habet fouentem, eam omninò eradicare oportet, hæc autem Galeno autore 4. meth. med. cap. 5. nihil aliud est, quàm humor vitiosus, seu cacochymia, vnde disputans ibi aduersus eos, qui existimabant diuturnitatem vlcerum esse causam, quod ea non possint sanari, dicebat diuturnitatem esse signum succi vitiosi, inuentionem autem eius, quod agendum est, non ex diuturnitate, sed ex vitioso succo esse accipiendam.

Addebat tria esse, quæ considerari
A debent, signum nempe, affectio, & curatio. Signum quidem est ipsa diuturnitas, affectus est succi vitium, curatio est eius euacuatio; quare curatio præsentis affectionis incipienda est ab euacuatione humoris peccantis.

Oportet igitur tunc rectè considerare, quæ nam species cacochymiæ adsit, an biliosa, acris, & mordax; an verò
B pituita salsa, aut adusta melancholia. Si adest biliosa, tunc statim ad purgans aliquod medicamentum est deueniendum, quod eam à capite, & vniuerso corpore euacuare possit; tunc enim prohibebitur fluxus ad pulmones: potestis igitur accipere in exemplo.

Pro materia biliosa pilulæ.

℞. pil. de tribus,
Cochiarum, ana drach. j.
C Diagridij optimi, gr. v.
Cum aqua rosf. fiant, pilulæ numero septem, & aurentur.

Potus.

℞. trium myrobal. vnc. ß.
Florum cord. pug. j.
Fol. scariolæ, manip. i.
Fiat decoctio secundum artem.
℞. huius decoct. vnc. iij. infunde
Rhabarbari, drach. ij.
D Spicæ, gr. v.
Facta expressione dissolue.
Syr. rosf. solut. vnc. vj.
Elect. rosf. Mesuæ, drach. ij. fiat potus.

Bolus.

℞. floris cassiæ, vnc. j.
Elect. de succo rosf. vnc. ß. fiat bolus.

Pro materia pituitosa pilulæ.

℞. pil. de hiera cum agarico,
E Arabicarum,
Aurearum,
Cochiarum, ana drach. ß.
Cum aqua bettonicæ fiant pilulę numero septem, & aurentur.

Potus.

℞. Fol. bettonicæ,
Saluiæ,

Fol.

Fol. hyssopi, ana manip. ss.
Agarici, drach. ss.
Fiat decoctio secundùm artem.
℞. huius decocti, vnc iiij. infunde.
Rhabarbari.
Agarici, ana drach. j.
Salis gemmæ,
Spicæ, ana gr. v.
Facta expressione dissolue, & fiat p.

Bolus.

℞. Diaphœnici, drach. vj.
Agarici trochisc.
Rhabarb. ana drach. ss.
Cum saccharo, quantum sufficit, fiat bolus.

Pro materia melancholica potus.

℞. Fol. fumariæ,
Melissæ,
Hyssopi, ana manip. ss.
Flor. cordial. pug. j.
Myrobal. indorum, drach. ij.
Sem. anisorum, drach. j.
Bulliant secundùm artem in sufficienti quantitate aquæ, in qua infunde.
Fol. senæ orient. drach. ij.
Rhabr. in talleolas diuisi, drach. ij.
Forti facta expressione, dissolue
Syr. M. Augustini, vnc. v.
Conf. hamech. drach. iij. aut iiij.

Bolus.

℞. Diasenæ lenitiui,
Diacatholici,
Conf. hamech. ana vnc. ss.
Cum saccharo fiat bolus.

Pilulæ.

℞. pil. indarum,
Aggregatiu.
De fumaria, ana scrup. ij.
Lapidis lazuli, gr. v.
Fiat pilulæ numero vij. aut ix. aurentur.

Facta humoris peccantis vniuersali euacuatione, duo agenda relinquuntur. Vnum est, vt humores, qui adhuc in corpore sunt, temperentur, & nullo modo in pulmones possint ferri, & si in eos ferantur nullam læsionem

A facere queant. Si biliosi sint alterātibus vtendum est bili proportionatis, vt alias, & sæpè est repetitum: si pituitosi, ac melanchonici, accipite ea, quæ possunt hos humores alterare.

Quibus ita peractis, ad secundum accedendum est, id est ad vlceris curationem; nam post humoris, qui habet causæ fouentis rationem, perfectam euacuationem, & temperiem, poterit,
B quando vlcus non est tam magnum, non obstante pulmonum motu, aliquando consolidari, & quamuis ad ipsius ablationem auferatur & febris, & macies, nihilominus egregij practicantes ad duo remedia intus suscipienda refugiunt, ex quorum vsu intentum obtinere posse contendunt.

Vnum est syrupus de testudinibus, aliud est lac vel caprillum, aut asini-
C num, curant vt singulo mane de illo syrupo offerantur ægrotanti vnc. iij. totidemq; aquæ hordeaceæ, fitque vsus per quadraginta dies, vel loco syrupi lac asininum summè probant, & mihi certè maximè vtrumque arridet medicamentum, sed magis probo vsum lactis.

Quamuis non improbarem vtriusq; assumptionem eodem die, idest mane
D offerrem lac, vesperi verò syrupum cum hac obseruatione, vt ante cibi ingestionem horæ quatuor intercederent, at inter cibum, & syrupum, seu lac essent octo horæ, ita vt dies naturalis in quatuor partes esset ad vnguem diuisus.

Atqui si ægrotantes non possint vno die vtrumque perferre remedium, lac vno die, altero verò syrupum conce-
E derem, sed hæc indicio medici curantis sæpe sunt limitanda.

Quamuis autem ab aliquibus lac muliebre, ac vaccinum tanquam omnium præstantissimum emaciatis proponatur, intelligere debetis hoc esse nutritionis causa, quia re vera lac humanum, & vaccinum in ordine nutritionis

nis primas partes obtinent.

Verùm in præsenti opus est satisfacere vtique indicationi, nempe ei, quæ ab vlcere accipitur, & quæ à siccitate corporis nascitur, quare lac illud, quod abstergendi, agglutinandi, & refrigerandi facultate pollet, est asininum, aut caprillum, magis tamen asininum.

Mesues considerans vsũ lactis caprilli in hoc casu, curabat ipsum acidum reddere, quod ita paratum miram habet facultatem extinguendi calorem præternaturalem, constringendi, & tandem consolidandi. Vnde docet modum, quo possumus ad acetositatem ducere. Legatis ipsum lib. 1. de ægritudinibus pectoris, & pulmonis cap. de phthisi.

Est tamen animaduertendum, quod vsus lactis habet suas exceptiones; nam si vel ægrotantes doleant capite, vel habeant hypochondria tensa, flatulenta, aut murmurantia, vel inflammatione, vt erysipelate, aut aliquo alio tumore affecta, inutilis prorsus est, quod pulchrè Hippocrates lib. 5. aph. 64. expressit.

Cæterùm adsunt alia symptomata præter prædicta, quæ contraindicant, ne lac exhiberi possit, hoc est, quando ægri sunt nauseabundi, vel vehementi à capite catarrho laborant: sed hæc comprehensa sunt sub aphorismo prædicto: febrientibus, & caput dolentibus lac dare malum, & quæ sequuntur.

At quamuis lac valeat ad vlcus abstergendum, non est tamen, vt desistamus ab vsu eorum, quæ maiorem abstergendi, & agglutinandi facultatem habeat, quæ cum lacte sunt exhibenda. Cum lacte etiam placet, vt mel exhibeatur, quia, vt dictum supra est, præter vim, quam habet abstersoriam, est etiam in hoc casu lactis vehiculum. Addatis, quod prohibet, ne in ventriculo coaguletur idem lac.

A Deinde saccharum simplex, vel candidum, aut violatum, aut etiam rosatum non improbarem sub forma boli, quæ præcederet per quadrantem horæ assumptionem lactis, quemadmodum etiam istud est, quod

℞. boli armeniæ orientalis,
Terræ sigillatæ, ana drach. ß.
Conseruæ violarum, vnc. ß.
Deglutiat æger huiusmodi bolum;
B deinde superbibat lac.

Vel

℞. mithridaticæ confect. drach. j.
Boli armeniæ, scrup. j.
Fiat bolus, vel loco mithridatij summopere mihi arridet theriaca, vt
℞. theriacæ, drach. j.
Sem. vrticæ,
Gossipij,
C Succini subtiliter puluerizati, ana scrup. ß.
Fiat bolus, exhibeatur ægrotanti per spatium dimidiæ horæ ante lactis assumptionem.

Placet etiam athanasia, & ambrosia, quæ solæ, vel etiam alijs admixtæ accipiantur, quia eandem habent cum prædictis facultatem adstringendi, & validè exiccandi vlcus in pulmone, quibus, vt scitis, vsus est Galenus in curatione mulieris illius Romanæ 5. meth. D med. sine vsu lactis.

Neque improbarem puluerem ex pulmone vulpis simul cum aliquo ex prædictis, vt

℞. pulueris Gali,
Pulmonis vulpis, ana drach. j.
Sacchari dissoluti in aqua farfaræ, vnc. iij. fiat confectio in tabellis.

Vel

E ℞. specierum diatragacanthi,
Pulu. Gali.
Terræ sigillatæ, ana drach. j.
Sacchari dissoluti in aqua capillor. veneris, fiat confectio.

Inter alia est mulsa, vel decoctum ex hyssopo, caricis, iride, adiantho, quo decoctionis vsu vlcus abstergitur, in

quo possumus addere syrupum de glycyrrhiza, de hyssopo, de prassio, vel de farfara, vt

℞. decoctionis prædictæ vnc iiij.
Syr. de hyssopo,
De liquiritia, ana vnc. j. misce.

Exhibeatis summo mane: his autem similibus vlcus abstergitur, & vbi abstersum fuerit, ad prædicta exiccantia deueniendum est, aut ad alia, quæ eandem habeant facultatem. Inter alia sunt

Loch de pulmone vulpis.
De pino,
De caulibus.

Vel sic potestis medicamenta ad boli formam parare, vt

℞. loch de pulmone vulpis, drach. j.
Radicis symphiti, seu vt aiunt, consolidæ maioris subtiliter puluerizatæ, ad scrup. ij.

Fiat bolus, & exhibeatur per horas quatuor ante cibum.

Vel sic.

℞. pulu. consolidæ, drach. j.
Conser. ex capill. ven. vnc. ß.
Loch de pino, drach. ß.
Misce, & fiat bolus.

Frequens etiam vsus terebinthinæ probatur; hæc sunt medicamenta pro vlcere tum abstergendo, tum exiccãdo, ac consolidando, ad cuius ablationem sperare licet, fore vt inde auferatur, & febricula, & macies, quæ nisi prædictis cedant remedijs, casus iam deploratus est.

Verum est, quod nonnulli addunt localia quædam ad abstergendum, & exiccandum, de quibus cap. de asthmate, & peripneumonia egimus. Non desunt apud authores infinita propemodum medicamenta, quæ eiusdem sunt generis, & per vos videre, & probare poteritis.

Volo hoc loco aliquos recensere, qui tabidi confirmati, & à medicis pro mortuis habiti, leuibus tandem medicamentis valetudinem recuperarunt. Vnus inter alios à Francisco de Taraza curatus fuit sola assumptione pulueris illius famosissimi Gali appellati, qui propter authoritatem compositoris, & inuentoris id nomen obtinuit. Is autem eo puluere vtebatur singulo mane ad drach. ij. cum syrup. de liquiritia, & saccharo, ex quo fuit phthisicus tabe quasi consumptus ab hoc morbo liberatus. Legatis librum, quem Philonium appellant, cuius author est Franciscus Velasca lib. 5. cap. 11. de puluere Gali.

℞. cap. pap. albi, drachc. x.
Gummi arabici,
Amyli,
Tragacanthi, ana drach. iij.
Sem. portulacæ,
Maluæ, ana drach. vij.
Rof. rubr.
Succi liquiritiæ, ana drach. iij.
Penidiarum ad pondus omnium, fiat puluis subtilissimus. Dosis sit à drach. j. ad drach. ij.

Mesues lib. 2. cap. de phthisi inter alia medicamenta adeo celebrat saccharum rosatum vnius anni, vt ipsius virtutem admirabilem in hoc casu ad cælos vsque extollat, ex cuius frequenti, & continuo vsu plures tabidi restituti fuerunt.

Sed legatis Auicennam fen. 10. lib. 3. tract. 3. cap. 3. vbi videbitis mulierem tabidam deploratam & marasmatam, quæ ex longo sacchari rosati vsu, fuit non solùm perfectè curata, sed etiam egregiè impinguata.

Refert doctissimus Montanus in quodam suo consilio se phthisicum, qui singula die expuebat duas scutulas puris, perfectissimè liberasse à morbo solo saccharo rosato, cuius tantam copiam comedebat, vt quasi solo saccharo victitaret.

Franciscus Valleriola lib. 5. suarum obseruationum scribit se solo vsu sacchari rosati plures phthisicos liberasse. Cæterùm à neotericis proponitur tamquam secretum quoddam syrup. de hedera

hedera terrestri, quem hunc in modum componunt.

℞. succi, aut aquæ hederæ terr. lib. ß.

Sacchari optimi, vnc. iiij.

Decoquantur ad spissitudinem syrupi. Dosis sit, drach. iij. cui præcedat, vnc. j. sacchari rosati annum non excedentis: & hæc de medicamentis.

DE CVRATIONE PHTHISIS, seu tabis per victus rationem.

Veniamus ad victus rationem, quę eadem ferè est, ac illa, quæ febribus hecticis competit. Sunt tamen quædam particularia notatu digna. Nam Auenzoar lib. 1. theisir tractatu 11. cap. 2. scribit proauum suum frequenti vsu panis benè fermentati, cum oleo oliuarum tabidos egregiè curasse.

Benedictus Victorius pulcherrimum ferculum proponit mane, & vesperi ægrotanti concedendum, ex cuius vsu plures sanasse scribit: componitur autem hunc in modum.

℞. carnis testudinis nemoralis lib. ij. coquantur in aqua vngulæ caballinæ deinde optimè contundantur, & dissoluantur in iure pulli, cui adde

Lactis amygdalarum dulcium.

Emulsionis seminum melonis.

Fisticorum, ana vnc. ij.

Farinę amyli, vnc. ß. omnia ad ignem agitentur, quousque perfectè cocta fuerint; demum addatur sacchari candidi albi, vnc. ij. patienti, vt ferculum in prandio, & in cœna exhibeatur, ad lib. ß.

Aliud propono vobis, quod est admirabilis operationis.

℞. limacum nemoralium, mundatorum ab omnibus mucaginibus, lib. j. Herbæ vngulæ caballinæ benè trituratæ, vnc. ij.

Lactis vaccini, à quo nondum sit extractum butyrum, lib. ij.

Bulliant omnia vsque ad perfectam

A limacum coctionem, deinde addatur optimum saccharum, & istud condimentum offeratur ægrotanti ad libitum ad comedendum mane, aut vesperi ad cœnam.

Caro cancrorum fluuiatilium summè valet, & magis si cum lacte decoquatur ad hunc modum.

℞. caudarum cancrorum fluuiatilium, lib. j.

B Lactis vaccini, vel ouini, lib. iiij.

Bulliant vsque ad consumptionem medietatis lactis, deinde caudæ optimè contundantur, & cum optimo lacte dissoluantur, cui adde

Farinæ hordei,

Amyli, ana pug. j.

Lactis amygdalarum dulcium, vnc. iiij.

Vitelli oui recentis, num. j.

C Sacchari albissimi, vnc. iiij.

Misce, & propè ignem maneant vsq; ad veram coctionem, deinde mane, & vesperi pro cibo ægrotanti offerantur. Est & aliud restaurativum à me cum fælici successu probatum, vt

℞. pulpæ pectoris caponis, lib. ß.

Amygd. dul. mund.

Pistaciorum,

Nucleorum pini infusorum in aqua

D rof. ana vnc. ij.

Pulpæ passul. corinth. in vino calido infusarum, vnc. ij.

Conf. saluiæ,

Borraginis,

Buglossæ, ana vnc. j.

Specierum diamarg. frigid.

Lætificantis,

Diarhodonis abbatis,

Diapliris arcontici, ana drach. j.

E Quatuor sem. frig. ma. ana vnc. ß.

Sacchari candidi, vnc. j. ß.

Sacch. albi opt. lib. j. ß.

Reformentur morselli, & aurentur secundùm artem.

Aliud.

℞. pulpæ caponis,

Pect. perdicis, ana vnc. ß.

Nucleorum pini,
Pistaciorum in vino madidorum,
quod generosum sit, ana drach.ij.
Amygd. dulc. vnc.j.
Cinnamomi,

A Caryophyllorum,
Nucis muscatæ, ana drach.j.ß.
Sacchari quantum sufficit, fiant morselli: dosis sit ad vnc.j. aut. ij. Reliqua habetis in tractatu de febribus hecticis.

DE PALPITATIONE CORDIS.

CAPVT QVINQVAGESIMVM QVINTVM.

Exactis pulmonum, & capacitatis thoracis morbis, succedit affectuum nobilissimi omnium, ac præstantissimi visceris disceptatio, cuius cum duo affectus præter naturam cordis à Rasi, & omnibus authoribus
C
enarrentur, nempe palpitatio, & syncope, primùm de palpitatione, deinde de syncope sermonem habebimus.

Hoc nomen palpitatio Græcè παλμὸς vocatur, & παλμὸς καρδίας, sed vt rem perfectè intelligamus, scire est opus antiquos nomine cordis appellasse etiam os superius ventriculi, quemadmodum Galenus docet 4. aph. 65. Hinc est, quod quædam morborum nomina ad
D
cor spectare videntur, cum tamen ad os superius ventriculi pertineāt, quemadmodum est καρδιακὴ, καρδιαλγία, καρδιωγμὸς, de quibus suo loco.

Sed παλμὸς est affectio adscripta cordi, quam palpitationem nostrates vocant, de cuius quidem essentia agendum est, vt postea videre possimus, an sit cordis affectio propria. Hanc affe-
E
ctionem nonnulli, & præcipuè Auicennas, & Arabum sectatores appellarunt tremorem cordis.

Duplicem reperio apud Galenum præsentis affectionis definitionem; vna est lib. 2. de causis sympt. cap. 2. quod palpitatio sit dilatatio præter naturam in parte aliqua corporis. Secunda est lib. de conuulf. tremore, palpit. & frigore cap. 4. quod palpitatio sit quædam distensio, & subsidentia præter naturam.

Ex vtraque definitione facilè vnusquisque vestrum cognoscere potest partes, quæ patiuntur palpitationem, idoneas esse debere ad dilationem, alioquin non possent dilatari; nec tamen manent semper in eadem dilatatione præter naturam, sed statim subsident, vt 4. cap. lib. de rigore scriptum est, quaproptcr erit dilatatio, & subsidentia partis alicuius præter naturam continua.

Sunt autem partes hæ, Gal. authore præcitato loco, ea quæ in se canitatem habent, aut mollia sunt, adeo vt in ipsis sinus aliquis fieri possit. In primo censu cor adest, quod duplicem habet cauitatem (relinquo modò disceptandum, an arteriæ, aut venæ palpitare possint nec ne, quod habeant canitatem) & duplici cauitatis causa palpitare potest.

In secundo autem ordine sunt partes molles, vt cutis, & musculi, intra quas potest occludi materia. Hæ omnes palpitare possunt, quemadmodum est ventriculus, vesica, vterus, intestina, septum transuersum, vt Galenus ait 2. de causis symptomatum cap.2. Addit idem arterias, & cor palpitationem pati, quę sit motus ab eorum pulsatione diuersus.

DE CAVSIS PALPITATIONIS cordis.

Causa palpitationis, eodem Gal. docẽte præcitatis locis est crassus & vaporosus spiritus, cui non fit transitus, quẽ colligi oportet in cauitate non admodum exigua, vt distensio sensibilis fiat, ex quibus luce clarius apparet non rectè palpitationem ab Arabibus fuisse appellatam tremorem.

Nam etsi conueniat cum tremore ratione vitiosæ motionis; nam ambo sunt vitiosi motus; differunt tamen inter se essentia partis motæ, & causæ ratione. Essentia quidem, quia motus tremulus est pugna inter membrum, & virtutem mouentem, vt aliàs demonstraui; palpitatio est motus factus à flatulenta, aut vaporosa materia exitum quærente: partis motæ ratione, quia in tremore mouentur partes destinatæ motui voluntario, quemadmodum sunt manus, caput, brachia, crura, & id genus.

Vnde Galenus 4. cap. lib. de rigore, tremore, & palpitatione dicebat, motiones, quæ trementibus membris eueniunt totius membri sunt motus, quod interim deorsum quidem vergit, tursus autem ad superiora fertur; sed membrum, quod in palpitatione mouetur, dilatatur, atque statim subsidet; at idem certè non est, neque dilatari cum eo, quod sursum ferti, neq; contrahi cum eo, quod est deorsum vergere.

Nam quæ sursum, & deorsum feruntur, priori relicto loco, in alium transeunt, quç autem dilatantur, & contrahuntur veterem sedem conseruantia, partim ambientem regionem occupant, partim relinquunt, ita vt proprium trementium partium sit per motum mutare locum non secundùm sui totum, sed secundùm aliquam partem, nempe illa, quç mouetur, mutat locum, dum eleuatur.

Succedit, quòd tremulus motus, etsi inuoluntarius sit, non tamen fit sine voluntate: quia dum membrum, quod motu tremulo agitatur, quietum est, nunquam tremit; at quando quis à loco, vbi quiescit, vult ipsum remouere, statim fit tremulus motus; quare non est sine voluntate, at motus palpitationis fit absque vlla voluntate, nobis inuitis.

Sed dicet ingeniosus, quispiam, quando musculus vnus, aut plures, qui motui alicuius membri sunt præfecti, palpitant, ducunt secum totum membrum, tunc procul dubio membrum mutat locum, vel igitur dicendum est, in palpitatione partes mutare locum, aut quod motus tremulus fiat absque voluntatis opera, quod est contra determinata.

Huic obiectioni Galenus respondet lib. de palpit. & rigore, cap. 4. dicens aliud esse considerare musculum palpitantem, & aliud membrum motum à musculo: dum musculus palpitat, mouetur motu elationis, seu extensionis, & concisionis, quia eleuatur, & concidit, qui dum eleuatur, attollit membrum, dum concidit, relinquit ipsum deorsum cadere.

Et quemadmodum motus musculi est motus palpitationis, ita è contra, motus membri non est motus tremulus, sed est motus præter naturam ipsius membri sequentis, violentia motum musculi perperam affecti, cuius termini extremi sensibiles sunt, hoc est, proprias habent circumscriptiones.

At in tremulo motu res non ita est; nam vno motu incipiente, contrarium ipsi coniungi deprehendes, ita vt ad superiora latio motum deorsum excipiat, hanc autem lationem sursum motus, qui deorsum tendit, impedit, ita vt vterque motus sit imperfectus, & ab altero impeditus.

Nam grauitas deorsum, natura, seu facultas sursum efferre membrum tentat, ita vt nullus tãgat perfectè sensibiliter

liter vtriusque motus terminos.2. de
causis sympt. cap. 2. Galenus scribit
membrum, quod à musculo mouetur,
non extendit, neque flectit, quod no-
ratione digna sit flexio, aut directio
ipsius.

Concutitur autem quodammodo
huc, atque illuc, quoad musculus pal-
pitare cesset ad eum sanè modum mo-
tu facto, quo in tremore, in hoc solùm
differente, quod fiat per magna inter-
ualla, tremor verò per exigua. Vnde
videtis motum palpitationis non solùm
differre ratione subiecti, sed modi mo-
tus ipsius.

Ceterùm differunt ab inuicem in re-
latione ad causam efficientem; nam pal
pitationis causa est aliquod, quod exi-
tum quærit intus inclusum, vel est fa-
cultas naturalis, qualis in arterijs repe-
ritur: non est dicendum esse faculta-
tem, quia semper, & eodem mouetur
modo, ergo sequitur, quod sit (vt in-
quit Galenus loco citato) vel succus,
aut aerea quædam substantia.

At quod sit succus, repugnat palpita
tionis generationi, motus aut solutionis
celeritas; nam illicò fit, & statim desinit,
in qua celeritate, nec succus generari,
aut dissolui potest, ergo sequitur, quod
sit aerea quædam substantia, quæ vel
tenuis sit, vel crassa, & halituosa: non
est tenuis, quia statim dissiparetur, ne-
que perduraret, ergo sequitur, quod
sit crassa, & halituosa, & in tali notabi-
li qualitate in eo loco, in quo est colle-
cta, vt partem inflet, attollatque
quousque fuerit trusa, atque extra
pulsa.

Quidue simile contingit, vt eue-
nit in bullis, in quibus succi colligun-
tur, qui agitati à bullis protrunduntur;
in hoc tamen differunt, quod bullæ
rumpuntur; at cutis, & partes illæ, in
quibus est subtus collecta materia, quæ
attollitur, atque inflatur, vbi resoluta
est halituosa illa materia, tunc conci-
dit.

A Causa verò tremoris est naturæ lan-
A guiditas à grauitate membri debilita-
ta; nam membri grauitas deorsum ten-
dit, natura cadere non permittit, qua-
re causa efficiens tremoris est pugna
inter membrum, & naturam. Ex his igi-
tur omnibus luce clarius constat palpi-
tationem non esse motum tremulum:
hæc de tremore.

Nunc veniendum est ad cordis pal-
B pitationem, de qua inquiremus, quid
illa sit, ad cuius rei claram euidentiam,
scitu dignum est cor considerari du-
pliciter, vel vt est instrumentum, vel vt
est pars similaris.

Si primo modo, tunc ipsius actio est
dilatatio, atque constrictio, quæ pul-
satio appellatur. Si secundo modo est
transmutatio sanguinis, & aeris in na-
turam spiritus vitalis.

C Cùm igitur versemur circa cordis
palpitationem, quam scimus referen-
dam esse ad symptoma, vel erit actionis
ipsius vt similare, vel vt organicum
membrum, non primo modo, quia in-
temperies est morbus proprius partis si-
milaris, erit igitur actio læsa cordis, vt
est membrum organicum, quod conti-
nuò mouetur motu diastoles, & sistoles.

Verùm omnis actio tripliciter lædi
D contingit, vel ablatè, aut diminutè, vel
vitiosè, palpitatio non est motus aboli-
tus, quia motus abolitio est syncope,
saltem vt monet rectè Capiuaccius,
diminutus autem est lypothimia, vt
suo loco videbimus, ergo sequitur,
quod sit deprauatus motus cordis,
quia mouetur alio modo, quàm de-
beret.

Sed audio quendam dicentem, siue
E motus palpitans cordis verus sit palpi-
tatiuus, siue similitudine quadam, vide-
mus ipsum esse tardum, & rarum, vt ex
Galeno colligere licet lib. citato cap. 4.
quod supra dictum est, quando compa-
rauimus motum tremoris cum motu
palpitatiuo, ideo videtur potiùs ad di-
minutum, quàm ad deprauatum mo-

tum

tum, pertinere.

Obiectioni huic satisfaciemus primò, quia Galenus in vniuersum comparat motum palpitationum cum motu tremoris, ideo dicit ipsum adeo tremulum, ac frequentem esse, vt vix agnosci queant eius termini.

Palpitatiui autem motus termini sensu ipso deprehenduntur; ideo rarior quidem est, tardiorque, atqui si comparetur motus ille palpitatiuus cordis cum motu diastoles, & sistoles, est longè frequentior, & velocior, quare magis ad motus deprauationem, quàm ad diminutum motum accedere existimamus.

Rursus Galenus 2. cap. de causis symptomatum 2. loquens de hoc motu cordis palpitatiuo dicebat eum esse diuersum à motu dilatationis, & constrictionis ipsius cordis, & arteriarum, nempe alium esse hunc motum à motu cordis, si igitur est alius, sequitur, quod eodem tempore sint duo motus cordis, palpitatiuus videlicet, atque pulsatiuus.

Vnde non videtur dicendum hunc motum esse deprauatum, quemadmodum dicimus conuulsionem esse motum musculorum deprauatum, quia idem est motus conuulsiuus, & voluntarius, quo ad modum, quia in omni conuulsione, atque in motu voluntario musculus contrahitur ad suum principium secum ducens membrum illud, cui est insertus.

Est autem deprauatus, quia fit à causa præter naturam mouente priùs voluntatem, ita vt nihil sit aliud, quàm motus musculi contractiuus inuoluntarius; vnde causæ efficientis respectu dicitur deprauatus. Motus autem palpitatiuus cordis est alius, vt ait Galenus à pulsatiuò, quia cor non mouetur diastoles, & sistoles motu; quare vix videtur posse dici motus deprauatus.

Sunt, qui existiment dicendum esse

A cor nimium, quàm par sit, dilatari, & ratione dilatationis huius dici motum deprauatum dicuntque duplicem esse motum palpitatiuum.

Vnus est, quando cor mouetur, seu dilatatur ad modum vtris; nam dilatatur, quia repletur, constringitur quia euacuatur, quemadmodum faciunt vtres, vbi replentur vel olio, vel vino, aut aliqua simili materia, & huiusmodi

B motus est à toto genere præter naturam.

Alter verò est, qui instar follium repletur, nempe quando dilatatur, trahit ad se materiam, non secus atque faciant folles, dum dilatantur, quia aerem trahunt: & hæc est præter naturam quidem, sed non à toto genere.

In hac vtraque attractione dilatatur nimis cor, quàm par sit, hinc est, inquit

C Altimarus, quod motus cordis sit tardus, atque rarus, & quamuis pulsus cordis, & motus palpitatiuus inter se diuersi sint, eò quòd pulsus fiat à facultate cordis, palpitatio verò à causa præter naturam; euenit tamen hunc fieri à morbifica materia, (siue flatus aut halituosa materia fuerit) intus cordis cauitates contenta, exitumque quærent, ac virtutem cordis expultricem

D proritante, ita vt vel tardè nimis, aut velociùs, quàm par sit, moueatur.

In qua quidem expulsione contingit alium motum fieri à pulsatione, quæ cum fiat ab eodem corde, necessarium est, vt pulsatiuus motus deprauetur, saltem quia impeditur ipsius rhythmus, & ordo à materia illa exitum quærente, & à cordis virtute expultrice protrusa, atque inordinatè sese hinc in-

E de agitante.

Non secus obseruamus in cute, quando flatus subtus est contentus, dum cutem agitat, ac motu concutit; si ipsa cutis esset in continuo motu, quemadmodum est cor, tunc læderetur motus ipsius ordinarius, non secus contingit in palpitatione cordis.

Erit

Erit igitur palpitatio cordis sympto-ma in genere motus cordis deprauati, qui motus aliquando tardus est, aliquando velox, & frequens, adeo vt tremere cor videatur, vnde Arabes similitudine quadam tremorem cordis appellarunt, & idem Galenus 4. aph. 65. dicebat in corde euenire quandam indispositionem, in qua cor mouetur motu simili palpitationis.

Sæpe verò adeo vehementer mouetur, vt thoracem non modò concutiat, verum (vt inquit Galenus) ipsum rumpat, & costas afficiat; hinc Arabes saltum vocarunt, quare & sua capita inscribunt de palpitatione, tremore cordis, & saltu.

Hæc quidem affectio tribus modis considerari potest, vel vt est motus prauus, & tunc est symptoma virtutis naturalis motricis: vel vt habet naturam rei contristantis, & dicitur rationem habere symptomatis virtutis sensitiuæ. Vel consideratur, vt dispositio, qua motu præternaturali cor mouetur, & tunc erit, vel ægritudo, aut saltem ægritudinis causa.

Præterea hæc cordis affectio præter naturam multas patitur diuisiones; nam vel est continua, aut intermittens, vel periodica, vel absque ordine repetens, vel est recens, aut antiqua, vel est sensibilis solùm ab infirmo, vel etiam à medico manum thoraci adhibente, aut pulsui ad carpum; aliquando etiam percipitur sonus quidam, quemadmodum si cor nataret in aqua.

In huiusmodi palpitationis differentia, quæ à Galeno cum sonitu vocatur, animaduertit Forestus 7. lib. obs. 1. ad scholion in vulnerato quodam ad scapulam sinistram vulnere intus thoracem penetrante, se obseruasse palpitationem, in qua cor tantùm strepitum faciebat, vt non modò ab illis, qui erant in eodem cubiculo perciperetur, sed etiam ab ijs, qui extra domum transibant, si præcipuè ostio aures admouis-

A sent, quod à nullo alio animaduersum est.

Legitur etiam apud Fernelium cap. de palpitatione, quãdoq; se animaduertisse hunc affectum vicinas costas thoracis effregisse, sæpeque eas, quæ supra mammam sunt, de propria sede depulisse; sæpè etiam arterias dilatasse, vt in aneurismate; quam palpitationis speciem Galenus appellauit palpitationem

B cum signo.

Verùm non est hæc species palpitationis, quam Galenus vocauit cum signo, sed illa, in qua cor mouetur in sua capsula, vbi multa aqua continetur ea ratione, quemadmodum si lapillus proijceretur in aquam. Cæterum alia palpitatio est sine febre, alia cum febre. Tandem vna est per essentiam, alia verò fit per consensum.

C

DE CAVSIS PALPITATIONIS cordis.

Veniamus ad causas, in quibus quidem recensendis nonnulla etiam de modo, quo fit, adducere poterimus. Causa immediata, & proxima est talis, qualis in vera palpitatione, acris nempe, crassus, nebulosus, &

D flatulentus humor, seu (vt melius dicam) spiritus in cauitate cordis existens, & exitum quærens.

Quæ materia si perspirare nequeat, ipsum cor dilatare facit, atque inflare, vbi autem foras extrusa fuerit, tunc cor concidit, dum autem natura id, quod collectum est, grauansque, ad expellendum se accingit, maiori impetu aggreditur; si nihil primò profecit, tunc

E in illa expulsione, quam facit, sequitur motus inordinatus, velox, creber, & veluti tremulus, aut saltans.

Quare immediata causa est materia, quæ hunc in modum mouetur. Hic autem flatus suas causas & ipse habet, quæ possunt ipsum cumulare, vt temperamenta frigida, regiones, ætates, anni

anni tempora, vita otioſa, temulentiæ, cibi frigidi, & flatulenti, & id genus.

Dum autem hoc motu præter naturam mouetur cor, vel in capſula eius copia aquæ eſt collecta, vel non: ſi primo modo, vocatur palpitatio cum ſigno, quia cor in aqua mouetur ſtrepitum faciens, qui humor motum impedit, quo minus cor attolli poſſit.

Vnde Galenus dicebat mirum eſſe non debere, ſi tanta copia humoris aquæ colligatur in pericardio, ita vt vix cor moueri queat, quando igitur cumulata eſt inſignis aquæ quantitas in pericardio, intuſq; copia flatulentæ materiæ, vel alicuius alterius humoris contenti, vt cor dilatet, tunc efficitur illa fortè omnium peſſima palpitatio, quæ eo loci cum ſigno manifeſto à Galeno appellatur.

Sed curioſiùs nimium quàm par ſit, & res præſens exigit, inquirunt non nulli, an re vera aqua contineatur ſemper in corde? quidquid dicant de aqua hac, quod humectet cor, ne in motu exiccetur, ſed ſimul cum humectatione refrigeretur.

Si vultis me verum fateri, Galenus lib. 6. de part. vſu, videtur contrariam habuiſſe ſententiam; nam dicebat pericardium factum eſſe tantæ capacitatis, vt cor poſſit liberè dilatari, quod ſi concedimus tanquam verum, vbi aqua continetur, ibi impedimento potiùs eſſet dilatationi cordis.

Huic adde, quod ſi cor hanc aquam continere deberet ad ſui refrigerationem, aut humectationem, vt aiunt, in omni corde adeſſet huiuſmodi aqua; eſſet enim prædicatio de omni, & ſecundum quod ipſum; nam vbi adeſſet cor, ibi aqua, alioquin non ſpectat ad cordis conſtitutionem, vt cor eſt.

Nec poteſt dici, quod ſit aqua neceſſaria in tali animali, vt pote in homine, quia Galenus ſupra ſcribit pericardium eſſe tantæ capacitatis, vt motui dilatationis cordis ſatisfacere poſſit.

A Succedit, quod ea, quæ à natura facta ſunt, vt moueantur perpetuò, non egent alterius adminiculo; nam motus cordis perpetuus eſt non egens illa aqua excrementitia ad ſui ſuffragium.

Addatur, quod cor ex illo motu perpetuo, & ſuo maximo calore aquam ita calefaceret, vt inde calefacta maiorem excitaret caliditatem, quare concludendum videtur aquam hanc non
B eſſe neceſſariam.

Columbus lib. 15. ſuæ Anatomes ſcribit ſe quendam obſeruaſſe, qui ſine cordis inuolucro diu vixerat; ſed dicetis, quomodo igitur Galenus 5. de locis affectis cap. 2. ſcribit tantam aquæ ipſius copiam in pericardio cumulari, vt inde fiat palpitatio prædicta?

Vt dicam, quod ſentio, arbitror
C aquam contineri in viuis hominibus in pericardio, illis præcipuè, qui in rebus non naturalibus delinquunt, & compotationibus, & vini potui copioſè indulgent, quique malè affecto ſunt thorace in quibus fiunt palpitationes prædictæ.

At in his, qui boni ſunt habitus, rectamque victus rationem non negli-
D gunt, nullam, aut pauciſſimam aquam in pericardio contineri putamus. Multis ab hinc annis memini me poſt mortem ſecuiſſe cadauer matris cuiuſdam Senatoris, in cuius corde nulla fuit inuenta copia aquæ, capſulaque cordis exiccata tota apparebat, neq; id fuit ratione morbi, quia diu ſana vixit ad octuaginta vſq; annos, breuique tempore à febre interempta eſt.

Sed quoniam ſupra dictum eſt cor in
E palpitatione repleri, non ſecus atque faciant vtres, nec non follium in modum, Capiuaccius ſcribit priorem eſſe veram palpitationem, alteram verò minimè, ſed eſſe motum ſimilem palpitationi.

Proinde cenſet ad faciendam primam ſpeciem non eſſe opus attractri-

ce, hoc est nihil attrahi ad cor, sed solummodo ipsum dilatari à materia extranea replente, indeque sequi motum dilatationis: in illa verò, quam ipse appellat non veram, quia cor dilatatur nimis, hinc sua nimia dilatatione attrahit ad se materiam.

Ita vt in priori attractrix cordis nullam habeat læsionem; in secunda est attractio cordis læsa, atqui ex priori in vtraque afficitur, quia cum cor secundùm vnam, vel vtramque cauitatem à materia quæcumque illa sit, fuerit læsa, insurgit ad expellendum, quidquid lædit.

In hac Capiuaccij doctrina adest veritas quidem; sed ex parte est deceptio: veritas est, quod cor repleri potest extranea materia absque quod ea attrahatur, quando scilicet intemperatum est ad frigiditatem, debileque factum, facilè à partibus recipit, quod quidem contingit in hypochondriaca passione, à qua eleuantur flatus, & halitus in ventriculis cordis palpitationem hanc facientes.

Succedit, quod nimia copia sanguinis, vel laudabilis, aut corrupti potest cor palpitare, dum in corde colligitur nulla facta ab ipso attractione; potest tandem varia materia colligi in ventriculis cordis quemadmodum sunt lapis, vermis, & huiusmodi.

Cæterum cor, quando vergit ad caliditatem, tunc nimia caliditate tantum trahit sanguinem, vt fiat palpitatio, de qua Galenus loquutus est, 5. de locis affectis cap. 2. quam sæpè de repente euenire conspicimus in sanis, & iuuenibus, cuius singulare remedium est sanguinis missio.

Existimarem etiam posse fieri hanc palpitationem à materia torrida biliosa, alias euacuari solita, ad arterias cordis effusa, inde ad cor attracta; quare ambæ istæ palpitationes veræ sunt, sed vna ab intemperie cordis frigida, alia fit à calida, & in vtraque virtus ex-
A pultrix aliquo modò est læsa, quia conatur expellere, quod aggrauat.

Atqui deceptus est quam maximè Capiuaccius, dum palpitationem illam, in qua attractiua læsa est, dicit eam esse, quam Galenus 4. aph. 65. proposuit, quandoquidem eum non palpitationem, sed motum similem palpitationi esse dixit crebrum, ac velocem valdè, qui facultatem vitalem maximo
B incendio laborare facit.

Dicamus igitur duplicem esse palpitationem per essentiam, vnam, in qua materia est in ventriculis cordis; aliam in qua existit in pericardio. Prior adhuc est in duplici differentia, alia quæ fit ab intemperie frigida cordis, alia à calida.

Secunda verò ea est, quæ fit à materia contenta in pericardio, quæ etiam
C multiplex esse potest, prout causa est diuersa; nam vel est aqua, in qua cor percipitur moueri cum aliquo strepitu, vt si quis lapillum in aquam proijceret, vt pulchrè ait *Christophorus à Veiga*; vel tumor aliquis durus in prædicta cordis capsula existens, vel humor quidam veluti mucosus, qualis in pustulis illis, quas hydatidas appellant, continetur, & de huiusmodi palpitationibus Gale-
D nus loquutus est 5. de locis affectis cap. 2.

Sed vt concludam, palpitationis causa alia est interna, alia externa; interna causa est intemperies tum frigida, tum calida cum materia, vt audiuistis, quamuis aliqui velint etiam sine materia, ex qua cor infirmum, & imbecillum redditur, altera verò interna est diuersa illa materia contenta in pericardio.

E Externæ verò sunt, vt ait Auicennas, solutio continui, morsus feratum, aer pestilens, veneni alicuius potio, esus fungorum, tandem animi affectiones, vt est inter alias spes magna, aut timor vehemens, & huiusmodi, sed iam videamus signa.

DE SIGNIS PALPITATIONIS cordis.

SIgna affectionis huius desumuntur, primùm ab ore ægrotantis, ab actione pulsifica læsa, & à symptomatibus, at causæ indagandæ sunt, si externæ fuerint, ab ipso ægrotante, si internæ, rationali quadam coniectura.

In primis igitur ægrotus conqueritur, quod sentiat motum cordis diuersum ab ordinato, & consueto suo motu, aliquando conqueritur de difficultate quadam respirandi, ac si maximam respirandi necessitatem habeat, quemadmodum si suffocaretur; medicus etiam admouens manum ipsi thoraci, atque carpo percipit pulsum frequentem, & inordinatum admodum, aliquando etiam celerem.

Nonnunquam obseruatum à Galeno est motum hunc cordis adeo violentum fuisse, vt costas à sua sede depulerit, aliquando etiam adnotauit maximum tumorem in arterijs iugularibus, quem aneurisma vocant: sed huiusmodi signa sunt deploratæ palpitationis: in aliquibus palpitationibus non rarò vestes circa thoracem, & collum moueri videntur ad motum cordis, & arteriarum.

Causæ ad hunc modum inuestigantur, si fuerit flatulenta materia, tunc accessiones citò veniunt, & vt inquit Galenus, citò resoluuntur, idque ab his, quæ nocent, & iuuant cognosci poterit; nam si flatum discutientia iuuant, signum est adesse flatum, quod etiam ab ætate, anni tempore, ànteacta vita non difficili negotio conijcere poteritis. Addatis, quod sæpè genæ tumore afficiuntur, adestque oculorum obtenebratio, & sibilus aurium.

Intemperies autem calida cognoscitur à pulsus frequentia, & celeritate, deinde à respiratione, quia cupiunt magnam facere respirationem, delectantur etiam aere frigido; è contra vix

A perferre possunt caliditatem aeris; quasi ab ipso attracto suffocari videantur.

Succedit, quod per exufflationē aerem calidum expirant. Deinde discurrendum est per capita vniuersalia, vt inde coniecturam veriorem elicere possitis, nempe per corporis habitum, ætatem, regionem, exercitium, præteritam vitam, & huiusmodi.

B Intemperies frigida, quam vera palpitatio sequi consueuit, ab ipso pulsu cognoscitur, qui rarus, & tardus est, neque in hac tanta necessitas respirandi adest, vnde ægrotantes aliqui, licet suffocari metuant, tamen magis gaudent aere calido, nullam sitim habent, neq; admodum irascuntur, respiratio tarda

C est, & rara. His addatis prædicta capita, circa quæ discurrentes deuenietis in veram causæ cognitionem.

Cæterùm si simul cum aliqua grauedine cordis hæc contingant, iam dicatis adesse humorum copiam. Quod si ab aqua in pericardio eueniat, percipitur motus ille, quem facit cor in aqua, qui est similis motui à lapillo proiecto in aquam.

Tandem si tumor aliquis in pericar-

D dio adfuerit, tunc palpitatio continua est, sæpè æger febrem patitur, & quod magis est sine causa manifesta emaciatur, ac denique tabidus efficitur; hæc do signis.

DE FVTVRO EVENTV palpitationis cordis.

E CVm palpitatio, vt plurimùm à flatu fiat, videtur non multo negotio curari posse, nihilominus à quacunque proficiscatur causa, semper est magnus morbus ratione partis excellentiæ, cui contingit, ideo non est negligenda ipsius curatio à principio.

Nam si augeatur, aut diutius perduret affectio, ad syncopem permutatur, & tandem ad mortem, eamque repen-

tinam ob consequentem virtutis vitalis imbecillitatem.

Euentus igitur potest pręsentis affectionis prędici à symptomatibus, à causis efficientibus, à magnitudine, ac tandem ab habitu corporis, cui contingit: primò quidem à symptomatibus, nam si quis sępè in lipothymiam, vel animi defectum incidat, periculum est, ne morte repentina moriatur, & eo periculosius est, si in syncopen cadat, quę, vt suo loco audietis, solet terminari ad mortem.

A causis efficientibus deinde pręsagium accipere potestis; nam si materia flatulenta sit, fiatque per consensum, facilis erit curatio. Si intemperies sit frigida cum materia crassa, difficilior longè ad curandum erit. Si calida, & cum materia biliosa retorrida, aut maligna, lethalis est, vt plurimùm; atqui si fiat à sanguinis copia, sola sanguinis missione corroboratur cor.

Magnitudo etiam, eiusque vehementia quid possit, nobis ostendit; nam vbi adeo vehemens est, ita vt costę è suis locis exeant, aut aneurisma ingentis magnitudinis circa colli arterias iugulares appareat, casus in angusto admodum est.

Si deniq; palpitatio eueniat infirmo, aut conualescenti ex infirmitate, pręcipuè cum prauo symptomate, aut languore virium, terminabitur ad mortem: at quoniam sępè hominibus euenire solet, qui quadragesimum annum, vel quinquagesimum attingunt, si præter hanc ętatem etiam senioribus superueniat, casus admodum difficilis erit; periculum enim est, ne ægrotantem ad mortem ducat.

Consueuit etiam palpitatio ijs euenire, qui melancholiam hypochondriacam patiuntur, & quibus iecur à liene expurgari perfectè non potest, at qui iuuenes sunt, aliquo tempore perdurant, tandem nullus, aut paucissimi re periuntur, qui ad senectutem peruenire possint, quia omnes moriuntur in consistente ætate.

DE CVRATIONE PALPITAtionis cordis, per victus rationem.

Quemadmodum huiusmodi affectio vel vt semper, vel vt plurimùm à materia flatulenta, crassa, & nebulosa contingit, ita quoque hoc habet, quod faciat paroxismum, qui non admodum duret, quamuis valdè ægrotantes cruciet; ideo opus est curationem instituere, quæ debetur paroxismo, & toti affectus decursui.

In paroxismo opus est vti reuellentibus, & flatum retrahentibus, vt sunt frictiones ad crura, ac cucurbitę fœmoribus applicatæ. Non erit ab re suffumigia quædam parare ex violis, & modico belzoini, deinde lintea, quibus frictiones fieri debent, suffumigare, vt & odorem accipiant, ac actu sint calida.

Valet etiam exercitium thoracis, quemadmodum est loquutio, *fortis inspiratio*, vt validè gementes faciunt: nec est inutile aliqua antidota cordialia in ore tenere, vt inde qualitas magis penetrare possit, vel etiam illinirę arterias aliquo cardiaco vnguento. Cauendum, ne vestimenta eo tempore thoracem, ac partes inferiores nimium adstringant. Ad hæc proderit clyster discutiendi facultatem habens, vt

℞. fol. althææ,
Maluę,
Enulę, ana manip. j.
Flor. chamęmeli, manip. ß.
Sem. anisorum,
Cumini, ana drach. ij.
Fiat decoctio, s. a.
℞. huius decoct. lib. j.
Diaphœnici,
Elect. elescof. ana drach. v.
Olei rutacei,
Chamæmeli, ana vnc. j. ß.
Cum sale & vitello oui q. s. fiat clyster.

Post cuius eiectionem cucurbitæ ven tri

eri inferiori applicitę prodesse possunt, & alia, quæ flatum discutiendi virtutem habent; hoc modo cessare poterit paroxismus.

Sed quoniam in palpitatione ventosa paroxismus sæpè ad se trahit curationem, de illa loquuti sumus in comparatione ad causam, quę facilè dissipatur, quia paroxismo iam ablato oportet omninò curare, ne amplius in corpore generentur flatus, & illi, qui iam geniti sunt, non ferantur in cor.

At vbi fiat ab intemperie frigida cordis siue cum materia, siue sine materia, ita agendum, vt ipsa tollatur intemperies, humorque è corpore peccans educatur, quod idem dicendum est de intemperie calida cum materia, quemadmodum vbi fiat ab aquæ nimia copia contenta in pericardio, omni ingenio inuigilandum, ne amplius talis humor generetur in corpore, neue feratur in cordis capsulam. Nec secus agendum, quando tumor genitus est in capsula; semper enim habenda est totiua corporis ratio.

Primò veniamus ad curationem palpitationis, quæ fit à flatulenta, & vaporosa materia, per omne medicinæ instrumentum, simulque dicamus de alijs, quæ ab alijs causis fiunt. Quando palpitatio est à flatu, semper adest intemperies frigida, quæ efficit, vt cordis cauitates flatu repleantur.

Sed intemperies frigida in corde præsupponit etiam aliorum viscerum frigiditatem, & per consequens humorum frigidorum copiam in corpore collectam, siue sint pituitosi, siue melancholici: quare in curatione præscribenda vnam omnium palpitationum viuendi regulam, nec non medicamentorum normam conuenire est maximè ipsi rationi consonum.

Ideo omnibus victus ratio debet esse calida. Inter alia aer calidus, & siccus vt sit, oportet, qui si natura eiusmodi non fuerit, arte præparandus est, simpliciaquædam per cubiculi stratum spargendo, quemadmodum est origanum, & ipsius flores, maiorana, mentha, rosmarinus. Vel potest igne calefieri, aut rebus odoratis, & ipsorum suffumigijs alterari, quemadmodum est belzoinum, moschus, ambra pro nobilibus.

A

Omnia enim odorata calida præter calefactionem cordis, quam faciunt, suo grato odore cor confortant; experientia namque compertum est, bonos odores cordi esse gratos, & familiares, è contra prauos esse inimicos, & aduersos.

B

Vbi intemperies est calida, refrigerantibus aer est alterandus cum rebus odoratis, quemadmodum sunt aqua rosarum, nenupharis, caphura, rosæ, cortices citrij, & huiusmodi ad ignem in vase posita, quæ vbi simul ebulliant, gratum odorem de se per cubiculum spargunt.

C

Somnus moderatus esse debet, quemadmodum vigiliæ, & reliquæ res non naturales, ac animi affectiones, præcipuè illæ, quæ ad mœstitiam, metum, lætitiam, & huiusmodi animum ducunt. Aluus natura, aut arte lubrica seruetur clysteribus leuioribus.

D

Quod ad cibum spectat, in vniuersum alimenta debent esse boni succi, & quæ facilè in bonum sanguinem conuertantur, & careant flatulenta qualitate, ideo omnia legumina euitanda sunt, quamuis in materia frigida ciceris iusculum non improbatur, vbi cicer cum cortice ebullitum fuerit; nam ratione corticis habet facultatem abstergendi, & aperiendi, at si absque cortice bulliat, habet facultatem quidem nutriendi, & bonum sanguinem generandi. Verùm non est sine aliqua qualitate inflatiua, quemadmodum Melues cap. 9. lib. 2. scriptum reliquit.

E

Panis debet esse ex optima farina benè fermentatus, conditus etiam vel cum modico seminum fæniculi, aut anisorum,

forum, vel etiam cumini dulcis, quando A materia est flatulenta, & adest intemperies frigida: quando verò calida adest intemperies, satis est, quod panis benè coctus sit, & ex optima farina factus.

Inter carnes optimæ sunt gallinarum, caponum, perdicum, aliarumque paruarum auium montanarum; non improbantur quoque vitulinæ, aut hœdinæ, vel leporum recentium, aut ca- B preolorum carnes, aliquando elixæ, quandoque assatæ, pro quibus condiendis in frigida, & flatulenta causa sunt accipienda huiusmodi simplicia, vt est

- Hyssopus,
- Serpyllum,
- Satureia,
- Melissophyllum,
- Sampsucus, C
- Pulegium,
- Borrago,

Pimpinella, quæ ebullire possumus cum prædictis carnibus ad iuscula paranda, quibus piper, cinnamomum, macis, aut caryophylli in puluerem redacti inijciantur.

Si verò assentur carnes prædictis etiam rebus condiri possunt in materia frigida. At quando ab intemperie fiat D calida cum materia, siue etiam fuerit retorrida bilis, opus est magis elixis, quàm assatis vti, quamuis assatæ carnes non improbentur aliquando, sed non sunt prædictis rebus condiendæ, verùm alijs, quæ facultatem habeant refrigerandi, quemadmodum sunt hordeum, lactuca, oxalis, omphacium, acetum, succus aurantiorum, citriorum, ac limoniorum. E

Pro potu in causa frigida sit vinum dulce, tenue, ac fuluum, ac vbi collecta aqua in pericardio fuerit; non nimis pot ardum est, sed sit oligophorum, & aqua dilutum. In aqua bulliant flores cordiales, melissophyllum, borrago, pimpinella, & similia.

Si causa sit calida, est melius à vino abstinere, saltem per aliquot dies, parareq; oportet aquam hordei, vel aquam coriandri præparati, addendo modicum iulepij violati; Probatur à quibusdam in hoc eadem causa decoctum radicis buglossi.

DE CVRATIONE PALPITATIONIS *cordis per Chirurgiam.*

Est communis omnium medicorum opinio, quod in omni palpitatione præstantissimum, & præsentaneum remediū sit sanguinis missio, à quacunque causa fiat: quinimo statim, & in ipsa accessione ad istud remedium deueniendum est, & eò faciliùs curabitur, si ipsa à sanguine euenerit. Galenus de ea loquens 5. de locis affectis cap. 2. scribit sola sanguinis missione, & victu attenuante iuuenes palpitantes curatos fuisse.

Auicennas etiam vbi simul cum melancholia adsit sanguis, statim ad sanguinis missionem esse deueniendum ait, quod quidem facilè conceditur, quia quando sanguis habet primariam rationem, vel etiam secundariam in quantitate, tunc indicatur nobis sanguinem esse emittendum euacuandi causa.

Sed dicet quis, si à materia frigida, vel flatulenta fiat, vel biliosa, est ne recurrendum ad sanguinis missionem? Cui respondeo, quod oporteat obseruare corporis plenitudinem, quæ vel magna est, vel non. Primo modo sanguis mittendus est à parte opposita; si parua, ab eadem.

Rursus est animaduertendum, quod si nulla adsit plenitudo, vires vel benè valent, vel non. Si valent, mittendus est sanguis tam ad euacuationem, quàm ad reuulsionem faciendam. Si non valent, opus est etiam istud generosum auxilium administrare, sed non vnica

vice.

vice. Verum, vt alias dictum est, oportet efficere illam repetitam sanguinis missionem, quam Græci epaphairesim vocant, quia efficitur reuulsionis causa.

Reuulsio autem, quemadmodum ex Galeno supra adnotauimus, quo pluries iterata fuerit, pro singula vice parum sanguinis euacuando, tanto perfectior est; hęc enim prohibet, ne ad cor excrementa fluant, quia reuulsio trahit ad oppositas partes, vt aliàs intellexistis.

Cum autem cor debile sit, ad illud facilè confluunt humores, suoque illo palpitationis motu ad se excrementa trahere potest, quod à reuulsione per sanguinis missionem facta inhibetur; vnde est, quod Arabes in plenitudine sanguinis, venam dexteri lateris tundunt, quando verò adest flatus, secant venam ex sinistro latere.

Est autem animaduertendum, quod diximus palpitationem fieri per consensum à multis partibus, præcipuè ab hypochondrijs, quemadmodum contingit in hypochondriaca passione; tunc enim temporis sanguinis missio ex talo, vel poplite fieri potest; quare vt concludamus, præstantissimum remedium in quauis palpitatione à materia, siue per consensum ab alijs partibus, est sanguinis missio, cùm alios ex toto liberet, alios verò iuuet.

Hirudines applicatæ ad venas hæmorrhoidales sunt efficacissimum præsidium, præcipuè quando ab hypochondrijs fit palpitatio, quæ (vt vno amplectar verbo) curatur sanguinis missione, victu extenuante, & medicamentis extenuantibus, de quibus iam agendum est.

DE CVRATIONE PALPITAtionis cordis per Pharmaciam.

Qvamuis vt plurimum extenuantia medicamenta conueniant pro curatione palpitationis veræ; nihilominus opus est primùm vniuersum corpus à cacochymia expurgare, animaduertentes genus cacochymiæ, quod per pharmaciam, vt generetur, impediri non potest, at benè prohibetur, ne in cor feratur; nam per euacuationem reuellitur, & ad secessum protruditur.

Igitur vel erit pituitosa, vel melancholica, à quibus & flatus, & vapores eleuantur, vel biliosa, siue simplex, siue (vt existimat Fernelius) retorrida, vel aqua, quæ nihil aliud est, quàm humorum serum.

Si pituitosa, procul omni dubio, antequam educatur, est syrupis, aut alijs medicamentis præparanda, quod idem dicendum est de melancholica.

In pituitosa confert præsens syrupus.

℞. Syr. de buglosso,
De borraginc,
Capil. veneris, ana vnc. ß.
Aquarum buglossi,
Borraginis,
Melissæ, ana vnc. j. ß. misce.

Pro materia melancholica.

℞. syr. de pomis,
De fumaria,
De Epithymo, ana vnc. ß.
Aquarum fumariæ,
Scolopendriæ,
Borraginis. ana vnc. j. ß. misce.

Materia pituitosa hoc medicamento educatur.

℞. agarici trochis. drach. ij.

Infunde in vino generoso, exprimatur fortiter, deinde cum decoctione florum, & fructuum cord. quantum sufficit, & vino prædicto dissolue.

Mannæ fortis, vnc. iij.
Elect. de dactylis, drach. ij. fiat potus.

Vel si magis placent pilulæ in hoc casu, illæ de hiera cum agarico faciunt, ac etiam pilulæ aggregatiuæ.

In materia melancholica.

℞. syr. August, Nyphi, vnc. v.

Con-

Confect. hamec. vnc. ß. cum prædicta decoctione fiat potus, in illisque semper aliquid addentes, quod flatum discutiendi facultatem habeat.

In vtraque causa istud medicamentum mihi probatur.

℞. Florum buglossi,
Borraginis,
Folliculorum senæ,
Polypodij quercini, ana drach.ij.
Myrobalanorum indorum, drach. j.
Bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & cum colatura dissolue.
Diasenæ lenitiui, drach.vj.
Rhab. subt. pul. drach.j.ß. misce.
Exhibeatur ægrotanti.

In materia autem serosa, & biliosa nulla expectata coctione, vt aliàs à me intellexistis, ad purgationem est deueniendum; sed rarò contingit hanc affectionum à bile simplici prouenire, sæpè à seroso humore, & ab adusta melancholia oritur, ideo opus est serosum humorem hoc medicamento expurgare.

Pro melancholia adusta.

℞. Diasenæ solut. vnc.ß.
Diacatholici, drach. vj.
Fiat bolus cum saccharo.

Quod educit serosos humores in venis contentos, quia ille, qui in pericardio est, consumitur à calore cordis, & medicamentorum.

℞. decoct. brassicæ marinæ,
Thymeleæ,
Sem. carthami, vnc.iiij.
Fol. senæ,
Rhabarb, electi maturi, drach.ij.
Infunde per totam noctem addendo.
Vini generosi, vnc. ij.
Facta forti expressione, dissolue
Syrup. rosl. laxatiui, vnc. v. elect. succi rosl. drach. ij. f. p. de alijs medicamentis educentibus serosum humorem intelligetis cap. de hydrope.

A Vbi bilis tam adusta, quàm non adusta aderit, tunc ijs vtendum est, quæ habent facultatem educendi prædictos humores, de quibus sæpiùs à nobis est actum; expurgato enim vniuerso corpore indicatur nobis esse attendendum humori facienti palpitationem, qui causæ coniunctæ habet rationem.

Si hic flatus fuerit eleuatus à materia frigida, siue sit melancholica, siue
B pituitosa, opus est deuenire ad particularia præsidia, inter quæ mihi non displicet decoctum radicis chinæ cum modico sassafras, aut sarsæ parillæ, aut etiam sero lactis cum infusione epithymi, ac radicis polypodij per multos dies.

Simulq; curarem, vt ante huius decocti assumptionem singulo mane ægrotantes deuorarent, drach. j. vel
C diambræ, aut diamuschi tam dulcis, quàm amari, aut confectionis de xyloaloe, aut de cinnamomo, vel theriacæ, aut mithridaticæ confectionis, vel galliæ muscatæ, vel *lætificantis Rasis*, vel conf. alkermes.

Verùm audiuistis non omnes palpitationes ab eadem causa proficisci, ita quoque neque vnum medicamentum omnibus opitulari potest, quare Aui-
D cennas proponit varia medicamenta, quorum quædam sunt temperata, alia frigida, & alia calida.

In frigida, & ventosa mihi placet, vt ægrotantes deuorent singulo mane per multos dies, drach. j. mithridatij, cui superbibant vnc.iij. aquæ buglossi cum modico vini, in quo diu maceratum sit aurum.

Inter temperata aurum, & argentum
E describuntur, buglossum quoque, hyacinthus, quinque folium, adianthum, bistorta etiam, zedoaria, tormentilla, spica nardi, quamuis ab aliquibus inter calida enumeretur.

Ponunt inter frigida acetum, acidum citrij, margaritas, corallia, Karabe, santalos, nempe album, citrinum, & ru-

rubrum, rosas, terram sigillatam, poma, violas; addatis caphuram, succum mali aurantij, mali cotonei, mali punici, & plura alia,

Inter calida Auicennas adhuc proponit doronicum, moscum odoratum, ambram, sericum crudum, crocum, ben vtrumque, caryophyllos, lignum aloes, melissam, cardamomum, cubebas, folia, & semina citrij, folium, quod malabathrum vocant, enulam campanam, calamenthum montanum, dictamnum creticum. Galenus videtur commendare castorium, ex quibus omnibus possunt parari medicamenta tam intus suscipienda, quàm extra applicanda.

Sed veniamus ad composita alia, quæ in communi sunt vsu, vbi palpitatio fiat ab intemperie frigida cum materia, & à flatu eleuato. Præter antidotos illas, quas magnas vocant, adest compositum huiusmodi, quod summopere valet.

℞. corticis citrij conditi, vnc. ij.
Conf. radicis cirsij, vnc.j.ß.
Pulueris diambræ,
Diamoschi dulcis,
Lætif. Galeni, ana drach.j.ß.
Confect. de hyacintho, drach.ij.
Seminis citrij, drach.j.
Corallij rubei, scrup.iiij.
Syr. de corticibus citrij, q. s. fiat conserua cum additione fol. auri num.4.

Vel sic.

℞. diamoschi dulcis,
Pulueris diambræ,
Elect. de gemmis, ana drach.j.ß.
Corticis citrij conditi drach. iij.
Cum syrupo de succo borraginis fiat electuarium. Accipiat infirmus drach. j. singulo mane, & vesperi, inde superbibat modicum vini generosi albi, si hyems sit.

Vel sic.

℞. diamoschi dulcis,
Elect. de gemmis,
Nostri, ana drach.j.
Corticis citrij conditi,

A

Conseruæ buglossi,
Borraginis, ana vnc.j.
Syr. de succo borraginis, vnc.iij.
Fol. aur. num.vj.
Fiat conditum,
Dosis sit ad vnc.ß.
Superbibat aquæ namphæ, vnc. iij. vini albi optimi, vnc.j.

Pro tabella.

℞. Spec. diambræ,

B

Aromatici rosati.
Diamoschi, ana drach.j.
Theriacæ opt. drach.ß.
Cum saccharo, q.s. dissoluto in aqua foliorum aurantiorum, quæ zagare dicuntur, fiant tabellæ.

Exterius applicantur huiusmodi epithemata.

C

℞. aquæ melissæ,
Buglossi, ana lib.ß.
Vini maluatici, vnc.iij.
Pulu. spec. elect. de gemmis,
Caryophyllorum, ana drach.j.ß.
Pul. diambræ,
Sem. citrij,
Ben albi, & rubri,
Ossis de corde cerui, ana scrup.j.
Croci, scrup. ß.
Fiat epithema,

Vel.

D

℞. aquarum melissæ,
Florum aurantiorum,
Borraginis, ana vnc.iiij.
Calami aromatici,
Caryophyllorum, ana drach.j.
Cinnamomi,
Ligni aloes,
Corticis citrij,
Seminis ocymi, ana drach.iij.
Ambræ moschatæ, gr. v.

E

Vel sic.

℞. liquorum stillatitiorum melissophylli,
Buglossi, ana lib.ß.
Vini aromatici,
Pulu. elect. de gemmis, ana drach.j.
Diambræ, scrup. iiij.
Seminis citrij,

Ben albi, & rubri, ana scrup.ij.
Croci, scrup.j.
Misce, & fiat epithema calidum mane, & vesperi applicandum cordi.

Petrus Forestus lib. 17. obs. 1. proponit medicamentum, quod miraculi instar subitò tollit palpitationem. Id autem est factum ex folijs melissæ, & borraginis simul contusis, quæ superponuntur tegulæ ignitæ, deinde cum aqua rosarum, & aceti tantillo irrorentur, & foris applicentur: habuit hoc ab Alideo medico.

Vnguentum.

℞. Olei nardini,
Costini,
Amygd. dulc.
Rosati, ana drach.ij.
Pulueris galliæ moscatæ,
Caryophyllorum,
Ligni aloes, ana scrup.j.
Ceræ parum, fiat vnguentum.

Sacculus.

℞. Flor. borraginis,
Rosmarini,
Citriorum,
Sampsuci, ana pug.ij.
Cinnamomi,
Caryophyllorum,
Seminis ocymi, ana drach. ij.
Rosarum rubearum, manip.ß.
Ossis de corde cerui subtiliter puluerisati, num. j.
Moschi,
Ambræ, grana. iij.
Fiat sacculus ex serico cremesino.

Pro materia calida electuarium, seu conditum.

℞. pulueris diarrhod. abbatis,
Trium santalorum,
Diamargariti, ana drach. ij.
Corallij rubri, drach.j.ß.
Margaritarum,
Fragmentorum pretiosorum communium, ana scrup. ij.
Diamoschi dulcis, drach. ß.
Conf. rosarum,
Radicis cirsij,

A Violarum, ana vnc. j.
Cum syrupo de acetositate citrij fiat electuarium.

Vel sic.

℞. pul. diamargariti frigidi,
Trium santalorum,
Diarrhod. abbatis, ana drach.j.ß.
Trochiscorum de caphura, scrup. ij.
Pulueris diambræ, drach.ß.
Conf. rosarum,
B Radicis cirsij, ana drach.iij.
Cum saccharo in stillatitio liquore rosarum dissoluto, fiat electuarium.

Vide pulcherrimam curationem monachæ cuiusdam palpitationem patientis ab humore seroso in pericardio existente apud Amatum Lusitanum cent. 3. curat. 43. quam etiam citat Petrus Forestus lib. 17. obs. 7. ad scholion.

C Idem Forestus describit aquam ad palpitationem à melancholia eodem libro obs. 5. ad scholium, quæ est huiusmodi.

℞. cordis porci, num.ij.
Cerui, vel bouis, num. iij.
Caryophyllorum,
Galangæ maioris, & minoris,
Sem. ocymi, ana drach. iij.
Macis, drach. ij.
Florum buglossi,
D Borraginis, ana pug.ß.
Florum anthos, pug.iij.
Temperentur in vino maluatico per noctem, & destillentur omnia in elambico, seruetur. Dosis sint, vnc.iiij. sacchari parum fiat iulapium. Valet etiam in materia frigida, & à flatu.

Epithema.

℞. santalorum omnium,
Vtriusq; corallij, ana drach.j.ß.
E Pul. diamarg. frigidi, drach.j.
Camphoræ, gr. ij.
Croci, gr. v.
Aquarum rosarum,
Oxalidis,
Buglossi, ana vnc. iij.
Aceti parum fiat epithema.

Vnguentum.

℞. co-

℞. coralliorum,
Santal. rubr.
Rosarum, ana scrup. ij.
Camphuræ grana ij.
Olei rosati,
Violati,
Nymphçæ, ana drach. ij.
Cum cera, quantum sufficit, fiat vnguentum.

Sacculus.

℞. rosarum rubearum siccarum,
Flor. buglossi,
Cersij, ana vnc. ß.
Fiat puluis, qui in sacculo reponatur.

Vel fiat ex floribus violarum, rosarum, santalis, corall'js, æquis sumptis portionibus, pro corde.

At si ex aqua contenta in pericardio palpitatio eueniat, conueniunt ea, quæ in intemperie frigida, & materia crassa dictum fuit, quemadmodum etiam, & in melancholica.

C Cæterùm pro sacculo in aqua contenta in pericardio propono vobis saeculum à Christophoro Auega præscriptum, quo statim sanabat palpitationem huiusmodi.

A ℞. pul. aromatici rosati,
Diambræ, ana drach. ij.
Macis,
Caryophyllorum,
Polij, ana drach. j.
Flor. buglossi,
B Aurantiorum, ana vnc. ß.
Fiat sacculus, qui aspergatur vino maluatico.

Eædem medicamenta compet unt in palpitatione eueniente à tumore, ac conueniant in prædict s, nec habenda est ratio humoris peccantis, vt diximus, & pro humoris diuersitate applicanda sunt auxilia.

C Si verò per consensum à partibus procedat, affectiones partiũ primò sunt curandæ, & inde sanabitur palpitatio, & hæc de palpitatione sint dicta.

DE SYNCOPE.

CAPVT QVINQVAGESIMVM SEXTVM.

AFfectio, quæ nunc cadit in disquisitionem, syncope à Galeno, & Græcis omnibus appellatur, cuius nomen deductum est à verbo συγκόπτω, quod concido significat, idq; à Medicis translatum est ad nostri corporis vires, dum volunt nominare af- fectionem quandam præter naturam, in qua vires tam subitò labuntur, quasi instrumento quodam conciderentur, & illicò videas hominem sine sensu, & quasi absque vita concidere.

Est tamen notatu dignum plura apud eosdem Græcos reperiri nomina vnam, & eandem rem significantia, inter se tamen diuersa, vt est ἔγκλυσις, λειποψυχία, συγκοπή; nam enclysis significat animi dissolutionem, leipothymia est animi deliquium, leipopsichia est animæ defectio.

Dum tractarem de sanguinis missione ad animi deliquium, ostendi hęc duo nomina inuicem confundi, significareque animi defectum, aut virium dissolutionem; enclysim verò esse dispositionem quandam præuiam ad prædictas affectiones.

E Quamuis Galenus aliquando istud nomen enclysis vsurpet pro vehementi animæ dolore, aut mœstitia, vel timore, qui contrarius est ei animæ affectioni, quam perichariam Græci vocant,

nostrates dicerent hilaritatem insignem.

Sed quidquid sit, siue summam tristitiam accipiamus pro affectu, siue pro via ad affectum animæ, est semper dispositio ad leipothymiam, & accipitur pro via quadam ad animi defectum, sed quemadmodum hæc est via ad animi defectionem, ita animi defectus est via ad syncopem, de qua institutus est sermo; nam fieri non potest syncope nisi per mediam leipothymiam, ita vt posita syncope, adsint prædictæ omnes affectiones, non autem è contra.

Igitur syncope differt à prædictis tanquam terminus à via, & tanquam perfectum in suo genere ab imperfecto, quamuis possit alijs nominibus differre; nam leipothymia correpti ita afficiuntur, vt dormire quodammodo videantur, & omni sensu, ac motu priuati, statimque à medicamentis expergefiunt: at qui syncope sunt affecti, aliquando etiam vigilant, & si dormire videantur, non tam facilè expergefiunt: cæterum in leipothymia nullus adest sudor; in syncopè verò sudor reperitur.

Est igitur syncope, quod ad sui essentiam attinet, vt Galenus 12. meth. med. cap. 5. docet, præceps virium lapsus & dicitur præceps lapsus ad differentiam defectus animi, qui sensim aliquando euenit; non secus eiusmodi affectio hominibus euenit, atque si viderentur ex alto præcipitio subitò cadere, adeoque vires labuntur, vt sensu omni carere videantur.

Non propterea inquirendum relinquitur, an omnis virium fiat resolutio, quia cum vires corporis sint in triplici differentia; alia enim est naturalis, alia alia vitalis, alia animalis, cùm ita homines maneant, vt absque sensu sint, iure dubitatio proposita videtur.

Sed ad veritatem huius quæsiti habendam opus est scire, quod præcitato capite docet Galenus, nempe in quo virium essentia consistat, quæ sanè in

A duobus potissimùm consistit, videlicet in partium similarium temperie, atque spiritus conseruatione; & vbi hæc duo conseruantur, nunquam corporis vires possunt labefactari; è contra cum vires concidunt, opus est, vt vnum ex prædictis, aut ambo lædantur.

Ad temperiem partium faciendam, & conseruandam duo ex necessitate concurrunt. Vnum est calidum, quod
B vocant innatum, atq; humidum primogenitum, seu radicale. Ad spiritus autem conseruandos requiruntur etiam duo, nempe pars, in qua generantur, & conseruantur, & pars, per quam dimouentur.

Iam verò spiritus dicunt esse in triplici differentia, quorum vnus naturalis vocatur, de quo quidem est apud authores dubitatio, an detur, & quid
C sit. Dum methodum anatomicam vobis interpretarer, ostendi minimè dari posse, quia si daretur, haberet locum, in quo generaretur, & per quem distribueretur per corpus.

Vnde cap. 5. præcitati libri 12. meth. med. dicebat Galenus, quod si daretur spiritus naturalis esset in iecore, in quo cum nullus adsit destinatus locus, conclusum à nobis fuit cum famosiori-
D bus authoribus non posse naturalem hunc spiritum dari, nisi velimus dicere esse tenuiorem partem sanguinis.

Alter spiritus est vitalis, cuius generatio est in corde, & fit ex sanguinis, & aeris attracti portione; sanguis enim à iecore per venam cauam sursum ad cordis ventriculum scandit, cuius vna pars in pulmones per venam arterialem est distributa; alia verò pars per septum
E cordis insensibili quadam via à dextro in sinistrum penetrat, quidquid Columbus dixerit.

Cum autem in eundem sinistrum ventriculum cordis à pulmonibus per arteriam venalem feratur aer inspiratus, ex ipso, & sanguine prædicto fabricatur substantia spiritus vitalis.

Cæ-

Cæterùm ſpiritus animalis ab hoc vitali, tanquam à materia originem trahit; nam cum vitalis genitus fuerit in ſiniſtro ſinu cordis ab arteria magna, quam aortam appellant, per vniuerſum corpus diſtribuitur, & quia aortæ vnus inſignis ramus deorſum, alter ſurſum petit, ex multis, qui quamplures ſunt, vnus notiſſimus eſt, qui à ſoporarijs arterijs ortum ducens in cerebri cauitatem diſtributus eſt, quem plexum choroidem vocant.

Hic ſpiritus illos vitales à corde recipit, eoſque defert in cerebrum, vbi illi transformantur in ſpiritus, quos animales vocant, per ſpinalem medullam, inde per neruos diſtributi ſenſum, & motum omnibus corporis partibus offerunt.

In ſyncope igitur, quia eſt affectio cordis, omnes ſpiritus diſſipantur, hinc eſt etiam, quod omnes virtutes offenduntur, quia tollitur fundamentum omnium virtutum tam animalium, quàm vitalium, quia cum ſpiritus vitales non diſtribuantur, tunc generari nequeunt animales ſpiritus, hinc ſenſitiuæ, & motrices ſuis officijs priuantur.

Cum autem vitales per arterias ad omnes naturales partes ferantur, ſimul calorem innatum, quem à corde recipiunt, ducunt, quo virtutes partium ſuis muneribus fungi probè poſſunt, ijs impeditis, aut reſolutis, & naturales functiones labefactatas iri eſt neceſſe.

Quare dicimus primariò vitales virtutes, deinde alias lędi; contingit tamen aliquando virtutes animales, & naturales lędi abſque vitalium lęſione, nonnunquam verò animales per ſe ſolas benè valentibus naturalibus, & vitali, quemadmodum Galenus dicebat 2. aph. 29. idque oſtendi alias, dum eſſet ſermo de affectibus capitis.

Cum igitur hæc ita fiat, clarum habebimus in ſyncope cor eſſe affectum, quia vel non generantur ſpiritus, aut corrupti ſunt, qui in eo conſueuerant

A generari, aut non diſtribuuntur; quare ſyncope eſt ſymptoma in genere actionis cordis læſæ, vel diminutè, aut ablatè, ſaltem vt dicunt celebriores authores, quo ad ſenſum.

Capiuaccius inquirens definitionem præſentis affectionis dicebat ipſam eſſe virtutem debilem cordis dependentem à fruſtratione motricis, ita vt velit grauiſſimus hic author ſubiectum quidem
B eſſe cor, ſed læſionem eſſe in attractione, & expulſione ipſius cordis, vnde dicendum erit ſecundùm ipſum eſſe ſymptoma in genere actionis motricis diminutè, aut abolitè.

Sed ſi vultis me verum fateri, puto virum hunc maximè fuiſſe allucinatum, quia (vt alias vobis demonſtraui) cor duplicem actionem habet, vna eſt, qua vt membrum ſimilare agit, & altera,
C vt eſt membrum organicum celebrat ſuas actiones.

Per primam actionem, quæ eſt alteratio, facit ſpiritus vitales ex ſanguine, & aere, vt audiuiſtis; per ſecundam hos eoſdem ſpiritus per corpus diſtribuit, atque expurgat à fuliginibus, ergo quādo ſpiritus non generantur, læſio eſt in temperie. Addatis, quod cum motus ipſius cordis, vt Galenus eſt author 7.
D de anat. cap. 8. fiat à propria ipſius conſtitutione, & temperie, ea ablata neceſſariò ſequitur motus ablatus; vnde etſi in hac affectione motus pulſus lædatur, non tamen læditur primò, ſed ad intemperiei, quæ eſt ipſius animæ, læſionem.

Quod ſi fieret motus cordis à cerebro, vt antiqui volebant, quos præcitato loco Galenus & reprehendit, & ir-
E ridet (quamuis non defuerunt aliqui ex recentioribus, qui hanc haberent opinionem, ſed falsò) moueretur cor, quēadmodum voluit Ariſtoteles lib. de iuuentute, & ſenectute, vita, & morte, videlicet ex alimento tumefacto, quod à calido alteratur, cuius humidi in inflatum facit cordis pulſum, quæ opinio

nio, etsi multas habet difficultates, est A tamen magis altera verisimilior.

Si igitur vno ex prædictis modis fieret pulsus cordis, tunc vno eorum læso, omnis cordis actio labefactaretur, sed actio pulsifica, quia fit à propria, & innata facultate in temperie residente, læditur, si ipsius temperies, à qua motus pulsatiuus efficitur, est læsa.

Quare concludimus syncopen esse morbum in intemperie, & symptoma B in genere actionis vtriusque cordis læsæ, sed primò illius, quæ à temperie prodit, deinde illius, à compositione, hoc est, cor primò læditur, vt est similare membrum; deinde, vt est organicum, & ita vtraque læditur actio, & abolita prorsus videtur quoad sensum saltem; in leipothymia verò læditur diminutè.

DE CAVSIS SYNCOPES.

Causæ nunc syncopes in medium afferendæ sunt; scitu tamen necessarium est syncopen aliam esse, quæ per essentiam in corde efficitur; alteram verò, quæ fit per consensum ab alijs partibus, vt illa est præcipuè quæ ab ore superiori ventriculi euenit, ab vtero in muliere, ab hepate, & ab alijs etiam D partibus.

Igitur tam essentialis sincopes, quàm per consensum causas inuestigemus, quæ sunt omnia facultatem habentia solidam cordis partem, illiusquè temperamentum, necnon spiritus vitales lædendi, quare quædam ad res exteriores, quædam autem ad internas referuntur, quæ vel spiritus ipsos per arteriam delatos afficiunt, vel corpus cordis affli- E gunt.

Spiritus considerantur, vt sunt instrumenta caloris innati, & vt omnibus partibus distribuuntur, primò modo duplicem in corpore habent motum, nempe à centro ad circumferentiam, & à circumferentia ad centrum, quemadmodum vobis aliàs ostendi, quia calidum innatum est substantia per se semper mobilis, eo vt dictum est modo.

Si secundo modo, tunc vnicum habent motum per se, nempe à centro ad circumferentiam; alterum verò per accidens, qui potiùs illis est motus præter naturam, nempe à circumferentia ad centrum. Quare vbi videtis autheres dicentes spiritus habere duplicem motum, intelligatis eorum propositionem, vel primo, vel etiam secundo modo.

Stante igitur hac spirituum motus intelligentia, dico, quod motus huius læsio, & primò quidem motus ab intus ad extra est syncope, læditur autem hic motus tam à rebus internis, quàm externis, quia prohibetur perspiratio ob multitudinem, & crassitiem crudorum, & lentorum humorum paruos C meatus obstruentium, vel propter aliquod tuberculum, tum circa vasorum originem existens, nempe circa basim cordis, aut in substantia pericardij.

Cæterùm ab aura quadam maligna, aut venenosa spiritus afficiuntur, ita vt ad circumferentiam moueri nequeant; aura autem à malignis humoribus eleuatur; nonnunquam ipse humor est malignus, aut vapor à pulmone in cor transmissus à ventriculi ore superiori, ab vtero, hepate, liene, & quandoque à cerebro. His omnibus de causis spiritus intus coacti, veluti suffocantur, inhibeturque motus ad totius corporis circumferentiam.

Idem patiuntur spiritus à causis externis, vt potè à tristitia, anxietate, mœrore, dolore, cura, & similibus, quæ vt plurimùm à rebus externis originem ducunt; cum enim intus coacti sint spiritus, neque possint, vt decet, vagari, vt syncope fiat, est necesse.

Sed non modò à causis prædictis inhibetur motus spirituum, vt audiuistis, sed ab alijs causis ita offenditur, vt spiritus ipsi attracti extra ferantur, vt dissipentur, non modo cor destituentes, sed

etiam

proprias arterias, & omnes partes ad quas feruntur. Idque contingit, vel in summo gaudio, aut voluptate, vel immoderata ira, maximis lætitijs, abundantissimo risu, & simili affectu immoderato, in his præcipuè, qui se se temperare nequeunt.

Dissipantur etiam in magnis, & immoderatis euacuationibus, vtpote in summa purgatione, aut sanguinis missione, aut in eductione aquæ in hydrope, aut in maximis, & vehementissimis doloribus, & aliquando etiam propter tumoris insignis, aut abscessus euacuationem.

Cæterùm propter raritatem corporis continentis spiritus, vel eorundem spirituum tenuitatem consumi contingit. Idem sæpè ex nimio sudore euenit, & præcipuè si humor tenuis fuerit, ac calidus; hæc sunt, quæ ex parte spirituum possunt syncopen facere.

Venio ad illas causas, quæ cor afficiunt, & solidas ipsius, & totius corporis partes. Primò temperamentum mutatur, atque labefactatur, vnde Galenus 5. de locis affectis cap. 2. dicebat cordis dispositiones à forti intemperie prouenire, ac quod magis est, exiguas cordis intemperies pulsum arteriarum variare pro sua cuiusque natura, maiores verò non inducere mortem subitaneam, quatenus similarium partium sunt propriæ intemperies, sed quatenus ad dissimilares pertinent, signis quibusdam tamen præcedentibus.

Vnde Hippocrates aphorismum illum affert, in quo scriptum est, qui sæpè, ac multum exoluuntur sine causa manifesta, ij de repentè moriuntur 2. aph. 42. vbi Thomas à Veiga scribit intemperies, quæ ad partes dissimilares pertinent, esse eas, quæ cauitates magnas arteriarum, vel sinus cordis attingunt, aut occupant: sed intemperies, vt talis est partium similarium, quacunque in parte cordis, aut arteriarum fuerit, semper est partis similaris morbus, non quidem organicæ.

A Vnde non videtur Thomas Aueiga hoc loci mentem Galeni attigisse, quia aliud est considerare intemperies, vt sunt propriæ similarium partium, & aliud est considerare, quatenus pertinent ad instrumentales; primo modo sunt puræ sine materia.

Secundo modo cum materia. Galenus concludit tales intemperies, vt sunt B propriæ similarium, non inducere mortem subitaneam, quia non tollunt subitò spirituum generationem, vt illæ partium organicarum, quæ prohibent spirituum distributionem, quæ fit subitò, quemadmodum sunt inflammationes, erysipelata, & huiusmodi.

Ex quo loco habetis intemperiem esse causam grauis cordis affectionis, C igitur intemperies, quæ est sine materia, siue calida, siue frigida fuerit, potest esse causa syncopes, qu a non generantur spiritus, & eo magis quando calor innatus refrigeratus est: intemperatur etiam ob alimenti defectum, & consumptionem humiditatis propriæ, & radicalis: his omnibus de causis non possunt spiritus generari, inde mirum non est, si fiat syncope.

D Auicennas 11. fen. 3. lib. tract. 2. cap. 6. omnis syncopes causas ad octo capita reuocauit, nempe ad repletionem humoris suffocantis, aut obstruentis. Secundò ad spirituum per euacuationem resolutionem. Tertiò ad priuationem restaurationis illius, quod deperditur ob penuriam alimenti. Quartò ad malam intemperiem confirmatam. Quintò ad dolorem vehementem. Sextò ad E debilitatem membrorum principalium cordis præcipuè, aut cerebri, aut hepatis, vel ventriculi, nempe oris sui superioris. Septimò ad animi vehementiora accidentia.

Tandem ad rem, quæ veneni naturam sapiat, siue exterius sit venenum, aut aer inquinatus, aut mala qualitate affectus, vel vapor malus à cadaueribus ele-

eleuatus, siue fuerit humor internus virulentus factus: & ista sunt capita octo, à quibus deduci potest omnis syncope.

Est autem notandum, quod dicebamus euacuationem factam per phlebotomiam causam esse syncopis, quia ad sanguinis magnam euacuationem sequitur spirituum resolutio, inde syncope. Sed phlebotomia alia etiam ratione producere potest syncopen, ob timorem scilicet, ex quo spiritus intus recurrunt, inde ob suffocationem spirituum, & caloris sequitur syncope alia à resolutoria, quę coarctatoria à quibusdam appellatur.

Sed huiusmodi syncope reducitur ad animi affectionem, quæ vt plurimùm debilibus, & cor frigidum, & languidum habentibus contingit, quamuis syncope simpliciter dicta, pueris euenire soleat, decrepitis, conualescentibus, famelicis, & qui praua victus ratione vtuntur: hæc de causis, ad signa properandum.

DE SIGNIS SYNCOPES.

MVltæ sanè sunt affectiones, quæ effectus ratione conuenire videntur cum syncope, vt pote apoplexia est, lethargus, caros, coma, & catoche, in quibus omnibus homines, vbi ab illis obsidentur, iacent tanquam sine sensu, atque motu.

Sunt tamen diuersi affectus, quemadmodum suo loco ostendimus, quia in illis pars affecta est cerebrum, atque neruosum genus primò, & per se, in præsenti verò cor affectum est, vt audiuistis; sed quia lethargus est inexplebilis, & inexpugnabilis dormiendi cupiditas, caros quoque est affectio, in qua sensus, & motus amittitur, & cognoscitur, quia adest respiratio minimè læsa, & catoche laborantes veluti congelati in eadem figura remanent, facilè à præsenti affectione distinguuntur.

A Sed cum apoplexia affectio sit, in qua sensus, motusque, & respiratio amittitur, difficillimo negotio ab ipsa syncope dignoscitur. Verum à motu arteriæ deprehenduntur, quia cum in illa cor minimè affectum est, neque arteriosum genus, hinc est, quod arteria parum, aut nihil à suo motu alterata est; at in præsenti affectu motus arteriæ vix, & quandoque nullo modo B percipitur, hoc igitur signo præcipuo syncopen à prædictis affectionibus distinguimus.

Vt verò ipsius naturam perfectè dignoscamus, opus est, vt ea videamus, quæ ipsam essentialem, & quæ per consensum esse declarant. Verùm quidem est, quod omnis syncope habet quædam propria symptomata, siue per essentiam sit, siue per consensum, qui- C bus positis, statim & ipsa ponitur: vnde & pathognomonica meritò appellantur.

Hæc autem (nisi fallor) duo sunt, nempe frigiditas totius corporis, & sudor diaphoreticus, qui & syncopticus appellatur, quæ ipsam syncopen præsentem esse declarant. Sed non modò medicus debet cognoscere præsentem esse, verùm etiam præcognoscere D ipsam esse futuram, quod quidem consequitur rectè considerando partes affectas, & morbos, quibus efficiuntur, ex quibus etiam poterit præcognoscere, an periculum sit, necne fieri syncopen; nam cognoscit cordis dispositionem, qualitates humorum, causes exteriores, & similia, à quibus coniectare poterit futurum periculum.

E Atqui præsentem agnoscit ex affectu quidem, quoniam hominem subitò sine sensu, & motu, & cum vocis, & loquelæ priuatione obseruabit; deinde ad pulsum manus inijciens vix, aut nullo modo arteriam percipiet, aut saltem admodum languidam, & hoc est verum caput, à quo signa deprehendere est opus.

Deinde diſcurrendum eſt circa ſymptomata, inter quæ duo ſunt (vt dixi) eſſentialia, nempe frigiditas totius corporis, & ſudor diaphoreticus, qui frigidus eſt circa caput, tempora, ceruicem, atque pectus; ſed quod primum ſymptoma fiat, nempe extremorum partium frigiditas, adeo clarum eſt, vt nulla probatione egeat, quia totius corporis calor innatus ad cor tanquam ad propriam arcem refugit, quo nomine reliquæ, & exteriores corporis partes frigidæ remanent.

Sed quomodo ſudor hic fiat, non admodum clarum eſt, quia materia ſudoris nihil aliud eſt, quàm materia vrinæ, quæ generatur in hepate; nam vt aliàs vobis oſtendi excrementum iſtud à poculenta materia, aut eſculenta, fluida ſimul cum ſeris humorum ortum ducens, in hepate, in quo fit ſecunda concoctio, ſecernitur.

Huius vna pars à renibus tracta, ad veſicam expulſa, inde ad canalem communem delata, extrapellitur, reliqua pars ſimul cum ſanguine per venam cauam diſtribuitur, vt ſit vehiculum ipſius: dum autem ſanguis nutritionis cauſa à venis exit, roris in modum per partes nutriendas ſpargitur, quæ virtute qua pollent, proportionatum ſibi ſanguinem pro alimento trahunt, reſpuunt autem quidquid inutile eſt.

Inter alia inutilia eſt ſerum iſtud, ſeu vrina, quæ à natura propulſa ſæpè in vaporem reſoluitur, vbi ſua copia calorem non excedit, indeque per inſenſibilem halitum euaporat; at ſi fuerit copioſior, nec poſſit in vaporem redigi, tunc per cutim extrapellitur, & huiuſmodi appellatur ſudor, qui aliquando etiam extra violentia attrahitur, atqui cum extra corpus à calore naturali huiuſmodi materia expellatur, vt calida ſit, neceſſe eſt, tum quia à partibus noſtri corporis, quæ calidæ ſunt, emanat, tum quia à calido pellitur.

In ſyncope autem non modò ſudor

A particularis percipitur, vt dicebamus; verùm etiam eſt actu frigidus, cuius quidem rationem inquirentes nonnulli, dixerunt, quod huiuſmodi humores interni reſoluti sũt in vapores, & à frigiditate humorum in cute fixorum condenſati. Sed non video, quomodo in corpore viuente tanta frigiditas reperiatur, vt vapores condenſare poſſit.

Alij dixerunt hanc ſudorum materi-
B am non eſſe prædictam ſeroſam materiam, ſed eſſe humidum primigenium partium ſimilarium; nam cum calor intra recurrat externas deſerens, humidum illud, quod in ſolidis partibus continetur, facultate retentrice priuatur, ne ad externas partes confluat.

Sed nec huic poſſum adhærere opinioni, quia vix mente concipio, quomodo humidum radicale, quod craſſum
C eſt, ac glutinoſum, poſſit à frigiditate ita attenuari, vt fluidum reddatur: & dato etiam, quod partes retentrice facultate priuentur, non eſt propterea dicendum, humidum radicale ſuapte natura extra fluere poſſe, quod (vt diximus) fluidum non eſt, ſed fluxioni potius contrarium.

Succedit, quod ſi partes illæ, quæ humido radicali fruuntur, eodem tem-
D pore deſtituerentur, copioſiſſimus ſudor, & per totum corpus erũperet, cum omnes deſtitutæ ſint externæ à calore, & eo magis ſudor erumperet, quo maior eſſet frigiditas nempe ad partes externas, ſed quamuis plus ſudoris exit à thorace, & capite, in quibus minor eſt frigiditas, non propterea videtur dicendum eſſe, quod ſudor ſit humor, ſeu hu-
E midum radicale.

Cum igitur ambæ iſtæ opiniones non placeant, neceſſe eſt, vt videamus, cur ſudores ab omnibus dicti in hac affectione ſint frigidi? Galenus lib. 4. aph. 37. & 42. videtur ad duo capita rem hanc referre, nempe ad frigidorum humorum copiam, & ad caloris extinctionẽ, aut notabilem deſtructionem; nam red

Ffff dens

dens rationem cur Hippocrates dicat frigidos sudores in acuta febre mortem portendere, inquit tantam esse frigidorum humorum copiam, vt à calore naturali, & præternaturali calefieri nequeat.

Vnde est, quod quæcumque euacuantur, frigida omninò sint, neque inconueniens est, vt calor præter naturam accensus in hac materia intus sit, partes autem extimæ sint prorsus frigidæ, & per consequens sudores frigidi.

Sed huiusmodi responsio videtur vera, vbi adest vehemens febris, atqui supponitur syncopen solam esse absque febre, quæ vbi eueniat propter crassorum & frigidorum humorum copiam, poterimus dicere sudores frigidos esse ratione materiæ, à qua exeunt. Sed quando non adsunt frigidi humores, à quibus prodeant isti sudores, & appareant, quid causæ afferri possit, non video.

Nisi recurramus fortè ad partium externarum caloris extinctionem, qui cum nequeat operari, ita vt virtutes suis fungantur muneribus, humor serosus extra venas fertur post tertiam coctionem, qui à calore cùm in vaporem dissolui nequeat, isque paucus sit, circaque prædictas partes existens, suapte natura extra fluit omni prorsus calore destitutus, & hinc est, quod in omni syncope is frigidus ad tactum appareat: & hæc sint obiter de sudore, & causa ipsius frigiditatis dicta.

Venio ad qualitates mutatas, quæ etiam ipsius effectus indicia sunt, præsertim circa faciem apparentes; nam facies talis, qualis in cadauere conspicitur; color pallidus, liuidusque fit, atque plumbeus, caput etiam reclinatum est, quemadmodum si mortuus esset æger, oculorum palpebras eleuans, sæpè demittens: & vbi medicus iubet apponi aliquid piperis, aut ellebori circa nares, & æger id non sentiat, statim dicendum est non modò syncopen esse, sed omnium pessimam.

A Hæc signa possunt demonstrare syncopen præsentem, sed cum vna per essentiam sit, altera per consensum, signa distinctiua afferenda sunt. Primò quidem syncopē per essentiam in corde esse cōijcere poteritis, si antea absque alicuius alterius partis læsione, cor ipsum palpitationem passus fuerit, aut etiam patiatur, vel habeat aliquam intemperiem, vel præcesserit immoderata ira, aut ex-

B candescentia, aut quidpiam tale, quod ad animi affectum attineat.

Quando verò per essentiam est syncope, vel fit ab intemperie sola, vel cum materia. Si primo modo non hominem tam subitò ducit ad mortem; si verò fit cum materia, tunc ad mortem ducit, sed prius præcedunt signa, nempè homines sæpè absque causa manifesta in

C syncopen cadūt; ex quibus signis habes intemperiem maximam esse, ac materiam, ex qua erysipelas, aut inflammatio fuerit, aut tumor ex duobus humoribus, bile scilicet, & sanguine mixtam esse.

Syncope ab intemperie sine materia cognoscitur à motu pulsus; nam si est calida, tunc ex Galeno, pulsus sunt celeres, & frequentes, cum verò intem-

D peries sit frigida, tunc contrarij sunt motus. Est tamen animaduertendū nos dixisse aliquando materiam, quæ est in ventriculis cordis, esse calidam, aliquando frigidam, ideo fieri posse, vt cordis substantia sit intemperata ad caliditatē, illa verò materia, quę intus est, sit frigidior; è contra quod materia intus cōtenta sit calidior, substātia cordis sit frigidior.

In huiusmodi contrarietate pulsus, vt

E Galenus scribit 3. de præsagitione ex pulsibus, est moderatus; ita vt ad intemperatos pulsus accedere videatur, quia medius status apparet ex duobus contrarijs, & hinc est, quod sæpè etiam clariores medici decipiantur, præsertim in febribus pestilentialibus; sed in præsenti casu, quando syncope oritur ex intemperie, quia vbi hæc ipsa perdu-

rat,

rat, spiritus non generantur, aut perfectè, hinc apparet motus semper languidus, diminutus, atque abolitus; quando verò intemperies est cum materia, tunc ęgrotantes sæpè animo delinquunt.

Per consensum autem syncopen prouenite cognoscere poterimus ex proprijs indicijs partium primò affectarum, & à symptomatibus quibusdam antecedentibus, vt in exemplo, quando fit syncope stomachica, præcessit aliquod ex huiusmodi symptomatibus, nempe vel singultus, aut nausea, vel vomitus, aut morsus aliquis circa os superius ventriculi, vel dolor.

Atqui si vel à cerebro eueniat, vel hepate, aut vtero, tunc animaduertere oportet, aliquod capitis symptoma, vel hepatis, aut matricis præcessisse. Si verò fiat syncope à vermibus quibusdã, tunc ægrotantes percipiunt vellicationem, puncturas, dolores ingentes, dentibus strident, clamant, sæpè à somno exterriti, & torminosi expergiscuntur, aliquando etiam vermes emittunt.

DE FVTVRO EVENTV syncopes.

Syncope per essentiam, vel à magna prodit intemperie, vel à parua, si à parua oriatur, virtute valida existente, non est lethalis, Si verò à magna, & præcipuè cum materia, iam casus est deploratus, maximè si sæpè ægri delinquant.

Est etiam maximè periculosa illa, quæ fit à copia crudorum humorum; tum quia ab his exigui meatus obstruuntur, tum magis quia ab illis vires opprimuntur; & vt Galenus scribit 12. meth. med. cap.6. syncope hæc multis nominibus est exitialis.

Primò, quia animal non potest nutriri, & suffocatur, temperamentumq; cordis non modò alteratur, sed corrumpitur, quia succi crudi nutrire ne-

A queunt, nisi coquantur, cum autem multi sint, grauant; quod si spiramenta, per quæ perspiratio agitur, obstruant, calorem extinguunt; sed si neq; obstruant, nec onerent, non syncopen, sed leipothymiam faciunt.

Si syncope ob cordis inflammationem, aut erysipelas excitatur, dicebat Galenus 5. de locis affectis cap. 2. quod antequam affectus incrementum suscipiat, æger moritur; Si verò fiat ob simplicem cordis intemperiem, quæ siue æqualis sit, siue inæqualis, æger viuere potest.

B Paulus Aegineta lib. 2. cap. 38. dicebat, quod syncope, quæ sequitur cordis intemperiem, peior est illa, quæ cerebri sequitur intemperiem, & illa, quæ cerebri, peior est, quàm illa, quæ sequitur iecoris intemperiem.

C Si à bile praua os superius ventriculi infestante syncope eueniat, siue à succis extenuatis, vbi iecur, vel ventriculum, phlegmone obsederit, lethalis est. Sunt etiam syncoptici illi insanabiles, quibus (viribus languidis existentibus) aliquod præcipuum viscus languet phlegmone affectum.

D Sed si citra phlegmonem stomachi syncope fiat, ventriculi ore iam affecto primò, eique corde consentiente, magna ex parte curationem admittit. Syncope conualescentibus, aut senioribus (viribus inualidis) eueniens, si frequenter repetat, lethalis est: sed hæc satis sint de prognosticis.

DE CVRATIONE SYNCOPES per Chirurgiam.

E In proposita affectione instrumenta omnia medicinæ necessaria sunt. Verùm cum duo consideranda semper veniant in his affectibus, quæ symptomata habent statutis temporibus recurrentia, nempe symptomatis præsentanea curatio, & eiusdem præcautio, ideo ad symptoma oportet primùm respicere,

cere, maximè si illud tale fuerit, vt hominem iugulare possit.

At sumus in symptomate admodum formidando, quod sæpè, & quasi semper nos cogit, vt ei quam maximè attendamus, & ratio est, quia vires resoluit; nam quamuis symptomati, vt symptoma est, nulla competat curatio, vt 12. meth. med. cap. 1. scriptum reliquit Galenus, ex accidenti tamen quatenus causæ rationem habet, cum syncope in actu vires resoluat, omni ingenio vtendum est, vt quamprimum hominem ab hoc symptomate liberemus.

Sed cum, vt Galenus ipse dicebat eodem capite, symptomatum tria sint genera, vnum in actione læsa; secundum in excessu vacuatorum, aut retentorum; tertium in affectu corporum, primum, & secundum genus talia sunt, vt sæpè medicum cogant, vt spreto affectu ijs incumbat primò.

At symptoma in affectu corporis nullam exigit curationem, quia signum est affectus ipsius, ad cuius ablationem statim, & ipsum ruit. Nos sumus nunc in symptomate, quod actionem omnium, quæ in corpore sunt partium, præstantissimam lædit, nempe cordis, quæ cum læsa est, statim & aliæ omnes offenduntur, ideo oportet, vt quando adest syncope in actu, curemus omni studio eam auferre.

Verum quidem est, quod non possumus in ea curanda id efficere, quod facimus in vehementissimis doloribus, qui sunt symptomata actionis sensitiuę lęsæ deprauatè, quia vbi quam maximè vrgent, tunc spreta illorum causa symptomati soli incumbimus sensum partium quandoque auferentes, quod in hoc casu agere minimè possumus, quia opus est, vt causam, vnde syncope oritur, respiciamus, quia in exemplo, illa, quæ ab humorum fit multitudine, diuersa requirit auxilia ab ea, quæ fit ab animi affectibus, aut ab intemperie cordis, vel à nimio sanguinis fluxu, & A ea, quæ per essentiam est, ab ea, quæ fit per consensum.

Quamobrem nescio, an laudandus omninò sit Capiuaccius, qui proponens symptomatis huius curationem inquirit, num in accidente mittendus sit sanguis, quod quidem vniuersaliter consideratum, locum non habet, quamuis vbi ab humorum multitudine, aut inflammatione, vel simili causa euenir, B dubio procul inquisitione non vacat.

Cum autem ad sanguinis missionem duo ex necessitate requirantur, vnum est indicans, aliud permittens, quotiescunque vtrumq; adest, est mittendus omninò sanguis. Indicans est vitium sanguinis, siue is sit informis, vt vtar Capiuaccij verbis, nempe quando sanguis ita sua natura sit mutatus, vt amplius nutrire, quemadmodum antea C faciebat, non possit, vt Galenus 9. meth. med. cap. ij. scribit.

Siue eatenus adauctus sit, vt interceptiones faciat, & venarum occlusiones, vt Hippocrates 4. acutorum 23. ait; siue in motu sit vitium, ita vt sanguis de repente in cor fluat, tunc temporis arbitror non modò esse vtilem sanguinis è brachio missionem, sed prorsus necessariam, & hoc ab Hippo- D crate traditur præcitato loco, vbi scribit, quod quando quis de repente obtumescit venarum interceptione, statim ad sanguinis missionem properandum est per venam brachij internam.

Galenus verò tex. 82. lib. 4. acutorum, examinans, quid sibi velit Hippocrates per venarũ spirituum interceptiones, & cur, qui ea opprimantur, sanguinis detractione soluuntur, deter- E minat nihil aliud eo loci voluisse Hippocratem intelligere, quàm arteriarum, quas venas antiqui appellabant, spirituum interceptiones, hoc est pulsus carentiam, atque priuationem, quam Græci ἀσφυξίαν vocant.

Cùm igitur ἀσφυξία sit in syncope, quoties hæc à sanguinis vitio contingit,

git, deueniendum est ad sanguinis missionem, & eo præcipuè si sanguis melancholicus fuerit: quare sum huius sententiæ, vt existimem in ipsa accessione esse mittendum sanguinem, si syncope proficiscatur à vitio totius sanguinis.

Sed dicetis, quomodo mittere audes sanguinem in hoc casu, si virtus non adsit, quia cùm medicus virtutis robur non agnoscit, nisi per arteriæ contactum, hæc autem non percipitur, nec consequenter agnoscere poterit eam adesse?

Dico, quod opus est experientia, ac summo medici iudicio, qui agnoscere valeat languiditatem hanc non ex virium resolutione, sed ex copia humorum suffocatam esse, idque habere poterit ex præsenti corporis habitu, ex anteacta vita, ex tempore anni, & huiusmodi, quo in casu statim secanda est vena, quia si plus fiat moræ, quàm res ipsa expostulat, ægrotantes illicò suffocantur.

Nihilominus res hæc non admodum clara est in relatione ad copiam crudorum humorum, à quibus syncope ortum suum ducit, à quorum multitudine possunt etiam suffocari syncoptici. In hoc casu certè admodum res difficilis est, & plena difficultatum, an conueniat sanguinis missio in accessione, vel etiam extra accessionem; nam in primis legatis Galenum 12. meth. med. cap. 3. vbi de his, qui in syncopen ex crudis humoribus incidunt, ad hunc modum loquitur.

Nulli talium sanguinem mitti sine maximo despendio solet, cum tamen vacuationem desiderent; verùm nec sanguinis missionem, nec purgationem sustinent, & quæ sequuntur. Sed de purgatione suo loco tractabitur, nunc de sanguinis missione, de qua re idem Galenus lib. de curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. sic habet; at vbi crudi lucci exuperant, antequam morbus inuaserit, cautè euacuabis, sed vbi iam febris corripuerit, vt antea A monui, nequaquam.

In hoc præsenti casu supponimus symptoma esse, non febrem, vnde cautè agendum est, quia vt supra dicebat de meth. med. nulli horum sine maximo dispendio sanguis per venam sectam mittitur.

E contra verò eodem libro de curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. dicebat, quod vbi opus est B sanguinis missione, vires autem non valent, in illis euacuationem partiri expedit, quod in ijs se fecisse ait, in quibus aderat copia humorum crudorum, & quod magis est, addit Galenus se misisse sanguinem bis eodem die, tertio etiam die similiter bis.

Et cap. 13. dicebat præsentibus duobus scopis, magnitudine inquam morbi, & virium robore, nullam adesse cru C dorum humorum plenitudinem, quæ hoc inhibere auxilium possit, ex quibus Galeni locis orta est inter grauissimos authores controuersia, existimantibus quibusdam in cacochymia mittendum esse sanguinem tam in humoribus frigidis, quàm in calidis; è contra verò nonnulli cõtendunt nequaquam in via Galeni esse humoribus crudis existentibus ad sanguinis missionem deueniendum. D

Huiusmodi certè disputatio, tum propter authores suos, tum propter Galeni testimonia videtur adhuc sub iudice contineri. Dicam tamen quid pro rei veritate deliberandum esse existimem; aliud enim est loqui de cruditate ciborum, & aliud est loqui de morborum cruditate.

Si primo modo cruditas considere- E tur, non prohibet sanguinis missionem, sed eam retardat, quemadmodum apud Galenum vnusquisque vestrum videre poterit lib. 9. meth. med. cap. 5. eo enim loci iubet, vt permittantur cibaria in ventriculo concoqui, & excrementa descendere, deinde ad sanguinis missionem esse deueniendum.

Si secundo modo cruditas consideretur, tunc vel est ex parte totius morbi, aut humorum. Primo modo morbus à principio dicitur crudus, vnde docuit Hippocrates, concocta medicari, ac mouere, non cruda, quia cruditas nulla ratione inhibet sanguinis missionem, quinimo eam aliquando requirit. Hinc idem Hippocrates dicebat inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue.

Alia verò cruditas est circa humores, qui cum sint in corpore plurimi, ac copiosi, & frigidi, crudos eos appellasse Galenus credimus 4. de valet. tuenda cap. 4. quando ait in venis quidem sunt frigidi, crassi, absque humore sanguineo proportionato. Et hæc est illa cruditas, in qua nunc inquiritur, an debeamus mittere sanguinem.

Pro solutione dicerem hosce humores crudos posse bifariam considerari, vel vt sunt cum humore sanguineo abundanti, vel cum pauca copia sanguinis. Primo modo debemus mittere sanguinem, sed ea ratione, vt nos docuit Galenus lib. de curandi ratione, per sanguinis missionem, nempe, vt partiamur phlebotomiam in plures partes, deinde vtamur incidentibus medicamentis, de quibus paulò infra.

Ita intelligendæ sunt authoritates cap. 12. & 13. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem. Si verò secundo modo humores crassi, multi, & frigidi considerentur, tunc dico, quod omninò prohibeat sanguinis missionem, & hoc est, quod dicebat Galenus lib. de meth. med. cap. præcitato.

Hoc igitur pacto in crudis humoribus syncopen facientibus poteritis mittere sanguinem De loco autem, vnde mittendus veniat, colligere per vos poteritis, quemadmodum cap. de pleuritide à nobis fuit determinatum; & hæc de instrumento chirurgico.

A

DE CVRATIONE SYNCOPES per Pharmaciam.

IN instituenda curatione huius affectionis necessarium est causam rectè scrutari, quia accessio à causa externa, & interna euenire potest, & hoc vel quia spiritus initio coguntur, vel quia extra fluunt dissipati cor, & arterias deferentes.

B

Si primo modo res contigerit, non est, vt in accessione id faciamus, quod indifferenter in omnibus syncopticis agendum scribit Dominicus Leo, nempe vt totam faciem, frontem, pectus, & ambas manus frigidis aquis, & odoratis abluamus, neque mihi videtur esse vtendum adstringentibus.

Quemadmodum è contra si accessio, aut paroxismus eueniat, quia spiritus è

C

corde exeunt dissipati; nam tunc valent ea præsidia, quæ idem Dominicus Leo proponit, videlicet frigidæ aquæ, rosaceæ, vel myrti admotio, & quæcumq; tum adstringendi, tum refrigerandi facultatem habentia.

Iuuat etiam aerem circa faciem flabello agitare, sed frictiones ad crura, ad brachia, nodiq; dolorosi in hac syncopes specie non probantur, quamuis è

D

contra valeant in alia, vbi intus spiritus suffocati sunt, quia sicut in hac reuellendum est, trahendumque à centro ad circumferentia; ita è contra à circumferentiam ad centrum, in ea propellendum, atque reprimendum est.

Ita etiam nec vomitus in omni accessione iuuat, neque ex theriaca, aut mithridatica confectione illinitiones ad palatum, & ad os proficiunt, sed in il-

E

lis, quæ ex cruditate, & humoribus frigidis proueniunt, de quibus etiam sigillatim tractabimus. Non conuenit præterea vini potio omni syncopæ, quare perperam, & sine vlla methodo illi faciunt, qui indifferenter in omni syncopes accessione prædictis vtuntur auxilijs.

Sed iam aggrediamur curationem re-

regularem, & ordinariam vniuscuiusq; A syncopes, ac primò auspicari licet ab ea, quę à causa proficiscitur externa. Quęcumque enim ea fuerit, est remouenda: si aer sit malignus mutare locum oportet, si venenum assumptum fuerit, eo cognito ad alexipharmaca, & antidota recurrendum est; si à lassitudine, aut à nimia inedia, tunc videre oportet, vt non laboret æger, sed quiescat, cibisque boni succi, atque odoris, beneq; B conditis vtendum est.

Vinum quoque optimum, & clarum est bibendum, verùm, vt ait Auicennas, multa aqua lymphatum, & quod magis est, iubet hoc loci Auicennas, vt admisceatur multa aqua carnis cum vino, alioquin esset periculum de concussione, fen 11. tract. 2. cap. 8.

Sed quæ faciunt dolorem excitantem syncopen, sunt (quantum fieri po C test) remouenda, atqui huiusmodi symptomata à causa exteriori facta sæpè ad causarum ablationem facilè remouentur.

Properemus modò ad illas, quæ ab interna causa exoriuntur, & primò ad eam, quę fit per essentiam, & ab intemperie cum materia, quæ omninò est incurabilis; verùm si ab intemperie sine materia fit, opus est aerem, quantum D fieri potest, eligere potiùs frigidum, quàm temperatum.

Omnibusque rebus tam ad medicamenta, quàm ad alimenta attinentibus frigidis vtemur; nec non ijs, quæ cor, & spiritus corroborare valent, quæ ab Auicenna viuificantia appellantur, quorum quædam ad cibos spectant, & potum. E

Iubet idem acetum esse odorandum, quia non modò refrigerandi facultate pollet, verùm etiam quia spiritus viuificat, quod quidem, & in gypso esse ait. Proficiunt & odores santalorum, camphoræ, & aliorum frigidorum, quibus moschus admisceri opus est, vt sit veluti ad cor aliorum vehiculum; gallia quoque muscata maximè prodest. Concedit vinum, sed quod tenue sit, & multa aqua lymphatum; nam ex illis est, quæ spiritus viuificare possunt.

Sed vt vno concludam verbo, eadem ratione curatur syncope ab intemperie calida sine materia, ac curetur illa, quæ à materia fit calida.

Idem dicendum est de intemperie frigida, siue sit cum materia frigida, siue non, quia calida tollunt intemperiem, simulque, & materiam frigidam calefaciunt, eamque vt, decet, attenuant.

Sed cùm intemperies suis contrarijs tollatur, oportet primùm vniuersalibus medicamentis vti tam materiam calidam, quàm intemperiem respicientibus, verùm dictum est non esse eam syncopen curabilem, quæ à magna proficiscitur intemperie calida cum materia, ideo hoc in casu, vbi adest pura intemperies calida cordis, ad syrupos refrigerantes est properandum, quemadmodum est hic.

℞. syr. de succo limon.
De acidit. citrij,
De succo borrag. ana vnc. ß.
Aquæ buglossi, vnc. iij. misce.

E contra autem in intemperie frigida syrupis calidis agendum cordialibus, de quibus supra abundè tractatum est, præcipuè cap. de palpitatione. Cum his, & alijs particularibus medicamentis cordialibus sperabimus auferre intemperiem cordis, quemadmodum est

Theriaca,
Ambrosia,
Mithridatium,
Lætificans Rasis,

Et huiusmodi, quæ possunt, & cordis substantiam corroborare, atq; spiritus vitales restaurare.

Verùm quoniam syncope per essentiam, non tam frequenter euenit, ac illa per consensum, tractandum nobis est de ea

de ea primùm, quæ à ventriculo fit, A quæ vel à multitudine crassorum, & frigidorum humorum euenit, vel à materia biliosa, aut melancholica, ac maligna.

Primo modo non tam facilè curatur, quia, vt supra audiuistis, ex Galeni sententia humores huiusmodi, etsi eua cuandi veniat, non possunt per pharmaciam expurgari, hinc est etiam, quod inter authores, medicinæq; scriptores lis exorta est, num in multitudine crudorum humorum ad purgans medicamentum recurrere oporteat, præcipuè in hoc casu, in quo de vita ægrotantis agitur.

Ego iam aliàs ostendi vobis crudam materiam, aut nunquam, aut rarò esse purgandam, propterea quod nec viæ, per quas educi debet, sunt paratæ, neque humores propter sui glutinationem, & lentorem medicamenti attrahentis sequuntur tractionem, vnde multa sequerentur inconuenientia.

Quod si humores non excederent cauitatem ventriculi, & intestinorum, quia ibi viæ apertæ sunt, existimo posse nos tutò deuenire ad medicamentum, quod intestina, & ventriculum euacuare queat, sed quando humores sunt in venis, non est, vt tentemus per medicamenta eos expurgare, quemadmodum in præsenti casu contingit, de cuius quidem curatione Galenus agẽs 12. meth. med. cap. 3. scribit purgantia euitanda esse, nisi concocti fuerint humores.

Vt verò coquantur, probat vsum mulsæ cum hyssopo: nostrates medici alterant, & digerunt, seu (vt aiunt) E præparant eos humores huiusmodi syrupis, vt est

Oxymel simplex,

Mel rosatum,

Syrupus de hyssopo, cum decoctione

Hyssopi,

Lupulorum, & huiusmodi. Si febris adsit addere poterimus syrupum de endiuia, cum syrupo acetoso simplici.

Hæc materia præparata idoneo medicamento est è corpore educenda, vt,

℞. agarici trochisc.

Rhabarb. electi subtil. puluer. ana drach. j.

Syr. de polypodio, vnc. iiij.

Diaphœnici, drach. ij.

B Decoct. cord. q. s.

Misce, & f p.

Quo educatur humor peccans, qui è corpore eductus non amplius efficere poterit syncopen; ille verò, qui relinquitur, inhibendus est cum alterantibus prædictis, ne in cor amplius ferri possit.

Quibus tanquam vniuersalibus præmissis ad C particularia medicamenta properandum est, quę spiritus recreare, partemque corroborare valeant. Nec inutile esset prouocare vomitum, antequam prædicta offerantur medicamenta. Potestis igitur vti hoc vomitorio.

℞. decocti raphani, vnc. iiij.

Oxymel. squillitici, vnc. j. ß.

Misce, offer tepidum, deinde exhibe theriacam, aut mithridaticam confe- D ctionem, diamoschum, diambram, diatrion etiam pipereon: pro stomacho denique valet diacalamenthum Galeni.

DE CVRATIONE SYNCOPES, *per victus rationem.*

QVod ad victus rationem spectat, aer calidus, & siccus esse conuenit. Somnus immoderatus nõ permittit humores crudos digeri, ac viscera grauiora reddit, inter igitur vigiliam, & somnum moderatio talis esse opus est, vt quidquid somnus concoquit, vigilia digerat.

Motus, seu exercitium omninò euitandum est, at loco exercitij frictiones summè

summè commendantur, quæ non modò ad exercitium faciunt, sed medicamenti loco materiam per cutem euocant, fiunt autem Galeno authore in hunc modum. Incipiendæ sunt à cruribus supernè deorsum procedendo pannis asperioribus, deinde ad brachia accedendum, ac denique ad manus.

Cauendum interim, ne ex nimia frictione in lassitudinem cadant, ideo inungite post frictiones prædicta membra oleo vel anethino, aut oliuarum antiquato, postea oleum detergendum est. Ad hæc ad spinam dorsi transire oportet, hancque totam fricare primùm sicca frictione, deinde oleo, ac rursus ad crura se conferre, ab his ad brachia, exinde denuò ad spinam, ita per totum diem agendo.

In cibo, & potu duo respicere medicus debet, vt supra ex Auicenna admonuimus. Vnum est, quod sint boni succi, facilis coctionis, vt inde spiritus restaurari queant, nonihilque odoris habeāt, quo ducātur ad cor, & incidendi, ac attenuandi crassos, & frigidos humores virtutem habeant.

Primis igitur diebus virtute valida existente, Galenus iubet, vt mulsam solummodo exhibeamus, in qua hyssopum ebullierit, & certè hoc videtur rationi admodum consonum; nam cum humores isti potentiam habeant, vt possint commutari in alimentum, hinc est, quòd tenuissimo hoc victu vtendum venit, hoc igitur cibi genus ad septimum vsque diem sufficere poterit, si repetatur mane, ac vesperi, vbi verò fastidiant ægri mulsam, iubet Galenus transeundum esse ad ptisanam.

Sed quamuis conueniat ex omnium antiquorum præcepto vti tenuissimo victu in cruditate summa, id tamen est animaduertendum, quod nostris temporibus non vtimur eo tenuissimo victu, quo vtebantur antiqui, cum homines ingluuiei fortè magis

A nunc indulgeant, quia si solam præberemus mulsam vsque ad septimam, non possemus sustinere ægrotantes, audiretisque fatuarum harum mulierum stridores, & clamores aduersus medicos.

Ideo mihi placet, vt mulsa summo mane, ac vesperi quidem accipiatur, quæ sit loco alimenti, & medicamenti, in meridie autem curate aliquid

B ægrotantibus offerri, quod magis nutrire, ac vires parum debilitatas sustinere possit, præcauentes ne ob inopiam alimenti cadant, quare panem tritum in iure pulli, aut ouum sorbile omninò concederem.

Secundum est, an simul cum summa hac cruditate adsit corruptela humorum talis, vt concoqui ad perfectionem succi nequeant; an sperare liceat tan-

C dem coctionem? Primo modo dicebat Galenus rem non modò in angusto esse, sed casum prorsus deploratum, at vbi possit tandem sperari perfecta succorum concoctio, tunc ægrotantes, vt dixi, nutriendi sunt.

Iuuant itaque odores boni, carnium præsertim optimè conditarum, vt sunt caponis optimi in veru assati, cum caryophyllis, nuce muscata, modico

D ambræ, atque musci, cinnamomo, & huiusmodi, qui vbi perfectè coctus fuerit, apponatur ægrotanti, vt inde ab odore eleuato spiritus recreari queant. Cum iam transacta sit septima, poteris non modò huius capi concedere odores, sed etiam carnem, vt ea alatur.

Pro potu oxymel simplex, sed fluidum valet, æstiuo tempore actu frigidum, hyeme verò calidum, seu tepi-

E dum. Vbi febris non adsit, vinum album tenue, & odoriferum conceditur, sed quod benè aqua sit dilutum, quia huiusmodi potus ex Auicenna est ex viuificantibus.

Animi affectus nunquam sunt boni, præcipuè qui ad irā, aut alias passiones irascibilem defatigantes ducere possint,

propterea quod licet valerent ad humores crassos attenuandos, quia tamen cor lædunt, non est, vt ipsas admittatis, ac proinde iubete, vt caueant ab ijs, qui possint nuntia aliqua molesta ægrotanti afferre.

Clysteres, nisi aluus fluat, sunt inijciendi paulò vehementiores, quemadmodum illi, in quibus cum rebus communibus simplicia attenuandi vim habentia, ebullierint, vt est calamintha, hyssopus, pulegium, satureia, & huiusmodi: deinde cum decocto, quantum sufficit, simulque & aliqua ex hieris, melle, & sale efficite clysterem, vt artis est.

Vel

℞. rad. altheæ, vnc. j.
Cyperi, drach. ij.
Fol. altheæ,
Brancæ vrsinæ,
Bliti, ana manip. j.
Fol. calaminthæ,
Marrubij albi, ana manip. ß.
Sem. dauci,
Fœniculi, ana vnc. ß.
Fiat decoctio, secundùm artem.

℞. huius decocti, lib. j.
Hiera logadij,
Pachij, ana vnc. j.
Ol. rutæ,
Laurini,
Chamæmeli, ana vnc. j.
Fiat clyster.

Cataplasmata à principio, nec epithemata cordi sunt applicanda, sed iam vincente natura, & ad coctionem iam redacta materia.

Si verò syncope ratione calidorum humorum, & præcipuè à bile proficiscatur, quæ in ventriculo sit collecta, inde ad os superius, & ad cor tandem perueniat, tunc sitis adest ingens, inquietudo, æstus, punctiones, mordicatio, ac statim est deueniendum ad localia medicamenta circa faciem, si adest accessio, vt supra admonuimus.

At vbi accessio desierit, biliosum hu-

A morem per vomitum, & secessum euacuare conuenit ijs, quæ bilem educere valent, quemadmodum syrup. rof. est cum rhabarbaro, manna, cassia, & alijs, quorum sylua apud authores habetur, & nos supra satis luculentam de illis memoriam habuimus. Quo euacuato iam ad id, quod relinquitur in corpore alterandum, est accedendum cum medicamentis incrassantibus, & refrige-

B rantibus.

Victus ratio boni succi, facilis coctionis, sed quæ nonnihil refrigerare valeat, est optima, sed à principio debet esse quidem tenuis, sed non adeo tenuis, vt in illa superiori ab humoribus frigidis facta, ideo vbi adsit febris, carnes pullorum elixatæ, vel vitulinæ, aut similes concedendæ sunt, cum quibus simplicia quædam ebullierint, vt est bor

C rago, & flores cordiales.

Cæterùm, santala omnia, seu aliquam ipsorum quantitatē ebulliendam esse existimamus, cum aliqua citrij, vel ipsius seminum *portione, vt inde* & refrigerare possint, ac bonum odorem de se præbere.

Pro potu Galenus concedit vinum, sed aqua lymphatum, sed vbi aliquando vocati fueritis ad eos, quibus à ventri-

D culo bilis ad os superius fertur, cuius occasione videatis incidere in syncopen, curate, vt modicum vini accipiant, in quo infundite micam panis, & exhibete ægro ad sugendum, si vinum nonnihil adstrictionis habebit, eo melius erit: in hoc etiam casu vinum granatorum epotum est optimum remedium.

Ad bibendum igitur, vbi non adsit fe

E bris, vinum conceditur, sed mulsa lymphatum; vbi verò febris adsit ad sorbendum conceditur, aliquando ad spiritus refocillandos, stomachum, & cor recreandum,

In cæteris autem rebus non naturalibus modicè agendum est. Aer quidem eligi debet ad frigidum vergens, qui

qui vbi natura non adfuerit, vt arte parentur, necesse est, cum rebus, quæ refrigerandi virtutem habeant, & etiam odoris sint optimi, vt sunt suffumigia ex aqua rosarum, santalis omnibus, caphura, corticibus citrij, & huiusmodi, vt parare sæpè in cubiculis mulieres consueuerunt.

Præterea in somno, & vigilia, motu, & quiete moderatè agendum est.

Passiones animi vehementes sunt omninò fugiendæ; aluus mollis seruanda est, ac si natura non adsit, fiat saltem clysteribus quibusdam lenientibus, & quoquo modo refrigerantibus, quales illi sunt, qui ex aqua hordei, oleo violato, & sacchare inijciuntur.

Sed non modò humores prædicti in ventriculo existentes, sed etiam in toto corpore, syncopen producere possunt, quod si eueniat, tunc (vt supra diximus) ad frictiones statim recurrendum est, panemque in vino madefactum exhibere, at si æstas sit, & regio calida, aut status cœli calidus, vinum frigida aqua dilutum concedere omninò erit opus.

Aliquando aliquid diamoschi, aut confectionis diambræ non est denegandum, & non secus odoramentis vtendum est frigidis in cubiculo positis, ijsque (quantum fieri potest) animus est recreandus, qua propter potestis etiam tale suffumigium in cubiculo, in quo degit æger, præparare, vt

℞. aquæ flor. aurantiorum,
Rosarum, ana vnc. ij.
Ligni aloes,
Corticis citrj, ana drach. ß.
Moschi,
Ambræ, ana gr. ij.
Caphuræ, gr. iiij.

Lento igni ebullire permittantur: interim cordis regio non est negligenda, sed oportet epithemata applicare, vt exempli gratia.

℞. Aquarum melissæ,
Borraginis,

A Florum aurantiorum, ana vnc. v.
Cinnamomi,
Caryophyllorum, ana drach. j.
Corticis citrij,
Ligni aloes, ana drach. ij.
Croci, gr. v.
Ossis de corde cerui, num ij.
Ambræ,
Moschi, ana gr. iij.
Vini optimi, vnc. iij.

B Aceti modicum, ad penetrationem.

Fiat epithema cordi extra applicandum; potest etiam sacculus parari ex floribus aurantiorum.

Melissæ,
Borraginis,
Buglossi,
Violarum,
Rosmarini,
Cinnamomo,

C Pul. caryophyllorum,
Citrij,
Rosarum.

Addentes modicum moschi, & caphuræ. Huiusmodi possunt, & in accessione, & extra accessionem cordi admoueri.

Inungenda est ventriculi regio ex oleo laurino, vel de absynthio, vel ex

D oleo anethino, inde possumus addere lanam succidam supra partem inunctam, vel aliquo alio vti medicamento, quod ventriculum corroborare valeat.

Cæterùm non modò hisce præsidijs externis ad ventriculi corroborationem vtuntur practici; sed etiam post vniuersalem factam expurgationem aliqua exhibent interiùs sumenda, quemadmodum est

E Oxysacchara simpl.
Syr. granatorum,
De acetositate,
De pomis, aut
De corticibus citrij, & similes.

Tandem decoctum ex absynthio, vel syrupus ex eodem absynthio ab illis in hoc casu probatur.

Si ab hepatis affectione syncope procedat, nempe vel propter ipsius obstructionem, vel inflammationem, tunc attendendum hepati, auferendaque est causa, scilicet aut inflammatio, aut ipsius obstructio, quemadmodum suo loco docebimus.

Ita quoque quando à vermibus oritur, siue illi in intestinis, aut ventriculo contineantur, eos primò cum rebus amaris per superna assumptis remouere oportet, quod fusiùs tractabitur, dum de illis erit sermo.

At quid dicendum est de syncope in mulieribus ab vtero malè affecto eueniente? odorata ijs, & beneolentia ad partes infernas admouere oportet, quę verò sunt mali odoris naribus adhibemus, quemadmodum sunt galbanum, assa fœtida, aut plumæ, vel pili adusti, aut etiam lucernæ extinctæ suffitus, de quibus agemus aliàs, Deo dante.

Relinquitur adhuc syncope à tenuitate humorum facta, necnon & illa, quæ à virtutis, seu spirituum resolutione euenit, siue à phlebotomia, aut ab aliqua alia externa causa proficiscatur, de curatione cuius loquitur Galenus, eamque contrariam omninò esse dicit illi, quæ competit ei ex humorum copia factæ; nam in illa erat paulatim, & assiduè euacuandum; hic è contra est paulatim, & assiduè nutriendum.

Verùm quoniam ob tenuitatem spirituum per habitum corporis defluentium syncope contingit, curandum est etiam, vt non modò per nutrimentum idoneum reparentur, sed etiam vt medicamentis localibus inhibeamus eorum è corpore effluxum.

Dicamus igitur primùm de victus ratione, deinde de medicamentis. Dicebat Galenus esse omittenda illa alimenta, quæ actu sunt fluida, ideo aqua mulsa, aut ptisanæ cremor euitanda veniunt. Verùm panis benè coctus Galeno probatur, sorbitio ex alica in aqua cocta. Inter carnes cerebrum suillum A commendat, sed diligentissimè assatum, aut in albo iure elixum cum modico porri, & anethi.

Probat etiam testiculos gallorum, qui lacte fuerint alti, oua quoque, sed vitellos eorum præcipuè, albumina verò refellit, quod sint difficilis coctionis. Vt paucis multa amplectar, hoc in casu ea conueniunt, quæ crassos humores efficere queant, quare & fructus austeri valent tum per se comesti, tum etiam cum pane, & (vt ait Galenus) cum alica. B

Nostrates practicantes curant, vt capo carnosus deplumetur, exenteretur, vino maluatico abluatur, vt supra dixi, atque veru igni circumuoluatur, sæpèque madefiat prædicto vino, atque condiatur rebus aromaticis, inde offeratur totus ipsi ægroto, vt primò odore refocilletur, deinde vt ipsius aliquam portionem in cibo accipiat, quia est optimum alimentum. C

Est etiam apud nos ius, seu aqua caponis ad vires languidas, & spiritus dissipatos reficiendos, quæ duobus modis efficitur, nam aliqui sunt, qui carnem caponis in frustula diuidunt, eamque vel in maluatico vino, aut aqua rosacea infundunt, deinde eam in elambico cum modico borraginis, melissophylli, & bracteis aureis posita, succum extrahunt, ipsumq; ita ad vsum seruant. D

Alij verò carnem ab omni pinguedine mundatam, & simul cum proprijs ossibus contusam accipiunt, aromata desuper spargentes in vase angusti orificij claudunt, illudque in vase capaciori aqua pleno ponunt, ac tamdiu ebullire ad ignem faciunt, quousque succus exprimi possit, & huiusmodi liquorem ægrotantibus exhibent ad dosim vnius, vel duorum cochlearium. E

Pro potu vinum aqua lymphatum Galenus post quartam diem, necnon carnes concedit, quamuis ægrotantes febriant, si humores ad coctionem perue-

uenerint, & isti sunt illi, de quibus x. meth med. loquebatur Galenus, dicens esse in tempore accessionis nutriendos.

Exteriùs verò cutem adstringere conuenit, primò eligendo aerem frigidum, deinde totum corpus inungendo adstringentibus. Nec erit inutile in cubiculo spargere.

Folia rosarum,
Myrtillorum,
Summitates granatorum,
Eorundem etiam, & flores, ac
Folia,

Vnguenta fieri debent ex rosaceo omphacino cum modico ceræ, ac puluere myrtillorum.

Vel oleum myrtillinum accipite cum modico omphacij, in quo diù portulaca fuerit infusa, huiusmodi medicamenta cutem adstringere possunt, & intus spiritus reprimere.

Cataplasmata etiam adstringentia circa præcordia admouere non erit inutile, quæ fiant ex prædictis rebus.

Vbi eueniat syncope propter nimiam spirituum euacuationem, quemadmodum ex phlebotomia contingit, vel propter aliquam aliam immodicam è corpore euacuationem, nihil nobis indicatur agendum, nisi per alimentum vires deperditas restaurare.

Ideo in primis vinum est accipiendum, ac buccellam intus infundere est opus, & ægrotanti ad comedendum offerre, ad ea deinde alimenta properare expedit, quæ virtutem ipsam restau-

A rare possint, vt sunt carnes prædictę ea ratione conditæ, vt dictum est.

Præcauebimus interim, ne nimiam copiam assumant pro vna vice alimenti, sed ita agendum venit, vt paulatim, & successiuè corpus nutriatur, spiritusque inde restaurentur, ac humidum radicale refocilletur.

Sed cum syncope prouenerit ab immoderato alui fluxu, inquisitione non

B vacat, an opus sit vti ab extra refrigerantibus, atque iis, quæ habent facultatem adstringendi meatus, & poros cutis?

Sed quamuis hoc sit ab aliquibus quæsitum, quasi ab Auicenna negatum, nihilominus si hodiernam praxim spectemus, videbimus non esse inconueniens frigidam aspergere super faciem, & poros cutis constipare, ne inde calor

C naturalis dissolui, ac dissipari possit.

Nonnulli etiam inquirunt, an in omnibus causis syncopes liceat concedere vinum? Galenus videtur partem affirmatiuam sustinere, quamuis aliqui excipiant nonnullos casus.

Sed non est, vt amplius immoremur circa curationem syncopes, ideo vt finem illi imponamus, dico, quod syncopæ, vt syncope est, semper conuenit vi-

D num ad spirituum dissipatorum refocillationem, licet respectu causæ ipsius non semper conueniat, sed in accessione semper vinum, vt supra dictum est, concedere debemus: & hæc de syncopes cognitione, & curatione.

FINIS.

PRIMAE PARTIS.

INDEX
RERVM NOTABILIVM
IN HAC PRIMA PARTE
Contentarum.

A

INDEX

An-

INDEX

Audi-

Caros

Col-

INDEX

D

E

G

Gen-

I

N

O

Pha-

Stu-

Syn-

Piu-

INDEX

FINIS.

REGISTRVM.

§ ✠ §§ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb
Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu
Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii KKK
Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee
Ffff Gggg. *a b c d e f.*

Omnes ſunt duerniones, præter §§ & *f.* qui ſunt terniones.